

**DICȚIONARUL ETIMOLOGIC
AL LIMBII ROMÂNE**

(DELR)

Volumul II

Litera C

**Partea a 2-a
CLAC–CYBORG**

Coordonatori:

Ion Giurgea

Cristian Moroianu

Redactori:

Iulia Barbu-Comaromi, Victor Celac, Iuliana Chiricu, Ștefan Colceriu, Ion Giurgea, Iulia Mărgărit, Carmen Mîrzea Vasile, Mihaela Morcov, Cristian Moroianu, Raluca Mihaela Nedea, Anabella-Gloria Niculescu-Gorpin, Gabriela Stoica, Gabriela Șerban, Monica Vasileanu, Dana Mihaela Zamfir.

Comisia de revizie:

Ștefan Colceriu, Ion Giurgea, Cristian Moroianu, Monica Vasileanu, Dana Mihaela Zamfir

Inițiatorii seriei:

Acad. Marius Sala

Andrei Avram
membru corespondent
al Academiei Române

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”

DICȚIONARUL ETIMOLOGIC
AL LIMBII ROMÂNE

(DELR)

Volumul II
Litera C

Partea a 2-a
CLAC–CYBORG

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
București, 2018

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie, nr. 13, Sector 5
050711, București, România
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresa web: www.ear.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ "IORGU IORDAN – AL.
ROSETTI" (București)

Dicționarul etimologic al limbii române (DELR) / Institutul de
Lingvistică "Iorgu Iordan - Al. Rosetti". - București : Editura Academiei
Române, 2012-

vol.

ISBN 978-973-27-2220-6

Vol. 2. Partea 2 : C (CLAC-CYBORG). - 2018. – Conține
bibliografie. - Index. - ISBN 978-973-27-2963-2

81'374.2:811.135.1'373.6=135.1

81'374.4=135.1

*Lucrare editată cu sprijin financiar din Fondul Recurent al Donatorilor
aflat la dispoziția Academiei Române*

Redactor: Adriana GRECU
Tehnoredactor: Mariana IONICĂ
Coperta: Mariana ȘERBĂNESCU

Bun de tipar: 26.11.2018. Format: 16 / 70 × 100.

Coli de tipar: 40,5

C.Z. pentru biblioteci mari: 459 – 321.2 = 59

C.Z. pentru biblioteci mici: 459

CUVÂNT-ÎNAINTE

Partea a doua a celui de-al doilea volum al *Dicționarului etimologic al limbii române* încheie litera C, de la interjecția *Clac* la englezismul *Cyborg* și reprezintă, în același timp, încheierea unei etape experimentale, dar și decizionale legate de structura și rolul acestei lucrări lexicografice academice, gândită pe termen lung. Ceea ce propunem în acest volum va constitui, așadar, platforma stabilă a volumelor viitoare, cu respectarea propriilor noastre reguli de bază, care sunt, în esență, următoarele: 1) continuarea raportării la cele patru dicționare de referință (CADE, DA/DLR, SDLR și DEX), considerate reprezentative atât pentru evoluția limbii noastre, cât și pentru starea ei actuală; 2) indicarea consecventă, în cazul cuvintelor dialectale, a regiunilor în care acestea s-au folosit, la un moment dat, sau se mai folosesc și astăzi; 3) consemnarea substanțială a sensurilor cuvintelor, în ordinea cunoașterii și folosirii lor actuale, urmată de traducerea în limba franceză a sensurilor intrărilor; 4) indicarea primei atestări, realizată prin apelul la o bază bogată de surse în format electronic; 5) indicarea explicită a sursei unde este atestat pentru prima dată cuvântul discutat, cu evidențierea primei variante (fonetice, grafice, accentuale sau morfologice), dacă ea diferă de forma literară actuală; 6) trecerea în revistă a etimologiilor directe considerate valabile, inclusiv acceptarea unor surse multiple, urmată de respingerea motivată a celor considerate greșite; 7) realizarea de comentarii etimologice în cazul cuvintelor dificile, cu argumentarea opțiunilor proprii; 8) detalierea traseului etimologic al cuvintelor până la acea bază lexicală îndepărtată care poate constitui o sursă de informație etimologică suplimentară; 9) adăugarea, acolo unde este cazul, a unor informații de ordin enciclopedic (spre exemplu, numele inventatorului unui termen științific, anul în care acesta din urmă a fost pus în circulație etc.); 10) continuarea grupării cuvintelor pe familii lexico-etimologice, o operațiune dificilă și discutabilă în multe cazuri, dar cu rezultate foarte interesante și, la rândul lor, productive; fiecare component al familiei este prezentat în mod similar cu intrarea (categorii lexicogramaticale, informații diastractice, sensuri, prima atestare, sursa primei atestări, etimologie directă, etimologie indirectă, eventuale comentarii enciclopedice); 11) precizarea dubletului etimologic (dacă acesta există) și trimiterea, prin cf., către alte intrări înrudite etimologic, dar care, din motive care țin de gradul/tipul de înrudire formală și de distanța semantică dintre ele, nu au putut fi incluse într-o singură familie lexico-etimologică.

Dicționarul continuă cu două secțiuni *Addenda et corrigenda*, prima pentru volumul A–B, a doua pentru volumul C₁ (*Ca–Cizmă*), în care au fost făcute necesare completări și îndreptări, în principal referitoare la adăugarea unor cuvinte sau variante lipsă, la reevaluarea primei atestări și a etimologiei. Așa cum este firesc, dicționarul se încheie cu un indice care conține cuvinte și variante românești.

Modificările de substanță față de volumele anterioare privesc, pe de o parte, relația dintre cuvânt și variantă (începând cu acest volum, am considerat, prin convenție, oscilațiile de adaptare morfologică de gen, în interiorul substantivelor, și de conjugare, în cazul verbelor, ca aparținând aceluiași cuvânt, cu condiția păstrării aceluiași conținut) și, pe de altă parte, nivelul/gradul de detaliu al informației oferite. Conștientă de faptul că cercetarea etimologică trebuie să urmărească în detaliu atât parcursul unui cuvânt odată pătruns în limbă (de la modul de pătrundere la contextul lingvistic și extralingvistic – social, temporal, geografic, comunicațional etc. – în care el a fost sau este folosit), cât și istoria anterioară preluării lui (sensurile etimologice, zona de circulație, gradul de cunoaștere, relația cu referentul etc.), echipa redacțională a acordat, atât cât i-a stat în putință, o atenție particulară tuturor aspectelor care ar putea duce la clarificarea originii cuvintelor și la includerea lor într-un context mai larg, necesar înțelegerii mai complexe a relațiilor inter- și intralingvistice. Astfel, cercetătorul

specialist poate urmări cu rezultate mai bune istoria lui *clar* și relația lui cu *clarinet* sau *clearing*, relația dintre *cheie* și *clavecîn*, *claviatură*, *claviculă* sau *clavir*, iar un cititor curios poate afla, spre exemplu, cum numele a ceea ce numim în română *citocrom* a fost dat de biologul David Keilin, cine a creat etimonul rom. *citocromie* sau al rom. *cromatină* (Eugen Albert, respectiv Walther Flemming) etc. De asemenea, sursele au fost îmbogățite substanțial, ceea ce a dus la o firească redimensionare a listei care le conține. Un aspect demn de semnalat este și efortul nostru de a face mai clare și, deci, mai funcționale siglele surselor folosite. Atunci când am indicat pentru prima atestare a unui cuvânt o sursă siglată generic „Opere”, am verificat, de fiecare dată, anul apariției textului respectiv la capitolul „Note și variante”. Una dintre prioritățile noastre în volumele următoare va fi prezentarea în variantă completă a informațiilor privitoare la prima atestare, operațiune care – dincolo de caracterul ei relativ și orientativ – va da mai mare credibilitate trimiterilor bibliografice și va constitui un punct de reper pentru cei care vor dori să cerceteze suplimentar istoria pătrunderii, formării și adaptării unui cuvânt în limba română.

Atât în cazul secțiunii *Addenda et corrigenda*, cât și în realizarea dicționarului propriu-zis, datorăm mulțumiri colegilor lexicografi și lexicologi, din București și din țară, care ne-au ajutat la obținerea de materiale bibliografice în format electronic (dr. Monica Busuioc, București) și la recuperarea unei foarte utile liste cu prime atestări pregătite de N. A. Ursu pentru ediția a III-a din TDRG (dr. Gabriela Haja, Iași), ca și pentru sfaturile primite colegial de la dr. Alin Mihai Gherman și dr. Dumitru Loșonți (Cluj-Napoca). Mulțumiri datorăm, de asemenea, lui Părvu Boerescu, pentru articolele referitoare la volumele anterioare, trimise nouă, spre consultare, încă în faza preliminară a publicării lor.

Dedicăm acest volum, cu recunoștință, regretaților maeștri ai etimologiei românești, acad. Marius Sala și Andrei Avram, membru corespondent al Academiei Române, initiatorii acestei serii, care ne-au stat alături, până aproape de final, în fapt și în spirit.

Cristian Moroianu

ABREVIERI

abr. = abruzzez (dialectul din Abruzzo)
abstr. = abstract
ac. = acuzativ
acc. = accent, accentuat, accentual
adj. = adjectiv, adjectival
admin. = administrativ, administrație
adv. = adverb, adverbial
adv. rel. = adverb relativ
agent = nume de agent
alb. = albanez(ă)
anat. = anatomie
antrop. = antroponim
aor. = aorist
apul. = apulez (dialectul din Apulia)
ar. = aromân(ă)
arag. = aragonez(ă)
arg. = argou, argotic
arhit. = arhitectură
art. = articol, articulat
astron. = astronomie
augm. = augmentativ
austr. = austriac
Ban. = Banat
Bas. = Basarabia
bel. = belarus(ă)
bg. = bulgar(ă)
Bih. = Bihor
biol. = biologie
bis. = (termen) bisericesc
bol. = bolognez
bot. = botanică
Buc. = Bucovina
c. = circa
c.p. = comunicare personală
calabr. = calabrez(ă)
campan. = dial. din Campania
cat. = catalan(ă)
ceh. = ceh(ă)
cf. = confer
chim. = chimie
chin. = chinez(ă)
cinem. = cinematografie
col. = colectiv

com. = comun(ă)
comp. = compunere
conj. = conjuncție, conjuncțional
conj. prez. = conjunctiv prezent
cor. = coregrafie
cors. = corsican
cr. = croat(ă)
Criș. = Crișana
cul. = culinar
cuv. = cuvânt
dalm. = dalmat(ă)
dat. = dativ
dem. = demonstrativ
deprec. = depreciativ
der. = derivat
dial. = dialect(al)
dim. = diminutiv(al)
Dobr. = Dobrogea
dr. = dacoromân(ă)
dublet etim. = dublet etimologic
ebr. = ebraic(ă)
econ. = economie
el. = element
eng. = engadinez(ă)
engl. = englez(ă)
entom. = entomologie
et. = etimon, etimologie
etim. pop. = etimologie populară
etnol. = etnologie
ex. = exemplu
expr. = expresie
f. = feminin
fam. = familiar
Fam. = familia (lexicală)
farm. = farmacie
fem. = feminin
fig. = figurat
fil. = filosofie
fin. = finanțe
fiz. = fizică
fiziol. = fiziologic, fiziologie
folc. = folclor
fon. = fonetică, fonologie

fot. = fotografie
 fr. = francez(ă)
 fr.-prov. = franco-provensal(ă)
 friul. = friulan(ă)
 galic. = galician(ă)
 gen. = genitiv
 geol. = geologie
 geom. = geometrie
 germ. = german(ă)
 gr. = grec, greacă
 gr. neol. = neologism din greaca veche
 gram. = gramatică
 h. = harta
 hot. = hotărât(ă)
 Huned. = Hunedoara
 i.-e. = indo-european(ă)
 id. = idem (cu referire la sens)
 iht. = ihtiologie
 ind. prez. = indicativ prezent
 industr. = industrie
 infl. = influențat(ă), influență
 inform. = informatică
 interj. = interjecție
 interog. = interogativ
 interog.-rel. = interogativ-relativ
 intrans. = intransitiv
 invar. = invariabil
 ir. = istroromân(ă)
 ist. = istorie
 it. = italian(ă)
 împr. = împrumut
 înv. = învechit
 japon. = japonez(ă)
 jur. = juridic
 lat. = latin(ă)
 lat. dun. = latin(ă) dunărean(ă)
 lat. med. = latin(ă) medieval(ă)
 lat. neol. = neologism din latină
 lat. vulg. = latin(ă) vulgar(ă)
 let. = leton(ă)
 lingv. = lingvistică
 lit. = literal
 lituan. = lituanian(ă)
 livr. = livresc
 loc. = locuțiune
 log. = logică
 m. = masculin
 m.bg. = medio-bulgar(ă)
 m.gr. = medio-grec, medio-greacă
 maced. = macedonean(ă)
 magh. = maghiar(ă)
 Mar. = Maramureș

mar. = maritim
 masc. = masculin
 mat. = matematică
 med. (după nume de limbi) = mediu, medic
 med. = medicină
 Mehed. = Mehedinți
 metal. = metalurgie
 mil. = (termen) militar
 min. = mineralogie, minierit
 mitol. = mitologie
 Mold. = Moldova
 morav. = dialectul ceh din Moravia
 mr. = meglenoromân(ă)
 Munt. = Muntenia
 muz. = muzică
 n. = neutru
 n.pr. = nume propriu
 nap. = napolitan
 Năs. = Năsăud
 nec. = necunoscut(ă)
 neg. = negativ
 nehot. = nehotărât(ă)
 neol. = neologism, neologic
 nes. = nesigur
 ngr. = neogrec, neogreacă
 nom. = nominativ
 nord. = (limba) nordică
 num. = numeral
 occ. = occitan(ă)
 Olt. = Oltenia
 onomat. = onomatopeic, onomatopee
 ord. = ordinal
 orig. = origine
 ornit. = ornitologie
 p. anal. = prin analogie
 p. ext. = prin extensiune
 p. restr. = prin restrângere
 panrom. = panromanice
 part. = participiu, participial
 pct. = punctul
 peior. = peiorativ
 pers. (+ 1, 2, 3) = persoană
 pers. = persan(ă)
 pesc. = pescuit
 piem. = piemontez(ă)
 pl. = plural
 pl. tantum = plurale tantum
 pol. = polonez(ă)
 poligr. = poligrafie
 pop. = popular
 pos. = posesiv
 pref. = prefix

prep. = prepoziție, prepozițional
 pron. = pronume, pronominal
 pron. rel. = pronume relativ
 prus. = prusian(ă)
 psih. = psihologie
 ptg. = portughez(ă)
 răd. = rădăcină
 refl. = reflexiv
 reg. = regional
 rel. = (termen) religios
 ret. = retoroman(ă)
 rom. = român(ă), românesc
 rom. com. = român(ă) comun(ă)
 romagn. = romagnolo
 rus. = rus(ă)
 s. = substantiv
 s.v. = sub voce
 sanscr. = sanscrit(ă)
 săs. = săsesc
 scr. = sârbo-croat(ă)
 sd. = sard(ă)
 sec. = secol
 sf. = sfârșit
 sg. = singular
 sg. tantum = singulare tantum
 sicil. = sicilian(ă)
 sil. = silabă
 sl. = slav(ă)
 sorab. = sorab(ă)
 sp. = spaniol(ă)
 spec. = (sens) specializat

stil. = stilistică
 stomat. = stomatologie
 substit. = substituție
 suf. = sufix
 surselv. = surselvan(ă)
 tarent. = tarentin
 tăt. = tătar(ă)
 tc. = turc(ă)
 tc.-arab. = turco-arab
 tc.-pers. = turco-persan
 tehn. = tehnică
 text. = textile
 tipogr. = tipografie
 top. = toponim
 topogr. = topografie
 tosc. = tosc(ă)
 Trans. = Transilvania
 tranz. = tranzitiv
 țig. = țigănesc, țigănească
 ucr. = ucrainean(ă)
 v. (urmat de un nume de limbă/dialect) =
 vechi, veche
 v. = vezi
 var. = variantă
 var. etim. = variantă etimologică (forma de
 bază)
 vb. = verb(al)
 ven. = venețian
 zool. = zoologie
 zoon. = zoonim, zoonimic

Semne grafice

← provine din... (creație internă)

< moștenit/ împrumutat din...

> a dat...

// delimitează etimologia considerată corectă de cea considerată greșită

* neatestat

^o etimologie originală propusă de DELR

- cuvântul din expresii, locuțiuni, sintagme etc.

(?) (după un an) atestare îndoieală; (după un sens, în interiorul ghilimelelor) sens nesigur

BIBLIOGRAFIE

- Alexics, Magy. el. = György Alexics, *Magyar elemek az oláh nyelvben*. Budapesta, 1888.
- Andriotis, ELKN = Ανδριώτης, Ν., *Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής*. Salonic. 1967.
- Archivum Romanicum = *Archivum Romanicum. Nuova rivista di filologia romanza*. Firenze/ Genova, Genève, 1917–1941.
- Arvinte, DERM = Vasile Arvinte, *Die deutsche Entlehnungen in den rumänischen Mundarten*. Berlin, Akademie Verlag. 1971.
- Arvinte, RLRG = Vasile Arvinte, *Raporturi lingvistice româno-germane. Contribuții etimologice*. Ediție întocmită de Alexandru Gafton. Bacău, Egal, 2002.
- AUB = *Analele Universității din București. Limba și literatura română*. Seria veche, 1893–1942, 1956–1960. Seria nouă 1969–.
- AUT = *Analele Universității de Vest din Timișoara*. Seria Științe filologice, 1963–.
- Avram. CE = Andrei Avram, *Contribuții etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 1), 1997.
- Avram, CIE = Andrei Avram, *Comentarii și ipoteze etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 23), 2006.
- Avram, NCE = Andrei Avram, *Noi contribuții etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 7), 2001.
- Avram. PE = Andrei Avram, *Probleme de etimologie*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 4), 2000.
- Babinotis = Georgios Babinotis, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Atena, Κέντρο λεξικολογίας. 2002.
- Balka = *Balkan-Archiv*, ed. de Gustav Weigand, Leipzig, 1925–1928.
- Bara, LLHA = Mariana Bara, *Le lexique latin hérité en aroumain dans une perspective romane*. München, Lincom, 2004.
- Battisti–Alessio = Carlo Battisti, Giovanni Alessio, *Dizionario etimologico italiano*. Florența, 5 vol., 1950–1957.
- BER = *Bългарски етимολογичен речник*. Sofia, Българска Академия на Науките, Институт за Български Език, 7 vol., 1971–2013.
- Berneker, SEW = Erich Berneker, *Slavisches Etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, Carl Winter. 2 vol., 1908–1913.
- Bertoni, It. dial. = G. Bertoni, *Italia dialettale*. Milano, Hoepli, 1916.
- BIFR = *Buletinul Institutului de Filologie Română „Al. Philippide”*. Iași, 1934 ș.u.
- BL = *Bulletin linguistique*. București/ Paris/ Copenhague, 1933–1948.
- Boerescu, ERC = Pârvu Boerescu, *Etimologii românești controversate*. București, Editura Academiei Române, 2017.
- Brâncuș, IC = Grigore Brâncuș, *Istoria cuvintelor. Unitate de limbă și cultură românească*. București, Editura Coresi, 1991.
- Brâncuș, SILR = Grigore Brâncuș, *Studii de istorie a limbii române*. București, Editura Academiei Române, 3 vol., 2007–2013.
- Brâncuș, VA = Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Brückner, SEJP = Aleksander Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Varșovia, Wiedza Powszechna. 1985.

- BSS = *Buletin për Shkencat Shoqërore*. Botim i Institutit të Shkencave, Tiranë, 1952 ș.u.
- Budmani, RHSJ = P. Budmani, *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb, 95 vol., 1880–1975.
- Burlă, Studie = Vasile M. Burlă, *Studie filologice*, în Conv. lit., XIV, Iași, 1880, p. 217–242, 267–279, 353–362, 384–396.
- Çabej, SEFS = Eqrem Çabej, *Studime etimologjike në fushë të shqipës*. Tirana, 7 vol., 1976–2006.
- Çabej, SGJ = Eqrem Çabej, *Studime gjuhësore*. Rilindja, Prishtinë, 6 vol., 1976.
- CADE = I.-A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. București, Editura Cartea Românească, 1931.
- Cancel, T. plug. = P. Cancel, *Termenii slavi de plug în dacoromână*. București, 1921.
- Capidan, Ar. = Theodor Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân – studiu lingvistic*. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1932.
- Capidan, Megl. III = Theodor Capidan, *Meglenoromânii III. Dicționar meglenoromân*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, Depozitul General Cartea Românească, 1935.
- CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine. (A–Putea)*. București, Socec, 1907–1914.
- CDDG = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționar general al limbii române din trecut și de astăzi*. București, Socec & Co., 1909.
- CDED = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. Vol. I. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort A/M, Ludolphe St. Goar; Berlin, A. Asher; Bucarest, Socec, 1870. Vol. II. *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-modernes et albanais*, Francfort, Ludolphe St. Goar; Berlin, S. Calvary; București, Sotschek, 1879.
- CDER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru-Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Editura Saeculum I. O., 2002.
- CGL = *Corpus Glossarium Latinarum*, ed. G. Loewe și G. Goetz, Leipzig, 1888–1903.
- Chantraine, DELG = P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*. Paris, I, 1968, II, 1970, III, 1974, IV/1, 1977, IV/2, 1980.
- CL = *Cercetări de lingvistică*, Cluj, 1956–.
- CMD = Matilda Caragiu-Marioțeanu, *Dicționar aromân-macedo-vlah comparativ (român literar-aromân), contextual, normativ, modern*. București, Editura Enciclopedică, 1997.
- Conev, EVBR = *Ezikovi vzaimnosti međdu bălgari i rumâni*. Sofia, 1921; republicat în V. Conev, *Istoria na bălgarskija ezik*, vol. II, Sofia, 1984.
- Contribuții lingv. = *Contribuții lingvistice*, Ion Muțiu (coord.), Universitatea din Timișoara, 1983 ș.u.
- Corominas, DCEC = Joan Corominas, *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*. Madrid, Editorial Gredos, 4 vol., 1954–1957.
- Coteanu–Sala, ELR = Ion Coteanu, Marius Sala, *Etimologia și limba română. Principii – probleme*. București, Editura Academiei, 1987.
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Tomul I. Partea I: A–B, București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1913; Tomul I. Partea II: C, București, Tipografia Ziarului „Universul”, 1940; Tomul I. Partea III. Fascicula I: D – de, București, „Universul”, Intreprindere Industrială a Statului, 1949; [Fascicula II: De – destina; șpalt, 1948]; Tomul II. Partea I: F–I, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1934; Tomul II. Partea II. Fascicula I: J – lacustru, București, Tipografia Ziarului „Universul” S.A., 1937; Tomul II. Partea II. Fascicula II: Ladă – lepăda, București, Tipografia Ziarului „Universul” S.A., 1940; Tomul II. Partea II. Fascicula III: Lepăda – lojnită, București, Tipografia Ziarului „Universul” S.A., 1948.
- DDA = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân: general și etimologic*. București, Editura Academiei, 1963.
- DDM = Nicolae Saramandu (coord.), Alina Celac, Irina Floarea, Marilena Tiugan, *Dicționarul dialectului meglenoromân, general și etimologic*. București, Editura Academiei Române, 2013.
- DEDI = Manlio Cortelazzo, Carla Marcato, *Dizionario etimologico dei dialetti italiani*. Ediția a doua. Torino, UTET, 2005.

- DELL = Alfred Ernout, Antoine Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Paris, Klincksieck, 1932.
- Demiraj, Alb. Et. = Demiraj, Bardhyl, *Albanische Etymologien (Untersuchungen zum albanischen Erbwortschatz)*, Amsterdam - Atlanta, Rodopi, 1997.
- Densusianu, HLR = Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. I. *Les Origines*, Paris, Ernest Leroux, 1901; II. *Le seizième siècle*, Paris, Ernest Leroux, fasc. 1, 1914, fasc. 2, 1932, fasc. 3, 1938.
- Densusianu, LR XVII = Ovid Densusianu, *Limba română în secolul al XVII-lea*, în Densusianu, O. III.
- Densusianu, O. = Ovid Densusianu, *Opere*. Ediție îngrijită de B. Cazacu, V. Russu. I. Șerb și F. Șerb. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 6 vol., 1969–1985.
- A. Densusianu, ILLR = Aron Densusianu, *Istoria limbei și literaturii române*. Iași, ed. a doua, H. Goldner, 1894.
- DEX¹ = Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche (coord.), *Dicționarul explicativ al limbii române*. București, Editura Academiei. Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan, 1975.
- DEX² = Ion Coteanu, Lucreția Mareș (coord.), *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București, Editura Univers Enciclopedic, 1996; reeditat cu adăugiri în 1998, 2009, 2012, 2016.
- DEX-S = Ion Coteanu, Ion Dănăilă, Nicoleta Tiugan (coord.), *Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române*. București, Editura Academiei, 1988.
- DGS = Maria Marin (coord.), Ion Ionică, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*. București, Editura Academiei Române, 2009–2011.
- Diculescu, Die Gepiden = Constantin G. Diculescu, *Die Gepiden: Forschungen zur Geschichte Daziens im frühen Mittelalter und zur Vorgeschichte des Rumänischen Volkes*. Band 1. Leipzig, 1922.
- Diculescu, Elementele = Constantin G. Diculescu, *Elementele vechi grecești din limba română*, în DR 4, 1924–1926, p. 394–516.
- Diculescu, Originile = Constantin Diculescu, *Originile limbii române*, București, 1907.
- DÎLR = Gh. Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicționarul împrumuturilor latino-romance în limba română veche (1421–1760)*. București, Editura Științifică, 1992.
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur și acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă. București, Editura Academiei. Tomul I. Partea a 3-a. Litera D (*D – Deinmulțit*), 2006; Tomul I. Partea a 4-a. Litera D (*Deja – Deținere*), 2006; Tomul I. Partea a 5-a. Litera D (*Deținut – Discopotiriu*). 2007; Tomul I. Partea a 6-a. Litera D (*Discord – Dyke*). 2009; Tomul I. Partea a 7-a. Litera E (*E – Erzat*), 2009; Tomul I. Partea a 8-a. Litera E (*Es – Ezredes*), 2010; Tomul III. Litera J, K, Q, 2010; Tomul IV. Litera L (*L – Lherzolită*), 2008; Tomul V. Litera L (*Li – Luzulă*), 2008; Tomul VI. Litera M. 1965–1968; Tomul VII. Partea I. Litera N. 1971; Tomul VII. Partea a 2-a. Litera O. 1969; Tomul VIII. Partea I. Litera P (*P – Păzui*), 1972; Tomul VIII. Partea a 2-a. Litera P (*Pe – Pinar*), 1974; Tomul VIII. Partea a 3-a. Litera P (*Pină – Pogribanie*), 1977; Tomul VIII. Partea a 4-a. Litera P (*Pogrijanie – Presimțire*), 1980; Tomul VIII. Partea a 5-a. Litera P (*Presin – Puzzolană*), 1984; Tomul IX. Litera R. 1975; Tomul X. Partea I. Litera S (*S – Sclabuc*), 1986; Tomul X. Partea a 2-a. Litera S (*Scladă – Semînțarie*), 1987; Tomul X. Partea a 3-a. Litera S (*Semn – Siveică*). 1990; Tomul X. Partea a 4-a. Litera S (*Slab – Sponghios*). 1992; Tomul X. Partea a 5-a. Litera S (*Spongiar – Swing*), 1994; Tomul XI. Partea I. Litera Ș, 1978; Tomul XI. Partea a 2-a. Litera T (*T – Tocăliță*). 1982; Tomul XI. Partea a 3-a. Litera T (*Tocăna – Twist*). 1983; Tomul XII. Partea I. Litera Ț. 1994; Tomul XII. Partea a 2-a. Litera U. 2002; Tomul XIII. Partea I. Litera V (*V – Veni*), 1997; Tomul XIII. Partea a 2-a. Litera V (*Venial – Vizurină*), 2002; Tomul XIII. Partea a 3-a. Litera V (*Viclă – Vuzum*) și Literele W, X, Y, 2005; Tomul XIV. Litera Z, 2000.
- DLRLV = Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640–1780). Termeni regionali*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- DOOM¹ = Mioara Avram (redactor responsabil), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*. București, Editura Academiei, 1982.

- DOOM² = Ioana Vintilă-Rădulescu (coord.), *Dictionarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- DR = *Dacoromania*, Cluj, 1920 ș.u.
- Drimba, CE = Vl. Drimba, *Cercetări etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etmologica” 8), 2001.
- Duden = Duden. 7. *Etymologisches Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache*. Bearbeitet von Günther Drosdowski, Paul Grebe et alii, Dudenverlag, Bibliographisches Institut, Mannheim, Wien, Zürich, 1963 (versiunea online: <http://www.duden.de/>).
- ESSJ = O. N. Trubačev (coord.), *Ètimologičeskij slovar' slavjanskich jazykov*, Editura „Nauka”, Moscova, 1974 –.
- ESUM = O.S. Mel'ničuk (coord.), *Etimologičnyj slovnyk ukrainskoi movy*, Kiev, Nauk, Dumka, 1982–2012.
- EWU = Benkő Loránd (ed.), *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen*, vol. 1–2, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1993–1995.
- Faré = Paolo A. Faré, *Postille italiane al « Romanisches Etymologisches Wörterbuch » di W. Meyer-Lübke. Compendenti le « Postille italiane e ladine » di Carlo Salvioni*. Milano, Istituto Lombardo di Scienze e Lettere, 1972.
- Form. cuv. = *Formarea cuvintelor în limba română*. București, Editura Academiei Române. Vol. I: *Compunerea*, de Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan, 1970. Vol. II: *Prefixele*, de Mioara Avram, Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, Florica Fiçinescu, Cristina Gherman, Finuța Hasan, Magdalena Popescu-Marin, Marina Rădulescu, I. Rizescu, Laura Vasiliu, 1978. Vol. III: *Sufixele*. I: *Derivarea verbală*, de Laura Vasiliu, 1989. Vol. IV: *Sufixele: derivarea nominală și adverbială*, partea I, coordonat de Marina Rădulescu-Sala, 2015.
- Form. cuv. (XVI–XVIII) = Magdalena Popescu-Marin (coord.), *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*. București, Editura Academiei Române, 2007.
- FD = *Fonetică și dialectologie*. București, 1958–.
- FEW = Walther von Wartburg, *Französisches etymologisches Wörterbuch: eine Darstellung des galloromanischen Sprachschatzes*, Leipzig, Berlin: B. G. Teubner, Bonn: Klop, Basel: Zbinden. 25 vol., 1922–2002 (versiunea online: apps.atilf.fr/lecteurFEW/).
- Fraenkel, LEW = Ernst Fraenkel, *Litauisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Carl Winter, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, I 1962, II 1965.
- Frățilă, EIC = Vasile Frățilă, *Etimologii. Istoria unor cuvinte*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etmologica” 5), 2000.
- Gáldi = Ladislau Gáldi, *Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des Phanariotes*. Budapest, Pázmány Péter, 1939.
- Gămulesscu, ES = Dorin Gămulesscu, *Elemente de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*. București, Editura Academiei, 1974.
- Gerov, RBJ = Najden Gerov, *Rěčnikŭ na blŭgarskŭj jazykŭ*. Plovdiv, 5 vol., 1895–1904.
- Giuglea, CL = George Giuglea, *Cercetări lexicografice. Elemente latine în limba română*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1909.
- Giuglea, CR = George Giuglea, *Cuvinte românești și romanice: studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*. Ediție îngrijită de Florența Sădeanu. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Giuglea, Fapte de limbă = George Giuglea, *Fapte de limbă. Mărturii despre trecutul românesc. Studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*. Ediție îngrijită de Florența Sădeanu. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
- Graur, AER = Alexandru Graur, *Alte etimologii românești*. București, Editura Academiei, 1975.
- Graur, Corr. = Alexandru Graur, „Corrections roumaines au REW”, în BL V, 1937, p. 80–124.
- Graur, ER = Alexandru Graur, *Etimologii românești*. București, Editura Academiei, 1963.
- Graur, Mots Tsig. = Alexandru Graur, „Notes sur «Les mots tsiganes en roumain»”, în BL IV, 1936, p. 196–200.
- Harper, ED = Douglas Harper, *Online Etymological Dictionary*, 2010, <http://www.etymonline.com/>
- Hasdeu, CB = Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Ediție îngrijită de Gh. Mihăilă. București, Editura Didactică și Pedagogică, 3 vol., 1983–1984 (prima ediție în 1878–1881).

- HEM = Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*. București. Stabilimentul Grafic Socec și Teclu. Tomul I–II: 1887; tomul III: 1893.
- HEM² = Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*. Ediție îngrijită de Grigore Brâncuș. București, Editura Minerva, 1976.
- Hristea, PE = Theodor Hristea, *Probleme de etimologie: studii, articole, note*. București, Editura Științifică, 1968.
- Hubschmidt, Praeromanica = Johannes Hubschmidt, *Praeromanica. Studien zum Vorromanischen Wortschatz der Romania mit besonderer Berücksichtigung der franko-provenzalischen und provenzalischen Mundarten der Westalpen*. Bern, Verlag A. Francké, 1949.
- ILRL = Ion Gheție (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*. București, Editura Academiei Române, 1997.
- Iordan, LRA = Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*. Iași, Institutul de Arte Grafice Alexandru A. Țerek, Mărzescu, 1943.
- Ivănescu, ILR = Gheorghe Ivănescu, *Istoria limbii române*. Iași, Editura Junimea, 1980.
- Ivănescu, ILR² = Gheorghe Ivănescu, *Istoria limbii române*. Iași, Editura Junimea, 2000.
- Jb. = *Jahresbericht des Instituts für Rumänischen Sprache zu Leipzig*. Herausgegeben von G. Weigand, Leipzig, 1894–1921.
- Jokl, Studien = Norbert Jokl, *Studien zur albanesischen Etymologie und Wortbildung*. Wien. In Kommission bei A. Hölder, 1911.
- Király, Contacte = Király Francisc, *Contacte lingvistice. Adaptarea fonetică a împrumuturilor românești de origine maghiară*. Timișoara, Editura Facla, 1990.
- KJb = *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Sprachen und Literaturen*. Herausgegeben von Karl Vollmöller und Richard Otto, Erlangen, 1890 ș.u.
- Klein, CEDE = Ernest Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language*. Amsterdam, London, New York, Elsevier Publishing Company, 2 vol., 1966–1967.
- Körting, LRW = Gustav Körting, *Lateinisch-Romanisches Wörterbuch (Etymologisches Wörterbuch der romanischen Hauptsprachen)*. Ediția a treia. Paderborn, Ferdinand Schöningh, 1907.
- Kovačec, DIA = August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*. București, Editura Academiei, 1971.
- Kriaras, LMED = E. Kriaras, *Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδιου γραμματείας 1100–1669*. 16 vol., Salonic. 1968 ș.u.
- Larousse = *Dictionnaire de français*. online la <http://larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue>.
- LBG = *Lexikon zur byzantinischen Gräzität*. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Viena, 1994.
- LEI = Max Pfister (coord.), *Lessico etimologico italiano*. Reichert. Wiesbaden, 1979 ș.u.
- LL = *Limbă și literatură*. București, 1955-.
- Löbel, Contribuții = Teofil Löbel, *Contribuții la stabilirea originii orientale a unor cuvinte românești*, în AA lit. II, XXX. 1908, p. 225–263.
- Löfstedt, Late Latin = Einar Löfstedt, *Late Latin*. Oslo. Aschehoug, 1959.
- Loșonți, CIE = Dumitru Loșonți, *Certitudini și ipoteze etimologice*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 26), 2007.
- Loșonți, SSE = Dumitru Loșonți, *Soluții și sugestii etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 9), 2001.
- Loșonți, TRFR = Dumitru Loșonți, *Toponime românești care descriu forme de relief*. Cluj-Napoca. Clusium, 2000.
- Löwe, Adj. = Karl Löwe, *Die Adjektivsuffixe im Dakoromanischen*. Leipzig, 1910.
- LR = *Limba română*. Academia Română. (Institutul de Lingvistică). București. 1952-.
- MRS = Kelemen Béla, Szász Lőrinc (coord.), *Magyar-román szótár. Dictionar maghiar-român*. Vol. I (A–J). Academia Română, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”. București, Editura Academiei Române, 2010.
- Mat. dialect. = *Materiale și cercetări dialectale*. Vol. I. [București], 1960. (Academia Română. Filiala Cluj. Institutul de Lingvistică).
- Mayrhofer = Manfred Mayrhofer, *Kurzgefaßtes etymologisches Wörterbuch des Altindischen*. Heidelberg, Carl Winter, 3 vol., 1956–1976.

- Mărgărit, CES = Iulia Mărgărit, *Comentarii etimologice și semantice: note și articole*. București, Editura Academiei Române („Etmologica” 27), 2007.
- Mărgărit, ISE = Iulia Mărgărit, *Ipoteze și sugestii etimologice. Note și articole*. București, Editura Academiei Române („Etmologica” 18), 2005.
- Mărgărit, NCES = Iulia Mărgărit, *Noi comentarii etimologice și semantice*. București, Editura Academiei Române („Etmologica” 28), 2010.
- Mărgărit, PED = Iulia Mărgărit, *Probleme de etimologie dialectală*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etmologica” 13), 2002.
- Mărgărit, VGMA = Iulia Mărgărit, *Vocabularul graiurilor muntenesti actuale*. București, Editura Academiei Române, 2009.
- Mării, NSE = I. Mării, *Note și studii de etimologie lexicală dacoromână*. București, Editura Academiei Române („Etmologica” 17), 2005.
- Meyer, EWA = Gustav Meyer, *Etmologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*. Strassburg, K. J. Trübner, 1891.
- Meyer-Lübke, RomGr = Wilhelm Meyer-Lübke, *Grammatik der romanischen Sprachen*. Leipzig, Reisland, 4 vol., 1890–1902.
- Mihail, EPE = Zamfira Mihail, *Etimologia în perspectivă etnolingvistică*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etmologica” 5), 2000.
- Mihail, TPP = Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectiva etnolingvistică comparată sud-est europeană*. București, Editura Academiei, 1978.
- Mihăescu, CEL = Doru Mihăescu, *Contribuții etimologice și lexicale*. București, Editura Academiei Române („Etmologica” 19), 2005.
- Mihăescu, IG = Haralambie Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*. București, Editura Academiei, 1966.
- Mihăescu, Lg. Lat. = Haralambie Mihăescu, *La langue latine dans le sud-est de l'Europe*. București, Editura Academiei / Paris, Les Belles Lettres, 1978.
- Mihăescu, Rom. = Haralambie Mihăescu, *La romanité dans le Sud-Est de l'Europe*. București, Editura Academiei Române, 1993.
- Mihăilă, CELR = Gheorghe Mihăilă, *Contribuții la etimologia limbii române*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etmologica” 15), 2002.
- Mihăilă, CSCA = Gheorghe Mihăilă, *Contribuții la studiul cuvintelor de origine autohtonă în limba română*. București, Editura Academiei Române, 2010.
- Mihăilă, DLRV = Gheorghe Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. X – începutul sec. XVI)*. București, Editura Enciclopedică Română, 1974.
- Mihăilă, ÎVS = Gheorghe Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*. București, Editura Academiei, 1960.
- Miklosich, EWSS = Franz Miklosich, *Etmologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*. Viena, 1887.
- Miklosich, Lexicon = Franz Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-greco-latinum*. Vindobonae, Guilelmus Braumueller, 1862–1865.
- Miklosich, SER = Fr. von Miklosich, *Die slavischen Elemente im Rumunischen*. Wien, 1861.
- Mitu, CELS = Mihai Mitu, *Cercetări etimologice și lexico-semantice*. București, Editura Academiei Române („Etmologica” 24), 2006.
- Mitu, SERS = Mihai Mitu, *Studii de etimologie româno-slavă*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etmologica” 10), 2001.
- Moroianu, DTE = Cristian Moroianu, *Dublete și triplete etimologice în limba română*. București, Editura Universității din București, 2005.
- Nandris, Phon. = Octave Nandris, *Phonétique historique du roumain*. Paris, Klincksieck, 1963.
- Neiescu, DDI = Petru Neiescu, *Dicționarul dialectului istroromân*. Vol. I, A–C. București, Editura Academiei Române, 2011.
- Nestorescu, CE = Virgil Nestorescu, *Cercetări etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etmologica” 3), 1999.

- Nestorescu, ERB = Virgil Nestorescu, *Elemente românești în limba bulgară. Contacte lingvistice interbalcanice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 12), 2002.
- Nestorescu, VCR = Virgil Nestorescu, *Din viața cuvintelor românești*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 25), 2006.
- Nocentini, VLI = Alberto Nocentini, *L'Etimologico. Vocabolario della lingua italiana*. Milano, Le Monnier, 2010.
- NȘDU = Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicționar universal al limbii române*. Chișinău/ București, Litera Internațional, 2006.
- OED = *Oxford English Dictionary*. Oxford, Oxford University Press (versiunea online oed.com)
- OLD = *Oxford Latin Dictionary*. Oxford, Clarendon Press, 1968.
- Omagiu Brâncuș = Gh. Chivu, Oana Bărbulescu (coord.), *Studii de limba română. Omagiu profesorului Grigore Brâncuș*. Editura Universității din București, 2010.
- Omagiu Iordan = Al. Rosetti (coord.), *Omagiu lui Iorgu Iordan, cu prilejul împlinirii a 70 de ani*. București, Editura Academiei, 1958.
- Omagiu Rosetti = Iorgu Iordan (coord.), *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*. București, Editura Academiei, 1965.
- Omagiu Wald = Ana-Cristina Halichias, Tudor Dinu (coord.), *Antic și modern. In honorem Luciae Wald*. București, Humanitas, 2006.
- Orël, AED = Vladimir Orël, *Albanian Etymological Dictionary*. Leiden, Brill, 1998.
- Papahagi, Notițe etim. = Pericle N. Papahagi, *Notițe etimologice*, în AA lit, seria II, tom. XXIX, 1906–1907, p. 201–248.
- Pascu, Beiträge = Giorge Pascu, *Beiträge zur Geschichte der rumänischen Philologie*. Leipzig, Gustav Fock, 1920.
- Pascu, DEM = Giorge Pascu, *Dictionnaire étymologique macédo-roumain*. [Iași], Cultura Națională. Vol. I. *Les éléments latins et romans*, 1924. Vol. II. *Les éléments grecs, turcs, slaves, albanais, germaniques, hongrois, néologismes, créations immédiates, obscurs*, 1925.
- Pascu, Elementele = Giorge Pascu, „Elementele romanice din dialectele macedo- și megleno-române”, în AA lit., seria III, tom. XXXV, nr. 5, București, Socec & C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold, 1913, p. 141–191.
- Pascu, Etim. rom. = Giorge Pascu, *Etimologia românești*. Iași, Editura Autorului, 1910.
- Pascu, Sufixe = Giorge Pascu, *Sufixe românești*, București, Edițiunea Academiei Române, 1916.
- PEW = Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I: Lateinisches Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*. Heidelberg, K. Winter, 1905.
- Philippide, Altgr. El. = Al. Philippide, „Altgriechische Elemente im Rumänischen”, Halle a.S., Max Niemeyer, 1905, extras din *Bausteine zur romanischen Philologie. Festgabe für Adolfo Mussafia*.
- Philippide, ILR = Alexandru Philippide, *Istoria limbii române. I. Principii de istoria limbii*, Iași, Tipografia Națională, 1894.
- Philippide, OR = Alexandru Philippide, *Originea românilor*. Iași, Tipografia Viața Românească, 2 vol., 1925–1928.
- Poruciu, CE = Adrian Poruciu, *Confluente și etimologii*. Iași, Editura Polirom, 1998.
- Purdela-Sitaru, Vasiliuță, CE = Maria Purdela-Sitaru, Livia Vasiliuță, *Cercetări etimologice (cu referire specială la împrumuturile de origine germană din limba română)*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 14), 2002.
- Pușcariu, Îns. Et. Wb. = Sextil Pușcariu, *Însemnările autorului de pe exemplarul propriu de lucru din Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache I. Das lateinische Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen (Heidelberg, Winter, 1905)*. Ediție îngrijită de Dan Slușanschi. București, Editura Universității din București, 1995.
- Pușcariu, LR = Sextil Pușcariu, *Limba română. Vol. I: Privire generală*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1940. („Biblioteca enciclopedică”); vol. II: *Rostirea*. [București], Editura Academiei Române, 1959. (terminat în 1946 și publicat postum)
- Pușcariu, Locul limbii române = Sextil Pușcariu, *Locul limbii române între limbile romanice*. Discurs de recepție la Academia Română. București, Tipografia „Urbana”, 1920.

- Puşcariu, St. Ir. = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*. Bucureşti, Editura Cultura Naţională. Vol. I: *Texte*, 1906; vol. II: (în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan) *Introducere, gramatică, caracterizarea dialectului istroromân*, 1926; vol. III: *Bibliografie critică, listele lui Bartoli, texte inedite, note, glosare*, 1929.
- Reichenkron, Dak. = Günter Reichenkron, *Das Dakische (rekonstruiert aus dem Rumänischen)*. Heidelberg, Carl Winter, 1966.
- Rev. fil. = *Revista filologică*. Organ al Cercului de studii filologice de pe lângă Facultatea de Filosofie şi Litere din Cernăuţi. Director Al. Procopovici. Cernăuţi. 2 vol., 1927–1928.
- REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, Carl Winters. 1936.
- RF = *Romanische Forschungen*. Frankfurt, Erlangen, 1882 ş.u.
- Robert = Paul Robert, *Le Grand Robert de la Langue Française. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. 2e édition entièrement revue et enrichie par Alain Rey. Paris, Le Robert, 9 vol., 1996.
- Rohlf's, EWUG = Gerhard Rohlf's, *Etymologisches Wörterbuch der unteritalischen Gräzität*. Halle, 1930.
- Rohlf's, HGIS = Gerhard Rohlf's, *Historische Grammatik der italienischen Sprache und ihrer Mundarten*. Bern, A. Francke AG, 3 vol., 1949–1954.
- Rohlf's, Quellen = Gerhard Rohlf's, *Die Quellen des unteritalienischen Wortschatzes*. Niemeyer, 1926.
- Romania = *Romania*. Recueil trimestriel consacré à l'étude des langues et des littératures romanes. Paris, 1871 ş.u.
- Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române. De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*. Ediţie definitivă. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986.
- Rösler, GTBR = Robert Rösler, *Die griechischen und türkischen Bestandteile im Rumänischen*. Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Klasse 50, Viena, 1865.
- RRL = *Revue roumaine de linguistique*. Academia Română. Bucureşti. 1956–.
- Russu. Etnogeneza = Ion I. Russu, *Etnogeneza românilor: fondul autohton trac-dacic şi componenta latino-romanică*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.
- Sala, CMI = Marius Sala, *Cuvintele, mesageri ai istoriei*. Bucureşti, Meronia, 2009.
- Sala, IELR = Marius Sala, *Introducere în etimologia limbii române*. Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 2), 1999.
- Sandfeld, Ling. Balk. = Kristian Sandfeld, *Linguistique balkanique. Problèmes et résultats*. Paris, Édouard Champion, 1930.
- Saramandu, RO = Nicolae Saramandu, *Romanitatea orientală*. Bucureşti, Editura Academiei Române, 2004.
- Schuchardt, Rom. Et. = Hugo Schuchardt, *Romanische Etymologieen*. Viena. Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, vol. I 1898, vol. II 1899.
- SCL = *Studii şi cercetări lingvistice*. Academia Română. Bucureşti, 1950–.
- SCŞ = *Studii şi cercetări ştiinţifice. Filologie*. Iaşi, 1950–1963.
- SDEM = N. Raevschi, M. Gabinschi (red.), *Scurt dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti*. Chişinău, Academia de Ştiinţe a R.S.S. Moldoveneşti, 1978.
- SDLR = August Scriban, *Dicţionarul limbii româneşti. (Etimologii, înţelesuri, exemple, citaţiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*. Ediţiunea întâia. Iaşi, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939.
- Skok, ERHSJ = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Dictionnaire étymologique de la langue croate ou serbe*. Rédacteurs Mirko Deanović et Ljudevit Jonke. Collaborateur Valentin Putanec, Zagreb, 4 vol., 1971–1974.
- SMFC = *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Bucureşti, Editura Academiei. Vol. I–II. redactori responsabili Al. Graur şi Jacques Byck. 1959–1960; vol. III, redactor responsabil Al. Graur, 1962; vol. IV–V. redactori responsabili Al. Graur, Mioara Avram, 1967–1969; vol. VI, redactor responsabil Mioara Avram, 1972.
- SSW = A. Schullerus, B. Capesius, A. Tudt, S. Haldenwang et al., *Siebenbürgisch-Sächsisches Wörterbuch*. Bucureşti, Editura Academiei şi Walter de Gruyter & Co., Berlin. Vol. I (A–C)

- 1925, vol. II (*D-F*) 1926, vol. III (*G*) 1971, vol. IV (*H-J*) 1972, vol. V (*K*) 1975, vol. VI (*L*) 1997, vol. VII (*M*) 1998, vol. VIII (*N-P*) 2002, vol. IX (*Q-R*) 2007.
- Stanciu-Istrate, Calcul = Maria Stanciu-Istrate, *Calcul lingvistic în limba română*. București, Editura Academiei Române, 2006.
- Studi Romeni = *Studi Rumeni*, Roma, 1927 ș.u.
- Suciu, CRT = Emil Suciu, *Cuvinte românești de origine turcă*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 21), 2006.
- Suciu, CTR = Emil Suciu, „Contacts linguistiques: turc et roumain/ Sprachkontakte: Türkisch und Rumänisch”, în Gerhard Ernst, Martin-Dietrich Gleßgen, Christian Schmitt, Wolfgang Schweickard (eds), *Histoire linguistique de la Romania/ Romanische Sprachgeschichte*, Vol. 2, Berlin, Walter de Gruyter, 2006, p. 1673–1677.
- Suciu, IT = Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române*. București, Editura Academiei Române. Vol. I. *Studiu monografic*, 2009. Vol. II. *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, 2010.
- ȘIO = Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*. I. *Introducerea*. II. *Vocabularul*. 1. *Vorbe populare*. 2. *Vorbe istorice*. București, Socec, 1900.
- Tamás, EW = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.
- TDRG¹ = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*. Bukarest, Staatsdruckerei. Band I, 1903; Band II, 1911; Band III, 1924.
- TDRG² = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron, Wiesbaden, Otto Harrassowitz. Band I, 1986; Band II, 1988; Band III, 1989.
- TDRG³ = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder. Cluj-Napoca, Clusium. Band I, 2000; Band II, 2003; Band III, 2005.
- Teaha, CLM = Teofil Teaha, *Cuvinte latinești moștenite în graiurile românești actuale*, București, Editura Academiei Române („Etymologica” 16), 2005.
- TILR = *Istoria limbii române*, București, Editura Academiei, vol. I (coord. Alexandru Graur) 1965, vol. II (coord. Ion Coteanu) 1969.
- TLF = *Trésor de la langue française. Dictionnaire de la langue du XIXe et du XXe siècle (1789–1960)*. Paris, 1972 ș.u. (versiunea online: atilf.atilf.fr).
- Treccani = *Dizionario della lingua italiana*, publicato dall’Istituto dell’Enciclopedia Italiana fondata da Giovanni Treccani e Giunti T.V.P. editori, Firenze, 2014 (versiunea online: <http://www.treccani.it/vocabolario/>).
- Ursu, ÎL = N. A. Ursu, Despina Ursu, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760–1860)*. Iași, Editura Cronica. Vol. I. *Studiu lingvistic și de istorie culturală*, 2004. Vol. II. *Repertoriu de cuvinte și forme*, 2006. Vol. III. *Repertoriu de cuvinte și forme – supliment*, 2 părți, 2011.
- Ursu, TȘ = N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*. București, Editura Științifică, 1962.
- de Vaan, EDLIL = Michiel de Vaan, *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Leiden, Boston, Brill, 2008.
- Vaillant, Gram. = André Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves*, vol. I, Lyon, I.A.C., 1950, vol. II, Lyon, I.A.C., 1958, vol. III, Paris, Klincksieck, 1966, vol. IV, Paris, Klincksieck, 1974, vol. V, Paris, Klincksieck, 1977.
- Vasmer, ESRJ = Max Vasmer, *Etimologičeskij slovar’ russkogo jazyka (Russisches etymologisches Wörterbuch)*. Moscova, 4 vol., 1964–1973.
- Vasmer, GLSK = Max Vasmer, *Die griechischen Lehnwörter im Serbo-Kroatischen*. Berlin, 1944.
- Vasmer, *Greko-slavjanskije etjudy* = Max Vasmer, *Greko-slavjanskije etjudy*, Sankt-Petersburg, 3 vol., 1907–1909.
- Vasmer, REW = Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, Winter. Band I, 1953; Band 2, 1955; Band 3, 1958.
- Vasmer, SAW = Max Vasmer, „Studien zur albanesischen Wortforschung”, I, în *Acta et commentationes Universitatis Tartuensis (Dorpatensis)*, B. Humaniora, I, Tartu (Dorpat), 1921, p. 3–65.

- Vătășescu, SRA = Cătălina Vătășescu, *Studii româno-albaneze. Note semantice și etimologice*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 22), 2006.
- Vătășescu, VLA = Cătălina Vătășescu, *Vocabularul de origine latină din limba albaneză în comparație cu româna*. București, Biblioteca Thracologica XIX, 1997.
- Vox Romanica = *Vox Romanica*. Tübingen, 1936 ș.u.
- Vrabie, ERS = Emil Vrabie, *Etimologii românești și străine*. București, Editura Univers Enciclopedic, („Etymologica” 11), 2001.
- WP = Alois Walde, *Vergleichendes Wörterbuch des indogermanischen Sprachen*, herausgegeben und bearbeitet von Julius Pokorny. Berlin und Leipzig, Walter de Gruyter, vol. I, 1930, vol. II, 1927.
- Xhuvani, Çabej, Prapashtesat = Aleksandër Xhuvani, Eqrem Çabej, *Prapashtesat e gjuhës shqipe*. Tirana, 1962.
- Zafiu, CA = Rodica Zafiu, *101 cuvinte argotice*. București, Editura Humanitas („Viața cuvintelor”), 2010.
- Zamfir, Morf. = Dana-Mihaela Zamfir, *Morfologia verbului în limba română veche*. București, Editura Academiei. Vol. I, 2005, vol. II, 2007.
- Zamfir, Puer = Dana-Mihaela Zamfir, „Termeni pentru noțiunile puer și heres în limba română. Istoria schimbărilor de sens și difuziune dialectală”, în *Lucrările celui de-al XIV-lea Simpozion Internațional de Dialectologie (Cluj-Napoca, 16–17 septembrie 2010)*, Editura Argonaut-Scriptor, Cluj-Napoca, 2012, p. 450–516.
- ZBalk = *Zeitschrift für Balkanologie*. Wiesbaden, 1962 ș.u.
- ZRPh = *Zeitschrift für romanische Philologie*. Halle. 1877 ș.u.

Surse

- AA ist. = *Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice*. București. Seria II, 1878 ș.u.; seria III, 1923 ș.u.; seria IV, 1975 ș.u.
- AA lit. = *Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii literare*. București. Seria II, 1878 ș.u.; seria III, 1924 ș.u.; seria IV, 1977 ș.u.
- Aaron. S. H. = Vasile Aaron, *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef, mai marelui din Milet*. Sibiu, în Tipografia lui Ioan Bart, 1821.
- F. Aaron. I. = Florian Aaron, *Idee repede de istoria Prințatului Țării Rumânești*. București. în Tipografia lui I. Eliad. Vol. I, 1835; vol. II, 1837; vol. III, 1838.
- ABC = *ABC sau alfabvit pentru folosul și procopsala scoalelor celor normalești a neamului românesc*. Blaj, Gedruckt mit dem Buchstaben des S[eminars], 1783.
- ABC mar. = *ABC marinăresc*. Vocabular de termeni marinărești în cinci limbi: româna, engleza, franceza, germana și italiana. [f.l.], [f.c.], [f.a.]. București, Liga Navală Română. Publicațiunea 51-a. [1942–1943]
- ABC săn. = *ABC-ul sănătății*. Enciclopedie medicală populară. București, Editura Medicală, 1964.
- Act. Bas. = Paul Mihail, Zamfira Mihail, *Acte în limba română tipărite în Basarabia, I (1812–1830)*. București, Editura Academiei Române, 1993.
- Act. jud. = *Acte judiciare din Țara Românească. 1775–1781*. Ediție întocmită de Gheorghe Croț, Alexandru Constantinescu, Anuța Popescu, Theodora Rădulescu, Constantin Tegăneanu. București, Editura Academiei Române, 1973, 1055 p.
- Adam, N. = Ioan Adam, *Năzuinți*. Povestiri. București, Editura Minerva, 1907.
- Adameșteanu, D. P. = Gabriela Adameșteanu, *Dimineață pierdută*. Ediția a III-a. Text definitiv. București, Editura 100 + 1 Gramar, 1997 (prima ediție 1975).
- Adevărul = *Adevărul*. Cotidian apărut în mai multe serii. București, 1989 ș. u.
- Agârbiceanu, O. = Ion Agârbiceanu, *Opere*. Ediție începută sub supravegherea autorului (vol. I–IV) și continuată sub supravegherea lui G. Pienescu (vol. V–XII). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 12 vol., 1962–1986.
- Agrotehnica = G. Ionescu-Șișești, Irimie Staicu, *Agrotehnica*. Ministerul Agriculturii și Silviculturii. București, Editura Agro-Silvică de Stat, 2 vol., 1958.
- ALAS = *Adevărul literar și artistic*. Revistă săptămânală. București, 1920–1939.

- Albineț, Ist. M. = Ioan Albineț, *Manual de istoria Principatului Moldavei*. Partea I. Iași, Institutul Albinei, 1845.
- Albineț, M. = I. F. Sobernheim, *Macroviotica sau regule pentru păstrarea sănătății și prelungirea vieții*. Traducere din limba germană de Ioan T. Albineț. Iași, Tipografia Albinei, 1838.
- ALDM = Petar Atanasov, *Atlasul lingvistic al dialectului meglenoromân*. București, Editura Academiei Române. Vol. I, 2008.
- Alexandrescu, M. = Gr. Alexandrescu, *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*, în Alexandrescu, O. I, p. 247–333.
- Alexandrescu, O. = Gr. Alexandrescu, *Opere*, vol. I. Ediție critică, note, variante și bibliografie de I. Fischer. [București], Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957.
- Alecsandri, L. = Vasile Alecsandri, *Legende*, în Alecsandri, O. II, 9–105.
- Alecsandri, Op. = Vasile Alecsandri, *Opere complete*. I: Teatru, București, 1875.
- Alecsandri, O. = Vasile Alecsandri, *Opere*. Ediție îngrijită de G. C. Nicolescu (vol. I–II), Georgeta Rădulescu-Dulgheru (vol. I–VII), Marta Anineanu (vol. VIII–X). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 10 vol., 1966–1985.
- Alecsandri, Oper. = Vasile Alecsandri, *Operete*, în Alecsandri, O. V, 155–832.
- Alecsandri, Past. = Vasile Alecsandri, *Pasteluri*, în Alecsandri, O. I, 31–368.
- Alecsandri, P. P. = Vasile Alecsandri, *Poezii populare (1852–1853)*, în Alecsandri, O. III, p. 13–428.
- Alecsandri, Pr. = Vasile Alecsandri, *Proză*, în Alecsandri, O. IV, p. 13–600.
- Alecsandri, Vod. = Vasile Alecsandri, *Vodeviluri*, în Alecsandri, O. V, p. 263–832.
- Alexandria (1776) = *Povestirea împăratului Alexandru de Machedoniia*, [Banat-Transilvania], 1776. BAR, ms. rom. 3093, f. 92–144.
- Alexi, D. = Theochar Alexi, *Dicționar german-român. Deutsch-rumänisches Wörterbuch*. Ed. VI prelucrată și completată. Brașov, Tip. Ciurcu & Comp., 1906.
- Alexi, W. = Theochar Alexi, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch. Zweite verbesserte und vervollständigte Auflage. Dicționar româno-german*. A doua edițiune prelucrată și completată. Kronstadt [Brașov], H. Zeidner, 1905.
- Alexici, L. P. = *Texte din literatura poporană română*. Adunate de Dr. G. Alexici. Tomul I. Poesia tradițională. Budapesta, Editura Autorului, (Tip. Franklin – Târsulat) 1899 (culese între 1884 și 1899); tomul II, ediție îngrijită de Ion Mușlea. București, Editura Academiei Române, 1966 (culese între 1883 și 1898).
- ALIL = *Anuar de lingvistică și istorie literară*. Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor. Iași. 1965 ș.u.
- ALM = *Atlasul lingvistic moldovenesc*. Alcătuit de Vasile Melnic, Vasile Pavel. Chișinău. Vol. I, partea I: *Fonetica*, de Rubin Udler, 1968. Vol. I, partea II: *Fonetica*, de Rubin Udler, *Morfologia*, de Vasile Melnic, 1968. Vol. II, partea I, *Lexicul*, de Victor Comarnițchi, 1972. Vol. II, partea 2: *Lexicul*, de Vasile Melnic și Vasile Pavel, 1973 (Material cules în perioada 1957–1965).
- Alm. muz. = *Almanah muzical*. Editat de Teodor Burada, 1877–1879.
- ALR I = *Atlasul lingvistic român*. Partea I. Material netipărit [din anchetele lui Sever Pop].
- ALR I/I, I/II = *Atlasul lingvistic român*. Publicat sub Înaltul Patronaj al M. S. Regelui Carol al II-lea de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I (ALR I), vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui* de Sever Pop, Cluj, Muzeul Limbii Române, (Institutul cartografic „Unirea” Brașov) 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, munta, moartea* de Sever Pop, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.
- ALR II = *Atlasul lingvistic român*. Partea II. Material netipărit.
- ALR II/I = *Atlasul lingvistic român*. Publicat sub Înaltul Patronaj al M. S. Regelui Mihai I de Muzeul Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea II (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, munta, moartea, viața religioasă, sărbători* de Emil Petrovici. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*. Sibiu, Muzeul Limbii Române. Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940. Partea II (ALR II), vol. I Suplement: *Termeni considerați obsceni* de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.

- ALR – M. D. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*. Vol. I ș. u. de Teofil Teaha (coordonator), Mihai Conțiu, Ion Ionică, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe. Academia Română. Institutul de Fonetice și Dialectologie „Al. Rosetti”. București, Editura Academiei Române, 1996 ș. u. (Anchete efectuate între 1966 și 1973).
- ALRM = *Micul atlas lingvistic român*. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I, vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui de Sever Pop*. Cluj. Muzeul Limbii Române, (Institutul cartografic „Unirea” Brașov) 1938. Partea I, vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea de Sever Pop*. Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942. Partea II, vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*; B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*; C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule de Emil Petrovici*. Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.
- ALRR Bas. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria*. Alcătuit de V. Pavel (vol. I–IV), V. Sclifos (vol. III–IV), C. Strugăreanu (vol. III), V. Corcimari, A. Dumbrăveanu, S. Spînu. R. Udler (vol. IV). Chișinău, 4 vol., 1993–2003 (Material cules în perioada 1957–1965).
- ALR – T. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*. [Vol.] I ș. u. de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți. București, Editura Academiei Române, 1992 ș. u. (Academia Română. Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” Cluj-Napoca). I: 1992, 353 p.; II: 1997, 307 p.; III: 2002, 312 p.; IV: 2002, 356 p.; V: 2006. (Material cules între 1929 și 1938)
- Amfilohie, E. = Amfilohie Hotiniul, *Elementi aritmetice arătate firești*. Iași. În Sfânta Mitropolie, 1795.
- Amfilohie, G. = *De obște gheografie pe limba moldovenească*. Scoasă de pe Gheografie lui Bufier ... de Amfilohie Hotiniul. Acum întâi tipărită în zilele preluminatului și preaințatului domnului nostru Alexandru Ioan Calimah V[oe]v[o]d... în Sfânta Mitropolie în Iași, 1795.
- Amfilohie, G. F. = *Gramatica fizicii*. [Traducere din limba italiană de Amfilohie Hotiniul; manuscris de la 1780–1790; Biblioteca Academiei Române, cota 1627].
- An. Arh. Folk. = *Anuarul Arhivei de folklor*. I–VII. Publicat de Ion Mușlea. Cluj–București–Sibiu, Academia Română. 1932–1945.
- Anatef. = *Anatefterul. Condica de porunci a vistieriei lui Constantin Brâncoveanu*. Editat de Dinu C. Giurescu, în SMIM, V (1962). p. 353–305.
- Andrievici, A. = Fr. Močnik, *Aritmetică. Conducere în computăciunea (hambacul) de rost pentru întâia clasă a scoalelor naționale din Bucovina*. Traducere din limba germană de Samoil Andrievici. Viena. Edițiunea c. r. Administratiiei de Cărți Scolastice. 1850.
- Anghel, Pr. = D. Anghel, *Proză*. Ediție îngrijită de M. I. Dragomirescu. București, Editura Minerva, 1975.
- Anghel – Iosif, S. = D. Anghel și St. O. Iosif, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Ion Roman. București, Editura Minerva, 2 vol, 1982.
- An. Ist. Arh. = *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*. Cluj, 1971 ș. u.
- Anon. Brâncov. = *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717. (Cronica anonimă despre Brâncoveanu)*. În Cron. munt. II, 273–352 (scrisă la începutul sec. XVIII).
- Anon. Car. = c. 1650 *Dictionarium valachico-latinum*. Primul dicționar al limbii române [cunoscut sub numele *Anonymus Caransebesiensis*]. Studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. București, Editura Academiei Române, 2008.
- Antim, O. = Antim Ivireanul, *Opere*. Ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 1972.
- Antipa, F. I. = Gr. Antipa, *Fauna ichtiologică a României*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl S-sor Ion St. Rasidescu, 1909.
- Antipa, P. = Dr. Gr. Antipa, *Pescăria și pescuitul în România*. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Viena, Gerold & comp.; Berlin, R. Friedlaender & Sohn; Lipsca, O. Harrassowitz, 1916.
- Antonescu, D. = G. M. Antonescu, *Dicționar român. Mic repertor de cunoștințe generali coprinzând vorbe streine cu etymologia, termeni tehnici, numini proprie, notițiuni istorice ș.c.l.* București, Librar-editor George Ioannide. Imprimeria Națională a lui Stephan Rassidescu. 1862.

- Antonescu, NDFR = G. M. Antonescu, *Nou dicționarul francesu-românu și românu-francesu*. Ed. a doua, București, H. Steinberg, 1894.
- Antoniade, F. B. = C. Antoniade, *Filosofia lui Henri Bergson*. București, Noua Tipografie Profesională, Dimitrie C. Ionescu, 1910.
- AOD = *Adunare de ofisuri și deslegări în ramul judecătoresc*. Iași, 1844.
- AR = *Albina românească*. Gazetă politică și literală. Iași, Tipografia Albinei, 1829–1849.
- Ardeleanu, D. = C. Ardeleanu, *Diplomatul, tăbăcarul și acrița*. Roman. Ediția II-a. București, Editura Cartea Românească, 1928 (prima ediție în 1926).
- Argetoianu, Î. Z. = Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*. Ediție îngrijită de Stelian Neagoe. București, Editura Machiavelli, 10 vol., 1998–2009 (însemnări din anii 1935–1944).
- Arghezi, O. = Tudor Arghezi, *Opere*. Ediție îngrijită de Mitzura Arghezi și Traian Radu. București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă. 10 vol., 2000–2011.
- Arghezi, P. D. = Tudor Arghezi, *Pensula și dalta*, în Arghezi, S. XXIX, 5–442 (publicate între 1904 și 1966).
- Arghezi, P. N. = Tudor Arghezi, *Poarta neagră*, în Arghezi, S. XIII, 5–273 (prima ediție în 1930).
- Arghezi, S. = Tudor Arghezi, *Scrieri*. Ediție începută sub îngrijirea autorului și ulterior îngrijită de Mitzura Arghezi și Traian Radu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă. 45 vol., 1962–2005.
- Arghezi, Ț. K. = Tudor Arghezi, *Tablete din țara de Kutu*, în Arghezi, S. XIV, p. 7–207 (prima ediție în 1933).
- Arhiva = *Arhiva. Revistă de istorie, filologie și cultură românească*, Iași, 1889 ș.u.
- Arh. rom. = *Arhiva românească*. Subt redacția lui M. Kogălniceanu. Iași, 2 vol., 1841–1845.
- Arh. rom.² = *Arhiva românească*. Subt redacția lui M. Kogălniceanu. Ediția a doua. Iași, 2 vol., 1860–1862.
- Arh. Olt. = *Arhivele Olteniei*. Publicație sub direcțiunea d-lui Dr. Ch. Laugier și prof. C. D. Fortunescu, I–XXII, Craiova, 1922–1943.
- Aricescu, F. = C. D. Aricescu, *Florica*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
- Aricescu, P. E. = C. D. Aricescu, *Procesul și esilul meu la Snagov*. București, Tipografia Jurn[alului] Naționalul, 1859.
- Aricescu, I. = C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*. Craiova, 2 vol., 1874.
- Aristia, Plut. = *Plutarh. Paralela sau viețile bărbaților illustri*. Tradus din ellenește de C. Aristia, Tomul I. București, Tipografia Colegiului Național, 1857.
- Aritm. = *Aritmeti[ca]sau știința socoteli*. (manuscris din 1823, cota 1187).
- Arvinte, Term. = V. Arvinte, *Terminologia exploatării lemnului și a plutăritului*, în SCȘ Iași. VIII (1957), fasc. I, p. 1–185.
- Asachi, Algebra = Gh. Asachi, *Algebra*. Iași, 1818 (Manuscris, Biblioteca Academiei Române, cota 1789).
- Asachi, Aritmetica = Gh. Asachi, *Aritmetica*. (Copie manuscrisă după cursul de matematică tradus din limba franceză după Bézout, ținut de Gh. Asachi între 1814–1818 la clasa de inginerie hotarnică; Biblioteca Seminarului Matematic al Universității din Iași, cota 1916/1).
- Asachi, E. = G. Asachi, *Elemente de matematică*. Partea I: *Aritmetică*. Partea II: *Algebră*. Partea III: *Gheometria elementară*. Iași, în Tipografia Albinei, 1836–1838.
- Asachi, I. = Ivan Kaidanov, *Istoria Imperiului rosienesc*. Tradcere de Gh. Asachi. Iași, în Privileghiata Tipografie a Albinei. Partea I, 1832; partea II, 1833.
- Asachi, L. = Gh. Asachi, *Lexicon de conversație*. Iași, Institutul Albinei, 1842.
- Asachi, N. = Felice Romani, *Norma*. Traducere de Gh. Asachi. Iași, la Institutul Albinei, 1838.
- Asachi, O. = Gh. Asachi, *Opere*. Ediție critică și prefață de N. A. Ursu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1973–1981.
- Asachi, P. = Gh. Asachi, *Culegere de poezii*, în Asachi, O. I, p. 3–244 (Publicate între 1821 și 1863).
- Asachi, V. R. = Gh. Asachi, *Voichita de Românie*, în Asachi, O. I, p. 588–606 (prima ediție 1863).
- E. Asachi, Î. = Silvio Pellico, *Despre îndatoririle oamenilor*. Traducere de Ermiona Asachi. Iași, Institutul Albinei, 1843.
- L. Asachi, B. = (Bernardin) de Saint-Pierre, *Bordeiul indienesc*. Traducere din limba franceză de Leon Asachi. Iași, 1821.

- Atila, P. = F. R. Atila, *Peștii și pescuitul*. București, Editura Librăriei Frățilă, 1916.
- Axinte Uricariul, Cron. = Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*. Ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 2 vol., 1993–1994 (scrisă în preajma anului 1730).
- Babeș, O. A. = V. Babeș, *Opere alese*. București, Editura Academiei, 3 vol., 1954–1960.
- Bacalbașa, S. A. = Anton Bacalbașa, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Virgiliu Ene. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1965.
- C. Bacalbașa, Buc. = Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*. București, Editura Universul, 4. vol., 1927–1932.
- Baconsky, S. = A. E. Baconsky, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Pavel Țugui. București, Editura Cartea Românească, 2 vol., 1990.
- Baranga, V. A. = Aurel Baranga, *Vocea Americii*. București, Editura pentru Literatură și Artă, 1949.
- Barasch, B. = Iuliu Barasch, *Manualul de botanică silvică*. București, Imprimeria Statului, 1861.
- Barasch, I. F. = Iuliu Barasch, *Despre unele din institutele filantropice în Europa*. București, Tipografia Colegiului Național, 1853.
- Barasch, I. N. = G. Bezeze, *Istoria naturală potrivită pe înțelegerea copiilor, cu întrebări și figuri*. Traducere din limba franceză și adăugiri de Iuliu Barasch. Ediția a doua. București, Tipografia Colegiului Național, 1856 (prima ediție în 1854).
- Barasch, M. = Iuliu Barasch, *Minunile naturei*. București, Tipografia Colegiului Național, 3 tomuri, 1852.
- Barcianu, D. = Sab. Pop.-Barcianu, *Dicționar român-german și german-român*. Sibiu. W. Krafft. Partea I-a: *Română-germană*. 1886. Republicat cu adăugiri în 1900.
- Barcianu, V. = Sab. Pop.-Barcianu, *Vocabulariu român-nemțesc*. Sibiu, Tipariul și Editura lui Teodoru Steinhausen, 1868.
- Baritiu, C. = *George Bariș[ui] și contemporanii săi*. Ediție coordonată de Iosif Pervain și Ștefan Pascu. București, Editura Minerva, 8. vol., 1973–1987.
- Baritiu, Ist. Transilv. = George Baritiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*. Sibiu, Tipografia W. Krafft. Vol. I: 1889; vol. II: 1890; vol. III: 1891.
- Baronzi, D. M. = *Dama cu mărgăritari*. Roman tradus din limba franceză de G. A. Baronzi. București, Tipografia Națională a lui J. Romanov et com., 1856.
- Baronzi, I. C. = M. Guizot, *Istoria civilizațiunii în Franția*. Edițiune nouă. Traducere de G. Baronzi. București, Tipografia Națională a lui Romanov & Comp., 5 vol., 1856–1859.
- Baronzi, I. L. = Alexandre Dumas, *Isaak Lakedem*. Tradus de G. A. Baronzi. București, Tipografia Bisericească, 4 vol., 1855–1856.
- Baronzi, L. = George Baronzi, *Opere complete*. Vol. I: *Limba română și tradițiunile ei*. Gaița, G. D. Nebunely și fiii, 1872.
- Baronzi, M. = Eugène Sue, *Matilda sau memoriile unei femei june*. Traducere de George Baronzi. București, Imprimeria Sfintei Mitropolii, 2 vol., 1853–1854.
- Băcescu, Peș. = Dr. Mihai Băcescu, *Peștii, așa cum îi vede țaranul pescar român*. București, Imprimeria Națională, 1947 (Institutul de Cercetări Piscicole al României. Monografia nr. 3, 1946).
- Bălășescu, D. R.-Fr. = Nifon Bălășescu, *Dicționarul româno-francesc*. Volum I. Fascicul I. București, Tipografia Mitropolitului Nifon, 1859.
- Bălcescu, M. V. = Nicolae Bălcescu, *Români supt Mihai Voevod Viteazul*, în Bălcescu, O. III, p. 11–309. (Scris între 1847 și 1852; publicat postum)
- Bălcescu, O. = N. Bălcescu, *Opere*. Ediție îngrijită de C. Zane (vol. I, II, IV), Elena G. Zane (vol. I, II, IV), Daniela Poenaru (vol. III). București, Editura Academiei Române, 4 vol., 1974–1990.
- Bălcescu, P. A. = N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei până acum*, în Bălcescu, O. I. p. 43–78 (prima ediție în 1844).
- Băncilă, O. = Vasile Băncilă, *Opere*. Ediție îngrijită de Dora Mezdrea. Brăila. Muzeul Brăilei. Editura Istros, 16 vol., 2003–2015.
- D. Bănulescu, Regi = D. Bănulescu, *Cei șapte regi ai orașului București*. București, Editura Nemira, 1998.
- Bănuț, S. = A. P. Bănuț, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Petronela Negoșanu. București, Editura Minerva, 1974.
- Bărnăuțiu, DPR = Simion Bărnăuțiu, *Dereptulu publicu al Româniloru*. Iași, 1867.

- Bărnuțiu, I. F. = Simion Bărnuțiu, *Istoria filosofiei*. Ediție princeps după manuscris coordonată de Ioan Chindriș. București, Romania press, 2 vol., 2000–2002 (curs ținut între 1855 și 1864: publicat postum).
- Bârlea, B. = *Balade, colinde și bocete din Maramureș*. Culese de Preot Ion Bârlea. În *Literatură populară din Maramureș*. Vol. I. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Iordan Datecu. București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 7–126. (texte publicate în 1924).
- Bîrlea, Îns. Maram. = I. Bîrlea, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, București, 1909.
- Beldiman, Alexii = Fr. G. Ducray Duminil, *Alexii sau căsuța din codru*. Traducere din limba franceză de Alecu Beldiman. Manuscris din 1806 (Biblioteca Academiei Române, cota 1781).
- Beldiman, I. T. = *Istoria lui Tarlo*. Traducere din limba franceză de Al. Beldiman. Manuscris din 1786 (Biblioteca Academiei Române, cota 25).
- Beldiman, N. P. = Florian, *Istoria lui Numa Pompiliu, al doilea crai al Romii*. Traducere din limba franceză de Alexandru Beldiman. Iași, 2 vol., 1820 (traducere din 1795).
- Beldiman, Or. = Voltaire, *Tragodia lui Orest*. Traducere din limba franceză de Alexandru Beldiman. Buda. Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1820.
- Belea, P. A. = Octavian Belea, *Primul ajutor și îngrijirea sănătății. Pentru activul Crucii Roșii*. Crucea Roșie a României. București, 1959.
- Beniuc, M. C. = Mihai Beniuc, *Pe multe de cuțit*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1959.
- Benkő = Jozsef Benkő, „Nomina vegetabilium”, în *Magyar könyv-ház* 2 (1783), 407–453.
- Berechet, Dr. rom. = Șt. Gr. Berechet, *Istoria vechiului drept românesc. Izvoarele*. Iași, Tip. „Goldner”, conc. Țerek & Caminski, vol. I, 1933.
- Bertoldo (1774) = *Bertoldo*, în CMVCP III, p. 157–224. Studiu filologic, studiu lingvistic și glosar de Magdalena Georgescu.
- Bianu, D. S. = Vasile Bianu, *Doctorul de casă, sau Dicționarul sănătății*. Buzău, Imprimeria Al. Georgescu, 1910.
- I. Bianu, D. R. = Ioan Bianu, *Documente românești reproduse după originale sau după fotografii*. Partea I. *Epoca dinainte de Matei Basarab (1632) și Vasile Lupu (1634)*. Tomul I, fasc. 1–2 (1576–1632). București. Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, 1907.
- Bibicescu, P. P. = *Poezii populare din Transilvania*. Culese și adnotate de I. G. Bibicescu, București. Imprimeria Statului, 1893.
- Biblia (1688) = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*. Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban-Vodă Cantacuzino, domnul Țării Românești. Retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfantului Sinod și binecuvântarea Prea Fericitului părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.
- Bibl. rom. = *Biblioteca românească*. Tipărită de Zaharia Carcalechi. Buda. Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1821, 1829, 1830, 1834.
- Birou, Căraș = Virgil Birou, *Oameni și locuri din Căraș*. Timișoara, Editura Astei Bănățene, 1940.
- Blaga, T. cult. = Lucian Blaga, *Trilogia culturii. Orizont și stil. Spațiul mioritic. Geneza metaforei și tensul culturii*. București, Editura pentru Literatură Universală, 1969.
- Blecher, Î. = M. Blecher, *Întâmplări în realitatea imediată*. București, Editura Vremea, 1936.
- Bobb, DRLU = Ioan Bobb, *Dicționarul românesc, lătinesc și unguresc*. Cluj, cu tipăriul Tipografiei Colegiului Reformatorilor, prin Stephan Török. Tom. I: A–L, 1822; tom. II: M–Z, 1823.
- Bocanu, Gl. Meh. = Ion Bocanu, *Glosar de cuvinte din județul Mehedinți*. București, 1913 (AA lit. XXXV).
- Boerescu, Esplic. = V. Boerescu, *Explicarea condiceii comerciale române*. București, 1859.
- D. Bogdan, Gl. = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*. București, 1946.
- N. A. Bogdan, C. M. = *Din trecutul comerțului moldovenesc și mai ales al celui ieșan*. Documente culese și editate de N. A. Bogdan. Iași, Institutul Modern de Arte Grafice N. V. Ștefăniu & D. Ștaierman [1925].
- N. A. Bogdan, Pov. = N. A. Bogdan, *Povești și anecdote din popor*. Iași, 1893.

- Boiagi, Gram. = Mihail G. Boiagi, *Gramatică română sau macedoromână*. Ediție îngrijită de Pericle Papahagi, 1915 (prima ediție în 1813).
- Bojincă, A. = Damaschin T. Bojincă, *Anticile romanilor – Antiquitates Romanorum*. Buda, Tipariul Universității din Pesta, 2 vol., 1832-1833.
- Bojincă, R. = Damaschin T. Bojincă, *Respundere desgurzătoare la Cărtirea cea în Hale*. Buda, Crâiasca Tipografie a Universității Ungurești din Pesta, 1828.
- Bolintineanu, O. = Dimitrie Bolintineanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Teodor Vârgolici. București, Editura Minerva, 12 vol., 1981-1992.
- Bolliac, S. = Cezar Bolliac, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Andrei Rusu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1983.
- Borza, D. = Al. Borza, *Dicționar etnobotanic cuprinzând denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România*. [București], Editura Academiei Române, 1968.
- M. Bota, Versuri = Moisi Bota, *Versuri îndemnătoare către deprinderea tinerimei românești întru învățături*, Buda, 1829.
- Botanica = I. Ciobanu, Eugen Ghișa, Traian Tretiu, *Botanica*. Manual pentru clasa a VIII-a. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Boțulescu, V. Scander. = *Viața lui Scanderbeg*. Traducere din italiană de Vlad Boțulescu de la Mălăești. În Vlad Boțulescu, *Scrieri I*, ed. de Emanuela Timotin și Ovidiu Olar, București, Univers Enciclopedic Gold, 2013 (text din 1763).
- Bran, G. Săl.= Emiliu Bran, *Graiul românesc din Selajiu (Sălaj) de lângă Someș*, în Trib. 1889, nr. 121.
- Brandza, Fl. = Doctorul D. Brandza, *Prodromul florei române sau enumerațiunea plantelor până astăzi cunoscute în Moldova și Valachia*. București, Tipografia Academiei Române, 1879-1883.
- Brăescu, O. A. = Gh. Brăescu, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Nicolae Gheran. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1962.
- I. Brăescu, M. = Ion Brăescu, *Măsurătoarea pământului la români. din vechime până la punerea în aplicare a sistemului metric*. București, Atelierele Grafice Socec, 1913.
- Brătescu-Voinești, O.= I. Al. Brătescu-Voinești, *Opere*. Ediție îngrijită, note și comentarii de Teodor Vârgolici, vol. I. București, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 1994.
- Brezoianu, A. = *Curs elementar de agricultură și de economia rurală*. Tradus de Ion Brezoianu, I. Plugăria. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1850.
- Brezoianu, Î. = *Învățătorul primar sau povețe și sfaturi pentru a pregăti pe învățătorii primari la cariera lor și a-i călăuzi în lucrarea funcțiilor lor*. Traducere din limba franceză de Ion Brezoianu, București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1848.
- Brezoianu, Man. sănăt. = B. Raspail, *Manualul sănătății sau medicina și farmacia domestice*. Traducere de Ion Brezoianu. București, Tipografia Sântei Mitropolii, 1852.
- BRV = Ion Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche. 1508-1830*. Edițiunea Academiei Române. București, 4 vol., 1903-1944.
- Bucuța, R. V. = Emanoil Bucuța, *Români dintre Vidin și Timoc*. Tipografia Cartea Românească S. A., 1923.
- Bud, P. P.= *Poezii populare din Maramureș*. Adunate de Tit Bud. București, 1908.
- Budai-Deleanu, Lex. = Ion Budai-Deleanu. *Lexicon românesc-nemțesc și nemțesc-românesc*. În patru tomuri (manuscris din 1818; Biblioteca Academiei Române, cotele 3728-3731).
- Budai-Deleanu, O. = Ion Budai-Deleanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Gheorghe Chivu și Eugen Pavel. Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă. București, 2011.
- Budai-Deleanu, TGR = I. Budai-Deleanu, *Temeiurile gramaticii românești*. Biblioteca Academiei Române, ms. 2426 (text din 1815-1820).
- Budai-Deleanu, Ț. = Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*, în Budai-Deleanu, O., p. 3-429 (scrisă între 1794 și 1821; publicată postum).
- Bugnariu, N. = Iuliu Bugnariu, *Dicționar popular. Cuvinte românești din jurul Năsăudului, de popor grăite și tot pentru popor alcătuite*, în GT 1887, nr. 251-265; 1888, nr. 48-49.
- Bujoreanu, Col. Leg. = Ioan. M. Bujoreanu, *Collecțiune de Legiurile României vechi și noi, câte s-au promulgat până la finele anului 1870*. București, Noua Typographie a Laboratorilor Români, 1873.

- Bul. com. ist. = *Buletinul Comisiunii istorice a României*, publicat de Ioan Bogdan (vol. I–II), apoi de N. Iorga. București, Atelierele Grafice Socec & Co. Societate anonimă. 1915 ș. u.
- Buletin. F. = *Buletin. Foaie oficială*. Iași, 1833–1859.
- Buletin. G. = *Buletin. Gazetă administrativă*. București, 1832–1859.
- Bul. Grăd. Bot. = *Buletinul de informații al Grădinii botanice și al Muzeului Botanic de la Universitatea din Cluj*. Cluj. Anul I (1921) ș. u.
- Burada, Dobr. = Teodor Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880.
- Buznea, F. = *Filosoful indian sau Chipul de a trăi cineva fericit în societate*. Traducere din limba franceză de Iancu Buznea. Iași, Tipografia Sfintei Mropolii, 1834.
- Buznea, P. V. = Bernardin de Saint-Pierre, *Pavel și Virginia*. Traducere din limba franceză de Iancu Buznea. Iași, 1831.
- Caba, Săl. = Vazul Caba, *Szilágy vármegye román népe, nyelve és népköltészete*. Viena, 1918.
- Caiet = *Caiet de istoria naturală și botanică. Caiet pentru economia rurală*. Note luate la lecțiile lui L. Filipescu de Ioan Cernătescu în 1842 (manuscris: Biblioteca Academiei Române, cota 43).
- Calendar = *Calendar pentru poporul românesc* (devenit apoi *Calendar pentru români*). Editat de Gh. Asachi, cu suplimentul *Almanah de învățătură și petrecere*. Iași, 1847–1862.
- Calendariu (1794) = *Calendariu la anul de la nașterea lui Hristos 1794, cari e prost, cuprinzând în sine 365 de zile*. Viena. Slaveno-Sârbeasca, Româneasca Privileghiata Tipografie, 1794.
- Calendariu (1814) = *Calendariu ce shijește pre 100 de ani, începând de la anul 1814 până în anul 1914*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1814.
- Calendariu (1844) = *Calendariu pe anul de la Hristos 1844, întocmit pe gradurile și clima Țării Ungurești a marelui prințipat al Ardealului, a Țării Românești și a Moldaviei*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1844.
- Camilar, N. = Eusebiu Camilar, *Negura*. București, Editura de Stat, 2 vol., 1949–1950.
- Candrea, F. = I.-A. Candrea, *Folklorul medical român comparat*. Ediție îngrijită de Lucia Berdan. Iași, 1999 (publicat pentru prima dată în 1944).
- Candrea, Gl. = I.-A. Candrea, „Glosar megleno-român”, în GS. I 1927, II 1928, III, 1933–1934, IV, 1937.
- Canella, V. = *Vocabular de câteva vorbe sinonime*. Tradus de C. Canella, întâia ediție. București, Tip. Națională, 1867.
- Cantacuzino, N. P. = Florian, *Numa Pompilius, al doilea crai al Romii*. Traducere din limba franceză de Ioan Cantacuzino. 1796 (manuscris de la începutul secolului al XIX-lea; Biblioteca Academiei Române, cota 1550).
- A. Cantacuzino, S. T. = Alecu Cantacuzino, *Serile de toamnă la țară*. Ediție îngrijită de Livia Grămadă. Cluj, Editura Dacia, 1973 (publicate în 1855).
- C. Cantacuzino, Ist. T. R. = Stolnicul Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Rumânești*. În Cron. munt. I. p. 1–79 (scrisă în 1691–1699).
- C. Cantacuzino, N. I. = Stolnicul Constantin Cantacuzino, *Note și însemnări de pe vremea studiilor în Italia* (Biblioteca Academiei Române, ms. 1498).
- M. Cantacuzino, Călăt. = *A toată lume călătorie sau înștiințare de lumea nouă și cea veche*. 4 vol. (traducere a operei abatelui Delaporte. Vol. I–II, manuscris din 1785, Biblioteca Universității din Iași, cota IV–18; vol. IV, manuscris din 1788, Biblioteca Academiei Române, cota 3771).
- M. Cantacuzino, G. = Mihai Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*. Ediție îngrijită de N. Iorga. București, 1902.
- Cantemir, D. = Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*, în Cantemir, O. p. 101–314 (prima ediție 1698).
- Cantemir, Hr. = Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, în Cantemir, O., p. 877–1509 (scris între 1717 și 1723).
- Cantemir, I. I. = Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglică*, în Cantemir, O., p. 385–801 (scris în 1705).
- Cantemir, O. = Dimitrie Cantemir, *Opere*. I. Ediție îngrijită de Virgil Cândea / Stela Toma. București, Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2003.
- Capidan, El. = Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromân*. 1925.

- Cara, Ad. prav. = Armenopol, *Îndămânoasă adunare a pravililor ce să numește exavivlos*. Traducere din grecește de Toma Cara. BAR, ms. 5282, copie din anul 1804.
- Caragiale, Apr. = I. L. Caragiale, *1 Aprilie. Monolog*, în Caragiale, O. II, 447–453 (publicat în 1896).
- Caragiale, O. = I. L. Caragiale, *Opere*. Ediție îngrijită de Stancu Ilin (vol. I–IV), Nicolae Bârna (vol. I–II), Constantin Hârlav (vol. I–IV). București, Univers Enciclopedic, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 4 vol., 2000–2002.
- Caragiale, S. N. = I. L. Caragiale, *Schițe nouă*, în Caragiale, O. I, 501–651 (publicate în volum în 1910).
- M. I. Caragiale, Cr. = Mateiu Ion Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, în M. I. Caragiale, O. 55–162 (publicat în volum în 1929).
- M. I. Caragiale, O. = Mateiu Ion Caragiale, *Opere*. Ediție îngrijită de Barbu Cioculescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
- Cardaș, C. P. = *Cântece poporane moldovenești*. Publicate de Gh. Cardaș. Editura Librăriei Diecezane, Arad, 1926.
- C. buc. = *O lume într-o carte de bucate. Manuscris din epoca brâncovenească*. Ediție îngrijită de Toma Constantinescu. București, Editura Fundației Culturale Române, 1997 (manuscris din 1749).
- Cartoian, C. P.² = N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*. Ediție îngrijită de Alexandru Chiriacescu. București, Editura Enciclopedică, 2 vol., 1974.
- Cateh. Calv. = *Catehismul Calvinesc impus clerului și poporului român sub domnia principilor Georgiu Rakoczy I și II, 1656*. Editat de G. Barițiu, Sibiu, 1879 (text din 1656).
- Călinescu, C. N. = G. Călinescu, *Cartea nunții*, în Călinescu, O. I, p. 9–307 (prima ediție în 1933).
- Călinescu, E. = G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, în Călinescu, O. XI, p. 5–315 (prima ediție în 1932).
- Călinescu, E. O. = G. Călinescu, *Enigma Otiliei*, în Călinescu, O. III, p. 5–306 și IV, p. 5–291 (prima ediție în 1938).
- Călinescu, I. = G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*, în Călinescu, O. XVI, p. 7–341 (prima ediție în 1946).
- Călinescu, Ist. lit. rom. = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.
- Călinescu, O. = G. Călinescu, *Opere*. Ediție inițiată sub supravegherea autorului, ulterior îngrijită de Andrei Rusu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 17 vol., 1965–1983.
- Călinescu, O. E. = G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, în Călinescu, O. XII–XIII (prima ediție în 1934–1936).
- Călinescu, S. N. = 1960 G. Călinescu, *Scrinul negru*, în Călinescu, O. VII–VIII (prima ediție în 1960).
- Căpățineanu, B. = *Biblioteca desfătătoare și plină de învățătură*. Traducere din limba franceză de Stanciu Căpățineanu. Sibiu, 1830.
- Căpățineanu, M. R. = Montesquieu, *Mărimea romanilor sau băgare de samă asupra pricinilor înălțării și căderii lor*. Traducere din limba franceză de Stanciu Căpățineanu. Sibiu, 1830.
- Câmpeanu, Gnoz. = [Petru Maller Câmpeanu], *Introducere în gnoziologie și metafizică*, curs predat la Academia Mihăileană din Iași în anii 1837–1838 (BCU Iași, ms. III–5).
- CC = *Codrul Cosminului*. I–X. Buletinul Institutului de Istorie și Limbă. Cernăuți, Universitatea din Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura Glasul Bucovinei, 1924–1939.
- Ceaslov rom. = *O tipăritură munteană necunoscută din secolul al XVII-lea. Cel mai vechiu ceaslov românesc*. Ediție îngrijită de Ștefan Pașca. București, Monitorul oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1939 (prima ediție în 1640).
- Cerne, D. M. = Titus Cerne, *Dicționar de muzică. Voci și instrumente. Biserica, concert, teatru. Compoziție și istorie*. Vol. I: A–D; Vol. II: E–L. Iași, „Viața Românească”, [1934] (prima ediție: 1898).
- Chendi, S. = Ilarie Chendi, *Scrieri*. Ediție, prefață, tabel cronologic, note și comentarii de Dumitru Bălăeț (vol. I–X) și Ion Spătan (vol. VI–X). București, Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 10 vol., 1988–2007.

- Chest. = *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române. Chestionarul I–VIII* [Sub redacția lui Sextil Pușcariu]. (I. *Calul*. Cluj, „Ardealul”, 1922; II. *Casa*. Sibiu, „Dacia Traiană”, 1926; III. *Firul*. Cluj, „Ardealul”, 1929; IV. *Nume de loc și nume de persoană*. Cluj, „Ardealul”, 1930; V. *Stâna, păstoritul și prepararea laptelui*. Cluj, „Ardealul”. 1931; VI. *Stupăritul*. Cluj, „Ardealul”, 1933; VII. *Instrumente muzicale*. Cluj, „Cartea Românească”, 1935; VIII. *Mâncări și băuturi*. Cluj, „Ardealul”, 1937). Muzeul Limbei Române.
- Chiriacopol, D. Î. = Necolaie Chiriacopol, *Doauăsprezece învățături folositoare. Pentru fimeile acele îngreodate, pentru ceasul nașterii, pentru lehusia, pentru chipul a să hrăni copiii acei mici și pentru boalele lor*. Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii [a] Moldovei, 1827.
- C. Chiriță, Cir. = Constantin Chiriță, *Cireșarii*. București, Editura Tineretului. Vol. I 1956, vol. II 1958, vol. III 1965, vol. IV 1968, vol. V 1969.
- Chirițescu, Gr. = M. I. Chirițescu, *Grănicerul*. București, Minerva, 1912.
- Chivu, VTR = Gheorghe Chivu, *Vechi texte românești*. București, Editura Academiei Române. 2015.
- Ciașanu, Gl. = G. F. Ciașanu, *Glosar de cuvinte din județul Vâlcea*. București, Imprimeria Națională, 1931.
- Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea = G. F. Ciașanu. G. Fira și C. M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vâlcea și împrejurimi*. București, Cultura Națională, 1928.
- J. Cihac, I. N. = J. Ch. Cihac, *Istoria naturală*. Iași, Institutul Albinei, 1837.
- Cimpoiul = *Cimpoiul*. Săptămânal ilustrat. Director și proprietar F. Damé. București, 1877–1907.
- Cinema = *Cinema*. Revistă lunară de cultură cinematografică. București, 1963–1989.
- Cioculescu, I. C. = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*. București, Editura Eminescu, 5 vol., 1973–1989.
- Cipariu, Comp. = Timotei Cipariu, *Compendiu de gramateca limbei române*, în Cipariu, O. II, p. 1–64 (prima ediție în 1855).
- Cipariu, E. = Timotei Cipariu, *Elemente de limba română după dialecte și monumente vechi*, în Cipariu, O. I, p. 183–276 (prima ediție în 1854).
- Cipariu, Gram. = Timotei Cipariu, *Gramateca limbei române*, în Cipariu, O. II, p. 65–431 (partea I publicată în 1869, partea a II-a în 1877)
- Cipariu, Princ. = Timotei Cipariu, *Principie de limbă și de scriptură*, în Cipariu, O. I, p. 1–182 (prima ediție în 1847–1848).
- Cipariu, O. = Timotei Cipariu, *Opere*. Ediție îngrijită de Carmen Gabriela Pamfil. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 1987–1992.
- Circ. mon. = *Circulare monetare*. foaie volantă. Cluj 1810.
- CL = *Cercetări de lingvistică*. [Cluj], Academia Română. Filiala Cluj. Institutul de Lingvistică. Anul I (1956) ș. u.
- Clemens, V. = A. Clemens, *Vocabularium nemțesc și românesc*. Sibiu, Tipograf Martin Hochmeister. 1822.
- Clemens, W. = Andreas Clemens, *Kleines walachisch-deutsch und deutsch-walachisches Wörterbuch*. Hermannstadt, bei W. H. Thierry, Buch-und Kunsthändler, 1823.
- CMVCP = Ion Gheție, Al. Mareș (coord.), *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*. București, Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, II vol., 1996–2006.
- Cobălcescu, G. = Gr. Cobălcescu, *Elemente de geologie pentru clasele gimnaziale*. Prelucrare a scrierii lui Beudant. Iași, Tipografia lui Goldner. 1859.
- Cocea, S. = N. D. Cocea, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Virgiliu Ene. București, Editura Minerva, 2 vol., 1969–1970.
- Cod. Bratul = *Codicele Bratul*. [1559–1560]. Ediție de text de Alexandru Gafton. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”. 2003.
- Cod. Calimach = *Codul Calimach*. Ediție critică întocmită de colectivul pentru vechiul drept românesc condus de acad. Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei Române, 1958, p. 42–687 (text din 1833).
- Cod. civil (1864–1865) = *Codul civil român. Conform textului oficial Precedat de Constituțiune și un index alfabetic*. Publicat și adnotat de Const. Hamangiu. București, Carol Müller („Biblioteca pentru toți”). 1897.

- Cod. comerc. = *Codul comercial*. 1887. Adnotat cu jurisprudența Curții de Casație de la 1894 până la 1 ianuarie 1914 de George T. Ionescu Grefier la Curtea de Casație. București, Editura Librăriei Leon Alcalay & Co., 347 p.
- Cod. Dim. = *Codex Dimonie*. Editat de G. Weigand, în Jb. IV, V, VI (manuscris de la începutul sec. XIX).
- Codex Sturdz. = *Codex Sturdzanus*. [1580–1618]. Ediție îngrijită de Gheorghe Chivu. București, Editura Academiei Române, 1993.
- Codrescu, Coliba = Harriet Beecher Stowe, *Coliba lui Moș Toma sau Viața negrilor în sudul Statelor Unite din America*. Traducere după versiunea lui León Pilatte de Th. Codrescu. Iași, Tipografia Buciumului Român, 2 vol., 1853.
- Codru-Drăgușanu, P. T. = I. Codru-Drăgușanu, *Peregrinul transilvan. 1835–1848*. Ediție îngrijită și prefață de Corneliu Albu. București, 1980 (publicat în volum în 1865).
- Codru-Drăgușanu, R. = I. Codru-Drăgușanu], *Rudimentele gramaticii române. Estrase din Tentamen criticum cu adaos de regule simple și diverse anotațiuni pentru usul școlărilor începători*. București, Tipografia Colegiului Sântu-Sava, 1848.
- Cod. silv. = *Cel mai vechi cod silvic românesc. Orânduiala de pădure pentru Bucovina, dată de împăratul Iosif al II-lea în 1786*. Publicată cu o mică introducere și un indice de Gh. T. Kirileanu. București, Tipografia „Gutenberg”, Joseph Göbl, 1908.
- Cod. țiv. = Codică țivilă sau politică a Prințatului Moldovii. Iași, Privileghiata Tipografie a Albinei, 1833.
- Cod. vor. = *Codicele voronețean*. Ediție îngrijită de Mariana Costinescu. București, Editura Minerva, 1981 (text din 1563–1583).
- Columna = *Columna lui Traian*. Revistă mensurală pentru istorie, lingvistică și psihologia poporană. Sub direcțiunea lui B. P. Hasdeu. București, 1870–1875; 1876–1877; 1882–1883.
- Coman, Gl. = Petre Coman, *Glosar dialectal*. București, Monitorul Oficial și Imprimeria Națională, 1939.
- Comarnescu, A. = Petru Comarnescu, *America. Lume nouă – viață nouă*. București, Editura R. Cioflec, 1947.
- Com. sat. = *Comoara satelor*. Revistă lunară de folclor. Blaj, Tipografia Seminarului greco-catolic, 1923–1927.
- Conachi, S. A. = C. Conachi, *Scrieri alese*. Ediție, prefață, glosar și bibliografie de Ecaterina și Alexandru Teodorescu. București, Editura pentru Literatură, 1963 (publicate postum, anul morții 1849).
- Cond. com. = *Condica de comerț cu anexele ei*. București, Tipografia lui I. Eliad, 1840.
- Cond. Mav. = *Condica lui Constantin Mavrocordat*. Ediție îngrijită de Corneliu Istrati. Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 3 vol., 2008.
- Constantinescu, S. = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu. [București], Editura pentru Literatură / Minerva, 6 vol., 1967–1972.
- Conta, Î. M. = Vasile Conta, *Încercări de metafizică*, în Conta, O. F. p. 339–431 (text din 1879).
- Conta, T. O. = Vasile Conta, *Teoria undulațiunii universale*, în Conta, O. F. p. 157–270 (text din 1876–1877).
- Conta, O. F. = Vasile Conta, *Opere filosofice*. Ediție revăzută și însoțită de o introducere de Nicolae Petrescu. București, Editura Cartea Românească, [1922].
- Contemp. = *Contemporanul*. Săptămânal politic, social, cultural. [București], 1946–1989.
- Contemporanul = *Contemporanul*. Revistă științifică și literară. Redactori: V. G. Morțun și I. Nădejde. Iași, 1881–1891.
- Conv. lit. = *Convorbiri literare*. Iași, apoi București. 1867 ș.u.
- T. Corbea, D. = Teodor Corbea, *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*. Ediție îngrijită de Alin-Mihai Gherman. Volumul I: Studiu introductiv, note și text. Cluj-Napoca. Editura Clusium, 2001 (text din 1691–1697).
- T. Corbea, Ps. = Teodor Corbea, *Psaltirea în versuri*. Ediție, studiu introductiv, note și glosar de Alin-Mihai Gherman. București, Editura Academiei Române, 2010 (text din c. 1705).
- Coresi, Catehism = Coresi, *Catehism*, în Texte rom. (XVI), p. 101–105. Text editat de Alexandra Roman Moraru (text din 1560).

- Coresi, Ev. = Coresi, *Carte cu învățătură (1581)*. Ediție îngrijită de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici. Vol. I. Textul. București, Atelierele Grafice Socec & Comp., 1914 (prima ediție 1581).
- Coresi, L. = Coresi, *Lucrul Apostolesc. Apostolul*. București, Cultura Națională, 1930. Academia Română. Secțiunea literară, în *Texte de limbă din secolul al XVI-lea*, reproduse în fascimile, îngrijite de I. Bianu, vol. IV (datat de Ion Bianu 1563, de DGLR 1566).
- Coresi, Lit. = *Liturghierul lui Coresi*. Ediție îngrijită de Al. Maresș. București, Editura Academiei Române, 1969 (text din 1570).
- Coresi, Pravila = Coresi, *Pravila*, în *Texte rom.* (XVI), p. 218–231. Text editat de Gheorghe Chivu (text din c. 1560–1561).
- Coresi, Ps. sl.-rom. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589*. Ediție critică de Stela Toma. [București], Editura Academiei Române, 1976.
- Coresi, T. Ev. – Mol. = Coresi, *Tâlcul evangheliilor și Moltivenic rumânesc*. Ediție critică de Vladimir Drimba. București, Editura Academiei Române, 1998 (text din 1567–1568).
- Coresi, Tetr.= *Tetraevanghelul tipărit de Coresi. Brașov, 1560–1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Mănăcești, 1574*. Ediție alcătuită de Florica Dimitrescu. București, Editura Academiei Române, 1963.
- Cornea, E. = Dionisie Piru Tesaleanul, *Encolpiul doctorilor sau medicina practică, cuprinzând 363 de boale numite elinește, italienește și românește, cunoștința patimelor, caracterul, cauzele (pricinel) și vindecarea sau cura lor, fiziologia și anatomia trupului omenesc, materia sau medicina vindecării, dietetica (paza), igihiena (ținerea sănătăței)*. Prelucrare a unui original grecesc de D. Cornea. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 2 vol., 1849.
- P. Cornea, R. = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc. Spiritul public. mișcarea ideilor și literatura între 1780–1840*. București, Editura Minerva, 1972.
- P. Cornea, T. L. = Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*. București, Editura Minerva, 1988.
- Cornelli = Ioan Cornelli, *Glosar*, ms. c.1832.
- L. Costin, Gr. băn. = Lucian Costin, *Gratul bănățean. Studii și cercetări*. Vol. I: Timișoara. Cartea Românească, 1926; vol. II. Turnu-Severin, Tipografia Luiza I. Niculescu și Ion N. Bojneagu, 1934.
- M. Costin, Ist. cr. ung. = Miron Costin, *Istorie de crâiia unguerească*, în M. Costin. O. p. 277–314 (text din c. 1667).
- M. Costin, L. = Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron-Vodă încoace, de unde este părăsit de Urêche vornicul de Țara de Gios*. în M. Costin. O.. p. 41–201 (text din 1675).
- M. Costin, N. M. = Miron Costin, *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*. în M. Costin, O.. p. 241–274 (text din 1686–1691).
- M. Costin, O. = Miron Costin, *Opere*. Ediție critică de P. P. Panaitescu. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- N. Costin, C.= Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor*. Traducere din limba latină de Nicolae Costin. Ediție critică de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva. 1976 (text din 1703–1705; 1707–1709).
- N. Costin, L.= Nicolae Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*. în Nicolae Costin, *Opere*. I. Ediție îngrijită de Const. A. Stoide și I. Lăzărescu. Iași, Editura Junimea, 1976 (scris între 1700 și 1712).
- Costinescu, V. = Ion Costinescu, *Vocabular româno-francesc*. București, 2 vol., 1870.
- A. Costinescu. Geometria = Al. Costinescu, *Geometria pentru studenții claselor colegia din Academia mihăileană* (Manuscris c.1840; Biblioteca Academiei Române, cota 1814).
- Coșbuc, AE.= P. Vergilius Maro, *Aeneis*. Traducere de G. Coșbuc. în Coșbuc, O. A V., p. 9–399. (text din 1896).
- Coșbuc, B. = George Coșbuc, *Balade și idile*. în Coșbuc, O. A. p. 13–198 (publicate în volum în 1893).
- Coșbuc, F. = George Coșbuc, *Fire de tort*, în Coșbuc, O. A. p. II 7–175.
- Coșbuc, O. A. = George Coșbuc, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Gavril Scridon (vol. I–VI). Gh. Chivu (VII–VIII). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 1966–1988.
- Coșbuc, S. = George Coșbuc, *Scrieri în proză. Din periodice*, în Coșbuc, O. A. IV, p. 225–540.
- C. pict. bis.= *O redacțiune mai veche anonimă a unei Cărți de pictură bisericească bizantină*. Anexa I, în Vasile Grecu, *Cărți de pictură bisericească bizantină*. Cernăuți, Tiparul „Glasul Bucovinei”, 1936. p. 317–404 (text de la sf. sec. XVIII).

- CR = *Curierul românesc*. Gazetă politică, comercială și literară. Sub conducerea lui Ion Heliade-Rădulescu. București, 1829–1848.
- Creangă, A. = Ioan Creangă, *Amintiri din copilărie*, în Creangă, O., p. 153–225 (publicate în reviste între 1881–1892).
- Creangă, O. = Ion Creangă, *Opere*, I. Ediție îngrijită, note și variante, glosar și bibliografie de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș. București, Editura Minerva, 1970.
- Creangă, Pov. = Ioan Creangă, *Povești*, în Creangă, O. p. 3–152.
- Crișan, LWLH = Ștefan Crișan Kőrösi, *Lexicon Walachico-Latino-Hungaricum*, ms. Cluj 1805.
- Cron. anon. Mold. = *Cronica anonimă a Moldovei. 1661–1729. (Pseudo-Amiras)*. Studiu și ediție critică de Dan Simonescu. București, Editura Academiei Române Române, 1975 (text terminat în 1729).
- Cron. munt. = *Cronicari munteni*, Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1961.
- Cuciuran, D. = Gh. Cuciuran, *Descrierea celor mai însemnate spitaturi din Ghermania, Englitera și Franția*. Iași, Institutul Albinei, 1842.
- Curentul = *Curentul*. Cotidian politic. București, Institutul de Arte Grafice „Tiparul Românesc”, 1928–1944.
- CV = *Cum vorbim*. Revistă pentru studiu și explicarea limbii. București. 1949 ș.u.
- Dalamestra = I. Dalamestra, *Dicționar macedo-român*, 1906.
- Dacia lit. = *Dacia literară*. Iași, La cantora jurnalului, 1840.
- Damé, T. = Frédéric Damé, *Încercare de terminologie poporană română*. București, Stabilimentul Grafic I. V. Socec, 1898.
- Danielopolu, F. N. = Acad. D. Danielopolu, *Probleme de farmacodinamie nespecifică*. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 1954.
- Danovici, Cronograf = *Cronograf*. Tradus din grecește de Pătrașco Danovici. Ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 2 vol., 1998–1999 (text din c. 1678–1689).
- D. arg.¹ = Anca și George Volceanov, *Dicționar de argou și expresii familiare al limbii române*. București, Editura Livpress SRL, 1998
- DAS = *Ducere de mână cătră aritmetică sau socoteală, pentru treaba pruncilor rumânești celor neuniților ce se învață în școale cele mice*. Tipărită în Vienna, la Iosif, nobil de Curtbec, 1777.
- D. astr. = Călin Popovici (coord.), *Dicționar de astronomie și astronautică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
- Dâmbovița = *Dâmbovița*. Foaie politică și literară. București. Redactor responsabil: Dimitrie Bolintineanu. 1858–1865.
- D. bot. poligl. = C. Váczy, *Dicționar botanic poliglot*. Latină, română, engleză, germană, franceză, maghiară, rusă. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
- D. calend. alm. = Georgeta Răduică, Nicodim Răduică, *Dicționar de calendare și almanahuri*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- DCR¹ = Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente* (DCR). [București], Editura Albatros, 1982.
- DCR² = Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente* (DCR²). Ediția a II-a. București, Editura Logos, 1997.
- DCR³ = Florica Dimitrescu, Alexandru Ciolan, Coman Lupu, *Dicționar de cuvinte recente* (DCR³). Ediția a III-a. București, Editura Logos, 2013.
- DDRF = Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*. Bucarest, Imprimerie de l'État, 4 vol., 1893–1895.
- D. Dr. I. = Ionel Cloșcă (coord.), *Dicționar de drept internațional public*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- Decr. Căr. = [*Decretul cancelariei aulice pentru scăderea cărăușilor*]. Viena, 1748.
- Decret Or. Bis. = *Decret cu diferite orânduiri bisericesti. Înștiințări dintre anii 1781–1787*, foaie volantă. Sibiu, 1787.
- D. econ. p. = *Dicționarul complet al economiei de piață*. București, Informația Business Books, 1994.
- DEI = *Dicționar enciclopedic ilustrat*. București, Editura Cartier, 1999.

- Delavrancea, O. = Barbu Delavrancea, *Opere*. Ediție îngrijită de Emilia Șt. Milicescu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 9 vol., 1963–1974.
- Delavrancea, S. = Barbu Delavrancea, *Sultănica*. București, Tipolitografia St. Mihalescu, 1885.
- C. Delavrancea, A. = Cella Delavrancea, *Arpegii în ton major*. București, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1970.
- D. enc. = *Dicționar enciclopedic*. București, Editura Enciclopedică. Vol. I: A–C, 1993, vol. II: D–G, 1996, vol. III: H–K, 2000, vol. IV: L–N, 2001, vol. V: O–Q, 2004, vol. VI: R–Ș, 2006, vol. VII: T–Z, 2009.
- Densusianu, Ț. H. = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*. București, Atelierele Grafice Socec, 1915.
- D. enc. psih. = C. Gorgos, *Dicționar enciclopedic de psihiatrie*. București, Editura Medicală. Vol. I: 1987, vol. II: 1988, vol. III: 1989, vol. IV: 1992.
- DER = *Dicționar enciclopedic român*. București, Editura Politică. Vol. I: A–C, 1962, vol. II: D–J, 1964, vol. III: K–P, 1965, vol. IV: Q–Z, 1966.
- DERS = Gh. Bolocan (redactor responsabil), *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1374–1600*. București, Editura Academiei Române, 1981.
- Deșliu, M. = Dan Deșliu, *Minerii din Maramureș*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1951].
- D. etnol. = Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*. I. Terminologie. II. Personalități. București, Editura Albatros, 1979.
- DEXI = Eugenia Dima (coord.), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Chișinău, Arc & Gunivas, 2007.
- D. filos. = Fanu Al.-Duțulescu, *Dicționarul filosofiei*. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1945.
- D. geomorf. = V. Băcăuanu, I. Donisă, I. Hârjoabă, *Dicționar geomorfologic cu termeni corespondenți în limbile franceză, germană, engleză, rusă*. București, Editura Științifică, 1974.
- DGLR = *Dicționarul general al literaturii române*. Coordonator general: Eugen Simion. București, Editura Univers Enciclopedic. [Vol. I: A–B (2004); [vol. II]: C–D (2004); [vol. III]: E–K (2005); [vol. IV] L–O (2005); [vol. V] P–R (2006); [vol. VI] S–T (2007); [vol. VIII] Ț–Z (2009). (Academia Română)
- Diaconovici-Loga, Gr. rom. = Constantin Diaconovici-Loga, *Gramatica românească*. Ediție îngrijită de Olimpia Șerban și Eugen Dorcescu, Timișoara, Editura Facla, 1973 (text din 1822).
- Diaconovici-Loga, Ort. = C. Diaconovici-Loga, *Ortografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii românești*. Buda, Crâiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1818.
- Diaconu, P. Vr. = Ion Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*. București, 1930 (extras din GS).
- Diichiti, Cron. exp. = Constantin Diichiti, *Cronica expediției turcilor în Moreea. 1715*. Publicată de N. Iorga. București, Atelierele Grafice Socec & Co Societate anonimă, 1913.
- Dimineața = *Dimineața*. Cotidian de opinie democratică și informare. 1990 ș.u.
- Dimitriu, Ponturi = *Ponturile conținutului armelor pentru adunarea marilor soli ai Rosieiei, ai Ghermaniei, ai Prusiei, ai Porții Otomanicești*. Traducere de logofătul Toma Dimitriu de la Mitropolia din Iași, în anul 1772 (BAR, ms. 499f. 11r – 12v).
- Dionisie, H. = Dionisie, Ecclesiarhul, *Hronograf (1764–1815)*. Ediție îngrijită de Dumitru Bălașa și Nicolae Stoicescu. București, Editura Academiei Române, 1987 (text din 1814–1820).
- DIR = Mihail Roller (redactor responsabil), *Documente privind istoria României în secolele XIII–XVII*. Editura Academiei, București. Seria A, *Moldova*: Veacul XIV, XV, 2 vol., Veacul XVI, 4 vol., Veacul XVII, 5 vol.; Seria B, *Țara Românească*: Veacul XIII, XIV, XV 1 vol., Veacul XVI, 6 vol., Veacul XVII, 4 vol.; Seria C, *Transilvania*, Veacul XI, XII, XII, 2 vol., Veacul IV, 3 vol., 1951–1954.
- DLRLC = Dimitrie Macrea, Emil Petrovici (coord.), *Dicționarul limbii române literare contemporane*. București, Editura Academiei. Vol. I: A–C, 1955; vol. II: D–L, 1956; vol. III: M–R, 1957; vol. IV: S–Z, 1958.
- DLRM = D. Macrea (coord.), *Dicționarul limbii române moderne*. București, Editura Academiei, 1958.
- D. med. = P. Simici (red. responsabil), *Dicționar medical*. București, Editura Medicală, 2 vol., 1969.

- D. mitol. = V. Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
- DN¹ = Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. București, Editura Științifică, 1961.
- DN² = Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a II-a. București, Editura Științifică, 1966.
- DN³ = Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a III-a. București, Editura Academiei, 1978.
- Dobrogeanu-Gherea, N. = Constantin Dobrogeanu-Gherea, *Neoioabăgia*. în Dobrogeanu-Gherea. O. IV, p. 19–369 (text din 1910).
- Dobrogeanu-Gherea, O. = Constantin Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*. Ediție coordonată de Ion Popescu-Pufuri, Ștefan Voitec. București. Editura Politică, Institutul de Studii Istorice, 7 vol., 1976–1980.
- Doc. agr. = *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*. București, Editura Academiei. Vol. I: *Țara Românească*. redactori V. Mihordea, Ș. Papacostea, Fl. Constantiniu, 1961. Vol. II: *Moldova*, redactori V. Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, 1966.
- Doc. Bist. = *Documente românești din arhivele Bistriței*. Publicate de N. Iorga. București, Socec & Comp., 2 părți, 1899–1900.
- Doc. Buc. = *Documente privitoare la istoria orașului București*. Editate de George Potra, București, Editura Academiei Române. Vol. I, 1961; vol. II, 1982.
- Doc. buc. Colțea = *Documente bucareștene privitoare la proprietățile mănăstirii Colțea*. Publicate de I. Ionașcu. București, Fundația Regele Carol I, 1941.
- Doc. Cal. = *Documente privitoare la familia Callimachi*. Publicate de N. Iorga. București, Institutul de Arte Grafice și Editură Minerva, 2. vol., 1902–1903.
- Doc. Câmp. = *Documente din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc*. Editate de T. V. Ștefanelli. Edițiunea Academiei Române. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1915.
- Doc. ec. = *Documente privitoare la economia Țării Românești. 1800–1850*. Ediție îngrijită de J. Cojocaru. București, Editura Științifică, 2 vol., 1958.
- Doc. ist. rom. = *Documente privitoare la istoria românilor*. Ediție începută de Eudoxiu de Hurmuzaki și terminată de Ion Nistor. București, Editura Socec / Ed. Socec, Sander și Teclu / Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 21 vol., 1887–1942.
- Doc. ist. rom. – S. = *Documente privitoare la istoria românilor*. Urmare la colecțiunea lui Eudoxiu de Hurmuzaki. București. Editura Socec. Supplement I. 6 vol., Supplement. II, 3 vol. 1876–1942–1946.
- Doc. Î. = *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*. Ediție îngrijită de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru. București, Editura Academiei Române, 1979.
- Doc. Orh. = *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*. Publicate de Aurel V. Sava. București, 1944.
- Doc. putn. = *Documente putnene*. Publicate de Aurel V. Sava. Chișinău. Tipografia Băncii Centrale Cooperative, 2 vol., 1929–1931.
- Doc. Șch. = *Documente privitoare la trecutul românilor din Șchei*. Publicate de Sterie Stinghe. Brașov, Tip[ografia] Ciurcu & Comp., 5 vol., 1901–1906.
- Doc. T. V. = *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*. București, 5 vol., 1959–1962.
- Doine = *1000 Doine. strigături și chiuituri. culese de mai mulți învățători zeloși*. Brașov. Ciurcu, 1891.
- DOR = N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*. București, Editura Academiei, 1963.
- Dosoftei, Acatist = Dosoftei, *Preacinstitul Acatist și Paraclis al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu*. Uniev, 1673.
- Dosoftei. L. = Dosoftei, *Dumnezeiasca liturghie 1679*. Ediție critică de N. A. Ursu. Mitropolia Moldovei și Sucevei, Iași, 1980.
- Dosoftei, Molit. = Dosoftei, *Molitvenic de-nțăles*. Iași. Tiparnița Sfintei Mitropolii, 1681.
- Dosoftei, Par. = Dosoftei, *Parimiile preste an*. Ediție îngrijită de Mădălina Ungureanu. Iași. Editura Universității Alexandru Ioan Cuza. 2012 (text din 1683).
- Dosoftei, Ps. = Dosoftei, *Psaltirea în versuri*. Ediție critică de N. A. Ursu. Iași. Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1974 (prima ediție în 1673).

- Dosoftei, V. S. = Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților*. În tiparnița Svinței Mitropolii în Iași. Vol. I: lunile septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie, 1682; vol. II: lunile ianuarie, februarie, 1683; vol. III: lunile martie, aprilie, mai, iunie, 1686; vol. IV: neterminat și netipărit, lunile iulie și august, 1686.
- Dragomir, O. M. = Nicolae Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni din Săliște și comunele din jur*. Cluj. „Ardealul”, 1926. (Extras din „Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj”, vol. II, 1924–1925, p. 193–259).
- M. Dragomir, Hron. = Mioara Dragomir, *Hronograf den începutul lumii (Ms. 3517)*. Studiu lexicologic. 2 vol., Iași, Editura Doxologia, 2017.
- Drăganu, Rom. = Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX–XIV, pe baza toponimiei și a onomasticeii*. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1933.
- Drăghici, R. = *Robinson Crusoe, seau întâmplările cele minunate a unui tânăr*. Traducere de Vasile Drăghici. Iași, Tipografia Albinei, 1835.
- Manolachi Drăghici, I. = Manolachi Drăghici, *Iconomia rurală și dumesnică sau învățătură pentru lucrarea pământului și îmbunătățirea gospodăriei de câmp și de casă*. Iași, Tipolitografia Albinei, 1834.
- Manolachi Drăghici, R. = *Rețete cercate în număr de 500 din bucătăria cea mare a lui Robert, întâiul bucătar a curții Franței*. Traducere de Manolachi Drăghici. Iași, Tipografia Institutul Albinei, 1846.
- Dresda = *Trista întâmplare a cetății Dresda*. De la spargerea încoace a podului până la apărarea cetății. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1814.
- DRH = *Documenta Romaniae Historica*. București, Editura Academiei Române. Seria A. *Moldova*, 28 vol., 1965–2006; Seria B. *Țara Românească*, 39 vol., 1965–2010; Seria C. *Transilvania*, vol. X–XIV, 1977–2014; Seria D. *Relații între Țările Române*, 1 vol., 1977.
- DS = Aurelian Ionescu, Ștefan Sprangate. *Dicționar tehnic silvic (român-francez-german-englez-italian-ungar-rus)*. București, Tip. „Tirajul” Popa Savu, 1936.
- DȘL = Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar general de științe ale limbii*. București, Editura Științifică, 1997.
- DT = *Dicționar tehnic*. [București], Editura Tehnică, 1953.
- DTT = Radu Țițeica (coord.), *Dicționar de termeni tehnici*. București, Editura Tehnică, 1972.
- Dumitrache, I. = Stolnicul Dumitrache, *Istoria evenimentelor din Orient, cu referință la principatele Moldova și Valahia, din anii 1769–1774*. Editată, după copia lui Necolai Piteșteanu din anii 1782, de V. A. Urechia. București, Tipografia Academiei Române, 1889. Extras din AA ist II, X, p. 353–479.
- Dunăreanu, Ch. = N. Dunăreanu, *Chinuții*. București, Minerva, 1907.
- DZMV = Eugen Paștea (coord.), *Dicționar de zootehnie și medicină veterinară*. București, Editura Agrosilvică, 1969.
- EGT = *Elementuri despre gheometrie. Elementuri despre trigonometria dreptliniată*. [Manuscris dintre anii 1820–1830; Biblioteca Universității din Iași, cota III-11, f. 1–69; f. 70–82].
- Eliade, Jur. = Mircea Eliade, *Jurnal*. Ediție îngrijită de Mircea Handoca. București, Editura Humanitas, 2 vol., 1993.
- Eliade, M. = Mircea Eliade, *Maitreyi*, în Eliade, O. II, p. 1–151 (text din 1933).
- Eliade, O. = Mircea Eliade, *Opere*. Ediție îngrijită de Mihai Dascal și Mircea Handoca. București, Editura Minerva, 2 vol., 1994–1997.
- Eminescu, O. = M. Eminescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Perpessicius, ulterior de un grup de cercetători de la Muzeul Literaturii Române. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II” / Editura Academiei Române, 16 vol., 1939–1989.
- Eminescu, P. = M. Eminescu, *Poezii tipărite în timpul vieții*, în Eminescu, O. I, p. 1–237.
- Eminescu, Trad. = M. Eminescu, *Traduceri filozofice, istorice și științifice*. [Hurmuzaki, Röscher, Kant, Leskien Bopp, Articole și excerpte]. În Eminescu, O. XIV, 71–977.
- Enc. rom. = C. Diaconovich, *Enciclopedia română*. Sibiu, Editura și tiparul lui W. Krafft. Tomul I: *A–Copenhaga*, 1898; tomul II: *Copepode–Keman*, 1900; tomul III: *Kemet–Zymotic*, 1904.

- Enc. tehn. = Nic. P. Constantinescu, *Enciclopedia invențiilor tehnice*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 3 vol., 1939–1962.
- Enc. vet. = Gr. Hortopan, *Enciclopedia veterinară. Creșterea și boalele animalelor domestice*. Ediția II-a. București, Tipografia Revista Geniului, [1912].
- Episcopescu, A. = Ștefan Vasilie Episcopescu, *Apele metalice ale Rumâniei mari*. Buzău, Tipografia Sfintei Episcopii, 1837.
- Episcopescu, O. S. = Ștefan Vasilie Episcopescu, *Oglinda sănătății și a frumuseții omenеști. Mijloace și leacuri de ocrotirea și de îndreptarea stricăciunilor*. București, Tipografia de la Cișmea, 1829.
- Episcopescu, Practica = Ștefan Vasilie Episcopescu, *Practica doctorului de casă, cunoștința apărării ș-a tămăduirii boalelor bărbătești, femeiești și copilărești. C-o prescurtare de chirurgie, de materia medică și veterinerie, pentru doctor și norod*. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1846.
- Etiopica = A lui Eliodor istorie ethepicească, în *Cărțile populare în literatura românească*, II. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion C. Chițimia și Dan Simonescu. București, Editura pentru Literatură, 1963. p. 123–170 (text din 1786).
- Eustatievici, Gr. rum. = Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumânească 1757. Prima gramatică a limbii române*. Ediție îngrijită de N. A. Ursu. București, Editura Științifică, 1969.
- Eustatievici, I. = *Scurt izvod pentru lucruri de obște și de chilin în scrisori de multe chipuri*. Traducere de Dimitrie Eustatievici. Sibiu, Chesaro-crăiasca Rumânească Privileghiata a Răsăritului Tipografie a lui Petru Bart, 1792.
- Eustratie, Prav. = *Pravila aleasă*. Traducere de Eustratie. [Manuscris din 1632; Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 41].
- Ev. sl.-rom. = *Evangeliarul slavo-român de la Sibiu, 1551–1553*. Facsimile publicate de Emil Petrovici. București, Editura Academiei Române, 1971.
- Familia = *Familia. Foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni*. Pesta, apoi Oradea Mare. Redactor responsabil: Iosif Vulcan. 1865–1906.
- Filimon, Ciocoi = N. Filimon, *Ciocoi vechi și noi sau ce naște din pisică șoarica mănâncă*, în Filimon, O. II, p. 9–232 (publicat în 1863).
- Filimon, E. = N. Filimon, *Excursiuni în Germania meridională*. în Filimon. O. I, p. 3–220 (Publicate în reviste între 1859 și 1860).
- Filimon, Nuv. = N. Filimon, *Navele*, în Filimon, O. I, p. 223–333 (publicate în reviste între 1858 și 1861).
- Filimon, O. = Filimon, *Opere*. Ediție îngrijită de Mircea Anghelescu. București, Editura Minerva (Scriitorii români), 2 vol., 1975–1978.
- Filipescu, D. = *Dascaul agronomiei seau manoducătorul practic în toate ramurile economiei*. Traducere din limba germană și adaosuri de Leon Filipescu. 2 părți. Iași, Institutul Albinei, 1844.
- Filipi = Goran Filipi, *Atlasul lingvistic istroromân*. Pula, 2002.
- Fiziologul = *Fiziologul*, în CMVCP II, p. 93–98. Ediție și glosar de V. Guruianu (text din 1693).
- FL = *Foaie literară pe I semestru al anului 1838*. Redactor G. Barițiu. Anul I. Brașov, Ioan Gött.
- Flacăra = *Flacăra*. Revistă social-politică și literar-artistică. [București], Piața Scânteii, 1952–1989.
- Flambura = *Flambura*. Revistă aromână tipărită la Salonic. vol. I 1912, vol. II 1914.
- Fl. D. (1592–1604) = *Floarea darurilor*, în CMVCP I, p. 119–182. Text editat de Magdalena Georgescu (text din 1592–1604).
- FM = *Foaie pentru minte, inimă și literatură*. Revistă socială și literară. Brașov, 1838–1868.
- FN = Emil Vărtosu, *Foletul novel. Calendarul lui Constantin-Vodă Brâncoveanu. 1693–1704*. București, 1942.
- Fochi, D. E. = Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*. București, Editura Minerva, 1976.
- Fogarasi, Catehism = István Fogarasi, *Catechismus*, în Lajos Tamás, *Kátéja*, Cluj, 1942 (text din 1648).
- C. Frâncu, Neol. Olt. = Constantin Frâncu, *Neologisme de origine latină și germană în documentele din Oltenia din timpul administrației austriece (1718–1739)*. Iași, 1984.
- Frâncu – G. Candrea, M. = Teofil Frâncu, George Candrea, *Românii din Munții Apuseni (Moiți)*. București, Tipografia Modernă, 1888.
- Frunză, S. = Eugen Frunză, *Sub steagul vieții. Poeme*. București, Editura pentru literatură și artă, 1950.

- Frunzetti, P. = Ion Frunzetti, *Pegas între Meduza și Perseu*. București, Editura Meridiane, 2 vol., 1985 (lucrare dată la tipar în 1943 și 1946, dar nepublicată).
- Fundescu, L. P. = *Literatura populară, basme, orații, păcălituri și ghicitori*. Adunate de I. C. Fundescu. Ediția a IV-a. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 2 vol., 1896–1897 (prima ediție 1867).
- Furnică, D. C. = *Documente privitoare la comerțul românesc. 1473–1868*. Publicate de Dumitru Z. Furnică, București, Tipografia România Nouă, Theodor I. Voinea, 1931.
- Furnică, I. C. = *Din istoria comerțului la români, mai ales băcănia. 1593–1855*. Documente publicate de Dumitru Z. Furnică. București, Socec & Co., Societate Anonimă, 1908.
- Furtună, V. Î. = *Vremuri înțelepte. Povestiri și legende românești*. Culese de Dumitru Furtună. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria Națională, 1913.
- Fuss = M. Fuss, „Trivialnamen in Siebenbürgen wildwachsender oder allgemein kultivierter Pflanzen”, în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde* I. Hermannstadt, 1843.
- Gafencu, Î. P. = Grigore Gafencu, *Însemnări politice. 1929–1939*. Ediție îngrijită de Stelian Neagoe. București, Editura Humanitas, 1991.
- Galaction, O. = Gala Galaction, *Opere*. Ediție îngrijită de Teodor Vârgolici. București, Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 10 vol., 1994–2005.
- Galaction, P. M. = Gala Galaction, *Papucii lui Mahmud*, în Galaction, O. IV, p. 123–268 (text din 1932).
- Gaster, Lit. pop. = M. Gaster, *Literatura populară română*. Ediție îngrijită de Mircea Angheliescu. București, Editura Minerva, 1983 (prima ediție 1883).
- Gavra, L. = Alexandru Gavra, *Lessicon de conversație-istoricesc religionariu*. Tom întâi. A–B. Buda, Tipărit în Regeasca Tipografie, 1847.
- Gaz. Săt. = *Gazeta săteanului, Râmnicu Sărat 1884* ș.u.
- Gârleanu, S. A. = Emil Gârleanu, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Teodor Vârgolici. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1963.
- GCR = *Chrestomație română*. Alcătuită de M. Gaster. Leipzig / București, F. A. Brockhaus / Socec & Co., 2 vol., 1891.
- Genilie, G. = I. Genilie, *Geografie istorică, astronomică, naturală și civilă a continentelor în general și a României în parte*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- Geometrie IX = G. D. Simionescu, Cezar Coșniță, *Geometrie. Manual pentru clasa a IX-a*. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Georgescu-Tistu, B. = *Folklor din județul Buzău*. Culegere de N. Georgescu-Tistu, București, Cultura Națională, 1928 (Texte culese în anul 1920).
- Gheom.– Trigon. = *Începuturile gheometrii a lui Volfii, a căriia parte cea întâi arată începuturile a gheometrii ce să zice epipedos, adecă măsurare de câmp. Începuturile trigonometrii cei di pi câmp* (traducere din neogreacă, făcută în Moldova în jurul anului 1800; Biblioteca Academiei Române, ms., cota 923).
- Gheorgachi, Cer. = *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi, 1762*. Studiu și text de Dan Simonescu. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1939 (text din 1762).
- Gheorghiu-Dej, Gosp. Agr. = Gh. Gheorghiu-Dej, *Cuvântare rostită la Congresul frunțașilor din gospodăriile agricole colective, 23 mai 1953*. București, Editura pentru Literatură Politică, 1953.
- Gherasim, I. A. = *Istoria Americăi*. Traducere din limba franceză de Gherasim, arhimandrit al Mitropoliei Iașului. Tom I: 1800; tom II: 1795 (Biblioteca Universității din Iași, ms., cota IV–17).
- Gherasim, Ist. = Voltaire, *Istoria craiului Sveziei Carol 12*. Traducere din limba franceză de arhimandritul Gherasim din Iași, 1792 (Biblioteca Universității din Iași, ms., cota IV–5).
- Gherasim, T. F. = Abatele Pérau, *Taina francmasonilor*. Traducere de arhimandritul Gherasim, 1787 (manuscris; Biblioteca Academiei Române, cota 451).
- Gherasim Putneanu, Gheografie = *Gheografie nouă, care cearcă de obște toată fața a sferii idroghiu*. Traducere din neogreacă de ierodiaconul Gherasim Putneanu de la episcopia Romanului, 1770–1780 (manuscris, Biblioteca Arhivelor Statului, Iași, cota 121, copie din 1780).
- Gherasim, Haract. = *Haractirurile lui Epictit*. Traducere din limba franceză a unei versiuni comentate a *Manualului* său, și altele, făcută de ierodiaconul Gherasim Putneanu de la Episcopia Romanului. Copie din anul 1779.

- Ghetie, R. M. = Ion Ghetie, *Dicționar român-maghiar pentru școală și privați. Român-magyar szótár*. Budapest, 1896.
- Ghibănescu, S. I. = *Surete și izvoade*. Publicate de Gh. Ghibănescu. Documente slavo-române. Iași, 35 vol., 1906–1933.
- Ghica, A. = Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, în Ghica, O. III, p. 135–178 (text din 1889).
- Ghica, Art. = Ion Ghica, *Articole științifice și politice*, în Ghica, O. III, p. 179–368 (publicate între 1844 și 1892).
- Ghica, C. E. = Ion Ghica, *Convorbiri economice*, în Ghica, O. II, p. 3–491 (publicate între 1863 și 1876).
- Ghica, O. = Ion Ghica, *Opere*. Ediție îngrijită de Ion Roman. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 4 vol., 1967–1985.
- Ghica, P. O. = Ion Ghica, *Pământul și omul*, în Ghica, O. III, p. 11–133.
- Ghica, Scris. = Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*, în Ghica, O. I, p. 109–471 (publicate între 1879 și 1886).
- Giuglea – Vâlsan, R. S. = G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia. Culegere de literatură populară*. București, Tipografia Curtii Regale. F. Göbl Fii, 1913.
- C. C. Giurescu, I. R. = Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*. Vol. I–II₁₋₂ – III₁₋₂. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1935–1946.
- G. Lex. = Alin Mihai Gherman, *Primele lexicoane românești*, ms. Cluj.
- Gl. Munt. = Maria Marin, Iulia Mărgărit (ed.), *Glosar dialectal. Muntenia*, București, Editura Academiei Române, 1999.
- Gl. Olt. = *Glosar dialectal. Oltenia*. Întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu. București, Editura Academiei Române, 1967.
- Golescu, E. = Neofit Vamva, *Elementuri de filosofie morală*. Traducere de Constantin Radovici dintre Golești, în Golescu, S., p. 327–343 (text din 1827).
- Golescu, Î. = Constantin Golescu, *Însemnare a călătoriei mele ..., făcută în anul 1824, 1825, 1826*, în Golescu, S., p. 1–116 (text din 1826).
- Golescu, Pilde = *Adunare de pilde bisericesti și filosofesti. de întâmplări vrednice de mirare, de bune gândiri și bune năravuri, de fapte istoricești și anecdoti*. Traducere din limba greacă de Constantin Golescu, în Golescu, S., p. 117–325 (text din 1826).
- Golescu, S. = Constanatin Golescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie, glosar și indice de Mircea Angheliescu. București, Editura Minerva, 1990.
- I. Golescu, Cond. = Iordache Golescu, *Condica limbii românești*. Manuscris în șapte volume. c. 1832 (Biblioteca Academiei Române, cotele 844–850).
- I. Golescu, Prov. = Iordache Golescu, *Proverbe. Pilde, povătuiri i cuvinte adevărate și povești*. în I. Golescu, S. A., p. 161–262 (text din c. 1845).
- I. Golescu, S. A. = Iordache Golescu, *Scrieri alese. Teatru. Pamflete. Proză. Versuri. Proverbe. Traduceri. Excerpte din Condica limbii românești și din Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticești*. Ediție și comentarii de Mihai Moraru. București, Editura Cartea Românească, („Mari scriitori români”), 1990.
- Goma, Jur. = Paul Goma, *Jurnal*. București, Editura Nemira / Criterion Publishing / Editura Anamarol, 8 vol., 1997–2007.
- Gorjan, H. = *Halima sau povestiri mitologhicești arabești, pline de băgări de seamă, și de întâmplări foarte frumoase și de mirare*. Traducere de I. Gherasim Gorjan. București, 4 vol., 1835–1838.
- Gorovei, Cim. = *Cimiliturile românilor*. Publicate de Artur Gorovei. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1898.
- Gorovei, Cr. = *Credinți și superstiții ale poporului român*. Publicate de Artur Gorovei. București, Librăriile Socec & Comp., Pavel Suru, C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz – Viena Gerald & Comp. 1915.
- Gorun, F. = Goethe, *Faust*. Traducere în versuri de Ion Gorun. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1906.
- Gorun, S. A. = Ion Gorun, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Lidia Munteanu și Vasile Netea. București, Editura Minerva, 1983.
- Goruneanu, Hípol. = N. Goruneanu, *Hipologia*. București, 1896.

- Graiul = *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*. Publicate de I.-A. Candrea, Ov. Densușianu, Th. D. Speranția. București, Socec & Co. Vol. I: 1906; vol. II: 1908.
- Grandeia, S. = Grigore H. Grandeia, *Scrieri*. Prefață, text ales și stabilit, note de Pavel Țugui. București, Editura Minerva, 1975.
- Grandeia, Vlăs. = Grigore H. Grandeia, *Vlăsia sau ciocoi noi*, în Grandeia, S., p. 185–352 (text din 1887).
- R. Greceanu, Î. = Radu Greceanu, *Începătura istoriei vieții luminatului și preacrestinului Domnului Țării Rumânești, Io Costandin Brâncoveanu Basarab-Voievod*, în Cron. munt. II, p. 5–272 (text din 1693–1714).
- Grecescu, Fl. = Doctorul D. Grecescu, *Conspectul florei României. Plantele vasculare indigene și cele naturalizate ce se găsesc pe teritoriul României, considerate sub punctul de vedere sistematic și geografic*. București, Tipografia „Dreptatea”, 1898.
- Grigoriu-Rigo, M. P. = Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina poporului*. Memoriul I: *Boalele oamenilor*. Memoriul al II-lea: *Boalele vitelor*. București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1907. (Extras din AA lit. II, XXX).
- Grigorovitză, C. G. = Em. Grigorovitză, *Chipuri și grauri din Bucovina*. București, Editura Minerva, Institutul de Arte Grafice și Editură, 1905 (prima ediție 1900).
- GS = *Grai și suflet*. Revista Institutului de Filologie și Folklor, publicată de Ovid Densușianu. București, vol. I, 1924 ș.u..
- GT = *Gazeta de Transilvania*. Publicație periodică, politică și culturală. Redactor: George Barițiu. Brașov. 1838–1845; 1858–1860. ș.u.
- GTN = *Gazeta Teatrului Național*. Revistă literară. Condușă de I. Heliade-Rădulescu. București, 1835–1836.
- Gusti, R. = Dimitrie Gusti, *Ritorică română pentru tinerime*, în *Retorica românească*. Antologie. Ediție îngrijită, prefață și note de Mircea Frânculescu. București, Editura Minerva, 1980, p. 112–206 (text din 1852).
- H. = *Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu*. (manuscris legat în 18 volume)
- Hamangiu, C. C. = Const. Hamangiu, *Codul civil român. Conform textului oficial. Precedat de Constituțiune și un index alfabetic*. București, Carol Müller, 1897. („Biblioteca pentru toți”).
- Haneș, T. Olt. = *Din Țara Oltului, însemnări etnografice și lingvistice, culegere de texte, glosar de cuvinte și mai multe clișee de V. V. Haneș*. București, Editura Casei Școalelor, 1921.
- Hasdeu, Folc. lit. = B. P. Hasdeu, *Folclor literar*, în Hasdeu, O. VII, p. 3–596 (culegere din anii 1851 și 1852).
- Hasdeu, I. C. = B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor. Pământul Țării Românești*. Ediție critică îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș. București, Editura Teora, 1999 (prima ediție 1873; 1875).
- Hasdeu, I. V. = B. P. Hasdeu, *Ion Vodă cel Cumplit*, în Hasdeu, O. II, p. 105–276 (text din 1865).
- Hasdeu, M. = B. P. Hasdeu, *Micuța. Trei zile și trei nopți din viața unui student*, în Hasdeu, O. II, p. 9–56 (text din 1864).
- Hasdeu, O. = B. P. Hasdeu, *Opere*. Ediție îngrijită de Stancu Ilin (vol. I–II, IV–VI), I. Opreșan (vol. II, VII) și Crina Decusar Bocean (vol. III). București, Editura Minerva / Editura Floarea Darurilor / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 7 vol., 1986–2004.
- Hasdeu, Pub. pol. = B. P. Hasdeu, *Publicistica politică*. Volumul I. 1858–1868. Ediție critică de Stancu Ilin, București, Editura Floarea Darurilor, 2002, 384 p.
- Hasdeu, Pub. P. = B. P. Hasdeu, *Publicistica politică. 1869–1902*. Ediție critică, prefață, note și comentarii de I. Opreșan. București, Editura Saeculum I. O., 2 vol., 2001.
- Heliade-Rădulescu, A. = *Aritmetica lui L. B. Francoeur*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, 1832.
- Heliade-Rădulescu, Bibl. = Ion Heliade-Rădulescu, *Biblicele* (Fragment), în Heliade, O.³ II, p. 111–200 (text din 1858).
- Heliade-Rădulescu, D. C. = M. Cervantes, *Don Chisnot de la Mancha*. Traducere din limba franceză, după Florian, de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, 1840.
- Heliade-Rădulescu, D. J. = *Don Juan*. De la lord Byron. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliade, 1847.

- Heliade-Rădulescu, Ech. ant. = Ion Heliade-Rădulescu, *Echilibru între antiteză*, în Heliade-Rădulescu, O.³ II, p. 201–996 (publicate pe fascicule între 1859 și 1869).
- Heliade-Rădulescu, F. = *Lucrările Societății filarmonice de la 1 dechembrie 1833 până la 1 aprilie 1835*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- Heliade-Rădulescu, Gr. rom. = Ion Heliade-Rădulescu, *Gramatică românească*. Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo. București, Editura Eminescu, 1980 (prima ediție în 1828).
- Heliade-Rădulescu, L. B. = *Din scrierile lui lord Byron*. Traduse de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad. Vol. I, II: 1837; vol. III: 1839.
- Heliade-Rădulescu, O. = Ion Heliade-Rădulescu, *Opere*. Ediție îngrijită de D. Popovici. București, Fundația Reglă pentru Literatură și Artă, 2 vol., 1939–1943.
- Heliade-Rădulescu, O.² = Ion Heliade-Rădulescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Vladimir Drimba. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 4 vol., 1967–1985.
- Heliade-Rădulescu, O.³ = Ion Heliade-Rădulescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Mircea Angheliescu. București, Editura Univers Enciclopedic, 2 vol., 2002.
- Heliade-Rădulescu, P. = Ion Heliade-Rădulescu, *Poezii originale și imitații*, în Heliade-Rădulescu, O.² I, p. 3–324 (publicate în reviste între 1830 și 1872 și în volum în 1836).
- Heliade-Rădulescu, Paralelism = I. Heliade-Rădulescu, *Paralelism între limba română și italiană*. (partea a II-a cu titlul: *Paralelism între dialectele română și italiană sau forma ori gramatica a acestor două dialecte...*). București, Tipografia lui Heliade, 2 vol., 1840–1841.
- Heliade-Rădulescu, Speronare = Al. Dumas, *Speronare* (impresii de călătorie). Traducere de I. Heliade Rădulescu, București, în Tipografia lui Eliade.
- Heliade-Rădulescu, Trad. = Ion Heliade-Rădulescu, *Traduceri*. în Heliade-Rădulescu, O.² II, p. 9–304 [publicat între 1829 și 1870].
- Hepites, Pietr. M. = C. C. Hepites, *Însemnări asupra pietrilor meteorice și asupra puțurilor arteziane*. Adunate de... Brăila. Manuscris din 1835 (Biblioteca Academiei Române, cota 2859).
- Herzog – Gherasim, M. = E. Herzog, V. Gherasim, *Glosarul dialectului mărăginean*, în CC I–VIII, 1924–1938; Volumul IV, 1927.
- Hodoș, C. băn. = *Cântece bănățene*. Culese de E. Hodoș. Caransebeș, [Editura proprie]. 1898.
- Hodoș, D. = E. Hodoș. *Mic dicționar. Cuprinde peste 15 mii de neologisme, cuvinte străine, unele provincialisme, arhaisme ș.a. Pentru școale și particulari*. Ediția I. Sibiu. Tipografia Arhidiecezană, 1929.
- Hodoș, P. P. = *Poezii populare din Bănat*. Culegere publicată de Enea Hodoș. 3 vol., vol. I: Caransebeș, 1892; vol. II: *Balade*. Sibiu, 1906; vol. III: *Descântece*. Sibiu, 1912.
- Hogaș, A. C. = C. Hogaș, *Amintiri dintr-o călătorie*. În Hogaș, D. M. I. 1–153 (text din 1912).
- Hogaș, D. M. = C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă. 2 vol., 1944–1947.
- Hol. = *Povățuiri pentru holeră*. [București; foi volante din 1829–1830].
- A. Holban, O. = Anton Holban, *Opere*. Studiu introductiv, ediție îngrijită, note și bibliografie de Elena Beram. București, Editura Minerva, („Scriitori români”). 3 volume. 1970–1975.
- Hrisoverghi, A. = A. Dumas, *Antoni*. Dramă în cinci acte. Din comunicările lui... Tradusă în românește de A. Hrisoverghi. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- Hrisoverghi, P. = A. Hrisoverghi, *Poezii*. Ediție completă. Iași, Cantora Foaiei Sătești. 1843.
- Hrisovul = *Hrisovul*. Buletinul Școlii de Arhivistică. 1941 ș.u.
- I. B. = *Informația Bucureștilui*. Ziar, 1953–1989.
- Ibrăileanu, O. = G. Ibrăileanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Rodica Rotaru și Al. Pîru. București, Editura Minerva, 10 vol., 1974–1980.
- Ic. lum. = *Icoana lumii*. Foaie pentru îndeletnicirea moldoromânilor. Redactor responsabil: Gh. Asachi. Iași, Tipografia Institutul Albinei 1840–1841: 1845–1846.
- I. Cr. = *Ion Creangă*. Revistă de limbă, literatură și artă populară. Bârlad. 1908–1921.
- Ilarion, Ex. = Vasile cel Mare, *Exaimeronul*. Traducere și comentarii de ieromonahul Ilarion de la Dragomirna, 1774–1775 (ms. 198, biblioteca Mănăstirii Neamț, copie din jurul anului 1800).
- Instrucții = *Instrucții* [date de Iosif al II-lea, împăratul Austriei]. Sibiu, 1787.
- Intr. lingv. = Al. Graur (red. resp.). *Introducere în lingvistică*. București, Editura Științifică. 1958.

- Ionescu, R. = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistică românească*. Ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu. București, Editura Humanitas, 2 vol., 1992 (publicate între 1930 și 1946).
- G. Ionescu, C. T. = George Ionescu, *Călăuza tipografului*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1906.
- I. Ionescu, Agr. M. = Ion Ionescu, *Agricultura română din județul Mehedinți*. București, Imprimeria Statului, 1868.
- I. Ionescu, Agr. P. = Ion Ionescu, *Agricultura română din județul Putna*. București, Imprimeria Statului, 1869.
- I. Ionescu, B. G. = Ioan Ionescu, *Calendar pentru bunul gospodar*. Iași, Cantora Foaiei Sătești, 1845.
- I. Ionescu, D. = Ion Ionescu, *Agricultura română din județul Dorohoi*. București, Imprimeria Statului, 1866.
- I. Ionescu, F. = I. Ionescu de la Brad, *Ferma modelă și Institutul de Agricultură în Moldavia*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1847.
- T. V. Ionescu, E. = Theodor V. Ionescu, *Electricitatea*. Curs. București, Editura Tehnică, 1957.
- Iordan, L. R. = Iorga Iordan, *Limba română contemporană*. București, 1954.
- Iorga, B. R. = Nicolae Iorga, *Brașovul și românii. Scrisori și lămuriri*. București, 1905.
- Iorga, I. L. (XVIII) = N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*. Vol. I–II. București, Editura „Minerva”, 1901.
- Iorga, Mem. = Iorga, *Memorii*. București, Editura Națională, S. Ciornei, 7 vol., 1939.
- Iorga, SBD = N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*. Ediția a II-a, Văleni, 1925.
- Iorga, S. D. = *Studii și documente cu privire la istoria românilor*. Publicate de N. Iorga. 29 vol., București, vol., 1901–1916.
- Iorgovici, Obs. = Paul Iorgovici, *Observații de limba rumânească*. Ediție critică de Doina Bogdan-Dascălu și Crișu Dascălu. Timișoara, Editura Facla, 1979 (prima ediție în 1799).
- Ippocrat = *Alegerile lui Ippocrat*. Manuscris c. 1750 (Biblioteca Universității din Iași, cota VI–I).
- Irineu, S. B. = Cora Irineu, *Scrisori bănățene*. București, Cultura Națională, 1924.
- Iser, V. = Andrei Iser, *Vocabular românesc-nemțesc*. Kronstadt, Gebruckt bei Iohann Gött, 1850.
- Isis = *Isis sau Natura*. Jurnal pentru răspândirea științelor naturale și esacte în toate clasele. Redijată de doctor Iuliu Barasch. București, Imprimeria Națională a lui I. Romanov et Comp. Anul I (1856) ș. u.
- Ispirescu, B. P. = Petre Ispirescu, *Basmе pagânești*, în Ispirescu, O. II, p. 305–368 (texte din 1879).
- Ispirescu, J. = Petre Ispirescu, *Jucării și jocuri de copii*, în Ispirescu, O. II, p. 419–471 (prima ediție 1885).
- Ispirescu, L. = Petre Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, în Ispirescu, O. I. p. 5–344 (prima ediție 1882).
- Ispirescu, O. = Petre Ispirescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Aristița Avramescu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1969–1971.
- Ispirescu, U. = Petre Ispirescu, *Poveștile Unchiașului sfântos*. București, 1879.
- Isvorașul = *Isvorașul. Revistă muzicală populară*. Comuna Bistrița (jud. Mehedinți): iunie 1919–septembrie 1923 (I–V): din sept./oct. 1920, București, 1919–1940.
- Îndr. leg. = *Îndreptarea legii. 1652*. Ediție întocmită de colectivul de drept vechi românesc condus de acad. Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei, 1962.
- Îns. ms. = *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*. Un corpus editat de I. Caproșu și T. E. Chiaburu. Iași, Casa Editorială Demiurg, 4 vol., 2008–2009.
- Înv. cop. = *Învățătorul copiilor*, Iași, 1878.
- Jarnik – Bârseanu, D. = *Doine și strigături din Ardeal*. Culese de Ioan Urban Jarnik și Andrei Bârseanu. Ediție îngrijită de Adrian Fochi. București, Editura Academiei, 1968, p. 208–390 (prima ediție 1885).
- Jipescu, Op. = Gligore M. Jipescu, *Opincarul, cum este și cum trebuie să hie săteanu. Scriere-n limba țaramului muntean*. București, 1881.
- Jipescu, Suf. = Gligore M. Jipescu, *Suferințele țărânimii*. București, 1888.
- Kogălniceanu, O. = M. Kogălniceanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Dan Simonescu (vol. I), Alexandru Zub (vol. II), Vladimir Diculescu (vol. III, 1–3), Georgeta Pencelea (vol. IV, 1–4, V, 1–5).

- București, Editura Academiei Române / Fundația Națională pentru Știință și Artă, vol. I–V, 5, 1974–2004.
- Kretzulescu, A. = N. A. Krețulescu, *Manual de anatomie descriptivă*. București, Tipografia lui Eliade, 1843.
- Kretzulescu, M. = F. E. Fodéré, *Manual pentru îngrijitorii și îngrijitoarele de bolnavi, pentru îngrijitoarele de femei lehuze, pentru moașe și pentru mume de familie îndeobște*. Traducere de N. A. Kretzulescu. București, Tipografia lui Eliade, 1842.
- L = *Luceafărul*. Revistă a Uniunii Scriitorilor [București]. Anul I (1958) ș. u.
- Lahovari, Disc. = Al. Lahovari, *Discursuri parlamentare 1888–1891*. Publicate de Al. G. Florescu, Petre V. Haneș și Em. N. Lahovari. București, Editura Librăriei Școalelor C. Sfetea, 1915.
- Laurian, F. = A. Delavigne, *Manual de filosofie*. Lucrat după programa Universității de la Paris din 1840. Traducere de A. T. Laurian. București, Colegiul Național, 1846.
- Laurian, F. F. = W. Traug. Krug, *Manual de filosofie și literatură filosofică*. Traducere de A. T. Laurian, tomul I, București, 1847.
- Lăcusteanu, A. = Grigore Lăcusteanu, *Amintirile colonelului Lăcusteanu*. Ediție îngrijită de Sande Vârjoghe, Galați, Editura Porto-Franco, Muzeul Literaturii Române, 1991 (text scris pe la 1874; publicat postum)
- Lăzărescu, San. = A. Lăzărescu, *Sanuto*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1851.
- LB = *Lesicon românesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat* seu: *Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*. Budaë, 1825.
- Lecca, Cr. = A. von Kotzebue, *Cruciații*. Traducere de Constantin Lecca. Craiova, Tipografia lui Constantin Leca, 1839.
- Lef. boier. = *Lefile și veniturile boierilor Moldovei în 1776*. Document de la Grigore A. Ghica Vv. Publicat cu o introducere de Petru Rășcanu. Iași, Tipografia Națională, 1887.
- Leg. ec. pl. = *Legislația economiei planificate*. București, 1949.
- N. Leon, Zool. = Nicolae Leon, *Zoologia medicală a țaranului român*. Iași, 1897.
- Lex. Mars. = c. 1700 II „*Lexicon Marsilianum*”. *Dizionario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII*. Studio filologico e testo de Dr. Carlo Tagliavini, București, Cultura Națională, 1930.
- Lexic reg. = *Lexic regional*. București, Editura Academiei Române / Editura Științifică. Vol. I, redactor coordonator: Gh. Bulgăr, 1960; vol. II, redactor coordonator: Lucreția Mareș, 1967.
- Liiceanu, Jur. = Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș. Un model paideic în cultura umanistă*. Ediția a II-a revizuită și completată. București, 1991 (text din 1983).
- Liuba – Iana, M. = Sofronie Liuba, Aurelie Iana, *Topografia satului și hotarului Măidan*. Caransebeș, 1895.
- LL = *Limbă și literatură*. București, Societatea de Științe Istorice și Filologice. Vol. I (1955) ș. u.
- LM = A. T. Laurian, I. C. Massim, *Dicționarul limbei romane*. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborat ca proiect. București, Noua Tipografie a Laboratorilor Români. Tomu I (A–H), 1871; tomu II (colaboratori: Iosef Hodoș și G. Barițiu: I–Z), 1876; tomu III: *Glossariu, care coprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cum și cele de origine îndoioasă*, 1877.
- Lovinescu, Ist. lit. = Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*. București, Editura „Aurora” S. Benvenisti & Co., 6 vol., 1926–1929.
- Lovinescu, O. = Eugen Lovinescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Maria Simionescu și Alexandru George. București, Editura Minerva, 9 vol., 1982–1989.
- LTR¹ = *Lexiconul tehnic român*. București, Editura Tehnică, 8 vol., 1949–1956.
- LTR² = *Lexiconul tehnic român*. Elaborare nouă. Întocmită prin îngrijirea A.S.I.T. de un colectiv sub conducerea prof. Remus Rădulet. București, Editura Tehnică, 18 vol., 1957–1966.
- Luc. = *Luceafărul*. Revistă literară. Budapesta, 1901–1906; Sibiu, 1906–1914; București, 1919–1920.
- Lucaci, M. = V. Lucaci, *Manual de epidemiciile boale ale dobitoacelor*. București, Imprimeria Santei Metropole, 1855.
- Lumina = *Lumina*. Revistă poporană a românilor din Imperiul Otoman, Bitolia, 1903–1908.
- Lungianu, Cl. = Mihail Lungianu, *Clacă și robot. Icoane din viața țărănimii*. Ediția a treia. București, Socec & Co., 1921 (prima ediție 1916).

- Macarie², Theor. = *Theoriticon sau Privire cuprinzătoare a meșteșugului musichiei bisericești după așzământul sistimii ceii noao*. Traducere din limba greacă de Macarie ieromonahul. Viena, 1823.
- Macarovici, Ch. = C. Gh. Macarovici. *Elemente de chimie generală*. Cluj, Editura Cartea Românească, 1948.
- Macedonski, O. = Al. Macedonski. *Opere*. Ediție îngrijită de Adrian Marino (vol. I–VII) și Elisabeta Brâncuș (vol. VI–VII). București, Editura pentru Literatură/Editura Minerva, 7 vol., 1966–1980.
- Magazin Ist. = *Magazin istoric*. Revistă de cultură istorică. Societatea de Științe Istorice și Filologice din România. Anul I (1967) ș.u.
- Mag. Ist. Dacia = *Magazin istoric pentru Dacia*, București, vol. I (1845), vol. II (1846), vol. III (1846), vol. IV (1847) și vol. V (1847).
- Maior, Dis. limb. = Petru Maior, *Dissertație pentru începutul limbei românești*, în Maior, S. I, p. 296–313 (prima ediție 1812).
- Maior, D. Z. = *Dissertație a lui Ioann Burgher M. D. despre zahar, carele din must de tulei de cucuruz și de jugastru se face*. Traducere prescurtată de Petru Maior. Buda. Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungurești din Peșta, 1813.
- Maior, Ist. = Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, în Maior, S. I, p. 93–295 (prima ediție 1812).
- Maior, Învățatură = *Învățatură pentru fereirea și doftoriia boalelor celor ce încing prin țeară și a celor ce se leagă și a unor boale sporadice, adecă pe ici, pe colo înblătoare, ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor*. Traducere de Petru Maior. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1816.
- Maior, Înv. pom. = Fr. Heintl, *Învățatură pentru prăsirea pomilor*. Traducere din limba germană de Petru Maior. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1812.
- Maior, S. = Petru Maior. *Scrieri*. Ediție critică alcătuită de Florea Fugaru. București, Editura Minerva, 1976, 2 vol.
- Maior, Tel. = Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiului lui Ulise (Odisevs)*. Traducere din limba italiană de Petru Maior de Dicio-Sămărtin, în Maior S. II, p. 334–353 (text din 1818).
- Gr. Maior, Lex. = Grigore Maior, *Institutiones linguae Valachicae. Lexicon Compendiarium Latino-Valachicum*. Ediție, studiu introductiv, note și indice de Alin-Mihai Gherman, 2 vol., Alba Iulia. Universitatea „1 Decembrie 1918”. 2001.
- Maioreescu, Afor. = Arthur Schopenhauer, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*. Traducere de Titu Maioreescu, în Maioreescu, O. II, p. 251–460.
- Maioreescu, An. g. = Titu Maioreescu. *Anuarul gimnaziului și internatului din Iași pe anul școlastic 1862–1863*, în Maioreescu, O. I, p. 807–877.
- Maioreescu, Cr. = Titu Maioreescu, *Critice. (1866–1907)*, în Maioreescu, O. I, p. 1–726.
- Maioreescu, D. = Titu Maioreescu. *Discursuri parlamentare*, în Maioreescu, O. III, p. 5–1207.
- Maioreescu, L. = Titu Maioreescu. *Logica*. Ediția a cincea. București, Editura Socec & Comp., 1898 (prima ediție 1876).
- Maioreescu, O. = Titu Maioreescu, *Opere*. Ediție îngrijită de D. Vatamaniuc. București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă. Editura Univers Enciclopedic, 4 vol., 2005–2006.
- Manifest = *Manifestul Înălției Sale împăratului Austriei, craiul Ungariei și al Bohemiei*. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungurești, 1813.
- Man. înv. = *Manuductor pentru învățătorii șolasticești sau îndreptare către cuviincioasa împlinire a direcțoriei învățătorești*. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungariei, 1818.
- Manoilescu, Corp = M. Manoilescu. *Filozofia și doctrina corporatistă*. Biblioteca revistei „Lumea nouă”, București, 1934.
- Marcovici, D. = *Datoriile omului creștin*. Întemeiate pe învățăturile Sfintei Scripturi și date la lumină pe limba patriii de Paharnicu Simeon Marcovici. București, Tipografia pitarului Constandin Pencovici, 1839.
- Mardarie, L. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc și Tâlcuirea numelor din 1649*. Ediție de Grigorie Cretu, București, Edițiunea Academiei Române. Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1900.
- Margela, Gram. = Ștefan Margela. *Gramatică rusască și rumânească*. Dîpartamentul Opșteștei Învățări. Sankt-Petersbourg, 2 tomuri, 1827.

- Marian, Ch. = S. Fl. Marian, *Chromatica poporului român. Discurs de recepțiune, rostit în ședința Academiei Române de la 12 martie 1882*. București, Tipografia Academiei Române, 1882.
- Marian, D. = *Descânțece poporane române*. Culese de S. Fl. Marian, Suceava, Tipografia lui R. Eckhardt, 1886.
- Marian, Ins. = Sim. Fl. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*. București, Edițiunea Academiei Române, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1903.
- Marian, Î. = S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*. București, Edițiunea Academiei Române, Litotipografia Carol Göbl, 1892.
- Marian, Na. = S. Fl. Marian, *Nașterea la români*. București, Edițiunea Academiei Române, Litotipografia Carol Göbl, 1892.
- Marian, Nu. = S. Fl. Marian, *Nunta la români*. București, Edițiunea Academiei Române, Tipografia Carol Göbl, 1890.
- Marian, Orn. = S. Fl. Marian, *Ornitologia poporană română*. Cernăuți, Tipografia lui R. Eckhardt, 2 vol., 1883.
- Marian, Sa. = *Satire poporane române*. Adunate de S. Fl. Marian, București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1893.
- Marian, S. R. = Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*. Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu. București, Editura Fundației Culturale Române, 1994 (prima ediție: vol. I, 1898; vol. II, 1899; vol. III, 1901).
- Marian, Vr. = *Vrăji, farmece și desfaceri*. Adunate de S. Fl. Marian, București, Litotipografia Carol Göbl, 1893. (Extras din AA lit. II, XV).
- Marin, Conv. geom. = Alexie Marin, *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra geometriei*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1839.
- Marin, F. = D. Pouillet, *Noțiuni generale de fizică și de meteorologie spre usul junimei*. Traduse de A. Marin. București, 1857.
- Marin, Pr. = T. J. Pelouze și E. Frémy, *Prescurtare de chimie*. Traducere de Alexie Marin. București, Tipografia Colegiului Național, 2 vol., 1852–1854.
- S. Marin, C. B. = Sanda Marin, *Carte de bucate*. Ediția a XV-a revăzută. Prefață de Al. O. Teodoreanu. București, Editura Cartea Românească, 1946 (prima ediție în 1936).
- Marinescu, P. A. = Gh. Marinescu, *Pagini alese*. București, Editura Academiei Române, 1955.
- Marțian, S. ec. pol. = Dionisie Pop Marțian, *Studii sistematice în economia politică*. Partea primă: *Economia socială*. București, Imprimeria Mitropolitului Nișon, 1858.
- Mateescu, B. = *Balade*. Adunate de C. N. Mateescu. Vălenii de Munte, Neamul Românesc, 1909.
- Mat. folk. = *Materialuri folkloristice*. Culese și publicate de Gr. G. Tocilescu. București, Tipografia Corpului Didactic, C. Ispirescu și G. Brătănescu, 1900.
- Mărgăritare = Ioan Gură de Aur, *Mărgăritare*. Traducere de Radu Greceanu și Șerban Greceanu. Ediție îngrijită de Rodica Popescu. București, Libra, 2001 (text din 1691).
- Mândrescu, L. P. = *Literatură și obiceiuri poporane din comuna Râpa de Jos, comitatul Mureș-Turda (Transilvania)*. Publicate de Simeon C. Mândrescu. București, Tipografia F. Göbl fii, 1892.
- Mândrescu, Ung. = Simeon C. Mândrescu, *Elemente unguerești în limba română*. București, Tipografia F. Göbl fii, 1892.
- MDA = *Micul dicționar academic*. București, Editura Univers Enciclopedic. Volumul I: A–C, 2001; volumul al II-lea: D–H, 2002; volumul al III-lea: I–Pr, 2003; volumul al IV-lea: Pr–Z, 2003.
- M. d. enc. = *Mic dicționar enciclopedic*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1972.
- MDN = Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*. Ediție revizuită, augmentată și actualizată. București, Editura Saeculum, 2000.
- MDT = *Mic dicționar tehnic*. București, Editura Tehnică, 1950.
- MED = Vladimir Trebici, *Mică enciclopedie de demografie*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975.
- Mehedinți, G. F. = S. Mehedinți, *Geografia fizică pentru clasa V-a secundară*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1901.
- Mehedinți, O. A. = Simion Mehedinți, *Opere alese*. Ediție îngrijită de docent V. Mihăilescu. București, Editura Științifică, 1967.

- Melchisedec, H. = Episcopul Melchisedec, *Chronica Hușilor și a Episcopiei cu asemeina numire dupre documentele Episcopiei și alte monumente ale țerei*. București, Typographia C. A. Rosetti. 1869.
- Melchisedec, R. = Episcopul Melchisedec, *Chronica Romanului și a Episcopiei de Roman*. București, Typografia Națională. Vol. I, 1874, vol. II, 1875.
- M. enc. agr. = C. Filipescu (coord.), *Marea enciclopedie agricolă*. București, Editura P.A.S. Vol. I 1937; II 1938; III 1940; IV 1942; V 1943.
- Mera. L. B. = *Din lumea basmelor*. Publicate de I. T. Mera. București, Editura Minerva, 1906.
- Meșt. doft. = *Meșteșugul doftoriei*. Ediție îngrijită de Lia Brad Chisacof. București, Editura Academiei Române, 2017 (traducere din neogreacă din 1760–1770 a operei lui Fr. Páriz Pápai, *Pax corporis*).
- MG = *Monografia geografică a Republicii Populare Române*. I. *Geografia fizică*. București, Editura Academiei Române, 1960.
- Micu, D. = Samuil Micu, *Dictionarium Valachico-Latinum*. Bevezető tanulmányal közzéteszi Gáldi László (Erdélyi Tudományos Intézet). Budapest, Királyi magyar egyetemi nyomada, 1944 (text din 1780–1801).
- Micu, L. = Baumeister. *Loghica, adecă partea cea cuvântătoare a filosofiei*. Traducere de Samuil Micu. Buda, Crăiasca Tipografie Orientalicească a Universității Peștii, 1799.
- Micu, L. F. = Baumeister, *Legile firei, ihtica și politica sau filosofia cea lucrătoare*. Traducere de Samuil Micu. Sibii, Tipografia lui Petru Marc, 1800.
- Micu, Prax. = Samuil Micu, *Praxișul furumului bisericesc* (manuscris din jurul anului 1800; Biblioteca Academiei Române, cota 414).
- Micu, St. = *Statuta sau legile scaonelor săsești din Ardeal care în toate ju[de]cățile și rânduielile politicești să țin în scaonele săsești*. Traducere de Samuil Micu. Manuscris din 1802 (Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, cota 184).
- Mihali, C. ist. nat. = Simeon Mihali. *Compediu de istoria naturală pentru începători*. Ediția a II-a. Blaj, 1856.
- Mihăescu, B. A. = Gib I. Mihăescu, *Brațul Andromedei*, în Mihăescu, O. II, p. 3–168 (prima ediție 1930).
- Mihăescu, D. A. = Gib Mihăescu. *Donna Alba*, în Mihăescu, O. IV, p. 393–794 (prima ediție 1935).
- Mihăescu, O. = Gib I. Mihăescu. *Opere*. Ediție îngrijită de Al. Andriescu. București, Editura Minerva. 5 vol., 1976–1985.
- Mihăescu, R. = Gib I. Mihăescu, *Rusoaica. Bordeii pe Nistru al locotenentului Ragaiac*, în Mihăescu, O. III, p. 7–256 (prima ediție 1933).
- Mihăescu, Z. = Gib I. Mihăescu, *Zilele și nopțile unui student întârziat*, în Mihăescu, O. IV, p. 11–391 (prima ediție 1934).
- Mihăileanu = Ștefan Mihăileanu, *Dicționar macedo-român*. 1901.
- Mihuț, Man. = *Manuductor pentru învățătorii școlasticești*. Traducere din limba germană de Ioan Mihuț, Buda, 1818.
- Milescu Spătarul, A. – O. = Ioan Cantacuzino, *Patru apologii pentru religia creștină și Patru orații*. Traducere de Nicolae Milescu Spătarul. Ediție critică de Eugenia Dîma. Iași. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010 (texte din 1651–1680).
- Milescu Spătarul, Hron. = *Hronograf den începutul lumii*. Traducere din limba greacă atribuită lui Nicolae Milescu Spătarul. 1661–1672 (ms. 3517).
- Mil. instr. = *Milostiva instrucție pentru maghiștrualistii carii regulația urbarialicească o vor duce în săvîrșire (execuție)*. Traducere din limba latină, Cluj, 1819.
- Mille, Art. = C. Mille, *Articole*, în Mille, S. A. p. 457–508 (publicate între 1882 și 1906).
- Mille, S. A. = C. Mille, *Scieri alese*. Ediție îngrijită de Virgiliu Enc. București. Editura pentru Literatură, 1961.
- Mineiul = *Mineiul*. Tipărit de Chesarie, episcopul Râmnicului, în Sfânta Episcopie a Râmnicului. 1776–1779 (oct. 1776; nov. 1778; dec., ian., febr., mar. 1779).
- Mineiul (1698) = *Mineiul. Luna lui septembrie*. Buzău, 1698. CRV 111.
- Minerva = *Minerva. Enciclopedie română*. Cluj. Editura Comitetului de Redacție al Enciclopediei Române Minerva, 1930.

- Minulescu, O. = Ion Minulescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Emil Manu. București, Editura Minerva, („Scriitori români”), 4 vol., 1974–1983.
- MN = *Muzeu național*. Gazetă literală și industrială. Suplement la CR, redactor I. Heliade-Rădulescu. București, 1836–1838.
- MO = *Monitorul oastei*. Ziar oficial al Țării Românești. Imprimeria Buciumului Român. Iași. Anul 1860. Volumul I. Edițiunea a doua.
- Moldovan, Ț. N. = Silvestru Moldovan, *Țara noastră. Descrierea părților Ardealului de la Murăș spre miazăzi și Valea Murășului*. Sibiu, Tipografia Archidieceșană, 1894.
- T. Moldovan, C. Leg. = *Cartea legilor, pravililor de obște pârgărești*. Traducere de Toma Moldovan, revizuită de Ion Budai-Deleanu. Cernăuți, 3 vol., 1812.
- Moldovanu, AS = *Acte sinodali ale baserecei romane de Alba Iulia și Fagarasiu*. Publicate de Ioan M. Moldovanu. Blaj, vol. I, 1869.
- Molière, Dandin = Molière, *Gheorghii Dandin sau bărbatul cel sinhisit*. Traducere anonimă, copie din anul 1827 (direcția Iași a Arhivelor Naționale, ms. 219).
- Molin, Gr. băn. = Romul S. Molin, *Din graiul bănățenilor* (glosar publicat în N. Rev. R. VIII, 1910, nr. 13–14, p. 191–196).
- V. Molin, V. T. = Virgil Molin, *Vocabularul tipografului*. Ediția a II-a. Editura Grafică Română, Craiova, 1928.
- Mon. of. = *Monitorul oficial*. București, 1832 ș.u.
- Monorai = Ioan Monorai, *Scurtă cunoștință a lucrurilor Dachiei*. Manuscris în Biblioteca Episcopiei Ortodoxe din Arad, nr. 38. Fragmente publicate sub îngrijirea lui I. Găvănescu, în AA ist., seria 3, tom 21, 1939, București, 441–480 (text din 1820).
- Moxa, C. = Mihail Moxa, *Cronica universală*. Ediție îngrijită de G. Mihăilă. București, Editura Minerva, 1989 (text din 1620).
- Mozaicul = *Mozaicul*. Revistă culturală și literară. Redactor și editor Constantin Lecca. Craiova, 1838–1839.
- Mumuleanu, Caract. = Barbu Paris Mumuleanu, *Caracteruri*, în Mumuleanu, S. p. 73–160 (prima ediție în 1825).
- Mumuleanu, S. = Barbu Paris Mumuleanu, *Scrieri*. Prefață, text ales și stabilit, note de Rodica Rotaru. București, Editura Minerva, 1972.
- Munde, Descr. așez. = Carol Munde, *Descriere cu de-amănuntul asupra așezământului de cură cu apă rece și asupra metodei de tămăduire a lui Prisniț*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1840.
- Mureșanu, Art. = Andrei Mureșanu, *Articole. (Reflexii)*, în Mureșanu, P. A., p. 93–198 (publicate între 1844 și 1853).
- Mureșanu, P. A. = Andrei Mureșanu, *Poezii. Articole*. Antologie de Ion Buzuși. București, Editura Minerva, 1988.
- Murgoci–Ludwig, M. = G. M. Murgoci, E. Ludwig, *Noțiuni de mineralogie*. Manual pentru clasa VI liceală. București, Göbl, 1902.
- Murgu, C. F. = Eftimie Murgu, *Curs de filosofie*, ținut la Academia Mihăileană (1834–1835; 1835–1836). Iași (Biblioteca Centrală Universitară din Iași, ms. III, 15, 16, 17).
- Murnu, I. = Homer, *Iliada. Douăsprezece cânturi*. Traducere în versuri de George Murnu. Budapesta, Institutul de Arte Grafice și Editură „Lucașfăru”, 1906.
- Murnu, Odis. = Homer, *Odiseea*. Traducere de George Murnu. București, Cultura Națională, [1924].
- Myst. = *Mystirio sau sacrament sau taine 2 de ceale 7, botezul și sfântul Myr*. Târgoviște, 1651.
- NALR – M. D. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*. Material netipărit (anchete efectuate în 1966–1973).
- Năsturel, Varlaam – Ioasaf = *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf*. Tradusă de Udriște Năsturel, în Maria Stanciu Istrate, *Reflexe ale medievalității europene în cultura română veche*, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2012 (text din 1648).
- NDN = Florin Marcu, *Noul dicționar de neologisme*. București, Editura Academiei Române, 1997.
- NDU = Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicționar universal al limbii române*. București / Chișinău, Editura Litera Internațional, 2006.

- Neagoe, Înv. = *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Ediție îngrijită de Florica Moisil și Dan Zamfirescu. București. Editura Minerva, 1970.
- Neam. rom. pop. = *Neanul românesc pentru popor*. Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”. 1910 ș. u.
- Neculce, L. = Ion Neculce. *Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat și O samă de cuvinte*, în Ion Neculce, *Opere*. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel ȘtremPAL. București, Editura Minerva, 1982. p. 155–861 (text din 1743).
- Negruzzi, A. = Victor Hugo. *Angelo, tiranul Padovei*. Traducere de Constantin Negruzzi, în Negruzzi, O. II. p. 141–194 (prima ediție 1837).
- Negruzzi, I. C. = Costantin Negruzzi. *Impresii de călătorie*, în Negruzzi, O. II. p. 124–243 (publicate între 1836 și 1838).
- Negruzzi, M. T. = Victor Hugo, *Maria Tudor*. Traducere de Constantin Negruzzi, în Negruzzi, O. II. p. 75–140 (text din 1837).
- Negruzzi, O. = Costache Negruzzi, *Opere*. Ediție critică, cu studiu introductiv, comentarii și variante de Liviu Leonte. București, Editura Minerva. (Restitutio), vol. I. 1974, vol. II. 1984, vol. III. 1986.
- Negruzzi, P. T. = Costache Negruzzi, *Păcatele tinerețelor*, în Negruzzi, O. I. p. 5–312 (publicate în reviste între 1835 și 1857).
- Negruzzi, Tr. = V. Ducange și M. Dinaux, *Treizeci ani sau viața unui jucător de cărți*. Traducere de Constantin Negruzzi, în Negruzzi, O. III. p. 1–73 (text din 1835).
- Negruzzi – Kogălniceanu, R. B. = C. Negruzzi, M. Kogălniceanu. *200 rețete cercate de bucate, prăjituri și alte trebi gospodărești*. Iași, La Cantora Fozei Sătești. 1841.
- I. Negruzzi, S. = I. Negruzzi, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Andrei Nestorescu și Neculai Mecu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1980–1983.
- Negulici, V. = I. D. Negulici. *Vocabular român de toate vorbele străbune reprăiimate până acum în limba română, și de toate cele ce sunt a se mai priimi d-acum înainte. și mai ales în științe*. București, Tipografia Colegiului, 1848.
- Negulici, E. = L. Aimé Martin, *Educația mumelor de familie sau civilizația neamului omenesc prin femei*. Traducere de I. D. Negulici. București, Tipografia lui Fr. Walbaum, vol. I: 1844; vol. II: 1846.
- Nica. L. Vam. = N. C. Nica. *Lexicon vamal, cuprinzând: denumirea comercială (uzuală) a mărfurilor, prevăzute cu art. respectiv de taxare, cu taxele vamale și modul de taxare, conform tarifului vamal român din 1929*. București, Craiova. Tiparul Scrisul Românesc, 1930.
- Nichifor, P. C. = *Allgemeine Handlungs- und sau Pravilă comercială, care cuprinde regulile comerțului, ale catastifelor și ale vexelilor și socoteala interesurilor ș.a.* Traducere din limba germană de Emanoil Ioan Nichifor. Brașov, Tipografia lui Johann Gött. 1837.
- Nicolau, P. N. = Pierre Blanchard. *Plutarh nou sau pe scurt scrierea vieților celor mai vestiți bărbați și muieri a toate neamurilor, din ceale mai vechi vremi până în vremile noastre*. Traducere de N. Nicolau. Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei. 2 vol., 1819.
- Nicolăescu-Plopșor, Ce. = C. S. Nicolăescu-Plopșor. *Cear. Povești oltenesti*. Craiova. Tip. Craiova, 1928.
- Niculită-Voronca, D. = Elena Niculită-Voronca. *Datinele și credințele poporului român*. Ediție îngrijită de Victor Durnea. Iași, Editura Polirom, 2 vol., 1998–1999 (prima ediție 1903).
- Nom. Gen. = *Nomenclatorul general și clasificarea zecimală a meseriilor, specializărilor și funcțiilor*, București, 1965.
- Nom. min. = *Nomenclatura minimală a produselor și utilajului*. Ediția a II-a. București. Imprimeria Națională, 2 vol., 1949.
- Nom. prof. = *Nomenclatura profesiunilor și întreprinderilor, cuprinzând și codul profesiunilor*. București, 1933.
- Novacovici, C. B. = *Cuvinte bănățene*. Adunate de Emilian Novacovici. Oravița, vol. I: Tipografia Felix Weiss, 1924–1925; vol. II: Tip. Iosif Kader, 1931.
- N. Rev. R. = *Noua revistă română pentru politică, literatură, știință și artă*. București, 1900–1902; 1908–1916.

- N. Test. = *Noul Testament*. Tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan, mitropolitul Transilvaniei. Reeditat după 340 de ani din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului Emilian, episcop al Alba Iuliei. Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988.
- Nylström, Mijlociri = Nyls Nylström, *Mijlociri noauă aflate pântru stângerea focului*. Traducere din limba germană, Liov, Tipariu lui Piller, 1794.
- OAI = [Orânduială privitoare la ajutorarea invalizilor de război]. Foaițe volante, Cluj, 1816, în BRV IV, nr. 417.
- Obradovici, Aritm. = *Povățuirea către învățătura socoatei sau aritmetica spre trebuința școalelor celor românești*. Traducere din germană de Gr. Obradovici. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Pesta, 1805.
- Obradovici, D. = *Datorințele a subdaților, adecă supțușilor, către monarhul lor, spre întrebuițarea în școalele cele românești naționalnice*. Traducere din germană și adăugiri de Gr. Obradovici. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1805.
- Obs. cult. = *Observator cultural*. Revistă săptămânală. Director Ion Bogdan Lefter. București, Anul I (2000) ș.u.
- Odobescu, O. = Al. Odobescu, *Opere*. Ediție îngrijită de G. Pienescu (vol. I), Marta Anineanu (vol. II), (vol. III) Mircea Babeș (vol. IV), Marian Ciucă (vol. V), Nadia Lovinescu (vol. VIII–XIII), Filofteia Mihai (vol. VIII–XIII), Rodica Bichis (vol. VIII–XIII). București, Editura Academiei, 10 vol., 1965–1996.
- Odobescu, O. C. = Alexandru Odobescu, *Opere complete*. București, Editura Institutului de Arte Grafice „Minerva”, 2 vol., 1906–1908.
- Odobescu, Pseudo-Kynegetikos = Alexandru Odobescu, *Pseudo-Kynegetikos*. în Odobescu, O. C. I, p. 97–245 (prima ediție în 1874).
- Odobescu, S. = Al. Odobescu, *Scrieri literare și istorice*. București, Socec, 3 vol., 1887.
- Odobescu, S. – post. = Al. Odobescu, *Scrieri din anii 1848–1860. Postume*, în Odobescu, O. I, p. 121–434, O. II, 361–408.
- Odobescu – Slavici, C. Cit. = Al. Odobescu, Ioan Slavici, *Carte de citire*. Ediția a 22-a. București, 1890.
- Onișor, Doine = Victor Onișor, *Doine și strigături din Ardeal*. Partea I, Iași, 1894.
- Opreșcu, I. A. = G. Opreșcu, *Manual de istoria artei*. Ediția II-a. București, Editura Universul, 4 vol., 1943–1946.
- Orbonaș, Mec. = I. Orbonaș, *Manual de atelier mecanic*. București, Fundațiunea pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1935.
- Ord. cium. = [Ordonanță împotriva ciumii]. Foaițe volante, Blaj, 1766, în BRV IV, nr. 140.
- Orescu, T. G. = *Tratație asupra geometriei descriptive*. Traducere din limba franceză, după Louis Etienne Lefebure de Fourcy, de Alexandru Orescu. București, 1851.
- OTB = [Orânduiele în treburile bisericesti, dintre anii 1758–1784, adunate și tipărite sub nr. 7889]. Foaițe volante, Sibiu, 1785.
- Oțelea, A. F. = Nicolae Oțelea, *Alese fabule*. Ediție îngrijită de Mircea Popa. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985 (prima ediție 1784).
- Oxenstiern, C. = Oxenstiern, [Cugetări]. Traducere din limba franceză, atribuită de N. A. Ursu lui Gherasim Putneanul. Cartea I, 1779, cartea a II-a, 1780 (manuscris, Biblioteca Academiei Române, cota 2773).
- Palia ist. = *Palia istorică*, în CMVCP, IV, p. 101–243. Ediție îngrijită de Alexandra Moraru și Mihai Moraru (text din sec. XVII).
- Palladi, C. I. = Teodor Palladi, *Către toți iubitorii de lumină compatrioți, cinste și închinăciune*. [Prospect la publicațiunea „Împrumutată învățatură”]. București, 1824].
- Pamfile, A. R. = Tudor Pamfile, *Agricultura la români*. București, Librăriile Socec și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold, 1913.
- Pamfile, B. L. = Tudor Pamfile, *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări, după datinile și credințele poporului român. Adunate din comuna Țepu (Tecuci)*. București, Librăriile Socec & Comp., 1911.
- Pamfile, Cim. = Tudor Pamfile, *Cimilituri românești*. București, 1908.

- Pamfile, Cr. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul*. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914.
- Pamfile, C. T. = *Cântece de țară*. Adunate de Tudor Pamfile. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria Națională, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1913.
- Pamfile, D. = Tudor Pamfile, *Diavolul învrăjbitor al lumii, după credințele poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914.
- Pamfile, I. C. = Tudor Pamfile, *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi*. Contribuțiuni de artă și tehnică populară. București, Librăria Socec & Comp., 1910.
- Pamfile, J. = *Jocuri de copii*. Adunate din satul Țepu (jud. Tecuci) de Tudor Pamfile. 3 vol., 1907–1909.
- Pamfile, Mit. – Dușm. = Tudor Pamfile, *Mitologie românească. I: Dușmani și prieteni ai omului*. București, Librăriile Socec & Comp., 1916, 400 + IV p.
- Pamfile, S. T. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*. Studiu etnografic. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914.
- Pamfile, Văzd. = Tudor Pamfile, *Văzduhul după credințele poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1916.
- Pamfile – Lupescu, Cr. = Tudor Pamfile și Mihai Lupescu, *Cromatică poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914.
- Pandrea, P. C. = Petre Pandrea, *Portrete și controverse*. Vol. I. București, „Bucur Ciobanul” S. A., 1945; vol. II, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946.
- Pann, C. L. = Anton Pann, *Poezii deosebite sau cântece de lume*, în Pann, S. L. I, p. 31–57 (texte din 1831).
- Pann, E. = Anton Pann, *Noul Erotocrit*, în Pann, S. L. I, p. 169–354 (publicate în 1837).
- Pann, H. = Anton Pann, *Nesdrăvăniile lui Nastratin Hogeia*, în Pann, S. L. III, p. 155–200 (publicate în 1853).
- Pann, P. V. = Anton Pann, *Culegere de proverburile sau Povestea vorbii*, în Pann, S. L. II, p. 7–398 (publicate în 1847).
- Pann, S. L. = Anton Pann, *Scrieri literare*. Ediție îngrijită de Radu Albala și I. Fischer. București, Editura pentru Literatură, 3 vol., 1963.
- Pann, Ș. = Anton Pann, *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu*, în Pann, S. L. III, p. 29–145 (text din 1851–1852).
- Panțu, Orchid. = Zach. Panțu, *Orhidaceele din România*. București, Librăriile Socec & Comp., 1915.
- Panțu, Pl. = Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român*. Ediția II-a. București, Editura Casa Școalelor, 1929 (prima ediție în 1906).
- I. Panțu, C. C. = I. C. Panțu, *Curs complet de corespondență comercială cu explicarea termenilor comerciali*. Ediția a doua prelucrată și augmentată. Brașov, Tipografia Mureșianu (prima ediție 1897).
- I. Panțu, L. M. = I. C. Panțu, *Logofătul Matei*. Brașov, 1887.
- I. Panțu, Pr. = I. C. Panțu, *Procent, promil, interese și teoria conturilor curente*. Ediția II-a prelucrată și completată. Brașov, Editura Librăriei Ciurcu, 1910 (prima ediție 1898).
- I. Panțu, Sch. = I. C. Panțu, *Schițe*. Brașov, Ciurcu, 1893.
- Papadat-Bengescu, F. D. = Hortensia Papadat-Bengescu, *Fecioarele despletite*, în Papadat-Bengescu, O. III, p. 7–155 (prima ediție 1925).
- Papadat-Bengescu, O. = Hortensia Papadat-Bengescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Eugenia Tudor-Anton. București, Editura Minerva, 5 vol., 1972–1988.
- Papahagi, Gl. = Pericle Papahagi, „Glosar”, în *Români din Meglenia. Texte și glosar*. București, 1900, p. 30–72.
- Papahagi, Lit. = Pericle Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, 1900.
- Papahagi, M² = Pericle Papahagi, *Megleno-românii. Studiu etnografic-filologic*. București, 1902.
- T. Papahagi, M. = T. Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*. București, Cultura Națională, 1925.
- T. Papahagi, Ant. = Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, 1922.
- Papu, Protocron. = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc*. București, Editura Eminescu, 1977, 207 p.
- Parhon, O. A. = C. I. Parhon, *Opere alese*. București, Editura Academiei Române, 5 vol., 1954–1962.

- Pascu, Cim. = Giorge Pascu, *Despre cimilituri*. Teză de doctorat tipărită cu ajutorul Fundațiunii Universitare Carol I. Iași, 1909.
- Pașca, Gl. = Ștefan Pașca, *Glosar dialectal*. București, Cultura Națională, 1928.
- Pașca, N. = Ștefan Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în Tara Oltului*. București, 1936.
- I. Pașca, M. = *Meșteșugul lungimei de viață prin doftoreasca grije a trupului și a sufletului*. Traducere din limba latină de Iosif Pașca. Manuscris din 1815 (Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, fondul Oradea, cota 79 a).
- Patapievic, C. L. = H. R. Patapievic, *Cerul văzut prin lentilă*. Ediția a cincea revăzută. Iași, Editura Polirom, 2005 (prima ediție 1995).
- Patapievic, O. R. = Horia Roman Patapievic, *Omul recent*. București, Editura Humanitas, 2001.
- Păcală, M. R. = Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinariu*. Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1915.
- Păcală, R. = Victor Păcală, *Din etnografia comunei Rășinari*, în revista *Transilvania*. Sibiu, XLI 1910, p. 57–84.
- Păsculescu, L. P. = *Literatură populară românească*. Adunată de Nicolae Păsculescu. București, Librăria Socec și comp., Viena, Gerold et comp., Leipzig, O. Harrassowitz, 1910.
- Păstr. pr. = *Păstrătorul prunciei și tinereții sau mijloace de a se întrebuița la creșterea copiilor, de la nașterea lor până în vârsta de pubertate (junie)*. Traducere din limba franceză. București, 1835.
- Pătrășcanu, O. A. = D. D. Pătrășcanu, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Viorica Farcașiu. Iași, Editura Junimea, 2 vol., 1971–1972.
- Pârvescu, H. C. = Pompiliu Pârvescu, *Hora din Cartal*. București, 1908.
- PBC = [*Proclamația generalului Buccow pentru încetarea certurilor între românii ortodocși și cei uniți cu biserica Romei*]. Foaie volantă. Sibiu, 1761, în BRV II, nr. 124.
- Penescu, M. = I. Penescu, *Manual de economia casnică sau datorile morale și materiale ale stăpâniei de casă*. Pentru învățătura fetelor. București, Tipografia lui Anton Pann, 1846.
- Perpessiciu, M. = Perpessiciu, *Mențiuni critice*. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 5 vol., 1967–1973.
- Peșacov, S. = Gh. Peșacov, [*Scrisoare către Zaharia Carcalechi*]. 1828 (BAR, ms. 1277 f. 117–121).
- C. Petrescu, C. V. = Cezar Petrescu, *Calea Victoriei*. București, Editura Națională S. Ciornei, [1931].
- C. Petrescu, R. Dr. = Cezar Petrescu, *Comoara regelui Dromichet*. [București], Editura Națională S. Ciornei, 1931.
- C. Petrescu, S. R. = Cezar Petrescu, *Scrisorile unui răzeș*. București, Cultura Națională. [1922].
- Petri, V. = S. Petri, *Vocabular portativ românesc-nemțesc și nemțesc-românesc*. Sibiu, în Tipografia lui Gheorghe de Clozius, 1861.
- Petrovici, Ped. = Villaume, *Pedagoghia și methodica pentru învățătorii shoalelor orășenești și satești*. Traducere de Naum Petrovici. Buda, Crăiasca Tipografia a Universității Ungariei, 1818.
- Pitiș, Șch. = G. I. Pitiș, *Nunta în Scheiu până pe la 1830*, în *Rev. nouă*, I. 1888, nr. 3, p. 104–112 și nr. 4, p. 150–156; nr. 6, p. 231–236; nr. 11, p. 434–437.
- Piuariu-Molnar, D. = Ioan Piuariu-Molnar, *Deutsch-walachische Sprachlehre*. Wien, Joseph Edlen von Kurzbek, 1788.
- Piuariu-Molnar, I. = Cl. X. Millot, *Istorie universală, adecă de obște, care cuprinde în sine întâmplările veacurilor vechi*. Traducere după originalul francez și după versiunea germană de I. Piuariu-Molnar. Buda, Crăiasca Tipografie Orientalicească a Universității Peștii, 1800.
- Piuariu-Molnar, W. = I. Piuariu-Molnar, *Wörterbuchlein deutsch und wallachisches. Vocabularium nemțesc și românesc*. Sibiu, la K. K. privilegiatul tipograf Martin Hohmaister, 1822.
- Pleșoianu, Ab. = G. Pleșoianu, *Abetedar inlesnitor pentru învățătura copiilor*. 1828.
- Pleșoianu, Cun. = Blanchard, *Cele dintâiu cunoștințe pentru trebuința copiilor care încep a citi*. Traducere din limba franceză și adăugiri de Grigorie Pleșoianu, București, 1828.
- Pleșoianu, Tel. = Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiul lui Ulise*. Traducere din limba franceză de G. Pleșoianu. Craiova, 4 vol., 1831.
- PLR = *Presa literară românească*. Articole-program de ziare și reviste. Ediție de I. Hangiu. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1968.

- PO = *Palia de la Orăștie. 1581–1582*. Text – facsimile – indice. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil. București, Editura Academiei, 1968.
- Poenaru, G. = *Elemente de geometrie, după Legendre*. Traducere de P. Poenaru. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- Poenaru – Aaron – Hill, V. = P. Poenaru, F. Aaron, G. Hill, *Vocabular franțezo-românesc*. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, Tomul I: *A–H*, 1840; tomul II: *I–Z*, 1841.
- Poeții Văcărești = *Poeții Văcărești (Ienache, Alecu și Nicolae)*. *Opere*. Ediție îngrijită de Cornel Cârstoiu. București, Editura Minerva, 1982.
- Pogor, H. = Voltaire, *Hanriada*. Traducere de Vasile Pogor, în Pogor, S. p. 82–116 (text din 1838).
- Pogor, S. = Vasile Pogor, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Vasile Sandu. București, Editura Minerva, 1986.
- Polihion = *Istoria lui Polihion și a Militinei*, în CMVCP, VII, p. 58–135. Ediție îngrijită de Florina Racoviță-Cornet (text din 1794).
- Polizu, P. anat. = Doctorul G. A. Polizu, *Prescurtare de anatomie descriptivă, cu scurte notițe fiziologice, care deslușesc lămurit tot ce se petrece în om*. Lucrată de ... București, Imprimeria Națională a lui I. Romanov et Comp., 1859.
- Polizu, V. = G. A. Polizu, *Vocabular româno-german*. Brașov, Tiparul Römer și Kamner, 1857.
- Pompiliu, Bih. = M. Pompiliu, *Graiul românesc din Biharea, în Ungaria*, în Conv. lit. 1887, XX, nr. 12, p. 993–1022.
- Pompiliu, L. = *Literatură și limbă populară*. Culegere de Miron Pompiliu. Ediție de Vasile Netea. București, 1967.
- Poni, F. = Petru Poni, *Elemente de fizică*. Ediția VII-a. Iași, Tipografia H. Goldner, 1897.
- Pontbriant, D. = Raoul de Pontbriant, *Dicționar româno-frances*. București și Göttinge, Adolf Ulrich, Paris, Gustave Bossange & C-ia, Leipzig, E. F. Steinacker, 1862.
- G. Pop, G. = *Elemente de geometrie teoretică și practică spre întrebuințarea claselor elementare colegiale*. Traducere din limba franceză de G. Pop. București, Tipografia Colegiului Național, 1852.
- Pop-Reteganul, Pov. = *Zâna apelor. Povești ardelențești*. Culese de Ion Pop-Reteganul. Ediție îngrijită de Iordan Datcu. București, Editura Minerva, 1997 (publicate în 1888).
- Pop-Reteganul, Tr. = *Trandafiri și vioarele*. Culegere de poezii de Ioan Pop-Reteganul. Ediția a II-a. Gherla, Tipariul și Editura Tip. „Aurora” A. Todoran, 1891 (publicate în 1884).
- Popa, Vel. = Victor Ion Popa, *Velerim și Veler Doamne*. București, Editura Cultura Națională, 1933.
- C. Popescu, T. V. = Chiriac Popescu, *Memoriu despre mișcarea lui Tudor Vladimirescu [1862]*, în N. Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, Librăriile Cartea Românească și Pavel Suru, București, 1921.
- R. Popescu, Ist. = Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Rumânești*, în Cron. munt. I, p. 225–577 (text din 1718–1729).
- I. Popovici, R. D. = Iosef Popovici, *Rumaenische Dialekte*. Band I: *Die Dialekte der Munteni und Pădureni im Hunyader Komitat*, Halle a. d. S. Verlag von Max Niemeyer, 1905.
- T. Popovici, St. = Titus Popovici, *Străinul*. Ediția a II-a. București, Editura Tineretului, 1956 (prima ediție 1955).
- Popovici-Bănățeanul, L. = Ion Popovici-Bănățeanul, *În lume. Nuvele și schițe*. Ediție îngrijită de Nicolae Țirioi. Timișoara, Editura Facla, 1973.
- V. Popp, A. M. = Vasilie Popp, *Despre apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna și despre întrebuințarea acelorăși în deschilinite patimi*. Sibiu, Tipografia lui Ioan Bart, 1821.
- Porucic, E. = T. Porucic, „Lexiconul termenilor entopici din limba română din Basarabia”, în *Arhivele Basarabiei*, revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru, sub conducerea d-lor T. G. Bulat și C. N. Tomescu. Chișinău, Tipografia Eparhială Cartea Românească. Anul X (1930), p. 1–33, 186–202, 315–331, 467–476.
- Poteca, C. P. = Eufrosin Poteca, *Cuvinte panighirice și moralnice*. București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1829 (prima ediție 1826).
- Poteca, F. = Heineccius, *Filosofia cuvântului și a năravurilor, adecă loghica și ithica elementare, cărora să pune înainte istoria filosoficească*. Traducere din limba greacă de Eufrosin Poteca. Buda, Crâiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1829.

- Potlog, D. A. = Alexe S. Potlog, *Dicționar practic de agronomie*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- P. Pr. = *Pânea pruncilor*, Bălgrad, 1702.
- Prale. Psalt. = Ioan Prale, *Psaltirea prorocului și împărat David*. Brașov. Tipografia D. Franțisc de Șobeli prin Fridrih Herfast, 1827.
- Prav. cond. = *Pravilniceasca Condica (1780)*. Ediție critică întocmită de Colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei Române, condus de academicianul Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei, 1957.
- Prav. Gov. = *Pravila*. Tipărită în vremea lui Matei Basarab la Mănăstirea Govora, 1640.
- Pravila Donici = *Adunarea cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteșilor pravile*. Alcătuită de Andronaki Donici, Iași, 1814.
- Prav. Lucaci = *Pravila ritorului Lucaci*. Ediție îngrijită de I. Rizescu, București, Editura Academiei, 1971 (text din 1581).
- Prav. Mold. = *Carte românească de învățătură 1646*. Ediție critică întocmită de Colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei Române, condus de academicianul Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei, 1961.
- Precup. Păst. = Emil Precup, *Păstoritul în Munții Rodnei*. Ediție îngrijită de Ion Buzăși. Bistrița. Editura George Coșbuc. 2004 (prima ediție 1926).
- Preda, C. I. P. = Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, în Preda, O. III, p. 517–1559 (prima ediție 1980).
- Preda, O. = Marin Preda, *Opere*. Ediție îngrijită de Victor Crăciun. București, Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă, 3 vol., 2002.
- Preda, R. = Marin Preda, *Risipiitorii*, în Preda, O. II, p. 575–996 (prima ediție 1962).
- Predetici, D. = Anton Predetici Nasodi, *Dictionarium trium linguarum. Germano-Latina et Daco-Romana*. Manuscris din 1793 (Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 457–459).
- Prodan, Transilv. = David Prodan, *Transilvania și iar Transilvania*. București, Editura Enciclopedică, 1992.
- Prodan, Urb. = David Prodan (ed.), *Urbariile Țării Făgărașului*, București, vol. 1: 1970; vol. 2: 1976.
- Propășirea = *Propășirea*. Foae științifică și literară. Ediție îngrijită de Mariana Costinescu și Petre Costinescu. București. Editura Minerva, 1980 (prima ediție în 1844).
- Protopopescu – Popescu, N. D. = E. Protopopescu, V. Popescu. *Nou dicționar portativ de toate zicerile radicale și streine reintroduse și introduse în limbă, coprinzând și termeni științifici și literari*. București, 2 vol., 1862.
- D. Protopopescu, F. E. = Dragoș Protopopescu, *Fenomenul englez. Studii și interpretări*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”. 1936.
- Psalt. Alba Iulia = *Psaltirea de la Alba Iulia*, 1651. Tipărită acum 350 de ani sub păstorirea lui Simion Ștefan, Mitropolitul Ardealului, cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Andrei. Arhiepiscop al Albei Iuliei. Alba Iulia, Reîntregirea, 2001.
- Psalt. Hur. = *Psaltirea Hurmuzaki*. Ediție de Ion Gheție și Mirela Teodorescu. București. Editura Academiei Române, 2 vol., 2005 (text din preajma anului 1500).
- Psalt. Sch. = *Psaltirea scheiană*. Publicată de prof. I. Bianu. Edițiunea Academiei Române. București, Tipografia Carol Göbl, 1889 (text din 1573–1578).
- Psalt. Sch., ed. Candra = *Psaltirea Scheiană, comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*. Ediție de I.-A. Candra, vol. II Textul și glosarele, București, Atelierele Grafice Socec & Co., 1916 (text din 1573–1578).
- Ralea, E. O. = Mihail Ralea, *Explicarea omului*, în Ralea, S. I, 7–303 (text din 1946).
- Ralea, Psih. = Mihail Ralea, *Psihologia*, în Ralea, S. VI, p. 1–224 (publicate între 1923 și 1927).
- Ralea, S. = Mihail Ralea, *Scrieri*. Ediție îngrijită de N. Tertulian (vol. I–III), Florin Mihăilescu (vol. IV–VII). București, Editura Minerva, 7 vol., 1972–1989.
- Ralet. Suv. = Dimitrie Ralet, *Suvenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinople*. Ediție îngrijită de Mircea Anghelescu. București, Editura Minerva, 1979 (publicat în 1858).
- Rădulescu-Codin, Î. = *Îngerul românului. Povești și legende din popor*. Publicate de C. Rădulescu-Codin. București. Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1913.

- Rădulescu-Codin, L. = *Legende, tradiții și amintiri istorice*. Adunate din Oltenia și din Muscel de C. Rădulescu-Codin. București, Librăria Socec & Comp. Leipzig Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1910.
- Rădulescu-Codin, L. P. = C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară*. Ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb. București, Editura Minerva, 1986 (texte culese între 1896 și 1913).
- Rădulescu-Codin, M. = C. Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*. Ediția I. Câmpulung, [1901].
- Rădulescu-Codin, M. N. = C. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru*. I: *Comuna Corbi și locuitorii săi*. Câmpulung, Tipografia, librăria și legătoria de cărți Gheorghe N. Vlădescu, 1922.
- Rădulescu-Codin – Mihalache, Muscel = *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele*. Culegere din părțile Muscelului de C. Rădulescu-Codin, D. Mihalache. București, 1909.
- Rădulescu-Niger, R. = N. Rădulescu-Niger, *Rustice*. București, 2 vol., 1893.
- Râmniceanu, Fragm. = [*Fragmente de algebră, aritmetică și trigonometrie*]. Text muntean din anul 1801, tradus probabil de Grigorie Râmniceanu (BAR, ms. 1081).
- Rând. crim. = *Obștească giudecătorească rânduială de criminal*. Text paralel german-român, probabil traducere de Petru Aron, Liov, 1789.
- Rând. imp. = [*Rânduiala stabilirii impozitelor pe imobile*]. Foaiă volantă, Sibiu, 1789, în BRV IV nr. 230.
- Rând. jud. = *Rânduială judecătorească de obște. Pentru Bohemie, Moravie, Silesie, Austrie de jos de Enț și de sus de Enț, dimpreună cu hotărâle ei împreună*. Text paralel german-român. Traducere de Georg Oechsner, revizuită de Ion Budai-Deleanu. Viena, la Iosif nobil de Kurtbec, 1787.
- Rând. vân. = [*Rânduiala lui Iosif al II-lea pentru vânătoare*]. Foaiă volantă, text paralel german-român, tradusă de Ion Budai-Deleanu, [Viena], 1786, în BRV II, nr. 505.
- Rebreanu, I. = Liviu Rebreanu, *Ion*, în Rebreanu, O. IV, p. 7–575 (prima ediție în 1920).
- Rebreanu, Jur. = Liviu Rebreanu, *Jurnal*. Ediție îngrijită de Puia-Florica Rebreanu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1984.
- Rebreanu, O. = Liviu Rebreanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Nicolae Gheran (vol. I–X), Nicolae Liu (vol. I–III). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 10 vol., 1968–1981.
- Reg. Ad-hoc. = *Regulământul Adunării ad-hoc a Moldovei*, Iași, 1857.
- Reg. fin. = *Regulament de finance*, București, 1860.
- Regl. Shol. = *Reglement a șolelor publice din Prințipatul Moldovii*, Iași, 1835 (BCU Iași, ms. IV–60).
- Regl. telegr. = *Reglementul instituției telegrafice a Moldaviei*, Iași, 1858.
- Regul. Org. Ț. Rom. (1832) = *Regulamentul organic* [al Țării Românești]. București, 1832.
- Resmeriță, D. = Alexandru Resmeriță, *Dicționarul etimologico-semantic al limbei române*. Craiova, Institutul de Editură „Ramuri”, 1924.
- Rev. crit. = *Revista critică*. Director Giorge Pascu. Iași, 1927–1940.
- Rev. crit. lit. = *Revista critică literară*. Director Ar. Densușianu. Iași, 1893–1897.
- Rev. nouă = *Revista nouă*. Director B. P. Hasdeu. București, 1887/1888–1894/1895.
- RFR = *Revista Fundațiilor Regale*. Revistă lunară de literatură, artă și cultură generală. Directori: D. Caracostea și Al. Rosetti. București, 1934–1945; (serie nouă) 1945–1947.
- RL = *România liberă*. Ziar. 1944 ș. u.
- Rom. = *Românul*. Cotidian. Arad, 1911–1922.
- România literară = *România literară*. Săptămânal de literatură și artă. București, Anul I (1968) ș.u.
- Românul = *Românul*. Ziariu politic, comercial, literar. București, 1857–1864; 1865; 1866–1905; 1914–1915.
- Rom. lib. = *România liberă*. Cotidian politic și literar. București, 1877–1889.
- Rom. lit. = *România literară*. Foaiă periodică, sub direcția d-lui V. Alecsandri. Iași, Tipografia Franco-Română, 1855.
- R. Rosetti, A. T. = Radu Rosetti, *Amintiri din prima tinerețe*, în R. Rosetti, S. p. 663–758 (publicat în 1927).
- R. Rosetti, S. = Radu Rosetti, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Cătălina Poleakov. București, Editura Minerva, 1980.

- Roșca, E. T. = D. D. Roșca, *Existența tragică. Încercare de sinteză filosofică*. Ediție de A. Mihu. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995 (text din 1934).
- RPL = [*Rânduială în privința loteriei*]. Foaie volantă, [Cluj], 1813.
- RRG = *Revue Roumaine de Géologie, et de Géographie* (1957–1963). ulterior *Revue Roumaine de Géologie, Géophysique, et de Géographie* (1964–1989), București, Editura Academiei.
- Rromathan = *Rromathan. Studii despre rromi*. Revistă apărută cu sprijinul Fundației pentru o societate deschisă. Anul I, 1997.
- Rumpf = I. D. Rumpf, *Arătarea stăpânirii și a caracterului lui Alexandru I*. Buda, 1815.
- Russo, S. = Alexandru Russo, *Scrieri*. Publicate de Petre V. Haneș. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl S-sor I. St. Rasidescu, 1908.
- Sadoveanu, E. = Mihail Sadoveanu, *Evocări*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1954.
- Sadoveanu, Î. A. = Mihail Sadoveanu, *Împărăția apelor*. în Sadoveanu, O. IX, p. 347–484 (publicat în 1928).
- Sadoveanu, M. = Mihail Sadoveanu, *Mormântul unui copil*. în Sadoveanu, O. II, p. 529–679 (publicat în 1906).
- Sadoveanu, O. = Mihail Sadoveanu, *Opere*. Ediție începută sub îngrijirea autorului. ulterior îngrijită de Constantin Mitru. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă / Editura Minerva, 22 vol., 1954–1973.
- Sadoveanu, P. S. = Mihail Sadoveanu, *Povestiri de sară*, în Sadoveanu, O. IV, p. 459–608 (publicat în 1910).
- Sadoveanu, S. L. = Mihail Sadoveanu, *Strada Lăpușeanu*. în Sadoveanu, O. VII, p. 5–268 (publicat în 1921).
- Sadoveanu, Z. C. = Mihail Sadoveanu, *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Iodă*. în Sadoveanu, O. X, p. 7–370 (publicat în 1929).
- Sahia, S. A. = Alexandru Sahia, *Scrieri alese*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1960.
- Sandu-Aldea, A. M. = C. Sandu-Aldea, *Ape mari*. București, Editura Minerva, Institutul de Arte Grafice și Editură, 1910.
- Sandu-Aldea, U. P. = C. Sandu-Aldea, *În urma plugului*. București, Editura Minerva, Institutul de Arte Grafice și Editură, 1905.
- Sanielevici, R. = Prof. Alex. S. Sanielevici, *Radioactivitatea*. Vol. I. București, Editura Academiei, 1956.
- Săghinescu, V. = V. Săghinescu, *Vocabular românesc de vreo câteva mii cuvinte, cu o critică minuțioasă și cu îndreptar erorilor „Dicționarului universal al limbei române” de Lazăr Șăineanu etc. [și] Suplement la Vocabularul limbei române de câteva mii de cuvinte*. Iași, Tipografia Națională, 2 vol., 1901–1902.
- Săm. = *Sămănătorul*. Revistă literară săptămânală. București. (1901–1902)–1910.
- Săptămâna = *Săptămâna culturală a Capitalei*. Revistă. București, înainte de 1989.
- Sărmanul Klopștock, F. = Sărmanul Klopștock, *Feciorul lui nenea Take Vameșul. Biblia unui trecut 1879–1925*. București, Fundația „Regele Carol II”. pentru Literatură și Artă, 1935.
- Săulescu, Gram. rom. = Gh. Săulescu, *Gramatică românească seau observații gramăticești asupra limbei românești*. Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, partea I–II: 1833; partea a III-a: 1834.
- Săulescu, Hr. = Gh. Săulescu, *Hronologia și istoria universală*. Iași, Tipografia Sf. Mitropolii, 2 vol., 1837.
- Sbiera, F. S. = Ion G. Sbiera, *Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și Amintiri din viața autorului*. Cernăuți, Tipografia Universitară a lui R. Eckhardt. 1899.
- Sbiera. Pov. = *Povești populare românești*. Culese de Ion G. Sbiera. Cernăuți, Editura Proprie, Tipografia Archiepiscopală, 1886.
- Scară = *Scară a cuvintelor celor streine și a celor făcute din firea limbii. care cuvinte au cerut neapărat trebuința a să metahirisi în alcătuirea prabililor*. Iași, 1815.
- Scânteia = *Scânteia*. Cotidian. București, 1944–1989.
- Schütz, Manual = [*Manual de istorie universală* predat prin anii 1815–1819 în seminarul de la Socola din Iași]. Traducere anonimă a primelor două volume ale lucrării lui J.B. Schütz. *Allgemeine Weltgeschichte für denkende und gebildete Leser*. Viena. 1805. Copic din anul 1824 (BAR, ms. 2791 f. 5–327).

- Sebastian, Jur. = M. Sebastian, *Jurnal. 1935–1944*. Text îngrijit de Gabriela Omăt. București, Editura Humanitas, 1996.
- Sebastian, O. = M. Sebastian, *Opere*. Ediție coordonată de Mihaela Constantinescu-Podocea. București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 7 vol., 2011–2015.
- Serrurie, P. = Grigorie Serrurie, *Collecțiune de poezii scrise în esiliu*. București, Imprimeria Nifon Mitropolitul, 1858.
- Sevastos, C. mold. = *Cântece moldovenești*. Publicate de Elena Didia Odorica Sevastos. Iași, Tipografia Națională, 1888.
- Sevastos, N. = Elena Sevastos, *Nunta la români*. București, Tipografia Carol Göbl, 1889.
- M. Sevastos, C. B. = M. Sevastos, *Carte de bucate. Bucătăria românească, franceză, rusă, greacă, italiană, turcă, ungară, poloneză și germană*. Rețete revizuite de I. Catoianachi, chef de cuisine. Ediția a II-a. București, Cugetarea – Georgeta Delafrans S. A., 1939.
- Sibineanu, Com. = *Despre vestita cometa anului 1834 și despre sistema soarelui*. Traduse de Ioan Sibineanu. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1833.
- Sibineanu, S. bărb. = I. Sebeni (= I. Sibineanu), *Sculamentul bărbaților și femeilor. Cu doctoriile sale apărătoare și leucitoare*. București, Tipografia lui Eliade, 1937.
- Sima, S. A. Moș. = *Scrieri alese din Țara Moșilor*. Culegere de Grigore Sima al lui Ion. Ediție îngrijită de Ioan Felea. Cluj, Napoca Star, 2003 (culese între 1877 și 1897 și publicate între 1882 și 1897).
- Simb. pl. = Petru Moaler, *Simbolul plinelor de bucurie simțiri*. Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1829.
- Simion, S. R. = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*. București, Editura Cartea Românească, 4 vol., 1974–1989.
- Simionescu, F. R. = Prof. I. Simionescu, *Fauna României*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă „Regele Carol”, 1938.
- M. Simionescu, I. = Horia Mircea Simionescu, *Ingeniosul bine temperat*. Ediția a II-a. București, Editura Alfa, 5 vol., 2000 (prima ediție 1969; 1970; 1976; 1980; 1983).
- Sion, C. M. = Gh. Sion, *Ceasurile de mulțumire*. Iași, Cantora Foaiei Sătești, 1844.
- Sion, S. C. = G. Sion, *Suvenire contimpurane. – Emanciparea țiganilor. – În arhivele Kișineului. – Frații Cucuic. – Din anul 1848. – Din copilărie. – Din tinerețe. – Epilog*. București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români), 1888.
- Slavici, O. = Ioan Slavici, *Opere*. Ediție îngrijită de Dumitru Pop (vol. I), Ion Șeulean (vol. I), Octavian Șchiau (vol. I), Teofil Teaha (vol. II-V), Ioan Dodu Bălan (vol. VI), C. Mohanu (vol. VII–XII), Gherasim Pinte (vol. XIII). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 14 vol., 1967–1987.
- SMIM = *Studii și materiale de istorie medie*. București, 1956 ș.u.
- Snoava = *Snoava populară românească*. Ediție critică de Sabina-Cornelia Stroescu. București, Editura Minerva, 4 vol., 1984–1989.
- Sociolingv. = Liliana Ionescu-Ruxădoiu, Dumitru Chițoran (coord.), *Sociolingvistică*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
- SP = *Gheografia sau scrierea pământului. Întocmită după orânduiala cea mai noao, așezată pentru 4 părți ale pământului, adică: Evropa, Asia, Africa, America, cu tot cuprinsul lor*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 2 vol., 1814–1815.
- Spic. = *Spiciuitorul moldo-român. Jurnal științific, literar și industrial, rediguit de o societate de literați*. Iași, Institutul Albinei, 4 vol., 1841.
- Staicu, Lex. = Grămăticul Staicu, *Lexicon slavo-român*. Manuscris c.1660–1670 (Biblioteca Academiei Române, cota 312).
- Stamati, D. = T. Stamati, *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. Întâia edițiune. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1851.
- Stamati, F. = Teodor Stamati, *Fizica elementară pentru clasele colegiale din Prințipatul Moldovei*. Compilată după F. Crișu. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1849.
- Stamati, M. = T. Stamati, *Manual de istoria naturală, prescurtat pentru tinerimea românească*. Iași, Institutul Albinei, 1841.

- Stamati, V. = Teodor Stamati, *Vocabulariu de limba germană și română. cu adăogirea celor mai obicinuite și în conversațiune primate cuvinte streine*. Iași, Tipografia Buciumului Român. 1852.
- C. Stamati, F. = Constantin Stamati, *Fabule*, în C. Stamati, M., p. 275–358 (prima ediție în 1868).
- C. Stamati, M. = Constantin Stamati, *Muza românească. Compuneri originale și imitații din autorii Europei*. Ediție îngrijită de Ion și Rodica Rotaru. București, Editura pentru Literatură, 1967.
- C. Stamati, P. = Constantin Stamati, *Poezii*, în C. Stamati, M., p. 9–274 (publicate între 1834 și 1868).
- Stan, M. = Stan Vazul, *Magyar elemek a mőcok nyelvében*. Budapesta, 1905.
- Stancu, R. A. = Zaharia Stancu, *Rădăcinile sunt amare*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 5 vol., 1958–1959.
- Steinberg, D. = Adolphe Steinberg, *Cel mai nou dicționar de buzunar pentru tălmăcirea cuvintelor radicale și zicerilor streine din limba română*. Ediția I. București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români), 1886.
- Stere, O. = Constantin Stere, *Opere. În preajma revoluției*. Ediție îngrijită de Victor Durnea. București, Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2 vol., 2010.
- Stere, Pub. = C. Stere, *Publicistică*. Vol. I. (1893–1905). Ediție îngrijită de Victor Durnea. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010.
- N. Stoica, C. B. = Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*. Ediție îngrijită de Damaschin Mioc. Ediția a II-a revăzută. Timișoara, Editura Facla, 1981 (text din 1826–1829).
- Strilbițki, Fiziogn. = *Curioznică și în scurt arătare celor ce iubesc a cerca vrednice învățături din Fiziognomie*. Traducere din limba rusă de Mihai Strilbițki. Iași, 1785.
- Studii = *Studii*. Revistă de știință, filozofie, arte. București. Anul I (1948) ș.u.
- S. T. = *Cei de obște articuli pentru soțietățile și țehurile de supt crăimea Ungariei*. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungurești, 1813.
- Suțu, Not. = N. Suțu, *Notiții statistice asupra Moldoviei*. Traducere de T. Codrescu. Iași, 1852.
- ȘA = *Școala Ardeleană*. Ediție îngrijită de Florea Fugariu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1983.
- Șăineanu, S. = Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbei române. Studie istorice despre tranzițiunea sensurilor*. București, Tipografia Academiei Române. 1887.
- ȘDU¹ = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca, [1896].
- ȘDU² = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A doua edițiune cu totul prelucrată și adăugită. Ortografia Academiei Române. Craiova, Institutul de Editură „Samitca”. I. Samitca și D. Baraș, 1908.
- ȘDU⁴ = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A 4-a edițiune revăzută și adăogită. Craiova, Editura „Scrisul Românesc”. 1922.
- ȘDU⁸ = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la ediția VI-a. Ortografia Academiei Române. [Craiova], Editura Scrisul Românesc, [1930].
- Șez. = *Șezătoarea*. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei. Fălcieni. 25 vol., 1892–1929.
- Șincai, D. sup. = *Datorințele supușilor cătră monarhul lor*. Traducere din limba germană de Gh. Șincai. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1806.
- Șincai, Economia = *Povățuire cătră economia de câmp. pentru folosul școalelor românești celor din Țeara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Traducere de Gh. Șincai. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1806.
- Șincai, Hr. = Gheorghe Șincai, *Hronica românilor și a mai multor neamuri, încât au fost ele așa de amestecate cu românii. cât lucrurile, întâmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pre înțeles*. În *Opere. Hronica românilor*. Ediție îngrijită de Florea Fugariu. București, Editura pentru Literatură, 3 vol., 1967–1969 (terminat în 1812).
- Șincai, I. nat. = *Istoria naturei sau a firei*. Traducere din limba germană, după Helmuth, de Gh. Șincai. Manuscris din 1806 (Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, fondul Oradea. cota 40).
- Șincai, Înv. = *Învățătura firească spre surparea superștiției norodului*. Traducere de Gh. Șincai. Ediție îngrijită de Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor. București, Editura Științifică, 1964 (text din 1804–1808).

- Șincai, V. ist. nat. = Gh. Șincai, *Vocabulariu ce se ține de istoria naturii*. Manuscris dintre anii 1804–1808 (Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Oradea, cota 125).
- ȘIO = Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturii române*. I: *Introducerea*. II: *Vocabularul*. 1: *Vorbe populare*. 2: *Vorbe istorice*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1900.
- Ștefănescu, C. compt. = Theodor Ștefănescu, *Curs complet de comptabilitate în partidă dublă pentru usul scoalelor comercianților și în general al persoanelor atașate pe lângă secțiuni de comptabilitate*. [A patra edițiune]. București, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, 1896.
- T. doc. Dâmb. = *Tezaurul documentar al județului Dâmbovița (1418–1800)*. Ediție de George Potra. Muzeul județean Dâmbovița, 1972.
- Tavernier, A. = Alcibiade Tavernier, *Amărunturi apărătoare și hghienice pentru miserere sau holera-morbus și alte boale epidemice*. București, Privileghiata Tipografie, 1831.
- Tăutu, S. = Ionică Tăutu, *Scrieri social-politice*. Ediție îngrijită de Emil Vîrtosu. București, Editura Științifică, 1974.
- Telegraful = *Telegraful român*. Ziar religios și cultural. Sibiu, 1853 ș. u.
- Tempea, Ist. b. Șch. = Radu Tempea, *Istoria sfintei besereci a Scheilor Brașovului*. Ediție îngrijită de Octavian Șchiu și Livia Bot. București, Editura pentru Literatură, 1969 (text din 1716–1742).
- R. Tempea, Gram. = Radu Tempea, *Gramatică românească*. Sibiu, Tipografia lui Petru Bart. 1797.
- Teodoreanu, M. = Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*. 3 vol., în Teodoreanu, O. A. I–III (prima ediție 1925; 1926; 1927).
- Teodoreanu, O. A. = Ionel Teodoreanu, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Nicolae Ciobanu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 6 vol., 1963–1981.
- Al. O. Teodoreanu, H. = Al. O. Teodoreanu, *Hronicul măscăriciului Vălătuc*. Iași, Editura Junimea, 1989 (prima ediție 1928).
- Teodorescu, P. P. = *Poesii populare române*. Culegere de G. Dem. Teodorescu. Ediție îngrijită de George Antofi. București, Editura Minerva, 1982 (prima ediție 1885).
- Teodorescu, Înc. = G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*. București, 1874.
- Teodori, A. = Al. Teodori, *Scurtă arătare despre om și despre întocmirile lui*, în calendarul *Carte de mână pentru nația românească*. Buda, 1825.
- Teol. dogm. = *Teologie dogmatică*. Lucrare elaborată sau tradusă de Dimitrie Caian și alții. Blaj, 3 vol., 1804–1811.
- Teulescu, Ces. = A. de Lamartine, *Istoria lui Cesar*. Tradusă de D. P. Teulescu. București, Tipografia Națională a lui Roman et C-nie, 1856.
- Teulescu, H. S. = P. Teulescu, *Hagi-Stavros, regele munților*. Traducere din limba franceză. București, Tipografia Națională a lui I. Romanov et Comp., 1857.
- Teulescu, I. = George Sand, *Indiana*. Traducere de P. Teulescu. București, Tipografia lui C. A. Rosett și Vinterhalder, 1847.
- Texte rom. (XVI) = Ion Gheție (coord.), *Texte românești din secolul al XVI-lea*. București, Editura Academiei Române, 1982.
- Titulescu, D. = Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*. București, Editura Politică, 1967.
- G. Tocilescu, Pr. civ. = George G. Tocilescu, *Curs de procedură civilă (Organisațiune judecătorească, competență și procedura civilă propriu-zisă)*. Partea a III-a. București, Tipografia Gutenberg, 1893.
- Todoran, Gl. = Romulus Todoran, *Mic glosar dialectal*. Alcătuit după două manuscrise din Biblioteca Centrală de la Blaj din 1887. Cluj, Cartea Românească, 1949.
- Toma, Aetiopica = *A lui Iliodor istorie ethiopicească*. Traducere din limba greacă de Toma Vel logofăt. Manuscris din 1773 (Biblioteca Academiei Române, cota 335).
- Tomescu, Gl. = Mircea Tomescu, *Glosar din județul Olt*. Slatina, Tipografia „Tiparul Oltului”, 1944.
- Topîrceanu, P. O. = G. Topîrceanu, *Parodii originale*, în Topîrceanu, S. I. p. 57–182 (publicate între 1910 și 1928).
- Topîrceanu, S. = G. Topîrceanu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Al. Săndulescu, București, Editura Minerva, 2 vol., 1983.
- Trib. = *Tribuna*. Cotidian apărut la Sibiu, 1884–1903.

- Tribuna = *Tribuna*. Săptămânal de cultură. Cluj. Anul I (1957) ș. u.
- Turcu, E. = Ioan Turcu, *Excursiuni pe munții Tărei Bârsei și ai Făgărașului, din punctul „La om” de pe „Buceciul” până dincolo de „Negoiul”*. Brașov, Tipografia A. Mureșianu, 1896.
- Turnescu, Med. op. = N. Turnescu, *Curs elementar de medicină operatorie sau de operație*. Copie manuscrisă de Vasile Vlădescu, București, 1857 (Biblioteca Academiei Române, cota 1705).
- Tuțescu – Danilescu, *Catanele* = Șt. St. Tuțescu, P. Danilescu, *Monografia istorică, economică, culturală, socială a satului Catanele din districtul Doljiu*. Craiova, Librăria și Stabilimentul Grafic Fane Constantinescu, 1908.
- Țara Oltului = *Țara Oltului*. Ziar săptămânal, social, economie. Făgăraș, 1907–1910.
- Țichindeal, F. = Dimitrie Țichindeal, *Fabule și moralnice învățători*. Ediție îngrijită de Virgil Vintilescu, Timișoara, Editura Facla, 1975 (publicate în 1814).
- Țiplea, P. P. = *Poezii populare din Maramureș*. Adunate de Alexandru Țiplea. București, Carol Göbl, 1906. (Extras din AA lit II XXVII. p. 413–531).
- Udrescu, GI. = D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*. București, Editura Academiei Române, 1967.
- Univ. = *Universul*. Gazetă. Noutăți din toată natura, cultura, literatura. București, 1845–1848.
- Universul = *Universul*. Cotidian de informație politică și culturală, cu pagină literară. București. 1884–1916; 1918–1953.
- Urbariul = *Urbariul* [pentru Banat], [Viena, 1781].
- Ureche, L. = Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955 (text din 1642–1647).
- Urechia, I. R. = V. A. Urechia, *Istoria românilor*. Curs făcut la Facultatea de Litere din București Lito-Tipografia Carol Göbl / Institutul de Arte Grafice Carol Göbl / Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu, 13 vol., 1891–1902.
- Urechia, Leg. = Vasile A. Urechia, *Legende române*, București, Socec, 1891.
- Uricariul = *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, anaforale și alte acte, din suta a XVIII^a și a XIX^a, atingătoare de Moldova*. Publicate de Theodor Codrescu. Iași, 25 vol., 1852–1895.
- Vaida. Săl. = Vasile Vaida, *Material jargon de dialect sălăgian*, în Trib. 1890, nr. 83 ș. u.
- Vaillant, V. = J. A. Vaillant, *Vocabular purtăreț rumânesc-franțozesc și franțozesc-rumânesc, urmat de un mic vocabular de omonime*. București, Tipografia lui Friderih Valbaum, 1839.
- Varlaam, Caz. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. Ediție îngrijită de J. Byck. București, Editura Fundațiilor, 1943.
- Varlaam, Leastvița = Ioan Scăraru, *Leastvița sau Scara raiului*. Traducere de ierarhul Varlaam. Ediție de Oana Panaite. Iași, Trinitas, 2007 (text din 1613).
- Varlaam, R. C. = Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva catihismului calvinesc*. Ediție îngrijită de Mirela Teodorescu. București, Editura Minerva, 1984 (prima ediție 1645).
- Vasici-Ungureanu, Antrop. = P. Vasici-Ungureanu, *Antropologia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*. Buda, Crăiasca Tipografia Universității Ungurești, 1830.
- Vasici-Ungureanu, M. = Cr. W. Hufeland, *Macroviotica sau măiestria a lungi viața*. Traducere de Pavel Vasici-Ungureanu. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 2 vol., 1844–1845.
- Văcărescu, Gr. = Ianache Văcărescu, *Observații sau băgări-dă-seamă asupra regulilor și orânduielelor grammaticii rumânești*. În *Poezii Văcărești*, p. 85–180 (text din 1787).
- Văcărescu, Ist. = Ianache Văcărescu, *Istoria othomanicească*. Ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel. București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2001 (text din 1794).
- A. Văcărescu. P. = Alecu Văcărescu, *Poezii*, în *Poezii Văcărești 327–355* (poezii din 1795, prefața: 1796).
- I. Văcărescu. B. = Racine, *Britannic*. Traducere de Iancu Văcărescu, în I. Văcărescu, O. p. 923–992 (prima ediție 1827).
- I. Văcărescu, B. R. = *Bertrand și Raton sau Meșteșugul de a conspira*. Traducere de I. Văcărescu, în I. Văcărescu, O., p. 757–921 (publicat în 1847).
- I. Văcărescu, G. = Aug. de Kotzebue, *Gredinaru orb sau Aloiu înflorit*. Traducere de I. Văcărescu, în Văcărescu, O., p. 565–607 (publicat în 1836).
- I. Văcărescu, O. = I. Văcărescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Cornel Cârstoiu. București, Editura Minerva, 1985.

- I. Văcărescu, P. = I. Văcărescu, *Poezii*. în I. Văcărescu, O., p. 103–355.
- N. Văcărescu, P. = Nicolae Văcărescu, *Poezii*, în *Poezii Văcărești* p. 379–382 (ante 1825).
- Vâlsan, O. A. = George Vâlsan, *Opere alese*. Volum coordonat de Tiberiu Morariu. Editura Științifică, 1971.
- Vârnav, F. = Ch. Rollin, *Frumusețile a istoriei românești sau Tabla întâmplărilor cari au înveșnicit pe romani*. Traducere din limba franceză de Vasilie Vârnav. Manuscris din 1823 (Biblioteca Academiei Române, cota 175).
- Vârnav, F. M. = Muratori, *Filosofia moralicească*. Traducere din limba greacă de Vasilie Vârnav. 2 vol. Manuscris din 1825 (Biblioteca Academiei Române, cotele 183 și 189).
- Vârnav, G. P. = Chesar Vecaria, *Pentru greșele și pedepsi, politicește prăvite*. Traducere din limba greacă de V. Vârnav. Manuscris din 1824 (Biblioteca Academiei Române, cota 185).
- V. cotid. = *Viața cotidiană a Țării Românești în documente. 1800–1848*. Publicate de VI. Diculescu, Cluj, Editura Dacia, 1970.
- Vianu, A. Pr. = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, în Vianu, O. V, p. 13–329 (prima ediție în 1941).
- Vianu, O. = Tudor Vianu, *Opere*. București, Editura Minerva, 14 vol., 1971–1990.
- Vianu, S. L. U. = Tudor Vianu, *Studii de literatură universală și comparată*, în Vianu, O. X–XI.
- Viciu, Col. = *Colinde din Ardeal*. Culegere de Alexiu Viciu. București, Librăriile Socec & comp. și C. Sfetea. Leipzig Otto Harrassowitz, Viena Gerold & comp., 1914.
- Viciu, Gl. = Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. București, Carol Göbl, 1906. (Extras din AA lit. II, XXIX).
- Viciu, S. Gl. = Alexiu Viciu, *Suplement la „Glosar de cuvinte dialectale” din graiul viu al poporului român din Ardeal*. București, Cultura Națională, 1925 (în AA lit III. III).
- Vinea, O. = Ion Vinea, *Opere*. Ediție îngrijită de Elena Zaharia Filipaș. București, Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 8 vol., 1984–1995.
- Vissarion, S. A. = I. C. Vissarion, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Viorica Florea. București, Editura Minerva, 2 vol., 1983–1985.
- Vircol, Vâlcea = V. Vircol, *Graiul din Vâlcea*. București, Atelierele Grafice Socec, 1910.
- Vlahuță, D. = A. Vlahuță, *Dan*, în Vlahuță, S. A. III, p. 9–201 (prima ediție 1894).
- Vlahuță, Nuv. = A. Vlahuță, *Nuvele, schițe, povestiri, amintiri, cugetări*. În Vlahuță, S. A. II, p. 9–330.
- Vlahuță, R. P. = A. Vlahuță, *România pitorească*, în Vlahuță, S. A. III, p. 205–334 (prima ediție în 1901).
- Vlahuță, S. A. = A. Vlahuță, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii și bibliografie de Valeriu Rîpeanu, 3 vol., București, Editura pentru Literatură, 1963–1964.
- Vocea Oltului = *Vocea Oltului*. Jurnal politic și literar. Craiova, 1857–1860.
- Voinescu II, M. = A. von Kotzebue, *Misanthropia și pocăința*. Traducere de maiorul Voinescu II. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- V. rom. = *Viața Românească*. Revistă literară și științifică. București, Iași, 1906–1929; București, 1930–.
- Vuia, Păst. = Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX – începutul sec. XX)*. București, Editura Academiei Române, 1964.
- Vulcănescu, D. R. = Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*. Ediție îngrijită de Marin Diaconu și Zaharia Balinca. București, Editura Eminescu, 3 vol., 1996.
- Wachmann, M. = I. Wachmann, *Principuri generale de muzică europeenească modernă*. București, Tip. lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1846.
- Wertheimer, Descr. ape. = M. Wertheimer, *Descrierea tuturilor apelor minerale din România și unele din străinătate, cele mai cunoscute și obicinute, precum și o indicație despre modul întrebuințării lor*. București, Tipografia Săntei Mitropolii, 1853.
- Wertheimer, Mat. medic. = Dr. M. Wertheimer, *Manual de materie medicală*. București, 1858.
- Weigand, Ar. = Gustav Weigand, *Die Aromunen – ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen*, I (1895) – II (1894).
- Xenopol, I. R. = A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Ediția III-a îngrijită de I. Vlădescu. București, Cartea Românească, 14 vol., 1925–1930.

- Zalomit, E. F. = A. Charma, *Elemente de filosofie*. Traducere de I. Zalomit. București, Tipografia Colegiului Național, 1854.
- Zamfirescu, L. N. = Duiliu Zamfirescu, *Lume nouă și lume veche*. București, 1895.
- Zamfirescu, O. = Duiliu Zamfirescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Mihai Gafița (vol. I–V), Ioan Adam (vol. V-VI/2), Georgeta Adam (vol. VI/1–VI/2), Al. Săndulescu (vol. VII–VII). București, Editura Minerva, 8 volume, 1970–1985.
- Zamfirescu, R. = Duiliu Zamfirescu, *În război*, în Zamfirescu, O. II, p. 273–418 (publicat în 1902).
- Zamfirescu, V. Ț. = Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară*, în Zamfirescu, O. II, p. 25–180 (publicat în 1898).
- Zanne, Prov. = Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*. București, Imprimeria Statului, Editura Librăriei Socec & Comp./ Institutul de Arte Grafice, Carol Göbl, Editura Librăriei Socec & Com., 10 vol., 1895–1905.
- Zarifopol, A. L. = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*. Ediție îngrijită de Al. Săndulescu. București, Editura Fundației Culturale Române, 2 vol., 1997–1998 (prima ediție 1934).
- Zarifopol, I. G. = Paul Zarifopol, *Din registrul ideilor gingașe*. București, Cultura Națională, 1926.
- Zilot Românul, A. S. = Zilot Românul, *Adunare de stihuri*, în Zilot Românul, O. 199–211 (scrise în 1829; publicate postum).
- Zilot Românul, Ist. = Zilot Românul, *Istoria Țării Românești de la domnia lui Alexandru-Vodă Ipsilanti până la sfârșitul domniei lui Ioan-Vodă Caragea. 1796–1918*, în Zilot Românul, O. p. 1–110 (scrisă între 1800 și 1818; publicată postum).
- Zilot Românul, T. D. = Zilot Românul, *A treia domnie a lui Alexandru-Vodă Șuțul ce i se zicea Dracache*, în Zilot Românul, O. p. 111–145 (scrisă în 1819; publicată postum).
- Zilot Românul, O. = Zilot Românul, *Opere complete*. Ediție îngrijită de Marcel Dumitru Ciucă. București, Editura Minerva, 1996.
- Zimbrul = *Zimbrul*. Gazetă. Iași. 1850–1852; 1855–1856.
- Zosim = *Călătoria lui Zosim la blajini*, în CMVCP III, p. 55–65. Ediție de Maria Stanciu Istrate (text din 1676).

CLAC¹ interj. care imită un zgomot sec, scurt – „clac” 1845 (Heliade-Rădulescu, O.² III, 126).

Fr. *clac* (onomatopee).

Fam.: **clacă**² s.f. (înv.) „grup de spectatori la teatru plătiți anume ca să aplaude” 1931 (DA) < fr. *claque* (< *faire clac* „a face clac”).

Cf. **clac**², **claca**.

CLAC² s.n. (înv.) „pălărie cu calota înaltă, cilindrică, ce poate fi turtită și purtată sub braț – chapeau à claque” 1885 (I. Vulcan, Familia, apud Alecsandri, O. IX, 1002).

Fr. (*chapeau à claque* „pălărie care se pliază” (< *claquer* „a produce un zgomot surd, a face clac”).

Cf. **clac**¹, **claca**.

CLACA vb. „a ceda nervos; a suferi o întindere sau o ruptură de tendon ori de ligament la picioare, în urma unui efort – claquer” 1938 (M. enc. agr. II).

Fr. *se claquer* (*un muscle, un tendon*) „a suferi o întindere musculară”, specializare semantică a lui (*se*) *claquer* „a (se) rupe cu zgomot” < *clac* „clac¹”.

Fam.: **clacaj** s.n. „întindere, ruptură sau leziune a tendoanelor sau a ligamentelor de la picioare, ca urmare a unui efort fizic” 1938 (M. enc. agr. II) < fr. *claquage*.

Cf. **clac**¹, **clac**².

CLACĂ¹ s.f. „zile de muncă neplătite, pe care un țăran aservit era dator să le presteze stăpânului moșiei; muncă efectuată în grup în beneficiul cuiva, răsplătită cu mâncare, băutură etc., terminată adesea printr-o petrecere – corvée, journées de travail non-payé, que les paysans asservis devaient au maître du domaine où ils se trouvaient; travail collectif au bénéfice de quelqu’un, récompensé par de la nourriture, du boisson, etc., et terminé souvent par une fête” 1617 (D. Bogdan, Gl.).

V.sl. **tlaka*, cf. bg., scr., sloven *tlaka*, ucr. *toloka*; pt. trecerea *tl* > *cl*, cf. magh. *hitlen* > *hiclean* > *viclean*.

Fam.: **clăcan** s.m. „clăcaș” 1846 (Barițiu, C. III, 92); **clăcaș** s.m. „țăran aservit; țăran care ia parte la o clacă” 1802 (Bul. com. ist. III, 103); **clăcășesc** adj. „de clăcaș” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 133) ← *clăcaș*; **clăcășeste** adv. „cum fac clăcașii” 1931 (DA) ← *clăcaș* sau *clăcășesc*; **clăcăși** vb. „a face claca, a fi clăcaș” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 133) ← *clăcaș*; **clăcășit** s.n. „prestarea clăcii” 1888 (Jipescu, Op.) ← *clăcăși*; **clăcășită** s.f. „femeie care ia parte la o clacă” 1905 (Sandu-Aldea, U. P. 207) ← *clăcaș*; **clăcuî** vb. „a face clacă, a lua parte la clacă” 1619 (DIR B XVIII, 13, 357); **clăcuît** s.n. (abstr.) 1893 (DDRF) ← *clăcuî*; **clăcușoară** s.f. (dim.) 1892 (Creangă, A.).

Cf. **toloacă**.

CLACHETĂ s.f. „dispozitiv de semnalare folosit în filmările sincrone, care indică locul ocupat de scena respectivă în ansamblul filmului – claquette” 1949 (LTR¹).

Fr. *claquette* (< *claquer* „a produce un zgomot surd, a face clac” < interj. *clac*).

Cf. **clac¹**, **clac²**, **claca**.

CLADĂ s.f. (Mold., Munt., Dobr.) „grămadă – tas, monceau” 1875 (Alecsandri, L. 32).

V.sl. **kladā* „grămadă” (< *kladŏ, klasti* „a pune, a stivui”) sau bg. *klada* „grămadă (de lemne)”, cf. și ucr., rus. *klad’* „încărcătură, bagaje”.

Fam.: **cladără** s.f. „grămadă” 1847 (var. *claderă*, Uricariul X 400), var. *cladiră* < scr. *kladara* „buștean mare, moară de apă” SDLR // ← *clădăraie* DA; **clădăraie** s.f. „grămadă, mănunchi” 1870 (Costinescu, V.); **clădărie** s.f. „grămadă; mănunchi” 1840 (Negruzzi, P. T. 245).

Cf. **clăie**, **clădi**, **scladă**.

CLADOCER s.n., s.m. „ordin de crustacee foarte mici, adaptate la înot, cu antene ramificate – cladocères” 1871 (LM).

Fr. *cladocères* (< gr. *κλάδος* „ramură” + *κέρας* „corn”).

Cf. **cerargirit**, **cerast**, **ceratit**, **chelicer**, **cheratină**, **cheratită**, **rinocer**.

CLAIE s.f. „grămadă alcătuită din mai multe căpițe; (p. ext.) grămadă mare, droaie – meule (de foin); grand tas” 1582 (PO).

V.sl. **kladnja* (< *kladŏ, klasti* „a așeza, a stivui”, cf. bg., scr., ucr. *kladnja* „clăie, căpiță”) > *clāne* > *clăie*.

Fam.: **clăi** vb. „a face o clăie” 1868 (Barcianu, V.); **clăiește** adv. „în formă de clăi” 1911 (Zanne, Prov. IX, 227); **clăișoară** s.f. (dim.) 1871 (LM); **clăit** s.n. (abstr.) 1891 (Doine) ← *clăi*; **clăiță** s.f. (dim.) 1913 (Pamfile, A. R.); **clăiuță** s.f. (rar, dim.) 1871 (LM); **clăioaie** s.f. (Buc., augm.) 1913 (com. A. Tomiac în DA); **clăioi** s.n. (Buc., augm.) 1931 (com. S. Ursulescu în DA); **clăioieș** s.n. (Buc., dim.) 1931 (com. S. Ursulescu în DA) ← *clăioi*; **înclăi** vb. „a face o clăie” 1911 (I. Cr. IV); **înclăit** s.n. (abstr.) 1903 (Conv. lit. XXXVI, 963) ← *înclăi*.

Cf. **cladă**, **clădi**, **scladă**.

CLAMA vb. (livr.) „a afirma cu voce puternică, cu hotărâre – clamer” 1914 (Arghezi, S. XXXIX 315).

Fr. *clamer* (< lat. *clāmāre* „a striga, a chema strigând”).

Fam.: **clamoare** s.f. (rar) „strigăt prelungit de nemulțumire sau dezaprobare” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 78) < fr. *clameur* (< lat. *clāmor, -ōrem* „strigare, țipăt”); **clamoros** adj. (rar) „zgomotos, răsunător; deznădăjduit” 1938 (Călinescu, E. O.) < it. *clamoroso* (< lat. târziu *clāmōrōsus* „zgomotos” < *clāmor* „strigare, țipăt”).

Dublet etim.: **chema**. Cf. **aclama**, **declama**, **exclama**, **proclama**, **reclama**.

CLAMĂ s.f. „mic obiect de metal, de diferite forme și mărimi, întrebuințat pentru a prinde laolaltă două sau mai multe foi volante, șuvițe de păr etc. – pince, agrafe (de bureau), épingle à cheveux” 1938 (M. enc. agr. II 583).

Germ. *Klammer* (înrudit cu *klemmen* „a strânge în clește, a presa”).

Cf. **clemă**.

CLAMP interj. care imită sunetul produs prin ciocnirea a două obiecte tari – interj. qui imite le son qui se produit lorsque deux objets durs se cognent l'un contre l'autre 1894 (Şez. III, 113).

Onomatopee, cf. *clap*.

Fam.: **clămpă**² s.f. „clanță” 1862 (Pontbriant, D.), var. *cleampă* ← *clamp* DA sau ← *clămpăni* (der. regresiv) DEX, cf. *clanță* ← *clanț*¹ sau *clăntă(n)i* // indirect din germ. *Klinke*, cf. pol. *klamka*, ceh. *klampa* (variante cu *-mp-* și în germ. *Klimpern*, *Klempner* etc.) TDRG; < germ. CADE; ceh. *klampa*, pol., ucr. *klamka* SDLR; **clămpuci** s.m.pl. (Mold.) „papuci care clămpăne” 1910 (I. Cr. III, 156) ← *clamp* + *papuci*; **clămpăi** vb. „a produce (prin lovire) sunetul redat prin interjecția *clamp*” 1913 (var. *cleampăi*, com. A. Tomiac în DA); **clămpăneală** s.f. (abstr.) 1911 (I. Cr. IV) ← *clămpăni*; **clămpăni** vb. „a produce (prin lovire) sunetul redat prin interjecția *clamp*” 1870 (Costinescu, V.), var. *clămpăni*, *clēmpăni*; **clămpănit** s.n. (abstr.) 1921 (DR I, 91) ← *clămpăni*; **clămpănitore** s.f. „clanță” 1879 (CDED II) ← *clămpănitore*; **clămpănitore** adj. „care clămpănește” 1926 (Teodoreanu, M. II, 65) ← *clămpăni*; **clămpănitură** s.f. (abstr.) 1888 (Eminescu O. VIII, 597) ← *clămpăni*; **clēmpar** s.m. (peior.) „om bătrân” 1931 (com. Furtună în DA) ← **clēmpăi* (= *cleampăi*, *clămpăi*) sau *clēmpăni*, cu substit. sufixului; **clēmpău** s.n. „instrument care clămpănește, făcut de copiii din tulpini de porumb” 1906 (Pamfile, J. I. 336) ← **clēmpăi* (= *cleampăi*, *clămpăi*) sau *clēmpăni*, cu substit. sufixului; **clēmpuş** s.n. (Buc.) „cărlig; clanță a uşii; beţigaş cu care copiii joacă ţurca; bucată de lemn cu ajutorul căreia se închide sau se strânge un obiect” 1879 (var. *clămpuş*, CDED II), var. *cleampuş*, *clīmpuş*, *sclīmpuş*, *sclīpuş* ← *cleampă* (= *clămpă*²) // rus. *kljapyşŭ* DA (cuvânt neconfirmat de sursele lexicografice consultate); var. *sclīmpuş* explicabilă fonetic (cu un *s-*, expresiv, cf. *clīpi/sclīpi*)^o, mai puțin probabil prin derivare cu prefixul *s-*, DLR; **clēmpuşor** s.n. (dim.) 1929 (Sadoveanu, Z. C.), var. *clămpuşor* ← *clēmpuş*; **clōmpăi** vb. (despre două lucruri tari care se lovesc unul de altul) „a suna, a bate” 1898 (Gorovei, Cim.) ← *clămpăi* sau ← **clōmp* (= *clamp*).

CLAMPĂ¹ s.f. (N Mold.) „cal înalt și slab, grebănos – rosse” 1927–1928 (DR V 175). Pol. *klepa* „mârtoagă” DA („cf. pol. *klepa*”).

CLAN s.n. „grup de familii care își recunosc un strămoş comun și care sunt reunite sub conducerea unui şef – clan” 1870 (Heliade-Rădulescu, *Fingal* în O.² II, 171).

Fr. *clan* (< engl. < gaelic *clann*, aplicat inițial organizațiilor gentilice de la celții insulari).

CLANC interj. care imită zgomotul produs prin lovirea a două obiecte tari – interj. qui imite le son qui se produit lorsque deux objets durs se cognent l'un contre l'autre 1877–1878 (var. *clanga*, Conv. lit. XI, 99).

Onomatopee.

Fam.: **clăncăt** (sic!) s.n. „acțiunea de a clăncăni și rezultatul ei” 1890 (Odobescu – Slavici, C. Cit. apud TDRG; DA, DEX scris *clancăt*, dar singura sursă citată este TDRG) ← *clăncăi*, cu substit. sufixului; **clăncăi** vb. „a face clanc” 1705 (Cantemir, I. I.), var. *clăngăi*; **clăncăit** s.n. (abstr.) 1852 (Bălcescu, M. V.), var. *clăngăit* ← *clăncăi*; **clăncăitoare** s.f. „jucărie care produce un zgomot clăncăitor” 1868 (Barcianu, V.) ← *clăncăitor*; **clăncăitor** adj. „care face clanc” 1931 (DA), var. *clăngăitor* ← *clăncăi*;

clăncăni vb. „a face clanc” 1822 (Clemens, V.); **clăncănit** s.n. (abstr.) 1893 (DDRF) ← *clăncăni*; **clăncănitor** adj. „care clăncăne” 1931 (DA) ← *clăncăni*; **răslăncăi** vb. (rar) „a clăncăi” 1839 (Vaillant, V.) ← *clăncăi*.

Cf. **clinc**, **clonc**.

CLANDESTIN adj. „care se face pe ascuns, cu încălcarea unor norme; (despre persoane) care acționează pe ascuns și sustrăgându-se de la norme – clandestin” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *clandestin*, lat. neol. *clandestinus* (< **clande* < *clam* „pe ascuns”, cu același sufix ca *intestînus*).

Fam.: **clandestinitate** s.f. (abstr.) 1864 (Hamangiu, C. C.) < fr. *clandestinité*; **semiclandestîn** adj. „pe jumătate clandestin” 1958 (Stancu, R. A. I); **semiclandestinitate** s.f. (abstr.) 1968 (Cinema nr.12, 18) ← *semiclandestin*.

CLANȚ¹ interjecție care imită zgomotul produs de foarfece, de clanță, de mișcarea maxilarelor, de ciocnirea dinților etc. – interjection imitant le crissement des ciseaux, le claquement des dents, d’un loquet etc. 1847 (var. *clanța*, Pann, P. V.), var. *cleanț²*.

Onomatopoe.

Fam.: **clanț²** s.n. „cioc; clanță” 1847 (Alecsandri, Oper. 294; datarea 1838 Pogor, H. din TDRG² se referă de fapt la *clanță*) ← *clanț¹* DA, CDER 2117, DEX, posibil infl. semantic de *clonț* TDRG (← *clonț* infl. de *clanț¹*) // var. a lui *clonț*, el. slav, cf. v.sl. *kljunŭ* „cioc”, scr. *kljunič* etc. CDED II 63–64; ucr. *klanci* „colți” CADE; **clanță** s.f. „mâner metalic montat la broasca unei uși, a cărui apăsare sau rotire permite deschiderea și închiderea acesteia; (fam., peior.) gură; persoană care vorbește mult; persoană care poartă o mască de animal la anumite jocuri din timpul sărbătorilor de iarnă; joc de copii; (rar) cioc” 1597 (antrop. DERS), var. *cleanță* ← *clanța* (= *clanț¹*) DA, SDLR, CDER 2117, DEX sau ← *clănțai* ° // magh. *kalantyu* CADE; var. a lui *clampă*, *cleampă*, probabil indirect din germ. *Klinke*, cf. pol. *klamka*, ceh. *klampa* (varianțe cu *-mp-* și în germ. *Klimpern*, *Klempner* etc.), influențat și de *clanț¹* TDRG; **clănțai** vb. „a produce sunetul redat prin interj. *clanț*; a vorbi mult și agresiv” 1683 (Dosoței, V. S. ian. 6^f), var. *clănțai* ← *clanț¹* DA, CDER 2117, DEX // cf. ucr. *klancati* CADE; **clănțaiială** s.f. (abstr.) 1923 (Sadoveanu, *Isac Zodaru*, în O. VII, 554) ← *clănțai*; **clănțait** s.n. (abstr.) 1837 (Heliade-Rădulescu, L. B. I) ← *clănțai*; **clănțaitor** adj. „care clănțăie” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *pulsator*) ← *clănțai*; **clănțăitură** s.f. (abstr.) 1705 (var. *clănțăietură*, Cantemir, I. I.) ← *clănțai*; **clănțaneală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *clănțăni*; **clănțani** vb. „a produce sunetul redat prin interj. *clanț*; a vorbi mult și agresiv” 1794–1821 (var. *clențani* Budai-Deleanu, Ț.), var. *clențeni* ← *clanț¹* DA, CDER 2117, DEX // ucr. *klancati* „id.”, scr. *klancati* „a osteni” SDLR; cf. ucr. *klancati* CADE; **clănțănit** s.n. (abstr.) 1862 (Pontbriant, D.) ← *clănțăni*; **clănțănitor** adj. 1874 (var. *clănțenitor*, Alecsandri, Călătorie în Africa, în O. IV, 278) ← *clănțăni*; **clănțănitoră** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *clănțăni*; **clănțău** s.m. „flecă, bărfitor, om care vorbește mult și agresiv” 1862 (Pontbriant, D.), var. *clențău* ← *clanță* „gură; persoană care vorbește mult” (cf. expr. *a da din clanță*) DA, DEX sau ← *clănțăni* SDLR // ← *clanț¹* CADE, CDER 2117; **clențaică** s.f. (Ban.) „clanță; gură” 1926 (L. Costin, Gr. Băn.) ← *cleanță* (= *clanță*); **clențan** s.m. (Munt.) „crap mic” 1885 (H. IX, 144) ← *cleanță* (= *clanță*), cu referire la gura mare a acestui pește DA; **clențos** adj. (Munt.) „vorbăreț, artăgos” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea) ← *cleanță* (= *clanță*); **clețăie**

s.f. (Ban.) „femeie rea de gură” 1926 (L. Costin, Gr. Băn.) ← **clențai* ← *cleanță* (= *clanță*); **coclanță** s.f. (Trans.) „mânerul de la încuietorea ușii, clanță” 1906 (Viciu, Gl.) ← *clanță* + *cocleț* „mâner la încuietorea ușii”.

CLAP interjecție care imită trântirea unui capac sau închiderea bruscă a unei lăzi, a unei curse etc. – interjection qui imite le claquement d'un couvercle ou d'un piège, etc. 1893 (DDRF).

Onomatopee, cf. *clamp*.

Fam.: **clăpăi** vb. „a face clap; a vorbi fără sens, a flecări” 1876 (Eminescu, *Cezara*, în O. VII), var. *clepăi*; **clăpăit** s.n. (abstr.) 1931 (DA) ← *clăpăi*; **clăpăitură** s.f. (abstr.) 1888 (Sion, S. C.) ← *clăpăi*; **clăpăni** vb. „a face clap; a vorbi fără sens, a flecări” 1885 (H. I, 120); **clăpănit** s.n. (abstr.) 1931 (DA) ← *clăpăni*; **clăpănitură** s.f. „sunet produs de papuci la umblat” 1893 1893 (I. Panțu, Sch. 98) ← *clăpăni*; **clăpânța** vb. (Trans.) „a flecări” 1888 (Pop-Reteganul, Pov. II) ← *clăpăi* + *melința* DA.

CLAPĂ¹ s.f. „piesă a pianului sau a altor instrumente muzicale, pe care se apasă cu degetele pentru a produce sunete; parte a unor dispozitive, pe care se apasă; bucată de stofă care acoperă deschizătura buzunarului unei haine sau, la căciuli, care acoperă urechile; (reg.) capac rabatabil – touche; clapet; patte (d'une poche, d'une casquette), oreillon; (dial.) couvercle rabattable” 1839 (Valian, V.).

Germ. *Klappe* (< germ. de jos *klappen*, verb de origine onomatopeică) DA, CADE, SDLR, CDER 2119, DEX // și bg. *klapa* DA; și ngr. *κλάπα*, bg. *klapa* CDER 2119; indirect din germ. *Klappe* prin ceh., pol. *klapa*, *klapka* TDRG.

Fam.: **clapetă** s.f. „clapă mică” 1951 (LTR¹ III), var. *clapet* s.n. < fr. *clapet* (< *clap(p)er* „a plescăi, a produce un zgomot surd”, cuvânt de origine onomatopeică sau împr. germanic, cf. germ. de jos *klappen*); **clăpar** s.m. „încălțăminte pentru schi, care se încheie cu clape” 1988 (DEX-S); **clăpuși** vb. „a acoperi” 1914 (Pamfile – Lupescu, Cr. 137) ← *clapă*, după *căptuși* DA.

CLAPĂ² (Ban., Bih., Mold., Trans., rar Munt.) s.f. „pleoapă – paupière” 1938 (ALR I/I).

Et. nes., probabil ← *plapă* (= *pleoapă*), cf. și *cleapă*, *cloapă*², *cleoapă* ← *pleoapă*, sau (mai puțin probabil) ← *clapă*¹ „capac”, cf. expresia *capacul ochiului*, germ. *Lid* „pleoapă, capac”, engl. *eyelid* „pleoapă” < *eye* „ochi” + *lid* „capac”.

CLAPĂ³ s.f., în expr. *a trage clapa cuiva* „a înșela – berner, duper” 1906 (Pamfile, J. I).

Rom. *clapcă* (prin reducerea grupului *pc > c* și, eventual, infl. de *clapă*¹), folosit în expresia *a trage clapca* „a înșela”, sau bg. (dial.) *klapa* „cursă, capcană” ° // ← *clapă*¹ DA; < m.gr. *κλάπα*, *κλάπος* „butuc, instrument cu care se prindeau picioarele prizonierilor”, ngr. *κλάππα* „zăvor” V. Bogrea, DR I, 1920–1921, 236.

Fam.: **clapagi** s.m. „escroc” 1907 (Pamfile, J. II); **clapist** s.m. „escroc” 1879 (Eminescu, O. X); **clăpi** vb. „a trage pe sfoară pe cineva” 1906 (Pamfile, J. I); **clăpui** vb. (înv.) „a înșela” 1792 (Îns. ms. II).

Cf. **clapcă**.

CLAPC interjecție care imită trântirea unui capac sau închiderea bruscă a unei lăzi, a unei curse etc. – interjection qui imite le claquement d'un couvercle ou d'un piège, etc. 1882 (Ispirescu, L.).

Onomatopoe, cf. *clap*, *clamp*.

Fam.: **clăpcăni** vb. 1908 (Conv. lit. XLII, 2, 453), var. *clepcăni*; **clăpcănit** s.n. (abstr.) 1908 (Conv. lit. XLII, 2, 454), var. *clepcănit* ← *clăpcăni*.

Cf. **clapcă**.

CLAPCĂ s.f. „capcană, cursă – piège”, în expr. *a trage clapca* „a păcăli – bernier, duper” 1882 (Ispirescu, L.; atestarea 1868 Barcianu, V. din TDRG nu se confirmă).

Bg., scr. *klopka* CADE, SDLR, posibil infl. de interj. *clapc* (°) sau ← interj. *clapc* DA // Bg. *klapka* DEX (formă pe care dicționarele consultate o înregistrează cu alt sens); și ceh., pol. *klapka* SDLR (cuvinte pentru care nu a putut fi însă confirmat sensul „cursă”); cf. pol., ceh. *klapka* „clapă” TDRG¹; cf. bg., pol., ceh. *klapka* TDRG².

Cf. **clapă³**, **clapc**.

CLAPIE s.f. sg. tantum (Olt., Ban.) „mulțime de oameni – foule” 1915 (I. Cr. VIII 187; ca antroponim, c.1730, Axînte Uricariul, Cron.).

Et. nes., probabil ← *hlapie* (cu sensul inițial „mulțime de oameni de rând, gloată”) ← *hlap* „desfrânat, nemernic” < v.sl. *chlapū* „slujitor”, cf. pol. *chłop* „țăran” ° // Înrudit cu *clapă*, *clămpăni* SDLR; et. nec. DA.

CLAPON s.m. „cocoș castrat – chapon” c.1650 (var. *copun*, Anon. Car.), var. *caplon*, *capon*², (Buc.) *căplun*, (Trans.) *copon*, (Năs.) *copan*², (Buc.) *clapun* „om cu nasul mare sau cu ochii mari”.

Pol. *kaplon* (< ceh. *kapoun* < germ. medie de sus *kapūn* < it. *cappone* < lat. **cappō*, **-ōnem* = *capō*, *-ōnem*) > *caplon* > *clapon*. Var. *căplun* < ucr. *kaplun*, posibil și rus. *kaplun* (< pol.). Var. *capon*² < bg. *kapon*. Var. *copon* < magh. *kappan*. Var. *copun* < scr. *kopun*. Var. *copan*² < *capon*² (prin metateză).

Fam.: **claponaș** s.m. (dim.) 1862 (var. *clăponaș*, Pontbriant, D.); **claponel** s.m. (dim.) 1871 (LM); **claponi** vb. „a castra cocoșii” 1825 (var. Trans. *coponi*, LB), var. *clăponi*, (Trans.) *copăni*; **clăponit** s.n. (abstr.) 1862 (Pontbriant, D.). var. (Trans.) *copănit*, *coponit* ← *clăponi* (= *claponi*), var. *copănit* ← *copăni* (= *claponi*), var. *coponit* ← *coponi* (= *claponi*).

Cf. **căpun**, **caponieră**.

CLAR¹ adj., adv. „(despre imagini, sunete, idei etc.) care se distinge bine, deslușit, ușor de înțeles; (despre lichide) limpede – clair, clairement” 1818 (Mihuț, Man. 185).

Lat. neol. *clarus* „strălucitor; clar, limpede; celebru” CDER 2122, DEX, TDRG³, germ. *klar* Ursu, ÎL II, 162, fr. *clair* (adaptat după lat. *clarus*) DA, DEX, TDRG³. Forma *chiar* „clar” din anumite surse târzii (sec. XIX) este, mai probabil, un împrumut din it. *chiaro* decât v. rom. *chiar* (< lat. *clārus*), ținând seama de faptul că întrebuintarea adjectivală a lui *chiar* este relativ rară în româna veche.

Fam.: **clar²** s.n., în expresia ~ *de lună* „lumină strălucitoare (a lunii)” 1893 (Caragiale, O. III, 454) ← *clar¹*, după fr. *clair de lune*; **clarifica** vb. „a conferi claritate; a preciza” 1862 (Pontbriant, D.), var. înv. *chiarifica* < fr. *clarifier*; var. *chiarifica* < it. *chiarificare* sau prin românizare; **clarificator** adj. „care clarifică” 1871 (LM) < fr. *clarificateur* sau ← *clarifica*; **clarificație** s.f. (înv.) „clarificare; limpezire a unui lichid” 1844 (Barițiu, C. II, 283), var. (înv.) *chiarificațiune*, *clarificațiune* < fr. *clarification*; var. *chiarificațiune* < it. *chiarificazione* sau prin românizare; **clarisim** adj. „(livr.) foarte clar;

(inv.) titlu de reverență în Transilvania” 1857 (Barițiu, C. VI), var. grafică *clarissim* < lat. neol. *clarissimus*; **claritate** s.f. (abstr.) 1829 (var. *chiaritate*, M. Bota, Versuri 5) < fr. *clarté*, adaptat după lat. *claritas*, -atem; var. *chiaritate*, prin românizare; **clarobscur** s.n., adj. „procedeu folosit în pictură și constând în distribuirea gradată a luminii și a umbrelor, în scopul sublinierii contrastului dintre volume” 1870–1872 (Eminescu, O. IV, 107) < fr. *clair-obscur*; **neclar** adj. „lipsit de claritate” 1872 (Eminescu, *Sărmanul Dionis*, în O. VII); **neclaritate** s.f. „lipsă de claritate” 1868–1869 (Eminescu, O. VII, 225) ← *neclar* sau *claritate*.

Dublet etim.: **chiar**. Cf. **clarinet**, **clearing**, **cleron**, **declara**.

CLARINET s.n., (rar) s.m. „instrument muzical de suflat, confecționat din lemn, având forma unui tub lărgit la un capăt și prevăzut cu găuri laterale care se pot închide și deschide cu ajutorul unor clape – clarinette” 1818 (var. *clarinetă* s.f., Budai-Deleanu, Lex. II 495'), var. *clanarel*, *clanaret*, (Mold., Trans., Ban.) *clanet*, (Trans.) *clanetă* s.f., *claranet*, *clarinit*, *clarnet*, (Ban.) *clăinet*, (Ban., Trans.) *clănet*, *clonoret*, *glanet*.

Germ. *Klarinette* (< fr. *clarinette*) DA, DEX, TDRG³, fr. *clarinette* (probabil < occ. *clarin* „oboii” < *clar* „clar (despre sunete)” < lat. *clārus* TLF) LM, DA, CADE, CDER 2123, DEX, TDRG³, cu încadrare morfologică explicabilă fie prin refacere din pl. *clarinete* °, fie prin it. *clarinetto* LM, SDLR, P. Boerescu, LR 58, 2009, 475. Var. *clanaret* ← *claranet* (= *clarinet*), prin metateză. Var. *clanarel* ← *clanaret*, cu substituirea finalei prin asociere cu derivatele în -el. Var. *clarnet*, posibil < rus. *klarnet* sau magh. *klárnét* °. Var. *clanet*, *clănet*, *clanetă*, posibil < magh. dial. *klánét* (< *klárnét*) Tamás, EW, 240–241.

Fam.: **clanetaș** s.m. (Trans.) „clarinetist” 1920 (antrop. *Glanetașu*, Rebreanu, I.), var. *clanătaș*, *clănetăș* < *clanet* (= *clarinet*) sau magh. dial. *klánetos* (lit. *klárnetos*) Tamás, EW, 241; **clarinetist** s.m. „persoană care cântă la clarinet” 1858 (Românul, 149) < fr. *clarinettiste*, germ. *Klarinettist*, posibil și it. *clarinettista*; **clarinetistă** s.f. 1939 (SDLR) ← *clarinetist*.

Cf. **clar**, **clearing**, **cleron**, **declara**.

CLASĂ s.f. „grupare a unor obiecte, ființe, fenomene, pe baza unor însușiri comune; ansamblu de persoane cu statut social comun; grup de elevi care învață împreună în cursul unui an școlar după aceeași programă de învățământ; încăpere în care se țin cursurile pentru asemenea grupuri de elevi; categorie (după confort și tarif) în anumite servicii, mai ales în transport; categorie stabilită valoric, grad, rang – classe” 1781 (var. *clas* s.n., Urbariul 2, 4, 30), var. (inv.) *clase*, *clasis* s.f., (Trans., inv.) *clasiș* s.f., (inv.) *glas*² s.n., *glasă*.

Fr. *classe* (împr. din lat. *classis*, inițial „subdiviziune a cetățenilor romani stabilită pe baza censului”), germ. *Klasse*. Var. *clas* < ngr. *κλάσις* (în Munt., Mold.), lat. neol. *classis* (în Trans., Ban.) N. A. Ursu, RRL 10, 1965, 57, posibil și fr. *classe*. Var. *clasiș* < magh. *klasszis*. Var. *clasis* < lat. neol. *classis*, ngr. *κλάσις*.

Fam.: **clasa** vb. „a grupa pe clase, pe categorii; (refl.) a obține un anumit loc într-un clasament; a înceta un proces penal, pe baza unei motivații legale; a scoate din uz (cu forme legale) un material care nu mai poate fi folosit din cauza degradării, a învechirii” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *classer*; **clasabil** adj. „care poate fi clasat” 1927 (Paul Zarifopol, V. rom. 70, 184) < fr. *classable* sau ← *clasa*; **clasament** s.n. „ordinea valorică în care sunt grupați, potrivit rezultatelor obținute, participanții la o competiție” 1931 (CADE) < fr. *classement*; **clasat** s.n. (rar, abstr.) 1931 (DA) ← *clasa*; **clasem** s.n. (lingv.) „ansamblu

al semelor generice dintr-un semem, care indică apartenența acestuia la o clasă semantică mai largă” 1988 (DEX-S) < fr. *classème*; **clasifica** vb. „a împărți sistematic, a repartiza pe clase sau într-o anumită ordine” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *classifier*; **clasificare** s.f. „împărțire metodică, repartizare sistematică pe clase sau într-o anumită ordine” c.1832 (I. Golescu, Cond.) ← *clasifica*; **clasificator**¹ adj., s.m., s.f. „(persoană) care clasifică; (s.m., lingv.) afix sau cuvânt gramatical folosit în unele limbi pentru a arăta clasa unui nume” 1871 (LM) < fr. *classificateur*; **clasificator**² s.n. (rar) „carte, îndrumător în care se clasifică ceva” 1975 (DEX¹) ← *clasificator*¹; **clasificație** s.f. (înv.) „clasificare” 1787 (Rând. Jud. 81, 83), var. *clasificațiune* < lat. neol. *classificatio*, -*onem*, germ. *Klassifikation*, fr. *classification*; **clăsor** s.n. „obiect (mapă, album, cutie, dulap etc.) special confecționat pentru păstrarea lucrurilor după categorii” 1931 (DA) < fr. *classeur*; **clăsui** vb. (înv., rar) „a clasifica” 1857 (Polizu, V.) < fr. *classer*, adaptat la derivatele în -*ui*; **declasa** vb. „a trece ceva într-o clasă inferioară; (refl.) a decădea din punct de vedere moral sau social” 1868 (Kogălniceanu, O. IV/II, 413) < fr. *déclasser*; **declasifica** vb. (despre date, informații, documente) „a declara în mod oficial că nu mai prezintă caracter secret sau confidențial” 2003 (part. *declasificat*, RL 20 mai, p. 9, în DCR³) < engl. *declassify*; **inclasabil** adj. „care nu poate fi clasat” 1971 (V. rom. 9, 159) < fr. *inclassable*; **reclasa** vb. „a clasa din nou, a face noi categorii; a reintegra într-o ordine (socială sau morală)” 1936 (Cod. Penal) < fr. *reclasser*; **reclasifica** vb. „a clasifica din nou” 1978 (DN³) ← *clasifica*; **subclasă** s.f. „subdiviziune” 1900 (Enc. rom., II) ← *clasă*, după fr. *sous-classe*; **subclasificare** s.f. „clasificare secundară” 1988 (DEX-S) ← *clasificare*; **supraclasă** s.f. (biol.) „categorie sistematică superioară clasei și inferioară încrengăturii” 1972 (M. d. enc.) ← *clasă*, după fr. *surclasse*; **surclasa** vb. „a depăși, a întrece (un adversar, mai ales la sport)” 1962 (SMFC III) < fr. *surclasser*.

Cf. **clasic**.

CLASIBOCRU s.m. (Mar., hapax, Viciu, Gl. 90) „cârlig de fier cu care se trag plutele, țapină – crochet de fer pour tirer les radeaux, gaffe” 1906.

Et. nec.; a doua parte a cuvântului este probabil rom. *bocor* „plută, bușteni legați împreună” (< magh. *bokor* „țufă, mănunchi, grămadă” Tamás, EW, 131–132) // Probabil din radicalul verbului slav *klēsŋoti* „a prinde, a lega” + ucr. *bokory* „plute” N. Drăganu, DR 3, 1922–1923, 704 (dar ucr. *bokor* provine din magh. sau rom. potrivit ESUM, iar verbul *klēsŋoti* apare în ucr. în forma *klisnyty*).

CLASIC adj. „(despre opere artistice, științifice) care servește ca model de perfecțiune, care poate fi luat drept model; care aparține unei epoci de mare înflorire literară și artistică și putând servi ca model – classique” 1824 (Palladi, C. I. 15).

Fr. *classique*, lat. neol. *classicus* (cu sensul inițial „(cetățean) de prima clasă, de prim rang” < *classis* „categorie cenzitară”).

Fam.: **clasicism** s.n. „curent artistic caracterizat prin ordine, echilibru și claritate; perioadă din istoria culturii universale sau naționale ale cărei creații reprezintă un maximum de realizare artistică” 1871 (LM) < fr. *classicisme*; **clasicist** s.m. „persoană care se ocupă cu studiul limbilor și al culturii clasice antice; (înv.) partizan al clasicismului” 1871 (LM) < it. *classicista*, fr. *classiciste*; **clasicistă** s.f. 1871 (LM) ← *clasicist*; **clasicitate** s.f. (abstr.) 1871 (LM) ← *clasic*, după germ. *Klassizität*; **clasiciza** vb. „a da sau a dobândi caracter clasic” 1978 (DN³); **clasicizant** adj. „care imită formele clasice, care urmează

modelele clasice” 1966 (DN²) < fr. *classicisant* ° sau ← *clasic* DEX; **neoclastic** adj. „privitor la neoclasicism” 1847–1848 (Cipariu, Princ. 156) < fr. *néoclassique*; **neoclasticism** s.n. „curent în artele plastice, literatură și arhitectură, apărut în sec. XVIII, care își ia ca model artele clasice (antice)” < fr. *néoclassicisme* 1948 (Contemp., nr. 107, 9/3); **preclasic** adj., s.m. „(mai ales despre scriitori sau opere artistice) care este anterior perioadei clasice” 1960 (V. rom.) < fr. *préclassique*; **preclasticism** s.n. „perioadă din istoria literaturii sau a artei anterioară clasicismului” 1965 (DER) ← *preclasic*; **semiclastic** adj. „devenit, în parte, clasic” 1956 (Sanielevici, R. 100).

Cf. **clasă**.

CLASTIC adj. (geol.) „(rocă) formată din fragmente de minerale și de roci care apar în urma proceselor de dezagregare și de acumulare a materialului unor roci preexistente – clastique” 1962 (DER I).

Fr. *clastique* (format pe baza gr. *κλαστός* „sfărâmat, zdrobit” < *κλάειν* „a sfărâma, a sparge”).

Fam.: **clastocarst** s.n. „complex de fenomene și forme de relief asemănătoare celor carstice, apărute în urma dizolvării substanțelor solubile care se găsesc dispersate în diverse roci” 1968 (RRG XII) < rus. *klastokarst* (< *klasto-* < gr. *κλαστός* „sfărâmat, zdrobit” + *karst* „carst” < germ. *Karst*, numele unei regiuni din Slovenia și din nord-estul Italiei);

piroclastic adj. „format din piroclastite” 1952 (LTR¹) < fr. *pyroclastique* (< *pyro-* < gr. *πῦρ* „foc” + *clastique*); **piroclastit** s.n. „rocă formată prin depozitarea materialului expulzat în timpul exploziilor vulcanice” 1963 (LTR²) < fr. *pyroclastite* (< *pyro-* < gr. *πῦρ* „foc” + *clast[ique]* + *-ite*).

Cf. **cataclază**, **clastomanie**, **iconoclast**.

CLASTOMANIE s.f. (med.) „înclinație morbidă de a distruge sistematic toate obiectele întâlnite – clastomanie” 1978 (DN³).

Fr. *clastomanie* (< *clasto-* < gr. *κλαστός* „sfărâmat, zdrobit” < *κλάειν* „a sfărâma, a sparge” + *-manie* < gr. *μανία* „nebunie”).

Cf. **cataclază**, **clastic**, **iconoclast**, **manie**.

CLAUDICAȚIE s.f. (med., rar) „șchiopătat, tulburare intermitentă, de origine medulară sau vasculară, care afectează membrele inferioare – claudication” 1871 (LM).

Fr. *claudication* (împr. din lat. *claudicatio* < *claudicare* „a șchiopăta” < *claudus* „șchiop”).

CLAUS s.n. (Ban.) „stăvilar cu ajutorul căruia se adună la un loc o cantitate de apă suficientă pentru plutirea în aval a lemnului de la munte; grămadă de lemne care se adună în urma închiderii scocului, la capătul de sus al acestuia; grămadă mare și neregulată de lemne de foc – barrage à l’aide duquel on fait accumuler une quantité d’eau qui suffisse au flottement en aval des bûches; train de bois accumulé dans une écluse; tas de bois qu’on amasse pour en faire du feu” 1931 (com. Ittu, în DA).

Germ. dial. (austriac, bavarez) *Klaus* = *Klause* „trecătoare, ecluză, stăvilar” (< lat. *clūsa*, *clausa*, part. fem. al lui *clūdere*, *claudere* „a închide”) N. Drăganu, DR 3, 1922–1923, 707, DA, R. Suflețel, *Materialien 4, Interferenzen in den Sprachen und Dialekten Südosteuropas*, Tübingen, 1994, 228.

Cf. **claustra**, **clauză**, **cloazon**, **closet**, **conchide**, **deschide**, **exclude**, **include**, **închide**, **recluziune**.

CLAUSTRA vb. (livr.) „a (se) închide într-o mănăstire; a (se) izola într-un loc retras – claustrer” 1929 (M. I. Caragiale, Cr.).

Fr. *claustrer* (format pe baza adj. *claustral*, împr. din lat. med. *claustralis* < *claustrum* „mănăstire” sau împr. din neo-lat. *claustrare* < *claustrum* „mănăstire”, inițial „închizătoare”, apoi „loc închis” < *claudere* „a închide”).

Fam.: **claustral** adj. (livr.) „mănăstiresc, monahal” 1871 (LM) < fr. *claustral*, lat. neol. *claustralis*; **claustrufobie** s.f. (med.) „teamă patologică de spații închise” 1969 (D. med.) < fr. *claustrophobie* (< *claustr-* < *claustrer* + *-phobie* < gr. *-φοβία* < *-φοβος* < *φοβεῖν* „a se teme”); **claustru** s.n. (înv.) „mănăstire catolică” 1866 (Familia, 28, 335), var. *claustrer* < lat. neol. *claustrum* „loc închis; mănăstire”; var. *claustrer*, după germ. *Kloster* DA.

Cf. **claus**, **clauză**, **cloazon**, **closet**, **conchide**, **deschide**, **exclude**, **include**, **închide**, **recluziune**.

CLAUZĂ s.f. (jur.) „dispoziție (specială) prevăzută într-o convenție, într-un tratat, într-un contract etc. – clause” 1829 (CR 237), var. (înv.) *clauză*.

Lat. neol. *clausa* (< *claudere* „a închide”, cu sensul juridic după lat. *clausula* „încheiere (a unui enunț); clauză, articol de lege”), fr. *clause*.

Fam.: **clauzula** vb. (înv., Trans., Buc.) „a introduce o clauză într-un act” 1887 (Slavici, O. XI 495) ← *clauzulă*, după germ. *verklauseulieren*; **clauzulă**¹ s.f. (înv., Trans., Buc.) „clauză” 1812 (Șincai, Hr. III), var. *clausulă* < lat. neol. *clausula*, germ. *Klausel*; **clauzulă**² s.f. „partea finală a unui enunț în proză sau în versuri, caracterizată printr-un anumit ritm cantitativ” 1871 (LM) < fr. *clausule*, lat. neol. *clausula*.

Cf. **claus**, **claustra**, **cloazon**, **closet**, **conchide**, **deschide**, **exclude**, **include**, **închide**, **recluziune**.

CLAVECIN s.n. (muz.) „vechi instrument muzical cu claviatură și coarde, asemănător cu pianul – clavecin” 1806 (var. *clafsent*, *clavsent*, Beldiman, Alexii 43^v), var. (înv.) *clavesin*, *clavsen*.

Fr. *clavecin* (< lat. med. *clavicymbalum* < *clavis* „cheie” + *cymbalum* „cimbal”).

Fam.: **clavecinist** s.n. „persoană care cântă la clavecin” 1960 (Călinescu, S. N.) < fr. *claveciniste*; **clavecinistă** s.f. 1966 (DN²) ← *clavecinist*; **clavicimbal** s.n. (înv.) „clavecin” 1871 (LM), var. *clavicembalo*, *clavicimbal* < lat. neol. *clavicymbalum*, it. *clavicembalo*.

Cf. **capiclaru**, **cavilă**, **cheie**, **claviatură**, **clavicord**, **claviculă**, **clavir**.

CLAVIATURĂ s.f. „totalitatea clapelor la pian, la orgă, la acordeon, la mașina de scris; totalitatea butoanelor de comandă care pun în funcțiune un mecanism, o mașină – clavier” 1838 (Mozaicul, 56).

Germ. *Klaviatur* < *Klavier*, inițial „claviatură” < fr. *clavier* < *clav-* (< lat. *clavis* „cheie”) + *-ier*.

Cf. **capiclaru**, **cavilă**, **cheie**, **clavecin**, **clavicord**, **claviculă**, **clavir**.

CLAVICORD s.n. „vechi instrument muzical cu claviatură și coarde, precursor al pianului – clavicorde” 1871 (var. *clavicordiu*, LM).

Fr. *clavicorde* (< lat. med. *clauicordium* < *claus* „cheie” + *c(h)orda* „coardă”). Var. *clavicordiu* < lat. neol. *clauicordium*, it. *clavicordio*.

Cf. **capiclariu**, **cavilă**, **cheie**, **clavecin**, **claviatură**, **claviculă**, **clavir**, **coardă**¹.

CLAVICULĂ s.f. (anat.) „fiecare dintre cele două oase care leagă partea superioară a omoplatului de stern – clavicule” 1843 (Kretzulescu, A.).

Lat. neol. *clauicula* (cu sensul primar „cheiță” < *claus* „cheie”), fr. *clavicule*.

Fam.: **clavicular** adj. „privitor la claviculă” 1843 (Kretzulescu, A.) < fr. *claviculaire* DA, DEX // și lat. neol. *clauicularius* DEX (neatestat cu acest sens; confuzie cu adj. *clauicularis*); **claviculat** adj. „cu clavicule” 1871 (LM) ← *claviculă*, după fr. *claviculé*; **subclavicular** adj. „(despre traumatisme, boli etc.) care este situat sub claviculă; care se referă la această regiune” 1900 (Enc. rom. II) ← *clavicular*, după fr. *sous-claviculaire*.

Cf. **capiclariu**, **cavilă**, **cheie**, **clavecin**, **claviatură**, **clavicord**, **clavir**.

CLAVIR s.n. (înv.) „pian – piano” 1788 (Piuariu-Molnar, D. 424).

Germ. *Klavier*, inițial „claviatură” < fr. *clavier* < *clav-* (< lat. *claus* „cheie”) + *-ier*.

Fam.: **claviraș** s.n. (dim.) 1893 (Brătescu-Voinești, O. I, 98); **clavirist** s.m. (înv.) „pianist” 1857 (Polizu, V.).

Cf. **capiclariu**, **cavilă**, **cheie**, **clavecin**, **claviatură**, **clavicord**, **claviculă**.

CLAVITURĂ s.f. (Buc.) „lemn de molid tăiat scurt și despicat, din care se fac doage pentru doniță – merrain” 1931 (com. Ittu, în DA), var. *clăvitură*, *clifitură* „scândură subțire de gard – planchette de clătore”.

Probabil ← **glăf(u)itură* ← *glăfui* „a face incizii în lemn” ← *glaf* „incizie făcută cu dalta” < bg. *glab* ° // Et. nec. DA.

CLAVUS s.n. (med.) „bătătură – cor, durillon” 1871 (LM).

Lat. savant *clauus*, propriu-zis „cui”, germ. *Clavus*, engl. *clavus*.

Cf. **clu**, **laticlavă**.

CLAXON s.n. „dispozitiv de semnalizare sonoră, folosit de obicei la autovehicule – klaxon” 1931 (C. Petrescu, C. V.).

Fr. *klaxon* (< engl. *Klaxon*, denumire comercială, formată pe baza gr. *κλάζειν* „a suna”).

Fam.: **claxona** vb. „a semnaliza cu claxonul” 1955 (DLRLC) < fr. *klaxonner*; **claxonat** s.n. (abstr.) ← *claxona* 1988 (DEX-S).

CLĂBAN (scris *claban* în DA, probabil pronunțare dial.) s.m. (Buc.) „om de nimic – vaurien” 1913 (com. A. Tomiac în DA).

Probabil ← *clăbuc*, cu sensul inițial „mucos” (cf. *clăb*), cu substit. finalei DA („cf. *clăbuc*”).

Fam.: **clăb** s.m. (Buc.) „persoană care își suflă neconținut nasul, mucos” 1913 (com. A. Tomiac în DA), der. regresiv DA („cf. *clăbuc*, *clăban*”); **clăbănoară** adj., s.f. (Mold.) „(copil) mucos, murdar” 1893 (Șez. II, 187); **clăbănos** adj., s.m. (Mold.) „(copil) mucos, murdar” 1893 (Șez. II, 187).

Cf. **clăbuc**.

CLĂBĂȚ s.n. (Ban., Trans.) „căciulă mare de formă conică, din piele de miel sau de oaie – grand couvre-chef en peau de mouton” 1885 (H. XVIII), var. *clăbeț, clobot*¹.

Scr. *klobuci*, pl. lui *klobuk* (împrumut turcic, cf. tc., tăt. *kalpak*) ° (CADE: scr. *klobuk*) // Cf. scr. *klobučić, klobučac* (genitiv *klobučca*) și *klobučak*, diminutive de la *klobuc* „căciulă, pălărie” DA; și v. rus. *klūbuci* (pl.) CADE; scr. *klobuc* (sic!) CDER 2109.

Var. *clobot* ← pl. *cloboți* < scr. *klobuci*.

Cf. *calpac*.

CLĂBUC s.m., s.n. „spumă produsă de săpun în contact cu apa, (p. ext.) spumă produsă de un lichid agitat; secreții nazale; (doar la pl.) pleavă; (Mold.) un tip de gândac – mousse de savon, écume; mucosité; balle (des céréales); Meloe proscarabaeus” 1845 (I. Ionescu, B. G. 198), var. *clabuc*.

Bg. *klabuk*, scr. *klobuk*.

Fam.: **clăbuci** vb. „a face clăbuci, a spumega” 1900 (Barcianu, D.).

Cf. **clăban**.

CLĂBUȘIT adj. (hapax Mat. folk. 121: *stă pieptul clăbușit de aur și de argint*) „plin de, încărcat? – plein, chargé?” 1900.

Et. nes., posibil part. vb. **clăbuși* sau var. a lui *clăbuci* (DA: „cf. clăbuc”).

CLĂDI vb. „a construi; a alcătui, a compune; (înv.) a face o grămadă, așezând sistematic lucrurile unul peste altul – bâtir; composer; entasser, empiler” c.1500 (Psalt. Hur.).

V.sl. *kladō, klasti* „a pune, a stivui, a încărca”.

Fam.: **clădea** s.f. (Trans.) „gardina sau lemnele din jurul fântâniei” 1931 (com. Ittu, în DA); **clădire** s.f. „acțiunea de a clădi; construcție” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *constructio*); **clădiș** s.n. „acțiunea de a clădi; claie de fân” 1910 (Vircol, Vâlcea); **clădit** s.n. (abstr.) 1582 (PO); **clăditor** s.m., adj. „care clădește, constructor” 1688 (Biblia); **clăditură** s.f. (înv.) „clădire” 1582 (PO); **reclădi** vb. „a clădi din nou, a reface din temelii, a reconstrui” 1853 (Mureșanu, Art.).

Cf. *cladă, claie, năclad, pocladă, scladă*.

CLĂPĂUG adj. (despre urechi) „mari și îndreptate în jos – (en parlant des oreilles) pendantes, avalées” 1834 (var. *căplăug*, Manolachi Drăghici, I. 57), var. *cleapaug, tăplăug*.

Ucr. *klapouchyj* (< sl. com. **klapouchŭ*, cf. pol. *klapouchy*, ceh. *klapouchý*, bg. *klepouch* < *klap-* radical onomatopeic, cf. *klapati* „a plesni” + *ucho* „ureche” ESUM, cf. și germ. *klappohrig* < *klapp-* + *Ohr* „ureche” + *-ig* – fie înrudit genetic cu termenii slavici, fie creație independentă) DA, SDLR, CDER 2120, DEX // și pol. *klapauchy* CDER 2120; și rus. *kaplouchij* SDLR; cf. pol. *klapouchy*, germ. *Klappohrig* TDRG.

Var. *tăplăug*, infl. de *tăpălagă* DA. Var. *căplăug*, prin metateză.

Fam.: **clăpăugi** vb. refl. (despre urechi) „a atârna în jos, a se pleoști” 1950 (Camilar, N. II, 322); **clăpăuzat** adj. (hapax, Pop-Florentin, Conv. lit., III, 160, despre pălării) „cu borurile în jos” 1869–1870 ← *clăpăug*, posibil infl. de *uzat* (DA).

Cf. **clep**.

CLĂȚI vb. „a limpezi cu apă curată, după spălat; (înv. și reg.) a mișca din loc, a urni, a agita, a mișca într-o parte și în alta, a scutura, a clătina; (rar) a cumpăni, a examina (pe rând) – rincer; remuer, déplacer, ébranler, (se) mettre en marche, agiter, secouer; peser, examiner” c.1500 (Psalt. Hur.), var. *clăpti*, *clėti*.

V.sl. *klătiti* „a mișca, a scutura, a împinge; (refl.) a se clătina, a șovăi”. Sensul „a limpezi cu apă curată” a rezultat din obiceiul de a limpezi un obiect prin cufundarea și agitarea într-un vas cu apă curată.

Fam.: **clătări** vb. (Trans., Criș., Ban.) „a agita, a scutura, a limpezi, a clăti de mai multe ori, a (se) clătina, a (se) tulbura” 1785 (G. Lex., apud TDRG²), var. *clotori* < scr. *klatariti* „a se agita, a se balansa” (< *klătiti*) DA, TDRG, SDLR, DEX sau ← *clăti* CADE, CDER 2125; **clăteală** s.f. (abstr.) 1646 (DRH B XXXI); **clătina** vb. „a (se) mișca (lin și legănat) într-o parte și într-alta” 1581 (Coresi, Ev.), var. (Munt.) *clătăna*, *cletena*, *clatina*, (înv., rar) *clătini* ← *clăti* + *-ina* cu sens iterativ, după verbe ca *scărpina*, *t(ă)răgăna*, *zdruncina* DA, CADE, SDLR, CDER 2125, DEX sau (mai puțin probabil) refăcut după part. perfect pasiv v.sl. *klatenŭ* al verbului *klătiti* TDRG; **clătinat** s.n. (abstr.) 1931 (DA) ← *clătina*; **clătinațoare** s.f. „scrânciob” 1931 (DA) ← *clătina* sau *clătinațor*; **clătinațor** adj. „care se clatină” 1849 (Conachi, S. A. 292) ← *clătina*; **clătinațură** s.f. (abstr.) 1886 (Sbiera, Pov.), var. *cletinățură* ← *clătina*; **clătinici** s.n. „clătinare, clătinațură” 1894 (Philippide, ILR); **clătît** s.n. (abstr.) 1931 (CADE); **clătîtă** s.f. „produs alimentar făcut din foi subțiri de aluat, prăjite, umplute cu dulceață, marmeladă etc. și rulate” 1780–1801 (Micu, D.) ← part. *clătît* (de la modul de preparare prin agitarea continuă a aluatului); **clătitor** adj. (înv.) „care se clatină, se mișcă” 1643 (Varlaam, Caz.); **clătitură** s.f. (abstr.) 1839 (Vaillant, V.; în dim. *clătiturea*, 1691–1697, T. Corbea, D., s.v. *motiuncula*); **neclătire** s.f. „nemișcare; lipsă de hotărâre, fermitate; șovăire” 1812 (Șincai, Hr. I, 386); **neclătît** adj. (înv.) „nemișcat din loc, neclintit” 1566 (Coresi, L.); **neclătitor** adj. „care nu se clatină, nu se mișcă” 1648 (N. Test.) ← *clătitor*; **preclăti** vb. refl. (Olt.) „a da semne de nebulie” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea 191).

Cf. **coloti**.

CLĂȚĂNOG adj. (hapax Cod. Vor. 75^f, 2–3, în forma *clătănogiloru*, traducând slavon *strŭpŭtivymŭ* (= gr. *τοῖς σκολιοῖς*); grafia ar putea reflecta pronunția *călțănog*) „sucit, nedrept – capricieux, tortueux, injuste” 1563–1583.

Et. nes., posibil compus v.sl. din **klŭc-* „a lovi” (cf. bg. *kălcam* „a ciopârți, a toca, a sparge”, *klăcvam* „a tăia, a toca, a sparge, a mușca”, scr. *kucati* „a bate repetat, a ciocăni”, sloven *kolecati* „a lovi”), și *nogŭ* „picioi”. cu un sens inițial „care dă din picioare (despre cai)” Densusianu, HLR II, 505 (care atribuie cuvântului românesc sensul „mănios, violent”), SDLR (care reconstituie v.sl. **klŭconogŭ* și propune citirea *călțănog*) sau scriere greșită pentru **clămțănog* „certăreț, cârcotaș” ← *clantă* V. Bogrea, DR 2, 1921–1922, 780, DA.

CLĂȚĂU s.n. (S Trans., Munt.) „grup de oi sau de capre, mai mic decât o turmă – groupe de brebis ou de chèvres, plus petit qu’un troupeau” 1885 (H. XVII, 228), var. *țăclău*¹.

Et. nes., posibil ← *țăclău*² (= *țiclău*) „vârf de deal”, reinterpretat semantic („loc pe care paște un pâlci de oi” > „pâlci de oi”) ° // Magh. SDLR; et. nec. DA.

Fam.: **clătaie** s.f. (Trans., Munt., Olt., Dobr.) „clățau” 1966–1973 (NALR – M.D.V, h. 673), var. *țăclaie*; **clățăias** s.n. (dim.) 1931 (DA).

CLĂVAN adj. (Trans.) „țeapăn, tare – fort, vigoureux” 1906 (Viciu, Gl.).
 Probabil ← **glăvan* ← *glavă* „căpătână”, cf. antrop. *Glăvan* DA.

CLEAF interj. care imită sunetul produs la mestecarea zgomotoasă a mâncării și lătratul câinilor – interj. qui imite le son produit en mâchant bruyamment et l’aboiement des chiens 1871 (LM Glosar), var. *clef*.

Onomatopee.

Fam.: **clefăi** vb. „a mânca cu zgomot; (rar) a lătra” 1805 (Crișan, LWLH, apud TDRG²), var. *clemfăi*; **clefăit** s.n. (abstr.) 1862 (Pontbriant, D.).

Cf. **cleanf**, **clefeti**.

CLEAMP s.n. (mai ales la pl.: *cleampuri*) „cep lung; creangă uscată, vreasc – fausset; fagot” 1893 (Șez. II).

Ucr. *kljap* „cep, căluș”, cu *-m-* probabil sub influența lui *cleampă* (= *clampă*) ° // Cf. rus. *kljap* „căluș, cep, butuc” DA.

CLEAN s.m. „nume dat mai multor pești de apă dulce din familia ciprinidelor, cu solzi albi, strălucitori – chevesne, goujon, ivre, saoul (*Squalius cephalus*, *Alburnus lucidus*, *Squalius dobula*, *Leuciscus dobula*)” 1780-1801 (Micu, D.), var. *clen*.

V.sl. **klěnŭ*, cf. bg. *kljan*, *klen*, scr. *kljen*, rus., ucr. *klen*’ TDRG, DA, CADE, CDER 2130 sau bg. *kljan* SDLR, DEX. Var. *clen*, cf. rus. *klen*’, ucr. *klen*’ DA, Mihăilă, CELR, 44, SDLR.

Fam.: **clenișor** s.m. (dim.) 1916 (Atila, P. 67); **clenuț** s.m. (dim.) 1903 (Marian, Ins. 57); **clenuță** s.f. (dim.) 1885 (H. III 309).

CLEANF s.n. (Trans.) „bucată, colț de pâine – quignon” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., probabil ← **clenfăi* ← *clemfăi* (= *clefăi*) ° // Cf. *coltuc*, *călfan*, *călfete*, *călhău*, *cărhan*, *clifan*, *clihan*, *crifoiu*, *crihan* DA.

CLEANȚ¹ s.n. „(Ban.) pas, defileu, trecătoare; (Ban.) picior de deal; (Ban., Olt.) stâncă abruptă, râpă mare, stâncoasă – col de montagne, défilé; pied (d’une montagne); roche escarpée” 1826-1829 (N. Stoica, C. B. 241), var. *cheanț*, *janț*, *zgheanț*.

Scr. *klanac* (genitiv *klanca*) „defileu, strămtoare”.

Fam.: **clânțoie** (cu rostirea bănățeană *clânțoaine*) s.f. „hop (în drum)” 1900 (Jb VII, 84); **clânțuros** adj. „cu hopuri” 1900 (Jb VII, 84).

CLEAP-CLEAP interj. care imită zgomotul produs de târșăitul picioarelor – interj. qui imite le traînement des pieds 1939 (SDLR), var. *cleapa-cleapa*.

Onomatopee.

CLEAPCĂ s.f. (Buc.) „pălărie veche – vieux chapeau” 1913 (com. A. Tomiac în DA).

Et. nes., probabil ucr. *kljapka* „vacă bătrână” DA (cf.), care avea probabil și sensul de „obiect vechi (și disprețuit)”, cf. ucr. *kljapa* „petec, zdreanță” DA.

CLEAPȘĂ s.f. „(Buc., Trans. de N) palmă, lovitură cu palma; (Munt.) leapșă, lovitură ușoară; în expr. *de-a cleapșa*, numele unui joc de copii – gifle; nom d'un jeu d'enfants” 1892 (Marian, Î. 204).

Rom. *leapșă*, cu *c-* sub infl. lui *clap*, *clamp* ° (DA: cf. *leapșă*) sau germ *Klapps* „lovitură ușoară de palmă; trosce! plici!”, infl. de *leapșă* ° (TDRG³: onomatopeic, cf. germ. *Klapps*) // Cf. și *clepș* DA; creație expresivă, bazată pe interj. *clap* CDER 2132.

Fam.: **clepși** vb. „a pălmuî, a da cuiva o palmă” 1892 (Marian, Î. 204); **clepșit**¹ s.n. (abstr.) 1892 (Marian, Î. 204) ← *clepși*; **clepșit**² adj. „pălmuit; (fig.) prost, năuc” 1892 (Marian, Î. 204) ← *clepși*; **clepșui** vb. „a pălmuî, a da cuiva o palmă” 1927 (Șez. XXIII, 42).

CLEAPȚĂ s.f. (Năs.; numai în locuțiuni figurate *a prinde în ~*, *a nu scăpa din ~*) „capcană – piège, trappe” 1931 (com. N. Drăganu în DA).

Ucr. *kljapec* „capcană, cursă” (genitiv *kljapca*), cf. slavon *klepica* „laț” (citat de N. Drăganu, DR 2, 1921–1922, 900 ca formă ucr.), rus. *kljapca* „cursă”.

CLEARING (['klɪ(ə)rɪŋ]; pronunțat prin românizare *cliring*) s.m. sg. tantum „sistem de decontare (între state, companii) prin intermediul băncilor, prin compensarea reciprocă a creanțelor și a datoriilor, în scopul echilibrării schimburilor comerciale – clearing” 1910 (I. Panțu, Pr. 74), var. grafică *cliring*.

Engl. *clearing* DEX, propriu-zis „clarificare, limpezire” (< *to clear* „a clarifica, a limpezi” < *clear* „clar” < v.fr. *cler* < lat. *clārus*), fr. *clearing* (< engl.) DA.

Cf. **chiar**, **clar**, **cleron**, **declara**.

CLEAȘCĂ¹ s.f. „(Trans.) instrument de lemn cioplit, lat și crestă la un capăt în forma unei furci, cu care se prind doagele sau cu care se fixează rufele spălate întinse pe frânghie; cârlig, cârligel; (Teleorman) mașină hodorogită – crochet ou pince de bois; machine hors d'usage” 1912 (I. Cr. V, 374).

Et. nes., probabil singular refăcut de la *clești*, pl. lui *clește*, Viciu, S. Gl., DA.

CLEAȘCĂ² s.f. (rar) „mămăligă rău făcută, cir – mauvaise bouillie” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea).

Et. nes., probabil ← *fleașcă* (DA), cu substituirea lui *f-* prin *c-* sub infl. lui *clei*, *cleios*.

CLEATĂ¹ s.f. „bucată îngustă de pământ; (Teleorman) grup de vii, pământuri; locuri împărțite – bande étroite de terre; ensemble de vignes ou de terrains; surfaces parcelées” 1885 (H. IV, 267).

Bg. dial. *kletka* „strat de legume” < *klet* „cușcă de păsări; cămară, hambar, depozit” SDLR, DA (cf. bg. *klet*, *kletka*).

Cf. **clēt**, **clit**, **clitecă**.

CLEAUCĂ s.f. (Buc.) „sanie stricată – trăineau gâté” 1913 (com. A. Tomiac în DA).

Et. nes., probabil rom. *cleapcă* „petec, zdreanță”, cu sensul generalizat „obiect stricat”; pentru oscilația între *p* și *o/u* înainte de consoană, cf. *caut* > *capt*, *cheotoare* > *cheptoare* ° // Et. nec. DA.

CLECETI vb. (Mehed.) „a se certa – se quereller” 1884 (H. IX, 91).

Et. nes., probabil ← *cleveti* (DA: cf. *clefeti*, *cleveti*).

CLECIE (acc. nec.) s.f. (Buc.) „jumătate de varză – moitié de chou” 1913 (com. A. Tomiac în DA).

Et. nec.

CLED s. sg. tantum (Trans.) „masă cleioasă – bouille” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., probabil contaminare între *clei* și *glod*^o (cf. *clei*, *clisă* DA).

Fam.: **clendos** adj. „necopt bine” 1898 (Șez. VII), var. *clindos* ← *cléd* sau *clidă* „argilă” (cuvânt înrudit cu *cléd*) Avram, NCE, 87 // et. nec. DA.

CLEFETI vb „a mânca cu zgomot; a bombăni; a bate cercurile la o bute – manger bruyamment, mâchonner; bougonner; chasser à force les cercles sur un tonneau” 1839 (Vaillant, V.).

Et. nes., probabil ← *cleaf*, infl. formal și semantic de *cleveti*^o (DA, CDER 2133: înrudit cu *clefăi*; SDLR: var. a lui *cleveti*).

Fam.: **clefetea** s.f. „ciocan de lemn cu care dogarul bate cercurile la buți” 1839 (Vaillant, V.), probabil refăcut din pl. *clefetele* al unui **clefeteală* (← *clefeti*); **clefetit** s.n. (abstr.) 1904 (Săm. III, 663); **clefeti¹** adj. „care mestecă greu” 1857 (Polizu, V.); **clefeti²** s.n. „unealtă a dogarilor, cioacă” 1870 (Costinescu, V.).

CLEFT s.m. (înv., livr.) „haiduc din Pind – clephte” 1839 (GT nr. 20, 80).

Ngr. κλέφτης „hoț” (< gr. κλέπτης < κλέπτειν „a fura”).

Cf. **clepsidră**, **cleptofobie**, **cleptomanie**.

CLEI¹ s.n. „substanță vâscoasă naturală sau sintetică, folosită la lipit; secreție a unor arbori; secreție vâscoasă care se formează în ureche – colle, glue; gomme, résine; cérumen” 1509 (atestare incertă într-un document slavo-român, unde forma (*za*) *kleju* ar putea reprezenta nu numai rom. *cleiu*, ci și cuvântul slav, dar într-o formă cazuală greșită; atestare certă 1582 PO).

V.sl. sau m.bg. *klěj*, *klej* (atestat sec. XIV, cuvânt general slav, probabil < v.sl. **külějī*, cf. sloven *kälje* Vasmer, ESRJ, II, 246).

Fam.: **clei³** vb. „a lipi cu clei, a încheia” 1582 (PO); **cleială** s.f. (abstr.) 1893 (DDRF) ← *clei³*; **cleios** adj. „lipicios, vâscos” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *glutinosus*); **cleitor**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care cleiește; perie cu care se cleiește” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *glutinator*) ← *clei³*; **cleitură** s.f. „cleire; vâscozitate” 1825 (LB) ← *clei³*; **cleită¹** s.f. „arbust veninos, folosit în farmaceutică, tulichină (Daphne Mezereum)” 1869 (Negruzzi, O. II, 447); **descleia** vb. „a (se) detașa, a (se) dezlipi; (despre țesături) a curăța de apret” 1743 (Neculce, L.), var. (înv.) *desclia*, *desclei* ← *des-* + (*in*)*cleia*, (*in*)*clei*; **încheia** vb. „a lipi cu clei; a (se) încheșta” 1743 (Neculce, L.), var. *înclēi*; **încheioșa** vb. „a mânji, a spoi cu clei ceva pentru a prinde păsări sau în alte scopuri” 1870 (var. *încheioși*, Costinescu, V.) ← *cleios*; **încheioșeală** s.f. (abstr.) 1934 (DA) ← *încheioșa*; **închei²ură** s.f. (abstr.) 1705 (Cantemir, I. I.) ← *încheia*.

Cf. **hle**i, **năclăi**.

CLEI² s.m.sg. (Ban.) „trifoi, lucernă – trèfle, luzerne” 1885 (H. IV, 176).

Germ. *Klee* „iarbă”.

CLEIONAJ s.n. „rețea de nuiete împletite între pari înfipti în pământ. cu care se consolidează o coastă de deal, o râpă, un taluz – clayonnage” 1958 (DLRM).

Fr. *clayonnage* < *clayon* „împletitură de nuiete care servește fie pentru uscarea anumitor alimente, fie ca îngrădătură” < *claye* „împletitură, în special din răchită, folosită în scopuri foarte variate” < v.fr. *cleide* < galic *cleda* (atestat în latina medievală sub forma *clida* „împletitură de nuiete pe care erau depuse cadavrele condamnaților la supliciu sau ale victimelor unui asasinat”).

CLEISTOGAM adj. (despre flori) „care prezintă cleistogamie – cléistogame” 1938 (M. enc. agr. II, 97).

Fr. *cléistogame* (< *cléisto-* < gr. *κλειστός* „închis, care se poate închide” < *κλείω* „a închide” < *κλείς* „zăvor, cheie” + *-game* < gr. *γάμος* „uniune, nuntă”).

Fam.: **cleistogamie** s.f. „modalitate de autopolenizare a florilor, fără deschiderea caliciului” 1978 (DN³) < fr. *cléistogamie*.

Cf. **-gam, gamet, monogam, hierogamie, poligam.**

CLEMATITĂ s.f. „plantă cățărătoare, cultivată ca plantă ornamentală, care, în stare naturală, crește pe lângă garduri și prin păduri – clématite” 1883 (Brandza, Fl.).

Fr. *clématite*, împr. din lat. *clematitis*, *-idem* < gr. *κληματίτις* (< *κλήμα* „mlădiță, lăstar” < *κλάν* „a sparge”).

CLEMĂ s.f. „clește de lemn întrebuințat de șelar pentru a strânge și a ține bucațile de piele, când le coase; dispozitiv pentru fixat materiale, piese; agrafă – pince du sellier; crochet qui sert à joindre plusieurs pièces; agrafe” 1893 (var. *clem* s.n. DDRF).

Germ. *Klemme*. Var. *clem*, refăcută din pl. *cleme*. Sensul de „agrafă”, prin confuzie cu *clamă*.

Cf. **clamă, clemendeu.**

CLEMENDEU s.n. (Bih.) „bucată mică de oțel în formă de paralelogram, pe care se sprijină partea inferioară a unui drug de fier care susține prâsnelul la moară – cheville d’acier” 1886 (Pompiliu Bih.).

Probabil germ. *Klemmende* „capătul scoabei” (< *Klemme* „clemă, scoabă” ÷ *Ende* „capăt, sfârșit”) DA.

Cf. **clemă.**

CLEMENT adj. „care are capacitatea de a ierta ușor; îndurător, milostiv – clément” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *clément* (împr. din lat. *clemens*, *-ntem*), lat. neol. *clemens*, *-ntem*.

Fam.: **clemență** s.f. „iertare, îndurare” 1794 (Văcărescu, Ist.) < lat. neol. *clementia*, fr. *clémence*; **inclement** adj. „neiertător, neîndurător; aspru” 1939 (SDLR) < fr. *inclément*, lat. neol. *inclemens*, *-ntem*; **inclemență** s.f. „duritate, asprime” 1907 (Ibrăileanu, O. I, 307) < fr. *inclémence*, lat. neol. *inclementia*.

ĀLEN s.n. (Mold., înv.) „membru al unui tribunal, al unei societăți – membre d’un tribunal, d’une société” 1810 (Îns. ms. III, 272), var. *șlen*, var. grafică *cilen*.

Rus. *člen* „membru”.

Cf. **ciolan.**

CLENCI s.n, s.m., adv. „creangă (uscată) cu rămurele în formă de cârlig, de care se poate agăța ceva; ramură a cornului de cerb; cârlig, obiect cu formă ramificată (prepeleac, bold al cataramei, clantă, vârguță cu un cârlig în vârf care se leagă de coada coasei); ghimpe (în forma *clinci*); tăietură în formă de unghi ascuțit cu care se însemnează mieii; (fam.) motiv de ceartă, intrigă, șicană; piedică; subterfugiu; deloc – branche (morte) qui sert de crochet; andouiller; crochet; objet de forme ramifiée (pieu à deux bras, ardillon, loquet, cheville de la faux); épine; entaille faite sur la peau des agneaux; motif de dispute, intrigue, chicane; obstacle; subterfuge; pas du tout” 1519 (antrop. *Clinciul*, D. Bogdan, Gl.), var. *cleancă*, *cleangă* s.f. „lemn strâmb”, *cleci*¹, *clinci*².

V.sl. **klečī* CDED II 61, BER (cf. bg. *klečka*, *kleča* „bețișor, așchie”, rus. *kljač* „ciot de lemn, bară, căluș”, ucr. *kljač* „băț”, scr. *kleč* „căluș”, *klečka* „piedici de lemn puse la picioarele vitelor sau ale câinilor”, pol. *klek* „coarnele plugului”, sorab de sus *klak*, *klečk* „obiect încovoiat”) > *clinci* (forma *clenci*, neconformă cu modul obișnuit de redare a v.sl. *ę* în rom., a rezultat probabil din contaminare între *clinci* și *cleci* °); var. *cleci* < bg. **kleč* (< **klečī*), scr. *kleč* (cf. bg. *klečka* Capidan, DR 3, 1922–1923, 1088) // Bg. *klinče* (dim. lui *klin* „pană, ic”) DEX; cf. bg. *klinče* „cui de potcoavă” < *klin*, *klinka*, *klinčo* „om zgârcit”, rus. *klék* uscătură, bg. *klek* „jneapăn”, germ. *Kniehholz*, v.sl. *klečati* „a ingenunchia” DA; bg. *klenče*, *klinče* CADE; cf. v.sl. *ključi* „cârlig, cheie”, *kliuka* „șiretenie”, *klečati* „a se închina, a șchiopăta” SDLR; probabil creație expresivă din familia lui *clanț* CDER 2137.

Var. *cleancă*, *cleangă*, infl. de *creangă*.

Fam.: **clece**¹ s.f. pl. tantum „pari de lemn cu care se termină năvodul” 1898 (var. *cleci*², Damé, T.), var. *clece*² s.f. (sg.) < rus. *kljač* (< v.sl. **klečī*); **clenciuş** s.n. (dim.) c.1650 (Anon. Car.); **clenciuros** adj. „cu clenciuri, spinos, noduros; (fig.) încurcat” 1682 (var. *clinciuros*, Dosoftei, V. S. sept. 25^v); **clenciui** vb. refl. „a se certa, a-și căuta motiv de ceartă” 1927 (Şez. XXIII); **clenciuvă** s.f. (Buzău) „cârlig de prins canaturile ferestrei atunci când este deschisă” 1939 (SDLR) probabil ← **clengiugă* ← *clenci*; **clincios** adj. „cu clenciuri” 1683 (Dosoftei, V. S. ian. 34^v); **de-a clencea** loc. adv. „numele unui joc de copii” 1884 (H. V, 212), var. *de-a clincea*; **înclicîc** adj. (despre câini) „împreunat” 1909 (Pascu, Cim.); **înclicîcurat** adj. „îndoit, sucit; nehotărât, nestatornic” 1916 (Lungianu, Cl.) ← **înclicîcura* ← *clinciuri*, pl. lui *clinci* (= *clenci*) ° // ← *clinciură* DA.

CLENODIU s.n. (livr., Trans.) „bijuterie – joyau” 1812 (Şincăi, Hr.), var. *clinoid*. Germ. *Kleinod* (< germ. medie de sus *kleinōt* < *klein* „mic”).

CLEOMBĂNI vb. (Ban.) „(despre corzi) a vibra, a zbârâni; (despre cai) a clănțâni din dinți de foame – vibrer, claquer (des dents)” 1924–1931 (Novacovici, C. B.).

Rom. *clempăni*, posibil infl. de *bombăni* ° sau derivat de la o bază onomatopeică DA.

CLEOMPFĂR s.m. (Ban.) „tinichigiu – ferblantier” 1896 (Jb III, 318).

Germ. (şvab) *Klem(f)ner* (= *Klempner*) sau scr. *klompfer* (< germ.).

CLEP adj. (N Trans.; despre porci) „cu urechile clăpăuge – (en parlant des cochons) aux oreilles pendantes” 1886 (Pompiliu, Bih).

V.sl. *klepū* (< *klap-*, radical onomatopeic, cf. *klapati* „a plesni”), cf. scr. *klepa* DA.

Fam.: **căplean** adj. (Ban.) „clep” 1885 (H. XVIII, 295) ← *clepan*, cu metateză; **clepan** adj. (Mehed.) „clep” 1884 (H. IX, 91); **clepeş** adj. (despre cai și despre oi) „clăpăug” 1922 (Calul 472).

Cf. **clăpăug**.

CLEPCĂI vb. „a umbla prin mocirlă – patauger dans la boue” 1913 (Pamfile, A.R.).
Derivat de la o bază onomatopeică, cf. *clămpăi*, *cleampăi*.

CLEPET s.m. „scândurică de brad din care se face șindrila – merrain à échandoles” 1907 (Pamfile, J. II, 387), var. *clept*.
Et. nes., probabil înrudit cu ucr., rus. *klepka* „scândurică” DA.

CLEPEZĂU s.n. (S Trans.) „mâncare sărăcăcioasă făcută din caș și mălai, terci – plat ordinaire fait de fromage et de farine de maïs” 1906 (Viciu, Gl.).
Et. nec. DA.

CLEPS/DRĂ s.f. „instrument cu structură simetrică, format din două vase suprapuse care comunică printr-un orificiu, cu ajutorul căruia se măsoara timpul în funcție de câtă apă sau nisip se scurgea din vasul de deasupra în cel de dedesubt – clepsydre” 1822 (Bobb, DRLU), var. (înv.) *clepsidru* s.n.

Fr. *clepsydre*, lat. neol. *clepsydra* (< gr. *κλεψύδρα* < gr. *κλέπτειν* „a fura” + *ἕδωρ* „apă”).

Cf. **cleptofobie**, **cleptoman**.

CLEPȘ s.m. (S Trans.) „bețișor ascuțit la ambele capete, cu care se joacă țurca: (la atelaje) cui de lemn legat la capătul picicii – bâtonnet aiguisé aux deux bouts, utilisé à un jeu d'enfants; valet d'une entrave” 1931 (DA).

Et. nes., posibil contragere din *clempuș* DA.

CLEPTOFOBIE s.f. (med.) „teama de a nu fi victima unui furt sau de a nu comite un furt – cleptophobia” 1969 (D. med.).

Fr. *cleptophobie* (< gr. *κλέπτειν* „a fura” + gr. *-φοβία* < *-φοβος* < *φοβέιν* „a se teme”).

Cf. **clepsidră**, **cleptoman**.

CLEPTOMAN, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de un impuls patologic de a fura obiecte, fără să urmărească un câștig material – cleptomane” 1910 (Bianu, D. S.).

Fr. *cleptomane* (< gr. *κλέπτειν* „a fura” + *-μανής* < *μαίνεσθαι* „a fi cuprins de furie, delir”).

Fam.: **cleptomanie** s.f. (abstr.) 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *cleptomanie* (< gr. *κλεπτομανία* < *κλέπτειν* „a fura” + *μανία* „nebulie” < *μαίνεσθαι* „a fi cuprins de furie, delir”).

Cf. **clepsidră**, **cleptofobie**.

CLER s.n. „corpul slujitorilor consacrați ai Bisericii – clergé” 1581 (var. înv. *cliros*, Coresi, Ev.), var. înv. *clir*.

Lat. neol. *clerus* (< gr. *κλήρος* „obiect folosit pentru tragere la sorți, lucru obținut prin tragere la sorți”, de unde „lot atribuit unei biserici sau unui preot, funcție acordată unui preot”), germ. *Klerus*. Var. *cliros* < slavon *klirosŭ* < gr. *κλήρος*. Var. *clir* < ngr. *κλήρος*.

Fam.: **antierical** adj. „care este împotriva clerului” 1931 (CADE) < fr. *antierical*; **antiericalism** s.n. „atitudine ostilă față de cler; respingere a Bisericii ca instituție religioasă; respingere a amestecului clerului în viața publică” 1958 (DLRM) < fr. *antiericalisme*; **cleric** adj., s.m. „referitor la cler; membru al clerului” 1651 (var. înv. *cliric*, Myst.), var. *clilic*, *clilic* < lat. neol. *clericus* (< gr. κληρικός < κληρος), germ. *Kleriker*; var. *cliric* < slavon *klirikŭ* (< gr. κληρικός < κληρος); var. *clilic* ← *cliric* prin disimilare; **cleric** adj., s.m. „referitor la cler; susținător al clerului” 1840 (FM 348) < fr. *clérical*, lat. neol. *clericus*; **clericism** s.n. „doctrină care înclină să acorde clerului preponderență politică în stat” 1840 (FM 149) < fr. *cléricalisme*, germ. *Klerikalismus*; **clerică** s.f. (în v., Trans.) „seminar teologic” 1812 (Șincai, Hr.) ← *cleric*; **clericesc** adj. (în v.) „clerical” 1683 (var. *cliricesc* Dosoftei, V. S. ian. 20^a) ← *cleric*; var. *cliricesc* ← *cliric* sau < ngr. κληρικός cu adaptarea sufixului; **clericeste** adv. 1862 (Pontbriant, D.) ← *cleric* sau ← *cliricesc*; **clericist** adj. (rar) „clerical” 1996 (DEX²) ← *cleric*; **clericuș** s.n. (în v. Trans.) „seminarist” 1888 (Alexics, Magy. el.), var. (glumețe) *cârlicuș*, *ciricuș* < magh. *klericus* „cleric”; **clericie** s.f. (în v.) „starea de cleric” 1652 (Îndr. leg.) ← *cliric* (= *cleric*); **cliroșean** s.m. (în v.) „față bisericească, membru al clerului” 1682 (Dosoftei, V. S. oct. 85^a) < slavon (de redacție răsăriteană) *klirōšaninŭ*, pl. *klirōšane* (< *klirōsŭ* „cler”), pol. *klirōszanin*.

Cf. **clironom**.

CLERON s.n. (livr., înv.) „trompetă cu sunet ascuțit și pătrunzător – clairon” 1866 (Alecsandri, O. V, 790).

Fr. *clairon* < *clair* „clar”, cu sensul învechit „sonor” (< lat. *clārus*).

Cf. **chiar**, **clar**, **clarinet**, **clearing**, **declara**.

CLEȘTE s.m. „unealtă alcătuită din două pârghii articulate cu un bolț, care servește la strângerea, apucarea, tragerea unui obiect; fiecare dintre cele două apendice anterioare ale unei crustacee – tenailles; pines (de l’écrevisse)” 1509 (D. Bogdan, Gl.).

V.sl. *klěšti* (dualul lui *klěšta*), *klěštę* (pl. al lui *klěšta*), cf. bg. *klešti*, scr. *klešte*, rus. *klešti*.

Fam.: **cleștar**¹ s.n. „unealtă folosită la tragerea cercurilor pe vasele de lemn făcute din doage” 1898 (Damé, T.); **cleștet** s.n. „spasm, cârcel” 1900 (Barcianu, D.); **cleștișor** s.m. (dim.) 1879 (CDED); **cleștită** s.f. (dim.) „instrument de tipografie cu care se scot literele căzute între rânduri” 1850 (Iser, V.); **cleștiniță** s.f. (S Trans.) „cârlig, clanță, scoabă” 1862 (Pontbriant, D.), var. *cleșniță*, *cleșniță*; **cleștuț** s.n. (abstr., S Mold.) „prinderea cu ajutorul cleștelui” 1885 (H. III 49); **cleștuț** s.m. (dim., N Trans.) 1931 (DA); **descleșta** vb. „a desface dintr-o strânsoare” 1780–1801 (Micu, D.) ← *înceșta*, cu substituirea prefixului; **înceșta** vb. „a prinde ca într-un clește” 1642–1647 (Ureche, Let. I); **înceștat** s.n. (abstr.; med. pop., înv.) „o boală, probabil epilepsie” 1892 (Marian, Na.) ← *înceșta*; **înceștător** adj. „care strânge ca într-un clește” 1929 (DA) ← *înceșta*; **înceștătură** s.f. (med. pop., înv.) „o boală, probabil epilepsie; cârcel” 1581 (var. *înceștătură*, Coresi, Ev. 222) ← *înceșta*; var. *înceștătură* ← **încești*, var. a lui *înceșta*.

CLET s.n. (Ban.) „cameră mică în care se mănâncă, cămară – petite chambre qui sert de salle à manger, office” c.1650 (Anon. Car.), var. *cliet*.

Scr. *kljet*.

Cf. **cleată**¹, **clit**, **clitică**.

CLEVETI vb. „a vorbi de rău, a calomnia; a bombăni – médire, calomnier; grommeler” c.1500 (Psalt. Hur. 42^v, 103^r, 107^v), var. *cleviti*, *cliveti*, *cliviti*.

V.sl. *klevetati*.

Fam.: **clevesti** vb. (înv.) „a bârfi” 1879 (Ispirescu, U.) ← *cleveti* + *vesti* DA; **clevetă** s.f. (înv.) „calomnie, bârfă” c.1500 (Psalt. Hur. 108^r) < v.sl. *kleveta*; **clevetală** s.f. „bârfă” 1640 (Ceaslov rom.); **clevetitor**, **-toare** adj., s.m., s.f. „bârfitor” c.1500 (Psalt. Hur. 37^v, 83^r, 60^v); **clevetitură** s.f. „calomnie, bârfă” 1650–1681 (Milescu Spătarul, A. – O.), var. (înv.) *clefetitură*; **clevetnic** s.m. (înv., livr.) „bârfitor, calomniator” c.1500 (Psalt. Hur. 61^v) < slavon *klevetnikū*.

CLIC¹ s.n. (înv.) „strigăt de bucurie, chicot – cri de joi” 1688 (Biblia).

V.sl. *klikū* „strigăt”.

Fam.: **clicuti** vb. (înv.) „a scoate strigăte de bucurie” 1688 (Biblia).

CLIC² s.n. (Trans.) „pâine necoaptă; clisă, clei, terci; femeie murdară – pain mal cuit; masse glouante (terre, aliment, bouillie etc.); femme sale” 1825 (LB).

Probabil rom. *cliuc* < scr. *kljuk* „tescovină” DA (cf. *cliuc*, *cluc*).

Fam.: **clică**³ s.f. „noroi, nămol” 1879 (CDED II); **clicăi**³ vb. „a face lipicios, a întări” 1862 (Pontbriant, D.); **clicos** adj. „lipicios, clisos” 1825 (LB); **înclicosi** vb. (Trans.) „a deveni cleios” 1806 (Șincai, Economia) ← *clicos*.

CLIC³ interj. care imită un zgomot scurt și sec; s.n. „apăsare a unui buton pentru a da o comandă pe ecranul unui calculator” – „clit” 1975 (DEX¹), var. grafică *click*.

Engl. *click*, fr. *clit* (onomatopee).

Fam.: **clica** vb. „a selecta, pe un computer, o fereastră, un simbol etc., făcând clic în dreptul elementului respectiv” 2005 (DOOM²) ← *clit*³ sau engl. (*to*) *click* ° // fr. *cliquer* DEX; **clicăi**² vb. „a clica” 2005 (DOOM²).

Cf. **declit**.

CLICĂ¹ s.f. „număr restrâns de oameni, asociați în vederea unor scopuri reprobabile – clique” 1838 (Pogor, H. 110).

Fr. *clique* „grup de oameni, fanfară militară”, probabil < v. fr. *cliquer* „a face zgomot” (TLF).

Cf. **clichet**.

CLICĂ² s.f. (Mehed.) „pică, necaz – rancune, pique” 1914 (I. Cr. VII, 155).

Et. nec. // Cf. *pică* DA.

CLICĂI¹ vb. „a fi mereu bolnav, a fi bolnăvicios, a fi slab – être maladi” 1931 (DA).

Probabil rom. **licăi* (cu anticiparea velarei) ← *lit*, interj. (repetată) care imită un sunet slab, o lumină pâlpâitoare, folosită metaforic pentru starea de agonie, cf. *licări* „a pâlpâi; a respira greu, a fi pe moarte” (DGS II) ° // Cf. *clincăi* DA (cuvânt inexistent în DA, atestat în MDA cu sensul „a scoate un sunet asemănător celui produs de lovirea unui metal”).

CLICHET s.m., s.n. „bară scurtă oscilantă, cu un capăt fix, care oprește mișcarea înapoi a unei roți dințate – cliquet” 1949 (LTR¹).

Fr. *cliquet* < v. fr. *cliquer* „a face zgomot” (TLF).

Cf. **clică**¹.

CLICI s.m. (Ban., SV Trans.) „spată (la cal, la porc), șold – épaule (de cheval), palette (du cochon), hanche” 1582 (PO).

Scr. *ključ* sau v.sl. *ključī* „cheie, claviculă”.

Fam.: **cliuci**² s.n. (hapax, Psalt. Hur., Ps. 131, 4, în forma de D. pl. *cliucirelor* [= probabil *cli(u)ciurelor*, cf. Densusianu, HLR II, 505-506], traducere greșită a v.sl. *skranija* „tâmplă”) c.1500 < v.sl. *ključī* „cheie, claviculă”.

Cf. **cliuci**¹, **clucer**, **colcer**.

CLICIN s.n. (Trans.) „îmbrăcăminte pentru băieți, asemănătoare cu o salopetă, care se încheie la spate – vêtement pour les garçons, semblable à une salopette, boutonné derrière” 1888 (Pitiș, Șch.), var. *clece*³ s.f., *clechie* s.f., *clīc*⁴, *clīchin*, *clīchină* s.f., *clochie* s.f.

Săs. *klītšə(n)*, *klīχə(n)*, *kläitšən* (= germ. *Kleidchen* „costumaș”, dim. lui *Kleid*). Formele cu *-ch-*, probabil hipercorecte. Var. *clochie*, cf. săs. *kloitšən*^o sau infl. de *rochie* DA.

CLIENT s.m. „persoană care cumpără de la un magazin; beneficiar al unui prestator de servicii (hoteliere, juridice, medicale etc.); (la romani) persoană care se pune sub protecția unui om influent, numit patron; (p. ext., azi) protejat al unui personaj influent – client” 1812 (Șincai, Hr. III, p. 349), var. (înv.) *cliente*.

Fr. *client* (împr. din lat. *cliens*, *clientis*).

Fam.: **clientă** s.f. 1871 (LM); **clientelar** adj. „(despre raporturi) bazate pe favoritism; (ist., despre state) aflate sub protecția Romei, în regim de clienți” 1939 (SDLR) < fr. *clientelaire*^o sau ← *clientelă* SDLR // ← *client* DEX; **clientelă** s.f. „totalitatea clienților unui personaj influent sau ai unui prestator de servicii; (la romani) totalitatea clienților unui patron” 1812 (Șincai, Hr.) < lat. neol. *clientela*, fr. *clientèle*; **clientelism** s.n. „atragera a unei susțineri (politice, electorale, economice) prin recompense ilicite” 1997 (Dimineața, 20 sept. în DCR³) ← *clientelă*^o sau < it. *clientelismo*.

CLIMACTERIU s.n. „perioadă a vieții corespunzătoare încetării fiziologice a funcției sexuale, care se caracterizează printr-un ansamblu de modificări hormonale, somatice și psihice; perioadă critică din viața omului, care se credea că se repetă din șapte în șapte ani – âge critique, ménopause ou andropause; année climaterique” 1871 (LM).

Germ. *Klimakterium* (< lat. savant *climacterium*, forma de neutru a adj. *climacterius* „(an) critic” < *climacter* „climacteriu” < gr. *κλιμακτήρη* „treaptă; climacteriu” < *κλίμαξ* „scară” < *κλι-*, radicalul verbului *κλίνειν* „a înclina”). Cu sensul medical modern, posibil și engl. *climacterium*.

Fam.: **climateric**² adj. (înv.) „ajuns la un punct critic” 1717–1723 (Cantemir, Hr.), var. *climateric* < lat. neol. *climatericus* = *climactericus* (< gr. *κλιμακτηρικός* < *κλιμακτήρη*), cu pierderea lui *-c-* din grupul *-ct-* sub infl. lui *clima*, *climatis* „climă”.

Cf. **antecliză**, **climax**, **climă**, **clinic**, **clinograf**, **clinometru**, **clinorombic**, **clinoterapie**, **clisis**, **clitic**, **diaclinal**, **monoclinic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclînic**, **triclînui**.

CLIMAX s.n. „punct culminant (al unei acțiuni, proces etc.); figură retorică constând în desfășurarea ascendentă a ideilor; (biol.) fază finală într-o succesiune ecologică, caracterizată printr-o relativă stabilitate – climax” 1871 (var. înv. *climace* LM).

Fr. *climax* (< gr. κλίμαξ „scară; gradație ascendentă a ideilor” < κλι-, radicalul verbului κλίνειν „a înclina”). Cu sensul biol., posibil și engl. *climax*. Var. *climace*, după lat. neol. *climax*, *climacem*.

Fam.: **anticlîmax** s.n. „gradație descendentă; opoziție într-un context a două gradații, una ascendentă și alta descendentă” 1900 (Enc. rom. II, s.v. *gradațiune*) < fr. *anticlimax*; **subclîmax** s.n. „asociație vegetală care nu poate atinge stadiul de climax (din cauza condițiilor de mediu etc.)” 1965 (LTR²) ← *climax* DLR după fr. *sous-climax* sau din engl. *subclimax* °.

Cf. **antecliză**, **climacteriu**, **clîmă**, **clînic**, **clinograf**, **clinometru**, **clinorombic**, **clinoțerapie**, **clîsis**, **clîtic**, **diaclinal**, **monoclînic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclînic**, **triclîniu**.

CL/IMĂ s.f. „totalitatea fenomenelor meteorologice care caracterizează o anumită regiune – climat” 1780 (Gherasim Putneanu, Gheografie).

Ngr. κλίμα, -ατος (< v.gr. κλίμα „înclinație”, de unde, cu referire la înclinarea razelor solare, „latitudine, regiune” < κλι-, radicalul verbului κλίνειν „a înclina”) DA, SDLR, Ursu, TȘ, TDRG^{2,3}, it. *clima* LM, Ursu, TȘ, germ. *Klima* CADE, DA, Ursu, TȘ, DEX, lat. neol. *clima* DA, Ursu, TȘ, DEX.

Fam.: **aclimata** vb. (înv.) „a (se) aclimatiza” 1848 (Negulici, V.) < fr. *acclimater*; **aclimatație** s.f. (înv.) „aclimatizare” 1848 (Negulici, V.), var. *aclimatațiune* < fr. *acclimatation*; **aclimatiza** vb. „(despre animale sau plante) a se adapta sau a face să se adapteze la un nou climat; (fig., despre oameni) a se obișnui cu noi condiții de viață” 1859 (în forma *aclimatizare*, Bălășescu, D.R.-Fr.) < germ. *akklimatisieren*; **astroclimat** s.n. „totalitatea condițiilor climatice relevante pentru efectuarea de observații astronomice” 1988 (DEX-S) < engl. *astroclimate*, rus. *astroklimat* ° // fr. *astroclimat* DEX (cuvânt foarte puțin atestat); **balneoclimateric** adj. (despre localități, stațiuni) „balnear și climateric” 1953 („Scânteia”, nr. 2672) ← *balneo-* + *climateric*; **balneoclimatic** adj. (rar) „balneoclimateric” 1955 (DLRLC I) ← *balneo* + *climatic*; **bioclimatic** adj. „referitor la influența climei asupra organismelor vii” 1978 (DN³) < fr. *bioclimatique*; **bioclimatolog** s.m. „specialist în bioclimatologie” 1978 (DN³) < fr. *bioclimatologue* DEX sau ← *bioclimatologie* °; **bioclimatologie** s.f. „știință care studiază influența climei asupra organismelor vii” 1949 (LTR¹) < fr. *bioclimatologie*; **climat** s.n. „climă; (fig.) mediu social, politic, moral, ambianță” 1717–1723 (pl. *climate*, Cantemir, Hr.) < lat. neol. *clima*, *climatis*, ngr. κλίμα, -ατος, ulterior și fr. *climat*; **climateric**¹ adj. „privitor la climă; cu climă potrivită pentru tratament medical” 1868 (I. Ionescu, Agr. M.) < fr. *climatérique*, cu sensul inițial „climateric”², reinterpretat ca derivat din *climat*; **climatic** adj. „referitor la climă” 1844 (Filipescu, D.) < germ. *klimatisch* DA, fr. *climatique* CADE, DEX, TDRG^{2,3}; **climatism** s.n. „totalitatea condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească o stațiune climaterică” 1978 (DN³) < fr. *climatisme*; **climatiza** vb. „a asigura temperatura și umiditatea optime într-o încăpere” 1978 (DN³) < fr. *climatiser* DEX sau refăcut din *climatizare* °; **climatizare** s.f. „asigurarea temperaturii și umidității optime într-o încăpere” 1949 (LTR¹) < fr. *climatization*, cu echivalarea sufixului ° // ← *climatiza* DEX; **climatizator** s.n. „aparat pentru efectuarea climatizării” 1978 (DN³) ← *climatiza*, după fr. *climatiseur*; **climatizor** s.n. „aparat pentru efectuarea climatizării” 1978 (DN³) < fr. *climatiseur*; **climatografic** adj. „referitor la descrierea climatelor” 1988 (DEX-S) < fr. *climatographique*; **climatografie** s.f. „descriere a climatelor” 1958 (LTR², IV) < fr. *climatographie*; **climatogramă** s.f. „reprezentare grafică a principalelor date meteorologice pentru o regiune” 1978 (DN³) < fr. *climatogramme* ° sau ← *climat* + *-gramă* DEX; **climatolog** s.m. „specialist în climatologie”

1975 (DEX¹) < fr. *climatologue* sau ← *climatologie*; **climatologă** s.f. „specialistă în climatologie” 1975 (DEX¹) ← *climatolog*; **climatologic** adj. „care aparține studiului climei” 1871 (LM) < fr. *climatologique*; **climatologie** s.f. „ramură a geografiei care se ocupă cu studierea climei de pe glob și cu importanța ei pentru viața organică” 1852 (Barasch, M.) < fr. *climatologie*; **climostat** s.n. „instrument cu care se măsoară efectul termic al factorilor climatici asupra clădirilor” 1958 (LTR²) < germ. *Klimostat*, rus. *klimostat* // fr. *climostat* DEX (cuvânt a cărui existență nu a putut fi confirmată); **declimata** vb. „a scoate un organism din mediul său obișnuit” 1848 (Negulici, V.) < fr. *déclimater*; **declimatiza** vb. „a declimata” 1871 (LM) ← *de-* + [*a*]climatiza; **desclimata** vb. (înv., rar) „a declimata” 1871 (LM) < fr. *déclimater*, cu echivalarea prefixului; **desclimatiza** vb. (înv., rar) „a declimata” 1871 (LM) ← *des-* + [*a*]climatiza; **înclimata** vb. (înv.) „a aclimatiza” 1847 (I. Ionescu, F.), var. *înclimăta* ← *în-* + *climat* + *-a*, după fr. *acclimater*; **macroclimă** s.f. „climat al unei regiuni întinse” 1978 (DN³) < germ. *Makroklima*; **microclimat** s.n. „climă specifică unui teritoriu limitat (localitate, pădure, vale etc.)” 1948 (Contemp. 113, 1/1) < fr. *microclimate*; **microclimatic** adj. „referitor la microclimat” 1960 (MG I, 165) ← *microclimat*; **microclimatologie** s.f. „știința care se ocupă cu studiul microclimatelor” 1949 (Leg. ec. pl., 490) < fr. *microclimatologie* DN³ sau ← *microclimat* DLR; **microclimă** s.f. „microclimat” 1948 (Contemp. 113, 1/1) < germ. *Mikroklima*; **paleoclimatologie** s.f. „disciplină care se ocupă cu studierea climei din trecutul Pământului” 1952 (LTR IV) < fr. *paléoclimatologie*; **paleoclimă** s.f. „climă din trecutul îndepărtat al Pământului” 1965 (DER) ← *paleo-* + *climă*; **pedoclimatic** adj. „referitor la microclimatul solului” 1978 (DN³) < fr. *pédoclimatique* (< *pédoclimat* < *pédo-* < gr. *πέδον* „sol” + *climat*), engl. *pedoclimatic* ° // *pedo-* + *climatic* DEX; **reacclimatiza** vb. „a se aclimatiza din nou” 1978 (DN³) ← *aclimatiza*; **topoclimatologic** adj. „referitor la influența condițiilor topografice asupra climatului” 1988 (DEX-S) < fr. *topoclimatologique* ° sau ← *topoclimatologie*, cu substit. sufixului ° // fr. *topoclimatologie* DEX; **topoclimatologie** s.f. „ramură a climatologiei care studiază influența condițiilor topografice asupra climatului” 1974 (RL 30 XII, 4) < fr. *topoclimatologie* (< *topo-* < gr. *τόπος* „loc” + *climatologie*), posibil și engl. *topoclimatology* ° // ← *topo-* + *climatologie* DEX; **topoclimă** s.f. „climă determinată de condițiile geografice locale (de relief) sau de suprafețele ocupate de construcții” 1966 (DER) ← *topo-* + *climă*, după fr. *topoclimat*.

Cf. **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **clinic**, **clinograf**, **clinometru**, **clinorombic**, **clinoterapie**, **clîsis**, **clitic**, **diaclinal**, **monoclinic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclîn**, **triclîn**, **triclîniu**.

CL/MPOTĂ s.f. (Trans.) „felie mare de pâine – quignon de pain” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nes., posibil ← **clifotă* (← *clifan* „bucată de pâine”, cu substit. sufixului), cu nazala după *cleanf* „bucată de pâine” ° (cf. *clifan* DA).

CLIMUNC s.n. (Buc.) „unghi, clin – angle, coin” 1913 (com. A. Tomiac în DA).

Germ. *Krümmung* „încovoiere, curbură” (< *krümmen* „a se curba”), posibil infl. de *clin*, N. Drăganu, DR 3, 1922–1923, 708.

CLIN¹ s.m., s.n. „unealtă de cizmărie (probabil un fel de pană); (p. anal.) petic de pământ (loc sau moșie) în formă de triunghi; bucată de material textil, de formă triunghiulară sau trapezoidală, folosită în croitorie cu scopul de a lărgi anumite obiecte de îmbrăcăminte – coin de cordonnier; coin de champ; empîcement” 1634 (DRH B XXIV, 503).

V.sl. *klinŭ* „cui, pană de lemn”, bg., scr. *klin* „pană, cui; bucată de material textil”.

Fam.: **clinişor** s.m. (dim.) 1913 (Pamfile, A. R.); **clinţ** s.n. (N Trans.) „clin; bucată mică și înclinată de pământ arabil” 1890 (Vaida, Săl.) < scr. *clinac* (genitiv *klinca*, dim. lui *klin*); **clinuţ** s.n. (dim., Trans., Buc.) 1913 (com. Marian în DA); **glinţă** s.f. (Trans., Munt.) „popic cu care se joacă tinerii” 1872 (var. *clince*, Baronzi, L. 44), var. *glince* < scr. *clinac* (genitiv *klinca*, diminutivul lui *klin*); var. cu *-ce*, sub infl. lui *mince* (= *minge*); **înclina**² vb. „a pune clini la o cămaşă, la o haină” 1870 (Costinescu, V.).

CL/ŃĂ s.f. (livr.) „suprafaţă înclinată, pantă – pente, versant” 1841 (Heliade-Rădulescu, O.² III, 89).

It. *china* (< *chinare* „a înclina” < lat. *clīnāre* REW 1990), cu refacerea grupului *cl-* prin relatinizare.

Cf. **declina**, **decliv**, **închina**, **înclina**¹.

CLINC interj. care imită un sunet cristalin, produs de ciocnirea unor obiecte metalice sau de sticlă – interj. qui imite le cliquetis, 1868 (var. *cling*, Eminescu, O. VIII, 442).

Onomatopee.

Fam.: **clinchet** s.n. „sunet cristalin produs de ciocnirea unor obiecte metalice sau de sticlă” 1868 (Alecsandri, „Iarna” în O. I, 815), var. *clincăt*, *clîngăt* ← *clinc* DA, DEX (CADE: origine onomatopeică; CDER 2150: creație expresivă) // ← **clinchi*, verb de origine onomatopeică, cf. *clăncăi*, dar și germ. *cling* (interj.) TDRG; creație personală a lui Alecsandri, după fr. *cliquetis* SDLR.

CL/NCHER s.n. „produs obținut la fabricarea cimenturilor prin încălzirea materiei prime până aproape de temperatura de vitrifiere și prin transformarea ei într-o masă compactă și dură – clinker” 1958 (DLRM).

Germ. *Klinker* (< ol. *klinker(t)* < *klinken* „a zăngăni”).

CLINCI¹ s.n. „înceleștare reciprocă a partenerilor la box – clinch” 1978 (DN³).

Engl. *clinch* (< verbul *clinch* „a (se) prinde strâns”).

Fam.: **clîncing** s.n. „clinci” 1978 (var. *clîncin*, DN³) < engl. *clinking*.

CLINGHER/Ţ s.n. „metal preparat dintr-un amestec de azbest, cauciuc și un liant mineral, folosit la fabricarea unor garnituri rezistente la temperaturi și la presiuni înalte – klingerite” 1958 (DLRM).

Germ. *Klingerit* (< antrop. [*Richard*] *Klinger*, inventatorul acestui material).

CL/NIC adj. (med.) „referitor la observarea directă a bolnavilor – clinique” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V.).

Fr. *clinique* (< lat. savant *clinicus* < gr. *κλινικός* „referitor la îngrijirea bolnavilor la pat” < *κλίνη* „pat” < *κλίνειν* „a înclina”).

Fam.: **clînică** s.f. „spital sau secție într-un spital în care viitorii medici își fac practica la patul bolnavilor, sub îndrumarea profesorilor; (p. ext.) spital; disciplină medicală al cărei studiu se bazează pe observarea directă a bolnavilor” 1829 (AR I) < fr. *clinique*, germ. *Klinik* (< lat. [*ars*] *clinica* < *clinicus* sau *clinice* < gr. *κλινική* [*τέχνη*]); **clîncian** s.m. „medic care lucrează într-o clinică” 1930 (Curentul 2 XII) < fr. *clinicien*; **paraclînic** adj.

„(despre o examinare medicală) cu mijloace suplimentare față de cea făcută prin observarea directă a bolnavului” 1978 (DN³) < fr. *paraclinique* ° // < *para-* + *clinic* DEX; **policlinică** s.f. „instituție medicală de consultații și de tratament ambulatoriu, alcătuită din mai multe specialități” 1930 (CADE) < fr. *polyclinique* (< germ. *Poliklinik*, inițial „învățământ adresat studenților avansați la medicină, bazat pe participarea la consultații la domiciliu” < gr. *πόλις* „oraș” + *Klinik*); **subclinic** adj. „(despre boli, simptome etc.) care nu se manifestă evident” 1969 (D. med. II) ← *clinic*, după fr. *sous-clinique*.

Cf. **aclinic** (Addenda), **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **climă**, **clinograf**, **clinometru**, **clinorombic**, **clinatorapie**, **clîsis**, **clitic**, **diaclinal**, **monoclinic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclînic**, **triclîniu**.

CLINOGRAF s.n. „instrument pentru măsurarea înclinării pe verticală sau pe orizontală a unui strat de teren – clinographe” 1949 (LTR¹).

Fr. *clinographe* (< *clino-* < gr. *κλίνειν* „a înclina” + *-graphie* < gr. *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Cf. **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **climă**, **clînic**, **clîsis**, **clitic**, **diaclinal**, **monoclinic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclînic**, **triclîniu**, **grafie**.

CLINOMETRU s.n. „instrument care măsoară unghiul de înclinare a straturilor geologice sau a suprafeței Pământului față de un plan orizontal – clinomètre” 1871 (LM).

Fr. *clinomètre* (< *clino-* < gr. *κλίνειν* „a înclina” + *-mètre* < gr. *-μέτρης* „care măsoară” < *μετρεῖν* „a măsura” < *μέτρον* „măsură”).

Fam.: **giroclinometru** s.n. „clirometru giroscopic” 1964 (DER II) < fr. *gyroclinomètre* (< *gyro-* < gr. *γύρος* „cerc + *clynomètre*).

Cf. **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **climă**, **clînic**, **clîsis**, **clitic**, **diaclinal**, **metru**, **monoclinic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclînic**, **triclîniu**.

CLINOROMBIC adj. „sistem de cristalizare al cărei tip e o prismă având ca bază un romb – clinorhombique” 1931 (CADE).

Fr. *clinorhombique* (< *clino-* < gr. *κλίνειν* „a înclina” + *rhombique* „rombic” < *rhombe* „romb” < gr. *ρόμβος*).

Cf. **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **climă**, **clînic**, **clîsis**, **clitic**, **diaclinal**, **monoclinic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclînic**, **triclîniu**, **romb**.

CLINOTERAPIE s.f. „tratament medical prin repaus la pat – clinothérapie” 1962 (DER).

Fr. *clinothérapie* (< *clino-* < gr. *κλίνη* „pat” < *κλίνειν* „a înclina” + *thérapie* „terapie” < gr. *θεραπεία* „îngrijire” < *θεραπεύειν* „a îngrijii”).

Fam.: **clinatorapie** adj. „de clinoterapie” 1988 (DEX-S) ← *clinoterapie* sau fr. *clinothérapie*.

Cf. **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **climă**, **clînic**, **clîsis**, **clitic**, **diaclinal**, **monoclinic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclînic**, **triclîniu**, **terapie**.

CLINTI vb. „a (se) mișca puțin din loc, a (se) urni; (rar) a (se) schimba, a (se) modifica; (înv., refl.) a șovăi – remuer, ébranler; (rarement) changer; (vieilli) hésiter, vaciller” 1688 (Biblia).

Et. nes., probabil rom. *crinti* (< v.sl. *krętati* „a îndoii, a răsuçi”, cf. *scrinti* = *scrânti*) (CDER 2151), infl. formal și semantic de *clăți* (SLDR: rudă cu *clătina* și infl. de *scrânti*, cf. *sclinti*) // Posibil sl. **klentiti* < *klenuti* „a mișca, a agita” + *klatiti* „a clătina” sau ← *clăți* + *sminti* DA; v.sl. *klatiti* „a scutura, a agita” CDED II, 61; et. nec. TDRG, DEX.

Fam.: **clint** s.n. (rar, livr.) „clintire” 1902 (Coșbuc, *În zori*), der. regresiv; **clinteală** s.f. (abstr.) 1633 (DRH B XXV, 128); **clintit** s.n. (abstr.) 1931 (DA); **clintitor** adj. (rar) „care clintește” c.1730 (Axinte Uricariul, Cron. II); **clintitură** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.); **neclintire** s.f. „imobilitate, statornicie” 1819 (Doc. Cal. I, 600) ← *clintire*; **neclintit** adj. „nemișcat, neschimbat, statornic, ferm” 1611 (DIR B II, nr. 14), var. *neclentit*; **preclinteală** s.f. (Olt.) „nebungie” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea 191) ← *preclinti*; **preclinti** (Olt.) „a înnebuni (ușor)” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea 191); **proclinteală** s.f. (V Munt.) „luxație, scrântitură” 1967 (Udrescu, Gl.) ← *proclinti*; **proclinti** vb. (V Munt.) „a (se) luxa, a (se) scrânti, a (se) strivi” 1967 (Udrescu, Gl.).

CLIP¹ s.n. „succesiune de secvențe video, realizată pentru a promova un cântec, un politician, un produs etc. – video-clip” 1997 (DCR²).

Refăcut din *videoclip* sau engl. *clip*, inițial „decupaj (dintr-un film)” < *clip* „a decupa, a rețeza”.

Fam.: **videoclip** s.n. „scurt film cu caracter artistic sau publicitar” 1984 (România literară, 30 VII, p. 23 în DCR³) < fr. *vidéoclip*.

Cf. **cliper**.

CLIPER s.n. „navă rapidă cu pânze, de mari dimensiuni, cu cel puțin trei catarge și cu puntea superioară mult ridicată la proră și la pupă – clipper” 1966 (DN²).

Fr. *clipper* (< engl.), engl. *clipper* (< [to] *clip* „a despica”, folosit metaforic pentru ambarcațiunile care „taie” valurile).

Cf. **clip¹**.

CLIPEU s.n. (înv., livr.) „scut, pavăză – bouclier” 1812 (Șincai, Hr. II).

Lat. neol. *clipeus*, *clipeum*.

CLIP/ vb. „a închide și a deschide repede ochii; a sclipi; (Buc.) a moțâi – cligner de l’oeil, clignoter, ciller; briller; somnoler” 1573–1578 (Psalt. Sch.).

V.sl. *klepati* „a ciocâni, a bocâni, a bate”; pt. sens, cf. bg. *klepja* „a astupa și destupa alternativ orificiile unui instrument de suflat; a face cu ochiul”, *klepnuvam*, *klepavam*, *klepna* „a închide ochii, a moțâi”, *klepem* „a clipi”, *klepka*, *klepač* „pleoapă”, ucr. *klipati* „a clipi” (< v.sl. **klępati*, formație iterativă de la aceeași bază *klep-*).

Fam.: **clip²** s.n. (rar, livr.) „clipă” 1857 (Negruzzi, P.T.) ← *clipă* (der. regresiv); **clipă** s.f. „moment, interval de timp foarte scurt; (înv.) mișcarea instantanee a pleoapelor, clipire” 1683 (Dosoftoi, V. S. 75’); **clipeală** s.f. „clipire; clipă, minut” 1643 (Varlaam, Caz.); **clipealnic** adj. „de o clipă, instantaneu” 1862 (Pontbriant, D.) ← *clipeală*; **clipească** adj. (rar, livr.) „de o clipă, momentan, trecător” 1875 (Alecsandri, Răpirea Bucovinei, în Conv. lit. IX); **clipească** adj. „scânteietor, sclipicios” 1893 (DDR) ← *clipi* (= *sclipi*) sau ← *sclipicios*; **clipească** adv. (rar, în poezie) „într-o clipă” 1875 (Alecsandri, L. 96) ← *clipă*; **clipească** s.n. (abstr.) 1560–1562 (Coresi, Pravila); **clipească** s.f. „clipă” 1794–1821 (Budai-Deleanu, T.); **clipească** adj. (rar) „care clipește” 1869–1874 (Eminescu, *Avatarii faraonului Tla*); **clipească** s.f. (abstr.) 1566 (Coresi, L.); **neclipească** s.f. „neîncetare” 1900 (Barcianu, D.) ← *clipească*; **neclipească**

adj. (înv.) „care nu clipește; fix, imobil” 1798 (GCR II, 163); **scliceală** s.f. (abstr.) sf. sec. XVIII (C. pict. bis., 398) ← *sclipi*; **sclipet**¹ s.n. (abstr.) 1931 (C. Petrescu, C. V.), var. *sclipăt*¹, *sclipăt*¹ ← *sclipi*; **sclipet**¹ s.m., (rar) s.n. numele mai multor specii de plante cu flori 1903 (Marian, Ins.), var. *scălăpăt*, *sclipăt*², *sclipăt*², *sclipeț*², *scripăt*, *scripeț*¹ ← *sclipi*; **scliceței** s.m. pl. tantum (bot.) „*Potentilla erecta*” 1968 (Borza, D.) ← *sclipeț*¹; **sclipi** vb. „a produce o lumină intermitentă, a scânteia; a străluci; (reg.) a clipi” 1620 (var. înv. *scripi*, Moxa, C.), var. *scălănci*, *sclipiți*; **sclicici** s.n. „particule sclipitoare folosite ca ornament (în îmbrăcăminte, cosmetice etc.)” 1887 (antrop. *Sclipici*, Granda, Vlăs.) ← *sclipi*; **sclicipios** adj. „sclipitor” 1825 (LB) ← *sclipi*; **sclipind** adj. (livr.) „sclipitor” 1842 (FM) ← *sclipi*; **sclipiș** s.n. (Argeș) „sclipire” 1967 (Udrescu, Gl.) ← *sclipi*; **sclipit**¹ s.n. (abstr.) 1825 (LB) ← *sclipi*; **sclipit**² adj. (înv.) „sclipitor” 1818 (Budai-Deleanu, Lex.) ← *sclipi*; **sclipitor** adj. „care sclicește, scânteietor” 1805 (Crișan, LWLH, apud TDRG²) ← *sclipi*; **sclipitură** s.f. (abstr., rar) c.1832 (I. Golescu, Cond.) ← *sclipi*; **sclipos** adj. (Olt.) „sclipitor, lucios” 1967 (Gl. Olt.) ← *sclipi*, după *lucios*; **sclipu**² vb. (reg.) „a clipi” 1913 (Pamfile, C.Ț.) ← *sclipi*. Cf. **clipo**¹, **clipot**, **clopot**, **colopaci**.

CLIPOCI¹ vb. (Mold., Buc.) „a i se închide cuiva ochii de somn, a moțai, a ațipi ușor – clignoter, somnoler, dormir tout debout” 1856 (Sbiera, Pov.).

Et. nes., probabil ← *clipi* + *-oci*, cf. *scornoci* (< *scornî*), *scotoci* (< *scoate*), *pisoci* (< *pisa*) Form. cuv. III sau ← **clipăci* ← **clipaci* < bg. *klepač* „pleoapă” DA (cf. bg. *klepač* TDRG, DEX).

Fam.: **clipoceală**¹ s.f. „moțială, somnolență” 1881 (Eminescu, *Scrisoarea II*); **clipocit**¹ s.n. (abstr.) 1931 (DA); **clipoceală** s.f. „moțială, somnolență” 1899 (Șez. VIII) ← *cliposi*; **cliposi** vb. (Trans.) „a moțai” 1906 (Viciu, Gl.) ← *clipoci*, cu substit. sufixului; **sclicipoci** vb. (rar) „a clipoci” 1933 (Popa, Vel.).

Cf. **clipi**, **clipot**, **clopot**.

CLIPOT s.n. „murmur, susur, sunet slab produs de apa în mișcare – murmure de l'eau” 1906 (Săm. VI, 457)

V.sl. **klepot* „bătaie, ciocănitură, zgomot” < *klepati* „a ciocăni, a bocăni, a bate” (> rom. *clipi*), cf. ceh. *klepot* „ciocănitură”, scr. *klepet* „clinchet, dangăt”, v.sl. *klopot* „zângănit, zgomot” (> rom. *clopot*) DA.

Fam.: **clipoceală**² s.f. „zgomot ușor făcut de o apă curgătoare; susur, murmur” 1933 (Călinescu, C.N.) ← *clipoci*²; **clipoci**² vb. (despre apă) „a murmura, a susura” 1913 (Pamfile, A. R.) ← *clipoti*, cu substit. sufixului ° // ← *clipoti* cu pronunțare dialectală DA; formație onomatopeică DEX; **clipocit**² s.n. (abstr.) ← *clipoci*²; **clipoti** vb. (despre apă) „a murmura, a susura” 1922 (C. Petrescu, S. R. 141); **clipotit** s.n. (abstr.) „sunetul produs de bătaia valurilor, murmur, susur al apei” 1911 (Conv. lit. XLV) ← *clipoti*.

Cf. **clipi**, **clipo**¹, **clopot**.

CLIPS s.n. „obiect de podoabă (agrafă, broșă, cercel) care se prinde cu un fel de clapă sau cu un ac cu arc; piesă formată din două elemente, care se asamblează și se desfac cu ușurință – clip” 1966 (DN²).

Germ. *Klips*.

CLIRONOM s.m. (înv.) „moștenitor – héritier” 1676 (Zosim), var. *clilonom*.

Ngr. *κληρονόμος* (< v.gr. < *κλήρος* „lucru obținut prin tragere la sorti, lot, parte care revine cuiva” + *-νόμος* < *νέμειν* „a atribui, a repartiza”, *νέμεσθαι* „a-și primi partea”).

Fam.: **clironoamă** s.f. 1836 (var. *clironomă*, Doc. Câmp. 408); **clironomi** vb. „a moșteni” 1776 (Uricariul XI) < ngr. *κληρονομώ*, **clironomic** adj. „de moștenire” 1862 (Pontbriant, D.); **clironomicesc** adj. „de moștenire” c.1800 (Uricariul III, 115) < ngr. *κληρονομικός*, cu adaptarea sufixului; **clironomie** s.f. „(drept de) moștenire” 1705 (Cantemir, I. I.), var. *cleronomie* < ngr. *κληρονομία*; **clironomisi** vb. „a moșteni” 1700 (Doc. Cal.) < ngr. *κληρονόμηση*, aor. lui *κληρονομώ*; **clironomisit** s.n. (abstr.) 1931 (DA) ← *clironomisi*; **clironomisitor** adj., s.m. „moștenitor” 1857 (Polizu, V.) ← *clironomisi*; **clironomitor** adj., s.m. „moștenitor” 1717–1723 (Cantemir, Hr.) ← *clironomi*; **desclironomisi** vb. (înv.) „a dezmoșteni” 1852 (Alecsandri, O. V, 552) ← *clironomisi*.

Cf. **cler**.

CL/SĂ¹ s.f. „un tip de pământ galben sau cenușiu, argilă vâscoasă; pastă nefrământată sau necoaptă bine, pâine nedospită; (Trans., Ban.) slănină – argile, glaise; pâte, pain mal cuit; lard” c.1650 (Anon. Car.), var. *hlisă*.

Bg. *klisa* „argilă” (înrudit etimologic cu *klej* „clei” BER II, 458) DA, CADE, SDLR, CDER 2154, DEX // Cf. fr. *glaise* „argilă”, occ. *gleza*, bg. *klisav* „cleios” TDRG¹.

Fam.: **clisos** adj. „vâscos, lipicios, cleios; argilos” 1839 (Vaillant, V.), var. *hlisos*.

CL/SĂ² s.f. (Ban.) „numele unui joc de copii – nom d’un jeu d’enfants” 1885 (H. XVIII, 262).

Scr. *klis* „țurcă (bucata de lemn ascuțită și denumirea jocului cu ea)”.

CL/SIS (înv.) s.f. „înclinație, aplecare spre ceva – penchant, disposition” 1782 (Dumitrache, I. 429).

Ngr. *κλίσις* (< v.gr. *κλίσις* < *κλι-*, radicalul verbului *κλίνειν* „a înclina”).

Cf. **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **climă**, **clinic**, **clinograf**, **clinometru**, **clinorombic**, **clinoțerapie**, **clitic**, **diaclinal**, **monoclinic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclînic**, **triclîniu**.

CL/SMĂ s.f. „introducere a unor lichide în intestinul gros pe cale anală, în scop terapeutic – clystère” 1816 (Maior, Învățătură).

Germ. *Klyisma* (< gr. *κλύσμα* < *κλύζειν* „a scălda (despre valuri); a spăla”).

Cf. **clistir**, **enterocliză**, **rectocliză**.

CL/ST/R s.n. (pop.) „clismă; instrument folosit pentru spălături intestinale, irigator – clystère; clysopompe” 1691–1697 (var. *glisteari*, T. Corbea, D., s.v. *clyster*), var. *cristir*, *glistir*.

Ngr. *κλυστήρι(ον)*, *κλυστήρ(ας)* (< v.gr. *κλυστήρ* „instrumentul cu care se face spălătura intestinală” < *κλύζειν* „a scălda (despre valuri); a spăla”) DA, SDLR, CDER 2157, DEX, TDRG^{2,3}, germ. *Klistier* DA, CADE. Var. *glisteari* [glisteari] pare a fi reflexul unui magh. **klistér* (cf. *kristély*, *klistély*), cf. magh. *féle* > v.rom. *feali(u)* (> *fel*).

Fam.: **cristirui** vb. „a face spălături intestinale” 1814 (Calendariu) ← *cristir* (= *clistir*).

Cf. **clismă**, **enterocliză**, **rectocliză**.

CLIȘEU s.n. „plasă de metal sau de lemn pe care a fost reprodușă sau săpată în relief o imagine, spre a fi imprimată; imaginea fotografică negativă obținută în camera

obscură, după care se face reproducerea fotografică; idee, expresie banalizată din cauza repetării excesive – cliché” 1883 (Cimpoiul, nr. 77, 303).

Fr. *cliché* (< *clicher* „a amprenta, a grava”, probabil de origine onomatopeică sau < germ. medie *Klitsch* „terci, pastă, clisă” TLF).

Fam.: **clișa** vb. (rar) „a face un clișeu pentru stereotipie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V., I) < fr. *clicher*; **clișaj** s.n. (abstr.) 1939 (SDLR) < fr. *clichage*; **clișeiza** vb. (despre idei, expresii) „a (se) transforma în clișeu” 1972 (part. *clișeizat*, L. 22 IV, p. 7, în DCR²); **portclișeu** s.n. „casetă de lemn sau de metal în care se introducea clișeul fotografic” 1949 (LTR¹) < fr. *porte-cliché* °, adaptat după *clișeu* // ← *port*-¹ + *clișeu* DEX.

CLIT s.n. (Mold., Trans., Buc.) „teanc, grămadă – tas, monceau” 1682 (Dosoței, V. S. nov. 130°).

Ucr. *klit'* „cămară; stivă de lemne (DA); colivie”.

Fam.: **clită** s.f. „casetă, chivot?” 1768 (Iorga, S. D. XVII, 105) < ucr. *klit'* „colivie”; **clitișor** s.n. (dim.) 1882 (Contemporanul, II); **clitui** vb. „a stivui” 1913 (com. A. Tomiac în DA).

Cf. **cleată**¹, **clet**, **clitică**.

CLITCĂ s.f. (Mar., N Buc.) „colivie – cage” 1906 (var. *clipcă*, Țiplea, P.P.).

Ucr. *klitka* A. Avram, LR 66, 2017, 1, 3 // Cf. ucr. *klepka* „scândurică” DA (pentru varianta *clipcă*; cuvântul *clitică* nu figurează).

Cf. **cleată**¹, **clet**, **clit**.

CLITIC s.n. (lingv.) „cuvânt lipsit de accent propriu, atașat obligatoriu unui alt cuvânt sau unui grup – clitique” 1987 (LR 110).

Engl. *clitic*, extras din *enclitic* și *proclitic*.

Fam.: **enclitic** adj. „cuvânt lipsit de accent propriu, care se atașează obligatoriu la sfârșitul unui cuvânt sau grup” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.) < fr. *enclitique*, germ. *enklitisch* (< lat. târzie *encliticus* < gr. *ἐγκλιτικός* < *ἐγκλισις* „encliză” < *ἐγκλίμειν* „a înclina, a sprijini de” < *ἐν*- „în” + *κλίμειν* „a înclina”); **encliză** s.f. „atașare a unui cuvânt neaccentuat la cuvântul sau grupul precedent” 1871 (LM) < fr. *enclise*, germ. *Enklise* (< gr. *ἐγκλισις* < *ἐγκλίμειν* „a înclina, a sprijini de” < *ἐν*- „în” + *κλίμειν* „a înclina”); **proclitic** adj. „cuvânt lipsit de accent propriu, care se atașează obligatoriu înainte de alt cuvânt sau grup” 1871 (LM) < fr. *proclitique*, germ. *proklitisch* (< lat. savant *procliticus*, creat după modelul lui *encliticus*); **procliză** s.f. „atașare a unui cuvânt neaccentuat la cuvântul sau grupul următor” 1940 (Pușcariu, LR, I) < fr. *proclise* (< *proclitique*, după *enclise*).

Cf. **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **climă**, **clinic**, **clinograf**, **clinometru**, **clinorombic**, **clinoaterapie**, **clîsis**, **diacinal**, **monoclinic**, **periclîn**, **sinclinal**, **triclîn**, **triclîn**, **triclîn**.

CLITORIS s.n. „mic organ erectil din aparatul genital extern feminin – clitoris” 1871 (LM).

Fr. *clitoris* < gr. *κλειτορίς*; *-ίδος* (probabil formație pe baza rădăcinii verbului *κλίμειν* „a înclina”, cu sensul „mică colină”).

CLIUC s.n. (Ban., Olt.) „ceea ce rămâne din fructe după stoarcere sau din fagure după extragerea mierii – résidu de fruits pressés ou de rayons après l'extraction du miel” 1868 (var. *cluc*, I. Ionescu, Agr. M. 382).

Scr. *kljuk*.

Fam.: **cliucăi** vb. (Ban.) „a zdrobi strugurii folosind un băț cu mai multe crengi în capăt” 1884 (H. XVIII, 267), var. *clucăi* ← *cliuc* CADE sau < scr. *kljukati* DA, Gămulescu, ES, 114–115; **cliucăitor** s.n. (Ban.) „băț cu mai multe crengi în capăt, cu care se zdrobesc strugurii” 1884 (H. XVIII, 267) ← *cliucăi*.

Cf. **clie**².

CLIUCI¹ s.n. (inv.) „cheie, formulă pentru rezolvarea unei probleme – clef d’un problème” 1703 (Psaltire, în BRV IV, 29), var. *cluci*².

Slavon *ključī* „cheie”.

Fam.: **cluci**¹ s.m., s.n. (Mar.) „cârlig de care se agață un vas pentru fier” 1931 (com. litu, în DA) < ucr. *ključ* „cârlig, cheie”.

Cf. **clici**, **clucer**, **colcer**.

CLIUMPĂ s.f. (Buc., Trans.) „grup de animale sau de oameni – troupeau, groupe de gens” 1913 (com. A. Tomiac, în DA).

Săs. *klumpən* „grămadă (de oameni, de animale etc.); masă informă, cocoloș, ghemotoc” ° (= germ. *Klumpen*, dat ca etimon de DA).

CLIVA vb. „a despică un mineral cristalizat pe direcția naturală a straturilor lui – cliver” 1862 (Pontbriant, D.).

Fr. *cliver* (< ol. *kliieven* „a despică”).

Fam.: **clivabil** adj. „care se poate cliva” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *clivable*; **clivabilitate** s.f. (abstr.) 1902 (Murgoci – Ludwig, M. 42) ← *clivabil*; **clivaj** s.n. „despicare a unui mineral; (fig.) separare, sciziune” 1852 (var. *clivagiu*, Marin, Pr., I) < fr. *clivage*.

CLOACĂ¹ s.f. „canal subteran de scurgere a deșeurilor; loc foarte murdar; om vicios; cavitate din corpul unor animale (păsări, reptile, amfibieni) în care se deschid tubul digestiv, conductele genitale și urinare – cloaque” 1851 (Stamati, D.).

Lat. neol. *cloaca*, cu sensul științific după fr. *cloaque*.

Fam.: **cloacal** adj. (zool.) „referitor la cloacă” 1946 (Băcescu, Peș. 66) < fr. *cloacal*.

CLOADENĂ s.f. (Trans., Mar.) „cartof – pomme de terre” 1922 (Isvoarașul IV, 8).

Et. nec. DA.

CLOAMBĂ¹ s.f. (Trans., NV Munt.) „creangă; cârlig de fier – branche; crochet en fer” 1702 (P. Pr. 3¹), var. *cleoambă*¹ (și „mână”), *cleombă*, *clombă*, *crambă*¹, *croambă*.

Et. nes., posibil săs. *klobm* „lemn despicat, diverse obiecte în formă de furcă sau de cârlig” (= germ. *Kloben*; cf. SSW, V, 190) ° // Posibil săs. *klompən* (= germ. *Klumpen*, mai vechi și *Klumpe*, *Klompe*) „butuc, măciucă” TDRG („et. nec., cf. săs. *Klompən*”), N. Drăganu, DR 3, 1922–1923, 1089, DA, CDER 2160, Arvinte, RLRG, 14 (dar sensurile corespondentelor săsești ale germ. *Klumpen*, potrivit SSW, V, 199, sunt „cocoloș, masă informă, grămadă”); element slav, cf. ceh. *klomeň* „ramură” CDED II, 63; posibil legat și de sl. *klŕbo* „minge” CDER 2160; v.gr. *κορύμβη* „ramură tânără” (de fapt „vârf, coc, ciorchine”) Pascu, Etim. rom., 47; et. nec. DEX.

Var. cu *-r-*, infl. de *creangă*, *crangă*.

Fam.: **cleomburea** s.f. (dim.) 1890 (var. *cliumburea*, Marian, Nu. 616); **clombiță** s.f. (dim.) 1893 (DDRF), var. *clumbiță*; **clombos** adj. „rămuros” 1825 (LB); **clomburat** adj. „rămuros” 1925 (Viciu, S. Gl.); **clombuță** s.f. (dim.) 1825 (LB).

CLOASMĂ s.f. „simptom constând în apariția unor pete galbene sau maronii pe față – chloasma” 1944 (Candrea, F. 240).

Fr. *chloasma*, *chloasme* (< lat. savant *chloasma*, construit pe baza gr. *χλωάζειν* „a (se) înverzi”).

Cf. **clor**, **cloroficee**, **clorofilă**, **cloroză**.

CLOAZON s.n. „perete transversal sau longitudinal prin care o ambarcațiune este împărțită în mai multe compartimente – cloison (à l'intérieur d'une embarcation)” 1931 (CADE).

Fr. *cloison* „perete”, inițial „incintă fortificată” (< lat. **clausiō*, *-ōnem* „incintă, închidere” < *claudere* „a închide”).

Fam.: **cloisonné** [klwazo'ne] s.n. „tehnică de prelucrare a emailului, care constă în turnarea acestuia în mici despărțituri sau compartimente metalice, în funcție de motivul decorativ; obiect astfel realizat” 1962 (DER) < fr. *cloisonné* (< *cloisonner* „a separa prin pereți” < *cloison*).

Cf. **claus**, **claustra**, **clauză**, **closet**, **conchide**, **deschide**, **exclude**, **include**, **închide**, **recluziune**.

CLOBANȚ s.m., s.n. (Buc., Trans.) „cioc; gură; cârlig – bec; bouche; crochet” 1856 (var. *clombanț*, scris *clonbanț*, Sbiera, Pov. 244), var. *clobonț*, *coblanț*.

Et. nes., posibil ← *cârlibonț* „cârlig” > **clibonț*, modificat după *clanț*² „cioc”, care explică și sensul „cioc, gură” ° (SDLR: „v. *cârlibonț*”) sau ← *cloambă* „cârlig; creangă” + *clanț* ° (CDER 2160: *cloambă* + *clonț*) // Et. nes., probabil ← *clonț* contaminat cu ucr. *kljuba* „scoabă, cârlig al luntrașilor”, cf. ceh *klubák* „cioc” DA.

CLOC¹ interj. prin care se imită strigățul cloștii – interj. qui imite le gloussement de la couveuse 1931 (DA), var. *clo-clo*.

Onomatopee răspândită în mai multe limbi slave, cf. bg. *klok-klok*, *klo-klo*, scr. *kloktati*, sloven *klokati*, rus. *kloktati* „(despre păsări) a scoate sunete specifice”. Radicalul *cloc-* a fost probabil refăcut pe baza interj. repetate *clo-clo*.

Fam.: **clocă**² s.f. (Trans., Olt., Munt.) „cloșcă; constelația Pleiadelor” 1780–1801 (Micu, D. 318), var. *cloacă*², (Buc.) *cleoacă* ← *clocăi* °/ *cloc*¹ (DA, S. Pușcariu, DR 1, 1920–1921, 97) sau împrumut slav, cf. slovac *kloka* „cloșcă” CADE, Mihăilă, ÎVS, 85 // ← *cloci* DA (posibil), CDER 2162; **clocăi** vb. (despre cloști) „a cloncâni” 1806 (Șincai, Economia); **clocăit** s.n. (abstr.) 1893 (DDRF) ← *clocăi*; **clocăitură** s.f. (abstr.) 1871 (LM) ← *clocăi*; **clocări** vb. (Trans., despre cloști) „a cloncâni” 1780–1801 (Micu, D.) ← *cloc*¹ sau ← *clocăi* cu substit. sufixului; **clocni** vb. „a cloncâni” 1691–1697 (inf. lung *clocnire*, T. Corbea, D., s.v. *clomus*); **colcui** vb. (Tulcea) „(despre curcan) a scoate sunete specifice” 1885 (H. XIV, 397) ← *clocăi*, cu metateză și substituirea sufixului ° (DA: „onomatopee”).

Cf. **cloci**, **clocoti**, **clonc**, **clotă**.

CLOCĂ¹ s.f. (Ban., SV Trans.) „plasă de prins pește, în formă de sac – poche à pêcher” 1885 (H. XVIII 4).

Et. nes., posibil ← *clocă*² „cloșcă” DA, CADE // Sloven *kloka* SDLR.

CLOCI vb. „(despre păsări) a sta pe ouă pentru a le încălzi și proteja, până la ieșirea puilor; (fig.) a pune ceva la cale; a se gândi insistent la ceva; a sta inactiv, a trândăvi; (refl., despre lichide, alimente stătute) a se altera – couver; tramer, couver un plan; paresser; s'altérer, pourrir” 1592–1604 (Fl. D.), var. *cleoci*.

Bg. *kloči* (ind. prez., pers. 3) „(despre cloșcă) a cloncâni” (< baza onomatopeică *klok/kloč* BER II, 472) DA, CADE, Mihăilă, ÎVS, 85, DEX // ← *clocă*² Pușcariu, DR 1, 1920–1921, 97, CDER 2162 (probabil creație internă expresivă), greu de acceptat dată fiind existența cuvântului și în ar. (*clucire*), cu același sens, ceea ce indică anterioritatea lui față de *clocă*².

Fam.: **cloceală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.); **clocit** s.n. (abstr.) 1846 (Penescu, M. 70); **clocitoare** s.f. „instalație pentru clocitul artificial al ouălor sau al icrelor; (înv.) instalație pentru îngrijirea copiilor născuți prematur sau plâpânzi” 1903 (TDRG); **clocitor** adj. (despre păsări) „care clocește” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *incubator*); **clocitură** s.f. „faptul de a cloci; perioada și rezultatul clocitului; oul clocit; cuibar; (fig.) apă stătută; vin rău; mâncare stricată; aer stătut și închis; om leneș sau slab și palid” 1780–1801 (Micu, D. 318); **cloșcar** s.m. „bărbat care stă mai mult acasă” 1862 (Pontbriant, D.) ← *cloșcă*; **cloșcă** s.f. „pasărea (mai ales găina) care clocește ouă sau are pui; (fig.) femeie cu copii; femeie bătrână și răutăcioasă; femeie leneșă; (p. anal., în pl. *cloște*) cartofi; constelația Pleiadelor (numită și *găina*, *găinușă*, *clocă*, *clotă*); numele unui joc de copii” c.1650 (var. înv. *cloccă*, Anon. Car.) < bg. *kločka*, ucr. *kločka*; **cloșcărie** s.f. „locul în care se țin cloștile; casă sau trăsură sărăcăcioasă” 1898 (Zamfirescu, V. Ț. 34) ← *cloșcă*; **cloșcovenie** s.f. (peior.) „femeie bătrână” 1892 (Șez. I, 60) ← *cloșcă*, cu sufixul depreciativ *-ovenie*; **cloșculiță** s.f. (dim.) 1932 (DA) ← *cloșcă*; **cloșcută** s.f. (dim.) 1932 (DA) ← *cloșcă*; **cloșniță** s.f. „cuibul în care clocesc cloștile” 1893 (Marian, Vr. 178) ← *cloșcă*, posibil infl. de *coșniță*; **descloci** vb. (rar) „a face ca o cloșcă să înceteze să mai clocească” 1935 (Sărmanul Klopstock, F. II, 80); **încloșnat** adj. (în descânțete, despre cloști, fără sens clar) 1908 (Pârvescu, H. C.) ← *cloșcă*, cf. *cloșniță*; **neclocitor** adj. „care nu clocește” 1915 (Gorovei, Cr. 134) ← *clocitor*; **răscloci** vb. „a cloci mai mult decât normal; a face ca o cloșcă să înceteze să mai clocească” 1868–1869 (Eminescu, „Geniu pustiu”, în O. VII, 218).

Cf. **cloc**¹, **clocot**, **clotă**.

CLOCOCEAN¹ s.m. „(Țara-Oltului) măcriș de câmp; (Valea Jiului) brusture – oseille sauvage; bardane” 1906 (Viciu, Gl.; incert 1800–1802 antrop., Naum Râmniceanu, C. I. 10).

Et. nes., posibil ← *clococior* sau *clocotici*¹ (DA: cf. *clocotici*).

CLOCOCEAN² adj. (Hațeg) „numele unui soi de mere – nom d'un sortiment de pommes” 1885 (H. XVII, 7).

Et. nes., posibil ← **clopocean*, pronunție dialectală pentru **clopotean* ← *Clopotiva* (top.), satul unde a fost atestat cuvântul.

CLOCOCIOR s.m. (reg.) „lăptucul oii, brustan (*Telekia speciosa*) -- laitue vireuse” 1893 (DDRF).

Et. nes., posibil ← *clopocior* DA sau ← *clocotici*¹, cu substit. sufixului ° (DA: cf. *clococean*¹, unde trimite la *clocotici*).

Fam.: **clocociov** s.m. „lăptucul oii” 1618 (top., DIR B III) ← *clococior*, cu substit. finalei.

CLOCOTI vb. „a fierbe; (p. ext., despre lichide) a se agita puternic și zgomotos; (fig., despre oameni) a se agita, a fi cuprins de emoții puternice; a răsună cu putere, a vui – bouillir, bouilloner; (fig.) brûler (de colère, d’impatience, etc.); enrager; résonner, retentir” 1590–1602 (Codex Sturdz.), var. (Munt.) *colcoti*.

V.sl. *klokotati* (< *klokotŭ* „clocot”, probabil dintr-o rădăcină onomat. *klok-*, BER II, 463); var. *colcoti* ← *clcoti*, prin metateză.

Fam.: **clcot** s.n. „agitație zgomotoasă a unui lichid în fierbere; (p. ext.) mișcare zgomotoasă produsă de o masă de lichid; (fig.) zbucium, agitație, frământare (sufletească, socială)” 1623 (antrop., DIR A, V, 241), var. *clcot*, *colcot* (prin metateză) < v.sl. *klokotŭ*; **clcotéală** s.f. (abstr.) 1590–1602 (Codex Sturdz.); **clcotiș¹** s.n. (rar) „clocot; val de apă” 1625 (incert top., DIR B IV, 505; ca apelativ, 1901, Vlahuță, R. P.); **clcotiș²** adv. (rar) „clocotind, în clocote, în fierbere, cu vuiet” 1893 (DDRF); **clcotit** s.n. (abstr.) 1906 (Graiu I, 520); **clcotitor** adj. „care clocotește” 1760-1770 (Meșt. doft. 193); **clcotitură** s.f. (abstr., rar) 1857 (Polizu, V.); **clcotos** adj. (hapax Odobescu, *Doamna Chiajna*) „clocotitor” 1860, var. *colcotos* (în unele versiuni ale aceluiași text); **clcotice** s.f.pl. (Munt.) „mici erupții apărute pe piele” 1884 (H. IV, 48) ← *colcoti* (= *clcoti*).

Cf. **clcotici¹**.

CLOCOTICI¹ s.m. (S Mold., Mehed., Teleorman, Ban.) „arbust din familia stafilaceelor, cu flori alburii (*Staphylea pinnata*); plantă montană din familia scrofulariaceelor, cu flori galbene și cu pete albăstrii – faux Pistachier, Nez coupé, patenôtrier, staphylier pinné; bonnet-de-prêtre; cocrête, crête de coq” 1473 (top., DERS), var. (Ban.) *clcotică* s.f.

Scr. *klokočik*, *klokočika* (< *klokot* „clocot”, cu origine onomatopeică, cf. pol. *kłokocza*, *kłokotka*, sloven *klokotæ*, ceh. *klokoč* id.), cu substit. finalei sau cu metateză DA (cf. scr. *klokočika*, pol. *kłokocza*, *kłokotka*, sloven *klokotæ*, ceh. *klokoč*), SDLR, DEX (cf. scr.) // ← *clcot* TDRG¹.

Fam.: **clcotiș³** s.m. „*Staphylea pinnata*” 1900 (Barcianu, D.) ← *clcotici¹*, cu substit. sufixului; **locotiță** s.f. „*Staphylea pinnata*” 1893 (DDRF) ← **clcotiță* (= *clcotici*).

Cf. **clcoti**.

CLOCOTICI² s.m. (rar) „bucată de flanelă cu care țăranii își învelesc piciorul până la genunchi – bande de flanelle servant de molletière” 1893 (DDRF).

Et. nec.

CLOCOTEȚEL s.m. (mai ales la pl.) „plantă erbacee cu flori mari, albastre, clematită (*Clematis integrifolia*); rutișor (*Thalictrum aquilegifolium*) – aquilégie; clématite à feuilles entières” 1783 (Benkö), var. (pl.) *clcoței*.

Et. nes., probabil ← *clpoțel* CDED II, 64 sau ← *clcotici¹* (SDLR: „rudă cu *clcotici*”; CDER 2163: din aceeași rădăcină slavă ca și *clcotici*, *clcocean*, *clcocior*) // ← *clcot*, cf. *clcotiș*, *clcotici* TDRG, CADE, DEX („cf. *clcot*”).

CLONĂ s.f. (biol.) „organism produs pe cale artificială dintr-un ascendent unic – clone” 1962 (DER), var. *clon²*.

Engl., fr. *clone* (< gr. *κλών* „vlăstar”).

Fam.: **clona** vb. „a crea o clonă” 1988 (DEX-S) < engl. *clone*; **clonaj** s.n. „clonare” 1988 (DEX-S) < fr. *clonage*.

CLONC¹ interj. prin care se imită strigătul cloștii și al altor păsări – interj. qui imite le gloussement de la couveuse et d'autres oiseaux 1847 (Pann, P. V. I), var. *clon¹*(-*clonc*), *clonca*(-*clonca*).

Onomatopee, cf. *cloc¹*.

Fam.: **cloncă** s.f. (Năs.) „cloșcă” 1902–1903 (Șez. VII) ← *cloncăi* sau *clonc¹*; **clonc³** s.n. „instrument de pescuit cu ajutorul căruia se produc în apă zgomote care gonesc peștii spre plase sau cârlige” 1907 (Dunăreanu, Ch.), var. *cloc²*; **cloncan** s.m. (înv.; reg.) „pasăre de pradă (corb, uliu, vultur) care scoate strigăte specifice; (fig., înv.) persoană de vază hrăpăreață” 1835 (Gorjan, H. II) ← *clonc¹*, infl. semantic de *croncan* „pasăre de pradă”; **cloncăi** vb. (despre cloști și alte păsări) „a scoate sunete specifice” 1814 (Țichindeal, F.); **cloncăială** s.f. (abstr.) 1932 (DA) ← *cloncăi*; **cloncăit** s.n. (abstr.) 1838 (Albineț, M., 21) ← *cloncăi*; **cloncăitor** adj. „care cloncăie” 1932 (DA) ← *cloncăi*; **cloncăitură** s.f. (abstr.) 1835 (Gorjan, H. II) ← *cloncăi*; **cloncăneală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *cloncăni*; **cloncăni** vb. (despre cloști și alte păsări) „a scoate sunete specifice” 1870 (Costinescu, V.); **cloncănit** s.n. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *cloncăni*; **cloncănitor** adj. „care cloncăne” 1932 (DA) ← *cloncăni*; **cloncănitură** s.f. (abstr.) 1871 (LM) ← *cloncăni*; **cloncăt** s.n. „strigătul cloștilor și al cocorilor” 1885 (Contemporanul, V) ← *cloncăi*.

CLONC² s.n. (Buc.) „umflătură – enflure” 1913 (com. A. Tomiac, în DA).

Et. nec.

CLOND/R s.n. „vas de sticlă cu gâtul scurt și strâmt, în care se păstrează băuturi alcoolice – sorte de carafe” 1649 (Mardarie, L.), var. *crontir*, *scrontir*.

Ngr. κλωντήρι (= κρωντήρι < gr. κρωντήριον „vas de răcit” < κρύος „frig”). Pentru var. *crontir*, posibil și bg. *krontir* (var. a lui *krondir*).

Fam.: **clondiraș** s.n. (dim.) 1829 (Episcopescu, O. S.).

Cf. **crio-**, **crystal**.

CLONGNI vb. (înv., rar) „(despre cloști și alte păsări) a scoate sunete specifice – glousser” 1829 (Zilot Românul, A. S.).

Rom. *clonc¹* (DA: înrudit cu *cloncăi*, *cloncăni*) sau alterat din *clocni* (← *cloc¹*)^o.

CLONȚ s.n., s.m. (Mold., Buc., N Trans., Ban.; azi generalizat cu sensul fig. peior.) „cioc, plisc; (peior.) gură; dinte mare; stâncă ascuțită; interiorul unei semințe, germene; cocoșul puștii – bec; gueule; croc, grosse dent; roc pointu; germe; chien de fusil” 1705 (Cantemir, I. I.).

V.sl. **kljunicī* (dim. din *kljunū* „cioc” < *kljuc*, *klivati* „a lovi cu ciocul, a împunge”, cf. bg. *kljunec* „cioc”) DA, împrumutat cu tema pluralului și a cazurilor oblice (cf. genitiv *kljunca* etc.) Mihăilă, ÎVS, 86 // Bg. *kljunec* CADE; cf. bg. *kljunec* DEX; ← *clan²* „cioc”, cf. *cleanț* și scr. *kljun*, dim. *kljunic* „cioc” SDLR; probabil ← *clo²* „bucătică, vârf” CDER 2170.

Fam.: **cleonț** adj. (Ban.) „știrb, fără dinți” 1885 (H. XVIII, 173); **cleoanță** s.f. (glumeț și peior.) „gură; babă fără dinți, bătrână” 1842 (Alecsandri, O. I, 7), var. *cleoanță*; **clonțar** s.m. (ornit.) „botgros, cioc-gros” 1883 (Marian, Orn.); **clonțat**, -ă adj., s.f. „cu dinți mari și rari, (bătrână) cu un singur dinte; cu gura în formă de cioc; (fig.) obraznic la vorbă” 1852 (Alecsandri, P. P. 57); **clonțau** s.m. „bătrân flecăreț” 1896 (Gheție, R.M.) ← *clonț*, după

clântău; **clonțos** adj. „cu clonț mare, cu cioc mare; (fig.) certăreț, arțăgos” 1893 (N.A. Bogdan, Pov.); **clonțurel** s.n. (dim., Mar.) 1908 (Bud, P. P.).

Cf. **clovaci**.

CLOP s.n. „pălărie neagră țărănească; (Năs.) bucată de zahăr de formă conică – chapeau noir de paysan, bonnet; pain de sucre” sf. sec. XVIII (Bîrlea, Îns. Maram., apud Tamás, EW), var. *colap*, *colop*.

Magh. *kalap*.

Fam.: **cloapă** s.f. (Buc.) „pălărie veche, ponosită” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 233); **clopar**¹ s.m. „pălărier” 1822 (Bobb, DRLU), var. *colopar*²; **clopar**² s.n. „pălărie” 1950 (CV II, nr. 11–12, 40); **clopuț** s.n. (dim.) 1884 (Pop-Reteganul, Tr.); **colopaș** s.n. (dim., Neamț) 1892 (Mândrescu, L. P.) ← **colop** (= *clop*).

CLOPOT s.n. „obiect metalic având aproximativ forma unui trunchi de con, deschis în partea de jos și prevăzut în interior cu o limbă mobilă, care, lovindu-se de pereții acestuia, produce sunete caracteristice; obiecte de formă similară cu diverse întrebuințări (pentru protecția scufundătorilor, tip de capac); (Buc., bot.) Campanula carpatica – cloche; sorte de campanule” c.1500 (Psalt. Hur.).

V.sl. *klopotū* „sunet strident, zăngănit” (derivat de la baza onomatopeică *klop-/klep-* BER II, 468) TDRG, CADE, SDLR, CDER 2166, DEX, cu sensul inițial „obiect care sună”, cf. bg. *klopot* „clopoțel la vite” Mihăilă, ÎVS, 146. Pentru vechimea împrumutului, cf. ar. *cloput* „clopoțel” // Bg. *klopot* DA.

Fam.: **clopotancă** s.f. „vacă sau oaie care poartă un clopot” 1885 (H. V 281); **clopotar** s.m. „turnător de clopote; vânzător de clopote; persoană care trage clopotele la biserică; animal din turmă de gâtul căruia se atarnă un clopot” 1785 (Gr. Maior, Lex.); **clopotărie** s.f. „turnătorie de clopote” c. 1782 (Melchisedec, H. 334); **clopotărită** s.f. „soție de clopotar; femeie care trage clopotele la biserică” 1804 (Iorga, S. D. XIII, 120) ← *clopotar*; **clopoteasă** s.f. „vită cu clopot” 1885 (H. XI, 116); **clopotniță** s.f. „turn de biserică sau construcție în formă de turn (situată lângă biserică), în care sunt instalate clopotele” 1498 (DERS, 48), var. *clopodniță*, *clopolniță*, *cloponiță*, *cloporniță*; **clopotean** adj. „cu clopot” 1885 (H. V 430); **clopoțel** s.m. (dim.; bot.) 1582 (PO); **clopotî** vb. „a trage, a suna clopotele (sau clopoțelul); (fig.) a trăda, a divulga” 1691-1697 (T. Corbea, D., s.v. *tintino*), var. (rar) *clopotî*.

Cf. **clipî**, **clipoci**¹, **clîpot**.

CLOR s.n. (chim.) „element chimic gazos, de culoare galben-verzuie, cu proprietăți decolorante și dezinfectante – chlore” 1830 (var. *hloră* s.f., AR II, 434), var. *hlor*.

Fr. *chlore* (< gr. *χλωρός* „verde”). Pronunțarea cu *h-* se poate datora în egală măsură ngr. *χλωριο*, rus. *chlor* sau unei adaptări etimologizante a fr. *chlore*, germ. *Chlor*.

Fam.: **anaclorhidrie** s.f. „absență a acidului clorhidric din sucul gastric, întâlnită în unele forme de anemie și în cancerul gastric” 1962 (DER) < fr. *anachlorhydrie*; **anticlor** s.n. „substanță care fixează clorul, formând compuși netoxici” 1949 (LTR¹) < fr. *antichlore*; **biclorură** s.f. „compus care conține doi atomi de clor” 1951 (LTR¹ III) < fr. *bichlorure*; **cloral** s.n. „substanță chimică lichidă, folosită în farmacie ca antiseptic, calmant și hipnotic (acetaldehidă tricolorată)” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *chloral* < *chlore* + *al[cool]*; **cloramfenicol** s.n. „antibiotic puternic, folosit în tratamentul bolilor infecțioase;

cloromicetină” 1958 (var. *cloramfenecol*, LTR² IV, 487) < fr. *chloramphénicol* < *chlore* + *amphénicol* „tip de antibiotic”; **clorat** s.n. „sare formată prin combinația acidului cloric cu o bază” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I) < fr. *chlorate*, germ. *Chlorat*; **cloretună** s.f. „alcool folosit ca hipnotic și anesteziac” 1958 (LTR²) < fr. *chlorétone* < *chlore* + [ac]étone; **clorhidric** adj., în expr. *acid* ~ „gaz incolor cu miros înțepător, rezultat din combinarea clorului cu hidrogenul” 1852 (Marin, Pr. I, 14, 95), var. (rar) *cloridric* < fr. *chlorhydrique* < *chlore* + *-hydrique* „referitor la hidrogen” < *hydrogène* „hidrogen”; **cloric** adj., în expr. *acid* ~ „acid oxigenat al clorului (HClO₃), folosit ca oxidant” c.1829 (var. *hloric*, Hol.) < fr. *chlorique*; **clorinare** s.f. (med.) „clorizare” 1949 (LTR¹) < engl. *chlorination* (< *chlorine* „clor”), cu echivalarea sufixului ° // ← *clor* DEX; **clorit** s.m. „silicat natural hidratat de magneziu și fier, de culoare verde” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *chlorite*; **cloritos** adj. (despre roci) „cu clorit” 1988 (DEX-S) ← *clorit*; **clorizare** s.f. „dezinfecare a apei prin tratarea ei cu clor” 1949 (LTR¹) < fr. *chlorisation*, cu echivalarea sufixului; **cloroform** s.n. „compus organic al clorului, lichid incolor, volatil, cu miros caracteristic, întrebuințat în medicină” 1859 (Turnescu, Chir.) < fr. *chloroforme* < *chlore* + *form[ique]* „(acid) formic”; **cloroforma** vb. „a anestezia cu ajutorul cloroformului” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *chloroformer*; **cloroformism** s.n. (med.) „intoxicație cu cloroform” 1969 (D. med.) < fr. *chloroformisme*; **cloroformiza** vb. „a anestezia, a adormi un bolnav cu ajutorul cloroformului înaintea unei intervenții chirurgicale” 1900 (TDRG¹) < fr. *chloroformiser*; **cloromicetină** s.f. (farm.) „cloramfenicol” 1958 (LTR²) < fr. *chloromycétine* < *chlore* + [actino]mycètes, specie de ciuperci parazite – Actinomycetes Venezuelae – din care se extrage acest antibiotic; **cloropenie** s.f. (med.) „concentrație mică a clorului în sânge” 1969 (D. med.) < fr. *chloropénie* < *chlore* + *-pénie* < gr. *πενία* „sărăcie”; **cloropicrină** s.f. „substanță toxică cu efect sufocant și lacrimogen, folosită mai ales ca mijloc de atac sau apărare; lichid toxic cu miros înțepător folosit pentru deratizare” 1949 (LTR¹) < fr. *chloropicrine* < *chlore* + *picrine* „substanță amară” < gr. *πικρός* „amar” + *-ine*; **cloropren** s.n. „derivat al butadienei folosit ca materie primă pentru cauciucul sintetic” 1949 (LTR¹) < fr. *chloroprène* (< *chlore* + *-prène* < *propylène* „propilenă”), germ. *Chloropren*; **cloros** adj., în sintagma *acid* ~ „acid oxigenat al clorului” 1885 (Poni, Ch.) < fr. *chloreux*; **clorura** vb. „a efectua o reacție chimică prin care se introduc unul sau mai mulți atomi de clor în molecula unui compus organic” 1949 (LTR¹, în forma *clorurare*) < fr. *chlorurer*; **clorurație** s.f. „clorurare” 1978 (DN³) < fr. *chloruration*; **clorură** s.f. „combinație a clorului cu un element chimic sau cu o substanță organică” 1829 (AR), var. (rar) *clorur* s.n. < fr. *chlorure*; **clorurie** s.f. (fiziol.) „prezență a clorului în urină; cantitate de clor prezentă în urină” 1978 (DN³) < fr. *chlorurie* < *chlore* + *-urie* < gr. *-ουρία* < *οὔρειν* „a urina”; **decloriza** vb. „a curăța apa de clorul rămas după dezinfecare” 1969 (D. med.) < fr. *déchloriser* DEX, DLR sau ← *de* + *clor* + *-iza* °; **declorura** vb. „a îndepărta clorurile din unele substanțe organice” 1952 (LTR¹ IV) < fr. *déchlorurer*; **hexaclorură** s.f. „clorură care conține în moleculă șase atomi de clor” 1961 (LTR²) < fr. *hexachlorure*; **hipercloremie** s.f. (med.) „prezență în exces a clorului în serul sanguin” 1969 (D. med.) < fr. *hyperchlorémie* (< *hyper-* + *chlorémie* „cantitatea clorului din sânge” < *chlore* + (h)émie < gr. *αἷμα* „sânge”); **hiperclorhidrie** s.f. (med.) „prezență în exces a acidului clorhidric în secreția gastrică” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *hyperchlorhydrie*; **hipocloremie** s.f. (med.) „diminuare a cantității de clor din sânge” 1969 (D. med.) < fr. *hypochlorémie* (< *hypo-* + *chlorémie* „cantitatea clorului din sânge” < *chlore* + (h)émie < gr. *αἷμα* „sânge”); **hipoclorhidrie** s.f. (med.) „scădere a cantității de acid clorhidric din sucii gastric sub valorile normale” 1910

(Bianu, D. S.) < fr. *hypochlorhydrie*; **hipocloric** adj. (înv.), în sint. *acid* ~ „acid hipocloros” 1939 (var. *ipocloric*, SDLR) < fr. *hypochlorique*; **hipoclorit** s.m. „sare a acidului hipocloros” 1907 (var. *ipoclorit*, V. rom. VI) < fr. *hypochlorite*; **hipocloros** adj., în sint. *anhidridă hipocloroasă* „anhidridă de clor (Cl_2O_3)”, *acid* ~ „acid oxigenat al clorului, ce posedă cea mai mică cantitate de oxigen (HClO)” 1930 (Minerva), var. *ipocloros* < fr. *hypochloretax*; **monoclorurat** adj. (despre substanțe) „care are un atom de clor apărut prin clorurare” 1988 (DEX-S) < fr. *monochloruré* ° // după fr. *monochloré* DEX; **oxiclorură** s.f. „combinație a unei substanțe cu oxigenul și clorul” 1969 (D. med.) < fr. *oxyclozure*; **pentaclorură** s.f. „clorură a cărei moleculă conține cinci atomi de clor” 1965 (DER III) < fr. *pentachlozure*; **perclorat** s.m. „sare a acidului percloric” 1963 (LTR²) < fr. *perchlorate*; **percloric** adj., în sint. *acid* ~ „acid al clorului care conține cea mai mare cantitate de oxigen (HClO_4)” 1963 (LTR²) < fr. *perchlorique*; **perclorură** s.f. „clorură care conține cea mai mare cantitate posibilă de clor” 1910 (var. *perclorur*; Bianu, D. S.) < fr. *perchlorure*, germ. *Perchlorur*; **poli-clorură** s.f., în sint. ~ *de vinil* „clorură de polivinil” 1949 (LTR¹) < fr. *polychlozure*; **protochlorurat** adj. „care formează o protochlorură; în stare de protochlorură” 1931 (CADE) < fr. *protochloruré*; **protochlorură** s.f. „combinație dintre clor și un corp simplu, care conține cel mai mic procent posibil de clor” 1907 (V. rom. XIX) < fr. *protochlorure*; **tetraclorură** s.f. „combinație a clorului cu un corp simplu tetravalent” 1885 (Poni, Ch.) < fr. *tétrachlozure*; **triclорurat** adj. (despre o substanță chimică) „în structura căreia s-au introdus, prin clorurare, trei atomi de clor” 1988 (DEX-S) < fr. *trichloruré*; **triclорură** s.f. „clorură ce conține trei atomi de clor” 1948 (Macarovici, Ch.) < fr. *trichlozure*.

Cf. **cloroficee, clorofilă, cloroză, cloasmă.**

CLOROFICEE s.f. „clasă de alge verzi, care conțin clorofilă – chloroficée” 1898 (Enc. rom.).

Fr. *chlorophycées* (< gr. *χλωρός* „verde” + *φύκος* „algă”).

Cf. **cianoficee, clor, clorofilă, cloroză, cloasmă.**

CLOROFILĂ s.f. (bot.) „pigment care se găsește în părțile verzi ale plantelor și care joacă un rol fundamental în fotosinteză – chlorophylle” 1861 (var. *clorofil*, scris *chlorophil*, Barasch, B.).

Fr. *chlorophylle* (< gr. *χλωρός* „verde” + *φύλλον* „frunză”, nume creat de chimiștii francezi G. Pelletier și J. B. Caventou în 1817).

Fam.: **clorofilian** adj. „referitor la clorofilă, pe bază de clorofilă” 1966 (DN³) < fr. *chlorophyllien*; **cloroplast** s.n. „corpusul de culoare verde, cu clorofilă, care se găsește în citoplasma plantelor și în care se produce asimilația clorofiliană” 1949 (LTR¹) < fr. *chloroplaste* (< germ. *Chloroplast*, termen creat de botanistul Eduard Strasburger în anul 1884, pe baza lui *Chlorophyll* „clorofilă” și a lui *-plast* < gr. *πλάστης* „modelator, creator” < *πλάσσειν* „a modela, a plăsmui”); **declorofiliza** vb. (rar; despre frunze) „a-și pierde clorofila, a se îngălbeni” 1975 (Flacăra, nr. 22, p. 8).

Cf. **cloroficee, cloroficee, cloroză, cloasmă.**

CLOROZĂ s.f. (med., bot.) „formă de anemie caracterizată prin micșorarea considerabilă a cantității de hemoglobină din sânge și printr-o colorație galbenă-verzuie a pielii; boală a plantelor care se manifestă prin decolorarea frunzelor și a mugurilor – chlorose” 1830 (var. *hlorosis*, AR).

Fr. *chlorose*. Var. *hlorosis* < lat. savant *chlorosis* (< gr. *χλωρός* „verde” + *-osis*, sufix caracteristic numelor de boli).

Fam.: **calcochloroză** s.f. „fenomen de îngălbenire a frunzelor unei plante din cauza lipsei de fier asimilabil din sol” 1949 (LTR¹) → *calco-* + *cloroză*, după germ. *Kalkchlorose* ° // fr. *chalcchlorose* DEX (cuvânt a cărui existență nu a putut fi confirmată); **clorotic, -ă** adj., s.m., s.f. (med.) „(om) bolnav de cloroză” 1871 LM, var. (suspectă) *cloritic, hlorotic* < fr. *chlorotique*.

Cf. **clor, cloroficee, cloroză, cloasmă**.

CLOSET s.n. „instalație sanitară prin care sunt evacuate igienic materiile eliminate de om în procesele fiziologice – closet” 1896 (ȘDU¹), var. (înv.) *clozet*.

Germ. *Klosett* (< engl. *water closet* < *water* „apă” + *closet* „cămăruță, loc închis” < v.fr. *closet* < *clos* „loc închis” < lat. *clausum* „închis”, part. lui *claudere* „a închide”), fr. *water-closet* (< engl.).

Cf. **claus, claustra, clauză, cloazon, conchide, deschide, exclude, include, închide, recluziune**.

CLOSTEU s.n. „rădăcina stufului sau a trestiei tăiate – pied de roseau” 1890 (Marian, Nu.), var. *clostei*.

Magh. *kalász-tő* „rădăcina, tuleiul spicului” N. Drăganu, în DA (etimologie considerată discutabilă de Tamás, EW, 10).

Cf. **coloz**.

CLOȘ¹ s.n. „croială largă, în formă de clopot, cu falduri ori evazată, cu firele țesăturii așezate oblic – cloche (habillement)” 1947 (Comarnescu, A.).

Fr. *cloche* „clopot, piesă de îmbrăcăminte în formă de clopot” (< lat. târzie *clocca*, probabil de origine celtică).

Fam.: **cloșat** adj. (despre fuste) „croit cu falduri, evazat, cu firele țesăturii așezate oblic” 1988 (DEX-S) < fr. *cloché*, part. lui *clocher*.

CLOȚ¹ s.n. (S Trans., Vâlcea) „bucată tăiată dintr-un trunchi de copac; prăjină de brad; (Munt.) cuiul de lemn sau de fier ce servește la îmbinarea tânelilor; zăvor – bille de bois; cheville qui sert à fixer les volées nécessaires lorsqu’un char est muni d’un attelage supplémentaire; verrou” 1649 (Mardarie, L.).

Germ. *Klotz* „butuc, buștean” DA, CADE, SDLR, TDRG² // Et. nes., posibil variantă a lui *colț* cu metateză sau, mai probabil, creație expresivă, cf. *clanț* CDER 2170.

Fam.: **cloțar¹** s.m. „persoana care face șindrile, șindrilar” 1788 (Piuriu-Molnar, D., în Jb. X, 183).

CLOȚ² s.n. (V Munt., Olt.) „bucată mică de cărămidă sau piatră utilizată de zidari pentru a umple golurile mai mici; (adjectival, în sintagmele *prun cloț, prună cloață*) corcoduș, corcodușă – fragment de pierre ou de brique employé pour boucher les trous d’un mur; mirabelle” 1884 (H. XII, 268).

Et. nes., ← *colț*, cu metateză CDER 2170 sau scr. *kloca* „pietricică” DA // Germ. *Klotz* SDLR (considerat același cuvânt cu *cloț¹*); cf. germ. *Klotz* DEX; probabil, creație expresivă, cf. *clanț* (considerat același cuvânt cu *cloț¹*) CDER 2170.

CLOȚAN¹ s.m. (Trans., Ban., Olt.) „șobolan – rat (Mus decumanus)” 1805 (Crișan, LWLH, apud TDRG²), var. *cloțar*².

Rom. *colțan* „animal cu colți mari” (← *colț*), cu metateză ° // Probabil ← *cloț*² (cărui i se atribuie un sens „dinte”) ← *colț* cu metateză CDER 2170; derivat din scr. *klocati* „a hăpăi, a prinde repede cu gura” DA (sens inexistent; de fapt sensul este „a clănțani, a tăcăni”; glosarea din DA se datorează traducerii impropriei a germ. *schnappen* „a înșfăca; a pocni, a se închide cu zgomot”, cu care Berneker, SEW I, 521 echivalează forma scr.).

Cf. **colț**.

CLOȚĂ s.f. (Trans., Ban., Olt., Munt.) „cloșcă; (fig.) patroana unei case de toleranță; constelația Pleiadelor (numită și *cloșca*, *cloca*, *găina*, *găimușa*); numele unui joc de copii – couveuse; maquerelle; La Poussinière; nom d'un jeu d'enfants” 1884 (H. V, 37), var. *cloață*, *cluță*.

Bg. (dial.) *kloca* (< *kloca* ind. prez. 3 sg. „a cotcodăci”, cf. scr. *klocati* „a găgâi”, sloven *klocati* „a cotcodăci”, de la baza onomatopeică *kloc*, înrudită cu *klo(k)* BER II, 471–472) ° // Scr. *klocati* CADE, DA (cf. scr. *klocati*), SDLR; și scr. *kvocati* SDLR.

Var. *cluță*, posibil infl. de săs. *glucksen* DA.

Fam.: **cloțușă** s.f. (dim.) „femeie rea” 1910 (Ion. Cr. III, 188).

Cf. **cloc¹**, **cloci**.

CLOU [klu] s.n. „partea cea mai interesantă sau mai incitantă a unui spectacol, a unei acțiuni etc. – clou (ce qui retient l'attention)” 1933 (Călinescu, C. N. 221), var. grafică *clu*.

Fr. *clou*, propriu-zis „cui” (< lat. *clāuus*), cu folosirea figurată explicabilă prin sensul „obiect de care se agață ceva” (TLF).

Cf. **clavus**, **laticlavă**.

CLOVACI s.m. pl. tantum (Bas.) „(fig.?) colți – crocs (d'un animal)” 1927–1928 (DR V, 289).

Rus. *klevač* „topor cu lama îngustă, cazma” DA (< *klevati* „a lovi cu ciocul, a ciuguli”), cu evoluția semantică explicabilă prin forma de lamă ascuțită a dinților de cal.

Cf. **clont**.

CLOVN s.m. „artist comic de circ – clown” 1877 (var. grafică *clown*, Familia, XIII, nr. 3, 32), var. *claun*.

Engl. *clown* (inițial „țărănoi, bădăran”), fr. *clown*.

Fam.: **clownerie** s.f. „poznă de clown, comicărie, bufonerie” 1932 (var. *clownărie*, DA) ← *clown* DA sau < fr. *clownerie* DEX; **clownesc** adj. „de clown” 1971 (România literară 14 I).

CLUB¹ s.n. „asociație creată în vederea desfășurării anumitor activități (culturale, sportive, mondene, recreative, politice); local unde se dansează și se consumă băuturi alcoolice – club” 1831 (var. *club²*, *Zilot Românul*, Ist.).

Fr. *club* (< engl. *club*, probabil derivat din verbul *club* „a (se) strânge laolaltă” OED). Sensul „local unde se dansează și se consumă băuturi alcoolice”, după engl. [*night*] *club*.

Fam.: **aeroclub** s.n. „club al cărui membri practică sau agreează sporturile aeronautice” 1905 (C. Bacalbașa, Buc. III, 100) < fr. *aéro-club*; **cinclub** s.n. „club al amatorilor de cinematografie” 1959 (V. rom. VIII) < fr. *ciné-club* DEX sau ← *cine³* + *club* °;

cineclubist s.m. „membru al unui cineclub” 1961 (Contemp., I dec., în DCR²) ← *cineclub*;
cineclubistă s.f. 1966 (DN²) ← *cineclubist*; **clubist** s.m. „membru al unui club; persoană care frecventează localuri de noapte” 1837 (AR) < fr. *clubiste*, ulterior și ← *club* + *-ist*;
clubman s.m. „membru al unui club” 1919 (Vinea, O. IV), var. *clubman*, *clubmen* < engl. *clubman*;
 var. *clubman*, probabil < fr. *clubman*; **fotoclub** s.n. „club de fotoamatori” 1978 (Scânteia, 23 XI) < *foto*²- + *club*; **intercluburi** adj. invar. „care este disputat între cluburi sportive” 1984 (I. B., 10 mai) ← *inter-* + *cluburi* (pl. lui *club*), după engl. *interclub*;
radioclub s.n. „club al radioamatorilor” 1936 (Arh. Olt. XV) < *radio*¹- + *club*; **sex-club** s.n. „local cu programe erotice” 1970 (Scânteia, 14 XI) < engl. *sex club*.

CLUB² s.n. (Oaș) „coapsă – cuisse” 1931 (CADE).

Ucr. *klub*.

CLUCER s.m. (inv.) „dregător care se ocupa cu aprovizionarea Curtii domnești în Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova – fournisseur de la maison princière” 1490 (DERS, în forma art. *cliucearul*), var. *cluțear*, *cliucear*.

Slavon *ključarī* (< *ključī* „cheie”).

Fam.: **clucereasă** s.f. „nevasta clucerului” 1611-1615 (DIR B II); **clucerie** s.f. „funcția clucerului” 1729 (Cron. Anon. Mold.).

Cf. **clici**, **cliuci**¹, **colcer**.

CLUCSĂ s.f. (Olt., Ban., Trans.) „cursă pentru prins animale, păsări etc. – piège” 1581 (Coresi, Ev.), var. (Olt.) *clupsă*, *cluscă*.

Bg. *kluksa*.

CLUJEAN, -Ă adj., s.m., s.f. „(locuitor) al orașului Cluj – (habitant) de Cluj” 1812 (Șincai, Hr. III, 115).

Top. *Cluj*.

Fam.: **clujeancă** s.f. 1893 (DDRF).

CLUP¹ s.n. (Ban.) „laviță lungă cu spătar, bancă de grădină – banc” 1885 (H. XVIII, 307).

Scr. *klup(a)*.

CLUPĂ s.f. „instrument în formă de compas, care servește la măsurarea diametrului trunchiurilor de arbori, compas forestier; unealtă manuală formată dintr-un cadru închis și din brațe de acționare, în interiorul căreia se prind bacurile de filetat – compas forestier; tourne-à-gauche” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 234).

Germ. *Kluppe* (< germ. medie *Kluppe* „clește; bucată de lemn despicat”, format pe radicalul vb. *kliēben* „a despica”).

Fam.: **clupa** vb. „a măsura diametrele arborilor cu o clupă” 1978 (DN³); **clupaj** s.n. (abstr.) 1978 (DN³) ← *clupa* ° // ← *clupă* DEX.

CNEAZ s.m. „(în Evul Mediu, în țările române) conducător al unui sat, jude; (înv., Munt.) țăran liber; prinț rus, (înv., Mold.) prinț – (au Moyen-Âge, dans les principautés roumaines) chef d'un village; (vieilli, Valachie) paysan libre; prince russe, (vieilli, Mold.) prince” 1623 (DIR B IV, 262; în doc. slavo-române, cu sensul specific românesc „țaran liber”, 1558 DERS), var. *cneaj*, *cnej*, *cnez*.

Slavon *künędzī*, *k(ŭ)nežī* (< got. **kunings* „rege”, cf. v. germ. de sus *kuning*, germ. *König*, v. nord. *konungr*, ol. *koning*) E. Petrovici, DR 10, 1943, 348–350, SDLR; pronunția cu *-ea-* pentru v.sl. ϵ trebuie raportată la deprinderile grafice din Țările Române, unde slova \blacktriangle (=ε) redă în mod regulat fie unul din diftongii *ea*, *ja*, fie vocala *a* precedată de consoană palatală (ex. \blacktriangle \blacktriangle \blacktriangle = *ceas*); din acest motiv, filiera ucr. propusă de DA nu este neapărat necesară. Cu sensul „prinț (rus)” < rus. *knjaz*’ DA, SDLR, CDER 1798 (CADE: rus. *knjaz*’ pentru toate sensurile; DEX: ucr., rus. *knjaz*’ pentru toate sensurile). Var. *cnez*, în sud-vest, probabil < scr. *knez*.

Fam.: **chineji** vb. (Ban., înv.) „a avea funcția de primar” 1929 (DA) ← *chinez*²; **chinez**² s.m. (Ban., înv.) „primar al unui sat, judecător comunal”, (Trans., înv.) „prinț” 1812 (var. *chenez*, Maior, Ist.) < magh. *kenéz* CDER 1798 (posibil), eventual și scr. *knez* DA (sigur), CDER 1798 (posibil); **chinezat** s.n. (Trans., înv.) „principat, cneaz” 1812 (var. *chenezat*, Șincal, Hr. I) < lat. neol. *kenezatus* < *kenezus* < magh. *kenéz* ° sau ← *chenez*, *chinez*² + *-at* (DA: formațiune savantă); **cneaghină** s.f. (în v.) „soție sau fiică de cneaz, principesă” 1601 (în forma articulată *cneaghinea*, DIR A I) < slavon *knęgyňi*, rus. *knjaginja*; **cneajină** s.f. (în v.) „fiică de cneaz, principesă” 1642–1647 (antrop. *Cneajna*, Ureche, L.) < slavon *künęžina*, rus. *knjažna*; **cnezat** s.n. (ist.) „teritoriu aflat sub jurisdicția unui cneaz” 1898 (Enc. rom., s.v. *Câmpulung*), var. *cnejat*; **cnezi** vb. „a ridica un boier la rangul de cneaz (prinț)” 1918 (C. Giurescu, „Despre Boieri” 55, în DA); **cnezial** adj. „referitor la cneaz” 1903 (I. Bogdan, „Despre cnejii români”, în DA); **cnezie** s.f. (în v.) „rangul sau teritoriul unui cneaz” 1743 (var. *cnejie*, Neculce, L.).

CNEM/DĂ s.f. „tip de jambiere din piele și bronz folosite în Antichitate de soldații greci – cnémide” 1966 (DN²).

Fr. *cnémide* < gr. *κνημίς*, *-ῖδος* „jambieră” < *κνήμη* „gambă”.

CNIDOBLAST s.n. (zool.) „celulă urzicătoare prezentă pe tegumentul unor celenterate, cu care acestea se apără sau își prind prada – cnidoblaste” 1958 (LTR² IV).

Fr. *cnidoblaste* (< *cnido-* < gr. *κνίδη* „anemonă-de-mare, meduză” + *-blaste* < gr. *βλαστός* „germene”).

CNIGĂ s.f. (în v.) „carte; registru – livre; registre” 1678–1689 (Danovici, Cronograf). Slavon *kniga*, rus. *kniga*.

CNUT s.n. „bici din piele sau funie, cu mai multe sfârcuri de plumb, folosit în trecut ca instrument de pedeapsă în Rusia – knout” 1743 (Neculce, L.), var. (Trans.) *cnută* s.f., scrisă și *knută*.

Rus. *knut* (< v. nord. *knútr* „nod”). Var. *cnută* < germ. *Knute*.

COABĂ s.f. (Arad) „fructul trandafirului sau al măceșului – baie de rose ou de l’églantier” 1932 (com. Ittu, în DA).

Et. nec.

COABITA vb. „a locui împreună; (fig.) a coexista în ciuda unor deosebiri – cohabiter” 1871 (LM), var. (în v., rar) *cohabita*.

Fr. *cohabiter* (împr. din lat. *cohabitare* < *co(n)-* + *habitāre* „a locui”, frecventativul lui *habēre* „a avea, a (se) ține”).

Fam.: **coabitant**, -ă adj., s.m., s.f. (jur.) „(persoană) care locuiește împreună cu alții în aceeași casă” 1871 (LM) < fr. *cohabitant*; **coabitatie** s.f. (abstr.) 1871 (var. înv. *coabitațiune*, LM) < fr. *cohabitation*.

Cf. **abitație**, **habitat**, **avea**.

COAC s.m. „o specie nocturnă de bătlan (Ardea nycticorax) – bihoreau gris” 1903 (TDRG¹), var. (probabil pronunțare regională) *coc*⁶, *coacă*³ s.f.

Creație onomatopEICă, cf. germ. *Quackreicher* TDRG, DA // Var. *coacă*³ ← *cocă*¹ SDLR.

COACĂ¹ s.f. „manivelă folosită la joagăr; (vest) numele unor unelte curbate la capete – manivelle de la scie mécanique; nom de différents outils courbés” 1898 (Damé, T.).

Scr. *kvaka* „cârlig, clantă” sau magh. *kakó* (*kákó*, *kajkó*) „lemn strâmbat în formă de undiță, cârlig” DA // Bg., scr. *kuka* „cârlig” SDLR.

Cf. **cocăie**.

COACĂ² s.f. (Trans., Munt.) „cocă; bulz; cocoloș; numele unui joc de copii – boulette de pâte, pâte (farine détrempee et pétrie), pâte à coller; boule de polenta farcie de fromage; boulette; nom d’un jeu d’enfants” 1847 (Pann, P. V.).

Et. nes., probabil lat. **cocca* < *cocum*, cu sensurile romanice „mic obiect sferic: boabă, sâmbure, (coajă de) ou, mugur”, v. *coc*³, cf. sd. *kokka* „pâine sferică”, eng. *cocca* „boabă”, friul. *koke* „nucă”, it. dial. *coc(c)a* „nucă, boabă; coajă de ou”, occ. *coco* „nucă”, sp. *cuca* „arahidă”, *coca* „coajă de nucă”, ptg. *coca* „țeastă” (cf. REW 2009, Schuchardt, Rom. Et., II, 21–27). Pentru sensul pierdut de „boabă”, cf. derivatul *cochiță*. // Var. a lui *cocă*¹, termen infantil DA; ← *coace* CDDE 370.

Fam.: **coc**⁵ s.n. (Trans., Mar.) „pâine mică” 1825 (LB), probabil lat. *cocum* Lacea, DR II, 1921–1922, 623–624, inițial același cuvânt cu *coc*³ // var. a lui *cocă*¹ și *coacă* DA; ← *cocă*¹, același cuvânt cu *coc*¹ SDLR; ← *coace* CDDE 370, CADE; formație expresivă, același cuvânt cu *coc*¹, de la care e derivat *cocă*¹ CDER 2205; **cochiță** s.f. (Trans.) „bobită” 1906 (Viciu, Gl.); **cocut** s.n. „coc mic, colăcel” 1893 (Șez. II, 224) ← *coc*⁵.

Cf. **coacin**, **coc**^{1,2,3}, **cocă**^{1,2}, **coacăză**, **cocoașă**, **cocoli**, **cocoloș**, **cocon**^{1,2}, **coconar**¹.

COACĂZĂ s.f. (bot.) „mic fruct comestibil, de culoare roșie, albă sau neagră, dispus în ciorchine, a diferiți arbuști din familia Ribes (Buc.) agrisă; (Trans.) merișor; afină; (Trans.) mic arbust din familia Ericaceelor (Bruckentalia spiculifolia); (Mehed.) ghimpe – groseille, cassis; groseille à macquereau; myrtille, airelle; viorne; épine” c.1650 (Anon. Car.), var. *cloacăză*, *coacăță*.

Cuvânt probabil de substrat, format de la baza *kokk-* „mic obiect rotund” + sufixul dim. -ză, cf. alb. *kokëzë* „boabă, bomboană, fruct”, *koqëz* „varietate de smochină; bobită”, *kokërr* „boabă, bob”, *kokël* „cocoloș, bulgăre”, *kok* „fruct” (cf. Vătășescu, VLA, 153), *kokë* „cap”, *koqe* „boabă” (DA: < alb. **kokëzë*, DEX: cf. *kokëzë*). Baza *kokk-* < lat. *cocum*, **cocca*, cu sensurile romanice „mic obiect rotund, boabă, sâmbure” (REW 2009), cf. *coc*³, *coacă*², *coc*⁵ (s.v. *coacă*²) Brâncuș, VA, 66–67, Mihăilă, CSCA, 226–227. Atașarea suf. diminutival de substrat -ză a putut avea loc inclusiv în lat. dun., cf. -uș(ă) din *auș*, *cătușă*, *mătușă* (CDER 2176: lat. *cocum*, pl. **cocca* > **coacă* + -ză, ca în *cinteză*, *pupăză*) // Magh. *kokoyza*, *kokolyza* CDER II 49, TDRG¹; cf. bg. *kokazi*, magh. *kokolyza* CADE.

Fam.: **coacăz** s.m. „arbustul care produce coacăze” 1783 (Benkö 411), var. *coacăț*; **cocăzar** s.m. „smirdar (*Rhododendron kotschyi*); merișor (*Vaccinium vitis idaea*); trandafir sălbatic, măceș” 1893 (var. *cocozar* DDRF), var. *coacăzar* ← *coacăz*.

Cf. **coacă**², **coacin**, **coc**^{1,2,3}, **cocă**^{1,2}.

COACE [ar. *coațire*, mr. *coațiri*, ir. *coco*] vb. „a supune (un aliment, mai ales aluaturi) la acțiunea căldurii în cuptor, pentru a-l face (mai) bun de mâncat; (prin ext.) a trata la cald un material (cărămizi, țesături); (refl., despre fructe, fig., despre oameni) a ajunge la maturitate (sub acțiunea căldurii soarelui); (fig.) a pune la cale; (intr., refl.) a face puroi – cuire; mûrir (en parlant des fruits et des êtres humains); couvrir, ourdir un plan; s'enflammer, mûrir (à propos d'un abcès)” 1560–1561 (Coresi, Tetr.).

Lat. pop. *cocere* = *coquere*, panrom. REW 2212.

Fam.: **cocări** vb. (Năs.) „a coace (mult), a găti” 1933 (com. N. Drăganu, în DA), format cu sufixul frecventativ *-ări*; **cocărit** s.n. (inv.) „dijmă percepută de proprietar din porumbul luat de țărani înainte de recoltă spre a fi copt sau fier” 1906 (Graiul I); **cocăt** s.n. „căldură mare” 1913 (Pamfile, A. R.); **cocător**¹ adj. (rar) „care coace”, s.m. (inv.) „persoană însărcinată cu coacerea pâinii” 1582 (PO); **cocător**² s.n. (Mar.) „despărțitura cuptorului de casă, în care se coace pâinea” 1925 (T. Papahagi, M.); **cocătură** s.f. (Trans.) „acțiunea de a coace și rezultatul ei, aluat copt” 1885 (H. XVII 373); **copt**² s.n. (abstr.) 1847 (Pann, P. V. II); **coptătură** [mr. *cuptătură*] s.f. (reg.) „pâine coaptă; (în descântece) bubă coaptă” 1888 (Pop-Reteganel, Pov. V) ← *copt* (part.); **coptură** [ar. *cuptură*] s.f. „abces, puroi; aluaturi coapte; prăjitură, plăcintă; piatră care stă să cadă sau să se desprindă dintr-o stâncă” 1760–1770 (Meșt. doft. 654), var. *cuptură* < lat. *coctūra*, cu *-o-* refăcut sub infl. lui *copt* CDDE 372, CADE, DA, CDER 2393, DEX (posibil) sau ← part. *copt* SDLR, DEX (posibil); **coptuț** adj. „destul de matur” 1891 (Urechia, Leg.) ← part. *copt*; **cuptor** [ar. *cuptor*, posibil dacoromânism; ir. *coptor*, *cuptor*] s.n. „construcție de cărămidă, de piatră sau de pământ, folosită pentru a coace alimente; instalație (independentă sau încorporată în alta mai mare) pentru a coace alimente sau pentru a încinge, a topi diverse materiale; (fig.) căldură mare; numele popular al lunii iulie” 1582 (PO), var. *coptor*, *cuptior* < lat. **coctōrium*, cf. abr. *kutturə*, alb. *koftor*; **cuptorar** s.m. „persoană care face cuptoare sau sobe; butar, simigiu; muncitor la un cuptor industrial” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *furnarius*) ← *cuptor*; **cuptoraș** s.n. (dim.) 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *fornacula*), var. *cuptioraș*, *coptoraș* ← *cuptor*; **cuptorel** s.n. (dim.) 1857 (Polizu, V.) ← *cuptor*; ir. **cuptorič** s.n. (dim.) 1940 (ALR II/I) ← *cuptor*; **cuptorie** s.f. (Trans.) „acoperământ de lemn care adăpostește cuptorul” 1915 (Densusianu, Ț. H.) ← *cuptor*; **cuptoriște** s.f. „(inv.) loc unde se află un cuptor; (Trans.) casă neterminată, acoperită, dar cu pereții încă nelipiți” 1760 (Doc. Cal. I, 431) ← *cuptor*; **cuptoriță** s.f. (Ban.) „cuptor mai mic, făcut lângă gura cuptorului de pâine” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v., *furnaria*) ← *cuptor*; **cuptoruț** s.n. (Trans.; dim.) 1939 (DA) ← *cuptor*; **necopt** adj. „(despre alimente) care nu a fost suficient supus acțiunii focului; crud; (despre semințe, fructe) care nu a ajuns la maturitate; (despre oameni) lipsit de maturitate, de experiență” 1698 (Cantemir, D. 87) ← part. *copt*; mr. **pricoațiri** vb. „a coace prea mult” 1935 (Capidan, Megl., III); **răsoace**¹ vb. „a coace mai mult” 1698 (Cantemir, D.); **recoace** vb. (tehn.) „a trata termic piese sau materiale metalice prin încălzire până la o anumită temperatură, urmată de o răcire lentă, pentru a le îmbunătăți proprietățile” 1935 (Orbonaș, Mec.); **scoace** vb. „a (se) coace mai mult decât trebuie; a (se) încălzi prea tare, a (se) încinge; a încălzi sau a fierbe laptele acru pentru a-l transforma în

brânză” 1834 (Manolachi Drăghici, I.) < lat. **excocere* (= *excoquere*), cf. occ., sp., v.ptg. REW 2985.

Cf. **coctiune**, **coh**, **cufă**, **cuhnie**¹.

COACERVAȚIE s.f. (chim., fiz.) „stare a unei soluții coloidale, intermediară între starea de dizolvare și cea de precipitare – coacervation” 1871 (LM).

Fr. *coacervation* (împr. din lat. *coaceruatio* „îngrămădire, acumulare” < *coaceruare* „a îngămădi, a acumula” < *co(n)-* + *aceruare* „a face grămezi, a îngămădi” < *aceruus* „grămadă”).

Fam.: **coacervat** s.n. (chim., biol., mai ales despre substanțe organice) „mic agregat de particule coloidale în suspensie” 1958 (LTR²) < fr. *coacervat*.

COACIN, -Ă [ar. *coațin* „(oaie sau berbec) cu pete roșietice pe cap”, mr. *coațin* (despre oaie sau berbec) „roșcat”] adj., s.m., s.f. (Ban.) „(oaie sau berbec) cu botul sau capul galben sau roșiatic – (mouton ou brebis) au museau jaune ou rougeâtre” 1884 (H. XVIII, 267).

Lat. *coccinus* „roșu-stacojiu” (< gr. *κόκκινος* < *κόκκος* „sâmbure, grăunte; cârmâz, plantă din fructele căreia se extrage un pigment stacojiu”), cf. eng. REW 2008.

Cf. **coacă**², **coacăză**, **coc**^{1,2,3}, **cocal**, **cocă**², **coccinelă**, **cochinadă**, **çoșenilă**.

COACȚIUNE¹ s.f. „întrebuințare a violenței pentru a micșora libertatea de acțiune, constrângere – coaction, contrainte” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *coaction* (împr. din lat. *coactio*, *-onem* < *cōgere* „a constrânge” < *co(n)-* + *agere* „a mâna, a împinge, a acționa”).

Cf. **act**, **activ**¹, **actor**, **acțiune**, **agendă**, **agent**, **agil**, **agita**, **cașera**, **cașetă**, **coagula**.

COADĂ [ar., mr.; ir. *codē*] s.f. „appendice terminal al părții posterioare a corpului animalelor vertebrate, acoperit cu păr sau pene; costiță (de păr); (bot.) parte care leagă fructul sau frunza de tulpină sau de creangă; parte dinapoi a unui obiect, instrument; șir de oameni care așteaptă ceva – queue; tresse de cheveux; pédoncule” 1503 (antrop. DERS).

Lat. *cōda* (= *cauda*), panrom. REW 1774. Cu sensul „șir de oameni”, după fr. *queue*.

Fam.: **ciodică** s.m. (Munt.) nume de câine 1885 (H. XII 261) ← **codică* ← *coadă*, posibil infl. de *ciot* ° // raportat la magh. *csoda* „monstru, minune” DA; **coadeș** adj. (Ban., SV Trans., despre fructe și animale) „cu coadă lungă” c.1650 (Anon. Car.), var. *coadiș*; **codaci**¹ adj. „cu coadă lungă”, s.m. „diavolul” 1903 (Marian, Ins.); **codaci**² adj. „laș, timid, poltron” 1870 (Costinescu, V.) ← *codi*; **codăie** s.f. (augm.) 1886 (Barcianu, D.); **codalău** s.m. „codău” 1932 (DA); **codalb**, -ă [ar. *codalbā* „codobatură”] adj. „(despre animale) cu coada albă; (despre fete) cu părul blond; (fig.) fățarnic, ipocrit”, s.f. (ornit.) „codobatură” c.1650 (Anon. Car.), var. (Mold.) *codalb* ← *coadă* + *alb*, compunere posibil de dată lat. târzie, cf. sd. *koarbu* CDDE 376. DA; **codan**, -ă adj., s.m., s.f. „cu coadă mare; (despre fete) intrată în rândul fetelor de măritat (care au părul împletit în cozi); (p. ext., s.m.) flăcău; (s.m.) diavolul” 1851 (Russo, S. 21), var. *coadană* (bot.) ← *coadă* DA, SDLR (pentru

sensul „cu coadă mare”) // cu sensul „fată care începe să iasă la horă”, *codană* ← *godană* SDLR; **codăș**, **-ă** [mr. *cudaș*, *cudașcă*] adj., s.m., s.f. „rămas în urmă; din partea din spate; (rar) cu coadă” 1799 (Doc. Agr. II); **codarniț** adj. „cu coadă” 1886 (Barcianu, D.); **codășnic** adj., s.m. probabil nume al dracului, într-un descântec 1895 (Șez. III) ← *codaci*¹; **codășcă** s.f. (reg.) „rădașcă” 1932 (DA) ← *coadă* + *rădașcă*; **codat**¹ adj. „(despre animale, despre frunze) cu coadă lungă; (despre ochi) migdalat, alungit” 1870 (Costinescu, V.) ← *coadă* sau lat. **cōdātus* (= *caudātus*); **codat**² s.m. „larva muștei; mormoloc” 1897 (Leon, Zool.); **codat** s.m. „vierme care se face în brânză, slănină stricată sau mere; larvă a lardarului, larva a muștei *Eristalis tenax*” 1885 (H. III, 307), probabil sg. refăcut din pl. *codăți* al lui *codat*²; **codăfât** s.m. (peior.) „câine, copil care se ține scai de cineva” 1835 (Gorjan, H. I, 20), var. *codofât* ← *coadă* + *fât(ăi)*; **codălat** adj. „cu coada lungă; codat” 1857 (var. *codolat*, Polizu, V.), var. (suspect) *codălat* ← *coadă* + *lat* (cf. *bucălat*) Form. cuv. I, 179 sau < lat. **cōdellātus* (< **cōdella* = *caudella*, diminutiv al lui *cauda* „coadă”) DA; **codălbă** vb. (Olt.) „a se uita cu coada ochiului (?)” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea) ← *codalb*, cu sensul după expr. *a se uita cu coada ochiului*, posibil și după *holba*; **codălbean** adj. (despre vite) „cu vârful cozii alb” 1886 (Marian, D.), var. *codălbean* ← *codalb*; **codălbel** adj. (dim., Munt.) „codalb” 1881 (Jipescu, Op.), var. *codălbel* ← *codalb*; **codălbî** vb. (fig.) „a da greș, a o sfecli” 1850 (Alecsandri, Chirița în Iași), var. *codălbî* ← *codalb*; **codălbior** adj. (dim.) 1886 (Marian, D.), var. *codălbior* ← *codalb*; **codălbîță** s.f. „vacă cu vârful cozii alb; numele unei flori; (ornit.) sfrâncioc roșu” 1881 (Jipescu, Op.), var. *codălbîță* ← *codalb*; **codălbîu** adj. „blond” 1893 (DDRF) ← *codalb*; **codălbuță** s.f. (dim.) 1870 (Costinescu, V.) ← *codalbă*; **codănac**, **-ă** adj., s.m., s.f. „codaș; băietandru; fată de măritat” 1881 (Jipescu, Op.) ← *codan*, *codană* DA // var. a lui *godănac* SDLR; **codăncuță** s.f. (dim.) „fată de măritat” 1931 (CADE) ← **codancă* ← *codan(ă)*; **codănea** s.f. (dim.) „fată de măritat” 1881 (Jipescu, Op.) ← *codană*; **codănel** s.m. „copil mic” 1881 (Jipescu, Op.) ← *codan* „flăcău” sau ← *codănea* „fetiță”; **codănică** s.f. (dim.) „fată de măritat” 1879 (Ispirescu, U.) ← *codană*; **codăniță** s.f. „codănică” 1921 (Sadoveanu, O. VII, 378) ← *codană*; **codățel** adj., s.m. (Buzău) nume de câine ciobănesc 1885 (H. II, 151) ← *codat*¹; **codău** s.m. nume de câine ciobănesc; nume dat lupului 1885 (H. I, 62); **codăuas** s.m. (dim.) „flăcău” 1892 (Șez. I) ← *codău*; **codăie** s.f. (bot.) „coada-calului, barba-ursului” 1906 (Panțu, Pl.); **codârlaş** s.m. „codaș” 1879 (Ispirescu, U. 109) ← *codărlă*; **codărlă** s.f. „partea din spate, mobilă, a unei căruțe, în care se pune de obicei nutreț pentru animalele de tracțiune; partea de la coadă a unei cete, a unui stol de păsări etc.; coadă lungă; coadă de bici” 1857 (var. *codărlă*, Polizu, V.), var. (Buzău) *codărlă*, (Olt.) *codărlă*; **codărlău** s.m. (Buc., mai ales despre copii) „care se ține mereu după cineva” 1923 (Șez. XXXI, 43) ← *codărlă*; **codea** s.m. „dracul” 1881 (Jipescu, Op.); **codeală** s.n. „ezitare” 1870 (Odobescu, S III) ← *codi*¹; **codeancă** s.f. (reg.) „fată de măritat” 1890 (Marian, Nu.) ← *codană*, cu substit. sufixului; **codeață** s.f. (Trans.) „luncă în care crește mai ales coadașoricelului” 1906 (Viciu, Gl.) ← *coada* (-șoricelului); **codel** s.m. nume de câine 1907 (Jb. XIII); **codelnic** adj. (Munt.) „ezitant, leneș” 1881 (Jipescu, Op.) ← *codi*¹, *codeală*; **codi**¹ vb. refl. „a ezita, a tergiversa” 1820 (Beldiman, Or.), de la sensul „a rămâne în urmă” din expresii ca *a se trage la coadă*, *a rămâne codaș*; **codi**² vb. tranz. (Trans.) „a tunde coada oilor” 1914 (Pamfile, Cr.); **codie** s.f. (reg.) „coadă mică; loc la coadă (loc al vetrei pe care stau copiii); (bot.) coada-calului, barba-ursului” 1885 (Delavrancea, S. 205); **codin** s.m.

nume de câine 1907 (Jb. XIII); **codină** s.f. (pop.) „lână de proastă calitate de la coadă sau dimprejurul ugerului; rămășițe de lână rămase după tunderea oilor, provenind din zona capului, a cozii și a picioarelor; (bot.) coada-vulpui; grâu sau porumb de proastă calitate, pleavă; (fig.) oameni cu obiceiuri rele; rămășițe de lemn” 1845 (I. Ionescu, B. G. 187), var. **codină**; **codini** vb. „a tunde lâna din jurul cozii și al ugerului” 1944 (Tomescu, Gl.) ← **codină**; **codinit** s.n. (abstr.) 1988 (DEX-S) ← **codini**; **codism** s.n. (înv.) „curent ideologic care nega rolul partidului comunist în lupta clasei muncitoare, considerând că partidul trebuie să se subordoneze mișcării spontane a maselor” 1953 (Cursul scurt de istorie a PCUS, în DLRLC) ← **coadă** + **-ism**, după rus. *chvostizm* (< *chvost* „coadă”); **codist** adj., s.m. (înv.) „adept al codismului” 1955 (DLRLC) ← **cod[ism]**, după rus. *hvoistist*; **codișcă** s.f. (Apuseni, dim.) „om care se ține pe urmele altcuiva” 1905 (I. Popovici, R. D.); **codișoară** s.f. (dim.) 1825 (LB); **codit** s.n. „tunderea cozii oilor” 1885 (H. XVII, 392) ← **codi**²; **coditor** adj. „care se codește” 1932 (DA) ← **codi**¹; **coditură**¹ s.f. „ezitare” 1870 (Heliade, Anatolida) ← **codi**¹; **coditură**² s.f. (Râmnicu-Sărat) „lână mărunță tunsă de la coada și ugerul oii” 1933-1934 (GS VI, 59) ← **codi**²; **codiță** [ar., mr. *codiță*, ir. *codița*, *codița*] s.f. (dim.) 1837 (Pann, E.); **codițel** adj. (despre pere) „cu codiță lungă” 1872 (Baronzi, L.) ← **codiță**; **codițucă** s.f. (bot.) „plantă mică ierboasă, cu flori solitare galbene-verzui (*Myosurus minimus*)” 1906 (Panțu, Pl.) ← **codiță**; **codoaie** s.f. (augm.) 1857 (Polizu, V.); **codobele** adj. m., în sintagma *melc codobele* 1885 (H. IV, 154), var. *codomelc*, *cotobelci*, *cotomelc* ← **codoberc** + *melc*; **codoberc** adj. „fără coadă, berc” 1885 (Teodorescu, P. P.) ← **coadă** + *berc*; **codoi**¹ s.n. (augm.) 1870 (Costinescu, V.); **codoi**² s.m. (iht., N Mold.) 1885 (H. VI 246); **codoiță** s.f., în expr. *ite codoițe* „pieptene” 1915 (Gorovei, Cr.) ← **coadă** + *ite*; **codolan** s.m. „codău” 1885 (H. III, 310) ← **codalan*, **codălan* ← *codalău*, cu substit. sufixului; **codolemn** s.n., în expr. *lemn codolemn* 1908 (Pamfile, Cim.), var. *cotolemn* ← **coadă** + *lemn*. formație ludică; **codos** adj. „cu coadă mare; (Brașov) cu bube la gură (din expresia *coade la gură*)” 1885 (H. VII, 406); **codos**² s.m. (NV Trans.) „lup” 1892 (Vaida, Săl.) ← **coadă**, probabil calc după magh. *farkas* (< *farok* „coadă”); **codroș** s.m. „pasăre mică, migratoare, cu coada de un roșu aprins (*Ruticilla phoenicula*)” 1883 (Marian O.), var. (Trans.) *codoroș*, *cotoruș* ← **coadă** + *roș(u)*; var. *cotoruș* ← **codoruș* (← *codroș*, cu finala după sufixul *-uș*), infl. de *cotor*; **coduță** s.f. (Năs.; dim.) 1931 (DA); **cozlete** s.m. (Hațeg) „coada unui ciorchine de struguri” 1905 (I. Popovici, R. D. I, 164) ← pl. *cozi* + *-(u)lete* Pascu, Sufixe, 38 // et. nec. DA; mr. **codiță** s.f. (dim.) 1927 (Candrea, GS, III/1), var. *coadițcă*, *coadițcă*; **codulaț** adj. „codălat” 1898 (Gorovei, Cim.) ← *codolat*, sg. refăcut din pl.; ar. **codar** adj. „codăș” 1912 (Flambura I, 1).

Dublet etim.: **codă**¹. Cf. **caudal**, **chiota**, **codiriște**, **codobatură**.

COAFA vb. „a aranja și pieptăna cu îngrijire părul (mai ales al femeilor) – coiffer” 1882 (Eminescu, O. XIII, 91).

Fr. *coiffer* (< fr. *coiffe* „bonetă, tichie” < lat. târziu *cofia*, probabil de origine germanică FEW XV/2, 838).

Fam.: **coafat** s.n. (abstr.) 1935 (Mihăescu, D. A.); **coafeză** s.f. „femeie specializată în coafat” 1931 (Universul), var. (înv.) *coafezoă* < fr. *coiffeuse*; **coafor** s.m. „bărbat specializat în coafat”, s.n. „local unde se coafează” 1840 (scris *coifeor*, Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *coiffeur*; **coafură** s.f. „mod de aranjare a părului; (înv., mai ales în forma

coifură) acoperământ al capului” 1840 (var. *coifură*, Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. *coafur* < fr. *coiffure*; **decoafa** vb. „a scoate podoabele de pe cap; a strica o coafură” 1862 (Pontbriant, D.), var. (înv.) *descoifa* < fr. *décoiffer*.

Cf. **coif**, **scufie**.

COAGULA vb. (despre lichide și substanțe coloidale) „a se încheaga – coaguler” 1858 (Wertheimer, Mat. medic.).

Fr. *coaguler* (împr. din lat. *coagulare* < *coāgulum* „cheag” < *cōgere* „a aduna într-un loc” < *co(n)-* + *agere* „a mâna”).

Fam.: **anticoagulant** adj., s.n. „(medicament) care împiedică coagularea sângelui” 1949 (LTR¹) < fr. *anticoagulant*; **coagul** s.m. „cheag” 1871 (LM) < lat. neol. *coagulum*, fr. *coagulum*; **coagulabil** adj. „care se poate coagula” 1932 (DA) < fr. *coagulable*; **coagulant** adj. „care are proprietatea de a produce coagularea” 1949 (LTR¹) < fr. *coagulant*; **coagulație** s.f. (înv.) „coagulare” 1871 (var. *coagulațiune* LM) < fr. *coagulation*; **coagulogramă** s.f. (med.) „test care permite diagnosticarea unei coagulopatii” 1969 (D. med.) < fr. *coagulogramme* (< *coaguler* + *-gramme* < gr. *γράμμα* „literă, scriere”); **coagulopatie** s.f. „sindrom hemoragic datorat tulburărilor de coagulare a sângelui” 1969 (D. med.) < fr. *coagulopathie* (< fr. *coaguler* + *-pathie* < gr. *-πάθεια*, *πάθος* „suferință” < *πάσχειν*, aor. *ἔπαθον* „a suferi”); **decoagulare** s.f. „lichiefere a sângelui coagulat” 1969 (D. med.) ← *de* + *coagulare*; **electrocoagula** vb. (med.) „a distruge un țesut prin aplicarea unui curent electric alternativ de înaltă frecvență care determină coagularea proteinelor din celule” 1972 (M.d. enc.) < fr. *électrocoaguler*; **fotocoagulare** s.f. (med.) „coagulare a sângelui cu raze laser” 1963 (Scânteia, 26 ian., p. 2, în DCR¹) < engl. *photocoagulation*, cu echivalarea sufixului; **fotocoagulator** s.n. (med.) „dispozitiv laser pentru determinarea coagulării sângelui” 1974 (RL, 17 sept., p. 6, în DCR¹) < engl. *photocoagulator*; **fotocoagulograf** s.n. (med.) „aparat pentru măsurarea automată a coagulării sângelui” 1974 (RL, 17 sept., p. 6, în DCR¹) ← *foto*¹- + *coagula(re)* + *-graf* (sufixoid folosit pentru numele de aparate); **incoagulabil** adj. (med.) „care nu se coagulează sau nu poate fi coagulat” 1964 (ABC săn.) < fr. *incoagulable*; **incoagulabilitate** s.f. (med., abstr.) 1969 (D. med.) < fr. *incoagulabilité*; **semicoagulat** adj. (mai ales despre sânge) „care este în parte coagulat” 1895 (Babeș, O. A. I, 461) ← *semi-* + *coagulat*; **termocoagulare** s.f. „metodă chirurgicală prin care e oprită o hemoragie cu ajutorul termocauterului” 1966 (DER IV) < fr. *thermocoagulation* (< *thermo-* < gr. *θερμη* „căldură” sau *θερμός* „cald” + *coagulation*), cu echivalarea sufixului.

Cf. **cheag**¹, **coacțiune**¹, **act**, **activ**¹, **actor**, **acțiune**, **agendă**, **agent**, **agil**, **agita**, **cașera**, **cașetă**.

COAJĂ s.f. „țesut protector al rădăcinilor, tulpinilor și ramurilor unor plante; înveliș exterior al unor fructe, semințe; partea exterioară mai tare a unor alimente; înveliș tare al unor moluște; (Munt.) piele; (reg., fig.) vită foarte slabă – écorce; coque, zeste; croûte; coquille; (Valachie) peau; (rég., fig.) vache maigre” 1582 (PO), var. (Mold.) *coarjă*.

V.sl. *koža* „piele, scoarță”. Var. *coarjă*, probabil infl. de *scoarță* sau de ucr. *korz* „azimă prăjită și tare” DA.

Fam.: **cojeală** s.f. „cojire” 1888 (Jipescu, Suf.) ← *coji*; **coji** vb. „a curăța de coajă” 1691–1697 (part. *cojit*, T. Corbea, D., s.v. *crustatus*), var. *corji*; **cojită** s.f. (dim.) „coajă

mică, pojghită” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *crustula*); **cojos** adj. „cu coajă tare” 1648 (Mardarie, L.); **cojit** s.n. (abstr.) 1932 (DA) ← *coji*; **cojitor** s.n. „instrument pentru decojirea trunchiurilor de arbori” 1949 (LTR¹) ← *coji*; **cojitură** s.f. „ceea ce se cojește” 1893 (DDRF) ← *coji*; **cojoaică**¹ s.f. (reg., ornit.) „scoțâraș, scoțârel (Certhia familiaris)” 1931 (CADE); **coroagă** s.f. „obiect uscat și scorojit (piele, coajă, scândură)” 1857 (Polizu, V.), var. *corugă* (N Munt.) „tavă din coajă de brad, folosită la stână pentru diverse alimente” ← *corogi*, *coroji* (= *scoroji*) ° // probabil bg. *koruba* „scorbură; boltitură” DA; cf. bg. *koruga* „scorbură” (formă neîntâlnită în sursele consultate), v.sl. *kora*, magh. *kéreg* „coajă” SDLR; **coruga** vb. refl. (SV Trans.) „a se scoroji; a se surpa” 1915 (Păcală, M. R.) ← *corugă* (= *coroagă*); **decoji** vb. „a curăța de coajă” 1959 (Belea, P. A.) ← *descoji*, cu substit. prefixului sau ← *coajă*; **descoji** vb. „a curăța de coajă” 1862 (Pontbriant, D.), var. *descoja*; **descojit** s.n. (abstr.) 1943 (M. enc. agr. V) ← *descoji*; **descojitor**¹ s.m. (în.v., rar) „persoană care avea grijă de cuptoarele de pâine dintr-o gospodărie” 1889 (Barițiu, Ist. Transilv.) ← *descoji*; **descojitor**² s.n. „decorticator” 1949 (Leg. Ec. Pl.) ← *descoji*; **descojitură** s.f. (în.v., rar) „ceea ce se cojește” 1862 (Pontbriant, D.) ← *descoji*; **încoja** vb. refl. „a face coajă” 1870 (Costinescu, V.); **scorod**² vb. (Olt.) „a se usca foarte tare” 1960 (Lexic reg. 38) ← *scoroji*; **scoroj** s.n. (Olt.) „coajă de pâine foarte uscată” 1960 (Lexic reg., 38) ← *scoroji* (derivat regresiv); **scorojeală** s.f. (abstr., și concretizat) 1957 (DLRLC) ← *scoroji*; **scoroji** vb. „(refl.) a se usca foarte tare la suprafață, cojindu-se, crăpând etc.; (în var. *coroji*, tranz.) a coji, (refl., despre lemne) a se strâmba; (fig.) a snopi în bătai” 1683 (var. *corogi*, Dosoftei, Par.), var. *coroji*, *scărăji*, *scorogi* ← *corji* (= *coji*), cu propagarea vocalei *o* Avram, CIE, 51 (care însă preferă o altă evoluție internă: *coji* > **cojori* > *coroji*) // ← *coroagă* CADE, TDRG; împrumut slav, cf. bg. *korubja se* „a se îndoi”, ucr. *korobyty sja* „a se strâmba, a se încovoia” DA; ← *coroagă* și rudă cu rus. (*s*)*korobit* „a încovoia” SDLR; din familia lui *coroagă*, cf. bg. *korubja se*, rus. *korobiti* CDER 2430; **scorojitură** s.f. „obiect scorojit; (fig.) persoană extrem de slabă, uscată, scofălcită” 1916 (var. *scoroșitură*, Lungianu, Cl., 235) ← *scoroji*.

COALĂ s.f. „foaie dreptunghiulară de hârtie, de celofan, de carton etc., folosită în general în tipografie – feuille (de papier, d’impression)” 1675 (M. Costin, L.).

Ngr. *κόλλα* „foaie (lipită)” < v.gr. *κόλλα* „lipici”.

Fam.: **colită** s.f. (dim.) 1975 (DEX¹).

Cf. *cola*², **colodiu**, **colografie**, **coloid**, **decola**.

COALESCENT adj. (chim., biol.) „reunit cu un element vecin, comasat – coalescent” 1862 (var. *coalescinte*, Antonescu, D.).

Fr. *coalescent*, împr. din lat. *coalescens*, part. prez. al lui *coalescere* „a crește împreună” < *co(n)-* + *alere* „a hrăni”. Var. *coalescinte*, prin românizare.

Fam.: **coalescență** s.f. „(chim., fiz.) reunire a picăturilor dintr-o emulsie sau a granulelor dintr-o suspensie; (metal.) comasare a unei substanțe din compoziția unui aliaj, în formă globulară, prin reîncălzire; (med.) unire a unor părți separate în mod obișnuit” 1862 (var. *coalescință*, Antonescu, D.) < fr. *coaléscence*; var. *coalescință*, prin românizare.

Cf. **adolescent**, **adult**, **coalăție**.

COALȚIE s.f. „alianță între două sau mai multe entități politice, sociale etc., încheiată în scopul unei acțiuni comune – coalition” 1820 (Monorai, apud TDRG²), var. (inv.) *coalitiune*.

Fr. *coalition* (< engl. *coalition* < lat. med. *coalitio* „reuniune” < lat. *coalescere* „a crește împreună” < *co(n)-* + *alere* „a hrăni”).

Fam.: **coaliza** vb. „a se alia” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *coaliser*; **coalizație** s.f. (inv., rar) „coalitie” 1899 (var. *coalizațiune*, Sbiera, F. S.) < fr. *coalisation*.

Cf. **adolescent**, **adult**, **coalescent**.

COAMĂ [ar.; ir. *come*] s.f. „păr lung și stufos, care crește pe capul și pe partea posterioară a gâtului anumitor animale; (ironic) păr excesiv de lung pe capul unei persoane; frunziș des din vârful coroanei arborilor; culme de deal; linie de intersecție a două versante de acoperiș – criniere; tignasse; chevelure des arbres; crête d'une colline; arête d'un toit” c.1700 (Lex. Mars.).

Lat. *coma* „plete; coamă; frunziș” (< gr. *κόμη*), cf. it., fr. dial., occ., v.sp., ptg. REW 2071.

Fam.: **comană** s.f. (Vaslui) „coama casei” 1898 (Damé, T.); **comar** s.n. „curelele care se petrec pe coama calului” 1898 (Damé, T.); **comat** adj. (rar) „cu coamă”, (ist.) „nume dat de romani oamenilor de rând din Dacia (care purtau plete și capul descoperit) și Galiei transalpine (*Gallia comata*, prin opoziție cu *Gallia togata*)”, în expr. *stea comată* „cometă” 1857 (Polizu, V.) < lat. neol. *comatus*; **comiță** s.f. (dim.) 1900 (Mat. folk.); **comos** adj. (rar) „cu coamă deasă” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *comosus*); **comușoară** s.f. (dim.) 1691–1697 (var. *comșoară*, T. Corbea, D. s.v. *comatulus*); **cumut** adj. „cu coamă” 1914 (Pamfile, Cr.) ← **comut* ← *coamă*, cf. *cornut*; **încomat** adj. „cu coamă” 1893 (Coșbuc, B.).

Dublet etim.: **coma**¹. Cf. **cometă**.

COAMĂR s.n. (S Trans.) „cameră de locuit – chambre” 1910 (var. *coamără*, Păcală, R.).

Săs. *komər* (= germ. *Kammer* < lat. *camera*).

Cf. **cămară**, **cameră**, **chimir**, **comoară**.

COAPSĂ¹ [ar.] s.f. „segment al piciorului cuprins, la oameni, între șold și genunchi, iar la animale, între crupă și gambă; parte laterală a unui obiect – cuisse; flanc” c.1500 (Psalt. Hur.), var. *coafsă*, *coapță*¹, (Trans.) *coabză* „crupa calului”.

Lat. *coxa*, panrom. REW 2292.

Fam.: **copsar** s.n. „parte a hamului care se petrece pe coapsele calului” 1898 (Damé, T.); ar. **copsu** s.n. „pulpă de pasăre” 1901 (Mihăileanu) ← pl. *coapse*, sg. refăcut.

Dublet etim.: **coxă**. Cf. **cuzinet**.

COAPȚAȚIE s.f. „(biol.) ajustare reciprocă a două organe, astfel încât să formeze un ansamblu funcțional unitar; (med.) manevră sau operație prin care se pun la loc fragmentele oaselor fracturate sau oasele luxate – coaptation” 1966 (DN²).

Fr. *coaptation*, împr. din lat. creștină *coaptatio*, *-onem* „ajustare a părților între ele, armonie” < *coaptāre* „a potrivi, a ajusta” < *co(n)-* + *aptāre*, frecventativul lui *apiō*, *apere* „a lega, a prinde laolaltă”.

Cf. **apt**, **adapta**, **copulă**, **cuplet**, **cuplu**, **inept**.

COARĂ s.f. (Mehed., iht.) „latiță – *Alburnus bipunctatus*” 1885 (H. IX, 59), var. *cora, coră*.
Et. nec.

COARBĂ¹ s.f. (Mold.) „unealtă de găurit, formată dintr-o tijă încovoiată de metal prevăzută la un capăt cu un dispozitiv de prindere a burghiului, iar la celălalt cu un buton de apăsare; manivelă – vilebrequin; manivelle” 1885 (H. III, 450).

Ucr. *korba* „manivelă” (< pol. *korba* < germ. *Kurbe* < v. germ. de sus *churba* < lat. târziu **curbus* < *curuus* „curb”, cf. fr. *courbe*, cat. *corbo*, occ. *corp*) DA, Scriban, Arhiva XXV, 133, CDER 2186, DEX // Germ. *Kurbel* CADE.

Fam.: **curbină** s.f. „sfredel” 1898 (Damé, T.).

Cf. **curb**.

COARDĂ¹ [ar., mr.] s.f. „fir întins (din sfoară, păr, metal etc.), fixat la ambele extremități, cu diverse întrebuințări (la arc, la instrumente muzicale, la fierăstrău, pentru a delimita ringul de box, în gimnastică etc.); (mat.) segment de dreaptă care unește două puncte ale unei curbe sau extremitățile unui arc de cerc; lăstar de viță; tendon; grindă la tavanul casei; (anat., în expr. ~ *vocală*) fiecare dintre formațiunile ligamentoase din laringe, prin a căror vibrație se produc sunete – corde; sarment; poutre” 1534 (top. *Corzi*, DERS), var. (livr., înv.) *cordă*.

Lat. *chorda* „coardă de instrument muzical, (ulterior și) de arc” (< gr. *χορδή* „intestin; coardă de instrument muzical”), panrom. REW 1881. Cu sensurile din muz., mat., anat., sport, după fr. *corde*.

Fam.: **bicord** adj., s.n. „(despre instrumente muzicale) cu două coarde; (acord) de două note muzicale” 1862 (Antonescu, D.) < it. *bicordo*; **bicordatură** s.f. (muz.) „gamă dublă executată pe un instrument cu coarde” 1895 (D. Muz. V I. I.) < it. *bicordatura*; **corda** vb. refl. (Trans., despre lemne) „a cădea grămadă, formând o «coardă» (un strat lung)” 1937 (com. Ittu, în DA); **cordaj** s.n. „totalitatea parâmelor unei corăbii; împletitură de corzi elastice (a unei rachete de tenis etc.); (min.) deplasare a unei colivii de extracție de la un capăt al corzii la celălalt” 1870 (Ghica, C. E., 199), var. (înv.) *cordagiu* < fr. *cordage* (< *corder* „a lega cu o coardă” < *corde* „coardă” < lat. *chorda*); **cordar**¹ s.m. (rar) „fabricant sau negustor de coarde; (înv.) fabricant de arcuri” 1519 (antrop., DERS); **cordar**² s.n. „(muz.) placă de lemn (de abanos) de care sunt legate coardele vioarei; pană de lemn cu care se răsuțește coarda fierăstrăului; fierăstrău mic cu coardă, folosit mai ales de dulgheri; parte a morii” 1885 (H. VII 448), var. *corzar*; **cordăraș** s.n. „fierăstrău de mână al dogarului” 1893 (DDRF) ← *cordar*²; **cordărlău** s.n. (N Trans.) „pană de lemn cu care se răsucesc coardele fierăstrăului” 1937 (DA) ← *cordar*², influențat de *ceatlău*; **cordenci** s.n. (Mold., Trans.) „piedică la războiul de țesut; (și var. *cordânc*) bucată de lemn mobilă a meliței, cu care se rup firele de cânepă sau de in, limbă; piesă a plugului care leagă între ele brăzdarul, cormana și plazul; (adj., s.m.) rău, răzbunător; (în var. *cordânc*) colac mare, împletit” 1805 (Crișan, LWLH, apud TDRG³); var. *cordânc*, sg. refăcut; **cordi** vb. refl. „a se strânge, a se contracta” 1862 (Pontbriant, D.); **cordii** s.f.pl. (cul., Trans.) „frunze de varză tinere, tăiate în fâșii subțiri, fierte și acrite” 1906 (Viciu, Gl.) ← *coardă*^o // ← *cordea* DA (improbabil deoarece *cordea* este de origine ngr. și întâlnit mai ales în Mold.); **cordiș** adv. (despre privire) „chiorăș, pieziș” 1825 (LB) ← expr. *cu coarda (chioarda) ochiului* „cu coada ochiului”, rezultat al contaminării între *coadă*, *coardă* și *chior*; **cordișoară** s.f.

(dim.) 1871 (LM); **cordită**² s.f. (med.) „afecțiune a cordelor vocale” 1978 (DN³) < fr. *chordite*, engl. *chorditis*; **cordiță** s.f. (dim.) 1873 (Hasdeu, Ist.); **cordui** vb. (Buc.) „a strânge cu o coardă” 1913 (com. A. Tomiac în DA); **decacord** s.n. „vechi instrument muzical, cu zece coarde, asemănător harpei” 1966 (DN²) < fr. *décac(h)orde*; **eneacord** s.n. „liră cu nouă coarde folosită de vechii greci” 1934 (Cerne, D. M.) < fr. *enneac(h)orde* < gr. *ἐννεάχορδου* (< *έννεά* „nouă” + *χορδή*); **hexacord** s.n. „liră cu șase coarde la vechii greci; ansamblu de șase trepte succesive ale unei scări muzicale” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *hexac(h)orde*; **încord** s.n. (înv., livr.) „sfortare” 1906 (Murnu, I.) ← *încorda* (der. regresiv); **încorda** vb. „a aduce un arc în stare de tensiune prin întinderea corzii; a-și aduce mușchii în stare de tensiune; (fig.) a-și concentra atenția, memoria, voința; (fig., refl.) a ajunge într-o stare de tensiune; (despre vița-de-vie) a lega coardele de arac” 1573–1578 (Psalt. Sch.); **încordat** s.n. (abstr.) 1884 (H. XI, 502) ← *încorda*; **încordăciune** s.f. (înv.) „insistență” 1851 (Negruzzi, O. I, 180) ← *încorda*; **încordător**¹, **-toare** adj. (înv.) „care încordează”, s.m., s.f. (Buc.) „diavol, diavoliță” 1649 (Mardarie, L.) ← *încorda*; **încordător**² s.n. „instrument cu ajutorul căruia se ține întinsă pânza la țesut” 1898 (Damé, T.) ← *încorda*; **încordătură** s.f. (înv.) „încordare, tensiune, spasm” 1868 (Barcianu, V.) ← *încorda*; **monocord** s.n., adj. „străvechi instrument muzical cu o singură coardă; (despre instrumente muzicale) care are o singură coardă; (fig.) monoton, uniform, inexpresiv” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *monoc(h)orde* (< lat. *monochordum* < gr. *μονόχορδου* adj. n. „cu o singură coardă” < *μόνος* „singur” + *χορδή* „coardă”), germ. *Monochord*; **pentacord** s.n. „liră cu cinci coarde, întrebuintată în Antichitate; grup de cinci trepte succesive ale unei scări muzicale” 1939 (SDLR) < fr. *pentac(h)orde*; **scoardă** s.f. „fiecare dintre sforile de cânepă răsucită din care este împletit biciul” 1960 (Mat. Dialect. I, 215); **semicoardă** s.f. (mat.) „jumătate de coardă” 1962 (Geometrie IX, 109); **tetracord** s.n. (muz.) „liră cu patru coarde; șir de patru sunete dintr-o scară muzicală” c.1832 (var. *tetracordiu*, I. Golescu, Cond.) < fr. *tétracorde* (< gr. *τετράχορδος*); var. *tetracordiu*, probabil < lat. neol. *tetrachordium* (formă mai rară pentru *tetrachordum*); **tricord** s.n., adj. (muz.) „scară diatonică din trei trepte, limitată într-un interval de terță sau de cvartă; (instrument) cu trei coarde” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *tricorde*; **unicord** s.n., adj. (despre instrumente muzicale) „care are doar o coardă” 1931 (CADE) < fr. *unicorde*.

Cf. **cord**², **cordat**¹, **cordea**, **cordelier**, **cordiță**¹, **cordon**, **clavicord**, **curdisi**.

COARDĂ² s.f. (N Trans, Mar.) „spadă; (în var. *cord*³) cuțit folosit în pielărie – épée; couteau utilisé dans la peausserie” 1638 (var. *cord*³, Iorga, B. 66, în DA), var. *coartă*.

Magh. *kard*.

COARȘTE s.f. (Trans.; agr.) „unealtă asemănătoare cu o sapă, prevăzută cu două coarne de metal, cu care se răscolește pământul – houe, hoyau, cornuet” 1886 (Barcianu, D.), var. *coastă*².

Săș. *kuəršt*, *kōršt* (= germ. *Karst*). Var. *coastă*² ← **coarstă*, sg. refăcut din pl. *corști*.

COASĂ s.f. „unealtă compusă dintr-o lamă de fier curbată și un mâner lung de lemn, cu care se taie iarba și unele cereale; timpul afectat cositului; plata pentru cosit; recoltă mare de iarbă cosită; unealtă de tăbăcărie cu care se fătuiesc pieile argăsite – faux; fenaison; récolte des foins; paie des faucheurs; tranchet” 1611 (DIR A XVII/3).

V.sl. *kosa*.

Fam.: **cosaci** s.m. (Trans., Ban.) „persoană care cosește; (entom.) cosaș” 1797 (R. Tempea, Gram. 45), var. (Vâlcea, Gorj) *cosac*⁴ ← *coasă* sau *cosi* sau împrumut slav, cf. bg. *kosáč*, scr. *košáč*; var. *cosac*⁴, sg. refăcut (cf. *copac* în loc de *copaci*); **cosar**² s.m. (entom., reg.) „cosaș” 1903 (Marian, Ins.); **cosaș** s.m. „persoană care cosește; (entom.) o specie de lăcuste; o specie de păianjeni” c.1650 (Anon. Car.), cu sensul entomologic explicabil fie prin forma părții terminale, asemănătoare unei coase, fie prin țârâitul insectei, care seamănă cu sunetul produs de coasă; **cosaștină** s.f. (Trans.) „loc cosit de curând, fâneață” 1928 (Pașca, Gl.), var. *cosiștină* ← *cosi*; pentru sufix, cf. *cânepiștină*, *cucuruzaștină*, *împărtaștină*; **cosaștincă** s.f. (Mar.) „loc de cosit” 1960 (Lexic reg. I, 14) ← *cosaștină*; **cosașel** s.m. (dim.) ← *cosaș*; **coseală** s.f. (despre animale) „rănire prin lovirea unui picior de celălalt” 1896 (Goruneanu, Hipol.) ← *cosi*; **cosi** vb. „a tăia cu coasa; (despre animale) a se răni lovindu-și un picior cu copita celuilalt, a face cu picioarele dinapoi un semicerc în afară (similar cu mișcarea coasei), în mers, datorită imposibilității de a-și îndoi genunchii” 1601 (DIR A XVII/2) < v.sl. **kositi*, cf. bg. *košja*, scr., rus. *kositi* TDRG, DA, CADE, SDRL, CDER 2189 (posibil), DEX sau ← *coasă* CDER 2189 (posibil); **cosire** s.f. „cosit, lucrul făcut cu coasa; locul de pe care s-au cosit iarba sau cerealele, fâneață; recoltă (de iarbă, trifoi) bună pentru cosit” 1691-1697 (în forma *cosăre*, T. Corbea, D. s.v. *foenisectium*) ← *cosi*; **cosiriște** s.f. (Mold., Buc.) „loc cosit, cositură; coada coasei” 1886 (Sbiera, Pov.), var. *cosoriște* ← *cosire* DEX, cu sensul „coada coasei” după *codiriște* DA, var. *cosoriște*, posibil după *cosor* DA // rus. *kosovišče*, sub influența lui *toporiște* SDLR; **cosiș** adv. (despre mersul cailor) „lovindu-și un picior cu copita celuilalt ca și când ar cosi” 1901 (Rădulescu-Codin, M.) ← *cosi*; **cosiște** s.f. (Argeș) „loc cosit” 1967 (Udrescu, Gl. 58) ← *cosi*; **cosișoară** s.f. (dim.) 1915 (Gorovei, Cr.); **cosit** s.n. (abstr.) 1629 (DRH B XXII); **cositoare** s.f. „mașină de cosit; (Vaslui) genunchi al calului; (Serbia) coasă” 1885 (Ghica, Scris. 370), var. *costoară*, *coștioară* ← *cositor*², cu sensul „genunchi” după verbul *cosi* folosit pentru un defect de mers, când animalul nu-și poate îndoi genunchiul și descrie un semicerc similar cu mișcarea coasei, Pașca, DR 5, 1927-1928, 300; **cositor**² s.m. „persoană care cosește” 1857 (Polizu, V.) ← *cosi*; **cositor**³ s.n. „loc bun de cosit” 1928 (Pașca, Gl.) ← *cosi*; **cositură** s.f. „cosit; cantitate adunată prin cosit; câmp de pe care s-a cosit iarba” 1691-1697 (var. *cosătură*, T. Corbea, D. s.v. *foenesicia*) ← *cosi*; **motocositoare** s.f. „cositoare mecanică” 1974 (Săptămâna, 5 VII, p. 2, în DCR³) ← *moto-* + *cositoare*.

Cf. *cosa*, *cosalău*, *cosor*¹, *coșolână*.

COASE vb. [ar. *coasire*, *cuseare*; mr. *coasiri*; ir. *cose*] „a prinde cu ață petrecută prin ac două bucăți de țesătură sau un nasture la o haină; (Mold.) a prinde în cuie; (Mold., înv.) a înnađi un trunchi desprins din plută; (fig., înv.) a străpunge, a ciurui; (refl., Sibiu) a îngheța – coudre; clouer; rattacher les troncs d’un radeau; percer; geler” 1560-1561 (Coresi, Tetr.).

Lat. *cōsere* (= *consuere* < *con-* + *suere* „a coase”), panrom. REW 2174.

Fam.: **coseală** s.f. (Trans., Mar.) „cusătură” 1925 (T. Papahagi, M.); **cusător**, **-toare** adj., s.m., s.f. „care coase, croitor” c.1650 (var. *cusetor*, Anon. Car.), var. *cusutor*; **cusătoreă** s.f. „cusătură” 1900 (Mat. folk.) ← *cusătură*; **cusătoreasă** s.f. „croitoreasă” 1857 (Polizu, V.), var. *cosătoreasă*, *cusutoreasă* ← *cusător*; **cusătorie** s.f. „croitorie” 1870 (var. *cusutorie*, CDED I 61) ← *cusător*; **cusătorită** s.f. (Trans., Buc.) „croitoreasă (mai ales de albituri)” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV) ← *cusător*; **cusătură** [mr. *cusătură*, *cusutură*] s.f. „acțiunea de a coase; tiv; dispoziție ascunsă a oamenilor” 1560-1561 (Coresi, Tetr.), var. *cosătură*, *cosutură*, *cusetură*, *custură*², *cusutură*² < lat. **co(n)sūtūra* PEW 468

(pentru var. *cusutură*²), CADE, DA (pentru var. *cosutură*, *custură*², *cusutură*), SDLR, CDER 2191 (posibil), cf. sd. *kozidura*, it. *custura*, it. dial. din Lecce *cusatura*, eng. *kuzdura*, fr. *couture*, cat., sp., ptg. *costura* CDDE 381, REW 2179 sau ← *coase* TDRG, DA (pentru var. *cosătură*, *cusătură*, *cusetură*), SDLR, DEX; **cusut** s.n. (abstr.) 1862 (var. *cosut*, Pontbriant, D.); **descoase** [ar. *discoasire*, *discuseare*; mr. *discoasiri*] vb. „a desface o cusătură; a întreba în mod insistent, a interoga” 1682 (Dosofoei, V. S. sept. 8^v); **descusătură** [ar. *discusătură*; mr. *dăscusătură*, *discusătură*] s.f. „locul în care se descoase o cusătură” 1870 (Costinescu, V.) ← *descoase*; **descusut** s.n. (abstr.) 1933 (Mihăescu, R.) ← *descoase*; mr. **pricoaseri** vb. „a coase din nou” 1935 (Capidan, Megl. III); **procoase** vb. (Ban.) „a coase din nou; a coase la loc” 1907–1914 (CDDE).

Cf. **sutură**.

COASTĂ¹ [ar., mr.; ir. *coste*] s.f. „fiecare dintre oasele arcuite ce unesc coloana vertebrală cu sternul și alcătuiesc cutia toracică; (p. ext.) partea laterală a trunchiului până la talie; latura înclinată a unei înălțimi naturale; țărnul unei mări; (inv.) flanc al unei armate – cote; versant; (vieilli) aile d'une armée” 1463 (DERS).

Lat. *costa*, panrom. REW 2279. Cu sensul „țărnu”, după fr. *côte*.

Fam.: **costal** adj. „(geogr.) care urmează linia țărnelui; (anat.) referitor la coaste” 1843 (Kretzulescu, A. 40) < fr. *costal*, cu sensul geografic după fr. *côtier*; **costalgie** s.f. „durere în zona toracelui” 1966 (DN²) < fr. *costalgie* (*cost-* < lat. *costa* + *-algie* < gr. *-αλγία* < *ἄλγος* „durere”); **costie**¹ s.f. (reg.) „coastă de deal” 1866 (I. Ionescu, D.); **costier** adj. „în zona țărnelui marin” 1949 (LTR I, 498) < fr. *côtier*, adaptat după *coastă* DN² // fr. *costière* DEX; **costină** s.f. „coastă de deal” 1915 (Șez. XXIII, 106); **costiș**, **-ă** adj., adv. „înclinat, oblic”, s.f. „coastă mică de deal, pantă abruptă”, s.n. „loc înclinat; parte a căruței” 1583 (DERS, top.); **costișa** vb. „a merge costiș; a coase oblic” 1825 (LB) ← *costiș* (adv.); **costișel** s.m. „cusătură de culoare neagră de pe mânecile cămășilor femeilor din zona Bistricioarei” 1894 (Moldovan, Ț. N. 301) ← *costiș*, cf. *costișa* „a coase oblic”; **costișete** s.f. pl. tantum „cusături în formă de benzi piezișe de pe umerii cămășilor țărănești” 1915 (Păcală, M. R. 519) ← *costiș*, cf. *costișa* „a coase oblic”; **costișoară** s.f. (dim., mai ales în poezia populară) 1866 (Alecsandri, P. P.); **costiță** s.f. „coastă mică; (cul.) coastă de vițel, de berbec, de miel sau de porc, împreună cu carnea de pe ea” 1630 (Doc. Câmp.); **costiu** adj. (despre vite) „slab, costeliv” 1895 (Rev. crit. lit. III, 120); **costiv** adj. (reg., despre vite) „costeliv, slab” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea) ← *coastă*, după *costeliv*; **costoală** s.f. (Hațeg, hapax Densusianu, Ț. H., într-o poezie) „coastă de deal” 1915 ← *coastă*, probabil din rațiuni prozodice; **costofăță** s.f. (în ghicitori) „cineva sau ceva care se fățâie” 1908 (Pamfile, Cim. 26) ← *coastă* + *făță*; **costoi** vb. (hapax, Alecsandri, Conv. lit. VIII, 51) „a atinge în treacăt” 1874 < fr. *côtoyer*, românizat; **costos** adj. „cu multe coaste; (despre un drum) care urcă și coboară mereu pe coaste de deal” 1910 (Vircol, Vâlcea); **costotom** s.n. (pl. și: *costotome*) „instrument chirurgical pentru tăierea coastelor” 1966 (DN²) < fr., engl. *costotome* (format pe baza lat. *costa* „coastă” și a gr. *-τόμος* < *τέμνειν* „a tăia”); **coșeșet** adv. „de la umăr spre soldul opus, în felul cum se poartă arcul” 1916 (Pamfile, Văzd. 39) ← *costiș*; **intercostal** adj. (biol.) „situat între coaste” 1843 (var. *intrecostal*, Kretzulescu, A. 208), var. *intrecostal* < fr. *intercostal*; var. *intrecostal*, prin românizarea prefixului.

Cf. **acosta**, **antricot**, **cotlet**¹.

COAȘCĂ s.f. (Mold., Buc.) „coș din scoarță de tei, în care se pune ceauun de mămăligă; cocoloș de cârpe; (la pl.) sâni lăsați – corbillon; pelote de chiffons; seins pendants” 1910 (Pamfile, I. C.).

Magh. *kaska* „coșuleț” DA (împrumut dintr-un derivat diminutival slav al lui *košy* „coș”) sau direct dintr-o limbă slavă (probabil ucr.), cf. ucr. *košyk* „coș”.

Cf. **coș**¹.

COBACE s.f. (Hațeg) „locuință izolată în munți, pentru păstori; casă sărăcăcioasă; (la pl.) dependințe ale unei gospodării – hutte de berger; maison minable; communs” 1893 (Rev. crit. lit. I), cu pronunție regională *cobașă*.

Scr. *kôbača* „cotet, porumbar” (înrudit cu pol. *kob, koba* „staul; cocină”, ceh. *kobka* „cămăruță” < germ. *Kobe(n)* sau < it. *covaccio* „culcuș de animale” < *covare* < lat. *cubāre* „a sta culcat, a dormi” Skok, ERHSJ, II, 117).

COBAI s.m. „mic mamifer rozător, folosit în medicină pentru experiențe de laborator (*Cavia porcellus*); (p. ext.) orice ființă care servește pentru experiențe de laborator – cobyae” 1900 (Barcianu, D.).

Fr. *cobaye* (< ptg. *cobaya*, probabil < tupi *sabuya*).

COBALT s.n. „metal dur, alb-argintiu, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale, în radioterapie etc., ale cărui săruri se folosesc la colorarea în albastru a obiectelor de sticlă, de porțelan etc. – cobalt” 1793 (Predetici, D.), var. *cobald, cobalt*.

Germ. *Kobalt* (< n.pr. *Kobold*, numele unui spiriduș al minelor despre care se povestea că-i înșelase pe mineri înlocuind argintul cu cobalt), fr. *cobalt*.

Fam.: **cobalta** vb. „a acoperi cu un strat de cobalt suprafața unui obiect metalic” 1978 (DN³) ← *cobaltare* ° // ← *cobalt* DEX; **cobaltare** s.f. (abstr.) 1949 (LTR¹) < fr. *cobaltage* (DN³), germ. *Kobaltierung* (°), cu echivalarea sufixului // ← *cobalta* DEX;

cobaltat s.n. „sare formată din combinarea oxidului de cobalt cu o bază” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *cobaltate*; **cobaltic**¹ adj. „de cobalt” 1871 (LM) < fr. *cobaltique*; **cobaltină** s.f. „minereu de cobalt și arsen, de culoare roz-cenușie, cu un pronunțat luciu metalic” 1939 (SDLR) < fr. *cobaltine*.

Cf. **cobold**.

COBĂR s.n. (Trans.) „coviltir, prelată de trăsură – bâche” 1895 (var. *cobară* s.f., Moldovan, Ț. N.), var. *cobără* s.f.

Săs. *kobær* (= germ. *Kober* „coș”).

COBĂRLUI vb. (Ban.) „a jefui, a fura; a scotoci, a cotrobăi – piller, voler; fouiller” c.1650 (Anon. Car.), var. *cobârli, cobârlui, cuburli, curbului*.

Magh. *kóborol* (< germ. dial. *kobern* „a obține, a-și procura, a adulmea”).

Fam.: **cobărlău** s.m., adj. (Ban., Trans.) „hoț, tâlhar; nomad, vagabond” c.1650 (Anon. Car.), var. *coborlău* < magh. *koborló*; **cobărluitor** adj., s.m. „prădător, hoț” c.1650 (Anon. Car.).

COBĂLTŌC s.m. (Apuseni) „cerșetor – mendiant” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.), var. *cocăltoc*.

Contaminare între *cobârlău* și *sărăntoc* ° // Probabil contaminare între magh. *kóbol* „a se plimba, a umbla încoace și încolo” (< *kóborol*) și *sărăntoc* sau magh. (*s*)*zarándok* DA.

Fam.: **cocâlteață** s.f. „cerșetoare” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.) ← *cocâltoc* (= *cobâltoc*), cu substit. finalei.

COBĂȚ s.m. (Ban., Buc., Trans.) „specie de uliu (Astur palumbarius, Astur nisus); bufniță – espécie de buse; hibou” c.1650 (Anon. Car.), var. *cobeț*.

Scr. *kobac*, (în Buc.) ucr. *kobec*’ (derivate din v.sl. *kobī* „soartă, semn prevestitor”).

Cf. **cobe**.

COBÂLTEAȚĂ s.f. (Trans.) „poiata, grajd – poulailler, écurie” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.).

Et. nes., posibil ← **cobâlă* (°) < germ. austriac *Kobel* „colibă, cotet, porumbar” (cuvânt neatestat totuși în graiurile săsești), infl. de *cocâlteață*, *coteață* (°), *cotineață* DA sau derivat de la rădăcina *cobil-* (← *colibă*, cu metateză) prezentă și în *cobârlău* CDER 2194 (care admite însă și o înrudire cu *cobace* < scr. *kobača*).

COBÂLTOC s.n. (Sălaj) „lac, loc mlăștinos, mlaștină – lac, marais” 1890 (Vaida, Săl.).

Et. nes., probabil ← *bâltoc* (= *bâltoacă*), infl. de interj. *cobâlț*, cf. *cobâlțai* „a (se) agita (despre apă)” (DA: cf. *bâltoacă*) sau cu un prefix expresiv *co-* SMFC II, 66.

COBÂRLĂU s.n. (Buc., Ban., Sălaj) „bârlog, vizuină; țarc pentru miei – tanière; enclos pour les agneaux” 1889 (H. XVIII, 15).

Et. nes., posibil ← *cotârlău*¹ „adăpost de găini sub vatra cuptorului” Avram, PE, 43, cu *-b-* după *bârlog* (°), sau ← **cobârlă* (cf. *cobârnă*) ← **cobilă* (← *colibă*), infl. de *târlă* (cf. CDER 2194, care admite o derivare din radicalul **cobil-* ← *colibă*, prin metateză, ca și pentru *cobâlteață*, *cobilete*, dar și o înrudire cu *cobace* „colibă, dependență” < scr. *kobača*). // Cf. magh. *kobor* „coș împletit” și *cobârnă* DA.

Fam.: **cobârlug** s.n. (hapax Mat. folk. II, 1402) „bârlog?” 1900 ← *cobârlău* + *bârlog*, cu finala modificată din rațiuni prozodice (DA: cf. *cobârlău*).

Cf. **cobârnă**, **cotârlău**¹.

COBÂRNĂ s.f. (Trans.) „colibă, baracă în pământ căreia nu i se vede decât acoperișul, bordei – cahute dont la plus grande partie (à l’exception du toit) est souterraine” 1931 (CADE).

Et. nes., posibil ← **cobârlă*, cf. *cobârlău* (DA: „cf. *cobârlău*”). // Et. nec., v. *covergă* „coviltir, șopron de frunze, umbrar” SDLR.

Cf. **cobârlău**.

COBCĂ s.f. „plasă cu care pescarii prind sturioni – filet pour pêcher des esturgeons” 1909 (Antipa, F. I.), var. *copcă*³.

Rus. *kobka* „coș împletit, glugă”.

COBE s.f. „pasăre de rău augur; semn rău; persoană care prevestește ceva rău; nenorocire; o boală a păsărilor – oiseau de mauvais augure; mauvais signe, mauvais présage; personne qui présage un malheur; malheur; pépie” c.1650 (var. *coabă*², Anon. Car.), var. *coabe*, *cobă*, *cobie*².

V.s. *kobî* „soartă, augur”, cu specializarea „semn rău” prezentă și în bg. *koba*.

Fam.: **cobaie** s.f. (peior.) „pasăre de curte, orătanie” 1856 (Sbiera, Pov.), var. *gobaie*; **cobană** s.f. (peior., Mold.) „găină, orătanie” 1914 (Șez. XXIII); **cobar** s.m. „persoană care cobește” 1893 (DDRF) ← *cobi*; **cobăi** vb. „(despre păsări) a scoate sunete lugubre” 1871 (Conv. lit. V, 36); **cobăit**¹ adj. „(despre păsări) bolnav de cobe; (despre oameni) moleșit, leneș” 1881 (Creangă, A.) ← *cobăi*; **cobăit**² s.n. (abstr., Mold.) 1885 (H. XII, 281) ← *cobăi*; **cobâlcos** adj. „bolnav, bolnăvicios” 1913 (I. Cr. VI, 315) ← *cobos*, modificat după cuvinte ca *gâlcos*, *bubâlcă* (DA: cf. *cobos*); **cobeală** s.f. (abstr.) 1857 (Polizu, V.) ← *cobi*; **cobî** vb. „a prevesti de rău, a dori cuiva rău, a invoca o nenorocire; (despre gămile care au cobe) a scoate un cârâit specific” c.1650 (Anon. Car.) < bg. *kobja*, scr. *kobiti*; **cobît** s.n. (abstr.) 1911 (Pamfile, B. L.) ← *cobi*; **cobitor** adj. „care prevestește răul” 1844 (Negruzzi, P. T.) ← *cobi*; **cobitură** s.f. „cobire; persoană care cobește” 1825 (LB) ← *cobi*; **cobos** adj. „bolnăvicios, care tușește” 1905 (Șez. IX, 154); **gojbălîță** s.f. (Mold.) „pasăre de curte, orătanie” 1893 (Șez. II, 229/18), var. *gujbălîță* ← *gobaie* (= *cobaie*), infl. de *gujălie*.

Cf. **cobăt**.

COBECCIU s.m. (înv.) „paznic al grădinii Seraiului – gardien du jardin du Sérail” 1782 (Dumitrache, I. 448).

Tc. *kozbeķçi* (înv.) = *koz beķçisi*, propriu-zis „paznic al nucilor”.

COB/LĂ s.f. (Bih., Mold., Ban.) „iapă, mârtoagă; diferite unelte formate din două lemne împreunate sau dintr-un lemn bifurcat, folosite pentru a ridica sau a susține o greutate; gard format din bețe așezate cruciș – jument; rosse; nom de plusieurs objets faits de deux bois croisés ou d’un seul bois fourchu (traînoir, selle de charron, levier, houlette, palanche); palis” 1726 (în antrop. scris *Kobillja* [= *Cobilea* sau *Cobălea*], Pașca, N. 211; ca apelativ: 1885, H. XVIII, 5), var. (Mold., Buc.) *cobâlă*, *cobârlă*, *cobilă*, *cobirlă*.

V.s. *kobyła* „iapă” (probabil înrudit cu lat. *caballus*), bg. *kobila* „iapă; iadeș; numele a diferite unelte (traglă la plug, scaunul rotarului etc.)”. Var. *cobilă* < scr. *kobila* „iapă; iadeș; grindă (la moara de apă, la teascuri)”. Var. *cobâlă* < ucr. *kobyła*.

Fam.: **cobelete** s.m. (Olt., în rimă, formație glumeată) „cobiliță” 1885 (Teodorescu, P. P.) ← *cobiliță*, cu substit. sufixului; **cobie**¹ s.f. (Ban., Olt., Mehed.) „partea finală a coloanei vertebrale la om și la animale; rădăcina cozii, la cal; iadeș, la păsări; flămânzare” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.) ← *cobilă*, cu evoluția semantică datorată formei bifurcate a obiectelor denumite (DA: cf. scr. *kobila* și *kobilica* „iadeș”); **cobilcă** s.f. (Mehed., Ban.) „cobiliță” 1928 (Pașca, Gl.), var. *cobelcă* < bg. *kobilka*; **cobilița** vb. „a curba” 1907 (Pamfile, J. II) ← *cobiliță*; **cobilițar** s.m. (entom.) „Locusta viridissima” 1903 (Marian, Ins. 518) ← *cobiliță*; **cobiliță** s.f. „lemn încovoiat, cu o parte proeminentă la fiecare din cele două capete, folosit pentru a căra câte două găleți, coșuri etc.; numele unei constelații; (Buc., entom.) *Locusta viridissima*; (Munt., entom.) *Libellula depressa*” 1671 (antrop. scris *Kobalicza* [= *Cobălița*], Pașca, N. 211; ca apelativ, 1840, Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. *cobeliță*, *cobeliță*, *cobiliță*, *coviliță* < bg. *kobilica* „iepșoară; cobiliță”, scr. *kobilica* „iepșoară; nume a diferite unelte; lăcustă”; **cobilițoi** s.m. (Buc., entom.) „bărbătușul cosașului” 1913 (com. A. Tomiac în DA) ← *cobiliță*; **descobila** vb. (reg., despre plug) „a scoate de pe cobilă” 1924 (Bârlea, B.).

Cf. **căbălaică**.

COBILETE s.m. (Trans.) „cotlon, ungher, o gaură triunghiulară în peretele casei, lângă vatră – coin, niche triangulaire à côté du foyer” 1913 (Pamfile, A. R.), var. *cobinete*, *godinete*, *govinete*.

Et. nes., probabil forma de bază *cobinete* (citată de Loșonți, CIE, 62) < magh. *kabinet* „cămăruță” (< germ. *Kabinett* < fr. *cabinet* < *cabine*) °. Var. *godinete*, infl. de *godin*. // Posibil înrudit cu *cobâlcer*, *cobâlțeață*, *cobârlău*, *cobărnă* CDER 2194; ← *cobilă* MDA; et. nec. DA.

Fam.: **cobâlcer** s.n. (Trans.) „lădița de la vatră în care se adună cenușa” 1915 (Densusianu, Ț. H.) ← **cobilicer* ← *cobileț*, eventual cu finala după *cenușer* ° (CDER 2194: posibil înrudit cu *cobilete*, *cobârlău* etc.) // et. nec. DA; **cobileț** s.m. (Ban.) „gaură cioplită în capătul unui stâlp, în care se întepeneste alt stâlp; firidă, gaură în zid pentru păstrarea mărunțișurilor” 1895 (var. *copileț*², Liuba – Iana, M.), var. *cochineț*, probabil din forma palatalizată *coğıleț* (°) // var. *cochineț*, cf. *chichineață* SDLR.

Cf. **cabină**.

COBLIC s.m. (Buc.) „un fel de pește mic (porcușor) – goujon (*Gobio fluviatilis*)” 1903 (Marian, Ins. 524)

Ucr. *koblik*.

COBOC s.n. (Mold., Buc., inv.) „pahar mai mare, pocal; un fel de căuș în care se face mujdeiu – coupe; sorte d'écope dans laquelle on prépare une sauce à l'ail” 1588 (var. *cupoc*, Doc. Î. 165).

Ucr. *kúbok* „oală” (< *kub* „vas de lemn, cazan”). Var. *cupoc*, infl. de *cupă*.

COBOL s.n. (inform.) „limbaj de programare, orientat pe probleme de gestiune economică – cobol” 1978 (DN³).

Fr., engl. *cobol* < *co(mmon) b(ussines) o(riented) l(anguage)*.

COBOLD s.m. (livr.) „spiriduș – lutin” 1906 (Gorun, F.).

Germ. *Kobold*.

Fam.: **cobaltic**² adj. (hapax Marian, Na., în loc de **coboldic*, prin confuzie cu *cobaltic*¹) „de cobold” 1892.

Cf. **cobalt**.

COBORÍ vb. „a (se) da jos; a (se) deplasa în jos; (despre sunete) a trece de la un registru înalt la unul mai jos; a scădea; a proveni din; a (se) înjosi; (inv.) a trage la un hotel – descendre; baisser; (s')abaissier; dériver, provenir” c.1500 (var. inv. *pogorî*, Psalt. Hur.), var. *cuborî*, (inv.) *goborî*, *pogorî*, *pugorî*.

Forma de bază *pogorî* < v.sl. *pogorî* „în jos”, prin intermediul unui derivat verbal v.sl. **pogoriti* (°) sau al unui adverb românesc *pogor*, păstrat numai în aromână DA (derivarea pe teren românesc din *pogor* nu explică faptul că toate formele vechi aparțin conjugării tari, ceea ce nu se întâmplă de obicei cu derivatele).

Var. *coborî* ← *pogorî* prin metateza locului de articulare DA, Pușcariu, LR II, 154, (care presupune o formă intermediară *goborî*, atestată în Cantemir, I. I.), SDLR, CDER 2202, Avram, PE, 30–31 (posibil), DEX („cf. *pogorî*”), posibil încrucișat și cu *oborî*; în sprijinul provenienței din *pogorî* pe cale pur fonetică pledează faptul că radicalul *cobor-* începe să fie atestat abia în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și toate formele sale sunt nediferențiate semantic de *pogorî* // ← *oborî* „a doborî” < v.sl. *oboriti* TDRG¹; v.sl. **koboriti* (cf. *oboriti* > *oborî*), reconstruire argumentată prin existența ir. *scoborî* Mihăilă, CELR, 138, 144; ← *oborî* < v.sl. *oboriti* „a răsturna” + **poborî* < bg. *poborvam* „a învinge în luptă, a doborî” Graur, ER, 24 (posibil); posibil și formă disimilată din **poborî* < bg. *poborvam* „a doborî” DA sau v.sl. *poboriti* „a doborî” Avram, PE, 30–31.

Fam.: **cobor** s.n. (rar) „coborâș” 1673 (var. *pogor*, Dosoftei, Ps.), der. regresiv; **coborâș** s.n. „coborâre; drum care coboară, coastă, povârniș” 1627 (top. *Pogorâș*, DRH B XXI, 432); **coborât** s.n. „coborâre” c.1650 (var. *pogorit*, Anon. Car.), var. *pogorât*; **coborător**, **-toare** adj., s.m., s.f. „care coboară, înclinat; descendent, urmaș” 1777–1782 (var. *pogorător*, Uricariul XX, 377); **coborâtură** s.f. „boală” 1900 (Mat. folk.); ar. **pogor** adv. „în jos” 1925 (Capidan, El.), var. *păgor* < v.sl. *pogorî*; **pogorământ** s.n. (bis.) „coborâre; îngăduință, permisiune” 1826 (Melchisedec, R. 192) ← *pogori* (= *coborî*); **pogorâciune** (înv.) s.f. „coborâre” 1673 (Dosoftei, Acatist 10) ← *pogori* (= *coborî*); **recoborî** vb. „a coborî din nou” 1887 (Macedonski, O. II, 57); **scoborâre** s.f. „(reg.) coborâre; loc, drum, potecă pe care se poate coborî; (înv.) taxă plătită pentru deplasările (cu un vehicul) pe un drum în pantă” 1812 (Șincai, Hr. I, 254) ← *scoborî*; **scoborâș** s.n. (înv., reg.) „coborâș” 1852 (Suțu, Not. 16) ← *scoborî*; **scoborât** s.n. (înv., reg.) „coborât” c. 1832 (I. Golescu, Cond.) ← *scoborî*; **scoborător**, **-toare** (înv., rar) adj., s.m., s.f. „descendent, urmaș; descrescător” 1875–1879 (Conta, O. F.) ← *scoborî*; **scoborî** vb. (înv., reg.) „a coborî” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *sedo*), var. *scobârî*, *scuborî*; **semicoborător** adj. (rar) „care coboară numai în parte” 1970 (Form. cuv. I, 191) ← *coborător*.

COBRĂ s.f. „șarpe veninos din India, numit și șarpe-cu-ochelari – cobra” 1907 (V. rom. VI).

Fr. *cobra* (< ptg. *cobra* (*de capello*) < lat. *colubra*).

Cf. **colubru**.

COBUR s.m., s.n. (înv.) „toc de pistoale care se atârână la șa; haină bărbătească purtată odinioară de boieri – fonte (de pistolets); sorte de vêtement d’homme porté jadis par les boyards” 1762 (Gheorgachi, Cer.), var. *chiobur*, *cubur*, *cumbur*.

Tc. *kubur*, (înv.) *kobur* „toc; tub, burlan, pistol”. Sensul „haină boierească”, probabil de la „haină strâmtă ca un burlan” Suciuc, IT II, 262. Var. *cumbur*, probabil după ngr. *κουμπούρι* Suciuc, IT II, 262.

COBUZ s.n. „(înv.) instrument cu coarde; (pop.) instrument asemănător cu fluietul sau cavalul – instrument musical à cordes; instrument ressemblant à la flûte ou au chalumeau” 1649 (Mardarie, L.), var. *căbuz*, *copuz*, *copuz*, *cupuz*.

Tc. *kopuz*, (înv.) *kobuz*, *kubuz*, *kupuz*, posibil și tăt. *kopuz* (Suciuc, IT II, 263), *qubiz* (formă citată de EWU s.v. *koboz*) sau intrat deja din cumană (cf. prezența cuvântului în magh. încă de la 1326, cf. EWU).

Fam.: **căpuș** s.n. „instrument de suflat, fluiet” 1885 (Teodorescu, P. P. 556) ← *copuz* sau *căbuz* (= *cobuz*), cu substit. finalei; **căput**² s.n. „instrument de suflat, fluiet” 1910 (Păsculescu, L. P. 290) ← *copuz* sau *căbuz* (= *cobuz*), cu substit. finalei; **căpuț**² s.n. „cobuz” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *chelys*) ← *copuz* sau *căbuz* (= *cobuz*), cu substit. finalei, prin etim. pop. după *căpuț*¹; **cohoz** s.n. (înv.) „instrument muzical asemănător cu chitara” c.1650 (Anon. Car.), var. *scoboz* < magh. *koboz* (împrumut turcic, probabil din cumană, cf. tc. *kopuz*, uigur *qopuz*, tăt. *qubiz*); **topuz**² s.n. „instrument de suflat, fluiet” 1900 (Mat. folk. 187) ← *cobuz*, prin confuzie cu *topuz*¹.

Cf. **cobză**.

COBZĂ s.f. „instrument muzical asemănător cu chitara; (Buc., rar) piept – sorte de guitare; poitrine” 1718–1729 (antrop. *Cobza*, R. Popescu, Ist.).

Ucr. *kobza* (împrumut turcic, cf. tc. *kopuz*, tăt. *qubiz*), pol. *kobza*.

Fam.: **cobzan** s.m. (Buc.) „om cu burtă mare” 1913 (com. A. Tomiac, în DA); **cobzar** s.m. „cântăreț din cobză; insecta *Sarpeda carcharias*” 1650 (DRH B XXXV); **cobzărie** s.f. „meșteșugul cobzarului” 1785 (Uricariul I 322/28) ← *cobzar*; **cobzișoară** s.f. (dim.) 1867 (Alecsandri, Barbu Lăutarul, 99).

Cf. **cobuz**.

COC¹ s.n. „pieptănătură femeiască cu părul răsucit sau împletit și prins în spate sau în vârful capului – chignon, coque” 1876 (Alecsandri, Chirița în balon).

Fr. *coque* [*de cheveux*] (DA, CADE, DEX), propriu-zis „cochilie, învelișul rotund al fructelor sau al ouălor”, probabil < lat. **cocca* „boabă; mic obiect sferic” (cf. *coc³*) < *cocum* (REW 2009) < gr. *κόκκος* „grăunte”, cu grupul -*cc-* netrecut la [ʃ] // Același cuvânt cu *coc⁵* TDRG¹ (cf. *cocă¹*), SDLR (← *cocă¹*); același cuvânt cu *coc⁵*, formație expresivă, de la care e derivat *cocă¹* CDER 2205.

Cf. **coacă²**, **coacăză**, **coacin**, **coc²**, **coc³**, **cocă²**, **coccidă**, **coccinelă**, **cochinadă**, **cocoli**, **cocoloș**, **cocon²**, **coconar¹**.

COC² s.m. „bacterie sferică – coccus” 1910 (Bianu, D. S.).

Fr. *coccus*, lat. savant *coccus*, termen creat de A. Th. Billroth pe baza gr. *κόκκος* „grăunte” (Nocentini, VLI).

Fam.: **diplococ** s.m. „fiecare dintre germeii patogeni care, în grupuri de doi, produc pneumonie, meningită și alte boli” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *diplocoque*, lat. savant *diplococcus* (< *diplo-* < gr. *διπλός*, *διπλοῦς* „dublu” + *coccus*); **enterococ** s.m. „bacterie prezentă în intestin” 1960 (LTR² VII) < fr. *entérocoque*, lat. savant *enterococcus* (< *entero-* < gr. *ἔντερον* „intestin” + *coccus*); **gonococ** s.m. „microb patogen care provoacă blenoragie” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *gonocoque*, lat. savant *gonococcus* (< *gono-* < gr. *γόνος* „procreare; sămânță, spermă” + *coccus*); **meningococ** s.m. „microb patogen care provoacă meningita cerebrospinală epidemică” 1964 (ABC săn.) < fr. *méningocoque*; **micrococ** s.m. „bacterie sferică mai mică decât cocii” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *microcoque*, lat. savant *micrococcus*; **pneumococ** s.m. „diplococ care provoacă pneumonia și alte boli respiratorii” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *pneumocoque*, lat. savant *pneumococcus* (< *pneumo-* < gr. *πνεύμων* „plămân” + *coccus*); **pneumococic** adj. „referitor la pneumococi, provocat de pneumococi” 1964 (ABC săn.) ← *pneumococ*; **stafilococ** s.m. „bacterie sferică, care se grupează în formă de ciorchine și produce abcese sau septicemii” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *staphylocoque* (< engl., lat. savant *staphylococcus*, cuvânt creat în 1882 de savantul scoțian Alexander Ogston pe baza gr. *σταφυλή* „ciorchine de struguri” și lat. savant *coccus*); **stafilococic** s.f. „infecție cu stafilococ” 1969 (D. med.) < fr. *staphylococcie*; **stafilococic** adj. „referitor la stafilococi, provocat de stafilococi” 1964 (ABC săn.) < fr. *staphylococcique*; **streptococ** s.m. „bacterie sferică sau ovală care se grupează în formă de lanț și provoacă infecții grave” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *streptocoque*, lat. savant *streptococcus*, termen creat de medicul austriac A. Th. Billroth pe baza gr. *στρεπτός* „răsucit, întors” < *στρέφειν* „a întoarce” și lat. savant *coccus*; **streptococic** s.f. „infecție cutanată cu streptococi” 1964 (ABC săn.) < fr. *streptococcie*; **streptococic** adj. „referitor la streptococi, provocat de streptococi” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *streptococcique*.

Cf. **coacă²**, **coacăză**, **coc^{1,3}**, **cocal**, **cocă²**, **coccidă**, **coccinelă**, **cochinadă**, **cocoli**, **cocoloș**, **cocon²**, **coconar¹**.

COC³ s.n. (Mar., Oaș, N Trans.) „cucui, umflătură – bosse” 1930–1937 (ALR I 6).

Lat. *coccum* DA, atestat cu sensul „cârmâz, grăunte din care se extrage culoarea stacojie”, păstrat în limbile romanice cu sensuri derivate din noțiunea de „mic obiect sferic” („boabă, sâmbure, (coajă de) ou, mugur”, cf. REW 2009), explicabile prin etimonul său, gr. *κόκκος* „grăunte”.

Cf. **coacă²**, **coacăză**, **coacin**, **coc^{1,2}**, **cocă²**, **coccidă**, **coccinelă**, **cochinadă**, **cocoasă**, **cocoli**, **cocoloș**, **cocon^{1,2}**, **coconar¹**.

COC⁴ s.n. (Trans., hapax DDRF) „plevușcă – fretin, alevin” 1893.

Et. nec.

COCA¹ s.m. invar. „arbusc din America de Sud, din ale cărui frunze se extrage cocaina – coca” 1862 (Antonescu, D.), var. **cocă⁵** s.f.

Fr. *coca* < sp. *coca*, împrumut dintr-o limbă peruviană.

Fam.: **cocaină** s.f. „substanță toxică extrasă din frunzele de coca, folosită ca anestezic local și ca stupefiant” 1896 (ȘDU¹) < fr. *cocaïne* < *coca* „coca¹” + *-ine*; **cocainism** s.n. (med.) „intoxicație acută cu cocaină” 1978 (DN³) < fr. *cocainisme*; **cocainoman** s.m. „persoană dependentă de cocaină” 1931 (CADE) < fr. *cocainomane*; **cocainomană** s.f. 1955 (DLRLC) ← *cocainoman*; **cocainomanie** s.f. „dependență morbidă de cocaină” 1933 (DA) < fr. *cocainomanie*; **pseudococaină** s.f. (farm.) „ester obținut, ca și cocaina, din frunzele de coca, întrebuițat ca anestezic local” 1963 (LTR²) < fr. *pseudococaïne*, engl. *pseudococaine* ° // ← *pseudo-* + *cocaină* DLR, DEX.

Cf. **coca-cola**.

COCA-COLA s.f. „băutură răcoritoare carbogazoasă, închisă la culoare, care conține zahăr caramel și substanțe vegetale obținute din frunze de cola – coca-cola” 1966 (DN²).

Engl. *Coca-Cola* (nume dat de comerciantul american Frank Martin Robinson băuturii inventate de John Pemberton în 1866) < *coca* „coca¹, arbore tropical din America, din ale cărui frunze se extrage cocaina” + *cola* „cola¹”.

Fam.: **coca²** s.f. „coca-cola” 2005 (DOOM²) ← *coca-cola* prin trunchiere, cf. și fr. *coca*, engl. *coke*; **cola³** s.f. „băutură răcoritoare cu extract de cola¹” 1966 DN² ← *coca-cola*, prin trunchiere.

Cf. **coca¹**, **cola¹**.

COCAIE s.f. „(Hațeg, Gorj) lemn strâmb de care ciobanii atârnă căldarea cu mămăligă, cujbă; (Gorj) cobiliță; lemnul pe care se pune popicul pentru a-l lovi; țeavă de răcire la cazanul de țuică; (Ban.) parte a războiului de țesut; parte a dârstei; pârghie a joagărului – crochet de bois; palanche; bâtonnet; tuyau de refroidissement au chaudron dans lequel on prépare l'eau-de-vie; partie du métier à tisser; partie du moulin à foulon; levier d'une scie mécanique” 1885 (H. XVII, 95), var. (Gorj) **cocău** s.n. „cârlig cu care se trag pietrele de la munte – crochet qui sert à traîner des pierres de la montagne”.

Magh. *kakó* (*kákó*, *kajkó*) „cârlig, lemn încovoiat” > **cocău**; forma *cocaie*, sg. refăcut.

Fam.: **cocaică** s.f. (Dolj) „schimbătoare la plug, cu ajutorul căreia se reglează adâncimea brazdei” 1885 (H. V, 355, 433); **cocăiat** adj. (Ban.) „îndoit, încovoiat” 1934 (L. Costin, Gr. Băn. II, 75); **pocănea** s.f. (Munt.) „pârghia joagărului” 1895 (DDRDF) ← **pocăie* ← *cocaie* sau ← **cocănea* ← *cocaie*, cu substituirea *co-* > *po-* întâlnită și în alte cuvinte, Avram, PE, 41–42 // et. nec., cf. *poc³* „nuia” DLR; ← *pocăni* (= *păcăni*) CADE.

Cf. **coacă¹**.

COCAL s.n. (Buzău, ironic) „os, ciolan – grand os” 1885 (Teodorescu, P. P. 142).

Țig. *kokalo* „os” Al. Graur, BL 2, 1934, 141, CDER 2207 (< ngr. *κόκκαλο* „os” Zafiu, CA, 161 < v.gr. *κόκκαλος* „sâmbure” < *κόκκος* „grăunte, sâmântă, boabă” Babiniotis, 914). Originea țigănească a cuvântului românesc este sprijinită de sensul pe care îl au și de contextul în care apar primele atestări, ca și de încadrarea stilistică a derivatelor (*cocalar*, *cocalariță*, *cocalaresc* etc.), cf. Zafiu, CA, 159-161 // Bg. *kókal* (< ngr. *κόκκαλο* „os” BER II, 532) DA.

Fam.: **cocalar** s.m. (peior.) „mitocan” 1998 (D. Bănulescu, Regi) probabil < țig. *kokalo* „os” + *-ar* Zafiu, CA, 159–161, cf. și bg. *kokaljar* „om care umblă după câștig” (< *kokal* „os, ciolan” BER II 531); **cocârlos** adj. „osos, ciolanos” 1934 (Al. Graur, BL 2, 141) ← **cocălos* ← *cocal* Al. Graur, BL 2, 141.

Cf. **coc**².

COCARDĂ s.f. „insignă sau panglică (de obicei în culorile de pe steagul unei țări) purtată în anumite împrejurări solemne, sau (în Franța epocii revoluționare) reprezentând emblema unui partid sau curent politic; (fam.) floare artificială pe care o poartă la piept nuntașii – cocarde; (fam.) fleur artificielle portée par les participants à une noce” 1815 (Rumpf, 9).

Fr. *cocarde* (inițial „ornament vestimentar de formă rotundă, aplicat pe o pălărie, pe capul cailor etc.” < [*coiffure, bonnet*] à la *coquarde* „ca o creastă de cocoș” < *coq* „cocoș”, cf. *coquard* „cocoș bătrân”).

Cf. **cochet**, **cocotă**.

COCARGEA s.f. (S Munt.) „soi de strugure – sorte de raisin” 1933 (com. M. Olmazu în DA).

Tc. *kokarca* „dihor”, (dial.) „sâmântă de ceapă”, cu evoluție semantică neclară, cf. tc. dial. *kokarcik* „arpagic” sau dintr-un adj. **kokarca* „mirositor, parfumat” (folosit despre struguri) < *kok-* „a mirosi, a avea aromă” Suciu, IT II, 263.

COCĂ¹ s.f. „bucată de aluat, de formă rotundă, aluat; lipici făcut din apă și făină; diaree – boulette de pâte, pâte (farine détrempee et pétrie); pâte à collar; diarrhée” 1829 (Episcopescu, O. S. 299).

Et. nes., probabil ← *coacă*² „cocă; bulz; cocoloș” (C. Lacea, DR II, 1921–1922, 623: var. a lui *coacă* = dublet al lui *coc*³ < lat. *coccum*), infl. formal de bg. *koko* „mic obiect sferic, ou”, ucr. *koko*, scr. *koko* „ou” (termeni din limbajul infantil BER II, 535), sau termen expresiv din limbajul infantil, același cu *cocă*³, cu referire la un mic obiect rotund CDER 2205 (DA: cuvânt din graiul copiilor, cf. ar. *cocă* „fruct sau alt lucru de mâncat”, lat. *coccum* „boabă, sâmbure”, gr. *κόκκος* „sâmbure”, bg. *koko*, rus. *koka* / *koko* „ou de găină, jucărie” etc., posibil același cu *cocă*³); în ambele situații, este de presupus evoluția semantică „mic obiect rotund” > „bucată rotundă de aluat” sub infl. lui *coace*⁰ // ← *coace* LM, TDRG, CDDE 370, CADE, SDLR; et. nec. DEX.

Fam.: **cocar** s. „fel de mâncare (probabil din aluat)” 1907 (Pamfile, J. II, 362); **cocăieli** s.f.pl. (Brașov) „diferite tipuri de aluat copt” 1933 (com. Lacea în DA); **cocoace** s.f. (Munt.) „turtiță, lipie mică” 1933 (com. M. Olmazu în DA, în forma de pl. *cococi*, dată ca s.m.); **cocută**¹ s.f. „pâine mică” 1900 (Mat. folk. 814).

Cf. **coacă**², **coc**³.

COCĂ² s.f. „structură a fuzelajului unui avion, formată din pereții exteriori; ansamblu format din scheletul unei nave și învelișul ei exterior – coque” 1943–1944 (ABC mar.).

Fr. *coque* [*de navire*], cu sensul primar „înveliș (al oului, al fructelor), cochilie”, cf. *coc*¹.
Cf. *coacă*², *coacăză*, *coc*^{1,2,3}, *cocon*².

COCĂ³ s.f. (Mold., Trans.) „bebeluș; păpușă – bébé; poupée” 1871 (LM), frecvent hipocoristic.

Et. nes., probabil creație spontană, folosită ca termen afectiv pentru copiii mici, cf. it. *cocco*, *cucco*, *coccolo*, *coccolino*, termeni afectuoși pentru „copil mic”, ven. *cocolozo* „drăguț”, scr. *koko* „pui de găină”, *kokica* „găinușă” DA, SDLR (care citează și v.gr. *κόκκος* „boabă”, lat. *coccum*, cf. *coacă*²), DEX // ← *coc*¹ (= *coc*⁵), formație expresivă CDER 2205.

Fam.: *cocuță*² s.f. (dim.) 1892 (Marian, Na.).

Cf. *cocon*¹.

COCĂ¹ vb. (hapax DDRF) „a cotcodăci – caqueter (en parlant des poules)” 1893.

Probabil confuzie cu var. *cocăi*² (= *cucăi*)^o (generată de interpretarea greșită a unei construcții ca *găina cucăie*) sau, eventual, derivat de la o bază onomatopeică, cf. și ucr. *kokotity* DA.

COCĂLTĂU s.m., s.n. „(Mold., Apuseni; mai ales la pl.) locuri greu de străbătut, coclauri; (Mold.) mușuroi – endroits escarpés et sauvages; fourmillière” 1870–1872 (var. *colcântaur*, Eminescu, „Memento mori”), var. (posibil grafică) *colcantaur*.

Et. nes., probabil format pe baza lui **coclău*, pl. *coclauri*, cf. și forma *ciocârtauri* (Dorohoi) „locuri răpoase” (DA: cf. *coclaur*), sau augmentativ format prin substit. sufixului din **cocâlțet* (← *cocâlțeață*, cf. *cocultet*) „grămadă”, infl. semantic de *coclauri*^o. Var. *colcântaur* refăcută din pl. *cocâltauri*, cu metateză.

Cf. *cocâlțeață*.

COCĂLTEAȚĂ s.f. (Mold.) „stog mic, grămadă mică – meule de foin; petit monceau” 1909 (I. Cr. II, 277).

Et. nes., posibil ← *mogâldeățu* DA.

Fam.: *cocultet* s.n. „grămadă” 1847 (Uricariul X, 401), probabil ← **cocâlțet*.

COCÂNDI vb. (Trans., rar) „a lovi – frapper” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nec. // Cf. magh. *kókál*, *kókányol*, *kókányoz* „a lovi, a bate” DA.

COCÂRDĂU s.m. (Buc.) „cocoș mare – grand coq” 1933 (com. A. Tomiac, în DA).

Et. nes., posibil ← *cocoș* + *ardău* „ardelean” (cu referire la cocoșii aduși în Transilvania)^o (DA: „cf. *cocoș*”).

COCÂRJA vb. refl. „a se îndoi (de spate), a se încovoia, a se încovriga – se vouÛter, se recourber, se recroqueviller” 1691–1697 (part. *cocârjat*, T. Corbea, D. s.v. *flexuosus*), var. *cocârja*, *cocârda*, *cocârji*.

Probabil ← *cârjă*, cu adjoncțiunea lui *co-* prin analogie cu verbe asemănătoare ca sens și având în comun această silabă inițială: *cocârla*, *cocoșa*, *coroia*, (*in*)*covoia*, cf. și *cocârlă* DA, S. Pușcariu, DR 8, 1934–1935, 109, CADE (s.v. *cocârjat*, ← *cocârlat* + *cârjă*), CDER 2217 (← *cârjă* + pref. expresiv *co-*, ca în *cofleși*, *copleși*, *cotropi*), DEX (sub

influența lui *cocoșă, încovoia*) // ← *cârjă* (cf. *ocârji*), cu pref. sl. *co-* SDLR; lat. *concuruāre*, infl. de *cârjă* sau sl. *kuka* „cârlig” + *cârjă* TDRG (s.v. *cocârjat*).

Var. *cocârda*, probabil infl. de *scovârda* DA.

Fam.: **cocârjea** s.f. „ciocul încovoiat al ciocăntorii” 1893 (DDRF), var. *cocârgea*, sg. refăcut din *cocârjale*, pluralul lui **cocârjală*; **cocârjitură** s.f. „îndoitură a osului spinării” c.1832 (I. Golescu, Cond.) ← *cocârji* (= *cocârja*); **încocârja** vb. „a se cocârja” 1870 (în forma *încocârjare*, Costinescu, V.), var. *încocârji* ← *cocârja*, cu prefixul *în-* prin analogie cu *încovoia, încovriga*.

COCĂRLĂ s.f. „parte a unui obiect îndoită în formă de cârlig (trunchi de copac, pisc de munte etc.); obiect de lemn sau de metal îndoit în formă de cârjă; parte curbată la diverse obiecte (coasă, plug, joagăr, luntre); scăriță la șa; cârlig pentru tracțiunea cărbunilor; sanie pe care se sprijină capătul gros al trunchiurilor, care sunt transportate prin târâre; (fig.) babă înaltă și adusă de spate; casă mică și înclinată; (bot., pl. *cocârle*) varietate de ciuperci comestibile (*Marasmius scorodonius*) – parte d’un obiect en forme de croc (fourche d’un arbre, dent de montagne, etc.); objet ou partie d’un objet, en bois ou en métal, au bout courbé” en forme de béquille (manche d’une faux, oreille d’une charrue; manivelle; râble); étrier; ringard; traîneau qui sert à tirer les troncs d’arbres sur la neige; (fig.) vieille femme courbée; hutte penchée; marasme (champignon)” 1634 (antrop. *Cocârle*, DRH B XXIV, 336; ca apelativ, 1868, Barcianu, V.), var. *cochirlă* „sanie mică pentru adus lemne din pădure – petit traîneau pour transporter du bois”, *cogirlă* „sanie mică – petit traîneau”.

Et. nes., posibil ← *coacă*¹ (SDLR) sau *coc[aiē]* (°) + *-ârlă* sau el. de substrat înrudit cu *cârlig*, cf. și *cârlanță, cârleb* de la aceeași bază **cârl-* ° // din familia sl. *kuka*, cf. scr. *kukara* „cârlig la plug”, magh. *kukora* „curbat” DA; magh. *kukora* CDDE II, 494, CADE; ← *coc* „obiect rotund” + sufixul expresiv *-ârlă* CDER 2218; et. nec. DEX.

Fam.: **cocâlcă** s.f. (rar, Buc.) „femeie solidă și ciolănoasă” 1883 (Columna, 165), deformare a lui *cocârlă* (cu sensul „babă înaltă și încovoiată”) ° // ← *cocal* CDER 2207; **cocârla** vb. (Trans.) „a (se) strâmba, a suci, a (se) încovoia, (fig.) a tergiversa” 1825 (part. *cocârlat*, LB); **cocârlătură** s.f. „strâmbătură, încârligătură” 1825 (LB) ← *cocârla*; **cocârlete** s.m. (Mehed.) „lemn încovrigat” 1900 (G. Crețu, în Mardarie, L. 329); **cocârlonț** s.n. „cârlig folosit la jocul copiilor numit *săgeata*” 1915 (Păcală, M.R.) ← *cocârlă* + *cârlionț* (cu sensul „obiect în formă de cârlig”, cf. sensul „unealtă de pescuit”).

COCĂRTĂ s.f. „mâncare ciobănească făcută din caș dulce amestecat cu zer – plat berger fait d’un mélange de fromage doux et de petit-lait” 1885 (H. XI, 275), var. *cocârțiță*.

Et. nes., posibil scurtat din *cocârțiță* ← *coacă*¹ sau *coacă*² „bulz” (cf. sensul „primul bulz de caș la stână” citat de SDLR) + *jintiță* ° (CDER 2218: derivat expresiv de la baza *coc-* „obiect rotund, bulgăre, grunz”).

Fam.: **cocârțau** s.n. (Teleorman, Oravița, Ban.) „dumicați de pâine sau de mămăligă prăjiți în untură sau în unt” 1885 (H. VIII, 156); **cocârți** vb. (Trans.; despre lapte) „a se prinde” 1933 (com. A. Banciu, în DA).

COCĂRTEALĂ s.f. „schimbătoare la roțile plugului – oreille de la charrue” 1910 (Pamfile, I. C.).

Probabil ← *cocârlă* (CDER 2218) printr-un intermediar **cocârtea* (rezultat din contaminare cu *lopătea* „schimbătoare la plug”) ° // Et. nec. DA.

COCCIDĂ s.f. „parazit unicelular care trăiește în celulele epiteliale ale unor animale – coccidie” 1937 (M. enc. agr.).

Fr. *coccidie*, lat. savant *Coccidae* (creat pe baza gr. *κόκκος* „grăunte”).

Cf. *coc*^{1,2,3}, *coccinelă*.

COCCINELĂ s.f. (entom.) „buburuză – coccinelle” 1871 (LM), var. *cocinilă*.

Fr. *coccinelle*, lat. savant *coccinella* (< *coccinus* „roșu-stacojiu” < gr. *κόκκινος* < *κόκκος* „sâmbure, grăunte; cârmâz, plantă din fructele căreia se extrage un pigment stacojiu”).

Cf. *coaciu*, *coc*^{1,2,3}, *cochinadă*, *coșenilă*, *coccidă*.

COCCIS s.n. „os mic, triunghiular, de la extremitatea inferioară a sacrumului – coccyx” 1896 (var. *coccix*, ȘDU¹).

Fr. *coccyx* (< gr. *κόκκυξ*, propriu-zis „cuc”, nume dat osului în virtutea asemănării formei sale cu ciocul unui cuc).

Fam.: **coccigian** adj. „referitor la coccis” 1966 (DN³) < fr. *coccygien*.

COCEAN s.m., s.n. „tulpina anumitor plante cultivate, în special a porumbului și a verzei; partea tăiată a acestei tulpini, cu diferite întrebuințări; partea din tulpină rămasă în pământ după tăierea porumbului; știulete de porumb curățat de grăunțe; (rar) coada măturii; (p. anal.) cotorul unor fructe sau legume – tige (surtout de maïs ou de chou); tige sèche de maïs; rafle (de maïs); manche de balai; trognon” 1634 (antrop. *Koczane*, Prodan, Urb., I, 350; ca apelativ, 1691–1697, T. Corbea, D. s.v. *caulis*), var. (Buc.) *hacean*.

V.sl. **kočanŭ*, cf. bg. *kočan* „cocean, cotor”, scr. *kočanj* „cocean (de varză), cotor, știulete”, ucr. *kočan*, *kačan* „cocean de varză, căpățână de varză; știulete” TDRG, DA („slav”), CADE, SDLR, Mihăilă, ÎVS, 70 // Bg. *kočan*, scr. *kočanj* DEX.

Var. *hacean*, probabil < ucr. *kačan*.

Fam.: **coceniște** s.f. „câmp pe care au rămas coceni de porumb” 1900 (Mat. folk. 99); **cocenos** adj. „care are cocean mare, cu cocean; tare ca un cocean” 1806 (Șincai, Economia, 124).

Cf. *ciocan*².

COCEARLĂ s.f. (Mureș) „cățel alb – chien blanc” 1925 (Isvoarașul V 1).

Et. nes., probabil ← **cotearlă* ← *cotarlă*, cu palatalizarea dentalei (SDLR, CDER 2488: var. a lui *cotarlă*). Greu de admis o influență a formei slave (scr., bg.) *kuče* „câine” (DA: contaminare între sl. *kuče* „câine” și *cotarlă*).

COCHET, -Ă adj., s.m., s.f. „(despre persoane) care urmărește să atragă printr-o înfățișare îngrijită și elegantă; (despre obiecte) elegant, de bun gust – coquet” 1836 (C. Negruzzi, „O alergare de cai”).

Fr. *coquet*, inițial „care caută să placă, să seducă” < *coq* „cocoș”.

Fam.: **cocheta** vb. „a căuta să placă, să seducă, printr-o comportare atrăgătoare; (fig.) a manifesta o tendință de apropiere de o persoană, o instituție, o activitate etc.” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 362) < fr. *coqueter*; **cochetat** s.n. (abstr.) 1933 (DA) ← *cocheta*; **cochetărie** s.f. „purtare, ținută sau atitudine seducătoare” 1829 (C. Negruzzi, „Zoe”) < fr. *coquetterie*; **necochet** adj. (rar) 1933 (DA).

Cf. *cocardă*, *cocotă*.

COCH/E s.f. (Vâlcea) „corn de prescură sau de colaci – produs pătissier en forme de croissant, à usage rituel” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea).

Et. nes., probabil ← *cocă*¹ ° // Et. nec. DA.

COCHI(I)-VECHI s.m.pl. (înv. Mold., Trans.) „mezat, licitație (la început, pentru arendarea colectării taxelor) – enchères” 1630 (DRH B, XXIII, 178), var. (Trans.) *cochio-veche* s.f., *cociovete* s.f., *cociovote* s.n.pl., *coșovete* s.f.

Magh. *kotyavetye* (< scr. *ko ée veče [dati]* „cine va da mai mult?”, strigătul telalilor la mezat), apropiat, prin etimologie populară, de *vechi* (DA).

COCH/LIE s.f. „înveliș calcaros sau silicios al unor animale nevertebrate (moluște, foraminifere etc.); tipar metalic folosit la turnarea a diferite piese – coquille” 1760–1770 (var. *conhilie*, Meșt. doft. 819), var. *cochilă*.

Fr. *coquille* < lat. *conchylium* (feminin refăcut din pl. *conchyliā*) < gr. *κογχύλιον* (cu căderea nazalei explicabilă prin asocierea cu *coque* „cochilie, coajă tare”, cf. *coc*¹). Var. *conhilie* < ngr. *κογχύλη, κογχύλι(ο)*.

Fam.: **conchiliologie** s.f. „parte a zoologiei care se ocupă cu studiul scoicilor” 1939 (SDLR) < fr. *conchyliologie*.

Cf. **cohlee**, **concă**, **concoïd**, **congiu**.

COCHINADĂ s.f. (Munt., înv.) „pojar; scarlatină – rougeole; scarlatine” 1829 (Episcopescu, O. S. 243/16), var. *cochinadie*, *cocinadă*.

Ngr. *κοκκινάδα* „roșeață, pată roșie (pe piele)” (< *κόκκινος* „roșu-stacojiu” < *κόκκος* „sâmbure, grăunte; cârmâz, plantă din fructele căreia se extrage un pigment stacojiu”).

Fam.: **cochinar** s. (înv.) „cochinadă” 1890 (Apărătorul Sănătății, apud TDRG²) ← *cochinadă* + *pojar* DA.

Cf. **coacin**, **coc**^{1,2,3}, **coccinelă**, **coșenilă**.

COCHINCH/NA s.f. „rasă de găini originară din Asia de sud-est, cu penaj bogat, crescute pentru producția mare de carne – poule cochin” 1938 (M. enc. agr. II 122).

Termen internațional, de la top. (înv.) *Cochinchina* (fr. *Cochinchine*, engl. *Cochinchina*, it. *Cocincina*), numele unei regiuni din sudul Vietnamului.

COCH/NTE s.m. (înv., Munt.; azi, Olt.) „zgârcit; poreclă dată de țărani arendașilor greci – avare; sobriquet donné aux fermiers grecs” 1819 (Zilot Românul, T. D.), var. *cochinete*, *cochinț*.

Et. nes., probabil ← *cochinț* „firidă, loc ascuns” = *cobileț* (cf. formele în *-ete* *cobinete*, *godinete*, *govinete*) ° // Et. nec. DA.

COCI¹ interj., strigăt cu care se mână vițeii – cri pour mener les veaux 1914 (Pamfile, Cr.).

Creație expresivă, posibil ← *coti*¹ ← *coteț* °; cf. și *câci*¹ DA.

COCI² s.m. „(înv.) berbec necastrat; (Dobr.) numele unui joc de copii – bélier; nom d’un jeu d’enfants” 1784 (Iorga, S. D. VII, 235).

Tc. *koč*.

COCLAR s.n. (Ban.) „coteț de păsări – poulailler” 1885 (H. XVIII, 279).

Scr. *kućar* „cămară, căsuță, coteț de păsări” (dim. lui *kuća* „casă”).

Cf. **cușcă**.

COCIE s.f. (Trans., Ban., înv. Mold.) „trăsură mică și ușoară, pentru persoane; căruță – calèche” c.1650 (Anon. Car.), var. *cocie*, *cucie*.

Magh. *kocsi* (< adj. *kocsi* „din localitatea Kocs”, folosit cu referire la trăsurile din Kocs, care asigurau transportul între Buda și Viena în secolele XV–XVI), scr. *kočija*.

Fam.: **cociăș** s.m. „vizitiu: proprietar de trăsură folosită pentru transportul clienților” 1778 (var. *cuciaș*, Iorga, S. D. XII) ← *cocie* Tamás, EW, 246 sau < scr. *kočijaš* CDER 2213; **cocier** s.m. „vizitiu” 1718 (Uricariul XX, 230), var. *cucier* ← *cocie* sau < scr. *kočijar*; **cocioară** s.f. (dim.) 1910 (var. *cucioară*, Păsculescu, L. P. 188); **cociș** s.m. (Trans., rar Mold.) „vizitiu” c.1650 (Anon. Car.), var. *cociș* < magh. *kocsis*; **cocișar** s.m. „proprietar de cai” 1922 (Chest. I 514) ← *cociș*; **cocișel** s.m. (dim.) 1851–1852 (Hasdeu, Folc. Lit.) ← *cociș*; **cociși** vb. „a practica birjăria” c.1650 (Anon. Car.) ← *cociș*; **cociuță** s.f. (dim.) 1906 (Țiplea, P. P.); **cucea** s.f. (dim.) 1910 (Păsculescu, L. P. 255) ← *cucie* (= *cocie*).

COCINĂ s.f. „adăpost sau coteț pentru porci sau (reg.) pentru păsări; (Dobr., E Munt.) tip de împletitură care ajută la prinderea peștilor – soue (étale à porcs), poulailler; clayon pour prendre les poissons” 1780–1801 (Micu, D.)

Bg. *kóčina*, scr. *kěčina*, ambele derivate de la rădăcina *kot-* (de unde și v.sl. *kotiči* > rom. *coteț*).

Fam.: **cocini** vb. „a (se) adăposti într-o cocină” 1924–1925 (Novacovici, C.B.); **cocinozie** s.f. (augm.) 1916 (Antipa, P.); **răscocină**¹ s.f. (E Munt.) „adăpost pentru porci” 1926 (Chest. II, 430/142).

Cf. **coteț**.

COCIOABĂ s.f. „casă mică, dărăpănată, sărăcăcioasă – bicoque, baraque, mesure, taudis” 1632 (var. *cociubă*, top., DRH A 21; ca apelativ, scris *kocsobe*, c.1650, Anon. Car.), var. *cocioarbă* (Trans.) „bordei, hrubă”.

Et. nes., posibil derivat din baza slavă *kuč-* (sl. com. **kočj-*) „colibă”, cf. scr. *kuća* „casă”, ucr. *kuća* „coteț”, v.sl. *košta* „casă, colibă”, rus. *kušča* „cort, colibă”, sloven *koča* „colibă, cocioabă” (cf. Berneker, SEW, 603). cu sufix neclar, posibil -oagă DA, sau din baza slavă *kot-j-* „coteț”, cf. v.sl. *kotiči*, scr. *kot*, *kotac*, pol. *kocieć*, bg. *koček* „cușcă de găini”, *kočina* „cocină”, scr. *kočak*, *kočina* (°). Din aceeași bază *koč-* se formează și alte cuvinte cu același sens: *cociomeagă*, *coșmagă*, *coșmoagă*, *cociomeață*, *coșcă*², *coșleabă*, *coșmandră*, *coșmelie*, *coșmolie* (CDER 2216, DA s.v. *coșmagă*) // Tăt. *köči oba* „cort de nomad” Hasdeu, „Sur les éléments turcs” (apud ȘIO I, 328, care respinge această ipoteză), CADE; posibil înrudit cu ar. *cuciubă* „butuc”, cu origine necunoscută ȘDU⁸; ← *cobace* prin metateză SDLR; posibil identic cu *cociorbă* „vătrai” CDER 2216; et. nec. DEX.

Fam.: **cociomeagă** s.f. „casă dărăpănată, cocioabă” 1896 (Rev. crit. lit. IV, 85), posibil cu -b- > -m- Philippide, OR II, 148; **cociomeață** s.f. (Muscel) „cocioabă” 1901 (Rădulescu-Codin, M.), posibil cu -b- > -m- Philippide, OR II, 148; **coșcă**² s.f. (V Munt.) „casă mică, veche, dărăpănată, coșmelie” 1967 (Udrescu, GI.); **coșleabă** s.f. (N Trans., Buc.) „grajd; cușcă a câinelui; cocioabă” 1887–1888 (Bugnariu, N.), posibil ← *coșmeagă* CDER 2259; **coșmagă** s.f. „colibă de lemn, cocioabă, cușcă de câine” 1814 (Iorga, S. D.

XXI, 468), var. *coșmeagă*, *coșmoagă*, probabil ← *cociomeagă* prin sincopă DA („cf. *cociomeagă...*”) // rus. *kolymaga* „căruță greoaie”, v.sl. *kolimogū* „cort” (< *kola*, *kolo* „căruță”) SDLR; posibil rus. *kosma*, pol. *kosm* „smoc de păr” TDRG; **coșmandră** s.f. (S Mold.) „casă mică și veche; bucătărie de vară” 1913 (Pamfile, A. R.) ← *coșmagă*, probabil infl. de *șandrama*; **coșmăgi** vb. refl. „a lenevi în pat, a târăgăna” 1896 (Șez. V) ← *coșmagă*; **coșmăgioară** s.f. (dim.) 1891 (Urechia, Leg.) ← *coșmagă*; **coșmelie** s.f. „casă sărăcăcioasă, cocioabă” 1885 (H.V 149), var. *coșmolie*, *cușmelie*; **poșmag**¹ s. (Năs.) „căpiță de fân” 1928 (Pașca, Gl.) ← *coșmagă*, cu substituția *po-*<-*co* Avram, PE, 44 // et. nec., cf. *poș*¹, *poșce* DLR.

Cf. **cușcă**.

COCIOBĂI vb. (Mold., Buc.) „a căuta, a scotoci – fouiller” 1886 (Sbiera, Pov. 6).

Et. nes., probabil ← *cociorbă* (= *cociorvă*) „vătrai” CDER 2216, cu căderea accidentală a lui *-r-* poate sub infl. lui *cocioabă* sau ← *coțobăi* (raportabil la ucr. *kočuba* „vătrai”)° // Cf. pol. *kočuba* SDLR; ← *cocioabă* CADE; et. nec. DA.

COCIOC s.n. (S Munt.) „nămol amestecat cu bucăți de rizomi de stuf și de papură (care formează mici insule plutitoare); baltă mică, stătută – îlot de roseaux flottants mêlés de boue; marais, boubier” 1857 (Polizu, V.).

Probabil ← **cočcă* < rus. *kočka* „movilă cu iarbă și mușchi, formată în locuri mlăștinoase” DA // Cf. v.sl. *otokū*, rus., scr. *otok* „umflătură, insulă” CDED II 67; et. nec. DEX.

Fam.: **coșcană** s.f. (Mold., mai ales la pl.) „cioturi de stuf rămase după tăiere sau ardere, pe suprafața apei sau pe mal; câmp cosit” 1910 (var. *coșcan* s.m., I. Cr. III, 54) ← *coșcovă*² sau **coșcă* (< rus. *kočka*)°; **coșcovă**² s.f. „nămol vegetal amestecat cu bucăți de rizomi de stuf și papură; ridicătură mică de pământ” 1916 (Antipa, P. 126, 196) < ucr. *kočkovyj* (*komiš*)° // același cu *coșcovă*¹ DA.

Cf. **coșcovi**.

COCIORVĂ s.f. „mică lopată, în formă de triunghi sau de semicerc, cu o coadă lungă, folosită pentru a scoate jarul sau cenușa din cuptor; (p. ext.) unealtă de pescuit sau de zidărie cu aceeași formă; numele unei constelații formată din trei stele așezate în triunghi (dintre care una este Gemma) – fourgon (pour la braise); bouloir (de pêcheur, de maçon); nom d’une constellation” 1843 (var. *cociorbă*, C. Stamati, F.), var. *corciovă*, *cuciorbă*.

Ucr. *kočerha* „vătrai” DA, CADE, SDLR, DEX // și rus. *kočerga* DEX, DA („cf. rus.”); origine necunoscută, posibil cuvânt expresiv CDER 2216.

Fam.: **cociorvei** s.n. „cociorvă” 1639 (antrop., DRH A XXV); **încorciovea** adj.f., s.f. (în ghicitori) „mlădioasă” 1910 (Păsculescu, L. P.) ← *corciovă* = *cociorvă*.

Cf. **cociobăi**.

COCIRLĂU s.n. (Sălaj) „despărțitură într-un grajd – compartiment dans un étable” 1906 (Viciu, Gl., transcris greșit în DA *cocârlău*), var. *cociurlău*.

Magh. *kutyoló* „șopron” Tamás, EW, 247, cu trecerea *t* > *č* (*č*) și despicarea sonantei // Magh. *kukorló* „colibă, bordei” N. Drăganu, DR 5, 1927–1928, 895, DA.

COCIUMP s.n. „ciot, trunchi de copac rămas în pământ; par, țărșuș; suportul vârtelniței – moignon, arbre tronqué; pieu; traversin du dévidoir” 1933 (DA), var. *cociumb*.

Et. nes., posibil contaminare între *copac* și *ciump* (caz în care *pociump*, v. infra, provine din *cociump*) ° sau ← *pociump* (← *ciump*) DA („v. *pociumb*”), Mioara Avram, SMFC VI, 9, Form. cuv. II 68.

Fam.: **clocimp** s.n. „parte rămasă dintr-o ramură care nu s-a tăiat bine; resturi după tăiatul cocenilor; suportul vârtelniței; cui de lemn” 1885 (H. V 17), var. *clocimb*, *clociumb* „par”, *clociump*¹ ← *cloambă* + *cociump* ° sau ← *cloambă* + *pociumb* Pascu, Cim. 145.

Cf. **pociumb**.

COCKER [pronunțat *cocăr*] s.m. „rasă de câini de vânatoare, de talie mijlocie, cu părul lung și cu urechile mari, lăsate în jos – cocker” 1975 (var. *cocher*, DEX¹).

Engl. *cocker* (< *to cock* „a vâna becațe” < *woodcock* „becață” < *wood* „lemn, copac” + *cock* „cocoș”).

COCKPIT s.n. „spațiu neacoperit pe puntea unui vas (amenajat cu bănci pentru echipaj sau pentru călători); spațiu în care stau piloții unui avion sau ai unei mașini de curse – cockpit” 1949 (LTR¹).

Engl. *cockpit* (inițial „spațiu săpat folosit ca arenă de luptă pentru cocoși” < *cock* „cocoș” + *pit* „fosă, groapă”).

COCLAURI s.n. pl. tantum „locuri neumblate sau puțin umblate, pustii; locuri prăpăstioase – lieux escarpés, peu fréquentés ou même déserts” c. 1700 (var. *cotlauri*, Lemnul crucii, apud Cartoian, C. P.², 162), var. *coclau* s.n. sg. (suspect, doar în SDLR), *coclaură* s.f.sg., *coclăuri*.

Forma de bază **cotlau* sau **cotlău* (cf. *cotlauri*) < ucr. **kotlov* (cu pronunțarea specifică ucr. a lui -v final ca -y), cf. *kotlovina* „loc adânc pe albia unui râu sau a unui lac”, *kotlovan* „groapă de fundație, excavație” (< ucr. *kotel* = v.sl. *kočilū* „căldare, cazan” < gotic *katil-* < lat. *catillus* „farfurie mică”, dim. lui *catinus* „vas adânc”) ° (CDED II, 76, s.v. *cotlon*: v.sl. *kočilū*, rus. *kočel*, *kotlovina* etc.; TDRG: „sl. (ucr.) *kotlovina*”; CADE, SDLR: „cf. bg., rus. *kotlovina*”) // ← **coclău* ← *cotlon* CDER 2494; et. nec., probabil un cuvânt unguresc compus cu *kő* „piatră” DA; et. nec. DEX.

Cf. **cățân**, **cocleț**, **cocli**, **cotaie**¹, **cotlon**.

COCLEANȚ (Olt.) interj care imită strigătul biblicii – interj. qui imite le cri de la pintade 1885 (H. V 429).

Onomatopee.

Fam.: **cocleanță** s.f. (Trans.) „biblică” 1906 (Viciu, Gl.).

COCLETE¹ s.m. (Trans.) „cotor de măr, ciorchine de struguri, coajă verde de alună – trognon de pomme, grappe de raisins, coque verte des noisettes” 1893 (DDRF).

Probabil ← *coclej* = *cioclej* ° // Identic cu *coclete*² = *cocleț* DA.

COCLEȚ s.m., s.n. „ochi de iță sau firele din care se compune o iță la războiul de țesut; fir trecut greșit prin ițe; ochiuri la tricotate; (Sibiu) lemn care se pune peste cârpa cu caș, pentru a accelera scurgerea acestuia; (Hațeg, în forma *coclete*) mâner la încuietoria ușii; (Trans., Bih., numai în forma *corleț*²) articulația genunchiului la membrele posterioare ale calului; (Ban.) o parte a căruței – mailles des lisses, fils de lisse; fil mal noué; maille

d'un tricotage; traverse qu'on met sur le torchon à fromage doux, pour en accélérer l'égouttement; loquet; jarret (des membres postérieurs du cheval); une partie de la charrue" 1850 (în pl. *cocleți*, Brezoianu, A. 70), var. *coclete*² s.m., *codleț*¹ s.m. (Someș) „piele îngroșată sub genunchiul calului – peau durcie sous le genou du cheval”, *coglete* s.m., *cogleț*, *corleț*², *cotleț*² s.m., *cotlete* s.m., *cotleț* s.m.

Scr. *kotlac* „cocleț (la războiul de țesut); gaură la claviculă”, probabil împrumutat dintr-o formă mai veche *kotlîci* (dim. al v.sl. *kotilŭ* „căldare, vas”) Skok, ERHSJ II, 170 (TDRG: v.sl. **kotilŭci* „căldărușă”, cf. germ. *Häfel* „oală mică > ite”, firele stând în ochiurile itei ca într-un vas) // Element slav, cf. scr., slov. *kuka* „cârlig” CDED II 67; ← *gogleț* (= *goglează*) SDLR; identic cu *coclete*¹, „probabil derivat de la formația expresivă *coc* [= *coc*^{1,5}], cu *l* de asemenea expresiv (cf. *cocoli*) și cu sufixul *-ete*” CDER 2219.

Fam.: **încocleța** vb. (Munt.) „a apuca strâns cum se apucă cocleții, a înhăța, a încleșta” 1879 (var. *încocleși*, Ispirescu, B. P. 329).

Cf. **câtân**, **coclauri**, **cocli**, **cotaie**¹, **cotlon**.

COCLI vb. refl., intrans. „(despre aramă, bronz) a se oxida, acoperindu-se cu un strat de culoare verde; (despre mâncare pusă în asemenea vase) a prinde gust de oxid de cupru; (despre pietre sau despre stânci) a prinde mușchi; (fig.) a se îmbăta foarte rău – s'oxyder, se couvrir de vert-de-gris; prendre un goût de vert-de-gris; (à propos des rochers) se couvrir de mousse; s'enivrer” 1675 (var. *cotli*, M. Costin, L.).

V.sl. sau m.bg. **kot(î)liti* < *kotilŭ* „căldare de aramă” (< gotic *katil-* < lat. *catillus* „farfurie mică”, dim. lui *catinus* „vas adânc”), cf. bg. *kotljasvam*, *kotljasam*, *otkotlja(m) se*, *vkotlja se* „a se cocli”.

Fam.: **cocleală** s.f. (abstr.) 1829 (Episcopescu, O. S.), var. *cotleală*; **coclit** s.n. (abstr.) 1936 (DA), var. *cotlit*; **coclitor** adj. „care coclește” 1936 (DA), var. *cotlitor*; **coclitură** s.f. „cocleală” 1870 (Costinescu, V.), var. *cotlitură*.

Cf. **câtân**, **coclauri**, **cocleț**, **cotaie**¹, **cotlon**.

COCOAȘĂ s.f. „diformitate constând într-o curbură a coloanei vertebrale sau a sternului; protuberanță naturală formată din rezerve de grăsime, pe spatelile unor animale; (ironic) spate, spinare; (p. anal.) parte ridicată a viței-de-vie; pietriș ce formează mici insule într-o apă curgătoare, stâncă peste care curge apa; zăvor sau pană de lemn cu care se înțepenește capătul grindeiului de la plug – bosse; œil (de la vigne); amas de cailloux formant un îlot dans le lit d'une rivière; verrou ou coin qui bloque le bout de la perche de la charrue” 1829 (Episcopescu, O. S.), var. *cucașă*, *cucoașă*.

Et. nes., probabil derivat de la baza *coc-* „mic obiect sferic” (< lat. *coccum*), cf. *cocoli*, *cocoloș*, *coc*³ „cucui, umflătură”, *coacă*² „bulz, cocoloș”, ar. *cucoașe* „nucă”, posibil înrudit cu *gogoasă* (cf. *gogoloș* / *cocoloș*, *gogoloi* / *cocoloi*) DA (var. a lui *gogoasă*, cf. *cocon/gogon*, înrudit cu *coc*, *coacă*, *cocoloș*, *coacăză*, cf. *cocon*), CDER 2205, SDLR (var. a lui *gogoasă*, de la baza „imitativă” *coc-* înrudită cu gr. *κόκκος* „bobiță”, lat. *cocum*), TDRG² (cf. *gogoasă*, *coc*, *cocoloș*) // ← *cocoșă* ← *cocoș* CDED II 67.

Fam.: **cocoșu** vb. „a căpăta sau a face să capete o cocoașă; a (se) încovoia sub apăsarea unei greutatei” 1847 (Pann, P. V.); **cocoșat** adj. „cu cocoașă, ghebos” 1705 (GCR I, 350), var. *cucoașat*; **cocoșătură** s.f. (abstr.) 1760–1770 (var. *cocoșitură*, Meșt. doft. 808), var. *cocoșetură* ← *cocoșă*; **cocoșilă** s.m., poreclă dată unui cocoșat 1870 (Costinescu, V.) ← *cocoșat*, cu substit. sufixului.

Cf. **coacă**², **coc**³, **cocoloș**.

COCOBARZĂ s.f. „cocostârc, barză – cigogne” 1898 (Jb. V), var. *cocobardă* (sg. refăcut din pl. *cocoberze*).

Contaminare între *cocostârc* și *barză*.

COCOBELCI s.m. „melc – escargot” 1896 (var. *cucubelc* ȘDU¹).

Probabil ← *codobelc*, cu finala după *melci*, *cobelci* „melc” ° // ← *coc* + *cobelci* (= *culbec*) DA.

Var. *cucubelc*, posibil infl. de *cubelc* (= *culbec*).

Fam.: **cuculbău**¹ s.m. „melc” 1889 (H. XVI 19), var. *culcubău*¹, *curcubău*¹, *curcubeu*² ← **cuculbec* ← *cucubelc* (= *cocobelci*), cu substituirea finalei prin sufixul -ău; var. *curcubeu*², *curcubău*¹, prin apropiere de *curcubeu*¹; **cucumelc** s.m. „melc” 1898 (Zanne, Prov. III), var. *cocomelc*, *cucumelci* ← *cucubelc* (= *cocobelci*) + *melc* DA.

Cf. *coadă*, *berc*, *cubelc*, *melc*.

COCOLI [ar. *cuculire* „a face cocoloș, a șifona, a (se) ghemui – rouler en boule, friper, (se) pelotonner”] vb. „a înconjura un copil cu o grijă exagerată, a răsfăța; a (se) înfolii; (Olt.) a face colaci pentru slujbe bisericești – choyer; (s’) emmitoufler; faire des gimblettes pour le service divin” 1822 (Piuariu-Molnar, W.), var. *gogoli*, *guguli*.

Et. nes., probabil derivat de la baza *coc(o)-* (< lat. *cocum*, cu sensurile romanice „mic obiect sferic, boabă, sâmbure”, cf. *coc*³ „cucui, umflătură”, *coacă*² „bulz, cocoloș”, *cocoloș*, it. *cocco* „boabă, umflătură”, sursilvan *kokk* „sâmbure” etc., cf. REW 2009) cu suf. expresiv -li °; cf. și DA, CDER 2205, care însă consideră baza *coco-* de origine onomatopeică; repetarea vocalei din bază (*coc-o*) este caracteristică formațiilor cu sufixul expresiv -li (Graur, BL 4, 1936, 90-97). Evoluția semantică pare a fi „a face cocoloș” > „a înfolii” > „a răsfăța”, cf. *cocoloși*. TDRG trimite la *coca*, termen de alint pentru copiii mici (v. *coacă*³), cf. it. *coccolarsi* „a se alinta”, ven. *coccoliar* „a mângâia”, fr. *cajoler*, *choyer*.

Fam.: **cocoleală** s.f. „frământare și coacere de colaci; răsfățare” 1931 (Ciașanu, Gl.); **cocolit** s.n. (abstr.) 1933 (DA); **cocolitor** adj. „alintător” 1907 (var. *gogolitor*, Adam, N. 66); **cocolitură** s.f. „îngrijire exagerată” 1857 (Polizu, V.); **corcoană** s.f. „femeie răsfățată” 1913 (Rădulescu-Codin, Î.) ← *corconi* (= *corcoli*), după *cucoană*; **corcodi** vb. (Trans.) „a se împopoțona” 1906 (Viciu, Gl.) ← *corcoli*, cf. *corconi*, *corcosi*, posibil infl. de *corcodan* „curcan”, prin asociere cu obiceiul curcanului de a se umfla în pene ° // derivat de la tema substantivului *corcodan* „curcan” DA, CDER 2406 (de la baza onomat. *corcodi*); **corcoli** vb. „a înconjura cu o grijă excesivă, a răsfăța, a alinta; (refl.) a se învărti în loc, a zăbovi, a se codi; a se ghemui” 1909 (Vlahuță, Nuv. 301), var. *corconi* ← *cocoli* SDLR; sensul „a se codi”, după *a cărcoti* °; var. *corconi*, după *coconi* DA // derivat de la baza onomatopeică *corcod-*, cf. *corcodan* CDER 2406; cf., pe de o parte, *cârcală*, *cârcotă*, pe de alta *cocol(oș)i* DA; **corconeață** s.f. (abstr.) 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea) ← *corconi* (= *corcoli*); **corcosi** vb. „a corcoli” 1913 (Furtună, V. Î.) ← *corcoli*, cu substit. finalei (DA), probabil sub influența lui *fandosi* °.

Cf. *coc*^{1,2,3}, *coacă*², *cocoloș*.

COCOLOȘ s.n. „bucată dintr-o substanță moale (mai ales hârtie sau diferite tipuri de pastă moale) adusă la o formă aproape sferică prin presare; (S Trans.) bulz; (Hațeg, bot.) cartof; (Munt.) știulete de porumb; cucui, umflătură – boulette; boule de farine de maïs; pomme de terre; épi de maïs; bosse” c. 1650 (Anon. Car.), var. *cocoloașă* s.f., *gogoloș*.

Et. nes., probabil ← *cocoli* (inițial „a face cocoloș”, cf. ar. *cuculire*), cu finala după *cocoasă* „umflătură, gogoasă”, *gogoasă*, ar. *gâgoașe*, *gugoș*^u „gogoasă” (construite pe același radical *coc-* „mic obiect rotund”, cf. *coc*³, *coacă*², *cocoli*)^o (DA: derivat de la baza *coc-* „obiect rotund”, considerată însă de origine onomatopeică; CDER 2206 îl explică din *cocoli*, *cocoleală*) // Formație onomatopeică DEX.

Var. *gogoloș* se poate explica și printr-o încrucișare cu *goagă* și derivatele sale (*gogoasă*, *gogon* etc.).

Fam.: **cocolan** s.m. (Muscel) „cocoloș (mare); codru de pâine sau de mămăligă” 1939 (SDLR) ← *cocoloș*, cu substit. finalei; **cocoloate** s.f.pl. (Apuseni) „femei de rând” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.) ← *cocoloașă*, cu substit. finalei, cf. și *gogoloate*; **cocoloșeară** s.f. „răsfățare” 1870 (Costinescu, V.) ← *cocoloși*; **cocoloși** vb. „a face un cocoloș, a boți; a (se) înfoli; a răsfăța; a tăinui o faptă rea” c.1650 (Anon. Car.), var. (înv.) *cocoloșa*; **cocoloșit** s.n. (abstr.) 1933 (DA) ← *cocoloși*; **cocoloșitor** adj. „care cocoloșește” 1933 (DA) ← *cocoloși*; **cocoloșitură** s.f. (abstr.) 1857 (Polizu, V. 174) ← *cocoloși*; **cocolozi** vb „a boți” 1913 (Pamfile, A. R.) ← *cocoloși*, cu finala infl. de *golomozi*; **corcolan** s.m. (Mehed.; mai ales la pl.) „nor gros de vară” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.) ← *cocolan* SDLR; **gogolie** s.f. (Olt.) „gogoasă de mătase” 1931 (CADE) ← *gogoliu* (din pl. *gogolii*) sau *gogoloș* (cu substit. finalei); **gogoliu** s.n. „cocoloș” 1910 (I. Cr. II, 230) ← *gogoloș*, cu substit. finalei; **gogoloate** s.f.pl. (Vâlcea) „fructe de rug uscate” 1896 (Șez. IV 28) ← *gogoloș*/^{*}*gogoloașă* (= *cocoloș*, *cocoloașă*), cu substit. finalei, posibil infl. de *golomoț*; **gogoloi** s.n. „mic obiect sferic, cocoloș” 1931 (CADE), var. *cocoloi* ← *gogoloș*, *cocoloș*, cu substit. finalei.

Cf. *coc*^{1,2,3}, *coacă*², *cocoasă*, *gogoasă*, *cocoli*.

COCON¹ s.m. „(înv.; păstrat astăzi numai în Mar.) copil; (înv.) bărbat tânăr, flăcău; (înv.) vâstar domnesc sau boieresc, fiu de boier; boier tânăr; (înv. Munt., Mold.; azi în forma *conu(l)*, voc. *coane*) termen de politețe familiar; (S Trans., bot., mai ales la pl.) *Zinnia elegans* – (vielli) enfant; jeune homme; enfant d’un boyard ou d’un prince régnant; seigneur, monsieur (terme familier de politesse); *Zinnia elegans*” 1551–1553 (Ev. sl.-rom.), var. (Mold.) *cucon*.

Et. nes., probabil derivat de la baza *cocc-* (< lat. *cocum*, atestat cu sensul „grăunte de cârmâz”, continuat în limbile romanice cu diferite sensuri organizate în jurul noțiunii de „mic obiect sferic”, cf. REW 2009; cf. *coc*³ „cucui, umflătură”, *coacă*² „bulz, cocoloș”, *coc*⁵ „pâine mică”, *cocoloș*)^o cu sufix neclar (prezent și în *gogon*), probabil ^{*}*onn(e)* < *-one* cu geminare expresivă, cf. occ. *coucoun* „coajă de ou; gogoșa viermelui de mătase” (< *coco* „coajă de ou, cochilie”), nap. *cocounə* „gălbenuș”, ven. *cocon* „coc de păr” (^o) sau *-un(e)*, cu evoluția ^{*}*cocun* > *cocon* prin asimilare (DA). Baza *cocc-* ar putea fi și cea din termenul infantil *cocă*³ (cf. și *cocuță*²) TDRG, ȘDU⁸, DA, SDLR, CDER 2221 // Cf. *cocoană*, ngr. *κοκκίνα* CADE (de fapt termenul ngr., care are doar sensul „doamnă”, este împrumut din rom., cf. DA, Babinotis); el. neogrec, în familia lui *cocuță* CDED II, 649.

Fam.: **coconaș** s.m. (dim.) 1620 (Moxa, C.), var. *conaș*, (Mold.) *cuconaș*; **coconășel** s.m. (dim.) 1850 (var. Mold. *cuconășel*, Alecsandri, O. V, 45) ← *coconaș*; **coconăși** vb. „a trata cu mult respect; (refl.) a se purta ca un cocon” 1893 (Rădulescu-Niger, R.); **coconea** s.f. (dim.) 1906 (Țiplea, P. P.) ← *cocoană* (= *cucoană*); **coconeață** s.f. (peior.) „femeie simplă care face pe cucoana” 1916 (Pamfile, Mit. – Dușm.) ← *cocoană* (= *cucoană*); **coconel** s.m. „(dim.) copil; (bot., pl.) ghiocci” c.1650 (Anon. Car.); **coconesc** adj. „copilăresc; boieresc; de cucoană” 1566 (Coresi, L.), var. *cuconesc* ← *cocon*, *cocoană*

(*cucoană*); **coconește** adv. „ca un cocon; în felul cucoanelor” 1927 (M. I. Caragiale, Cr.), var. *cuconește* ← *cocon*, *cocoană* (*cucoană*) sau *coconesc*; **coconet** s.n. (col.) 1881 (Jipescu, Op.), var. *cuconet* ← *cocon*, *cocoană* (*cucoană*); **coconi** vb. „a trata cu mult respect; a numi pe cineva cocoană; (refl.) a se purta ca un cocon” 1836 (I. Văcărescu, P.), var. *cuconi* ← *cocon*, *cocoană* (*cucoană*); **coconie** s.f. (înv.) „copilărie; boierie” 1620 (Moxa, C.), var. *cuconie*; **coconos** adj. (rar) „care vrea să fie servit boierește” 1933 (DA); **coconuț** s.m. (dim.) 1908 (Bud, P. P.); **coconuță** s.f. (Mar., dim.) 1908 (Bud, P. P.) ← *cocoană* (= *cucoană*) sau *coconuț*; **cucoană**, (înv.) copilă; (fam.) doamnă; (Mold., Trans., Mar.) fată între 12 și 14 ani; numele unor insecte” 1551–1553 (Ev. sl.-rom.), var. *cocoană*, *coană* ← *cocon* DA, SDLR // cf. ngr. *κοκκίνα* CADE, DEX; **cuconășică** s.f. (dim.) 1887–1891 (Contemporanul VII) ← *cuconășel* (= *coconășel*), cu substit. sufixului sau ← **cuconașă* (cf. *cuconaș*, *coconaș*); **cuconiță** s.f. (dim.; bot.) 1682 (Dosoftei, V. S. sept. 20^a), var. *coconiță*, *coniță*¹, (înv.) *cuniță*² ← *cucoană*.

Cf. **coc**³, **coacă**², **cocă**³, **cocon**².

COCON² s.m. „inveliș protector făcut din fire foarte subțiri, secretat de larvele sau pupele unor insecte, sau care protejează ouăle unor animale nevertebrate – cocon” 1931 (CADE).

Fr. *cocon* (< occ. *coucoun* „coajă de ou; cocon” < *coco* „coajă de fruct, de ou, cochilie” < lat. **cocca* „boabă; mic obiect sferic” < *coccum* < gr. *κόκκος* „grăunte”, cf. *coc*³).

Cf. **coacă**², **coc**^{1,2,3}, **cocon**¹, **cocă**².

COCONAR¹ s.m. „pin mediteraneean cu semințe comestibile; fructul acestei varietăți de pin – pin pignon; amande de pin” 1715 (Arh. Rom. II, 56), var. *cuconar*, *cucunar*.

Ngr. *κοικκοιναρί* „fructul pinului” (< *κόκκω* „grăunte (de rodie); bobită” < *κόκκος* „grăunte, boabă”), *κοικκοιναριά* „pin”.

Fam.: **coconară** s.f. „fructul coconarului” 1893 (DDRF), var. *cucunară* < ngr. *κοικκοιναρί* sau ← *coconar*¹.

Cf. **coacă**², **coc**^{1,2,3}.

COCONAR² s.m. (Olt.) „pește mic de apă dulce, beldiță (Alburnus bipunctatus) – spirilin” 1916 (Antipa, P.).

Et. nec.

COCOR¹ s.m. „pasăre de baltă, călătoare, din clasa picioroangelor, cu un moț pe cap; pene din coada cocoșului sau a rățoiului; spice de grâu necosite; tip de dantelă; momâie care desparte lanurile de grâu – grue; plumes de la queue du coq ou du canard; épis sur pied; sorte de dentelle; poteau borne” c.1650 (Anon. Car.), var. (Mold., Trans.) *cucor*¹.

V.sl. **kokorī*, **kokora* „moț, smoc”, cf. slov. *kokora* „smoc, buclă de păr”, rus. *kokora*, *kokorī* „tufiș”, pol. *kokora* „tufiș”, v.sl. *kokoravū* „creț”, scr. *kokorav* „creț, zbârlit”, *kokorajka*, *kokoruša* „găină moțată”, *kokorica* „buclă de păr”, bg. *kokorjă se* „a-și zburli penele” N. Drăganu, DR 5, 1927–1928, 343 (care atribuie sensul „creț” unei forme slave *kokora*, *kokorī*, atestată însă numai ca substantiv), DA, CDER 2223 (care preiau etimologia lui Drăganu). Pentru vechimea împrumutului, cf. mr. *cocor*. // Ngr. *κόκορας*, *κοκόρι* „cocoș” ȘDU, SDLR; lat. *cicon*-, *ciconia* Hasdeu, CB, I, 303; cf. tc. *karkara* CDED II, 569; et. nec. DEX.

Fam.: **cocoară** s.f. „cocor; (în unele regiuni) femela cocorului” 1883 (Marian, Orn.), var. *cucoară*; **cocora** vb. „a se îmbufna; a ridica tonul; a se umfla în pene” 1870 (Costinescu, V.), var. *cocori*, *cocorî*; **cocorat** adj. „cu picioare lungi; (despre berbeci) cu coarnele răsucite; (Ban.) cărlionțat” 1897 (Zanne, Prov. II); **cocorăței** s.m.pl. (bot.) „*Narcissus poeticus*” 1906 (Pațu, Pl.) ← *cocorat*; **cocorel** s.m. (dim.), (bot., pl. tant. *cocărăi*, formă considerată de DA cuvânt independent, *cocorei*) „*Erythronium dens canis*” 1885 (H. V, 353), var. *cocărel*; **cocoreț** adj. (Mehed.) „moțat, (fig.) vorbăreț, îndrăzneț” 1885 (H. IX, 92); **cocorosi** vb. „a se fuduli” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 236); **cocoroșă** vb. „a se umfla în pene, a se fuduli” 1886 (Sbiera, Pov.); **răscocora** vb. (Trans.) „a se răsti, a se rătoi” 1960 (Mat. dialect. I, 90), var. *răscocori* ← *cocora*.

COCOR² s.n. (S Trans.) „umflătură la cap, cucui – enflure, bosse” 1825 (LB), var. *cucor²*.

Et. nes., posibil ← *cocor¹*, cu evoluția semantică „moț” > „protuberanță pe cap”, infl. de *coc³* „cucui”^o // variantă a lui *cucui* DA; ← *coc*, formație expresivă CDER 2205.

COCORADĂ s.f. (Trans.) „plăcintă de mălai, ouă și unt, umplută cu brânză, urzici, hamei sau cu carne, cu fructe, cu ceapă și coaptă în cuptor – sorte de galette paysanne farcie, pétrie de farine de maïs, d’œufs et de beurre” 1825 (LB), var. *cocoroadă*.

Et. nes., probabil ← *păpărădă*, contaminat cu *cocă¹* DA (cf. *cocă¹*, *paparadă*).

COCOS s.m. (bot.), mai ales în expr. *nucă de ~* „fructul unui arbore tropical, cu coajă tare și cu miez lăptos; (înv.) cocotier – coco; cocotier” 1780 (Gherasim Putneanu, Gheografie, 321’), var. (înv.) *coco* „nucă de cocos”. *cocus* „cocotier”.

Germ. *Kokos(nuss)*, *Kokos(palme)* < sp. *coco*, ptg. *coco*, propriu-zis „țeastă; mască folosită ca sperietoare pentru copii” (< lat. *coccum*, cu sensurile romanice „mic obiect sferic: boabă, sâmbure, (coajă de) ou, mugur”, cf. *coc³*, probabil prin sensul intermediar „coajă”, cf. ptg. *coca*, fr. *coque*, REW 2009), nume dat fructului deoarece nuca de cocos proaspătă, având trei găuri, seamănă cu o astfel de mască. Var. *coco* < fr. *coco*.

Fam.: **cocotier** s.m. „arbore tropical înalt, din familia palmierilor, al cărui fruct este nuca de cocos (*Cocos nucifera*)” 1831 (Buznea, P. V.) < fr. *cocotier* (< *coco*).

COCOSTÂRC s.m. „cocor; (Mold., Trans.) barză; (Bas.) fântână cu cumpână; (ironic) om slab cu gâtul lung sau cu picioarele lungi – grue; cigogne; fontaine; homme maigre au cou long ou aux pieds longs” 1814 (Calendariu), var. *cocârstârc*, *cocostârc*, *cocorstârc*, *cucorstârc*, *cucostârc*.

Contaminare între *cocor* și *stârc*. Cf. *cocobarză*.

COCOȘ¹ s.m. „pasăre domestică din familia galinaceelor, cu creastă roșie și pinteni tari (masculul găinii); boabe de porumb care pocnesc la căldură ridicată; miezul întreg al unor fructe (nucă, pepene); (s.n.) ciocănel percutor la armele de vânătoare; (s.n.) parte a plugului sau a carului, sub forma unui cui care prinde jugul; pinten la încălțăminte; prună închircită și uscată înainte de a ajunge la maturitate; numele unei constelații – coq; grains de maïs que l’on fait éclater au feu; les quatre quartiers d’une noix, pulpe du pastèque; chien de fusil; valet de la charrue; valet du chariot; extrémité du talon de la botte; prune rabougrie avant sa maturation: nom d’une constellation” 1544 (antrop., DERS), var. Mold.) *cucos*.

V.sl. *kokoši* „găină”, și cu sensul de „cocoș” în ucr., ceh., slovacă CDED II, 67, DA, CADE, DEX. Din aceeași familie, v.sl. *kokotŭ* „cocoș” (cf. *cocot*), împr. în ar. și mr. // Creație expresivă care se bazează pe cântecul cocoșului, cf. lat. *coco* „strigătul cocoșului”, infl. de sl. *kokoši* „găină” CDER 2224.

Fam.: **cocoșar** s.m. „sturz-mare (*Turdus viscivorus*)” 1870 (Costinescu, V.) ← *cocoș*¹ CDER 2224, sau bg. *kokošar* „Astur palumbarius” (DA: cf. bg. *kokošar*); **cocoșel** s.m. „cocoș mic; tânăr bătaios; boabe de porumb care se crapă la căldură; membru viril la copii; aluat care rămâne după frământarea pâinii; (bot., mai ales la pl.) nume al unor varietăți de plante” 1806 (Șincai, Economia); **cocoșesc** adj. „de cocoș” 1892 (Marian, Î.), var. *cucoșesc*; **cocoșeste** adv. „ca un cocoș” 1847 (Pann, P. V.), var. *cucoșeste* ← *cocoșeste* sau *cocoș*¹; **cocoși** vb. „(despre masculii păsărilor) a se acupla; (fig.) a se fuduli” 1806 (Șincai, Economia), var. *cucoși*; **cocoșit** s.n. (abstr.) 1806 (Șincai, Economia) ← *cocoși*; **cocoșlei** s.m. „cucuvea” 1928 (Pașca, Gl.); **cocoșoaică** s.f. (bot.) „rodul-pământului (*Arum maculatum*)” 1906 (Panțu, Pl.).

Cf. **cocot**, **coș**¹.

COCOȘNEAȚĂ s.f. (peior.) „femeie simplă cu pretenții de cucoană – femme du peuple qui veut faire la dame” 1857 (var. *cocorneață*, Polizu, V.), var. *cocojneată*.

Contaminare între *cocoană* și *fășneață* ° (DA: formație ironică în componența căreia intră *cocoană*, *cocoș* etc.). Var. *cocorneață*, sub infl. lui *cocor* °.

COCOȘTER s. (hapax Anon. Car.) „tavan cu lambriuri, lambriu? (tradus prin lat. *laqueare*) – plafond lambrissé?” c.1650.

Et. nec.

COCOT (acc. nec.) s.m. (hapax, Anon. Car., fără traducere) „cocoș?– coq?” c.1650.

Probabil scr. *kokot* „cocoș” DA.

Cf. **cocoș**¹.

COCOTĂ s.f. „femeie de moravuri ușoare, prostituată – cocotte” 1881 (Eminescu, O. XII, 288).

Fr. *cocotte*, inițial „găină” (cuvânt expresiv format de la baza imitativă *coc-*, cf. și *coq* „cocoș”).

Cf. **cocardă**, **cochet**.

COCOȚA vb. „a se urca pe un loc ridicat (în general, mai greu accesibil); (fig., fam.) a se așeza într-un loc nemeritat; (rar, tranz.) a plasa ceva într-un loc înalt – se percher, (se) jucher” 1839 (Heliade, „Domnul Sarsailă Autorul” în O.² III, 41), var. *cocoți*, *corcoța*, *cucuța*, *gogoța*.

Et. nes., posibil, cu forma de bază *cucuța*, lat. **cucutiāre* < *cucutium* „scufie”, de unde a putut rezulta sensul „creștet, vârf” (cf. v. it. *cucuzzo* „cap”, *cocuzzolo* (*d’un monte*) „vârf de munte” (care însă pot proveni și din **cucutia* „bostan”), basc *kukutz* „vârf”, cf. REW 2370) Loșonți, SSE, 42–43, DA (raportat direct la *cucutium*), G. Giuglea, DR 1, 1920–1921, 495 (simplă raportare la *cocuzzolo*), sau lat. **concaptiāre* (G. Giuglea, DR 4, 1924–1926, 1554) < *captiāre* „a prinde, a captura”, de unde **cucăța*, **cocăța* > *cocoța* (cu asimilare), cu un sens inițial „a se agăța, a se cățăra” confirmat de *agăța*, *acăța* (< **accaptiāre*), *cățăra* ° // Probabil v.sl. *kokotŭ* „cocoș” (pasăre căreia îi place să domine stând pe un loc înalt) TDRG.

COCOVIAMĂ s.f. (Ban.) „bulgăre de pământ moale, înfundat la mijloc, în formă de blid, cu care se joacă copiii, aruncându-l cu putere jos, ca să pocnească – boules de terre en forme de terrine, utilisé dans un jeu d'enfants” 1931 (CADE).

Et. nec.

COCOVARDĂ s.f. (Turda) „clătită – crêpe” 1925 (Viciu, S. Gl.).

Probabil contaminare între *cocă*¹ și *scovardă* DA.

COCRAIȚĂ s.f. (Sângeorz-Băi, Trans.), în expr. *de-a cocraița* „de-a dura, peste cap – en roulant, en faisant la culbute” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nes., posibil ← *cu craița* „cu moneda numită craiță (= crăițar)” (folosit ca nume al unui joc de copii) ° // Et. nec. DA.

COCS s.m. „produs solid obținut din cărbunele de pământ, din reziduuri de petrol sau din gudroane, întrebuințat ca materie primă sau combustibil în metalurgie, în industria chimică, în gospodărie etc. – coke” 1851 (var. *coacs*, Stamati, D.), var. grafică (inv.) *coks*.

Germ. *Koks* (< engl. *cokes*, pl. lui *coke*, probabil var. dialectală a engl. med. *colke* „miez; cărbune de lemn”). Var. *coacs*, după engl. *coak(s)*, var. ortografică a lui *coke(s)*.

Fam.: **cocsare** s.f. „cracare termică aplicată reziduurilor petroliere, pentru a produce cocs” 1959 (LTR² V, 82); **cocserie** s.f. „ansamblul instalațiilor sau secție într-o întreprindere în care se fabrică cocsul” 1949 (LTR¹) ← *cocs* + *-erie*, după fr. *cokerie*; **cocsifica** vb. „a transforma cărbunele de pământ sau reziduurile de petrol în cocs” 1949 (LTR¹) ← *cocs* + *-ifica*, după fr. *cokéfier*; **cocsificabil** adj. „care se poate cocsifica” 1962 (DER I) ← *cocsifica*; **cocsochimic** adj. „privitor la cocsochimie” 1962 (DER I) ← *cocs* + *chimic* DEX sau după rus. *koksokhimičeskij* °; **cocsochimie** s.f. „ramură a industriei care prelucurează cărbunele de pământ prin cocsificare; studiul prelucrării și transformării produșilor chimici obținuți din cărbuni prin cocsificare” 1962 (DER I) ← *cocs* + *chimie* DEX sau rus. *koksokhimiija* °; **pseudococs** s.n. „produs obținut din cărbuni neaglutinați, având toate proprietățile mecanice și chimice ale cocsului” 1963 (LTR²) < germ. *Pseudokoks* (*pseudo-* < gr. *ψευδος* „fals” + *Koks*); **semicocs** s.n. „produs solid obținut prin semicarbonizarea huilei sau a cărbunilor inferiori” 1950 (MDT) ← *semi-* + *cocs* sau germ. *Semikoks*; **semicocsificare** s.f. „proces de descompunere termică a cărbunilor la temperaturi relativ scăzute (până la 600 de grade) în absența aerului, prin care se obțin semicocs, gudron și gaze” 1964 (LTR²) ← *semi-* + *cocsificare*.

COCSAGĂZ s.m. „plantă erbacee asemănătoare cu păpădia, originară din Kazahstan, cu rădăcina bogată în latex, din care se extrage cauciucul – *Taraxacum koksaghyz*” 1958 (DLRM), var. *cocsacăz*.

Rus. *kok-sagyz* (< kazah *kok* „plantă” + *sagyz* „cauciuc”).

Cf. **sacăz**.

COCTEIL s.n. „băutură preparată dintr-un amestec de băuturi alcoolice; recepție de proporții restrânse – cocktail” 1931 (var. grafică *coctail*, CADE), var. grafică *cocktail*.

Engl. (americană) *cocktail* < *cocktailed [horse]* „(cal) cu coada tunsă scurt, ca a unui cocoș” (< *cock* „cocoș” + *tail* „coadă”), operațiune aplicată exclusiv cailor care nu erau de rasă, de unde sensul fig. „amestecat, hibrid”.

COȚIUNE s.f. (farm.) „fierbere a diferite părți ale unor plante medicinale, în scopul de a extrage substanțele active pe care le conțin; medicament astfel obținut – coction” 1871 (LM).

Fr. *coction* (împr. din lat. *coctio*, *-onem* „coacere” < *coquere* „a coace”).

Fam.: **decoct** s.n. „coctiune” 1760–1770 (var. *decoctă* s.f., Meșt. doft.), var. (inv.) *decopt*, *decot*, *dicoct*, *dicoft* < lat. neol. *decoctum* (< *decoquere* „a reduce prin fierbere” < *coquere* „a coace”), germ. *Dekokt*; var. *decot* < it. *decotto*; **decoctie** s.f. (rar) „coctiune” 1852 (var. *decoctiune*, Brezoianu, Man. sănăt.), var. *decoptie*, *decoptiune* < lat. neol. *decoctio*, *-onem* (< *decoquere* „a reduce prin fierbere” < *coquere* „a coace”), fr. *décoction*.

Cf. **coace**.

COD¹ s.n. (jur.) „culegere de legi care cuprinde întregul sistem al unei anumite ramuri a dreptului; (p. ext.) ansamblu de reguli de comportament; ansamblu de reguli prin care se criptează un mesaj; sistem de simboluri care permit reprezentarea informației într-un domeniu tehnic – code” 1839 (Vaillant, V.).

Fr. *code* (împr. din lat. *codex* „cod; registru”, inițial „butuc; tăbliță de lemn folosită la scris”).

Fam.: **codă²** vb. „a încifra un text” 1966 (DN²) < fr. *codier*; **codaj** s.n. „codare” 1958 (LTR²) < fr. *codage*; **codice** s.n. „manuscris vechi legat în formă de carte; (jur., ist.) culegere de legi” 1844 (Propășirea, I, 9 ianuarie), var. *codex* < lat. neol. *codex*, *codicem*; **codicil** s.n. (jur.) „act întocmit în formă testamentară, prin care se modifică sau se completează conținutul inițial al unui testament” 1786 (var. înv. *codicel*, Doc. buc. Colțea, nr. 150, p. 230), var. (inv.) *codichel*, *codichil* < fr. *codicille* (împr. din lat. *codicillus*, dim. lui *codex*); var. *codicel* < lat. neol. *codicellus* (= *codicillus*); var. *codichel* < ngr. *κωδίκελλος* (< lat. *codicillus*, *codicellus*); **codicologie** s.f. „ramură a istoriei care studiază manuscrisele ca obiecte în sine” 1978 (DN³) < fr. *codicologie*; **codifica** vb. „(jur.) a reuni într-un cod legi sau dispoziții legale speciale privitoare la o materie anume; a transcrie un text într-un limbaj criptat, folosind un cod” 1877 (Eminescu, O. X, 18) < fr. *codifier*; **codificator¹**, *-oare* adj., s.m., s.f. (rar) „(persoană) care codifică” 1933 (Berechet, Dr. rom.) < fr. *codificateur* sau ← *codifica*; **codificator²** s.n. „aparat cu ajutorul căruia se efectuează o codare, codor” 1965 (LTR² XVII, 157) < fr. *codificateur*; **codificație** s.f. (abstr.) 1881 (var. *codificațiune*, Eminescu, O. XII, 188) < fr. *codification*; **codor** s.n. „aparat cu ajutorul căruia se codează un mesaj” 1958 (LTR², 535) < fr. *codeur*; **decoda** vb. „a descifra un text criptat” 1932 (Arghezi, O. VII, 851) < fr. *décoder*; **decodaj** s.n. „descifrare a unui text criptat” 1960 (LTR²) < fr. *décodage*; **decodifica** vb. „a descifra un text criptat” 1960 (LR nr.1, 4) ← *de-* + *codifica*; **decodificator** s.n. „aparat cu ajutorul căruia se decodează un mesaj, decodor” 1965 (LTR² XVII 157) ← *decodifica*; **decodor** s.n. „dispozitiv electronic care transformă informația înregistrată într-un anumit sistem în informație mai ușor accesibilă” 1958 (LTR², 535), var. *decoder* < fr. *décodeur*; var. *decoder* < engl. *decoder*; **recodifica** vb. „a codifica din nou” 1982 (D. Dr. I.) ← *codifica*.

Cf. **condică**.

COD² s.m. „pește marin din nordul Oceanului Atlantic (Gadus morrhua) – morue, cabillaud” 1975 (DEX¹).

Engl. *cod*.

CODA¹ s.f. „parte finală a unei compoziții muzicale – coda” 1862 (Antonescu, D.), var. *codă*.

It. *coda*, propriu-zis „coadă” < lat. *cōda* (= *cauda*).

Dublet etim.: **coadă**. Cf. **caudal**, **chiota**, **codiriște**, **codobatură**.

CODÂRVAC s.m. „om necuviincios (termen peiorativ pentru persoane cu ascendență rusească) – rustre (terme péjoratif pour des personnes ayant des ancêtres Russes)” 1916 (I. Cr. IX, 121), var. *godârvac*.

Et. nes., posibil creație ludică pe baza lui *caterincă* și *spivac* (Mold.) „cântăreț” (< ucr. *spivak*)^o // Et. nec. DA.

CODE/ŃĂ s.f. (chim.) „substanță extrasă din opiu, care se întrebuițează în doze mici drept calmant – codéine” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *codéine*, termen creat de chimistul Robiquet pe baza gr. *κώδεϊα* „măciulie de mac”.

CODIRIȘTE s.f. „coadă de bici; mâner la diferite unelte agricole (secure, coasă, furcă, topor etc.) – manche, poignée” 1660–1670 (var. *coderiște*, Staicu, Lex. apud Hasdeu, CB I, 267), var. *codârâște*, *codăriște*, *codiliște*, *codirește*, *codorâște*, *codorâște*, *codoriște*; sg. refăcute *codărișcă*, *codirișcă*, *codorișcă*.

Contaminare între *coadă* și *toporiște*.

Fam.: **codărie** s.f. „coada sau mânerul unui bici” 1901 (Șez. VI, 146), var. *codârâie*, *coderie*, *codorie* ← *codăriște* (= *codiriște*), cu substit. finalei (DA, SDLR), eventual infl. de *coporâie* (← *toporâie* ← *toporiște*)^o // ← *coadă* + *coporâie* (< magh. *kaparó*) CADE (improbabil deoarece sensul lui *coporâie* nu corespunde magh. *kaparó*, care înseamnă „răzuitoare”); **codorigă** s.f. „suliță” 1872 (Baronzi, L. 105) ← *codoriște* (= *codiriște*), cu substit. finalei interpretată ca sufix (pt. sufixul *-igă*, cf. *scărigă*, *tălpigă*, *țepigă*, *săpăligă*); **codoriță** s.f. (Ban.) „codiriște” 1814 (Țichindeal, F. 6), var. *codorță*, *codorțe* (pl.?) ← *codiriște*, cu substit. finalei interpretată ca sufix.

CODOBATURĂ [ar. *codubatură*, *codăbatură*, *cutrubată*, mr. *codărăbadără*] s.f. „pasăre mică, cenușie, cu o coadă lungă pe care o mișcă vertical; piesă a căruței, care nu lasă să se aplece proțapul – bergeronnette, hochequeue; barre reliant les deux bras de l'armon” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *codatremula*), var. (Ban.) *cobătură*, *codăbatură*, *codobaltură*, *codobătură*, *codrubatură*, *codubatură*, *cotobatură*, *cotorbatură*, *cotorobatură*, *cotrobatură*, *cuțubatură*.

Lat. **cōdabattula* < *cōda* (= *cauda* „coadă”) + *batt-* (< *battuere* „a bate”) + *-ula*. Pentru modul de compunere, cf. calabr. *codivatulla*, it. *codatremola*, *coditremola*, lat. *cauda tremula* (CGL III, 58). Var. *codobaltură*, infl. de *baltă*. Var. *codrubatură*, infl. de *codru*. Var. *cotor(o)batură*, infl. de *cotor*. Var. *cuțubatură*, infl. de *cuțai* (= *coțai* „a da din coadă”).

Fam.: **codobatică** s.f. „codobatură” 1894 (Philippide, ILR), cu substit. sufixului; **codobatiță** s.f. (Ban.) „codobatură” 1924 (GS I), cu substit. sufixului; **codobator** s.m. (Munt.) „bărbătușul codobaturei” 1883 (Marian, Orn. I, 333) ← **codobatur* ← *codobatură* (der. regresiv); **codobătura** vb. „(despre codobaturi) a se împreuna; a se bate” 1883 (var. *codobături*, Marian, Orn. I, 333), var. *cotorobătura*, *cotorbatura*; **codobăturoi** s.m. „bărbătușul codobaturei” 1883 (Marian, Orn.), var. *codăbăturoi*, *cotorbăturoi*, *cotorobăturoi*; **codobăț** s.f. (Trans.) „codobatură” 1883 (Marian, Orn. I, 327) ←

codo[batură] + *bâi*(ăi); **cotorobușcă** s.f. „codobatură” 1883 (Marian, Orn. I, 328) ← *cotorobatură* (= *codobatură*), cu substit. sufixului; **coțobaie** s.f. „codobatură” 1883 (Marian, Orn. I, 327), cu inițiala modificată după *coțofană* și finala, după nume de păsări în *-aie* (cf. *gaie*, *gheonoaie*, *cucuvaie* etc.); **coțobatină** s.f. „codobatură” 1894 (Șez. II, 224), cu inițiala modificată după *coțofană* și cu substit. sufixului; **coțobușă** s.f. „codobatură” 1898 (Gorovei, Cim. 223), cu inițiala modificată după *coțofană* și cu substit. sufixului, creație ludică din necesități prozodice.

Cf. **coadă**, **bate**.

CODOȘ¹ s.m. „proxenet; persoană care intermediază relații amoroase – proxenete; entremetteur” 1646 (var. *codăș*, Prav. Mold. 540), var. *codoș¹*, (Munt.) *coduș*.

Tc. *kodoș*.

Fam.: **codoașă** s.f. „patroană de bordel; mijlocitoare de relații amoroase; femeie bătrână și vicleană” 1922 (Conv. lit. LIV); **codoșcă** s.f. „codoașă” 1890 (Creangă, Pov.), var. *codoașcă* ← *codoș* SDLR (posibil), DEX, Suci, IT II, 264 (posibil) sau bg. *kodoška* DA, SDLR (posibil), Suci, IT II, 264 (posibil); **codoșenie** s.f. „proxenetism; comportare de proxenet” 1988 (DEX-S) ← *codoș* sau *codoși*; **codoșesc** adj. „specific codoșului” 1929 (M. I. Caragiale, Cr. 148); **codoși** vb. „a face proxenetism; a intermedia relații amoroase” 1939 (SDLR); **codoșie** s.f. „proxenetism” 1962 (SMFC III); **codoșlâc** s.n. „activitate sau purtare de proxenet” 1933 (DA) < tc. *kodoșluk*, înv. *kodoșlik*.

CODRANT s.f. (înv., bis.) „monedă mică, a patra parte dintr-un ban – petite monnaie” 1560–1561 (var. *condrat*, Coresi, Tetr.), var. *condrant*.

Ngr. *κοδράντι(ν)* „a patra parte dintr-un as” (< lat. *quadrans*, *-antem*, propriu-zis „sfert, a patra parte”, < *quadr-*, formă cu sonorizare a radicalului din *quattuor* „patru”). Var. *condrat* < slavon *kon(ī)dratŭ* (< m.gr. *κοδράντης*).

Cf. **cadran**, **cadru**, **cvadri-**, **cvadrant**, **cvadruplu**.

CODRU s.m., (rar) s.n. [ar. *codru*, *codur* s.m., s.n., mr. *codru*, *codur* s.n., ir. *codru* s.m., s.n. „bucată (dintr-un aliment); plăcintă; teren public. piață; (numai în ar.) cimitir; pădure; munte – morceau d’un aliment; galette; terrain publique; (seulement en ar.) cimetière; forêt; montagne”] „pădure mare, deasă, seculară; munte păduros; bucată dintr-un aliment (azi, mai ales în expr. *codru de pâine*); (înv.) bucată de teren, parcelă, porțiune dintr-o pădure – forêt épaisse, sombre, séculaire; montagne boisée; morceau d’un aliment (conservé surtout dans l’expression ~ *de pâine* „quignon de pain”); (vieilli) terrain, parcelle, quartier de forêt” 1495 (DRH A III), var. (Ialomița) *crod*.

Lat. **quodrum* (= *quadrum* „pătrat”, cf. numele *Codratus*, *Quodratius* în inscripții din provinciile dunărene, *Κοδράτος* într-o inscripție gr., și forma lat. târzie *codra* „piață publică” în CGL III, 183, 46, și II, 351, 35, cf. Mihăescu, Rom., 57, Lg. Lat., 171), cu sensul „bucată (de teren, de pâine etc.), parte” întâlnit și în lat. *quadra*, *codra* (femininul adjectivului *quadrus* „pătrat”; împrumutat în m.gr. *κόδρα* „bucată de pâine”). occ. *caire de pan* „bucată de pâine”, sassarez *karra* „piață” (< „teren delimitat”) CDDE 384, TDRG (care propune și lat. *quadrans*), DA, CADE, REW 6921, CDER 2228, DDA, DEX, cf. (de la baza *quadrum*) it., eng., v.fr., occ., sp., ptg. REW 6921 (cu diverse sensuri derivate de la noțiunea „pătrat”). Sensul „pădure” a apărut probabil de la sensul „bucată, porțiune dintr-o pădure”, atestat în Munt. (CDDE 384 și DA propun o trunchiere din expresia *codru de pădure*); o altă posibilitate este să fie vorba de un alt cuvânt, provenit din substrat, cf. alb.

codër, kodrë „deal”; acest cuvânt ar putea proveni din prefixul *ko-* + *dru* < i.-e. **deru/dru-* „lemn”, a cărui existență în substrat este confirmată de rom. *druete* și alb. *dru* „lemn” Poruciuc, CE 55–85 (ȘDU separă și el două omonime: *codru*¹ „pădure muntoasă”, cf. alb. *kodrë*, și *codru*² „bucată mare și rotundă”, cf. lat. *quadra*). Sensul „munte”, posibil infl. de sl. *gora* „pădure, munte” S. Pușcariu, DR 5, 1927–1928, 757 // El. de substrat (pentru toate sensurile cuvântului), cf. alb. *codër, kodrë* „deal” Miklosich, SER, 10, B. P. Hasdeu, Columna, 1873, 110, Philippide, OR II, 708 (probabil), Brâncuș, VA, 136 (probabil); ngr. *κόδρα*, pentru sensul „bucată”, și alb. *codër*, pentru sensul „pădure” CDED, II, 649, 716; cf. v.sl. *krada* „rug, grămadă de lemne”, ucr. *koroda* „copac rămuros”, cu evol. semantică „copac rămuros” > „pădure mare, munte, bucată mare” SDLR.

Var. ar., mr. *codur*, pl. (ar.) *codure*, probabil refăcută prin disimilare din pl. neutru **codrure* °. Var. *crod*, posibil infl. de *crov*.

Fam.: **codraș** s.m. (bot.) „pieptănariță” 1900 (Barcianu, D.); **codrean** adj., s.m. „de codru sau din codru; locuitor al unei regiuni de codri; paznic de codri, pădurar; (Mold., înv.) soldat recrutat din regiunea Codrul Tigheciului” 1546 (antrop., DERS); **codreancă** s.f. „locuitoare a unei regiuni de codri” 1865 (Hasdeu, I. V.) ← *codrean*; **codrenescul** s.m. art. (cor. pop.) 1885 (var. *codrănescul*, H. VIII 22) ← *codrean*; **codresc** adj. (rar) „de codru” 1527 (top. *Codrești*) DERS); **codrește** adv. „în parcele” 1931 (Ciașanu, Gl.); **codreț** adj. (Trans.) „de codru” 1925 (Viciu, S. Gl.); **codri** vb. (în v.) „a împărți un teren sau o moșie în parcele” 1672 (Iorga, S. D. VII, 33); **codricel** s.m. (dim.) 1760–1770 (Meșt. doft. 773); **codrior** adj. (Mar.) „de codru” 1925 (T. Papahagi, M.); **codriș** adj. „mâncăcios, lacom” 1645 (antrop., DRH B, XXX, 126); **codrișor** s.m. (dim.) 1675 (M. Costin, L.); **codroi** s.m. „plantă ierboasă cu flori roșii-purpurii sau galbene, carpenă (*Melampyrum arvense*)” 1900 (Barcianu, D.), var. *condroi* (forma *condroniu* dată de DEX și MDA cu et. nec. este de fapt o pronunțare dialectală); **codruleț** s.m., s.n. (dim.) 1885 (Jarník – Bârseanu, D.); **codruț** s.m. (dim.) 1885 (Jarník – Bârseanu, D.).

Dublet etim.: **cadru**. Cf. **cadran**¹, **cadril**¹, **cadrilat**, **careu**, **carieră**², **carou**, **carură**, **cvadrant**, **cvadri**-, **cvadruplu**, **pătrat**.

CODULĂ s.f. (pesc.) „bucată de frânghie ale cărei capete sunt legate la mijlocul celor două frâne ale năvodului – corde à tirer la seine” 1916 (Antipa, P.).

Et. nec.

COEFICIENT s.m. „element constant într-o expresie matematică, care multiplică o mărime variabilă; mărime constantă care indică o anumită proprietate a unui corp – coefficient” 1817 (var. înv. *coefițient*, Asachi, *Algebra*).

Fr. *coefficient* (< lat. savant *coefficientis*, termen introdus de matematicianul François Viète < *co-* + *efficiens*, part. prezent al lui *efficere* „a efectua, a produce” < *ex-* + *facere* „a face”).

Cf. **eficient**, **efect**, **eficace**, **face**.

COERCȚIE s.f. „constrângere; (jur.) dreptul de a constrânge pe cineva – coercion” 1848 (Negulici, V.), var. (în v.) *coercițiune*.

Fr. *coercition*, lat. *coercitio*, *-onem* (< *coercere* „a constrânge” < *co(n)-* + *arcere* „a ține strâns, a reține, a împiedica”).

Fam.: **coercibil** adj. (fiz., despre gaze) „care poate fi comprimat și reținut într-un spațiu oarecare” 1871 (LM) < fr. *coercible* (< *coercer* „a comprima, a reține un gaz într-un recipient”, împr. din lat. *coercere*); **coercibilitate** s.f. (abstr.) 1939 (SDLR) < fr.

coercibilité; **coercitiv** adj. „constrângător” 1848 (Negulici, V.) < fr. *coercitif*; **incoercibil** adj. „care nu poate fi constrâns; (fiz.) care nu poate fi comprimat” 1900 (Barcianu, D.) < fr. *incoercible*; **incoercibilitate** s.f. „imposibilitatea de a constrânge” 1939 (SDLR) < fr. *incoercibilité*.

Cf. **exercițiu, exercita.**

COERENT adj. „care se compune din elemente strâns legate și armonizate între ele; logic, ordonat; (fiz., despre unde) care au aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp – cohérent” 1862 (var. *coherent*, Protopopescu – Popescu, N. D.), var. (rar, inv.) *conherent*.

Fr. *cohérent* (impr. din lat. *cohaerens*, -*entem*, part. prez. al lui *cohaerere* „a fi strâns legat, unit” < *co(n)-* + *haerere* „a fi prins, a sta fixat, lipit”).

Fam.: **coerență** s.f. (abstr.) 1837 (var. *coerenție*, J. Cihac, I. N.), var. *coerență* < fr. *cohérence*, lat. neol. *cohaerentia*; **incoerent** adj. „care nu este coerent” 1857 (var. *incoherent*, Marin, F.) < fr. *incohérent*; **incoerență** s.f. (abstr.) 1856 (var. *incoheranță*, Teulescu, Ces.) < fr. *incohérence*; **neconherent** adj. (inv., rar) „incoerent” 1899 (Sbiera, F. S.) ← *conherent* (= *coerent*).

Cf. **adera, adeziune, coeror, coeziune, inerent.**

COEROR s.n. „primul aparat detector de unde hertziene – cohéreur” 1939 (SDLR), var. grafică *coheror*.

Fr. *cohéreur*, termen creat de Branly, inventatorul acestui aparat, pe baza lat. *cohaerere* „a fi legat împreună”.

Cf. **adera, adeziune, coerent, coeziune, inerent.**

COEZIUNE s.f. „legătură internă strânsă, unitate; (fiz.) atracție care se exercită între moleculele corpurilor – cohésion” 1844 (var. *cohezie*, Vasici-Ungureanu, M.), var. grafică *coheziune*.

Fr. *cohésion* (impr. din lat. *cohaesio* < *cohaerere* „a fi strâns legat, unit”).

Fam.: **coeziv** adj. „care asigură coeziunea” 1844 (var. grafică *cohesiv*, Vasici-Ungureanu, M.) < fr. *cohésif*.

Cf. **adera, adeziune, coerent, coeror, inerent.**

COF¹ s.n. (Ban.) „căpiță – meule de foin” 1931 (CADE).

Et. nes., posibil identic cu *cof²* (v. *cofă*) DA (sigur), dar greu de explicat semantic.

COFĂ s.f. „(Trans., Ban.) vas de lemn pentru băut, cană; (Trans., rar) stropitoare; (Munt., Mold., N Trans.) vas din doage de lemn, în care se aduce și se ține apa; (rar) căuș; albie, covată; (inv.) măsură de capacitate – écuelle de bois; arrosoir; seau en bois; auge; (vieilli) mesure de capacité” c.1650 (Anon. Car.), var. *covă*.

Probabil săs. *kof* „ciubăr, hârdău” (= germ. *Kufe* < v. germ. de sus *kuofa* < lat. *cūpa*) DA (posibil), SDLR, Arvinte, DERM, 39, TDRG^{2,3}, sau bg. *kofa*, scr. *koḑa* DA, CADE (sigur), CDER 2229, DEX („cf. bg., scr. *koḑa*”). Var. *covă* < scr. *kova*, bg. *kova* (explicat de BER II 506 prin tc. *kova*, de unde și rom. *coha*). Formele din limbile balcanice (bg., scr. *kova*, *koḑa*, alb. *kovë*, tc. *kova*, *koḑa* „găleată”) au fost raportate la ngr. *κόφα*, lat. med., sp. *cofa*, it. *coffa* „coș” < arab *quffa* < gr. *κόφινος* CDER 2229 (cuvânt impr. în lat. sub forma *cophinus*), ceea ce însă pune probleme de evoluție semantică.

Fam.: **cof**² s.n. (Ban., Mold.) „albie; (la bovine) partea scobită a corpului cuprinsă între ultima coastă și osul soldului, flămânzare” 1895 (Liuba – Iana, M.), var. *scof*² < săs. *kof* sau ← *cofă* DA („poate, același cuvânt ca și *cofă*”), CDER 2229 („pare cuvânt identic cu *cofă*”), Loșonți, SSE, 44 // probabil lat. **cofus*, cf. sd. *koffu* „mică scobitură” < lat. **couus* = *cauus* Loșonți, SSE, 44; var. *scof*², et. nec., cf. *scafă* DLR; **cofar**² s.m. „dogar care face cofe, negustor de cofe; negustor care vinde cu cofa” c.1650 (Anon. Car.); **cofaș** adj., s.m. „nesincer, mincinos” 1901 (Rădulescu-Codin, M.) ← expr. *a băga în cofă* „a înșela” ° sau ← *cofă*, cu sensul original „negustor care vinde cu cofa”, de unde, p. ext., „negustoraș mincinos”, apoi „om care urmărește să te înșele” DA; **cofăiaș** s.n. (dim.) 1844 (Negruzzi, O. II, 411), var. *cofăieș* ← *cofei*; **cofăiel** s.n. (dim.) 1906 (Pamfile, J. I) ← *cofei*; **cofăreasă** s.f. (rar) „precupeată” 1825 (LB) ← *cofar*²; **cofări** vb. „a vinde alimente cu mărunțișul” 1825 (LB), var. *cufări* ← *cofar*² sau *cofă*; **cofăriță** s.f. „vânzătoare de fructe care folosește cofa ca măsură” 1812 (var. *cufăriță*, Șincai, Hr. II, 246), ← *cofar*²; **cofășie** s.f. (Olt.) „fățarnicie; minciună” 1910 (Rădulescu-Codin, L.) ← *cofaș*; **cofei** s.n. (reg.) „cofă mică și largă” 1870 (Costinescu, V.) ← *cof*² sau *cofă*; **cofilită** s.f. (dim.) 1884 (H. III, 38); **cofiță**¹ s.f. (dim.) c.1650 (Anon. Car.); **cofoi**² s.n. „cofă mică” 1885 (H. III, 133) ← *cof*² sau *cofă*; **cofoiaș** s.n. (dim.) 1933 (DA) ← *cofoi*; **cofoiel** s.n. (dim.) 1931 (CADE) ← *cofoi*.

Cf. **cofer**, **cop**¹, **cubilou**, **cupă**, **cupelă**, **cupolă**, **cupulă**, **cuvă**, **chiuvetă**.

COFĂRȘTI vb. „a avea diaree; (Trans.) a mânji, a murdări – foier; salir” 1825 (LB).

Et. nes., probabil ← **fârști* ← onomat. **fâršt*, contaminat cu sinonimul *cufuri* DA.

Fam.: **cofârșt** interj. 1933 (DA); **cofârșteală** s.f. „tină subțire” 1913 (var. *cofrășteală*, scrisă *cofrășchială*, Pamfile, A. R.); **cofârștătură** s.f. (abstr.) 1931 (Ciașanu, Gl.).

COFĂRȚĂ s.f. (Ban.) „coadă de păr, pieptănătură; (mai ales la pl.) lucruri de nimic, obiecte fără valoare – natte; bagatelle” 1910 (Molin, Gr. băn.), var. *cofiță*².

Scr. *kovrcica* „codiță de păr, cărlionț” (dim. lui *kovrca* „buclă, cărlionț”).

Fam.: **cofărnă** s.f. (Olt.) „coadă mică de păr, la femei” 1931 (CADE) ← *cofărță*, cu substit. finalei.

COFER s.n. „cofă mică; (Muscel) lingură mare, cu coada foarte lungă, cu care se scoate borhotul din cazanul pentru fabricat țuică și în care se pun prunele din hărdău; uneltă de zidar, probabil căuș – petit seau; louche spéciale à la manche très longue, dont on se sert lors de la préparation de l'eau-de-vie; truelle” 1884 (H. VII, 266).

Et. nes., probabil ← *cofei* (← *cofă*), contaminat cu *șofer*² „căuș, polonic” (formă citată de SDLR, care ar putea proveni din germ. *Schöpfer* „polonic” sau din *șofel*, *șofei* „ciubăr, căuș”) ° // Var. a lui *șofei*, *șofer*² < săs. *schufel* (= germ. *Schaufel* „lopată”) SDLR, CDER 2230; probabil germ. *Küfer* „butoi, puțină” (sens neîntâlnit în sursele consultate, care atestă exclusiv sensul „dogar, pivnicer”), cf. *cofei* DA.

COFETURI s.n.pl. (rar sg. *cofer*²) „diverse sortimente de bomboane, de dulciuri etc. – bonbons, dragées, sucreries” 1660–1670 (var. *confeturi*, Staicu, Lex. apud Hasdeu, CB I, 274), var. (inv.) *comfeta*, (sg. refăcut) *cofetură* s.f., *confect* s.n., *confeto* s.n., *cumfeturi*.

Ngr. *κονφέτο*, *κονφέτο* < it. *confetto* „bomboană (cu migdală)” < adj. *confetto* „preparat (cu zahăr etc.)” < lat. *confectus*, part. lui *conficere* „a realiza, a prepara” (< *con-* + *facere* „a face”). Var. *confect* < germ. *Konfekt*.

Fam.: **cofet**¹ s.m. (suspect) „cofetar” ante 1854 (Pann, în DA, sursă neidentificată), posibil abreviere pentru *cofetar*; **cofetar** s.m. „persoană care confecționează sau vinde

dulciuri” 1709 (Iorga, S. D. VI); **cofetăreasă** s.f. „femeie care confecționează sau vinde dulciuri; soție de cofetar” 1931 (CADE) ← *cofetar*; **cofetărie**¹ s.f. „local în care se prepară, se consumă și se vând dulciuri; (înv.) dulciuri, marfă de cofetar” 1793 (Predetici, D. III, 565^v, cu sensul „dulciuri”) ← *cofet[uri]* sau *cofetar*; **cofetărie**² s.f. (inv.) „meseria de cofetar” 1870 (Costinescu, V.) ← *cofetar*; **cofețioane** s.f.pl. (inv.) „dulciuri” 1762 (Gheorgachi, Cer.) < it. *confezione*, cu sensul înv. „preparat (medicinal, de cofetărie etc.)” °, împr. din lat. *confectio*, -*onem* „preparare” < *conficere*; **confiserie** s.f. (inv.) „cofetărie” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *confiserie* (< *confisant*, part. prez. al vb. *confire* < lat. *conficere*); **scofeturi** s.n. pl. (Mold., Buc.) „mâncăruri gustoase” 1908 (ȘDU²).

Cf. **confecție**, **confetti**, **confia**¹, **face**.

COFLEȘI vb. „(despre fructe, refl.) a se înmuia, a se strica; (fig., tranz.) a urâți, a slăbi – (en parlant des fruits) blettir, pourrir; (fig.) enlaidir, affaiblir” 1870 (Costinescu, V.), var. *chiflici*, *chifligi*, *cofleși*, *cofliști*, *toflegi*, *tofligi*.

Et. nes., probabil lat. **conflexire* „a încovoia, a îndoi” < *conflexus* „îndoit” (*con-* + *flexus*, part. lui *flectere* „a îndoi”) Giuglea, CL, 6, DEX (sigur), Pușcariu, Îns. Et. Wb., REW 2136; pentru *o* neînchis la *u* în silaba inițială *co-*, cf. *coperi*, *conteni*, [*in*]conjura; pentru evol. sermantică, cf. occ. *fleis* „moale” < lat. *flexus* (REW 3369a, FEW III, 620) // ← **cofleși* ← *fleașc*, *fleașcăi* + *co-* expresiv (cf. *cocârja*, *copleși*, *cotropi*) CDER 2233; *co-* (prefix provenit din slavul *po-*) + baza onomatopeică *fleașc* (cf. *fleașcă*, *fleașcăi*) M. Avram, SMFC VI (1972), 6; cf. lat. *confrascere* „a putrezi” SDLR; cf. țig. *kovlo* „moale” Al. Graur, BL 2, 1934, 142; ← *cofleașă* „coață de dovleac stricată” G. Pascu, Rev. crit. VIII, 184.

Var. *chifligi*, *chiflici* ← *cofleși* SDLR, CDER 2233 // cf. *chilfac*, *chifti* DA.

Fam.: **chiflosi** vb. refl. „a se cofleși (despre prune coapte)” 1966 (CDER 1767) ← *chifligi* (= *cofleși*), prin substit. finalei; **cofleșeală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.); **fleși** vb. (Ban., Dobr., despre fructe și unele legume) „a zdrobi, a strivi” 2000 (Frățilă, EIC, 47) < lat. **flexire* „a îndoi” < *flexus* „îndoit” (cf. occ. *fleisar* „a se întoarce” < lat. **flexāre* < *flexus* REW 3368), cu aceeași evol. semantică ca și **conflexire* Frățilă, EIC, 47.

Cf. **cofoi**¹, **flexiune**, **reflecta**.

COFLOȘNIȚĂ s.f. (Năs., peior.) „femeie bătrână – vieille femme” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nes., probabil ← *cofleși* M. Avram, SMFC VI, 6 // Et. nec. DA.

Fam.: **clofușniță** s.f. (Năs.) „femeie dezordonată, stricată” 1925 (T. Papahagi, M.) ← *cofloșniță*, probabil infl. de *șcloforniță* (← *șclafniță*) „femeie depravată” ° // Et. nec. DA.

COFOZĂ s.f. (med.) „surditate totală – cophose” 1969 (D. med.).

Fr. *cophose* (< gr. *κώφωσις* < *κωφόν* „a surzi” < *κωφός* „surd”).

COFOI¹ vb. (Ialomița) „(despre fructe) a se înmuia, a se strica – (en parlant des fruits) blettir, pourrir” 1885 (H. VII, 182).

Et. nes., probabil modificat din *cofleși* (DA: cf. *cofleși*).

COFRAJ s.n. „tipar (de lemn sau de metal) în care se toarnă un material de construcții fluid, ca să se solidifice în forma dorită – coffrage” 1937 (Rebreanu, Jur.).

Fr. *coffrage* (< *coffrer* „a încadra într-un cofraj” < *coffre* „cufăr, ladă, cutie”, de unde „cofraj” < lat. târzie *cophinus* „casetă, cufăr”, inițial „coș” < gr. *κόφινος*).

Fam.: **cofra** vb. „a turna un material de construcții fluid într-un cofraj” 1937 (Argetoianu, Î. Z. II) < fr. *coffrer*; **decofra** vb. „a demonta cofrajul în care s-a turnat un material de construcții fluid” 1953 (forma *decofrare*, DT) < fr. *décoffrer*; **decofraj** s.n. „operațiunea de a decofra” 1978 (DN³) < fr. *décoffrage*.

Cf. **cofret**, **cufăr**.

COFRET s.n. „firidă închisă cu o ușă metalică, în care sunt grupate siguranțele unei instalații de curent electric; (înv.) cutie mică – coffret” 1922 (Minulescu, O. III).

Fr. *coffret* „cutie mică” (< *coffre* „cutie, ladă” < lat. târzie *cophinus* „casetă, cufăr”, inițial „coș” < gr. *κόφινος*).

Cf. **cofraj**, **cufăr**.

COFTER/E s.f. (înv.) „stofă orientală prețioasă – espèce de satin oriental” 1509 (DERS), var. *caftorie*, *coftărie*, *coftirie*, *coroștie*, *cufturie*.

Tc. *kufteri*.

COGEAMITE adj. invar. (fam.) „foarte mare, foarte înalt – très grand, très haut” 1857 (var. *gogeamite*, Polizu, V.), var. *cogeametea*, *cogemite*, *cogemitea*, *gogemite*.

Bg. *kodžamiti*, *kodžemiti*, *kodžamite*, *godžamite* ȘIO II/1 146, CADE, DA, DEX, Suci, IT II, 264 (< *kodža*, *kodže* „mult, destul” (< tc. *koca*) + dativul etice *mi* „mi” și *ti* „ți”, cf. *takiva-mi-ti* < *takiva* „astfel”, *ele-mi-ti* < *ele* „mai ales, îndeosebi”, *suma-ti* < *suma* „mult, o mulțime” BER II, 517), eventual și scr. *kodžamiti* (pentru care Skok, ERHSJ II 119 presupune o reinterpretare a formei *kodžamisi* < tc. *kocamsı* ca *kodža* + dativul etice *mi* și *si*, ulterior *si* fiind înlocuit cu *ti*) CDED II, 74, DA, CADE, DEX, Suci, IT II, 264 // ← *cogea*, *gogea* (< tc. *koca*) + pronumele *-mi* și *-te* ca în *pasă-mi-te* TDRG; ← *cogea* după *pasămite*, *lehamite* SDLR (însă formele *lehamite* și *pasămite* nu pot fi aduse ca argumente pentru derivarea lui *cogeamite* pe teren românesc: *lehamite* se poate explica din bg. *lichamiti* < *lich* „silă, rău” cf. Conev în BER II 436, iar *pasămite* e construit de la o formă verbală a lui *a păsa*).

Fam.: **cogea** adj. invar. „foarte mare, enorm” 1857 (var. *gogea*, Polizu, V.) < tc. *koca*, (dial.) *goca*; **coșcogea** adj. invar. „foarte mare, enorm” 1845 (var. *coșcogea*, Alecsandri, O. VI, 70), var. *cojcgogea*, *coscgogea*, *coșgogea*, *gojcgogea* < tc. *koskoca*, posibil și bg. *koškodža*; **coșcogeamite** adj. invar. „cogeamite” 1879 (Ispirescu, B. P. 333), var. *coșcogeamete*, *coșcogeme*, *coșcogemete*, *coșcogemite*, *coșcogemiti*, *gojcgogemite* < bg. *koškodžamiti*.

COGLIC interj. (în general reduplicată) prin care se imită zgomotul produs de un lichid atunci când este băut sau turnat dintr-o sticlă – interjection qui imite le bruit produit par un liquide lorsqu’il est bu ou versé d’une bouteille 1881 (Creangă, „Popa Duhu”).

Onomatopee, cf. *cogălt*, *cogălc* (= *gogălt*).

COGNAT s.m. (ist., termen din dreptul roman) „rudă de sânge (cuprinzând și rudele pe linie femeiască, opunându-se astfel lui *agnat*) – cognat” 1871 (LM).

Lat. neol. *cognatus* (< *co-* + *gnatus* „născut” = *natus*, part. lui *nasci* „a se naște”).

Fam.: **cognată** s.f. 1905 (Alexi, W.); **cognațiune** s.f. (în dreptul roman) „rudenie de sânge” 1871 (LM) < lat. neol. *cognatio*, *-onem*.

Dublet etim.: **cumnat**. Cf. **agnat**, **naște**, **natal**, **națiune**.

COGNITIV adj. „referitor la cunoaștere – cognitif” 1871 (LM).

Fr. *cognitif* (< lat. med. *cognitivus* < *cognitus*, part. lui *cognoscere* „a cunoaște, a afla, a recunoaște” < *co-* + *noscere* „a lua cunoștință, a recunoaște”).

Fam.: **cogniție** s.f. „facultatea cunoașterii” 1871 (LM) < fr. *cognition*, lat. neol. *cognitio*, *-onem*; **cognoscibil** adj. „care poate fi cunoscut” 1879 (Conta, Î. M.) < lat. neol. *cognoscibilis* DEX, fr. *cognoscible*^o; **cognoscibilitate** s.f. (abstr.) 1958 (DLRM) < fr. *cognoscibilité*; **incognito** adv. „ascunzându-și identitatea” 1794 (var. înv. *inconit*, Văcărescu, Ist.) < it. *incognito* „necunoscut” (< lat. *incognitus*); **incognoscibil** adj. „care nu poate fi cunoscut” 1879 (Conta, Î. M.) < fr. *incognoscibile* DEX, lat. neol. *incognoscibilis*^o; **incognoscibilitate** s.f. (abstr.) 1958 (V. rom.) < fr. *incognoscibilité*; **recognitiv** adj. (despre un act) „prin care se recunoaște o obligație” 1897 (Hamangiu, C. C.) < fr. *récognitif* (împr. din lat. savant *recognitiuus* < *recognoscere* sau format în fr. pe baza temei de supin *recognit(um)* a lat. *recognoscere*); **recogniție** s.f. „(înv.) recunoaștere; (psih.) facultatea recunoașterii” 1851 (Stamati, D.), var. (înv.) *recognițiune* < fr. *récognition*, împr. din lat. *recognitio*, *-onem* „trecere în revistă, inspecție; recunoaștere” < *recognoscere* „a-și aminti, a examina, a trece în revistă, a verifica autenticitatea”; **recognoscibil** adj. „care poate fi recunoscut” 1943–1946 (Frunzetti, P.) ← *re-* + *cognoscibil*, cf. it. *ricognoscibile*; **sociocognitiv** adj. „referitor la aspectele sociale ale procesului cognitiv” 1988 (DEX–S) ← *socio[logic]* + *cognitiv* DEX sau fr. *sociocognitif*^o.

Cf. **cunoaște**, **ignora**, **nobil**, **notifica**, **noțiune**.

COH s.n. „uzină, turnătorie – usine, fonderie, âtre d’une forgerie” 1780–1801 (Micu, D.).

Magh. *koh* (< germ. medie de sus *choch* „atelier de fierar, fierărie” < *kochen* „a fierbe” < lat. *coquere*, sau germ. medie *kuche* „bucătărie” < v. germ. de sus *chuhhina* < lat. *coquina* < *coquere* „a coace, a fierbe”).

Cf. **coace**, **coctiune**, **cufță**, **cuhnie**¹.

COHA s.f. (înv., rar) „borcan (pentru dulceață); bol – pot (de confiture); bol” 1860 (Odobescu, Doamna Chiajna), var. *cohală* (sg. refăcut).

Tc. *koğa*, *kova* „găleată (cu capac), căldare, cofă”.

Cf. **cofă**.

COHALM s.n. (Mold., Munt.) „pădurice (pe malul unei ape) – taillis (sur les bords d’une rivière)” 1725 (top. în SE Trans., Iorga, S. D. XII, 30; ca apelativ, 1869, în var. *cohal*, I. Ionescu, Agr. P.), var. *cuhalm*.

Et. nes., posibil magh. *kóhalom* „grămadă de pietre, movilă de pietre” (< *kő* „piatră” + *halom* „grămadă, movilă, deal mic”) DA (probabil), dificil din cauza diferenței de sens și a răspândirii geografice (Tamás, EW, 249).

Cf. **holum**, **gălmă**, **cuejdiu**.

COHĂI vb. (Mold.; mai ales despre bolnavi) „a tuși – tousser” 1913 (I. Cr. 6, p. 152, 153).

Probabil derivat de la o bază onomatopeică, cf. *cohi(a)*, cf. și ucr. *kachykaty*, *kachyknuty* „tuși” < interj. *kachy*.

Fam.: **căfui** vb. (Apuseni) „a izbucni în râs, în plâns; a tuși” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.) ← *cohăi* ° // cuvânt onomatopeic (cf. magh. *köhög* „a tuși”, ucr. *kachykaty* „a tuși”), cf. *căhuală*, *cuhuci* DA; magh. *fakad* „a țâșni, a se desface, (fig.) a tuși, a scârțâi”, reanalizat ca *fak ad*, cu verbul *ad* „a da” > **făcui* > *căfui* (prin metateză) A. Avram, LR 62, 2013, 1, 6; **cohi** interj. care imită tusea, atestată numai în forma *cohi-cohia* (dictată de necesități prozodice) 1900 (hapax, Mat. folk. 1418); **cohnăi** vb. „a tuși” 1924–1926 (în part. *cohnăit*, V. Bogrea, DR 4, 885); **cuhuci** vb. (Ban.) „a tuși” 1938 (DA), probabil derivat de la aceeași bază onomatopeică, cf. și magh. *köhög* DA.

COHLEE s.f. (anat.) „parte a urechii interne, formată dintr-un canal răsucit în spirală – cochlée” 1904 (var. *cochleă*, Enc. rom., 3, 1174).

Fr. *cochlée* (împr. din lat. *cochlea* „melc” < gr. *κοχλίαν* < *κόχλος* „specie de soică; melc”, înrudit cu *κόγχη*, *κόγχος* „cochilie”).

Fam.: **cohlear** adj. „relativ la cohlee; situat în cohlee” 1978 (DN³) < fr. *cochléaire*; **cohleoidă** s.f. (geom.) „tip de curbă plană în formă de spirală” 1958 (LTR²) < fr. *cochléoïde*.

Cf. **cochilie**, **concă**, **concoïd**, **congiu**.

COHNI vb. (Buc., rar) „a se împuti, a se strica – entrer en putréfaction, se găter” 1913 (com. A. Tomiac în DA).

Et. nes., probabil ← *cocli* + *duhni* ° (DA: cf. *cocli*).

Fam.: **cohnit** s.n. (abstr.) 1913 (com. A. Tomiac în DA).

COHORTĂ s.f. „(în Roma antică) unitate de infanterie egală cu a zecea parte dintr-o legiune; (p. ext.) orice fel de trupă, grup, mulțime – cohorte” 1796 (Cantacuzino, N. P.), var. (înv.) *cohorte*, *coartă*, *coortă*.

Fr. *cohorte*, lat. neol. *cohors*, -*rtem* (cu sensul inițial „îngrăditură (pentru animale), curte” < *co-* + **hortis*, cf. *hortus* „grădină, ogradă”).

Dublet etim.: **curte**. Cf. **cort**, **cortegiu**, **cortes**¹, **corteș**, **cortină**, **curtoazie**, **curtină**, **horticol**.

COI¹ [ar. *cofu*, mr. *cofu*, ir. *cofe*] s.n. „(mai ales la pl.) testicul; punga în care se găsesc testiculele; greutatea care se atârână la cântar, coinaș; (cu pl. *coiuri*) minge de gumă – testicule; contrepoids de la balance à bascule; balle” 1592–1604 (Fl. D.).

Lat. *coleus*, cf. v.it., sd., fr., occ. REW 2038.

Fam.: **coi**² vb. refl. „a se codi, a ezita” 1923 (Șez. XIX, III) ← *coi*¹ (probabil apropiat de *codi*) DA; **coian** s.m. „om cu coaie mari” c.1650 (Anon. Car.); **coios** adj. „om cu coaie mari; bolnav de hernie” 1825 (LB); **coițe** s.f.pl. (dim.) 1835 (Gorjan, H. II, 91); **coișor** s.n. (dim.) 1621 (DIR A XVII, 5/62; antrop. *lonășco* ~; ca apelativ, 1691–1697, T. Corbea, D. s.v. *testiculus*); **coiuț** s.n. (dim.) 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 236).

COIC (SE Trans.) interj. care imită guițatul porcilor – interjection qui imite le couinement des cochons 1933 (DA).

Onomatopee, cf. *guic*, *coviț*, *uica*.

Fam.: **coica** vb. (Ban., Olt.) „a guița” 1885 (H. XVIII, 296); **coicăi** vb. (Ban., Olt., Munt.) „a guița; (fig.) a (se) chinui foarte tare” 1884 (H. XVIII, 268), var. *coicîi, coiecăi, cuicăi*.

COIDAC s.n. (pesc.) „băț scurt, par, țărăș de care se leagă undița sau care fixează vârșă pe fundul apei – poteau utilisé pour fixer la ligne ou la nasse” 1916 (Antipa, P.).

Et. nes., posibil ← *coinac* „sfoară de care e legată la un capăt o greutate și care se aruncă în sus pentru a prinde undița” ° // Et. nec. DA.

COIET s.m. (min., Apuseni) „globulă aflată într-o rocă cristalină, cristal de cuarț – rognon (dans une roche), cristal de quartz” 1900 (Barcianu, D).

Et. nes., posibil ← *coi* DA.

COIF s.n. „(ist.) acoperământ de metal sau de piele pentru protecția capului, pe care ostașii îl purtau în timpul luptei; nume de floare (Leucas Martinicensis); (Mar.) cuib de pești – casque, heaume; nom de fleur; nid de poissons” 1566 (Coresi, L.), var. *coifă* s.f. „(inv.) coif; (Oaș) țeastă”, (inv.) *coiuf*, (Oaș) *scoif* „țeastă”.

Lat. târzie *cofia* „scufie, tichie” (probabil de origine germanică FEW XV/2, 838), cf. it., fr., sp., ptg. REW 2024.

Fam.: **coifar** s.m. „fabricant de coifuri” 1871 (LM); **coifoi** s.n. (augm.) 1913 (Giuglea – Vâlsan, R. S.); **încoifa** vb. „a-și acoperi capul cu un coif” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *galeo*); **scoifură** s.f. (N Trans.) „carapace de broască țestoasă” 1987 (DLR) ← *scoifuri*, pluralul lui *scoif* „țeastă” (= *coif*), sg. refăcut, Loșonți, SSE, 148.

Cf. **coafa**, **scufie**.

COIMĂNI vb. „(Mehed.) a se căzni; a se veseli degeaba, fără motiv; (Mold., S. Trans.) a pierde vremea, a nu face ceea ce trebuie – se donner la peine; se réjouir sans raison; perdre son temps” 1933 (com. N. Ionescu, DA).

Et. nes., posibil ← **coiman* ← *coi* „a pregeta, a se codi” ° // Et. nec. DA.

COINAC s.n. „(Munt.) sfoară de care e legată la un capăt o greutate și care se aruncă în sus pentru a prinde și a trage diverse obiecte (zmeu, plută de undiță, cracă etc.); contragreutate la o balanță, la moară, la fântână; (inv.) vertebră, articulație; osul gleznei; os în jocul de table, zar; (Brașov) penis; (fig.) tânăr care începe să curteze fete – corde munie d’un poids, au rôle d’attrapper certains objets; contrepoids d’une balance ou d’un puits, rouleau du moulin; (vieilli) vertèbre, articulation; cheville; dé de tricrac; (Brașov) membre viril; jeune gars qui commence à courtiser les femmes” 1652 (Îndr. leg., cu sensul „os la jocul de table, zar”).

Tc. *kaynak*, dial. *koynak* „articulație, încheietură; fesă, șezut; gheară de pasăre răpitoare, (dial.) bilă; arșic” Suciuc, IT II, 265, Drimba, CE, 60–61. Sensurile „contragreutate la o balanță, fântână”, „membru viril” și „tânăr care începe să curteze fete” s-au dezvoltat probabil prin etim. pop., prin apropiere de *coi* (Suciuc, IT II, 265).

Fam.: **coinacele** s.n.pl., în sintagma *coinacelele cotoiului* „buruiană păroasă, cu flori rotunde” 1901 (Șez. VI, 25).

COINC/DE vb. „(despre evenimente, fenomene etc.) a se petrece în același timp; (despre linii, figuri geometrice) a se suprapune perfect; a se potrivi întocmai – coïncider” 1837 (var. inv. *coincida*, Poenaru, G.), var. (inv.) *coencida*.

Fr. *coincider* (< lat. med. *coincidere* < *co-* „cu” + *incidere* „a cădea pe” < *in-* + *cadere* „a cădea”); reîncadrat în conjugarea a III-a după modelul lat. *coincidere*.

Fam.: **coincident** adj. „care coincide” 1851 (Orescu, T. G.) < fr. *coincident*; **coincidentă** s.f. „potrivire (întâmplătoare) a două lucruri, evenimente, fapte etc.” 1837 (Poenu, G.), var. (înv.) *coincidentă*, *coincidentie*, *coincidentnă*, *coincidentie* < fr. *coïncidence*.

Cf. **incident**, **occident**, **cădea**.

COINGHIOS s.m. (hapax Damé, T.) „specie de struguri albi – variété de raisin blanc” 1898.

Tc. (dial.) *koyungözü* „soi de struguri cu boabe negre, mari și turtite”, literal „ochiul oii” Suci, IT II, 265 // Et. nec. DA.

Cf. **caraghios**.

COIOT s.m. „mamifer carnivor din America, asemănător cu lupul și cu șacalul (*Canis latrans*) – coyote” 1978 (DN³).

Fr. *coyote* (< sp. *coyote* < nahuatl *coyotl*).

COIT s.n. „împreunare sexuală – coit” 1948 (Cod. Penal).

Fr. *coït*, lat. neol. *coïtus* (< *coïre* „a se aduna, a se împreuna” < *co-* + *ire* „a merge”).

Cf. **i**, **ieși**, **pieri**, **sui**.

COITĂ s.f. (Trans., Mold.) „cățea; femeie cochetă, leneșă, desfrânată – chienne; femme coquette, paresseuse, de vie légère” 1892 (Mândrescu, L. P.).

Et. nes., posibil magh. *kojtár* „senzual, vagabond, (om) de nimic, lacom” < magh. *kojtat* (*kajtat*) „a umbla încoace și încolo căutând, a scotoci, (despre femei) a umbla după bărbați” S. Pușcariu, DR 7, 1931–1933, 116, DA (neacceptat de Tamás, EW) // Lat. *coita* Pascu, Etim. rom., 22.

COIUGĂ s.f. „un fel de plasă de prins pește – filet (de pêche)” 1825 (LB).

Et. nec.

COJAN s.m. „poreclă dată țăranilor munteni de către ardeleni; denumire batjocoritoare sau insultătoare dată de țăranii de la munte și de la deal celor de la câmpie; (p. ext.) nume de câine ciobănesc – sobriquet que les paysans transylvains appliquent à ceux de Valachie; surnom dépréciatif qu’ont les paysans montagnards pour ceux qui habitent la plaine; nom de chien” 1862 (Pontbriant, D.).

Et. nes., probabil ← *cojă*, cu sensul depreciativ bazat pe sensul etimologic „piele” (> „cu pielea groasă și crăpată (ca urmare a umblatului fără încălțăminte)” > „grosolan”) CDER 2181 // V.sl. *kožanŭ* „câmpian, locuitor de la câmp” SDLR (cuvânt atestat în slava veche numai cu valoare adjectivală și cu sensul „referitor la piele”); et. nec. DA, CADE.

Fam.: **cojancă** s.f. „soție sau fiică de cojan” 1887 (I. Panțu, L. M. 17.); **cojănesc** adj. „de cojan” (Prahova) 1885 (H. XI, 326); **cojănește** adv. „ca un cojan” 1896 (Turcu, E. 138) ← *cojan* sau ← *cojănesc*.

COJBI vb. (Ban.) „a se coji, a se coșcovi – s’écailier” 1906 (var. *cojba*, în part. *cojbat*, Viciu. Gl.), var. *coșba*, *coșbi*.

Probabil ← *cujba*, influențat ca formă și ca sens de *coajă* (DA). Pt. forma *cojbi*, este de admis și infl. lui *coșcovi*.

Fam.: **coajbă** s.f. „coajă (de ou), scoartă” 1889 (Bran, G. Săl.), var. *cojbă*¹ ← *cojba*, infl. de *coajă* DA; **coșbar** s.n. (Ban.) „coajă de cireș, paltin etc., care se pune pe stupii de albine contra ploii și a soarelui” 1937 (com. Ittu, în DA) ← **coașbă* = *coajbă* Loșonți, CIE, 65–66.

Cf. **cujbă, coajă, coșcovi**.

COJNIC, -Ă adj., s.f. (înv.) „(despre cărți) scris pe pergament; pergament – (livre) écrit sur parchemin; parchemin” 1628 (DRH B XVII, 356), var. *cojnec*, -ă, *coajnică* (s.f.).

Slavon *kožnikū* „de piele” ° sau, mai puțin probabil, slavon *kožina* (*chartija*) „pergament”, refăcut după derivatele în -*nic* DA, TDRG. Var. *coajnică*, influențată de *coajă* DA.

Cf. **coajă, cojoc**.

COJOC s.n. „haină țărănească făcută din piele de oaie care se prelucrează împreună cu blana; (p. ext.) blană întrebuințată drept căptușeală; numele unui dans țărănesc – pelisse (de peau de mouton); fourrure; nom d'une danse paysanne” 1480 (antrop., DERS).

V.sl. *kožuchū* „haină de piele” < *koža* „piele; scoartă, coajă” (cu schimbarea finalei produsă deja pe teren slav, după cum dovedesc formele mr. *cojóc*, *cujóc*, ngr. *kožóka* și magh. *kozsók* DA).

Fam.: **cojoacă** s.f. „cojoc lung; pieptar de piele; blană de miel” 1871 (LM), sg. refăcut din pl. *cojoace*; **cojocar** s.m. „cel care face și vinde cojoace, pieptare, blănuri, căciuli de blană etc.” 1448 (DERS); **cojocaș** s.n. (dim.) 1825 (LB); **cojocăreasă** s.f. „cea care face și vinde cojoace; soție de cojocar” 1871 (LM) ← *cojocar*; **cojocăreasca** s.f. art. (cor. pop.) 1909 (Pamfile, J. III) ← *cojocar*; **cojocăresc** adj. „de cojocar” 1889 (Sevastos, N. 281/20) ← *cojocar*; **cojocări** vb. „a face cojoace; (fig.) a bate zdravăn” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 243) ← *cojocar* DA sau ← *cojocărie* (der. regresiv); **cojocărie** s.f. „meseria de cojocar; atelier unde se lucrează cojoace” 1700–1712 (N. Costin, L.) ← *cojocar*; **cojocărit** s.n. „meseria de cojocar” 1895 (Liuba – Iana, M. 6) ← *cojocări*; **cojocărită** s.f. „femeie care face și vinde cojoace” 1581 (DERS) ← *cojocar*; **cojocel** s.n., s.m. „cojoc scurt, fără mâneci, purtat mai ales de femei; (bot., Buc.) cucuruz (Petasites albus)” 1871 (LM); **cojoci** vb. (înv.) „a căptuși (cu piele de oaie)” c.1650 (Anon. Car.); **cojocică** s.f. „haină țărănească lungă până la genunchi, căptușită cu piele de oaie” 1906 (Viciu, Gl.) ← *cojoacă* sau ← *cojocel* (cu substit. sufixului); **cojociță** s.f. (dim.) 1904 (Luc. III, 361) ← *cojoacă*; **cojocuț** s.n. (dim.) 1825 (LB).

Cf. **coajă, cojnic**.

COL¹ s.n. (Mold.) „aripă la moara de vânt – aile (d'un moulin à vent)” 1885 (H. III, 18), var. *colur*² (sg. refăcut).

Tc. *kol* „brat, aripă” DA, CDER 2242, Suciul, IT II, 265. // V.sl. *kolū* „par, prăjină” TDRG (cf. și tc. *kol*), CADE.

Fam.: **colăire** s.f. (Teleorman) „lenevire în pat” 1936 (com. Olmazu, în DA) ← **colăi* ← *coli* (DA: cf. *coli*); **col³** s.n. (Munt., Olt.; rar), în expr. *a fi de ~*, „a fi (la rând) de pază noaptea” 1874 (Aricescu I. I, 326) < tc. *kol* „gardă, patrulă” (probabil de la sensul „mână de oameni, grup”), cf. *kol gezmek* „a face de gardă”; **colgiu** s.m. (înv.) „gardian, jandarm, însărcinat cu paza vânilor, a drumurilor și cu strângerea birurilor” 1802 (Uricariul II) < tc. *kolcu*, (înv.) *kolci*; **coli** s.m.pl. (Gorj) „oameni care trândăvesc, leneși” 1928 (Pașca,

Gl.) < bg. *kol* (< tc.) „strajă de noapte, grup de lucrători, grup de colindători” (Suciu, IT II, 274) sau ← *col*³ ° // et. nec. DA.

Cf. **colceac**.

COL² s.n. „parte mai îngustă a unui organ sau a unui os – col” 1966 (DN²).

Fr. *col* „gât; guler; defileu” < lat. *collum*.

Cf. **colan**, **coleretă**, **colet**^{1,2}, **colier**, **culare**, **decolta**.

COLA¹ s.m. invar. „arbore din Africa occidentală, cu fructe albe sau roșii, de forma unei nuci, care conțin alcaloizi stimulanti (Cola nitida) – cola” 1949 (LTR¹).

Fr. *cola* (*kola*), împr. dintr-un dialect din Africa occidentală.

Cf. **coca-cola**.

COLA² vb. „a pune laolaltă într-un ansamblu elemente de proveniență eterogenă; (rar) a lipi; (despre îmbrăcăminte) a se lipi de corp; (fig., rar) a trăi în concubinaj – coller” 1966 (DN²).

Fr. *coller* „a lipi” (< *colle* „lipici” < lat. pop. *colla* < v.gr. *κόλλα*).

Fam.: **autocolant** s.n., adj. „(obiect) impregnat cu o substanță adezivă, grație căreia poate fi lipit pe o suprafață” 1997 (DCR²) < fr. *autocollant* < *auto-* (< gr. *αὐτο-* < *αὐτός* „însuși”) + *collant*, part. prez. al lui *coller* „a lipi”; **colaj** s.n. „procedeu (folosit cu precădere în arta modernă) de creare a unui obiect nou (tablou, spectacol etc.) prin punerea laolaltă a unor elemente de proveniență eterogenă; operație de încorporare a unor substanțe în anumite mase alimentare; concubinaj” 1974 (Viața studențească, 27 martie, în DCR¹) < fr. *collage* < *coller*; **colant** adj., s.m. „(despre îmbrăcăminte) mulat pe corp; (mai ales la pl.) ciorap-pantalón; pantalon din material subțire, care se mulează pe picior” 1926 (Teodoreanu, M. II, 257) < fr. *collant*, part. prez. al lui *coller*.

Cf. **coală**, **colagen**, **colembolă**, **colenchim**, **colodiu**, **colografie**, **coloid**, **decola**.

COLABORA vb. „a lucra împreună cu una sau mai multe persoane într-un scop comun – collaborer” 1851 (Stamati, D.).

Fr. *collaborer* (împr. din lat *collaborare* < *con-* + *laborare* < *labor* „muncă”), lat. neol. *collaborare*.

Fam.: **colaboratoare** s.f. 1904 (Chendi, S. IV 39) ← *colaborator*; **colaborator** s.m. „persoană care colaborează” 1839 (Negruzzi, „Au mai pățit-o și alții”, în S. I, 69) < fr. *collaborateur*; **colaboratrice** s.f. (înv.) „colaboratoare” 1936 (DA) < fr. *collaboratrice*; **colaborație** s.f. (înv.) 1848 (Negulici, V.), var. (înv.) *colaborațiune* < lat. neol. *collaboratio*, fr. *collaboration*; **colaboraționism** s.n. „atitudine sau politică a unui individ sau a unei grupări dintr-o țară, prin care sunt asumate și promovate interesele ocupanților străini ai țării respective; doctrină care justifică o asemenea atitudine sau politică” 1966 (DN²) ← *colaboraționist* DEX sau < fr. *collaborationnisme* °; **colaboraționist** s.m. „individ care colaborează cu o grupare politică străină; adept al colaboraționismului” 1955 (DLRLC) < fr. *collaborationniste*.

Cf. **laborator**, **laborios**.

COLAC s.m., (mai rar) s.n. „produs de panificație, de obicei în formă de inel, împletit din două sau din mai multe suluri de cocă; obiect de metal, de lemn, de cauciuc etc. de formă inelară; împrejmuire de piatră sau de lemn în jurul unei fântâni; (reg.) dar (la

origine, constând din colaci), (înv.) răsplată, plată, recompensă (pentru un denunț), denunț – produs pâtișier en forme d’anneau; objet ayant la forme d’un anneau (jante d’une roue, clătire, ceinture, etc.); cuvelage, margelle du puits; don (à l’origine, consistant en produits pâtișiers); (vieilli) paie, récompense (pour une dénonciation), dénonciation” 1522 (top., DERS).

V.sl. *kolačī* (< *kolo* „roată”). Forma *colac*, sg. refăcut din pl. *colaci*.

Fam.: **călăcaș** s.m. (înv.) „denunțator” 1699 (Iorga, B. R. 186) < magh. *kalákos* DA (< *kalákol* „a denunța” < *kalák* „răsplată pentru un denunț” < rom. *colac* „răsplată”) sau ← *colăcaș*; **colăcar**² s.m. „părinte sau fin care duce în dar nașilor colaci; (înv.) denunțator” 1718 (Revista de istorie XIII, 135 apud TDRG³); **colăcări**¹ vb. „a denunța; a cerceta (un delict)” 1786 (Cod. Silv.), var. *colocări*; **colăcărie**¹ s.f. (înv.) „denunț” 1822 (Bobb, DRLU), var. *colocărie*; **colăcăriță**¹ s.f. „femeie care pregătește mesele pentru pomană” 1892 (Marian, Î.) ← *colăcar*²; **colăceală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *colăci*; **colăcel**¹ s.m. (dim.) 1688 (Biblia), var. *colocel*; **colăci** vb. „a recomanda cuiva pe cineva pentru căsătorie, a peți; a recomanda; a căuta prietenia cuiva; a sfătui greșit pe cineva; (înv.) a căuta; (înv.) a anunța despre găsirea a ceva sau a cuiva, a denunța, a prinde (un hoț), a găsi (un animal pierdut); (refl.) a se pripăși; (rar, refl.) a se încolăci” 1643 (Varlaam, Caz.) ← *colac*, cu sensul „a peți” după *colăcar*¹ „mesager al mirelui”, *colăcaș* „sol, mesager al mirelui” ° sau după forma de verigă a colacului DA // ← *colac*, cu referire la un obicei de a împărți colaci sau daruri la pețit TDRG (improbabil deoarece acest obicei nu este cunoscut DA); ← *conăci*, infl. de *colac* SDLR; **colăcime** s.f. „obiceiul de a duce nașilor colaci la un an după botez sau după nuntă și petrecerea făcută cu această ocazie” 1890 (Marian, Nu.); **colăcit** s.n. „durere de stomac, crampă” 1913 (Com. S. Fl. Marian, în DA) ← (*se*) *colăci*; **colăcitor** adj. „mesager, pețitor” 1857 (Polizu, V.) ← *colăci*; **colăcitură** s.f. „crampă, durere de stomac” 1844 (Calendariu) ← (*se*) *colăci*; **colăcuț** s.m. (dim.) 1890 (Marian, Nu.); **colătăci** vb. „a se încolăci” 1902 (N. Rev. R. II, S II, 89) ← *încolătăci*; **descolăci** vb. „a desface ceva încolăcit” 1682 (Dosoftei, V. S. dec. 209^v) ← *des-* + [*in*] *colăci* sau + *colăci*; **descolătăci** vb. „a (se) descolăci” 1903 (Zanne, Prov. X) ← *des-* + [*in*] *colătăci*; **încolăceală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *încolăci*; **încolăci** vb. „a (se) așeza în formă de colac, a (se) înfășura” prima jum. a sec. XVII (Neagoe, Înv.), var. *încolăcea*; **încolăcit** s.n. (abstr.) 1929 (DA) ← *încolăci*; **încolăcitor** adj. „care încolăcește” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *uoluola*) ← *încolăci*; **încolăcitură** s.f. (abstr.) 1837 (Heliade, O.² IV 156) ← *încolăci*; **încolătăci** vb. „a (se) încolăci” 1834 (Manolachi Drăghici, I.), var. (cu metateză) *încotoloci* ← *încolăci* + *împletici*.

Cf. **colar**¹, **colăcar**¹, **colnă**¹, **colnic**¹.

COLACA s.m. sg. tantum (înv.) „lingușitor – flateur” 1809 (Urechia, I. R. XI, 781). Ngr. *κόλακας*.

Fam.: **colachie** s.f. „lingușeală” 1705 (var. *colachie*, Cantemir, I. I.) < ngr. *κολακεία*; **colachi** s.m. „lingușitor” 1870 (Alecsandri, O. VI, 207).

COLAGEN adj., s.n. (biol.) „(proteină) care se găsește în țesutul conjunctiv, osos și cartilaginios – collagène” 1949 (LTR¹).

Fr. *collagène* (< *colla-* < gr. *κόλλα* „lipici” + *-gène* „care produce...” < gr. *γενῖναι* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”).

Fam.: **colagenoză** s.f. „boală caracterizată prin degenerescența fibrelor colagene, secundară unor reacții alergice” 1956 (V. rom. VIII) < fr. *collagénose*.

Cf. *coală*, *colă*², *colembolă*, *colenchim*, *colodiu*, *colografie*, *coloid*, *decola*, *-gen*², *geneză*.

COLAGOG adj., s.n. (med.) „(substanță) care favorizează evacuarea bilei în duoden – cholagogue” 1938 (M. enc. agr. II, 128).

Fr. *cholagogue* < gr. *χολαγωγός* < *χολή* „fiere” + *ἀγωγός* „care mână, care conduce” < *ἀγειν* (aor. *ἤγαγον*) „a mână, a conduce”.

Cf. *colecist*, *coledoc*, *colemie*, *coleretic*, *coleric*, *colesterol*, *colină*², *colurie*¹, *holeră*, *demagog*, *epagog*, *emenagog*, *hidragog*, *mistagog*, *pedagog*, *psihagog*, *ptialagog*, *strateg*, *agonie*, *agonisi*, *antagonic*.

COLAN s.n. „(înv.) cingătoare împodobită; colier (cu decorații, purtat la gât ca distincție); (Buc., bot.) limba-cucului (*Botrychium lunaria*) – ceinture, cordon, collier; fougère” 1764 (Iorga, B. R., 340), var. *coeam*.

Tc. *kolan* „cingătoare”. Sensul „colier”, după it. *collana* (< *collo* „gât” < lat. *collum*, cf. *col*²).

COLANDRISI vb. „a exploata pe cineva – exploiter quelqu’un” 1916 (Bul. com. ist. II, 146).

Bg. *kolandrisvam* „a folosi, a întrebuința” DA (< tc. *kullandırmaq*, cauzativul lui *kullanmak* „a folosi”) sau ngr. *κολαντρίζω*, aor. *κολάντρισα* (< tc.)^o.

COLAPS s.n. „stare patologică foarte gravă, manifestată printr-o scădere bruscă a puterii și încetarea treptată a funcțiilor cardiace; prăbușire, dezastru (economic, financiar) – collapsus” 1910 (Bianu, D. S.), var. *colaps*.

Lat. neol. *collapsus* (< *collābī* „a se prăbuși” < *con-* + *lābī* „a aluneca”), fr. *collapsus*, *collapse*, engl. *collapse*.

Cf. *lapsus*.

COLAR¹ s.m. (Ban.) „rotar – charron” 1936 (DA).

Scr. *kolar* (< *kolo* „roată”).

Cf. *colac*, *colnă*¹, *colnic*¹.

COLAR² s.m. sg. tantum „fân de proastă calitate – mauvais foin” 1857 (Polizu, V.).

Et. nes., probabil ← *colilie*, cu substit. finalei ° // Et. nec., cf. *colări* DA.

COLARGOL s.n. (farm.) „antiseptic preparat dintr-o soluție apoasă de argint coloidal, oxid de argint și substanțe albuminoide – collargol” 1949 (LTR¹).

Fr. *collargol* (*coll-* < *colloide* „coloid” + *arg-* < *argent* „argint” + *-ol*).

Cf. *coloid*.

COLASTRĂ [ar. *culastră*, *curastră*, mr. *culastră*, *gulastră*] s.f. „lăptele unei femele, în primele zile după ce a născut; lapte brânzit – premier lait après la délivrance; lait tourné” 1640 (var. *corastră*, Prav. Gov.), var. (Mehed.) *colastru* s.n., *coraslă*, *corastă*, *coraste*, *culastră*, *curastă*, *curastru* s.n., *cureastă*.

Lat. **colastra*, **colastrum* (= *colostra*, *colostrum*), cf. it., sd., friul., sp., ptg. (forme în *-ostr-*, astur. *-estr-*).

Fam.: **corăslî** vb. „(despre lapte) a se strica” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 239), var. *corasli*; **corăslui** vb. „(despre laptele pus la fierț) a se strânge, a se strica” 1907 (CDDE).

Dublet etim.: **colostru**.

COLAȚIONA vb. „a compara mai multe versiuni ale unui text, pentru a verifica corectitudinea copiilor – collationer” 1858 (Regl. Telegr. 7).

Fr. *collationner* (< *collation*, împr. din lat. *collatio* „comparație” < *collatum*, part. lui *conferre* „a compara” < *con-* + *ferre* „a purta”).

Fam.: **colativ** adj. (rar) „care se conferă” 1939 (SDLR) < fr. *collatif* (împr. din lat. *collatiuus* < *collatum*, part. lui *conferre*, cu sensul „a conferi”); **colațiune**¹ s.f. „confruntare a unui text original cu o copie; (rar) conferire a unui beneficiu” 1871 (LM) < fr. *collation* (împr. din lat. *collatio* „comparare; conferire”); **colațiune**² s.f. „mică gustare” 1804–1811 (var. *colație*, Teol. Dogm. II, 138) < fr. *collation*, lat. neol. *collatio* „reuniune, discuție; gustare pe care o luau călugării după o astfel de reuniune” (< *collatum*, part. lui *conferre*, cu sensul „a se reuni”).

Cf. **conferi**, **ablativ**, **ablațiune**, **delațiune**, **relație**, **superlativ**, **translație**.

COLĂCAR¹ s.m. „persoană care rostește urări la nuntă, tânăr călare în alaiul mirelui, când pleacă după mireasă – *personne qui récite les orations de noces, garçon d'honneur à cheval dans le cortège du marié*” 1881 (Conv. lit. XIV, 292), var. *colocar*.

Probabil ← *olăcar* „curier”, infl. formal de *colac* CADE, sau ← *conăcar* „persoană însărcinată cu pregătirea locului de popas al domnitorului sau al unor oaspeți de seamă”, de unde „tânăr călare în alaiul mirelui”, infl. de *colac* TDRG, SDLR.

Fam.: **colăcaș** s.m. „(înv.) sol; flăcău care însoțește nunta călare, persoană care rostește urări la nuntă” 1688 (Biblia) ← *colăcar*¹, cu substit. sufixului, cf. și *olăcaș*, *conăcaș* „persoană care rostește urări la nuntă”; **colăcărire**² vb. „a rosti discursuri la o nuntă” 1892 (Mândrescu, L. P. 202); **colăcărie**² s.f. „discursuri ținute de colăcar la nuntă” 1880 (Conv. lit. XIV 293); **colăcărit** s.n. (abstr.) 1883 (Gaster, Lit. Pop.) ← *colăcărie*²; **colăcășie** s.f. „orație de nuntă” 1885 (var. *colocășie*, H. XI 507) ← *colăcaș*; **colăcer** s.m. „flăcău care rostește urări la nuntă; flăcău care însoțește nunta călare” 1858 (Serrurie, P. 218), var. *colăce*², *colocer* ← *colăcar*¹, infl. de verbul *a colăci* „a peți” (DA) cf. și *olăcer* id.; **colăceri** s.m.pl. „ghiocei” 1885 (H. XIV, 26) ← *colăcer*, probabil cu sensul „vestitor (al primăverii)”; **colăcerie** s.f. „orație de nuntă” 1889 (Sevastos, N.) ← *colăcer*; **colocășanie** s.f. „orație de nuntă” 1887 (H. IX, 13) ← **colocășanie* (← *colăcaș*), infl. de *pisanie*, *târnosanie* etc.

COLĂIER s.m. (Mold.) „persoană care merge cu colindul – *chanteur de Noël*” 1852–1853 (Alecsandri, P. P. 118).

Et. nes., probabil ← *colăcer* ° // Cf. *călăie* DA.

COLĂREZ s.m. (pop.) „bucățele de cocă care se fierb în lapte sau în anumite mâncăruri; mâncare pentru copii; (peior., Olt.) creier – *bouillie avec de petits morceaux de pâte; (iron.) cerveau*” 1760–1770 (Meșt. doft. 194), var. *colareț*, *colarez*, *colariz*, *colărează* s.f.

Et. nes., probabil singular refăcut din pl. *colărezi* al unui **colăreadă* sau **colărede* < lat. *collyrida* sau *collyris*, *-idis* „pânișoară, plăcintă” < gr. *κολλυρίς*, *-ίδος*, dim. lui *κολλύρα* „pânișoară ovală” CADE, G. Giuglea, DR 10, 1938–1941, 40–41 (LM trimite direct la gr. *κολλυρίς*, *-ίδος* „pânișoară”, etimologie pusă la îndoială în DA).

COLĂȚĂU s.n. (Trans., NV Mold.) „manivelă (la vârtelniță, la moara de apă etc.); fel de mâncare, numit și *învârtită* – manivelle; sorte de mets” 1885 (H. X, 357), var. *călătău, colatău*.

Probabil magh. *kal(l)antyú* „clanță, zăvor, gen de fus” TDRG, DA (discutabil din motive fonetice după Tamás, EW, 250).

COLB s.n. „praf; pulbere; (N Trans., N Mold.) rotocoale de fum (de pipă) – poussière; poudre; anneau de fumée” 1785 (Gr. Maior, G. Lex.).

Et. nes., posibil, cu sensul inițial „rotocol (de fum, de praf)”, împrumut foarte vechi dintr-o formă sl. **kolbŭ* (cf. Berneker, SEW I, 542), cf. rus. *kolob* „bilă, ghem, pâinișoară, gălușcă”, *okolobet'* „a se ghemui”, ucr. *kolobok* „pâine mică rotundă” DA („sensul originar pare a fi «nor de praf sau de fum», cf. rus. *kolobŭ* «gălușcă», *okoloběti* «a se învolbura») // Posibil, cu sensul inițial „vâltoare”, derivat de la baza sl. *kolo* „roată”, prin intermediul unei forme cu *-b-* ca bg. *kolba* „brătară” CDER 2250 (dar bg. *kolba* < tc. *kolbağ(i)* BER II, 549); lat. *pulus* „pulbere” > **polb* > *colb* CDED II, 722 (inadmisibil din motive fonetice: reflexul lui *pulus* ar fi fost **pulbe*); et. nec. DEX.

Fam.: **colbaci** s.n. „bătător de praf” 1909 (I. Cr. II, 21) ← *colb*, infl. de *gârbaci*; **colbar** s.n. (Trans.) „grămadă de paie zdrobite” 1906 (Viciu, Gl.); **colbăi** vb. „a stârni praful; a scutura de praf, a se prăfui” 1805 (Crișan, LWLH, apud TDRG²); **colbărie** s.f. „prăfărie, praf mult” 1910 (Caragiale, S. N.); **colbărie** s.f. „prăfărie, praf mult” 1870 (Costinescu, V.); **colbŭ** adj. „de culoarea colbului” 1882 (Marian, Ch.); **colbos** adj. „prăfos, de culoare prafului” 1882 (Marian, Ch.); **colbui** vb. „a stârni praful; a scutura de praf” 1893 (Coșbuc, B.); **colburatic** adj. „prăfuit” 1900 (Grigorovitza, C. G.); **colburŭ** adj. „de culoarea colbului” 1882 (Marian, Ch.); **colburos** adj. „prăfos” 1849 (Conachi, S. A.); **colbuț** s. sg. tantum (dim.) 1906 (Țiplea, P. P.).

COLBĂ¹ s.f. „brătară; verigă – brățel; anneau” 1912 (Chirițescu, Gr.).
Bg. *kolba* (< tc. *kolbağ(i)* BER II 549).

COLBĂ² s.f. (Buc.) „pat de pușcă – crosse de fusil” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 237).
Germ. *Kolben*.

COLBIȘOR s.m. (E Munt.) „varietate de pește – espèce de poisson” 1885 (H. XIV, 30).
Et. nes., probabil dim. de la un rad. *colb-* împr. din sl., cf. rus. *kolba* „Gobio fluviatilis”, ucr. *kolbel'* (cf. Vasmer, ESRJ II, 286) DA („Et. nec., cf. rus. *kolba*, ucr. *koubel'*”).

COLBOTI vb. (Buc.) „a mișca, a agita, a zgudui – secouer, agiter” 1904–1913 (Bârlea, B. II, 243), var. (refl., N Trans., despre lichide) *cloboti, coloboti* „a se strica din cauza agitării – s'altérer à cause du secouement”.

Probabil ucr. *kolebaty, kolibaty*, „a agita, a zgâlțâi” (eventual infl. de ucr. *kolotyty* „a clătina” sau de rom. *clocoti*) N. Drăganu, DR 9, 1936–1938, 206–207 // ← *colbot*, înrudit cu *colb* DA.

Fam.: **colbot** s.n. (Buc., N Trans) „prăfuială; mișcare bruscă, zguduire” 1884–1899 (Alexici, L. P. I, 16), var. *clobot²*, der. regresiv; **colbotă** s.f. (N Trans.) „ceartă, gălăgie” 1890 (Vaida, Săl.), der. regresiv.

COLCĂCI vb. (hapax Șincai, Hr. III 250) „a aresta ? – arrêter ?” 1812.

Probabil greșeală pentru *colăci* „a prinde (un hoț), a găsi (un animal pierdut)” N. Drăganu, DR 9, 1936-1938, 206 // Suspect, probabil confundat cu *corbăci* „a bate cu corbaciul” DA (care interpretează cuvântul ca „a chinui pe cineva”).

COLCĂI vb. „a clocoti; a mișuna – bouillonner; fourmiller” 1698 (Mineiul, Sept. 17^a).

Et. nes., derivat de la o bază onomatopeică DA, SDLR (cu reduplicare: *col-col*), CDER 2251, DEX (cf. *clocot* < v.sl. *klokotŭ* < rădăcina onomat. *klok-*) sau de la baza *colc-* refăcută din *colcot* = *clocot* (DA: „onomatopee, înrudită cu *colcot* (*clocot*)”) // Posibil și v.sl. *klakolŭ* „clopot” SDLR.

Fam.: **colcăială** s.f. (abstr.) 1893 (DDRF); **colcăit** s.n. (abstr.) 1893 (DDRF); **colcăitor** adj. „care clocotește” 1936 (DA).

COLCEAC s.n. (Munt., înv.) „manșon; un fel de ghetră, încheiată cu copci – manchon; jambière” 1627 (var. *colceag*, DRH B XXI, 409).

Tc. *kolçak* (< *kol* „mână”), (în v.) *kolçag*.

Fam.: **colceri**¹ s.m.pl. (Olt.) „piesă de îmbrăcăminte cilindrică, de postav, cu care se acoperă picioarele până la genunchi” 1885 (H V, 184) ← *colceac*, cu substit. finalei.

Cf. **col**¹.

COLCER s.m. (Trans.) „bărbat tânăr care are diferite atribuții la anumite sărbători, mai ales cea de paznic al încăperii cu mâncare – jeune homme investi de certaines attributions cérémonielles lors de certaines fêtes, en particulier de garder les provisions” c.1650 (Anon. Car.).

Magh. dial *kolcsár* (= *kulcsár*) < v.sl. *ključari* „chelar” < *ključŭ* „cheie”.

Fam.: **colăcărită**² s.f. „colceriță” s.f. 1892 (Marian, I.) ← *colceriță*, înfl. de *colăcar*^{1,2}; **colceri**² vb. „a face de mâncare la nunți, pomeni etc.” 1926 (Dragomir, O. M.); **colceriță** s.f. „bucătăreasă la nunți, pomeni, sărbători” 1890 (Marian, Nu.).

Cf. **clici**, **cliuci**¹, **clucer**.

COLCOVAN s.n. (Olt., Munt.) „bucată mare (de pâine, mămăligă, brânză etc.), bulgăre (de zahăr, sacâz etc.) – quignon, gros morceau” 1885 (H. V, 3), var. *molcovan*.

Probabil ← **coltovan* ← *coltuc*, cu substituirea finalei printr-un sufix augmentativ Mărgărit, CES, 81–82 // Cf. *incălei* și ucr. *kločok* „moț, zuluț” SDLR; et. nec. DA.

COLDĂRĂ s.f. (Buc.) „plapumă; obială – couverture; pièce de linge ou de drap servant de chausson” 1913 (com. A. Tomiac, în DA), var. *coldră*, *coldură*.

Ucr. *koldra* (= *kovdra*) „plapumă, pătură” (< pol. *koldru* < v.ît. *coltra* „cuvertură de pat” < lat. târzie *culcitra* < *culcita* „saltea, pernă”).

COLDUȘ¹ s.m. (Trans., Ban., Mar., Buc.) „cerșetor, sărac; orfan; (la pl., Buc.) copii mici murdari; (Buc.) păduche; vietate mare, monstru – mendiant, pauvre; orphelin; enfants déguenillés; pou; monstre” c.1650 (var. *culduș*, Anon. Car.).

Magh. *koldus* „cerșetor, sărac”.

Fam.: **coldan** s.m. (S Trans.) „sărac; haimana; venetic; (peior.) locuitor de la șes, fost iobag, care muncește cu ziuă” 1888 (Pop-Reteganul, Pov. IV, 75) ← *colduș*, cu substit. finalei DA, CDER 2253, TDRG^{2,3} // magh. *koldulni* „a cerși” TDRG¹, CADE; **coldănesc**

adj. „de coldan” 1931 (CADE) ← *coldan*; **coldău** s.m. (Mar.) „sărac, cerșetor” 1908 (Bud, P. P.) ← *colduș* sau *coldan*, cu substit. finalei; **coldui** vb. (Ban., Trans., Mar.) „a cerși” c.1650 (var. *culdui*, Anon. Car.), simplificat din **coldului* < magh. *koldul* „a cerși” (< *kold(ul)*- N. Drăganu, DR 4, 1924-1926, 154; cf. magh. *koldulni* DA), sau < scr. *koldovati*, prez. *koldujem* N. Drăganu, loc. cit.; **coldușă**¹ s.f. „fetiță murdară” 1878 (Conv. lit. XII, 355), var. *culdușă*; **coldușesc** adj. „de cerșetor” 1925 (T. Papahagi, M. 105); **colduși** vb. „(intrans.) a cerși; (refl., Ban.) a se invidia reciproc; (tranz.) a sărăci pe cineva” 1916 (Pamfile, Văzd.), var. *coldoși*, *culduși*; **colodarcă** s.f. „vagaboandă” 1913 (com. A. Tomiac, în DA), probabil ← **colodaică* ← **colodău* (= *colotău*) ° (DA: ← *colotău*); **colotan** s.m. (peior.) „țaran care a adoptat haine orășenești” 1916 (I. Cr. IX, 125) ← **colodan* ← *coldan*, *coltan* °, sau ← *colotău*, cu schimbare de sufix DA; **colotancă** s.f. 1916 (I. Cr. IX, 125) ← *colotan*; **colotău** s.m. (Buc.) „care bate drumurile, vagabond” 1913 (com. A. Tomiac, în DA) ← **colodău* ← *coldău* ° // cf. *coloti* „a fugări” DA; probabil magh. *kolotál* „a rățaci, a hoinări” (< ucr. *kolotyty*, de unde și rom. *coloti*) N. Drăganu, DR 9, 1936-1938, 207-208 (problematic deoarece verbul ucrainean are sensurile „a agita, a răscoli, a tulbura, a bate” iar termenul magh. nu a fost găsit în dicționarele consultate); **coltan** s.m. (Buc.) „persoană înaltă și slabă (poreclă dată de țaranii de la munte celor de la șes)” 1899 (Șez. V, 58), var. *colton* ← *coldan*, cf. *colotan* ° // et. nec. DA; **corduș** adj. „rău, ticălos” 1913 (Pamfile, A. R.) ← *colduș*, specializat morfo-semantic.

COLEAȘĂ [ar. *culeaș* ^g, *culeac* ^h s.n.] s.f. „mămăligă (moale); terci preparat din făină de grâu; ciulama cu lapte, fără carne; (fig.) amestecătură – différentes sortes de bouillies; (fig.) mélange” 1632 (antrop. *Koliessa*, *Kolesa*, Prodan, Urb., I, 221), var. *coleșă*, *culeașă*, (suspect) *culesă*, *culeș* s.n. „codru de mămăligă”, *culeșă*.

Et. nes., probabil magh. *köles* „mei” (termen de origine ugro-finică, cf. mansi *colas* „fiertură de făină, fiartă în apă”) Tamás, EW, 251-252, EWU, TDRG^{2,3} („cf. magh. *köles*”); termen răspândit în toate limbile slave (bg. *kuljaša*: scr. *kuliješ*, *kulja*, rus. dial. *kuleš*, *kuliš*, *kuljaš*, ucr. *kuliš*, dial. *kuleš*, belarus *kuleš*, slovac dial. *kul’áša*, *gul’áša*, pol. dial. *kulesza*), dar fără etimon slav satisfăcător (cf. Berneker, SEW I, 62, BER III, 124, ESUM III, 134, Vasmer, ESRJ; raportarea la pol. *kulić*, ucr. *kulyty* „a se chirci, a se ghemui”, bel. *kul’ac* „a se încovoia” este dificilă din motive semantice); un intermediar slav, necesar în cazul ar., este mai puțin probabil pentru dacoromână, care a putut servi ea însăși de intermediar pentru cel puțin o parte din limbile slave, cf. Tamás, loc. cit. (CDED II, 68, SDLR: prin intermediar slav, din magh. *köleskása* < *köles* „mei” + *kása* „păsat, terci”) // Scr. *kuleš* TDRG¹, CADE, DEX; bg. *kuljaša* DEX; lat. dun. **collësia* < gr. *κόλλησις* „lipire, legare împreună” (de unde „înglobare”, „coagulare”) P. Boerescu, LR 64, 2015, nr. 3, 331-332; lat. *colla* LM.

Fam.: **coleșeală** s.f. (Munt.) „mâncare fără gust; extenuare pricinuită de foame” 1901 (Rădulescu-Codin, M.) ← *coleși*; **coleșer** s.n. „băț cu care se mestecă mămăliga” 1688 (antrop. *Koliser*, Pașca, N., 212), var. *culeșer*, *culișer*; **coleși** vb. „a (se) face moale ca o coleașă, a (se) terciui, a (se) muia; (infl. de *moleși*) a (se) moleși, a fi istovit de foame” 1698 (Mineiul); **coleșit** s.n. (abstr.) 1936 (DA) ← *coleși*; **coleșitură** s.f. „moleșire” LM (1871) ← *coleși*.

COLEC/ST s.n. (anat.) „veziculă biliară – cholécyste” 1962 (DER).

Fr. *cholécyste* (< lat. savant *cholecystis* < gr. *χολή* „bilă” + *κύστις* „vezică”).

Fam.: **acolie** s.f. „absența sau diminuarea notabilă a secreției biliare” 1951 (Parhon, O. V, 532) < fr. *acholie* (< v.gr. *ἀχολία* < *ἀ-* „fără” + *χολή* „bilă”); **colecistectomie** s.f. (med.) „extirpare chirurgicală a veziculei biliare” 1969 (D. med.) < fr. *cholécystectomie*

(< *cholecyste* + *-ectomie* < gr. *ἐκτομή* „îndepărtare prin tăiere” < *ἐκτέμνειν* < *ἐκ-* „ex-” + *τέμνειν* „a tăia”); **colecistită** s.f. „inflamație a veziculei biliare” 1962 (DER) < fr. *cholécystite*; **colecistografie** s.f. „radiografie a veziculei biliare” 1962 (DER) < fr. *cholécystographie*; **colecistopatie** s.f. (med.) „denumire generică pentru bolile căilor biliare” 1962 (DER) < fr. *cholécystopathie* (< *cholécyste* + *-pathie* < gr. *-πάθεια, πάθος* „suferință” < *πάσχειν*, aor. *ἔπαθον* „a suferi”); **colecistopexie** s.f. „operație prin care se repune în poziția normală o veziculă biliară fixată prin aderențe în poziție vicioasă” 1969 (D. med.) < fr. *cholécystopexie* (< *cholécyste* + *-pexie* < gr. *πῆξις* „fixare” < *πηγύνω* „a fixa, a înfige”); **exocolecistopexie** s.f. „ablațiune a vezicii biliare și fixarea ei în afara cavității abdominale” 1997 (NDN) < fr. *exocholécystopexie* (< *exo-* < gr. *ἔξω* „în afară” + *cholécystopexie*); **pericolecistită** s.f. „inflamație a membranei care acoperă vezicula biliară și a țesutului care o înconjoară” 1969 (D. med.) – fr. *péricholécystite* (< *péri-* < gr. *περι-* „de jur împrejur” + *cholécystite*).

Cf. **colagog**, **coledoc**, **colemie**, **coleretic**, **coleric**, **colesterol**, **colină**², **colurie**¹, **holeră**, **chist**, **cistită**

COLECTĂ s.f. „strângere de bani și de obiecte într-un scop de binefacere, chetă – colecte” 1815 (Nicoară 177, apud G. Lex.).

Lat. neol. *collecta* (< part. fem. al lui *colligere* „a culege, a aduna, a strânge laolaltă” < *con-* + *legere* „a culege”), germ. *Kollekte*, fr. *collecte*.

Fam.: **colecta** vb. „a aduna, a strânge la un loc (lucruri, bani etc.), în mod organizat, pentru un anumit scop; (med., despre abcese sau răni) a face puroi, a coace” 1848 (Negulici, V.) < fr. *collecter*; **colectant** s.m. „persoană care colectează” 1851 (Stamati, D.) < fr. *collectant*; **colector**¹ s.m. (înv.) „persoană care adună fonduri, impozite, produse etc. sau care alcătuiește colecții” 1813 (var. *colector*¹, RPL), var. (Trans.) *colectâr* < fr. *collecteur*; var. *colector* < germ. *Kollektor*, posibil și lat. neol. *collector*; **colector**² adj., s.n. „(vas, tub, bazin) în care se adună sau se scurg izvoare, apă sau dejecții; aparat care colectează curent electric, informații etc.” 1885 (Ghica, Scris. 368) < fr. *collecteur*; **colectură** s.f. „agenție de vânzare a biletelor de loterie; oficiu de colectare a cărților (pentru biblioteci)” 1813 (RPL) < germ. (austriac) *Kollektur*.

Cf. **colectiv**, **colecție**, **colhoz**, **culege**, **alege**, **electiv**, **elegant**, **intelect**, **înțelege**, **lectură**, **lecție**, **legendă**, **neglija**, **prelegere**, **recoltă**, **selecta**.

COLECTIV adj., s.n. „care rezultă din participarea, din activitatea mai multor persoane; care aparține tuturor, comun; (lingv., despre substantive) care desemnează o pluralitate; grup de persoane care lucrează împreună – colectiv” 1815–1820 (Budai-Deleanu, TGR).

Lat. neol. *collectivus* (< *colligere* „a aduna, a strânge laolaltă” < *con-* + *legere* „a culege, a aduna”), germ. *kollektiv*, *Kollektiv*, fr. *collectif*.

Fam.: **colectivă** s.f. (ieșit din uz) „cooperativă agricolă de producție” 1950 (Frunză, S.) ← [*gospodărie agricolă*] *colectivă*; **colectivism** s.m. „doctrină sau tip de organizare socială în care drepturile și interesele individului sunt subordonate celor ale unor colectivități sociale sau etnice” 1889 (Caragiale, O. III, 374) < fr. *collectivisme*, ulterior și rus. *kollektivizm*; **colectivist** s.m. „adept al principiilor colectivismului; (ieșit din uz) membru al unei cooperative agricole de producție” 1899 (Caragiale, O. I, 250) < fr. *collectiviste*, cu al doilea sens, după *colectivă*; **colectivistă** s.f. 1955 (DLRLC) ← *colectivist*; **colectivitate** s.f. „grup (mare) de oameni, care trăiesc în comun” 1855 (Rom. lit.) < fr. *collectivité*;

colectiviza vb. „a transforma diverse tipuri de proprietate privată în proprietate colectivă” 1953 (Cursul scurt de istorie a PCUS, în DLRLC), refăcut din *colectivizare* ° sau, mai puțin probabil, fr. *collectiviser* DLRM, DEX; **colectivizare** s.f. „transformare a diverse tipuri de proprietate privată în proprietate colectivă” 1948 (Contemp., seria II, nr. 109, 4/2) < rus. *kollektivizacija*, cu echivalarea sufixului °// ← *colectiviza* DEX.

Cf. **colectă**, **colecție**, **colhoz**, **culege**, **alege**, **electiv**, **elegant**, **intelect**, **înțelege**, **lectură**, **lecție**, **legendă**, **neglija**, **prelegere**, **recoltă**, **selecta**.

COLECȚIE s.f. „reunire de obiecte cu valoare artistică, științifică, documentară, instructivă etc.; serie de publicații cu o anumită tematică; (înv.) colectă, chetă – collection; (vieilli) colecte” 1821 (L. Asachi, B.), var. (înv.) *colecțiune*.

Fr. *collection* (împr. din lat. *collectio* < *colligere* a aduna, a strânge laolaltă” < *con-* + *legere* „a culege, a aduna”).

Fam.: **colecționa** vb. „a strânge, a face colecții” 1896 (ȘDU¹) < fr. *collectionner*; **colecționar** s.m. „persoană care colecționează anumite obiecte” 1891 (Kogălniceanu, O. II, 612) ← *colecționa*, după fr. *collectionneur*; **colecționară** s.f. 1955 (DLRLC) ← *colecționar*.

Cf. **colectă**, **colectiv**, **colhoz**, **culege**, **alege**, **electiv**, **elegant**, **intelect**, **înțelege**, **lectură**, **lecție**, **legendă**, **neglija**, **prelegere**, **recoltă**, **selecta**.

COLEDOC s.m. (anat.) „canalul prin care se varsă fierea în duoden – cholédoque” 1830 (var. înv. *holedoh* AR), var. (înv.) *coleduc*, *holedoc*.

Lat. neol. *choledochus* (< gr. *χολήδοχος* < *χολή* „fiere” + *δοχος* „care conține” < *δέχομαι* „a primi”), fr. *cholédoque*.

Fam.: **coledocită** s.f. (med.) „inflamație a canalului coledoc” 1969 (D. med.) < fr. *cholédocite*.

Cf. **colagog**, **colecist**, **colemie**, **coleretic**, **coleric**, **colesterol**, **colină**², **colurie**¹, **holeră**.

COLEG s.m. „persoană care învață sau lucrează împreună cu altele într-un anumit loc – collègue” 1717–1723 (var. *colliga*, Cantemir, Hr.), var. (înv.) *colegă*² s.m.

Fr. *collègue* (împr. din lat. *collega*). Var. *collega*, *colegă* < lat. neol. *collega*, inițial „membru al unui colegiu de preoți sau magistrați” (< *con-* + *lex, legis* „lege”, cf. *collegium*, aplicat persoanelor care se bucurau de aceleași atribuții).

Fam.: **colegă**¹ s.f. 1925 (Teodoreanu, M. 404); **colegial** adj. „de coleg, camaraderesc; (despre conducere) exercitată de un grup de persoane cu puteri egale; referitor la un colegiu (canonial)” 1829 (var. *colegial*, AR 42) < germ. *kollegial* „camaraderesc, de coleg”, fr. *collégial* „(putere) exercitată în comun; referitor la un colegiu canonial”, ambele împr. din lat. *collegialis* < *collegium* „colegiu”; **colegialitate** s.f. „purtare, spirit, sentimente de coleg; mod de guvernare în care conducerea este exercitată de mai multe persoane cu puteri egale” 1866 (Măiorescu, D. I, 229) ← *colegial*, după germ. *Kollegialität*; **colegian** s.m. (înv.) „elev de colegiu, licean” 1900 (Barcianu, D.) < fr. *collégien*; **colegiu** s.n. „organ colectiv consultativ sau de conducere, politic, juridic, medical, bisericesc etc.; asociație profesională; instituție de învățământ mediu sau superior; (înv.) categorie electorală, în unele state, stabilită după avere sau ocupație” 1702 (var. înv. *coleghiom* P. Pr.), var. (înv.) *coleghiu*, *coleghium*, *coleghie* s.f. < lat. neol. *collegium* „colegiu de magistrați sau preoți; asociație profesională, corporație”, germ. *Kollegium*, fr. *collège*; var. *coleghiom* < magh. *kol(l)égyom*, var. (înv.) a lui *kollégium* (< lat. *collegium*); var. *coleghie* < rus. *kollegija*; **ex-coleg** s.m. „fost coleg” 1878 (Măiorescu, D. II, 506); **necolegial** adj. „(despre purtări,

atitudinii) nepotrivit în relațiile dintre colegi” 1931 (CADE) ← *colegial*; **necolegialitate** s.f. (abstr.) 1936 (DA) ← *necolegial* sau *colegialitate*.

Cf. **lege**.

COLEI vb. „a îndepărta părul de pe pieile unor animale, prin aplicarea unor substanțe depilatoare – enchaussener” 1949 (în forma de supin, LTR¹; atestat în forma *coleire* în 1959, LTR²).

Et. nes., probabil fr. *coller* „a lipi”, cf. *cola*², explicabil prin faptul că pasta folosită în acest procedeu se lipește de piele ° // Et. nec. DEX.

COLEMBOLĂ s.f. (zool.) „clasă de artropode – Collembolae” 1962 (DER).

Fr. *collembole*, lat. savant *Collembola* (< gr. κόλλα „lipici” + ἔμβολον „obiect care se înfige, țârș, piston etc.”, cu referire la trompa acestor animale < ἐμβάλλειν „a arunca în, a vârî” < ἐν- „în” + βάλλειν „a arunca”).

Cf. *coală*, *cola*², **colagen**, **colenchim**, **colodiu**, **colografie**, **coloid**, **decola**, **diavol**, **discobol**, **emblemă**, **embolie**, **hiperbolă**, **metabolism**, **parabolă**, **peribol**, **problemă**, **simbol**.

COLEMIE s.f. „creștere a cantității de bilirubină sau a altor compuși ai bilei în sânge – cholemie” 1962 (DER).

Fr. *cholémie* (< *cholé-* < gr. χολή „fiere” + -(h)*émie* < gr. αἷμα „sânge”).

Cf. **colagog**, **colecist**, **coledoc**, **coleretic**, **coleric**, **colesterol**, **colină**², **colurie**¹, **holeră**, **hemato-**, **hemo-**.

COLENCHIM s.n. (bot.) „țesut de susținere aflat sub epiderma organelor în curs de creștere, format din celule cu membrane celulozice puternic și inegal îngroșate – collenchyme” 1962 (DER).

Fr. *collenchyme* < germ. *Kollenchym* < gr. κόλλα „lipici” + [Par]enchym „parenchim” < gr. παρέγχυμα „țesut al organelor interne (considerat a fi format din sângele scurs din vene) < παρεγχεῖν „a turna pe lângă” < παρα- „pe lângă” + ἐν- „înăuntru” + χέειν „a vărsa”.

Cf. *coală*, *cola*², **colagen**, **colembolă**, **colodiu**, **colografie**, **coloid**, **decola**, **parenchim**.

COLEOPTER s.n. „ordin de insecte cu patru aripi dintre care cele două superioare, întărite, au rol de protecție pentru celelalte două, care sunt subțiri și servesc la zbor – coléoptère” 1806 (pl. *coleoptere*, Șincai, I. nat. 79), var. *coleopteră* s.f.

Lat. savant (pl.) *Coleoptera* (< gr. κολεόπτερος „(insectă) cu aripile în teacă” < κολεός „teacă” + πτερόν „aripă” < πέτεσθαι „a zbura”), fr. *coléoptère(s)*.

Cf. **coleoptil**, **coleuriză**, **pter(o)-**, **-pter**.

COLEOPT/L s.n. „prima frunză, în formă de teacă, care învelește mugurașul embrionului la graminee – coléoptile” 1962 (DER).

Fr. *coléoptile* (< gr. κολεός „teacă” + πτίλον „pană subțire, puf, aripă de insectă, foiță” < πέτεσθαι „a zbura”, cf. πτερόν „aripă”).

Cf. **coleopter**, **coleuriză**.

COLEORIZĂ s.m. „organ membranos, în formă de sac sau de degetar, care acoperă radica embrionului la unele plante monocotiledonate – coléorrhize” 1871 (LM).

Fr. *coléorrhize* (< gr. *κολεός* „teacă” + *ρίζα* „rădăcină”).

Cf. **coleopter**, **coleoptil**, **rizo-**, **rizom**, **micoriză**, **piloriză**.

COLERETĂ s.f. „guler apretat din țesătură fină sau din dantelă (încrêțit sau plisat) – collerette” 1961 (DN¹).

Fr. *collerette* (< *collier* „colier, obiect pus în jurul gâtului” < lat. *collāre*, *collārium* < *collum* „gât”).

Cf. **col**², **colet**^{1,2}, **colier**, **culare**, **decolta**.

COLERETIC adj., s.n. „(substanță) care stimulează secreția biliară a ficatului – cholérétique” 1962 (DER).

Fr. *cholérétique* (termen savant internațional, cf. germ. *Choleretikum*, engl. *choleric*, format pe baza gr. *χολή* „bilă” după modelul lat. *diureticus*, *diureticum* „diuretic”, germ. *Diuretikum*, fr. *diurétique* < gr. *διουρητικός* < *διουρέιν* „a (se) transforma în urină” < *δια-* + *ούρον* „urină”).

Fam.: **colereză** s.f. „proces de elaborare a bilei de către celulele hepatice” 1962 (DER) < fr. *cholérèse* (termen savant internațional, cf. engl. *choleresis*, germ. *Choleresese*, it. *coleresi*, construit pe baza gr. *χολή* „bilă” după modelul lat. *diuresis* „diureză”, fr. *diurèse*, it. *diuresi*).

Cf. **colagog**, **colecist**, **coledoc**, **colemie**, **coleric**, **colesterol**, **colină**², **colurie**¹, **holeră**.

COLERIC adj., s.m., s.f. „(persoană) care se înfurie ușor, care are izbucniri de mânie – colérique” 1785 (var. *holeric*, Strilbițki, Fiziogn. 104).

Fr. *colérique* (împr. din lat. *cholericus*, propriu-zis „suferind de bilă” < gr. *χολερικός* „bolnav de holeră” < *χολέρα* „holeră”, cu sensul modificat după *χολή* „bilă”; potrivit teoriei umorilor, secreția sporită de bilă era asociată cu temperamentul irascibil). Var. *holeric* < lat. neol. *cholericus*, ngr. *χολερικός*.

Cf. **colagog**, **colecist**, **coledoc**, **colemie**, **coleretic**, **colesterol**, **colină**², **colurie**¹, **holeră**.

COLESTEROL s.m. „substanță grasă din clasa sterolilor, prezentă în celule și în lichidele corpului, care influențează permeabilitatea față de lichide a membranelor celulare – cholestérol” 1959 (LTR²).

Fr. *cholestérol* < *cholestérine* (termen creat de chimistul francez Michel Eugène Chevreul pe baza gr. *χολή* „bilă” și *στερρός*, *στερεός* „solid, tare”) cu finala modificată după *alcool* în urma descoperirii că această substanță aparține clasei alcoolilor.

Fam.: **anticoolesterol** s.n., adj. invar. „(substanță) care reduce colesterolul din sânge” 1977 (Scânțea 25 febr., 5, în DCR³); **colesterină** s.f. „colesterol” 1949 (LTR¹) < fr. *cholestérine*.

Cf. **colagog**, **colecist**, **coledoc**, **colemie**, **coleretic**, **coleric**, **colină**², **colurie**¹, **holeră**, **sterol**.

COLET¹ s.n. „pachet expediat prin poștă – colis” 1825 (Furnică, D. C. 319).

Fr. *colis* (< it. *colli*, pl. lui *collo* „gât; obiect mare care se transportă (inițial: purtat pe ceafă)”, pătruns ca termen de comerț în Lyon și Marsilia, FEW II 918), cu finala modificată după *pachet*.

Fam.: **coletărie** s.f. „mulțime de colete; serviciu poștal pentru colete” 1949 (LTR¹).
Cf. **col²**, **coleretă**, **colet²**, **colier**, **culare**, **decolta**.

COLET² s.n. (bot.) „zonă de trecere între rădăcină și baza tulpinii – collet” 1962 (DER).
Fr. *collet*, propriu-zis „guler” < v.fr. *col* „gât” < lat. *collum*.
Cf. **col²**, **coleretă**, **colet¹**, **colier**, **culare**, **decolta**.

COLHOZ s.n. „formă de cooperativă agricolă de producție în fosta Uniune Sovietică – kolkhoze” 1948 (Sahia, S. A. 13).

Rus. *kolhoz* < *kollektivnoe chozjajstvo* „gospodărie colectivă” (*kollektivnyj* „colectiv” + *chozjajstvo* < *chozjain* „stăpân”, împr. dintr-o limbă turcică, cf. tăt. *chodža*, turc *hoca*).

Fam.: **colhoznic -ă** adj., s.m. s.f. „care ține de colhoz; membru al unui colhoz” 1948 (Contemp. nr. 105, 12/3) < rus. *kolchoznyj*, adaptat după derivatele în *-nic*.

Cf. **colectiv**, **hoge**.

COLIBACIL s.m. „bacterie prezentă, în mod normal, în intestinul gros, care poate invada, în stări patologice, și alte organe – colibacille” 1931 (CADE).

Fr. *colibacille* (< *coli-* < gr. *κόλον* „colon¹” + *bacille* „bacil”, împr. din lat. *bacillus* „bastonaș” < *baculus* „baston”).

Fam.: **colibaciloză** s.f. „boală infecțioasă provocată de colibacili” 1955 (DLRLC) < fr. *colibacillose*.

Cf. **colon¹**, **bacil**.

COLIBĂ¹ s.f. „adăpost din lemn pentru oameni (mai rar, pentru animale), acoperit cu paie, crengi, scânduri sau șindrilă; locuință a ciobanilor pe timp de iarnă, stână; casă mică, sărăcăcioasă; înveliș pentru a proteja de ger roțile morii în timpul iernii; numele unei constelații – cabane, hutte, baraque, étale, tonnelle; enveloppe préservant du gel les roues du moulin; Couronne boréale” 1560–1561 (Coresi, Tetr.).

V.sl., m.bg., scr. *koliba* (< gr. *καλύβη*).

Fam.: **colibar** s.m. „om care locuiește într-o colibă; paznic al unei colibe; meșter de colibe; (la pl.) numele sărbătorii Sfântului Ioan Colibașul” 1870 (Costinescu, V.); **colibaș** s.m. „om care locuiește într-o colibă” 1640 (Prav. Gov.) ← *colibă¹* sau m.bg. *kolibaš*; **colibi** vb. (hapax Anon. Car.) „a locui într-o colibă ?” c.1650; **colibioară** s.f. (dim.) 1683 (Dosoței, V. S. febr. 68°); **colibită** s.f. (dim.) c.1650 (Anon. Car.); **colibnic** s.m. (înv.) „sfânt care locuiește într-o colibă, probabil Sfântul Ioan Colibașul” 1683 (Dosoței, V. S. ian. 14^v); **colibuță** s. f. (dim.) 1825 (LB).

COLIBRI s.m. „pasăre de dimensiuni foarte mici, cu pene viu colorate și strălucitoare, originară din America tropicală (pasărea-muscă) – colibri” 1851 (Stamati, D.), var. *colibri*, (înv.) *colibriu*, *colibru*.

Fr. *colibri* (apărut întâi în limba franceză din Antile), cu origine neclară, explicat de G. Esnault, *Revue Philologique Française* 26, 1912, 291–313, prin occ. *colobro*, *colubro* „specie de șarpe”, datorită mișcărilor bruște ale păsării, soluție considerată îndoielnică în TLF.

COLICĂ s.f. (med., mai ales la pl.) „durere abdominală intensă – colique” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *colicus*).

Lat. neol. *colica* (substantivare a formei fem. a adj. *colicus* < gr. κωλικός < κῶλον, formă târzie pentru κῶλον „colon”¹), probabil prin confuzie cu κῶλον „membru”), fr. *colique*.

Fam.: **coleşi** [acc. nec., accentuat *coleşi* în DA] s.pl. (pop.) „colică” 1885 (H. XIV 22, 67) ← pl. *colici*, cu substit. finalei; **colic** adj. „care se referă la colon”¹ 1962 (DER I) < fr. *colique* (împr. din lat. *colicus*); **colicaş**, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de colici” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *colicus*); **colicos** adj. „care suferă de colici” 1857 (Polizu, V.).

Cf. **colon**¹, **colibacil**.

COL/E¹ s.f. sg. tantum (Trans.) „grâu fiert – froment bouilli” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., probabil ← **coliyije* sau **colăyije* (cf. *călăie*, *călăvie*) ← *colivă* (DA: „cf. *colivă*”).

COLIER s.n. „bijuterie (şirag, salbă) purtată în jurul gâtului – collier” 1863 (Filimon, Ciocoi 148), var. (inv.) *coliet*.

Fr. *collier* (< lat. *collāre*, *collārium* < *collum* „gât”).

Cf. **col**², **coleretă**, **colet**^{1,2}, **culare**, **decolta**.

COLIGARE s.f. (log.) „acţiunea de a sintetiza mai multe observaţii; (chim.) formarea unei legături covalente prin unirea a doi atomi sau radicali liberi – colligation” 1959 (LTR² V).

Fr. *colligation* (împr. din lat. *colligatio* < lat. *colligare* „a lega împreună” < *con-* + *ligare* „a lega”, cu sensul din logică probabil după engl. *colligation*), cu echivalarea sufixului.

Fam.: **coligativ** adj. (despre proprietăţi ale soluţiilor) „care depinde numai de numărul, şi nu de natura particulelor dizolvate în soluţie” 1949 (LTR¹ I) < fr. *colligatif*; **colligatum** s.n. (livr.) „volum alcătuit din două sau mai multe lucrări diferite legate împreună” 1962 (DER I) < lat. neol. *colligatum* (part. lui *colligare*).

Cf. **lega**.

COLIL/E s.f. „plantă erbacee, cu numeroase tulpini lungi şi foarte subţiri, acoperite de peri lungi şi moi, semănând cu un mănunchi de pene albe; albeaţă (a părului) – stipe plumeuse (*Stipa pennata*); blancheur (des cheveux)” 1805 (Crişan, LWLH, 46, apud TDRG³), var. *coilie*, *colalie*, *colălie*, *coelie*, *colie*², (Ban.) *ililie*.

V.sl. **kovylī*, scr. *kovilje*, ucr. *kovyle*, *kovyl’*, cu asimilarea lui *v-l* din **covilie* în *l-l*.

Fam.: **coliliu** adj. „alb (ca o colilie)” 1835 (Gorjan, H. I. 116).

COLIMA vb. (fiz.) „a transforma un fascicul de raze divergent sau convergent într-unul paralel; a regla un instrument optic pentru a viza o anumită direcţie – collimater” 1960 (LTR² VI, 283).

Refăcut din *colimaţie*, după engl. *collimate* (< lat. savant *collimare* „a alinia”, lectură greşită, în unele manuscrise medievale, a lat. *collineare* < *con-* + *linea* „linie”) ° // Lat. neol. *collimare* DEX.

Fam.: **colimator** s.n. „(fiz.) dispozitiv optic folosit pentru colimarea fasciculelor de raze; (topogr.) instrument optic pentru determinarea aproximativă a unei direcţii” 1962 (DER I) < fr. *collimateur*, engl. *collimator*; **colimaţie** s.f. „reglare a instrumentelor optice în scopul realizării unei coincidenţe între axa lor optică şi cea de vizare” 1862 (var. *colimaţiune*, Antonescu, D.) < fr. *collimation*, germ. *Kollimation*, engl. *collimation*.

Cf. **linie**, **ie**, **in**.

COLIMVITRĂ s.f. (înv.) „vasul în care sunt botezați copiii, cristelniță – fonts baptismaux” 1646 (Prav. Mold.), var. grafică *colinvitră*.

Ngr. *κολυμβήθρα* < v.gr. *κολυμβήθρα* „bazin” < *κολυμβάιν* „a se cufunda” < *κόλυμβος* „cufundar (pasăre acvatică)”.

COLIN¹ s.m. (Ban.) „ramificație a tulpinii unui copac, cracă – branche, rameau” 1892 (Hodoș, P. P. 73).

Et. nec. // ← *colnare* DA.

COLINĂ¹ s.f. „deal mai mic, delușor – colline” 1812 (Maior, Înv. pom.), var. *colin²* s.n. Fr. *colline* (< it.), it. *collina* (< lat. târziu *collīna*, substantivare a femininului adj. *collinus* < *collis* „deal”).

Fam.: **colinar** adj. (despre forme de relief „cu coline” 1975 (RL, 17 XII, în DCR²) < fr. *collinaire* sau ← *colină*; **coliniță** s.f. (dim.) 1900 (Mat. folk. 1274), var. *coleniță*, *colniță²*; **colinos** adj. „cu coline” 1806 (Șincai, Economia, 144); **intracolar** adj. „care este situat între coline, dominat de jur împrejur de coline” 1962 (DER I) ← *colinar*.

COLINĂ² s.f. (chim.) „amină care face parte din complexul vitaminei B, utilizată în tratamentul hepatitelor – choline” 1962 (DER I).

Fr. *choline* (< gr. *χολή* „fiere”, cu sufixul *-ine*).

Fam.: **colinergic** adj. „care se referă la o acțiune stimulantă, activată sau transmisă cu ajutorul colinei” 1969 (D. med.) < fr. *cholinergique* (< *choline* + [*én*] *ergique* < *énergie* < gr. *ἐνέργεια* „activitate”).

Cf. **colagog**, **colecist**, **coledoc**, **colemie**, **coleretic**, **coleric**, **colesterol**, **colurie¹**, **holeră**.

COLINDĂ s.f. „cântec ritual (de Crăciun); colac care se dă colindătorilor; băț de colindător – chant rituel (de Noël); gimblette que les chanteurs de Noël reçoivent des habitants au bénéfice desquels ils chantent; houlette des chanteurs de Noël” c.1650 (Anon. Car.), var. (Trans.) *colindră*, (Trans., Mar.) *corindă*.

V.sl. *kolęda* „ziua de Anul Nou” (< lat. *calendae* „prima zi a lunii”). Var. *corindă*, posibil prin contaminare cu o formă moștenită **cărintă* sau **cărinde* DA, CDER 2264.

Fam.: **bolindeață** s.f. „colindeț¹” 1893 (DDRF), var. *bolindeț* s.n. ← *colindeață* + *bobârnac* (Munt.) „colăcel”; **călindău** s.n. (Trans.) „buștean care se arde în noaptea de Crăciun” 1898 (Gaz. Săt. XIV); **colind** s.n. „colindă; colindat” 1871 (LM) ← sg. refăcut din pl. *colinde* sau der. regresiv din *colinda*; **colinda** vb. „a umbla, în seara de Crăciun sau de Anul Nou, din casă în casă, cântând colinde; a umbla de colo până colo, dintr-un loc în altul” 1718–1729 (R. Popescu, Ist. 497), var. (Trans.) *colindra*, (Crișana) *corinda*; **colindar** s.m. „colindător” 1914 (Pamflie, Cr.) ← *colindă* sau ← *colind*; **colindaș** s.m. „colindător” 1886 (Barcianu, D.) ← *colindă* sau ← *colind*; **colindat** s.n. (abstr.) 1893 (Marian, Sa.) ← *colinda*; **colindăbăt** s.n. „bățul cu care se pleacă la colindat” 1922–1923 (DR III, 1068) ← *colindă* + *băt*; **colindăresc** adj. „de colindar” 1897 (Șez. IV, 11) ← *colindar*; **colindător**, **-toare** adj., s.m., s.f. „persoană care colindă” 1849 (Conachi, S. A. 123) ← *colinda*; **colindătură** s.f. (abstr.) 1849 (Conachi, S. A. 281) ← *colinda*; **colindeață** s.f. „colăcel care se împarte colindătorilor” 1874 (Teodorescu, Înc.), sg. refăcut din pl. *colindețe* al lui *colindeț¹*; **colindeț¹** s.n. „colindă; colindat; colăcel care se împarte colindătorilor” 1871 (LM); **colindeț²** s.m. „colindător” 1886 (Barcianu, D.), var. *colindete* (sg. refăcut), *colindreț* ← *colindă* sau ← *colinda*; **colindiș** s.n. „colindat” 1909 (Rădulescu-Codin –

Mihalache, Muscel, 95) ← *colinda*; **colindită** (dim.) 1898 (Marian, S. R. I); **colindroi**¹ s.m. „hoinar” 1850 (var. *calindroi*², Alecsandri, Op. I, 195), var. *calendroi*² ← *colindră* (= *colindă*); **colindută** s.f. (dim.) 1925 (T. Papahagi, M.).

Cf. **calendar**, **calende**, **cărintdar**¹.

COL/R s.n. „medicament folosit în tratamentul unor afecțiuni ale ochilor – collyre” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt.), var. *coliriu*.

Fr. *collyre* (împr. din lat. *collyrium* < gr. *κολύριον* id. < *κollúra* „pâinișoară”).
Var. *coliriu* < lat. neol. *collyrium*.

Fam.: **colurie**² s.f. (înv.) „medicament (lichid) pentru boli ale ochilor” 1776 (Mineiul), var. *colirie* < lat. neol. *collyrium*, probabil cu pronunțarea germană a lui *y*.

COLIVĂ s.f. „(în practicile religioase ortodoxe) grâu fiert îndulcit, amestecat cu nuci, care se împarte pentru pomenirea morților – gâteau fait de blé sucré et de noix, donné en charité pour la commémoration des morts” 1588 (Hasdeu, CB I, 195), var. *colibă*².

V.sl. sau slavon *kolivo* (< m.gr. *κόλλυβον* id. < v.gr. *κόλλυβον* „mică prăjitură rotundă”).

Fam.: **colivar** s.m. „mâncător de colivă, persoană care aleargă pe la înmormântări și parastase ca să mănânce colivă, pomanagiu” 1743 (antrop., Neculce, L. 460); **colivărită** s.f. 1902 (Șez. VII, 74) ← *colivar*; **colivioară**¹ s.f. (dim.) 1866 (Alecsandri, P. P.); **încolivat** adj. (formațiune populară glumeată, în vers) 1908 (I. Cr. 81).

Cf. **călăvie**.

COLIVIE s.f. „cușcă mică, făcută din vergele de metal sau de lemn, în care sunt ținute păsări cântătoare sau decorative; construcție de metal acționată mecanic, care servește la transportarea persoanelor și materialelor în puțurile unei mine – cage” 1620 (var. *culvie*, Moxa, C.).

M.bg. *kulivija* (= *klivija*) < m.gr. *κλουβί(ου)*, *κλωβί(ου)* (BER II, 474: ngr.), dim. lui *κλωβός* id.

Fam.: **colivioară**² s.f. (dim.) 1895 (TDRG¹).

COLIZIUNE s.f. „ciocnire violentă între două corpuri; ciocnire de forțe, tendințe, interese contrare în domeniul relațiilor umane – collision” 1816 (G. Lex., apud TDRG³), var. (înv.) *colizie*.

Fr. *collision*, lat. neol. *collisio*, *-onem* (< *collidere* „a ciocni” < *con-* + *laedere* „a lovi, a răni”).

Fam.: **colida** vb. (Trans., înv.) „a se ciocni, a fi în conflict; a se întâmpla în același timp” 1880 (Eminescu, O. XI, 31) < lat. neol. *collidere*, cf. și germ. *kollidieren*.

Cf. **elida**, **leza**.

COLMATA vb. „a astupa porii unui material prin introducerea unei substanțe coloidale în masa lui; (despre ape curgătoare, refl.) a-și înceta total sau parțial curgerea ca urmare a depunerii de aluviuni – colmater” 1939 (SDLR).

Fr. *colmater* (< *colmate* < it. *colmata* „umplere a unei depresiuni cu sedimente, pentru transformarea în teren agricol; terenul astfel obținut”, part. vb. *colmare* < *colmo* „culme” < lat. *culmen*).

Fam.: **colma** vb. (înv.) „a înălța nivelul pământului” 1939 (SDLR) < it. *colmare*; **colmataj** s.n. (abstr.) < fr. *colmatage* 1939 (SDLR); **decolmata** vb. „a îndepărta materialul

aluvionar depus de apele curgătoare” 1978 (DN³) < fr. *décolmater* ° sau ← *colmata* DLR; **decolmataj** s.n. (abstr.) 1978 (DN³) < fr. *décolmatage*.

Cf. **culme**.

COLNARE s.f. (Mold., Buc.) „ramură (de copac), ramificație a rădăcinii, rădăcină – rameau, (ramification d'une) racine” 1890 (Marian, Nu.).

Et. nes., posibil înrudit cu bg. *klon* „ramură” DA, SDLR.

Cf. **colîn**¹.

COLNĂ¹ s.f. (Trans.) „construcție țărănească primitivă, care servea la păstrarea uneltelor sau la adăpostirea vitelor, șopron; colibă la vie – hangar paysan, hutte dans une vigne” 1780–1801 (Micu, D.).

Refăcut din *colniță* < scr. *kolnica* „adăpost pentru căruțe” (< *kolo* „roată; căruță”) CADE („cf. *colniță*” < scr.) sau slovac *kolna* „adăpost pentru căruțe” (< *kolo* „roată; căruță”) Tamás, EW, 252–253 (probabil) (DA: „sl. *koln(ic)a*, ceh. *kolna*, *kolnice*, scr. *kolnica*”, CDER 2268: „sl. *koln(ic)a*”, TDRG^{2,3}: cf. ceh. *kolna*) // Scr. *kolna* DEX (atestat doar ca adj. fem. „referitor la căruță”).

Fam.: **colnicioară** s.f. (dim.) 1892 (Marian, Î. 249); **colniță**¹ s.f. (Trans., Mold.) „adăpost pentru oi sau pentru vite, construit din nuiiele și acoperit cu paie” 1806 (Șincai, Economia, 88) < scr. *kolnica*.

Cf. **colac**, **colar**¹, **colnic**¹.

COLNIC¹ s.n. „drum îngust care trece peste un deal sau printr-o pădure; loc mic, în pădure, lipsit de arbori, luminiș; deal mai mic; vârf de deal – sentier (qui monte une colline ou traverse une forêt); clairière; (crête d'une) colline” 1530 (top. *Colnicul*, DERS), var. *câlnic*, *colnic*¹, (hapax Odobescu) *colnice* s.f.

Bg. *kolnik*, scr. *kolnik* „drum de care” DA, CADE, SDLR, DEX sau v.sl. **kolinikŭ* Mihăilă, CELR, 144 (< *kolo* „roată”, la pl. și cu sensul „car”). Sensul „deal”, posibil infl. de **holmik* (< ucr. **holmik* < *holm* „deal”, cf. rus. *holmik* „delușor”, rom. *holm* „deal”) °. Var. *colnice*, sg. refăcut din pl. *colnice* al lui *colnic*¹.

Fam.: **colnă**² s.f. (Ban.) „vârf de deal golaș, în pădure, colnic” 1884 (H XVIII, 278) ← *colnic*¹, derivat regresiv ° // confundat cu *colnă*¹ DA; **colnicel** s.n. (dim.) 1532 (top., DERS); **colnicos** adj. (rar) „deluros” 1899 (Sbiera, F. S.); **colnicuț** s.n. „deal mai mic” 1908 (Bud, P. P.).

Cf. **colac**, **colar**¹, **colnă**¹.

COLNIC² s.n. „parte a plugului care servește ca punct de sprijin – appui de la charrue” 1900 (Mat. folk.).

Probabil bg. dial. *kolnik* „primul din cele trei cuie de fier dintre partea dinainte și cea de deasupra a proțapului” Nestorescu, CE, 46–47 // Confundat cu *colnic*¹ DA.

COLNICI vb. „(despre oi) a căpia; (despre oameni, mai ales despre copiii) a răci; a nu-și găsi locul; a se pipernici – (en parlant des moutons) avoir le tournis; (au sujet d'une personne) s'enrhumer; avoir la bougeotte; se ratatiner” 1901 (Rădulescu-Codin, M.).

Probabil ucr. *kolinjačyty* (despre oi, găini etc.) „a fi bolnav de picioare” (< *kolino* „genunchi”) Nestorescu, CE, 46 // ← *colnic*³, același cu *colnic*¹, derivat din sl. *kolo* „roată”, cu evol. semantică explicată prin mișcarea în cerc a oii bolnave de capie DA.

Fam.: **colnic**³ s.n. (Olt., Ban.) „boală de picioare la vite” 1884 (H V, 73) ← *colnici* Nestorescu, CE, 46 // același cu *colnic*¹ DA; **colniceat** adj., s.m. (Buc.) „bolnav de picioare, paralizat, care nu merge drept; băiat poznaș” 1913 (com. A. Tomiac, în DA); **colnicit** adj. (mai ales despre copii) „ferit prea mult de boli, cocoloșit” 1901 (Rădulescu-Codin, M.).

COLOADĂ s.f. (Mar., Buc.) „buturugă, lemn rupt de vânt, căzut la pământ – billot, bois brisé par le vent, tombé sur terre” 1913 (com. A. Tomiac, în DA), var. *colodă*.

Ucr. *koloda* „butuc”.

Cf. **călădău**.

COLOANĂ s.f. „stâlp cilindric de marmură, piatră, lemn etc., destinat să susțină o parte dintr-un edificiu sau să-l ornamezeze; fiecare dintre secțiunile verticale în care se împarte o pagină scrisă; șir vertical (într-un tabel); formație realizată prin dispunerea în adâncime a unor mulțimi (de oameni, animale, vehicule) aflate în deplasare; masă de lichid conținută într-un tub; (în expr. ~ *vertebrală*) șira spinării – colonne” 1691 (Mărgăritare).

Ngr. *κολώνα* (< it.) DÎLR, it. *colonna* (< lat. *columna*) SDLR, DÎLR, fr. *colonne* (< lat.) DA, CADE, CDER 2269, DEX // Lat. neol. *columna* CDER 2269 (pentru atestările din limba veche), TDRG^{2,3}.

Fam.: **autocoloană** s.f. (rar) „coloană de automobile” 1974 (RL 19 dec. în DCR¹); **colonadă** s.f. „ansamblu de coloane dispuse într-unul sau mai multe șiruri, formând, în cadrul unui edificiu, un peron ori o galerie” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *colonnade*; **colonetă** s.f. (dim.) 1857 (Negruzzi, P. T.) < fr. *colonnette*; **colonită** s.f. (dim.) 1936 (DA); **intercolonament** s.n. „distanță între două coloane, stâlpi sau pilaștri aparținând aceluiași edificiu” 1951 (LTR¹), adaptare a fr. *entrecolonnement* (creat după lat. *intercolumnium*); **încolona** vb. (despre un grup de oameni, de vehicule) „a (se) așeza într-o coloană, a forma o coloană (de marș)” 1939 (SDLR).

Cf. **colonat**¹, **colonel**^{1,2}, **columelă**, **columnă**.

COLOBAIE s.f. (Romanești, Gorj, hapax Mat. folk. 620) cuvânt dintr-un descântec, cu sens neclar – mot à sens obscur atestată dans une incantation 1900.

Probabil ← *[vâi] *colovâi*, creație contextuală în versuri, pe modelul *leu paraleu, laie bucălaie, lie ciocărlie* (cu paronomază) °.

COLOBOȚI vb. (Apuseni) „a încâlci, a încurca (vorba) – balbutier, bégayer, bafouiller” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.).

Et. nes., posibil același cuvânt cu *colboti, coloboti* (< ucr.), eroare grafică sau infl. de *boți, ameți* etc. N. Drăganu, DR 9, 1936–1938, 206–207, sau magh. *kalabál* „a vorbi încurcat” DA (îndoielnic după Tamás, EW, 10).

COLOCA vb. (rar, înv.) „a investi bani: a înscrie un creditor, în raport cu altul, în ordinea reglementată de lege pentru plățirea creanțelor – colloquer” 1857 (Polizu, V.).

Fr. *colloquer* (împr. din lat. *collocare* „a plasa, a pune la un loc” < *con-* + *locare* < *locus* „loc”).

Fam.: **colocație** s.f. (abstr.) 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.), var. *colocațiune* < fr. *collocation*.

Dublet etim.: **culca**. Cf. **cuș**¹, **cușetă**, **loc**, **alocație**, **locație**.

COLOCAZIE s.f. „plantă tropicală cu frunze foarte mari, cultivată ca plantă ornamentală de interior – Colocasia” 1871 (LM).

Lat. neol. *colocasia* (< gr. *κολοκάσιον*).

COLOCVIU s.n. „convorbire, discuție (pe o temă dată); reuniune științifică; formă de examen oral – colloque” 1667–1669 (var. *colocfium*, C. Cantacuzino, N. I.).

Lat. neol. *colloquium* (< *colloqui* < *con-* + *loqui* „a vorbi”), cu sensuri după fr. *colloque*.

Fam.: **colocvial** adj. „de conversație (familiară)” 1933 (Eliade, M.) < engl. *colloquial*.

Cf. **alocuțiune**, **elocvent**, **locuțiune**, **locvace**.

COLODIU s.n. sg. tantum „soluție obținută prin dizolvarea nitrocelulozei într-un amestec de eter și alcool și care, prin evaporare, lasă o peliculă aderentă – collodion” 1859 (Isis 38).

Lat. neol. *collodium* (< v.gr. *κολλιώδης* „care lipește” < *κόλλα* „lipici”) DA, TDRG¹, fr. *collodion* (< engl. *collodion*, adaptare a lat. med. *collodium*) CADE, DEX.

Cf. **coală**, **cola**², **colagen**, **colembolă**, **colenchim**, **colografie**, **coloid**, **decola**.

COLOFON¹ s.n. (livr.) „notă la sfârșitul unei cărți, prin care se dau informații privind editarea ei – colophon” 1966 (DN²).

Fr. *colophon* (< gr. *κολοφών* „culme”, în sensul de „încununare, desăvârșire, sfârșit”).

Cf. **colofoniu**.

COLOFONU s.n. „materie rășinoasă folosită în industria hârtiei, a lacurilor etc. sau pentru frecarea arcușului la instrumente cu coarde, sacâz – colophane” 1870 (var. *colofan*, Costinescu, V.), var. *colofon*².

Germ. *Kolophonium* (< lat. *colophonía* [*resina*] „rășină de Colophon” < gr. *Κολοφώνιος* „din Kolophon” < *Κολοφών*, numele unui oraș din Asia Mică < *κολοφών* „culme”) DA, SDLR, DEX // Ngr. *κολοφώνιοι* CADE, DEX.

Var. *colofan* < fr. *colophane* (< *colophone*, cu finala modificată, probabil, după derivatele în *-phane* TLF).

Cf. **colofon**¹.

COLOGRAFIE s.f. „procedeu de tipărire la care se folosește, ca formă de tipar, un strat de gelatină, aplicat pe un suport rigid (carton, lemn, sticlă etc.) – collographie” 1959 (LTR²).

Fr. *collographie* (< *collo-* < gr. *κόλλα* „lipici” + *-graphie* < gr. *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Fam.: **fotocolografie** s.f. „procedeu de tipărire în care se folosește ca formă de tipar un strat de gelatină sensibilizat la acțiunea luminii și transformat într-un clișeu imprimabil prin reproducere fotomecanică” 1950 (LTR¹) < fr. *photocollographie*.

Cf. **coală**, **cola**², **colagen**, **colembolă**, **colenchim**, **colodiu**, **coloid**, **decola**, **grafie**.

COLOID adj., s.m., (inv.) s.n. „(substanță) ale cărei particule se află în stare de dispersie și nu se difuzează prin membrane – colloide” 1898 (Enc. rom.).

Fr. *colloïde* (< *coll(o)-* < gr. *κόλλα* „lipici” + *-(o)ide* < gr. *-ειδής* „care arată ca...” < *εἶδος* „formă, aspect”, poate format mai întâi în engleză).

Fam.: **coloidal** adj. „care are aspectul și proprietățile unui coloid” 1936 (DA) < fr. *colloidal*; **pseudocoloid** s.m. „sistem eterogen care cuprinde, pe lângă particule mai mari, și particule coloide” 1963 (LTR²) < fr. *pseudo-colloïde* (< *pseudo-* < gr. *ψευδο-* „fals” + *colloïde*).

Cf. **coală**, **cola**², **colagen**, **colembolă**, **colenchim**, **colodiu**, **colografie**, **decola**.

COLOMB/ŊĂ s.f. „personaj feminin din comedia bufă italiană, care purta, ca și arlechinul, costum pestriț – colombine, personnage de la commedia dell’arte” 1961 (DN¹).

It. *colombina* (< *colomba* „porumbiță” < lat. *columba*).

Cf. **columbă**, **columbacă**, **coroabă**.

COLOMEICĂ s.f. „dans țărănesc în Moldova de nord – danse paysanne du nord de la Moldavie” 1877 (Alm. muz.).

Ucr. *kolomyjka* (< top. *Kolomyja*, numele unui oraș din Pocuția).

Fam.: **colomeie** s.f. „colomeică” 1936 (DA).

COLOMIČCĂ s.f. (Buc.) „femeie vagaboandă – femme vagabonde” 1913 (com. Tomiac, în DA).

Et. nes., probabil rus. **kolomyčka* < *kolomyka* „vagabond” (< *kolo* „roată” + *mykat’* „a rătați”) DA („cf. rus. *kolomyka*”).

COLON¹ s.n. „parte a intestinului gros situată între cec și rect – cōlon” 1843 (Kretzulescu, A.), var. *colon*¹.

Fr. *cōlon*, lat. neol. *colon* (< gr. *κόλον*, târziu și *κῶλον* prin confuzie cu *κῶλον* „membru”, de unde grafia fr. *cōlon*).

Fam.: **angiocolită** s.f. „inflamație a căilor biliare” 1907 (Babeș, O. II, 224) < fr. *angiocholite* (< *angio-* < gr. *ἀγγεῖον* „vas” < *ἄγγος* „vas, urnă, cufăr” + *-cholite*); **colectomie** s.f. „extirpare operatorie (totală) a intestinului gros” 1969 (D. med.) < fr. *colectomie* (< *cōl(on)* + *-ectomie* < gr. *ἐκτομή* „îndepărtare prin tăiere” < *ἐκτέμνειν* < *ἐκ-* „ex-” + *τέμνειν* „a tăia”); **colită** s.f. „inflamație a colonului” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *colite* (< *cōl(on)* + *-ite*); **colonoscopie** s.f. „examinare endoscopică a colonului” 2000 (MDN) < engl. *colonoscopy* (< *colon(o)-* + *-scopy* < gr. *-σκοπία* < *-σκόπος* < *σκέπτειν* „a privi”), fr. *côlonoscopie*; **colopatie** s.f. „afecțiune a colonului” 1964 (ABC săn.) < fr. *colopathie* (< *cōlo(n)* + *-pathie* < gr. *-πάθεια*, *πάθος* „suferință” < *πάσχειν*, aor. *ἔπαθον* „a suferi”); **enterocolită** s.f. „boală care constă în inflamația acută sau cronică a intestinului subțire și a celui gros, provocată de germeni patogeni” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *entérocōlite* (< *entéro-* < gr. *ἔντερον* „intestin” + *colite*); **megacolon** s.n. „dilatare patologică a intestinului gros” 1965 (DER) < fr. *mégacōlon*; **pericolită** s.f. „inflamație a țesutului din jurul colonului” 1969 (D. med.) < fr. *péricōlite* (< *péri-* < gr. *περι-* „de jur împrejur” + *colite*).

Cf. **colibacil**, **colică**.

COLON² s.m. „subdiviziune a unui vers, a unei strofe sau a unei perioade în metrica antică – section d’un vers, d’une strophe ou d’une période” 1962 (DER).

Fr. *cōlon* / *colon*, germ. *Kolon* (< lat. *colon* < v.gr. *κῶλον* „membru; parte a unui vers sau a unei perioade în proză”) ° // Ngr. *κόλον* DEX.

Fam.: **dicolon** s.m. (înv., rar) „vers format din două părți distincte, cu sau fără cezură” 1757 (Eustatievici, Gr. rum. 141) < germ. *Dikolon*, lat. neol. *dicolon* < gr. *δίκωλον*.
Cf. **semicolon**.

COLON³ s.m. „unitate monetară în Costa Rica și El Salvador – monnaie de Costa Rica et El Salvador” 1993 (D. enc.).

Sp. *colón*, denumire monetară în cinstea lui Cristofor Columb (= sp. Cristóbal Colón)
° // Sp. *colono* DEX.

Cf. **columbian**, **columbiu**.

COLONAT¹ s.m. „scud spaniol – écu espagnol” 1859–1869 (Heliade-Rădulescu, Ech. ant.).

It. *colonnato* < *colonna* „coloană” (< lat. *columna*), de la cele două coloane reprezentate pe una dintre fețele acestei monede.

Cf. **coloană**.

COLONEL¹ s.m. „ofițer superior, comandant de regiment, cu grad mai mic decât un general – colonel” 1693–1714 (R. Greceanu, Î. 19).

Germ. *Kolonel* DÎLR (< it. *colonnello* < *colonna* „coloană (de soldați)” < lat. *columna* „coloană”), fr. *colonel*, DA, CADE, SDLR, CDER 2274, DEX // și it. *colonnello* SDLR, CDER 2274.

Fam.: **colonelă** s.f. (înv.) „soția unui colonel” 1835 (Negruzzi, „O alergare de cai”) ← rom. *colonel* DA sau < fr. *colonelle* DEX; **coloneleasă** s.f. (fam.) „soția unui colonel” 1894 (Bacalbașa, S. A. I 161); **subcolonel** s.m. (în vechea organizare a armatei) „ofițer cu un grad imediat inferior celui de colonel” 1842 (Asachi, L. 46) ← *colonel¹*, după *sublocotenent*, *subofițer*.

Cf. **coloană**, **columnă**, **colonel²**.

COLONEL² s.n. „corp de literă de șapte puncte tipografice – lettre de sept points typographiques” 1949 (LTR¹).

Germ. *Kolonel* (< it. *colonnello* „mică coloană” < *colonna* „coloană” < lat. *columna*).

Cf. **coloană**, **columnă**, **colonel¹**.

COLONIE¹ s.f. „localitate întemeiată pe teritoriul unei alte țări, de o populație imigrantă sau cuceritoare; teritoriu ocupat și administrat de o putere străină; grup de persoane de aceeași naționalitate care locuiesc într-o țară străină; (biol.) grup de indivizi din aceeași specie care trăiesc în același habitat – colonie” 1648 (în sintagma *oraș coloniia* N. Test., 156^v), var. (înv.) *colonie¹*.

Lat. neol. *colonia* (< *colonus* „colon^{4a}” < *colere* „a cultiva”) SDLR, DÎLR, DEX, TDRG^{2,3}, fr. *colonie* DA, CADE, CDER 2273, DEX, TDRG^{2,3}, pol. *kolonia* (la cronicarii din Moldova) DÎLR.

Fam.: **anticolonialism** s.n. „mișcare politică îndreptată împotriva colonialismului” 1961 (V. rom.) < fr. *anticolonialisme*; **anticolonialist** adj. „care luptă împotriva colonialismului” 1954 (V. rom.) < fr. *anticolonialiste*; **colon⁴** s.m. „locuitor al unei colonii; (în Imperiul Roman târziu și Evul Mediu) muncitor agricol care lucra un pământ luat în arendă de la marii proprietari, inițial liber, iar mai târziu legat de pământ” 1717–1723

(Cantemir, Hr.) < lat. neol. *colonus* „cultivator de pământ; colon”, fr. *colon*; **colonat**² s.n. „starea de colon, sistem de relații sociale bazat pe folosirea muncii colonilor” 1871 (LM) < lat. neol. *colonatus* (< *colonus* „colon⁴”), fr. *colonat*; **colonial** adj. „referitor la colonii, provenit din colonii” 1837 (AR) < fr. *colonial* DA, SDLR, DEX, TDRG^{2,3} // it. *coloniale* SDLR, CDER 2273; **coloniale** s.pl. „mărfuri de băcănie importate” 1832 (sg.f. *colonială*, Asachi, I.) < fr. [*denrées*] *coloniales* DEX, germ. *Kolonial[waren]* DA, CDER 2273, DEX; **colonialism** s.n. „sistem de expansiune colonială” 1944 (Prodan, Transilv.) < fr. *colonialisme*; **colonialist**, -ă adj., s.m., s.f. „referitor la colonialism; adept al colonialismului” 1860 (D. calend. alm.) < fr. *colonialiste*; **colonist** s.m. „locuitor stabilit într-o regiune aflată sub administrație străină, aparținând naționalității dominante; locuitor al unei colonii; (înv.) persoană străină stabilită pe o moșie boierească sau pe un domeniu al statului” 1777 (DAS) < germ. *Kolonist*; **colonistă** s.f. 1870 (Costinescu, V.) ← *colonist*; **coloniza** vb. „a popula cu coloniști o țară sau o regiune” 1717–1723 (în forma *colonizare*, Cantemir, Hr.) < fr. *coloniser* (< engl. *colonize* < *colony* „colonie”) DA, CADE, SDLR, CDER 2273, DEX, pentru limba veche, posibil germ. *kolonisieren*^o; **colonizabil** adj. „care poate fi colonizat” 1880 (Eminescu, O. XI) < fr. *colonisable*; **colonizator**, -toare adj., s.m., s.f. „care colonizează” c.1832 (var. *colonizător*, I. Golescu, Cond.) < fr. *colonisateur*; **colonizație** s.f. (abstr.) 1848 (var. *colonisație*, Negulici, V.), var. *colonizațiune* < fr. *colonisation*; **decoloniza** vb. „a înlătura regimul colonial, a acorda autonomie coloniilor” 1973 (CL) < fr. *décoloniser*; **neocolonialism** s.n. „politică a unor state dezvoltate de continuare a relațiilor economice cu fostele colonii și după decolonizare” 1962 (Contemp. nr. 821, 8/7) < fr. *néocolonialisme*; **neocolonialist**, -ă, adj., s.m., s.f. „adept al neocolonialismului” 1966 (DER IV) < fr. *néocolonialiste*; **recoloniza** vb. „a coloniza din nou” 1924 (Resmeriță, D.) ← *coloniza*; **semicolonial** adj. „în starea de semicolonie” 1957 (DLRLC) ← *semi-* + *colonial*; **semicolonie** s.f. „stat independent formal, dar dependent economic de alt stat” 1957 (DLRLC) ← *semi-* + *colonie*.

COLONIE² s.f. „lichid parfumat, fabricat din alcool și diverse uleiuri vegetale, folosit în cosmetică – eau de Cologne” 1838 (în sintagma *apă de colonie*, Albinet, M.).

Fr. [*eau de*] *Cologne* (< top. *Cologne*, numele fr. al orașului Köln < lat. *Colonia [Claudia Ara Agrippinensium]*).

Fam.: **odicolon** s.n. (înv., pop.) 1835 (Păstr. pr.), var. *odecolon* < fr. *eau de Cologne*. Cf. **colonie**¹.

COLOPACI s.n. (Trans.) „ciocan – marteau” 1888 (var. *călăpaci*, *clăpaci*, Alexics, Magy. el.), var. *clopaci*.

Magh. *kalapács* (împr. sl., cf. sloven *klepač*, slovac, ceh. *klepáč*, derivate de la vb. *klepati* „a ciocăni, a bocăni, a bate”, atestat în v.sl.).

Cf. **clipi**.

COLOPAR¹ s.n. „decorațiune în formă de floare pictată în culori vii pe mobile țărănești – fleurs peintes décorant les meubles paysannes” 1915 (Păcală, R. 480–481).

Probabil ← *colopăr* = *calapăr*, numele unei flori DA.

COLOS¹ s.m., (înv.) s.n. „statuie de o mărime extraordinară; obiect sau ființă de proporții foarte mari – colosse” 1648 (N. Test.).

Gr. neol. *κολοσσός* (inițial „statuie”; sensul de „statuie enormă”, probabil după Colosul din Rodos), lat. neol. *colossus*, mai târziu (sf. sec. XVIII – înc. sec. XIX) ngr. *κολοσσός*, fr. *colosse*, (în Trans.) germ. *Koloß*, cf. Ursu, ÎL II, 170.

Fam.: **colosal** adj. „care depășește cu mult mărimea obișnuită” 1829 (AR) < fr. *colossal*, germ. *kolossal*; **colosalitate** s.f. (rar, abstr.) 1873 (Hasdeu, I. C.) ← *colosal*.

COLOSEAN s.m. „locuitor din Kolossai, un oraș antic din Frigia – Colossien” 1566 (var. înv. *colasiian*, Coresi, L.).

Slavon *kolasaj*, *kolasej*, cu substit. sufixului.

COLOSTRU s.n. (med.) „lapte matern secretat timp de câteva zile după nașterea copilului, care formează prima hrană a acestuia – colostrum” 1894 (Antonescu, NDFR).

Lat. neol. *colostrum*, fr. *colostrum*.

Dublet etim.: **colastră**.

COLOTI vb. (Buc.) „a fugări, a speria, a alunga – mettre en fuite, chasser” 1886 (Sbiera, Pov.).

Ucr. *kolotyty* „a agita, a răscoli, a tulbura, a bate” (< sl. com. **koltiiti*, cf. v.sl. *klatiti*).

Fam.: **colotcă** s.f. (Bas.) „ciocan de îndreptat tabla” 1957–1965 (ALRR Bas., I, 24/175), probabil ucr. *kolotka*, atestat cu sensul „fel de mâncare din bucățele de carne (bătută)”; **colotiuică** s.f. „putinei (unde se bate smântâna)” 1957–1965 (ALM II 1, 685/4), var. *colotiuhă* < ucr. *kolotivka*; **colotușcă** s.f. (Bas.) „ciocan de îndreptat tabla” 1957–1965 (ALRR Bas. I, 24/74) < ucr. *kolotuška*.

Cf. **clăți**.

COLOZ s.m. (Mold., NE Munt.) „denumire pentru diferite feluri de grâu – nom pour différentes sortes de blé” 1884 (H XI, 516), var. *colos²*, *colus*, *coluz²*.

Ucr. *kolos* „spic” °, rus. *kolos* „spic” DA, CDER 2277.

COLPITĂ s.f. (med.) „inflamație a colului uterin – colpите” 1962 (DER).

Fr. *colpite* (< *colp(o)*- < gr. *κόλπος* „vagin” + *-ite*).

Fam.: **pericolpită** s.f. (med.) „inflamație a țesuturilor din jurul vaginului” 1969 (D. med.) < fr. *péricolpite* (< *péri-* < gr. *περι-* „de jur împrejur” + *colpite*).

Cf. **colpo-**, **colporafie**, **colposcop**.

COLPO- el. de comp. (anat.) „vagin, referitor la vagin – colpo-”.

Fr. *colpo-* (< gr. *κόλπος*).

Cf. **colpită**, **colporafie**, **colposcop**, **corfus**.

COLPORAFIE s.f. (med.) „sătură chirurgicală a vaginului – colpographie” 1969 (D. med.).

Fr. *colpographie* (< *colp(o)*- < gr. *κόλπος* „vagin” + *-rraphie* < gr. *-ραφία* < *-ράφος* < *ράπτειν* „a coase”).

Cf. **colpo-**, **colpită**, **colposcop**.

COLPORTA vb. „(înv.) a umbla din casă în casă cu mărfuri de vânzare; a răspândi știri, zvonuri, de obicei false – colporter” 1879 (Eminescu, O. X, 340).

Fr. *colporter* (< *comporter* < lat. *comportāre* „a transporta în masă, a aduce” < *con-* + *portāre* „a purta, a transporta”, cu silaba inițială modificată după expresia *porter à col* „a purta în cârcă”).

Fam.: **colportaj** s.n. „(înv.) comerț ambulant; răspândire, distribuire (a cărților, a presei, a unor știri sau zvonuri, de obicei false)” 1852 (var. *colportagiu*, Suțu, Not. 121) < fr. *colportage*; **colportat** s.n. „colportaj” 1936 (DA); **colportator** s.m. (rar) „colporteur” 1900 (Urechia, I. R. X A); **colportăreasă** s.f. (înv.) 1857 (Polizu, V.) ← *colporteur*, cu -ă după derivatele în -ăreasă; **colporteur**, -toare adj., s.m., s.f. „(persoană) care răspândește știri, zvonuri, de obicei false; (înv.) negustor ambulant” 1848 (Negulici, V. 402) < fr. *colporteur*.

Cf. **purta**, **comporta**, **col**².

COLPOSCOP s.n. (med.) „aparat cu ajutorul căruia se examinează vaginul și colul uterin – colposcope” 1962 (DER).

Fr. *colposcope* (< *colp(o)-* < gr. *κόλπος* „vagin” + *-scope* < gr. *-σκόπος* < *σκέπτειν* „a privi”).

Fam.: **colposcopie** s.f. „examen optic al vaginului și al colului uterin cu ajutorul colposcopului” 1962 (DER) < fr. *colposcopie*.

Cf. **colpo-**, **colpită**, **colporafie**, -**scop**², -**scopie**, **schepsis**, **scop**¹, **sceptic**, **episcop**.

COLT s.n. „tip de revolver sau pistol american cu încărcare automată – colt” 1959 (V. rom.).

Engl. *colt* (denumire comercială, după numele inventatorului [*Samuel*] *Colt*), posibil prin intermediul fr. *colt*.

COLTEȘ s.n. (N Trans., Mar.) „bucată scurtă de lemn retezată dintr-un trunchi – bûche” 1906 (Viciu, Gl.), var. *colțiș*.

Et. nes., posibil creat de la o bază de origine ucr., cf. *kolotyj* „despicat”, participiul lui *koloty* „a sparge, a despica” (DA: cf. ucr. *kolotyca* „așchie, despicătură din trunchiul unui copac”).

Fam.: **colteșel** s.m., s.n. (dim.) 1906 (Țiplea, P. P.); **colteși** vb. „a tăia tulpina arborelui în mai multe părți” 1906 (Viciu, Gl.).

Cf. **colugă**.

COLTOSI vb. refl. (hapax, I. Dragoslav, *Icoane vechi și noi*, apud Drăganu, DR 4; atestare nesigură în Anon. Car., c.1650, forma *klotosesk*, netradusă) „a se muta – déménager” 1924.

Magh. *költözik* (< *kel* „a se ridica, a se scula”) N. Drăganu, DR 4, 1924–1926, 754–755, DA, CDER 2280, Tamás, EW, 254.

COLTUC s.n., s.m. „(Munt.) colț de pâine sau de colac; (înv., Mold., Munt., Dobr.) un fel de sac mic, uneori în formă cilindrică, umplut cu lână, cu păr, cu fulgi etc. și folosit la țară ca pernă, ca saltea, ca rezemătoare (la căpătâiul patului), pernă mică; (Muscel) sculptură în lemn, de formă triunghiulară, la stâlpii casei – croûton, quignon de pain; traversin, coussin; dentelure triangulaire en bois, décorant les faites d’une maison” 1827 (var. *cultuc*, Iorga, S. D. XXII, 327), var. *fultuc*, *fultucă* s.f.

Tc. *koltuk* „subsuoară, braț sau spătar al unui fotoliu, al unei canapele etc.; rezemătoare, reazem; fotoliu; colț, margine”; cu sensul „pernă”, posibil din sintagma *koltuk yastığı* „pernă pentru braț, pentru subsuoară”; pentru sensul „colț de pâine”, cf. tc. *ekmek koltuğu* „colț de pâine” Suciuc, IT II, 267. Var. *fultuc*, infl. de *fultui* (= *fuitui*) „a îndesa, a umple” Suciuc, IT II, 267 (DA propune o derivare de la *fultui*, după *cultuc*).

Fam.: **coltucel** s.n. (dim.) 1889 (Sevastos, N.), var. (Mold.) *cultucel*.

COLȚ s.m. „dinte ascuțit (în special caninul), la animale și (p. ext.) la om; vârful lungi și ascuțite ale unor unelte (greblă, furcă etc.); vârf ascuțit și proeminent de stâncă, de gheață, stâncă ascuțită; vârful plantelor, în special al ierbii, la începutul dezvoltării lor, mugure; tăietură de formă aproximativ triunghiulară cu care se ornează marginea unor obiecte textile; cuie de fier aplicate pe talpa încălțăminteii ca să împiedice alunecarea pe gheață – croc. *défense*, canin; dent de certains instruments (râteau, fourche, etc.); pic, pointe, rocher; pointe (de l’herbe), germe, bougeon; dent de broderie; crampon des chaussures d’hiver”, s.n. „punct în care se întâlnesc muchiile sau fețele unui obiect, laturile unei figuri; loc îndepărtat, retras, refugiu – coin” 1488 (antrop. *Coltea*, DERS), var. (Mold., rar Olț.) *colte* s.m.

V.sl. **kolicī* (dim. de la **kolī* „par”), cf. bg. *kolec* (pl. *kolci*) „țăruș, țeapă”, scr. *kolac* (pl. *kolci*) id., împrumutat de la tema pluralului și a cazurilor oblice.

Fam.: **colțan** s.m., s.n. „om sau animal cu colți mari; specie de gândaci; plantă ierboasă de apă, cu frunze dințate, cu flori albe și cu fructe comestibile; colț mare de stâncă, loc inaccesibil; (Mehed., s.n.) fruct al gorunului sau al stejarului” c.1650 (Anon. Car.), var. *cloțan*² „stâncă, vârf sau colț de stâncă” (forma *clonțan* „stâncă”, menționată de DA s.v. *clonț*, este de fapt o transcriere greșită a lui *cloțan*²); **colțar**¹ s.n. „etajeră așezată în colțul dintre doi pereți ai unei camere; dulăpior în formă de prismă triunghiulară, așezat într-un colț al camerei; piesă de metal sau de lemn, cu două aripi sau laturi așezate în unghi drept, utilizată la consolidarea și la protejarea unor îmbinări de colț; echer; calibru folosit la controlul înălțimii literelor tipografice; (reg.) sobă de cărămidă, instalată în colțul unei camere; bismăluță triunghiulară”, s.m. „ramă metalică prevăzută cu cuie lungi și ascuțite, care se atașează la bocanci, pentru a împiedica alunecarea; dinte canin la animale” 1844 (Filipescu, D.); **colțar**² adj. (Mold.), în expr. *stălp* ~ „de colț, așezat la colțul casei” 1898 (Damé, T.); **colțat** adj. „cu colți sau dinți mari și ieșiți în afară; (fig., despre oameni) agresiv, arțăgos” 1631 (antrop. *Colțatul*, DRH B, XXIII, 378); **colțărei** s.m.pl. (rar, Dâmbovița) „dantelă croșetată” 1966–1973 (ALR – M. D., h. 477) ← *colțar*, cu sensul după *colț* „ornament de formă triunghiulară”, var. *colțănei*; **colțăriș** s.n. (Brașov) „loc cu stânci abrupte” 1936 (DA); **colțău** s. (Cluj) „stâncă” 1936 (în forma *colțău*², probabil transcriere greșită, com. Gh. Predescu în DA; forma *colțău*, atestată în toponime, cf. E. Șodolescu-Silvestru, în *Omăgiu Brâncuș*, 209–216); **colțisor** s.m., s.n. (dim.; bot.) 1825 (LB); **colțon** s.m.pl. (Ban.) „ornamente în formă de triunghi la poalele unor haine femeiești” 1896 (var. *colțuă*, G. Weigand, Jb. III); **colțos** adj. „cu colți sau dinți mari și ieșiți în afară; (fig., despre oameni) agresiv, arțăgos; (înv.) cu asperități” 1683 (Dosoftei, Par.); **colțuleț** s.n. (dim.) 1837 (Pann, E. I. 59); **colțura** vb. (rar, înv.) „a lucra o materie lăsându-i multe colțuri” 1870 (Costinescu, V.) ← pl. *colțuri*; **colțurat** adj. „colțuros, cu multe colțuri, grunjos; bizar, neobișnuit; cu dantelă” 1688 (Biblia), var. *colțorat* ← pl. *colțuri* sau ← *colțura*; **colțurel** s.n. „(Ban., Mar.) colțisor; (Bas.) basma” 1892 (Hodoș, P. P.) ← pl. *colțuri*; **colțuri** vb. (înv.) „a ascuți, a înăspri, a face (cu) colțuri” 1691–1697

(T. Corbea, D., s.v. *exaspero*) ← pl. *colțuri*; **colțuros** adj. „cu multe colțuri, aspru, accidentat; (fig., despre fața oamenilor) cu trăsături proeminente, osos” 1581 (Coresi, Ev.) ← pl. *colțuri*; **colțușor** s.n. (dim.) 1839 (Negruzzi, P. T.); **încolțat** adj. „cu colțuri” 1890 (Marian, Nu.); **încolțeală** s.f. (rar) „faptul de a fi încolțit, strâmtorat” 1905 (Alexi, W.) ← *încolți*; **încolți** vb. „(tranz.) a înfige colții pentru a mușca; a înconjura, fără a mai da posibilitatea de retragere, (fig.) a prinde pe cineva la strâmtoare; (intrans.) a răsări din pământ, a germina, (fig., despre idei, sentimente etc.) a apărea, a începe să se dezvolte” 1686 (Dosoftei, V. S. martie, 328), var. *încolța*; **încolțit** s.n. (abstr.) 1936 (DA) ← *încolți*; **încolțitor** adj. (înv.) „care face să încolțească plantele” 1845 (I. Ionescu, B. G.) ← *încolți*; **încolțitură** s.f. „urmă de colți; încolțire a plantelor” 1686 (Dosoftei, V. S. mai, 384) ← *încolți*; **încolțora** vb. (rar, Munt.) „a face colțuri unui obiect” 1900 (Barcianu, D) ← pl. *colțuri*; **încolțurat** adj. „cu multe colțuri; (despre forme de relief) accidentat” 1688 (Biblia) ← pl. *colțuri* sau ← **încolțura* (cf. *încolțora*).

COLȚĂ s.f. (Făgăraș) „furcă de fier cu care se trag paiele din stog – fourche à faner” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., probabil ← *colț*, cu schimbare de gen și modificare de sens după *furcă* ° (legătura cu *colț* este contestată de DA, care o consideră etim. pop.).

COLUBRU s.m. (înv.) „șarpe negru neveninos – couleuvre” 1804–1808 (Șincai, V. Ist. Nat.), var. *colubră* s.f.

Lat. neol. *coluber*, *colubra*.

Cf. **cobră**.

COLUGĂ s.f. (Trans., Mold.) „parte dintr-o creangă retezată – partie d’une branche coupée” 1906 (Viciu, Gl.).

Ucr. *koljuğa* „țepușă, ghimpe mare” (< *koloty* „a despica, a împunge, a înțepa”) ° (DA: cf. ucr. *koljučka* „ghimpe” < *koloty* „a împunge”, cf. *koljuka* „ciumăfaie, planta *Datura stramonium*”).

Cf. **colteș**.

COLUMBACĂ adj. f., în expr. *muscă ~*, s.f. „insectă mică și veninoasă, a cărei înțepătură poate provoca moartea vitelor sau chiar a copiilor – espèce de mouche venineuse (*Simulium columbacense*)” 1936 (DA).

Refăcut din lat. savant *columbacensis* (DN), denumire științifică formată de la numele latinizat al localității sârbești *Golubac* (scr. *golub* „porumbel” fiind echivalat cu lat. *columbus*).

Cf. **colombină**, **columbă**, **coroabă**.

COLUMBĂ s.f. (înv., livr.) „porumbiță – colombe” 1871 (LM).

Lat. neol. *columba*.

Fam.: **columbar** s.n. „(la romani) construcție funerară cu fride destinate urnelor cu cenușa celor incinerati” 1871 (var. *columbariu*, LM) < lat. neol. *columbarium*, propriu-zis „adăpost pentru porumbel” (nișele pentru urne semănuu cu despărțiturile unui adăpost pentru porumbel); **columbărie** s.f. „crescătorie de porumbel” 1926 (Chest. II); **columbiform**, **-ă** adj. (despre păsări) „care se aseamănă cu porumbelul”, s.f. (frecvent la pl.) „ordin de păsări din care face parte și porumbelul” 1969 (DZMV) < fr. *colombiforme*, lat. savant (pl.)

Columbiformes; **columbofil**, -ă adj. „care ține de creșterea porumbeilor”, s.m., s.f. „crescător de porumbei” 1966 (DN²) < fr. *colombophile*; **columbofilie** s.f. „pasiune de a crește porumbei (voiajori)” 1978 (DN³) < fr. *colombophilie*; **columbogramă** s.f. „mesaj dus la destinație de porumbei voiajori” 1988 (DEX-S) ← *columbă* + -gramă după *telegramă*, *aerogramă* etc.

Cf. **colombină**, **columbacă**, **coroabă**.

COLUMBIAN, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care locuiește sau provine din statul sud-american Columbia; privitor la Columbia sau la columbieni – Colombien, Colombienne” 1977 (RL, 26 V, p. 6, în DCR² s.v. *canabicultor*).

Top. *Columbia* (adaptare a numelui sp. *Colombia* după forma românească a numelui navigatorului Cristofor Columb, reflex al formei latinizate *Columbus* = it. *Colombo*).

Fam.: **precolumbian** adj. „care a existat în America înainte de descoperirea acesteia de către Cristofor Columb” 1972 (M. d. enc.) < fr. *précolombien*, adaptat după forma românească a n. pr. *Columb*.

Cf. **colon³**, **columbiu**.

COLUMBIU s.n. (chim., înv.) „niobiu – columbium, niobium” 1871 (LM), var. *columbium*.

Fr. *columbium* (< engl. *columbium*, nume pe care chimistul englez Charles Hatchett l-a dat acestui element, descoperit într-un mineral din Massachussets, după numele poetic al Americii, *Columbia* < *Columbus*, numele latinizat al descoperitorului Americii).

Fam.: **columbit** s.n. „mineral care conține niobiu” 1949 (LTR¹) < fr. *columbite*, engl. *columbite*.

Cf. **colon³**, **columbian**.

COLUMELĂ s.f. „axă a cochiliei melcilor; (în arhitectura romană) coloană funerară mică – columelle” 1871 (LM).

Fr. *columelle* (împr. din lat. *columella*, dim. lui *columna* „coloană”).

Cf. **coloană**, **columnă**.

COLUMNĂ s.f. „monument în formă de coloană izolată, ridicat (în Antichitatea clasică) spre a comemora un eveniment important – (dans l’Antiquité classique) colonne commémorative” 1804–1808 (Șincai, În.).

Lat. neol. *columna* „coloană”.

Cf. **coloană**, **colonat¹**, **colonel^{1,2}**, **columelă**.

COLUN s.m. (în.) „măgar sălbatic – âne sauvage, onagre” 1482–1496 (top., DERS, incert; ca apelativ, 1660–1670, Staicu, Lex.).

Termen de origine turcică (cf. kazah, calmuc, kirghiz *kulan* id., tc. *kulum* „mânz”), pătruns fie direct (din cumană) Hasdeu, CB I, 274, TDRG, CDER 2284, fie prin intermediul slavonului *kolunū* DA, CDER 2284, DEX, cuvânt care are, însă, foarte puține atestări.

COLUR¹ s.m., s.n. (astron.) „meridian ceresc care cuprinde punctele solstițiale sau punctele echinoctiale – colure” 1833 (Sibineanu, Com.).

Lat. neol. *colurus* (< gr. *κόλουρος* [*γραμμῆς*] id., propriu-zis „linie tăiată”, pentru că partea australă a unui meridian ceresc rămâne invizibilă; *κόλουρος* „cu coada ciuntită” < *κόλος* „ciuntit” ÷ *οὐρά* „coadă”), fr. *colure*.

COLUR/E¹ s.f. „prezență a pigmentilor biliari în urină; cantitate de pigmenți biliari prezentă în urină – cholurie” 1969 (D. med.).

Fr. *cholurie* (< *chol(e)*- < gr. *χολή* „fiere” + *-urie* < gr. *-ουρία* < *οὐρεῖν* „a urina”).
Cf. **colagog**, **colecist**, **coledoc**, **colemie**, **coleretic**, **coleric**, **colesterol**, **colină²**, **holeră**.

COLUVIU s.n. (geol.) „material detritic acumulat la baza pantelor și provenit din dezagregarea rocilor și din deplasarea fragmentelor lor pe versanții munților sub acțiunea gravitației – colluvion” 1949 (LTR¹).

Germ. *Kolluvium* (< lat. *colluuium*, variantă târzie a lui *colluuius* „lături, scursori” < *colluere* „a spăla, a clăti” < *con-* + *lauere* „a spăla”) °, posibil și fr. *colluvium* (DEX), var. a lui *colluvion*.

Fam.: **coluvial** adj. „referitor la coluviu; care formează un coluviu” 1949 (LTR¹) < fr. *colluvial* DEX, germ. *kolluvial* °.

Cf. **la³**, **spăla**, **abluțiune**, **aluviune**, **deluviu**, **diluviu**, **lavabil**, **lavabou**, **loțiune**.

COLUZ¹ s.n. (Teleorman) „fiecăre dintre cele două bucăți de lemn fixate la capătul năvodului, cu ajutorul cărora este manevrată plasa în timpul pescuitului – perche au bout d'un filet de pêche” 1898 (Damé, T. 123).

Et. nes., posibil refăcut din bg. *kolec*, *kolăc* „prăjină” (< *kol* „par”) DA (TDRG: probabil v.sl. *kolŭ* „par” // Același cuvânt cu *coluz²*, *coloz* „spic” CDER 2277).

Cf. **colvă**.

COLUZIUNE s.f. (jur., rar) „înțelegere secretă între două părți, în defavoarea unei a treia – collusion” 1896 (scris *colusiune*, ȘDU¹), var. *coluzie*.

Fr. *collusion* (împr. din lat. *collusio* < *colludere* „a se înțelege în secret; a se juca” < *con-* + *ludere* „a se juca; a înșela”).

Fam.: **coluzoriu** adj. „făcut prin coluziune” 1896 (scris *coluzoriu*, ȘDU¹) < fr. *collusoire*.

Cf. **aluzie**, **ludic**.

COLVĂ s.f. (Olt.) „prăjină; nuiăua țiganului ursar – perche; verge du gitan montreur” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea).

Et. nec., cf. *coluz* DA.

COLZĂ s.f. „plantă din a cărei sămânță se extrage un ulei folosit la iluminat, rapiță sălbatică (*Brassica campestris*) – colza” 1845 (I. Ionescu, B. G. 83).

Fr. *colza* (< ol. *koolzaad* „sămânță de varză”; *kool* < lat. *caulis* „varză”, inițial „cotor, tulpină”).

Cf. **chel²**, **caulis**, **carfiol**, **curechi**.

COMA¹ s.f. (fiz.) „aberație a sistemelor optice, prin care imaginea unei surse punctiforme de lumină se deformează căpătând o coadă ca de cometă – coma” 1949 (LTR¹).

Fr. *coma*, germ. *Koma*, engl. *coma* (< lat. *coma* „coamă, plete” < gr. *κόμη*, cuvânt aflat la baza lui *cometă*).

Dublu etim.: **coamă**. Cf. **cometă**.

COMAJĂ s.f. (Ban.; literarizat în DA în forma *comadie*) „panglică decorativă folosită de femei ca podoabă pentru cap – ruban décoratif pour une coiffure de femme” 1936 (com. A. Coca, în DA).

Scr. *komade* „bucăți, fragmente”, col. lui *komad* „bucată”.

COMAN s.m. (Suceava) „drac – diable” 1899 (Șez. V, 58).

Et. nes., probabil din etnonimul *cuman/coman*, păstrat din epoca contactului direct cu această populație, cf. top. și antrop. *Coman, Comanul, Comana, Comănești* etc. DA, Suciul, CRT, 215 // Posibil **drăcoman* (cf. *gogoman, hoțoman*), scurtat din motive de tabu CDER 2286.

Cf. **cuman**.

COMANDA vb. „a porunci, a ordona (mai ales în armată); a însărcina o persoană cu executarea unei lucrări; a solicita mâncare sau băutură într-un local public; (în adj. part. *comandat*, despre camere) care comunică între ele – commander” 1800 (var. *comenda*, Piuariu-Molnar, I.), var. (Trans., înv.) *comănda, comănda*² „a comanda, a recomanda”.

Fr.: *commander* (< lat. *commandāre* „a încredința, a delega, a însărcina”, de unde, ulterior, „a comanda”, refacere târzie, după *mandāre*, din lat. *commendāre* „a încredința, a recomanda” < *con-* + *mandāre* „a însărcina, a ordona, a încredința” < *manus* + *-dō* „a pune în mâna cuiva”). Sensul „(camere) care comunică între ele”, dezvoltat în fr. pe baza sensului „a controla, a influența”, de unde „a fi condiția de acces la un spațiu” (TLF).

Var. *comenda*, refăcută după lat. *commendare*. Var. *comănda*², prin românizare, după dubletul moștenit *comănda*¹; sensul „recomanda” al variantelor *comănda, comănda*², după lat. *commendare*, magh. *komendál*.

Fam.: **comandament** s.n. „organ de conducere a unei (mari) unități sau instituții militare; precept, normă; (jur.) act prin care se începe executarea silită a unui debitor” 1856 (var. *comandamânt*, Zimbrul 13, 3) < fr. *commandement*; **comandant** s.m. „persoană care comandă o armată, un vas etc.” 1683 (var. *comendat*, Dosoftei, V. S. 26¹), var. (în v.) *comădat, comădant, comandant* < germ. *Kommandant* (< fr.) DÎLR, fr. *commandant* DA, CADE, SDLR, CDER 2288, DEX; var. *comendant, comandat* < pol. *komendant* DA, CDER 2288, DÎLR, posibil și rus. *komendant* DA, magh. *kommandant* DÎLR, germ. (în v.) *Kommandant* DÎLR; var. *comădant*, prin românizare, după *comănda*²; **comandantă** s.f. „(în v.) soția unui comandant; femeie însărcinată cu conducerea unui vas, armate etc.” 1936 (DA); **comandarisi** vb. „a porunci, a împuternici” 1792 (var. *comanderisi*, Gherasim, Ist.) < fr. *commander*, încadrat în clasa verbelor în *-arisi*; **comandatură** s.f. „comandament al trupelor germane (de ocupație)” 1918 (Iorga, Mem. I, 324) < germ. *Kommandatur*; **comandă** s.f. „poruncă, ordin (militar); autoritate; comision; (Ban.) primărie; (Buc.) clădire pentru creșterea cailor (de rasă); (Buc., fig.) femeie desfrânată (aluzie la crescătoriile de cai, cu iepe de prăsilă); (Sălaj) morgă” 1700-1712 (var. *comendie*, N. Costin, L.), var. (în v.) *comendă*² < germ. *Kommando* (< it. *comando* < *comandare*) DA, CADE, CDER 2288, DÎLR, rus. *komanda* (< germ.) DÎLR, ulterior, pentru unele sensuri, și fr. *commande* DA, CADE (SDLR, DEX: doar fr. *commande*); var. *comendă*², *comendie* < pol. *komenda* DA, SDLR, CDER 2288, DÎLR; **comandîr** s.m. (în v.) „comandant” (cuvânt întrebuițat în timpul ocupațiilor străine) 1716-1742 (var. *comendîr*, Tempea, Ist. B. Sch.) < rus. *komandîr* (< germ. *Kommandeur* < fr. *commandeur*); var. *comendîr* < magh. *kommendiroz* DÎLR; **comandirovcă** s.f. (în v.) „anchetă” (1835, Doc. Ist. Rom. – S., V 147) < rus. *komandirovka* „comandă sau ordin de transfer”; **comando** s.n. „corp de trupe organizat și antrenat în mod special pentru acțiuni deosebite, executate independent” 1966 (DN²) < fr. *commando* (< engl.), engl. *commando*, inițial unitate tactică a armatei burilor < afrikaans *commando* < ptg. *comando*; **comandor** s.m. „ofițer superior de marină sau aviație, cu un grad echivalent cu al colonelului; rang în ierarhia unor decorații militare și civile” 1794 (var. *camandor*, Polițion) < fr. *commandeur*; var. *camandor* < rus. *komandor*; **comanduito** s.m. (în v.) „comandant” 1829 (AR) ← **comandui* (cf. *comăndui, comandui*); **comăndătorie** s.f. (în v.,

Trans.) „funcție de comandant, comandament” 1812 (Șincăi, Hr. II) ← *comăndător(iu)*, *comendator(iu)*; **comăndaș** s.m. (înv., Trans.) „comandant” 1717 (var. *comandaș*, Iorga S. D. X 219), var. *comăndaș* < magh. *kommendás* (refacere a lui *kommendans* după numele de agent în -ás), adaptat după *comănda*²; **comendans** s.m. (înv., Trans.) „comandant” 1748 (Decr. Căr. I^v, în DÎLR) < magh. *kommendans* (< lat. *commendans*, part. prez. al lui *commendare*); **comendatoriu** s.m. (înv., Trans.) „comandant” 1702 (P. Pr.), var. *comendator*, *comăndătoriu* „recomandator” < lat. neol. *commendator*, cu echivalarea sufixului; **comendă**¹ s.f. (ist.) „uzufruct al unei abații acordat de papă unui laic până la numirea unui titular” 1939 (SDLR) < lat. med. *commenda*; **comendălui** vb. (înv., Trans.) „a comanda; a recomanda” c.1700 (Lex. Mars.), var. *comandului*, *comăndălui*, *comăndăli*, *comăndălii* (Apuseni) „a recomanda, a da sfaturi rele” < magh. *kommendál*; **comendării** vb. (înv.) „a conduce o armată, a comanda” 1814–1820 (Dionisie, H.), var. *comendării* < rus. *komandirovat*’, germ. *kommandieren*, cu -e- după *comendă*²; **comendui** vb. (înv.) „a pune comandant; a avea comanda unei armate” c.1730 (Axinte Uricariul, Cron. II), var. *comăndui*, *comăndui*² ← *comendă*, *comandă*, după pol. *komenderować*, germ. *kommandieren*, rus. *komandovat*’; **comenduială** s.f. „comandă” 1782 (Dumitrache, I.) ← *comendui*; **comenduire** s.f. „comandament” 1874 (var. *comănduire*, Lăcusteanu, A. 94), var. *cumănduire* ← *comendui*; **decomanda** vb. (despre invitații, ordine, comenzi) „a contramanda, a anula” 1895 (Zamfirescu, O. VII 329) < fr. *décommander*; **decomandat** adj. (despre spații de locuit) „cu intrare separată” 1967 (RL nr. 7) ← part. *comandat*; **precomandă** s.f. „comandă făcută pentru un produs înainte de a fi fabricat sau pus în vânzare” 1959 (SMFC I, 15) ← *pre-* + *comandă* sau fr. *précommande*; **radiocomandă** s.f. „telecomandă realizată cu ajutorul undelor electromagnetice” 1963 (LTR² XIII) ← *radio*⁻¹ + *comandă*; **supracomandă** s.f. (mil., înv., rar) „comandă supremă” 1866 (Telegraful, XIV, nr. 62, 245) ← *comandă*; **telecomanda** vb. „a transmite o comandă la distanță” 1961 (part. *telecomandat*, LTR² IX 36) < fr. *télécommander*; **telecomandabil** adj. (despre mecanisme, instalații) „care poate fi telecomandat” 1988 (DEX–S) ← *telecomanda*; **telecomandă** s.f. „transmitere la distanță a unei comenzi prin mijloace de telecomunicație; aparat care transmite comenzi la distanță” 1955 (DLRLC) < fr. *télécommande*.

Dublet etim.: **comănda**¹. Cf. **mandat**, **mână**, **comandită**, **comodor**, **contramanda**, **recomanda**, ar. **dimândare**.

COMAND/ȚĂ s.f. „contract de asociație în care una dintre părți, comanditul, răspunde solidar și cu întreaga sa avere pentru obligațiile societății față de creditori, pe când cealaltă parte, comandatarul, nu răspunde decât în limitele capitalului social investit de el – comandite” 1830 (AR).

Fr. *commandite* < it. *accomandita* (cu segmentare greșită, când era precedat de articolul *l(a)*) TLF < *accomandare* „a încredința”, provenit, probabil prin intermediarul occ. *acomandar* (Nocentini, VLI, Treccani), din lat. **accomandāre* < *ad-* + *commandāre* „a încredința, a delega, a însărcina”, cf. *comanda*.

Fam.: **comandita** vb. „a participa bănește la o societate comercială sau industrială, cu răspundere față de creditori pentru eventualele pierderi în limitele părții de capital social investit” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *commanditer*; **comanditar** s.m. „persoană care comanditează” 1832 (I. Golescu. Cond., III) < fr. *commanditaire*; **comanditat** s.m. „persoană sau firmă care se asociază la câștig și la pierdere cu comanditarul și răspunde nelimitat față de creditori pentru capitalul societății” 1887 (Cod. Comerc.) ← *comandita*.

Cf. **comanda**, **comănda**¹, **mandat**, **mână**, **contramanda**, **comodor**, **recomanda**, ar. **dimândare**.

COMANIC s.n., hapax Mat. folk. 116 (*și, ca frate, că ți-oi da / o mioară d-o căldare / brânză dulce din sădilă / cașcaval din comanic / cum stă bine la voinic*) 1900.

Et. nes., probabil deformare a lui *comarnic* DA („în loc de *comarnic*?”), cu accentul motivat de necesitățile rimei.

COMANȘ, -Ă adj., s.m., s.f. „populație amerindiană care locuia în sudul Podișului Preriilor – Comanche” 1959 (V. rom. II).

Fr. *Comanche*, provenit, probabil prin intermediarul engl. *Comanche*, din sp. *comanche*, împrumut dintr-o limbă nemică (aparținând familiei uto-aztece), unde avea sensul primar „străin” ° // Fr. *commanci* DEX.

COMARNIC s.n. „colibă mică în care locuiesc ciobanii la stână; umbrar pentru ciobani; adăpost la stână care servește la păstrarea și la uscarea cașului; poliță, scândură sau împletitură de nuiele pe care se pune cașul la uscat; coș de sobă țărănească; (înv.) cameră la etaj, foișor – hutte de berger; préau dans une bergerie; partie de la bergerie où l'on conserve le fromage; clisse à fromage; sorte de tuyau de cheminée paysanne; (vieilli) chambre située à l'étage, tourelle” 1501 (top. *Comarnicul*, DERS), var. *comornic*², *comarnică* s.f., *cumarnic*.

Bg. *komarnik* „colibă ciobănească” (< v.bg. *komara* „boltă, încăpere boltită” < m.gr. *καμάρα*) DA, CADE, SDLR, CDER 2289, DEX, posibil împrumut foarte vechi (v.sl. **komarīnikŭ* Mihăilă, CELR 144).

Cf. **cămară**, **cameră**, **chimîr**, **coamăr**, **comoară**.

COMASA vb. „a reuni, a strânge laolaltă loturi de teren, entități economice (industriale, comerciale), instituții etc. – réunir des parcelles de terre, des entités économiques, des institutions, etc.” 1868 (Barcianu, V.).

Germ. *kommassieren* < lat. (târziu) *commassare* (< *con-* + *massa* „masă, pastă, bloc de materie” < gr. *μάζα* < „soi de pastă făinoasă, pastă, bloc de materie” < radicalul *μαγ-* al verbului *μάσσειν*, „a frământa, freca”).

Cf. **masă**².

COMĂ¹ s.f. „pierdere totală, prelungită, a cunoștinței – coma” 1760–1770 (scris *coma*², Meșt. doft. 240).

Ngr. *κόμα* (< v.gr. *κῶμα*, *ατος* „somm profund; stare letargică”), fr. *coma* (< gr.).

Fam.: **comatogen** adj. „care produce o stare de comă” < fr. *comatogène* 1988 (DEX–S); **comatos**, **-oasă** adj., s.m., s.f. „referitor la comă; (bolnav) care este în comă” 1959 (CDER 2285) < fr. *comateux*; **precomă** s.f. „sindrom care precedă coma” 1967 (Scânțea, în Form. cuv.) < fr. *précoma*.

COMĂ² s.f. „cel mai mic interval muzical, greu perceptibil pentru auz; semn folosit pentru a indica în muzică frazarea; mică pauză în lectură; (Trans.) virgulă – comma” 1892 (Slavici, O. II, 119).

Fr. *comma*, germ. *Komma* (< lat. *comma*, *-atis* „secțiune a unei perioade sau a unui vers, capăt de rând” < gr. *κόμμα* < *κόπτειν* „a tăia”).

Fam.: **comatic** adj. (înv.) „scris în bucăți scurte” 1812 (Șincai, Hr. I, 67) < lat. neol. *commaticus*, germ. *kommatisch*.

COMĂNAC¹ [ir. *coromâc, cumarâc* „pălărie”] s.n. „(Mold.; în alte regiuni înv.) acoperământ de cap (din canură, din pănură de suman sau din păslă); potcap călugăresc; cască; (Trans.) capac de căldare – bonnet (de paysan), chaperon, toque (de moine); couvercle (de chaudière)” 1601 (scris *connac*, Iorga, S. D. V, 526), var. (Mar.) *cămănac*. (S Trans.) *comanac* „pălărie de paie”, *comăiac, cumanac, cumarac, cumănac*.

Et. nes., posibil scr. *kalamanak* „scufie (care se pune pe capul copiilor nou-născuți)” (< lat. med. *calamancus* „scufie, bonetă” = *calamaucus* < *camelaucum, camelaucium*, înrudit cu gr. *καμηλαύκιον*, cf. *camilafcă*), de unde, cu simplificare, *cămănac* (păstrat în Mar.) A. Scriban, Arhiva, 1914, 133, SDLR, TDRG^{2,3} sau lat. târziu *camulacus* (formă atestată în lat. med. din Spania, cf. Corominas, DCEC, s.v. *calamaco*) < *calamaucus*, de unde **cămărac* > *cămănac* (prin asimilare *m-r* > *m-n*) ° // Lat. târzie **calamacus* (cf. sp. *calamaco* „tip de material din lână”), cuvânt de origine orientală, de unde **cărămac*, de unde, prin asimilare *r-m* > *n-m* și metateză, *cămănac* O. Densusianu, GS II, 390–391 (dar originea lat. a sp. *calamaco* este îndoielnică, cf. Corominas, DCEC); posibil o formă coruptă din ngr. *καμηλαύκι, καμαλαύκι, καλαμαύκι* CDED II, 650.

Fam.: **comănăci** vb. (Trans.) „a-și scoate pălăria (comănacul), ca salut; (p. ext.) a linguși, a se căciuli; a lua pe cineva cu vorba, a se sfătui” 1822 (Clemens, V.).

Cf. **camilafcă, gamelă**.

COMĂNAC² s.n. (Mehed.) „bucată de lemn verde, ramură de copac curățată de răci și frunze; mâner de lemn transversal la capătul unei vâsle – morceau de bois vert, ébranché; poignée (d’une rame)” 1910 (I. Cr. III, 299).

Et. nes., posibil de la *comănac¹* cu sensul „snop cu care se acoperă clăia”, atestat în DGS I, 290 (DA: același cuvânt cu *comănac¹*).

COMÂNDA¹ vb. „(în v.) a aduce jertfe; (Mold., Trans., în v. Munt.) a face pomenire pentru morți – sacrifier; officier des services religieux et donner des repas pour la commémoration des défunts” c.1500 (inf. lung *cumândare*, Psalt. Hur.), var. *cumânda*.

Lat. *commendāre* „a încredința, a recomanda” (< *con-* + *mandāre* „a însărcina, a încredința” < *manus* + *-dō* „a pune în mâna cuiva”); evoluția semantică se explică pornind de la specializarea „a recomanda zeilor (sufletele celor adormiți)”, cf. *commendare aliquem diis* (CDDE 386, DA).

Fam.: **comând** s.n. (abstr.) 1624 (DIR A V), var. *cumând*; **comândar** s.n. „comândare” 1831 (Pann, C. L.); **comândat** s.n. (abstr.) 1885 (Contemporanul, V, I 295); **comândă** s.f. (abstr.) 1886 (Sbiera, Pov.); **comându¹** vb. (în v.) „a face pomenire pentru morți” 1661 (Iorga, S. D. XI, 263) ← *comând*; **comânzi** vb. „a face pomenire pentru morți” 1909 (Pamfile, J. III) ← *comând*.

Dublet etim.: **comanda**. Cf. **mandat, mână, comandită, comodor, contramanda, recomanda**, ar. **dimândare**.

COMĂNJI vb. (Trans.) „a (se) murdări, a (se) mânji – (se) souiller, (se) salir” 1825 (var. *comăngi*, LB).

Et. nes., posibil lat. *commingere* „a murdări cu urină” (< *con-* + *mingere* „a urina”) – cf. formele cu africată (*comăngesc, comăngire, comăngit*) citate în LB – infl. formal și semantic de a *mânji* Al. Philippide, ZRPh 31, 304, S. Pușcariu, DR 4, 1924–1926, 1350 (posibil), DA (posibil), sau ← **pomânji* < v.sl. *pomazati, pomazō* „a unge” (formă

prefixată a verbului din care provine *mânji*), cu alteranța *po-* / *co-* întâlnită în multe alte cuvinte, Graur, ER, 25, M. Avram, SMFC VI, 1972, 5–10 (care observă și cazuri de alterare a prefixului *po-* în *to-/tă-*, de ex. *tămânji* „a mânji”), Avram, PE, 30–32.

Fam.: **comânjală** s.f. „murdărie, mâncare proastă” 1936 (DA).

Cf. **mânji**.

COMBATE vb. „a lupta împotriva unor atitudini, unor idei (și împotriva persoanelor care le susțin), unor stări de fapt nedorite (epidemii, sărăcie etc.); (înv.) a lua parte la o luptă, a lupta – combattre” 1794 (Calendariu).

Fr. *combattre* (< lat. **combattere* = *combattuere* < *con-* + *battuere* „a bate”), adaptat după *bate*.

Fam.: **combatant**, -ă adj., s.m., s.f. „care ia (sau este apt să ia) parte la lupte, într-un conflict armat; care militează pentru anumite idei” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.) < fr. *combattant*; **combativ** adj. „care susține cu dârzenie și cu perseverență o idee, un punct de vedere, o concepție” 1905 (Alexi, W.) < fr. *combatif*; **combativitate** s.f. (abstr.) 1890 (Lahovari, Disc.) < fr. *combativité*; **necombatant** adj., s.m. „care nu ia parte la lupte” 1898 (Enc. rom. I, s.v. *combatant*) ← *combatant*.

Cf. **bate**, **dezbate**.

COMBI adj., s.n. „(autoturism) al cărui portbagaj (în general de mari dimensiuni) nu formează un compartiment separat – (voiture) break” 1978 (DN³).

Germ. *Kombi[wagen]*, prescurtat din *Kombinationskraftwagen*, cu referire, inițial, la un autovehicul care combina transportul persoanelor și al mărfurilor.

Cf. **combina**, **combinezon**, **combo**.

COMBINA vb. „a pune laolaltă, potrivindu-le, mai multe lucruri, pentru a obține un întreg ordonat; (chim.) a face să reacționeze două substanțe, pentru a obține alte substanțe; (fig., fam.) a pune la cale – combiner” 1832 (în forma *combinare*, Heliade-Rădulescu, A.).

Fr. *combiner* (împr. din lat. *combinare* < *con-* + *bini* „câte doi” < *bis* „de două ori” < **duis*, construit pe radicalul din *duo* „doi”).

Fam.: **autocombină** s.f. „combina autopropulsată” 1959 (LTR² V) ← *auto*¹- + *combină*; **combainist** s.m. (înv.) „muncitor calificat care manevrează o combină” 1955 (DLRLC) ← *combaină* (= *combină*); **combainistă** s.f. (înv.) 1955 (DLRLC) ← *combainist*; **combinabil** adj. „care se poate combina” 1871 (LM) < fr. *combinable*; **combinagiu** s.m. (peior.) „persoană care face tot felul de combinații necinstite” ante 1936 (M. I. Caragiale, O. 253); **combinarisi** vb. (înv.) „a combina” 1874 (Alecsandri, O. VI 344) < fr. *combiner*, adaptat după verbele în *-(ar)isi*; **combinat** s.n. „complex care reunește mai multe întreprinderi industriale, dintre care una sau mai multe furnizează materie primă pentru altele” 1955 (DLRLC) < rus. *kombinat*; **combinativ** adj. „bazat pe combinație” 1887 (HEM) < fr. *combinatif*, ulterior (în sport) și it. *combinativo*; **combinator** adj., s.m., s.n. „(persoană) care combină, care pune la cale; aparat care permite asocierea mai multor mașini, prin combinații între circuite electrice” 1936 (Arhiva, XLIII) < fr. *combineur*; **combinatoriu** adj. „de combinație”, (mat.) în sintagma *analiză combinatorie* „ramură a matematicii care studiază aranjamentele, permutările și combinările” 1936 (Arhiva, XLIII) < fr. *combinatoire*; **combinație** s.f. „combinație; aranjament, calcul; reacție în cursul căreia doi atomi sau două molecule se unesc, formând o moleculă nouă; substanță rezultată în urma unei astfel de reacții, (corp) compus” 1813 (Manifest), var. *combinațiune* < lat. neol.

combinatio, ulterior, cu sensuri după fr. *combinaison*; **combînă** s.f. „(în agricultură, minerit) mașină de lucru care efectuează simultan mai multe operații; aparat electronic de redare a sunetului, cu mai multe funcții” 1949 (LTR¹), var. (înv.) *combaină* < rus. *kombajn* (< engl. *combine [harvester]*, utilaj inventat în Statele Unite în 1834, de către Hiram Moore), modificat după *combina*; **combiner** s.m. „muncitor calificat care manevrează o combină” 1953 (Gheorghiu-Dej, Gosp. Agr.), var. *combainer* < rus. *kombajner* (< engl. *combiner*), modificat după *combînă*; **combineră** s.f. 1955 (DLRLC), var. *combaineră* ← *combiner, combainer*; **combinor** s.n. „organ suplimentar al fiecărui selector dintr-o centrală telefonică automată, folosit pentru a produce schimbări succesive în constituția circuitelor” 1959 (LTR³) < fr. *combineur* ° // ← *combina* DEX; **recombina** vb. „a combina din nou elementele unui tot; a realiza o recombinare” 1908 (V. rom. IX) < fr. *recombiner* sau ← *combina*.

Cf. **combi, combinezon, combo, bi-, binar, bis**.

COMBINEZON s.n. „obiect de lenjerie pentru femei, confecționat din material textil subțire, care acoperă corpul, sub rochie, de la umeri până deasupra genunchilor; salopetă de lucru – *combinaison* (vêtement)” 1933 (Arghezi, T. K.).

Fr. *combinaison*, propriu-zis „combinație” (< lat. med. *combinatio* < *combinare* „a combina”).

Cf. **combi, combina, combo**.

COMBO s.n. „formație orchestrală de jazz compusă din trei până la opt instrumentiști – combo (de jazz)” 1978 (DN³).

Engl. *combo* (< *combination* „combinație”) DN³ // Cf. engl. *combinaty* (sic!) DEX.

Cf. **combi, combina, combinezon**.

COMBUSTIE s.f. (fiz., chim.) „ardere – combustion” 1848 (Negulici, V.), var. *combustiune*.

Fr. *combustion* (împr. din lat. *combustio, -iōnem* < *con-* + *ūrere* „a arde”, cu *-b-* după *ambūrere*).

Fam.: **biocombustibil** s.m. „combustibil biologic” 1964 (LTR² XIV) ← *bio-* + *combustibil*; **comburant** adj. s.m. „(substanță) care asigură arderea” 1852 (Marin, Pr.) < fr. *comburant*; **comburent** adj. (înv.) „care asigură arderea” 1848 (Negulici, V.) < it. *comburente*, lat. neol. *comburens, -ntem*; **combustibil** adj. s.m. „(substanță) care are însușirea de a arde, fiind folosită ca sursă de energie” 1837 (var. *combustible*, J. Cihac, I. N.) < fr. *combustible* (< *combustion*, cu substit. sufixului); **combustibilitate** s.f. „proprietatea corpurilor de a arde în contact cu oxigenul” 1848 (Negulici, V.) < fr. *combustibilité*; **incombustibil** adj. „care nu e combustibil, nu se poate consuma prin foc” 1848 (Negulici, V.) < fr. *incombustible*; **incombustibilitate** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *incombustibilité*; **necombustibil** adj. „care nu poate arde, care nu este combustibil” 1870 (Costinescu, V.) ← *combustibil*, după fr. *incombustible*; **precombustie** s.f. „fază a funcționării unor motoare care precedă aprinderea combustibilului” 1951 (LTR¹) < fr. *précombustion*.

Cf. **ustura**.

COMEDIE s.f. „piesă de teatru hazlie, cu subiect și deznodământ amuzante; (în var. *comédie*) spectacol public reprezentat de obicei la bălciuri, panorame, călușei etc.; (în var.

comédie) întâmplare ciudată sau hazlie – comédie; guignol; histoire drôle” 1691–1697 (var. *comédie*, T. Corbea, D. s.v. *comoedia*), var. (înv.) *comodie*, *comodie*.

Fr. *comédie* (împr. din lat.). Var. *comédie*, *comodie* < lat. neol. *comoedia* (< gr. *κωμωδία* < *κωμωδός* „participant la un cortegiu dionisiac” < *κῶμος* „trupă veselă de tineri, în ritualurile dionisiace” + *αἰδός* „cântăret” < *αἰδεῖν* „a cânta”), it. *commedia*, germ. *Komödie* (cu sensul „spectacol de bâlci”). Var. *comodie* < ngr. *κωμωδία*.

Fam.: **comediancă** s.f. „actriță de comedie” 1774–1775 (Ilarion, Ex.) ← *comedian*; **comediant** s.m. „(înv.) actor de comedie; persoană ipocrită” 1704 (FN), var. (sg. refăcut) *comedianț* < it. *comediante*, germ. *Komödiant*; **comediantă** s.f. „(înv.) actriță de comedie; femeie ipocrită” 1835 (var. *comedianță*, Gorjan, H.) ← *comediant*; **comediaș** s.m. (înv., Ban., Trans., Mold.) „actor de comedie; autor de comedii” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *Aristophanes*) < magh. *komédiás* (cu accentul după derivatele în -aș); **comedieșită** s.f. (înv.) „actriță de comedie” 1825 (LB) ← *comediaș*; **comedietoare** s.f. (înv.) „actriță de comedie” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *planipes*) ← *comediator*; **comediator** s.m. (înv.) „actor de comedie” 1691–1697 (în forma de sg. *comediatori*, T. Corbea, D. s.v. *planipes*); **comediț** s.m. (înv.) „autor de comedii” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *Pherecrates*); **comedian** s.m. „actor de comedie; om prefăcut” 1803 (Uricariul, I, 277) < fr. *comédien*; **comediană** s.f. „actriță de comedie” 1794 (Calendariu) < fr. *comédienne*; **comediograf** s.m. „autor de comedii” 1966 (DN²) < fr. *comédiographe*, it. *commediografo*; **comedioară** s.f. (dim.) c. 1832 (I. Golescu, Cond.); **comedios** adj. (înv.) „care face glume, care stârnește râsul” 1852 (Pann, Ș. II); **comic** adj., s.m., s.n. „care stârnește râsul; referitor la comedie; actor de comedie; categorie estetică în a cărei sferă intră actele care stârnesc râsul” 1827 (Golescu, E.) < lat. neol. *comicus* „autor de comedii; actor de comedie; referitor la comedie” (< gr. *κωμικός*), ngr. *κωμικός*, fr. *comique* „amuzant; (autor, actor) de comedie; categorie estetică”; **comicărie** s.f. „faptă demnă de răs, caraghioslâc” 1926 (Teodoreanu, M. II) ← *comic*; **comicesc** adj. (înv.) „comic” 1779 (Oxenstiern, C. I) < fr. *comique*, cu adaptarea sufixului; **comicește** adv. (înv.) „în mod comic” 1862 (Pontbriant, D.) ← *comic* sau ← *comicesc*; **comicitate** s.f. (rar) „caracter comic” 1898 (Zamfirescu, V. Ț.) ← *comic* sau < fr. *comicité*; **comicos** s.m. (înv.) „actor de comedie” 1847 (Pann, P. V. III) < ngr. *κωμικός* (împrumut neadaptat preferat pentru rimă); **comics** s.n. „bandă desenată” 1966 (DN²) < engl. *comics* < *comic* [*strips*] „benzi comice”.

Cf. **aed**, **odă**.

COMEDON s.n. „mică formație cilindrică constituită din sebum, cu extremitatea neagră, care astupă uneori glandele sebacee ale feței – comédon” 1962 (DER).

Fr. *comédon* (adaptare a lat. *comedo*, -onis „mâncător” < *comedere* „a mânca” < *con-* + *edere* „a mânca”).

Cf. **comestibil**.

COMENDAR/SIE s.m. (înv.) „comandant – commandant” 1682 (Dosoftei, V. S. sept. 26^r), var. *comendarisiu*.

M.gr. *κομμενταρήσιος* „notar” DÎLR (< lat. târziu *commentariensis* < *commentarius* „însemnare, notiță”), confundat cu descendenții lat. *commendare*, cf. *comendat* ° // pol. *komendarz* DA.

Cf. **comentariu**, **mental**, **mînte**; **comanda**, **mandat**, **mână**, **comandită**, **comodor**, **contramanda**, **recomanda**, ar. **dimândare**.

COMENSAL adj. (livr.) „care mănâncă la aceeași masă cu altul, comesean – commensal” 1901 (Iorga, I. L. (XVIII)).

Fr. *commensal* < lat. med. *commensalis* < *con-* + *mensa* „masă”.

Fam.: **comensalism** s.n. (biol.) „relație între două plante sau două animale, în care unul folosește resturile de hrană ale celuilalt” 1962 (var. *comensualism*, DER) < fr. *commensalisme*, germ. *Kommensalismus*; var. *comensualism*, după împrumuturile analizabile în -ual (*anual*, *consensual*, *mensual* etc.).

Cf. **masă**.

COMENSURABIL adj. (mat., despre două mărimi) „care pot fi măsurate cu aceeași unitate de măsură, valorile amândurora fiind multipli întregi ai unității folosite – commensurable” c.1840 (A. Costinescu, Geometria).

Fr. *commensurable*, împr. din lat. savant *commensurabilis* (*con-* + *mensurabilis* „măsurabil” < *mensurare* „a măsura” < *mensura* „măsură” < *mensus*, participiul lui *metiri* „a măsura”).

Fam.: **comensurabilitate** s.f. (abstr.) 1871 (LM) < fr. *commensurabilité*;

incomensurabil adj. „(despre două mărimi) care nu pot fi măsurate printr-o unitate de măsură comună; (p. ext.) care nu poate fi măsurat sau evaluat” 1838 (Asachi, E. III) < fr. *incommensurable*; **incomensurabilitate** s.f. (abstr.) 1871 (LM) < fr. *incommensurabilité*;

necomensurabil adj. (înv.) „incomensurabil” 1852 (G. Pop, G.), var. *necommăsurabil* ← *ne-* + *comensurabil*, după fr. *incommensurable*; var. *necommăsurabil*, prin românizare, după *măsura*.

Cf. **măsură**.

COMENTA vb. „a face observații asupra unui subiect (știre, întâmplare, operă, idee etc.) – commenter” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.).

Fr. *commenter*, împr. din lat. *commentari* „a medita despre” < *con-* + *mens*, *mentem* „minte, cugetare”.

Fam.: **comentariu** s.n. „observație, apreciere, remarcă; lucrare care analizează o operă” 1682 (forma *comentarie*, Dosoftei, V. S., nov., 176^v), var. *comentar* < lat. neol. *commentarium*, ulterior și fr. *commentaire*; **comentat** s.n. (abstr.) 1936 (DA); **comentativ** adj. „care comentează, care cuprinde comentarii” 1904 (Iorga, I. L. (XVIII), II); **comentatoare** s.f. 1936 (DA) ← *comentator*; **comentator** s.m. „persoană care face comentarii, care interpretează un text; persoană care comentează desfășurarea unui eveniment, a unei întreceri sportive (la radio sau la televiziune)” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 53) < lat. neol. *commentator*, fr. *commentateur*; **microcomentariu** s.n. „comentariu de dimensiuni reduse” 1960 (V. rom. august. 185) ← *micro-* + *comentariu*; **recomenta** vb. „a comenta încă o dată aducând argumente noi, făcând observații inedite” 1974 (V. rom. X).

Cf. **mental**, **minte**, **minți**, **comendarisie**, **dement**.

COMERAJ s.n. (rar) „atitudine de bârfitor; bârfă, flecăreală – commérage” 1858 (Ralet, Suv.).

Fr. *comérage* (< fr. *commère* „femeie bârfitoare; nașă” < lat. *commāter* < *con-* „cu” + *māter* „mamă”).

Cf. **cumătră**.

COMERT s.n. „schimb de produse prin vânzare și cumpărare, negoț – commerce” 1766 (var. *comerțium*, Ord. cium.), var. (înv.) *comerțiu*, *comers*, *comerțiom*.

Lat. neol. *commercium* (< *con-* „cu” + *merx*, *-cis* „marfă”), românizat după modelul cuvintelor moștenite în *-cium*, cf. *negoț*, posibil și germ. *Kommerz*. Var. *comers* < fr. *commerce* (împr. din lat.). Var. *comerțum*, *comerțiom* < lat. *commercium*. Var. *comerciu* < it. *commercio* (împr. din lat.).

Fam.: **acomercial** adj. „lipsit de spirit comercial” 1971 (I. B. 11 sept. p. 5, în DCR³) ← *comercial*; **anticomercial** adj. „care contrazice cerințele comerțului” 1967 (Scânteia, 27 aug., p. 2, în DCR³) ← *comercial*; **comercia** vb. (înv.) „a face comerț, a comercializa” 1846 (var. *comerția*, Negulici, E. II), var. *comersa* < fr. *commercer*; forma *comercia*, refăcută după *comercial*, *comerciant* etc.; **comerciabil** adj. „care se poate comercializa” 1874 (Ștefănescu, C. Compt.) ← *comercia*, după fr. *commerçable*; **comercial** adj. „privitor la comerț, negustoresc” 1810 (var. *comerțial*, Circ. mon.) < lat. neol. *commercialis*, fr. *commercial*; **comercialism** s.n. „spirit comercial exagerat” 1965 (V. rom. VIII) < fr. *commercialisme*, rus. *komercializm*; **comercializa** vb. „a pune în circuitul comercial” 1931 (CADE) < fr. *commercialiser* (< fr. *commercial*); **comercialmente** adv. (rar) „în mod comercial, din punct de vedere comercial” 1939 (SDLR) < fr. *commerciallement*, it. *commercialmente*; **comerciant** s.m. „persoană care se ocupă cu comerțul, negustor” 1804–1808 (var. *comerțiant*, Șincai, Înv.), var. (înv.) *comerciante*, *comersant*, *comerțant* < it. *commerciante*; var. *comersant* < fr. *commerçant*; var. *comerțant*, *comerțiant*, adaptate după *comerț*; **comerciantă** s.f. 1893 (var. *comersantă*, Caragiale, O. I 457) ← *comerciant*; var. *comersantă* ← *comersant* (= *comerciant*); **descomercializa** vb. (rar) „a nu mai considera drept marfă” 1939 (SDLR) ← *comercializa*; **necomercial** adj. „care nu aparține comerțului; în care nu se practică comerțul” 1921 (V. rom.) ← *comercial*; **necomerciant** adj. (rar) „care nu face comerț” 1897 (Hamangiu, C. C.) ← *comerciant*.

Cf. **mercantil**, **mercerie**.

COMEST/BIL adj. „care se poate mânca – comestibil” 1852 (Stamati, V.).

Fr. *comestible* < lat. med. *comestibilis* (< *comest-*, tema de supin a lui *comedere* „a mânca, a consuma” < *com-/con-* + *edere* (= *esse*) „a mânca”).

Fam.: **incomestibil** adj. „care nu este comestibil” 1905 (Alexi, W.) < fr. *incomestible*; **necomestibil** adj. „care nu este comestibil” 1936 (DA).

Cf. **comedon**.

COMETĂ s.f. „corp ceresc care descrie în jurul Soarelui o elipsă alungită și care, în apropierea Soarelui, emite gaze și pulberi, sub forma unei cozi îndreptate în sens opus Soarelui – comete” 1620 (var. *comit*² s.m., Moxa, C.), var. (înv.) *comet* s.m., *comită*.

Fr. *comète*, lat. neol. *cometa* (< gr. *κομήτης*, propriu-zis „cu coamă” < *κόμη* „părul de pe cap, coamă, plete”). Var. *comit*² < ngr. *κομήτης*.

Cf. **coamă**, **coma**¹.

COMETIE s.f. (S Munt.) „rude – parents” 1913 (I. Cr. V, 374).

Et. nec. Cf. *cimotie* DA.

COM/D s. sg. tantum (înv.) „gumă, substanță vâscoasă secretată de unele plante – gomme” 1749 (GCR).

Ngr. *κομίδι* (< v.gr. *κομμίδιον*, dim. lui *κόμμα* „gumă” cuvânt de origine egipteană).

Cf. **gumă**.

COMIHER s.n. (Trans., înv.) „plasă de pescuit – filet” 1888 (Pop-Reteganul, Pov.).
Et. nec.

COMILEȚ s.n. (Trans.) „ridicătură de lut din spatele cuptorului – banc situé derrière une cheminée paysanne” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nes., probabil deformare a lui *cămineț* „piatră pusă între vatră și perete” (← *cămin*), cu -o- după *comin*^o (DA: cf. *comeniță*).

COMILITON s.m. (în v., Buc.) „coleg de studii universitare – camarade d'études universitaires” 1899 (Sbiera, F. S.).

Germ. *Kommiliton* < lat. *commilitō*, -*ōnem*, inițial, „tovarăș de arme” (< *commilitāre* „a face armata împreună, a lupta împreună” < *con-* „cu” + *militāre* < *mīles*, *mīlitem* „soldat”).

Cf. **militar**, **mire**.

COMIN s.n. (Oaș) „dispozitiv pentru evacuarea fumului, la cuptoarele țărănești, horn – cheminée du four” 1942 (An. Arh. Folk. VI, 140).

Magh. *kamin* „horn, cămin” (< germ. *Kamin* < lat. *camīnus*) sau ucr. *komin* (împr. prin intermediar vest-slav din germ. *Kamin*) Tamás, EW, 254.

Cf. **cămin**, **cameniță**, **comileț**.

COMINATORIU adj. „(jur.) care conține amenințarea unei pedepse legale; (p. ext.) amenințător – comminatoire” 1871 (LM).

Fr. *comminatoire* < lat. med. *comminatorius* (< *comminari* „a amenința” < *con-* + *minari* „a amenința”).

Cf. **amenința**.

COMINĂ s.f. (Ban., Olt., V Trans.) „rămășițe de fructe (struguri, prune) după tescuire sau de faguri, după fierbere; băutură rezultată din aceste rămășițe – marc de raisins, de prunes, de rayons de miel, etc.; piquette” 1868 (I. Ionescu, Agr. M.).

Scr. *komina* (< *kom* „tescovină”), bg. *komina*.

Fam.: **comenit** adj. (despre vin) „făcut din comină” 1913 (Giuglea – Vâlsan, R. S.); **cominiță** s.f. „comină de struguri” 1885 (HEM XVIII, 267), var. *cominiță*; **comoviță** s.f. (Ban.) „tescovină” 1931 (CADE) < scr. *komovica* „(rachiu de) tescovină”.

COMINTERN/ST, -Ă adj., s.m., s.f. „(membru) al Cominternului – (membre) du Komintern” 1995 (Patapievici, C. L., 120).

Rom. *Comintern* < rus. *Komintern* (< *Kommunističeskij Internacjonal* „Internaționala Comunistă”, organizație comunistă fondată de Lenin).

COMINȚ/E s.f. (Trans., înv.) „învoială, tocmeală, acord scris – accord, marchandage” 1780–1801 (Micu, D.), var. *comenție*, *comințeu* s.n., *comințiu* s.n.

Magh. *kommenció* < *konvenció* (< lat. *conuentio*, -*onem* „convenție, înțelegere” < *conuenire* „a conveni”).

Fam.: **comințăuș** s.m. „persoană obligată printr-o convenție” 1890 (Vaida, Săl.) < magh. *komenciós* Tamás, EW, 255; **comințig** s.n. „învoială, contract” 1906 (Viciu, Gl.).

Cf. **conveni**, **veni**.

COMINUȚIE s.f. (med.) „sfărâmare a unui os în fragmente mici – comminution” 1871 (LM).

Fr. *comminution*, împr. din lat. *comminutio* < *comminuere* „a sfărâma, a mărunți, a micșora” < *con-* + *minuere* „a mărunți, a micșora”, construit pe rădăcina din *minor*, *minus* „mai mic”.

Fam.: **cominutiv** adj. (med., despre fracturi) „care prezintă numeroase fragmente” 1871 (LM) < fr. *comminutif*.

Cf. **mărunt**, **diminua**, **minor**, **minuție**.

COMIS¹ s.m. (înv.) „(în Imperiul Roman târziu) comandant al unei cetăți sau al unei armate; (în Țările Române) boier însărcinat cu îngrijirea grajdurilor domnești, scutier; rânduș – (dans le Bas Empire) gouverneur, général; (dans les Principautés Roumaines) grand écuyer; écuyer; palefrenier” 1453 (DERS, forma *Comisula*, cu articolul românesc integrat în flexiunea slavă; ca apelativ, 1620, Moxa, C.), var. *comes* (numai pentru sensul de funcție în Imperiul Roman), *comis*¹, *comit*¹.

Slavon *komisū* (< m.gr. *κόμης*, *-ητος* < lat. *comes*, *comitem*, inițial „însoțitor”, formație cu prefixul *com-/con-* „împreună” de la verbul *eo*, *īre* „a merge”). Var. *comes* < lat. neol. *comes*. Var. *comit*¹ < slavon *komitū* (< m.gr. *κόμης*, *-ητος*).

Fam.: **comisoaie** s.f. (în Țările Române) „soție de comis” 1762 (Gheorgachi, Cer.); **comișel** s.m. (dim.) „ajutor de comis; slujitor la grajdurile domnești” 1507 (DERS); **comișie**¹ s.f. (în Țările Române) „slujba sau demnitatea de comis” 1776 (Lef. boier.); **comiție**¹ s.f. (în Imperiul Roman târziu) „demnitatea de comis” 1682 (Dosoftei, V. S. sept. 9^a) ← *comit*¹ (= *comis*¹), după m.gr. *κομητεία*.

Cf. **comite**¹, **comitativ**, **comitivă**, **comiții**, **concomitent**, **conetabil**, **contadin**, **conte**, **chimet**.

COMIS² s.n. (Trans., înv.) „pâine cazonă (în armata austro-ungară) – pain de munition” 1906 (Viciu, Gl.).

Germ. *Kommiss(brot)* < *Kommiss* „militărie”, (înv.) „provizii militare” (< lat. med. *comissum* „depozit, custodie” < *committere* „a încredința” < *con-* + *mittere* „a trimite”) + *Brot* „pâine”.

Cf. **comis**³, **comisar**, **comisie**, **comision**, **comisoriu**, **comisură**, **comite**², **comitet**.

COMIS³ s.m. (înv.) „funcționar într-o unitate comercială -- commis” 1871 (LM).

Fr. *commis* (part. trecut de la *commettre* „a pune la treabă” < lat. *committere* < *con-* + *mittere* „a trimite”).

Fam.: **comis-voiajor** s.m. „comerciant ambulant” 1936 (DA) < fr. *commis-voyageur*.

Cf. **comis**², **comisar**, **comisie**, **comision**, **comisoriu**, **comisură**, **comite**², **comitet**.

COMISAR s.m. „persoană oficială însărcinată cu o misiune temporară; titlu purtat de anumiți funcționari publici (în poliție, armată, administrație) -- commissaire” 1675 (M. Costin, Let.), var. (înv.) *comășar*, *comisareș*, *comisariș*, *comișer* „agent de poliție”.

Lat. neol. *commissarius* (< *committere* „a însărcina” < *con-* „cu” + *mittere* „a trimite”), fr. *commissaire*, germ. *Kommissar*, rus. *komissar*. Var. *comisareș*, *comisariș* < magh. *kommiszárius*, *kommiszáros*. Var. *comășar*, *comișer* < magh. **komisár* (= *kommiszár*) Tamás, EW 255.

Fam.: **comisariat** s.n. „funcția de comisar; localul unei secții de poliție” 1748 (var. *comisariatuș*, Decr. căr., în DÎLR) < fr. *commissariat*, germ. *Kommissariat*; var. *comisariatuș* < magh. *kommisszariátus* (< lat. med. *commissariatus*); **comisaș** s.m. „agent de poliție” 1932 (An. Arh. Folk. I) ← *comisar*, cu substit. finalei; **ipocomisar** s.m. (inv.) „subcomisar de poliție” 1839 (Doc. ec. II, 727) ← (*h*)*ipo-* „sub” (< fr. *hypo-*, gr. *ὑπο-*) + *comisar*, după fr. *sous-commissaire*; **subcomisar** s.m. „ofițer de poliție aflat în imediata subordine a comisarului; (inv.) epistat” 1857 (Polizu, V.) ← *comisar*, după fr. *sous-commissaire*.

Cf. **comis^{2,3}**, **comisie**, **comision**, **comisoriu**, **comisură**, **comite²**, **comitet**.

COMISIE s.f. „grup de persoane însărcinat să examineze o chestiune și să dea un verdict în privința acesteia; (inv.) secție de poliție; (jur., în expr. ~ *rogatorie*) delegație dată de un tribunal către altul – commission; commissariat” 1742 (Tempea, Ist. B. Șch.; atestarea 1698, Minei, din TDRG³ se referă de fapt la *comiție*¹), var. (inv.) *comision*², *comisiune*¹.

Lat. neol. *commissio*, *-onem* „însărcinare, mandat; (târziu și) comisie” (< *committere* „a însărcina” < *con-* + *mittere* „a trimite”), germ. *Kommission*, fr. *commission*, magh. *kommisszió*, rus. *kommissija*. Var. *comision*² < germ. *Kommission*.

Fam.: **comisi** vb. (Buc.) „a examina cu atenție” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV); **comiție**² s.f. „însărcinare, ordin; comisie (grup de persoane cu o anumită însărcinare)” 1733 (var. *comișiu* s.n., Doc. Șch., I, 161), var. *comeșie*, *comișeu* s.n. < magh. *kom(m)issió*; **subcomisie** s.f. „parte a unei comisii însărcinată cu examinarea și conducerea unor lucrări preliminare sau circumscrise unui domeniu” 1882 (var. *subcomisiune*, Eminescu, O. XIII, 69) ← *comisie*, după fr. *sous-commission*.

Cf. **comis^{2,3}**, **comisar**, **comision**, **comisoriu**, **comisură**, **comite²**, **comitet**.

COMISION¹ s.n. „însărcinare (neoficială) dată unei persoane de a procura sau de a transmite ceva; remunerație (procentuală) primită de o persoană, de o bancă etc. care a mijlocit o afacere comercială sau care a efectuat un serviciu; (jur.) contract în baza căruia o persoană tratează afaceri comerciale în nume propriu, dar pe socoteala altei persoane, în schimbul unei remunerații (procentuale); (inv., Trans.) comisie; ordin, însărcinare oficială, mandat – commission” 1722 (Doc. Șch., I, 144, în DÎLR), var. (inv.) *comison*, *comisoană* s.f., *comisiune*² s.f.

Fr. *commission* (cu sensurile actuale), împr. din lat. *commissio*, *-onem* „însărcinare, mandat” (< *committere* „a însărcina” < *con-* + *mittere* „a trimite”). Cu sensurile înv. „comisie; ordin, însărcinare oficială” < germ. *Kommission*. *Comisie* și *comision* reprezintă specializări formale și semantice ale unor etimoane polisemantice (fr. *commission*, germ. *Kommission*, ambele din lat. *commissio*, *-onem*).

Fam.: **comisiona** vb. „a da o însărcinare, a-și procura ceva (printr-un comisionar)” 1875 (Hasdeu, I. C. 103) < fr. *commissionner*; **comisionar** s.m. „persoană care întreprinde activități comerciale în numele său, dar pe socoteala altei persoane, în schimbul unui beneficiu; persoană care se ocupă cu transmiterea de scrisori, pachete etc. pe cale particulară” 1777 (Act. jud. 311), var. (inv.) *comisioner* < fr. *commissionnaire*.

Cf. **comis^{2,3}**, **comisar**, **comisie**, **comisoriu**, **comisură**, **comite²**, **comitet**.

COMISORIU adj. (jur.), în expr. *pact* ~, *clauză comisorie* „care specifică condițiile în care un contract se reziliază – commissoire” 1871 (LM).

Fr. *commissoire*, lat. neol. *commissorius* (< *committere* „a încredința” < *con-* + *mittere* „a trimite”).

Cf. **comis^{2,3}**, **comisar**, **comisie**, **comision**, **comisură**, **comite²**, **comitet**.

COMISURĂ s.f. (anat.) „punct de unire a două formațiuni anatomice; fascicul de fibre nervoase care unește două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale – commissure” 1871 (LM).

Fr. *commissure*, împr. din lat. *commissura* „joncțiune” < *commissus*, participiul lui *committere* „a lega împreună, a combina, a conecta” < *con-* + *mittere* „a trimite”.

Fam.: **comisural** adj. „al comisurii, de comisură” 1969 (D. med., I, 524) < fr. *commissural*.

Cf. **comis**^{2,3}, **comisar**, **comisie**, **comision**, **comisoriu**, **comite**², **comitet**.

COMITAGIU s.m. „membru al unei mișcări de insurgență naționalistă bulgară, inițial antiotomană, de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX – comitadji” 1913 (V. rom., nr. 7–8, 181).

Tc. *komitaci*, propriu-zis „membru al unui comitet”, cu referire la Comitetul Central Revoluționar Bulgar constituit în 1869 (< *komita*, nume dat acestui comitet, probabil < bg. *komita*, posibil < fr. *comité* BER II 573).

Cf. **comitet**.

COMITATIV adj. (lingv.) „care exprimă ideea de asociere – comitativ” 1997 (DȘL).

Engl. *comitative*, fr. *comitatif*, format de la verbul latin *comitari* „a însoți” (< *comes*, -item „însoțitor”).

Cf. **comis**¹, **comite**¹, **comitivă**, **comiții**, **concomitent**, **conetabil**, **contadin**, **conte**, **chimet**.

COMITE¹ s.m. (înv.) „conte; (în Trans. dinaintea Marii Uniri) prefect de județ – comte; préfet” 1845 (Mag. Ist. Dacia, I).

Lat. neol. *comes*, -item, inițial „însoțitor” (formație cu prefixul *com-/con-* „împreună” de la verbul *eo, ire* „a merge”), folosit cu referire la membrii suitei unui împărat roman, apoi specializat pentru a desemna anumiți demnitari.

Fam.: **comitat** s.n. „unitate administrativ-teritorială, în unele țări (ca Ungaria, Anglia); (ist.) domeniul unui conte” 1770–1780 (Gherasim Putneanu, Gheografie) < germ. *Komitat*, lat. neol. *comitatus* (cu sensul administrativ-teritorial apărut în lat. med.; inițial: „suită, cortegiu”); **comitatens** adj. (livr.) „care ține de administrația unui comitat” 1886 (Barcianu, D.) < lat. neol. *comitatensis* (< *comitatus*); **comitativ** adj. „care ține de administrația unui comitat” 1924 (Irineu, S. B. 68) < lat. neol. *comitativus* (< *comitatus*); **vicecomite** s.m. „demnitar subordonat comitelui, numit de către acesta, viconte” 1876 (var. *viscomite*, Ghica, O. II, 368) < lat. neol. *uicecomes*, -item „locțiitor de conte” (< *uice*, abl. al lui *uicis* „schimbare, ordine alternativă” + *comes*); var. *viscomite* < engl. *viscount*, cu echivalarea părții a doua.

Cf. **comis**¹, **comitativ**, **comitivă**, **comiții**, **concomitent**, **conetabil**, **contadin**, **conte**, **chimet**.

COMITE² vb. „a săvârși un lucru rău (greșeală, infracțiune, păcat); (jur., înv.) a încredința (cuiva) o lucrare, o afacere, a da o însărcinare -- commettre; (vieilli) confier” 1799 (Iorgovici, Obs.).

Lat. neol. *committere* „a lega împreună; a încredința; a întreprinde, a comite”, fr. *commettre*.

Fam.: **comitent** s.m. „persoană care încredințează cuiva o lucrare, dă o însărcinare, face o comandă” 1837 (Nichifor, P. C. 12), var. (înv.) *comitente* < germ. *Kommittent*, it. *committente*.

Cf. **comis^{2,3}**, **comisar**, **comisie**, **comision**, **comisoriu**, **comisură**, **comitet**, **misiune**, **încumeta**, **trimite**, **admite**, **compromis**, **compromite**, **demite**, **permite**, **promite**, **remite**, **submite**, **transmite**.

COMITET s.n. „grup de persoane (de obicei dintr-o adunare sau o societate mai mare) constituind un corp special cu misiune și atribuții determinate – comité” 1809 (Doc. Cantac. 230).

Rus. *komitet* (< fr.), fr. *comité* (< engl. *committee* „persoană căreia i se încredințează ceva; corp de persoană cu un anumit mandat, comitet” < *commit* „a încredința” < lat. *committere* < *con-* + *mittere* „a trimite”).

Fam.: **subcomitet** s.n. „parte a unui comitet însărcinată cu examinarea unor lucrări preliminare sau circumscrise unui domeniu” 1881 (Barițiu, C. VIII, 381) ← *comitet*, după fr. *sous-comitet*.

Cf. **comite²**, **comis^{2,3}**, **comisar**, **comisie**, **comision**, **comisoriu**, **comisură**, **comitagiu**.

COMITVĂ s.f., adj. (înv. Trans., Buc.) „(scrisoare) însoțitoare a unei adrese, a unui decret, petiții etc.; suită – lettre attachée à une adresse, à un décret, à une pétition, etc.; suite” 1845 (Scrisoarea lui Ioan Marian către Nicolae Maniu, apud Ovidiu H. Pop, *La Chiesa Rumena Unita 1830–1853*, Roma, 2005).

Lat. neol. *comitiua*, femininul lui *comitiuus* „însoțitor; de comite¹” (< *comes*, -*item* „conte; însoțitor”, cu sensul „însoțitor” susținut și de verbul *comitari* „a însoți”).

Cf. **comite¹**, **comitatív**, **conte**, **comis¹**, **comiții**, **concomitent**, **conetabil**, **contadîn**, **chimet**.

COMIȚII s.f.pl. (ist.) „în Roma antică, adunări ale poporului organizate pe curii, centurii sau triburi; (în Regatul României) adunări libere de agricultori – comices” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V., I, 306), cu singularele *comiție²* s.f., *comițiu* s.n.

Lat. neol. *comitia*, sg. *comitium* (< *com-* „împreună” + *ire* „a merge”, cf. *coîre* „a se aduna”).

Fam.: **comițial**, -ă adj., s.m., s.f. „(bolnav) de epilepsie; care aparține epilepsiei” 1865 (Codru-Drăgușanu, P. T. 29) < fr. *comitial*, lat. neol. *comitialis*, propriu-zis „referitor la comiții”, aplicat epilepsiei (*morbis comitialis*) deoarece o criză de epilepsie era considerată un semn rău care ducea la sistarea ședinței.

Cf. **comis¹**, **comite¹**, **comitatív**, **comitivă**, **concomitent**, **contadîn**, **conetabil**, **conte**, **chimet**.

COMLĂU s.m. (Apuseni, Banat) „drojdie (de hamei) – levure (de houblon)” 1780–1801 (Micu, D.).

Magh. *kömlő* „hamei”, cuvânt de origine turcică, cf. ciuvaș *chəm̃la*, tăt. *qolmaq* (EWU), răspândit în limbile finice și apoi indo-europene, cf. v.sl. *chŭmĕlĭ* (> rom. *hamei*), lat. med. *humulus*, v. nord. *humli* (Berneker, SEW, I, 411).

Cf. **hamei**.

COMOARĂ s.f. „mulțime de bani sau de obiecte de preț păstrate într-un loc păzit, ascuns; (fig.) obiect de mare preț, persoană foarte îndrăgită; (înv.) încăpere în care se păstrează alimente sau cereale; (înv., reg.) ascunzătoare, vizuină; (N Trans.) cimitir – tréSOR; (vieilli) grenier, tanière; (N Trans.) cimetière” 1560–1561 (Coresi, Tetr.), var. (înv.) *cămoră*, *coamară*.

V.sl. *komora* „încăpere; vistierie”, împrumut vechi, slav comun, din gr. *καμάρα* „încăpere boltită” (Mihăescu, IG, 80) sau lat. *camara/camera* (< gr. *καμάρα*) (Berneker, SEW, I, 554–555).

Fam.: **comorăște** s.f. (Olt.) „locul unde s-a găsit sau se află îngropată o comoară” 1931 (CADE); **comornic**¹ s.m. (înv.) „vistiernic; înalt funcționar atașat curții polone cu atribuții judecătorești” 1582 (PO) < magh. *komornyik* (împrumut slav), scr. *komornik*, pol. *komornik*.

Cf. **cămară**, **cameră**, **chimir**, **coamăr**, **comarnic**.

COMOD adj. „(despre obiecte) care se poate întrebuița ușor, de care ne folosim cu plăcere; (despre persoane) care evită sau refuză activități dificile sau obositoare – commode, comfortable; qui aime ses aises” 1800 (Micu, L. F.), var. *comod*.

Fr. *commode* (împr. din lat. *commodus* „măsurat, convenabil, comod” < *con-* + *modus* „măsură”). Var. *comod*, după lat. *commodus*.

Fam.: **com(m)odo** adv. (muz.) „într-un tempo liniștit, ușor” 1871 (LM) < it. *comodo*, (înv.) *commodo* „comod”; **comodă** s.f. „scrin mai scund (la care se ajunge ușor cu mâna)” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *commode* (substantivare a adj. *commode* „comod”, nume dat unei piese de mobilier create la începutul secolului al XVIII-lea); **comoditate** s.f. (abstr.) 1806 (Șincăi, D. Sup.) < fr. *commodité*, germ. *Kommodität*; **incomod** adj. „care nu este comod” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *incommode*; **incomoda** vb. „a pune pe cineva într-o situație dificilă sau neplăcută, a stingheri” 1840 (Heliade-Rădulescu, D. C.) < fr. *incommoder*; **incomodant** adj. „supărător, jenant” 1900 (Enc. rom. II, 553) < fr. *incommodant*, part. prez. de la *incommoder*; **incomodație** s.f. (înv.) „deranj, stingherire” 1749 (Iorga, S. D. XII, 51) < lat. neol. *incommodatio* (termen neolatin), posibil prin intermediul unei limbi moderne (cf. engl. *incommodation*, atestat în sec. XVIII)^o // după fr. *incommodité* DA; **incomoditate** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *incommodité*; **necomod** adj. (înv., rar) „care nu este comod” 1848 (Negulici, V.); **necomoditate** s.f. (înv., abstr.) 1837 (Săulescu, Hr. I) ← *comoditate* sau *necomod*.

Cf. **acomoda**, **comodat**, **mod**, **modă**.

COMODAT s.n. „contract prin care un proprietar acordă altei persoane folosirea gratuită a unui bun, pe o perioadă determinată – commodat” 1815 (Scară).

Fr. *comodat*, lat. neol. *commodatum* (< *commodare* „a aranja, a a ajusta, a pune la dispoziția cuiva, a fi de folos” < *commodus* „convenabil, comod”).

Fam.: **comodant** s.m. (jur.) „persoană care împrumută ceva prin comodat” 1833 (Cod. Țiv. 5/1), var. (înv.) *comodante* < fr. *comodant*; **comodatar** s.m. (jur.) „beneficiar al unui contract de comodat” 1815 (Scară) < fr. *comodataire*, it. *comodatario*.

Cf. **comod**.

COMODOR s.m. „grad în marina engleză și americană, superior căpitanului de vas și inferior contraamiralului, – commodore” 1966 (DN³).

Fr. *commodore* (< engl.), engl. *commodore* < *commandore* < ol. medie *commandoor* < fr. *commandeur* < *commander* „a comanda”.

Cf. **comanda**, **comânda**¹, **comandită**, **contramanda**, **mandat**, **mână**, **recomanda**, ar. **dimândare**.

COMONI vb. refl. (Mold.) „a se munci, a se strădui din răsupteri – s’efforcer se donner de la peine” 1936 (DA).

Et. nes., probabil ← *a se canoni*, cu disimilare consonantică și asimilare vocalică ° //
Et. nec. DA.

COMOȚĂ s.f. (Ban.) „jugul hamului – collier du harnais” 1885 (H XVIII, 143), var. *comot* s.n.

Scr. *komot* °, posibil și germ. *Kummet* DA (< germ. medie *komat* < pol. *chomał(o)*).

Cf. **hamut**.

COMOȚIE s.f. „(med.) zguduire bruscă (a unui corp, a unui organ); perturbare puternică și bruscă a stării unui organ, determinată de un traumatism; (fig.) tulburare a echilibrului psihic, moral, politic etc. – commotion” 1821 (V. Popp, A. M. 34), var. (inv.) *comociune, comoșiune*.

Fr. *commotion*, germ. *Kommotion*, lat. neol. *commotio* „zguduire, cutremurare; emoție puternică” (< *commouēre* „a zgudui, a cutremura” < *con-* + *mouēre* „a mișca”).

Cf. **mobil, mobilă, motor, moșiune, moment, amovibil, emoție, promova**.

COMPACT adj. „îndesat, dens, compus din particule strâns legate între ele; solid, masiv; (s.f./s.n., mai ales la pl.) caracter tipografic cu linii groase, aldina – compact; (typogr.) caractere gros” 1835 (Hepites, Pietr. M. 38^l).

Fr. *compact*, împr. din lat. *compactus* „strâns laolaltă” < *compingere* „a strânge laolaltă” < *com-* + *pangere* „a înfișe, a împlânta, a alcătui”.

Fam.: **compactitate** s.f. „însușirea de a fi compact; raportul dintre greutatea specifică aparentă a unui material granular sau poros și greutatea lui specifică reală” 1848 (Negulici, V.) < fr. *compacité* (< *compact(t)* + *-ité*, cu pierderea lui *-t-* după modelul lui *capacité, opacité* etc. TLF); **compacta** vb. „a face să devină compact (folosind un utilaj), a strânge la un loc; (tipogr.) a lega cărți” 1847 (Cezar Bolliac, *Poezii nouă*, 40, apud Ursu, ÎL III, 137) ← *compact*, cu sensul „a face să devină compact folosind un utilaj”, și fr. *compacteur*; cu sensul „a lega cărți”, după *compacteur*¹ (DA: ← *compacteur*¹); **compactabil** adj. „care poate fi compactat” 1978 (DN³) ← *compacta*; **compactibil** adj. „care poate fi compactat” 1978 (DN³) < engl. *compactible*; **compactibilitate** s.f. (despre soluri) „calitatea de a putea fi compactat” 1966 (DN²) < fr. *compactibilité*, engl. *compactibility*; **compactitate** s.f. „calitatea de a fi compact” 1978 (DN³); **compactiza** s.f. „a compacta” 1974 (forma *compactizare*, Scânteia 5 XII, în DCR¹); **compactometru** s.n. „aparat pentru măsurarea gradului de îndesare a solului” 1959 (LTR², V, 86) < fr. *compactomètre*; **compacteur**¹ s.m. (Trans., inv.) „legător de cărți” 1905 (Alexi, W.) < lat. savant *compacteur*; **compacteur**² s.n. „utilaj folosit pentru îndesarea umpluturilor de pământ sau a straturilor care alcătuiesc o șosea” 1949 (LTR¹ I, 742) < fr. *compacteur*; **compactorie** s.f. (Trans., inv.) „legătorie de cărți” 1905 (Alexi, W.) ← *compacteur*¹.

Cf. **împinge, respinge, pact, impact, propaga, pagină, pace**.

COMPANIE s.f. „prezența unei persoane pe lângă o alta, cu scopul unei petreceri plăcute a timpului, al ajutorării etc., tovărășie; grup de persoane (reunite pentru divertisment), societate; asociație cu scop economic, societate comercială; (azi, doar cu accentuarea *companie*) unitate militară, trupă de infanterie – *compagnie*” 1656 (probabil var. *companie*, Iorga, S. D. IV, 48, cu sens militar), var. (inv.) *cumbanie, cumpanie, cumpanie*.

Cuvânt cu etimologie multiplă, atestat inițial cu sens militar (v. supra), apoi cu sens comercial (1694, Iorga, S. D. XII, 5) și cu sens de „anturaj, însoțire” la 1779 (Cugetări, I,

apud Ursu, ÎL I, 427), intrat inițial în var. accentuală *companie* < magh. *kompánia*, *kumpáni* „unitate militară; societate” (< germ. *Kompa(g)nie*, it. *compagnia*) DÎLR, pol. *kompanja* „unitate militară; anturaj; societate comercială” (< germ. *Compagnie* < fr. *compagnie*, it. *compagnia*) °, mai târziu și rus. *kompanija* „societate, tovărășie” (< it. sau pol. Vasmer, ESRJ, II, 305) °. Ulterior în var. accentuală *companie* (atestată, în forma *cumpanie*, la 1779 în Cugetări, I, 76^r apud Ursu loc. cit.) < fr. *compagnie* DA, DEX (< v.fr. *compain* „tovarăș” < lat. târzie *compāniō* „tovarăș (inițial, de arme)”, propriu-zis, „care împarte aceeași pâine” < *con-* + *pānis* „pâine”, calc după un cuvânt germanic, cf. got. *gahlaifa* < *ga-* + *hlaifs* „pâine”, v.germ. de sus *galeipo* FEW II, 968), it. *compagnia* DA, posibil și germ. *Kompa(g)nie* DA, CADE, DÎLR (< fr. *compagnie*, it. *compagnia*). Cuvântul a circulat în ambele variante accentuale cu toate sensurile; astăzi ele s-au specializat și sunt considerate cuvinte separate: *companie* „tovărășie, societate, întreprindere”, *companie* „unitate militară” DOOM², DEX.

Var. *cumbanie*, contaminație între *cumpanie* și **cumbanie* < ngr. *κομπανία*.

Fam.: **companioană** s.f. „însoțitoare, tovarășă” 1848 (Negulici, V.) ← *companion*; **companion** s.m. „însoțitor, tovarăș; persoană care ține companie; (înv.) asociat în cadrul unei societăți comerciale, artistice etc., camarad într-o unitate militară” 1787 (Gherasim, T. F. 43') < fr. *compagnon*, la origine, cazul-regim al lui *compain* < lat. târzie *compāniō*, *-ōnem*; **companist** s.m. (înv.) „asociat într-o companie comercială; companion” 1788 (M. Cantacuzino, Călăt. IV, 14^r, 24^v), var. *cumpanist* < fr. *compagniste* °; var. *cumpanist*, după *cumpanie* (= *companie*); **cumpănaș** s.m. „asociat într-o companie comercială” 1814–1820 (Dionisie, H. 199) ← *cumpanie* (= *companie*); **cumpărie** s.f. „grup de lucrători” 1939 (com. Ittu în DA) ← *cumpanie* (= *companie*), probabil refăcut după derivatele colective în *-ărie* ° // prin etim. pop. după *cumpăra*, facilitată de disimilarea *m-n* > *m-r* DA.

Cf. **acompania**, **pâine**.

COMPARA vb. „a stabili asemănările și deosebiriile dintre două sau mai multe obiecte, persoane, situații etc. – comparer” 1828 (var. *compăra*, Pleșoianu, Cun., 19; în forma adaptată analogic *compărăului*, 1800, Micu, Prax.).

Fr. *comparer*, împr. din lat. *comparare* „a compara, a pune pe același plan, a egala, a combina” < *compār* „egal, asemenea” < *con-* + *pār*, *paris* „egal”.

Fam.: **comparabil** adj. „care poate fi comparat, asemănător, asemenea” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *comparable*; **comparabilitate** s.f. (rar, abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *comparabilité* sau ← *comparabil*; **comparatism** s.n. „metodă de cercetare în științele umaniste, bazată pe comparații între diferite limbi și culturi” 1978 (DN³) < fr. *comparatisme*; **comparatist** s.m. „specialist în studiul unei discipline comparate” 1975 (DEX¹) < fr. *comparatiste*; **comparatistă** s.f. „specialistă în studiul unei discipline comparate” 1975 (DEX¹) ← *comparatist*; **comparatistică** s.f. „metodă de cercetare comparativă” 1978 (DN³) < germ. *Komparatistik*; **comparativ** adj. „bazat pe comparație; (și s.n.) categorie gramaticală a adjectivelor și adverbilor, care exprimă comparația” 1787 (Văcărescu, Gr.) < fr. *comparatif*, lat. neol. *comparatius*, germ. *komparativ*; **comparativism** s.n. „comparatism” 1962 (DER I, 720) ← *comparativ* sau rus. *komparativizm* °, germ. *Komparativismus* DEX; **comparator** s.n. (tehn., fiz.) „aparat care servește la determinarea lungimilor, a distanței dintre două puncte sau repere” 1949 (LTR¹, I 742) < fr. *comparateur*; **comparație** s.f. (abstr.) 1797 (R. Tempea, Gram. 64), var. (înv.) *comparațiune*, *comparațiune*, *compărăciune*, *comperație*, *cumpărăție*, *cumperație* < lat. neol. *comparatio*, *-onem*, it.

comparazione, germ. *Komparation*; var. *comparațiune* < it. *comparazione*; var. *compărăciune*, prin românizarea sufixului după model moștenit; *cumpărăție*, *cumperație*, cu românizarea prefixului după model moștenit; **incomparabil** adj. „care nu poate fi comparat” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *incomparable*; **necomparabil** adj. „incomparabil” 1847 (Heliade-Rădulescu, D. J.) ← *comparabil*, după fr. *incomparable*; **stereocomparator** s.n. „aparat pentru determinarea dimensiunilor unui obiect cu ajutorul stereogramelor” 1955 (DLRLC) < fr. *stéréocomparateur* (< *stéréo-* < gr. *στερεός* „solid” + *comparateur* „comparator”), germ. *Stereokomparator*.

Cf. **par**, **pereche**.

COMPARS s.m. (livr.) „personaj mut sau cu rol minor într-un spectacol, figurant; (p. ext.) persoană neînsemnată, om de umplură – comparse” 1856 (în pl. *comparse*, Baronzi, D. M. I, 305).

Fr. *comparse* < it. *comparsa* „apariție; figurant” < *comparire* „a apărea” (< lat. *comparēre*, **comparēscere* < *con-* + *parēre* „a apărea”).

Cf. **compărea**, **părea**, **apărea**, **dispărea**.

COMPARTIMENT s.n. „despărțitură într-un vagon de cale ferată, într-o încăpere mai mare, într-un dulap, într-o cutie etc.; sector, domeniu de activitate într-o întreprindere, într-o instituție – compartiment” 1852 (Marin, Pr. I, 42).

Fr. *compartiment* (< it. *compartimento* < *compartire* „a împărți, a diviza” < lat. *compartiri* < *con-* + *partiri* „a împărți” < *pars*, *partem* „parte”).

Fam.: **compartimenta** vb. „a împărți un spațiu în compartimente” 1949 (LTR¹) < fr. *compartimenter*; **compartimentaj** s.n. (rar) „(mod de) împărțire în compartimente” 1975 (DEX¹) < fr. *compartimentage*; **compartimental** adj. „referitor la un compartiment” 1978 (DN³) < fr. *compartimental* sau ← *compartiment*; **recompartimenta** vb. „a reface o compartimentare (după alte criterii)” 1988 (DEX-S) ← *compartimenta*.

Cf. **departament**, **parte**, **partid**, **participiu**, **porțiune**.

COMPAS s.n. „instrument de măsură și de trasare a cercurilor sau a arcelor de cerc, format din două brațe articulate, prevăzute la capete cu un vârf și cu un dispozitiv de desenat; (rar, înv.) busolă – compas; boussole” 1785 (Strilbițki, Fiziogn.).

Fr. *compas* (< *compasser* „a măsura cu precizie, a dispune într-un mod regulat” < lat. **compassāre* „a măsura cu pasul” < *con-* + *passus* „pas” < *pandere* „a întinde”), cu sensul „busolă” posibil și germ. *Kompass*.

Fam.: **compasa** vb. (rar) „a măsura cu compasul, a așeza ceva într-un mod regulat și simetric” 1871 (LM) < fr. *compasser*; **girocompas** s.n. „instrument de bord care indică, în grade, direcția avionului” 1978 (DN³) < fr. *gyrocompas* (< *gyro-* < gr. *γύρος* „cerc” + *compas*); **radiocompas** s.n. „aparat montat la bordul unui avion, care permite menținerea avionului pe direcția unui post de radioemisie” 1954 (LTR¹) < fr. *radiocompas*.

Cf. **pas**, **expanda**.

COMPAT/BIL adj. „care se poate armoniza cu altceva, care poate exista simultan cu altceva, corespunzător, potrivit – compatible” 1852 (G. Pop, G.).

Fr. *compatible* (< lat. med. *compatibilis* < *compati* „a fi compatibil”, inițial „a suferi împreună cu” < *con-* + *pati* „a suferi, a trece prin, a păți”).

Fam.: **biocompatibil** adj. „compatibil cu materia vie” 1977 (RL 29 VIII, în DCR¹) < fr. *biocompatible*; **compatibilitate** s.f. (abstr.) 1860 (Reg. fin.) < fr. *compatibilité*; **incompatibil** adj. „care nu poate exista simultan cu altceva, care nu este compatibil cu altceva” 1846 (Laurian, F.) < fr. *incompatible*; **incompatibilitate** s.f. (abstr.) 1846 (Laurian, F.) < fr. *incompatibilité*; **necompatibil** adj. 1848 (Negulici, V.) ← *compatibil*, după fr. *incompatible*; **necompatibilitate** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) ← *necompatibil*, după fr. *incompatibilité*; **retrocompatibilitate** s.f. „proprietate a unui sistem de televiziune în culori de a permite ca receptoarele aferente să reproducă în alb-negru imaginile transmise de un sistem alb-negru” 1988 (DEX-S) < fr. *retrocompatibilité*.

Cf. **pasibil**, **pasiune**, **păți**.

COMPĂREA vb. „a se prezenta sau a fi adus în fața unei instanțe judecătorești (ca inculpat sau ca martor) – comparaître” 1871 (LM).

Fr. *comparaître* (< v.fr. *comparoir* (modificat după *paraître*) < lat. *comparēre* < *con-* + *parēre* „a apărea”), refăcut după *părea*.

Fam.: **comparent** adj., s.m. „(persoană) care compare la judecată” 1871 (LM) < fr. *comparant*, reetimologizat (cf. lat. *comparens*); **comparațiune** s.f. (inv.) „prezentare în justiție, înfățișare” 1871 (LM), var. *comparație* < fr. *comparution*, după *apariție*, *dispariție*.

Cf. **părea**, **apărea**, **dispărea**.

COMPENDIU s.n. „expunere sintetică a unei discipline sau a unei doctrine – compendium” 1812 (Maior, Ist.), var. *compendie* s.f.

Lat. neol. *compendium* „(în lat. medievală) compendiu; (în lat. clasică) economisire, scurtătură”, inițial „bani adunați laolaltă” (< *con-* + *pend-* < *pendere* „a cântări, a atârna”), fr. *compendium*.

Fam.: **compendiator** s.m. (rar) „persoană care face un compendiu” 1901 (Iorga, I. L. (XVIII) II, 545) ← *compendiu*, eventual după fr. *compendiaire* (DEX); **compendium** s.n. „dispozitiv care se adaptează în fața obiectivului cinematografic, pentru a permite operatorului să execute diferite trucaje tehnice pe film” 1949 (LTR¹) < germ. *Kompendium*.

Cf. **păsa**¹, **apăsa**, **compensa**, **dispensa**, **pendul**, **pensie**, **pensiune**, **pondera**, **spânzura**, **suspenda**.

COMPENSA vb. „a înlocui ceva consumat sau pierdut prin altceva (egal în valoare), a îndrepta un rău printr-un bine, a despăgubi – compenser” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *compenser*, împr. din lat. *compensare* „a pune în balanță un lucru cu altul, a cumpăni, a compensa” (< *con-* + *pensare* „a cântări” < *pensus*, part. lui *pendere* „a atârna, a cântări”).

Fam.: **compensabil** adj. „care poate fi compensat” 1871 (LM) < fr. *compensable*; **compensat** s.n. (abstr.) 1936 (DA); **compensativ** adj. „care stabilește o compensație, care compensează” 1978 (DN³) < fr. *compensatif*; **compensator** adj., s.n. „care compensează; numele a diverse aparate prin care se efectuează o compensare sau o echilibrare (a unei mărimi fizice)” 1897 (Poni, F.), var. *compensatoriu* < fr. *compensateur*; **compensație** s.f. „faptul de a compensa; ceea ce servește pentru a compensa ceva” 1787 (Rând. Jud. 85), var. *compensațiune* < fr. *compensation*, lat. neol. *compensatio*, -*onem*; **decompensa** vb. (med., despre organe) „a-și pierde capacitatea de autoreglare, de adaptare (la eforturi mecanice, biochimice etc.)” 1954 (inf. lung *decompensare*, Danielopolu, F. N.) < fr. *décompenser*;

decompensație s.f. (rar) „decompensare” 1966 (DN²) < fr. *décompensation*; **recompensa** vb. „a răsplăti” 1794 (Calendariu) < fr. *récompenser*; **recompensator** adj. (rar) „care recompensează” 1962 (var. *recompensatoriu*, V. rom.) ← *recompensa*; **recompensație** s.f. (înv.) „compensație, răsplată” 1844 (var. *recompenzație*, Vasici – Ungureanu, M., I), var. *recompensațiune* < fr. *récompensation*, germ. *Rekompensation*; **recompensă** s.f. „răsplată; (rar) compensație, despăgubire” 1830 (var. *recompenzie*, AR), var. (înv.) *recompensie*, *recompensiune*, *recompenză* < fr. *récompense*; formele *recompensie*, *recompensiune*, *recompenzie* prin reetimologizare, după modelul substantivelor latine în *-(s)io*, *-(s)ionem*.

Cf. **păsa**¹, **apăsa**, **compendiu**, **dispensa**, **pendul**, **pensie**, **pensiune**, **pondera**, **spânzura**, **suspenda**.

COMPER s.m. „prezentator al unui spectacol de divertisment – compère (dans les spectacles de variétés)” 1961 (DN¹).

Fr. *compère*, inițial „cunătru” (< lat. *compater* < *con-* + *pater* „tată”) ° // Engl. *compeer* DEX (cuvânt care are de fapt sensul „persoană egală în rang” și provine din v.fr. *comper* < lat. *compār* „egal, asemenea; tovarăș”).

Fam.: **comperaj** s.n. „prezentare a unui spectacol de divertisment; text care conține această prezentare” 1961 (DN¹) < fr. *compérage*.

Cf. **patern**, **patrie**.

COMPETENȚĂ s.f. „bună cunoaștere a unui domeniu, a unei practici; capacitate a unei autorități, a unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții – compétence” 1813 (var. *competenție*, S. Ț.), var. (înv.) *competință*.

Fr. *compétence*, lat. neol. *competentia* (< *competens* „potrivit, corespunzător, competent”, part. prez. al verbului *competere* „a se întâlni, a se potrivi, a i se cuveni” < *con-* + *petere* „a se îndrepta spre; a cere”).

Fam.: **compete** vb. 3sg., impers. (Trans., înv.) „îi revine, i se cuvine” 1868 (Barcianu, V., scris *competu*, *-ire*, *-itu*) < lat. neol. *competit* (inf. *competere*); infinitivul refăcut de lexicografi în două moduri diferite: *compeți*¹ (Barcianu, V., LM), *compete* (DA); **competent** adj. „bine informat într-un anumit domeniu, capabil; îndreptățit” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. (înv.) *competant*, *competinte* < fr. *compétent* (împr. din lat. *competens*, *-entem*); **incompetent** adj. „incapabil” 1848 (Negulici, V.), var. *incompetinte* < fr. *incompétent*; **incompetență** s.f. „lipsă de competență” 1859 (var. *incompetință*, Boerescu, Esplic.) < fr. *incompétence*; **necompetent** adj. 1848 (Negulici, V.), var. *necompetinte* ← *competent*, după fr. *incompétent*; **necompetență** s.f. (rar, abstr.) 1843 (var. *necompetenție*, Buletin, F.), var. *necompetință* ← *competență*, după fr. *incompétence*.

Cf. **competiție**, **petiție**, **peti**, **apetit**, **impetuos**, **repetă**.

COMPETIȚIE s.f. „concură, întrecere, rivalitate – compétition” 1871 (var. *competițiune*, LM).

Fr. *compétition* < engl. *competition* < lat. *competitio*, *-onem* < *competere* „a solicita (târziu) a concura, a rivaliza” < *con-* + *petere* „a se îndrepta spre; a cere”).

Fam.: **competitiv** adj. „care face față unei competiții; în care concurența este posibilă” 1966 (DN¹) < fr. *compétitif*; **competitivitate** s.f. (abstr.) 1975 (DEX¹) ← *competitiv*; **competitoare** s.f. 1871 „concurrentă” (LM), var. (înv.) *competitoare* ← *competitor*; **competitor** s.m. „concurrent” 1821 (var. înv. *compețitor*, Bibl. rom. 43) < fr. *compétiteur*; var. *compețitor*, după *compeți*, *pețitor*; **competițional** adj. „de competiție”

1978 (DN³) ← *competiție*; **competi²** vb. (înv., rar) „a concura” 1868 (Barcianu, V.), var. *competa* < lat. neol. *competere*; forma *competi*, româniată după *peți*.

Cf. **competență**, **petiție**, **peți**, **apetit**, **impetuos**, **repeta**.

COMPILA vb. „a aduna fapte sau păreri din operele a diferiți autori pentru a alcătui o lucrare nouă, fără o contribuție personală – compiler” 1845 (FM, 2, 8 ianuarie, 9).

Fr. *compiler* (împr. din lat. *compilare* „a compila”, inițial „a jefui, a prăda, a plagia”, probabil < *con-* + *pila* „stivă, stâlp”, de la un sens „a îngrămădi” DELL).

Fam.: **compilat** s.n. (abstr.) 1936 (DA); **compilator¹**, **-oare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care compilează, autor de compilații” 1812 (Șincai, Hr.) < fr. *compilateur*, lat. neol. *compilator*; **compilator²** s.n. „program de transformare a unui limbaj algoritmic în alt limbaj de programare” 1978 (DN³) < fr. *compilateur* DEX sau ← *compilator¹*, după engl. *compiler* °; **compilație** s.f. „lucrare, operă care cuprinde idei și fragmente din diverși autori, neprelucrate în mod personal” 1835 (Hepites, Pietr. M. 5ⁿ), var. *compilațiune* < fr. *compilation*.

COMPLĂCEA vb. „(refl.) a-și găsi mulțumirea în ceva, a se mulțumi cu o anumită situație fără a încerca să o depășească; (înv., intranz.) a face pe plac – complaire” c. 1832 (var. *compiacea*, I. Golescu, Cond.), var. *complace*.

Fr. *complaire*, refăcut după *plăcea*. Var. *compiacea* < it. *compiacere*.

Cf. **plăcea**, **complezență**, **implacabil**, **placid**, **plezanterie**.

COMPLEMENT¹ s.n. „ceea ce se adaugă la ceva spre a-l întregi, complinire; parte secundară a propoziției care determină un verb, un adjectiv sau un adverb; substanță de natură proteică prezentă în serul sangvin și care participă la procesul imunității – complément” 1789 (Strilbițchi, *De-ale casii voarbe rusăști și moldovenești. Cu priincioasă complementuri*, apud V. Vascenco, SCL 9, 231–242), var. (înv.) *complement¹*, *compliment²*.

Fr. *complément*, lat. neol. *complementum* (< *complere* „a umple, a definitiva, a completa” < *con* + *plere* „a umple”, atestat aproape exclusiv în derivate, cf. *implere*). Var. *compliment²*, infl. de *complini*, *complinire*. Var. *complement*, prin românierea sufixului.

Fam.: **complementar** adj. „care servește la întregirea unui lucru, care formează complementul unui lucru” 1837 (Doc. ec. II, 662), var. *complimentar* < fr. *complémentaire*; **complementarism** s.n. „curent filozofic, bazat pe principiul complementarității căilor de cunoaștere a lumii; complementaritate” 1978 (DN³) < fr. *complémentarisme*, germ. *Komplementarismus*; **complementaritate** s.f. (abstr.) 1962 (DER) < fr. *complémentarité*; **complementariza** vb. refl. (rar) „a deveni complementar la ceva, a se întregi” 1988 (DEX–S) ← *complementar*; **completiv**, **-ă** adj., s.f. „(despre propoziții) subordonată care are rol de complement; (despre forme, înv.) care intră în sistemul de flexiune al unui cuvânt, înlocuind unele forme regulate” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *complétif* (împr. din lat. *completivus* < *complere* „a completa”); **completivitate** s.f. (rar, abstr.) 1978 (DN³) < fr. *complétivité* sau ← *completiv*.

Cf. **complet¹**, **compliantă**, **compliment¹**, **umple**, **expletiv**, **suplea**, **plin**.

COMPLET¹ adj., adv. „căruia nu-i lipsește niciuna dintre părțile constitutive, întreg, desăvârșit; în întregime, cu totul – complet; complètement” 1832 (var. *complect¹*, Regul. Org. Ț. Rom. 63).

Fr. *complet* (împr. din lat. *complētus*, part. lui *complēre* „a umple, a completa, a împlini” < *con* + *plēre* „a umple”, atestat aproape exclusiv în derivate, cf. *implēre*). Var. *complect¹*, probabil < rus. *komplekt*, în loc de *komplet* (< pol. *komplet*), infl. de verbul *komplektovat¹* „a completa” < germ. *komplektieren* „a cuprinde” < latin *complecti* „a cuprinde, a înconjura, a îmbrățișa”, Vasmer, ESRJ II, 306, confundat cu paronimul *kompletieren* „a completa” < fr. *compléter*. Forma *complect¹* s-a răspândit și în afara Moldovei foarte probabil sub influența adj. *direct*, *perfect*.

Fam.: **complet²** s.n., în sintagma ~ *de judecată* „colectiv alcătuit din numărul legal de judecători (și asesori) care iau parte la soluționarea unui litigiu” 1851 (Stamati, D.) ← expr. (*a fi*) *în complet* „fără să lipsească cineva” < fr. *au complét*; **completa** vb. „a întregi, a adăuga pentru a fi complet” 1843 (var. *complecta*, Kretzulescu, A.) < fr. *compléter*; var. *complecta* ← *complect¹* (= *complet*) sau rus. *komplektovat¹*; **completamente** adv. (livr.) „în mod complet” 1857 (var. *completamente*, Marin, F. 426), var. *complectamente* < it. *completamente*, fr. *complètement*; **completaș** s.m. (înv.) „soldat care, după terminarea serviciului militar, era ținut în evidența armatei o anumită perioadă de timp, înainte de a fi trecut în rezervă” 1936 (DA), var. *completaș* ← *completa* (DA), infl. de *schinbaș* (SDLR); **completitudine** s.f. „proprietate a unui sistem ipotetic-deductiv în care orice propoziție supusă regulilor de deducție poate fi demonstrată” 1978 (DN³) ← *complet*, după engl. *completeness*, fr. *complétude*; **completui** vb. (rar, înv.) „a completa” 1835 (var. *completui*, F. Aaron, I. I, 147) < fr. *compléter*, cu echivalarea sufixului; var. *completui* < rus. *komplektovat¹*; **compleu** s.n. „costum de baie; obiect de îmbrăcăminte compus din două (sau mai multe) piese asortate”, 1974 (RL 31 mar., în DCR¹) var. (înv.) *complet⁴* < fr. *complet*; **descompleta** vb. „a scoate un obiect dintr-o serie de obiecte care alcătuiesc un tot” 1846 (var. *descomplecta*, Negulici, E. II), var. *discompleta* ← *completa*, după fr. *décompléter*; **incomplet** adj. „care nu este complet, căruia îi lipsește una sau mai multe dintre părțile sale componente” 1846 (Laurian, F.), var. *incomplect* < fr. *incomplet*; **necomplet** adj. „care nu este complet” 1862 (var. *necomplect*, Pontbriant, D.).

Dublet etim.: **cumplit**. Cf. **complement¹**, **compliantă**, **compliment¹**, **umple**, **expletiv**, **suplea**, **plin**.

COMPLEX¹ adj. „format din mai multe părți; care întrunește în sine mai multe laturi sau elemente diferite – complexe” 1818 (Asachi, Algebra).

Fr. *complexe* (împr. din lat. *complexus*, part. verbului *complecti* „a cuprinde, a îmbrățișa” < *con*- + *plectere* „a împleti”).

Fam.: **biocomplex** s.n. „ansamblu de organisme vegetale și animale instalate într-o navă spațială pentru cercetări în cosmos sau pentru asigurarea unui sistem ecologic la bordul acesteia” 1977 (D. Astr.) < fr. *biocomplexe*; **complex²** s.n. „întreg format din mai multe părți sau elemente diferite; (cu pl. *complexuri*) ansamblu de construcții, de unități industriale, comerciale etc.” 1871 (LM) < fr. *complexe*; **complex³** s.n. (cu pl. *complexe*) „ansamblu de reprezentări și amintiri cu mare putere afectivă, parțial sau total inconștiente, care influențează comportamentul unei persoane” 1935 (Bлага, T. cult. 9) < fr. *complexe*, germ. *Komplex* (concept creat de psihologul german J. Breuer); **complexat** adj. „care gândește și acționează sub imperiul unui complex³” 1975 (DEX¹) < fr. *complexé*; **complexifica** vb. (rar) „a face să devină sau a deveni (mai) complex” 1988 (DEX-S); **complexitate** s.f. (abstr.) 1846 (var. grafică *complexitate*, Laurian, F. 46) < fr. *complexité*; **complexiune** s.f. (rar) „totalitatea trăsăturilor psihofizice care caracterizează o persoană”

1887 (Ghica, Scris.), var. (înv.) *complexiune, complecțiune, complecție* < fr. *complexion* (împr. din lat. *complexio, -onem* „unire, strângere laolaltă” < *complecti* „a cuprinde, a strânge laolaltă”); **complexual** adj. (psih.) „referitor la complex³” 1978 (DN³) < fr. *complexuel*.

Cf. **perplex, complica, copleși**.

COMPLEZENT adj. „dornic de a fi pe placul altor persoane, serviabil, amabil – complaisant”, c.1832 (var. *complezant*, I. Golescu, Cond.).

Fr. *complaisant* (< *complaire* „a fi pe placul cuiva”, împr. din lat. *complacere* < *con-* + *placere* „a plăcea”, adaptat după *plaire*, forma moștenită a lat. *placere*).

Fam.: **complezență** s.f. (abstr.) 1794 (var. *complecență*, Calendariu), var. *complezanță* < fr. *complaisance*; var. *complecență*, infl. de lat. neol. *complacencia*; **necomplezent** adj. „care nu se străduiește să fie pe placul cuiva” 1899 (Chendi, S. I, 408), var. *necomplezant*; **necomplezență** s.f. (abstr.) 1936 (DA), var. *necomplezanță* ← *complezență*; var. *necomplezanță* ← *complezanță* (= *complezență*).

Cf. **complăcea, plăcea, implacabil, placid, plezanterie**.

COMPLIANTĂ s.f. (fiz.) „mărimă care indică gradul de elasticitate al unui sistem mecanic – (phys.) *souplesse, flexibilité*” 1959 (LTR², V).

Engl. *compliance* (< *comply* „a se conforma; (inițial) a îndeplini” < v.fr. *complir* < lat. **complire* = *complere* „a desăvârși; a umple” < *con-* + *plere* „a umple”, atestat aproape exclusiv în derivate, cf. *implere*; sensul „a se conforma”, infl. de *ply* „a plia, a îndoi” < v.fr. *plier* < lat. *plicare*).

Cf. **complet¹, complement¹, compliment¹, cumplit, umple, expletiv, suplea, plin**.

COMPLICA vb. „a (se) face mai dificil, mai complex – (se) *compliquer*” 1799 (Iorgovici, Obs.).

Fr. *compliquer*, împr. din lat. *complicare* „a face sul, a înfășura, a îndoi” (< *con-* + *plicare* < **plecare* „a îndoi, a plia”; forma simplă *plicare* refăcută din compuse, cf. *aplicare, explicare, implicare* etc.; de la aceeași rădăcină *plec-* provin și *plectere* „a împleti”, *-plex*, cf. *simplex* „simplu”, *duplex* „dublu”).

Fam.: **completi** vb. (înv.) „a complica” 1829 (var. *compliti*, Episcopescu, O. S. 248/3) < fr. *compliquer*, adaptat după *împleti*; **complicat** adj. „dificil” 1800 (Piuariumolnar, I.) < fr. *compliqué*; **complicație** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. *complicațiune* < fr. *complication*; **necompliat** adj. „simplu” 1861 (Odobescu, O. II) ← *complicat*.

Cf. **pleca, plia, aplica, explica, implica, replica, complex¹, complice, plex, simplu**.

COMPLICE adj., s.m., s.f. „pârtaș la o faptă, de obicei rea – complice” (var. *complet⁵* s.m., 1794, hapax în Calendariu; var. *complice*, 1799, Iorgovici, Obs.).

Fr. *complice*, lat. neol. *complex, -icis* „strâns unit cu, asociat, implicat în” (cu sens peiorativ dobândit în latina creștină). Lat. *complex* este format pe baza verbului *complicare* „a înfășura laolaltă”, după modelul compuselor în *-plex/-plicas* ca *duplex, simplex* etc. Elementul *-plec-/-plic-* reprezintă radicalul verbelor *plectere* „a împleti” și *plicare* „a îndoi, a plia”. Pentru evoluția semantică, cf. *implicare* „a înfășura, a prinde de, a implica”.

Fam.: **complicitate** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *complicité*; **semicomplitate** s.f. „complicitate parțială” 1942 (Arghezi, L. 268) ← *semi-* + *complicitate*.

Cf. **complex¹, complica, plex, simplu**.

COMPLIMENT¹ s.n. „cuvinte politicoase, măgulitoare; salutări – compliment; révérence” 1693–1714 (var. *complement*², R. Greceanu, Î.), var. (înv.) *complemânt*², *comploment*, *coploment*.

It. *complimento*, fr. *compliment* (< it. *complimento* < sp. *cumplimiento* „îndeplinire (a unei obligații de curtoazie)” < *cumplir* „a împlini, a îndeplini” < lat. *complere* „a umple, a împlini” < *con-* + *plere* „a umple”).

Fam.: **complimenta** vb. „a face complimente; (înv.) a saluta pe cineva; (înv.) a se ploconi” 1792 (var. înv. *complimentî*, Gherasim, Ist.) < fr. *complimenter*; **complimentos** adj. (înv., rar) „care face multe complimente” 1840 (Heliade-Rădulescu, Paralelism) < it. *complimentoso* DA.

Cf. **complement**¹, **complet**¹, **compliantă**, **umple**, **expletiv**, **suplea**, **plin**.

COMPLINI vb. „a completa, a împlini – compléter” 1794 (Calendariu).

Rom. *împlini*, prin substituție de prefix, după fr. *compléter*, lat. *complere*. O influență a verbului rom. *completa*, admisă de DA, CADE, DEX, este mai puțin probabilă date fiind atestările de care dispunem, potrivit cărora *completa* a apărut în limbă mai târziu decât *complini*.

Fam.: **complînire** s.f. „completare; (gram.) complement” 1829 (CR); **complînît** s.n. (abstr.) 1936 (DA); **complînitor**, **-toare** adj., s.m., s.f. „care complînește” 1833 (Săulescu, Gram. rom.); **necomplînît** adj. „fără complînire” 1828 (Heliade-Rădulescu, Gram. rom.) ← part. *complinit*.

Cf. **împlini**, **plin**, **suplini**.

COMPLOT s.n. „plan pus la cale de mai multe persoane împotriva altei persoane, a unei instituții, a unui guvern etc. – complot” 1799 (Iorgovici, Obs.).

Fr. *complot* (cuvânt cu etimologie încă neclarificată).

Fam.: **complota** vb. „a organiza un complot, a conspira” 1837 (Negruzzi, M. T.) < fr. *comploter*; **complotaș** s.m. (înv.) „participant la un complot” 1865 (Alecsandri, Millo director în O. V 741); **complotator**, **-toare** adj., s.m., s.f. (înv., rar) „care complotează” 1895 (Familia, nr. 47, anul XXXI) ← *complota*; **complotism** s.n. „tactică a unui complotist; înclinația de a complota” 1978 (DN³) ← *complotist*, cu substit. sufixului; **complotist**, **-ă** adj., s.m., s.f. „participant la un complot” 1831 (CR).

COMPORȚA vb. „(intrans.) a implica în mod necesar; (refl.) a se purta – (se) comporter” 1805 (Obradovici, D.), var. *compurta*.

Fr. *comporter*, inițial „a purta, a susține” (de unde „a include, a implica”) < lat. *comportare* „a transporta, a reuni într-un loc” < *con-* + *portare* „a purta, a transporta”. Var. *compurta*, românilizată după *purta*.

Fam.: **comportabil** adj. (rar) „care știe să se poarte” 1840 (Heliade-Rădulescu, Paralelism I); **comportament** s.n. (abstr.) 1883 (Eminescu, O. XIII, 565) < fr. *comportement*; **comportamental** adj. „referitor la comportament” 1943–1946 (Frunzetti, P. I) < fr. *comportemental*; **comportamentism** s.n. „curent psihologic centrat pe studiul comportamentului, behaviorism” 1978 (DN³) ← *comportament*, după engl. *behaviorism* sau < it. *comportamentismo*; **comportamentîst**, **-ă** adj., s.m., s.f. „adept al comportamentismului” 1977 (Papu, Protocron.) ← *comportamentism*, cu substit. sufixului; **comportare** s.f. „comportament, conduită” 1794 (Calendariu) < fr. *comportement*, cu echivalarea sufixului.

Cf. **colporta**, **purta**, **aport**, **deporta**, **exporta**, **importa**, **raporta**, **reporta**, **suporta**, **teleporta**, **transporta**.

COMPOST¹ s.n. „îngrășământ agricol natural, rezultat în urma fermentării lente a diferitelor resturi vegetale și animale, amestecate cu unele substanțe minerale – compost” 1842 (Caiet).

Fr. *compost* (< engl. *compost* < v. normand *compost(e)*, substantivare a part. latin *compositus* al verbului *compōnere* „a pune laolaltă” < *con-* + *pōnere* „a pune”), germ. *Kompost*.

Fam.: **composta**² vb. „a îngrișa un teren cu compost” 1958 (part. *compostat*, Agrotehnica, 1).

Cf. **compost**¹, **compot**, **compound**, **compune**, **pune**.

COMPOSTA¹ vb. „a marca, cu un aparat, data întrebuintării unui bilet (de transport) – composter” 1955 (DLRLC).

Fr. *composter* (< *composteur* „muncitor în tipografie, care ordonează literele într-un tipar”, de unde „instrument folosit în tipografie pentru ordonarea caracterelor”, ulterior „aparat mecanic de imprimat, composter” < it. *compositore* „muncitor în tipografie, care ordonează literele într-un tipar”, împr. din lat. *compositor*, -*orem*, numele de agent al verbului *compōnere* „a pune laolaltă, a compune” < *con-* + *pōnere* „a pune”).

Fam.: **compostor** s.n. „aparat folosit pentru a imprima data folosirii unui bilet (de călătorie)” 1949 (LTR¹ I, 749) < fr. *composteur*.

Cf. **compost**¹, **compot**, **compound**, **compune**, **pune**.

COMPOT s.n. „produs alimentar preparat din fructe, proaspete sau uscate, fierte în apă cu zahăr – compote” c. 1832 (I. Golescu, Cond.), var. (înv.) *compost*², *compostă* s.f., *compoită* s.f.

Fr. *compote* < v.fr. *composte* „diverse produse alimentare (carne, pește, legume) conservate cu sare și/sau oțet” < lat. *composita*, part. substantivizat al verbului *compōnere* „a pune laolaltă” < *con-* + *pōnere* „a pune”. Var. *compoită* < it. *composta*.

Fam.: **compotieră** s.f. „vas în care este servit la masă compotul sau alte deserturi” 1846 (Manolachi Drăghici, R. 284) < fr. *compotier*, cu schimbare de gen după seria *bombonieră*, *buchetieră*, *salatieră*, *supieră* etc.

Cf. **compost**¹, **composta**¹, **compound**, **compune**, **pune**.

COMPOUND [pronunțat *compaɪnd*] s.n. (tehn.) „mod de grupare a două mecanisme, mașini etc. pentru a asigura funcționarea lor asociată; masă electroizolantă constituită dintr-un amestec de bitum, rășină și ceară – (génératrice, dynamo, locomotive, machine) compound; composé électro-isolant” 1898 (Enc. rom. I. 896).

Engl. *compound* „compus” < *to compound* „a compune” (< engl. medie *compoune(n)*) < v.fr. *compon(d)re* < lat. *componere* < *con-* + *pōnere* „a pune”; forma cu -*d-* a apărut în secolul XVI după verbe ca *expound*, *propound* OED).

Fam.: **compounda** [pronunțat *compaɪnda*] vb. „a ameliora calitatea uleiurilor prin adăugirea de uleiuri grase sau acizi grași; a grupa două mecanisme, mașini etc., astfel încât să se asigure funcționarea lor asociată” 1949 (part. *compoundat*, LTR¹) < engl. (*to*) *compound*; **compoundare** [pronunțat *compaɪndare*] s.f. „metodă de reglare a tensiunii la generatoare sau a turației la motoarele de curent continuu, care constă în excitarea suplimentară a mașinii cu un curent egal sau proporțional cu curentul indus; operațiune de ameliorare a calității uleiurilor prin adăugirea de uleiuri grase sau acizi grași” 1949 (LTR¹) < engl. *compounding*, fr. *compoundage*, cu echivalarea sufixului.

Cf. **compost**¹, **composta**¹, **compot**, **compune**, **pune**.

COMPREHENSIVNE s.f. „capacitate de a înțelege ceva; conținut – compréhension” 1854 (var. *comprensie*, Zalomit, E. F., 8), var. (înv.) *comprensiune*.

Fr. *compréhension*, împr. din lat. *comprehensio* „cuprindere, prindere” (< *comprehendere* „a prinde laolaltă, a cuprinde, a surprinde” < *con-* + *pr(a)ehendere* „a prinde”), cu sensul „capacitate de înțelegere” calchiat după gr. *κατάληψις*.

Fam.: **comprehensibil** adj. „care se poate înțelege ușor, inteligibil” 1858 (Marțian, S. ec. pol. 90) < fr. *compréhensible*; **comprehensibilitate** s.f. (abstr.) 1871 (LM) < fr. *compréhensibilité*; **comprehensiv** adj. „care înțelege repede și corect; cuprinzător” 1871 (var. *comprehensiv*, LM) < fr. *compréhensif*; **incomprehensibil** adj. „care nu poate fi înțeles” 1876 (var. *incomprensibile*, LM) < fr. *incompréhensible*; **incomprehensibilitate** s.f. (abstr.) 1876 (var. *incomprensibilitate*, LM) < fr. *incompréhensibilité*; **incomprensiune** s.f. (rar) „incapacitate de a înțelege sau de a fi înțeles” 1906 (V. rom. 227) < fr. *incompréhension*; **incomprehensiv** adj. (rar) „care nu poate înțelege, neînțelegător” 1920 (E. Lovinescu, O. VIII, 325) < fr. *incompréhensif*; **necomprehensibil** adj. (rar) „incomprehensibil” 1847 (scris *ne comprehensibil*, Gavra, L. 108) ← *comprehensibil*, după fr. *incompréhensible*.

Cf. **cuprinde**, **prinde**, **priză**, **antrepriză**, **aprehensiune**, **aprinde**, **deprinde**, **întreprinde**, **surprinde**.

COMPRESĂ s.f. „bucată de tifon sau de pânză, împăturită, îmbibată cu apă sau cu o substanță medicinală și folosită pentru curățarea și pansarea rănilor sau pentru calmarea durerilor – compresse” 1840 (AR), var. (înv.) *compres²* s.n.

Fr. *compresse* < *compresser* „a comprima, a strânge tare”, împr. din lat. *compressare*, frecventativul lui *comprimere* „a presa, a apăsa tare” < *con-* + *premere* „a apăsa”.

Cf. **comprima**, **presa**, **deprima**, **exprima**, **imprima**, **oprima**, **reprima**, **suprima**, **screme**.

COMPRIMA vb. „a micșora volumul unui corp prin apăsare – comprimer” 1835 (Hepites, Pietr. M. 42’).

Fr. *comprimer*, împr. din lat. *comprimere* „a apăsa tare, a comprima” < *con-* + *premere* „a apăsa”.

Fam.: **compres¹** s.n. (tipogr.) „text cules cât mai strâns, fără spații mari între rânduri” 1959 (LTR²) < germ. *kompres* „comprimat” (< lat. *compressus*, part. lui *comprimere*); **compresibil** adj. (fiz.) „care poate fi comprimat” 1841 (Ic. Lum.) < fr. *compressible*; **compresibilitate** s.f. (fiz., abstr.) 1856 (Barasch, I. N.) < fr. *compressibilité*; **compresiune** s.f. (fiz., tehn.) „micșorare a volumului unui corp, comprimare; stare de solicitare a unui corp sub acțiunea unor forțe exterioare de sens contrar” 1848 (var. *compresie*, Negulici, V.) < fr. *compression* (împr. din lat. *compressio*, -onem „comprimare, apăsare” < *compressus*, part. lui *comprimere*); **compresiv** adj. „care comprimă sau restrânge” 1848 (Negulici, V.) < fr. *compressif*, mai târziu posibil și din engl. *compressive*; **compresor** adj. „care comprimă”, s.n. „mașină folosită pentru a comprima gazele; cilindru metalic masiv, folosit la îndesarea terasamentelor, nivelarea șoselelor etc.; instrument medical cu care se comprimă un vas sangvin în timpul unei operații” 1857 (Turnescu, Med. op.) < fr. *compresseur*; **comprimabil** adj. „care poate fi comprimat” 1851 (Stamati, D.) < fr. *comprimable*; **comprimat** s.n. „pastilă” 1931 (CADE) < fr. *comprimé*; **decompresiune** s.f. „reducere (lentă) a suprapresiunii; supapă a unui motor cu ardere internă care facilitează

pomirea sau frânarea motorului” 1949 (LTR¹ I, 640), var. *decompresie* < fr. *décompression*; **decompresor** s.n. „aparat care servește pentru decompresiune” 1962 (LTR² XI, 238) < fr. *décompresseur*; **decomprima** vb. „a reduce în mod lent suprapresiunea unui fluid; a micșora sau a anula o comprimare” 1940 (M. enc. agr. III) < fr. *décomprimer*; **incompresibil** adj. „care nu poate fi comprimat” 1939 (SDLR) < fr. *incompressible*; **incompresibilitate** s.f. (abstr.) 1938 (M. enc. agr. II) < fr. *incompressibilité*; **motocompresor** s.n. „utilaj constituit dintr-un compresor de aer și un motor montate pe un șasiu comun și folosit pe șantiere și în ateliere pentru a furniza aerul comprimat necesar acționării mașinilor pneumatice” 1951 (Deșliu, M. 8) < fr. *motocompresseur*, rus. *motokompresor*; **necompresibil** adj. (fiz.) „care nu își poate micșora volumul, care nu poate fi comprimat sub acțiunea unei presiuni exterioare” 1936 (DA) ← *compresibil*; **necompresibilitate** s.f. (fiz., abstr.) 1884 (Ghica, P. O.) ← *compresibilitate* sau fr. *incompressibilité* cu substituirea prefixului; **necomprimabil** adj. „care nu poate fi comprimat” 1931 (CADE) ← *comprimabil*; **precomprimare** s.f. (tehn.) „operație prin care elementele de beton armat sunt supuse unor eforturi de compresiune înainte de aplicarea sarcinilor reale din construcție” 1949 (LTR¹ s.v. *beton*); **precomprimat** adj., s.n. „(beton) care operației de precomprimare” 1949 (LTR¹ s.v. *beton*) ← *pre-* + *comprimat*, part. adj. al vb. *comprima*, cf. *prefabricat*; **recomprimare** s.f. „ridicare a presiunii gazelor dintr-o conductă, efectuată în diferite puncte de pe lungimea conductei respective în scopul de a compensa pierderile de energie și a asigura curgerea gazului până la locul de folosire” 1954 (LTR¹) ← *re*¹- + *comprimare*, după fr. *recompression*; **supracomprimare** s.f. (tehn.) „mărire a presiunii finale de compresiune în cilindrul unui motor cu ardere internă, pentru a-i spori puterea” 1965 (LTR²) ← *comprimare*, după fr. *surcompression*; **termocompresor** s.n. „instalație compusă dintr-un schimbător de căldură și un compresor, folosită pentru valorificarea căldurii de condensare a vaporilor” 1965 (LTR²) < *thermocompresseur* (< *thermo-* < gr. *θερμη* „căldură” sau *θερμός* „cald” + *compresseur*).

Cf. *compresă*, *presa*, *deprima*, *exprima*, *imprima*, *oprima*, *reprima*, *suprima*, *screme*.

COMPROM/TE vb. „a pune în primejdie, a pricinui rău; a face să piardă sau (refl.) a-și pierde buna reputație – (se) compromettre” c.1832 (var. înv. *comprometa*, I. Goleșcu, Cond.), var. (inv.) *compromenta*, *compromita*.

Fr. *compromettre* (inițial, „a se învoi să se supună unui arbitraj juridic”, de unde „a-și asuma riscuri”, (tranz.) „a expune unui pericol” < lat. *compromittere* „a se angaja, printr-o sumă depusă drept cautiune, să accepte decizia unui arbitru într-un litigiu” < *con-* + *promittere* „a promite” < *pro-* + *mittere* „a trimite”), adaptat după *trimite*.

Fam.: **comprometabil** adj. (inv.) „care poate fi compromis” 1859 (Aricescu, P. E.) < fr. *compromettable*; **comprometant** adj. (inv.) „care compromite, care poate să compromită” 1851 (Lăzărescu, San.) < fr. *compromettant*; **comprometui** vb. (inv.) „a compromite” 1830 (AR) < fr. *compromettre*, adaptat la verbele în *-ui*; **compromis** s.n. „înțelegere, acord bazat pe cedări (reciproce), concesie” 1804 (var. înv. *compromes*, Cara, Ad. prav.) < fr. *compromis*, inițial „angajament reciproc de a accepta decizia unui arbitru” (împr. din lat. *compromissum* < *compromittere*); var. *compromes* < it. *compromesso*; **compromisar** adj., s.m. (inv.) „(persoană) care arbitrează” 1814 (var. *compromensar*, Pravila Donici) < m.gr. *κομπρομεισάριος* (< lat. *compromissarius* < *compromissum* „angajament reciproc de a accepta decizia unui arbitru”) ° // it. *compromissario* DA

(improbabil deoarece sursele vechiului drept românesc au fost bizantine); **compromisoriu** adj. (jur.) „care este în legătură cu un arbitraj juridic” 1966 (DN²) < fr. *compromissoire*; **compromitarisi** vb. (înv.) „a compromite” 1821 (Doc. T. V., I 423), var. *comprometarisi* < fr. *compromettre*, adaptat la verbele în *-arisi*; **compromițător** adj. „care compromite, care poate să compromită” 1857 (var. *compromițător*, Românul, nr. 36, 1); **necompromițător** adj. „care nu compromite” 1931 (CADE) ← *compromițător*.

Cf. **promite**, **admite**, **comite**², **demite**, **încumeta**, **permite**, **remite**, **submite**, **transmite**, **trimite**.

COMPULSA vb. (înv.) „a cerceta, a examina registre, documente, cărți etc. – compulser” 1863 (inf. lung *compulsare*, Odobescu, O. II, 296).

Fr. *compulser* (inițial „a constrânge; a pretinde consultarea unui document de la un funcționar public”, împr. din lat. *compulsare* „a împinge, a constrânge”, frecventativul lui *compellere* < *con-* + *pellere* „a împinge, a pune în mișcare”).

Cf. **puls**, **expulza**, **impuls**, **propulsa**, **repulsie**.

COMPUNE vb. „a pune laolaltă spre a alcătui un întreg; a crea o operă literară sau muzicală – composer” 1799 (var. *componere*, Iorgovici, Obs.; forma *compune* 1824, Palladi, C. I. 2).

Lat. neol. *componere* „a pune laolaltă, a alcătui, a compune” (< *con-* + *ponere* „a pune”), adaptat după *pune*, cu sensuri după fr. *composer*, germ. *komponieren*.

Fam.: **componarisi** vb. (înv.) „a compune” 1823 (Aritm.) < lat. neol. *componere*, încadrat în seria verbelor în *-arisi*; **componălui** vb. (înv.) „a compune” 1822 (Bobb, DRLU) < magh. *komponál* (< lat.); **componet**, **-ă** adj., s.m., s.f., s.n. „(element sau persoană) care face parte dintr-un ansamblu” c.1832 (Cornelli, 159^v, apud TDRG³) < lat. neol. *componens*, *-entem* (part. prez. al lui *componere*), germ. *Komponente*, posibil și it. *componente*; **componență** s.f. „compoziție, alcătuire” 1935 (C. C. Giurescu, I. R. I) ← *component*, prin substit. sufixului; **componibil** adj. (rar) „care poate intra într-o compunere” 1939 (SDLR) < it. *componibile*, lat. neol. *componibilis* ° sau creat prin derivare de la radicalul neromânizat *compon-* cu sufixul *-ibil*, cf. *disponibil* (SDLR); **componist** s.m. (înv.) „compozitor” 1861 (Petri, V.) < germ. *Komponist* (< *komponieren* < lat. *componere*); **componistă** s.f. (înv.) „compozitoare” 1936 (DA) ← *componist*; **componistic** adj. „referitor la o compoziție muzicală” 1949 (Contemp. nr. 138, 8/3, apud Hristea, PE) < it. *componistico* (Hristea, PE 122); **compoza** vb. „a compune” 1845 (Eufr. Poteca, *Obiceiurile izrailitenilor și ale creștinilor*, 95, apud LR XXXI, 1982, nr. 2, 165) < fr. *composer* (adaptare a lat. *componere* după verbul *poser* „a pune” < lat. *pausare* „a înceta, a se opri”); **compozabil** adj. „care poate fi compus” 1929 (Vianu, O. IX, 51) < fr. *composable*; **compozant**, **-ă** adj., s.m., s.f. (tehn.) „(element) care face parte dintr-un întreg” 1894 (Antonescu, NDFR) < fr. *composant*, *-e*; **compozee** s.f.pl. „familie de plante dicotiledonate, erbacee, cu flori dispuse în inflorescențe în formă de capitule, din care fac parte floarea-soarelui, păpădia, mușetelul, dalia” 1908 (Tuțescu – Danilescu, *Catanele*, 25) < fr. *composées* (part. verbului *composer*); **compozit**, **-ă** adj., s.f., s.n. „(adj.) alcătuit din elemente disparate, eterogen; (s.n.) ordin arhitectonic antic, caracterizat în special prin capitelul cu volute și cu frunze de acantă, rezultat din combinarea capitelului ionic cu cel corintic; (s.f.pl., bot.) compozee; (s.n.pl., tehn.) materiale ce reunesc într-un singur produs elemente care nu se asociază în mod natural” 1799 (Iorgovici, Obs.) < fr. *composite*, lat.

neol. *compositus*, part. lui *componere* „a compune”, cu unele sensuri după fr. *composé*;
compozitoare s.f. „autoare de piese muzicale” 1929 (Arghezi, P. D.) ← *compozitor*¹;
compozitor¹ s.m. „autor de piese muzicale; (înv.) autor de opere literare” 1822 (Bobb, DRLU) < fr. *compositeur*, it. *compositore* (împr. din lat. *compositor* „persoană care ordonează; autor” < *componere*); **compozitor**² s.m. (tipogr., rar, înv.) „zețar, culegător” 1894 (Antonescu, NDFR) < fr. *compositeur* (< it. *compositore* „muncitor tipograf care ordonează literele într-un tipar”, împr. din lat. *compositor*, -*orem*, derivat cu sufix agentiv de la *compositus*, part. lui *componere*); **compozitor**³ s.n. (tipogr., rar, înv.) „instrument de metal de forma unei cutii trigonale alungite și cu un perete mobil, cu ajutorul căruia tipograful așază una câte una literele, în rânduri egale” 1871 (LM) < fr. *compositeur*;
compoziție s.f. „formare a unui întreg din mai multe elemente distincte; structură, alcătuire; (mai ales despre opere de artă) felul în care sunt dispuse elementele unui întreg ordonat; operă de artă, în special muzicală” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *di*), var. (înv.) *compozițiune*, *compusăciune*, *cumpoziție* < lat. neol. *compositio*, -*onem*, fr. *composition*, germ. *Komposition*; var. *compusăciune*, românizată după subst. vechi în -*ăciune*;
compozițional adj. „privitor la compoziția unei opere de artă” 1908 (V. rom., nr. 9, 85) ← *compoziție*; **compuitor**¹ s.m. (înv.) „compozitor” 1838 (FL, 32), var. *cumpuitor* ← *compune* (pe baza radicalului iotacizat -*pui-*, ca în derivatele agentive vechi românești *supuitor*, *despuitor* etc.), după fr. *compositeur*, it. *compositore*; **compunător** adj. (înv.) „component” 1830 (scris *compunetoare*, AR), var. *compuitor*² ← *compune*, după fr. *composant*; var. *compuitor*², de la radicalul iotacizat -*pui-*; **compunere** s.f. „alcătuire, îmbinare; lucrare școlară cu un subiect dat; (lingv.) sistem de formare a cuvintelor, bazat pe alipirea mai multor cuvinte” 1828 (Heliade-Rădulescu, Gr. rom.); **compus**-ă adj. „alcătuit din mai multe părți sau elemente”, s.m. (chim.) „substanță ale cărei molecule sunt formate din atomi de elemente diferite”, s.n. (lingv.) „cuvânt compus”, s.f. (mai ales pl.) „familie de plante erbacee cu flori dispuse în inflorescențe, compozite” 1830 (AR); **decompoza** vb. „a descompune” 1997 (NDN) < fr. *décomposer*; **decompozabil** adj. „care poate fi descompus” 1959 (LTR² V, 116) < fr. *décomposable*; **decompoziție** s.f. „separare a unui obiect în elementele componente, descompunere; determinare, prin analiză, a caracteristicilor unui obiect” 1827 (scris *decompoziții* (pl.), Prale, Psalt.), var. (înv.) *descompoziție*, *decompozițiune*, *descompozițiune* < fr. *décomposition*; **descomponibil** adj. (rar) „care poate fi descompus” 1939 (SDLR), var. *discomponibil* ← *descompune*, după *componibil*;
descompune vb. „a (se) desface în părțile componente; (refl., despre materii și corpuri organice) a se altera, a putrezi; (mat.) a scrie un număr natural sub formă de produs de numere prime” c. 1832 (I. Golescu, Cond.), var. *decompune*, *discompune* ← *compune*, după fr. *décomposer*; **fotocompoziție** s.f. „procedeu tipografic bazat pe tehnici fotografice” 1966 (Contemp. 21 X, 7, în DCR²) < fr., engl. *photocomposition* DCR² sau ← *foto*²- + *compoziție* DEX; **indecompozabil** adj. „care nu poate fi descompus” 1956 (V. rom.) < fr. *indécomposable*; **indescomponibil** adj. (rar) „care nu poate fi descompus” 1939 (SDLR) ← *descomponibil*; **nedecompozabil** adj. „care nu se poate descompune” 1852 (Marin, Pr.) < fr. *indécomposable*, cu echivalarea prefixului; **recompoziție** s.f. „recompunere, reconstituire a unui lucru” 1846 (var. înv. *recompusăciune*, Laurian, F.), var. (înv.) *recompozițiune* < fr. *recomposition*; var. *recompusăciune*, românizată după subst. vechi în -*ăciune*; **recompune** vb. „a compune din nou, a reconstitui un lucru din elementele în care a fost descompus” 1836 (Asachi, E., I) ← *compune*, după fr. *recomposer*.

Cf. **compost**¹, **composta**¹, **compot**, **pune**, **apune**, **depune**, **dispune**, **expune**, **impune**, **presupune**, **răpune**, **supune**, **transpune**.

COMPUTA vb. „a calcula; (jur.) a scădea prevenția din durata unei condamnări – computer” 1850 (inf. lung *computare*, Andrievici, A.).

Fr. *computer*, lat. neol. *computare* (< *con-* + *putare* „a curăța (arborii); a pune în ordine; a calcula, a evalua, a se gândi”).

COMPUTA vb. „a calcula; (jur.) a scădea prevenția din durata unei condamnări – computer” 1850 (inf. lung *computare*, Andrievici, A.).

Fr. *computer*, lat. neol. *computare* (< *con-* + *putare* „a curăța (arborii); a pune în ordine; a calcula, a evalua, a se gândi”).

Fam.: **comput** s.n. (înv., Trans., Buc., Olt.) „calcul, socoteală; calcularea datelor sărbătorilor bisericești; aritmetică” 1735 (C. Frâncu, Neol. Olt., 199), var. *comput* < lat. neol. *computus* (< *computare*, der. regresiv), fr. *comput*; **computat** s.n. (abstr.) 1868 (Barcianu, V.); **computator** adj. (înv.) „care calculează” 1871 (LM), var. *computător*; **computație** s.f. (abstr., înv.) 1850 (var. *computăciune*, Andrievici, A.) < germ. *Komputation*, lat. neol. *computatio*, -onem; **computer** (pronunțat *compjuțâr*) s.n. „calculator electronic” 1970 (I. B. 5 nov., p. 2 în DCR) < engl. *computer* (< *compute* „a calcula”); **computeriza** (pronunțat *compjuțeriza*) vb. „a prelucra cu ajutorul computerului; a introduce folosirea computerului în diverse domenii de activitate” 1984 (Simion, S. R., III) < engl. *computerize*; **computist** s.m. (înv.) „persoană care face calcule” 1931 (CADE) < fr. *computiste*; **minicomputer** (pronunțat *minicompjuțâr*) s.n. „minicalculator (tip de calculator apărut în anii '60, de dimensiuni ceva mai mici decât cele obișnuite pe atunci)” 1969 (SMFC, V) < engl. *minicomputer*; **microcomputer** (pronunțat *microcompjuțâr*) s.n. „calculator de mici dimensiuni, apărut în anii '70” 1988 (DEX-S) < engl. *microcomputer*.

Dublet etim.: **cumpăta**. Cf. **cont**¹, **conta**, **contoar**¹, **contor**¹, **acont**, **amputa**, **deputat**, **disputa**, **imputa**, **împuta**, **putativ**, **reputație**, **sconta**.

COMȘIE s.f. (Ban., Timoc, Vidin) „vecin; (p. ext.) neamuri, rude – voisin; parents” 1885 (H XVIII 146), var. *comșiu* s.m.

Scr., bg. *komšija* (< tc. *komşu*). Var. *comșiu*, sg. refăcut din pl. *comșii*.

COMUN adj. „care aparține mai multora sau tuturor; obișnuit, normal, (p. ext.) banal, de puțină valoare; (gram., despre substantive) care se aplică la mai multe obiecte sau ființe de același fel; (în expr. *în* sau *de* ~, înv., Trans.) de regulă, de obicei – comun” 1799 (var. *comune*, Iorgovici, Obs.).

Fr. *commun*, lat. neol. *communis* (cu sensul etimologic, neatestat, „care împarte sarcinile cu altcineva, referitor la sarcinile comune” < *con-* + baza *mūn-* a lui *mūnus* „îndatorire, serviciu făcut cuiva, dar”, *mūnia* „îndatoriri, atribuții”, *mūnis* „care-și face datoria, îndatoritor, serviabil”). Loc. adv. *în comun*, *de comun* „de obicei”, după germ. *im Allgemeinen*.

Fam.: **anticomunism** s.n. „atitudine ostilă comunismului” 1936 (Argetoianu, Î. Z.) ← *anti-* + *comunism*; **anticomunist**, -ă adj., s.m., s.f. „oponent al comunismului” 1936 (Argetoianu, Î. Z.) ← *anti-* + *comunist*; **comunat** adj. „referitor la o comună” 1829 (AR) < fr. *communal*; **comunard** adj., s.m. „(adept) al Comunei din Paris din 1871” 1872 (Kogălniceanu, O. IV/III, 117) < fr. *communard*; **comună** s.f. „diviziune administrativ-teritorială, în zona rurală; (p. ext.) primărie; (ist.) așezare urbană în Evul Mediu, beneficiind de autonomie; municipalitatea Parisului în timpul Revoluției Franceze; organizație revoluționară pariziană apărută în urma războiului franco-prusac din 1871” c.1800 (Iorga, S. D. XIII, 173), var. *comână* < fr. *commune* (cu -n- în loc de -gn- după adj. *commun*) < lat.

commūnia, pl. neutru al lui *commūnis*, substantivat în lat. târzie cu sensul „comunitate de oameni”; **comuneros** s.m.pl. (ist.) „orașele libere din Castilia care s-au răsculat împotriva absolutismului regal în 1520; nume dat altor curente revoluționare în spațiul hispanic” 1962 (DER) < sp. *comuneros* (< *comūn* „comun; comună”); **comunism** s.n.sg. „ideologie, mișcare și sistem politic, bazate pe principiul abolirii proprietății private și al instaurării proprietății colective” 1849 (Barițiu, C. I, 314) < fr. *communisme*; **comunist**, -ă adj., s.m., s.f. „care ține de comunism: membru al unui partid comunist, persoană cu convingeri comuniste” 1850 (Calendar) < fr. *communiste*; **comunitar** adj. „care aparține comunității, referitor la o comunitate; care aparține sau se referă la Uniunea Europeană” 1975 (DEX¹) < fr. *communitaire*; **comunitate** s.f. „ansamblu de elemente sau posesiuni comune; totalitatea persoanelor care trăiesc împreună, având credințe, obiceiuri, norme de viață comune” 1772 (var. *comunitaș* s.n., Iorga, S. D. XII, 86), var. (înv.) *comunită*, *comunitet* s.n. < lat. neol. *communitas*, -atem, cu sensurile fr. *communauté*; var. *comunitaș* < lat. neol. *communitas* cu pronunțare magh.; var. *comunitet* < germ. *Kommunität*; var. *comunită* < it. *comunità*; **comuniune** s.f. „legătură puternică, unire strânsă (de idei, de credințe, de interese etc.); (în Biserica catolică) împărtașanie” 1842 (Barițiu, C., III) < fr. *communio*, lat. neol. *communio*, -onem (< *communis* „comun”); **criptocomunist**, -ă adj., s.m., s.f. „comunist ascuns” 1992 (RL, I, XII); **decomuniza** vb. „a înlătura urmările comunismului din viața socială, economică și politică a fostelor state comuniste” 1997 (Jurnalul național, 20 sept., p. 22, în DCR³), der. regresiv din *decomunizare*; **decomunizare** s.f. „înlăturarea comunismului sau a unor trăsături specifice comunismului” 1993 (Revista „22”, nr. 40, p. 4, în DCR³) < fr. *décommunisation* (format pe baza lui *communiser* < *communisme* TLF), cu echivalarea sufixului; **ex-comunist** adj. „fost comunist” 1992 (România literară) ← *comunist*; **intercomunal** adj. „între mai multe comune” 1958 (V. rom. III) ← *comunal*; **încununare** s.f. (înv.) „încorporarea cătunelor și a satelor în comune” 1868 (I. Ionescu, Agr. M.) ← *comună*; **neocomunism** s.n. „formă nouă de comunism; mișcare politică care urmărește reinstaurarea comunismului” 1990 (RL, 3 mai) ← *neo-* + *comunism*; **neocomunist**, -ă adj., s.m., s.f. „adept al neocomunismului, referitor la neocomunism” 1993 (în DCR²) ← *neocomunism*, cu substit. sufixului; **postcomunism** s.n. „perioadă ulterioară comunismului” 1993 (Apostrof, 9, p. 22 în DCR²) ← *post-* + *comunism*; **postcomunist** adj. „posterior căderii comunismului” 1991 (RL, 28 mar.) ← *post-* + *comunist*.

Cf. **comunica**, **cumineca**, **excomunica**, **imun**, **municipiu**, **remunerație**.

COMUNICA vb. „a împărtași cuiva ceva, a transmite, a înștiința; a schimba informații, idei etc. cu cineva; (p. anal., despre lucruri) a fi în legătură unul cu altul; (înv., bis.) a se cumineca – comuniquer; (vieilli) communier” 1799 (Iorgovici, Obs.).

Lat. neol. *communicare* „a împărți ceva cu cineva, a repartiza, a împărtași”, de unde „a comunica” (< *communis* „comun”), fr. *communiquer*.

Fam.: **comuni** vb. (înv.) „a împărtași, a comunica” 1826 (Golescu, Î.) ← *comun*, după fr. *communiquer*, *communier*; **comuniant** adj. (livr.) „persoană care primește împărtașania” 1966 (DN²) < fr. *communiant* (< *communier*); **comunicabil** adj. „care poate fi comunicat” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *communicable*; **comunicabilitate** s.f. (abstr.) 1943–1946 (Frunzetti, P. II) ← *comunicabil* sau fr. *communicabilité*; **comunicant**, -ă adj. „care comunică; (fiz.; în sintagma *vase -e*) sistem de tuburi sau de vase care comunică între ele, astfel încât lichidul dintr-un vas se ridică la același nivel în toate celelalte”, s.m., s.f. „persoană care comunică ceva; persoană care dă răspunsul la o anchetă lingvistică” 1896 (ȘDU¹) < fr. *communicant*; **comunicare** s.f. „acțiunea de a comunica și rezultatul ei, înștiințare; prezentare, într-un cerc de specialiști, a unei contribuții personale într-o

problemă științifică” 1829 (CR, 170) ← *comunica*, cu sensuri după fr. *communication*; **comunicarisi** vb. (înv.) „a comunica” 1829 (Tăutu, S. 256), var. *cuminicarisi* < fr. *communiquer*, încadrat în clasa derivatelor în *-arisi*; var. *cuminicarisi*, prin românizare după *cumineca*; **comunicat** s.n. „înștiințare oficială specială, difuzată prin presă scrisă sau audio-vizuală” 1826 (Golescu, Î.) < fr. *communiqué*; **comunicativ** adj. „care intră ușor în legătură cu ceilalți, sociabil; care se transmite ușor de la o persoană la alta” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *communicatif*; **comunicativitate** s.f. (abstr.) 1871 (Eminescu, O. XVI, 38) ← *comunicativ*; **comunicație** s.f. „înștiințare, informare; mijloc de comunicare între puncte diferite” 1700-1712 (N. Costin, L.), var. *comunicațiune* < pol. *kommunikacja*, ulterior fr. *communication*, lat. neol. *communicatio*, *-onem*; **comunicăului** vb. (înv., Trans.) „a comunica” 1787 (Decret or. bis.) < magh. *kommunikál*; **comunicator**, **-toare** adj., s.m., s.f. „care comunică (bine)” 1869 (Hasdeu, Pub. P. I 163), var. (înv.) *comunicător* < fr. *communicateur* sau ← *comunica*; **electrocomunicație** s.f. „procedeu de comunicare la distanță prin mijloace electromagnetice” 1953 (DT) ← *electro-* + *comunicație*; **incomunicabil** adj. „care nu poate fi comunicat” 1848 (Negulici, V.) < fr. *incommunicable*; **incomunicabilitate** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *incommunicabilité*; **intercomunicație** s.f. „comunicare reciprocă” 1939 (Enc. tehn. I) < fr. *intercommunication*; **necomunicabil** adj. „care nu poate fi comunicat” 1880 (Eminescu, O. XI, 112) ← *comunicabil*; **necomunicativ** adj. (despre oameni) „care nu comunică ușor cu ceilalți, nesociabil” 1896 (Dobrogeanu-Gherea, O. III, 283) ← *comunicativ*; **radiocomunicație** s.f. „transmiterea unor semnale sau a unei emisiuni cu ajutorul undelor electromagnetice” 1949 (LTR¹) < fr. *radiocommunication*; **telecomunicație** s.f. „transmitere la distanță a unor sunete, semne sau imagini prin telefonie, telegrafie, televiziune etc.” 1949 (Contemp. nr. 120, 10/3) < fr. *télécommunication*.

Dublet etim.: **cumineca**. Cf. **comun**, **excomunica**.

COMUR adj. (Dobr., despre oi, vite) „de culoare închisă; roșcat – foncé, noir; roux” 1885 (H. II 298), var. *comor*, *comur*.

Tc. dial. *komur* (lit. *kömür*) Drimba, CE, 61–62, Suci, CRT, 56–57. Forma *comor*, interpretată de autorii DER și DEX ca un cuvânt independent cu sensul „varietate a unei rase de oi caracul, cu lână maro-roșcată”, este de fapt o variantă a lui *comur* °.

COMUTA vb. „a schimba legăturile unei porțiuni de circuit electric prin altele sau a modifica succesiv conexiunile mai multor circuite electrice; (jur.) a schimba o pedeapsă mai grea cu una mai ușoară; (mat.) a înlocui reciproc elemente fără a modifica rezultatul final; (lingv.) a substitui un element prin altul de aceeași categorie – commuter” 1885 (forma *comutare*, Cimpoiul 115, 28).

Fr. *commuter*, împr. din lat. *commutare* „a schimba, a înlocui” (< *con-* + *mūtāre* „a schimba, a înlocui, a muta”).

Fam.: **comutabil** adj. „care poate fi comutat” 1868 (Barcianu, V.) < fr. *commutable*; **comutativ** adj. „(jur.) care este supus la schimb; (despre relații, în matematică, logică) independent de ordinea elementelor” 1896 (ȘDU¹) < fr. *commutatif*; **comutativitate** s.f. „proprietate a unei relații sau a unei operații matematice de a fi independentă de ordinea elementelor pe care le conține” 1962 (DER) < fr. *commutativité* sau ← *comutativ*; **comutatoare** s.f. „mașină electrică folosită pentru transformarea curentului alternativ în curent continuu și invers” 1949 (LTR¹); **comutator**¹ adj. (jur., despre acte, hotărâri) „prin

care se comută o pedeapsă” 1936 (DA) < fr. *commutateur*; **comutator**² s.n. „dispozitiv pentru închiderea sau deschiderea rețelei prin care trece un curent electric sau pentru schimbarea direcției lui, întrerupător” 1857 (Marin, F. 299) < fr. *commutateur*; **comutație** s.f. „totalitatea operațiilor de conectare și de deconectare a liniilor unei legături telefonice; proces de schimbare rapidă a sensului sau a valorii curentului dintr-o secțiune a unei mașini electrice; (jur., rar) înlocuirea unei pedepse mai grele cu una mai ușoară” 1847 (scris *commutație*, Heliade-Rădulescu, Speronare, 106), var. *comutațiune* < fr. *commutation*; **incomutabil** adj. „care nu e comutabil” 1848 (Negulici, V., cu sens jur.) < fr. *incommutable*; **incomutabilitate** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *incommutabilité*; **necomutabil** adj. (jur.) „care nu poate fi comutat” 1936 (DA) ← *comutabil*.

Cf. **imuabil**, **muta**, **permuta**.

CON s.n. „suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează sprijinindu-se pe o curbă închisă imobilă și pe un punct fix exterior; corp geometric mărginit de o asemenea suprafață și de un plan; fructul coniferelor, format dintr-un ax cu numeroși solzi lemnoși, care reprezintă florile mascule sau femele; un fel de scoică din mările tropicale – cône” c.1800 (Gheom.-Trigon., 122^v).

Ngr. *κωνος* (< v.gr. *κωνος*, inițial „fruct al pinului”, cu sensul geometric apărut încă din v.gr.), fr. *cône* (împr. din lat. *conus* < v.gr. *κωνος*).

Fam.: **conic** adj. „de forma unui con” 1832 (AR) < fr. *conique*; **conifer** adj., s.n. (bot.) „(arbore) cu fructe în formă de con” 1850 (Brezoianu, A. 418) < lat. neol. *conifer* (< *conus* „con” + *-fer* < *ferre* „a purta, a produce”), fr. *conifère* (împr. din lat. *conifer*); **conoid** adj., s.m. (geom.) „(suprafață) cu forma de con” 1843 (Kretzulescu, A.) < fr. *conoïde* (< v.gr. *κωνοειδής* < *κωνος* „con” + *εἶδος* „aspect, înfățișare”); **conoidal** adj. (geom.) „care are forma unui con” 1960 (LTR² VI, 7) < fr. *conoïdal*; **conicitate** s.f. (abstr.) 1871 (LM) < it. *conicità*, fr. *conicité* sau ← *conic*.

CONAB/U adj. (înv.) „roșu-închis – rouge foncé” 1817 (var. *cunabiu*, Foaie de zestre, apud ȘIO II/1 149), var. *canăbiu*, *cănăbiu*.

Tc. (înv.) *kunabi*, *hunnabi* < *hunnap*, *hünnap* „Ziziphus jujuba (arbust exotic originar din Asia)”.

CONAC s.n. „casă boierească, la țară; (înv.) reședința unui funcționar înalt (turcesc), reședința unui prefect, a unui administrator, localul vămilor; loc de popas; distanța dintre un popas și altul; (Munt., Olt.) repaus, pauză de masă (în timpul lucrului la câmp), perioada de lucru la câmp dintre două mese; locuință ciobănească, staul – manoir; (vieilli) résidence d’un haut fonctionnaire (turc), d’un préfet, d’un gérant, etc., douane; (lieu) de repos, halte, relais, poste; (Munt., Olt.) repos pendant les travaux champêtres, repas, intervalle entre deux repas pendant les travaux champêtres; logement de berger, cabane, étable” 1634 (DRH B).

Tc. *konak* „(loc de) popas, distanța de la un popas la altul (etapă); casă de oaspeți, reședință” (< *konmak* „a poposi”).

Fam.: **conacciu** s.m. (înv.) „persoană însărcinată cu pregătirea locului de popas al domnitorului sau al unor oaspeți de seamă; tânăr călare în alaiul nunții, colăcar” 1709 (Uricariul VIII, 236/21) < tc. *konakçı* (cu sensul „tânăr călare în alaiul nunții”, după *conăcar*); **conăcar** s.m. „(înv.) persoană însărcinată cu pregătirea locului de popas al domnitorului sau al unor oaspeți de seamă; (reg.) fiecare dintre cei doi flăcăi călări care îl

însotesc pe mire, în ziua nunții, când pleacă după mireasă, colăcar” 1676 (doc. de la Antonie Ruset, apud Melchisedec, H., 55), var. *conocar* ← *conac*, cu sensul „tânăr călare în alaiul nunții” după *olăcar*, *colăcar*¹ (DA) sau cu referire la pregătirea mesei de nuntă, forma *colăcar*¹ fiind în acest caz secundară (TDRG, SDLR); **conăcaș** s.m. „fiecare dintre cei doi flăcăi călări care îl însoțesc pe mire, în ziua nunții, când pleacă după mireasă, colăcar” 1896–1913 (Rădulescu-Codin, L. P. I), var. *conocaș* ← *conăcar*, cu substit. sufixului, cf. și *olăcaș*, *colăcaș* id.; **conăcărie** s.f. „orație de nuntă” 1885 (H, X 506), var. *conocărie* ← *conăcar*; **conăcășie** s.f. „orație de nuntă” 1889 (Sevastos, N.), var. *conocășie* ← *conăcaș*; **conăceală** s.f. „oprire, popas” 1870 (Costinescu, V.) ← *conăci*; **conăcel** s.n. „mâncare bună, mâncărică” 1885 (Teodorescu, P. P.); **conăcer** s.m. „fiecare dintre cei doi flăcăi călări care îl însoțesc pe mire, în ziua nunții, când pleacă după mireasă, colăcar” 1936 (DA) ← *conăcar*, infl. de *colăcer*, *olăcer*; **conăcerie** s.f. „orație de nuntă” 1889 (Sevastos, N.) ← *conăcer*; **conăci** vb. (inv.) „a poposi, a înnopta undeva; a găzdui, a adăposti, a ospăta” 1696 (FN), var. *coneci*, *conoci* (vb. refl.) „a întârzia”; **conăcît** s.n. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *conăci*.

CONAR s.m. (Buc.) „creangă groasă – grosse branche” 1913 (com. Tomiac, în DA).
Ucr. *konar*.

CONARUI vb. (Buc.) „a învăța pe cineva, a povățui – enseigner, conseiller” 1913 (com. Tomiac, în DA).
Et. nec.

CONCASA vb. „a sfărâma un material solid în bucăți mici cu ajutorul unui utilaj – concasser” 1949 (LTR¹).

Fr. *concasser* (< lat. *conquassare* „a zgudui, a zdruncina” < *quassare*, intensivul lui *quater* „a scutura, a clătina”, cu aceeași evoluție semantică. în fr., ca și verbul simplu *casser*).

Fam.: **concasor** s.n. „mașină de sfărâmat materiale dure” 1898 (var. *concasseur*, Enc. rom.) < fr. *concasseur*.

Cf. **casant**, **concusiane**, **cască**, **scoate**, **discuta**, **percuta**.

CONCĂ s.f. „gen de moluscă marină având o cochilie mare bivalvă; cavitatea pavilionului urechii; acoperământ în forma unei jumătăți de cupolă deasupra absidei altarului – conque” 1898 (Cerne, D. M. I s.v. *buccina*).

Fr. *conque*, lat. neol. *concha* „scoică. cochilie” (< gr. *κόχλη*).

Cf. **cochilie**, **cohle**, **concoïd**.

CONCEDIU s.n. „interval de timp în care salariații sunt scutiți, în mod legal, de a veni la serviciu; (inv.) notificare prin care proprietarul unei locuințe îi solicită locatarului să părăsească locuința – conge” 1832 (var. *congedie* s.f., AR), var. (inv.) *congediu*, *concet*, *concetie* s.f.

It. *congedo* < v.fr. *congiet* „autorizație de a pleca” < lat. *commeātus* „trecere, loc de trecere, învoire, permisie” < *commeāre* „a circula, a călători” < *con-* + *meāre* „a trece dintr-un loc într-altul, a străbate”.

Fam.: **concedia** vb. „a elibera dintr-o funcție un militar sau un salariat; a pofti pe cineva să iasă” 1844 (var. *congedia*, Bălcescu, P. A. 84) < fr. *congédier* (< v.fr. *congeer*,

congier, probabil sub influența it. *congedo*); **concediat** s.n. (abstr.) 1936 (DA), var. (înv.) *congediat*.

CONCENI vb. (rar, înv.) „a nimici, a extermina, (refl.) a pieri – exterminer, périr” 1673 (Dosoței, Ps.), var. (Trans.) *concini*.

Construit pe baza v.sl. *koničanŭ*, part. verbului *koničati* „a sfârși” (< *koniči* „sfârșit”) DA sau ← *conenie* „sfârșit” (< v.sl. *koničanije*), der. regresiv °.

Fam.: **conenie** s.f. „sfârșit, pieire” (azi în expr. *bată-te concenia!* „bată-te norocul!”) 1560–1561 (Coresi, Tetr.) < v.sl. *koničanije* (< *koničati* „a sfârși”; **conenit**¹ adj. (Munt.) „nenorocit, afurisit” 1837 (Pann, E.); **conenit**² s.n. (abstr.) 1936 (DA)); **conenitor** adj. „care nimicește” 1760–1770 (Meșt. doft. 713); **concină**² s.f. (Mold.) „moarte, sfârșit”, atestat doar în imprecățiile *bată-l concina, lovi-te-ar concinile* 1860 (Alecsandri, Surugiul, în O. V) < v.sl. *koničina* „sfârșit”.

Cf. **conet**.

CONCEPE vb. „a imagina, a gândi ceva nou, a proiecta; a-și face o idee despre ceva; a procrea; (Trans., înv.) a redacta într-o formă inițială, de ciornă – conceiveir; rédiger, faire un brouillon” 1799 (Iorgovici, Obs.), var. (înv.) *concipe*.

Lat. neol. *concipere* „a prinde, a cuprinde”, de unde (mai ales în expr. *concipere animō, mente*) „a concepe” (< *con-* + *capere* „a prinde”), cu sensurile după fr. *concevoir*, germ. *konzipieren*. Forma cu *-e-*, prin românizare, după verbele moștenite *incepe, pricepe*.

Fam.: **anticoncepțional** adj., s.n. „(substanță, mijloc, procedeu) care împiedică fecundația” 1964 (ABC sãn.) < fr. *anticonceptionnel*; **concept** s.n. „idee generală care cuprinde trăsăturile esențiale ale unui lucru (abstract sau concret), noțiune; ciornă, schiță” 1791 (var. *conęptum*, AA ist. III 1, 109), var. (înv.) *conępt*, (Mold.) *conęet* < lat. neol. *conceptus, conceptum*, germ. *Konzept*, fr. *concept*; **conceptacul** s.n. „cavitate care cuprinde organele reproducătoare la unele specii de ciuperci și plante inferioare” 1871 (LM), var. *conceptacol* < fr. *conceptacle*, lat. neol. *conceptaculum* „locul care conține sau unde se formează ceva, receptacul”; **conceptibil** adj. „care poate fi conceput” 1871 (LM) < fr. *conceptible* ° // ← *concept* + *-ibil* DEX; **conceptism** s.n. „școală literară spaniolă din secolul al XVII-lea, caracterizată prin abuzul de metafore neobișnuite, de cultul pentru alegorie și erudiție scolastică” 1943–1944 (Vianu, O. IV, 140) < fr. *conceptisme*, it. *concettismo* (< sp. *conceptismo*); **conceptual** adj. „bazat pe concepte, abstract” 1871 (LM) < fr. *conceptuel*, it. *concettuale*; **conceptualism** s.n. „doctrină filozofică medievală care urmărea concilierea realismului cu nominalismul, prin recunoașterea existenței mentale a conceptelor” 1871 (LM) < fr. *conceptualisme*, it. *concettualismo*; **conceptualist**, -ă adj., s.m., s.f. „adept al conceptualismului” 1871 (LM) < fr. *conceptualisme*, it. *concettualista*; **conceptualiza** vb. „a elabora un concept sau un ansamblu de concepte despre un subiect” 1927 (Lovinescu, Ist. Lit., III) < fr. *conceptualiser*; **concepție** s.f. „mod de a concepe, ansamblu de idei despre un anumit subiect; procreare” 1822 (Bobb, DRLU), var. (înv.) *concepțiune* < lat. neol. *conceptio, -onem*, fr. *conception*; **concepțut** s.n. (abstr.) 1874 (Odobescu, O. C. II, 386); **concepțional** adj. (rar) „referitor la concepție (în sens abstract și biologic); care ține de concepte” 1936 (Călinescu, O. E. II) < fr. *conceptionnel*, it. *concezionale*; **concepționist** s.m. (înv.) „persoană care concepe un proiect important” 1899 (hapax Sbiera, F. S.) ← *concepțiune* + *-ist*; **concipia** vb. (Trans., înv.) „a redacta în ciornă, a formula” 1905 (Alexi, W.) < lat. neol. *concipere*, germ. *konzipieren*; **contraceptiv** adj.,

s.n. „(metodă sau produs) care împiedică fecundația, anticoncepțional” 1975 (MED) < fr. *contraceptif*, engl. *contraceptive* (< *contraception*, cu substit. sufixului); **contracepție** s.f. „procedură de evitare a fecundării” 1975 (MED) < fr. *contraception* (< engl.), engl. *contraception* (< *contra-* + [*con*]ception); **inconceptibil** adj. „de neconceput” 1921–1930 (Ralea), Studii de sociologie, în S. IV, 306) ← *conceptibil*, după fr. *inconcevable*; **preconcepție** s.f. „prejudecată; (psihol.) fază incipientă în procesul de formare a conceptelor, la copil” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.), var. *preconcepțiune* < fr. *préconception*; **preconceput** adj. (despre idei sau păreri) „admis, adoptat dinainte, fără o cercetare sau o experimentare prealabilă” 1847 (FM) ← *pre-* + *conceput*, după fr. *préconçu*; **supraconceptual** adj. (rar) „care depășește nivelul conceptelor” 1927 (Ralea, S. II, 82) ← *conceptual*.

Cf. **conțopist**, **începe**, **pricepe**, **încăpea**, **accepta**, **capacitate**, **capta**, **captiv**, **captios**, **accepta**, **excepta**, **intercepta**, **recepta**, **susceptibil**.

CONCERN s.n. „organizare a mai multor întreprinderi independente într-o unitate economică – consortium” 1871 (Hasdeu, Pub. P. II, 310).

Germ. *Konzern* (< engl.), cu pronunție etimologizantă: engl. *concern* „grijă, interes”, de unde „afacere, companie” < *to concern* „a se referi la, a privi, a interesa” < lat. med. *concernere* id. < *con-* + *cernere* „a cerne, a distinge, a discerne, a observa”.

Cf. **cerne**, **concernent**, **discerne**.

CONCERNENT adj. (rar, înv.) „referitor la – concernant” 1871 (LM), var. *concerninte*.

Fr. *concernant*, adaptat formal după lat. *concernens*, -ntem (part. prez. al lui *concernere* „a se referi la, a privi”).

Cf. **cerne**, **concern**, **discerne**.

CONCERT s.n. „piesă muzicală amplă scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră; manifestare publică în care sunt interpretate lucrări muzicale; (fig.) acord între mai multe entități în vederea realizării unui obiectiv – concert” 1806 (Beldiman, Alexii), var. *conțert*.

Fr. *concert* (< it.), germ. *Konzert*, it. *concerto* (inițial „acord, înțelegere, armonie” < *concertare* „a organiza ceva împreună”, împr. din lat. *concertare* „a concura, a rivaliza” < *con-* + *certare* „a se lupta, a rivaliza”, inițial termen juridic cu sensul „a încerca să obțină o decizie, a dezbate”, intensiv al lui *cernere* „a cerne; a judeca, a decide” DELL).

Fam.: **concerta** vb. „a încheia un acord în vederea unui scop comun; a susține un concert” 1847 (FM) < it. *concertare*, fr. *concerter*; **concertant**, -ă adj. (muz., în expr. *simfonie ~ă*) „care are caracter de concert”, s.m., s.f. „concertist” 1871 (LM) < it. *concertante*, fr. *concertant*; **concertat** adj. „care rezultă dintr-o înțelegere, dintr-o planificare comună” 1864 (Hasdeu, M.) < fr. *concerté* (part. lui *concerter*); **concertină** s.f. „instrument muzical asemănător cu acordeonul, cu fețele laterale hexagonale” 1961 (DN¹) < fr., engl. *concertina* (instrument inventat de sir Charles Wheatstone în 1829); **concertino** s.n. „compoziție muzicală mai scurtă decât un concert; instrumente solistice din concerto-grosso” 1962 (DER) < it. *concertino*; **concertist** s.m. „solist într-un concert” 1871 (LM) < it. *concertista*, fr. *concertiste*; **concertistă** s.f. 1871 (LM) ← *concertist*; **concertistic** adj. „de concert” 1984 (Cioculescu, I. C.); **concertmaistru** s.m. „primul violonist (sau alt instrumentist) al unei orchestre simfonice, care are și rol de coordonare”

1966 (DN²) < germ. *Konzertmeister*; **concerto** s.n. „concert”, mai ales în expr. ~ -*grosso* „compoziție orchestrală de virtuozitate compusă din mai multe părți, în care un grup de instrumente soliste cântă alternativ, în dialog, cu întreaga orchestră” 1912 (Caragiale, O. IV, 181) < it. *concerto*; **concertui** vb. „a concerta” 1830 (I. Văcărescu, P.) < fr. *concerter*, adaptat la verbele în -*ui*; **deconcert** s.n. (hapax Protopopescu – Popescu, N. D., suspect) „neînțelegere, stricare a unei armonii (muzicale)” 1862 ← *deconcerta* ° // ← *de-* + *concert* DLR; **deconcerta** vb. „a-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă siguranța de sine” 1861 (Filimon, Nuv.), var. (inv.) *desconcerta* < fr. *déconcerter* „a strica o armonie, o înțelegere, a face să-și piardă siguranța de sine”; **deconcertant** adj. „care deconcertează” 1921 (Topîrceanu, P. O.) < fr. *déconcertant*.

Cf. **cerne**, **certa**, **cert**, **crimă**, **decerna**, **decret**, **discerne**, **discret**, **discrimina**, **excrement**, **secret**.

CONCHETĂ s.f. (inv., rar) „cucerire – conquête” 1863 (Alecsandri, O. VI).

Fr. *conquête*, inițial part. fem. al v.fr. *conquerre* (= *conquérir*) „a cuceri” < lat. târzie *conquaerere*, part. *conquaesitus* = *conquîrere* „a căuta peste tot, a aduna” < *con-* + *quaerere* „a căuta, a cere”.

Fam.: **concherant**, -ă adj., s.m., s.f. (inv., rar) „cuceritor” c.1832 (I. Golescu, Cond. III, 121r), var. (inv.) *concuerant* < fr. *conquérant* (< *conquérir* „a cuceri”, refacere a v.fr. *conquerre* < lat. *conquaerere*).

Cf. **cuceri**¹, **conchistă**, **cere**, **chestiune**, **chestor**, **chetă**, **achiziție**, **anchetă**, **inchiziție**, **percheziție**, **rechiziție**.

CONCHISTĂ s.f. (inv., rar) „cucerire (mai ales amoroasă) – conquête” c.1832 (var. *conquistă*, I. Golescu, Cond. III, 121r), var. *concistă*, *concuistă*.

It. *conquista* (< *conquistare* „a cuceri” < lat. *conquîsitare*, intensivul lui *conquîrere* „a căuta să adune, a căuta peste tot” < *con-* + *quaerere* „a căuta, a cere”), sp. *conquista*.

Fam.: **conchistador** s.m. „aventurier spaniol plecat să cucerească teritoriile în America, imediat după descoperirea acestui continent” 1858 (var. *conchistator*, Filimon, O. I, 269) < sp. *conquistador*, probabil intrat prin fr.; var. *conchistator* < it. *conquistatore*; o formă *confistador* este atestată la 1782 (Dumitrache, I. 427), însă cu sensul „cuceritor, cotropitor” (referitor la turci).

Cf. **cuceri**¹, **conchetă**, **cere**, **chestiune**, **chestor**, **chetă**, **achiziție**, **anchetă**, **inchiziție**, **percheziție**, **rechiziție**.

CONCI s.n. „cerc de lemn, de lână împletită, de metal etc., învelit în pânză sau într-o împletitură de păr, pe care îl purtau femeile pe creștetul capului sub basma; coc; broboadă; moț la unele păsări; (la plută) chingă; pământ pus în jurul unei vrane pentru a înlesni turnarea vinului – chignon; mouchoir de tête; huppe; liure du radeau; improvisation en glaise qu'on fait autour de la bonde d'un tonneau, afin de verser le vin plus facilement” c.1650 (Anon. Car.), var. (Brașov) *coanci*.

Magh. *konty* „scufie, coc, moț”.

Fam.: **conciat** adj. „cu concii” 1879 (var. *conțat*, CDED, II, 492, suspectă după DA); **concietură** s.f. „pieptănătură cu concii” 1890 (Marian, Nu. 762); **conciolat** adj. (despre fete) „cu concii” 1884–1899 (Alexici, L. P. I, 211), posibil ← **conciurat* (← pl. *conciuri*) °, sau după magh. *kontyolt* „în formă de pieptene” DA; **conciuleț** s.n. (dim.) 1900 (Mat. folk. I, 485); **conciură** s.f. „conci” 1936 (DA), singular refăcut din pl. *conciuri*.

CONCILIA vb. „a pune de acord, a înlătura divergențele dintre două sau mai multe păreri, idei, persoane – concilier” 1846 (Laurian, F. 139).

Fr. *concilier*, lat. neol. *conciliare* „a aduna la un loc, a atrage de partea sa, a face prieten” (< *concilium* „adunare, reuniune”, derivat cu prefixul *con-* de la baza *cal-* a verbului *calăre* „a convoca, a chema”).

Fam.: **conciliabil** adj. „care se poate împăca cu ușurință; necontradictoriu” 1871 (LM) < fr. *conciliable*; **conciliant** adj. „împăciutor” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.) < fr. *conciliant*; **conciliator** adj. „care conduce la împăcare” 1865 (Uricariul X, 368) < fr. *conciliateur*; **conciliatorism** s.n. „atitudine conciliatoare, împăciutorism” 1959 (SMFC, I) ← *conciliator*; **conciliație** s.f. „conciliere” 1852 (Bălcescu, M.V.), var. *conciliațiune* < fr. *conciliation*, lat. neol. *conciliatio*, *-onem*; **inconciliabil** adj. „care nu se poate concilia, împăca” 1848 (Negulici, V.) < fr. *inconciliable*; **ireconciliabil** adj. „cu care nu te poți împăca, care nu se pot împăca” 1870 (Eminescu, O. IX) < fr. *irréconciliable*; **neconciliabil** adj. (despre idei, concepții) „care nu pot fi puse în acord” 1899 (Sbiera, F. S.) ← *conciliabil*; **reconcilia** vb. „a se pune (din nou) de acord” 1846 (Laurian, F.) < fr. *réconcilier*; **reconciliabil** adj. „care poate fi reconciliat, împăcat” 1876 (LM) < fr. *réconciliable*; **reconciliație** s.f. (înv.) „împăcare” 1847 (var. *reconsiliație*, Teulescu, I.), var. (înv.) *reconciliațiune* < fr. *réconciliation*.

Cf. **conciliu**, **intercala**, **nomenclator**, ar. **cărător**.

CONC/LIU s.n. „adunare a reprezentanților înaltului cler al unei confesii creștine, în care se iau hotărâri privitoare la dogmă, morală sau disciplină ecleziastică – concile” 1830 (var. *concilie* s.f., în forma *concilia* AR; 1791 în forma *concilium/conțilium status*, AA ist. III, I, 132), var. (înv.) *conțiliu*¹.

Lat. neol. *concilium* „adunare, reuniune”, derivat cu prefixul *con-* de la baza *cal-* a verbului *calăre* „a convoca, a chema”.

Fam.: **conciliabil** s.n. „consfătuire secretă între oameni care plănuiesc ceva” 1871 (LM) < fr. *conciliabile*, lat. neol. *conciliabulum* „loc de întrunire; adunare” (< *conciliāre* „a aduna la un loc, a atrage de partea sa” < *concilium*).

Cf. **concilia**, **intercala**, **nomenclator**, ar. **cărător**.

CONCINĂ¹ s.f. (înv.) „joc de cărți – jeu de cartes” 1863 (var. *conțină*, Filimon, Ciocoi), var. *concină*¹.

Ngr. *κουτσίνα*, probabil împr. din ven. *concina* Babiniotis.

CONCIS adj. „exprimat pe scurt, în puține cuvinte – concis” 1832 (Cornelli 236a, apud TDRG³), var. (înv.) *conciz*.

Fr. *concis*, lat. neol. *concisus* „tăiat, scurtat”. part. perf. al verbului *concīdere* „a tăia (în bucăți)” < *con-* + *caedere* „a tăia”.

Fam.: **concizie** s.f. (abstr.) 1848 (var. *conciziune*, Negulici, V.) < fr. *concision*.

Cf. **circumcide**, **decide**, **incizie**, **precis**, **ucide**.

CONCLAV s.n. „(bis.) locul unde se închid cardinalii după moartea unui papă, pentru a-l alege pe succesorul acestuia; (p. ext.) adunare a cardinalilor pentru alegerea unui nou papă; (fig.) adunare secretă – conclave” 1830 (var. înv. *conclavă* s.f., AR 460).

Lat. neol. *conclave*, inițial „cameră încuiată cu cheia” (< *con-* + *clāuis* „cheie”), fr. *conclave*.

Cf. **cheie**, **cheotoare**, **capiclariu**, **cavilă**, **clavecin**, **claviatură**, **clavicord**, **claviculă**, **clavir**, **încheia**.

CONCLUDE vb. „a exprima rezultatul unui șir de raționamente – conclure” 1856 (Russo, S.).

Lat. neol. *concludere* „a închide, a încheia, a concludere” (< *con-* + *claudere* „a închide” < *clāu-*, bază prezentă și în *clāuis* „cheie”, *clāuus* „cui, piron”).

Fam.: **concheia** vb. (înv.) „a concludere” 1794 (Calendariu) < lat. neol. *concludere*, refăcut după *încheia*; **conchide** vb. „a concludere” 1846 (Laurian, F.) < lat. neol. *concludere*, românicizat după *închide* (< lat. *includere*); **concludent** adj. „relevant, convingător” 1868 (Barcianu, V.) < lat. neol. *concludens*, *-ntem* (part. prez. al lui *concludere*), cu sensurile fr. *concluant*; **conclus** s.n. (jur., înv., Trans., Buc.) „decizie (a unei adunări)” 1861 (Barițiu, C.), pronunțat și *concluz* < lat. neol. *conclusum* (part. lui *concludere*); **conclusiv** adj. „care constituie o concluzie; (gram., despre conjuncții) care introduce o concluzie; (înv.) concludent” 1822 (var. *concluziv*, Diaconovici-Loga, Gr. rom.) < fr. *conclusif*; **concluzie** s.f. „încheiere a unui șir de raționamente; ultima parte a unei lucrări, care cuprinde rezultatele acesteia” 1787 (M. Cantacuzino, G. 223), var. *concluziune* < lat. neol. *conclusio*, *-onem*, fr. *conclusion*; **concluziona** vb. „a conchide” 1968 (Hristea, PE) ← *concluzie*; **neconcludent** adj. „care nu este concludent” 1923 (Arghezi, O. V, 253) ← *concludent*.

Cf. **claus**, **claustra**, **clauză**, **cloazon**, **closet**, **deschide**, **exclude**, **include**, **închide**, **ocluziune**, **recluziune**.

CONCOID, **-Ă** adj., s.f. „(s.f.) curbă plană obținută dintr-o curbă dată, cu ajutorul unui punct fix și al unei secante care se rotește, sprijinindu-se pe punctul fix; (adj., despre linii) care are această formă – conchoide” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 87).

Fr. *conchoïde* (< gr. *κογχοειδής* „de forma unei cochilii” < *κόγχη*, *κόγχος* „cochilie” + *εἶδος* „formă”).

Fam.: **concoïdal** adj. „(în formă) de concoïdă” 1942 (M. enc. agr. IV) < fr. *conchoïdal*.

Cf. **cochilie**, **cohlee**, **concă**, **congiu**.

CONCOMITENT adj., adv. „care însoțește un fenomen, care se produce în același timp cu altceva – concomitant” 1871 (var. înv. *concomitant*, LM).

Fr. *concomitant* < lat. med. *concomitans*, *-antem*, part. prez. al verbului *concomitari* „a întovărăși” < *con-* + *comitari* „a însoți” < *comes*, *comitem* „însoțitor”. Finala *-ent* se explică prin analogie cu cazurile în care fr. *-ant* corespunde lat. *-ens*, *-entem*.

Fam.: **concomitență** s.f. (abstr.) 1871 (var. înv. *concomitanță*, LM) < fr. *concomitance*.

Cf. **comis**¹, **comite**¹, **comitativ**, **comitivă**, **comiții**, **conetabil**, **conte**, **chimet**.

CONCORDA vb. „a fi în acord cu, a corespunde; (tranz., doar la Eminescu) a face să corespundă, a potrivi, a pune în acord – concorder; faire concorder, mettre d'accord” c. 1832 (I. Golescu, Cond.).

Fr. *concorder*, împr. din lat. *concordare* < *concors*, *-ordem* „în deplin acord” < *con-* + *cor*, *cordis* „inimă”.

Fam.: **concordant** adj. „care corespunde, care e în acord cu” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 325) < fr. *concordant*; **concordanță** s.f. „acord, potrivire, conformitate” 1787 (Văcărescu, Gr.) < fr. *concordance*, it. *concordanza*; **concordat** s.n. „tratată încheiată de papă cu un alt stat, pentru stabilirea statutului și privilegiilor Bisericii Catolice în respectivul stat;

(jur.) contract încheiat, sub controlul justiției, între un comerciant insolubil și creditorii lui” 1838 (FL, 83) < lat. neol. *concordatum* „acord, tratat”, fr. *concordat*; **concordatar** s.m. „comerciant insolubil care a obținut un concordat”, (adj., rar.) „de concordat” 1887 (Cod. Comerc.) < fr. *concordataire*; **concordie** s.f. „unire deplină în sentimente, bună înțelegere, armonie” 1830 (AR 301), var. (înv., rar) *concordă* < lat. neol. *concordia*, fr. *concorde*; **concordism** s.n. „concepție care caută să pună de acord învățătura biblică cu rezultatele științei” 1945 (D. filos.) < fr. *concordisme*; **concordist**, -ă adj., s.m., s.f. „adept al concordismului” 1978 (DN³) < fr. *concordiste*; **neconcordant** adj. „care nu este în concordanță cu ceva” 1893 (Slavici, O. XII, 369) ← *concordant*; **neconcordanță** s.f. „nepotrivire, lipsă de concordanță” 1877 (Columna VIII) ← *concordanță*.

Cf. **acord, acordeon, cord, curaj, discorda, mizericordie, racorda, record, recorder**.

CONCREDE vb. (Trans., înv.) „a încredința cuiva ceva (un bun, o sarcină etc.) – confier” 1871 (LM).

Lat. neol. *concredere* (< *con-* + *credere* „a încredința, a se încrede, a crede”).

Cf. **crede, acredita, creanță, credent, credențional, credit, credo**.

CONCRET adj. „care poate fi perceput prin simțuri, existent într-o formă materială; precis, determinat – concret” 1804 (Teol. dogm. I, 327).

Fr. *concret*, împr. din lat. *concretus* „închegat, solid”, part. verbului *concrecere* „a se forma prin creștere, a se condensa, a se închega” < *con-* + *crecere* „a crește”.

Fam.: **concretețe** s.f. (abstr.) 1941 (Călinescu, Ist. lit. rom.) < it. *concretezza*; **concretitudine** s.f. (abstr.) 1897 (Stere, Pub. 247); **concretiza** vb. „a înfățișa ceva în mod concret; a (se) materializa, a (se) realiza în mod practic” 1887 (var. grafică *concretisa*, Șăineanu, S.) < fr. *concrétiser*; **concretizator** adj. (rar) „care concretizează” 1915 (Densusianu, O. I, 415) ← *concretiza*; **desconcretizat** adj. (rar) „lipsit de elemente concrete” 1911 (Lovinescu, O. IV, 417) ← *concretizat*.

Cf. **concrețiune, crește, crea¹, creol, crescendo, creștet, croasant, increment**.

CONCREȚIUNE s.f. „(geol.) agregat mineral format prin depunerea rocilor sedimentare în jurul unui corp străin; (anat.) produs solid patologic într-un țesut viu, calcul; solidificare, agregare – concrétion” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 326).

Fr. *concrétion*, împr. din lat. *concretio, -onem* „închegare, agregare”, format pe baza radicalului part. al vb. *concrecere* „a se forma prin creștere, a se condensa, a se închega” < *con-* + *crecere* „a crește”.

Fam.: **concreționa** vb. refl. „a ajunge în stare de concrețiune” 1936 (DA) < fr. *concrétionner*; **concreționar** adj. „care prezintă concrețiuni” 1963 (LTR² XII, 427) < fr. *concrétionnaire*.

Cf. **concret, crește, crea¹, creol, crescendo, creștet, croasant, increment**.

CONCUB/INĂ s.f. „femeie care trăiește cu un bărbat fără a fi căsătorită cu el – concubine” 1812 (Șincai, Hr.).

Lat. neol. *concupina* (< *concupare* „a dormi alături” < *con-* + *cubare* „a zăcea, a sta culcat”, intensiv al lui [*in*] *cumbere* „a se sprijini; a se apleca spre ceva”, cu care are în comun tema de perf. *cubui* și de part. *cubitus*), fr. *concupine* (împr. din lat. *concupina*).

Fam.: **concupin** s.m. „bărbat care trăiește cu o femeie fără a fi căsătorit cu ea; (înv., rar) bărbat care are raporturi homosexuale cu alt bărbat” 1812 (Șincai, Hr.) < lat.

concubinus (< *concubāre*), fr. *concubin* (împr. din lat. *concubinus*) sau ← *concubină*; **concubinaj** s.n. „conviețuire în afara căsătoriei” 1846 (var. înv. *concubinagiu*, Negulici, E. II, 198) < fr. *concubinage*; **concubinar** s.m. „bărbat care trăiește în concubinaj cu o femeie” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *concubinaire* (împr. din lat. med. *concubinarisus*); **concubinată** s.n. (Trans., Buc.) „concubinaj” 1871 (LM) < lat. *concubinatus*.

Cf. **cubiculum**, **cuib**, **scula**, **decubit**, **incub**, **incuba**, **incumba**, **suomba**.

CONCUPISCENT adj. (livr.; despre oameni) „cu înclinații către plăceri senzuale – concupiscent” 1871 (LM).

Fr. *concupiscent* (împr. din lat. *concupiscens*, *-entem*, part. prez. al vb. *concupiscere* „a dori cu ardoare”, derivat parasintetic intensiv de la *cupere* „a dori”), it. *concupiscente*.

Fam.: **concupiscentă** s.f. (livr.) „înclinație către plăceri senzuale” 1871 (LM) < fr. *concupiscente* (împr. din lat. *concupiscentia* „dorință arzătoare”), it. *concupiscenta*.

Cf. **cupid**.

CONCURA vb. „a se întrece pentru atingerea aceluiași scop sau câștig, a rivaliza; a contribui la crearea unei situații, a converge – concourir” 1818 (Petrovici, Ped.), var. *concurge*.

Fr. *concourir* (împr. din lat. *concurrere* „a alerga împreună; a alerga unul împotriva altuia, a se ciocni, a se înfrunța; a se întâlni, a coincide” < *con-* + *currere* „a alerga”). Var. *concurge* < lat. *concurrere*, prin românizarea radicalului.

Fam.: **concurrent**, **-ă** adj., s.m. și f. „care se află în rivalitate; care contribuie la o acțiune comună” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *concurrent* (împr. din lat. *concurrrens*, *-entem*, part. prez. al lui *concurrere*); **concurrentă** s.f. „competiție, luptă, rivalitate” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. (înv.) *concurință* < fr. *concurrance* (împr. din lat. med. *concurrentia* < *concurrrens*, *-entem*, part. prez. al lui *concurrere*); **concurrential** adj. „în care intervine concurența” 1978 (DN³) < fr. *concurrentiel*; **concurș** s.n. „întrecere, rivalitate; colaborare, convergență” 1787 (Rând. jud.), var. înv. *concurșum* < germ. *Konkurs* (< lat. *concurșus* „alergare împreună; întâlnire”, substantiv creat pe baza temei participiale *concurșus* a vb. *concurrere*), reîmprumutat mai târziu din fr. *concurș*; var. *concurșum*, sub influența pronunțării magh. a lui *s* latin; **teleconcurș** s.n. „concurș televizat” 1970 (Form. cuv. I) ← *tele-*² + *concurș*.

Cf. **curge**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **current**¹, **curier**, **curriculum**, **cursă**¹, **cursiv**, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurrent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurrent**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CONCUSIUNE s.f. (livr.) „percepere ilegală de impozite, taxe sau contribuții, făcută în mod abuziv – concussion” 1871 (LM).

Fr. *concussion*, împr. din lat. *concussio*, *-onem* „zguduire, cutremur; tulburare, agitare; stoarcere de bani prin amenințări”, derivat creat pe baza temei part. *concussus* a vb. *concutere* „a zguduî, a agita; a înspăimânta; a estorca” < *con-* + *quatere* „a scutura. a izbi; a bate; a sparge; a tulbura, a agita”.

Fam.: **concușionar** s.m. „funcționar vinovat de concușiune” 1871 (LM) < fr. *concussionnaire*.

Cf. **discuta**, **percuta**, **scoate**, **casă**.

CONDAC¹ s.n. „compoziție poetică religioasă, constând dintr-o strofă repetată la începutul și la sfârșitul unui imn – cantique” 1682 (Dosoței, V. S., oct.).

Slavon *kondakŭ* < m.gr. *ΚΟΝΤΑΚΙΟΙ*, propriu-zis „bastonaș” (în jurul căruia se putea rula un sul de pergament), dim. lui *ΚΟΝΤΑΞ* < *ΚΟΝΤΟΣ* „țepușă, par” (< *ΚΕΥΤΕΙΝ* „a împunge”).

Cf. **condac²**, **centru**.

CONDAC² s.n. „(mil., înv.) patul puștii; (tehn., Mold.) brațul, mânerul fierăstrăului – crosse de fusil; manche d’une scie” 1886 (Barcianu, D.).

Ngr. *ΚΟΝΤΑΚΙ* (< m.gr. *ΚΟΝΤΑΚΙΟΝ*, dim. lui *ΚΟΝΤΑΞ* „tija unei sulite, par” < *ΚΟΝΤΟΣ* id. < *ΚΕΥΤΕΙΝ* „a împunge”) SDLR, CDER 2329, TDRG³, posibil intrat prin tc. (înv. și dial.) *kondak* (= *kundak*) CDED II 568, CADE, CDER 2329, Suciuc, IT II, 269, TDRG³ sau bg. *kondak* DA.

Cf. **condac¹**, **centru**.

CONDAMNA vb. „a stabili o pedeapsă printr-o sentință judecătorească; (p. ext.) a dezaproba, a blama; (p. anal.) a închide permanent, a zidi o ușă, o fereastră etc. – condamner” 1789 (Rând. crim.), var. (Mold.) *condemna*.

Fr. *condamner*, împr. din lat. *condemnare* (< *con-* + *damnare* „a osândi” < *damnum* „pagubă, prejudiciu”); *-a-* în radical refăcut încă din franceza medie după verbul de bază *damnare*. Var. *condemna*, după lat. *condemnare*.

Fam.: **condamnabil** adj. „care se cuvine să fie condamnat, dezaprobat” 1848 (Negulici, V.), var. (înv.) *condemnabil* < fr. *condamnable*; var. *condemnabil*, după lat. *condemnabilis*; **condamnat**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) condamnat(ă)” 1848 (Negulici, V.); **condamnație** s.f. (abstr., înv.) 1858 (Ralet, Suv.), var. *condamnațiune*, *condemnațiune* < fr. *condamnation*; var. *condemnațiune*, după lat. *condemnatio*, *-onem*; **necondamnabil** adj. „care nu e de condamnat” 1931 (CADE) ← *condamnabil*.

Cf. **daună**, **damna**, **indemniza**.

CONDĂ s.f. (Trans., rar) „turmă de porci – troupeau de cochons” 1847 (var. *cundă*, Pann, P. V.).

Magh. *konda*.

Fam.: **condac³** s.m. (rar) „porcar la curțile domnești” 1906 (Viciu, Gl.) ← *condaș*, cu substit. sufixului; **condaș** s.m. „porcar; păstor de capre” 1888 (Alexics, Magy. el.), var. *condraș* „căprar” < magh. *kondás*.

CONDEI s.n. „(înv.; livr.) instrument de scris; (înv.) creion cosmetic; (reg.) unealtă pentru ornarea ouălor de Paște; lopată din lemn folosită drept cârmă; limba melitei; acul albinei; (fig.) scriitură, caligrafie, stil; (înv.) paragraful unei condici de socoteli; birou de administrație; învoială; moment, clipă – instrument à écrire (plume, crayon); crayon cosmétique; outil à décorer les œufs de Pâques; barre d’un radeau; couteau de la broye, matraque; aiguillon (de l’abeille); écriture, style; article d’un livre de comptes; bureau, administration; accord; instant” 1620 (Moxa, C.), var. *condeu*.

M.gr. *ΚΟΝΔΥΛΙΟΝ* (< *ΚΟΝΔΥΛΟΣ* „încheietură, pumn strâns, proeminență osoasă”) TDRG, DA, CDER 2331 (în SDLR, DEX, caracterizat greșit ca ngr.), Mihăescu, IG, 124 (după care ar fi posibil și un intermediar slavon, soluție contrazisă de absența unui astfel de cuvânt în textele slave vechi). Redarea grupului *-li-* + vocală prin *î* arată că e vorba de un împrumut vechi (cf. perechea *temei-temelie*).

Fam.: **condeia** vb. (înv.) „a împodobi cu condeiul” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. *codeia*; **condeias¹** s.n. (dim., rar) 1936 (DA); **condeias²** s.m. (înv.) „mânuitor al condeiului,

scriitor” 1889 (Delavrancea, O. VI, 292); **condeier** s.m. (rar) „mănuitor al condeiului, scriitor” 1948 (Contemp. nr. 113, 4/5); **încondeia** vb. „a trasa cu condeiul; a-și vopsi sprâncenele sau ochii cu condeiul; (fig.) a vorbi de rău pe cineva, a ponegri; a împodobi ouă de Paște” 1688 (Biblia); **încondeială** s.f. „vopsea neagră pentru sprâncene” 1914 (Pamfile – Lupescu, Cr. 196) ← *încondeia*; **încondeiat** s.n. (abstr.) 1914 (Pamfile – Lupescu, Cr. 190); **încondeietor** adj. „care încondeiază” 1929 (DA) ← *încondeia*; **încondeietură** s.f. „împodobire a ouălor de Paște; vrăji pentru vindecarea unui bolnav” 1893 (DDRF) ← *încondeia*.

Cf. **condil**.

CONDENSA vb. „(despre un corp sau o materie) a(-și) schimba starea de agregare din gazoasă în lichidă; a strânge, a acumula (electricitate); a (se) face mai dens, a (se) comprima; a rezuma – condenser” 1842 (Marin, Conv. geom.), var. (înv.) *condesa, condesi*.

Fr. *condenser* (împr. din lat. *condensare* „a comprima” < *con-* + *densare* „a strânge, a condensa” < *densus* „des”), lat. neol. *condensare*. Var. *condesa*, românicizată după *îndesa*. Var. *condesi*, după *îndesi*.

Fam.: **condens** s.n. „rezultat al condensării vaporilor; fenomen de infiltrare a apei, în combinație cu diverse specii de ciuperci, în peretele unei încăperi, igrasie” 1959 (LTR²) ← *condensa* (der. regresiv); **condensabil** adj. (fiz.) „care poate fi condensat” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *condensable*; **condensabilitate** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) < fr. *condensabilité*; **condensant** adj. (fiz.) „care condensează” 1871 (LM) < fr. *condensant*; **condensare** s.f. (chim., în expr. *reacție de ~*) „reacție prin care se formează legături noi între atomii unei molecule sau ai unor molecule diferite, prin adădire sau prin eliminare de atomi” 1949 (LTR¹) < fr. *condensation*, germ. *Kondensation*, cu echivalarea sufixului; **condensat** s.n. (chim., tehn.) „fază lichidă obținută prin condensarea vaporilor” 1949 (LTR¹) < fr. *condensat*, germ. *Kondensat*; **condensator** s.m., s.n. (fiz.) „aparat folosit pentru condensarea unei mase de vapori; sistem de doi conductori izolați, care servește la înmagazinarea de electricitate statică” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *condensateur*; **condensație** s.f. (abstr.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 327). var. (înv.) *condensațiune* < fr. *condensation*; **condensor** s.m., s.n. (fiz.) „recipient care servește la transformarea aburilor în lichid; dispozitiv al unui instrument optic care servește la concentrarea și dirijarea luminii într-o direcție determinată” 1891 (Poni, F. 164) < fr. *condenseur* (< engl. *condenser* < *to condense* < fr. *condenser*); **policondensare** s.f. (chim.) „reacție de combinare a unor monomeri într-o macromoleculă, cu eliminarea unor produse secundare” 1963 (LTR²) < fr. *polycondensation*, germ. *Polykondensation*, cu echivalarea sufixului; **ultracondensator** s.n. „condensator de lumină cu care sunt dotate ultramicroscopul” 1968 (LTR²) ← *ultra*¹- + *condensator*, după engl. *ultracondenser*.

Cf. **des, dens**.

CONDESCENDENT adj. „care afișează o superioritate binevoitoare față de cineva – condescendant” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 327), var. *condescendant*.

Fr. *condescendant* (împr. din lat. *condescendens, -entem*, part. prez. al lui *condescendere* „a coborî la nivelul cuiva” < *con-* + *descendere* „a coborî” < *de-* + *scandere* „a se urca”).

Fam.: **condescendentă** s.f. „atitudine de superioritate concesivă față de cineva” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 327), var. (înv.) *condescindință* < fr. *condescendance*; var. *condescindință*, prin românicizare; **condescinde** vb. (rar, înv.) „a avea o atitudine binevoitoare față de o persoană inferioară ca rang social; a fi de acord în mod formal, a

concede” 1871 (LM) < lat. neol. *condescendere* „a coborî la nivelul cuiva” (cf., pentru sens, și fr. *condescendre*), cu finala modificată după verbele moștenite terminate în *-inde* < lat. *-endere* (*prinde*, *vinde* etc.).

Cf. **deștinge**, **descinde**, **ascendent**, **ascensiune**, **scanda**, **scară**, **scală**.

CONDICĂ s.f. „caiet pentru însemnări, note; registru de acte cu caracter juridic, contabil sau istoric; (înv.) dicționar; (înv.) colecție de decrete – cahier, carnet; registre, dossier; (vieilli) dictionnaire; (vieilli) code législatif” 1652 (var. *condic*, *codic* s.n., Îndr. leg.), var. (înv.) *codică* „cod de legi”.

Ngr. (înv.) *κώντικας* (= *κώδικας* < m.gr. *κώδιξ*, *κώδικος* < lat. *codex*, *-icem* „cod; registru”, inițial „butuc; tăbliță de lemn folosită la scris”). Formele cu *-nd-* sunt explicabile prin dubla valoare fonetică a grupului grafic *-ντ-* în neogreacă ([d] și [nd]). Var. *codic*, *codică* < ngr. *κώδικας*.

Fam.: **condicar** s.m. „copist, arhivar” 1793 (Predetici, D. I, 63a, apud TDRG³), var. *condecar*; **condicăreasă** s.f. „soția unui condicar” 1863 (Filimon, Ciocoi, 146) ← *condicar*; **condicută** s.f. „caiețel pentru însemnări; (înv.) carte de identitate a unui servitor; (înv.) legitimație a prostituatelor profesioniste” 1796 (Alecă Văcărescu, apud Iorga, I. L. (XVIII), II. 487).

Cf. **cod**.

CONDICȚIUNE s.f. (jur., înv.) „acțiune juridică prin care o persoană reclamă restituirea unei datorii – condiction” 1870 (Costinescu, V.).

Fr. *condiction*, lat. neol. *condictio*, *-onem* (< *condicere* „a conveni, a stabili în acord cu cineva, a reclama cuiva restituirea unui bun, fixând un termen” < *con-* + *dicere* „a zice”).

Cf. **zice**, **dicta**, **dicție**, **condiție**.

CONDIL s.m. (anat.) „proeminență rotundă de la extremitatea unui os – condyle” 1843 (Kretzulescu, A.).

Fr. *condyle* < gr. *κόνδυλος* „vârf, proeminență”.

Fam.: **condilectomie** s.f. „extirpare chirurgicală a unui condil” 1969 (D. med.) < fr. *condylectomie* (< *condyle* + *-ectomie* < gr. *ἐκτομή* „îndepărtare prin tăiere” < *ἐκτέμνειν* < *ἐκ-* „ex-” + *τέμνειν* „a tăia”); **condilian** adj. „referitor la un condil” 2007 (DEXI) < fr. *condyllien*; **condiloïd** adj. „de forma unui condil” 1978 (DN³) < fr. *condyloïde*; **condilom** s.n. „tumoare benignă de origine inflamatorie sau infecțioasă a mucoasei ano-genitale” 1969 (D. med. I, 341) < fr. *condylome* (< gr. *κονδύλωμα* „umflătură, excrescență cărnosă”); **condilotomie** s.f. „excizie chirurgicală a unui condil” 1969 (D. med.) < fr. *condylotomie* (< *condyle* + *-tomie* < gr. *-τομία* < *-τόμος* < *τέμνειν* „a tăia”, *τομή* „tăiere”); **epicondil** s.n. „apofiză a extremității inferioare a humerusului” 1969 (D. med.) < fr. *épicondyle* (< *épi-* < gr. *ἐπι-* „peste, deasupra” + *condyle*); **epicondilian** adj. (anat.) „care aparține epicondilului” 1969 (D. med.) < fr. *épicondylien*; **epicondilită** s.f. (med.) „afecțiune inflamatorie caracterizată prin dureri la nivelul epicondilului” 1969 (D. med.) < fr. *épicondylite*.

Cf. **condei**.

CONDIMENT s.n. „ingredient care, adăugat unor produse alimentare, le conferă acestora un gust sau o aromă specifică, mai plăcută; mirodenie – condiment” 1830 (Vasici-Ungureanu, Antrop. 42).

Fr. *condiment*, împr. din lat. *condimentum* < *condire* „a pune la conservat (fructe, legume), a da savoare” (probabil < *condere* „a pune la păstrare, a alcătui, a întemeia”).

Fam.: **condimenta** vb. „a folosi condimente la pregătirea unei mâncăruri” 1927 (V. rom., nr. 5, mai); **condimentar** adj. (rar) „folosit drept condiment” 1955 (DLRLC) < fr. *condimentaire*.

Cf. **condit**, **abscons**, **ascunde**.

CONDINĂ s.f. „parte a plugului, nedefinită mai precis – parte de la charrure” 1885 (H. III, 140).

Et. nes., posibil transcriere greșită a unei forme **condiucă* (← *cotiugă* „fiecare din cele două roți prin care se reazemă grindeiul plugului”, cu metateza foniei și inserția unei nazale)° (DA: cf. *coti(u)gă*).

CONDIT s.n. (înv., de obicei la pl.) „fruct zaharisit. folosit și ca medicament – dragée(s)” 1760–1770 (Meșt. doft. 630).

Ngr. *κόνιτο*, *κόνδιτο* (< fr.), fr. *condit* SDLR, inițial part. verbului v.fr. *condir* „a condimenta, a aromatiza”, împr. din lat. *condire* „a pune la conservat (fructe, legume), a da savoare, a îmbălsăma” (probabil < *condere* „a pune la păstrare, a alcătui, a întemeia”) // lt. *condito* „condimentat; condiment” DA.

Fam.: **conditor** s.m. (înv., Trans.) „cofetar” 1905 (Alexi, W.) < germ. *Konditor* (< lat. med. *conditor* < *condire*); **conditorie** s.f. (înv., Trans.) „cofetărie” 1905 (Alexi, W.) < germ. *Konditorei*.

Cf. **condiment**, **abscons**, **ascunde**.

CONDȚIE s.f. „fapt de care depinde realizarea unui lucru, împrejurare în care se petrece un fenomen, clauză a unei înțelegeri; circumstanță; stare (socială, juridică etc.) – condition” 1676 (Iorga, SBD, 82), var. (înv.) *condițion* s.n., *condițione*, *condițiune*.

Lat. neol. *condicio*, *-onem*, inițial „convenție, formulă de înțelegere între două persoane” < *condicere* „a conveni, a stabili o învoială” (< *con-* + *dicere* „a zice”), derivat în același mod (cu *-iōn-* atașat radicalului cu vocală scurtă) ca și *diciō* „ordin, autoritate”, magh. *kondició*, ulterior și fr. *condition*, germ. *Kondition*, it. *condizione*.

Fam.: **condiționa** vb. „a supune unor condiții” 1799 (part. *condiționat*, Micu, L.) < lat. neol. *conditionare*, fr. *conditionner*; **condițional**, *-ă* adj., s.f., s.n. „supus anumitor condiții; (lingv.) (propoziție, mod) care exprimă condiția” 1828 (var. *condiționel*, Heliade-Rădulescu, Gr. rom.), var. (înv.) *condicional*, *condiciunal* < fr. *conditionnel*; **condiționalism** s.n. „concepție care propune înlocuirea cauzelor unice cu un ansamblu de condiții” 1966 (DN²) < fr. *conditionnalisme* (< germ. *Konditionalismus*, termen creat de fiziologul Max Verworn), rus. *kondicionalizm*; **intercondiționa** vb. refl. „a fi într-un raport de interdependență” 1962 (SMFC III) ← *condiționa*; **necondiționat** adj., adv. „care nu este supus niciunei condiții” 1834–1836 (Murgu, C.F.) ← *condiționat*, după fr. *inconditionné*, germ. *unbedingt*; **recondiționa** vb. „a readuce în stare de funcționare (prin reparații, renovări etc.)” 1960 (Scântea, nr. 4, 854) ← *condiționa* sau fr. *reconditionner*.

Cf. **zice**, **dicta**, **dicție**, **condicțiune**.

CONDOLEANȚĂ s.f. (mai ales la pl.) „cuvinte prin care se exprimă regretul și participarea la durerea unei persoane căreia i-a murit cineva apropiat – condoléance” 1835 (var. *condolenție*, AR), var. (Trans.) *condolență*.

Fr. *condoléance* < v.fr. *condoloir* „a împărtăși suferința cuiva”, creat pe baza v.fr. *doloir* (< lat. *dolēre*) după lat. med. *condolēre* (< *con-* + *dolēre* „a dura”). Var. *condolență* < lat. neol. *condolentia*.

Fam.: **condola** vb. (Trans., înv.) „a compătimi pe cineva pentru moartea unei rude, pentru o nemulțumire suferită” 1875 (Barițiu, C. II, 190) < lat. neol. *condolēre* „a se întrista împreună cu, a compătimi”; **condolea** vb. (rar) „a compătimi” 1927–1928 (Vinea, O. VII, 150), var. *condolia* ← *condoleanță*, der. regresiv; **condolat** s.n. (abstr., înv.) 1936 (DA) ← *condola*; **condolator** adj., s.m. (în v.) „(persoană) care-și exprimă condoleanțele” 1936 (DA) ← *condola*; **condorere** s.f. (în v.) „compătimitate” 1822 (Diaconovici-Loga, Gr. rom.) < lat. neol. *condolēre*, prin românizare parțială; **condori** vb. (în v., Buc.) „a purta doliiu” 1892 (Marian, Î.) < lat. neol. *condolēre* „a se întrista împreună cu, a compătimi”, prin românizare, infl. de *dor*, *dori*.

Cf. **durea**, **dor**, **doleanță**.

CONDOR¹ s.m. „specie de vultur foarte mare, care trăiește în munții Anzi (Sarcorhamphus gryphus) – condor” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. *condor*¹.

Fr. *condor* (< sp. *condor* < quechua *kuntur*).

CONDOTIER s.m. „căpetenie de partizani sau de soldați mercenari în Italia, în Evul Mediu – condottiere” 1875 (Hasdeu, I. C. 159).

It. *condottiere*, *condottiero* „conducător, căpitan, căpetenie” < *condotta* „comandă; contract încheiat între un căpitan de mercenari și un principe sau un oraș” < part. *condotto* al verbului *condurre* „a conduce” < lat. *condūcere* (part. *conductus*) < *con-* + *dūcere* „a conduce”.

Cf. **conduce**, **conduită**, **duce**^{1,2}, **abducție**, **aduce**, **aducție**, **deduce**, **induce**, **produce**, **răduce**, **reduce**, **redută**, **seduce**, **traduce**.

CONDRAN s.n. (Trans.) „larva gândacului-de-mai – larve du hanneton, ver blanc” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., posibil ← **condor*, **condur* < magh. *kondor* „creț” (DA: „probabil, în legătură cu magh. *kondor*”).

CONDRĂNI vb. (Trans.) „a acompania, a ține isonul – accompagner” 1886 (Frâncu – G. Candrea, R.).

Magh. *kontrál* „a contrazice, replica; a acompania (muz.)” (< lat. med. *contrare* < *contra* „împotriva”).

Fam.: **condrănaș** s.m. „cel care însotțește melodia principală” 1936 (DA).

Cf. **contra**, **către**.

CONDRĂȚEL s.m. (Trans.) „păduche – pou” 1900 (Barcianu, D.).

Et. nes., posibil cu sensul de bază „chiriaș cu contract” ← *condrat* = *contract* SDLR sau înrudit cu *condran* DA // ← **condurățel* ← *condur* Graur, BL, V, 59; probabil identic cu *cotroței* (Buc.) „paste făinoase” CDER 2336.

CONDRO- el. de comp. „țesut cartilagos – chondro-”.

Fr. *chondro-* < gr. *χόνδρος* „materie granulară (obținută prin măcinare)”, de unde „cartilagiu” (cu referire la partea osului ușor de măcinat).

Fam.: **condrină** s.f. „substanță fundamentală a țesutului cartilagos” 1938 (M. enc. agr. II), var. *hondrină* < fr. *chondrine*; **condrită** s.f. „inflamație acută sau cronică a unui cartilaj” 1962 (DER) < fr. *chondrite*; **condroblast** s.n. „celulă cartilaginoasă tânără” 1969 (D. med.) < fr. *chondroblaste* (< *chondro-* + *-blaste* < gr. *βλαστός* „germen”), engl. *chondroblast*; **condrocit** s.n. „celulă cartilaginoasă matură” 1969 (D. med.) < fr. *chondrocyte* (< *chondro-* + *-cyte* „(referitor la) celulă” < gr. *κύτος* „cavitate, scobitură”), engl. *chondrocyte*; **condroid**, -ă adj., s.n., s.f. „(substanță) cu aspect cartilagos, care intră în structura cartilajelor” 1938 (M. enc. agr. II) < fr. *chondroïde*; **condrom** s.n. „tumoare benignă cartilaginoasă” 1962 (DER) < fr. *chondrome*; **encondrom** s.n. (med.) „tumoare benignă cartilaginoasă, care se dezvoltă pe un os” 1966 (DN²) < fr. *enchondrome* < lat. savant *enchondroma*, creat de anatomistul german J. Müller pe baza gr. *ἐγχονδρος* „cartilagos” < *χόνδρος* „cartilagi” (TLF).

Cf. **hipocondru**, **ipohondru**, **mitocondrie**.

CONDUCE vb. „a duce pe cineva cu sine, a însoți, a călăuzi; a dirija mersul unui vehicul; a fi în fruntea unei instituții, organizații etc., a governa; (fiz., despre corpuri) a transmite un fluid, o cantitate de căldură sau de electricitate; (refl.) a se comporta – conduce” 1787 (Instrucții, 17).

Lat. neol. *conducere* „a strânge la un loc, a aduna”, târziu „a conduce” (< *con-* + *ducere* „a conduce, a duce”), cu sensurile fr. *conduire*.

Fam.: **autoconducere** s.f. „conducere a unei colectivități, a unei întreprinderi, a unei subdiviziuni teritoriale de către colectivitatea respectivă sau de către reprezentanții săi” 1878 (Slavici, O. XIV, 753) ← *auto*¹- + *conducere*, după engl. *self-government*; **conducător**, -toare adj., s.m., s.f. „(persoană) care conduce; care transmite căldura, electricitatea” 1830 (CR, 26); **conducătorie** s.f. (înv.) „conducere” 1899 (Sbiera, F. S.) ← *conducător*; **conducere** s.f. „acțiunea de a conduce; activitatea conducătorului; persoană sau colectiv care conduce” 1822 (Bobb, DRLU); **conduct** s.n. „formație anatomică cu aspect de canal sau de tub; (înv.) conductă; (Trans., Buc., înv.) convoi, alai” 1822 (Bobb, DRLU) < lat. neol. *conductum* (termen apărut în lat. med.), germ. *Kondukt*; **conductanță** s.f. „mărimă egală cu raportul dintre intensitatea curentului electric continuu care străbate un conductor și tensiunea continuă aflată la capetele sale” 1953 (DT) < fr. *conductance*; **conductă** s.f. „țevă folosită pentru circulația apei, a gazului, petrolului etc.” 1907 (Mehedinți, R.) ← pl. *conducte* al lui *conduct*, posibil după fr. *conduite* (folosit, alături de *conduit*, și cu sensul „conductă”); **conductibil** adj. (fiz.) „care poate transmite căldura sau electricitatea” 1871 (LM) < fr. *conductible*; **conductibilitate** s.f. „proprietatea unor corpuri de a transmite căldura sau electricitatea” 1852 (Marin, Pr.) < fr. *conductibilité*; **conductiv** adj. „referitor la conductibilitatea electrică” 1871 (LM) < fr. *conductif*; **conductivitate** s.f. „valoarea rezistenței electrice specifice a unui conductor” 1871 (LM) < fr. *conductivité*; **conductometrie** s.f. „metodă electrochimică de analiză bazată pe modificarea conductivității soluției analizate” 1949 (LTR¹) < fr. *conductométrie*, germ. *Konduktometrie* DN³ // ← *conductivitate* + *-metrie* DEX; **conductometru** s.n. „dispozitiv folosit pentru determinarea conductivității soluțiilor” 1962 (DER) < fr. *conductomètre*; **conductor**¹ s.m. „lucrător la calea ferată care controlează biletele călătorilor și supraveghează ordinea în vagoane, (rar) vatman; (înv.) șef al unei echipe de lucrători; călăuză” 1799 (Iorgovici, Obs.) < fr. *conducteur*, lat. neol. *conductor*; **conductor**² adj., s.n., s.m. „(corp sau material) care prezintă conductibilitate electrică sau conductibilitate termică” 1804–1808 (Șincai, Înv.) <

fr. *conducteur*, germ. *Konduktor*; **conductie** s.f. „conductibilitate” 1950 (LTR¹ II, 319) < fr. *conduction*; **electroconductor** adj. (despre corpuri sau materiale) „care prezintă conductibilitate electrică” 1966 (LTR² XVIII, 609) ← *electro-* + *conductor* sau fr. *électroconducteur*; **fotoconductibilitate** s.f. „conductibilitate electrică a semiconductoarelor, produsă prin iluminarea suprafeței acestora” 1950 (LTR¹ II) < fr. *photoconductibilité*; **fotoconductiv** adj., în sintagma *efect* ~ „fotoconductibilitate” 1960 (LTR² VII, 108) < fr. *photoconductif*; **fotoconductivitate** s.f. „fotoconductibilitate” 1961 (LTR² VIII, 188) < fr. *photoconductivité*; **fotoconductor** adj. „care prezintă conductibilitate suplimentară sub acțiunea luminii” 1951 (LTR¹ III, 5) < fr. *photoconducteur*, engl. *photoconductor*; **fotoconductor** s.f. „fotoconductibilitate” 1964 (LTR² XV, 481) < fr. *photoconduction*; **radioconductor** s.n. „aparat sau corp care devine conductor de electricitate sub influența undelor electromagnetice, folosit ca receptor al undelor radio” 1931 (CADE) < fr. *radioconducteur*; **reconduce** vb. (înv., rar) „a însoți pe cineva, a conduce” 1780-1790 (Amfilohie, G. F.) ← *re-* + *conduce*, după fr. *reconduire*; **reconductie** s.f. (jur.) „reînnoire a unui contract de închiriere sau de arendă” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *reconduction* (< *reconduire*); **salvconductor** s.n. (ist.) „document prin care se acordă cuiva liberă trecere pe un teritoriu străin sau într-o zonă de război” 1890 (Xenopol, I. R. III) < fr. *sauf-conduit* (< *sauf* „teafăr” < lat. *saluus* + *conduit* < lat. *conductus*, part. lui *conducere*), prin latinizare; **semiconductor** s.n., adj. „(material) a cărui conductibilitate este mai slabă decât cea a conductoarelor (metalelor) și mai bună decât cea a izolatoarelor” 1954 (LTR¹ V, 334) < fr. *semi-conducteur*; **supraconductibilitate** s.f. „stare a unor substanțe la temperaturi în apropiere de zero absolut și la intensități de câmp magnetic foarte mici, în care rezistivitatea lor electrică devine practic nulă” 1955 (LTR¹) < fr. *supraconductibilité*; **supraconductiv** adj. „care ține de supraconductibilitate” 1972 (M. d. enc.) < *supra-* + *conductiv* sau engl. *superconductive*; **supraconductor** adj., s.m. „(material) care prezintă supraconductibilitate” 1955 (LTR¹) < fr. *supraconducteur*; **supraconductie** s.f. „supraconductibilitate” 1965 (LTR²) < fr. *superconduction*; **termoconductibilitate** s.f. „proprietate a unor corpuri de a fi bune conducătoare de căldură” 1958 (LTR² IV, 477) < fr. *thermoconductibilité*; **termoconductie** s.f. „conducție termică” 1972 (M. d. enc.) ← *termo-* + *conducție*.

Cf. **conduță**, **condotier**, **duce**^{1,2}, **abducție**, **aduce**, **aducție**, **deduce**, **induce**, **produce**, **răduce**, **reduce**, **redută**, **seduce**, **traduce**.

CONDUȚĂ s.f. „fel de a se purta, comportament – conduite” 1794 (Calendariu).

Fr. *conduite* (< *conduire* „a conduce”, refl. „a se purta” < lat. *condūcere* „a strânge la un loc, a aduna”, târziu „a conduce” < *con-* + *dūcere* „a conduce, a duce”) DA, CADE, CDER 2335, DEX // Rus., pol. *konduita* (< fr. *conduite*) SDLR.

Cf. **conduce**, **condotier**, **duce**^{1,2}, **abducție**, **aduce**, **aducție**, **deduce**, **induce**, **produce**, **răduce**, **reduce**, **redută**, **seduce**, **traduce**.

CONDUR¹ s.m. (înv.) „pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit adesea cu broderii; (Ban.) zestrea miresei – escarpin, soulier à talon; dot” 1792 (Tarif vamal, apud ȘIO II/1 145), var. *condor*², *cundur*.

Tc. *kundura*, (înv. și dial.) *kondura* (probabil < m.gr. *κοντούρα* „ambarcațiune ușoară” (> ven. *gondola*), atestat izolat cu sensul „pantof”, cf. LBG, I, 860 < *κόντουρος* „cu coada tăiată”, probabil cu referire la partea din spate a ambarcațiunii, sau < gr. *κόθορινος* „coturn” Vasmer, GLSK, 82, CDER 2336, Skok, ERHSJ II, 234).

Fam.: **condorat** s.m. (hapax, Hristache, apud ȘIO II/1, 145) „pantofar” 1818, cu sufix ngr. ȘIO II/1, 145; **conduragiū** s.m. „cizmar (care confecționa conduri)” 1765 (Doc. Buc. II, 310) < tc. *konduracı*; **condurar** s.m. „cizmar (care confecționa conduri)” 1742 (Iorga, S. D. VI, 251); **conduraș** s.m. „condur mai mic; numele unei plante (*Tropaeolum maius*)” 1885 (H. X, 489); **condurat** adj., s.m. „încălțat cu conduri” 1889 (Sevastos, N.); **încondura** vb. „a (se) încălța cu conduri; (fig., refl.) a se umfla în pene” 1877 (LM).

CONDUR² s.m. (reg.) „drac – diable” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 238).

Probabil cuvânt identic cu *condur¹*, cu aluzie glumeată la încălțăminte (copita) dracului DA.

Fam.: **condoroaică** s.f. „femeie îndrăcită, drăcoaică” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 238).

CONETABIL s.m. „comandant suprem al armatelor regale în Franța, în Evul Mediu – *connétable*” c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Fr. *connétable* (< lat. *comes stabuli* „comite al staulului, al grajdului, mare comis”), cu finala adaptată greșit după derivatele în *-abil* (< lat. *-abilis*).

Cf. **constablu**, **comis¹**, **comitativ**, **comitivă**, **comite¹**, **comiții**, **conte**, **chimet**, **staul**.

CONEȚ s.n. (înv., reg.) „sfârșit, (fig.) moarte; boroboată, șotie – fin, mort; farce, *mauvais tour*” 1632 (Eustratie, Prav. 256), var. *conef*.

Slavon *konici*, eventual și bg., rus. *konec* „sfârșit”.

Fam.: **conță** s.f. (Buc., mai ales la pl.) „capătul zdrențuros al pânzei, rămășițele urzelii, la războiul de țesut” 1911 (I. Cr. IV, 27), var. (Oaș, Buc.) *conț²* s.n. < ucr. (dial.) *konec*, pl. *konci* (< *kinci*, refăcut după nominativul singular) „capăt”.

Cf. **concenî**.

CONEX¹ adj. „aflat în legătură cu ceva, care însoțește ceva – *connexe*” c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Fr. *connexe* (împr. din lat. *connexus* „legat împreună, reunit”, part. lui *co(n)nectere* „a lega strâns” < *con-* + *nectere* „a împleti, a lega, a înlănțui”).

Fam.: **conecta** vb. „a pune în legătură, în contact (mai ales despre circuite electrice, aparate etc.)” 1931 (Arghezi, O. VII, 241, forma *conectare*) < fr. *connecter* (împr. din lat. *connectere*); **conectabil** adj. „care se poate conecta” 1975 (MED) < fr. *connectable* sau ← *conecta*; **conectiv** adj. „care leagă împreună, pune în legătură; care poate fi conectat”, s.n. „(bot.) parte a anterei care suportă și reunește sacii polenici; (mat.) legătură prin intermediul căreia din variabile separate iau naștere expresii, operator; (gram.) cuvânt de relație” 1915 (Panțu, Orchid. 19) < fr. *connectif*; **conector** adj. „care conectează”, s.n. „piesă cu ajutorul căreia se stabilește o legătură”, s.m. „(mat.) operator logic, functor; (lingv.) cuvânt de relație” 1949 (Nom. min. 162) < fr. *connecteur*; **conex²** s.n. (înv.) „legătură, unire (strânsă)” 1871 (LM) < lat. neol. *connexus*, -us; **conexa** vb. „a alătura, a grupa lucruri sau chestiuni de aceeași natură” 1887 (Cod. comerc.) ← *conexare*; **conexare** s.f. „legare, punere împreună” 1864 (Cod. penal) < fr. *connexion*, prin echivalarea sufixului; **conexitate** s.f. „conexiune; (jur.) raport între două sau mai multe pricini care au un obiect înrudit” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *connexité*; **conexiune** s.f. „legătură, relație; (spec.) legătură între două aparate, mecanisme” 1847–1848 (var. *conesiune*, Cipariu, Princ.), var. (înv.) *conecțiune* < fr. *connexion*, lat. neol. *connexio*, -onem; **deconecta** vb. „a suprima o conexiune electrică,

a decupla; (fig., refl.) a se relaxa” 1950 (LTR¹ II) < fr. *déconnecter*; **deconectant** adj., s.n. „care deconectează; (medicament) cu acțiune calmantă asupra sistemului nervos central” 1964 (DER) < fr. *déconnectant* sau ← *deconecta*; **interconecta** vb. „a lega împreună mai multe rețele electrice; a pune în relație” 1954 (LTR¹ V, 545) < fr. *interconnecter*; **interconexiune** s.f. „legătură stabilită între mai multe rețele electrice; (p. ext.) legătură între mai multe evenimente, sisteme etc.” 1949 (Leg. Ec. Pl. 432) < fr. *interconnexion*.

Cf. **anexa, nex**.

CONFAREAȚIE s.f. (ist., în Roma antică) „căsătorie religioasă rezervată patricienilor, în care se aducea ca ofrandă o turtă din făină de grâu – confarréation” 1871 (LM).

Lat. neol. *confarreatio*, *-onem* (< *confarreatio* „a (se) căsători printr-o ceremonie în care se aducea ca ofrandă o turtă din făină de grâu” < *con-* + *fār*, *farris* „făină”).

Cf. **făină, farin**.

CONFECȚIE s.f. „obiect de îmbrăcăminte fabricat și livrat în serie; producere a unui articol de consum prin prelucrarea unui material – confecționare” 1860 (Reg. Fin. 28), var. (înv.) *confecțiune*.

Fr. *confection* (împr. din lat. *confectio*, *-onem* „efectuare, alcătuire” < *conficere* „a alcătui, a realiza” < *con-* + *facere* „a face”).

Fam.: **confecționa** vb. „a prelucra un material, pentru a obține un produs (mai ales de încălțăminte sau de îmbrăcăminte)” 1858 (Românul 305) < fr. *confectionner*; **confecționat** s.n. (abstr.) 1936 (DA) ← *confecționa*; **confecționator** adj., s.m. „(persoană) care confecționează (mai ales haine)” 1902 (TRDG¹) ← *confecționa*, după fr. *confectionneur*; **confecționer** s.m. „muncitor care lucrează confecții” 1965 (Nom. Gen.) < fr. *confectionneur*; **confecționeră** s.f. 1978 (DN³) ← *confecționer*.

Cf. **cofeturi, confetti, confia¹, face, afecta^{1,2}, defect, efect, facțiune, infecta, perfect**.

CONFERI vb. „a acorda, a atribui; (înv.) a ține o prelegere – conferență” 1846 (Laurian, F.).

Fr. *conférer* (împr. din lat. *conferre* „a pune laolaltă; a pune față în față, a compara; a acorda” < *con-* + *ferre* „a purta”).

Fam.: **confărălui** vb. „a conferi” 1819 (Mil. instr.) < magh. *konferál* (împr. din lat. *conferre*); **confer** (latinism cu sensul „compară”) termen folosit în texte științifice pentru trimiteri, referințe etc. 1877 (var. românizată *confere*, LM Glosar) < lat. *confer*, imperativul vb. *conferre*; **conferenția** vb. „a ține o conferință” 1919 (Galaction, O. IX, 69) ← *conferență* (= *conferință*) sau ← *conferențiar*; **conferențiar**, **-ă** s.m., s.f. „persoană care ține o conferință; titlu în învățământul universitar, premurgător celui de profesor”, adj. (rar, înv.) „care ține de o conferință; referitor la o conferință” 1881 (Odobescu, O. IX) < fr. *conférencier*, posibil și ← *conferență* (= *conferință*); **conferință** s.f. „discurs public, cu scop informativ, pe teme științifice, artistice etc.; reuniune cu scopuri administrative sau științifice a reprezentanților uneia sau mai multor instituții, consfătuire; (p. ext.) conversație; (înv.) grad din învățământul superior” 1742 (var. *conferenție*, Tempea, Ist. B. Șch. 41^v), var. (înv.) *conferență* < fr. *conférence* (împr. din lat. med. *conferentia* „reuniune, confruntare” < *conferens*, *-ntem*, part. prez. al vb. *conferre*), lat. neol. *conferentia*; **teleconferință** s.f. „conferință efectuată prin mijloace de comunicare la distanță” 1964 (Scânțea, 2 mai, p. 1, în DCR²) ← *tele-* + *conferință*, după fr. *téléconférence*.

Cf. **suferi, aferent, deferi, diferi, inferență, oferi, prefera, profera, referi, transfera; ablativ, dilata, ilativ, relativ, superlativ, translație, colaționa.**

CONFERVĂ s.f. „algă verde asemănătoare cu mătasea broaștei – algue verte qui ressemble à la spirogyre” 1806 (Șincai, I. nat.).

Lat. neol. *conferua* (< *conferuere* „a fierbe laolaltă” < *con-* + *feruere* „a fierbe”).

Cf. **fierbe, efervescent, fervent.**

CONFESA vb. refl. „a se mărturisi, a se destăinui – (se) confesser” 1846 (Laurian, F. 134).

Fr. *confesser* (împr. din lat. med. *confessare* < lat. *confessus*, part. vb. *confiteri* „a mărturisi” < *con-* + *fateri* „a mărturisi, a recunoaște, a admite, a declara”, derivat – prin intermediul unei formații nominale – de la tema part. *fatum* a vb. *fari* „a vorbi, a spune” de Vaan, EDLIL, DELL).

Fam.: **confesar** s.m. „duhovnic” 1900 (var. înv. *confesariu*, Enc. rom. II) < lat. neol. *confessarius* (cuvânt creat în lat. ecleziastică); **confesional¹** adj. „referitor la o confesiune” 1847 (Barițiu, C. I, 126) < fr. *confessionnel* (< *confession*), lat. neol. *confessionalis* (< *confessio*, *-onem* „mărturisire, confesiune”); **confesional²** s.n. „compartiment special amenajat în interiorul unei biserici catolice, segmentat printr-un perete median, în care preotul ascultă confesiunea unui credincios” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *confessionnel*, it. *confessionale* (< lat. med. *confessionale* < *confessio*, *-onem* „mărturisire, confesiune”); **confesionalism** s.n. „concepție teologică potrivit căreia apartenența credincioșilor la o confesiune anume este obligatorie” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *confessionnalisme*, it. *confessionalismo*, posibil și germ. *Konfessionalismus* (curentul în discuție pare a fi fost destul de puternic în Transilvania celei de-a doua jumătăți a sec. al XVIII-lea, sub administrația austriacă); **confesionar** s.m. „duhovnic” 1868 (Barcianu, V.) ← *confesiune*; **confesiune** s.f. „apartenență la o anumită religie, în special la o anumită subdiviziune în cadrul creștinismului; spovedanie; (rar) mărturie într-un proces” 1814 (var. înv. *confesie*, Dresda) < fr. *confession*, germ. *Konfession* (< lat. *confessio*, *-onem*, subst. derivat de la tema part. *confessus* a vb. *confiteri*); **confesiv** adj. „referitor la confesiune” 1960 (I. Iordan, SCL, nr. 2, 182); **confesor** s.m. „(în v.) creștin mărturisitor al credinței în epoca persecuțiilor religioase, martir; duhovnic” 1847 (Heliade-Rădulescu, D. J. 20) < fr. *confesseur* (împr. din lat. med. *confessor*, *-orem*), lat. neol. *confessor*, *-em* (derivat de la tema part. *confessus* a vb. *confiteri*); **interconfesional** adj. „care se stabilește între mai multe confesiuni sau biserici (creștine)” 1877 (Eminescu, O. IX, 304) < fr. *interconfessionnel*.

Cf. **profesiune, afabil, fabulă, fante, fatal, inefabil, infantil.**

CONFETTI s.n. pl. tantum „bucăți mici de hârtie colorată care sunt împrăștiate la petreceri deasupra participanților – confetti” 1909 (Anghel – Iosif, S. I, 173), var. *confete*, var. grafică *confeti*.

It. *confetti*, pl. lui *confetto* „mică prăjitură cu miez de migdală, alună sau fistic, acoperită cu un strat de zahăr colorat, folosită în ocazii festive” < lat. *confectum*, part. perf. al vb. *conficere* „a prepara, a confecționa” < *con-* + *facere*.

Cf. **cofeturi, confecție, confia¹, face.**

CONFIA¹ vb. (mai ales în forma part. *confiat*) „a conserva fructe prin fierbere în sirop de zahăr și apoi prin uscarea – confire” 1925 (Vinea, O. VI, 136).

Inițial în forma de participiu *confiat*, adaptare greșită a fr. *confit* (din sintagma *fruits confits*), part. vb. *confire* (< lat. *conficere* „a confecționa” < *con-* + *facere*), prin confuzie cu part. *confié* al vb. *confier* (împr. din lat. *confidere* „a încredința, a se încrede”), cf. DCR¹ 136.

Cf. **cofeturi, confecție, confetti, face.**

CONFIDENT, -Ă adj., s.m., s.f. „persoană căreia i se încredințează secrete; (Trans.; rar) persoană insistentă, care se amestecă în treburi care nu o privesc – confident” 1838 (Asachi, N. I), var. *confidinte*.

Fr. *confident* (împr. din lat. *confidens*, -entem, part. prez. al vb. *confidere* „a încredința” < *con-* + *fidere* < *fides* „credință, încredere”). Var. *confidinte* < lat. neol. *confidens*, -entem, adaptat fonetic după cuvintele moștenite în -entem. Sensul „persoană insistentă”, după magh. *konfidens*, împr. din lat. *confidens*.

Fam.: **confia**² vb. (livr.) „a încredința; a face destăinuiri cuiva” 1847 (Teulescu, I.) < fr. *confier*, împr. din lat. *confidere* „a încredința” (< *con-* + *fidere* „a avea încredere, a se încrede”), adaptat după fr. *fier*, reflexul moștenit al lat. *fidere*; **confide** vb. (înv.) „a încredința un secret” 1847 (Aricescu, F.) < lat. neol. *confidere*; **confidență** s.f. (abstr.) 1740 (var. *confidenție*, Iorga, S. D. V, 56–57), var. (înv.) *confidință* < lat. neol. *confidentia* (< *confidens*, -entem, part. prez. al vb. *confidere*), reîmprumutat mai târziu din fr. *confidence*, it. *confidenza*; **confidențial** adj., adv. „comunicat în mod discret, secret” 1848 (Negulici, V.) < fr. *confidentiel*; **confidențialitate** s.f. (abstr.) 1931 (Gafencu, Î. P.) ← *confidențial* sau < fr. *confidentialité*; **confidențiar**, -ă adj. „fiduciar”; s.m., s.f. (jur.) „persoană care deține beneficii pe bază de încredere” 1871 (LM) < fr. *confidentiaire*; **confiant** adj. (înv., livr.) „care are încredere” 1862 (var. *confiente*, Antonescu, D.) var. *confiant* < fr. *confiant*, part. prez. al vb. *confier*; **confiență** s.f. „încredere” 1794 (var. *confienție*, Calendarul 31), var. *confianță*, (rar) *conființă* < fr. *confiance* (împr. din lat. *confidentia*, adaptat după *confier* sau *fiance*); **neconfidențial** adj. „care nu are caracter secret” 1931 (CADE) ← *confidențial*; **ultraconfidențial** adj. (rar) „strict confidențial, strict secret” 1935 (Titulescu, D. 655) ← *confidențial*.

Cf. **fidel, fiduciar, desfide, difident, sfida.**

CONF/NIU s.n. (înv., mai ales la pl.) „hotar; teritoriu de graniță – frontieră, confins” 1848 (var. *confin*, Negulici, V.).

Lat. neol. *confinium* „hotar”, sg. creat pe baza pl. *confinia* al subst. *confine* „teritoriu limitrof, graniță”, provenit din forma de n.sg. a adj. *confinis* „vecin, învecinat” < *con-* + *finis* „hotar, limită; sfârșit”. Var. *confin* se poate explica și prin fr. *confins* (împr. din lat. *confinium*, pl. *confinia*).

Fam.: **confina** vb. „a (se) atinge, a (se) învecina; a (se) limita; a închide, a izola” 1870 (Hasdeu, O. III, 330) < fr. *confiner* < *confins*; **confinat** adj. (în sintagma *aer ~*) „închis, irespirabil” 1912 (Hogaș, A. C.) ← *confina*, după fr. [*air*] *confiné*; **confinist** s.m. (înv.; Trans., Ban., Buc.) „grănicer” 1869 (I. Ionescu, Agr. P.).

Cf. **fin², fine, defini, afinitate, infinitiv.**

CONF/IR s.m. (Bas., hapax Marian, Nu. 339) „podoabă a miresei ? – parure de la mariee?” 1890.

Et. nec., posibil rezultat al aglutinării *c-on fir* (= *cu un fir*, în pronunțarea mold., cf. *împodobit ca o mireasă cu fir*, în A. Cantacuzino, S. T. 75) °.

CONFIRMA vb. „a recunoaște adevărul unei afirmații; a recunoaște statutul, funcția unei persoane sau validitatea unui act; (în Biserica catolică) a oficia actul sacramental prin care întărește apartenența unui copil (trecut de șapte ani) la confesiunea catolică – confirmer” 1794 (Calendariu).

Fr. *confirmer*, lat. neol. *confirmare* (< *con-* + *firmare* „a întări; a încuraja; a confirma” < *firmus* „tare, solid; puternic”), posibil și germ. *konfirmieren*.

Fam.: **confirmand** s.m. (în Biserica catolică) „tânăr care se pregătește pentru confirmație” 1936 (DA) < lat. neol. *confirmandus* (gerundivul lui *confirmare*); **confirmativ** adj. „care confirmă, întărește” 1848 (Negulici, V.) < fr. *confirmatif* (< *confirmer* sau lat. târziu *confirmativus*); **confirmație** s.f. (înv.) „faptul de a confirma, întărire, ratificare, adevărire; (jur., înv.) menținere de către o instanță superioară a unei hotărâri pronunțate de un tribunal inferior; (în Biserica catolică) ritual oficial, de obicei, de episcop, menit să întărească, la copiii trecuți de șapte ani, harul primit prin botez” 1717–1723 (Cantemir, Hr.), var. (înv.) *comfermație, comfirmație, comfermațiune, confirmațiune, confirmăciune* < fr. *confirmation* CADE, DEX, lat. neol. *confirmatio, -onem* (< *confirmare*) SDLR; var. *comfermațiune, comfermație* < it. *confermazione*; **confirmăului** vb. (înv.) „a confirma” 1735 (Iorga, S. D. V, 151) < germ. *konfirmieren*, adaptat după modelul derivatelor în *-ăului* C. Frâncu, SCL, 36, 1985, 315 sau magh. *konfirmál* DÎLR; **reconfirma** vb. „a confirma, a întări din nou” 1897 (Urechia, I. R. VII) < fr. *reconfirmer* DEX sau ← *confirma* DLR.

Cf. **ferm, infirm, afirma, infirma, fermă, firmă, firmament**.

CONFISCA vb. „a deposeda pe cineva de un bun, fără despăgubire, pe temeiul unei hotărâri judecătorești sau în urma dispoziției unei autorități; (fig.) a lua ceva cu forța – confiscuer” 1800 (Piuariu-Molnar, I.).

Fr. *confisquer* (împr. din lat.), lat. neol. *confiscare* (< *fiscus* „coș, paner, ladă de bani, casetă, (p. spec.) casa de bani a împăratului, fondurile particulare ale împăratului”, de unde „finanțele publice, fisc”).

Fam.: **confiscabil** adj. „care poate fi confiscat” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 330) < fr. *confiscable*; **confiscarisi** vb. (înv.) „a confisca” 1820 (Uricariu I, 261) < fr. *confisquer*, lat. neol. *confiscare*, încadrat în seria verbelor în *-arisi*; **confiscație** s.f. (înv.) „confiscare” 1787 (Instrucții 129), var. *confișcație, confiscăciune, confiscațiune* < lat. neol. *confiscatio*, germ. *Konfiskation*, fr. *confiscation*; var. *confișcație*, cu pronunțare magh. a lat. *confiscatio*; **confiscăului** vb. (înv.) „a confisca” 1766 (var. *confișcăului*, Ord. cium.) < magh. *konfiskál*, și lat. neol. *confiscare*, fr. *confisquer*, încadrate în seria verbelor în *-ăului*; **confiscui** vb. (înv.) „a confisca” 1593 (var. *confișcui*, Doc. Î. CXIII, 205) < lat. neol. *confiscare*, fr. *confisquer*, încadrat în seria verbelor cu suf. *-ui*; var. *confișcui*, cu pronunție magh. a lat. *confiscare* sau după magh. *konfiskál*; **confiștirui** vb. (înv.) „a confisca” 1821 (Bibl. rom.) < germ. *konfiszieren*; **neconfiscabil** adj. „care nu poate fi confiscat” 1870 (Costinescu, V.) ← *confiscabil*.

Cf. **fisc**.

CONFLAGRAȚIE s.f. „conflict armat de mari proporții, război în care sunt atrase numeroase state; (înv.) înflăcărare generală – conflagration” 1870 (Costinescu, V.), var. (înv.) *conflagrațiune*.

Fr. *conflagration* (împr. din lat. *conflagratio, -onem* < *conflagrare* „a arde, a pieri mistuit de flăcări; a fi cuprins de flăcări” < *con-* + *flagrare* „a arde, a fi în flăcări”, din

același radical cu *fulgere* „a scăpăra, a fulgera; a străluci”); sensul vechi „înlăcărare generală”, după lat. *conflagratio*, *-onem*.

Fam.: **conflagrant** adj. (despre state) „care participă la o conflagrație” 1955 (DLRLC) < it. *conflagrante* DN, DEX sau ← *conflagrație*, cu substit. sufixului °.

Cf. **flagrant**, **deflagrație**, **fulger**.

CONFLICT s.n. „neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord, antagonism – conflict” 1851 (Stamati, D.).

Lat. *conflictus* „izbire, ciocnire; luptă” (< *confligere* „a izbi; a se ciocni, a se lupta” < *con-* + *fligere* „a lovi, a izbi”), cu sensurile după fr. *conflict*.

Fam.: **conflictual** adj. „referitor la un conflict, care ține de un conflict” 1931–1932 (Perpessicius, M. IV) < fr. *conflictuel* (< *conflict*, cu radicalul refăcut după lat. *conflictus*).

CONFORM adj. „care concordă cu, corespunzător, potrivit, (adv.) în concordanță cu – conforme; conformément” c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Fr. *conforme* (împr. din lat. târziu *conformis* „cu aceeași înfățișare, asemănător întru totul” < *con-* + *forma* „formă”).

Fam.: **anticonformism** s.n. „respingere a conformismului, nonconformism” 1964 (Baconsky, S. II, 290) ← *anti-* + *conformism*; **anticonformist**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care se opune conformismului, nonconformist” 1972 (M. d. enc.) ← *anti-* + *conformist*;

conforma vb. refl. „a se pune în acord, a se adapta; a se supune unui ordin, unei legi etc.” 1832 (CR) < fr. (*se*) *conformer*, posibil și it. *conformarsi*; **conformator** s.n. „instrument folosit de pălărier pentru a lua forma și dimensiunile exacte ale capului” 1936 (DA) < fr. *conformateur* < *conformer*;

conformism s.n. „atitudine de acceptare mecanică a unor norme, obiceiuri, idei încetățenite” 1919 (Conv. lit. LI, 344) < fr. *conformisme*; **conformist**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care acceptă mecanic normele, obiceiurile, ideile încetățenite; (ist.) persoană care se conformează practicilor religiei oficiale anglicane” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 331) < fr. *conformiste*, inițial cu sensul „care se conformează doctrinelor și riturilor Bisericii anglicane” (< engl. *conformist*);

conformitate s.f. „potrivire, concordanță” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *conformité* (împr. din lat. *conformitas*, *-atem*); **inconformism** s.n. (rar) „nonconformism” 1935 (Sebastian, O. VI, 1027) ← *conformism*;

neconform adj. „care nu este conform, neconcordanț” 1870 (Costinescu, V.); **neconformism** s.n. (rar) „nonconformism” 1939 (Sebastian, Jur. 203) ← *conformism*, după fr. *non-conformisme*;

neconformist, **-ă** adj., s.m., s.f. (rar) „nonconformist; (ist.) persoană care nu se conformează practicilor religiei oficiale anglicane” 1896 (ȘDU¹) ← *conformist*;

neconformitate s.f. „lipsă de conformitate, neconcordanță” 1879 (Eminescu, O. X, 335) ← *conformitate*, după fr. *non-conformité*;

nonconformism s.n. „atitudine de nesupunere față de tradițiile, modelele, normele unui grup social” 1936 (D. Protopopescu, F. E. 43) < fr. *non-conformisme*;

nonconformist, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care nu se conformează uzanțelor stabilite; (ist.) persoană care nu se conformează practicilor religiei oficiale anglicane” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *non-conformiste*.

Cf. **formă**, **frumos**, **reforina**, **transforma**.

CONFORT s.n. „ansamblu de condiții necesare pentru o existență plăcută și comodă – confort” 1840 (Kogălniceanu, O. I, 299).

Fr. *confort* (< v.fr. *conforter*, împr. din lat. târzie *confortare* „a întări; a mângâia” < *con-* + *fortis* „tare, puternic; curajos”), cu sensul modern după engl. *comfort* (< v.fr. *conforter*).

Fam.: **conforta** vb. „a întări; a încuraja” ante 1870 (Heliade-Rădulescu, Trad.) < fr. *conforter* (împr. din lat. târzie *confortare* „a întări; a mângâia”); **confortabil** adj. „care oferă confort, comod” 1848 (Negulici, V.) < fr. *confortable*; **confortant** adj. „care ajută la ameliorarea stării fizice sau psihice, întăritor” 1905 (Alexi, W.) < fr. *confortant* (part. prez. al vb. *conforter*); **disconfort** s.n. „lipsă de confort; stare neplăcută de nesiguranță sau insatisfacție” 1976 (Flacăra) < engl. *discomfort*, adaptat după *confort*; **inconfort** s.n. „lipsă de confort” 1936 (Blecher, Î. 185) < fr. *inconfort*; **inconfortabil** adj. „lipsit de confort” 1932 (Coccea, S. II, 223) < fr. *inconfortable*; **neconfortabil** adj. „lipsit de confort, incomod” 1874 (Caragiale, O. I, 668) ← *confortabil*, posibil după fr. *inconfortable*; **reconfort** s.n. (rar) „ameliorare a stării fizice sau psihice; întărire; consolare” 1954 (Sadoveanu, E. 54) < fr. *réconfort* (< *réconforter*, derivat regresiv); **reconforta** vb. „a (se) reface din punct de vedere fizic, a (se) întări, a (se) întrema; (fig.) a încuraja” 1900 (Barcianu, D.) < fr. *réconforter* (< *conforter*, sau împr. din lat. med. *reconfortare* < *confortare* „a întări; a mângâia”); **reconfortant** adj., s.n. „care ajută la restabilirea vigoriei fizice sau a stării psihice, întăritor; substanță sau medicament care are un astfel de efect” 1900 (Caragiale, „La Moși”, în O. I, 342) < fr. *réconfortant* (part. prez. al vb. *réconforter*); **reconfortator** adj. (înv., rar) „reconfortant” 1905 (Alexi, W.) ← *reconforta*; **reconfortație** s.f. (înv., abstr.) 1905 (Alexi, W.), var. *reconfortațiune* < fr. *réconfortation*; **superconfort** s.n. „confort care depășește nivelul obișnuit” 1968 (Cinema, nr. 3, 4); **supraconfort** s.n. „superconfort” 1969 (Scânteia, nr. 8, 178); **ultraconfortabil** adj. „extrem de confortabil” 1959 (SMFC I, 47) ← *ultra-* + *confortabil*.

Cf. **foarte, fort, forte, forță, efort**.

CONFRE/RE s.f. „asociație constituită în scopuri religioase sau caritabile; (p. ext.) grupare de oameni cu păreri comune – confrérie” 1882 (Conv. lit. XVI, 193).

Fr. *confrérie*, împr. din lat. med. *confratria* < *confratres* s.m.pl. „confrați” < *con-* + *frater* „frate”.

Cf. **frate**.

CONFRUNTA vb. „a pune față în față două sau mai multe persoane pentru a verifica adevărul spuselor lor; a pune față în față obiecte, opere, fenomene, pentru a le verifica sau a le compara; (refl.) a trebui să facă față unei situații dificile – (se) confronter” 1805 (Crișan, LWLH, apud TDRG²), var. (înv.) *confronta*.

Fr. *confronter*, inițial „a se învecina, a fi limitrof cu; a stabili limitele unui teritoriu” (< lat. med. *confrontare* „a se învecina, a fi limitrof cu” < *con-* + *frons, frontem* „frunte”; pentru evoluția semantică, cf. *frontieră*), cu *-u-* după *frunte*.

Fam.: **confrunțație** s.f. (înv.) „confruntare” 1840 (var. *confrunțație*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 332), var. *confrunțațiune* < fr. *confrontation*.

Cf. **afront, front, frontal, frontieră, frontispiciu, fronton, frunte, înfrunța**.

CONFUCIAN/SM s.n. „doctrină religioasă, morală și filozofică chineză, întemeiată de Confucius în sec. V î.Hr. – confucianisme” 1932 (Călinescu, E.).

Fr. *confucianisme*, posibil și germ. *Konfuzianismus* (cuvânt creat prin derivare de la numele latinizat Confucius al filozofului chinez Kong Fu Zi, tradus în latinește în 1687).

Fam.: **confucianist, -ă** adj., s.m., s.f. „(adept) al confucianismului” 1922 (Ralea, St. soc. 357) < fr. *confucianiste*.

CONFUNDA vb. „a identifica în mod greșit o persoană sau un lucru; (refl.) a forma un singur tot, a se contopi; a (se) încurca, a (se) zăpăci; (livr.) a umili, a face de rușine – confondre” 1828 (Bojincă, R.), var. (înv.) *confunde*, *cufunda*², *cufunde*, *cofunda*, *confonda*, *cunfunda*.

Fr. *confondre*, modificat formal după etimonul său, lat. *confundere* „a amesteca laolaltă, a contopi, a învălmăși, a răvăși, a tulbura”, în lat. creștină și „a umili, a face de rușine” (*con-* + *fundere* „a vărsa; a topi; a împrăști”); la scriitorii transilvăneni din sec. XIX, posibil și germ. *konfundieren*; la anumiți scriitori munteni, precum Heliade-Rădulescu, posibil și it. *confondere*. Încadrarea în conj. I este explicabilă, pe de o parte, prin tendința încadrării verbelor neologice în această conjugare și, pe de altă parte, prin infl. dubletului moștenit *cufunda*¹, cf. variantele *cufunda*² și *cufunde*.

Fam.: **confundabil** adj. „care poate fi confundat” 1960 (LR IX, 1960) ← *confunda* L. Seche, LR, IX, 1960, nr. 1, 57 ș.u., NDU // it. *confundibile* DEX, DN (inacceptabil din cauza formei sufixului: *-abil* în loc de *-ibil*); **confundălu** vb. (înv.) „a confunda” 1822 (Bobb, DRLU), var. *cunfundălu* < lat. neol. *confundere*, germ. *konfundieren*, prin încadrare în seria derivatelor în *-ălu*; **confuz** adj. „neclar, nelămurit, imprecis; (despre oameni și manifestările lor) încurcat, tulburat, zăpăcit” 1787 (Văcărescu, Gr.), var. (înv.) *confus* < lat. neol. *confusus* (part. vb. *confundere*), it. *confuso* (împr. din lat. *confusus*), fr. *confus* (împr. din lat. *confusus*), germ. *konfus* (împr. din lat. *confusus*); **confuza** vb. (rar) „a provoca cuiva confuzie” 1853 (Codrescu, Coliba) ← *confuz*; **confuzia** vb. (rar, înv.) „a provoca cuiva confuzie” 1830 (Căpățineanu, B.) ← *confuzie*; **confuzie** s.f. „faptul de a confunda; încurcătură; lipsă de orientare; (jur., înv., numai în var. *confuziune*) stingere a unei obligații prin întrunirea, în aceeași persoană, a calităților de creditor și debitor” 1717–1723 (Cantemir, Hr.), var. (înv.) *confuzăciune*, *confuziune*, *confuzie* < lat. neol. *confusio*, *-onem* (derivat de la tema part. *confusus* a vb. *confundere*), mai târziu și fr. *confusion*, germ. *Konfusion*; var. *confuzăciune*, prin românizare după derivatele în *-ciune* (< lat. *-tionem*); **confuziona** vb. „a încurca, a produce confuzie” 1858 (Dâmbovița) < fr. *confusionner* (< *confusion*); **confuzionant** adj. (rar) „care provoacă confuzie, derutant” 1966 (V. rom. nr. 9, 146) ← *confuziona*; **confuzionism** s.n. (rar) „tendință de a crea confuzie, dezorientare” 1945 (Pandrea, P. C. I, 299) < fr. *confusionnisme*; **confuzionist**, *-ă* adj., s.m., s.f. (rar) „(persoană) care creează confuzii” 1951 (V. rom., nr. 9) < fr. *confusionniste*; **inconfundabil** adj. „care este bine individualizat, care nu poate fi confundat” 1968 (V. rom. VIII) ← *confundabil*.

Dublet etim.: *cufunda*¹.

Cf. *difuz*, *efuziune*, *fontă*, *fuziune*, *infuzie*, *perfuzie*, *profuziune*, *sufuziune*, *transfuzie*.

CONGA s.f. „dans de societate executat în șir, cu ritm sincopat, originar din folclorul afro-cubanez; tobă înaltă, de formă alungită, subțiată la extremitatea inferioară, acționată cu degetele și cu podul palmei – conga” 1978 (DN³).

Fr. *conga* (< sp.), sp. amer. *conga*, probabil femininul adj. *congo* „congolez” (gen explicabil prin expresia *comparsa conga* „trupă de carnaval congoleză (africană)”, sau *danza conga* „dans congolez”) < top. *Congo*.

Cf. **congolez**.

CONGELA vb. „a face ca un lichid să se solidifice, prin scăderea temperaturii, a face să înghețe; a supune un aliment acțiunii frigului cu scopul de a-l conserva – congeler” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *congeler*, împr. din lat. *congelare* „a face să înghețe, a îngheța” (< *con-* + *gelare* „a face să înghețe” < *gelu* „ger”).

Fam.: **anticongelant** adj., s.m. „(substanță) care face să scadă temperatura de congelare a unui lichid” 1949 (Nom. min.) < fr. *anti-congelant*; **congelabil** adj. (despre alimente) „care poate fi congelat” 1939 (SDLR) < fr. *congelable* DEX sau ← *congela* SDLR; **congelant** adj., s.n. „(substanță) care congelează” 1988 (DEX-S); **congelator** s.n., (rar) adj. „(aparat, instalație) care servește la congelarea lichidelor sau a alimentelor” 1845 (Univ. 14) < fr. *congèlateur*; **congealație** s.f. „acțiunea de a congela; (med.) degerătură” 1871 (var. înv. *congealațiune*, LM) < fr. *congélation*, lat. *congelatio*; **decongela** vb. „a aduce un corp congelat la starea pe care o avea înainte de congelare” 1956 (DLRLC II) < fr. *décongeler*; **decongealație** s.f. (abstr., rar) 1966 (DN²), var. (înv.) *decongealațiune* < fr. *décongélation*.

Cf. **ger**, **degera**.

CONGENER, -Ă adj. „(despre animale și plante) care aparține aceleiași specii sau aceluiași gen cu alt animal sau altă plantă; înrudit”, s.m., s.f. „persoană care este de același neam sau din aceeași națiune cu altă persoană – congénère” 1850 (Brezoianu, A. 413), var. accentuală *congener*.

Fr. *congénère*, lat. neol. *congener* „de același neam” (< *con-* + *genus*, -*eris* „gen, neam, soi”, subst. format de la radicalul *gen-* al vb. *gignere* „a naște, a crea”, cf. perf. *genui*, part. *genitus*).

Fam.: **congeneric** adj. (Trans., Buc., înv.) „congener” 1899 (Sbiera, F. S.) < lat. neol. *congenericus*, germ. *kongenerisch*; **necongeneric** adj. „care nu este congener” 1899 (Sbiera, F. S.) ← *congeneric*.

Cf. **congenial**, **degenera**, **gen**, **genera**, **general**¹, **genital**, **geniu**, **gintă**, **ingenuu**, **indigen**.

CONGENIAL adj. (livr.) „înrudit ca natură, potrivit cu; înrudit spiritual – congénial” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 213).

Fr. *congénial* (împr. din engl. *congenial* „de același fel, înrudit, potrivit; armonios, agreabil” < *con-* + *genial* < lat. *genialis* (clasic „nuptial; plăcut, desfătător”), cu sensul „potrivit firii cuiva” după cuvântul de bază *genius* „spirit tutelar (care însoțește o persoană de la naștere, pe tot parcursul vieții); înzestrare naturală, talent”, subst. format de la radicalul *gen-* al vb. *gignere* „a naște, a crea”, cf. perf. *genui*, part. *genitus*), posibil și germ. *kongenial*.

Fam.: **congenialitate** s.f. (abstr.) 1905 (Alexi, W.).

Cf. **congener**, **degenera**, **gen**, **genera**, **general**¹, **genital**, **geniu**, **gintă**, **ingenuu**, **indigen**.

CONGESTIE s.f. „adunare excesivă de sânge într-o anumită parte a corpului – congestion” 1816 (Maior, Învățătură), var. (înv.) *congestiune*, *conghestie*.

Fr. *congestion*, lat. neol. *congestio*, -*onem* „îngrămădire” (< *congestus*, tema de part. a vb. *congerere* „a aduna la un loc, a îngărămădi” < *con-* + *gerere* „a purta; a produce”); var. *conghestie* < lat. neol. *congestio*, cu pronunțare specifică Europei Centrale, germ. *Kongestion*.

Fam.: **congestionă** vb. refl., (rar) vb. tranz. „a suferi sau a produce o congestie; a se aprinde la față, a se îmbujora; (fig., tranz.) a îngărămădi prea multă lume într-un loc” 1900 (Barcianu, D.) < fr. *congestionner* (< *congestion*); **congestiv** adj. „care se referă la o

congestie; care provoacă o congestie” 1963 (SCL 14, nr. 3) < fr. *congestif*; **descongestiona** vb. „a elibera un organ de un aflux de sânge, a face să dispară congestia; (fig.) a elimina o aglomerare” 1910 (Bianu, D. S.), var. (rar) *decongestiona* < fr. *décongestionner*, cu echivalarea prefixului, sau ← *des-* + *congestiona*; var. *decongestiona* < fr. *décongestionner*; **descongestionant** adj. (rar) „care poate să descongestioneze” 1938 (Călinescu, E. O. I.) ← *descongestiona* sau fr. *décongestionnant*; **decongestiv** adj., s.n. „(medicament) care descongestionează” 1978 (DN³) < fr. *décongestif*.

Cf. **agest**, **gest**, **gestație**, **gestiune**, **digera**, **digeste**, **ingera**, **sugera**.

CONGIU s.n. (rar, ist.) „(în Roma antică) unitate de măsură pentru lichide, cu capacitatea de aproximativ trei litri – unité de mesure romaine pour les liquides, conge” 1871 (LM).

Lat. neol. *congius* (< gr. *κογχίλου*, dim. lui *κόγχη*, *κόγχος* „cochilie; unitate de măsură”).

Cf. **cochilie**, **cohlee**, **concă**, **concoïd**.

CONGLOMER4 vb. „a (se) uni, a (se) îngrămădi într-o masă unică – (se) conglomerer” 1871 (LM).

Fr. *conglomérer*, lat. neol. *conglomerare* „a îngrămădi” (< *con-* + *glomero* „a face ghem, a aduna grămadă” < *glomus* „ghem”).

Fam.: **conglomerat** s.n. „amestec, îmbinare de elemente eterogene; (geol.) rocă sedimentară consolidată, formată din sfărâmurile rotunjite ale unor roci mai vechi, cimentate cu argilă, calcar, silice etc.” 1851 (Stamati, D.) < fr. *conglomérat*; **conglomeratie** s.f. (rar) „conglomerat” 1871 (var. *conglomerațiune*, LM) < lat. neol. *conglomeratio*, *-onem*, fr. *conglomération*; **pseudoconglomerat** s.n. „formă rotunjită care apare la unele roci sub influența proceselor de alterare superficială și care se poate confunda cu conglomeratele autentice” 1963 (LTR²) < fr. *pseudo-conglomérat* (< *pseudo-* < gr. *ψευδο-* „fals” + *conglomérat*).

Cf. **ghem**, **aglomera**.

CONGLUTINA vb. tranz. și refl. „a (se) lipi, a (se) încheia – conglutiner” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *conglutiner*, împr. din lat. *conglutinare* „a lipi la un loc; a alcătui din părți diferite” (< *con-* + *glutināre* „a lipi” < *glūten*, *-inem* „clei; (fig.) legătură”, cuvânt înrudit cu *glēba* și *glomus*).

Fam.: **conglutinant** adj., s.n. „(substanță) care are însușirea de a conglutina” 1936 (DA) < fr. *conglutinant* (part. prez. al vb. *conglutiner*); **conglutinație** s.f. (abstr.) 1853 (Wertheimer, Descr. ape.), var. (înv.) *conglutinațiune* < fr. *conglutination*.

Cf. **aglutina**, **gluten**.

CONGOLEZ, **-Ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care face parte din populația Republicii Congo sau este originară din Congo; referitor la Congo sau la congolezi – congolais” 1904 (Mehedinți, O. A.).

Fr. *congolais*, derivat de la n. pr. *Congo*, care desemnează și fluviul din aceeași regiune (cuvânt bantu cu sensul „munți”).

Cf. **conga**.

CONGREGAȚIE s.f. „(în Biserica Catolică) ordin monahal, totalitatea călugărilor sau a călugărițelor aparținând aceluiași ordin religios; comunitate a celor de aceeași confesiune; departament în organizația centrală a Vaticanului, condus de un cardinal; (Trans., înv.) adunare, consiliu – congrégation; (vielli) assemblée, conseil” 1781 (Urbariul 28), var. (inv.) *congregațiune*.

Fr. *congrégation*, lat. neol. *congregatio*, -*onem* (< *congregare* „a aduna la un loc” < *con-* + *grex*, *gregis* „turmă”).

Fam.: **congreganist**, -ă adj. „care aparține unei congregații, care este condus de călugării unei congregații”, s.m., s.f. „membru al unei congregații” 1936 (DA) < fr. *congréganiste* (< *congrég[ation]* + *-iste*, cu infixul *-an-* după modelul derivatelor de tip *humaniste*, *organiste*, în care *-an-* din temă a fost interpretat ca un afix derivativ); **congregațional** adj. „de congregație, specific unei congregații; (spec.) care ține de biserica protestantă numită *Congregational Church*, în Statele Unite” 1936 (DA) < engl. *congregational*; **congregaționist**, -ă adj., s.m., s.f. „membru al unei congregații; referitor la o congregație” 1939 (SDLR) < fr. *congrégationniste*.

Cf. **agrega**, **gregar**, **segrega**.

CONGRES s.n. „reuniune națională sau internațională în care delegați sau invitați dezbate probleme majore de ordin politic, economic, științific, cultural; denumire dată parlamentului în unele țări – congrès” 1782 (Dumitrache, I. 407), var. (inv.) *congrez*.

Lat. neol. *congressus* „reuniune, întrevedere” (< *congrēdi* „a se întâlni; a se lupta” < *con-* + *gradi* „a păși; a merge”), fr. *congrès* (împr. din lat. *congressus*).

Fam.: **congresist**, -ă s.m., s.f., adj. „(persoană) care ia parte la un congres, membru al unui congres” 1924 (Resmeriță, D.) < fr. *congressiste* sau ← *congres*; **congresmen** s.m. „membru al Congresului Statelor Unite ale Americii” 1966 (var. *congresman*, DN²), var. *congresmen* < engl. *congressman*; **congresual** adj. (inv., livr.; Trans.) „al unui congres, de congres” 1900 (Barcianu, D.).

Cf. **agresiune**, **grad**, **progres**, **regres**.

CONGRUĂ s.f. (inv., Trans.) „minimul de venit pe care trebuia să-l aibă orice slujbaș al Bisericii – portion congrue” 1936 (DA), prezent deja în LM sub forma adjectivală *congruu* „cuvénit, apt, potrivit”.

Lat. neol. *congrua* (*dotatio*), propriu „dotație potrivită, care se cuvine”, fem. lui *congruus* „potrivit, conform” < *congruere* „a se întâlni, a se potrivi, a coincide” < *con-* + *-gruere* „a veni în întâmpinare” (cuvânt inexistent în afara compușilor).

Cf. **congruent**.

CONGRUENT adj. „care concordă, care coincide; (despre numere întregi) care dau același rest la împărțirea cu un divizor comun; (despre figuri geometrice) care sunt egale sau care se pot suprapune în urma unei deplasări – congruent, congru” 1871 (LM).

Fr. *congruent*, lat. neol. *congruens*, -*entem* „potrivit, corespunzător”, part. prez. al vb. *congruere* „a se întâlni, a se potrivi, a coincide” < *con-* + *-gruere* „a veni în întâmpinare”.

Fam.: **congruentă** s.f. (abstr.) 1837–1838 (var. înv. *congruenție*, Câmpeanu, Gnoz. 29) < lat. neol. *congruentia*, fr. *congruence*; **incongruent** adj. „nepotrivit, neconcordanț” 1871 (LM) ← *congruent* sau < it. *incongruente*, lat. neol. *incongruens*, -*entem*; **incongruentă** s.f. „nepotrivire, neconcordanță” 1871 (LM) < it. *incongruenza*, lat. neol.

incongruentia; **incongruitate** s.f. „vorbă sau faptă împotriva bunului simț” 1896 (ȘDU¹) < lat. neol. *incongruitas*, -atem.

Cf. **congruă**.

CONIAC s.n. „băutură alcoolică tare, obținută prin distilarea anumitor sorturi de vin, fabricată la origine în localitatea franceză Cognac – cognac” 1838 (var. grafică *cognac*, Albineț, M. 144).

Fr. *cognac*.

CONIAR s.m. (Buc.) „om priceput la cumpărări sau vânzări de cai, samsar – maquignon” 1922 (Chest. I, 183).

Ucr. *konjar* (< *kiń* „cal”, cu alternanță vocalică specifică limbii ucraineene, cf. v.sl. *konī*, rus., pol. *koń*) S. Pop, DR IV, 1924–1926, 1557, DA.

Cf. **conovăț**.

CONIDIE s.f. „spor imobil care asigură înmulțirea asexuată a ciupercilor evaluate – conidie” 1949 (LTR¹).

Fr. *conidie* (refăcut din lat. savant *conidium* < gr. *κοΐδιον* < *κόμης* „pulbere”).

Fam.: **conidian** adj. (despre ciuperci) „care prezintă conidii” 1972 (M. d. enc.) < fr. *conidien*.

Cf. **conimetru**, **conioză**.

CONIMETRU s.n. „aparat care captează praful dintr-un anumit volum de aer și-l fixează pe plăci de sticlă spre a fi examinat la microscop – conimètre” 1949 (LTR¹).

Fr. *conimètre* (< *coni-* < *κόμης* „pulbere” + *-mètre* < gr. *-μέτρης* „care măsoară” < *μετρέειν* „a măsoara” < *μέτρον* „măsură”).

Fam.: **conimetrie** s.f. „operație de determinare a cantității de praf din aer cu ajutorul conimetrelui” 1959 (LTR²) < fr. *conimétrie* (< *conimètre*).

Cf. **conidie**, **conioză**.

CONIOZĂ s.f. „boală provocată de pătrunderea și fixarea pulberilor în organism – coniose” 1969 (D. med.).

Fr. *coniose* (< *coni-* < gr. *κόμης* „pulbere” + *-ose* < gr. *-ωσις*, sufix caracteristic numelor de boli).

Cf. **conidie**, **conimetru**.

CONIVENȚĂ s.f. „toleranță față de ceva rău sau incorect, complicitate cu ceva sau cu cineva; (în expr. *de* ~) prin înțelegere tacită – connivence” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 336).

Fr. *connivence* (împr. din lat. *co(n)niuentia* „indulgență” < *cōnŭere* „a închide ochii”, de unde „a trece cu vederea, a tolera”, probabil derivat cu prefixul *con-* de la radicalul **kneig*^h- al vb. *nictăre* „a clipi”, posibil și *nītī* „a se sprijini, a se rezema”, cf. part. *nīxus*, DELL, de Vaan, EDLIL).

Fam.: **conivent** adj. „(bot., în expr. *foi* ~e) foi care tind să se apropie sau să se așeze una peste alta (când apune soarele); (anat., în expr. *valvule* ~e) îndoitori, cute ale mucoasei intestinale” 1871 (LM) < fr. *connivent*, împr. din lat. *co(n)niuens*, -entem, part. prez. al vb. *co(n)niuere*.

CONJECTURĂ s.f. „opinie bazată pe probabilități sau pe presupuneri; îndreptare, bazată pe ipoteze, a unui cuvânt sau a unui pasaj greșit transmis -- conjecture” 1813 (var. înv. *coniectură*, Manifest).

Lat. neol. *coniectura* (derivat de la tema part. *coniectus* a vb. *conicere* „a arunca împreună, a combina, a bănuși” < *con-* + *iacere* „a arunca”), fr. *conjecture* (împr. din lat.).

Fam.: **conjectura** vb. „a judeca după probabilități, după aparențe” 1848 (Negulici, V.) < fr. *conjecturer* (împr. din lat. târzie *coniecturare* < *coniectura*); **conjectural** adj. „care se întemeiază (numai) pe conjecturi; problematic, îndoielnic” 1846 (var. *coniectural*, Laurian, F. 36) < fr. *conjectural*, lat. neol. *coniecturalis*.

Cf. **petrece, trece, abject, dejecție, ejacula, ejecție, injectie, interjecție, obiect, proiect, rejecție, subiect, traiect, zăcea**.

CONJUGA vb. „(gram.) a prezenta într-o ordine determinată formele flexionare ale unui verb; (mai ales în expr. *a-și ~ eforturile*) a reuni, a împreuna; (înv.) a (se) uni prin căsătorie; (despre aștri) a avea aceeași longitudine cerească – conjuguer” 1815–1820 (Budai-Deleanu, TGR), var. (înv.) *cojuga, congiuga, cujuga, cunjuga*.

Lat. neol. *coniugare* „a uni, a înnoadă” (< *con-* + *iugare* „a lega, a uni”, derivat de la radicalul verbului *iungere, iūxī* „a uni, a înjuga”, probabil de la forma nominală *iugum* „jug”; cu sensul gramatical apărut încă din Antichitate la derivatul *coniugatio* „conjugare”, de la sensul „legătură etimologică”), fr. *conjuguer*.

Fam.: **conjugabil** adj. (despre verbe) „care se poate conjuga” 1871 (LM) < fr. *conjugable*; **conjugare** s.f. „(gram.) totalitatea formelor flexionare ale unui verb; clasă flexionară a verbelor; (biol.) forma cea mai simplă de fecundație, constând în unirea temporară a două microorganisme” 1815–1820 (Budai-Deleanu, TGR), var. (înv.) *cojugare, cujugare* < lat. neol. *coniugatio*, fr. *conjugaison*, cu echivalarea sufixului; **conjugat** adj. „unit, legat; (bot., despre alge) care se înmulțește prin conjugare; (despre focare, într-un sistem optic) așezate astfel încât razele de lumină răsfrânte dintr-unul se unesc în celălalt și invers; (mat., despre numere complexe) care au părțile reale egale și părțile imaginare egale și de semne contrare” 1871 (LM) ← *conjuga*, după fr. *conjugué*; **conjugațiune** s.f. (înv.) „conjugare” 1855 (Cipariu, Comp.), var. *conjugatie, congiugăciune, conjugăție, conjugăciune, cujugăciune* < lat. neol. *coniugatio, -onem*, fr. *conjugaison* (cu românizare); **neconjugabil** adj. „care nu poate fi conjugat” 1937 (DA) ← *conjugabil*.

Cf. **jug, conjugal, conjunctură, conjuncție, disjuncție**.

CONJUGAL adj. „care aparține celor doi soți; privitor la căsătorie – conjugal” 1836 (C. Negruzzi, „O alergare de cai”).

Fr. *conjugal*, împr. din lat. *coniugalis* (< *conix, coniugem* „soț” < *coniungere* „a uni” < *con-* + *iungere* „a lega, a uni”).

Fam.: **extraconjugal** adj. „care se referă la relațiile sexuale din afara căsătoriei” 1907 (V. rom. XIX) < fr. *extra-conjugal*.

Cf. **jug, conjuga, conjunctură, conjuncție, disjuncție**.

CONJUNCTURĂ s.f. „situație momentană rezultată din întâlnirea mai multor împrejurări, concurs de împrejurări – conjuncture” 1835 (var. *coniunctură*, F. Aaron, I. I, 71), var. (înv.) *conjonctură*.

Fr. *conjoncture*, probabil din it. *congiuntura* (< *congiungere* „a reuni”, împr. din lat. *coniungere* „a uni, a lega împreună” < *con-* + *iungere* „a lega, a uni”), inițial „legătură,

punct de unire”, cu sensul „concurs de împrejurări” apărut după it. *congiunzione*, lat. *coniunctio*, engl. *conjunction* „conjuncție a astrelor”, în vocabularul astrologic TLF II 1054, Treccani. Formele *conjunctură*, *coniunctură*, românizate după baza latină *coniungere*, *coniunctus*.

Fam.: **conjunctural** adj. „de conjunctură” 1934 (Conv. lit. 44) < fr. *conjoncturel* sau ← *conjunctură*; **conjuncturalism** s.n. „tendința de a utiliza diversele împrejurări pentru satisfacerea intereselor personale” 1957 (V. rom. III, 256) ← *conjunctural*; **conjuncturist**, -ă adj., s.m., s.f. „care profită de conjuncturi” 1975 (Săptămâna, 18 VII, 3) < fr. *conjoncturiste* sau ← *conjunctură*.

Cf. **jug**, **conjuga**, **conjugal**, **conjuncție**, **disjuncție**.

CONJUNCȚIE s.f. „parte de vorbire neflexibilă care leagă două părți de propoziție coordonate sau două propoziții; poziție a doi aștri caracterizată prin aceeași longitudine cerească; reunire (de factori, de interese etc.) – conjonction” 1787 (var. *congiunțione*, Văcărescu, Gr.), var. (înv.) *cojunățiune*, *congiunție*, *coniu(n)ctție*, *conjuță*, *conjonctție*, *conjonctiune*, *conjuctție*, *conju(n)cciuine*, *conjunčiuine*, *conjunctiune*, *conjunție*, *cujuctă*.

It. *congiunzione*, fr. *conjonction*, lat. *coniunctio*, -onem (< *coniungere* „a uni, a lega împreună” < *con-* + *iungere* „a lega, a uni”).

Fam.: **conjunct** adj. „unit, strâns legat; (gram., despre forme) strâns legat de alt cuvânt, clitic” 1871 (LM) < fr. *conjoint*, adaptat după lat. *coniunctus*, part. lui *coniungere*; **conjunctiv**, -ă adj. „(gram.; și s.n.) numele unui mod personal, care exprimă o acțiune posibilă; (anat., despre țesuturi) care leagă celelalte țesuturi între ele, fiind format din fibre și din substanță intercelulară; (în expr. *membrană* ~, și s.f.) mucoasă vascularizată care acoperă suprafața internă a pleoapelor și suprafața anterioară a globului ocular” 1787 (var. *congiuntiv*, Văcărescu, Gr.), var. (înv.) *coniunctiv*, *conjonctiv*, *conjunțiv* < lat. neol. *coniunctiuus*, germ. *Konjunktiv*, fr. *conjonctif*; **conjunctival** adj. „referitor la modul conjunctiv; referitor la membrana conjunctivă” 1886 (HEM I, 29) < fr. *conjonctival*; **conjunctivită** s.f. „inflamație a conjunctivei” 1859 (Turnescu, Chir.), var. (înv.) *conjonctivită* < fr. *conjonctivite*; **conjunctur** s.n., în compusul *conjunctur-disjunctur* „aparat electric care închide și întrerupe automat un circuit electric” 1953 (DT, 102) < fr. *conjoncteur(-disjoncteur)*; **conjuncțional** adj. „cu rol de conjuncție” 1854 (var. *conjunționale*, Cipariu, E. 209) < fr. *conjonctionnel*.

Cf. **jug**, **conjuga**, **conjugal**, **conjunctură**, **disjuncție**.

CONJURĂ¹ vb. „a ruga stăruitor, a implora; (înv.) a exorciza; (înv., refl.) a se uni, printr-un jurământ, într-un complot – conjurer” 1829 (CR).

Fr. *conjur*, împr. din lat. *coniurare* „a jura împreună”, de unde „a conspira” și „a ruga invocând divinitatea” (< *con-* + *iurare* „a jura” < *ius*, *iuris* „formulă rituală; drept”).

Fam.: **conjurat** s.m. „complotist” 1800 (var. *coniurat*, Piuariu-Molnar, I.) < fr. *conjuré*, lat. neol. *coniuratus*; **conjurator** s.m. (înv.) „complotist; vrăjitor” 1812 (var. *congiurator*, Șincai, Hr. I) < it. *congiuratore*; **conjurație** s.f. „complot” 1824 (var. *congiurație*, Vârnab, G. P.), var. (înv.) *conjurațiune* < fr. *conjur*, lat. neol. *coniuratio*, -onem.

Cf. **jura**, **just**, **abjura**, **adjura**, **injurie**, **înjura**, **jur**¹, **juridic**, **sperjur**.

CONOAIE s.f., hapax, Șez. XXIII, 21, în contextul *în conoile brazilor* – mot obscur occurent dans une incantation 1927.

Et. nes., probabil ← *con*^o // Et. nec. DA.

CONOARE s., adj. f. (Buc.) „persoană incapabilă să ducă la bun sfârșit un lucru, leneș – paresseux” 1913 (com. A. Tomiac, în DA).

Et. nec. Pt. finală, cf. *putoare, tigoare*.

CONOB s.n. (înv.) „căldare – chaudron” c.1500 (Psalt. Hur.), var. *conobe* s.f.

Slavon *konobŭ*.

Cf. **cănăbet**.

CONOBELIE s.f. (Buc.) „lucru fără importanță – bagatelle” 1913 (com. A. Tomiac, în DA).

Et. nec.

CONOFĂIT adj. (folc., în expr. *cioare conofăite*) „prăfuit, zbârlit? – poussièreux, ébouriffé?” 1886 (Marian, D.).

Et. nes., posibil ← *coțofăni* (← *coțofană*), cu metateză ° // et. nec. DA.

CONOPAIE (Buc.) s.f. „oaie cu pete albe, roșii, negre etc. – brebis tachetée” 1913 (com. Marian, în DA).

Probabil ← (*oaie*) *cânepie* „de culoarea semințelor de cânepă, maroniu” ° // Cf. ucr. *konoplja* „cânepă” DA.

CONOPDĂ s.f. „plantă erbacee legumicolă, din familia cruciferelor, cu frunze lunguiețe și groase, și cu o inflorescență cărnosă comestibilă în formă de căpătână, de culoare alburie; (Buc.) omidă; (Buc., pl. m. *conopizi*) oameni fără căpătâi – chou-fleur; chenille; canailles” 1784 (var. *cunopidie*, Iorga, S. D. VIII, 82), var. *conopidie, cunopidie, cunupidă, cunupidie*.

Ngr. *κουνουπίδι*.

CONOSAMENT s.n. „document care însoțește transportul mărfurilor pe apă – connaissance” 1905 (Alexi, W.).

Fr. *connaissance*, înv. și *cognoissement*, derivat de la tema de conj. prez. *connaiss-*/*connoisse-* (< lat. *cognosca-*) a vb. *connaître* „a cunoaște” (< lat. *cognoscere* „a cunoaște”).

Cf. **cognitiv, cognoscent, cunoaște, incognito**.

CONOVĂȚ s.n. (mil. înv.) „funie cu care se leagă caii în bivuac – longe” c.1874 (Lăcusteanu, A.).

Ucr. *konovjaz'* „pripon” (< *kii/konja* „cal” + *vjaz-*, radicalul vb. *vjazati* „a lega”) DA, încadrat în seria derivatelor în *-ef*.

Cf. **coniar**.

CONSACRA vb. „(tranz.) a dedica (un obiect sau o persoană) unei divinități; a fixa, a consfinți; (refl.) a se dedica, a se devota – (se) consacrer” 1825 (Asachi, P.). var. (înv.) *consecra*.

Fr. *consacrer*, împr. din lat. *consecrare* (< *con-* + *sacrare* „a dedica, a sfinți” < *sacer* „sacru”), cu *-a-* după *sacrer*. Var. *consecra* < lat. neol. *consecrare*.

Fam.: **consacrant** adj. (rar) „care face consacrarea, care consacră” 1966 (DN²) < fr. *consacrant*; **consacrat**¹ s.n. „consacrare” 1857 (Aristia, Plut.); **consacrat**² adj. „validat

prin uz, tradiție, convenție; celebru” 1848 (var. *consecrat*, Codru-Drăgușanu, R.); **consacrator** adj. (rar) „care consacră” 1871 (forma *consecratoriu*, LM) < lat. neol. *consecrator(ius)*, fr. *consécrateur*, adaptate după *consacra*; **consacrație** s.f. (rar) „consacrare” 1867 (var. *consacrație*, Canella, V.), var. (înv.) *consacrațiune*, *consacrațiune* < fr. *consécration*, lat. neol. *consecratio*, -onem, adaptate după *consacra*.

Cf. **sacru**, **sacrifica**, **sacrilegiu**.

CONSCR/E vb. (înv.) „a recruta, a înrola; a înscrie într-un registru oficial – appeler une classe de conscrits; înscrie” 1848 (Barițiu, C. II, 357).

Lat. neol. *conscribere* „a recruta, a înrola” (< *con-* + *scribere* „a scrie”), adaptat după *scrie*.

Fam.: **conscript** adj., s.m. (înv., Trans., rar) „recrut” 1862 (Pontbriant, D.) < lat. neol. *conscriptus*, part. perf. al lui *conscribere*; **conscriptibil** adj. (înv.) „care poate fi recrutat” 1966 (DN²) < fr. *conscriptible*; **conscriptie** s.f. (înv., Trans.; ist.) „recutare, înrolare; înregistrare oficială” 1729-1730 (var. *conscriptiön*, Iorga, S. D., V, 148), var. *conscriptiune*, *conscriptie* < lat. neol. *conscriptio*, -onem (< lat. *conscribere*), fr. *conscriptiön*; var. *conscriptiön* < germ. *Konskription*; **conscribălu** vb. „a consemna, a recenza” 1742 (Moldovanu, AS I, 148) < magh. *konkribál*.

Cf. **scrie**, **descrie**, **prescrie**, **subscrie**.

CONSECVNȚĂ¹ s.f. „urmare, rezultat; concluzie – conséquence” 1799 (var. *consecvenție* Iorgovici, Obs. 217), var. (înv.) *consecvență*, *consecuință*, *consecvență*², *consecvință*.

Lat. neol. *consequentia* (< *consequi* „a urma, a urmări, a ajunge din urmă” < *con-* + *sequi* „a urma, a urmări”), fr. *conséquence*. Forma *consecință*, prin românizare. Inițial, nediferențiat de *consecvență*¹.

Cf. **consecvență**, **consecutiv**, **executa**, **persecuta**, **sectă**, **secund**, **secundă**, **secvență**, **subsequent**.

CONSECUTIV adj. „care urmează la rând – consecutiv” 1832 (Heliade-Rădulescu, A.).

Fr. *consécutif* (< lat. med. *consecutivus*, derivat de la tema part. perf. al vb. *consequi* „a urma, a urmări, a ajunge din urmă” < *con-* + *sequi* „a urma, a urmări”).

Fam.: **consecutivitate** s.f. (rar) „urmare neîntreruptă” 1873 (Eminescu, „Sărmanul Dionis”); **consecuție** s.f. (înv.) „înlănțuire, succesiune logică, consecință”, (gram.) în expr. *consecuția timpurilor* „acordul timpurilor dintr-o propoziție secundară cu cele din propoziția principală” 1855–1864 (var. *consecuțiune*, Bărnuțiu, I. F.) < lat. neol. *consecutio* „urmare” (ca termen gramatical, în expr. *consecutio temporum*); **neconsecutiv** adj. „care nu urmează la rând” 1936 (DA).

Cf. **consecință**, **consequent**, **executa**, **persecuta**, **sectă**, **secund**, **secundă**, **secvență**, **subsequent**.

CONSECVENT adj. „(despre persoane) care acționează statornic, conform cu propriile principii; (mat., fil., log.) care urmează în șir – conséquent” 1799 (var. *consequente*, Iorgovici, Obs.), var. (înv.) *consequent*, *consequint*, *consecinte*.

Fr. *conséquent* „care urmează în mod logic”, de unde „coerent, conform propriilor principii”, lat. neol. *consequens*, -entem, part. prez. al vb. *consequi* „a urma, a urmări, a ajunge din urmă” < *con-* + *sequi* „a urma, a urmări”, posibil și germ. *konsequent*. Var. *consecinte*, prin românizare.

Fam.: **consecvență**¹ s.f. „statornicie; coerență” 1847-1848 (Cipariu, O. I), var. (inv.) *consecință*² < fr. *conséquence* „consecință; consecvență” (împr. din lat. *consequentia* „urmare, succesiune” < *consequi*), adaptat formal după lat. *consequentia*; inițial, nediferențiat de *consecință*¹; var. *consecință*², prin românizare; **inconsecvent** adj. „lipsit de consecvență, nestatornic” 1848 (var. *inseccuent*, Negulici, V.) < fr. *inconséquent*, lat. neol. *insequens*, -*entem* „care nu urmează în mod logic”; **inconsecvență** s.f. „nestatornicie; lipsă de coerență” 1846 (var. *inseccință*, Laurian, F.), var. (inv.) *inseccuință* < fr. *inconséquence*, lat. neol. *insequentia* „lipsă de legătură logică”; var. *inseccință*, prin românizare; **neconsecvent** adj. „inconsecvent” 1843 (E. Asachi, Î.) ← *consecvent* sau < fr. *inconséquent*, cu echivalarea prefixului; **neconsecvență** s.f. (rar) „inconsecvență” 1834–1835 (var. *neconsecvenție*, Murgu, C. F., I), var. (inv.) *neconsecință* < fr. *inconséquence*, cu echivalarea prefixului; var. *neconsecință* ← *consecință*² (= *consecvență*¹).

Cf. **consecință**, **consecutiv**, **executa**, **persecuta**, **sectă**, **secund**, **secundă**, **secvență**, **subsecvent**.

CONSEMNA vb. „a nota într-un act, a însemna, a înregistra; (mil.) a opri ieșirea militarilor din cazarmă; (jur.) a depune o sumă de bani la bancă, cu garanție – consigner” 1847 (Heliade-Rădulescu, D. J.), var. *consigna*.

Fr. *consigner* (împr. din lat. *consignare* „a marca printr-un semn, a pune pecete, a certifica” < *con-* + *signum* „semn”), refăcut după *semn*.

Fam.: **consemn** s.n. (mil.) „parolă; ordin; măsură (disciplinară) prin care se interzice militarilor ieșirea din cazarmă pentru un timp anumit” 1848 (Negulici, V.), var. (inv.) *consign*, *consignă* s.f., *consigniu* < fr. *consigne* (< *consigner*), refăcut după *semn*; **consemnabil** adj. „de consemnat” 1959 (SMFC I); **consemnațiune** s.f. „operație prin care o persoană fizică sau juridică dispune păstrarea unei sume de bani pe numele și la dispoziția altei persoane la o instituție autorizată în acest scop” 1869 (var. *consignațiune*, I. Ionescu, Agr. P.), var. *consignație*² < fr. *consignation*, refăcut după *consemna*; **consignatar** s.m. „persoană care primește bunuri în consignație” 1897 (I. Panțu, C. C.) < fr. *consignataire*; **consignatară** s.f. 1966 (DN²) ← *consignatar*; **consignatoare** s.f. 1966 (DN²) ← *consignator*; **consignator** s.m. „persoană care depune spre păstrare sau spre vânzare obiecte la consignație” 1966 (DN²) < fr. *consignateur*; **consignație**¹ s.f. „depunere spre păstrare, garanție sau vânzare a unor lucruri la un magazin specializat; magazin în care se depun spre vânzare diferite obiecte aparținând unor persoane particulare” 1955 (DLRLC) < fr. *consignation*, inițial nediferențiat de *consemnațiune*.

Cf. **semn**, **asigna**, **desemna**, **desena**, **design**, **insignă**, **insignifiant**, **resemna**, **semnal**, **signaletic**, **signet**.

CONSENS s.n. „acord, identitate de păreri – consentement” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 324).

Lat. neol. *consensus* (< *con-* + *sensus* „sentiment, simțire” < *sentire* „a simți”).

Fam.: **consensual** adj. „care se face cu acordul tuturor părților” 1907 (V. rom. 458) < fr. *consensuel* (derivat din radicalul lat. *consensus*).

Cf. **consimți**, **simți**, **sentiment**, **sens**, **sensibil**, **sentință**, **senzație**, **asensor**, **resimți**.

CONSERVA vb. „a menține un obiect în stare nealterată, prin diverse procedee; a (se) păstra în condiții bune – conserver” 1774 (Uricariul I, 177).

Lat. neol. *conseruare* (*con-* + *seruare* „a păstra nevătămat, a menține, a veghea”), mai târziu și fr. *conserver*.

Fam.: **autoconserva** vb. refl. „a-și menține, a-și apăra propria viață” 1958 (DLRM); **conservant** adj. „care conservă, care păstrează”, s.n. „substanță folosită în scopul împiedicării fermentației unor produse alimentare sau degradării altor produse” 1871 (LM); **conservatism** s.n. (înv.) „atitudine conservatoare; doctrină a partidului conservator” 1892 (Conv. lit. XXVI, 278) < fr. *conservatisme*, engl. *conservatism*; **conservativ** adj. (înv.) „conservator”² 1837 (AR) < fr. *conservatif* (împr. din lat. târzie *conseruatiuus* < *conseruare*), germ. *konservativ*; **conservație** s.f. (înv.; abstr.) 1840 (Dacia lit. 287), var. *conservațiune* < fr. *conservation* (împr. din lat. *conservatio*, *-onem* < *conseruare*); **conservator**², **-oare** adj., s.m., s.f. „(persoană) atașată de tradiție, în viața politică, economică, culturală; funcționar însărcinat cu păstrarea unor obiecte de patrimoniu” 1834 (AR) < fr. *conservateur* (împr. din lat. *conservator*, *-orem* < *conseruare*); **conservatorism** s.n. „doctrină conservatoare” 1883 (Eminescu, O. XV, 352) ← *conservator*; **conservă** s.f. „produs alimentar supus unui procedeu de păstrare, cu menținerea caracteristicilor, în ambalaje speciale închise ermetic” 1760–1770 (Meșt. doft. 825) < ngr. *κονσέρβια* (< it.), fr. *conserve* (< fr. *conserver*); **semiconservă** s.f. „conservă cu o perioadă de păstrare mai mică” 1969 (Scânteia nr. 8, 136) < fr. *semi-conserve*; **ultraconservator**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care are idei conservatoare exagerate” 1927 (R. Rosetti, A. T. 737) ← *ultra*¹ + *conservator*

Cf. **sărbătoare**, **serba**, **conservator**¹, **observa**, **prezerva**, **rezerva**, **servi**, **servietă**, **serb**, **șervet**.

CONSERVATOR¹ s.n. „instituție de învățământ superior unde se studiază muzica – conservatoare” 1836 (var. *conservatoriu*, GTN).

Fr. *conservatoire* (< it. *conservatorio*, inițial „cămin pentru săraci, mai ales femei și copii”, de unde „școală pentru copiii săraci, ținută de călugări”, specializat în „școală pentru copiii cu talent muzical” < *conseruare* „a păstra, a conserva”. împr. din lat. *conseruare* < *con-* + *seruare* „a păstra, a menține”), germ. *Konservatorium*.

Fam.: **conservatorist** s.m. „student sau absolvent de conservator” 1866 (Măiorescu, Cr. I, 6); **conservatoristă** s.f. 1938 (Călinescu, E. O.) ← *conservatorist*.

Cf. **conserva**.

CONSIDERA vb. „a fi de părere că; a atribui o anumită înșușire unui obiect sau unei persoane; a ține seama de; a examina; (rar) a privi cu atenție – considerer” 1818 (Petrovici, Ped.).

Fr. *considérer*, împr. din lat. *considerare* „a observa, a examina, a lua seama la”, inițial „a observa astrele pentru a face prezicerii” < *con-* + *sidus*, *sideris* „stea, constelație, zodie” (pentru evoluția semantică, cf. *contemplari* s.v. *contempla*).

Fam.: **considerabil** adj. „care merită a fi considerat, de o mare importanță, însemnat” 1815 (Nicoară 167, apud G. Lex.) < fr. *considérable*; **considerent** s.n. „punct de vedere: motiv, temel” 1857 (var. *considerant*, Reg. Ad-hoc.) < fr. *considérant* (propriu-zis „considerând”, de unde „fiecare din temeiurile invocate de un text de lege sau un act juridic”, de la expresia *considérant que...* cu care încep paragrafele respective), cu *-e-* sub influența cazurilor în care fr. *-ant-* corespundea lat. *-ent-*, redat în rom. prin *-ent* (de ex. *corespondent*, *independent*, *delinevent*, *rezistent*); **considerat** s.n. (abstr., rar) 1936 (DA);

considerație s.f. „apreciere, respect; părere; motiv, temeii” 1817 (Uricariul IV, 309), var. *considerațiune* < fr. *considération*; **desconsidera** vb. „a nu acorda considerația, atenția cuvenită; a disprețui” 1848 (Negulici, V.), var. (înv.) *deconsidera*, *disconsidera* < fr. *déconsidérer*, cu echivalarea prefixului; **desconsiderație** s.f. (abstr.) 1846 (var. înv. *deconsiderăciune*, Laurian, F.), var. (înv.) *deconsiderație*, *desconsiderațiune*, *disconsiderație* < fr. *déconsidération*, cu echivalarea prefixului; **reconsidera** vb. „a-și modifica punctul de vedere, opinia despre ceva” 1876 (LM) < fr. *reconsidérer*.

Cf. **sidera**, **sideral**, **deșidera**, **deziderat**, **dezirabil**.

CONS/LIU s.n. „adunare de persoane cu rol consultativ sau decizional; (înv.) povață, îndrumare; s.m. (înv.) consilier comunal, funcționar – consail; (vieilli) conseillers communal, fonctionnaire” 1715 (var. *conselio*, Diichiti, Cron. exp.), var. (înv.) *consilium*, *conziliu*, *conzilium*, (Munt.) *consaliu*, *conțaliu*, *conțăliu*, *conțiliu*² „consilier”.

Lat. neol. *consilium* (< *consulere* „a se sfătui; a consulta”), cu sensuri după fr. *conseil*. Var. *conselio* < ngr. *κονσέλιον* (= *κονσίλιον* < it. *consiglio*, lat. *consilium*). Var. *conziliu*, *conzilium* < germ. *Konsilium*.

Fam.: **consilia** vb. „a sfătui, a da cuiva un sfat sau sfaturi, a indica cuiva ce are de urmat, a recomanda cuiva ceva” 1841 (Barițiu, apud G. Lex.) < fr. *conseiller*, lat. neol. *consiliari*; **consilier** s.m. „sfetnic, membru al unui consiliu” 1724 (var. *consiliar*, Iorga, S. D. XIV, 18), var. (înv.) *comsoliriu*, *conseilar*, *conșiliar*, *conziliar*, *conziliarăș*, *conziliaruș*, *conzilier* < fr. *conseiller*, adaptat după *consiliu*, posibil și it. *consigliere*; var. cu *-ar-* < lat. neol. *consiliarius*, ngr. *κονσιλιάριος*; var. cu *-z(iar)-*, după pronunția germ. a lat. *consiliarius*, cf. și germ. *Konsiliarius*; var. cu *-ș*, după pronunția magh. a lat. *consiliarius*; **conzilierie** s.f. (înv.) „rangul, demnitatea de consilier (împărătesc, aulic)” 1730 (Molitvenic în BRV II, 40) ← *conzilier*, *conziliar* (= *consilier*); **deconsilia** vb. „a sfătui să nu se facă un anumit lucru” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.), var. (înv.) *desconsilia*, *disconsilia* < fr. *déconseiller*.

Cf. **consul**, **consulta**.

CONSİMȚI vb. „a fi de aceeași părere, a cădea de acord – consentir” c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Fr. *consentir* (împr. din lat. *consentire* < *con-* + *sentire* „a simți”), adaptat după *simți*.

Fam.: **consentiment** s.n. (înv., rar) „acord, încuviințare” 1794 (Calendariu) < lat. neol. *consentimentum*, it. *consentimento*, fr. *consentement* (adaptat după *sentiment*); **consimțământ** s.n. „acord, încuviințare” 1846 (Laurian, F.), var. (înv.) *consimțemânt*, *consimțimânt* < fr. *consentement*, cu românizare parțială (cf. *simțământ*).

Cf. **consens**, **simți**, **sentiment**, **sens**, **sensibil**, **sentință**, **senzație**, **asensor**, **resimți**.

CONSISTA vb. „a fi constituit, compus din, a consta – consistenț” 1845 (Negruzzi, P. T. 273).

Fr. *consister* (împr. din lat. *consistere* „a se opri, a se plasa, a exista, a consta” < *con-* + *sistere* „a opri, a așeza”, de la radicalul vb. *stare* „a sta, a se opri”).

Fam.: **consistent** adj. „bogat în conținut; (despre corpuri) cu densitate, soliditate sporite; (despre alimente) bogat în substanțe nutritive” 1857 (Polizu, V.) < fr. *consistant*, adaptat după lat. *consistens*, *-ntem*; **consistență** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. (înv.) *consistanță*, *consistanție*, *consistință*, *consistinție* < fr. *consistance*, adaptat după lat.

consistentia; **consistometru** s.n. „aparat folosit pentru măsurarea consistenței unui material” 1949 (LTR¹) < fr. *consistomètre*; **inconsistent** adj. „care nu are consistență, care este lipsit de soliditate, de rezistență” 1876 (LM) < fr. *inconsistant*; **inconsistentă** s.f. „lipsă de consistență, de soliditate” 1876 (LM) < fr. *inconsistance*; **neconsistent** adj. „care este lipsit de consistență, de soliditate, inconsistent” 1924 (Resmeriță, D.) ← *consistent*.

Cf. **consistoriu, sista, desista, exista, insista, rezista, subzista, sta, consta, costa**¹.

CONSISTORIU s.n. „adunare cu rol de conducere, în organizarea unor biserici (catolică, protestantă, mozaică, în trecut și a celei ortodoxe din Trans.) – consistoire” 1752 (var. *conjiștorium*, Iorga S. D. XII, 64), var. (înv.) *consistor, consistorium, conzistor, conzistorium*.

Lat. neol. *consistorium* (inițial „loc de întrunire” < *consistere* „a se opri, a se așeza, a se plasa, a se prezenta la” < *con-* + *sistere* „a opri, a așeza”, de la radicalul vb. *stare* „a sta, a se opri”). Var. *conjiștorium*, cu pronunțare magh. Var. cu *-nz-*, cu pronunțare germ.

Fam.: **consistorial** adj. „care ține de consistoriu” 1783 (Iorga, I. L. (XVIII), II, 165) < lat. neol. *consistorialis*.

Cf. **consista, sista, desista, exista, insista, rezista, subzista, sta, consta, costa**¹.

CONSOANĂ s.f. „sunet al vorbirii produs în anumite puncte ale canalului fonator prin închiderea sau prin strămtorarea acestuia, care nu formează centru de silabă; semn grafic, literă care notează un asemenea sunet – consonne” 1691–1697 (var. *consonă*, T. Corbea, D., s.v. *positio*), var. (înv.) *consună*.

Lat. neol. *consona* [*littera*] „(literă) care sună împreună cu alta (într-o silabă)” < *con-* + *sonus* „sunet” (calc după gr. *συμφωνος*), fr. *consonne*. Var. *consună*, prin românizare după *suna*.

Fam.: **consonantă** s.f. „consoană” 1812 (Maior, Ist. 170), var. (înv.) *consonant*² s.n., *consunantă, consunântă, cunsunantă, cusunânte* < lat. neol. *consonans*, *-ntem*, part. prez. al vb. *consonare* „a suna împreună” < *con-* + *sonare* „a suna”; var. *consonant*, după germ. *Konsonant*; var. cu *-u-* și *-â-*, prin românizare; **consonantic** adj. „care are caracterul sau articulația unei consoane, referitor la consoane” 1887 (HEM II) < germ. *konsonantisch*, fr. *consonantique*; **consonantism** s.n. „totalitatea consoanelor unei limbi” 1892 (HEM III XIX) < germ. *Konsonantismus*, fr. *consonantisme*; **interconsonantic** adj. „plasat între două consoane” 1921–1922 (DR II 8) < germ. *interkonsonantisch* sau ← *inter-* + *consonantic*; **semiconsoană** s.f. „sunet intermediar între vocală și consoană, cu însușiri comune amândurora” 1931 (CADE) < fr. *semi-consonne*; **semiconsonantă** s.f. (rar) „semiconsoană” 1922–1923 (DR II 471) < *semi-* + *consonantă*, după fr. *semi-consonne*.

Cf. **suna, sunet, consonant**¹, **asonanță, disonanță, răsuna, rezonanță, son, sonată, sonor**.

CONSOLA vb. „a ușura, a alina suferința, întristarea cuiva, prin cuvinte mângâietoare – consoler” c.1832 (I. Golescu. Cond., 122¹).

Fr. *consoler*, împr. din lat. *consolari* (< *con-* + *solari* „a ușura, a ajuta, a consola”).

Fam.: **consolabil** adj. „care își poate găsi mângâiere” 1871 (LM) < fr. *consolable*; **consolant** adj. „care consolează, care aduce alinare” 1871 (LM) < fr. *consolant*; **consolator, -toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care consolează” 1871 (LM) < fr. *consolateur*; **consolație** s.f. (abstr.) 1742 (Moldovanu, AS, I, 150), var. (înv.) *consolațiune* < lat. neol. *consolatio*,

-*onem*, fr. *consolation*; **inconsolabil** adj. „care nu poate fi consolată” 1848 (Negulici, V.) < fr. *inconsolable*; **neconsolabil** adj. „care nu poate fi consolată” 1847 (Teulescu, I.) < fr. *inconsolable*, cu echivalarea prefixului.

Cf. **consolă**.

CONSOLĂ s.f. „element arhitectural (ornamental) folosit la sprijinirea unei cornișe, a unui balcon etc.; element de construcție care iese cu unul dintre capete în afara punctului de reazem, care suportă o sarcină pe latura orizontală superioară; piesă de mobilier în formă de policioară sau de măsuță rezemată de perete; dispozitiv periferic al unui computer, în formă de tablă cu taste, destinat dialogului cu utilizatorii – console” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *console* (< *consolateur* „consolator”, desemnând o figură umană sculptată care susține suportul pentru așezarea mâinilor în stalurile din corul unei biserici).

Cf. **consola**.

CONSOLIDA vb. „a face să devină mai rezistent, mai solid, mai durabil – consolidat” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.).

Fr. *consolider*, împr. din lat. *consolidare* (< *con-* + *solidare* < *solidus* „solid”).

Fam.: **consolidabil** adj. „care poate fi consolidat” 1958 (LTR² IV, 306) < fr. *consolidable* sau ← *consolida*; **consolidant** adj. „care consolidează; (med.) care servește la unirea părților unei răni, unei fracturi” 1871 (LM) < fr. *consolidant*; **consolidator** adj. „care consolidează” 1871 (LM); **consolidație** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.), var. *consolidațiune* < fr. *consolidation*; **deconsolida** vb. (rar) „a face să-și piardă soliditatea” 1966 (DN²) < fr. *déconsolider*; **preconsolidare** s.f. „consolidare naturală a unui strat de pământ argilos supus, în trecut, unei sarcini geologice mai mari decât cea actuală” 1963 (LTR²) ← *consolidare*; **reconsolida** vb. „a consolida, a întări din nou” 1933 (Galaction, O. III, 215) ← *consolida* sau fr. *reconsolider*; **supraconsolida** vb. refl. (despre pământ) „a se îndesa tare sub presiuni litostatice mari” 1965 (LTR²).

Cf. **solid**^{1,2}, **sold**, **soldă**, **solz**.

CONSOMMÉ s.n. „supă concentrată care se prepară prin fierberea îndelungată a cărnii – consommé (sens culinaire)” 1905 (var. *consomeu*, Alexi, W.).

Fr. *consommé* (< *consommer* „a consuma”, cu sensul special „a fierbe îndelungat carnea extrăgându-i tot sucul”).

Cf. **consuma**.

CONSONANT¹ adj. „(muz.) aflat în raport de armonie cu alt sunet; (despre cuvinte) care creează armonie sonoră – consonnant” 1846 (Wachmann, M.), var. (înv.) *consonant*.

Fr. *conson(n)ant* (împr. din lat. *consonans*, -*ntem*, part. prez. al vb. *consonare* „a suna împreună; a fi în armonie, în concordanță” < *con-* + *sonare* „a suna”), germ. *konsonant*. Var. *consonant*, prin românizare parțială.

Fam.: **consonanță** s.f. „armonie (între sunete, păreri, cuvinte etc.)” c.1832 (I. Golescu, Cond. VII, 67), var. (înv.) *consonanție*, *consonanță* < fr. *consonance*, germ. *Konsonanz*; **consuna** vb. „a produce o consonanță; (Trans., Buc.) a fi de acord, a se potrivi” 1870 (Costinescu, V.), var. *consona* < fr. *consonner*, românizat după *sună*.

Cf. **consoană**, **sună**, **sunet**, **asonanță**, **disonanță**, **răsună**, **rezonanță**, **son**, **sonată**, **sonor**.

CONSORT s.m. „(mai ales în sintagma *prinț* ~) soț (al unei suverane); (înv., mai ales la pl.) partener într-o afacere, asociat – consort” 1848 (var. *consoarte*¹ s.m., Negulici, V.).

Fr. *consort* (împr. din lat.; cu sensul referitor la soțul unei suverane, după engl. *queen-consort*), lat. neol. *consors*, *-tem* „părtaș, tovarăș” < *con-* + *sors*, *-tem* „sort (tăbliță folosită în tragerea la sorți)”.

Fam.: **consoartă** s.f. (fam.) „soție” 1848 (var. *consoarte*², Negulici, V.), var. (înv.) *consortă*; **consortial** adj. „care aparține unui consorțiu” 1871 (LM) < germ. *konsortial-*, fr. *consortial*; **consorțiu**¹ s.n. „grup de întreprinderi, societăți comerciale, instituții independente din punct de vedere juridic, alcătuit pentru efectuarea în comun a unor operații de mare amploare” 1873 (Barițiu, C. VIII, 267) < germ. *Konsortium* (< engl. *consortium* < lat. *consortium* „tovărășie, asociere”); **consorțiu**² s. „consort” (probabil hapax, Calendariu) 1794 < lat. neol. *consortium* „tovărășie, asociere”, rar, prin metonimie, „partener” (OLD).

Cf. **sort**, **soartă**, **sortilegiu**.

CONSPECT s.n. „date esențiale ale unei probleme extrase dintr-un material documentar; (scurtă) privire generală – aperçu, tableau, vue d'ensemble (tirée d'une source documentaire)” 1816 (OAI 3).

Germ. *Konspekt*, lat. neol. *conspectus* „examinare, considerare, privire” (< *conspicere* „a privi, a observa” < *con-* + *specere* „a privi”).

Fam.: **conspecta** vb. „a întocmi conspecte” 1871 (LM) ← *conspect*, după germ. *konspektieren*, ulterior și după rus. *konspektirovai*.

Cf. **aspect**, **aștepta**, **auspiciu**, **circumspect**, **expectativă**, **extrospectie**, **haruspiciu**, **inspecta**, **introspectie**, **perspectivă**, **perspicace**, **prospect**, **respecta**, **retrospectiv**, **special**, **specie**, **specimen**, **spectacol**, **spectru**, **specul**, **specula**, **suspecta**.

CONSPIRA vb. „a face, împreună cu mai multe persoane, un plan secret împotriva cuiva (în general un conducător politic); (despre situații, fapte) a contribui la producerea aceluiași efect – conspirer” c.1832 (I. Goleșcu, Cond.).

Fr. *conspirer*, lat. neol. *conspirare*, inițial „a răsuna împreună (despre instrumente de suflat)”, de unde „a se pune în acord în vederea atingerii unui scop unic”, „a conspira” (< *con-* + *spirare* „a respira, a sufla”).

Fam.: **conspirant** adj., s.m. „care conspiră” 1826–1829 (N. Stoica, C. B.) < lat. neol. *conspirans*, *-ntem*, fr. *conspirant*; **conspirativ** adj. „care aparține unei conspirații, privitor la o conspirație” 1926 (Teodoreanu, M.) < fr. *conspiratif*, germ. *konspirativ*, ulterior întărite de rus. *konspirativnyj*; **conspirativitate** s.f. (abstr.) 1954 (Iordan, L. R.) ← *conspirativ*; **conspirator**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care conspiră” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 342) < fr. *conspirateur*; **conspirație** s.f. (abstr.) 1823 (Vârnav, F.), var. (înv.) *conspirațiune*, *conspirăciune* < fr. *conspiration*, lat. neol. *conspiratio*, *-onem*; **deconspira** vb. „a demasca o conspirație; a divulga un secret” 1970 (M. Simionescu, I. II) < fr. *déconspirer*.

Cf. **spirit**, **spirt**, **aspira**, **expira**, **inspira**, **respira**, **spirant**, **transpira**.

CONSTA vb. „a fi alcătuit din, a consta – consisten” 1794 (Calendariu), var. (înv.) *custa*³.

Lat. neol. *constare* „a se menține, a rămâne neschimbat; a consta” (*con-* + *stare* „a sta”). Var. *custa*³, prin românizare.

Fam.: **constăător**¹ adj. (înv.) „care constă, care se compune din” 1895 (Liuba – Iana, M.) ← *consta*, după *stăător*.

Dublet etim.: **custa**¹. Cf. **constant**, **constata**, **costa**¹, **sta**, **consista**.

CONSTABLU s.m. „sergent din poliția engleză – constable” 1834 (AR 161).

Fr. *constable* < engl. *constable* (< v.fr. *constable* „gubernator, ofițer al armatelor regale” < lat. *comes stabuli* „comite al staulului, al grajdului, mare comis”).

Cf. **conetabil**, **comis**¹, **comitativ**, **comitivă**, **comite**¹, **comiții**, **conte**, **chimet**, **staul**.

CONSTANT, -Ă adj., adv. „care rămâne mereu același, neschimbat; statornic; continuu, neîncetat; (mat., s.f.) mărime a cărei valoare rămâne neschimbată – constant; constamment; constante” 1799 (var. *constante*, Iorgovici, Obs.).

Lat. neol. *constans*, -*tem* „constant, statornic”, part. prez. al vb. *constare* „a rămâne neschimbat, a se menține” (< *con-* + *stare* „a sta”), fr. *constant* (adj.), *constante* (s.f.).

Fam.: **constanță** s.f. (abstr.) 1799 (var. *constanție*, Iorgovici, Obs.) < lat. neol. *constantia*, fr. *constance*; **inconstant** adj. „care nu este constant” 1848 (Negulici, V.) < fr. *inconstant*; **inconstanță** s.f. (abstr.) 1847 (Heliade-Rădulescu, D. J.) < fr. *inconstance*; **neconstant** adj. „care nu este constant” 1848 (Negulici, V.) ← *constant*, după fr. *inconstant*; **neconstanță** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) ← *constanță*, după fr. *inconstance*.

Cf. **consta**, **constantan**, **constata**, **costa**¹, **custa**¹, **sta**.

CONSTANTAN s.n. „aliaj de cupru și de nichel, cu coeficient de dilatare mic și rezistență specifică mare, întrebuițat la confecționarea rezistențelor electrice, a reostatelor, a termoelementelor etc. – constantan” 1949 (LTR¹).

Fr. *constantan* (< germ.), germ. *Konstantan* (< *konstant* „constant” + suf. -*an* folosit pentru crearea numelor de materiale derivate).

Cf. **constant**.

CONSTANTINOPOLITAN, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) din Constantinopol – constantinopolitain” 1826-1829 (N. Stoica, C. B., 92).

Fr. *constantinopolitain*, împr. din lat. *Constantinopolitanus* „din Constantinopol” < *Constantinopolis* (propriu-zis „cetatea lui Constantin” < n.pr. *Constantinus* + gr. *πόλις* „cetate”).

CONSTATA vb. „a stabili realitatea unui fapt, starea unui lucru, a consemna – constater” 1846 (Laurian, F. 4).

Fr. *constater*, format pe baza lat. *constat* „este un fapt deja stabilit, sigur; se știe”, forma de pers a III-a sg. a vb. *constare* „a se menține, a rămâne neschimbat; a consta; a fi în acord cu; a fi cunoscut, a fi clar” < *con-* + *stare* „a sta”.

Fam.: **constatabil** adj. „care poate fi constatat” 1941 (Călinescu, Ist. lit. rom.) < fr. *constatable* sau ← *constata*; **constatativ** adj. „care constată sau înregistrează un anumit fapt” 1927 (Teodoreanu, M. III) < fr. *constatif*; **constatator**, -**toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care constată” 1863 (var. *constăător*², Barițiu, C. VI, 286), var. (înv.) *constatatoriu*; **constatație** s.f. (abstr.) 1846 (var. *constățiune*, Laurian, F., 90), var. *constatațiune* < fr. *constatation*; **inconstatabil** adj. „care nu merită sau nu trebuie să fie constatat” 1978 (DN³) < fr. *inconstatable*.

Cf. **consta**, **constant**, **costa**¹, **custa**¹, **sta**.

CONSTĂNȚEAN, -Ă adj., s.m., s.f. „(locuitor) din Constanța – (habitant) de Constanța” 1913 (Arghezi, S. XXXII, 279).

Top. *Constanța* (< it. *Constanza* < gr. biz. *Κωνσταντία*, supranume dat cetății Tomis după Constantia, sora lui Constantin cel Mare, cf. lat. *Tomis Constantiana*).

Fam.: **constănțeană** s.f. 1988 (DEX-S).

CONSTERNĂ vb. „a produce cuiva o stare de uimire extremă, amestecată cu spaimă, tristețe sau descurajare – consterner” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *consterner*, împr. din lat. *consternare* „a îngrozi, a scoate din minți, (rar) a culca la pământ” < *con-* + *sternere* „a așterne, a culca la pământ, a dărâma”, cu schimbare de conjugare.

Fam.: **consternant** adj. „care consternează” 1871 (LM) < fr. *consternant*, part. vb. *consterner*; **consternație** s.f. „stare de stupefacție” 1848 (Negulici, V.), var. *consternațiune* < fr. *consternation* (împr. din lat. *consternatio*, -*onem*).

Cf. **așterne**, **estradă**, **stradă**, **strat**.

CONSTIPA vb. „a întârzia sau a împiedica evacuarea regulată a materiilor fecale – constiper” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *constiper*, împr. din lat. *constipare* „a îngrămădi, a strânge la un loc” < *con-* + *stipare* „a strânge, a închide la un loc”.

Fam.: **constipant** adj. „care constipă” 1930 (Curentul, 2 dec.) < fr. *constipant* sau ← *constipa*; **constipație** s.f. „dificultate de a evacua în mod regulat materiile fecale” c.1750 (Ippocrat), var. *constipațiune* < fr. *constipation* (împr. din lat. *constipatio*, -*onem*).

CONSTITUI vb. „a alcătui, a forma, a întocmi – constitui” 1794 (Calendariu), var. (înv.) *constitua*.

Fr. *constituer*, lat. neol. *constituere* „a plasa, a stabili, a funda, a constitui” < *con-* + *statuere* „a hotărî, a stabili” (< *status* „așezat, oprit, stabil”, part. perf. al verbelor *sistere* „a opri, a așeza” și *stare* „a sta, a se opri”).

Fam.: **anticonstituțional** adj. „contrar constituției” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *anti-constitutionnel*; **constituant** adj. „care intră în alcătuirea unui întreg, constitutiv; privitor la constituție (frecvent în expresia *Adunare Constituantă*)” 1836 (MN 72) < fr. *constituant*; **constituent** adj. „care intră în alcătuirea unui întreg”, s.m., s.n. „element component, constitutiv; (lingv.) parte a unei structuri lingvistice” 1884 (Anexe la Cod. Calimach, 931) < fr. *constituant*, ulterior (în lingv.) engl. *constituent*; **constituitor** adj. „care intră în alcătuirea unui anumit lucru” 1830 (AR, 190); **constitutiv** adj. „care intră (ca element esențial) în structura unui lucru” 1825 (var. *conștitutiv*, Teodori, A.) < fr. *constitutif*, var. *conștitutiv* < lat. neol. *constitutivus*, cu pronunțare magh. sau germ.; **constituție** s.f. „alcătuire, conformație (mai ales despre persoane); lege fundamentală a unui stat, care îi stabilește forma de guvernământ și principiile de organizare, precum și drepturile și obligațiile fundamentale ale cetățenilor; (jur.) constituirea unei rente sau zestre” 1785 (var. *conștituție*, OTB 6, 14), var. (înv.) *constituță*, *constituțion*, *constituțiune*, *constituțiune*, *costicuță* < lat. neol. *constitutio*, -*onem*, germ. *Konstitution*, fr. *constitution*; var. *costicuță* („alcătuire a unui individ”), prin etim. pop. după *coastă*; **constituțional** adj. „referitor la constituția unui stat, în acord cu constituția” 1809 (Iorga, S. D. XII, 200) < fr. *constitutionnel*; **constituționalism** s.n. „regim de guvernare bazat pe existența unei

constituții” 1892–1893 (Maiorescu, Cr. III, 95) < germ. *Konstitutionalismus*, fr. *constitutionnalisme*; **constituționalist**, -ă adj., s.m., s.f. „adept al constituționalismului; privitor la constituționalism; specialist în dreptul constituțional” 1875 (Alecsandri, T. 29) < fr. *constitutionnaliste*, ulterior și ← *constituțional*; **constituționalitate** s.f. „conformitate a unei legi sau a unui act juridic cu constituția” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 344) < fr. *constitutionnalité*; **extraconstituțional** adj. (jur.) „care este în afara prevederilor Constituției” 1867 (Kogălniceanu, O. IV/I, 138) < fr. *extraconstitutionnel* sau ← *constituțional*; **neconstituțional** adj. „în dezacord cu constituția” 1859 (Kogălniceanu, O. III/I, 144) ← *constituțional*; **neconstituționalitate** s.f. (abstr.) 1859 (Kogălniceanu, O. III/I, 175) ← *neconstituțional*; **preconstituît** adj. „care a fost constituit, stabilit înainte” 1957 (V. rom. V); **reconstituant** s.n. (med., înv.) „tonic; reconfortant” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *reconstituant*; **reconstitui** vb. „a constitui din nou” 1879 (Barițiu, C. VII, 283); **reconstituție** s.f. (rar) „reconstituire” 1862 (var. *reconstituțiune*, Pontbriant, D.) < fr. *reconstitution*.

Cf. **sta, staul, destitui, institui, prostituata, restitui, substitui, stat**^{1,2}, **stativ, statua, statuie, statură, sista, consista, desista, exista, insista, rezista, subzista, consta, constata, circumstanță, distanță, instanță, interstițiu, obstacol, persista, presta, rest, aresta, substanță, superstiție.**

CONSTRÂNGE vb. „a sili pe cineva să facă un lucru – contraindre” 1794 (Calendariu).

Con- + *strânge*, după fr. *contraindre* (< lat.), lat. neol. *constringere* „a lega strâns, a strânge, a ține în frâu, a împiedica” (< *con-* + *stringere* „a strânge”) sau it. *costringere*.

Fam.: **constrângător** adj. „care constrânge” 1856 (Mihali, C. ist. nat.); **constringent** adj. „care constrânge” 1871 (LM) < fr. *constringent*, lat. neol. *constringens*, -entem (part. prez. al vb. *constringere*); **constringență** s.f. „mărime caracteristică sticlelor optice, care caracterizează dispersia luminii” 1949 (LTR¹) < fr. *constringence* (< *constring[ent]*) sau germ. *Constringenz*).

Cf. **constrictor, strânge, strâmt, strict, stringent, astringent, restrânge.**

CONSTRICȚOR adj. (biol., anat.) „care strânge, care produce o contracție – constrictor” 1837 (J. Cihac, I. N.).

Fr. *constrictor* (împr. din lat. *constrictor* < *constringere* „a lega strâns, a strânge, a ține în frâu, a împiedica” < *con-* + *stringere* „a strânge”).

Fam.: **constrictiv**, -ă adj., s.f. „(consoană) care se pronunță prin strâmtarea canalului fonator, în așa fel încât se produce un zgomot de fricțiune” 1865 (Codru-Drăgușanu, P. T.) < fr. *constrictif*; **constricție** s.f. „reducere a diametrului unui organ cavitat, a unui vas sangvin sau a sfîncerului prin acțiunea mușchilor constrictori” 1870 (Costinescu, V.), var. *constricțiune* < fr. *constriction*; **vasoconstrictor** adj. „care provoacă constricția unui vas de sânge” 1949 (Nom. min. I) < fr. *vaso-constrictor*; **vasoconstricție** s.f. „micșorare a diametrului vaselor sangvine prin contracția fibrelor musculare netede din pereții lor” 1969 (D. med.) < fr. *vaso-constriction*.

Cf. **constrânge, strânge, strâmt, strict, stringent, astringent, restrânge.**

CONSTRUI vb. „a alcătui, după un plan determinat, un întreg (o clădire, un aparat, o teorie, o frază, o figură geometrică etc.) – construire” 1833 (Săulescu, Gram. rom.).

Fr. *construire* (împr. din lat. *construere* „a pune lucruri unul peste altul; a construi” < *con-* + *struere* „a pune în ordine, a aranja, a construi”).

Fam.: **construct** s.n. „construcție mentală” 1871 (LM) < germ. *Konstrukt* (< lat. *constructum*, part. perf. neutru al vb. *construere*, posibil prin intermediarul engl. *construct*), ulterior și engl. *construct*; **constructiv** adj. „care construiește sau care servește spre a construi ceva; care ajută la îmbunătățirea unei activități” 1871 (LM) < fr. *constructif*; **constructivism** s.n. „curent artistic apărut la începutul secolului XX, care pune accentul pe simplitatea liniilor și a formelor geometrice; teorie în filozofia matematicii, care nu admite decât demonstrațiile bazate pe construcție, respingând reducerea la absurd” 1978 (DN³) < fr. *constructivisme*, engl. *constructivism*; **constructivist**, -ă adj., s.m., s.f. „(adept) al constructivismului” 1978 (DN³) < fr. *constructiviste*, engl. *constructiviste*; **constructor**¹ s.m. „persoană specializată în proiectarea sau executarea lucrărilor de construcție” 1847 (FM), var. *constructor*¹ < lat. neol. *constructor*, fr. *constructeur*; **constructor**² adj. „care construiește” 1911 (Caragiale, „Termitele”, în *Românul*, 27 martie – 9 aprilie) < fr. *constructeur*; **construcție** s.f. „acțiunea de a construi și rezultatul ei (clădire, structură lingvistică, obiect matematic etc.)” 1783 (ABC), var. (înv.) *construcțiune* < lat. neol. *constructio*, fr. *construction*; **construibil** adj. (despre terenuri, zone etc.) „pe care se poate construi” 1949 (LTR¹ I, 675); **deconstructivism** s.n. „școală în critica filozofică și literară, întemeiată pe deconstrucție” 1988 (P. Cornea, T. L.) < fr. *déconstructivisme*, engl. *deconstructivism*; **deconstrucție** s.f. „proces prin care un ansamblu de natură abstractă (operă de artă, concept, teorie) este analizat în detaliu, pentru a se releva, în mod critic, postulatele implicite, contradicțiile etc.” 1972 (LL, nr. 3, 422) < fr. *déconstruction* (< *dé-* + *construction*, folosit pentru a traduce termenii heideggerieni *Destruktion* și *Abbau*); **deconstrui** vb. (înv.) „a (se) desface în părți componente”, (livr.) „a analiza un text, o operă, teorie etc. prin deconstrucție” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.) < fr. *déconstruire*; **reconstructiv** adj. „cu caracter de reconstrucție, bazat pe reconstrucție” 1978 (DN³) < engl. *reconstructive*; **reconstrucție** s.f. „acțiunea de a construi din nou; (lingv.) reconstituire, cu ajutorul comparației dintre formele existente într-o serie de limbi înrudite, a unor forme ale limbii neatestate din care descind acestea” 1870 (var. *reconstrucțiune*, Hasdeu, Pub. P. I, 355) < fr. *reconstruction*; **reconstrui** vb. „a construi din nou, a reclădi; (lingv.) a reconstitui” 1858 (Pelimon, I.) < fr. *reconstruire*.

Cf. **astruca**, **distruge**, **instrui**, **obstrua**, **structură**.

CONSUETUDINE s.f. (livr.) „obișnuință, obicei, deprindere – habitude, coutume, usage” 1848 (Negulici, V.).

Lat. neol. *consuetudo*, -*inem* (derivat de la tema part. *consuetus* a vb. *consuescere* „a se obișnui, a avea obiceiul” < *con-* + *suescere* „a se obișnui”).

Fam.: **consuetudinal** adj. (jur., ist.) „consacrat prin uz, prin datină, cutumiar” 1892–1893 (Măiorescu, Cr. III) < lat. neol. *consuetudinalis*; **consuetudinar** adj. (jur., ist.) „consacrat prin uz, prin datină, cutumiar” 1867 (Bărnăuțiu, DPR) < lat. neol. *consuetudinarius*, fr. *consuetudinaire*.

Cf. **costum**, **cutumă**.

CONSUL s.m. „(ist.) fiecare dintre cei doi magistrați, aleși anual, care dețineau puterea supremă în republica romană; agent diplomatic însărcinat să apere interesele juridice și economice ale compatrioților săi într-o țară străină – consul” 1682 (Dosoftei, V. S. ian. 11^v), var. (înv.) *consol*, (înv., Trans.) *conzul*, (înv. Buc.) *conf*³.

Lat. neol. *consul* (probabil înrudit cu vb. *consulere* „a delibera”, cf. *consulta*, *consiliu*), cu sensul din diplomație după fr. *consul*, germ. *Konsul*. Var. *consol* < it. *console*.

Var. *conzul* < germ. *Konsul*. Var. *conț*, probabil refăcută prin interpretarea finalei *-ul* ca articol.

Fam.: **consular** adj. „care ține de consul sau de consulat” 1812 (Șincai, Hr.) < lat. neol. *consularis*, fr. *consulaire*; **consulat** s.n. „reprezentanță a unui stat în alt stat, condusă de un consul; (în republica romană) magistratura de consul; perioada de guvernare a unui consul; formă de guvernământ a republicii franceze în perioada 1799–1804, în care puterea executivă era deținută de trei consuli” 1715 (Diichiti, Cron. exp. 27) < lat. neol. *consulatus*, germ. *Konsulat*, fr. *consulat*; **proconsul** s.m. „magistrat roman care, după încheierea consulatului, era însărcinat cu guvernarea unei provincii” 1819 (Nicolau, P. N.) < lat. neol. *proconsul*, fr. *proconsul*; **proconsular** adj. „care ține de proconsul, guvernat de un proconsul” 1823 (Bobb, DRLU) < lat. neol. *proconsularis*, fr. *proconsulaire*; **proconsulat** s.n. „funcția de proconsul; timpul în care un proconsul își exercita atribuțiile” 1823 (Vârnăv, F.) < lat. neol. *proconsulatus*, fr. *proconsulat*; **viceconsul** s.m. „locțiitor al consulului (ca agent diplomatic)” 1830 (CR) < fr. *vice-consul*; **viceconsulat** s.n. „funcție de viceconsul; reședința viceconsulului” 1843 (Buletin, F.) < fr. *vice-consulat*.

CONSULTA vb. „a cere o părere, a lua avizul unei persoane autorizate; (refl.) a se sfătui cu cineva; a cerceta, a examina un text, o sursă, pentru a se informa; a examina un pacient – consulter” 1811 (Doc. ec., apud Gh. Bulgăr, CL 1965, nr. 1, 117).

Fr. *consulter*, împr. din lat. *consultare* (< *consulere* „a se sfătui; a consulta”, part. *consultus*).

Fam.: **consulent** adj., s.m. (înv., Trans.) „(avocat) care nu pledează, ci numai dă sfaturi asupra afacerilor pentru care e consultat” 1905 (Alexi, W.) < germ. (austriac) *Konsulent* (< lat. *consulens*, *-entem*, part. prez. al vb. *consulere*); **consult**¹ s.n. „examinare a unui bolnav (de către un medic sau de o comisie medicală)” 1825 (Mumuleanu, Caract. 158) < fr. *consulte* (< *consulter*), posibil și it. *consulto* (împr. din lat. *consultum* „decizie colectivă”, part. perf. n. al lui *consulere*); **consult**² adj. (înv., Trans., Buc., în construcții copulative) „recomandabil, prudent, oportun” 1899 (Sbiera, F. S.), var. *conzult* < lat. neol. *consultus* „bine gândit, chibzuit”, part. perf. al vb. *consulere*; var. *conzult*, cu pronunție germană; **consultant**, *-ă* s.m., s.f., (înv.) adj. „specialist care oferă opinii într-un anumit domeniu” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *consultant*; **consultarisi** vb. (înv.) „a se consulta” 1844 (AOD) < fr. *consulter*, adaptat la seria vb. în *-arisi*; **consultanță** s.f. „activitate depusă de un consultant” 1973 (Scânteia, 11 aug.) ← *consultant*, cu substit. sufixului, după engl. *consulting*; **consultativ** adj. „cu caracter de sfat, facultativ” 1830 (CR) < fr. *consultatif*; **consultator** s.m. (rar) „care cere sau oferă sfaturi” 1871 (LM) ← *consulta*; **consultație** s.f. „acțiunea de a (se) consulta; examinare a unui pacient de către medic; îndrumare individuală sau colectivă dată de profesor elevilor sau studenților” 1830 (CR), var. *consultațiune* < fr. *consultation*; **consulting** [kɔn'saltin] s.n. „consultanță” 1978 (DN³) < engl. *consulting*; **jurisconsult** s.m. „specialist în științele juridice, care este consultat în problemele dificile de drept” 1851 (Stamati, D.) < fr. *jurisconsulte* (< lat. *iuris consultus* „expert în drept”: *ius*, *iuris* „drept” + *consultus*, part. perf. al vb. *consulere*); **senatus-consult** s.n. „hotărâre, decret al senatului roman” 1876 (LM) < lat. neol. *senatus* (genitivul lui *senatus* „senat”) + *consultum* „decizie”.

Cf. **consul**, **consiliu**.

CONSUMA vb. „a folosi ceva, făcând ca acel lucru să se diminueze treptat, să se transforme sau să dispară; (jur., despre acțiuni, mai ales despre căsătorie) a duce la bun

sfârșit; (livr.) a distruge; (mai ales refl.) a (se) slei, a (se) necăji – *consommer, consumer*” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. (înv.) *consoma, consumi*.

Fr. *consumer* „a distruge (treptat), a epuiza” (împr. din lat. *consumere*), lat. neol. *consumere* „a cheltui, a consuma, a risipi, a distruge” (< *con-* + *sumere* „a lua (asupra sa), a achiziționa, a cheltui”); sensurile „a folosi până la epuizare”, „a duce la bun sfârșit” se explică prin confuzia cu fr. *consumer*, împr. din lat. *consummare* „a însuma, a desăvârși” (< *con-* + *summa* „sumă”, substantivare a formei de fem. a adj. *summus* „cel mai de sus, suprem”), cu sensul târziu „a folosi până la epuizare” prin confuzie cu *consumere*. Var. *consoma* < fr. *consommer*.

Fam.: **consum** s.n. „faptul de a consuma (prin utilizare); ceea ce se consumă” 1877 (Eminescu, O. IX, 402) < germ. *Konsum* (< it. *consumo* < *consumare*); **consumabil** adj. „care se poate consuma; (s.n., mai ales la pl.) totalitatea materialelor necesare pentru birouri sau ca auxiliar al procesului de producție” 1926 (Zarifopol, I. G.); **consumant** adj. (rar) „care distruge, mistuie” 1936 (DA); **consumarisi** vb. (înv.) „a consuma” 1852 (Uricariul, III) < fr. *consumer, consommer*, adaptat la seria verbelor în *-arisi*; **consumator, -toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care consumă bunuri, produse etc.; aparat care consumă energie electrică” 1841 (Spic.), var. *consomator, consumător* ← *consuma*, după fr. *consommateur*; **consumație** s.f. „faptul de a consuma; totalitatea alimentelor consumate de cineva într-un local public” 1830 (AR), var. *consumațiune* < fr. *consommation, consumption*; **consumptibil** adj. (jur., despre bunuri) „care este distrus sau înstrăinat de la prima întrebuițare” 1966 (DN²) < fr. *consumptible* (împr. din lat. *consumptibilis*, derivat de la tema part. *consumptus* a vb. *consumere*); **consumptiv** adj. (despre unele boli) „care provoacă slăbire, denutriție, anemie” 1962 (DER) < fr. *consumptif* (împr. din lat. med. *consumptiuus*, derivat de la tema part. *consumptus* a vb. *consumere*), engl. *consumptive*; **consumpție** s.f. „slăbire, epuizare progresivă datorată unei boli îndelungate” 1838 (Albinet, M.), var. *consumpțiune* < fr. *consumption* (împr. din lat. *consumptio, -onem*); **inconsumabil** adj. „care nu poate sau nu trebuie să fie consumat; necomestibil” 1944 (Argetoianu, Î. Z., X, 11) ← *consumabil*; **supraconsum** s.n. „consum excesiv” 1975 (Scânteia, 24 ian.) < *supra-* + *consum*.

Cf. **consommé, asuma, sumă, prezumpție, rezuma**.

CONȘTIINȚĂ s.f. „capacitatea individului de a-și da seama de propria existență, în raport cu lumea exterioară; înțelegere; sentiment al datoriei morale – *conscience*” 1679 (var. *cuștiință*, Dosoftei, L.), var. (înv.) *conscientă, conscientie*, (grafică) *conștiință, conștiență* (azi, specializat cu sensul „stare în care este prezentă conștiința propriei persoane și a lumii înconjurătoare”), *conștienție*.

Lat. neol. *conscientia* (< *consciens, -entem* „care are cunoștință de un anumit lucru”, part. prez. al vb. *conscire* „a ști bine” < *con-* + *scire* „a ști”), fr. *conscience*, românzate după *ști*.

Fam.: **anteconștient** adj. (rar) „dinainte de apariția conștiinței (la individ)” 1888 (Măiorescu, O. I, 530) ← *ante-* + *conștient*; **bioconștiință** s.f. „formă de conștiință atribuită animalelor (superioare)” 1987 (D. enc. psih. I) < fr. *bioconscience*; **conștient** adj. „capabil de percepție și de înțelegere; care are cunoștință de sine; treaz, lucid” 1871 (LM), var. *conscient* < fr. *conscient*, lat. neol. *consciens, -entem*; **conștientiza** vb. „a deveni conștient de ceva, a-și da seama” 1972 (P. Cornea, R.) ← *conștient*; **conștientizabil** adj. „care poate fi conștientizat” 1988 (DEX-S) ← *conștientiza*; **conștiincios** adj. „care are sentimentul datoriei morale; corect, scrupulos, meticulos” 1818 (var. *conștiencios*, Man. Înv.), var. (înv.)

conscientios, conștientios, conștiințos, conștiințios < fr. *consciencieux*, adaptat după *conștiință*; **conștiinciozitate** s.f. „sentiment al datoriei morale; corectitudine, scrupulozitate, meticulozitate” 1915 (Bul. com. ist. I, 50), var. (înv.) *conștiințiozitate* ← *conștiincios*; **conștiu** adj. (înv., Trans., Buc.) „conștient” 1871 (Eminescu, O. VII, 60), var. *conștiu* < lat. neol. *consciuis* „părtaș la cunoașterea unui anumit lucru, conștient”, românizat după *ști*; **conștiuit** adj. (înv.) „conștient” 1876 (Măiorescu, L.) < fr. *conscient*, lat. *consciuis*, refăcute după *știuit*; **inconștient** adj. „lipsit de cunoștință; lipsit de judecată; care nu e perceput de conștiință, involuntar”, s.n. „totalitate a fenomenelor psihice care nu intră în sfera conștiinței” 1930 (Arghezi, P. N. 27) < fr. *inconscient*, adaptat după *conștient*; **inconștiență** s.f. „lipsă sau pierdere a cunoștinței; lipsă de înțelegere, de judecată” 1887 (var. *inconștiență*, Șăineanu, S.) < fr. *inconscience*, adaptat după (*in*)*conștient*; **inconștiu** adj. (înv.) „inconștient” 1899 (Caragiale, O. I, 1166) < lat. neol. *inconsciuis*, românizat după *ști*; **neconștiincios** adj. „care nu are sentimentul datoriei morale” 1931 (CADE) ← *conștiincios*; **neconștiu** adj. (înv.) „lipsit de conștiință, inconștient” 1872–1876 (Eminescu, O. VII) ← *conștiu*, după lat. *inconsciuis*; **subconștient** adj., s.n. „(referitor la) sfera fenomenelor psihice care se desfășoară în afara conștiinței” 1932 (Stere, O. I, 83) ← *conștient*, după fr. *subconscient*; **subconștiință** s.f. (rar) „subconștient” 1921 (Vâlsan, O. A. 596), var. *subconștiență* ← *conștiință*, după fr. *subconscience*; **supraconștient** adj. (rar) „care este mai presus de starea conștientă” 1945 (D. filos. s.v. *inconștient*) ← *conștient*, după fr. *supraconscient*.

Cf. **ști**.

CONT¹ s.n. „evidența detaliată a tranzacțiilor financiare ale unui client, pe o perioadă determinată de timp; sumă de bani depusă la o bancă; (în expr. *a da* ~, *a ține* ~, *pe contul*) socoteală, seamă; (în expr. *pe* ~ *propriu*) pe propria răspundere, în mod independent – compe” 1786 (Furnică, I. C. 127), var. (înv.) *compt*, *contă* s.f., *conto*, (Trans. înv.) *contău*.

Germ. *Konto* (< it.), it. *conto* (< lat. târziu *computus* „socoteală” < *computare* „a socoti” < *con-* + *putare* „a estima, a calcula, a verifica o socoteală”, inițial „a curăța copacii, via”). fr. *compte*. Var. *contău* < magh. *kontó* (< it., germ.).

Fam.: **contabil, -ă** adj., s.m., s.f. „referitor la evidența operațiunilor financiare ale unei firme sau instituții; funcționar însărcinat să țină socotelile unei firme sau instituții” 1847 (FM), var. (înv.) *comptabil* < fr. *comptable*; **contabilicesc** adj. „referitor la contabilitate” 1928 (Arghezi, O. V, 1003) ← *contabil*; **contabilicește** adv. „după reguli contabile” 1936 (Argetoianu, Î. Z. I, 319) ← *contabilicesc* sau ← *contabil*; **contabilitate** s.f. „activitatea de administrare a fondurilor unei întreprinderi sau instituții” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. (înv.) *com(p)tabilitate* < fr. *comptabilité*; **contabiliza** vb. „a înregistra o operație economică sau financiară în conturi, a ține o evidență” 1897 (I. Panțu, C. C. 298) < fr. *comptabiliser*; **contişor** s.n. (dim.) 1898 (Caragiale, „Cănuță, om sucit”); **decont** s.n. „decontare; document pe baza căruia se face o decontare” 1897 (I. Panțu, C. C.) < fr. *décompte*; **deconta** vb. „a deduce o sumă de bani dintr-o sumă mai mare (cheltuită)” 1897 (I. Panțu, C. C.) < fr. *décompter*; **discount** s.n. „deducere din suma unei polițe sau a unei datorii, în cazul plății înainte de scadență; diferența dintre prețul unui titlu la emisiune și valoarea sa nominală (dacă prețul este mai mic decât valoarea nominală) sau dintre prețul curent și prețul viitor al unei mărfi; reducere a prețului unei mărfi sau al unui serviciu” 1862 (var. *disconto*, Antonescu, D.), var. *discount* [dis'kawnt] „rabat comercial” < germ. *Diskont(o)* (< it. înv. *disconto* < *discontare* < *conto*), ulterior și adaptare a engl. *discount*;

var. *discount* < engl. *discount*; **disconta** vb. „a deduce o sumă de bani dintr-un cont” 1881 (Eminescu, O. XII, 484) < germ. *diskontieren*; **extracontabil** adj. (despre calcule, situații, lucrări) „care se efectuează pe alte căi decât cele contabile” 1978 (DN³) ← *extra-* + *contabil*.

Dublet etim.: **cumpăt**. Cf. **aconț**, **computa**, **conta**, **contoar**¹, **contor**¹, **amputa**, **deputat**, **disputa**, **imputa**, **împuta**, **putativ**, **reputație**, **sconta**.

CONȚA vb. „a se bizui pe cineva sau pe ceva; a avea importanță; (înv.) a calcula, a număra – compter” 1847 (I. Ionescu, F. 9), var. (înv.) *compta*.

Fr. *compter* (< lat. *computāre* „a socoti” < *con-* + *putāre* „a estima, a calcula, a verifica o socoteală”, inițial „a curăța copacii, via”), posibil și it. *contare*.

Fam.: **contant** adj. (înv.) „cu bani gheață” 1897 (I. Panțu, C. C.) < fr. [*argent*] *comptant*.

Dublet etim.: **cumpăta**. Cf. **aconț**, **computa**, **cont**¹, **contoar**¹, **contor**¹, **amputa**, **deputat**, **disputa**, **imputa**, **împuta**, **putativ**, **reputație**, **sconta**.

CONTACT s.n. „atingere; raport, legătură – contact” 1799 (Iorgovici, Obs. 227).

Fr. *contact*, lat. neol. *contactus* (< tema part. *contact-* a vb. *contingere* „a atinge, a veni în contact, a cuprinde” < *con-* + *tangere* „a atinge”).

Fam.: **contacta** vb. „a intra în legătură” 1969 (M. Simionescu, I. I, 561) < fr. *contacter* sau ← *contact*; **contactor** s.n. „întreprător care închide un circuit electric sub acțiunea unei comenzi la distanță, menținându-l deschis numai atâta timp cât e exercitată comanda” 1953 (DT) < fr. *contacteur*.

Cf. **atinge**, **contagiune**, **contiguu**, **contingent**, **tact**¹, **tangent**.

CONTADIN s.m. (ist.) „țăran (italian) – paysan (italien)” 1871 (Alecsandri, O. I, 391).

It. *contadino* (< *contado* „teritoriu rural în jurul unui oraș” < lat. târziu *comitatum* „comitat”, cu sonorizarea *-t-* > *-d-* specifică dialectelor italiene de nord).

Fam.: **contadină** s.f. 1871 (Alecsandri, O. I, 391).

Cf. **comis**¹, **comite**¹, **comitativ**, **comitivă**, **comiții**, **concomitent**, **conetabil**, **conte**, **comis**¹, **chimet**.

CONTAGIUNE s.f. „transmitere a unei boli infecțioase de la un individ la altul – contagion” 1799 (var. *contaghie*, Iorgovici, Obs. 227), var. *contagie*.

Lat. neol. *contagio*, *-onem* (propriu-zis „contact” < *contingere*/*contigi*/*contactum* „a atinge, a veni în atingere, a cuprinde” < *con-* + *tangere* „a atinge”, cu o variantă a radicalului în *-ā-*), fr. *contagion*. Var. *contaghie*, cu pronunțarea germ. a lat. *contagio*.

Fam.: **contagia** vb. (rar) „a (se) molipsi” 1825 (var. *contagi*, LB) < fr. *contagier*, it. *contagiare*; **contagios** adj. (despre boli) „care se transmite de la un individ la altul, molipsitor” 1799 (var. *contaghios*, Iorgovici, Obs. 227) < fr. *contagieux*, lat. neol. *contagiosus*; **contagiozitate** s.f. (rar) „caracter molipsitor al unei boli” 1879 (Eminescu, O. X, 176) < fr. *contagiosité*; **contagiu** s.n. „contagiune” 1816 (Maior, Învățătură, 12) < lat. neol. *contagium*; **infectocontagios** adj. „(despre boli) care se răspândește ușor” 1962 (DER s.v. *antrax*) ← *infect(a)* + *contagios*; **necontagios** adj. 1935 (Argetoianu, Î. Z. I) ← *contagios*.

Cf. **atinge**, **contact**, **contamina**, **contiguu**, **contingent**, **intact**, **integru**, **tact**¹, **tangent**.

CONTAINER (pronunțat și *containăr*, *conteinăr*) s.n. „recipient de mari dimensiuni, care servește la transport sau depozitare – conteneur, récipient de grandes dimensions” 1953 (DT).

Engl. *container* < *contain* „a conține” < v.fr. *contenir*, franco-normand *contener* (împr. din lat. *continēre* < *con-* + *tenēre* „a ține”).

Fam.: **containeriza** vb. „a introduce în container” 1976 (în forma *containerizare*, Scânteia, 2 oct., în DCR¹) < engl. *containerize* sau ← *container*; **minicontainer** s.n. „container de dimensiuni mici” 1988 (DEX-S) ← *mini-* + *container*; **portcontainer** s.n. „navă destinată transportului de containere” 1988 (DEX-S) < fr. *porte-container*; **transcontainer** s.n. „container de mari dimensiuni utilizat în transportul mărfurilor” 1974 (Scânteia, 24 mart., în DCR¹) < fr. *transcontainer*; **transcontaineriza** vb. „a transporta cu transcontainerul” 1976 (în forma *transconteninerizare*, Scânteia, 2 oct., în DCR¹) ← *transcontainer*, cf. și fr. *transcontainérisation*.

Cf. **conține**, **conteni**, **ține**, **content**, **conținune**¹, **continent**¹, **continentă**, **continuu**.

CONTAMINA vb. „a transmite o boală molipsitoare; (p. ext.) a influența; (lingv., refl.) a se influența reciproc – (se) contaminer” 1816 (Maior, Învățătură, 91).

Fr. *contaminer*, lat. neol. *contaminare*, inițial „a veni în contact”, de unde „a pângări, a mânji, a corupe” (probabil construit pe baza unui **tag(s)men* „atingere, contact” < *tag-*, radicalul verbului *tangere/tetigi/tactum* „a atinge”).

Fam.: **contaminabil** adj. „care poate fi contaminat” 1871 (LM) < fr. *contaminable*; **contaminant** adj. „care contaminează” 1871 (LM); **contaminație** s.f. (abstr.) 1865 (var. *contaminăciune*, Ghica, O. II, 115) < fr. *contamination*, lat. neol. *contaminatio*, *-onem*; var. *contaminăciune*, prin analogie cu formele moștenite în *-tionem* (cf. *rugăciune*); **decontamina** vb. „a curăța de substanțe radioactive” 1966 (DN²) < fr. *décontaminer*, engl. *decontaminate* sau ← *contamina*.

Cf. **contagiune**, **atinge**.

CONTĂȘ s.n. „(inv.) haină bărbătească lungă și îmblănită, purtată de domnitori și boieri; (Mold., Buc., Ban., Dobr.) haină bărbătească îmblănită – pelisse” 1572 (var. *chinteș*, DERS), var. (Ban.) *chentuș*, *chintuș*, (inv. Olt.) *conțeș*, (Mold.) *contoș*, *contuș*.

Cuvânt prezent în toate limbile învecinate, cu origine incertă, posibil pătruns prin filieră turcă (cf. tc. *kontoş*) din persană, cf. *κάνδυσ* „manta persană” (menționat de Xenofon), cf. Berneker, SEW I, 559, EWU, 816 (care întrevește și o explicație prin germ.: germ. medie de sus *gewant* > **kōnt* + suf. *-ōs*), Brückner, SEJP, BER II 599; în rom., împrumutat din magh. *köntös* (care explică formele cu *chi-/che-* și probabil și forma *conțeș*, Tamás, EW, 258–259), scr. *kontuș*; în Mold. și Buc., posibil și pol. *kontusz*. Compusul *contaș-baș* citat de DA după Ghica, Scris., se datorează unei lecțiuni greșite (decupare greșită a secvenței *la alaiuri și la ceremonii, protipendada și veliții purtau pe cap gugiuman de samur cu fundul de postav roșu; vara, feregea, și iarna, contoș; baș-boierul purta hanger la brâu*).

Fam.: **cinceșește** adv. (hapax Mândrescu, L. P., într-o poezie pop.: *și mi-și coașă cinceșește*, rimând cu *armenește*) 1892 ← *cinceșel* (← **chinteșel* ← *chinteș*), probabil creat din rațiuni prozodice DA; **clientuș** (acc. nec.) s.n. „contăș” 1910 (Molin, Gr. băn.) ← var. *chintuș*, prin hipercorectitudine (probabil la data în care se păstra în Banat grupul *cf*) S. Pușcariu, DR 4, 1924–1926, 1379; **contășel** s.n. (dim.) 1846 (Russo, S. 6); **conțeșat** adj. „îmbrăcat cu contăș” 1900 (Mat. folk. 7); **contoman** s.n. (Mold.) „haină bărbătească purtată de săteni, manta mare îmblănită” 1885 (H. III, 19) ← *contoș* (= *contăș*) + *suman* ȘDU⁸, CADE sau cu substit. finalei prin terminația expresivă *-(o)man* SCLR, CDER 2365 //

magh. *ködmön* N. Drăganu, DR 9, 1936–1938, 208; **contușerit** s.n. (Arad) „meșteșugul de a face cojoace fine” 1885 (H. XVIII, 75) ← *contuș* (= *contăș*), prin analogie cu *morărit*, *oierit* etc.; **cotoșma** vb. (rar) „a (se) îmbrăca cu multe haine, a (se) înfoli” 1893 (DDRF) ← *incotoșma*; **cotoșman** s.m. „motan mare, motan castrat; bucată mare (de mămăligă)” 1857 (Polizu, V.), var. *cotojman*, *cotoman* ← *contăș*, inițial însemnând „îmbrăcat în contăș, înfolit”, cu referire la blana zbârlită a motanului SDLR, CDER 2365, posibil reinterpretat ca derivat din *cotoi* CDER 2365; proveniența din *contăș* este susținută de verbul derivat *incotoșmăna* // ← **cotoșman* ← **cotoci* (= *cotoc*, *cotoi*) DA sau ← pl. *cotoci* al lui *cotoc* CDER 2497; derivat de la baza scr. și bg. *kot* „piscă”, scr. *koče* „pisoii” (< *kotū* + *-če*), cu sufixul *-man* întâlnit și în sloven *racman* „rățoi” (< *raca* „răță”), *purman* „curcan” (< *pura* „curcă”) Skok, *Revue des Études Slaves*, III, 1923, 66; cf. slav *kotū* „piscă” CDED II, 77, TDRG, CADE; **descotoșmăna** vb. „a dezbrăca de multe haine” 1920 (var. *descotoșmăni*, Rebreanu, I. 368) ← [*in*] *cotoșmăna*; **incotoșma** vb. „a (se) îmbrăca cu multe haine, a (se) înfoli” 1893 (DDRF), var. *incotoșma*, *incotoșna* ← *incotoșmăna*, der. regresiv; var. cu *-r-*, infl. de *incroșna* (= *incrosna*) „a înfoli” DA; **incotoșmăna** vb. „a (se) îmbrăca cu multe haine, a (se) înfoli” 1840 (Negruzzi, P. T. 243), var. *incotoșmăni* ← *cotoșman* sau **cotoșman* cu sensul „îmbrăcat în contăș” sau „contăș mare” (cf. *contoman*) SDLR, CDER 2365 // ← **incotoșma*, provenit, prin metateză, din rus. *kotomoč* < *kotomočka* „mică legătură în formă de raniță, purtată pe spate” DA; et. nec. DEX.

CONTE¹ s.m. „(ist., în Imperiul Roman târziu și Evul Mediu timpuriu) înalt funcționar în anturajul împăratului; (în feudalism) mare senior, conducător al unei provincii; nobil cu rang intermediar, între viconte și marchiz (în Occident) sau între baron și prinț (în Rusia) – comte” 1735 (Iorga, S. D. XIV, 341), var. *comte*, *cont²*.

Fr. *comte*, it. *conte* (< lat. *comes*, *-itis*, cu sensul inițial de „însoțitor”, formație cu prefixul *com-/con-* „împreună” de la verbul *eo*, *ire* „a merge”).

Fam.: **contat** s.n. (înv.) „teritoriul unui conte; titlul de conte” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *comté*, cu finala după etimonul său, lat. *comitatus*; **contesă** s.f. „soție sau fiică de conte” 1740 (Iorga, SBD, 106) < ngr. *κοντέσσα*, it. *contessa*, fr. *comtesse*; **conțesc** adj. (înv., rar) „de conte” 1870 (Costinescu, V.); **conție** s.f. (înv., rar) „rangul de conte” 1837 (var. *contie*, Negruzzi, M. T. 90); **viconte** s.m. „nobil cu grad inferior contelui și superior baronului” 1827 (var. *vicont*, Molière, Dandin, 19°), var. (înv.) *viceconte* < fr. *vicomte* (< lat. *uiccomes*, *-item* „locțiitor de conte” < *uice*, abl. al lui *uicis* „schimbare, ordine alternativă” + *comes*); var. *viceconte*, cu adaptarea etimologizantă a prefixului; **vicontesă** s.f. „soție sau fiică a unui viconte” 1837 (Hrisoverghi, A.) < fr. *vicomtesse*.

Cf. *comis¹*, *comite¹*, *comitatív*, *comitívă*, *comiții*, *concomitent*, *conetabil*, *contadin*, *chimet*.

CONTE² s.n. „creion gros cu mină din grafit, argilă și plumbagină, folosit în grafică – crayon Conté” 1962 (DER).

Fr. [*crayon*] *Conté*, tip de creion inventat în 1795 de Nicolas-Jacques Conté.

CONTEMPLA vb. „a privi ceva îndelung și cu admirație; a medita, a reflecta la ceva – contempler” 1844 (var. înv. *contâmpla*, Sion, C. M. 47).

Fr. *contempler* (împr. din lat.), posibil și lat. neol. *contemplari* (inițial „a privi cu atenție” < *templum* „parte delimitată a cerului în care se observau auspiciile”). Var. *contâmpla*, prin românizare.

Fam.: **contemplat** s.n. (rar, abstr.) 1936 (DA); **contemplativ** adj. „care contemplă, înclinat spre contemplare; care se limitează la contemplare, neglijând latura practică, activă” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 346) < fr. *contemplatif*; **contemplativitate** s.f. (abstr.) 1903 (Zamfirescu, O. V, 421) ← *contemplativ*; **contemplator**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care contemplă, care este cufundată în meditare, în visare” 1858 (Heliade-Rădulescu, Bibl. 122) < fr. *contempleteur*; **contemplație** s.f. (abstr.) 1825 (Várnay, F. M. II, 93), var. (înv.) *contemplațiune*, *contemplăciune* < fr. *contemplation*, lat. neol. *contemplatio*, *-onem*.

Cf. **tâmplă²**, **templu**, **întâmpla**.

CONTENCIOS adj., s.n. „(jur.) aflat în litigiu, ansamblu de chestiuni aflate în litigiu; (în sintagma ~ *administrativ*) organ de jurisdicție care se ocupă cu rezolvarea litigiilor dintre stat și persoanele fizice; (înv., de obicei în forma *contențios*) iubitor de dispute – *contentieux*” 1847 (var. *contențios*, Barițiu, C. IV, 288).

Fr. *contentieux* (împr. din lat. târziu *contentiosus* „certăreț; polemic” < *contentio* „încordare; conflict, dispută, rivalitate” < *contendere* „a (se) încorda, a se strădui, a cere cu stăruință, a se strădui să învingă, a rivaliza”, part. *contentus* < *con-* + *tendere* „a întinde”, din același radical ca și *tenere* „a ține”). Adaptarea fonetică în forma *-cios* se explică prin ezitarea între reflexele cu *-t-* și *-c-* ale etimoanelor franceze în *-tieux/-cieux* sau prin analogie cu reflexul moștenit din lat. *-tiosus* (*albicios*, *credincios*, *putincios*, *urâcios* etc.).

Fam.: **contențiune²** s.f. (rar) „dispută, conflict; (livr.) încordare” 1871 (LM) < fr. *contention*, lat. neol. *contentio*, *-onem*.

Cf. **ține**, **atent**, **destinde**, **extinde**, **intendent**, **intenție**, **întinde**, **ostentație**, **pretinde**, **teniune**, **tindă**, **tindeche**, **contențiune¹**, **ține**, **conteni**, **conține**.

CONTENI [ar. *acumtinare* „a înceta, a (se) opri; a (se) potoli; a adăposti, a primi, a întâmpina”, *acumtinire* „a (se) opri”, mr. *cuntinari*] vb. „a întrerupe, a înceta, a (se) opri, a (se) sfârși; (înv.) a ține în frâu, a (se) stăpîni, a potoli, a interzice; (înv.) a impune, a porunci – *cesser*, (s’)*arrêter*, *finir*; *dominer*, *dompter*; *empêcher*, *interdire*; *imposer*, *ordonner*” c. 1500 (var. *cuntini*, Psalt. Hur.), var. (Ban., Olt.) *contena*, *contina*, *contini*.

Lat. *continere* „a ține laolaltă, a ține bine, a păstra, a ține închis, a reține, a opri, a ține în frâu” (< *con-* + *tenere* „a ține”), trecut de timpuriu la conjugarea a IV-a, cu forme predominant slabe LB, LM, TDRG, CDDE, CADE, Capidan, Megl. III, DEX, DDM, posibil moștenit și în it. (Nocentini, VLI; Faré 2183b) // Lat. **cunctināre* < *cunctārī* „a întârzia, a ezita” + suf. iterativ *-inā(re)* S. Pușcariu, Conv. lit. XLII, 1908, 603, DR 1, 1920–1921, 226–230, Drăganu, DR 4, 1924–1926, 513, DA, REW 2391a, SDLR (greu de acceptat din motive semantice; obiecția lui Pușcariu că rezultatul așteptat al lui *continere* ar fi fost **cuținea* nu se susține: rezultatul fonetic regulat ar fi fost **cuntenea*, iar trecerea de la conjugarea a II-a la conjugarea a IV-a a s-a produs și în alte cazuri, cf. *cumpli* < *complere*, *luci* < *lucere*, *albi* < *albēre*, (*in*)*flori* < *florere*, *prânzi* < lat. pop. *prandire* < *prandere* etc.; forma **cuținea* presupune o refacere (neobligatorie) după verbul-bază *ține(a)*; formele dial. de conjugarea I se pot explica printr-o reîncadrare morfologică, probabil târzie, fiind absente din datoromâna veche, cf. Zamfir, Morf., I, 334–335); origine obscură, posibil contaminare între **cunctināre* și **contenuāre* (< *tenuāre* „a reduce, a micșora”) CDER 2355; ngr. *κοιταίνω* (< it. *contenere*) CDED II 651.

Fam.: mr. **ăncuntinat** adj. „neastâmpărat” 1902 (Papahagi, M², în DDM); **contenedlă** s.f. (abstr.) 1656 (Cateh. calv. 28); **conteni** s.n. „(înv.) oprire, ținare în loc,

interdicție; (Trans.) loc de pășune interzis, rezervat unui anumit soi de vite, (p. ext.) islaz” c.1500 (var. *continrit*, *cuntinrit*, Psalt. Hur.); **conținitor** adj. (înv.) „care oprește, ține în loc, (se) înfrânează” 1688 (Biblia); **conținitură** s.f. (înv.) „interdicție, oprire” 1551–1553 (Ev. sl.-rom.); mr. **cuntin** s.n. „astămpăr, încetare” 1928 (Capidan, Megl., II); **cunțir-imânt** s.n. (hapax Psalt. Hur.) „interdicție” c.1500; **înconțeni** vb. „a conțeni” 1613 (inf. lung *înconțenire*, Varlaam, Leastvița, 197*), var. *înconțina*; **neconțenire** s.f. „neîncetare” (adesea în sint. *cu* ~ „neîncetat, neconțenit”) 1813 (Doc. ec. I, 152); **neconțenit** adj., adv. „fără întrerupere, neîncetat” 1693 (Fiziologul, 98), var. *neconțenat*, *neconțenit*, *neconțenat*; **neconțin** adj., adv. (Olt., Mold., rar) „neconțenit” 1928 (Nicolăescu-Plopșor, Ce., apud SDLR), var. *neconțen*, (Mold.) *neconțin* ← *neconțenit*, prin trunchiere.

Dublet etim.: **conține**. Cf. **container**, **content**, **conțințiune**¹, **continent**¹, **conțință**, **conținuu**, **ține**, **abține**, **deține**, **întreține**, **menține**, **reține**, **susține**.

CONTENT adj. (înv.) „mulțumit, satisfăcut – content” 1717–1723 (Cantemir, Hr.), var. *contan*.

Lat. neol. *contentus*, inițial „limitându-se (la)”, part. perf. al lui *continere* „a ține laolaltă, a (se) menține (între niște limite)”. Var. ironică *contan* (Alecsandri, „Peatra din casă”) < fr. *content*.

Fam.: **conțință** s.f. (livr.) „mulțumire, satisfacție” 1871 (var. *conțințăune*, LM) < lat. *contentatio*; **conțințului** vb. (înv., rar) „a mulțumi” 1701 (FN 113, 148, în forma participială negativă *neconțințului*), var. *conțințelui* < it. *contentare*, lat. neol. *contentare*, încadrate în seria verbelor în *-ălui*; **conțințui** vb. refl. (înv., numai la Cantemir) „a se mulțumi” 1717–1723 (Cantemir, Hr.) ← *content* + *-ui*, după lat. med. *contentare*, it. *contentare*; **esconțințăune** s.f. „despăgubire” 1868 (Barcianu, V.) < lat. neol. *excontentatio*, *-onem* ° (mai puțin probabil ← *escontenta*, cum propune DLR); **exconțința** vb. (înv., Trans.) „a acorda o despăgubire” 1844 (Barițiu, C. IV, 196), var. *esconțința* < lat. neol. *excontentare* ° // cf. *esconta* DLR; **exconțințelui** vb. (înv., Trans.) „a acorda o despăgubire” 1806 (Iorga, S. D. XII), var. *esconțințelui* < lat. neol. *excontentare*, încadrat în seria verbelor în *-elui* ° // ← *esconțința* DLR; **malconținț** adj. (înv.) „nemulțumit” 1847 (FM, 542) < fr. *malcontent* (< *mal* „rău” + *content*).

Cf. **conțeni**, **container**, **conțințiune**¹, **continent**¹, **conțință**, **conținuu**, **conține**.

CONȚINȚIUNE¹ s.f. (med.) „menținere a unui organ sau a unei articulații într-o anumită poziție – contention” 1961 (DN¹).

Fr. *contention* „tensiune, dispută; (med.) imobilizare” (împr. din lat. *contentio* < *contendere*, supin *contentum*, cf. *conțințiune*² s.v. *contencios*), cu sensul medical apărut prin asociere cu verbul *conținir* „a ține laolaltă” (< lat. *continere*, supin *contentum*).

Fam.: **conțințiv** adj. „care menține poziția corectă a unui organ vătămat” 1939 (SDLR) < fr. *contentif*.

Cf. **contencios**, **conțeni**, **container**, **content**, **continent**¹, **conțință**, **conținuu**, **conține**.

CONTESTA vb. „a nu recunoaște dreptul sau valoarea cuiva sau a ceva – conteste” 1841 (Negruzzi, O. I, 247).

Fr. *contester*, împr. din lat. *contestari* „a chema ca martor, a intenta un proces producând martori” < *con-* + *testari* „a chema ca martor; a depune mărturie” < *testis* „martor” (< **tri-st-i/o-*, confirmat de forme italice, construit pe radicalul numeralului *trēs* „trei”, desemnând un „al treilea” față de cele două părți implicate într-un proces).

Fam.: **contest** s.n. (rar, înv.) „dispută, contestare” 1939 (SDLR) < fr. *conteste*; **contestabil** adj. „care poate fi contestat, puțin credibil” 1848 (Negulici, V.) < fr. *contestable*; **contestant** adj., s.m. (în v.; jur.) „(persoană) care face o contestație” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *contestant*; **contestatar**, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care contestă, care are o atitudine de împotrivire și de refuz” 1968 (V. rom. XII, 97) < fr. *contestataire*; **contestator**, -toare adj., s.m., s.f. (în v.) „(persoană) care contestă, care face o contestație” 1879 (Eminescu, O. X, 352) ← *contesta* sau fr. *contestateur*; **contestație** s.f. „(în v.) ceartă, dezbateri; (jur.) cale de atac prin opoziție la executarea unei hotărâri (judecătorești); plângere adresată unui organ administrativ ierarhic superior împotriva unor acte considerate ilegale” c.1800 (Micu, Prax. 14^f, 16^v), var. (în v.) *contestăciune*, *contestațiune* < lat. neol. *contestatio*, fr. *contestation*; **contestelui** vb. (în v.) „a contesta”, c.1800 (Micu, Prax. 16^v) < lat. neol. *contestari*, adaptat la verbele în -ă*lui*; **incontestabil** adj. „care nu poate fi contestat, care nu poate fi pus la îndoială”, (adverbial) „fără îndoială, indiscutabil” 1846 (Laurian, F. 7, 25, 57) < fr. *incontestable*; **incontestabilitate** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *incontestabilité*; **incontestat** adj. (rar) „necontestat” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *incontesté*; **necontestabil** adj. (rar) „incontestabil” 1848 (Negulici, V.) ← *contestabil*, după fr. *incontestable*; **necontestabilitate** s.f. (abstr., rar) 1848 (Negulici, V.) ← *necontestabil*; **necontestat** adj. „care nu este (sau nu poate fi) contestat; evident” 1855 (A. Russo, Rom. lit. 226) ← *contestat*, după fr. *incontesté*.

Cf. **atesta**, **detesta**, **protesta**, **test**, **testament**, **testimoniu**.

CONT/GUU adj. „care se atinge de altceva, adiacent, aflat în imediata vecinătate – contigu” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 347).

Fr. *contigu*, lat. neol. *contiguus* (< *con-* + *-tag-*, radicalul vb. *tangere/tetigi/tactus* „a atinge”).

Fam.: **contiguitate** s.f. (abstr.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 347) < fr. *contiguïté*.

Cf. **atinge**, **contact**, **contagiune**, **contingent**, **tact**¹, **tangent**.

CONTINAȚIE s.f. (Trans., în v.) „etaj, clădire cu etaj – étage, bâtiment qui a un étage” 1788 (var. *condignație*, Piuriu-Molnar, D. 372), var. *contignație*, *contignațiune*.

Magh. *kontignáció* (< lat. *contignatio*, -*onem* „schelă, căpriori; etaj” < *contignare* „a acoperi cu traverse, a podi” < *con-* + *tignum* „lemn de construcție, grindă”).

CONTINENT¹ s.n. „întindere vastă de uscat, mărginită, total sau parțial, de mări și de oceane – continent, terre ferme” 1829 (AR).

Fr. *continent*, lat. neol. *continens*, -*entem* [*terra*], propriu-zis „care se menține laolaltă, continuu”, part. prez. al verbului *continēre* < *con-* + *tenēre* „a ține”.

Fam.: **continental** adj. „care ține de un continent” 1829 (AR) < fr. *continental*;

epicontinental adj. (despre formațiuni sedimentare, mări etc.) „situat deasupra platformei continentale” 1950 (LTR¹) < fr. *épicontinental* (< *épi-* < gr. *ἐπι-* „peste, pe” + *continental*);

intercontinental adj. „care se află sau are loc între două sau mai multe continente” 1926 (Teodoreanu, M. II) < fr. *intercontinental*;

intracontinental adj. „situat în interiorul unui continent” 1978 (DN³) < fr. *intracontinental*;

transcontinental adj. „care traversează un continent” 1904 (Mehedinți, O. A. 198) < fr. *transcontinental*.

Cf. **conține**, **conteni**, **ține**, **container**, **content**, **conținune**¹, **conțință**, **conținuu**.

CONTINENȚĂ s.f. „înfrânare, cumpătare, autocontrol – continence” 1682 (var. *conțință*, Dosoftei, V. S. nov. 137^f), var. (înv.) *contenență*, *conțință*.

Lat. neol. *continentia* (< *continens*, *-ntem* „reținut, cumpătat”, part. prez. al vb. *continere* „a ține laolaltă, a ține bine, a reține” < *con-* + *tenere* „a ține”), fr. *continence*.

Fam.: **continent**² adj. (rar) „abstinent, cast” 1871 (LM) < fr. *continent*; lat. neol. *continens*, *-entem*; **incontinent** adj. „lipsit de moderație, care nu se stăpânește; care nu-și poate controla eliminarea urinei sau a materiilor fecale” 1871 (LM) < fr. *incontinent*, lat. neol. *incontinens*, *-entem*; **incontinență** s.f. „neputință de a se stăpâni; eliminare involuntară a urinei sau a materiilor fecale” 1871 (LM) < fr. *incontinence*, lat. neol. *incontinentia*.

Cf. **conține**, **conteni**, **ține**, **container**, **content**, **conținune**¹, **continent**¹, **continuu**.

CONTINGENT „(s.n.) totalitatea cetățenilor născuți în același an și luați în evidența comisarierilor militare; (p. ext.) grup de oameni având o compoziție omogenă; cantitate maximă de mărfuri care poate fi importată sau exportată într-o anumită perioadă; (înv.) contribuție; (adj., s.n., fil.) care nu are loc în mod necesar, accidental – contingent” 1799 (var. *continghente*, s.n.sg., Iorgovici, Obs. 71), var. *contigent*, *contingente*, *continghent*, *contingint*.

Fr. *contingent*, împr. din lat. *contingens* „care îi revine cuiva; accidental” (part. prez. al vb. *contingere* „a atinge; (impers.) a i se întâmpla, a-i reveni” < *con-* + *tangere* „a atinge”), de unde „parte datorată de o persoană sau o colectivitate, contribuție”, ulterior, prin specializare, „număr de soldați cu care trebuie să contribuie o unitate teritorială”. Var. *continghent(e)* < germ. *Kontingent* (< fr.), cu *-e* după lat. *contingens*, *-entem*. Var. *contingint*, prin românizare parțială.

Fam.: **contingenta** vb. „a stabili limitele cantitative ori valorice ale importului sau ale exportului” 1936 (DA) < fr. *contingenter*; **contingență** s.f. „(fil.) posibilitatea ca un lucru să se întâmple sau nu; relație accidentală între fenomene; (geom.) întâlnire a unei linii drepte cu o curbă” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D. 369) < fr. *contingence*, împr. din lat. *contingentia*.

Cf. **atinge**, **contact**, **contagiune**, **contiguu**, **tact**¹, **tangent**.

CONTINUU adj., adv. „neîntrerupt, care se prelungește fără pauză – continuu” 1816 (Maior, Învățătură, 81), var. (înv.) *contin*.

Lat. neol. *continuus* (< *continere* „a ține laolaltă” < *con-* + *tenere* „a ține”), fr. *continuu*.

Fam.: **continua** vb. „a nu înceta, a prelungi o activitate” 1794 (Calendariu) < lat. neol. *continuaire*, fr. *continuer*; **continual** adj. (înv.) „continuu” 1855 (Calendar, 154) < fr. *continuel*; **continualnic** adj. (înv., Trans., rar) „continuu” 1813 (Manifest, 18) < germ. *kontinuell* (< fr. *continuel*), adaptat după derivatele în *-alnic*; **continuativ** adj., adv. „(care se petrece) în mod continuu; (gram.) care exprimă continuitatea” 1900 (G. Crețu, în Mardarie, L.) < fr. *continuatif*; **continuator**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care continuă un lucru sau o acțiune începută de altul” 1812 (Șincai, Hr. III, 27), var. *continuator* ← *continua*; **continuație** s.f. (înv.) „continuaire, continuitate” 1717–1723 (Cantemir, Hr.), var. *continuațiune*, *continuațiune* < lat. neol. *continuatio*, fr. *continuation*; **continuitate** s.f. (abstr.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *continuité*, lat. neol. *continuitas*, *-atem*; **continuum** s.n. „entitate neîntreruptă, care se poate divide la nesfârșit; (mat.) mulțime închisă și conexă” 1924 (M. Ralea, „Formarea ideii de personalitate”, în S. VI, 79) <

lat. neol. *continuum*, fr. *continuum*; **discontinua** vb. (înv.) „a întrerupe” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *discontinuer*; **discontinuație** s.f. (înv.) „întrerupere” 1870 (Costinescu, V.), var. *discontinuațiune* < fr. *discontinuation*; **discontinuișt** adj. (rar, fil.) „adept al discontinuității” 1946 (Ralea, E. O., 13) < fr. *discontinuiște* ° sau ← *discontinuu* DLR; **discontinuu** adj. „lipsit de continuitate, intermitent” 1897 (Hamangiu, C. C. 468) < fr. *discontinuu* (< lat. med. *discontinuus*), adaptat după *continuu*; **discontinuitate** s.f. „lipsă de continuitate, intermitență” 1846 (Laurian, F.) < fr. *discontinuité*; **încontinuu** adv. „fără încetare” 1939 (var. *incontinuu*, SDLR) ← *în* + *continuu*, var. *incontinuu*, prin analogie cu formele prefixate cu *in-/în-*; **necontinuu** adj. „întrerupt” 1936 (DA).

Cf. **conteni**, **conține**, **container**, **content**, **conținut**, **conținut**, **continent**, **continentă**, **ține**, **abține**, **deține**, **întreține**, **menține**, **reține**, **susține**.

CONTOAR¹ s.n. (înv.) „masă pe care un negustor numără banii, teighea; birou al unei bănci sau al unei administrații publice; agenție comercială într-un stat străin – comptoir” 1829 (var. *cantoră*², AR), var. (înv., Brașov) *cantor*³, *comptoar*, *comptuar*, *contor*², *contoră*, *contuar*.

Fr. *comptoir* (< *compter* „a socoti” < lat. *computāre* < *con-* + *putāre* „a curăța (arborii); a pune în ordine; a calcula, a evalua, a se gândi”). Var. *contor*² < germ. *Kontor*. Var. *cantoră*², *cantor*³, *contoră* < rus. *kontora*.

Fam.: **contoraș** s.n. (dim.) 1889 (Sevastos, N.).

Cf. **computa**, **cont**¹, **conta**, **contor**¹, **cumpăt**, **acont**, **amputa**, **deputat**, **disputa**, **imputa**, **împuta**, **putativ**, **reputație**, **sconta**.

CONTONDENT adj. „care rănește sau strivește țesuturile fără să taie sau să străpungă – contondant” 1903 (TDRG¹), var. (înv.) *contudent*.

Fr. *contondant*, part. prez. al vb. *contondre*, împr. din lat. *contundere* „a zdrobi, a strivi” (< *con-* + *tundere* „a lovi, a izbi, a pisa, a fărâma”).

Fam.: **contondență** s.f. „caracter contondent; lovire, rănire cu un obiect contondent” 1930 (Curentul) < fr. *contondance* sau ← *contond[ent]*.

Cf. **contuzie**.

CONTOPI vb. „a (se) amesteca cu ceva, formând un singur tot – fusionner, (se) mêler, confondre” c.1832 (I. Goleșcu, Cond.).

Con- + *topi*, după lat. *confundere* (< *con-* + *fundere* „a topi”), fr. *confondre*, cf. și germ. *zusammenschmelzen*.

Cf. **topi**, **confunda**.

CONTOR¹ s.n. „aparat care măsoară consumul de apă, energie electrică sau gaze, pe o anumită perioadă – compteur” 1924 (Resmeriță, D.), var. *contoar*².

Fr. *compteur* (< *compter* „a calcula” < lat. *computāre* < *con-* + *putāre* „a estima, a calcula, a verifica o socoteală”, inițial „a curăța copacii, via”). Var. *contoar*², prin confuzie cu *contoar*¹ (< fr. *comptoir*).

Fam.: **contoriza** vb. „a înregistra prin contor, a ține evidența unui consum, (fig.) a număra (greșeli etc.)” 1972 (forma *contorizare*, RL 15 febr., în DCR¹).

Cf. **acont**, **computa**, **cont**¹, **conta**, **contoar**¹, **cumpăt**, **amputa**, **deputat**, **disputa**, **imputa**, **împuta**, **putativ**, **reputație**, **sconta**.

CONTORSIUNE s.f. „(anat.) contracție violentă și involuntară a mușchilor; strâmbătură, schimonoseală, zvârcolire – contorsion” 1841 (var. *contorsie*, Barițiu, C. I, 29).

Fr. *contorsion*, lat. neol. *contorsio*, -onem (< *contorquere* „a răsuci” < *con-* + *torquere* „a suci, a răsuci, a învârti”).

Fam.: **contorsiona** vb. „a (se) contracta violent, a (se) strâmba” 1928 (Sadoveanu, Î. A.) < fr. *contorsionner*; **contorsionist**, -ă s.m., s.f., adj. „gimnast de circ care își răsucește corpul în moduri neobișnuite” 1965 (C. Chiriță, Cir. III) < fr. *contorsionniste*.

Cf. **întoarce**, **distorsiune**, **extorcare**, **storce**, **toarce**, **toartă**, **torsadă**, **torticolis**, **tortură**, **torsiune**, **turmenta**.

CONTRA¹ prep., adv. „în schimb(ul), pentru; în direcție opusă, în fața; împotriva – contre” 1812 (loc. adv. *în contră*, Maior, Ist. 271; atestarea 1776 din TDRG² este o interpretare eronată a lui *contrăbontră* = *contrabandă*), var. (înv.) *condra*¹.

Lat. neol. *contra* (derivat de la radicalul **con-* din preverbul *con-* și prepoziția *cum*). Var. *condra* < ngr. *κόντρα* (< it. *contra* < lat.).

Fam.: **contră**² vb. „(fam.) a contrazice, a nega; (spec., la jocul de cărți, la box, scrimă, lupte, judo etc.) a da o contră” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M. 99), var. (înv., Mold.) *condra*² „a se certa” < fr. *contrer*; var. *condra*, după *condra* (= *contra*); **contră** s.f. „ceartă, împotrivire; lovitură promptă de răspuns a unui sportiv la un atac lansat de adversarul său (la box, scrimă, judo etc.)” 1825 (var. *coantră*, LB), var. (înv.) *coandă*, *condă* < fr. *contre*; var. *condă*, *coandă* < ngr. *κόντρα*; **încontra** vb. refl. „a se certa, a se contrazice” 1916 (Pamfile, Mit. – Dușm.).

Dublet etim.: **către**. Cf. **contrar**, **contrast**, **country**, **cu**.

CONTRABANDĂ s.f. „trecere clandestină peste graniță a unor mărfuri interzise sau sustrate de la plata taxelor vamale; (Mehed., înv., în expr. *de cotroboantă*) pe grabă – contrebände; (vieilli, dans l’expression de *cotroboantă*) en hâte” 1735 (var. *contraband*¹ s.n., Iorga, S. D. V, 151), var. (înv.) *contrabando*, *contrabanta*, *contrăbandă*, *contrebândă*, *controbant*² s.n., *controbond*¹ s.n. (și „joc de cărți între copii”), *controbont* s.n., *controbont* s.n., *cotroboantă*, *cotrobond* s.n. „joc de cărți între copii”, *cotrobont* s.n., *cotrobont* s.n. „joc de cărți între copii”.

It. *contrabbando* (< *contra-* + *bando* „decret, ordin” < got. *bandwo* „semn”, lat. med. *bandum*, cu sensul „decret, proclamație” după francicul **ban*), fr. *contrebände* (< it.).

Fam.: **contrabanda** vb. (înv.) „a face contrabandă” 1857 (Polizu, V.); **contrabandier** s.m. (înv.) „persoană care face contrabandă” 1833 (Buletin, F. 123) < fr. *contrebandier*; **contrabandist** s.m. „persoană care face contrabandă” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 351); **controbant**¹ s.m. (înv.) „persoană care face contrabandă” 1818 (Petrovici, Ped.), var. *contraband*², *contrăbant*, *controbond*².

Cf. **abandona**, **bandă**¹, **bandieră**, **contra**¹.

CONTRACARA vb. „a împiedica, a zădărnici planurile, intențiile cuiva – contrecarrer” 1914 (V. rom. II, 184).

Fr. *contrecarrer* (< *contrecarre* „obstrucție, rezistență” < *contre-* „contra” + *carre* „față pătrată a unui obiect, unghi, muchie” < *carrer* „a da o formă pătrată, a tăia făcând o secțiune pătrată” < lat. *quadrare* < *quadrus* „pătrat”).

Cf. **cadran**, **cadril**¹, **cadrilat**, **cadru**, **carantină**, **careu**, **carieră**², **carilon**, **carou**, **carură**, **codrant**, **codru**, **cvadrant**, **cvadri**-, **cvadruplu**, **păresimi**, **pătrat**, **patru**, **contra**¹.

CONTRACIVADIERĂ s.f. (mar.) „pânză pătrată așezată sub bompres – contre-civadiere” 1966 (DN²).

Fr. *contre-civadiere* < *contre-* „contra” + *civadiere* „pânză pătrată suspendată sub bompres” < occ. *civadiero*, inițial „câmp de ovăz”, probabil și „sac în care se transportă furaje” < *civado* „ovăz”, substantivizare a part. trecut al vb. lat. *cibāre* < *cibus* „hrană”.

Cf. **cib¹**, **contra¹**.

CONTRACT s.n. „acord încheiat între două sau mai multe persoane fizice sau juridice, din care decurg anumite drepturi și obligații – contract” 1758 (Iorga, S. D. XII, 69–70), var. (înv.) *condrat*, *contrat*, *contrătuș*, *contractuș*.

Lat. neol. *contractus* „strângere; angajare a unei afaceri, contract” (< *contrahere* „a aduna, a strânge; a angaja afaceri, a avea de-a face cu” < *con-* + *trahere* „a trage”) SDLR, CDER 2360 (posibil), DÎLR, DEX, TDRG², germ. *Kontrakt* DÎLR, TDRG² // Fr. *contrat* DA, CADE, CDER 2360 (posibil, cu infl. lui *act*).

Var. *condrat* < ngr. *κοντράτο* (< it. *contratto*). Var. *contractuș*, cu pronunția magh. a lat. *contractus*. Var. *contrat* < fr. *contrat*.

Fam.: **condrăcher(iu)** s.m. (înv.) „cel care face contract în numele satului cu boierul” 1893 (Șez. II, 224) ← *condrat* (= *contract*); **contracciu** s.m. (înv.) „contractant” 1826 (Golescu, Î.); **contracta²** vb. „a încheia un contract; a lua o boală” 1829 (Poteca, F.) < fr. *contracter*; **contractant**, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană fizică sau juridică) care încheie un contract, persoană care oferă servicii, pe baza unui contract” 1829 (AR, 40), var. (înv.) *contractante* < fr. *contractant*; **contractier** s.m. „persoană care încheie un contract” 1818 (Act. Bas.), probabil rus. *kontraktër*; **contractor²**, -oare adj., s.m., s.f. „(persoană) care contractează; persoană care oferă servicii, pe baza unui contract” 1813 (Doc. Orh., 463) < germ. *Kontraktor*, posibil și rus. *kontraktor*, ulterior engl. *contractor* ° // fr. *contracteur* DEX (dar acest cuvânt fr. este un anglicism recent); **contractual** adj. „privitor la un contract; prevăzut în contract” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *contractuel*; **contractualicesc** adj. „contractual” 1819 (Mil. Instr. 55) < lat. neol. *contractualis*, încadrat în clasa derivatelor în -icesc; **contractualism** s.n. „doctrină socială, politică și juridică, apărută în sec. XVII, fondată pe principiul contractului social” 1921 (Ralea, S. III, 100) < fr. *contractualisme* ° // ← *contractual* DEX; **contractualist**, -ă adj., s.m., s.f. „(adept) al contractualismului” 1942 (Vulcănescu, D. R. I, 142) < fr. *contractualiste* ° sau ← *contractualism*, cu substit. sufixului DEX; **contrăctui** vb. (înv.) „a încheia un contract” 1830 (AR, 368) ← *contract*, după fr. *contracter*; **contrăctuiitor** s.m., adj. (înv.) „(cel) care încheie un contract” 1829 (AR, 207, 210), var. *contractuitor* ← *contrăctui*; **precontract** s.n. „contract prealabil” 1967 (I. B., în DCR³) < *pre-* + *contract*, după fr. *avant-contrat*; **precontractual** adj. „care precedă încheierea unui contract” 1964 (DER II) ← *precontract*; **subcontract** s.n. „contract secundar” 1994 (D. econ. p.) < engl. *subcontract*; **subcontracta** vb. „a încheia un subcontract” 1994 (D. econ. p.) ← *subcontract* sau engl. *subcontract*; **subcontractant** adj., s.m. „care încheie un subcontract” 1985 (RL) ← *sub-* + *contractant*, după fr. *sous-contractant*.

Cf. **trage**, **abstrage**, **atrage**, **contrage**, **contracta¹**, **detracta**, **distra**, **distrage**, **extrage**, **retrage**, **sustrage**, **tract**, **tracta**, **trata**.

CONTRACTA¹ vb. refl. (fiz., despre corpuri; biol., despre mușchi) „a-și micșora dimensiunile – se contracter” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 188).

Fr. *contracter*, derivat pe baza lat. *contractus* „strâns laolaltă”, part. vb. *contrahere* „a strânge laolaltă” < *con-* + *trahere* „a trage”.

Fam.: **contractabil** adj. „care se poate contracta” 1951 (LTR¹ III, 327); **contractibil** adj. „care se poate contracta” 1958 (DLRM) < fr. *contractible*; **contractibilitate** s.f. „proprietate a unor țesuturi animale, cu precădere a celor musculare, de a se contracta la impulsul unor stimuli” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *contractibilité*; **contractil** adj. (med.) „contractabil” 1861 (Barasch, B. 239) < fr. *contractile*; **contractilitate** s.f. „contractibilitate” 1846 (Episcopescu, Practica, 96) < fr. *contractilité*; **contractor**¹ adj., s.m. (despre mușchi, nervi) „care se contractă” 1871 (LM) < lat. neol. *contractorius* sau ← *contracta*; **contractură** s.f. „contractie musculară involuntară și persistentă, rigiditate musculară” 1853 (Descr. ape. 7) < germ. *Kontraktur*, fr. *contracture*; **contractie** s.f. „strângere tare și instantanee a mușchilor; scăderea volumului unui corp; reducere a două vocale sau silabe într-una singură” 1825 (Teodori, A.), var. (înv.) *contractiune* < fr. *contraction*, lat. neol. *contractio*, -*onem*; **decontracta** vb. refl. „(despre mușchi) a-și reveni în poziție relaxată după o contractie; (despre oameni) a se destinde” 1964 (ABC săn. 46) < fr. *décontracter*; **decontractura** vb. (despre mușchi) „a se decontracta” 1978 (DN³) < fr. *décontracturer*; **decontracturant** s.n., adj. „(metodă, medicament) care decontractează” 1978 (DN³) < fr. *décontracturant*; **decontractie** s.f. „relaxare (a unui mușchi)” 1978 (DN³) < fr. *décontraction*; **termocontractabil** adj. (despre materiale plastice) „care se contractă la căldură” 1988 (DEX-S) ← *thermo-* + *contractabil*.

Cf. **trage**, **abstrage**, **atrage**, **contrage**, **contract**, **detracta**, **distra**, **distrage**, **extrage**, **retrage**, **sustrage**, **tract**, **tracta**, **trata**, **contra**¹.

CONTRAFACE vb. „a reproduce un document, un obiect, un preparat original în scop fraudulos, dându-l drept autentic – contrefaire” c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Rom. *contra-* + *face*, după fr. *contrefaire*.

Fam.: **contrafacțiune** s.f. (înv., abstr.) 1870 (Costinescu, V.) < fr. *contrefaction*.

Cf. **contra**¹, **face**.

CONTRAGE vb. refl. „(despre două vocale învecinate) a se contopi formând, de obicei, o vocală lungă sau un diftong; (înv.) a forma un cuvânt prin combinarea a două cuvinte – (se) *contracter*” 1812 (Șincai, Hr. I, 225, despre două etnonime).

Lat. neol. *contrahere* „a strânge laolaltă, a reuni, a restrânge” (< *con-* + *trahere* „a trage”), fr. *contraire*, refăcute după *trage*.

Cf. **contract**, **contracta**¹, **trage**, **abstrage**, **atrage**, **detracta**, **distra**, **distrage**, **extrage**, **retrage**, **sustrage**, **tract**, **tracta**, **trata**.

CONTRAMANDA vb. „a revoca un ordin, o dispoziție, a renunța la o comandă, la un plan, un proiect, o vizită – *décomander*, *contremander*” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *contremander* (< *contre-* + *mander* „a anunța printr-un mesager, a trimite după, a convoca, a da o dispoziție” < lat. *mandāre* „a încredința, a da o însărcinare” < *manus* + *-dō* „a pune în mâna cuiva”).

Cf. **mandat**, **mână**, **comanda**, **comânda**¹, **comandită**, **comodor**, **recomanda**, **contra**¹, ar. **dimândare**.

CONTRAPUNCT s. sg. tantum (muz.) „tehnică în compoziția muzicală, constând în suprapunerea a două sau a mai multe linii melodice – *contrepoint*” 1862 (Antonescu, D.).

Germ. *Kontrapunkt* (< lat. med. *contrapunctum* < *punctum contra punctum* „notă marcată în dreptul alteia”; *punctum* „întepătură, gaură mică, pată mică, punct” < part. perf. al vb. *pungere* „a împunge, a înțepa”), it. *contrappunto*, posibil și fr. *contrepoint*, adaptat după *punct*.

Fam.: **contrapuncta** vb. (rar) „a folosi tehnica contrapunctului; (fig.) a construi pe mai multe planuri paralele situații, imagini corespondente” 1933 (Vulcănescu, „Jean Cocteau și zădărniciile virtuozității”, în D. R. II); **contrapunctic** adj. „care folosește contrapunctul” 1946 (C. Delavrancea, A. 162); **contrapunctist** s.m. „muzician care aplică regulile contrapunctului în compozițiile sale” 1871 (LM) < fr. *contrepointiste*, adaptat după *contrapunct*, germ. *Kontrapunktist*.

Cf. **contra**¹, **punct**, **împunge**, **puncție**, **poantă**, **ponta**^{1,3}, **pointillism**.

CONTRAR adj., prep., s.n. „opus, potrivit; (ca s., mai ales în forma *contrariu*) noțiune, obiect, fapt opus altuia – contraire” 1816 (var. *contrariu*, Maior, Învățătură).

Lat. neol. *contrarius* (< *contra* „împotriva”), fr. *contraire*.

Fam.: **contraria** vb. „a surprinde pe cineva în mod neplăcut; (înv.) a se opune prin vorbe sau fapte cuiva” 1851 (Stamati, D.) < fr. *contrarier*; **contrariant** adj. (livr.) „care este de natură să contrarieze, căruia îi place să contrarieze pe cineva, supărător” 1871 (LM) < fr. *contrariant*; **contrarietate** s.f. „surpriză neplăcută; nemulțumire provocată de o împotrivire, de o contradicție; raport logic între două noțiuni sau propoziții care se exclud reciproc, dar care pot fi negate simultan” 1848 (Negulici, V.) < fr. *contrariété*, împr. din lat. târzie *contrarietas*, -*etatem* „opoziție, contrast”; **subcontrarietate** s.f. (log.) „raport între judecata particular-afirmativă și judecata particular-negativă, caracterizat prin faptul că nu pot fi ambele false, dar pot fi ambele adevărate în același timp și sub același raport” 1876 (Măiorescu, L. 59) ← *contrarietate*, după fr. *sous-contrariété*.

Cf. **contra**¹, **către**.

CONTRAST s.n. „deosebire mare între două sau mai multe lucruri alăturate sau comparate – contraste” 1800 (Piuriu-Molnar, I.).

Fr. *contraste* (< it. *contrasto* < *contrastare* < lat. pop. **contrāstāre* „a se opune” < *contrā* „împotrivă, contra” + *stāre* „a sta”).

Fam.: **contrastă** vb. „a se deosebi puternic” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *contraster*; **contrastant** adj. „care contrastează” 1871 (LM) < fr. *contrastant*; **contrastiv** adj. (lingv.) „care presupune existența unui contrast, care marchează un contrast; care studiază mai multe limbi sau fapte de limbă prin contrast” 1964 (A. Avram, SCL, 15) < engl. *contrastive*.

Cf. **contra**¹, **către**, **sta**.

CONTRAT/IP s.n. „copie negativă a unui film, folosită pentru obținerea unui număr mare de copii pozitive – contretipe” 1955 (LTR¹ VII, 673).

Fr. *contretipe* (< *contre-* + *-type* „imprimare, reproducere fotografică” < gr. *τύπος* „marcă, amprentă”).

Fam.: **contratipare** s.f. „obținere de contratipuri” 1959 (LTR²) < fr. *contretypage*, cu echivalarea sufixului; **contratipie** s.f. „rețușare fotografică făcută pe un negativ intermediar, când negativul principal este foarte prețios și nu poate fi refăcut” 1959 (LTR²) < *contra-* + *-tipie* (< fr. *-typie* < *-type* < gr. *τύπος* „marcă, amprentă”) ° sau fr. *contretypie* (rar) DEX.

Cf. **contra**¹, **către**, **tip**, **tipar**.

CONTRAVENI vb. „a se abate de la o regulă, o normă, un principiu – contrevenir” 1871 (LM).

Fr. *contrevenir* (impr. din lat. jur. *contrauenire* „a acționa contra” < *contra* „împotrivă” + *uenire* „a veni”).

Fam.: **contravenient**, -ă adj., s.m., s.f. „care încalcă legi” 1876 (Măiorescu, D. I, 397) < germ. *Kontravenient*, lat. neol. *contraueniens*, -tem, part. prez. al vb. *contrauenire*; **contravenție** s.f. „abatere de la lege” 1858 (var. *contravențiune*, Regl. telegr. 29) < fr. *contravention*; **contravențional** adj. „privitor la o contravenție” 1978 (DN³) ← *contravenție* sau fr. *contraventionnel*.

Cf. **contra**¹, **către**, **veni**, **advent**, **conveni**, **convent**, **cuvânt**, **deveni**, **invenție**, **preveni**, **proveni**, **surveni**, **viitor**.

CONTRAZICE vb. „a susține contrariul celor spuse de cineva, a nega; a fi în opoziție, a fi incompatibil cu ceva; a nu fi de acord – contredire” 1812 (Șincai, Hr. III, 248).

Fr. *contredire*, lat. neol. *contradicere* (< *contra-* „împotriva” + *dicere* „a zice”), românzate după *zice*.

Fam.: **contradictoare** s.f. (înv., rar) 1936 (DA) ← *contradictor*; **contradictor**¹ s.m. (înv., rar) „persoană care contrazice pe cineva, care se opune cuiva” 1812 (Șincai, Hr. I, 450) < lat. neol. *contradictor*; **contradictorialitate** s.f. (jur.) „principiu fundamental al dreptului procesual, în temeiul căruia fiecare parte dintr-un proces este îndreptățită să i se comunice toate actele părții adverse și să discute în contradictoriu problemele care interesează soluționarea pricinii” 1962 (DER) ← *contradictoriu*, prin analogie cu derivatele în -itate de la adjectivele în -al; **contradictoriu** adj. „care (se) contrazice, care (se) opune total unei afirmații” 1848 (Negulici, V.), var. *contradictor*² < lat. neol. *contradictorius*, fr. *contradictoire*; **contradicție** s.f. „raport între lucruri care se exclud reciproc, incompatibilitate; nepotrivire (de idei, de sentimente sau de fapte); contrazicere” 1802 (Micu, St. 110), var. (înv.) *contradicțiune* < lat. neol. *contradictio*, -onem, fr. *contradiction*; **contrazicător**, -toare adj., s.m., s.f. „care contrazice; căruia îi place să contrazică” 1812 (Maior, S. II, 230); **noncontradicție** s.f. (log.) „principiu fundamental al gândirii potrivit căruia despre un subiect este imposibil a afirma și a nega același predicat în același timp și sub același raport” 1942 (Vulcănescu, D. R. III, 56) < fr. *non-contradiction*.

Cf. **contra**¹, **către**, **zice**, **dicta**, **dicție**, **dicton**, **dezice**, **interzice**, **prezice**, **abdica**, **dedica**, **predica**.

CONTRIBU vb. „a participa la o acțiune comună, a plăti partea sa dintr-o cheltuială comună; a înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru – contribuer” 1817 (Uricariul IV, 301), var. (înv.) *contribua*.

Fr. *contribuer*, lat. neol. *contribuere* (< *con-* „cu” + *tribuere* „a împărți, a distribui, a acorda”, inițial „a împărți (impozitul) între triburi” < *tribus* „trib”).

Fam.: **contribuabil**, -ă s.m., s.f., (rar) adj. „(persoană) care plătește contribuții către stat” 1840 (Negulici, V.) < fr. *contribuable*; **contribuitor** adj., s.m., s.f. (înv.) „care contribuie la ceva, contribuabil” 1866 (I. Ionescu, D. 79); **contribuent** adj., s.m., s.f. „contribuabil” 1871 (LM) < lat. neol. *contribuens*, -ntem, part. prez. al lui *contribuere*; **contributiv** adj. „de contribuție, referitor la o contribuție” 1881 (Eminescu, O. XII, 116) < fr. *contributif*; **contributoriu** adj. (rar) „contributiv” 1871 (LM) < fr. *contributoire*; **contribuție** s.f. „participare la o acțiune comună; parte cu care cineva contribuie la o

cheltuială sau acțiune comună, impozit” 1730 (var. *contribuțion* s.n., Iorga, S. D. V, 149), var. *contribuțiune*, (Buc.) *controbuție*, *cotrobuție* < germ. *Kontribution*, lat. neol. *contributio*, -*onem*, fr. *contribution*.

Cf. **atribui**, **distribui**, **retribui**, **trib**, **tribun**, **tribunal**, **tribună**, **tribut**.

CONTROL s.n. „verificare permanentă sau periodică a unei situații, persoane, activități; instituție care supraveghează anumite activități – contrôle” 1829 (CR), var. (înv., Trans., Buc.) *controlă* s.f.

Fr. *contrôle* (< *contre-rôle* „registru dublu” < *contre* „contra” < lat. *contra* + *rôle* „registru care se prezenta sub formă rulată” < lat. *rotulus* „obiect, pergament rulat” < *rota* „roată”). Var. *controlă* < germ. *Kontrolle*.

Fam.: **autocontrol** s.n. „control asupra calităților și faptelor proprii” 1894 (Stere, Pub. I, 646) ← *auto*¹- + *control*, după fr. *autocontrôle*, engl. *self-control*; **controla** vb. „a verifica permanent sau periodic, a supraveghea, a ține sub control” 1835 (Regl. shol. 31^v) < fr. *contrôler*; **controlabil** adj. „care poate fi controlat” 1879 (Eminescu, O. X, 174) < fr. *contrôlable* sau ← *controla*; **controler**¹ (pronunțat și *controlăr*) s.n. „comutator care permite o succesiune de modificări ale conexiunilor electrice; (inform.) cip prin care se realizează interfața cu un dispozitiv periferic” 1949 (LTR¹) < germ. *Kontroller*, engl. *controller*; **controloare** s.f. 1939 (SDLR) ← *controlor*; **controlor** s.m. „persoană însărcinată cu efectuarea unor operații de control” 1793 (Doc. Câmp. 232), var. (înv., Trans.) *controler*², (Buc.) *contoler* < fr. *contrôleur*, germ. *Kontrolleur*; **controloriță** s.f. (înv.) „controloare” 1825 (LB) ← *controlor*; **incontrolabil** adj. „care nu poate fi controlat” 1925 (Arghezi, O. V, 401) < fr. *incontrôlable*; **telecontrol** s.f. „control la distanță” 1954 (LTR¹ V, 475) < fr. *télé-contrôle*, engl. *telecontrol*.

Cf. *contra*¹, **rol**, **rolă**, **rula**, **rotulă**, **roată**, **rond**, **rotund**.

CONTROVERSĂ s.f. „discuție în contradictoriu asupra unei chestiuni, divergență de păreri – controverse” 1800 (var. înv. *controversie*, Micu, L. F. 384).

Fr. *controverse* (împr. din lat. *controversia* „controversă; mișcare din direcția opusă” < *controversus* „contrar, opus” < *contro-* „împotriva” + *uersus*, part. perf al vb. *uertere* „a învârti, a întoarce”). Var. *controversie* < lat. neol. *controversia*.

Fam.: **controversa** vb. (rar) „a discuta în contradictoriu asupra unei chestiuni de principiu” 1871 (LM) < fr. *controverser* (împr. din lat. *controversari*); **controversabil** adj. „care poate fi supus controversei, discutabil” 1880 (Măiorescu, Cr. II, 385) < fr. *controversable*; **controversat** adj. „asupra căruia părerile sunt împărțite, discutabil” 1871 (Măiorescu, O. III, 78) < fr. *controversé*, part. perf. al vb. *controverser*; **controversist** s.m. (înv.) „persoană amatoare de controverse” 1871 (LM) < fr. *controversiste*; **necontroversat** adj. „indiscutabil, cert” 1873 (Hasdeu, I. C. 63) ← *controversat*.

Cf. **advers**, **bulversa**, **conversa**, **converti**, **deversa**, **divers**, **invers**, **pervers**, **retrovers**, **revers**, **subversiune**, **tergiversa**, **transversal**, **traversa**, **univers**, **vârșă**, **vers**, **versant**, **versat**, **versiune**, **sus**, **jos**, **contra**¹.

CONTUMACIE s.f. „(jur., în expr. *în ~*) absența nejustificată de la judecată a inculpatului; (înv.) carantină – contumace; quarantaine” c.1800 (var. *contumație*², Micu, Prax.), var. (înv.) *contumace*, *contumacie*.

Lat. neol. *contumacia* „îndărătnicie, aroganță, refuz de a se prezenta în fața judecății” (< *contumax*, -*acis* „disprețuitor, arogant, refractar, recalcitrant”), fr. *contumace*. Accentuarea *contumacie*, prin analogie cu derivatele în *-ie*.

Fam.: **contromanț** s.m. (înv., Trans., Buzău) „funcționar la carantină” 1760 (var. *contromaț*, Iorga, S. D. X, 223), var. *cotromanț* < scr. *kontromanac*, genitiv *kontromanca* „(loc de) carantină” (< *kontumanac* < *kontumac*); **contumața** vb. (înv.) „a judeca pe cineva în lipsă” 1936 (DA) < fr. *contumacer*, germ. *kontumazieren*; **contumație**¹ s.f. (înv., Trans.) „carantină” 1766 (Ord. cium. 124), var. *contromație*, *contumaț* s.n. < germ. (austriac) *Kontumaz* „carantină, izolare, separare” (forma *contumație*, după lat. *contumacia*).

CONTUR s.n. „linie închisă care mărginește o suprafață, o figură, un obiect – contour” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. (înv.) *contură* s.f., *conturn*.

Fr. *contour* (inițial „încintă, vecinătate, ocoliş”, cu sensul „contur” după it. *contorno*) < *contourner* „a se întoarce spre, a înconjura” < lat. târziu *contornāre* < *con-* + *tornāre* „a întoarce, a rotunji, a da la strung” (< *tornus* „cuțit de strunjit, strung” < gr. *τόριος*). Var. *conturn*, după it. *contorno*.

Fam.: **contura** vb. „a desena conturul unui obiect, a schița; a reprezenta în forme precise” 1910 (Sadoveanu, P. S. 197); **conturanță** s.f. „mărime ce caracterizează calitatea reproducerii conturilor într-o imagine de televiziune” 1988 (DEX-S) ← *contura*.

Cf. **turna**, **conturna**, **înturna**, **răsturna**, **deturna**, **returna**, **tornadă**, **tur**¹, **tură**¹, **turneu**, **turnîr**, **turnură**.

CONTURBA vb. (înv., Trans., Buc.) „a tulbura, a incomoda, a deranja – troubler” 1868 (Barcianu, V.).

Lat. neol. *conturbare* < *con-* + *turbare* „a tulbura” < *turba* „agitație, tulburare”.

Cf. **turba**, **turbulent**, **disturba**, **perturba**.

CONTURNA vb. „a ocoli; a înconjura – contourner” 1879–1883 (Brandza, Fl.).

Fr. *contourner* „a se întoarce spre, a înconjura, a ocoli” < lat. târziu *contornāre* < *con-* + *tornāre* „a întoarce, a rotunji, a da la strung” < *tornus* „cuțit de strunjit, strung” < gr. *τόριος*.

Fam.: **inconturnabil** adj. „de neocolit” 1989 (Goma, Jur. II) < fr. *incontournable*.

Cf. **contur**, **turna**, **înturna**, **răsturna**, **deturna**, **returna**, **tornadă**, **tur**¹, **tură**¹, **turneu**, **turnîr**, **turnură**.

CONTUZIE s.f. „traumatism provocat prin lovire cu un obiect dur, care constă în strivirea țesuturilor profunde, fără ruperea tegumentului – contusion” 1837 (Hrisoverghi, A. 16), var. *contuziune*.

Fr. *contusion*, împr. din lat. *contusio*, *-onem* < *contundere* „a strivi” < *con-* + *tundere* „a lovi, a izbi, a pisa, a fărâma”.

Fam.: **contuz** adj. (înv., rar) „strivit, rezultat dintr-o contuzie” 1914 (Pătrășcanu, O. A. II, 24) < fr. *contus* (împr. din lat. *contusus*, part. perf. al vb. *contundere*); **contuziona** vb. (rar) „a strivi cu un obiect tare” 1857 (var. *contusiona*, în forma de participiu, Teulescu, H. S. 179) < fr. *contusionner*.

Cf. **contondent**.

CONTUR¹ s.n. (Trans., Mold.) „bucată; unitate de 24 coli de hârtie – morceau; main (de papier)” c.1650 (Anon. Car.).

Magh. *konc* (împr. sl., cf. v.sl. *kōsū* „bucată”).

Fam.: **conțoi** s.n. (augm.) 1885–1890 (H. XVIII, 173).

CONȚINE vb. „a cuprinde, a avea în interior; (și refl., rar, înv.) a (se) opri, a (se) înfrâna – contenir; (vieilli) (se) contenir, (se) maîtriser” 1851 (Stamati, D.), var. (în v.) *conține*.

Fr. *contenir* (împr. din lat. *continēre* „a ține laolaltă” < *con-* + *tenēre* „a ține”), refăcut după *a ține*.

Fam.: **conținător** adj., (în v.) s. „(vas) care conține” 1864 (Barițiu, C. VI, 294); **conținut** s.n. „cuprins, ceea ce este cuprins, conținut în ceva; fondul de idei exprimat de un text, o operă, un cuvânt; (în v.) continent” 1828 (Pleșoianu, Cun. 66) < fr. *contenu*, românizat după part. verbului *ține*; cu sensul „continent”, după fr. *continent* (împr. din lat. *continens [terra]*, propriu-zis „care se menține laolaltă, continuu”, part. prez. al verbului *continēre*); **conținutism** s.n. „teorie estetică ce acordă mare importanță conținutului operei de artă; preponderență a conținutului într-o operă de artă față de mijloacele formale” 1978 (DN³) ← *conținut*, după it. *contenutismo*; **conținutist** adj., s.m. (rar) „referitor la conținutism, adept al conținutismului” 1988 (DEX-S) ← *conținutism*, cu substit. sufixului, sau după it. *contenutista*; **conținutistic** adj. (rar) „de conținut” 1978 (DN³) ← *conținut*, după it. *contenutistico*.

Dublet etim.: **conteni**. Cf. **container**, **content**, **conținutiv**¹, **continent**¹, **continentă**, **continuu**, **ține**, **abține**, **deține**, **întreține**, **menține**, **reține**, **susține**.

CONȚOPIST s.m. (în v.; azi deprec.) „persoană care execută lucrări mărunte de birou; (în v., Trans., Buc.) funcționar inferior care copia sau redacta acte, grefier – scribe” 1825 (var. *conciplistă* s.f., LB), var. (în v.) *concepișt*, *conciplist*, *conțipist*.

Germ. (austriac) *Konzipist* (< *konzipieren* „a face o ciornă, un proiect” < lat. *concipere* „a concepe” < *con-* + *capere* „a prinde”; cf. germ. *Konzept* „ciornă, schiță, proiect”). Formele cu *-ce-*, *-ci-* după etimonul lat. (cf. *concepe*, *concept*). Var. *conciplistă* < lat. neol. *conciplista*. Forma actuală *conțopist* < *conțipist*, prin asimilare progresivă.

Fam.: **conciplient** s.m. (în v., Trans., Buc.) „funcționar inferior care copia sau redacta acte” 1877 (Barițiu, C. V, 100) < germ. (austriac) *Konzipient*.

Cf. **concepe**.

CONUMERA vb. (în v., rar) „a (se) număra printre, a socoti printre – compter parmi” 1862 (Odobescu, O. II, 240).

Lat. neol. *connumerare* (*con-* + *numerare* „a număra” < *numerus* „număr”).

Fam.: **connumerațiune** s.f. (rar) „menționare, enumerare” 1936 (DA) < lat. neol. *connumeratio*, *-onem*.

Cf. **enumera**, **număr**.

CONVALESCENT, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) pe cale de însănătoșire – convalescent” 1834 (var. *convalescent*, AR 128).

Fr. *convalescent* (împr. din lat. *convalescens*, *-entem*, part. prez. al vb. *convalescere* „a se însănătoși” < *con-* + *ualescere*, incoativul lui *ualēre* „a fi sănătos, a fi puternic”).

Fam.: **convalescență** s.f. (abstr.) 1842 (Kretzulescu, M.), var. (în v.) *convalescenție*, *convalescintă*, *convaleșcintă*, *convaleșință* < fr. *convalescence* (împr. din lat. *convalescentia*), it. *convalescenza*; **reconvalescent** s.m. „convalescent” 1837 (AR) < germ. *Rekonvaleszent*; **reconvalescență** s.f. „convalescență” 1853 (Barasch, I. F. 8) < germ. *Rekonvaleszenz*.

Cf. **valabil**, **valid**, **valoare**, **prevala**.

CONVECȚIE s.f. „mișcare ascendentă a aerului; mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid – convection” 1912 (Conv. lit. 46, 203).

Fr. *convection*, împr. din lat. *conuectio*, *-onem* „transport” (probabil prin intermediul engl. *convection*) < *conuehere* „a transporta” < *con-* + *uehere* „a transporta, a duce cu un vehicul”).

Fam.: **convectiv** adj. „produs prin convecție” 1949 (LTR¹) < fr. *convectif*; **vector** s.n. „aparăt electric folosit pentru condiționarea aerului într-o cameră prin circulație forțată” 1951 (LTR¹ III, 70) < fr. *convecteur*; **termoconvecție** s.f. „mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid datorată unei diferențe de temperatură între regiunile acestuia” 1978 (DN³) < fr. *thermoconvection*.

Cf. **advecție**, **evecțiune**, **invecțivă**, **vector**, **vehement**, **vehicul**.

CONVEIER s.n. „transportor cu mișcare continuă, folosit la deplasarea obiectelor în timpul prelucrării lor, bandă rulantă – tapis roulant, convoyeur” 1955 (LTR¹ VII, 395).

Engl. *conveyor* (< *convey* „a transmite, a transporta” < fr. *convoyer* „a escorta, a transporta” < lat. **conuiāre* < *con-* + *uiāre* „a face un drum, a călători” < *uia* „drum”), rus. *konvejer*.

Cf. **convoi**, **via**¹, **voiaj**, **cvadrivium**.

CONVENI vb. „a corespunde dorințelor cuiva, a fi pe placul cuiva; a cădea de acord cu cineva, a se învoi, a admite; (inv.) a se aduna – convenir; (vieilli) se rassembler” 1846 (Negulici, E. II, 289).

Fr. *convenir* (< lat. *conuenire* „a se întâlni, a se aduna, a se adapta, a fi de acord asupra unei chestiuni” < *con-* + *uenire* „a veni”). Cu sensul „a se aduna” < lat. neol. *conuenire*.

Fam.: **convenabil** adj. „potrivit, acceptabil, conform” 1848 (Negulici, V.) < fr. *convenable*; **convenelui** vb. (înv., Trans.) „a conveni” 1822 (Bobb, DRLU I, 226) < lat. neol. *conuenire*, adaptat după derivatele în -*ălui*, posibil și magh. *konveniál*; **convenient** adj. „care convine, cuviincios, politicos” 1875 (Barițiu, C. V, 87) < lat. neol. *conueniens*, *-entem*, part. prez. al vb. *conuenire*; **conveniență** s.f. „regulă de purtare impusă de o anumită societate, uzanță” 1799 (var. *convenienție*, Iorgovici, Obs. 42), var. (înv.) *convenanță*, *convenință* < lat. neol. *conuenientia* „acord perfect, armonie”, cu sensul după fr. *convenance*, posibil și it. *convenienza*; var. *convenanță* < fr. *convenance*; **convenție** s.f. „acord între două sau mai multe persoane, state, instituții; ceea ce e stabilit prin învoială expresă sau tacită” 1772 (Dimitriu, Ponturi, 12^v), var. (înv.) *convențion*, *convențiune* < fr. *convention*, lat. neol. *conuentio*, *-onem* (< *conuenire* „a conveni”); var. *convențion* < germ. *Konvention*; **convențional** adj. „stabilit prin convenție” 1810 (Circ. mon. 3) < lat. neol. *conventionalis*, fr. *conventionnel*, germ. *konventionell*; **convenționalism** s.n. „atitudine de supunere față de convenții; teorie care susține caracterul convențional al noțiunilor științifice” 1890 (Maiorescu, Afor.) < germ. *Konventionalismus*, fr. *conventionnalisme*; **convenționalist**, -ă adj. s.m., s.f. „referitor la convenționalism; adept al convenționalismului” 1936 (D. Protopopescu, F. E.) < fr. *conventionnaliste* sau ← *convenționalism*, cu substit. sufixului; **convenționalitate** s.f. „convenționalism” 1924 (Chendi, S. VIII, 199) ← *convențional*; **convenționaliza** vb. „a stabili prin convenție” 1943 (part. *convenționalizat*, Constantinescu, S. V, 358) ← *convenționalizare* sau fr. *conventionaliser*; **convenționalizare** s.f. „stabilirea prin convenție a unui lucru” 1931 (Ionescu, R. II, 145) < fr. *conventionalisation*, cu echivalarea sufixului; **disconvenabil** adj. (înv., rar) „inconvenabil” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *disconvenable*; **inconvenabil** adj. „inacceptabil, nepotrivit” 1879 (Barițiu, C. II,

242) < fr. *inconvenable*; **inconvenient** s.n. „dezavantaj, neajuns, dificultate” 1848 (Negulici, V.) < fr. *inconvéniént*, împr. din lat. neol. *inconueniens*, -entem „în dezacord, nepotrivit, care nu convine” (< *conueniens*, part. prez. al lui *conuenire*); **inconveniență** s.f. „necuviință; deranj, pagubă” 1813 (var. *inconvenienție*, Manifest), var. (înv.) *inconvenință* < lat. neol. *inconuenientia* „nepotrivire”, germ. *Inkonvenienz*, it. *convenienza*, fr. *inconvenance*; **neconvenabil** adj. „inacceptabil, nepotrivit” 1893 (Vlahuță, S. A. II, 413) ← *convenabil*, după fr. *inconvenable*; **neconveniență** s.f. (înv.) „inconveniență” 1859 (Isis, 160), var. *neconvenință* ← *conveniență*, după fr. *inconvenance*, germ. *Inkonvenienz*, it. *inconvenienza*; **neconvențional** adj. „care nu se supune convenției” 1860 (Kogălniceanu, O. III/1, 305) ← *convențional*; **reconvențional** adj. (jur., în sintagmele *cerere* sau *acțiune* ~) „cerere prin care, într-un litigiu, părătul cere recunoașterea unui drept care ar atenua sau ar anula principala cerere a reclamantului” 1893 (G. Tocilescu, Pr. civ. 48) < fr. *reconventionnel*; **reconvențiune** s.f. (jur.) „cerere reconvențională” 1870 (Costinescu, V.), var. *reconvenție* < fr. *reconvention*.

Dublet etim.: **cueni**. Cf. **convent**, **covenant**, **cuvânt**, **veni**, **advent** (Addenda), **contraveni**, **deveni**, **invenție**, **preveni**, **proveni**, **surveni**, **viitor**.

CONVENT s.n. (înv., Trans.) „adunare; mănăstire – assemblée; couvent” 1771 (var. *conveantuş*, An. Ist. Arh. XXII, 313).

Lat. neol. *conuentus* „adunare, întrunire; mănăstire” (< *conuenire* „a se aduna” < *con-* + *uenire* „a veni”), germ. *Konvent*. Var. *conveantuş* < lat. neol. *comuentus*, cu pronunțare magh.

Fam.: **conventicul** s.n. „adunare secretă de eretici” 1871 (LM) < germ. *Konventikel*, lat. neol. *conuenticulum* „mică adunare”, dim. lui *conuentus*.

Dublet etim.: **cuvânt**. Cf. **conveni**, **covenant**, **cueni**, **veni**, **advent** (Addenda), **contraveni**, **deveni**, **invenție**, **preveni**, **proveni**, **surveni**, **viitor**.

CONVERGE vb. „a se îndrepta spre același punct – converger” 1840 (var. *convergea*, Poenaru – Aaron – Hill, V.).

Fr. *converger*, lat. neol. *conuergere* (< *con-* + *uergere* „a fi înclinat, a tinde, a fi orientat spre”).

Fam.: **convergent** adj. „care converge” c.1840 (var. *converghent*, A. Costinescu, Geometria), var. (înv.) *convergint* < fr. *convergent*, lat. neol. *conuergens*, -entem; **convergență** s.f. (abstr.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. (înv.) *convergenție*, *convergință* < fr. *convergence*, lat. neol. *conuergentia*.

Cf. **diverge**.

CONVERSA vb. „a sta de vorbă cu cineva, a discuta – converser” 1799 (Iorgovici, Obs.).

Fr. *converser*, inițial „a locui, trăi împreună cu cineva”, împr. din lat. *conuersari* (< *con-* + *uersari* „a se învărti, a se afla în mod obișnuit într-un loc”, frecventativul lui *uertere* „a întoarce spre”).

Fam.: **conversație** s.f. (abstr.) 1787 (var. *conversasion* s.n., Gherasim, T. F. 53'), var. (înv.) *conversasie*, *conversațiune*, *conversăciune* < fr. *conversation*; **conversațional** adj. „de conversație; (inform.) care permite utilizatorului să intervină pe parcursul rulării unui program” 1978 (DN³) < fr. *conversationnel*, engl. *conversational*.

Cf. **advers**, **bulversa**, **controversă**, **converti**, **deversa**, **divers**, **îners**, **pervers**, **retrovers**, **revers**, **subversiune**, **tergiversa**, **transversal**, **traversa**, **univers**, **vârșă**, **vers**, **versant**, **versat**, **versiune**, **viers**, **sus**, **jos**.

CONVERTI vb. „a schimba, a transforma un lucru în altul (mai ales despre bani); a determina pe cineva să adopte altă religie, alt sistem de valori, alte idei – convertir” 1794 (var. *convârți*, Calendariu).

Fr. *convertir*, împr. din lat. *conuertere* „a întoarce, a schimba, a îndrepta spre ceva; (lat. creștină) a aduce pe calea cea dreaptă”. Var. *convârți* < lat. neol. *conuertere*, românizat după *învârți*.

Fam.: **convers** adj. „(log., despre judecăți) al cărui subiect poate fi transformat în atribut sau invers, fără a-i schimba sensul sau a-i altera valoarea de adevăr; (despre propoziții bazate pe relații) echivalente, în condițiile în care se inversează ordinea termenilor; (înv.) convertit” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *converse*, împr. din lat. *conuersus*, part. perf. al lui *conuertere*; cu sensul „convertit”, lat. neol. *conuersus*; **conversiune** s.f. „(livr.) schimbare (a convingerilor, sentimentelor, credinței); (frecvent în forma *conversie*) preschimbare a unei valori de natură economică (mai ales monetare) în alta; (log., despre propoziții) inversare a funcțiilor subiectului și predicatului, păstrându-se valoarea de adevăr; (chim.) mărime care indică procentul de substanță care se transformă într-o reacție chimică într-o unitate de timp; (lingv.) schimbarea valorii lexico-gramaticale; (în forma *conversie*) recalificare profesională; (biol., în forma *conversie*) transmutație a genelor” 1822 (var. *conversie*, Bobb, DRLU) < fr. *conversion*, lat. neol. *conuersio*, -onem; **convertibil** adj. „care se poate converti” 1848 (Negulici, V.) < fr. *convertible*; **convertibilitate** s.f. „capacitatea unei valute de a fi schimbată în alte valute; (înv.) capacitatea de a fi schimbat” 1871 (LM) < fr. *convertibilité*; **convertit** s.n. (abstr., rar) 1936 (DA); **convertitor** adj. (rar) „care convertește” 1871 (LM); **convertizare** s.f. „procesul metalurgic de înlăturare a impurităților din masa metalică aflată în stare de fuziune în convertizor; schimbarea unui gen de curent electric în altul” 1949 (var. *convertisare*, LTR¹) < fr. *convertissage*, cu echivalarea sufixului DN³ sau ← *convertizor*, prin substituția finalei DEX; **convertizor** s.n. „dispozitiv mecanic de transformare a mișcării sau a forțelor; cuptor folosit pentru înlăturarea impurităților dintr-o masă metalică aflată în stare de fuziune; dispozitiv care transformă un gen de curent electric în altul” 1949 (Nom. min.), var. *convertisor* < fr. *convertisseur*; **convector** s.n., adj. „(dispozitiv electronic) care realizează transformarea unui tip de semnal în altul” 1955 (LTR¹ VII, 788) < engl. *converter*, germ. *Konverter*, cu echivalarea sufixului; **inconvertibil** adj. „care nu se poate converti” 1924 (Ralea, Psih. 66) < fr. *inconvertible*; **neconvertibil** adj. „care nu se poate converti” 1848 (Negulici, V.) ← *convertibil*, după fr. *inconvertible*; **reconversie** s.f. „modificare a domeniului de activitate a unor persoane, întreprinderi, instituții” 1947 (var. *reconversiune*, Comarnescu, A.) < fr. *reconversion*; **reconverti** vb. „a schimba domeniul de activitate a unor persoane, întreprinderi, instituții; (livr.) a (se) converti” 1934 (part. *reconvertit*, Zarifopol, A. L. I, 336) < fr. *reconvertir*.

Cf. **advers**, **bulversa**, **controversă**, **conversa**, **deversa**, **divers**, **îners**, **pervers**, **retrovers**, **revers**, **subversiune**, **tergiversa**, **transversal**, **traversa**, **univers**, **vârșă**, **vers**, **versant**, **versat**, **versiune**, **viers**, **sus**, **jos**.

CONVEX adj. „curbat în afară – convexe” c. 1832 (I. Golescu, Cond.).

Fr. *convexe*, împr. din lat. *convexus*.

Fam.: **biconvex** adj. „care are două fețe convexe opuse” 1857 (Marin, F.) < fr. *biconvexe*; **convexitate** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *convexité*.

CONVICȚ s.n. (înv. Trans., Buc.) „internat, pension – internat” 1813 (Țichindeal, St. Inst.).

Germ. *Konvikt* < lat. *conuictus* „traî în comun” < *conuiuere* „a trăi în comun” < *con-* + *uiuere* „a trăi”.

Cf. **conviv**, **viață**, **victualii**, **vie²**, **vital**, **vită**, **vipt**, **viu**.

CONVINGE vb. „a face pe cineva să adopte o părere, pe bază de dovezi și argumente – convingre” 1787 (M. Cantacuzino, G. 193).

Fr. *convaincre*, inițial „a face pe cineva, prin dovezi, să-și recunoască vinovăția” (împr. din lat. *convincere* „a dovedi ca vinovat; a arăta clar, a dovedi” < *con-* + *uincere* „a învinge”), adaptat după *învinge*.

Fam.: **convicțiune** s.f. (înv.) „convingere” 1837 (var. *convicție*, Voinescu II, M.) < fr. *conviction* (împr. din lat. *conuictio*, *-onem*); **convingător** adj. „care are capacitatea de a convinge” 1862 (Odobescu, O. II, 253); **convingere** s.f. „opinie fermă” 1868 (Barcianu, V.); **neconvingător** adj. „lipsit de putere de convingere” 1936 (DA) ← *convingător*; **răscovins** adj. „convins pe deplin; (rar) convins de contrariul celor crezute înainte” 1880 (Caragiale, „Conu Leonida față cu Reacțiunea”) ← *răs-* + *convins*.

Cf. **învinge**, **victorie**.

CONVIV s.m. (livr.) „tovarăș de masă, comesean – convive” 1871 (LM).

Fr. *convive*, împr. din lat. *conuiuia* (< *conuiuere* „a trăi în comun” < *con-* + *uiuere* „a trăi”).

Fam.: **convivial** adj. „care ține de convivi; prietenesc, jovial” 1871 (var. *convival(e)* LM) < fr. *convivial*; var. *convival(e)* < lat. *coniuialis*.

Cf. **convict**, **viață**, **victualii**, **vie²**, **vital**, **vită**, **vipt**, **viu**.

CONVOCA vb. „a chema la o întâlnire oficială – convoquer” 1835 (Heliade-Rădulescu, F. 15, 21).

Fr. *convoquer*, lat. neol. *conuocare* (< *con-* + *uocare* „a chema” < *uox*, *uocem* „voce”).

Fam.: **convocabil** adj. (rar) „care poate fi convocat” 1978 (DN³) < fr. *convocable* sau ← *convoca*; **convocator** adj., s.n. (inițial Trans., Buc.) „(act) prin care se convoacă” 1867 (Barițiu, C. VI, 253) ← *convoca*, ca subst., după germ. *Einberufer* DA; **convocație** s.f. (abstr., înv.) 1816 (OAI, I), var. *convocațiune* < fr. *convocation*, lat. neol. *conuocatio*, *-onem*; **reconvoca** vb. „a convoca pentru altă dată” 1859 (Kogălniceanu, O. III/I, 173) < fr. *reconvoquer*.

Cf. **boace**, **voce**, **avocat**, **echivoc**, **evoca**, **invoca**, **provoca**, **revoca**, **vocabular**, **vocală**, **vocativ**.

CONVOI s.n. „șir de vehicule sau de persoane care transportă sau escortează ceva – convoi” 1693 (var. *convoliu*, *cumvolio*, FN 6, 31).

Fr. *convoi* (< *convoyer* „a escorta” < lat. **conuiāre* < *con-* + *uiāre* „a călători” < *uia* „drum”). Var. *convoliu*, *cumvolio* < it. *convoglio* (< fr. *convoi*, cu falsă italianizare).

Fam.: **convoia** vb. (înv., rar) „a escorta” 1862 (C. Popescu, T. V. 222) < fr. *convoyer*.

Cf. **conveier**, **via¹**, **voiaj**, **cvadrivium**.

CONVOLUT¹ adj. (bot., despre organe) „răsucit în formă de cornet – convoluté” 1871 (LM).

Lat. neol. *coniuolutus* (part. perf. al lui *coniuoluere* „a răsuci de jur împrejur, a înfășura” < *con-* + *uoluere* „a răsuci, a rostogoli”), cu sensul după fr. *convoluté*.

Fam.: **circumvolut** adj. „care prezintă circumvoluțiuni” 1871 (LM) < lat. neol. *circumiuolutus*, part. vb. *circumiuoluere* „a înfășura, a roti în jurul” (< *circum-* + *uoluere*), cu sensul după fr. *circonvoluté*, raportat ulterior și la rom. *circumvoluție* ° // fr. *circonvolut* DEX (cuvânt inexistent în sursele lexicografice franceze); **circumvoluțiune** s.f. „fiecare dintre cutele de pe suprafața exterioară a creierului, mărginite de șanțuri; (rar) ocol circular sau în spirală în jurul unui punct sau al unui ax central” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 371), var. *circonvoluție*, *circonvoluțiune*, *circumvoluție* < fr. *circonvolution*, adaptat formal după etimonul îndepărtat, lat. *circumiuoluere*, part. *circumiuolutus* (< *circum* + *uoluere*); **convolut²** s.n. „volum care cuprinde mai multe lucrări editate separat, dar având același autor sau cuprinzând materii înrudite” 1905 (Alexi, W.) < germ. *Konvolut* (< lat. *coniuolutum*, part. substantivizat al vb. *coniuoluere*); **convoluție** s.f. „(rar, biol.) răsucire a unui organ; (mat.) operație prin care două funcții sunt puse într-un raport care sugerează înfășurarea uneia pe cealaltă” 1923–1938 (Marinescu, P. A. 112), var. *convoluțiune* < fr. *convolution*.

Cf. **boltă**, **bulbuca**, **convolvulaceu**, **dezinvolt**, **dezvolta**, **evolua**, **holba**, **involua**, **involucru**, **învoalbe**, **învolt**, **revolta**, **revoluție**, **revolver**, **volbură**, **voltă**, **volubil**, **volum**, **volută**, **volvulus**.

CONVOLVULACEU, **-EE** adj., s.f. (bot.) „(plantă) din familia volburei – convolvulacée(s)” 1871 (LM).

Fr. *convolvulacée(s)*, lat. savant *Coniuolulaceae* < *coniuolulus* „volbură” (< *coniuoluere* „a răsuci de jur împrejur, a înfășura” < *con-* + *uoluere* „a răsuci, a rostogoli”).

Cf. **boltă**, **bulbuca**, **convolut¹**, **dezinvolt**, **dezvolta**, **evolua**, **holba**, **involua**, **involucru**, **învoalbe**, **învolt**, **revolta**, **revoluție**, **revolver**, **volbură**, **voltă**, **volubil**, **volum**, **volută**, **volvulus**.

CONVULSIE s.f. „contractie bruscă, involuntară, prelungită a musculaturii unui segment corporal sau a întregului corp; (fig.) frământare – convulsion” 1832 (AR), var. *convulsione*, (înv. Mold., Trans.) *convulzie*, *convulziune*.

Fr. *convulsion*, împr. din lat. *conuulsio*, *-onem* < *conuellere* „a smulge, a zdruncina” (< *con-* + *uellere* „a smulge, a trage de”). Var. cu *-z-* < germ. *Konvulsion* °.

Fam.: **anticonvulsiv** adj., s.n. „(medicament) care calmează convulsiile” 1978 (DN³) ← *convulsiv* ° sau fr. *anticonvulsif* DEX (care însă este echivalentul mai puțin frecvent al lui *anticonvulsivant*); **convulsa** vb. (rar) „a avea convulsii” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *convulser*, construit pe baza lat. *conuulsus*, part. perf. al lui *conuellere*; **convulsiona** vb. „a avea convulsii” 1926 (part. *convulsionat*, Teodoreanu, M. II, 447) < fr. *convulsionner*; **convulsionar** adj. (înv.) „care are convulsii” 1848 (Negulici, V.) < fr. *convulsionnaire*; **convulsiv** adj. „care produce convulsii, caracterizat prin convulsii, spasmodic” 1838 (var. *convulziv*, AR, 433) < fr. *convulsif*; var. *convulziv* < germ. *konvulsiv* °; **electroconvulsie** s.f. „electroșoc” 1997 (NDN) < engl. *electroconvulsion* °, posibil și fr. *électroconvulsion* DLR.

Cf. **avulsione**, **divulsie**, **evulsione**, **revulsie**.

COOL [pronunțat *cul*] adj. invar., adv. (fam.) „simpatic, nonșalant, extraordinar, grozav”, s.n. „manieră reținută, interiorizată de interpretare în jazzul modern – cool” 1978 (DN³, cu sensul muz.; ca adj. fam., 2000, Național, 8 iun., în DCR³).

Engl. *cool*, propriu-zis „răcoros”.

COOPERA vb. „a lua parte la o lucrare comună, a colabora, a ajuta – coopérer” 1836 (Asachi, E. I, 58).

Fr. *coopérer*, împr. din lat. (târziu) *cooperari* < *con-* + *operari* „a lucra” < *opus, operis* „lucrare, muncă, operă”.

Fam.: **cooperant** adj. „dispus să coopereze, dornic de a colabora” 1871 (LM) < fr. *coopérant* sau ← *coopera*; **cooperatism** s.n. „sistem economic sau curent în economie care atribuie un rol important organizării în cooperative” 1913 (V. rom. XXXI, 351) < fr. *coopératisme*; **cooperatist** adj. „caracteristic cooperatismului, adept al cooperatismului” 1913 (V. rom. XXXI, 352) < fr. *coopératiste*; **cooperativ** adj. „bazat pe cooperarea mai multor persoane, apt de a coopera” 1871 (LM) < fr. *coopératif*, cu sens economic, și engl. *cooperative*; **cooperativă** s.f. „organizație economică formată prin asocierea liber consimțită a mai multor persoane (mici producători agricoli, meseriași, comercianți)” 1885 (Ghica, „Insula Prosta”, în Scris.) ← [*asociație*] *cooperativă*, cf. engl. *cooperative (store, society)*, fr. (*société*) *coopérative*; **cooperativism** s.n. (rar) „cooperatism” 1978 (DN³) ← *cooperatism*, după *cooperativă*; **cooperativist**, -ă adj., s.m., s.f. „care ține de cooperativism, adept al cooperativismului” 1978 (DN³) ← *cooperativism*, cu substit. sufixului; **cooperativiza** vb. „a-i uni în cooperative pe micii producători” 1962 (DER I) ← *cooperativă*; **cooperator**, -toare adj., s.m., s.f. „(persoană) care cooperează cu cineva, colaborator; membru al unei cooperative” 1818 (Petrovici, Ped. 346) < fr. *coopérateur*; **cooperatie** s.f. (abstr.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 360), var. (înv.) *cooperațiune, cooperăciune* < fr. *coopération*; **intercooperatist** adj. „care are loc între cooperative; care se referă la relațiile dintre cooperative” 1971 (Scânteia, în Form. cuv. II) ← *cooperatist*; **necooperant** adj. „nedispus la cooperare” 1998 (D. Bănulescu, Regi) ← *cooperant*.

Cf. *op*^{1,2}, *opera*, *operă*, *uvraj*.

COOPER/T s.n. (min.) „sulfură naturală de platină – coopérite” 1949 (LTR¹ I, 814).

Engl. *cooperite* (nume dat după metalurgistul sud-african Richard Cooper), probabil prin intermediul fr. *coopérite* (ceea ce explică pronunțarea [oo] a grupului grafic engl. *oo*, pronunțat [u:]).

COOPTA vb. „a atrage pe cineva într-o organizație, asociație, echipă (cu acordul celorlalți membri) – coopter” 1871 (LM).

Fr. *coopter*, împr. din lat. *cooptare* „a alege un membru într-un corp legislativ sau colegiu (alături de alți membri)” < *co(n)-* + *optare* „a dori, a alege”.

Fam.: **cooptație** s.f. (abstr.) 1871 (var. *cooptațiune*, LM) < fr. *cooptation*.

Cf. *opta*, *adopta*.

COORDONA vb. „a pune de acord părțile unui întreg; a îndruma în sens unitar o serie de activități desfășurate în vederea aceluiași scop; (lingv.) a lega propoziții sau părți de propoziție de același rang – coordonner” 1836 (part. *coordonat*, Heliade-Rădulescu, „Poema didactică”, în O.² II, 46), var. *coordina*.

Fr. *coordonner*, împr. din lat. med. *coordinare* (< *co(n)-* + *ordinare* „a rândui, a aranja” < *ordo, ordinis* „ordine”, probabil înrudit cu *ordiri* „a urzi” și *ornare* „a aranja, a orna”), adaptat după *ordonner* (< v.fr. *ordener*, împr. din lat. *ordinare*, cu -o- după *donner*). Var. *coordina* < it., lat. neol. *coordinare*.

Fam.: **coordinatie** s.f. (înv., abstr.) c. 1832 (I. Golescu, Cond.), var. *coordinațiune* < lat. neol. *coordinatio*, -onem, it. *coordinazione*, germ. *Koordination*; **coordonator**, -toare

adj., s.m., s.f. „(persoană) care coordonează; (lingv.) care leagă propoziții sau părți de propoziție de același rang” 1871 (var. *coordinator*, LM) < fr. *coordonateur*; var. *coordinator* < it. *coordinatore*.

Cf. **ordin, ordine**.

COP¹ s.n. (Trans., Mold.) „vas de formă alungită, de lemn, metal sau pământ; măsură de capacitate, de circa un kilogram sau un litru – cruche; mesure de capacité d’ă peu près un litre/un kilo” 1691 (SMIM V, 447), var. (Tutova) *cob*.

Săș. *kop* (= germ. *Kopf* „cap”, inițial „cană, vas”) < lat. târziu *cuppa* „cupă” (inițial var. a lui *cūpa* „butoi”).

Cf. **cop², cupă^{1,2}, cubilou, cupelă, cupolă, cupulă, chiuvetă, cofă, cuvă**.

COP² s.n. „(Brașov) toc înalt de cizmă; (Mold.) fund de pălărie – haut talon; forme d’un chapeau” 1901 (Jb. VIII, 7).

Probabil specializare semantică a lui *cop¹*, pe baza asemănării dintre forma alungită a vasului și cea a tocurilor sau a fundului de pălărie DA.

Fam.: **copor** (acc. nec.) s. (Brașov) „un fel de toc de ghete, de lemn, îmbrăcat în piele” 1888 (Pitiș, Șch. I, 111), sg. refăcut din pl. *copuri* DA.

COPAC [ar. *cupaci* „stejar; pădure deasă de stejari”, mr. *cupaç* „copac; buștean; stejar”, ir. *copăť* „tufă”] s.m. „plantă cu trunchiul lemnos, înalt și ramificat, arbore; (reg.) arbore care nu produce fructe comestibile; (reg.) trunchi gros de fag sau de stejar – arbore; arbore non-fruitier; gros tronc d’arbre” 1264 (top. *Kopach*, Drăganu, Rom. 89), var. (inv.; Munt.) *copaci(u)*.

El. de substrat, cf. alb. *kopaç* „trunchi, buștean”, *kopace* „bucată groasă de lemn” (CDED II 716, Densuşianu, HLR I, 352, DA, SDLR: din alb.; TDRG, CADE, DEX: cf. alb.), probabil cu sensul inițial „trunchi tăiat, buștean”, construit pe rad. i.-e. **kep-/kop-* „a tăia, a lucra cu unelte tăioase (răzuind, cioplind, săpând etc.)”, cf. gr. *κόπτειν* „a tăia, a reteza”, alb. *kep* „a ascuți prin ciocănire; a prăși”, lituan. *kapóti*, let. *kapāt* „a toca, a tăia mărunț” Russu, Etnogeneza, 294–295 (CDER 2371 adaugă și v.sl. *kopati* „a săpa, a scobi” și compară calabr. *copano* „trunchi de copac gol pe dinăuntru”, sugerând un sens inițial „trunchi de scobit, de făcut albi”).

Forma veche este *copaci(u)*. Forma *copac*, sg. refăcut din pl. *copaci*.

Fam.: **copăcărie** s.f. (col.) 1932 (Galaction, P. M. 150); **copăcel** [ir. *copacel*] s.m., adv. (dim.) 1473 (top., DERS); **copăcios** adj. (inv.) „(munte) acoperit cu copaci, păduros” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *arborarius*); ar. **cupăcear** s.m. „pădurar, vânzător de lemne; locuitor dintr-o regiune la est de Avdela, bogată în păduri de stejar” 1894 (Weigand, Ar.); ar. **cupăcină** s.f. „stejăriș” 1906 (Dalamatra), var. *cupăcin* s.n.

COPAI s.n. „substanță extrasă dintr-un arbore din America de Sud, conținând terebentină, folosită ca remediu împotriva unor afecțiuni urinare – copahu” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.).

Fr. *copahu* (impr. din limba tupi).

Fam.: **copaiier** s.m. „arbore înalt cu lemnul roșu, originar din America de Sud, din care se extrage copaiul (*Copaifera officinalis*)” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *copayer*.

COPAIE s.f. „albie pentru spălat și pentru diverse alte activități domestice; luntre, barcă – auge, jale, berceau; barque” c.1650 (var. *copaie*, Anon. Car.).

V.sl. **kopanja*, cf. bg., scr., sloven *kopanja* (< *kopati* „a săpa”, cu sensul inițial „obiect scobit”).

Fam.: **copăic** s.n. „copaie mică în care curg grăunțele din coșul morii” 1916 (Lungianu, Cl. 222); **copăioară** s.f. (dim.) 1936 (DA); **copăiță**¹ s.f. (dim.) 1853 (Pann, P. V. III, 137).

Cf. **captă**, **capță**, **căpună**, **copancă**, **copăi**, **copârțau**, **copcă**², **copeneată**, **copie**³, **copită**¹.

COPAL s.n. „rășină naturală, foarte dură, asemănătoare cu chihlimbarul, extrasă din diverși arbori tropicali, folosită în special în prepararea lacurilor – copal” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.).

Fr. *copal* < sp. *copal* < nahuatl *copalli*, numele arborelui din care se extrage această rășină.

COPAN¹ s.n. „coapsă, șold de animal, piciorul întreg, la păsări; pisălog – gigot, jambon, cuisse (de volaille), pilon” 1857 (Polizu, V.), var. *copană* s.f.

Bg. *kopan* < ngr. *κόπανος* „ciocânel, pisălog, bătător” < v.gr. *κόπανου* < *κόπτειν* „a tăia, a izbi, a bate”.

COPANCĂ s.f. (Mar.) „movilă formată din putrezirea unui copac, având lângă ea groapa lăsată de smulgerea copacului din rădăcină – butte de terre formée par la chute d’un arbre” 1931 (com. Ittu, în DA).

Ucr. *kopanka* „săpătură, groapă” (< *kopaty* „a săpa”).

Cf. **captă**, **capță**, **căpună**, **copaie**, **copăi**, **copârțau**, **copcă**², **copeneată**, **copie**³, **copită**¹.

COPAST s.n. (N. Trans.) „deal – colline” 1889 (H. XVIII, 15).

Magh. *kopasz* (*hegy*) „(munte) pleșuv” C. Lacea, DR 4, 1557, DA, Tamás, EW.

Cf. **copâstău**.

COPASTIE s.f. „bordură de lemn sau de metal montată la partea superioară a parapetului sau a balustradei unei nave – bord d’un navire” 1903 (TDRG¹), var. *capastie*.

Ngr. *κουπαστή*.

COPĂI vb. (Olt., Munt., Ban.) „a săpa, a prăși, a mușuroi – biner, sarcler” 1885 (H. V, 88), var. *copoi*².

Bg. *kopaja*, scr. *kopati*, eventual deja v.sl. *kopajō*, *kopati* „a săpa”.

Fam.: **copăit** s.n. (Olt., Ban.) „îngropatul, mușuroitul porumbului” 1931 (CADE).

Cf. **captă**, **capță**, **căpună**, **copaie**, **copancă**, **copârțau**, **copcă**², **copeneată**, **copie**³, **copită**¹.

COPÂRȘEU s.n. (Trans., Ban.) „sicriu, raclă – cercueil” c.1650 (scris *Koperseul*, Anon. Car.), var. *cobârșeu*, *copârșău*, *copârșeu*, *copârșiu*, *copârșău*.

Magh. *koporsó* (împr. dintr-o limbă turcică de tip ciuvaș).

Fam.: **popârnău** s.n. (Trans.) „sicriu” 1895 (DDRF) ← **cobârnău* (cu oscilația frecventă *co-/po-*) ← *cobârșeu* (= *copârșeu*), infl. de *cobârnă* Avram, PE, 43.

COPÂRȘTOI s.m. (Olt.) „copil care a crescut repede, slab și înalt – (garçon) grand et maigre, échalas” 1884–1885 (H. V, 209).

Et. nes., probabil deformat din **coprăștoi* ← *copreală* „prăjină” cu substit. finalei (DA: cf. *copreală*).

Fam.: **copârștios** adj. „înalt și subțire” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea); **popârștău** s.n. (Teleorman) „înalt și prost” 1939 (Coman, Gl.) ← *copârștoi*, cu oscilația frecventă *co-/po-* și cu substit. finalei, Avram, PE, 43.

COPÂRȚĂU s.n. (Bas.) „dâmb mic, cu pante abrupte; movilă de mormânt – petite colline escarpée; butte (sur une tombe)” 1930 (Porucic, E. 25, 195).

Et. nes., probabil ← **copățău* ← *copăț*, *copeț* < ucr. *kopec* „movilă de pământ folosită ca hotar, răzor” < *kopaty* „a săpa” (DA: cf. ucr. *kopec*).

Cf. **copăi**, **capță**, **capță**, **căpună**, **copaie**, **copancă**, **copcă²**, **copeneță**, **copie³**, **copită¹**.

COPÂSTĂU s.n. (Ban.) „cuțitoaie boantă cu care se rade părul de pe piei – racloir” 1895 (Liuba – Iana, M. 123).

Magh. *kopasztó* < *kopaszt* „a smulge părul” < *kopasz* „chel” DA.

Cf. **copast**.

COPĂȚ (Buc.) interj. prin care se exprimă săritura repede a iepurelui – vlan! 1936 (com. S. Ursulean, în DA).

Formație onomatopeică.

COPCĂ¹ s.f. „sistem format din două piese metalice (un cârlig și un inel), folosit pentru prinderea a două părți ale unei confecții, ale unui dispozitiv, pentru fixarea învelitorilor, în construcții; cusătură folosită în chirurgie, sutură; chingă, la lemnele așezate în stive, cârligul sau legătura care ține parii să nu se aplece; (rar) articulația piciorului – agrafe, fermail; point de suture; traversin; articulation, cou-de-pied” c.1650 (var. *copce*, Anon. Car.), var. *copcie*.

Forma de bază *copce* < bg. *kopče*, scr. *kopča*, *kopče* (< tc. *kopça* Skok, ERHSJ II, 146; potrivit EWU 688, scr. *kopče*, rom. *copcă¹* < magh. *kapocs*, dar originea turcă a acestor cuvinte este mai probabilă, dată fiind prezența termenului în toate limbile balcanice, cf. Andriotis, ELKN, BER II, 624). Var. *copcă*, sg. refăcut din pl. *copci*.

Fam.: **copcia** vb. (Trans.) „a prinde în copci” 1868 (Barcianu, V.), var. *copci²*; **copcier** s.m. „fabricant de copci” 1886 (Barcianu, D.); **copcută** s.f. (dim.) 1909 (Mateescu, B. 107); **descopcia** vb. (reg.) „a descheia copcile; a desface o închizătoare; (reg.) a tăia rădăcinile viței-de-vie crescute la suprafața solului” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *diffibulo*); **încopca** vb. „a prinde în copci” 1771–1776 (var. *incopcia*, „Lexicon compendiarum Latino-Valachicum” (Bihor), apud Chivu, VTR, 102), var. *incopcia* < *copce* (= *copcă*); **încopciat** s.n. (abstr.) 1929 (DA) ← *incopcia* (= *incopca*); **încopciator** adj. „care prinde în copci” 1929 (DA), var. grafică *incopcietor* ← *incopcia* (= *incopca*); **încopcietură** s.f. (abstr.) 1929 (DA), var. grafică *incopcietură* ← *incopcia* (= *incopca*).

Cf. **copciolog**.

COPCĂ² s.f. „gaură în gheața unui râu sau a unei ape stătătoare, făcută pentru pescuit sau pentru scos apa; gaură făcută într-o șiră de paie, în care se ține uneori pleava; groapă îngustă și adâncă, scobitură; canalul pe care se scurge apa de la moară, puiă sau

joagăr; (reg.) săritura pe care o fac animalele (calul, iepurele, câinele) când fug repede – trou (surtout dans la glace d'une rivière, d'un lac, etc.); canal pour l'évacuation de l'eau d'un moulin; bond (fait par les animaux)" 1857 (Polizu, V.), var. (Trans.) *cofă*, *coptă*².

Bg. *kopka* „săpătură, groapă săpată, copcă” (< *kopaja* „a săpa”) CDED II, 72, DA, CDER 2376, DEX // Rus. *kopka* „săpătură” SDLR; scr. *kopkati* „a săpa” CADE.

Sensul „salt făcut de animale” se poate explica pornind de la imaginea armăsarului care sapă cu copita pământul când sare CDER 2376. DA sugerează influența ucr. *kopnuty* „a da cu piciorul” (dificilă în absența unui intermediar substantival) și a interj. *copăf*.

Fam.: **copci**¹ vb. „a face mici gropi la rădăcina pomilor spre a le pune bălegar; a subția un lemn cu tesla; a tăia via” 1885 (H. XI, 95).

Cf. **copăi**, **captă**, **capță**, **căpună**, **copaie**, **copancă**, **copârțau**, **copeneată**, **copie**³, **copită**¹.

COPCEANĂ s.f. (Olt.) „ulcică pentru băut apă – gobelet” 1922 (Conv. lit. LIV, 166).

Et. nes., posibil ← **cofceană* ← **cofcea* ← *cofă* ° // Et. nec. DA.

COPCIOLOG s.n. (Ban.) „fâșie de piele dințată, cu găurele, cu care se împodobesc pieptarele, cojoacele etc. – bande de peau à jours, dentée, utilisée comme ornement de vêtements” 1931 (CADE).

Probabil magh. *kapsoló*, part. prez. al lui *kapsol* „a atașa, a prinde (de, laolaltă), a capsă” N. Drăganu, DR IX, 1936–1938, 208 (care propune o formă *kapsoló*, vechi *kapsolou*, *kapsolox*, fără a-i indica sensul, soluție preluată de CDER 2377) // Magh. *kapsolék* „anexă” CADE, DA (cuvânt inexistent în sursele disponibile).

Cf. **copcă**¹.

COPEICĂ s.f. „monedă rusească, valorând a suta parte dintr-o rublă – kopeck” 1700–1712 (N. Costin, L.), var. *capeică*, *capic* s.n., *copec* s.n., *copecă*.

Rus. *kopejka*, probabil dim. din *kop'jo* „lance”, de la efigia, prezentă pe unele vechi monede, reprezentând un cavaler cu o lance.

Cf. **copie**³.

COPENEAȚĂ s.f. „cutie; piuă mică de lemn, în care se mărunțesc condimentele; piuă mică făcută din bostan, pentru grăunțe – boîte; mortier” 1928 (Pașca, Gl.), var. *copăneată*, *copineată*, *coponeată*.

Probabil ← *copaie*, *copaiță* (cf. forma veche *copaie*) (DA: cf. *copaie*, *copaiță*).

Fam.: **copenece** s.f. (Făgăraș) „copeneată” 1909 (Țara Oltului, III, nr. 35), probabil sg. refăcut din pl. *copenece* al unui **copeneacă* ← *copeneată* cu substit. sufixului; **poponeacă** s.f. (Făgăraș) „cutie” 1967 (Lexic reg. II, 93) ← **coponeacă* ← **copeneacă* ← *copeneată* (cf. *copenece*), cu oscilația frecventă *co-/po-* Avram, PE, 43 // et. nec. DLR.

Cf. **copaie**, **captă**, **capță**, **căpună**, **copancă**, **copăi**, **copârțau**, **copcă**², **copie**³, **copită**¹.

COPEPOD s.n. „subclasă de crustacee mici care formează planctonul din apele dulci sau marine – copépode” 1900 (Enc. rom. II).

Fr. *copépode*, lat. savant *Copepoda*, termen creat de zoologul Milne Edwards în 1830, pe baza gr. *κόπη* „vâslă” și *πούς, ποδός* „picior”.

Cf. **-pod**.

COPERTĂ s.f. „partea exterioară, de obicei mai groasă, a unei cărți sau a unei reviste; (înv.) plic; capac de orologiu; cuvertură; punte a unei nave – couverture (d'un livre ou d'une revue); (vieilli) enveloppe; couvercle (d'horloge); couverture de lit; pont d'un navire” 1786 (var. *cupertă*, Beldiman, I. T. 53').

It. *coperta* < *coperto* (part. verbului *coprire* „a acoperi”) < lat. *coopertire*, part. *coopertus* < *co(n)-* + *opertire* „a închide, a ascunde”.

Fam.: **coperta** vb. „a pune coperti unei cărți, unui caiet etc.; a acoperi diverse elemente de construcție cu un înveliș” 1928 (V. Molin, V. T.) < it. *copertare*; **copertină** s.f. „mic acoperiș amplasat deasupra unei intrări sau a unei ferestre, cu rol protector” 1841 (Heliade-Rădulescu, „Paralelism”, în O. II, 308) < it. *copertina*; **decoperta** vb. „a desface acoperișul unei construcții; a desface învelișul unor elemente de construcție; a dezveli un zăcământ îndepărtând rocile sterile (în cazul unei exploatari la suprafață)” 1960 (var. *descoperta*, în forma *descopertare*, LTR² VI) ← *coperta*; **decopertă** s.f. „decopertare” 1960 (LTR² VI, s.v. *descompunere*), var. *descopertă* ← *decoperta* ° // *de-* + *copertă* DEX, DLR; **supracopertă** s.f. „copertă suplimentară detașabilă care îmbracă coperta unei cărți” 1959 (Beniuc, M. C.).

Cf. **acoperi**, **cover**, **covergă**, **covertă**¹, **coviltir**, **cuvertă**^{1,2}, **cuvertură**, **descoperi**.

COPIE¹ s.f. „imitație sau reproducere a unui obiect (text, fotografie, operă de artă etc.) – copie” 1700 (Doc. Șch. I, 1).

Lat. med. *copia* (resemantizare a lat. *copia* „abundență, mijloace, fonduri, rezerve”, probabil după expresia *facere copiam* „a-și face rezerve de texte reproduse”, sau după vb. *copiare*, cu același sens), germ. *Kopie* (cu pronunție austriacă *Köpie*), rus. *kopija*.

Fam.: **autocopia** vb. „a se copia pe sine” 1974 (inf. lung *autocopiere*, V. Rom. I) ← *auto*¹- + *copia*; **autocopiativ** adj. (despre hârtie) „care permite imprimarea, prin apăsare, a mai multor foi în același timp” 2005 (DOOM²) ← *autocopia*, *autocopie*, după *copiativ*; **autocopie** s.f. „copie automată a unui original prin presiune localizată, fără a utiliza indigoul” 1972 (DTT) < fr. *autocopie*; **copia** vb. „a reproduce un text, o operă de artă, o fotografie, un comportament etc.” 1787 (Gherasim, T. F.) < fr. *copier*; **copiariu** s.n. „colecție de copii aflate într-o bibliotecă sau arhivă” 1901 (Iorga, I. L. (XVIII), II, 225) < lat. neol. *copiarium*; **copiat** s.n. (abstr.) 1899 (Sbiera, F. S. 43) ← *copia*; **copiativ** adj. (despre hârtie, cerneală) „care permite imprimarea mai multor exemplare în timpul scrierii” 1927 (Arghezi, O. V, 712) < it. *copiativo*; **copiatoare** s.f. 1936 (DA) ← *copiator*¹; **copiator**¹ s.m. „persoană care copiază” 1829 (Poteca, F.) ← *copia*; **copiator**² s.n. „aparat care reproduce un text, o imagine” 1992 (RL, 30–31 V, p. 8, în DCR²) ← *copia*, după fr. *copieur*; **copier** s.n. „registru în care se copiază unele operațiuni contabile” 1887 (Cod. Comerc., 13), var. *copiar* < germ. *Kopier[buch]*; **copist** s.m. „persoană care copia manuscrise; mic funcționar însărcinat cu redactarea și copierea actelor” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *copiste*; **decopia** vb. (înv.) „a copia” 1846 (Barițiu, C. III, 337) ← *de-* + *copia* DLR, cu *de-* după germ. *abschreiben* „a copia” (< *ab-* „de-” + *schreiben* „a scrie”) °; **electrocopia** s.f. „procedeu de reproducere bazat pe electrostatică” 1997 (NDN) < fr. *électrocopie* DLR, engl. *electrocopy* °; **fotocopia** vb. „a face o fotocopie” 1950 (LTR¹ II, s.v. *desen*) < fr. *photocopier*; **fotocopiator** s.n. „aparat special cu care se realizează fotocopiile” 2005 (DOOM²) ← *fotocopia*, după fr. *photocopieur*; **fotocopie** s.f. „copie fotografică, imprimată pe hârtie, a unui document original (text, fotografie etc.)” 1950 (LTR¹) < fr. *photocopie*; **fotocopier** s.n. (rar) „fotocopiator” 1966 (DN²) < fr. *photocopieur*,

engl. *photocopier* ° // germ. *Photokopier* DEX (dar cuvântul are de fapt forma *Photokopierer*); **microfotocopie** s.f. „copie fotografică de mici dimensiuni” 1951 (LTR¹) < fr. *microphotocopie*; **recopia** vb. „a copia din nou” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *recopier*; **termocopiere** s.f. „reproducere a unor acte sau documente folosind o hârtie acoperită cu un strat sensibil la acțiunea căldurii” 1965 (LTR²) < *termo-* (< fr. *thermo-* < gr. *θέρμη* „căldură” sau *θερμός* „cald”) + *copiere*; **xerocopia** vb. „a fotocopia cu ajutorul xeroxului” 1999 (DEI) ← *xerocopie*; **xerocopie** s.f. „fotocopie realizată prin procedeul numit xerografie, copie realizată cu ajutorul xeroxului” 1965 (LTR²) < engl. *xerocopy* < *xero[graphy]* „xerografie” (< *xero-* < gr. *ξηρός* „uscăt” + *-graphy*) + *copy* „copie” ° // fr. *xérocopie*, it. *xerocopia* DLR (cuvinte pentru care nu sunt disponibile atestări mai vechi decât pentru cel românesc).

Cf. **copie²**, **copyright**, **copywriter**.

COPIE² s.f. (inv., rar, Trans.) „mulțime, abundență – foule, abundance” 1812 (Maior, Dis. limb. 302).

Lat. neol. *copia* (< *co-* + **ops*, atestat la cazurile oblice și la pl.: gen. *opis*, pl. *opēs* „abundență, belșug”).

Fam.: **copios** adj. „îmbelșugat, bogat, abundent” 1822 (Bobb, DRLU) < lat. neol. *copiosus*, fr. *copieux*; **copiozitate** s.f. (rar) „belșug, îndestulare” 1865 (Codru-Drăgușanu, P. T.) ← *copios* SDLR sau lat. neol. *copiositas*, *-atem* LM.

Cf. **copie¹**, **optim**, **opulent**.

COPIE³ s.f. (bis.) „cuțit cu două tăișuri, cu vârful imitând un vârf de sulită, folosit în biserica ortodoxă pentru tăiatul prescurii – couteau à deux lames, employé à couper le pain béni, dans l'église orthodoxe” 1570 (Coresi, Lit. 157).

Slavon *kopije* „sulită” (derivat din radicalul vb. *kopati* „a săpa”, care avușese probabil și sensul „a tăia”, cf. lituan. *kapóti* „a tăia mărunț, a toca”, gr. *κόπτειν* „a tăia, a reteza”).

Cf. **copăi**, **captă**, **capță**, **căpună**, **copaie**, **copancă**, **copârțau**, **copcă²**, **copeică**, **copeneată**, **copită¹**.

COPIL [ar. *cochil*, *cochi* „copil nelegitim, bastard; flăcău”] s.m. „personă în primii ani ai vieții (până la adolescență); persoană în raport cu părinții săi; (inv., mai ales în var. *copil*, Mar. *copchil*, Crișana *cop't il*, Ban., Mehed. *copil*, toate cu pl. *-li*) copil nelegitim; (reg., în var. *copil*) lăstar crescut din rădăcină (în special la porumb, la vița-de-vie sau la dovleac); (reg., în var. *copil*) vârf, parte proeminentă a unor obiecte (balama țărănească, în formă de cui sau de cârlig; fiecare dintre extremitățile unei scoabe; piesă de fier la ușa în care intră clanța pentru a închide ușa; fiecare dintre piesele prin care loitrele sunt fixate de leucă); (reg., în var. *copil*) omușor – enfant; (vieilli et dial.) bățard; repousse, talle; gond, point de crampon, tête de ranche; lulette” 1581 (var. *copil* „bastard”, Prav. Lucaci 177–178; ca antrop., 1318, nume de român din Serbia, apud Mihăilă, CSCA, 36), var. *cupil*.

Cuvânt general balcanic cu origine incertă, cf. alb. *kopil* „copil nelegitim; slugă; șmecher, viclean; lăstar dăunător; (dial. din Italia) flăcău”, *kopile* „fată nelegitimă; servitoare; șmecheră; cui, șurub care strânge un mecanism; (dial. din Italia) tânără, fată, (dial. din Grecia) fată”, m.gr. *κόπελος*, *κοπέλιον* „flăcău, slugă, fiu nelegitim”, ngr. *κοπέλι* „băiat, flăcău, slugă”, m.gr., ngr. *κοπέλα* „fată, slujnică”, scr. *kōpil*, *kōpio*, *kōpile* „bastard” (fem. *kōpila*), slavon scr. și bg. *kopelū* „bastard”. bg. *kōpele*, *kōpile* „bastard,

(dial.) băiat, flăcău de însurat, puștan, ștrengar, lăstar (la porumb)", *kópălă* (dial.) „băiat”, *kópil* (dial.) „bastard, flăcău, pușlama”, *kópilo* „lăstar la porumb”, maced. *kopil* „bastard”.

Sensul termenului în primele atestări este „copil nelegitim”, termenii uzuali pentru noțiunea „copil” în limba veche fiind *cocon*, *fecior*, *prunc* (TDRG, C. Giuglea, DR 10, 440, Zamfir, Puer); *kopil* cu sensul modern apare la înc. sec. XVII (1620, Moxa, C.) și se extinde treptat de-a lungul sec. XVII și XVIII, generalizându-se pe teritoriul dacoromân cu excepția ariei nord-vestice (Zamfir, Puer). Tot în secolul XVII este atestat și sensul „lăstar” (Biblia 1688, 654). Dial. sud-dunărene folosesc pentru noțiunea „copil” termenii *fecior/fecior*, (pl.) *fumeal’efămeal’e*. Formele din ucr. și slovacă presupuse a fi împrumutate din română au sensul „bastard” (ucr. *kopyl*, slovac dial. *kopyl’*). De aceea este puțin probabilă existența unui dublet etimologic *kopil* „persoană în primii ani ai vieții”, din substrat / *cópil* „bastard” < sl., cum au susținut Al. Niculescu, AUB, 7, 1956, 39, Brâncuș, VA, 69, Hubschmid, ZBalk 16, 1980, 61–70 (ipoteză emisă de DA pentru variația accentuală *cópil/copil*). Mai probabil, este vorba de același cuvânt care s-a diversificat semantic și formal. Dublete de tipul *cópil* „bastard” / *kopil* „persoană în primii ani ai vieții” au putut apărea prin extinderea cuvântului *kopil* la graiuri care aveau alt termen pentru această noțiune și păstrau *cópil* cu sensul „bastard”. Formele sud-dunărene fără palatalizarea labialei sunt probabil împrumuturi din limbile învecinate: ar., mr. *kopil* „bastard” < bg., ar. *cupel* „băiat”, *cupelă*, *copelă* „copilă, fată tânără” < ngr.

Limba-sursă poate fi: (i) o limbă preromană dispărută din Balcani (Miklosich, SEW, 10, Miklosich, EWSS, 129, Berneker, SEW, 564, Sandfeld, Ling. balk., 93–94, DA, Skok, ERHSJ II, 147–148), caz în care cuvântul a putut intra în română direct din substrat (Th. Capidan, DR 2, 1921–1922, pp. 458–459, 482, 524–525, DA, Rosetti, ILR, 248, Skok, loc. cit., Russu, Etnogeneza, 295–297, Brâncuș, VA, 69–70, Mihăilă, CSCA, 36, TDRG³), sau din altă limbă balcanică. Atribuirea cuvântului unei limbi preromane din Balcani se justifică prin absența unor etimologii sigure pe teren slav, romanic sau grec, și nu prin comparația cu albaneza: aspectul fonetic al formei albaneze (cu vocalism neredus în ambele silabe) sugerează un împrumut (DA, Çabej, SEFS, I, 80, 208; Orël, AED îl consideră împrumut slav); explicația pe teren albanez din **ko-*, prefix peiorativ (cf. sanscr. *kā-/kad-*) + **pel-no*, derivat din rad. vb. *pjell* „a naște”, propusă de K. Oštir, Wörter und Sachen V, 220 și admisă de N. Jokl, Linguistisch-kulturhistorische Untersuchungen aus dem Bereiche des Albanischen, 6, 14, 311, A. Xhuvani, E. Çabej, BSS, 4, 1956, 76, Brâncuș, VA, 69–70, Hubschmid, ZBalk., 16, 1980, 61–70, este greu de acceptat, dată fiind inexistența altor atestări ale prefixului *ko-* cu această funcție în alb. (paralelele citate de A. Xhuvani, E. Çabej, BSS, 4, 76–77 sunt în general creații pentru rimă în expresii fixe – *me dhele e me kodhele*, *po bënj dhe*, *po bënj kodhe*, *tesha e kotesha*). Dacă este un cuvânt vechi balcanic, ar putea fi înrudit cu oset *qəbūl* „copil” (V. I. Abaev, Istoriko-etimologičeskij slovar’ osetinskogo jazyka, II, 279);

(ii) v.sl. **kopylŭ*/**kopyli*/**kopylo* „lăstar” > „copil nelegitim”, derivat din radicalul vb. *kopati* „a săpa”, care avusese probabil și sensul „a tăia” (cf. lituan. *kapóti* „a tăia mărunț, a toca”, gr. *κόπτειν* „a tăia, a reteza”), cf. v.rus. *kopylŭ* „fiecare din piesele de lemn fixate vertical în tâlpile saniei, pe care stă corpul saniei”, rus. dial. *kopyl* „un fel de lopată; piesă de lemn pusă pentru a fixa ceva; sanie rudimentară; calapod”, ucr. *kopyl* „calapod; toporișcă” ESSJ, XI, 30–34, Orël, AED, 190, explicația problematică deoarece sensurile „bastard” și „lăstar” apar doar în limbile slave meridionale și în dialectele slave de est și de vest învecinate cu româna; aceeași evoluție semantică a fost propusă pentru

etimonus de substrat de Dan Slușanschi (apud S. Georgescu, Denumiri ale copilului în latină și în limbile romanice, 240), pornind de la i.-e. **kop-* „a tăia”, prezent și în *copac*;

// M.gr. *κόπελος, κοπέλιον* „flăcău, slugă, fiu nelegitim”, fem. *κοπέλα* „fată; slujnică”, explicate prin: (a) lat. **copella* < *cōpa* „cârciumăriță, hangiță”, cu refacerea unui masculin *κόπελος* și sensul inițial „tânăr servitor/servitoare”, evoluția semantică „slujitor, tânăr/copil de condiție inferioară” > „copil, băiat” fiind întâlnită și în fr. *garçon*, it. *ragazzo*, irl. *buachail*, rus. *rebenok*, ceh *chlapec* (această filiație a fost propusă de Coteanu – Sala, ELR 79–87, însă cu altă evoluție semantică: lat. pop. **copella* > m.gr. *κοπέλα* „slujnică într-o cârciumă” > „femeie ușoară” > *κοπέλιον, κόπελος* „copil făcut cu o femeie ușoară, copil din flori”); (b) lat. *cuppella* sau romanic *coppella* „cupă mică”, cu o evoluție semantică „cupă” > „vagin” > „prostituată” > „fată”, cf. glosa lui Hesychios *κόπελλα τὰ αἰδοῖα καὶ τὰ ὀστώδη τοῦ σώματος* „părțile rușinoase și cele osoase ale corpului” Vasmer, Greko-slavjanskije etjudy, 96, Andriotis, ELKN, Kriaras, LMED, Moutsos, ZBalk 7, 1969–1970, 86; în acest caz, de la sensul „copil de condiție inferioară, slugă” din m.gr., sensul „bastard” s-a putut dezvolta pe teren slav (M. Philipova-Bajrova, Bălgarski ezik 16, 1966, 320), iar româna ar fi primit cuvântul prin intermediar slav (cf. absența formelor cu *-e-*) Coteanu – Sala, loc. cit.; lat. *pūpillus* „băiat, minor, orfan” (< *pūpus* „băiat mic”) LM, SDLR, cu oscilația *c-/p-* întâlnită și în *potârniche* < *coturnicula* (LM) și în *columbus/palumbus* (SDLR) sau cu *c-* sub infl. lui *cocă*³ SDLR (inacceptabil deoarece *-illus* trebuia să dea *-el* DA; pentru *-i-* în acest cuvânt, cf. REW s.v. *pupilla*); traco-dac sau ilir **kompello* < i.-e. **ken-* „a răsări, a se ivi; pui de animale, copil”, cu o parte finală *-pil-* care ar putea reprezenta rad. alb. *pjell* „a naște” Russu, Etnogeneza, 296–297; derivat traco-dac de la baza i.-e. **k'olpos-* „sân” (cf. gr. *κόλπος* „sân”) > lat. dun. **colpillus* „copil de țâță” C. Poghirc, LR 16, 419; cuvânt cu origine neclară, posibil expresivă, pătruns din rom. în celelalte limbi balcanice CDER 2383; posibil lat. **copilis* „copil făcut cu o hangiță/cârciumăriță” (< *cōpa* „hangiță, cârciumăriță”), pătruns prin alb. în limbile înconjurătoare Meyer, EWA, 198; înrudit cu v.sl. *kapilja* (sec. XIII) < **kopilija* „cârciumă, prăvălie”, *kapilovati* < **kopilovati* „a trăi în desfrâu” < gr. *καπηλεύω* „a face comerț necinstit, a înșela” Mirčev, Bălgarski ezik 15, 1965, 48–49 și 16, 1966, 348–349; m.gr. *κάπηλος* „vânzător cu amănuntul, cârciumar”, cu transformarea *a>o* petrecută pe teren slav și evoluția „servitor într-o cârciumă” > „flăcău, copil nelegitim”, din bg. cuvântul pătrunzând în rom. și alb. V. Georgiev, ACIB, 669–670 (problematic deoarece presupune reîmprumutarea cuvântului în m.gr. *κοπέλα, κοπέλιον, κόπελος*); balcano-romanic **com-pūl-* „copil făcut cu o amantă” (< lat. *con-* + *pullus* „pui, vlăstar”, cf. rom. *puică* „amantă”) > v.sl. **kopyl-*, pătruns din sl. în celelalte limbi, J. Schütz, Die Welt der Slawen III, 1958, 16–18; dac **kolpilos* (< i.-e. **g'elbh-* „uter, făt”) Reichenkron, Dak., 112–113; gepid **kopilo* < **kop*, cf. engl. med. *horkop* „copil de țâță” C. Diclescu, DR 4, 1924–1926, 1552.

Fam.: **copila** vb. (Munt.) „a tăia lăstarii” 1966–1973 (ALR – M. D., Pl. 50–51, 76–77); **copilame** [ar. *cochilame, cuchilame* „tineret, mulțime de tineri”] s.f. (rar, Ban.) „mulțime de copii” 1910 (Vircol, Vâlcea), var. *copilamă; copilandră* s.f. „fată în perioada de trecere de la copilărie la adolescență” 1838 (Heliade-Rădulescu, P. 71) ← *copilandru; copilandresc* adj. (înv., hapax) „de copilandru” 1786 (Etiopica, 137) ← *copilandru; copilandric* s.m. (înv.) „copilandru” c.1667 (M. Costin, Ist. cr. ung. 309), var. *copilandrec* ← *copilandru; copilandrică* s.f. (hapax, Buc.) „copilandră” 1910 (Conv. lit. 44, 267) ← *copilandră; copilandrie* s.f. „vârstă de copilandru, pubertate” 1839 (Vaillant, V.), var. *copilândrie* ← *copilandru; copilandru* s.m. „băiat în perioada de trecere de la copilărie la adolescență” c.1650 (Anon. Car.); **copilaș** s.m. „copil mic; (rar. Bas.) copileț la porumb” 1648 (Năsturel,

Varlaam – Ioasaf², 312); **copilașă** s.f. 1688 (Biblia) ← *copilaș* sau *copilă*; **copilă**¹ [ar. *cochilă* „fiică nelegitimă; fată de măritat”] s.f. „fiică; fată mică; fată tânără, adolescentă; (înv. și reg., mai ales în forma *copilă*¹) fiică nelegitimă; tânără ce a născut nefiind căsătorită” 1559 (DERS), var. *coapilă*, *copilă*¹; **copilă**² s.f. „curățarea porumbului de copileți” 1912 (Chirițescu, Gr. 191) ← *copili*, der. regresiv; **copilărea** s.f. (reg., rar, numai în poezii populare) „copilărie” ante 1897 (Mat. folk. I, 256, 388) ← *copilărie*, prin substit. sufixului, din necesități prozodice; **copilărească** s.f. (hapax, Muscel) „un joc de cărți” 1885 (H IX, 507) ← *copilăresc*; **copilăresc** adj. „de copil; (despre manifestări ale omului) lipsit de maturitate, nechibzuit, naiv” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf², 224); **copilărește** adv. „în felul copiilor, ca un copil” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *pueriliter*) ← *copilăresc*; **copilăret** s.m. (rar, col.) 1937 (DA); **copilăreț** adj. (înv., rar) „copilăresc” 1780–1801 (Micu, D.); **copilări** vb. „a petrece (undeva sau cu cineva) anii copilăriei; (înv., reg., de obicei refl., despre adulți) a proceda în mod neserios, a se purta ca un copil; (rar, Munt.) a copili” 1686 (Dosoftei, V. S. mar., 59°); **copilărie** s.f. „perioadă a vieții omenești de la naștere până la adolescență; faptă, purtare de copil; naivitate” 1635 (DRH A XXIII, 278); **copilărime** s.f. (rar, col.) 1893 (DDRF); **copilărit** s.n. (abstr.) c.1705 (T. Corbea, Ps. 65°) ← *copilări*; **copilăros** adj. „ca un copil” 1837 (Pann, E. 137); **copilăroșie** s.f. (rar, abstr.) 1876 (Eminescu, O. IX, 463) ← *copilăros*; **copileală** s.f. (abstr.) 1966–1973 (ALR – M. D., 76–77) ← *copili*; **copilesc** adj. (hapax T. Corbea, D., s.v. *puellaris*) „de copilă” 1691–1697 ← *copilă*¹; **copilet** s.n. (rar, col.) 1939 (SDLR); **copileț**¹ s.m., s.n. „lăstar crescut din rădăcina porumbului sau a altor plante; (Buc.) căprior secundar la casa țărănească; (Turda) scaun mic cu trei picioare; (rar, înv.) copilăș” 1852 (Stamati, V., s.v. *Ableger*), var. *copilete*; **copil** vb. „a tăia lăstarii secundari, nepurtători de rod; (despre plante) a-i crește lăstari; (rar, înv.) a se purta ca un copil” 1688 (Biblia, 933); **copilică** s.f. (dim.) 1913 (Pamfile, C. T., 175) ← *copilă*¹; **copilie** s.f. (hapax, T. Corbea, D. s.v. *pueritia*) „copilărie” 1691–1697; **copilime** s.f. (col., rar) 1857 (Polizu, V.); **copilit** s.n. (abstr.) 1908 (Tuțescu – Danilescu, Catanele, 22) ← *copili*; **copilitură** s.f. „(Apuseni; Munt.) copil nelegitim; (Mehed.) tânără necăsătorită care are un copil; (Mehed.) lăstari neroditori la vița de vie” 1937 (com. Pașca, în DA) ← *copili*, cu primele două sensuri după *copil*; **copilită** s.f. (dim.) 1780–1801 (Micu, D.) ← *copilă*¹; **copiloi** s.m. (augm.) 1895 (Liuba – Iana, M. 24); **copilos** adj. (rar) „copilăros, cu aspect de copil” 1910 (Vircol, Vâlcea); **copiluț** s.m. (dim.) 1871 (LM); **copiluză** s.f. (dim.) 1908 (Bud, P. P.) ← *copilă*¹; **copleș** s.m. (Mold.) „copil mic” 1913 (I. Cr. VI, 127), var. *coplej*, posibil refăcut dintr-un pl. **copleci* cu rostire dialectală (*copleși*) al unui **copleac* ← **copileac* ← *copil* Mărgărit, CES, 84, sau ← *copilaș*, prin sincoparea lui *-i-* și schimbarea *-a-* > *-e-* mai întâi în forma de pl., V. Celac, SCL, 61, 2010, I, 82–91 (DA: cf. *copil* și *copleși*); **coplizan** s.m. (Buc., Mold., peior.) „băiat mare, vlăjgan; om voinic, corpulent; prostălău” 1881 (var. *coblizan*, I. Creangă, Conv. lit. XV, 14), *goblezan*, *goblizan* ← *coplej* = *copleș*, cu modificarea frecventă a lui *-j-* în *-z-* la nivel dialectal; var. cu *g-*, după *gligan* (= *găligan*) ° // ← *goglează* „resturi de mâncare la vite; minciună, complimente” SDLR; probabil ← *cobilă* „țăruș, par” CDER 2199; et. nec. DA; **descopil** vb. (Munt.) „a copili (porumbul, vița-de-vie)” 1966–1973 (ALR – M. D., V, h. 624, pct. 724).

COPITĂ¹ s.f. „formațiune cornoasă, rezistentă, care acoperă terminațiile degetelor la unele mamifere; (rar, Trans.) soi de ciupercă cu pălăria foarte tare, care crește pe copaci (Polyporus fomentarius, Polyporus ignarius); (Sălaj, Arad) mânâtarcă (Boletus edulis) – sabot; agaric; cêpe” 1590–1602 (Codex Sturdz. 272), var. *căpită*, *copită*¹, *scopită*, *scopită*.

V.s. **kopyto* (< **kopati* vb. „a săpa”), cf. slavon *kopyto*, bg., scr. *kopito*, ceh., pol., ucr., rus *kopyto*. Var. *scopită*, infl. de *scobi* DA.

Fam.: **copita** vb. (hapax, Anon. Car.) „a lovi cu copita” c.1650; **copitariță** s.f. (reg.) „soi de ciupercă cu pălăria foarte tare care crește pe copaci (Polyporus fomentarius, Polyporus ignarius); boală a cailor, constând în formarea unor umflături între copite” ante 1897 (var. *copităriță*, Mat. folk. I, 634); **copitat** s.n. (mai ales la pl.) „grup de mamifere erbivore, având ultimele falange acoperite cu copite” 1834 (Manolachi Drăghici, I. 57), calc după lat. *ungulata*, fr. *ongulé(s)* °; **copitos** adj. (rar, înv.) „mare, dur ca o copită” 1886 (Barcianu, D.); **imparicopitat** s.n. (mai ales la pl.) „ordin de mamifere copitate care au un număr impar de degete” 1938 (Simionescu, F. R. 37) ← *impari-* + *copitat*, după fr. *imparidigités*, germ. *Unpaarhufer* °; **paricopitat** s.n. (mai ales la pl.) „ordin de mamifere copitate care au un număr par de degete” 1938 (Simionescu, F. R. 37) ← *pari-* + *copitat*, după fr. *paridigités*, germ. *Paarhufer* °; **răscopita** vb. (Munt., despre cai) „a-și scrânti glezna” 1999 (Gl. Munt.); **răscopiteală** s.f. (rar) „scrântitură a gleznei calului” 1912 (Enc. vet.) ← *răscopita* ° // ← *copită* DLR.

Cf. **captă**, **captă**, **căpună**, **căpută**, **copaie**, **copancă**, **copăi**, **copârțau**, **copcă**², **copeneată**, **copie**³.

COPLEȘI vb. „a cuprinde din toate părțile, a umple ceva peste măsură, a acoperi peste tot; a strivi sub o greutate sau o forță prea mare; a întrece, a învinge; a emoționa peste măsură, a impresiona puternic – comblor, accabler; vaincre” 1760–1770 (var. *cupluși*, Meșt. doft. 784).

Et. nes., probabil lat. **complexire*, în loc de *complexare* „a îmbrățișa, a înconjura, a strânge” < *complexus*, part. vb. *complexi* „a îmbrățișa, a înconjura, a cuprinde” (< *con-* + *plectere* „a împleți”) TDRG, CDDE 391, REW 2102, DEX (pentru *o* neînchis la *u* în silaba inițială *co-*, cf. *coperi*, *conteni*, [*in*] *conjura*, posibil și *cofleși*; pt. încadrarea la conjugarea a IV-a a unui verb derivat din tema participiului, cf. *curăți* < lat. *cūrātus* TDRG, și posibil *cofleși*; atestarea târzie a cuvântului nu este un motiv de respingere a etimologiei lat., deoarece există și alte cazuri de cuvinte moștenite atestate f. târziu, cf. *incumeta*; Avram, NCE, 89 admite etimonul *complexire* doar pentru forma *cupluși*) // ← *copleș* cu un presupus sens „lăstar” (cuvântul e atestat doar cu sensul „copil mic”, v. s.v. *copil*), derivat de la *copil* cu sensul „lăstar”, cf. *copilaș* (Mold.) „lăstar” și *descopleși* „a săpa în jurul butucului de viță de vie pentru a dezgropa altoiul”, sensul inițial al vb. *copleși* presupunându-se a fi „(despre lăstarii unor plante precum vița-de-vie sau porumbul) a înconjura și a sufoca firul, planta principală” V. Celac, SCL 61, 2010, 82–91; v.sl. *poplašiti* „a înspăimânta” SDEM (posibil), cu fluctuația frecventă *co-/po-* Avram, NCE, 89 (greu de admis, deoarece în limbile slave cuvântul are doar sensul psihologic, fiind derivat de la adj. *plachŭ*, sl. com. **polchŭ* „fricos, sperios, timid”, pus în legătură cu got. *usfilman* „a înspăimânta, a îngrozi” și lat. *pallidus* „palid”, cf. BER, V, 323); ← *opleși* = *oploși* < v.sl. *oplotiti*, Isg. *oploštŭ* „a îngrađi” < *plesti*, *pletŭ* „a împleți”, cf. *pletŭ*, *plotŭ* „gard”, rus. *oplot* „protecție”, sau ← *cofleși*, cf. și alb. gheg *kaplis* „a dobori” SDLR; alb. *kaplis* „a zdrobi, a surprinde, a ataca” CDED II, 716 (de fapt, ca și *kaploj* „a se lăsa asupra cuiva, a copleși, a cuprinde, a tăbări” din alb. literară, cuvântul se explică prin tc. *kaplamak* „a acoperi complet, a înveli”); creație de la o bază expresivă, cf. *pleoști*, cu prefixul *co-*, ca în *cotropi* CDER 2386.

Fam.: **copleșeală** s.f. (abstr.) 1862 (Pontbriant, D.); **copleșitor** adj. „care copleșește” 1924 (Răsmeniță, D.); **descopleși** vb. (rar, Teleorman) „a săpa în jurul butucului de viță-de-vie pentru a dezgropa altoiul” 1966–1973 (ALR – M. D. h. 72).

Cf. **complex**.

COPOI' s.m. „câine de vânatoare; câine polițist folosit la urmărit; (fig.) persoană care dă de urma unor răufăcători, care descoperă o afacere ascunsă, agent de poliție – chien courant; mouchard, flic” 1705 (Cantemir, I. I. 110/10, în forma de pl.), var. *capău*, *capou*, *căpău*, *căpoi*², *căpou*, *copău*, *copău*, *copou*.

Magh. *kopó* (< *kop*, var. a lui *kap* „a prinde” EWU). Forma de bază este *copou*. Forma *copoi*, refăcută din pl.

Fam.: **căpăuă** s.f. „câtea ciobănească” 1885 (H. II), var. *căpăuă* ← *căpău* (= *copoi*); **căpăuță** s.f. (dim.) 1884 (H. III 118) ← *căpăuă*; **copoaică** s.f. „femela copoiului” 1837 (var. *căpăucă*, Negruzzi, P. T. 213), var. *capăucă*, *căpăucă*, *copăucă*, *copoăucă*; **copoiaș** s.m. (dim.) 1810 (Iorga, S. D. VIII 49), var. *capăuș*, *căpoiaș*, *căpoies*; **copoiesc** adj. (rar) „de copoi” 1955 (DLRLC); **copoiește** adv. „ca un copoi” 1926 (Teodoreanu, M. II 203); **copoios** adj. „care nu rezistă la ger” 1928 (Ciauşanu – Fira – Popescu, Vâlcea), cf. *ogărcos* „slab ca un ogar, care nu rezistă la ger”.

COPORAN s.n. (E Munt.) „haină lungă bărbătească, purtată de țărani – sorte de vêtement paysan” 1884 (H. I, 368).

Bg. *koparan*, scr. *koporan*.

COPOS adj. (Trans.) „chel, pleșuv; fără barbă – chauve; glabre, imberbe” 1771–1776 („Lexicon compendiarum Latino-Valachicum”, ms. Bihor, apud Chivu, VTR, 102), var. *capoș*, *copos*, *copoș*².

Magh. *kopasz*.

COPOȘ' adj. (Trans.) „(cal) cu spinare ridicată – (cheval) au dos vouuté” 1922 (Chest., I).

Probabil ← *pupoș* „cocoșat” (< magh. *púpos*) Tâmas, EW 266 // Magh. *kupos* „conic, boltit” S. Pop. DR 4, 1558, DA.

COPRĂ s.f. „miezul uscat al nucii de cocos, folosit ca materie primă pentru obținerea untului de cocos; uleiul conținut de acest miez – copra” 1949 (var. *copra*, LTR¹).

Fr. *copra(h)* < ptg. *copra* < malayalam (limbă de tip tamil, din India) *koppara* „nucă de cocos”.

COPRE s.f. „mărar – fenouil” 1847 („Tarifa pentru prețul mărfurilor de exportatie”, apud N. A. Bogdan, C. M. 164).

Bg. (dial.) *kopre* A. Avram, LR 66, 2017, I, 4, sau ucr. *koprij* DA.

COPREALĂ s.f. „prăjină; (fig.) om înalt – perche; homme de haute taille, échalas” 1910 (Păsculescu, L. P. 154).

Bg. *kopralja* „băț cu care se mână boii”.

Fam.: **copaiță** s.f. (Trans.) „ghemotoc de scoarță de cireș uscată, amestecată cu paie, pus într-o bătă, pe care îl aprind flăcâii în prima și ultima săptămână din postul Paștilor într-un vârf de deal” 1906 (Viciu, Gl.) ← **copaliță* ← *copală* (DA: cf. *copală*); **copală** s.f. (Trans.) „prăjină cu un ghemotoc în vârf, folosită ca sperietoare în vii” 1928 (Pașca, Gl.), probabil deformare a lui *copreală* (DA: cf. *copreală*).

Cf. **copârștoi**.

COPRENĂ s.f. (hapax Anon. Car.) „broboadă, maramă – fichu (pour couvrir la tête)” c.1650.

Scr. *koprena* „broboadă, voal, țesătură de mătase”.

Cf. **coprină**.

COPREȚI vb. (Apuseni) „a lămuri, a explica – expliquer” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nes., posibil lat. **compertire* = *compartiri* „a face părtaș la, a împărtași ceva cuiva” (< *con-* + *partiri* „a împărți” < *pars, partem* „parte”) DA.

Cf. **parte**.

COPRINĂ s.f. (Muscel, Olt., Trans.) „specie de narcisă (*Narcissus radiiflorus*, *Narcissus poeticus*); motiv ornamental pe mobile sau pe pieptare – narcisse; motif ornamental sur les meubles ou les plastrons paysans” 1868 (Barcianu, V.), var. *caprină*², *căprină*², *cuprină*.

Bg. *koprina* „mătase” (< v.sl. *koprina*, probabil format pe baza lui *kopriva* „urzică”, cf. germ. *Nessel* „urzică”, *Nesseltuch* „țesătură de mătase” BER II 621).

Cf. **coprenă**.

COPRO- el. de comp. „(referitor la) fecale – copro-”.

Fr. *copro-*, gr. neol. *κοπρο-* < *κόπρος* „excrement”.

Cf. **coprocultură**, **coprofag**, **coprofil**, **coprolalie**, **coprolit**, **coprologie**, **coproscopie**.

COPROCULTURĂ s.f. „cultivare și identificare pe medii speciale de cultură a germenilor prezenți în materiile fecale – coproculture” 1962 (DER).

Fr. *coproculture* (< *copro-* < gr. *κόπρος* „excrement” + *culture* „cultură”).

Cf. **copro-**, **cult**¹.

COPROFAG adj. (mai ales despre insecte) „care se hrănește cu excremente – coprophage” 1937 (DA).

Fr. *coprophage* (< gr. *κοπροφάγος* < *κόπρος* „excrement” + *-φάγος* < *φαγεῖν* „a mânca”, aoristul vb. *έσθλει*).

Fam.: **coprofagie** s.f. „tulburare de comportament manifestată prin ingerarea materiilor fecale de către bolnavii psihici în stadiu grav; însușire a insectelor de a fi coprofage” 1969 (D. med.) < fr. *coprophagie*.

Cf. **copro-**, **-fag**.

COPROFIL adj. (mai ales despre insecte) „care trăiește pe excremente – coprophile” 1978 (DN³).

Fr. *coprophile* (< *copro-* < gr. *κόπρος* „excrement” + *-φίλος* „iubitor” < *φιλεῖν* „a iubi” < *φίλος* „prieten, drag, propriu”).

Fam.: **coprofilie** s.f. (med.) „stare morbidă în care bolnavul se complăce în murdărie de excremente” 1969 (D. med.) < fr. *coprophilie*.

Cf. **copro-**, **-fil**, **filo-**.

COPROLAL/IE s.f. (med.) „tendință patologică de a folosi cuvinte obscene, scabroase – coprolalie” 1969 (D. med.).

Fr. *coprolalie* (< *copro-* < gr. *κόπρος* „excrement” + *-lalie* < gr. *-λαλία* < *λαλεῖν* „a vorbi”).

Cf. **copro-**, **-lalie**.

COPROLIT s.n., s.m. (geol.) „fosfat natural (de calciu) provenit din petrificarea excrementelor animalelor fosile – coprolithe” 1905 (Alexi, W.).

Fr. *coprolithe* (< *copro-* < gr. *κόπρος* „excrement” + *-lithe* < gr. *λίθος* „piatră”).

Cf. **copro-**, **lito-**, **-lit**.

COPROLOGIE s.f. „studiul materiilor fecale în scopul examinării afecțiunilor aparatului digestiv – coprologie” 1962 (DER).

Fr. *coprologie* (< *copro-* < gr. *κόπρος* „excrement” + *-λογία* „vorbire despre, știință” < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”).

Fam.: **coprologic** adj. „referitor la coprologie” 1975 (DEX¹) < fr. *coprologique*.

Cf. **copro-**, **-logie**, **logos**, **lexic**.

COPROSCOPIE s.f. (med.) „examen microscopic al materiilor fecale – coproscopie” 1966 (DN²).

Fr. *coproscopie* (< *copro-* < gr. *κόπρος* „excrement” + *-scopie* < gr. *-σκοπία* < *-σκόπος* < *σκέπτειν* „a privi”).

Cf. **copro-**, **-scop²**, **-scopie**, **schepsis**, **scop¹**, **sceptic**, **episcop**.

COPS s.n. (text.) „bobină sau țevă cu fir la mașinile de filat cu inele – bobine dans les machines à filer” 1959 (LTR²).

Germ. *Kops*.

COPT¹, **-Ă¹** adj., s.m., s.f. „(persoană) care locuiește sau provine din Egipt, de religie creștină; privitor la copti sau la religia acestora; (s.f.) limbă derivată din vechea egipteană, folosită de copti ca limbă de cult și vorbită până în sec. al XVII-lea – copte” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. s.v. *copte*).

Fr. *copte* < lat. neol. *coptus* < arab. *qubt*, *qibt*, nume dat de arabi populației creștine din Egipt < copt. *kuptios*, *kuptaios* < gr. *αἰγύπτιος* „egiptean”.

COPTORÎ vb. (reg.) „a săpa pe dedesubt, a face sau a căpăta găuri, scorburi, a (se) roade – (se) creuser” 1826–1829 (var. *cuptori*, N. Stoica, C. B. 176), var. *coftori*, *coptori*, (suspect) *coptora*.

Et. nes., ← *coptor*, *cuptor*, de la forma de cavitate a cuptorului CADE, SDLR sau ← *coptă²* (= *copcă²*), apropiat de *coptură* „abces”, verbul fiind folosit și cu referire la abcese DA, CDER 2376, CDED II, 72, DEX (TDRG: ← *coptură*).

Fam.: **coptoreală** s.f. (abstr.) 1937 (DA); **coptoroși** vb. (reg.) „a săpa, a roade, a coptori” 1889 (part. *coptoroșit*, Delavrancea, O. VI, 287) ← *coptori* + *găunoși* DA, CADE, DEX; **cuptorire** s.f. (înv.) „boltă (de peșteră)” 1835 (Gorjan, H. II, 73) ← *cuptori* = *coptori* ° (DA: ← *cuptor*); **cuptoriș** s.n. (Trans.) „săpătura din fundul gropii, în care se așază coșciugul” 1906 (Viciu, Gl.) ← *cuptori* = *coptori* ° (DA: ← *cuptor*).

COPULĂ s.f. (gram., log.) „cuvânt de legătură, verb care se construiește cu un predicat nominal – copule” 1834–1835 (Murgu, C. F. I, 140^v).

Lat. neol. *copula*, inițial „legătură, lucru care leagă, uniune” (< **co-apula* < *apio* „a lega, a uni”, cf. *aptus, adaptus, coepisse*), cu sensul gram./log. apărut în lat. med.; ulterior, întărit și de fr. *copule*, engl. *copula*.

Fam.: **copula** vb. (rar) „a împreuna, a împerechea, a altoi” 1871 (LM) < lat. neol. *copulare*, fr. *copuler*; **copulativ** adj. „(gram.) care leagă între ele părți de propoziție sau propoziții de același fel; care leagă predicatul nominal de subiect; (log., despre judecăți) care are mai multe subiecte legate de același predicat” 1797 (R. Tempea, Gram. 170) < lat. neol. *copulatiuus*, fr. *copulatif*; **copulație** s.f. „unire a două celule de sex opus; act sexual” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.), var. (înv.) *copulațiune* < fr. *copulation*, lat. neol. *copulatio*.

Cf. **cuplet, cuplu, apt, adapta, inept**.

COPYRIGHT (pronunțat *copiraiți*) s.n. „drept rezervat numai autorului sau editorului de a reproduce și de a vinde o anumită operă – copyright” 1929 (Hodoș, D., cu pronunția recomandată *copperait*).

Engl. *copyright* (< *copy* „a copia, a reproduce” + *right* „drept”). Pronunția învechită cu *-e-* este o încercare de a reda fonemul englez [ɪ], întâlnită în trecut și în fr., deci ar putea indica o filieră inițială fr.

Cf. **copie**¹.

COPYWRITER (pronunțat *copiraităr*) s.m. „angajat al unei agenții de publicitate, responsabil de crearea textelor incluse în mesajele publicitare – rédacteur publicitaire” 2003 (DCR³).

Engl. *copywriter* (< *copy* „copie; material tipărit”, de unde „text publicitar” + *writer* < *write* „a scrie”).

Cf. **copie**¹.

COR¹ s.n. (muz.) „grup de cântăreți care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție muzicală destinată să fie cântată de mai multe persoane; (în teatrul antic) grup de actori care luau parte la desfășurarea acțiunii dramatice ca personaj colectiv, exprimând, prin cântec, recitare, mimică sau dans, opinia publică; versurile cântate de acest grup; parte a bisericii unde cântă membrii corului – chœur” 1682 (var. *horiu*, Dosoftei, V. S. sept. 10^f; forma *cor*, 1839, Lecca, Cr. 93), var. (înv.) *coriu*¹, *hor*.

Lat. neol. *chorus* (< gr. *χορός*), fr. *chœur*. Var. *horiu* < ngr. *χορός*. Var. *hor* < germ. *Chor*, lat. neol. *chorus*.

Fam.: **coral**¹, -ă¹ adj. „de cor, pentru cor”, s.f. „organizație corală” 1858 (Filimon, O. II, 297) < fr. *choral*; **coral**² s.n. „cântare bisericească, mai întâi în biserica luterană, apoi și în cea catolică” 1852 (Stamati, V.) < germ. *Choral* (< lat. [*cantus*] *choralis*), fr. *choral* (< germ.); **coreut** s.m. „corist în teatrul antic” 1871 (LM) < fr. *choreute*, gr. neol. *χορευτής* (< *χορεύειν* „a dansa în cerc, a participa la un cor”); **corist** s.m. „personă care cântă într-un cor” 1871 (LM) < fr. *choriste*, germ. *Chorist*; **coristă** s.f. 1871 (LM) ← *corist*.

Dublet etim.: **cor**². Cf. **carolă, coree, coreu, coregrafie, horă**¹.

COR² [ar. *cor* „horă”] s.n. „(Turda-Aries) dans național în formă de cerc sau de roată, horă; (înv.) ceată, adunare; fân adunat în pătrate, în mijlocul cărora se fac căpițele – ronde paysanne; groupe, réunion; foin mis en tas” 1643 (var. *coriu*³, Varlaam, Caz. 194).

Lat. *chorus* „grup de dansatori, cor, mulțime, ceată” (< gr. *χορός*).

Fam.: **cori²** vb. (Năs., Buc.) „a aduna fânul în pătrate, în mijlocul cărora se fac căpștele, a aduna fânul cosit și uscat la un loc” 1913 (com. Marian, în DA) ← *cor²* DA; cf. sinonimul *hori* s.v. *horă¹* cf. magh. *kórálni* CADE (cuvânt inexistent în sursele consultate); **corit** s.n. (abstr.) 1937 (com. Corbu, în DA) ← *cori²*.

Dublete etim. **cor¹**, **horă¹**. Cf. **carolă**, **coree**, **coreu**, **coregrafie**.

CORABIE s.f. „navă cu pânze; (reg., înv.) sită sau farfurie pe care se pun darurile la nuntă – vaisseau, navire; (dial., vieilli) plateau ou tamis sur lequel on met les présents de nocés” c.1500 (Psalt. Hur. 93^v), var. *corabe*, *curabie*.

V.sl. *korablī* (< m.gr. *καράβιον* < *κάραβος* „langustă; ambarcațiune ușoară”).

Fam.: **corabnic** s.m. (în.v.) „marinar” 1563–1583 (Cod. Vor.) < slavon *korabīnikū*, *korabīnikū* ° sau ← *corabie* TDRG, DA; **corăbea** s.f. (dim.) 1885 (Teodorescu, P. P. 52), var. (pl.) *corăboale*; **corăbia** vb. (în.v.) „a pluti cu corabia, a naviga” 1691–1697 (var. *corăbii*, T. Corbea, D. s.v. *adnauigo*); **corăbiasa** s.f. art. „dans țărănesc de brâu” 1907 (Pamfile, J. II) ← *corăbiasca*; **corăbiasca** s.f. art. „dans țărănesc de brâu” 1866 (Alecsandri, P. P.), var. *corăbeasca*, *corobasca* ← *corăbiesc*; **corăbier** s.m. „navigator, marinar pe o corabie; stăpânul unei corăbii; vornicul care duce farfuria numită *corabie* la nuntă” 1592–1604 (var. *corăbier*, Fl. D.), var. (în.v.) *corabiar*, *corabier*, *curăbier(iu)*; **corăbiereasca** s.f. art. „dans țărănesc de brâu” 1885 (H. III, 80) ← *corăbier*; **corăbierește** adv. (Mold.), în expr. *a juca, a cânta* ~ „a juca, a cânta corăbiasca” 1884 (H. III, 119) ← *corăbiereasca*, cu substit. sufixului; **corăbieri** vb. (în.v.) „a pluti cu corabia, a naviga” 1886 (Sbiera, Pov.) ← *corăbier*; **corăbierie** s.f. (în.v.) „călătorie cu corabia; profesia corăbierului; meseria de constructor de corăbii” 1691 (Mărgăritare) ← *corăbier* sau ← *corabie*; **corăbiesc** adj. (în.v.) „de corabie” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *classicus*); **corăbiește** adv. (Mold.), în expr. *a juca, a cânta* ~ „a juca, a cânta corăbiasca” 1885 (H. VI, 183) ← *corăbiasca*, cu substit. sufixului; **corăbiitor** adj. s.m. (în.v.) „navigator” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *acatum*) ← *corăbii* (= *corăbia*); **corăbioară¹** s.f. (dim.) 1574 (Coresi, Tetr. 234^l); **corăbiuță** s.f. (dim.) 1821 (Aaron, S. H.).

Cf. **carab**, **caravelă**, **cărăbuș**.

CORACĂ s.f. (în.v., rar) „angină, cangrenă în partea interioară a gâtului; scarlatină – angine, scarlatine” 1829 (Episcopescu, O. S.).

Probabil ngr. *κόρακας*, propriu-zis „corb”. Evoluția semantică este neclară. Gáldi, M. Phan. 167 are în vedere o folosire interjecțională, cf. ngr. *κόρακας! κόρακας να σε κόψη* „crăpi! liniște!”, pentru a face să tacă copiii care tușeau sau strigau de durere.

Cf. **coracoid**.

CORACO/D adj. „(formațiune anatomică) asemănătoare cu un cioc de corb – coracoide” 1843 (Kretzulescu, A.).

Fr. *coracoïde* (< gr. *κορακοειδής* „în formă de corb” < *κόραξ*, *κόρακος* „corb”).

Cf. **coracă**.

CORAL¹ s.m., s.n. „animal din încrengătura celenteratelor, cu schelet calcaros roșu sau alb; producția calcaroasă a acestui animal, mărgean; (mai ales la pl.) tip de literă, folosit pentru titluri – corail; type de caractère typographique employé pour les titres” 1691–1697

(T. Corbea, D., în sintagmele *iarbă coral*, *piatră coral*), var. (înv.) *corai*² s.n., *corail*¹ s.n., *corală*² s.f., *corallion*, *coraliu*².

Germ. (înv.) *Koral* (= *Koralle* < v.fr. *coral* < lat.), magh. *korál* (= *korall*), lat. neol. *corallium* (clasic *corallium* < gr. *κοράλλιοι*). Var. *corallion* < ngr. *κοράλλιοι*. Var. *coraliu* < lat. *corallium*. Var. *corală* < germ. *Koralle*. Var. *corai*², *corail* < fr. *corail* (< lat.).

Fam.: **călaris** s.n. „bijuterie cu coral” 1869 (Moldovanu, AS I, 154, în DÎLR) < magh. *kaláris* (< lat. *corallis* „piatră prețioasă”, infl. semantic de magh. *korall* „coral”); **corai**¹ adj. „de culoarea coralului” 1959 (var. grafică *corai*², LTR² V, 346) < fr. *corail*; **coralian** adj. „format din corali, referitor la corali, cu aspect de coral” 1950 (LTR¹ II, 572) < fr. *corallien*; **coralier** s.m. „clasă de animale din încrengătura celenteratelor, căreia îi este caracteristic scheletul calcaros; (adj.) de coralier, format din coralieri” 1900 (Enc. rom. II, 699) < fr. *coralliaire*; **coralifer** adj. „care are corali” 1871 (LM) < fr. *corallifère*; **coraligen** adj. „care produce materia calcaroasă a coralilor” 1871 (LM) < fr. *coralligène*; **coralin** adj. „roșu precum coralul” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *corallin*; **coralină** s.f. „algă roșie; colorant roșu” 1871 (LM) < fr. *coralline*; **coraliu**¹ adj. „de culoarea coralilor” 1905 (Alexi, W.); **hexacoralier** s.m. (mai ales la pl.) „subclasă de celenterate marine, cu șase tentacule” 1900 (Enc. rom. II, 699) < fr. *hexacoralliaire(s)*; **octocoralier** s.m. (mai ales la pl.) „subclasă de celenterate marine coloniale cu opt tentacule” 1900 (Enc. rom. II, 699) < fr. *octocoralliaire(s)*.

CORAN s.n. „cartea sfântă a musulmanilor, cuprinzând învățăturile profetului Mahomed – Coran” 1650–1681 (Milescu Spătarul, A. – O.), var. (înv.) *alcoran*, *alcuran*, *curan*, *elcuran*.

M.gr. *Κοράν(ιοι)* (< arab *qur'ān*, propriu-zis „lectură” < *qara'a* „a citi, a recita”), ulterior fr. *Coran*, germ. *Koran*. Var. *curan* < tc. *Kuran*. Var. *alcoran*, *alcuran*, *elcuran* < tc. (înv.) *al-koran*, *el-kuran* (< arab *al-qur'ān*, cu *al-* articol hotărât) Suciu, IT II, 41.

CORANDĂ s.f. (Trans.) „peșteră, cavitate profundă în mină, de unde s-a scos piatra – caverne” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nec.

CORASAN s. (rar, înv.) „mortar făcut din cărămidă pisată și din var; (bot.) plantă medicinală, din genul *Artemisia* – ciment; sorte d'armoise” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.).

Tc. (înv.) *korasan* (= *horasan*) < top. *Korasan*, provincie din estul Iranului, Suciu, IT II, 271.

CORAZIUNE s.f. „eroziune a suprafeței pământului cauzată de materialele transportate de vânt, apă sau ghețari – corrasion” 1959 (LTR² V).

Fr. *corrasion*, engl. *corrasion* (< *corrade* „a răzui, a eroda” < lat. *corradere* < *con-* + *radere* „a rade”, derivat pe modelul *abrade* – *abrasion*).

Cf. *rade*, *abraziune*, *razant*.

CORĂBIELE s.f.pl. „prăjitură făcută din făină, unt, ouă, zahăr, cu migdale și miere – sorte de gâțeau” 1851 (Alecsandri, O. V, 499), var. *corabiele*, (rar) *corobiele*.

Tc. *kurabiye*, (înv.) *korabiye*, apropiat prin etim. pop. de *corabie*, ceea ce a determinat schimbarea formei prăjiturii pentru a o face să semene cu o corabie.

Fam.: **corăbioară**² s.f. (mai ales la pl.) „corăbiile” 1871 (LM), resemantizare a lui *corăbioară*¹, diminutivul lui *corabie*, ca efect al etimologiei pop. a lui *corăbiile*.

CORĂI¹ vb. (Trans.) „(despre ciori, corbi, găini) a croncâni, a cârâi; (despre intestine) a produce un zgomot caracteristic datorită gazelor din interior, a chiorâi – croasser, caqueter” 1883 (Marian, Orn. II), var. *coarâi*, *gorâi*.

Creație de la o bază onomatopeică, cf. *chiorâi*, *cârâi*, magh. *károgni* „a croncâni”, *korogni* „a chiorâi”.

Fam.: **corăitură** s.f. (abstr.) 1825 (LB); **corăit** s.n. (abstr.) 1937 (DA); **corău** s.m. (peior.) „șigan” 1906 (Viciu, Gl.).

CORB [ar. *corbu*, mr., ir.] s.m. „pasăre răpitoare cu pene negre; pește marin cu capul mare și botul gros, de culoare brună (*Corvinia nigra*); varietate de strugure, cu boabe negre; constelație în emisfera australă; (adj., fig.) negru – corbeau; corbeau de mer; variété de raisin; nom d'une constellation; noir” 1444 (top. *Korbul*, C. Suci, DILT II, 355).

Lat. *coruus*, panrom. REW 2269.

Fam.: **corbă**² s.f. „femela corbului; capră sau iapă neagră” 1883 (Marian, Orn. II, 17), var. *corbă*; **corban**¹, -ă adj., s.f. „negru închis; varietate de struguri” 1885 (H. III, 68); **corbăcel** s.m. (dim.) 1893 (DDRF); **corbăia** vb. „a croncâni ca un corb” 1913 (Giuglea – Vâlsan, R. S.); **corbea**¹ s.m., nume de câine negru 1885 (H. IV, 10); **corbea**² s.f. „femela corbului” 1883 (Marian, Orn. II, 17); **corbească** s.f. „varietate de struguri negri” 1885 (H. III, 486); **corbei** s.m., nume de câine negru 1884 (H. III, 96); **corbi** vb. „a sfâșia (cum sfâșie corbul)” 1928 (Pașca, Gl.); **corbici** s.m., nume de câine negru 1884 (H. I, 139), var. *corbeci*; **corbiș** adv. „în felul corbilor” 1794–1821 (Budai-Deleanu. Ț.); **corbișor** s.m. (dim.) 1866 (Alecsandri, P. P.); **corbiț** s.m., nume de câine 1885 (H. VI, 8); **corbiță** s.f. „femela corbului; nume de cățea” 1883 (Marian, Orn. II, 17); **corbiu** adj. „negru ca pana corbului” 1874 (Alecsandri, „Legenda rândunicăi”); **corboaică** s.f. „femela corbului” 1883 (Marian, Orn. II, 17); **corboai** s.f., nume de oaie neagră 1907 (CDDE); **corbos** adj. „negru ca pana corbului” 1885 (H. X, 32); **corbulean** s.m. (dim.) 1883 (Marian, Orn. II, 16); **corbuleț** s.m. (dim.) 1863 (Alexandrescu, M.); **corbușor** s.m. (dim.) 1866 (Alecsandri, P. P.); **corbuț** s.m., nume de câine 1885 (H. I, 61).

Cf. **cormoran**, **corvid**.

CORCAN¹ s.m. (Munt., Mold.) „coardă nefolositoare la vița-de-vie – sarment de vigne bon-à-rien” 1897 (var. *corcană* s.f., atestat în pl. *corcâni*, Șez. VIII).

Et. nes., ← *ciorcân* „coardă la vița-de-vie” (← *ciortan*¹), eventual infl. de *coardă* (la vița-de-vie), sau contaminare între *coardă* (la vița-de-vie) și *crăcan* „ramură nefolositoare la vița-de-vie” ° // Et. nec., cf. ucr. *korkijka* „partea de sus a unui pom cu crengile tăiate” DA (cuvânt neîntâlnit în dicționarele consultate); ← *cârcel*, cu schimbare de sufix și alterare fonetică „neclară” CDER 2402.

Cf. **ciorcân**.

CORCĂI vb. (Mehed.) „a clocoti; (fig.) a răsuna – bouillonner; retentir” 1900 (Mat. Folk.), var. *corcoi*.

Derivat de la o bază onomatopeică înrudită cu cea din *colcăi* DA.

Fam.: **corcoai** s.f. „loc unde apa se învoldurează” 1887 (H. IX, 3), derivat regresiv.

CORCHEZI vb. (Mold.) „a se apuca de un lucru fără a-l duce la capăt; a ajunge la strâmtoare; a încălzi puțin un lichid; a corci, a poci, a strica (limba, prin elemente străine) – se livrer à une chose sans la mener jusqu'au bout; être à l'étroit; tiédir légèrement; corrompre (une langue)” 1882 (I. Creangă, „Ioan Roată și Vodă Cuza”), var. *corchizi*.

Et. nes., posibil magh. *kurkáz* „a scotoci”, cu sensul „a strica” după *corci*¹ DA, DEX // posibil ← *corci*³ TDRG; ← *corci*¹ SDLR.

CORCI¹ vb. „(despre animale sau plante de rase sau specii diferite) a se împerechea, a se încrușișă; (fig.) a-și pierde puritatea ca urmare a combinării unor elemente eterogene – croiser (deux espèces, deux races); (se) corrompre par contamination, (se) mêler” 1683 (part. *necorcită*, Dosoftei, Par. 1^v), var. *curci*.

Derivat de la adjectivul *corci*³ „hibrid” (TDRG, DA, DEX) < magh. *korcs* „hibrid; bastard” (dezvoltare internă de origine probabil expresivă, cf. *kacs* „chircit”, sau împrumut dintr-o limbă slavă, cf. slovac *krč* „ciot, buștan”, rus. *korč* „ciot”, aplicat inițial unui arbust degenerat EWU) // Cf. magh. *korcsosít*, *korcsosod* SDLR; alterare fonetică a verbului *cruci* „a încrușișă” CDER 2403.

Fam.: **corceag** s.m. (Olt.) „câine de vânătoare (corcit)” 1885 (scris *corciag*, H. XI, 46) ← *corci*³; **corceală** s.f. (abstr.) 1937 (DA); **corci**³ (fem. *coarce*) adj., s.m., s.n. „hibrid; degenerat” 1839 (Negruzzi, O. I, 122) < magh. *korcs* „hibrid; bastard” CDED II, 493, TDRG, DA, SDLR, DEX // derivat regresiv de la verbul *corci* CDER 2403; **corcioi** adj. (Munt.) „amestecat, corcit” 1910 (Vircol, Vâlcea) ← *corci*³; **corcină** (acc. nec.) s.f. (Ban.) „oaie a cărei lână este o combinație de sur și negru” 1885 (H. XVIII, 45) ← *corci*³; **corcioman** adj., s.m. (Munt.) „corcit, încrușișat; corcitură, bastard” 1885 (H. VII, 150) ← *corci*³; **corciomancă** s.f., adj.f. (Munt.) „corcitură; hibridă” 1885 (H. VII, 150) ← *corcioman*; **corcit** s.n. (abstr.) 1937 (DA), var. *curcit*; **corcitură** s.f. „individ rezultat din împerecherea a două rase sau popoare diferite; (peior.) bastard” 1825 (LB), var. *chercitură*, *curcitură*; var. *chercitură*, prin contaminare cu (*in*)*chirci* DA.

CORCI² s.n. (Buc., Oaș, Mar.) „tufă – buisson” 1892 (Marian, Na.), var. *cherci*.
Ucr. *korč*.

Var. *cherci* ← *corci*^o // Et. nes., cf. *chirci* DA.

Fam.: **corciș** s.n. „tufiș” 1870 (S. Bodnărescu, în Conv. lit. 4, 93).

CORCIE s.f. (Trans., Buc., N Mold.) „scară mică, folosită pentru coborâtul butoaielor în pivniță; accesoriu cu structură de grătar, care se atașează la car sau la căruță pentru a facilita transportarea unor obiecte; sac fixat pe oiște, în care se transportă fânul pentru hrana cailor; (Buc.) sanie sau trăsură cu două roți, folosită la căratul lemnului; iesle din nuiele pentru oi – sorte d'échelle, qui sert à descendre les tonneaux; accessoire en forme de grille, dont on munit un char ou un chariot pour faciliter le transport de différents objets; sac fixé sur le timon de la charrue, pour transporter le foin; traîneau ou chariot à deux roues, pour le transport du bois; mangeoire en treillis pour les brebis” 1785 (Gr. Maior, Lex.), var. *corcie* „partea din față a saniei – partie antérieure du traîneau”.

Magh. *korcsija* (= *korcsolya*) „scară folosită pentru coborâtul butoaielor; săniută” DA, SDLR, Tamás, EW, 268 // Posibil și ucr. *korčuhy*, pl. lui *korčuha* „sanie pentru cărat bușteni” DA; slav *kručī*, cf. magh. *korcsolya*, ucr. *korčuhy* CDER 2405 (citând Miklosich, SER, 27, care însă se referă la o bază slavă *krüč-*, presupusă pentru slovac *krčula*, magh. *korcsolya*, sloven, scr. *krčalo*).

Fam.: **corci**¹ s.n. (N Mold.) „sac în care se dă mâncare cailor” 1913 (I. Cr. VI), derivat regresiv; **corciue** s.f. (Năs., Mar.) „frunziș sau (împletitură de) nuiele pentru transportat sau protejat fânul” 1887–1888 (Bugnariu, N.) ← *corcie* (= *corcie*), cu substituirea finalei.

CORCIOAVĂ s.f. (Mold.) „butaș, ramură de viță tăiată pentru a fi sădită în altă parte – bouture” 1911 (Neam. rom. pop. 2, 553).

Et. nes., posibil ← *cociorvă* „vătrai” (cf. *cârlig* cu sensul „butaș”) ° // Din rădăcina lui *cârcel*, dar cu fonetism rusec SDLR.

CORCOȚĂ s.f. „haină zdrențuită; femeie stricată – vêtement haillonné; putain” c.1832 (Cornelli 299^f).

Et. nes., probabil ← *corcoană* „femeie îngrijită, sulemenită”, infl. semantic și formal de *cotreanță*, *zdreanță*, *treanță* ° // Din baza expresivă *corcod-* a lui *corcodan* „curcan”, cu evoluția semantică „pasăre de curte” > „femeie ușoară” > „zdreanță” CDER 2406; var. a lui *corcoase*, *gorgoaze* „bolbotină, fructe crude sau coapte”, din aceeași rădăcină cu *corcoli*, *cocoli*, *cocoloș* SDLR (s.v. *corcoate* pl. tant.); et. nec. DA.

CORCODAN s.m. „(Trans.) curcan; (bot.) fumărică – dindon; fumeterre” 1822 (Clemens, V.), var. *curcudan*.

Deformare a lui *curcan* CDED II 87, SDLR, posibil infl. de o bază onomatopeică *corcod-* (< *cotcod-*), cf. *curcudăți* „a cotcodăci”, cf. și var. *coroncan*. Sensul botanic, explicabil prin faptul că planta respectivă se numește și *iarbă-de-curcă* DA. // Derivat de la baza onomatopeică *corcod-* DA, CDER 2406; contaminare între *curcă* și finala din *coșcodan* ȘDU.

Fam.: **corcodină** s.f. „curcă” 1825 (LB), var. *corcotină*, cu substit. sufixului; **curcodană** s.f. (bot.) „fumăriță, iarbă-de-curcă (*Fumaria officinalis*)” 1906 (Panțu, Pl.).

CORCODEL¹ s.m. (Munt., Dobr., S Mold.) „cufundar; numele mai multor specii de păsări călătoare acvatice (*Gallinula Chloropus*; *Podiceps*; *Colymbus*) – grêbe, gallinule; plongeon” 1884 (H. VII, 84).

Et. nes., posibil ← **corcorel* (prin disimilare) ← *cocorel*, dim. al lui *cocor* ° // Derivat de la baza onomatopeică *corcod-*, cf. *corcodan* DA, CDER 2406 (care presupune o onomatopee imitând clipocitul apei la scufundare, trimițând la *colcăi*), DEX; alb. *korkodhilj* (< ngr. *κροκόδιλος*; v.gr. *κροκόδειλος*; lat. *corcodilus* și *crocodilus* „crocodil”) SDLR (justificat prin invocarea existenței, în mai multe limbi, a unor cazuri de omonimie între substantive care desemnează animale foarte diferite).

CORCODUȘĂ s.f. „fruct sferic mic, de culoare roșie sau galbenă, al arborelui *Prunus Cerasifera* – prune-cerise” 1862 (Pontbriant, D.), var. *colcotușă*, *corcudușă*, *culcudușă*, *curcudușă*.

Et. nes., posibil el. de substrat, cf. alb. *kokërrduçe* „umflătură dezvoltată pe frunzele sau ramurile tinere ale unor arbori, gală” (< *kokërr* „boabă”) N. Saramandu, SCL 38, 2, 1987, 137 (alb. *kokërr* e raportabil la baza latino-romanică *cocc-* „mic obiect rotund”, cf. *coacăză*, *coc*³, *coacă*², *cocoli*, *cocoloș*; înrudirea lui *corcudușă* cu *cocoloș* a fost sugerată și de SDLR) sau ← *corcodea*, pl. *corcodele* ← *corodele* ← *rocodelle* „fructe mărunte; corcodușe” (cu var. *rogodele*), cu sensul inițial „lucruri mărunte, făcute de mână”, var. a lui

răcode(a)lie < slavon. *rukodělije* „lucru de mână” I. Mărgărit, LR 64, 2016, 1, 24–25 (derivarea lui *rocodele* din *răcodealii* a fost propusă de V. Bogrea, DR 4, 844 și acceptată în DLR) // Derivat de la baza onomatopeică *corcod-* (cf. *corcodan*), pornind de la sunetul pe care îl scot aceste fructe atunci când sunt puse la fiert CDER 2406; ← *corcoduș* (cu et. nec.) DA, DEX.

Fam.: **colduș**² s.m. (V Munt.) „corcoduș” 1922 (Rădulescu-Codin, M. N.), var. *toltuș* ← *colcoduș* (= *corcoduș*), prin haplogogie; **coldușă**² s.f. (V Munt.) „o specie de prune” 1922 (Rădulescu-Codin, M. N.), var. *toltușă* ← *colcodușă* (= *corcodușă*), prin haplogogie; **corcodea** s.f. „corcodușă” 1909 (Pamfile, J.), var. (pl., Bas.) *corodele*, *curcudea* ← *corcodel* sau *corcodușă*, cu substit. finalei, interpretată ca suf. dim.; **corcodar** s.m. „corcoduș” 1969–1973 (ALRR – M. D. III) ← *corcoduș*, cu substit. finalei; **corcodel**² s.m. „corcoduș” 1885 (var. *curcudel*, H. I, 18; atestarea 1591, DOR, dată de TDRG, este un antroponim care nu poate fi atribuit cu certitudine niciunui dintre omonimele *corcodel*^{1,2,3}) ← *corcoduș*, cu substit. finalei, interpretată ca suf. dim., sau ← *corcodea* (← *corcodușă*); **corcoduș** s.m. „pom fructifer cu fructe sferice mici, de culoare roșie sau galbenă (Prunus cerasifera)” 1815 (Doc. Buc. I, 705), var. *colcoduș*, *corcuduș*, *curcuduș*, probabil ← *corcodușă*, derivat regresiv SDLR; **culcuduță** s.f. (Trans.) „corcodușă; specie de prune mici și rotunde” 1885 (Jarník – Bârseanu, D.), var. *culducuță* ← *culcudușă* (= *corcodușă*), cu substituirea finalei, interpretată ca suf. dim.; **curcudușar** s.m. „corcoduș” 1969–1973 (ALRR – M. D. III) ← *curcudușă* (= *corcodușă*).

Cf. **coacăză**.

CORCOFAN s.m. (Mehed.) „păduche mare – grand pou” 1884 (H. IX, 89).
Et. nec. DA.

CORCOFEALĂ s.f. „terci; (Ban.) bălmăjire, vorbă încurcată – bouillie; baliverne” c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Et. nes., probabil derivat de la baza onomatopeică *corc-* (cf. *corcoi* = *corcăi*), imitând sunetul pe care îl face apa atunci când fierbe ° // Et. nec. DA.

Fam.: **corcofel** vb. (Ban.) „a amesteca” 1893 (DDRF).

CORCOMAN s.m. (V Trans.) „pieptănătură a țărăncilor măritate, constând în ridicarea părului sub forma a două cornițe de o parte și de alta a creștetului – coiffure des paysannes mariées, qui consiste à arranger les cheveux comme deux cornettes sur le haut de la tête” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., posibil din **cocorman* „melc”, prin metateză (sensul original „melc” fiind deductibil din forma pieptănăturii, ca două cornițe de melc) < **cocor* (**cocur*) „melc” < lat. pop. **cocculus*, diminutiv de la *cocum* (v. *coe*³), cu evoluția semantică „mic obiect sferic (boabă, sâmbure)” > „coajă” > „cochilie” > „melc” întâlnită și în bellunez *kokkol* „cochilie de melc”, occ. *kukarel(o)* „melc; con de brad”, v. fr. *coele* „melc” (REW 2009) DA. Pentru **cocculus*, o altă sursă posibilă este lat. *cochlea* „melc”, care este continuată de formele **coccula* și **cocculus* în sicil., calabr. *kókula*, abr. *kokələ*, tosc. *quocolo*, ven. *kógolo*, bresc., mantovan, bellunez *kógol*, friul. *kógul* (REW 2011).

CORCOS adj. (Mold.; fem. sg. *corcoșă*; mai ales la pl., substantivizat, despre fructe) „verde, necopt; în expr. *poamă* ~ varietate de struguri; (fig., s.f. pl.) palavre – (en parlant des fruits) vert, qui n’est pas encore mûri; variété de raisin; balivernes” 1885 (H. VI, 23).

Et. nes., probabil prin asimilare regresivă din **gorcos* < **gorc* < v.sl. *gorikŭ* „amar” (> bg. *gorák*, scr. *gorak* „amar”) DA.

Fam.: **corcoreț** s.n. „măr pădureț” ← **corcoșeț*, după (*măr*) *pădureț* 1924 (Șez. XXXII, 16).

Cf. **coricov**.

CÖRCOTĂ s.f. (Someș) „coș în care se desface porumbul – corbeille dans laquelle on détache les feuilles de maïs” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nec. DA.

CÖRCOTE s.f.pl. (Vâlcea) „dealuri, coclauri – collines, lieux escarpés” 1931 (Ciașanu, Gl.).

Et. nec.

CÖRCOVĂ s.f. (Năs.) „cal mare și slab, de povară – haridelle” 1927–1928 (DR 5, 177), var. *corhovă*.

Et. nes., posibil ucr. *korkovyj* „cu coajă” < *korka* „coajă” (cf. rus. *korka* „coajă”, *korkovatiji* (sic!) „de coajă, de scoartă”) S. Pop, DR 5, 177) // Cf. *corcălu* DA.

CÖRD¹ s.n. (med.) „inimă – cœur” 1843 (Kretzulescu, A.), var. (inv.) *cor*³.

Lat. neol. *cor*, *cordis*.

Fam.: **cordat**² adj. (bot., despre frunze) „în formă de inimă” 1856 (Barasch, I. N.) < fr. *cordé*; **cordial** adj. „care pornește din inimă, din toată inima, afectuos; (inv., despre băuturi, poțiuni, și s.n.) care accelerează ritmul cardiac” 1829 (Episcopescu, O. S.) < fr. *cordial*, împr. din lat. med. *cordialis*; **cordialitate** s.f. (abstr.) 1837 (AR) < fr. *cordialité*; **cordiform** (bot., anat.) „în formă de inimă” 1861 (Barasch, B.) < fr. *cordiforme*; **precordial** adj. „din regiunea anterioară a toracelui, din dreptul inimii” 1892 (Rev. Nouă) < fr. *précordial*.

Cf. **acord**, **acordeon**, **concorda**, **curaj**, **discorda**, **mizericordie**, **racorda**, **record**, **recorder**.

CÖRD² s.n. „țesătură specială cu urzeala din fire bine răsucite și foarte rezistente; țesătură folosită pentru fabricarea anvelopelor – corde (type de tissu aux fils bien tordus et très résistants); toile caoutchoutée” 1949 (LTR¹).

Fr. *corde* (< engl. *cord* < *corduroy*, cu et. neclară, conținând în prima parte cuvântul *cord* „coardă” < fr. *corde* < lat. *chorda*), germ. *Kord*.

Cf. **coardă**, **cordat**¹, **cordea**, **cordoan**, **clavicord**, **curdisi**.

CÖRDAI s.f.pl. (Mar.) „flori albastre de munte (nedefinite mai precis) – fleurs bleues de montagne” 1923 (Șez. XIX, 51).

Et. nec. DA.

CÖRDAT¹ s.n. (mai ales la pl.) „încrengătură de animale cu corpul susținut de o coardă dorsală sau de coloana vertebrală – cordé(s)” 1898 (var. grafică *chordat*, Enc. rom. I).

Lat. savant *Chordata* (< *chorda* „coardă”), fr. *cordé(s)*.

Fam.: **cefalocordat** s.n. (mai ales la pl.) „subdiviziune a cordatelor, formată din animale marine inferioare a căror coardă dorsală prezintă o prelungire anterioară, dar fără

dezvoltarea unui creier” 1978 (DN³) < lat. savant, engl. *Cephalochordata* (< *cephalo-* < gr. *κεφαλή* „cap” + *Chordata*), fr. *céphalocordate(s)*; **protocordat** s.n. (mai ales la pl.) „subdiviziune a cordatelor, care cuprinde animale marine cu notocord și branhii, dar fără coloană vertebrală și craniu” 1978 (DN³) < lat. savant, engl. *Protochordata* (< *proto-* < gr. *πρῶτος* „prim” + *Chordata*); **urocordat** s.n. (mai ales la pl.) „încrângătură de cordate inferioare cu coardă dorsală numai în stare larvară și corpul învelit într-o tunică celulozică în formă de sac” 1975 (DEX¹) < lat. savant *Urochordata* (< *uro-* < gr. *οὐρά* „coadă” + *Chordata*), fr. *urochordé(s)*.

Cf. **coardă**, **cord**², **cordea**, **cordelier**, **cordită**¹, **cordon**, **clavicord**, **curdisi**.

CORDEA s.f. (mai ales Mold. și Buc.) „bentiță; (zool.) tenie; joc de cărți; (în var. *cordelă*) pește de mare din familia țiparului – bandeau; ténia; jeu de cartes; *Leptocephalus conger*” 1813 (pl. *cordeli*, Doc. Cal. II, 141), var. *cordelă*.

Ngr. *κορδέλα* (< it.), it. *cordella* (dim. lui *corda* < lat. *chorda*), cu sg. refăcut după pl. *cordele*, prin analogie cu tipul morfologic moștenit *rândunea – rândunele*.

Fam.: **cordelar** s.m. „fabricant sau vânzător de cordele” 1871 (LM) ← pl. *cordele* al lui *cordea*; **cordelat** adj. (înv.) „prevăzut cu cordele; în formă de cordea; (în expr. *vierme ~*) tenie” 1886 (Barcianu, D.), cu sensul „tenie” probabil după germ. *Bandwurm* (< *Band* „coardă, panglică” + *Wurm* „vierme”) °; **cordelăreasă** s.f. 1871 (LM) ← *cordelar*; **cordelărie** s.f. „prăvălie unde se vând cordele; mulțime de cordele” 1871 (LM) ← pl. *cordele* al lui *cordea*; **cordelușă** s.f. (dim.) 1886 (Barcianu, D.); **cordeluță** s.f. (dim.) 1879 (Eminescu, P.); **cordică** s.f. „bentiță” 1892 (Sevastos, Pov.) ← *cordea*, după modelul *purcea – purcică*, *vițea – vițică*; **cordicuță** s.f. (dim.) 1888 (Sevastos, C. mold., 181) ← *cordică*.

Cf. **coardă**¹, **cord**², **cordat**¹, **cordelier**, **cordită**¹, **cordon**, **curdisi**.

CORDELIER s.m. „călugăr franciscan numit astfel pentru că purta drept centură o frânghie; membru al unui club revoluționar fondat de Danton, Marat și Desmoulin – cordelier” 1894 (Antonescu, NDFR).

Fr. *cordelier* (< *cordelière* „coardă cu trei noduri” < *cordelle*, dim. lui *corde* „coardă, frânghie” < lat. *chorda*).

Cf. **coardă**¹, **cord**², **cordat**¹, **cordea**, **cordită**¹, **cordon**, **curdisi**.

CORDITĂ¹ s.f. „explozibil preparat din nitroglicerina și nitroceluloză – cordite” 1949 (LTR¹).

Fr. *cordite* < engl. *cordite* < *cord* „coardă” (< fr. *corde* < lat. *chorda*), numit astfel deoarece se prezintă în forma unor tuburi groase.

Cf. **coardă**¹, **cord**², **cordat**¹, **cordea**, **cordelier**, **cordon**, **curdisi**.

CORDIUG s.m. (Mold., Buc.) „umflătură pe limbă la vite – grenouillette (des bestiaux)” 1885 (var. *curduc*, H. I, 212), var. *cordiuc*, *corduc*, *curdun*.

Ucr. *kordjuk* „umflătură de grăsime pe coada oilor”, împr. dintr-o limbă turcică.

CORDON s.n. „cingătoare (de obicei, din material textil); panglică lată de mătase purtată diagonal pe piept, de care sunt prinse anumite decorații înalte; linie continuă formată din polițiști, soldați sau posturi de grăniceri; (înv.) graniță, frontieră; (anat., în expr. ~ *ombilical*) tub prin care se hrănește fătul; (geogr., în expr. ~ *litoral*) fâșie de uscat care

desparte o lagună sau un liman de mare – cordon; (vieilli) frontiere” 1766 (Ord. cium. 2, 3), var. *cordun*, *cordună* s.f.

Germ. *Kordon* (pentru sensurile militare, în Trans., Buc.; cuvântul este atestat la început predominant în aceste regiuni), fr. *cordón* (< *corde* „coardă” < lat. *chorda*), posibil și rus. *kordon* (pentru cele mai vechi atestări din Mold. și Munt.).

Fam.: **cordonaș**¹ s.m. (înv.) „soldat de cordon, păzitor al hotarelor, grănicer” 1852 (Bălcescu, M. V.), var. *cordunaș*; **cordonaș**² s.n. (dim.) 1937 (DA); **cordonel** s.n. (dim.) 1871 (LM); **cordonez** s.m. (hapax, Bălcescu, apud Ghica A., 540) „soldat de cordon, cordonaș” ante 1852 ← *cordonaș*¹, cu substit. sufixului.

Cf. **coardă**¹, **cord**², **cordat**¹, **cordea**, **cordelier**, **cordită**¹, **curdisi**.

CORDOVAN s.n. „piele fină, pentru încălțăminte de lux și alte obiecte de marochinărie – cuir de Cordoue, maroquin” c.1650 (Anon. Car.), var. *cordohan*, *cordovana* s.f., *cordovar*, *corduan*.

Magh. *kordován(y)*, it. *cordovano* (< *Cordova* „Cordoba” sau sp. *cordobán* < *Córdoba*). Var. *cordovana*, probabil lat. med. *cordouana*, pl. lui *cordouanum*, interpretat ca sg. Var. *cordovar* < *cordovan*, cu substit. sufixului, din necesități prozodice. Var. *corduan* < fr. *corduan* (< *Cordoue* „Corboda”).

CORECLIZĂ s.f. „ocluziune, închidere patologică a pupilei – coréclise” 1966 (DN²).

Fr. *coréclise* (< gr. *κόρη* „fată; pupilă” + *κλείσις* „închidere” < *κλείειν* „a închide”).

Cf. **coregon**, **coreometru**.

CORECT adj. „conform cu normele, lipsit de greșeală; cinstit, onest – correct, correctement” 1812 (Maior, Ist. 302).

Fr. *correct*, germ. *korrekt*, lat. neol. *correctus* (part. lui *corrigere* „a îndrepta, a corecta, a repara” < *con-* + *regere* „a conduce (drept înainte), a îndrepta, a dirija”).

Fam.: **corecta** vb. „a îndrepta greșelile” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 369); **corectitate** s.f. (rar, abstr.) 1897 (I. Panțu, C. C.); **corectitudine** s.f. (abstr.) 1879 (Eminescu, O. X, 350) ← *corect*, după *rectitudine*, *promptitudine* etc. SDLR, DEX // lat. CADE; **corectiv** adj., s.n. „(mijloc, expresie etc.) care poate îndrepta sau corecta anumite greșeli” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *correctif*; **corectoare** s.f. 1939 (SDLR) ← *corrector*¹; **corrector**¹ s.m. „persoană care face corectura într-o tipografie; persoană care corectează ceva” 1822 (fără accent, Bobb, DRLU I, 229), var. *corrector*¹ < germ. *Korrektor*, lat. neol. *corrector*, fr. *correcteur*; **corrector**² s.n. „aparat folosit în diverse sisteme tehnice pentru corectarea funcționării acestora” 1949 (LTR¹) < fr. *correcteur*; **corectură** s.f. „îndreptarea greșelilor de tipar; (p. ext.) foaia tipărită pe care sunt notate greșelile care trebuie corectate” 1787 (Rând. jud.) < germ. *Korrektur*; **corecție** s.f. „corectare” 1812 (Maior, Ist. 302), var. (înv.) *corecțiune* < lat. neol. *correctio*, -onem, fr. *correction*; **corecțional** adj., s.n. (jur.) „(tribunal) care corectează delictele pedepsite prin lege” 1829 (CR 23) < fr. *correctionnel*; **corigă** vb. (înv.) „a corecta” 1822 (Bobb, DRLU) < magh. *korrigál* (< lat. *corrigere*) Tamás, EW, 269; **corige** vb. (înv.) „a corecta” 1844 (var. *corege*, Negulici, E.), cu part. *cores* < lat. neol. *corrigere*, germ. *korrigieren*; **corigent** adj., s.m., s.f. „(elev sau elevă) care trebuie să susțină un nou examen (la începutul anului școlar următor), deoarece nu a obținut nota de trecere” 1880 (Eminescu, O. XI, 239), var. *corijent* < lat. neol. *corrigens*, -entem, part. prez. al lui *corrigere* „a corecta” (cf. *corige*) SDLR, DEX, cu sensul „care trebuie să-și corecteze situația școlară” probabil infl. de germ. *Korrigend*

„minor supus unei forme de corecție (școală de corecție etc.)” < lat. *corrigenus* „care trebuie corectat” (gerundivul verbului *corrigerere*) °; var. *corijent*, după *corija*; **corigență** s.f. „examen susținut la începutul anului școlar următor de elevii care nu au obținut nota de trecere (la încheierea anului școlar) la una sau mai multe materii” 1896 (Macedonski, „Cometa lui Odobescu”, în O. VI, 108), var. *corijență* ← *corigent*, cu substit. sufixului; **corigibil** adj. „care poate fi corectat” 1848 (Negulici, V.), var. (înv.) *coregibil* < lat. neol. *corrigibilis* (< *corrigerere*); **corija** vb. „a corecta” 1848 (var. *corigea*, Brezoianu, Î.), var. *coriga* < fr. *corriger*, împr. din lat. *corrigerere* „a îndrepta, a corecta, a repara”; **corijabil** adj. „care poate fi corectat” 1930 (Topîrceanu, S. II, 369) < fr. *corrigeable*; **corrigenda** s.n. pl. „erată” 1873 (Hasdeu, I. C.) < lat. neol. *corrigenenda* „(lucruri) care trebuie corectate”, n.pl. al gerundivului verbului *corrigerere*; **hipercorect** adj. (despre forme gramaticale, cuvinte, grafii etc.) „care este eronat din cauză că i s-a aplicat, prin analogie, o regulă lingvistică valabilă pentru alte situații” 1966 (DN²) < fr. *hypercorrect*; **hipercorectitudine** s.f. (abstr.) 1966 (DN²) ← *hipercorect* sau *hiper-* + *corectitudine*; **incorect** adj. „lipsit de corectitudine” 1876 (LM) < fr. *incorrect*; **incorectitate** s.f. (rar) „incorectitudine” 1905 (Alexi, W.) ← *incorect*; **incorectitudine** s.f. „lipsă a corectitudinii” 1879 (Eminescu, O. X, 347) ← *corectitudine*; **incorecțiune** s.f. (rar) „incorectitudine” 1870 (Costinescu, V.), var. *incorecție* < fr. *incorection*; **incorigibil** adj. „care nu poate fi corectat” 1844 (Negulici, V.), var. (înv.) *incorijibil* < lat. neol. *incorrigibilis*, fr. *incorrigible*; **incorigibilitate** s.f. (abstr.) < fr. *incorrigibilité*; **necorect** adj. (rar) „lipsit de corectitudine” 1876 (Eminescu, O. IX, 262) ← *correct*; **necorectitudine** s.f. (rar) „lipsă a corectitudinii” 1880 (Eminescu, O. XI, 438) ← *corectitudine*; **precorector** s.m. „persoană care face operația de precorectură” 1975 (DEX¹), var. *precorector* ← *precorectură*, cu substit. finalei, cf. *corector*¹; **precorectură** s.f. „corectură făcută înainte de a da un text la editură” 1966 (DN²) ← *pre-* + *corectură*.

Cf. *drege*, *drept*, *direct*, *direcție*^{1,2}, *dresa*, *erecție*, *erija*, *insurecție*, *rect*, *rectitudine*, *rector*, *recțiune*, *redresa*, *regent*, *regie*, *regim*, *regiment*, *regiune*, *regulă*, *resurecție*.

COREE s.f.sg. (med.) „afecțiune neurologică, caracterizată prin mișcări musculare dezordonate și involuntare – chorée, danse de Saint-Guy” 1910 (Bianu, D. S.).

Fr. *chorée*, împr. din lat. *chorea* < gr. *χορεία* „dans” < *χορός* „dans, grup de dansatori, cor”.

Fam.: **coreic**, -ă adj., s.m., s.f. „care se referă la coree; bolnav de coree” 1969 (D. med. I, 355) < fr. *choréique*.

Cf. **cor**¹, **carolă**, **coregrafie**, **coreu**, **horă**.

COREEAN, -Ă s.m., s.f., adj. „(persoană) care face parte din etnia majoritară din Coreea; privitor la Coreea ori la coreeni; limba vorbită de coreeni – Coréen” 1882 (Contemporanul II).

Top. *Coreea* sau fr. *Coréen*.

COREGON s.m. „pește de apă dulce și marin, cu solzi argintii, din familia salmonidelor – corégone” 1978 (DN³).

Fr. *corégone* (< *coré-* < gr. *κόρη* „fată; pupilă” + *-gone* < gr. *γωνία* „unghi”, nume dat peștelui datorită formei angulare a pupilei TLF).

Cf. **corecliză**, **coreometru**, **-gon**.

COREGRAF/E s.f. „arta de a compune dansuri și spectacole de balet; ansamblul pașilor și figurilor ce compun un dans sau un balet – chorégraphie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. (înv.) *coreografie*.

Fr. *chorégraphie* < gr. *χορεία* „dans” (< *χορός* „dans, grup de dansatori, cor”) + *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”. Var. *coreografie* < it. *coreografia*, fr. (înv., sec. XVIII) *choréographie*.

Fam.: **coregraf** s.m. „personă care creează un dans sau un spectacol de balet” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. *coreograf* < fr. *chorégraphe*, (înv., sec. XVIII) *choréographe*, it. *coreografo*; **coregrafia** vb. (rar) „a crea dansuri, balet, a face coregrafia unui spectacol” 1973 (I. B., 5 mai, în DCR²); **coregrafic** adj. „care se referă la coregrafie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. *coreografic* < fr. *coréographique*; var. *coreografic* < fr. *coréographique* sau după *coreografie*; **coregrafiza** vb. (rar) „a coregrafia” 1977 (Scânteia, 8 ian., în DCR²); **etnocoregrafie** s.f. „disciplină care se ocupă cu studiul jocurilor sau dansurilor unui popor” 1979 (D. etnol.) ← *etno-* + *coregrafie*.

Cf. **cor**¹, **carolă**, **coree**, **coreu**, **horă**, **grafie**.

CORENIE s.f. (înv. Mold., Buc.) „început, origine; familie, neam, genealogie; (pl.) zarzavaturi, legume – origine, souche; famille, généalogie; (pl.) légumes” 1717–1723 (Cantemir, Hr.).

Ucr. *korin'*, G. *korenja*, rus. *koren'* „rădăcină; (pl. rus. *korenja*) legume” °, posibil și slavon *korenī* „rădăcină” TDRG², DA, CADE, CDER 2414.

COREOMETRU s.n. „aparat care servește la măsurarea deschiderii pupilei – coréomètre” 1966 (DN²).

Fr. *coréomètre* (< *coréo-* < gr. *κόρη* „fată; pupilă” + *mètre* < gr. *μέτρον* „măsură”).

Cf. **corecliză**, **coregon**.

CORESPUNDE vb. „a fi conform cu ceva, a se potrivi, a răspunde așteptărilor; (înv.) a comunica prin scrisori cu cineva; (înv., despre încăperi, corpuri, obiecte) a fi în legătură unul cu altul – correspondre; (vieilli) être en correspondance, communiquer” 1774 (Uricariul I, 184), var. (înv.) *corăspunde*, *conrespunde*.

Fr. *correspondre* (împr. din lat. med. *correspondere* „a fi conform cu ceva, a se potrivi” < *con-* + *respondere* „a răspunde” < *re-* + *spondere* „a promite, a se angaja solemn”), it. *corrispondere* (< lat. med.), adaptat după *răspunde*.

Fam.: **corespunda** vb. „a comunica cu cineva prin scrisori” 1837 (Voinescu II, M.), var. (înv.) *corespunda* < fr. *correspondre*, germ. *korrespondieren*; **corespundaris** vb. (înv.) „a corespunda” 1794 (var. *corisponderisi*, Văcărescu, Ist. II, 7°), var. *corisponderisi* < ngr. (înv.) *κορεσποντέρω*, *κορισποιντέρω* (aor. *κορισποιντέρησα*) < it. *corrispondere* L. Vasiliu, în Form. cuv. III, 71 (care citează o formă *κορεσποινδέρω*) sau it. *corrispondere*, inclus în clasa verbelor în *-arisi*; **corespondelui** vb. (înv.) „a corespunda” 1787 (var. *corespondului*, M. Cantacuzino, G. 215), var. (Trans.) *corespondului*, *corespondălui*, *corispondelui* < germ. *korrespondieren*, fr. *correspondre*, inclus în seria verbelor în *-elui*, *-ălui*; var. cu *-ș-* < magh. *korrespond(e)ál* Tamás, EW 269; **corespondent**, *-ă* adj., s.m., s.f. „corespunzător; colaborator al unei instituții de presă, care trimite spre publicare știri din locul unde se află; (rar) persoană cu care cineva este în corespondență; (adj., în sintagma *membru ~*) membru al unei academii sau al altei instituții științifice, cu vot consultativ; (înv.) persoană care, în lipsa părinților unui elev, are răspunderea acestuia față de

autoritățile școlare” 1813 (S. Ț.), var. (înv.) *corespondant*, *corespondînt*, *corespondînte*, *corespundent*, *corespundînte* < germ. *Korrespondent*, fr. *correspondant*; **corespondență** s.f. „raport între două sau mai multe lucruri care se potrivesc sau se aseamănă între ele, concordanță; schimb regulat de scrisori între două sau mai multe persoane, totalitatea scrisorilor schimbate între două sau mai multe persoane; legătură (între mijloace de transport); relate a faptelor petrecute într-o localitate, făcută de corespondentul unei instituții de presă” 1705 (var. *corespondenție*, Cantemir, I. I.), var. (înv.) *corăspundinție*, *corăspundenție*, *corespondință*, *corespundenție*, *corespundință*, *corespundenție*, *corispondență*, *corospondeanță*, *corospondenție*, *răspundenție*, *respundenție* < lat. neol. *correspondentia*, germ. *Korrespondenz*, fr. *correspondence*; var. cu -ș- < pol. *korespondencja*, magh. *korrespondencia*; var. *corispondență* < it. *corrispondenza*; var. *răspundenție*, *respundenție*, prin românizare după *răspunde*; **corespunzător** adj. „care corespunde, potrivit, conform” 1830 (AR 190); **necorespunzător** adj. „care nu este corespunzător” 1937 (DA) ← *corespunzător*.

Cf. **răspunde**, **responsabil**, **responsoriu**, **sponsor**.

COREȚ s.n. „(Buc., Mold.) măsură de capacitate pentru cereale; (Trans., Ban., și în forma *scoreț*) cutie mobilă de lemn în care cad grăunțele din coșul morii, înainte de a trece printre pietre; orificiu din mijlocul pietrelor unei râșnițe; (Alba, în forma *scareț*) colțul sau lădița vetrei în care se adună cenușa – mesure de capacité; boîte mobile dans un moulin, dans laquelle tombent les grains; orifice au milieu des pierres d’une meule; cendrier d’une cheminée” 1801 (Iorga, S. D. XXII, 282), var. (suspect) *cores*, *coreț*, *corleț*³, *scoreci*.

Ucr. *korec* DA, DEX, I. Robciuc, SCL 34 (1983), 1, 62 // și pol. *korzec* DEX.

Fam.: **coreică** s.f. „o parte a morii, nedefinită” 1885 (H. III, 228), probabil din *coreț*, cu substit. finalei.

COREU s.m. (în metrica antică) „troheu – chorée” 1862 (Pontbriant, D.).

Lat. neol. *choreus* (< gr. *χορεύς*, propriu-zis „referitor la cor sau la dans” < *χορός* „cor, dans”), fr. *chorée*.

Cf. **cor**¹, **carolă**, **coree**, **coregrafie**, **coriamb**, **horă**.

CORFĂ¹ s.f. (N Trans., Ban., Olt., Mar.) „(mai ales la plural) bârne aplicate la diferite obiecte sau construcții (poduri, mori, joagăre, acoperișuri), servind ca rezemătoare; cuiele late de la capetele loitrei sau scării – montant, étau, traverse” 1885 (var. Ban. *carfă* „spetează de loitră – dossier de la ridelle”, H. XVIII, 143).

Magh. *karfa* „reazem, sprijin, parapet, balustradă, gardină” < *kar* „braț” + *fa* „copac, lemn” Tamás, EW 166.

Fam.: **corfău** s.n. „stâlp la casă” 1918 (Caba, Săl.); **corfi** vb. refl. (Mehed., despre scânduri sau doage) „a se îndoi, a se scoroji” 1913 (N. Rev. R. XIV, 349), var. *scorfi*.

CORFĂ² s.f. (Trans., Muscel) „coș cu toartă; (în limbajul minerilor) colivie – corbeille, panier; ascenseur de mine” 1582 (PO).

Săs. *Korf* „coș” (= germ. *Korb*) < lat. *corbis*.

Fam.: **corfa** vb. „a refuza” 1896 (Gheție, R. M.) ← expresia *a da cuiiva corfă* „a refuza (mai ales despre cereri în căsătorie)”, după germ. *jemandem einen Korb geben*, expresie bazată pe obiceiul medieval de a da pretendentului nedorit un coș fără fund în

semn de refuz (EWU), cf. și magh. *kikosaraz* „a refuza (mai ales o cerere în căsătorie)” < pref. *ki-* + *kosár* „coș”; **corfar** s.m. „împletitor de corfe” 1868 (Barcianu, V.); **corfiță** s.f. (dim.) 1825 (LB); **corfuță** s.f. (dim.) 1825 (LB).

Cf. **corvetă**.

CORFOS s.sg. (Buc.) „mâncare rea, lături – galimafrée, lavasse” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV)

Et. nes., ← *corfoase* (← *corcoase*, v. *gorgoaze*), sg. refăcut, sau ← *corfoși* (der. regresiv) ← **colfoși* ← **cofloși* ← *cofleși* ° // Cf. magh. *korha* „putred, stricat” DA (cuvânt neatestat în sursele consultate, care menționează doar formele *korhad* „a putrezi”, *korhadó* „putred”).

Fam.: **corfoși** vb. (Trans.) „a se murdări” 1928 (Pașca, Gl.) ← *corfos* DA sau ← **colfoși* ← **cofloși* ← *cofleși* °.

CORFUS s.n. (înv.) „golf – havre” 1845 (Arhiva rom. II).

Ngr. *κόρφος* (< gr. *κόλπος*).

Cf. **colpo-**.

CORH s.n. (Trans.) „grupă de cristale așezate într-un spațiu liber – groupe de cristaux” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.).

Ucr. *korch* „cantitate mică de pământ; bulgăraș” Avram, NCE, 90 // Et. nec. DA.

Fam.: **corhan**¹ s.n. „piatră care se poate ciopli ușor pentru construcție” 1930 (Porucic, T. E. 470).

CORHANĂ¹ s.f. (reg.) „copac rămuros, cu tulpina putredă și scorburoasă – arbre rameux, creux et pourri” 1903 (Marian, Ins.).

Et. nes., posibil din baza magh. *korhad* „a putrezi”, *korhadó* „putred”, cu finala după *crăcană* ° (DA: cf. magh. *korha* „putred”, cuvânt neatestat în sursele consultate).

Fam.: **corhălău** s.m. „copac mare, gros” 1885 (var. Neamț *corcălău* „fag mare”, H. X, 42) ← *corhană*, cu substit. finalei DA; var. *corcălău* ← *corhălău* ° // cf. ucr. *korokulja* „nod pe un copac” DA.

CORHART s.n. „material aluminos refractar, folosit la căptușirea cuptoarelor pentru fabricarea sticlei – corharte” 1949 (LTR¹).

Denumire comercială: engl. *Corhart Refractories*, nume al unui concern industrial format în anii '20 ai secolului trecut prin asocierea companiilor *Corning Glass Works* și *Hartford Empire* (numele s-a format prin contopirea inițialelor celor două companii) °.

CORHAZ s.n. (Trans., înv.) „spital – hôpital” 1925 (T. Papahagi, M.).

Magh. *kórház* < *kór* „boală” + *ház* „casă”.

CORHEI adj., s.m. (Trans.) „petrecăreț, chefliu, bețivan – noceur” 1833 (Maller, apud Tamás, EW).

Magh. *korhely* „bețivan, mahmur, fără ocupație, inactiv, comesean” < germ. *Chorherr* „canonic” (< *Chor* „cor”^{1,2} + *Herr* „domn”) Tamás, EW 269.

Fam.: **corhălu** vb. „a chefui” 1905 (Stan, M.)

CORHOR (acc. nec.) s.m. (hapax, în contextul *ca și corhorul între alte verdețe, precum zice pilda*, Predoslovie la Psaltire, în BRV I, 335) „muștar? – moutarde?” 1694.

Probabil ← *horciță* „muștar” < ucr. **horčycja* = *hirycja* (cf. rus. *gorčicja*, derivate de la sl. com. **gorikū* „amar”), textul făcând referință la parabola boabei de muștar (Marcu 4, 30–34) ° // Et. nec. DA.

CORI¹ s.n. (Mold., Buc.) „pojar – rougeole” 1827 (Chiriacopol, D. Î.), var. *cor*¹.

Rus. *kor*¹.

Fam.: **corișor** s.n. „buruiană din care se prepară un pigment roșu (Varioriala dealbata)” 1900 (Barcianu, D.).

CORIAMB s.m., (înv. și) s.n. „picior de vers antic de patru silabe, format dintr-un troheu și un iamb – choriambe” 1939 (SDLR).

Fr. *choriambe*, împr. din lat. *choriambus* < gr. *χορίαμβος* < *χορεῖος* „coreu, troheu” + *ἴαμβος* „iamb”.

Fam.: **coriambic** adj. „bazat pe coriambi” 1978 (DN³) ← *coriamb* sau fr. *choriambique*.

Cf. **coreu, iamb**.

CORLANDRU s.m. „plantă erbacee, cu flori albe sau roz, ale cărei semințe se folosesc în industria farmaceutică, a parfumurilor sau drept condiment (Coriandrum sativum) – coriandre” 1582 (var. *coriand*, PO), var. *coleandru, coliandref, coliandru, comieadru, coriander, coriandră* s.f., *culeandră* s.f.

Ngr. *κολάνδρο, κορίανδρο* DA, CADE, SDLR, CDER 2421, DÎLR, DEX, magh. *koriándrom* DA, DÎLR, posibil și lat. med. *coliandrus, coriandrum* (< gr.) DA, CDER 2421, DÎLR // Slavon *koriandrŭ* TDRG (cuvânt neatestat în sursele consultate).

Var. *culeandră* < pol. *kolandra*, ucr. *koljandra*. Var. *coriander* < germ. *Koriander*, magh. *koriänder*.

CORIBANT s.m. „preot al zeiței Cybele – corybante” 1841 (Poenaru – Aaron – Hill, V.).

Fr. *corybante*, posibil și lat. neol. *corybas, corybantis* < gr. *κορύβας, κορύβαίτος*.

Fam.: **curvantă** s.f. (înv.) „preteasă a zeiței Cybele” 1682 (Dosoftei, V. S. dec. 239^v) < ngr. *κορυβαίτις* (fem. al lui *κορυβάς*), apropiat, prin etim. pop., de *curvă* V. Bogrea, DR 4, 806.

CORICOV adj. (Ban., Mehed., Olt.) „(măr) pădureț, sălbatic – pomme sauvage” 1887 (H. IX, 7).

Et. nes., posibil scr. *gorkav* „amar” (< *gorak* „amar”), cu *c-* ca și în *corcos* „(fruct) necopt”, cf. *corcoreț* „(măr) pădureț” ° (DA, SDLR: cf. slav *gorükū* „amar”) // Posibil derivat de la baza slavă *gora* „pădure; munte” SDLR.

Cf. **corcos**.

COR/DĂ s.f. „luptă cu tauri, organizată în Spania, în țările Americii Latine și în sudul Franței – corrida” 1847 (Kogălniceanu, „Note despre Spania”, în O. I, 524).

Sp. *corrida* (inițial, „cursă, alergare” < *correr* „a fugi” < lat. *currere*).

Cf. **curge, concura, coridor, corsar, corso, curantă, curând, curent¹, curier, curriculum, cursă¹, cursiv, cursor, curtier, acurge** (Addenda), **decurent, decurge, discurs, excursie, incursiune, intercurrent, parcurge, precursor, recurge, recurent**.

CORIDOR s.n. „loc de trecere îngust (și lung), care leagă încăperile unei clădiri, sau compartimentele unui vagon; (fig.) porțiune îngustă de teren care leagă două puncte – coridor” c.1832 (I. Golescu, Cond. III, 139^v).

Fr. *corridor* (< v. it. dial. *corridore* < *correre* „a fugi” < lat. *currere*), posibil și germ. *Korridor*.

Fam.: **coridoraș** (dim.) 1921 (Sadoveanu, S. L.).

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent¹**, **curier**, **curriculum**, **cursă¹**, **cursiv**, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurrent**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CORIFEU s.m. „(ist.) conducătorul corului în tragedia și în comedia greacă antică; cântăreț solist într-un cor; balerin care conduce un ansamblu; (fig.) persoană cu rol conducător într-un domeniu de activitate – coryphée” 1717–1723 (Cantemir, Hr.).

Lat. neol. *coryphaeus*, gr. neol. *κορυφαῖος* (< *κορυφή* „vârf, creștet”, derivat de la o bază *κορυ-*), ulterior și fr. *coryphée*, germ. *Koryphäe*.

Fam.: **corifee** s.f. 1926 (Papadat-Bengescu, F. D.).

Cf. **corimb**.

COR/MB s.n. (bot.) „inflorescență în formă de umbrelă – corymbe” 1854 (Barasch, I. N. 136), var. grafică *corymb*.

Fr. *corymbe*, împr. din lat. *corymbus* „ciorchine de iederă” < gr. *κόρυμβος* „vârf, inflorescență în formă de umbrelă, ciorchine de iederă”, derivat de la o bază *κορυ-* „vârf, creștet”.

Fam.: **corimbifer** adj. „care are florile dispuse în corimb” 1870 (Costinescu, V.), var. grafică *corymbifer* < fr. *corymbifère*.

Cf. **corifeu**.

CORINDON s.n. „oxid natural de aluminiu, foarte dur, divers colorat, folosite ca piatră prețioasă sau ca abraziv pentru șlefuire – corindon” 1856 (Barasch, I. N.), var. *corind*, *corund*.

Fr. *corindon* (< tamil *kurundam* / *kuruntam*). Var. *corind* < fr. *corind*. Var. *corund* < germ. *Korund*.

Fam.: **corindonic** adj. „relativ la corindon” 1871 (LM) < fr. *corindonique*; **electrocorindon** s.n. „corindon obținut prin topirea în cuptoare electrice a unui amestec de bauxită cu cărbune și cu unele adaosuri” 1953 (var. *electrocorund*, DT) < fr. *électrocorindon*; var. *electrocorund* < germ. *Elektrokorund*.

CORINTIAN, -Ă s.m., s.f., adj. „persoană originară din Corint sau care locuiește în Corint; specific Corintului, (despre stil) corintic – corinthien” 1855 (Baronzi, I. L. III, 182).

Fr. *corinthien* (< *Corinthe* < gr. *Κόρινθος*).

Fam.: **corintean** s.m., adj. (înv.; în prezent, arhaizant, mai ales în textele religioase) „(persoană) din Corint” 1560 (Coresi, Catehism) < slavon (pl.) *Korinūtēne* (sg. *Korinūtēninū*); **corinteancă** s.f. 1937 (DA) ← *corintean*; **corinteu²** s.m. (înv.) „corintian” c.1816 (Istorie) < lat. neol. *Corintheus*; **corintiac** adj. (rar) „corintic” 1853 (Mureșanu, Art. 152) < gr. neol. *Κορινθιακός* sau lat. neol. *Corinthiacus*; **corintic** adj. „numele unui stil arhitectonic din Antichitatea clasică, caracterizat prin suplețea coloanei decorate cu

caneluri și prin capitelul ornamentat cu sculpturi reprezentând frunze de acantă în volută; care aparține stilului corintic; privitor la Corint, din Corint” 1898 (Enc. rom. I, 52) < germ. *korinthisch*, cu echivalarea sufixului, sau ← *Corint* (după *doric*, *ionic*); nume dat de Vitruviu (*Corinthius*), care atribuie crearea acestui stil artistului corintian Calimah, din secolul al V-lea î. Hr.

CORINTEU¹ s.m. (NV Trans.) „flăcău care face parte din alaiul de nuntă și spune chiuiturile – garçon d’honneur (qui prononce à haute voix des refrains dans le cortège de noces)” 1872 (I. Slavici, Conv. lit. VI, 231).

Magh. *kurjantó* „care strigă de bucurie” < *kurjant* „a striga (de bucurie)” Drăganu, DR 5, 1927–1928, 896, DA, Tamás EW, 269–270, DEX, TDRG^{2,3} // ngr. *χορατεύω* „a se distra, a se amuza” TDRG¹.

CORIO- el. de comp. „(referitor la) membrană – chorio-”.

Fr. *chorio-*, gr. neol. *χόριον* „învelișul fătului”.

Cf. **corion**, **coroidă**.

CORION s.n. „înveliș extern al embrionului la vertebratele superioare; strat profund al pielii, în care se găesc vase sangvine și nervi – chorion” 1843 (Kretzulescu, A., 268).

Fr. *chorion* < gr. *χόριον* „învelișul fătului”.

Fam.: **corial** adj. „care ține de corion” 1964 (ABC săn., 269) < fr. *corial*.

Cf. **corio-**, **coroidă**.

CORITĂ s.f. (inv. și reg.) „albie sau covată, cu diverse întrebuințări (frământarea aluatului, spălatul rufelor, păstrarea grânelor, baie, călcatul strugurilor) – auge” 1645 (DRH B XXX, 329), var. *corâtă*, *coretă*.

Bg. *korito*, scr. *korito* sau v.sl. **koryto* (cf. și rus., ceh, slovac, pol. *koryto*, magh. *koritó*).

CORIUM s.n. „strat de piele la animale cuprins între epidermă și stratul adipos subcutanat, din care se obține, prin prelucrare, pielea tăbăcită – corium” 1871 (var. *coriu*², LM).

Lat. neol. *corium* „piele (de om, de animal)”.

Fam.: **coriaceu** adj. (bot., zool.) „care are constituția, aspectul pielii, rezistent și elastic ca pielea; (fig.) tenace, dur, zgârcit” 1871 (LM) < fr. *coriacé*, împr. din lat. *coriaceus* „de piele” < *corium*.

Cf. **cuirasă**.

CORIZĂ s.f. „inflamare a mucoasei nazale; guturai – coryza” 1871 (LM).

Fr. *coryza*, împr. din lat. med. *coryza* „guturai” < gr. *κόρυζα*.

CORJ s. (Oaș) „tufă, copăcel – buisson” 1937 (DA).

Probabil ← *coarjă* (= *coajă*), cu sensul „scoartă” (DA: cf. *coarjă*).

CORLATĂ¹ s.f. „parapet, balustradă; ramă pe care se întinde postavul ca să se usuce; polița din jurul cuptorului; (la pl.) lemnele late pe care stă coșul casei; bancă; iesle; (Trans.) scaunul pe care se așază copaii când se frământă pâinea sau albia în care se spală rufe; (p. ext.) gard de scânduri; îngrădire pentru vite; (la pl.) dependențele casei țărănești; spalier făcut din lați pe care se ridică vița-de-vie – parapet, balustrade; séchoir (à drap);

manteau de cheminée; poutres soutenant la souche de la cheminée; banque; crèche; maie; planche; clătura; enclos; dépendances d'une maison paysanne; treillage de la vigne" 1499 DERS (toponim), var. *colată*, *corlatie*.

Magh. *korlát* „barieră, balustradă, parapet, zăbrea, margine, stavilă”, interpretat ca formă de acuzativ, din care s-a refăcut un nominativ *korla* (rar; cf. magh. *kolla*) Tamás, EW, 270–271, CDED II, 493, CADE, DA, CDER 2425. // Origine gepidică, cf. germ. *querlatte* „leț transversal” SDLR.

Fam.: **corlă²** s.f. (Mold., N Trans.) „adăpost pentru vite, țarc; poiată de nuiete; șură de scânduri; colibă mică de ciobani” 1887–1888 (Bugnariu. N.) < magh. *korla*, nominativul refăcut al lui *korlát*, Tamás, EW 270–271, DA // ← *corlată¹* SDLR; **corleț¹** s.m., s.n. (Trans.) „suport pentru vasul în care se frământă aluatul; spetează, suport pentru ște la războiul de țesut” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.), var. *codleț²*, *corlete* ← pl. *corlăți* al lui *corlată* ° // var. ale lui *cocleț* DA (care nu le distinge de *corleț²*, *codleț¹*, v. *cocleț*); **corliță** s.f. „țarc de nuiete acoperit cu paie, pentru oi și capre” 1906 (Viciu, Gl.) ← *corlă²*.

CORLATĂ² s.f. (Buc.) „prună necoaptă, deformată de ciuperca *Exoascus pruni* – prune rongée par un champignon” 1886 (Marian, D. 57).

Et. nes., posibil ← **cornat(ă)* „în formă de coarnă” ← *coarnă* ° // Et. nec. DA.

CORLĂ¹ s.f. „pasăre acvatică migratoare, de mărimea unui porumbel, care trăiește în bălțile și în iazurile cu stuf, găinușă-de-baltă; (p. anal.) femeie vagabondă – espèce d'oiseau aquatique (*Gallinula chloropus*); femme vagabonde” 1825 (LB), var. *curlă*.

Et. nes., probabil din ucr. *kurly*, interj. care imită strigătul cocorului, cf. și rus. *kurlan* „o specie de cocor” I. Iordan, Arhiva XXXVIII, 40, SDLR (pt. var. *curlă*), sau dintr-o bază onomatopeică romanică **corli*, cf. fr. *corlieu*, *courlieu*, *corlis*, *courlis*, occ. *correli*, it. *chiurlo* REW 4741 (TDRG, SDLR: cf. it. *chiurlo*, *chiurli*, fr. *co(u)rli*, *co(u)rliu*) // ← *corli*, verb derivat în *-li* de la o bază expresivă, cf. *corcodel* CDER 2426; element slav, cf. pol. *kulig*, *kulik*, rus. *kulik*, ceh *kulik* CDED II, 73; et. nec. DA, DEX.

Fam.: **corli** vb. „a (se) băga cu capul în apă, a (se) cufunda în apă” 1822 (Piuariu – Molnar, W., 139) ← *corlă* TDRG, DA, CADE, DEX // derivat de la o bază expresivă, cf. *corcodel* CDER 2426.

CORLĂȘI s.m.pl. (Trans.) „măcriș-de-câmp – oseille” 1906 (Viciu, Gl.), var. *corleși*.

Et. nec.

Fam.: **corlēgeni** s.m.pl. (Făgăraș) „măcriș” 1906 (Viciu, Gl.).

CORM s.n. „corp al plantelor superioare, format din rădăcină, tulpină și frunze – corps des plantes supérieures, composé de la racine, la tige et les feuilles” 1962 (DER).

It. *cormo*, împr. savant din gr. *κορμός* „trunchi” ° // Fr. *corme* DEX (cuvânt atestat cu alte sensuri în sursele lexicografice: „soarbă; (bot.) organ de rezervă subteran al unor plante având aspectul unui bulb dar format dintr-o tijă umflată înconjurată de solzi”; pentru sensul „corm” se folosește termenul *cormus*).

Fam.: **cormofită** s.f. (mai ales la pl.) „încrengătură a regnului vegetal, cuprinzând plante cu corm” 1959 (LTR² V, 346) < fr. *cormophyte(s)*, lat. savant *Cormophyta* (< *cormo-* < gr. *κορμός* + *-phyta*, pl. gr. *φυτόν* „plantă”).

CORMANĂ¹ s.f. „parte a plugului care deplasează lateral, răstoarnă și mărunțește brazdele; (Trans.) scândura cu care se abate apa de pe roțile morii; (în var. *corman*) marginea holdei, rămasă nesecerată; catarg – versoir de la charrue; vanne du moulin; lisière d'un champ; mât” 1652 (G. Lex., apud TDRG³, unde nu este specificată varianta), var. *corman* s.n., *corman* s.n., *cormană*, *cormăn* s.n., *cormănă*, *cormână*, *cormonă*, *cormoră*, *cormulă*, *cormună*, *cormură*, *scormoră*.

Magh. *kormány* (înv. *kormán*) „cârmă; scândură de netezit, cormană”, împrumut slav, cf. v.sl. *krüma* „cârmă”.

Fam.: **cormăni** vb. „a răsturna brazda” 1885 (H. XVI, 10), var. *cormoni*, *cormuni*; **cormănitor** adj., s.n. „(fier) care răstoarnă brazda” 1885 (H. II, 207) ← *cormăni*; **cormoneală** s.f. „bună socoteală” 1913 (Pamfile, A. R.) ← *cormoni* (= *cormăni*).

Cf. **cârmă**.

CORMANĂ² s.f. (Năs.) „larvă de cărăbuș, care apare pe brazde – larve de hanneton, ver blanc” 1913 (com. Corbu, în DA).

Et. nes., posibil ← *cormalău* (= *curmalău*), atestat doar cu referire la un șarpe ← *curm* „bucată de funie” DA („cf. *cormalău*, *curmei*”²).

CORMORAN s.n. „specie de păsări acvatice, bune înotătoare și scufundătoare, cu ciocul încovoiat și gâtul lung – cormoran” 1840 (Kogălniceanu, O. I, 430).

Fr. *cormoran* (probabil < v.fr. *corp* „corb” + **marenc* „de mare” < lat. *mare* + suf. de origine germanică *-enc* < *-ing* TLF).

Cf. **corb**, **mare**².

CORN¹ [ar. *cornu*¹, mr., ir.] s.n. „excreșcență dură în formă conică de pe capul unor animale, de obicei mamifere copitate (cu pl. *coarne*); substanță chitinoasă din care sunt alcătuite coarnele animalelor; obiect în formă de corn de animal: (s.m., sau s.n. cu pl. *cornuri*) instrument muzical de suflat, (cu pl. *cornuri*) recipient, parte a unei construcții, parte a altarului, parte a plugului, bucată din diverse instrumente, (cu pl. *cornuri*, înv. și *coarne*) produs de panificație, braț de cruce, fâșie de pergament folosită în cultul mozaic; (înv.; Trans.; cu pl. *cornuri*) colț, unghi, margine; (și s.m., N Trans., Ban., Buc.) căpriorii casei; (înv.) flanc de oaste – corne; (reg.) coin, marge; chevron; (vieilli) aile d'une armée” 1436 (top. *Cornul Ujogov* = *Cornul lui Ujog*, DRH B I, 138).

Lat. *cornu*, panrom. REW 2240. Sensul „căprior”, posibil calc după magh. *szarufa* DA. Sensul „produs de patiserie în formă de corn”, după germ. *Hörnchen* (dim. lui *Horn* „corn”).

Fam.: **bicorn** adj., s.n. „cu două coarne; pălărie bărbătească cu două colțuri, care se mai poartă și azi la solemnități” 1871 (LM) < fr. *bicorne*, împr. din lat. poetic *bicornis*; **capricorn** s.n. „numele unei constelații zodiacale din emisfera australă” 1705 (Cantemir, I. I. 694) < lat. neol. *capricornus* (< *caper* „țap” + *cornu* „corn”), fr. *capricorne*; **cavicorn** adj., s.n. „(animal) cu coarnele goale în interior” 1937 (M. enc. agr. I, s.v. *bovidee*) < fr. *cavicornes*, compus savant din lat. *cauus* „gol” + *corne* „corn”; **coarneș** adj. (înv.) „cu coarne mari” 1673 (Dosoftei, Ps. 453); **corencios** adj. (Trans.) „irascibil, bătăuș” 1928 (Pașca, Gl.) ← *cornenci* (= *corneci*) „drac” ° // cf. magh. *karánkodik* „caută ceartă” DA (formă neîntâlnită în sursele consultate; ar putea fi vorba de o var. a lui *káromkodik* „a blestema”); **cornac**² s.m. (Banat, în compusul ~ *mare*) „rădașcă” 1885 (H. XVIII, 148); **cornaci** adj., „cu coarne lungi”, s.m. „diavol; cel care cântă la corn; cel care ține coarnele plugului; (mai ales la pl.) plantă acvatică cu patru colțuri (*Trappa natans*)” 1870

(Costinescu, V.); **cornaj** s.n. „zgomot patologic produs de trecerea aerului prin căile respiratorii îngustate din cauza unor leziuni, a unor infecții etc.; sforăială care se aude la cai când sunt gonii la galop” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *cornage* < *corner* „a sulfa în corn” < *corne* „corn”; **cornar¹** s.m. (înv.) „slujbaş care strângea cornăritul” 1761 (Arhiva rom.² II, 260, apud TDRG³) ← *cornărit*; **cornar²** s.m. „cel care ține coamele plugului, plugar; vânzător ambulant de cornuri” 1871 (LM); **cornar³** s.n. „plug cu un singur corn; stâlp de rezistență din peretele casei; căpriorul din colțul acoperișului; colțar” 1922 (ȘDU⁴); **cornat**, -ă adj., s.f. (despre vite) „care are coarne mari” 1705 (Cantemir, I. I.) < lat. *cornuatus* DA, CDDE 396 sau ← *corn* SDLR, DEX; **cornăreasă** s.f. „vânzătoare de cornuri; soție a unui cornar²” 1871 (LM) ← *cornar²*; **cornări¹** vb. (reg.) „a conduce plugul ținându-l de coarne; a pune căpriorii unui acoperiș, a încheia bârnela din colțurile unei clădiri; (refl.) a-și rupe un corn; a da cu coarnele; a lovi, a înșela” 1825 (LB); **cornări²** vb. (înv.) „a strânge sau a impune cornăritul” 1761 (Arhiva rom.² II, 261, apud TDRG³) ← *cornărit*; **cornărie** s.f. „brutărie în care se fac cornuri” 1857 (Polizu, V.); **cornărit** s.n. „impozit pe vitele cornute” 1700–1712 (N. Costin, L.); **cornățar** s.m. „insectă mică și lată, cu întepătură foarte puternică, ale cărei membre superioare seamănă cu niște coarne” 1903 (Marian, Ins. 455) ← *cornat*, apropiat de *cornițe* (DA, DEX), cf. și *cornac²* „rădașcă”; **cornățel** s.m. (bot.) „Galium aparine; brădișor (*Lycopodium selago*); scăietele-popii (*Xanthium strumarium*)” 1862 (var. *cornețel²* „măceș”, Pontbriant, D.), var. *cornuțel²* „măceș, mărăcine” ← *cornuț²* ° sau ← *corn¹* SDLR; cu sensul „măceș”, posibil un alt cuvânt, derivat de la *corn²* ° // ← *cornat* DA, CADE; **cornățica** s.f. art. nume de oaie 1885 (H. XIII, 199, DA) ← *cornată*, fem. lui *cornat*; mr. **cornăuc¹** s.m. (dim.) 1927 (I.-A. Candrea, GS III/1, 202); **cornea** s.m.sg. „dracul” 1621 (antrop., DIR, B IV, 2); **corneci** s.m. „drac; rădașcă; recipient în care se păstrează praful de pușcă sau penițele de scris” 1885 (H. XVII 92, XVIII, 103), var. *cârnece*, *cârneci²*, *cornenci*; **cornet²** s.n. „corn mai mic de suflat; (înv.) instrument în formă de pâlnie sau de corn, care intensifică vibrațiile sonore, folosit de persoanele cu auzul slab; recipient de hârtie sau carton în formă de pâlnie; produs de patiserie în formă de con rețezat în care se pune înghețată, frișcă sau cremă” 1841 (Negruzzi – Kogălniceanu, R. B.) < fr. *cornet* (< *corne* „corn” < lat. **corna* < *cornua*, pl. lui *cornu* „corn”, reinterpretat ca f.sg.); **cornețel¹** s.n. (dim.) 1988 (DEX–S) ← *corneț²*; **corneți** s.m.pl. „un fel de scai” 1887 (HEM II, 1468), probabil refăcut din *cornețel²* (= *cornățel*) ° // același cu *corneț²*. col. lui *corn²* DA; **corni** vb. „a încheia bârnela din colțurile unei clădiri” 1871 (LM); **cornici¹** s.m. „cel care ține plugul de coarne” 1885 (Teodorescu, P. P. 97); **cornici²** s.n. „corn de umplut cărnații” 1825 (LB); **cornicul** s.n. „ornament de metal sub formă de corn, pus ca semn de onoare pe casca anumitor soldați sau ofițeri romani” 1871 (LM) < lat. neol. *corniculum*, dim. lui *cornu*; **cornicular** s.m. „soldat roman atașat pe lângă un centurion sau un tribun” 1871 (LM) < lat. neol. *cornicularius* < *corniculum* „cornicul”; **cornifica** vb. „a înșela; (refl., despre celulele moi ale epidermei) a se transforma în țesut cornos” 1870 (Costinescu, V.) ← *corn*, cu sensul „a înșela” după expr. *a pune coarne*; **cornigica** s.f. art., nume de vită 1884 (H. XVI, 383); **corniș** s.m. „nume de bou cu coarne mari; om prost” 1801 (antrop., Doc. Putn. II, 37); **cornișt** s.m. „soldat care suflă goarna sau care cântă din corn” 1868 (I. Ionescu, Agr. M.) < fr. *corniste*; **cornișor¹** [mr. *Cornișor* (top.)] s.n. „colț mic (de casă, de gard, de munte etc.), corn mic” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *corniculum*); **corniș** s.n. (Ban.) „sac în trei colțuri, confecționat îndeosebi din lână, folosit ca strecurătoare în prepararea anumitor produse lactate” 1885–1890 (H. XVIII, 141); **corniță¹** s.f. „corn mic; minciună mărunță; tip

de pieptănătură pentru fete, în unele regiuni; dispozitiv asemănător cu un scaun, având tăblia în formă de U, pe care se așază o roată de lemn când i se pun obezile; (în formă art.) nume de oaie sau de vacă” 1682 (Dosoftei, V. S. nov. 171¹); **cornora** vb. „a pune coarne; a exagera” 1857 (Polizu, V.) ← *cornorat* (der. regresiv); **cornorar** s.m. (hapax?) „rinocer” 1835 (Gorjan, H. II, 27) ← pl. *cornuri*, cu deschiderea *u > o* favorizată de prezența lui *o* în prima silabă; **cornorat** adj. „cu coarne, cornut; încornorat; exagerat, incredibil; colțuros, necioplit” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 894), var. *cornurat*; **cornorica** s.f. nume de oaie 1885 (H. XV, 379); **cornos** adj. „care are o consistență asemănătoare sau identică cu a cornului, dur, tare; încornorat” 1760–1770 (Meșt. doft. 655) ← *corn*, după fr. *corné* (mai puțin probabil din fr. *corneux*, care este puțin atestat); **cornuleț** s.n. „corn mic de animal; produs de patiserie de dimensiuni mici, în formă de corn; minciună mărunță; (bot.) ploșnicar (*Ceratocaphalus orthoceras*)” 1862 (Pontbriant, D.); **cornuluț** s.n. „colțisor, ungher” 1908 (Bud, P. P. 5); **cornurar** s.n. „colțar, dulap așezat în unghiul format de doi pereți (numit *corn* în unele regiuni)” 1822 (Piuariu-Molnar, W.) ← pl. *cornuri*; **cornuratic** adj. „în formă de corn; cu un corn” 1871 (LM); **cornură** s.f. „corn, pâinișoară în patru colțuri rotunjite” 1920 (Georgescu-Tistu, B. 15), sg. refăcut din pl. *cornuri*; **cornurel** s.n. „colțisor, ungher” 1885 (Jarnik – Bârseanu, D.); **cornuros** adj. „în formă de corn” 1822 (Bobb, DRLU); **cornuș** (adj.) „cu coarne (mari)” 1925 (T. Papahagi, M.); **cornut**, **cornută**² [ar., mr. *curnut*] adj., s.m., s.f. „(despre animale, mai ales despre cele domestice) cu coarne; (substantivat) diavol; (s.f., bot.) ciumăfaie (*Datura stramonium*)” 1437 (top. *Kornuthfalva* „satul Cornut”, Drăganu, Rom. 336), var. *curnut* < lat. *cornūtus*, panrom. REW 2242; **cornuț**¹ s.n. „corn mic de animal; produs de patiserie; colțisor” 1822 (Bobb, DRLU, s.v. *corn mic*, forma *cornutiū*), var. *scornuț*; **cornuț**² s.m. „mică plantă sălbatică cu flori albe și petale dințate (*Cerastium arvense*)” 1885 (H. III, 385); **cornuță**¹ s.f. „(bot.) holeră (*Xanthium spinosum*); plantă sălbatică ale cărei flori albe au petalele dințate (*Cerastium*)” 1868 (Barcianu, V.) ← *cornuț*²; **cornuță**² s.f. nume de oaie 1885 (H. XVI, 413); **cornuțel**¹ adj. (dim.) 1915 (Densusianu, Ț. H.) ← *cornut*; **cuncorn** s.m. (înv.) „animal fabulos, cu un corn în frunte, inorog” 1577 (Coresi, Ps. sl.-rom. 69) ← *cu un corn*, echivalare a slavonului *inorogŭ*; **curnățau** s.m. „scai mic și lunguiet, care rămâne în lâna oilor” 1938 (DA), singular refăcut din pluralul dial. *curnățai* al lui *cornuțel*² (DA), var. a lui *cornățel*; mr. **curnos** adj. „cu coarne” 1935 (Capidan, Megl. III); **încorna**¹ vb. refl. (înv.) „a căpăta coarne; a deveni tare precum cornul” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *cornesco*); **încorna**² vb. „a încheia căpriorii unei clădiri” 1906 (Viciu, Gl.); **încornări** vb. „a cornări” 1825 (LB); **încornățel**, **-ea** adj., s.m., s.f. „încornorat” 1893 (Bibicescu, P. P.) ← *încorn[orat]*, creație glumeață, cu sufixul după formații ca *însurățel* (DA); **încornora** vb. (folosit mai ales la part.) „a pune coarne, a-și înșela soțul” 1852 (var. *încornura*, Pann, P. V.); **încornurat** adj. „cu coarne; colțuros; drac; exagerat, mincinos, ciudat; mândru, vanitos; prost” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *bucerus*), var. *încornorat*; **lamelicorn** s.n., adj. „familie de insecte coleoptere care au antenele scurte terminate prin prelungiri lamelare” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *lamellicorne* (< *lamelle* „lamelă” + *-corne* < lat. *-cornis* < *cornu*); **nascorn** s.m. „nasicorn” 1885 (H. V, 280) ← *nas* + *corn* °, posibil după numele științific *nasicorn* (DLR: var. a lui *nasicorn*); **nascorniță** s.f. (entom., reg.) „*Oryctes nasicornis*” 1916 (Galaction, O. I, 146) ← *nascorn*; **nasicorn** s.m. „insectă coleopteră mare de culoare castanie, cu perișori roșcați pe picioare, al cărei mascul are la cap un corn curbat înapoi (*Oryctes nasicornis*)” 1871 (LM) < fr. *nasicorne*, lat. savant *nasicornis* (< *nasus* „nas” + *cornu* „corn”, calc după gr. *βιρόκεπος*); **palpicorn** adj. (despre insecte) „cu palpe lungi în formă de antene” 2007 (DEXI) < fr.

palpicorne; **tricorn** adj. „care are trei coarne”, s.n. „pălărie bărbătească cu borurile îndoite în trei colțuri, care se purta în trecut” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *tricorne*, împr. din lat. târzie *tricornis*; **unicorn** adj. (zool.) „care are numai un corn”, s.m. (mitol.) „inorog” 1857 (Polizu, V.) < fr. *unicorne*, împr. din lat. *unicornis*.

Cf. **corneană**, **cornee**, **corner**, **cornet**¹, **cornier**, **cornișon**, **cornută**¹, **licorn**.

CORN² [ar. *cornu*²; mr., ir.] s.m. „arbust sau arbore mic, cu lemnul foarte tare, cu flori galbene și cu fructe roșii comestibile (Cornus mas) – cornouiller” 1428 DERS (top. *Cornii*).

Lat. *cornus*, cf. cat. REW 2241.

Fam.: **coarnă** [ar., mr.] s.f. „fructul roșu și acrișor al cornului; varietate de struguri cu boaba alungită” c.1650 (Anon. Car.) < lat. pop. *corna*, n. pl. al lui *cornum* devenit f.sg.; mr. **coarnică** s.f. (dim.) 1927 (I.-A. Candrea, GS III/1, 202) ← *coarnă*; mr. **cornăuc** s.m. (dim.) 1935 (Capidan, Megl. III); **cornacee** s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante lemnoase dicotiledonate, din care face parte cornul” 1879–1883 (Brandza, Fl. 241) < fr. *cornacée(s)*, lat. savant *Cornaceae*; **cornet**³ [mr. *Curnet* (top.)] s.n. „pădure de corni” 1422 (top. *Korneth*, C. Suci, DILT II, 355); **corniș** s.n. (col.) 1582 (top. [*Vrîhul*] *Cornișilov*, DERS); **cornișoare** s.f.pl. „roșcove, coarne de mare” 1889 (Sevastos, N. 137) ← *coarnă*; **cornișor**² s.m. (bot.) „brădișor; varietate de struguri cu boabele verzi” 1885 (H. III, 305); **cornită**² s.f. „varietate de struguri, cu boaba negru-roșiatică, asemănătoare cu coarna” 1872 (Baronzi, L.) ← *coarnă*; **cornurele** s.f.pl. „nuiele de corn” 1914 (Viciu, Col.); ar. **cornuteauă** s.f. „fruct (probabil roșcovă)” 1904 (Lumina II, 204) ← *cornuțel*; ar. **cornuțel** s.m. „roșcovă” 1900 (Papahagi, Lit.).

Cf. **cornalină**.

CORN³ s.n. (Buc.) „rachiu (de secară) – eau-de-vie” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 240).

Germ. *Korn(schnaps)* < *Korn* „cereale (grâu, secară)” + *Schnaps* „rachiu”.

Cf. **cornflakes**.

CORNAC¹ s.m. „conducător de elefanți – cornac” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.).

Fr. *cornac* (< ptg. *cornaca* < singalez *kūrawa-nāyaka* „dresor de elefanți” TLF).

CORNALINĂ s.f. „agată semitransparentă de culoare roșu-închis – cornaline” 1854 (var. *cornalin* s.n., Barasch, I. N. 44).

Fr. *cornaline* (construit pe baza lui *corne* „fructul arborelui corn (Cornus mas), de culoare roșie” < lat. *cornus* „arborele corn”, cf. derivatele regionale *cornaille*, *cornalie* „fructul arborelui corn”), posibil și it. *cornalina*.

Fam.: **carneol** s.n. „cornalină” 1939 (SDLR) < germ. *Karneol* (< it. *corniola* „cornalină; fructul arborelui corn”, formație diminutivală pe baza lat. *corneus*, adj. derivat de la *cornus* „corn²” Nocentini); **carneolină** s.f. „cornalină” 1931 (CADE) ← *carneol* + *cornalină*.

Cf. **corn**².

CORNEANĂ s.f. „rocă metamorfică, în general compactă și cenușie, formată prin cristalizarea materialului care conține silice la contactul cu materii eruptive fierbinți – cornéenne” 1949 (LTR¹ I).

Fr. [*roche, pierre*] *cornéenne* < *corné* „care are o consistență dură”, part. trecut al lui *corner* „a se durifica” < *corne* „corn” < lat. **corna* < *cornua*, pl. lui *cornu* „corn”, reinterpretat ca f.sg.

Cf. **corn¹**, **cornee**, **corner**, **cornet¹**, **cornier**, **cornișon**, **cornută¹**, **licorn**.

CORNEE s.f. „partea anterioară a membranei externe a ochiului prin care se zăresc irisul și pupila – corneé” 1830 (Vasici-Ungureanu, Antrop. 175).

Fr. [*tunique*] *cornée*, împr. din lat. med. [*tunica*] *cornea* „(înveliș) cornos”, f.sg. al adj. *corneus* < *cornu* „corn”.

Fam.: **cornean** adj. „legat de cornee, al corneei” 1940 (M. enc. agr. III s.v. *keratită*) < fr. *cornéen*.

Cf. **corn¹**, **corneană**, **cornee**, **corner**, **cornet¹**, **cornier**, **cornișon**, **cornută¹**, **licorn**.

CORNER [pronunțat și *cornăr*] s.n. „lovitură dată din colțul terenului, la fotbal, care se acordă echipei în atac, dacă un jucător din apărare trimite mingea în spatele liniei proprii porți; (econ.) situație în care un grup de persoane sau firme acaparează o cantitate suficientă dintr-un bun încât să poată controla prețul acestuia – corner” 1961 (DN¹).

Engl. *corner* „colț” (< v.fr. *cornere* „unghi, colț” < *corne* „corn” < lat. **corna* < *cornua*, pl. lui *cornu* „corn”, reinterpretat ca f.sg.), cu sensul econ. provenit din cel de „situație fără ieșire”, cf. expresia *to drive into a corner* „a încolți”.

Cf. **corn¹**, **corneană**, **cornee**, **corner**, **cornet¹**, **cornier**, **cornișon**, **cornută¹**, **licorn**.

CORNET¹ (înv.) s.n., s.m. „stindardul unui escadron de cavalerie; ofițer sau stegar de cavalerie – cornette” 1700–1712 (N. Costin, L.), var. *cornetă* s.f.

Pol. *kornet*, ulterior și rus. *kornet* (< fr. *cornette*, inițial „bucată de material textil în formă de corn” < *corne* „corn” < lat. **corna* < *cornua*, pl. lui *cornu* „corn”, reinterpretat ca f.sg.), posibil și germ. *Kornett*. Var. *cornetă* < fr. *cornette*.

Cf. **corn¹**, **corneană**, **cornee**, **corner**, **cornier**, **cornișon**, **cornută¹**, **licorn**.

CORNFLAKES (pronunțat *cornfleics*) s.n.pl. „produs alimentară din porumb sub formă de fulgi – cornflakes, pétales de maïs” 2000 (MDN).

Engl. *cornflakes* < *corn* „porumb, cereale” + *flakes* „fulgi”.

Cf. **corn³**.

CORNIER s.n., adj. (în expr. *fier* ~) „bară laminată de oțel având profilul secțiunii transversale în forma literei «L» – cornière” 1949 (LTR¹), var. *cornieră* s.f.

Fr. *cornière*, inițial „colț, unghi” < *corne* „corn, unghi” < lat. **corna* < *cornua*, pl. lui *cornu* „corn”, reinterpretat ca f.sg.

Cf. **corn¹**, **corneană**, **cornee**, **corner**, **cornet¹**, **cornișon**, **cornută¹**, **licorn**.

CORNIȘĂ s.f. (arhit.) „partea superioară, ieșită în afară și în general ornamentată, a zidului unei construcții, având rolul de a sprijini acoperișul și de a împiedica scurgerea apei de ploaie pe fațada clădirii; mulură proeminentă, așezată sub plafon, deasupra unei uși sau ferestre, sau în partea superioară a unei mobile, cu rol decorativ; drum paralel cu curbele de nivel, pe marginea superioară a unei pante abrupte – corniche” 1830 (AR), var. *cornice*, *cornișe*.

Fr. *corniche* < it. *cornice*, probabil împr. din lat. *cornix*, *-icem* „cioară” cu sensul după gr. *κορυμνός, -ίδος* „linie curbă” (< *κορυμνός* „curb”) (Treccani) sau printr-o folosire metaforică, aplicată unor elemente arhitectonice proeminente ca un cioc, cf. fr. *corbeau* „corb; proeminență de lemn sau de fier pe un zid care susține o grindă sau o cornișă” (Nocentini, VLI). Var. *cornice* < it. *cornice*.

Cf. **corniză**.

CORNIȘON s.m. „varietate de castraveți mici și tari, folosiți mai ales pentru conservare în oțet – *cornichon*” 1966 (DN²).

Fr. *cornichon* (dim. lui *corne* < lat. **cornu* < *cornua*, pl. lui *cornu* „corn”, reinterpretat ca f. sg).

Cf. **corn**¹, **corneană**, **cornee**, **corner**, **cornet**¹, **cornier**, **cornută**¹, **licorn**.

CORNIZĂ s.f. „galerie de lemn sau vergea de fier pe care se agață perdelele – tringle” 1931 (CADE).

Ngr. *κορυζα* „cadru, galerie pentru perdele” < ven. *cornise* = it. *cornice* „cornișă”.

Fam.: **corniz** s.n. (Mold.) „unealtă de zidărie sau dulgherie, cu ajutorul căreia se execută modele ornamentale pe ziduri sau obiecte de mobilier” 1885 (var. *cornis*, H. III 387) < ngr. *κορυζα* ° sau bg. *korniz* „cadru ornamental pe un perete, mobilier, tavan” DA (cu transfer metonimic de la ornament la instrument).

Cf. **cornișă**.

CORNOFAN s.m. (Trans.) „salcâm – acacia” 1896 (Gheție, R. M.).

Magh. *koronafa* DA (< *korona* „coroană” + *fa* „copac”).

CORNOVEL s.m. (Buzău) „vânt care bate dinspre sud – vent qui soufflé du midi” 1885 (H. II 286).

Et. nec.

CORNUTĂ¹ s.f. (chim.) „vas rotunjit, cu gâtul strâmt, curbat și ascuțit la capăt, din sticlă sau ceramică, folosit în experimente de laborator – *cornue*” 1896 (ȘDU¹).

Fr. *cornue*, forma de fem. sg. a adj. *cornu* < lat. *cornūtus* < *cornu* (asocierea cu un corn explicându-se prin forma pe care o are gâtul acestui vas), românizat după adj. *cornut*.

Cf. **corn**¹, **corneană**, **cornee**, **corner**, **cornet**¹, **cornier**, **cornișon**, **licorn**.

COROABĂ [ir. *corumbë*] s.f. (bot.) „porumbă¹, fruct al arborelui sălbatic numit porumbar sau măracinel (*Prunus spinosa*); iarbă-neagră (*Brunella grandiflora*); busuioc sălbatic; (Huned.) cartof – prunelle” 1868 (Barcianu, V.), var. *coroambă*, (Mehed.) *corombă* (probabil [*corómbă*], cu rostirea bănățeană a diftongului [oã]), *scoroambă*, „porumbă; cotoroantă”.

Forma inițială **corumbă* (cf. ir. *corumbë*) < lat. *columba* „porumbel domestic” (în opoziție cu *palumbus/palumbēs* „porumbel sălbatic” DELL s.v. *columba*, unde această pereche este considerată ca fiind corelată, probabil, cu o opoziție cromatică, asocierea dintre numele păsării și termeni cromatici existând și în alte limbi indo-europene, v. și de Vaan, EDLIL) CDDE 398 (s.v. *corombă*), REW 2066, SDLR, termen păstrat în alte limbi romanice cu sensul „porumbel” (it., fr., cat., REW 2066), aplicat plantei pe baza asemănării cromatice (evoluție semantică întâlnită și în unele derivate ale acestui etimon lat.: alb.

kullumbri „porumbă, porumbar; (dial.) turturea, porumbiță”, Cerignola *kəlumbrə*, nap. *kəlombrə* „soi de smochin” CDDE 398). Pentru deschiderea *um > om/oam*, cf. *poroambă* „porumbă¹”. Deschiderea lui *o* în silaba inițială *co-* este un fenomen curent în română (cf. *coperi*, *conteni*, *copleși*, *inconjura*, probabil și *cofleși*).

Forma *coroabă* ← *coroambă*. Căderea nazalei este întâlnită și în aromână, în derivatele *curubiț*, *curubiță* // *coroabă* ← **coroamă* < gr. *κορόμηλον* „măr pădureț”, ca și *avramă* < gr. *ἀβράμηλον* V. Bogrea, DR 4, 1924–1926, 802; ← *coroagă* CDER 2430 (cu invocarea unei alternanțe *b-g* prezente și în alte cuvinte).

Pentru var. *scoroambă*, CDDE propune infl. lat. *scolumbus* (atestat în CGL III 575) „scaiete (carduus agrestis)”, cf. gr. *σκόλιμος*.

Fam.: **ciorovete** s.f.pl. (Ban.) „fructe sălbatice, necoapte, necomestibile” 1906 ← *corobeată* ° // et. nec. DA; **corobeată** s.f. „porumbă¹; măr pădureț sau pară pădureată; (la pl.) fructe (mai ales sălbatice); fructe uscate” 1868 (Barcianu, V.) ← *coroabă*, după *pădureată*; ar. **curubiț** s.m. „porumbar¹; măceș” 1901 (Mihăileanu); ar. **curubiță** s.f. „porumbă¹” 1905 (PEW); **scorombar** s.m. „porumbar¹ (Prunus spinosa)” 1906 (Panțu, Pl.) ← *scoroambă* (= *coroambă*); **scoromnic** adj., s.m. „numele unui soi de porumb sau grâu” 1885 (H. IX 446), var. *scoromnic* ← *scoroambă* (= *coroambă*), cu trecerea *mb > mn* ca în *râmnice* < **râbnice* < v.sl. *ryba* „pește”.

Cf. **porumb**, **porumbă¹**, **porumbel**, **colombină**, **columbă**, **columbacă**.

COROANĂ s.f. „podoabă pentru cap, de formă circulară, confecționată din metal prețios și purtată ca semn al suveranității; (p. ext.) podoabă pentru cap, de formă circulară; (fig.) suveranitate; nume a diverse monede pe care este gravată o coroană; (geom.) suprafață cuprinsă între două cercuri concentrice; (astron., în expr. ~ *solară*) regiune luminoasă în jurul Soarelui, formată din stratul exterior al atmosferei solare; totalitatea crengilor unui arbore; partea dintelui neacoperită de gingie; (muz.) semn pus deasupra unei note sau a unei pauze pentru a le prelungi valoarea; partea superioară a acoperișului unei case țărănești; (fig.) încununare, punct culminant – *couronne*” 1600 (var. *corună*, Doc. Î. nr. XXXIII, 130), var. (inv.) *coronă* (1642, Carte de cântece 57, apud Tamás, EW 272).

Magh. *korona* DA, CDER 2431 (posibil), Tamás, EW, 272, DÎLR (< lat. *corona* < gr. *κορώνη* „cioră; (p. ext., cu referire la forma curbată a ciocului și a ghearelor păsării) obiect curbat: clanță, cârlig la arc, capăt, vârf, pupă curbată de corabie; tip de coroană”, înrudit cu *κορωνίς* „(obiect) curb, coroană, punct culminant”), pol. *korona* (în Mold.) DA, DÎLR, SDLR, CDER 2431 (posibil), Tamás, EW, 272 (posibil), ulterior lat. med. *corona* DA („intrat de timpuriu prin mijlocire ungurească (*korona*) sau slavă”), CADE, CDER 2431, DÎLR, DEX; cu sensurile științifice și tehnice, după fr. *couronne* ° // și ngr. *κορώνια* SDLR, CDER 2431 (posibil), DÎLR (puțin probabil, deoarece primele atestări sunt din Trans. și din Mold., unde se poate admite infl. polonă, iar în ngr. *κορώνια*, provenit din lat., nu este termenul cel mai curent pentru această noțiune); și bg. *korona* DA, CDER 2431 (posibil); și rus. *korona* DA, SDLR, CDER 2431 (posibil); și ucr. *korona* DA; și v.sl. *korona* SDLR.

Var. *corună* < lat. neol. *corona*, magh. *korona*, infl. de forma moștenită *cunună* / *curună*.

Fam.: **corona¹** vb. „a încorona” 1648 (var. *coruna*, Năsturel, Varlaam – Ioasaf) < lat. neol. *coronare* sau ← *coro(a)nă*, *corună*; **corona²** s.f. „tip de descărcare electrică de forma unei coroane; formațiune anatomică cu aspect de coroană” 1962 (DER, în sintagma *efect* ~) < engl. *corona* ° // fr. *coronne* (cuvânt inexistent), germ. *Krone* DEX; **coronal** adj., s.n. „în

formă de coroană; (os) ușor curbat, care formează partea anterioară a craniului; referitor la coroana solară; (despre consoane) articulat cu partea anterioară flexibilă a limbii (coroana limbii)” 1843 (Kretzulescu, A.) < fr. *coronal*, împr. din lat. *coronalis*, propriu-zis „de coroană” (cu referire la forma osului frunții); **coronament** s.n. „(arhit.) partea superioară, ornamentată, a diferite structuri (poartă, zid etc.); totalitatea coroanelor arborilor dintr-o pădure; (mil.) fortificație construită de o armată asediatoare în jurul unui punct cucerit de la asediați” 1883 (Conv. lit. XVII) < fr. *couronnement*; **coronar**, -ă adj., s.f. „vas sangvin (arteră sau venă) în formă de coroană în jurul unui organ pe care îl irigă (în particular, inima)” 1862 (Antonescu, D. 114) < fr. *coronaire*; **coronarian** adj. „care se referă la arterele coronare” 1964 (ABC săn.) < fr. *coronarien*; **coronarită** s.f. „inflamație a arterelor coronare ale inimii” 1962 (DER) < fr. *coronarite*; **coronarografie** s.f. „radiografie a arterelor coronare” 1978 (DN³), var. *coronografie* < fr. *coronarographie*, engl. *coronarography*; var. *coronografie* (dată ca intrare în DEX), prin haplogogie; **coronație** s.f. (înv.) „încoronare, ceremonie de recunoaștere solemnă a atributelor suveranității unei persoane prin așezarea coroanei pe capul acesteia” 1700–1712 (N. Costin, L.), var. *corunație* < pol. *koronacya*, rus. *koronacija* DA, CADE, lat. neol. *coronatio* °; **coroner** ['kɔrənə(r)] s.m. „ofițer al unui comitat sau al unei municipalități din Marea Britanie, a cărui principală îndatorire este de a investiga decesele dubioase” 1900 (Enc. rom. II) < engl. *coroner* (< anglo-normand *coro(u)ner* „supraveghetor în procese ale Coroanei” < v. fr. *corone* < lat. *corona*); **coroni** vb. (înv.) „a încorona” 1700–1712 (N. Costin, L.), var. *coruni*; **coroniște** s.f. „plantă erbăceă din familia leguminoaselor, cu flori albe sau roșietice, folosită ca nutreț (*Coronilla varia*)” 1900 (Enc. rom. II); **coroniță** s.f. (dim.) 1879–1883 (Brandza, Fl.); **coroniu** s.n. „numele unui presupus element chimic care se credea că este prezent în coroana solară” 1962 (DER) < fr. *coronium* (< engl.), engl. *coronium*; **coronograf** s.n. „aparat telescopic pentru observarea și cercetarea coroanei solare” 1949 (LTR¹) < fr. *coronographe*; **coronulă** s.f. (bot.) „coroană mică de elemente apendiculare” 1898 (Grecescu, Fl.) < fr. *coronule*, împr. din lat. *coronula* „coroniță”; **descorona** vb. „(despre monarhi) a-i scoate coroana, a detrona; (despre coroana arborilor) a îndepărta, a tăia” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.) ← *des-* + [*in*] *corona*; **ex-coronat** adj., s.m. (rar) „(care aparține unui) fost suveran” 1928 (Arghezi, O. VI 148) ← *ex-* + [*in*] *coronat*; **încorona** vb. „a așeza coroana pe capul cuiva, în semn de confirmare ca suveran al unui stat; (fig.) a încheia, a duce la o culme” prima jum. a sec. XVII (var. *încoruna*, Neagoe, Înv.), var. *încoroni* < lat. neol. *incoronare* sau ← *coro(a)nă*, *corună*; **încoronație** s.f. „ceremonie de încoronare” 1717–1723 (Cantemir, Hr.) < lat. neol. *incoronatio*.

Dublet etim.: **cunună**¹. Cf. **corolar**¹, **corolă**, **coruncă**.

COROBAIE s.f. (Ban., Olt.) „scorbură; trunchi găunos; vale adâncă; (Trans.) stâncă pleșuvă – creux dans un arbre; tronc creux; vallée encaissée; rocher dénudé” 1900 (Mat. folk.), var. *corovaie*, (Munt., Olt.) *scorobaie*, *scoroboaie*, *scorovaie* „vale adâncă și îngustă, coajă de dovleac”.

Et. nes., probabil creat pe baza unui radical *corob-* de origine slavă, cf. bg. *korub* „scorbură”, scr. *koruba* „jgheab” DA, TDRG³ (pentru forma *corobană*; *corobaie* este absent din TDRG³) // Rudă cu *coroboios* ← **corogāios* / **corogoiios* ← *coroagă*, cu substituirea *g > b* în virtutea asemănării acustice SDLR.

Sensul „vale adâncă” trebuie să fie pur contextual, dedus din rima „în văi / în scorobăi (scorovăi)”, recurentă în descântece, unde cuvintele s-au asociat grație coincidenței fonetice a finalei din pl. (*s*)*corovăi* cu pl. *văi* (cf. Mărgărit, ISE 220).

Fam.: **corobană** s.f. (Mold.) „trunchi găunos; scorbură de copac; (?) coroana unui arbore” 1884 (H. XI, 516), derivat din aceeași bază ca și *corobaie* DA („cf. *corobaie, coroagă*”) // et. nec. DEX; ← **corb* (cf. *scorbură*) ȘDU; poate din rus. *korob* „coș” TDRG¹; **corobăios** adj. „scorburos” 1931 (CADE), var. *coroboios*; **corobănos** adj. „scorburos” 1939 (SDLR) ← *corobană*; **scorobană** s.f. (Năs.) „deal de mică înălțime” 1930 (Chest. IV, 91/264) ← *scorobaie* (= *corobaie*) sau *corobană*.

Cf. **corobete, scorbură**.

COROBCĂ s.f. (Mold.) „vacă foarte slabă – vache très maigre” 1885 (var. *corobă*, H. X, 354).

Ucr. dial. *korovka* (= *korivka*), dim. lui *korova* „vacă” Vrabie, ERS 31.

Var. *corobă* ← *corobcă* ° // cf. *coroagă* DA (care nu cunoaște forma *corobcă*, notată abia în Lexic reg. I, 31).

COROBETE s.m. „viermișor alb; coropișniță – larve; courtilière” 1887 (H. XVII, 5), var. *corobeț, scorbeață* s.f., *scorobete, scorobeț* „larvă a unor insecte; molia-zidurilor (Oniscus Murarius)”.

Et. nes.. probabil din aceeași familie cu *corobaie* „scorbură, trunchi găunos”, derivat de la un radical *corob-* de origine slavă (cf. bg. *korub* „scorbură”, scr. *koruba* „jgheab”), cu sensul inițial „vierme de sub scoarța copacilor” DA. Sensul „coropișniță”, probabil prin apropiere formală de *coropișniță*.

Cf. **corobaie**.

COROBLETE s.m. (iron., deprec.) „țaran de la câmpie – paysan de la plaine” 1937 (DA), var. *corobleț*.

Et. nes., probabil ← *corobete* (DA), cu inserția expresivă a lui *l*.

COROBORĂ vb. „a confirma, a întări (pe baza unei comparații) – corroborer” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *corroborer* (împr. din lat. *corroborare* „a întări, a fortifica” < *con-* + *rōborāre* < *rōbor* / *rōbur* „stejar, lemn de stejar; forță, vigoare”).

Fam.: **coroborant** adj. „care coroborează” 1868 (Barcianu, V.) < fr. *corroborant* (part. prez. al verbului *corroborer*); **coroborativ** adj. „care contribuie la confirmarea unui lucru; (adesea substantivat) întăritor, sprijinitor” 1848 (Negulici, V.) < fr. *corroboratif*; **coroborator** adj. „care coroborează” 1871 (LM); **coroborațiune** s.f. (înv.) „confirmare bazată pe comparația a două sau mai multe elemente” 1871 (LM), var. *coroborație* < fr. *corroboration*.

Cf. **robust**.

CORODĂ vb. „(despre agenți chimici) a roade, a degrada unele materiale (mai ales metale); (poligr.) a pregăti o formă de tipar prin gravare chimică cu ajutorul unei soluții corozive; (text.) a decolora anumite porțiuni dintr-o țesătură în vederea obținerii unor desene – corroder” 1868 (Barcianu, V.), var. *coroade*.

Fr. *corroder* (împr. din lat. *corrodere* < *con-* + *rodere* „a roade”). Var. *coroade*, prin românizare, după vb. moștenit *roade*.

Fam.: **anticorodal** s.n. „aliaj de aluminiu, magneziu și siliciu, cu mare rezistență la rupere și corozivitate” 1957 (LTR²) < germ. *Antikorrodal*; **anticoroziv** adj. (despre substanțe)

„care împiedică coroziunea” 1957 (LTR²) ← *coroziv*; **corodant** adj., s.m. „care produce coroziune, coroziv” 1871 (var. *corodent*, LM) < fr. *corrodant*; var. *corodent*, prin latinizare; **coroziune** s.f. „proces de degradare (electro)chimică a metalelor sub acțiunea unor substanțe acide sau bazice; (geol.) măcinare a suprafeței rocilor sub acțiunea chimică a soluțiilor apoase” 1871 (LM) < fr. *corrosion*; **coroziv** adj. „(despre substanțe chimice) care exercită o acțiune (electro)chimică pe suprafața unui material cu care vin în contact, provocând coroziunea; (fig.) mușcător, usturător, malițios” 1837 (var. *corosiv*, Sibineanu, S. Bărb. 57) < fr. *corrosif*; **corozivitate** s.f. (abstr.) 1875 (var. *corosivitate*, Slavici, O. VI, 125) < fr. *corrosivité*.

Cf. **roade**, **rost**¹, **eroda**, **roda**, **rostru**.

CORODĂ s.f. (Mar.) „stivă de lemne de foc – rangée de bois à chauffer” 1937 (com. Ittu, în DA).

Ucr. *koroda* „grămadă de lemne, trunchi putred, copac noduros”.

COROI s.m. „numele mai multor păsări răpitoare mici (Falco tinnunculus, Corvus corone, Accipiter nisus); coropișniță; poreclă dată romilor – faucon crécerelle; corneille noire; épervier; courtilière; sobriquet donné aux Tsiganes” 1560–1561 (var. *corui*, Coresi, Pravila), var. *curui*¹.

Magh. *karvaly*, (înv.) *karoly*, *karuly* (împrumut dintr-o limbă turcică) Tamás, EW 272. Sensul „coropișniță”, probabil prin atracție formală.

Fam.: **coroia** vb. refl. (despre nas) „a se încovoia” 1894 (Caragiale, O. I 144) ← *coroiat*, derivat regresiv; **coroiat** adj. „(despre nas) acvilin, încovoiat; (despre persoane) cu nasul încovoiat” 1795 (Revista istorică, XX, 63, apud TDRG³), var. *coroiet*; **coroiatic** adj. „coroiat” 1853 (var. *coroietic*, scris *coroetic*, Russo, S. 28); **coroier** s.m. „crescător de soimi” 1892 (Mândrescu, Ung.).

COROLAJ s.n. „raportul dintre secțiunile inițială și finală ale unei piese supuse la prelucrare prin deformare plastică (laminare, forjare) – corroyage” 1955 (LTR¹ VII).

Fr. *corroyage*, propriu-zis „prelucrare prin laminare” < *corroyer* „a prelucra un material prin laminare, prin batere”, v.fr. *conreer* „a pregăti” < lat. pop. **conrēdāre*, adaptare a got. *garedan* TLF.

CORO/DĂ s.f. „membrană subțire, vasculară și pigmentată a globului ocular, situată între sclerotică și retină – choroide” 1871 (LM, scris *coroide*).

Fr. *choroïde* < gr. *χοριοειδής* „asemănător placentei” < *χόριον* „placentă” + *είδος* „formă, aspect”.

Fam.: **coroidian** adj. „al coroidei, referitor la coroidă” 1876–1877 (Conta, T. O., 177) < fr. *choroïdien*; **coroidită** s.f. „inflamație a coroidei” 1962 (DER) < fr. *choroïdite*.

Cf. **corio-**, **corion**.

COROLAR¹ s.n. „consecință suplimentară a unei demonstrații – corollaire” 1820–1830 (EGT; 1799 în forma *corolaria*, Micu, L.).

Fr. *corollaire*, lat. neol. *corollarium* (propriu-zis „coroniță dată ca recompensă suplimentară actorilor merituoși”, de unde „cadou”, și, în demonstrații, „rezultat adițional”) < *corolla* „coroniță” < *corona* „coroană”.

Cf. **coroană**, **corolă**, **coruncă**, **cunună**.

COROLĂ s.f. „totalitatea petalelor unei flori – corolle” 1806 (Șincai, I. nat., 6).

Lat. neol. *corolla* (dim. lui *corona* „coroană”), fr. *corolle*.

Fam.: **corolar**² adj. „referitor la corolă” 1871 (LM) < fr. *corollaire*; **corolat** adj. „care are corolă” 1871 (LM) < fr. *corollé*.

Cf. **coroană**, **corolar**¹, **coruncă**, **cunună**.

COROMĂSLĂ s.f. (Mold.) „cobiliță; pârghia balanței; numele popular al constelației Casiopeea – palanche; fléau de la balance; Cassiopée” 1705 (Cantemir, I. I. 243).

Ucr. *koromyslo*.

COROMIZLĂ s.f. (Frata, Cluj) „fetiță zburdalnică – fillette vivace” 1928 (Pașca, Gl.).

Probabil ← **colomázdră* (cf. *călămázdră* „salamandră”) ← *solomázdră* = *salamandră* DA, prin confuzie cu *coromăslă*.

CORON s.m. (Buc., N Trans.) „butuc verde, de uz industrial – tronc d’arbre à usage industriel” 1913 (var. *coroan*, com. A. Tomiac, în DA).

Et. nes., posibil ← *coroană de copac* (pl. *coroane*), prin neînțelegerea sensului exact (cf. forma *coroan*), cu modificare de gen după *butuc* ° // Et. nec. DA.

COROPCĂ s.f. (Mold.) „ladă lungă cu mai multe despărțituri, purtată în spinare de negustorii ambulanți; rama ferestrei – boîte de colporteur; châssis de fenêtre” 1675–1691 (Anatef. 94), var. *coroapcă*.

Ucr., rus. *korobka* „cutie”, dim. lui *korob* „cutie”.

Fam.: **coropcar** s.m. „negustor ambulant; vagabond, șmecher” 1870 (Costinescu, V.).

Cf. **carabușcă**.

COROPȘNIȚĂ s.f. „insectă dăunătoare plantelor, cu corpul greoi și cu picioarele anterioare ca niște lopeți, care trăiește în pământ; (fig.) femeie rea, om de nimic – courtilière; (fig.) femme méchante, vaurien” 1760–1770 (Meșt. doft. 825), var. *cânepchișchiriță*, *cânepșterită*, *cânopișterită*, *coanachiferită*, *colăchistriță*, *colopiștiriță*, *coloprișniță*, *conochichiriță*, *conochișterită*, *conochiștiriță*, *conopeșniță*, *conopișniță*, *conopișterită*, *conopișteriță*, *conopiștiniță*, *conopiștiriță*, *conoștiriță*, *conofișterită*, *conotiftiriță*, *coropejniță*, *coropeșniță*, *coropijniță*, *coropișterită*, *coropiștiniță*, *coropiștiriță*, *coropiță*, *coroplejniță*, *coropleșniță*, *corosgelniță*, *coroșpiniță*, *cotropeșniță*, *cotropișniță*, *cumpleșniță*, *goloprasciță* (probabil grafie pentru *golopraștiță*), *goloprișniță*, *gonoștiriță*, *goropiștiniță*, *orocheșniță*.

Bg. *konopištnica*, *konopešnica*, *konopištica* (< *konop* „cânepă”, posibil compus, la origine, cu *šturec* „greier” TDRG).

Var. *coanachiferită*, prin etim. pop. de unde falsele compuse *cucoana-chiftiriță*, *-chiferită*, *-chischiriță*, *-tifterită*, și forma extrasă *chifterită*, cu var. *chiftiriță*, *chischiriță*, (Mold.) *chiștiriță*.

Var. cu *cânep-*, infl. de *cânepă*; var. *cotropeșniță*, *cotropișniță*, infl. de *cotropi*; var. *cumpleșniță*, infl. de *cumpli*; var. *orocheșniță* ← *corocheșniță*, segmentat greșit cu + *orocheșniță* Pușcariu, LR II, 109.

Fam.: **conoșerpe** s.m. (hapax Marian, D.) „animal (malefic) imaginar”, formă ocurentă într-un cântec. pentru rimă (*șerpe-conoșerpe*) 1886 ← partea inițială a uneia

din variantele *conopișterită*, *conopistiniță* (= *coropișniță*) + *șerpe* (= *șarpe*) DA; **coropișniți** vb. (hapax, Pamfile, J. III, 80–81) „a se împerechea (despre coropișnițe)” 1909; **coropișnițoi** s.m. (hapax, Pamfile, J. III, 80–81) „masculul coropișniței” 1909.

COROPLAST s.m. (în Grecia antică) „persoană care modela figurine din pământ ars – coroplaste” 1919 (Lovinescu, „Hortensia Papadat-Bengescu”, în O. VIII).

Gr. neol. *κοροπλάστης* (< *κόρος / κοῦρος*, *κόρη* „băiat, fată” + *πλάστης* „modelator, sculptor” < *πλάσσειν* „a modela, a plăsmui”), fr. *coroplaste*.

Cf. **plasmă**¹, **plastic**, **plăsmui**.

COROTI vb. refl. (Buc.) „a scăpa de cineva, a se descotorosi – se debarrasser” 1886 (Sbiera, Pov. 169).

Probabil ucr. *korotyty* „a scurta” (din radicalul adj. *korotkyj* „scurt”).

COROVAICĂ s.f. (ornit.) „țigănuș – Ibis falcinellus” 1937 (DA).

Ucr. *korovajka* ° // Același cu *corovatic* DA.

COROVATIC s.m. „numele unor plante cu flori: lumânare, lumânărică, vinețele – *Verbascum phlomoides*; *Gentiana asclepiadea*; *Centaurea axillaris*” 1863 (var. *corobatică* s.f., C. Negruzzi, în Conv. lit. III, 98), var. *corabatică* s.f., *corabațică* s.f., *corabațică* s.f., *corobatecă* s.f., *corobatic*, *corobatică* s.f., *corobațică* s.f., *corobațică* s.f., *corobățică* s.f., *corovatec*, *corovatică* s.f., *corovațică* s.f., *scorovatic*.

Probabil ucr. *korovjak* „lumânărică” < *korova* „vacă”, nume dat plantei pe baza asemănării cu o coadă de vacă, cf. numele românesc *coada-vacii* DA. Pt. formă, cf. și ucr. *korovatyj* „asemănător unei vaci”.

COROZBINĂ s.f. „pește marin, de 15-20 cm., viu colorat, cu aripioara dorsală foarte lungă și alcătuită din numeroase raze spinoase – espèce de poisson marin (*Blennius gattorugine*, *Blennius sanguinolentus*)” 1931 (CADE, în grafia *corosbină*, păstrată și în DA și primele ediții ale DEX).

Et. nec.

CORP s.n. „partea materială a unei ființe, trup, adesea în opoziție cu sufletul, organismul considerat ca un întreg anatomic și funcțional; (p. restr.) trunchi, în opoziție cu capul; (p. ext.) orice agregat de particule materiale; (biol., s.m.) formațiune anatomică, tip de substanță întâlnită în organism; totalitatea persoanelor care, prin funcție sau prin profesie, formează o unitate – corps” 1772 (var. *corpos*, Dimitriu, Ponturi, 11), var. *corpus*².

Fr. *corps* (< lat. *corpus*, *-oris*). Var. *corpus*² < lat. neol. *corpus*, posibil intrat și prin pol. *korpus* (Mitu, CELS, 101, 124). Forma *corpos*, posibil printr-un intermediar ngr. neidentificat. Lat. *corpus* s-a păstrat în mr., posibil și în ar. și în unele graiuri dacoromâne, cf. S. Pușcariu, DR 9, 1936–1938, 428, DA.

Fam.: **acorporal** adj. „lipsit de corp; de natură incorporeală 1989 (D. Mitol.) ← *corporal*; **anticorp** s.m. (biol.) „moleculă proteică (globulină) capabilă să recunoască o particulă străină de organism și să declanșeze o reacție de apărare (imunologică)” 1908 (V. rom.) < fr. *anticorps*; **antianticorp** s.m. (biol.) „substanță formată în organism după injectarea de anticorpi și care neutralizează acțiunea acestora” 1969 (D. med. I, 105) < fr. *anti-anticorps*; **autoanticorp** s.m. (biol.) „anticorp produs de organism în cazuri patologice împotriva propriilor celule sau țesuturi” 1969 (D. med. I, 163) < fr. *auto-anticorps*;

corpulent adj. „cu corp mare, voinic, trupeș” 1838 (var. *corpulent*, Albineț, M.), var. (înv.) *corpulinte* < fr. *corpulent*, lat. neol. *corpulentus*; forma neetimologică cu -o-, posibil infl. de împrumuturile analizabile cu -or- (v. *corporal*, *încorpora* etc.) sau pentru evitarea segmentului -pul-; **corpolență** s.f. (abstr.) 1849 (var. *corpulenție*, Cornea, E.), var. (înv.) *corpolenție*, *corpulență*, *corpulintă* < fr. *corpulence*, lat. neol. *corpulentia*; **corporal**² adj. „care aparține corpului, care se referă la corp; aplicat corpului” 1846 (Laurian, F.), var. (înv.) *corporel*, *corporal* < fr. *corporel*, lat. neol. *corporalis*; **corporal**³ s.n. (bis.) „pânză binecuvântată pe care, în cultul catolic, preotul pune paharul cu sfânta împărtașanie; antimis (în biserica ortodoxă)” 1937 (DA) < fr. *corporal*, lat. neol. *corporale*, cu referire la giulgiul în care a fost înfășurat corpul lui Hristos; **corporalitate** s.f. (abstr.) 1844 (FM, 22) < fr. *corporalité*; **corporatism** s.n. „sistem economic și politic care acordă un rol important asociațiilor profesionale” 1910 (Dobrogeanu-Gherea, N.) < fr. *corporatisme*; **corporatist**, -ă adj., s.m., s.f. „care ține de ideologia corporatismului, (adept) al corporatismului; angajat într-o companie multinațională” 1934 (Manoilescu, Corp.) < fr. *corporatiste*; **corporativ** adj. „care ține de instituțiile create de corporatism și de spiritul lor” 1877 (Eminescu, O. IX, 402) < fr. *corporatif*; **corporație** s.f. „asociație profesională recunoscută prin lege; companie de mari dimensiuni, în general internațională” 1832 (Regul. Org. Ț. Rom.), var. (înv.) *corporațiune*, *corpurațiune* < fr. *corporation* (probabil < engl. *corporation* < lat. med. din Anglia *corporatio*, -onem), rus. *korporacija*; cu sensul „companie de mari dimensiuni”, după engl. amer. *corporation*; **corpus**¹ s.n. „culegere sau colecție de texte, documente, inscripții, legi” 1919 (Conv. lit. LI) < fr. *corpus*, lat. neol. *corpus*; **corpuscul** s.m., s.n. „corp de dimensiuni foarte mici; particulă de materie” 1862 (var. *corpusclu*, Antonescu, D.) < fr. *corpuscule*, împr. din lat. *corpusculum*, dim. lui *corpus*; **corpuscular** adj. „care se referă la corpusculi” 1855–1864 (var. *corpusculariu*, Bărnuțiu, I. F.) < fr. *corpusculaire*; **excorporație** s.f. „act prin care un episcop exclude un preot din dieceza sa” 1966 (DN²) < fr. *excorporation*; **extracorporal** adj. „care se află în afara corpului” 1894 (Hasdeu, „Materia odică și materia nimbică”, în O. VI) ← *corporal*, posibil după fr. *extra-corporel*; **incorporal** adj. „lipsit de corp, imaterial” 1870 (Costinescu, V.), var. *încorporal* < fr. *incorporel*, lat. neol. *incorporalis*; **incorporalitate** s.f. „calitatea de a fi incorporal, imaterial” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *incorporalité*; **incorporant** adj. „care încorporează; (despre limbi) caracterizat prin unirea mai multor unități lexicale în cuvinte compuse de mari dimensiuni” 1958 (Intr. lingv.), var. *încorporant* < fr. *incorporant*; **incorporație** s.f. „încorporare” 1848 (Negulici, V.), var. *încorporațiune*, *încorporație* < fr. *incorporation*; **încorpora** vb. „a uni într-un tot. a adăuga; (fig.) a întrupa; (mil.) a face pe cineva să intre în serviciul militar” 1848 (var. *încorpora*, Negulici, V.), var. (pop., reg.) *corpura* < fr. *incorporer*, lat. neol. *incorporare*; **incorporabil** adj. „care poate fi încorporat” 1967 (var. *incorporabil*, M. Tomuș, „Prefață”, în I. Pillat, „Poezii”, Editura pentru Literatură, I, XIV) < fr. *incorporable* sau ← *încorpora*; **necorporal** adj. „lipsit de corp, imaterial incorporal; (jur.) care are doar o existență morală” 1864–1865 (Cod. civil, 339) ← *corporal*, după fr. *incorporel*; **reîncorpora** vb. „a încorpora din nou” 1889 (Barițiu, Ist. Transilv. I, 362) ← *încorpora*.

Cf. **corporal**¹, **corsaj**, **corset**.

mr. **CORP** s.n. „corp, trup – corps” 1902 (Papahagi, M²).

Lat. *corpus*. Posibil păstrat și în ar. (DDA citează Weigand, Die Sprache der Olympo-Walachien, 67, 71, dar are rezerve în privința circulației reale a cuvântului) și în unele graiuri dacoromâne (S. Pușcariu, DR 9, 1936–1938, 428, DA).

Cf. **corp**.

CORPACĂ s.f. „pește de 20–25 cm., cu corpul foarte comprimat lateral, care seamănă cu plătica – sorte de plie, brème bordelière” 1909 (Antipa, F. I. 152.), var. *corbancă*, *corpancă*, *curpancă*.

Et. nes., posibil ← **corpan* (cf. *corpancă*, *corpănică*) ← **ciorpan* ← *ciortan*² °.
Var. *corbancă*, probabil infl. de *corb*, datorită culorii albăstriei-închise a peștelui DA.

Fam.: **corpănică** s.f. (dim.) 1909 (Antipa, F. I. 152).

Cf. *ciortan*².

CORPORAL¹ s.m. (înv., Ban., Trans.) „caporal – caporal” 1826–1829 (N. Stoica, C. B.).

Germ. *Korporal* < fr. (înv.) *corporal*, format pe baza lui *corps* „corp” după modelul lui *caporal*.

Cf. **corp**.

CORSAC s.m. (înv.) „vulpe de stepă – renard de Tartarie” 1761 (Tarif, în ȘIO II/2, 42).

Rus. *korsak*, împrumut turcic (kazah, kârgâz, tătar *karsak*).

CORSAJ s.n. „parte a rochiei care acoperă bustul – corsage” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. (înv.) *corsagiu*.

Fr. *corsage*, inițial „trunchi (al corpului omenesc)” < v.fr. *cors* „corp” (= *corps*) < lat. *corpus*.

Cf. **corset**, **corp**.

CORSAR s.m. (ist.) „corabie înarmată aflată în proprietatea particulară a unei persoane, care, cu învoirea guvernului, ataca și jefuia vasele inamice; comandant al unei astfel de corăbii; (p. ext.) pirat, hoț de mare – corsaire” 1691 (var. *cursar*², Mărgăritare).

Fr. *corsaire* (< it. *corsaro* < *corsa* „cursă, alergătură, întrecere la fugă” < *correre* „a fugi” < lat. *currere*). Var. *cursar* < ngr. *κουρσάρης* (< it. *corsaro*, lat. med. *cursarius*).

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent**¹, **curier**, **curriculum**, **cursă**¹, **cursiv**, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurrent**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CORSET s.n. „centură elastică lată, pentru femei, care servește la strângerea taliei; (med.) aparat special care servește la imobilizarea coloanei vertebrale sau pentru a corecta unele deformații ale sistemului osos – corset” 1827 (var. *corsăt*, Chiriacopol, D. Î.), var. (înv.) *corsetă* s.f.

Fr. *corset* < v.fr. *cors* „corp” (= *corps*) < lat. *corpus*.

Fam.: **corsetar** s.m. (înv.) „persoană care confecționează sau vinde corsete” 1894 (Antonescu, NDFR); **corsetaș** s.n. (dim.) 1857 (Polizu, V.); **corsetier** s.m. „bărbat care confecționează sau vinde corsete” 1905 (Alexi, W.) < fr. *corsétier*; **corsetieră** s.f. „femeie care confecționează sau vinde corsete” 1927 (C. Bacalbașa, Buc. I, 169) < fr. *corsétière*; **încorseta** vb. „a strânge într-un corset; (fig.) a împiedica pe cineva în acțiunile sau în gândurile sale, a îngrădi” 1845 (part. *încorsetat*, Bolliac, S. II, 49) ← *corset*, după fr. *corseter*; **încorsetat** s.n. (abstr.) 1929 (DA) ← *încorseta*.

Cf. **corsaj**, **corp**.

CORSICAN, -Ă adj., s.m., s.f. „(locuitor) din Corsica – (habitant) de Corse” 1847–1848 (Cipariu, Princ. 29).

Top. *Corsica*.

Fam.: **corsicancă** s.f. 1937 (DA).

CORSO s.n. „stradă din centrul unui oraș, care servește ca loc de promenadă – corso” 1905 (Alexi, W.).

It. *corso*, propriu-zis „alergare, curs” < lat. *cursor* < *currere* „a alerga”.

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **curantă**, **curând**, **curent¹**, **curier**, **curriculum**, **cursă¹**, **cursiv**, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurent**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CORȘAG s.n. (Năs.) „diaree, epilepsie – diarrhée, épilepsie” 1822 (Bobb, DRLU), var. (Mold.) *coșag* „moleșeală; epidemie”.

Magh. *kórság* „manie, epilepsie” (< *kór* „boală; bolnav” < slovac *chorý* „bolnav”).

CORT s.n. „adăpost portativ demontabil, făcut din pânză impermeabilă, material plastic sau piele de animal, fixat pe țărui; (Trans., înv.) umbrelă – tente; parapluie” 1563–1583 (Cod. Vor.), var. (Trans.) *scort*.

Gr. biz. *κόρτη* „cort, bagaj de tabără” (< lat. *cohors*, -*tem* „curte”).

Fam.: **cortel³** s.n. (Trans., Mold., înv.) „umbrelă” 1841 (Alecsandri, O. VII, 326); **cortelar** s.m. (Mold., înv.) „fabricant de umbrele” 1871 (LM) ← *cortel³*; **corteluț** s.n. (în v., hapax LM) „umbreluță” 1871 ← *cortel³*; **cortișor** s.n. (dim.) 1857 (Polizu, V.); **cortoroșiță** s.f. „țigancă nomadă” 1892 (Marian, Na.) ← *cortorar* (= *corturar*), cu substit. sufixului; **cortuleț** s.n. (dim.) 1861 (Odobescu, S. II, 427); **corturar**, -ă adj., s.m., (rar) s.f. „(țigan) nomad, care locuiește în cort; (p. ext.) cal slab, nărvaș, cal țigănesc” 1822 (Bobb, DRLU), var. *cortorar*; **corturăresc** adj. (Trans.) „de nomad” 1885 (var. *cortorăresc*, H. XVII, 228) ← *corturar*; **corturel** s.n. (dim., în poezia pop., în rimă, numai la pl.: *corturele*) 1885 (Teodorescu, P. P.), var. *cortorel*; **cortuț** s.n. (dim.) 1825 (LB).

Dublet etim.: **curte**. Cf. **cohortă**, **cortegiu**, **cortes¹**, **corteș**, **cortină**, **curtină**, **curtoazie**.

CORTEGIU s.n. „șir de persoane care însoțesc o ceremonie, o personalitate etc. – cortège” c.1832 (I. Golescu, Cond. III, 143^v), var. (în v.) *cortej*, *cortegiu*.

It. *corteggio* (< *corteggiare* „a însoți un personaj important pentru a-l omagia” < *corte* „curte” < lat. *cohors*, *cohortem*). Var. *cortej* < fr. *cortège* (< it.). Var. *cortegiu* < fr. *cortège*, infl. de it. *corteggio*.

Cf. **curte**, **cohortă**, **cort**, **cortes¹**, **corteș**, **cortină**, **curtină**, **curtoazie**.

CORTEL¹ s.n. (Munt., Olt.) „haină țărănească lungă de postav alb, cu mâneci și cu găitane – sorte de caban paysan galonné, de drap blanc” 1853 (Bujoreanu, Col. Leg. 549), var. *cordel*, (Trans.) *cortelă* s.f.

Tc. (dial.) *kurde*, *kürde* „veston, sacou, pieptar împletit, jachetă” (> **curdea*, **cordea*, pl. *cordele*, de unde s-a refăcut sg. *cordel*) Suciuc, IT II, 271 sau rus. (în v.) *kortelj* „îmbrăcăminte, haină care se câptușește cu blană în timpul iernii” (< v. suedez *kurtil*, *kiurtil* < *kurt*, *kort* „scurt”, împrumut germanic din lat. *curtus* Vasmer, ESRJ II, 339) Nestorescu,

CE, 47 // Tc. *kordele*, *kordelâ*, *kurdele* „panglică de mătase, găitan” ȘIO II/1 397; același cu *cortel*^{2,3} SDLR; et. nec. DA, DEX.

CORTEL² s.n. (Trans., Buc.) „cartier, găzduire – logement” 1768 (var. *cuarteliu*), var. *cortil*.

Magh. *kortél(y)*, *kvártél(y)* (< germ. *Quartier* < fr. *quartier* < *quart* „sferă” < lat. *quartus* „al patrulea”).

Fam.: **cortelaș** s.m. (Trans.) „persoană care ține în gazdă elevi sau soldați; elev în gazdă; (înv.) persoană însărcinată cu încartiruirea” 1825 (LB); **cortelare** s.f. (Mar.) „încartiruire, găzduire” 1922 (T. Papahagi, M. 187) ← **curtela* (= *încortela*); **încortela** vb. (Buc.) „a găzdui” 1865 (Barițiu, C. VI, 300).

Cf. **cartier**, **cart**^{1,2}, **cartier**, **cfartană**, **cvartal**, **cvartă**.

CORTES¹ s.n., s.m. (în Evul Mediu, în Spania și Portugalia) „adunări reprezentative pe stări; denumire a parlamentului în Portugalia (până în 1911) și în Spania – *cortès*” 1862 (Antonescu, D.), var. *cortes*¹, *cortesuri* (pl.), *cortese* (pl.).

Sp. *cortes* (pl. lui *corte* „curte” < lat. *cohors*, *cohortem*), poate și prin fr. *cortès* (cf. var. accentuală *cortes*).

Fam.: **cortezi** s.m.pl. „membri ai curților reprezentative din Spania și Portugalia din Evul Mediu” 1870 (Hasdeu, Pub. P. II, 60), probabil după it. *cortese* „curtean”, cf. *cortez*.

Dublet etim.: **curte**. Cf. **cohortă**, **cort**, **cortegiu**, **cortese**, **cortină**, **curtină**, **curtoazie**.

CORTEȘ s.m. (înv., Trans.) „agent electoral – agent électoral” 1847 (var. *cortes*² pl., Barițiu, C. II, 342).

Magh. *kortes* (< sp. *cortes* „cortes¹, adunări legiuitoare, pe stări”, pl. lui *corte* „curte” < lat. *cohors*, *cohortem*).

Fam.: **corteși** vb. „a fi sau a face pe agentul electoral” 1937 (DA); **corteșie** s.f. „activitatea agentului electoral” 1876 (Barițiu, C. II, 237); **corteșit** s.n. (abstr.) 1937 (DA) ← *corteși*.

Dublet etim.: **curte**. Cf. **cohortă**, **cort**, **cortegiu**, **cortes**¹, **cortină**, **curtină**, **curtoazie**.

CORTEX s.n. (biol., med.) „scoarță de copac, coajă de fruct, partea periferică a unui organ, înveliș – cortex” 1871 (var. *cortice*, LM).

Fr. *cortex*, lat. neol. *cortex*, *corticem*.

Fam.: **cortical** adj. „referitor la scoarța sau învelișul exterior al unui organ animal sau vegetal, la scoarța creierului” 1843 (Kretzulescu, A.) < fr. *cortical*; **corticoid** s.m. „hormon secretat de corticosuprarenală” 1959 (LTR², V, 367) < fr. *corticoïde*; **corticotrop** s.m. „hormon al lobului anterior al hipofizei, cu efect stimulator asupra funcției cortexului suprarenal” 1954 (Parhon, O. A. IV, 590) < fr. *corticotrope* (< *cortico-* + *-trope* „orientat spre” < gr. *τρόπος* „direcție, orientare”, cf. *trop*); **decortica** vb. „a înlătura coaja; a îndepărta chirurgical membrana care învelește un organ” 1871 (LM), var. *descortica* < fr. *décortiquer*; **decorticator** s.n. „mașină cu ajutorul căreia se realizează decortizarea” 1950 (LTR¹ II, 24) ← *decortica*; **decorticație** s.f. (abstr.) 1871 (var. *decorticațiune*, LM) < fr. *décortication*; **exocortex** s.n. (bot.) „strat extern al regiunii corticale” 1980 (D. bot. poligl.) < engl. *exocortex*, fr. *exocortex* (< engl.) ° // ← *exo-* + *cortex* DLR; **glucocorticoid** s.n. „hormon secretat de glanda corticosuprarenală, cu rol în reglarea metabolismului” 1964 (DER II) < fr. *glucocorticoïde* (< *gluco-* „referitor la glucide” < gr. *γλυκίς* „dulce” +

corticoide); **neocortex** s.n. (anat.) „porțiune din creier care, filogenetic, este cea mai recentă și constituie, la om, cea mai mare parte a scoarței cerebrale” 1965 (DER) < fr. *néocortex* (< *néo-* „nou” < gr. *νέος* + *cortex*), engl. *neocortex*; **pericortical** adj. „situat în jurul învelișului exterior al unui organ animal sau vegetal; situat în jurul scoarței cerebrale” 1972 (SMFC VI) < fr. *péricortical*; **subcortical** adj. „care este situat dedesubtul cortexului cerebral, renal sau suprarenal; privitor la aceste regiuni” 1921 (CL LIII, III, 710) ← *sub-* + *cortical*, după fr. *sous-cortical*.

Cf. **cortico-**.

CORTI vb. (N Trans., Mar.) „a îndemna, a da prilej, a stimula; a privi, a interesa (pe cineva) – déterminer, pouser; concerner (quelqu’un)” 1887 (Bugnariu, N.).

Et. nec. // Pare a sta în legătură cu magh. *korty* „înghițitură, dușcă, rachiu” N. Drăganu, DR 4, 1924–1926, 1081, DA.

CORTIC(O)- el. de comp. „referitor la scoarța cerebrală – cortico-”.

Fr. *cortico-* < lat. *cortex, corticem* „scoarță”.

Cf. **cortex**.

CORTINĂ s.f. „draperie groasă care desparte scena de sala de spectacol – rideau” 1818 (Budai-Deleanu, Lex.), var. *cortenă*.

It. *cortina*, lat. neol. *cortina* (derivat târziu din *cohors, cohortem* „curte”, calc după gr. *αύλαία* < *αύλή* „curte”).

Cf. **curtină, curte, cohortă, cort, cortegiu, cortes¹, corteș, curtoazie, horticol**.

CORTIZON s.m. (med.) „hormon secretat de glanda corticosuprarenală (C₂₁H₂₈O₅), care, preparat sintetic, este folosit în diverse tratamente – cortisone” 1957 (LTR² I, 469).

Fr. *cortisone* < engl. *cortisone*, cuvânt creat în 1949 de biochimistul Edward C. Kendall și echipa lui de la Mayo Clinic ca prescurtare pentru *17-hydroxy-11 dehydrocorticosterone* Harper, ED.

Fam.: **hidrocortizon** s.n. „hormon secretat de glandele suprarenale, care are doi atomi de hidrogen mai mult decât cortizonul în moleculă (C₂₁H₃₀O₅)” 1961 (LTR²) < fr. *hydrocortisone*.

Cf. **cortic(o)-, cortex, steron**.

CORTOL s.n. (min., Apuseni) „curățatul pietrișului într-o mină; transportul minerilor de la un loc la altul – nettoyage du gravier dans une mine; transport des mineurs d’un endroit à un autre” 1924–1926 (Șt. Pașca, DR 4, 1557).

Et. nes., posibil der. regresiv dintr-un verb neatestat provenit din magh. *kártol* „a dărăci, a pieptăna cu carda” (< germ. austriac *karten* < *Kart* = *Kard* „cardă”) DA (care traduce verbul magh. prin „a curăța”). Etimologia magh. e respinsă de Tamás, EW, 10.

CORTOROSI vb. (înv., Munt., Mold., mai ales refl.) „a scăpa de, a (se) debarasa de; a se căra, a o șterge – (se) débarrasser de, (se) sauver; foutre le camp” 1847 (var. *cotorosi²*, Alecsandri, Oper. 292), var. (rar) *cotorăși*, (Severin) *cotorisi, cuturisi*.

Bg. *kurtulisam* „a face scăpat, (refl.) a scăpa” (< tc. *kurtulmak* „a scăpa, a evada”) DA, DEX. Var. *cotorosi²*, prin disimilarea lui *r*. Finala *-osi* în loc de *-isi* etimologic, prin

asimilare vocalică // Forma de bază *cotorosi* ← *cotoros* „cu multe cotoare, cu cotorul mare” ← *cotor*, cu sensul de bază „rest nefolositor”, cf. *cotori* „a tunde vițele inutile” Boerescu, ERC 248–249; formație expresivă, cf. *cotroci* CDER 2500.

Fam.: **cortorositor** adj. „care te scapă de” 1937 (DA), var. *cotorositor*; **descotorosi** vb. (fam., curent) „a (se) debarasa de, a scăpa de” 1881 (Creangă, „Amintiri din copilărie”, în CL XV, nr. 1), var. *descortorosi*, *disco(r)torisi*; **descortorositor** adj. „care te scapă de ceva” 1937 (DA), var. *descortorositor* ← *desco(r)torosi*.

CORȚIU vb. (hapax Cantemir, I. I. 560) „a ronțai – croquer” 1705 (în forma de imperf. *corția*).

Derivat de la o bază onomatopeică, cf. și (*s*)*cârțai*, *cronțai*, *cronțani*.

CORȚOFALĂ s.f. (Sălaj) „parte a căruței – partie de la charrue” 1889 (H XVIII, 20).

Probabil deformare din *coșofană* „căpătâiele lișițelor care se încrucișează peste inima carului” DA.

CORUNCĂ s.f. (tehn.) „dispozitiv folosit în industria extractivă pentru a prinde și a extrage prăjinitele sau țevile rămase în gaura de sondă în urma unei avarii – souricière à tiges” 1949 (LTR¹ I).

Pol. *koronka* [*ratunkova*] „coroană de salvare” Mitu, SERS, 114 // Et. nec. DEX.

Cf. **coroană**, **corolar¹**, **corolă**, **cunună**.

CORUPE vb. „a (se) abate de la moralitate, corectitudine, datorie – corrompre” 1822 (var. *corumpe*, Bobb, DRLU), var. (înv., rar) *conrupe*.

Lat. neol. *corumpere* (< *con-* + *rumpere* „a rupe”), fr. *corrompre*, românizat după *rupe*.

Fam.: **anticorupție** s.f. „combatere a corupției” 1995 (DCR²) ← *anti-* + *corupție*, cf. și engl. *anti-corruption*; **corupător**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care corupe” 1822 (var. *corupătoriu*, Bobb, DRLU), var. (înv.) *corumpător*, *conrupător*; **coruptelă** s.f. „cuvânt sau cuvinte transmise greșit în manuscris” 1822 (Bobb, DRLU) < lat. neol. *corruptela*, propriu-zis „stricăciune”; **coruptibil** adj. „care poate fi corupt” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *corruptible*; **coruptibilitate** s.f. (abstr.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *corruptibilité*; **coruptor** adj., s.m. (înv.) „(persoană) care corupe” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *corrupteur*; **corupție** s.f. „abatere de la moralitate, de la cinste, de la datorie” 1838 (Negruzzi, I. C. 125), var. (înv.) *corupțiune* < fr. *corruption*, lat. neol. *corruptio*, *-onem*; **incorupt** adj. (rar) „care nu a fost corupt” 1871 (LM) < lat. neol. *incorruptus*; **incoruptibil** adj. „care nu poate fi corupt” 1871 (LM) < fr. *incorruptible*, lat. neol. *incorruptibilis*; **incoruptibilitate** s.f. (abstr.) 1871 (LM) < fr. *incorruptibilité*; **necoruptibil** adj. „care nu poate fi corupt” 1862 (Pontbriant, D.) ← *coruptibil*, după fr. *incorruptible*; **necoruptibilitate** s.f. (abstr.) 1862 (Pontbriant, D.) ← *necoruptibil*, după fr. *incorruptibilité*.

Cf. **rupe**, **abrupt**, **disruptiv**, **erupe**, **irumpe**.

CORVADĂ s.f. „muncă gratuită pe care țăranii o prestau în folosul boierilor sau al statului; muncă obligatorie pe care o făceau soldații, cu rândul, în cazarmă: (p. ext.) obligație neplăcută, muncă silită – corvée” 1868 (I. Ionescu, Agr. M.), var. *corvată*, *corvoadă*, *corvoată*.

Fr. *corvée* < lat. târziu *corrogāta* (*opera*) „(muncă) efectuată la rugămintea cuiva” (part. perf. al vb. *corrogāre* „a ruga” < *con-* + *rogāre* „a ruga”), inițial „muncă voluntară în folosul unui consătean”, de unde, încă din Evul Mediu timpuriu, în domeniul galo-roman, sensul „muncă obligatorie pentru senior”, reintrat în lat. med. cu pronunția romanică *corvada*. Forma *corvadă*, prin adaptare după lat. med. *corvada*. Var. *corvoadă*, cu *-oa-* după *podvoadă* Iordan, „Diftongarea lui e și o accentuați în pozițiile ă,e”, Iași, 1920, 220, Al. Graur, BL II, 49.

Cf. **ruqa**, **abroga**, **aroga**, **deroga**, **interoga**, **proroga**, **rogatoriu**, **subroga**, **surogat**.

CORVAN s.n. (înv.) „casă de bani păstrată în altar, cutia milei – tronc d’eglise” 1560 (Coresi, Tetr. 83^v), var. *corvana* s.f., *corvană*¹ s.f.

Slavon *korvanū* < ngr. *κορβανας*, inițial „tezaurul Templului de la Ierusalim” < ebr. *qorbān* „ofrandă”.

Cf. **curban**.

CORVETĂ s.f. „navă de război de mic tonaj, ușor armată și cu mare mobilitate în acțiune; în trecut, corabie de război cu trei catarge – corvette” 1829 (AR 58).

Fr. *corvette* (< *corve* < ol. *korf*, propriu-zis „coș”, de unde „vas de pescuit” < lat. *corbis*).

Cf. **corfă**².

CORVID s.n. (mai ales la pl.) „familie de păsări terestre sau arboricole, din care face parte corbul – corvidés” 1900 (Enc. rom. II).

Lat. savant *Coruidae* (< *coruus* „corb”).

Cf. **corb**.

COSA s.f. (Delta Dunării) „peninsulă nisipoasă, joasă și lungă, în limanuri – banc de sable à l’embouchure d’un fleuve” 1916 (Antipa, P.).

Rus. *kosá*, propriu-zis „coasă”.

Fam.: **cosac**³ s.n. (Olt.) „triunghi de pământ” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea) ← *cosa* (DA: „cf. și *cosa*”) sau scr. *kosak* „ușor de cosit” (< *kositi* „a cosi”); **cosăci** vb. (Olt.) „a se îngusta, a se strâmta” 1913 (part. *cosăcit*, Pamfile, A. R.) ← *cosac*³; **coseașcă** s.f. „banc de pești” 1916 (Antipa, P.) < rus. *kosjačok* (genitiv *kosjačka*) ° (DA: „derivat rusesc”).

Cf. **coasă**, **cosalău**, **cosor**, **coșolină**.

COSAC¹ s.m. „pește de apă dulce din familia crapului, cu corpul turtit lateral, cu solzi mici, negri-albăstrui pe spinare și argintii pe laturi (*Abramis ballerus*) – brème” 1776 (Furnică, I. C. 39), var. *coțac* s.m., adj. „nume de pește; uscățiv, răutăcios – nom de poisson; maigre, méchant”, *cozac*² (Mold.) nume de pește.

Bg. *kosak* (probabil < *kosat* < *kosa* „păr, plete”).

Var. *coțac* ← *cosac*² ° // et. nec. DA; ← *coțai* „a-și mișca coada; a se împerechea” CDER 2483.

Var. *cozac*² ← *cosac*² ° // Poate același cu *cozac*³ „cazac” DA.

Fam.: **cosăcel** s.m. (dim.) 1853 (Pann, P. V. III); **cosăcută** s.f. (dim.) 1909 (Antipa, F. I.).

Cf. **cosiță**, **coșaci**.

COSAC² s.m. „bucată de trunchi subțire, lungă de câțiva metri – bille de bois courte, de quelques mètres en longueur” 1893 (DDRF), var. (Olt.) *cusac*.

Probabil scr. *kusak* „bucățică”, cf. și bg. *kusak* „piesă de lemn a samarului” ° // Scr., bg. *kuso* „scurt, trunchiat” DA.

COSALĂU s.n. (Mar.) „loc destinat cositului, fâneață – pré destiné à être fauché” c. 1700 (var. *cosălău*, Lex. Mars. 262).

Magh. *kaszáló* (< *kaszál* „a cosi” < *kasza* „coasă”, împr. slav).

Cf. *coasă*, *cosa*, *cosor*, *coșolină*.

COSAR¹ s.m. „un fel de bățlan alb cu ciocul în formă de lopată, lopătar – espèce de héron” 1931 (var. *casar*, CADE).

Et. nec.

COSĂ s.f. „obiect protector din tablă care se introduce în interiorul unei bucle formate la capătul unui cablu – cose” 1949 (LTR¹).

Fr. *cosse*, propriu-zis „teacă (la plante); inel metalic”.

COSCAIE s.f. „cioară – corneille” 1880 (Burada, Dobr. 114). Forma *coscai* s.m., dată ca intrare în DA, nu este confirmată de atestări (se citează o formă de pl. *coscai* care în sursa citată este de fapt *coscăi*).

Probabil ← **coțcaie* ← **coțogaie* (conform cu sugestia din Coman, Gl.), contaminare între *coțofană* și *gaie* ° // Et. nec. DA.

COSCĂ s.f. (hapax H. I 236, Brăila) „pisică – chat” 1884.

Probabil rus. (lipovean) *koška*, cu *-s-* fie ca sg. refăcut, fie greșeală grafică (în loc de *-ș-*), dim. pe baza lui *kot* „motan” (sl. com. **kotŭ* < lat. *cattus*) ° // Cf. bulg. *kotka*, pol. *kocza* DA.

Cf. *cătușă*, *coșcodan*, *cotârlă*, *cotei¹*, *cotoi¹*, *coțâi*.

COSIE¹ s.f. (Mold., Buc.) „coadă (de coasă) – manche (de faux)” 1844 (AR, apud Gh. Bulgăr, în Omagiu Iordan, 132), var. *cosi²*, *costie²*.

Et. nes., posibil ucr. *kósyj* „strâmb”, apropiat de *coasă*, prin etim. pop. DA // ← *coasă* SDLR.

COSITOR¹ s. sg. tantum „metal albicios-argintiu, foarte maleabil, mai ușor decât plumbul, staniu – étain” 1649 (var. *cositoriu*, Mardarie, L.), var. *cosotor(iu)*, *costor(iu)*, *cusătoriu*, *cusitor(iu)*, *cusotor*, *custor*, *cusutor(iu)*, *cuțitoriu*.

V.sl. *kositerŭ* < gr. *κασσίτερος*, cu finala modificată după derivatele în *-tor(iu)*. Var. *cusutor(iu)*, infl. de *coase*, *cusut*. Var. *cuțitoriu*, infl. de *cuțit*.

Fam.: **cositorar** s.m. „meșter care lucrează cositorul” 1862 (Pontbriant, D.), var. *costărar*, *costorar*; **cositoreală** s.f. (abstr.) 1862 (Pontbriant, D.) ← *cositori*; **cositori** vb. „a spoi cu cositor” 1691–1697 (part. *cusătorit*, T. Corbea, D. s.v. *ammonitrum*), var. *costori²*, *custori*; **costorărie** s.f. „meșteșugul cositorarului” 1885 (H. XIV, 224) ← *costorar* (= *cositorar*); **costoreancă** s.f. (cor. pop.. Muscel) 1909 (Rădulescu Codin – Mihalache, Muscel, 29) ← **costoreasă* (= *costororeasă*), cu substit. sufixului; **costororeasă** s.f. „soție de cositorar,

spoitoare; numele unui dans țărănesc” 1908 (I. Cr. I, 155) ← *costorar* = *cositorar*; **decositorire** s.f. „proces de recuperare a cositorului de pe deșeurile de oțel cositorite prin procedee chimice, electrolitice” 1950 (MDT) ← *cositorire*.

Cf. **casiterită**.

COS/ȚĂ s.f. „părul lung al fetelor și femeilor, împletit într-o coadă sau în două; (prin confuzie cu *chișiță*) bătătura de la genunchii calului; (p. anal.) plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze terminate cu un cărcel ramificat, cu flori mici, albe-albăstrui (*Vicia hirsuta*) – natte, tresse; callosité (aux genoux du cheval); petit vesceron” 1612 (antrop., D. Bogdan, Gl. 148).

V.sl. **kosica* (cf. bg., scr., ucr. *kosica*, dim. lui *kosa* „păr mare, coamă”) sau bg., ucr., scr. *kosica*.

Fam.: **cosicioară** s.f. (dim.) 1885 (Teodorescu, P. P. 630); **cosițat** adj. „cu cosițe” c.1650 (Anon. Car.); **cosițată** s.f. „o plantă agățătoare” 1885 (H. XI, 331) ← *cosițat*; **cosițel** s.m. „plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu frunze mici, lunguiete și dintate și cu flori albe (*Sium latifolium*)” 1857 (var. *cosicel*, Polizu, V.), var. *coșețel*, *coșițel* ← *cosiță* (nume de plantă) CADE, SDLR, DEX // cf. rus. *kosec*, scr. *kosac* „cositor”² TDRG, DA.

Cf. **cosac**¹, **coșaci**.

COSMAD/IN s. sg. tantum „sărbătoarea sfinților Cosma și Damian, celebrată pe 1 iulie – fête des saints Côme et Damien” 1887 (var. *cosmandin*, H. I, 1154).

N.pr. *Cosma* + *Damin* (= *Damian*). Prin etim. pop., au apărut, în poezii pop. religioase, și forme precum *Cosmă de vin*, *Cosma de-amin*.

COSMETIC adj., s.n.pl. „(produse) care ajută la înfrumusețare – cosmétique” 1838 (var. *cozmetic*, Albinet, M.).

Fr. *cosmétique* (< gr. *κοσμητικός* „referitor la ornare, aranjare” < *κοσμεῖν* „a aranja, a împodobi” < *κόσμος* „ordine, aranjare”).

Fam.: **cosmeticale** s.f. „produse cosmetice” 1925 (M. I. Caragiale, O. 303); **cosmetică** s.f. „îngrijire a tenului, cu ajutorul unor produse sau aparate speciale; ramură a industriei chimico-farmaceutice care se ocupă cu fabricarea cosmeticelor” 1871 (LM) < fr. *cosmétique* (< gr. *κοσμητική (τέχνη)* „arta, tehnica înfrumusețării”); **cosmetician** s.m. „persoană care lucrează în domeniul cosmeticii” 1932 (Arghezi, O. VII, 850) ← *cosmetică*; **cosmeticiană** s.f. 1955 (DLRLC) ← *cosmetician*; **cosmetiza** vb. „a înfrumuseța superficial, a masca” 1981 (RL, 21 mart. p. 6, în DCR³), probabil engl. *cosmetize* (simplificat din *cosmeticize*); **cosmetolog** s.m. „specialist în cosmetologie” 1978 (Scânțea, 25 nov. p. 5, în DCR³) < fr. *cosmétologue* DCR³ sau ← *cosmetologie*, der. regresiv DEX; **cosmetologie** s.f. „ramură a dermatologiei care studiază chestiuni de estetică biologică” 1932 (Aurel Voina, în An. Arh. Folk. V, 202) < fr. *cosmétologie*; **hidrocosmetică** s.f. „ramură a cosmeticii care folosește cu predilecție apa și preparatele cosmetice hidratante” 1978 (DN³) ← *hidro-* + *cosmetică* ° // fr. *hydrocosmétique* DEX (cuvânt extrem de rar, absent din sursele lexicografice).

Cf. **cosmiatrie**, **cosmos**, **cosmogonie**, **cosmopolit**.

COSMIATR/E s.f. „specialitate medicală care se ocupă cu înlăturarea defectelor fizice, cu menținerea frumuseții – cosmiatrie” 1961 (DN¹).

Probabil sp. *cosmiatria* (< *cosm-* < *cosmetico* „cosmetic” + *-iatria* < gr. *ιατρεία* „medicină” < *ιατρός* „medic” < *ιάσθαι* „a trata, a vindeca”), cuvântul, foarte rar, fiind mai bine atestat în spaniolă ° // Fr. *cosmiatrie* DEX.

Cf. **cosmetic**, **etnoiatrie**, **geriatrie**, **pediatru**, **psihiatru**, **iatro-**, **iatrogenie**, **iatronanție**.

COSMOCEALĂ s.f. (Trans., hapax Viciu, Gl.) „amestecătură de mai multe mâncăruri – mélange de plusieurs mets” 1906.

Et. nec.

COSMOCRATIE s.f. (rar) „monarhie universală – cosmocrație” 1935 (Arh. Olt. XIV).

Fr. *cosmocratie* (< *cosmo-* < gr. *κόσμος* „lume” + *-cratie* < *-κρατία* < *κράτος* „putere”, după modelul gr. *κοσμοκράτωρ* „stăpânitor al lumii”).

Cf. **cosmos**, **-crație**.

COSMODROM s.n. „teren amenajat pentru lansarea navelor cosmice – cosmodrome” 1962 (V. rom. X).

Rus. *kosmodrom* (< *kosmos* „cosmos” + *-drom* < fr. *-drome* < gr. *δρόμος* „cursă”, cf. (*g*)*ippodrom* „hipodrom”), posibil și fr. *cosmodrome*.

Cf. **cosmos**, **-drom**, **drum**.

COSMOGONIE s.f. „teorie despre originea Universului – cosmogonie” 1800 (Piuariu-Molnar, I).

Fr. *cosmogonie* (< gr. *κοσμογονία* < *κόσμος* „ordine, aranjare, cosmos” + *-γονία* < *-γονος*, din radicalul **gen-/gon-* al verbului *γίγνεσθαι* „a se naște”), germ. *Kosmogonie*.

Fam.: **cosmogonic** adj. „referitor la cosmogonie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *cosmogonique*.

Cf. **cosmos**, **geneză**.

COSMONAUT s.m. „navigator în spațiul cosmic, astronaut – astronaute” 1961 (V. rom. VI).

Rus. *kosmonavt* (< *kosmo-* < gr. *κόσμος* + *-navt* < gr. *ναύτης* „marinar, navigator” < *ναῦς* „corabie”), fr. *cosmonaute* (folosit despre astronautii sovietici, în opoziție cu *astronaute* TLF).

Fam.: **cosmonaută** s.f. 1975 (V. rom. X); **cosmonautic** adj. „referitor la cosmonautică” 1961 (V. rom. XII); **cosmonautică** s.f. „disciplină care se ocupă cu navigația în spațiul cosmic” 1959 (V. rom. VII) < rus. *kosmonavtika*, fr. *cosmonautique*.

Cf. **cosmos**, **acvanaut**, **aeronautic**, **argonaut**, **astronaut**, **motonautică**, **nautic**.

COSMOPOLIT adj. „care aparține lumii întregi, ale cărui trăsături nu pot fi raportate la o singură țară sau națiune; (despre persoane) care se consideră cetățean al universului, adoptând idei și obiceiuri specifice unor civilizații diferite – cosmopolite” 1818 (Budai-Deleanu, Lex. II, 511^v), var. *cosmopolit*.

Fr. *cosmopolite* (< gr. *κοσμοπολίτης* „cetățean al lumii” < *κόσμος* „ordine, rânduială; organizare, formă; podoabă”, de unde „ordine a lumii, univers” + *πολίτης* „cetățean” < *πόλις* „oraș, cetate”), germ. *Kosmopolit*.

Fam.: **cosmopolitism** s.n. „spirit sau atitudine cosmopolită; (despre localități, societăți, culturi) caracter eterogen, în care se întâlnesc elemente specifice mai multor locuri, culturi” c.1832 (I. Golescu, Cond. III, 145') < fr. *cosmopolitisme*.

Cf. **cosmos**, **cosmetic**, **polis**, **acropolă**, **metropolă**, **mitropolit**, **politete**, **politic**, **poliție**.

COSMOS s.n. „univers, totalitatea corpurilor cerești și a spațiilor dintre ele; (în filozofia greacă) universul ca organizare armonioasă, în opoziție cu haosul – cosmos” c.1800 (Ilarion, Ex. 16').

Gr. neol. *κόσμος*, inițial „ordine, rânduială; organizare, formă; podoabă”, de unde „ordine a lumii, univers”, întărit și de fr. *cosmos*.

Fam.: **aerocosmic** adj. „referitor la navigația în spațiul aerian terestru și în spațiul cosmic, aerospațial” 1977 (D. Astr.) ← *aero-* + *cosmic*, după rus. *aerokosmičeskij*; **cosmic** adj. „referitor la cosmos, din cosmos” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *cosmique*; **cosmograf** s.m. „persoană care se ocupă cu cosmografia” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *cosmographe*; **cosmografic** adj. „privitor la cosmografie” 1848 (Negulici, V.) < fr. *cosmographique*; **cosmografie** s.f. „descrierea universului; parte descriptivă a astronomiei” 1678–1689 (var. *cozmografie*, Danovici, Cronograf, II 280) < ngr. *κοσμογραφία*, lat. neol. *cosmographia* (< gr. *κοσμογραφία*), fr. *cosmographie*; **cosmolog** s.m. „specialist în cosmologie” 1871 (LM) < fr. *cosmologue*; **cosmologic** adj. „care ține de cosmologie” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *cosmologique*; **cosmologie** s.f. „ramură a astronomiei care studiază structura și evoluția cosmosului și legile generale care îl conduc” 1780–1790 (var. *cosmologhie*, *cozmologhie* Amfilohie, G. F., 12v, 94v) < fr. *cosmologie*; var. *cosmologhie* < ngr. *κοσμολογία*; **cosmonomie** s.f. „totalitatea legilor care guvernează universul” 1966 (DN²) < fr. *cosmonomie* (< *cosmo-* + *-nomie* < gr. *-νομία* < *-νομος* < *νόμος* „lege”); **cosmoramă** s.f. „vedere cosmică realizată cu ajutorul unui sistem de lentile” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *cosmorama* (< gr. *κόσμος* „lume, univers” + *όραμα* „vedere” < *όρᾶν* „a vedea”); **cosmotron** s.n. „aparat de mare tonaj, bazat pe un sistem complex de plăci electromagnetice, conceput pentru accelerarea particulelor atomice” 1957 (V. rom.) < engl. *cosmotron* (*cosmos* + *-tron*, sufixoid caracteristic instrumentelor bazate pe fizica atomică, probabil abstras din *electron*), posibil și prin rus. *kosmotron* ° sau prin fr. *cosmotron* DEX; **macrocosmic** adj. „care ține de macrocosmos” 1941 (Călinescu, Ist. lit. rom.) < fr. *macrocosmique*; **macrocosmos** s.n. „lumea în totalitatea ei (ca opusă microcosmosului)” 1862 (var. *macrocosm*, Antonescu, D.) < fr. *macrocosme* (< lat. med. *macrocosmus*, format pe baza lui *macro-* < gr. *μακρός* „lung” și *cosmus* „cosmos”, pe modelul lui *microcosmus*, -os), adaptat după *cosmos*; **megacosmos** s.n. (rar) „macrocosmos” 1947 (var. *megacosm*, Călinescu, O. X, 131) < fr. *mégacosme* (< *méga* < gr. *μέγας* „mare” + *cosme* = *cosmos*) ° // engl. *megacosm* DEX; **microcosmic** adj. „care ține de microcosmos” 1894 (Hasdeu, O. I, 144) < fr. *microcosmique*; **microcosmos** s.n. „lume în mic” 1815 (var. *microcosmos*, I. Pașca, M. 25), var. *microcosm* < lat. neol. *microcosmos* (< gr. *μικρός κόσμος* „lume mică”); var. *microcosm* < fr. *microcosme*.

Cf. **cosmetic**, **cosmiatrie**, **cosmocrație**, **cosmodrom**, **cosmogonie**, **cosmonaut**, **cosmopolit**.

COSOI s.n. „cui de lemn sau de fier, care prinde scaunul de osia carului; (la pl.) curelușe de nuiele de salcie, folosite pentru fixarea cercurilor de lemn pe buți; piele netăbăcită, din care se confecționează curelușe folosite la legat; curea, șiret – clou qui relie

l'essieu à la sellette; (au pl.) brins de saule à l'aide desquelles on fixe les cercles d'un tonneau; cuir non tanné qui sert à confectionner des courroies de lien; courroie, lacet" 1885 (H. XVI, 9), var. *corsoi* (și cu sensul „viță subțire”), *cusoi*.

Et. nec.

COSOR¹ s.n. „cuțit scurt, încovoiat la vârf, folosit mai ales în lucrări agricole; nume pentru mai multe specii de plante ierboase acvatice, a căror tulpină este acoperită de spini curbați, ca un cosor (*Ceratophyllum submersum*; *Stratiotes aloides*); membru viril la cal; cal bătrân, slab și încovoiat – serpe; cornifle, aloès d'eau; membre viril du cheval; vieux cheval maigre, au dos recourbé" c. 1650 (var. *cosir*, Anon. Car.), var. *cosur*.

V.sl. *kosori* „seceră” (< *kosa* „coasă”), cf. și scr. *kosor* „cuțit scurt”. Var. *cosir* < v.sl. **kosyri* (cf. bg. dial. *kosjār*, maced. *kosir*, scr., sloven *kosir*, ceh dial. *kosír*, v.rus., rus. dial. *kosyr* ESSJ).

Fam.: **cosoraș** s.n. (dim.) 1848 (I. Văcărescu, P.), var. *cusuraș*; **cosorât¹** adj. „încovoiat” 1906 (Graiul I); **cosorât²** s.n. „tăiere cu cosorul; (fig.) lovire, vătămare” 1885 (H. XVIII, 291), var. *coserit* ← *cosori¹*; **cosoreală** s.f. „tăiere cu cosorul; (fig.) lovire, vătămare” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea), var. *cosorală* ← *cosori¹*; **cosorel** s.n. (dim.) 1910 (Pamfile, I. C.); **cosoritură** s.f. „tăiere cu cosorul” 1871 (LM) ← *cosori* (= *cosori¹*); **cosorî¹** vb. (Trans.) „a tăia via sau pomii cu cosorul; (p. ext.) a grava; a broda; (fig.) a întărâta, a zgândări, a îmboldi, a lovi, a jigni” 1825 (LB), var. *cosori*, *coseri*; **cusurău** s.n. „cuțit de tâlhar” 1918 (Caba, Săl.); **încosorî** vb. „a înfige cosorul sau un obiect ascuțit în cineva” 1910 (Păsculescu, L. P.).

Cf. **coasă**, **cosa**, **cosalău**, **çoșolină**.

COSOROABĂ s.f. „una din bârnele de lemn care, împreună cu capetele stâlpilor verticali, formează o apărătoare sau streășină în construcția caselor țărănești și a morilor; (fig.) femeie corpulentă și diformă; cal bătrân și neputincios – sablière; (fig.) femme corpulente et difforme; cheval vielli et crevé” 1627 (antrop. *Cosoroavă*, DRH B XXI, 433; ca apelativ, 1781, var. *cosoroavă*, Doc. Buc. I 500), var. *costoroabă²*, *costoroavă*, *çoștoroabă²*.

Magh. *koszorúfa* (< *koszorú* „coroană” + *fa* „arbore; lemn”, numit așa pentru că este un „lemn care încoronează casa” SDLR s.v. *cosorău*).

Fam.: **cosorău** s.n. „grindă care unește mai mulți stâlpi, formând o structură pe care se poate clădi; capătul căpriorului care se pune sub streășină; cunună de mireasă” 1818 (var. *cusurău*, Budai-Deleanu, Lex. 536), var. *cosărău*, *cosoreu* < magh. *koszorú* „coroană”.

COSPERDIE s.f. (înv., Trans., hapax Lex. Mars.) „sabie – épée” c.1700.

Magh. *koszperd* „un fel de spadă” (împrumut dintr-un cuvânt german greu de stabilit cu precizie, cf. germ. dial. *Kampswert* = *Kampfschwert* < *Kampf* „luptă” + *Schwert* „spadă” EWU) DA.

Fam.: **sperdie** s.f. (doar Piuriu-Molnar D. 65, W. 28, scris *spérgie*, *spérghie*) „sabie” 1788 ← *cosperdie* (Tamás, EW, 275) prin simplificare, eventual prin falsă analiză.

COST¹ s. (hapax Șincai, Hr.: *au trimis caganului speșiesuri din India, adecă: piperiu, frunză din India, și cost, și casiă*; genul și sensul nesigure) „mirodenie orientală – condiment orientală” 1812 (Șincai, Hr. I).

Lat. neol. *costus*, *costum* (< gr. *κόστος* < sanscr. *kuṣṭhaḥ*) ° // Et. nec. DA.

COST² s. sg. tantum (Trans.) „hrană; pensiune (hrană și găzduire) – nourriture; pension” 1851 (Stamati, D.).

Germ. *Kost* „hrană, mâncare; hrănire, îngrijire” (< mediogerm. de sus *kost(e)* „cheltuială pe sau pentru mâncare”, probabil < *kosten* „a costa” < v.fr. *coster* < lat. *constāre*), probabil, în unele regiuni, prin intermediul magh. *koszt* (DA, Tamás, EW 275).

Cf. *costa*¹.

COSTA¹ vb. unipers. „a avea o anumită valoare în bani; a fi de (mare) preț; a implica un efort sau un sacrificiu pentru a fi obținut; (Trans.) a merita – coûter; être cher; exiger; (Trans.) mériter” 1857 (Polizu, V.), var. *custa*².

It. *costare* (< lat. pop. *cōstāre* < *constāre* „a rămâne neschimbat, a se menține; a consta; a fi recunoscut, stabilit; a costa” < *con-* + *stāre* „a sta”) DA, CADE, SDLR, DEX, germ. *kosten* (< v.fr. *coster* < lat. pop. *cōstāre* < *constāre* „a consta”) DA // fr. *coûter* SDLR.

Var. *custa*², prin modelare după tratamentul fonetic al cuvintelor moștenite.

Fam.: **cost**³ s.n. „preț; plată” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. 388) < it. *costo* DA, SDLR // germ. *Kosten* (pl. tantum) „cheltuieli, speze, costuri” DA (mai puțin probabil datorită diferenței de număr); **costător** adj. (înv.) „costisitor” 1862 (Pontbriant, D.), var. *custător*; **costisi** vb. (înv.) „a costa” 1835 (Uricariul VIII, 136) < ngr. *κοστίζω*, aor. *κόστισα* (< it. *costare*); **costisitor** adj. „care cere cheltuială multă” 1836 (MN 58) ← *costisi*; **coștălui** vb. (înv., Trans.) „a costa” 1814 (var. *coștului*, SP I, 23) < magh. *kóstál* (< it. *costare*); **coștui** vb. (înv., Trans.) „a costa” 1826–1829 (N. Stoica, C. B.) ← *coștălui*, prin substituție de sufix; **cuștul**¹ vb. (înv., Trans.) „a costa” 1845 (Barițiu, C. II 299) ← *coștălui* (cu închiderea *o > u* urmată de asimilarea progresivă *ă > u*), prin substituție de sufix; **necostisitor** adj. „care nu costă mult” 1929 (Arghezi, S. XL 210) ← *costisitor*.

Dubl. etim. *custa*¹. Cf. *consta*, *cost*², *consista*, *sta*.

COSTANDĂ s.f. „veche monedă de argint care a circulat în Țările Române – ancienne monnaie d’argent dans les Principautés Roumaines” 1602 (DIR B XVII/1, 68), var. *constandă*, *constand* s.n.

Adaptare a ngr. *κωνσταντινάτο* (nume dat monedei de la împăratul Constantin cel Mare, a cărui efigie o purta), după n.pr. *Costandin* (= *Constantin*, cu pronunțare ngr. a grupului *-nt-*), cf. și numele bg. al monedei *kostadinka* (< *Kostadin*).

Fam.: **costandinat** s.m. „monedă veche cu efigia lui Constantin cel Mare” 1767 (Uricariul XVII, 59), var. *constandinat*, *constantinat* < ngr. *κωνσταντινάτο*.

COSTARICAN, -Ă adj., s.m., s.f. „din Costa Rica sau referitor la această țară; persoană născută sau stabilită în Costa Rica – costaricain” 1956 (V. rom. IV).

N. pr. *Costa Rica*.

COSTEL/IV adj. „foarte slab; (fig.) sec, arid – très maigre; (fig.) sec, aride” 1839 (Buletin, G.).

Bg. *kosteliv* „osos, slab” (< v.sl. *kostilivŭ* < *kosŭ* „os”) // rus. *kostlivyj* TDRG.

Cf. *costrăș*, *costrei*, *coțcă*.

COSTOBOC s.m. (mai ales la pl.) „populație traco-dacică din nord-estul Daciei, din bazinul superior și mijlociu al Prutului și Nistrului, menționată documentar în sec. I–II d.Hr. – Costobocques” 1861 (var. *cistovoci* pl., Ghica O. III, 279).

Lat. neol. *Costoboci*. Var. *cistovoci* < gr. neol. *Κοιστοβόκοι*.

COSTOROABĂ¹ s.f. (Arad) „trăsurică trasă de un singur cal – petite voiture à un cheval” 1931 (com. Ittu, în DA).

Et. nec.

COSTRĂȘ s.m. (N Mold.) „biban; (p. anal.) mânz cu coama (și coada) retezate și cu moțul de pe frunte retezat; vițel tuns în zona coarnelor; băiat tuns; persoană tunsă rău – perche (Perca fluviatilis); poulain tondu ras; veau tondu entre les cornes; garçon aux cheveux tondu; personne aux cheveux mal coupés” 1715 (Doc. Câmp. 28), var. *costraș*, *costreș*, *costrîș*, *costroș*, *costruj*, *costruș*.

Bg. *kóstrež*, *kóstruž* „Perca fluviatilis”, scr. *kostreš* „biban, costrăș” (probabil derivate dintr-o bază v.sl. **kost(i)rŭ* < *kostĭ* „os”, cf. *kostur*, *kostrak* „Perca fluviatilis” BER II 665).

Fam.: **costinaș** s.m. (N Trans., hapax Precup, Păst. 48, 55) „mânz mic” 1926, probabil ← **costrinaș* ← *costrăș* ° // et. nec. DA; **costrășel** s.m. (dim.) „un fel de pește numit și bubuioc” 1885 (H. III, 290); **costrușnic** s.m. „mânz mai în vârstă decât costrășul” 1885 (H. X, 535) ← *costruș* (= *costrăș*) + *strâjnic* „noaten” DA; **costrușa** vb. „a tunde, a reteza coama, coada” 1898 (Damé, T. 127), var. *costrăși*, *costreși*, *costroși*, *costruji*, *costruși*; **costrușă** s.f. „mânză” 1787 (Doc. Câmp. 171) ← *costruș* (= *costrăș*).

Cf. **costrei**, **costeliv**, **coțcă**.

COSTREI s.m. „numele mai multor plante erbacee (Sorghum halepense, Panicum Crus galli, Setaria glauca, Avena fatua, Lithospermum officinale, Nardus stricta) – nom de différentes plante herbacées” 1825 (LB), var. *costei*¹, (Bih.) *costrea* s.f., (Olt.) *costreie* s.f., (Hunedoara) *costreme*, (Ban.) *costreñ*.

Probabil bg. *kostrjava* „Alopercus pratensis” (cf. și *koštrjava* „Setaria glauca”, *koštreva* „Setaria verticillata, setaria viridis”, *koštrava* „Sorghum vulgare”), sau *kostrec* „susai”, scr. *kostriješ* „susai; Anthemis cotula”, cu înlocuirea finalei. Cuvintele sl. provin din baza **kost(i)r-* „ascuțit, subțire, spinos” < *kostĭ* „os”. Forma bănățeană cu *ń*, probabil prin falsă regresie, ca *cimpoń*, *vătrań* DA.

Fam.: **coștreavă** s.f. (Dobr.) „mohor (Setaria verticillata)” 1968 (Borza, D.) < bg. *koštrjava* Nestorescu, CE 48.

Cf. **costrăș**, **costeliv**, **coțcă**.

COSTUM s.n. „ansamblu de piese vestimentare (sacou și pantaloni sau sacou și fustă); fel de îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei regiuni, unei epoci, port – costume” 1829 (var. *costium*, Negruzzi, P. T. 23).

Fr. *costume* (< it. *costume* „obicei; îmbrăcăminte tipică unui loc sau unei epoci, port” < lat. pop. **costum(i)nem*, refacere a lui *consuetudo*, *-inem* „obișnuință, obicei” < *consuescere* „a avea obiceiul, a obișnui” < *con-* + *suescere* „a se obișnui”), posibil și rus. *koštjum*.

Fam.: **costuma** vb. „a (se) îmbrăca cu un costum special” 1835 (part. *costumat*, Negruzzi, Tr. 32), var. (inv.) *costiuma* < fr. *costumer*; **costumar** s.m. (inv.) „persoană care confecționează, vinde sau închiriază costume de bal sau de teatru sau care are grijă de costumele unui teatru” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *costumier*, cu adaptarea suf.; **costumație** s.f. „îmbrăcăminte specială pentru un spectacol, o festivitate etc.” 1941 (Călinescu, Ist. lit. rom.), var. (inv.) *costumațiune* ← *costuma*; **costumier** s.m. „persoană care confecționează, vinde sau închiriază costume de teatru, de bal etc.; persoană care are grijă de costumele

actorilor unui teatru sau ale unui studio cinematografic” 1928 (Arghezi, S. XXV, 220) < fr. *costumier*.

Cf. *cutumă, consuetudine*.

COȘ¹ s.n. „recipient făcut dintr-o împletitură de nuiele, de papură, de rafie sau dintr-un material sintetic, care servește la transportarea sau la depozitarea unor obiecte, ca unele de pescuit, ca stup etc.; canal îngust, izolat sau făcut în zid și trecut prin acoperișul unei case, prin care iese fumul, horn; (la jocul de baschet) cerc metalic fixat perpendicular pe un panou de lemn și prevăzut cu o plasă fără fund prin care trebuie să fie trecută mingea; împletitură de nuiele care se așază ca o ladă pe fundul căruței, înlocuind loitrele și codârla când se transportă lucruri mărunte; acoperământ de piele sau de pânză al unei trăsurii, care se poate ridica sau strânge; (la moară) ladă fără fund în care se toarnă grăunțele de măcinat; grătar de nuiele pe care se pun la uscat fructele, loșniță; înveliș în care se pun penele unei perne și peste care se pune fața de pernă; colacul fântânii; (în expr. ~ *pieptului*) cavitate toracică; (înv.) coșciug; (Trans.) instrument de urzit pânza; (Mold., N Trans.) hambar pentru cereale – panier, corbeille; tuyau (de cheminée); panier de basket-ball; ridelle d’osier dans un chariot; capote (d’une voiture); trémie; claie; taie d’oreiller; cuvelage; (~ *pieptului*) thorax; (vieilli) cercueil; (Trans.) ourdissoir; (Mold., N Trans.) grenier” 1504–1507 (pl. *coșure*, DERS).

V.sl. *koši*. Sensul „hambar”, după *coșar¹*.

Fam.: **coșar²** s.m. „persoană care face coșuri; persoană care curăță coșurile caselor” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *exceptorius*; atestarea 1573, top. *Coșariul*, atribuită de DERS lui *coșar¹*, ar putea reprezenta *coșar²*); **coșară¹** s.f. (Trans.) „coș, coșniță, coșarcă” c.1650 (Anon. Car.) < magh. *kosár* N. Drăganu, DR 4, 1924–1926, 154, DA, Tamás, EW, 275–276 (probabil) sau scr. *košar* „coș de prins pește”^o (DA: „cf. scr. *košar*”); **coșarcă** s.f. (Mold., Trans., Buc., Mar.) „coș (de obicei de mari dimensiuni); hambar” 1793 (Predetici, D. I, apud TDRG²), var. (Someș) *coșargă*, (Târnave) *coșoarcă* ← *coșară* Tamás, EW, 276 (probabil), cu sensul „hambar” după *coșar¹* (DEX: ← *coșar¹*) // magh. *kosárka* DA (improbabil datorită răspândirii reduse a cuvântului în magh., Tamás, loc. cit.); **coșărar²** s.m. „cel care face coșuri” 1905 (Alexi, W.) ← *coșară¹*; **coșărcar** s.m. (Apuseni) „persoană care face coșărci” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.) ← *coșarcă*; **coșărcărie** s.f. (Trans.) „meseria coșărcarului” 1896 (Gheție, R. M.) ← *coșărcar*; **coșărcuță** s.f. (dim., Buc.) 1887 (Todoran, Gl.), var. (Mar.) *cușercuță* ← *coșarcă*; **coșărie** s.f. „meseria coșarului” 1905 (Alexi, W.) ← *coșar²*; **coșărit** s.n. (înv.) „impozit ce se plătea de fiecare coș (al casei)” 1814 (Doc. Buc. I 693); **coșăriță** s.f. (dim.) 1906 (Mera, L. B.) ← *coșară¹*; **coșârlăie** s.f. (hapax, Viciu, Gl. 94) „horn” 1906; **coșcior** s.n. (dim.) c.1650 (Anon. Car.); **coșerie** s.f. (Munt., acc. nec.) „paporniță, din papură, în care pescarii pun peștele prins” 1923–1927 (Com. sat. 49); **coșnicioară** s.f. (dim.) 1832 (V. Cotid. 189) ← *coșniță*; **coșnițar** s.m. „persoană care face coșnițe” 1885 (H. X, 110) ← *coșniță*; **coșniță** s.f. „coș mic de nuiele sau de papură; fundul căruței; stup pentru albine” 1582 (PO), var. *cojniță*, *cușniță²* < v.sl. *košnica* sau bg., scr. *košnica*; sensul „stup” probabil după scr. *košnica* „stup”; var. *cușniță* „stup”, probabil infl. de *cușcă*; **coșoi** s.n. (augm., Trans.) „coșul sobei” 1906 (Viciu, Gl.); **coșuleț** s.n. (dim.; bot.) 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *canistella*); **coșurel** s.n. (dim.) 1901–1903 (Șez. VII, 187); **coșuț** s.n. „carapacea racului” 1825 (LB).

Cf. *coașcă, coșar¹*.

COȘ² s.m., s.n. „(inv.) larva strechei, având formă de vierme alb; (mai ales s.n.) acnee – larve du taon; bouton (sur le visage)” 1688 (Biblia), var. (pl.) *coji*².

Lat. *cossus* „vierme al lemnului; vierme intestinal” (sg. *coș* refăcut din pl. *coși*), cf. it., fr. REW 2278. Pl. *coji*², prin confuzie cu *coajă*.

Fam.: **coș²** vb. „a se umple de coșuri” 1871 (LM) ← *coș²* LM // același cu *coși*¹, infl. semantic de *coș²* DA; **coșos** adj. „care are coșuri” 1870 (Costinescu, V.).

COȘ³ s.n. (inv., Mold.) „tabără (tătărească) – camp (des Tartares)” 1675 (M. Costin, Let. I, 175).

Pol. *kosz*, ucr. *koš* (< tăt., cf. ciagatai *koš* „tabără, armată”).

COȘ⁴ (mai ales repetat) interjecție cu care se îndeamnă capra să stea liniștită la muls – interjection pour calmer les chèvres 1901 (Rădulescu-Codin, M. 21), var. *cuș²*.

Probabil creație expresivă CDER 2451, sau același cu rom. *cuș¹* ° (DA: probabil germ. *kusch* (< fr. *couche* „culcat!”), care este etimonul indirect al lui *cuș¹*).

COȘACI s.m.pl. „plantă ierboasă, păroasă, cu flori albăstriei – astragale (*Astragalus onobrychis*)” 1906 (Panțu, Pl.).

Probabil ← **cosaci* < bg., scr. *kosat* „păros”, cu schimbare de sufix DA.

Cf. **cosac¹**, **cosiță**.

COȘAR¹ s.n. „îngrăditură de nuiete, pentru adăpostul animalelor; hambar; împletitură de nuiete, fără fund, care se pune peste loitrele unui car; lojniță – enclos pour les animaux, étable; grenier; claie” 1682 (var. *coșară²* s.f., Dosoftei, V. S. oct. 76^v; atestarea 1573, top. *Coșariul*, DERS, ar putea reprezenta *coșară²*), var. *coșare* s.f., *coșâr¹*, *coșer¹*.

Probabil v.sl. sau bg., scr. *košara*, *košera* (explicate fie ca derivate de la *košī* „coș” BER II 693, fie ca împrumuturi din lat. dun. *casearia* „cășărie” = rom. *cășare* Berneker, SEW I, 587, Vasmer, ESRJ II, 360, ESUM III, 68, ESSJ, cu transformarea *-a-* > *-o-* caracteristică celor mai vechi împrumuturi în slavă din lat. și gr., cf. *colindă* < v.sl. *kolęda* < lat. *calendae*, *corabie* < v.sl. *korablī* < m.gr. *καράβιον*), cu unele sensuri raportabile la *coș¹*. În ucr., pol., slovacă, cuvântul a putut proveni de la păstorii români DA, ESUM, III, 68.

Fam.: **coșărar¹** s.m. „constructor sau proprietar de coșare” 1885 (H. X, 110), var. *coșarar*, *coșerar*; **coșăraș** s.n. (dim.) 1889 (Sevastos, N.), var. *coșaraș*; **coșărean** s.m. „angajat al unui boier, care păzea coșarele” 1931 (com. Furtună, în DA); **coșăreată** s.f. „coșar¹” 1881 (Jipescu, Op.) ← *coșară²* (= *coșar*) + *coteneată* DA; **coșărel** s.n. (dim.; cor. pop.) 1870 (Costinescu, V.), var. *coșerel*; **coșerită** s.f. (dim.) 1908 (Pamfile, Cim.).

Cf. **coș¹**, **caș**.

COȘAVĂ s.f. (Ban., Olt., Dobr.) „numele unor vânturi de iarnă – noms de certains vents d’hiver” 1885 (H. II 314).

Bg., scr. *košava* (< tc. *koș/kuș* „repede” + *hava* „aer, vânt” BER II, 692, Skok, ERHSJ II, 167).

COȘCĂ¹ s.f. „coajă – écorce, coquille” 1905 (I. Ciocârlan, Săm. IV, 155).

Probabil dim. de la *coajă*, creat eventual pe teren slav, cf. ceh *kůžka* „coajă de fruct” ° // cf. *coșcov* DA.

COȘCIUG s.n. „sicriu; (Mold., Buc.) coș de papură, de formă dreptunghiulară, puțin adâncă, folosit la cumpărături; ladă; (înv., numai la Dosoftei) foale; (Teleorman) parte a căruței – cercueil; panier, corbeille; caisse; outre; partie du chariot” 1581 (Coresi, Ev. 347), var. *cloșug, coçiug, corciug, cosciug, coșcig, coșciub, coșciuv, coștig, coștiuc, coștiug, coștug, coșug, cuschiug, cușciug*.

V.sl. *kovučegŭ* „ladă, cutie; (slavon și) coșciug” (probabil împrumut dintr-o limbă turcică, cf. ciagatai *koburčak* „cutie”, tătar chulym *kojur* „sicriu” Vasmer, ESRJ II 272), cu labiala păstrată în ar. *cufciug*. Înlocuirea lui *f* cu *ș*, care pare a fi de dată foarte veche (cf. ar. *cușug* „dulap”, *cășug* „coșniță”), se poate explica prin infl. lui *coș*, cf. și sensul regional „coș” B. P. Hasdeu, Columna, 1883, 244, Densușianu, HLR I, 278, DA, SDLR (în pofida opiniei lui Vrabie, ERS 32–37).

Fam.: **coșcigător** s.m. „care pune în coșciug, care îngroapă” (hapax, T. Corbea, D., în sint. *coșcigători de cărți*, pentru *bibliotaphi*) 1691–1697; **coșcigesc** adj. (hapax, T. Corbea, D. s.v. *epitaphium*) „referitor la înmormântare, la sicriu” 1691–1697; **coșciugel** s.n. (dim.) 1957–1965 (ALM, II, partea a 2-a, h. 829).

COȘCODAN s.m. (înv.) „un fel de maimuță cu coada foarte lungă (Cercopithecus); (fig., ironic) persoană foarte urâtă – sorte de singe, à longue queue; personne très laide” 1705 (Cantemir, I. I.).

Pol. *kockodan* (creat în cehă sau polonă pe baza lui *kočka/koczka* „pisic(u)ă”, după germ. *Meerkatze*, lit. „pisică de mare”), ucr. *kočkodan* (< pol.).

Cf. **cotoi¹**, **cătușă**, **coscă**, **cotârlă**, **cotei¹**, **coțai**.

COȘCOV, COȘCOVĂ¹ (Mold., Buc.) adj. „cojit, gol pe sub coajă, găunos – creux, poreux, gondolé”, s.f. „loc gol pe sub coajă, cojitură, umflătură; depresiune în formă de groapă mai mică, uscată; (și Arad, Muscel, în forma *coșcoavă*, și Bih., în forma *coștiov* s.n.) groapă, mai ales în malurile apelor: (Bih., în forma *coștiov* s.n.) adăpost pe care și-l fac câinii în paie sau fân – cavité, trou, creux; monticule, dépression” 1849 (AA ist. III/20, 57), var. *coșcuv* adj., *coșcoavă*, *coșcuvă* s.f., *coștiov* s.n.

Et. nes., posibil rus. *kočkov(yj)* „cu ridicături, bolovănos” (< *kočka* „mușuroi, mică ridicătură de pământ, bolovan”, cf. *coșcană*, *coșcovă²* s.v. *cocioc*) Vrabie, ERS 37 // Tc. *kos kof* „complet golit”, cf., pt. formare, *koskoca* „coșcogea” Iogu, GS VI, 338, CDER 2462 (forma independentă *kos* nu a fost confirmată de sursele consultate); cf. rus. *kočkovatyj* „cu ridicături, deluros, bolovănos” (nedistins de *coșcovă²*) DA, CADE, SDLR (posibil), DEX, TDRG²; ucr. *košikovatiŭ* (*košykovatyj* ?) „scobit, găunos (ca un coș)” SDLR (posibil), cuvânt neîntâlnit în sursele consultate; posibil ← *a se coși* „a se umfla” TDRG¹; slav **koždavŭ* < *koža* „coajă” Löwe, Adj. 92; rus. *kuskovyj* „făcut din bucăți” CDED II, 75.

Var. *coștiov* ← *coșcov* + *cotrov* DA.

Fam.: **coșcăi** vb. refl. (Vâlcea) „a se coșcovi” 1967 (Lexic reg. II. 23); **coșcoveală** s.f. „parte cojită (dintr-un perete)” 1862 (Pontbriant, D.) ← *coșcovi*; **coșcovi** vb. „a face să se cojească, a coroji; (refl., despre tencuială, var, lemnul de mobilă) a se scoroji” 1834 (Manolachi Drăghici, I.), var. *coșcuv*, *coșcuzi*; **coșcovitură** s.f. „ridicătură, parte cojită (dintr-un perete)” 1907 (V. rom. VI 54) ← *coșcovi*.

COȘEN/LĂ s.f. „insectă originară din Mexic, din care se scoate o culoare roșie-stacojie (*Coccus cacti*) – cochenille” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 293).

Fr. *cochenille* (< sp. *cochinilla*, probabil creat pe baza lat. *coccinus* „cârmâz”).
Cf. **coacin**, **coccinelă**, **cochinadă**, **coc**^{1,2,3}.

COȘI¹ vb. (Mold., Buc., NV Trans.) „(refl.) a se înfoia, (despre aluat) a crește, (despre tencuială) a se umfla, (despre piele, corp) a se umfla; (tranz.) a snopi în bătai; a înșela, a seduce, a fura; a mușca tare, încât pielea să se bășice; (prin apropiere de *coajă*) a (se) coji – se gonfler, enfler; battre, rosser; tromper, séduire; voler; piquer; peler, décortiquer” 1825 (LB).

Ucr. *košytysja* „a se făli”, probabil cu sensul inițial „a se înfoia”, provenind din *kokošytysja* < *kokoš* „cocoș” DA, TDRG². Cu sensul „a se umfla (despre tencuială)”, după *coșcovi* // Rus. *kokosit*, cf. și scr. *košiti* „a sfâșia” SDLR; ← *coș*² DEX; scr. *košiti se* „a se uza prin frecare”, cf. sloven *košatiti se* „a se umfla”, ucr. *košytysja* „a se umfla” CDER 2463; același cu *coși*² ← *coș*² TDRG¹.

Fam.: **coșit** s.n. (abstr.) 1829 (Episcopescu, O. S. 300/3); **coșitură** s.f. „umflătură; partea burdușită din tencuială” 1825 (LB).

Cf. **cocoș**¹.

COȘIE s.f. (Dobr.) „vânătoare mare – grande chasse” 1885 (H. II 299).

Bg. *košija* „cursă (de cai)” < tc. (înv., dial.) *koši* (= *košu*) „cursă”.

COȘMAR s.n. „vis urât – cauchemar” 1848 (Negruzzi, P. T. 288).

Fr. *cauchemar* (< *cauchier* „a apăsa”, contaminare între v.fr. *chauchier* „a călca” și forma picardă *cauquier* < lat. *calcāre* + v. picard *mare* „fantomă care provoacă un coșmar” < ol. *mare*, cf. engl. *nightmare* TLF).

Fam.: **coșmaresc** adj. „de coșmar” 1980 (Preda, C. I. P.).

Cf. **călca**.

COȘOLINĂ s.f. (Mold., Buc.) „cereale culese înainte de coacere și folosite ca furaje – fourrage vert” 1828 (Iorga, S. D. XXI), var. *cosolină*.

Ucr. *košolyna* „cereale cosite” < *kosyti* „a cosi” (1sg. *košu*, part. pas. *košenyj*) < *kosa* „coasă”.

Cf. **coasă**, **cosa**, **cosalău**, **cosor**¹.

COȘOROABĂ s.f. „(bot.) crăiță (*Tagetes patula*); (NE Trans.) mere și pere uscate – œillet d’Inde; fruits (surtout pommes ou poires) séchés” 1931 (DA).

Et. nes., posibil ← *coroabă*, cf. derivatul *corobețe* „fructe sălbatice”^o // Et. nec. DA.

COȘOȚEL s.m. (înv., N Trans.) „veche monedă de argint, reprezentând o zecime dintr-un florin – ancienne monnaie d’argent au nord de la Transylvanie, représentant la dixième partie d’un florin” 1889 (Bran, G. Săl.).

Derivat diminutival de la un substantiv **coșut* (**coșot*), de la numele conducătorului Revoluției de la 1848 în Ungaria, (Lajos) Kossuth, cf. magh. *Kossuth pénz* „ban al lui Kossuth”, *Kossuthbankó* „bilet de bancă emis de guvernul revoluționar prezidat de Kossuth Lajos” DA.

COȘOVEAN s.m. (înv., Olt.) „persoană care transportă cu carul oameni sau mărfuri, cărăuș – charretier” 1927–1928 (S. Pop, DR 5, 178).

Derivat de la numele localității *Coșoveni* (ai cărei locuitori se ocupau în mod predilect cu cărăușia, Sever Pop loc .cit.), cf. *chiovean* (= *chievean*) „cărăuș” DA.

COȘTEI³ s.n. (Trans., Buc.) „adăpost pentru păstratul și uscatul porumbului – grenier à maïs” 1806 (Șincai, Economia), var. *coștei*².

Et. nes., probabil ← **coșei* (cu -șt-, după *coștereăță*) ← *coș*¹ (cu sensul „hambar”, atestat în N Trans. și Mold.) sau *coșar*¹ ° // Cf. ucr. *košil*’ DA.

COȘTEI⁴ s.n. (Mold.) „săculeț de pânză pentru transportat făină; față de pernă – sachet de toile pour emmener de la farine; taie d’oreiller” 1892 (Marian, Î.).

Et. nes., posibil ← **coșei* < ucr. *košil*’, G. *košelja*, pl. *košeli* „(tip de) coș” (DA: poate = *coștei*³, pentru care se citează ucr. *košil*’).

COȘTEREAȚĂ s.f. (Mold., Buc.) „coteț de porci sau de păsări, cu formă circulară, făcut din pari bătuți în pământ și îngrădiți cu nuiele; (peior.) casă mică și urâtă; (p. ext.) cămăruță pentru depozitarea fructelor – soue, poulailler; mesure; petit garde-manger” 1885 (H. XII, 386), var. *coșterneăță*, *coștireăță*, *cuștireăță*.

Probabil ← *coșăreață* (← *coșar*¹) + *coteneăță* (cf. var. *coșterneăță*) sau *coteăță* ° (TDRG: probabil = *coșăreață*, SDLR: cf. *coteneăță*) // Bg. *kăšta*, cu elementul sufixal -r- (cf. scr. *kućàrica*, *kućèrica* „colibă”), cu sufixul -eață P. Skok, Revue des Études Slaves, III, 1923, 65; cf. rus. *kušča* „colibă”, ucr. *kuča* „coteț de porci”, bg. *căšta* „casă, colibă”, scr. *kućàrica*, *kućèrica* „colibă” DA.

Fam.: **coștoroabă**¹ s.f. „cocioabă” 1892 (Delavrancea, O. II, 447) ← *coștereăță* + *cocioabă*.

COȘTOAFĂ s.f. (Arad) „flămânzare – flank (du bétail)” 1929 (DR 5, 325).

Contaminare din *coș* și *cartoafă*, nume dat acestei părți a corpului animalelor prin aceleași regiuni DA.

COȘULTE s.m. (Buc.) „persoană care mănâncă mult – vorace” 1913 (com. Tomiac, în DA).

Et. nes., probabil ← *folte*, cu inițiala după *coșcoștea* (DA: cf. *folte*).

COT¹ [ar., mr., ir.] s.n. (pl. *coate*) „partea exterioară a articulației care unește brațul cu antebratul, la om; genunchi, la piciorul din spate al calului – coude; jarret”, (pl. *coturi*) „loc unde un drum, o vale, un curs de apă își schimbă direcția, colț; tub curbat în forma unui arc de cerc – tournant (d’un chemin, d’une rivière), angle, coin; coude (d’un tuyau)”, s.m. „veche unitate de măsură pentru lungimi, care aproxima distanța de la cot până la încheietura palmei; instrument, sub forma unei vergele de lemn sau de metal, pentru măsurarea lungimii – coudée, aune; jauge” 1232 (top. *Covth*, Drăganu, Rom. 312).

Lat. *cubitus* (parte a corpului) și *cubitum* (unitate de măsură) (cu stadiile intermediare **cuet* > **cuât* > **cuot* > *cout*, *cot*, cf. *nubilum* > *nor*, *nuâr*, *nour*), panrom. REW 2354.

Fam.: **cotac**³ s.m. „omidă de culoare cenușie, care se îndoie în timpul mersului, ca și când ar măsura ceva cu instrumentul numit cot” 1884 (H. V 103); **cotac**⁴ s.n. (Mold.) „pâlc de pădure” 1927 (Șez. XXIII, 43), probabil ← *cot* (*de pădure*) „colț de pădure” DA; **cotar**² s.m. (inv.) „persoană care măsoara cu cotul capacitatea unui vas sau verifica lungimea

reglementară a cotului; omidă de culoare cenușie, care se îndoie în timpul mersului, ca și când ar măsura ceva cu instrumentul numit cot” 1806 (Iorga, S. D. XV, 145); **cotărătură** s.f. (înv., abstr.) 1869 (I. Ionescu, Agr. P.) ← *cotări*; **cotări** vb. (înv.) „a măsura capacitatea unui vas cu instrumentul numit cot” 1872 (Baronzi, L.); **cotărie** s.f. (înv.) „impozit pe mărfurile care se vindeau cu cotul (țesături, băuturi etc.)” c.1665 (Furnică, I. C. IX); **cotărit¹** s.n. (înv.) „măsurare, evaluare; meseria cotarului” 1870 (Costinescu, V.) ← *cotări*; **cotărit²** s.n. (înv.) „impozit pe mărfurile care se vindeau cu cotul” c.1772 (Uricariul, XXII 356); **cotâi** (pronunțat *cotâh*) s.n. (Trans.) „genunchi al piciorului din spate al calului, căi” ← *cot* + *câi* sau *călcâi* 1927-1928 (Șt. Pașca, DR 5, 300); **Cotea** s.m. „persoană care obișnuiește să refuze orice i se cere; persoană care merge pe căi ocolite pentru a-și atinge scopurile; nume dat diavolului” 1907 (Pamfile, J. I) ← *cot¹* sau *coti¹*; **coteală** s.f. „măsurare cu cotul; lovire cu cotul, îmbulzeală; schimbare a direcției, curbă; (în expr. *a avea ~ cu*) afacere, treabă” 1682 (Dosoftei, V. S. dec., 200^f) ← *coti¹*; **cotei²** s.n. „genunchi la cal; cotitură de drum; colț” 1910 (Vircol, Vâlcea); **coti¹** vb. „a(-și) schimba direcția; (înv.) a măsura cu instrumentul numit cot; (refl.) a-și da coate cu cineva” c.1650 (Anon. Car.), var. (pe baza pl. *coți*) *coți*; **cotic²** s.n. „cot de rău” 1870 (Costinescu, V. s.v. *cotuleț*); **cotigeală¹** s.f. „lovire cu cotul, îmbulzeală” 1870 (Costinescu, V.) ← *cotigi*; **cotigi** vb. „a coti (repetat)” 1833 (Săulescu, Gram. rom. I, 153) ← **cotici* ← *coti¹* sau *cot¹* ° // *cot¹* + *cotigă* DA, CDER 2481; ← *coti¹* + *fugi* MDA; **cotigît** s.n. (abstr.) 1937 (DA) ← *cotigi*; **cotigitură** s.f. „întorsură, cotitură” 1870 (CDED I, 61) ← *cotigi*; **cotină** s.f. „cotitură de râu sau de drum, loc strâmt, colț” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.); **cotiș¹** s.n. „cotitură” 1885 (Teodorescu, P. P.); **cotiș²** adv. „întortocheat, în zigzag” 1863 (Alexandrescu, M.); **cotișor** s.n. (dim.) „cotitură; colțișor, unghiuleț” 1885 (Teodorescu, P. P.); **cotît** s.n. (abstr.) 1886 (Barcianu, D.), var. *cofit* ← *coti¹*; **cotitor, -toare** adj., s.m., s.f. „care cotește; (înv.) persoană care măsoară capacitatea unui vas cu instrumentul numit cot” 1870 (Costinescu, V.) ← *coti¹*; **cotitură** s.f. „loc unde un drum, o vale etc. își schimbă direcția; (rar și înv.) golf; (rar) ascunziș; (fig.) schimbare importantă în desfășurarea unei acțiuni, a unei serii de evenimente” 1705 (Cantemir, I. I. 406) ← *coti¹*; **cotolac** s.n. (Mold.) „cotitură; cotlon” 1912 (I. Cr. V 152) ← **cotulac* ← *cotuleț*, cu substit. sufixului (DA: cf. *cotuleț*); **cotuleț** s.n. (dim.) „cot (mic) al unei ape” 1870 (Costinescu, V.); **coturel** s.n. (dim.) „colț, unghi” 1886 (Marian, D.); **cotuț** s.n. (dim.) 1894 (Onișor, Doine); **încota** vb. (Trans.) „a se sprijini în coate” 1870 (Pompiliu, L. 107), var. *incoti* ← *cot¹*, probabil după fr. *accouder* °.

Dublet etim.: **cubitus**.

COTAC¹ s.n. (hapax Pamfile, J. II) „ranchiună, pricină, pică? – rancune?” 1907.

Et. nes., probabil deformare ← *potcă* (Trans., Ban.) „ceartă, scandal” (< v.sl. *potika*), cu oscilația *co-/po-* ° // Et. nec. DA

COTAIBĂ s.f. (Mold.) „coteț pentru viței, pentru alte vite mici și pentru câini – étable, chenil” 1896 (Șez. V 59).

Et. nes., posibil ← **cotobaie* < scr. *kotobanja* „coteț de găini” ° (DA citează ucr. *kotobanja*, cuvânt neîntâlnit în sursele consultate, probabil prin confuzie cu scr. *kotobanja* citat de Berneker, SEW, 588).

COTAIE¹ s.f. (Ban.) „căldare mare fără toartă în care se fierbe apa, cazan – chaudron” 1757 (var. *cotal* s.n., Iorga, S. D. XIV, 86).

Scr. *kotao* (genitiv *kotla*) < *kotal* (păstrat dial., cf. Žumberak *kotäl*) „cazan, căldare”^o < v.sl. *kotilŭ* „căldare, cazan” < gotic *katil-* < lat. *catillus* „farfurie mică”, dim. lui *catinus* „vas adânc” (DA: cf. v.sl. *kotilŭ*).

Fam.: **cotac**² s.n. (Ban. sârbesc) „lemnul de care se atâră căldarea pe vatră” 1913 (Giuglea – Vâlsan, R. S.) ← *cotal* cu substit. finalei; **cotcană** s.f. (Buc.) „cărlig de lemn, înfipt în perete, de care atâră ceanul deasupra focului” 1937 (com. Al. Procopovici, în DA) ← *cotac*² (DA: cf. *cujbă, cotac*).

Cf. **coclauri, cocleț, cocli, cotlon, cătân**.

COTAR¹ s.n. „tinda stânei unde stau scaunele pentru mulsul oilor; (pl.) ușile prin care ies oile din strungă, la mulș – endroit de la bergerie où l'on trait les brebis; porte du bercail” 1885 (H. VI 3).

Bg. *kótar* „grajd, staul pentru miei, coteț de câine, cocină”, scr. *kótar* (genitiv *kótara*) „loc împrejmuit pentru vite” (derivate de la baza sl. com. **kot-* întâlnită și în v.sl. *kočiči* > *coteț*).

Fam.: **catargă**² s.f. (S. Mold., S. Trans.) „sanie mică” 1910 (Pamfile, I. C.), var. *cătargă, cătarcă* ← *cotarcă* + *targă* (contaminare), cf. și var. *cotargă* a lui *cotarcă*^o; **cotarcă** s.f. (Trans., Ban., Buc.) „construcție din împletitură de nuiele pentru păstrarea porumbului și a altor produse agricole; coș de nuiele” 1807 (Carte pentru economie, în BRV II 494), var. *cotargă* < scr. *kotarka* „hambar (pentru porumb)” (< *kotar*), posibil și prin intermediul magh. *kotárka* DA, Tamás, EW 276; **cotărcuță** s.f. (dim.) 1913 (com. Marian, în DA) ← *cotarcă*; **cotăriță** s.f. (Ban., Olt.) „coș rotund, de nuiele, fără baieră, de formă conică, făcut din curpen sau din răchită, în care se țin grăunțe sau cu care se duc bucatele la câmp” 1884 (H. IX, 88), var. *cotoriță* < scr. *kotarica* (< *kotar* „șopron; coș mare de nuiele”).

Cf. **coteț, coță**.

COTĂ s.f. „parte care îi revine cuiva dintr-o sumă de primit sau de dat; înălțime în metri a unui punct de pe teren față de o suprafață de referință – cote” 1896 (Ștefănescu, C. Compt.), var. *cuotă*.

Fr. *cote* < lat. med. *quota* (*pars*), propriu-zis „a câta parte” (adj. *quotus* „al câtelea” < *quot* „cât de mult”). Var. *cuotă* < fr. *quote* (*part*).

Fam.: **cota**² vb. „a marca, a numerota potrivit unei anumite ordini; a stabili cursul acțiunilor, al titlurilor de creanță etc., la bursă; a evalua, a aprecia” 1895 (Ștefănescu, C. Compt.) < fr. *coter* < *cote* CADE, TDRG, DEX // ← *cotă* CDER 2482; **cotă-parte** s.f. „parte care îi revine cuiva dintr-o sumă de primit sau de dat” 1905 (Alexi, W., scris *cotăparte*), var. *cota-parte, cuotăparte* < fr. *quote-part, quote partie; cotitate* s.f. „valoarea la care se ridică partea fiecăruia dintr-un întreg” 1897 (Hamangiu, C. C.) < fr. *quotité* < *quote*, după *quantité*; **cotiza** vb. „a contribui cu bani la o cheltuială (comună)” 1853 (Codrescu, Coliba, I 48) < fr. *cotiser* < *cote*; **cotizant, -ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care aduce periodic o contribuție bănească” 1911 (Ibrăileanu, O. IV, 405) < fr. *cotisant*; **cotizatoare** s.f. 1988 (DEX-S) ← *cotiza* sau ← *cotizator*¹; **cotizator**¹ s.m. „persoană care aduce periodic o contribuție bănească” 1975 (Cioculescu, I. C. IV, 105) ← *cotiza*; **cotizator**² s.n. „foaie, registru în care se înscriu cotizațiile” 1988 (DEX-S) ← *cotiza*; **cotizație** s.f. „contribuție bănească voluntară” 1852 (Codrescu, Notiții 54), var. (înv.) *cotizațiune* < fr. *cotisation* < *cotiser*; **supracotă** s.f. „cotă suplimentară (de bani, de produse) care îi revine cuiva sau care este datorată de cineva” 1935 (Sahia, S. A. 333).

Cf. **cotidian, coțiant**.

COTĂZIT adj. (Buc.) „mârșav, murdar, scârnav – sale” 1924 (Șez. XX)
Et. nec. DA

COTÂNGAN (Trans.) s.m. „adolescent, băiețandru – adolescent” 1887–1888 (Bugnariu, N.), var. *cotrâncan*, *cotârlan*.

Et. nes., posibil ← *cătărig* „adolescent” (derivat de la o var. a cuvântului *catalige*) + *lungan*, cf. și *cotoroage* „picioare” ° // Magh. **katangó* = *katangoló* „cel care umblă lărmuind” DA (etimologie contestată de Tamás, EW 10, și Sala, IELR, 56).

Fam.: **cotâng** s.m. „adolescent” 1794–1821 (Budai-Deleanu, Ț.), der. regresiv;
cotângău s.m. „adolescent” 1918 (Caba, Săl.) ← *cotângan*, cu substit. finalei; **cotângoi** s.m. „adolescent” 1937 (DA) ← *cotângan* sau *cotângău*, cu substit. sufixului.

Cf. *catalige*.

COTÂRCĂ s.f. „holeră – cholera” 1867 (apud Pamfile, B. L. 25, 37).

Et. nes., posibil ← *coleră* „holeră” + *potârcă* „lucru sau ființă rămasă mică, nedezvoltată” ° // Et. nec. DA.

COTÂRJĂ s.f. (Năs.) nume depreciativ dat caprelor, cailor bătrâni sau slabi, copiilor slabi sau zburdalnici – sobriquet donné aux chèvres, aux chevaux vieux ou maigres, aux enfants maigres ou folâtres” 1927–1928 (DR V, 178), var. *coterjă*.

Probabil ← *cotârlă* + *cocârja*, *cocârjat* ° // Cf. scr. *kotrešan*, *-šna*, *-šno* „zburlit, cu părul ca de capră” S. Pop, DR V 178, DA.

Fam.: **cotârji** vb. (N Trans.) „a șterpeli, a păcăli, a ascunde” 1928 (Pașca, Gl.).

COTÂRLĂ s.f. (Mold., Buc., Mureș) „(peior.) câine, javră; copil neastâmpărat; om bătrân și rău; (Buc.) pisică – chat; sale bête (en parlant d’un chien); enfant turbulent; méchant vieillard” 1630 (antrop. *Cotârlă*, DOR, 250), var. *cotarlă*, *pohârlă* „câine prost și bătrân, potaie – vieux chien de mauvaise qualité”.

Probabil ← *cotei*, cu sufixul expresiv *-ârlă* DA (din baza sl. *kotŭ* „pisică”, cf. *cotei* TDRG) // Magh. *kutya* „câine” + *-ârlă*, ucr. *koťjuga* „câine” SDLR; cf. bg. *kotora* „piso” CADE; et. nec. DEX.

Var. *cotarlă*, probabil infl. de *șarlă*, *potaie*, *javră*. Var. *pohârlă* ← *cotârlă* Avram, PE 42 (care presupune un intermediar *cocârlă*; totuși sensurile „vacă slabă” și „om slab și cocârjat” sunt raportabile la *cocârlă* „obiect în formă de cârlig, v. s.v.) // Et. nec. DLR.

Fam.: **cotârlău**² s.m. (Apuseni) „băiețandru” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M. 106) ← *cotârlă* ° (DA: cf. *cotângan*, *cotarlă*); **cotârloń** s.m. (Ban.) „copilandru” 1931 (CADE).

Cf. *cotei*¹, *cotoi*¹, *cătușă*, *coscă*, *coșcodan*, *coțai*.

COTÂRLET s.n. „coteț – poulailler, enclos” 1928 (Arh. Olt. VII, 521), var. *cotârlete* s.m., *cotârleață* s.f.

Probabil ← *coteț* cu infixul *-ârl-* A. Avram, LR 66, 2017, 1, 6 (DA: cf. *cotârlău*, *coteț*) // ← *cotar*¹ CDER 2485.

Fam.: **cotârlău**¹ s.n., s.m. (Trans.) „gaură în vatra cuptorului, loc sub vatră unde se adăpostesc găinile” 1886 (H. XVII 176) ← *cotârlet*, cu substit. sufixului A. Avram, LR 66, 2017, 1, 6 // ← *cotar*¹ CDER 2485.

COTĂRZĂ s.f. (Năs.) „zdreanțe, haine sfărtecate, rupte – haillons” 1887–1888 (Bugnariu, N.).

Rom. *cotreanță* + *râză* „petic, zdreanță” (> **cotrăză* > *cotărză*) ° // Cf. *cotârsă* DA (cuvânt trimis de DA la *târsă*, dar absent din celelalte surse lexicografice).

COTCĂ s.f. (Trans., Olt.) „minge – balle” 1806 (Șincai, Economia), var. *coțcă*, *goțcă*.

Magh. *kotyka*.

Fam.: **coită**² s.f. (Trans., Munt.) „gaura de la jocul cu mingea «de-a cotca»; numele unui joc de copii” 1885 (H. VII, 9) ← *cotcă* ° // et. nec. DA; **cotcușă** s.f. (dim.) 1906 (Viciu, Gl.).

COTCODAC interj. care imită cântecul găinii (mai rar al altor păsări) – interjection imitant le caquet de la poule 1870 (Costinescu, V.; atestat ca antrop. *Cotcodaci*, 1707, Ghibănescu, S. I. IX, 205), var. *codcodac*, *cotcodaci*, *cutcudaț*.

Onomatopee, care se regăsește la slavi (bg. *kudkudjak*, ucr. *kudkudak*, cf. scr., sloven, ceh *kokodakati* „a cotcodăci”) și la maghiari (magh. *kotkodácsol*, *kodácsol* „a cotcodăci”).

Fam.: **câtcâi** vb. „a cotcodăci” 1885 (H. III, 325) ← *câtcădăci*, prin haplologie, sau ← *cotcoi*; **cot**² interj., mai ales repetată „cotdocac” 1876 (Creangă, „Punguța cu doi bani”, în Conv. lit. IX); **cotcodăceală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.), var. *codcodăceală* ← *cotcodăci*; **cotcodăci** vb. „(despre găini) a scoate sunetele caracteristice speciei; (fig.) a vorbi fără rost, a trâncăni, a pălăvrăgi” 1847 (var. *codcodăci*, Alecsandri, O. V, 111), var. *câtcădăci*, *câtcădăși*, *câtcădăci*, *cotcodoci*, *cotcoreza*, *cotcorezi*, *cotcorigi*, *cotcorodi*, *cotcorogi*², *cotcorozi*, *cotcozi*, *cotorozi*, *cutcudăci*, *cutcudăi*, *cutcureși*, *cutcureza*; var. *cotcorogi*, infl. de *cucurigu*, *cutcurica*, de unde, probabil, și alte var. cu -r- (*cotcorodi*, *cotcorozi*, *cotcoreza*, *cotcorezi*, *cotorozi*, *cutcureza*); var. *cotcozi*, prin haplologie; **cotcodăcît** s.n. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.), var. *codcodăcît* ← *cotcodăci*; **cotcodină** s.f. „găină” 1881 (Jarník, în Conv. lit. XV, 96) ← *cotcodac*, infl. de *găină*; **cotcoi** vb. „a cotcodăci” 1836 (var. *cotcoia*, I. Văcărescu, G. 576) ← *cot cot*; **cotcora** vb. „a cotcodăci” 1780–1801 (Micu, D.), var. *cutcura* ← *cotcoreza* (= *cotcodăci*), prin haplologie, sau ← *cot cot*; **cutcudeța** vb. (Vâlcea) „a cotcodăci” 1931 (Ciauşanu, Gl.) ← *cutcudaț* (= *cotcodac*); **cutcudețătura** s.f. „cotcodăceală” 1929 (GS VI, 156) ← *cutcudeța* (= *cotcodăci*); **cutcui** vb. (despre curcă) „a bolborosi” 1885 (H. I, 22) ← *cutcudac* sau *cutcudaț*.

COTE s.f. (Trans.) „ie pentru femei, cămașă lungă pentru copii – chemise paysanne de femme ou d’enfant” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., posibil lat. med. *cotta*, *cottis* „gen de tunică”, de origine germanică (cf. fr. *cotte*, v. germ. de sus *kozza*), prin intermediar, sau refăcut din pl. *coți* al unui **coță* < sâs. *kotsen* (= germ. *Kotzen*, forma modernă a aceluiași cuvânt) ° (cf. it. *cotta*, lat. med. *cotta*, *cottis* „species tunicae” Viciu, Gl.) // Et. nec. DA.

Cf. **cotilion**.

COTEI¹ s.m. „căine de talie mică (adesea peior.); căine fără stăpân; băiat care stă pe drumuri – petit chien; chien errant; jeune vagabond” c.1650 (Anon. Car.), var. (înv.) *coteai*.

V.sl. **kotelī*, cf. slavon, bg. *kotelī* „pisoai” (< **kotū* „motan” < lat. *cattus*) TDRG (probabil), DA (probabil), DEX, cu modificare semantică după *câțel* °. Infl. bazei slave *kutj-*, *kuč-* „căine”, presupusă de DA prin rus. *kutjă*, nu este necesară. // Cf. rus. *kotejko*

„cotoi” CADE; cf. germ. *Koter* „câine leneș”, v.sl. *kotelj* „piscă”, rus. *kot* „motan”, magh. *kutyó* „cățel”, alb. *kuta* „câine” SDLR; origine expresivă, în legătură cu *coteli* „a iscodi” sau *coțai* „a tăia coada”) CDER 2488.

Fam.: **coteaucă** s.f. (Buc.) „femeie fără căpătâi” 1913 (com. A. Tomiac, în DA); **coteiaș** s.m. (dim.) 1911 (Pascu, Cim.); **coteică** s.f. (rar) „cățea de talie mică; femeie fără căpătâi” 1885 (H. II, 252); **coteicuță** s.f. (dim., rar) 1886 (Sbiera, Pov.) ← *coteică*; **cotole** s.m., nume de câine ciobănesc 1885 (H. III 18) ← *cotei*¹ ° // cf. *cotolean*, *cotoi*² DA; **potaiie** s.f. „câine slab, leneș; (Trans., fig.) dihanie, arătare; (Mold., Munt.) haită, (Buc.) cârd” 1842 (Alexandrescu, O. 210), var. (Mold.) *cotaie*² ← *cotei*¹, de unde *cotaie*, apoi, cu alternanța *co-/po-*, *potaiie* Avram, PE, 44.

Cf. **cătușă**, **coscă**, **coșcodan**, **cotârlă**, **cotoi**¹, **coțai**.

COTELI vb. (Trans., Mold., Buc., Mar.) „a scotoci, a cotrobâi; a deretica; (Buc.) a linge farfuriile; a fura; a coti; a se rostogoli – fouiller, fureter; nettoyer, faire le ménage; lécher (les plats); chiper, voler; tourner; rouler” 1814–1820 (Dionisie, H. 44), var. *cotili*, *cotoli*.

Scr. *kotiljati(se)* „a (se) agita, a scutura” (probabil < *kotrljati* „a rostogoli” Budmani, RHSJ, derivat din sl. com. **kotiti* „a rostogoli” ESSJ XI, 213–214, cf. și *kotur* „cerc, roată”) P. Skok, Revue des Études Slaves, III, 1923, 66, DA, Gămulescu, ES, DEX. Cu sensul „rostogoli”, după scr. *kotrljati* DA. Sensul „a coti”, după *coteală* DA. // Rom. *cota*² (= *căuta*) CADE; cf. bg. *kotilo* „cuib, culcuș, ascunzătoare”, magh. *kótologni* „a hoinări”, rom. *cotoc* „motan” SDLR; ← *cot*¹ + *-eli* CDER 2481.

Fam.: **cotârli** vb. (Trans., Buc.) „a scotoci, a fura” 1913 (com. A. Tomiac, în DA), var. *codârli* < scr. *kotrljati*; var. *codârli* ← *cotârli*, posibil infl. de *codârlă* ° // ← *codârlă* DA, CADE; **cotelelnic** adj. „care caută mult după mâncare” 1928 (Pașca, Gl.); **coteleț** s.m. 1908 „persoană care scotocește” (Pamfile, Cim.); **cotelici** s.m. „cotelitor” 1900 (Barcianu, D.); **cotelit** s.n. (abstr.) 1927 (Șez. XXIII), var. *cotilit*; **cotelitor** s.m., adj. „(persoană) care cotelește” 1909 (Rădulescu-Codin – Mihalache, Muscel, 108).

Cf. **cotigă**.

COTERIE s.f. „grup restrâns de persoane care își apără reciproc interesele, gașcă, clică – coterie” 1787 (Gherasim, T. F.).

Fr. *coterie*, inițial „mică proprietate rurală dată în arendă de către un senior”, de unde „asociație de țărani care iau în arendă o proprietate” (< *cotier*, cf. lat. med. din Anglia normandă *coterius* „țăran care ia în arendă o mică proprietate” < v.fr. **cote* „cabană”, păstrat în toponime și derivate < francic **kot* „cabană”).

COTET s.n. „adăpost pentru păsări, porci, iepuri sau câini; (Olt., Munt., S Trans.) colibă ciobănească; (reg.) capcană pentru prins pește, în formă de cușcă; (Trans.) apărătoare din nuiele, într-o apă curgătoare, pentru protejarea malului; (reg.) leasă pe care se bat știuleții de porumb; (Trans.) colacul fântânii; (reg.) spațiul în care se învârte manivela de la joagăr – poulailler, pigeonnier, étable (à cochons), niche (à chien); cabane de berger; digue fait de branches, d’osier; bordigue; manne d’osier; cuvelage; espace où tourne la manivelle de la scie mécanique” 1471 (antrop. DERS), var. *coteaș* s.f.

V.sl. **kotici*, cf. slavon *kočiči* „cămăruță”, bg. *kotec*, scr. *kotac*, rus. *kotec*, ucr. *kotec* < baza *kot-* (întâlnită și în *cocină*, *cotar*¹), probabil înrudită cu avest. *kuta-* „cameră,

cămară”, got. *heþjo* „cameră” Berneker, SEW I 589 (cf. și *cătun*). Cu sensul „capcană de prins pește”, din ucr. *kotec*’.

Fam.: **costreț** s.n. (hapax, Alecsandri, P. P. 390) „coteț” 1852–1853 ← *coteț* + *ostreț* „împletitură, leasă, gard de nuiete” DA; **cotârneață** s.f. (Buc.) „coteț pentru porci” 1885 (H. XII 386) ← *coteneăță* + *târnă* „coș mare de nuiete” DA; **cotecer** s.m. (Munt., Mold.) „pescar care are grijă de cotețele dintr-un lac” 1870 (var. *coticer*, Costinescu, V.); **cotecior** s.n. (dim.) 1835 (Gorjan, H. II, 37); **coteneăță** s.f. „coteț mic și sărăcăcios pentru păsări sau animale de casă; locuință ciobănească” 1847 (Pann, P. V., 63), var. *cotineăță* ← *coteț* + *chichineăță*; **cotetar** s.m. (Muscel, despre lupi) „care umblă după pradă pe la cotețe”, (Olt.) „cioban care lucrează la coteț (o parte a stânei)” 1885 (H. IX, 321).

Cf. **cătreț**, **cocină**, **cotar**¹, **coță**, **cotârleț**, **cutiță**¹.

COTFOSI vb. (Trans.) „a găti prost; a murdări – mal cuisiner; salir” 1906 (Viciu, Gl.).

Magh. *kotyvaszt* „a găti prost” ° (DA: cf. *kotyfol* „a găti prost”).

Fam.: **corvoseală** s.f. (Vâlcea) „apă turbure, mocirlă” 1931 (Ciauşanu, Gl.) ← *corvosi* ° // cf. *corcofeală* DA; **corvosi** vb. (Vâlcea) „a turbura apa, amestecând-o cu nămol” 1931 (Ciauşanu, Gl.) ← **cotvosi* (= *cotfosi*, reflectând mai direct magh. *kotyvaszt*), cu acomodarea grupului *-tv-*, neobişnuit în română °; **cotfas** s. sg. tantum (Năs.) „murdărie” 1761 (antrop., Îns. ms. II, 115; ca apelativ, var. *cotflas*, Coman, Gl. 214), der. regresiv ← **cotfăsi* ← *cotfosi* CDER 2490; var. *cotflas*, posibil legat de magh. *kotyfol*; **cotfos** adj. „murdar” 1967 (LL XIV, 153), der. regresiv; **cotfoseală** s.f. (Năs.) „zeamă îngroşată” 1887–1888 (Bugnariu, N.).

COTIC¹ s.m. (Buc., hapax, com. A. Tomiac, în DA) „copil leneş – enfant paresseux” 1913.

Probabil ← *cotei* (DA: cf. *cotei* și *cotârlă*), cf. și ucr. *kotik* „motan” °.

COTIDALĂ adj. f., în expr. *linie* ~ „curbă care uneşte punctele de pe suprafaţa mărilor și oceanelor în care mările au loc la aceeaşi oră – ligne cotidale” 1951 (LTR¹ III 495).

Fr. [*ligne*] *cotidale* < engl. *cotidal* < *co-* (< lat. *con*) + *tidal* „referitor la maree” < *tide* „maree”, inițial „perioadă de timp” (înruind cu germ. *Zeit* „timp”).

COTIDIAN¹ adj. „care se produce sau se întâmplă în fiecare zi, zilnic – quotidien” 1835 (var. *cuotidian*, Regl. Shol. 269), var. (înrv.) *cuotidien*.

Fr. *quotidien*, împr. din lat. *quotidianus* < *quotidie* „în fiecare zi” < *quot* „câte” + *dies* „zi”.

Fam.: **cotidian**² s.n. „publicație ce apare zilnic” 1930 (Universul, nr. 13, 5/7) < fr. [*journal*] *quotidien*.

Cf. **cotă**, **coțient**, **zi**.

COTIGĂ s.f. „căruță scurtă, cu două roți; car rudimentar și deteriorat; (spec.) car mai lung, folosit pentru a aduce lemne de la pădure; piesă formată din două roți, de mărime

inegală, legate între ele printr-o osie, pe care se reazemă grindeiul plugului – charette, carriole; chariot dont le train a été allongé pour le transport des arbres; avant-train de la charrue” 1642–1647 (Ureche, L. 45), var. *cățiḡă*, *cotiugă*.

Ucr. *kotyha* „căruță folosită de ciobani” DA, CADE, DEX (< *kotyty* „a rostogoli” ESUM) // Sl. *kotyga* „manta” (CDED II, 76), cu schimbarea de sens printr-o folosire cu referire la căruțele acoperite CDER 2492; ucr. *koťjuha* „câine”, ca fr. *chien* „câine” și „roabă” SDLR.

Fam.: **cotigar**¹ s.n. „căruță joasă și lungă” 1903 (var. *cotiugar*¹, TDRG¹); **cotigar**² s.m. „persoană care conduce o cotigă” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *cisarius*), var. *cotiugar*²; **cotigaș** s.m. „persoană care conduce o cotigă” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *carrucarius*); **cotiḡă** s.f. (dim.) 1893 (Rev. nouă 109); **cotîjnic** s.m. (Bas., hapax, DR 5, 178) „cărăuș” 1927–1928, probabil de la *cotiḡi*, pl. de la *cotiḡă* S. Pop, DR 5, 178; **cotiugeală**² s.f. (Fălticeni, hapax, Cardaș, C. P. 41) „căruță lungă, fără părțile laterale, folosită pentru transportul lemnelor” 1926 (DA reconstruie o formă *cotiugeală*², s.v. *cotiḡă*) ← *cotiḡă* (= *cotiḡă*) + *-ea/-ele*, cu sg. refăcut *-eală*.

Cf. **cotelî**.

COT/L s.n., s.m. (anat.) „cavitate a unui os în care se articulează un alt os – cotyle” 1906 (Murnu, I. 95), var. (SDLR) *cotilă*²/*cotilă*² s.f.

Fr. *cotyle* (s.m. și s.f.) < gr. *κοτύλη* „vas mic, bol; căuș al mâinii; cavitate a unui os în care se articulează un alt os”.

Fam.: **epicotil** s.n., adj. „(parte a tulpinii embrionului) cuprinsă între cotiledoane și primele frunze” 1958 (Agrotehnica, II, 9) < fr. *épicothyle* (< *épi-* < gr. *ἐπί* „peste, deasupra, pe” + *cotyle*); **epicotileu** adj. „epicotil” 1900 (Enc. rom. II, s.v. *încolțire*) < fr. *épicothylé*; **hipocotil** s.n., adj. „(parte a tulpinii embrionului) cuprinsă între cotiledoane și baza rădăcinii” 1962 (Botanica, 26) < fr. *hypocotyle* (< *hypo-* < gr. *ὑπό* „dedesubt, sub” + *cotyle*); **hipocotileu** adj. „hipocotil” 1904 (Enc. rom. III, s.v. *Tigela*) < fr. *hypocotylée*.

Cf. **ciutură**, **cotilă**¹, **cotiledon**.

COT/LĂ¹ s.f. (ist., hapax, Aristia, Plut.) „măsură de capacitate de aproximativ un sfert de litru – cotyle (mesure de capacité)” 1857.

Gr. neol. *κοτύλη* „vas mic, bol, măsură de capacitate”, posibil prin fr. *cotyle*.

Cf. **ciutură**, **cotil**, **cotiledon**.

COTILEDON s.n. „(bot.) formațiune embrionară a plantelor cu seminte, asemănătoare frunzelor, care servește la hrănirea plantei imediat după încolțire; (anat.) fiecare dintre cei doi lobi ai placentei – cotylédone” c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Fr. *cotylédon* (< gr. *κοτυληδών* „cavitate; formațiune vascularizată la orificiul uterului” < *κοτύλη* „vas mic, bol”).

Fam.: **acotiledon** adj. (înv., bot.) „acotiledonat” 1861 (Barasch, B. 223) < fr. *acotylédon*; **acotiledonat**, **-ă** adj., s.f. (mai ales la pl.) „clasă de plante lipsite de cotiledoane, care se înmulțesc prin spori” 1898 (Enc. rom., I, s.v. *acotiledon*) < fr. *acotylédoné*; **cotiledonat**, **-ă** adj., s.f. (mai ales la pl.) „clasă de plante au unul, două sau mai multe cotiledoane” 1904 (Enc. rom. III, s.v. *polycotiledoane*) < fr. *cotylédoné*; **cotiloid** adj. (anat., despre cavități articulare) „care are forma unui cotil” 1843 (Kretzulescu, A. 246) < fr. *cotyloïde* (< *cotyle*); **cotiloidian** adj. (anat.) „referitor la un cotil; cotiloid” 1843

(Kretzulescu, A. 71) < fr. *cotyloïdien* (< *cotyloïde*); **dicotiledon**, **-oane** adj., s.f.pl. (înv.) „dicotiledonat(e)” 1861 (Barasch, B. 189) < fr. *dicotylédone*; **dicotiledonat**, **-ă** adj., s.f. (mai ales la pl.) „clasă de plante cu flori, al căror embrion are două cotiledoane” 1898 (Enc. rom. I, s.v. *alternativa preflorescență*) < fr. *dicotylédoné(es)*; **dicotiledonic** adj. (rar) „care este caracteristic plantelor dicotiledonate” 1898 (Grecescu, Fl.) ← *dicotiledon*; **monocotiledon**, **-ă** adj., s.f. (rar, înv.) „monocotiledonat” 1850 (var. *monocotilidon*, Brezoianu, A. 389) < fr. *monocotylédone*; **monocotiledonat**, **-ă** adj., s.f. (mai ales la pl.) „clasă de plante superioare erbacee, rar lemnoase, cu embrionul alcătuit dintr-un singur cotiledon” 1859 (Cobâlcescu, G. 85) < fr. *monocotylédoné*; **unicotiledonat** adj. (rar) „monocotiledonat” 1978 (DN³) < fr. *unicotylédoné*.

Cf. **ciutură**, **cotil**, **cotilă**¹.

COTILION s.n. „dans de bal cu ritm de marș sau de cadril, cu figuri și cu scene mimice foarte variate -- cotillon” c.1832 (I. Golescu, Cond. III 147”).

Fr. *cotillon*, specializare a lui *cotillon* „fustă țărănească” < *cotte* „piesă (țărănească) de vestimentație (făcută din lână)”, cuvânt de origine germanică, cf. v. germ. de sus *kozso*, *kozza* „manta de lână”, lat. med. din Germania *cotta*, *cottis* „gen de tunică”.

Cf. **cote**.

COTINOI s.n. (Buc.) „vlăstar de brad – reje-ton de sapin” 1913 (Com. A. Tomiac în DA). Et. nec. DA.

COTIUHĂ s.f. (Mold.) „câine – chien” 1899 (Șez. V 60/1).

Ucr. *koțjuha* (probabil derivat de la baza expresivă *kuțj-*, cf. rus. *kuțja*, *kuțjonok* „cățeluș”, bg. *kuče* „câine” etc., Berneker, SEW I, 636–637).

Cf. **cuțu**.

COTLET¹ s.n. „bucată de carne cu os, tăiată din partea superioară a coastelor; (la pl., și s.m.) favoriți – côtelette; favoris, côtelettes” c.1832 (var. *coteletă* s.f., I. Golescu, Cond. III, 147”), var. *coteletă* s.f.

Fr. *côtelette*, dim. din *côte* „coastă” < lat. *costa*.

Cf. **coastă**¹, **antricot**.

COTLON s.n. „loc ferit, neumblat; ascunzătoare; scobitură în malul unui râu, sub nivelul apei; cuptor rudimentar; fîridă făcută în zid (de obicei, sub cuptorul vetrei țărănești); (prin apropiere de *cot*¹) îndoitură, unghi – terrier, trou, creux; trou dans la berge d’une rivière, au-dessous du niveau de l’eau; sorte de foyer; niche; courbe, angle” 1598 (antrop., Ghibănescu, S. I. IX, 66), var. (Trans.) *clătan*, (Mold., Trans.) *cotloană* s.f., *cotlună* s.f. „scobitură în malul unui râu”.

Magh. *katlan* „căldare, cuptor” < scr., slovac *kotlina* „căldare”, derivat din sl. com. **kotilŭ* (cf. v.sl. *kotilŭ*) < gotic *katil-* (atestat la genitiv pl. *katile*) < lat. *catillus* „farfurie mică”, dim. lui *catinus* „vas adânc”.

Fam.: **colțau**¹ s.n. (Năs.) „loc ferit, cotlon” 1936 (com. Bugnariu, în DA) ← **colțau* (cu metateză) ← *cotlon* (cu substit. finalei); **coltan** s.n. (Criș.) „construcție de lemn, din grădele, făcută în partea superioară a tindei, în apropierea și deasupra hornului” 1906 (Viciu, Gl.), var. *coclan*, *cotclan* < magh. *kattlan*; **cotlonăș** s.n. (dim.) 1958 (DLRM);

cotloneală s.f. „scoțoală” 1870 (Costinescu, V.) ← *cotloni*; **cotloni** vb. „a face cotloanele unei sobe, unei zidării, unui beci; (p. ext.) a scotoci, a răvăși; a căuta să fure ceva și să ascundă” 1870 (Costinescu, V.); **cotroană** s.f. (Gorj) „cavitate săpată în pământ, în care stau fixate foalele; bucătărie de vară, făcută din scânduri” 1884 (H. VI, 235) ← *cotloană* (= *cotlon*); **cotron** s.n. (Olt.) „zidul în care se află cazanul de făcut țuică” 1915 (var. *cotrun*, I. Cr. VIII, 90); **cotrună** s.f. (Mold.) „semicerc format din pietre, care servește la a apăra focul de vânt; groapă în pământ pentru a ascunde lucruri, adăpost pentru animale” 1930 (Diaconu, P. Vr. 29) ← *cotlună* (= *cotlon*).

Cf. **câtân**, **coclauri**, **cocleț**, **cocli**, **cotaie**, **cotruță**.

COTNAR s.n. sg. tantum „vin produs în podgoria Cotnari (în județul Iași) – vin de Cotnari” 1878 (I. Negruzzi, S. I, 725).

Top. *Cotnari*.

Fam.: **cotnărele** adj.f. pl. (în expr. *pere ~*), s.f. pl. „pere rotunde și dulci, de culoare galbenă” 1901 (Șez. V, 68).

COTOARBĂ s.f. „(Olt., Ban.) belea, bucluc, afacere proastă; (Buc.) femeie stricată, cotoroanță – mésaventure, malheur; femme légère” 1906 (Graiul, I, 503).

Et. nes., posibil ← **cotoară* < v.sl. *kotora* „ceartă, luptă”, cu *-b* expresiv °, cu sensul „femeie stricată”, după *cotoroanță* (TDRG: cf. *cotoroanță*) // Ca și *cotoroanță*, din baza slavă *kot-* „pisică” Skok, Revue des Études Slaves, III, 1923, 66; et. nec. DA.

Cf. **cotoroanță**.

COTOASĂ s.f. (Apuseni) „urechelniță – perce-oreille (Forficula auricularia)” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M. 99).

Et. nec. // ← *cot*¹ DA (s.v. *cot*¹; tratat ulterior și ca intrare independentă, fără etimologie).

COTOFLEANȚ s.m. (Ban., Mold.) poreclă dată germanilor – sobriquet donné aux Allemands 1893 (var. *gotofreanț*, HEM 3183), var. *cotoflanț*, *cotrofleant*.

Germ. *Kartoffelpflanzer* „cultivator de cartofi” sau *Kartoffelpflanze* „cartof” I. Borcea, Jb. X, 1904, 184, DA, SDLR, CDER 2504 // ← *got* + *franț* (= *franc*) HEM 3183.

Fam.: **cotoflintișor** s.m. (dim.) 1909 (var. *gotofințișor*, Pamfile, J. III, 63).

Cf. **cartof**, **plantă**.

COTOI¹ s.m. „motan, mascul al pisicii ajuns la maturitate; (prin anal.) braț al fierăstrăului; ancoră”, s.n. (prin anal.) „scândură care se prinde în alte scânduri pentru a forma un cadru în partea dinapoi a unui car sau la o grapă de fier – matou; bras de la scie; ancre; montant de la charrette ou de la herse” 1581 (top., DIR 16 B V 18, în DOR).

Et. nes., ← **cătoi* < **cat* < lat. *cattus* „motan”, cf. *cătușă*, cu *-o-* după v.sl. **kotū* „motan” (cf. *cotei*) DA, sau derivat augmentativ din **cot* < v.sl. **kotū* (< lat. *cattus*), cf. bg., scr. înv., pol. *kot*, ucr. *kit/kota*, și derivatul v.sl. *kotūka* „pisică” CDED II, 76–77, TDRG, CADE, CDER 2497, DEX. Sensul de „ancoră”, după slavon *kotūka* „pisică; ancoră”.

Fam.: **cotârci¹** vb. (Trans., despre animale) „a se împreuna” 1900 (Mat. folk.), var. *cotârși*, (Munt.) *cotroși*² ← *cotoci*, cu deformare expresivă; **cotoc** s.m., s.n. „motan, pisoi; inflorescența răchitei, a salciei sau a plopului, mâțișori; diverse părți componente ale căruței, grapei, războiului de țesut, care se fixează prin prindere unele de altele; mânerul

roabei” 1603 (antrop., Iorga, S. D. XI, 2/4–5, în DOR), var. *cotog* ← *cotoi*, cu substituție de sufix sau v.sl. **kotūkū*, cf. rus. *kotok* și femininul v.sl. *koťuka*; **cotoci** vb. tranz. și refl. „a se împreuna, a avea relații sexuale” 1825 (LB) ← *cotoc*; **cotocit** s.n. (abstr.) 1937 (DA) ← *cotoci*; **cotoi**³ vb. tranz. și refl. „a se împreuna, a avea relații sexuale” 1885 (H. XVII, 229); **cotoroabă** s.f. (Buc.) „piscică” 1928 (Pașca, Gl.), formație glumeață pe baza lui *cotoi* sau a unui reflex neatestat al unui derivat sl. în -r- (cf. ucr. *kotar*); **cotoroba** vb. (Năs.) „a se împreuna” 1937 (com. N. Drăganu, în DA) ← *cotoroabă*; **coțor** s.m. (Oaș) „cotoi” 1908 (Graiul II 66) < ucr. *kocur*.

Cf. **cătușă**, **coscă**, **coșcodan**, **cotârlă**, **cotei**¹, **coțai**.

COTON s. sg. tantum „bumbac – coton” 1930 (Nica, L. Vam., s.v. *ulei*).

Fr. *coton* (< it. *cotone* < arab *quṭun*).

Fam.: **cotonizare** s.f. „operație chimico-mecanică prin care se dizolvă substanțele de legătură din tulpinile de in sau de cânepă, pentru obținerea fibrelor textile” 1949 (LTR¹ I) < fr. *cotonisation*, cu echivalarea sufixului; **demicoton** s.n. (inv., rar) „țesătură care conține pe jumătate bumbac” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. *demicaton* < fr. *demi-coton*.

Cf. **carton**², **catun**, **chitan**, **cutnie**.

COTONOAGĂ s.f. „băț gros și ascuțit la un capăt, cu care se fac în pământ găuri sau cuiburi pentru anumite semințe; (mai ales la pl.) piciorong – plantoir; échasse” 1845 (var. *pitonog* s.n., I. Ionescu, B. G.), var. *chitănog*, *chitonag*², *pitonag*, *chitonog*.

Et. nes., forma de bază *pitonog* ← *pintenog* „cu pinten” (SDLR: din *pintenog*, *cotonog*, *papainog*) sau ← *cotonog* (CDER 2498), pe baza asemănării între gestul de a apăsa cu piciorul cotonoaga în pământ și mersul șchiopătat // Et. nec. DA.

Sensul „piciorong”, prin apropiere de *picioroage* (= *picioroange*).

COTONOG adj. „șchiop; olog; cu picioare strâmbe; ciung – boîteux, claudicant; manquant ou souffrant d’un bras ou d’une jambe; aux jambes malades ou courbées; manchot” 1858 (Ralet, Suv.).

Et. nes., ucr. *kuternohyj* (compus din *noha* „picior” și o primă parte legată de rus. *kutyrmut’ sja* „a șchiopăta”, lituan. *kūturti*, *kjūturti* „a merge agale, abătut” ESUM III 163) DA, CDER 2498, DEX, sau rus. *koltynogyj* (< *koltat’* „a șchiopăta” < *koldykat’* id. + *noga* „picior”) CADE („rus. *koltonogyj*”), DA („cf. și rus. *koltonogyj*, *koltynogyj*”) // și pol. *kuternoga* CDER 2498; cf. pol. *kuternoga* și v.sl. *kašū* „cu coada retezată” SDLR; din baza v.sl. *kašū* „cu coada retezată” CDED II 77.

Fam.: **ciontonog** adj. „ciunt” 1939 (SDLR) ← *ciont*³ (= *ciunt*) + *cotonog*; **ciontonog** adj. „ciunt” 1939 (SDLR) ← *ciot* + *cotonog*; **cotonogeală** s.f. „bătăie strașnică; (la vite sau la om) boală de picioare” 1857 (Polizu, V.) ← *cotonogi*; **cotonogi** vb. „a bate zdravăn pe cineva, până la a-l face să-și piardă mobilitatea membrelor; (despre animale) a se îmbolnăvi de picioare până la a nu mai putea umbla” 1857 (Polizu, V.); **cotonogit** s.n. (abstr.) 1937 (DA) ← *cotonogi*.

Cf. **ciornolog**, **pintenog**.

COTOR¹ s.n., (reg.) s.m. „parte a plantei (tulpină, lujer, coadă) care susține floarea sau fructul; (la unele instrumente casnice) coadă, mâner; (la animale) partea de jos a vertebrelor, unde începe coada; (la cărți sau caiete) marginea unde sunt cusute sau legate foile; rest inutil – tige, pédoncule; manche (de certains outils de ménage); partie inférieure

des vertèbres, constituant le segment initial de la queue; dos d'un livre ou d'un cahier; moignon" 1799 (GCR II, 169; posibil 1428 antrop. *Cotora* Costăchescu Doc. Mold. în DOR), var. *cătur* s.m. (Trans.) „cotor (de coadă, de lumânare, de pană); butuc de lemn; partea copacului care rămâne în pământ după tăiere, din care pot răsări vlăstare, formând tufişuri (rotunde); arbore înalt și subțire; huceag – tige d'une plume, lumignon; tronc d'arbre; souche (d'un arbre abattu); arbre haut et mince; buisson, taillis", *cotior* „instrument cu care se curăță plugul – outil pour nettoyer la charrue", *cotur* „muchia penei cu care se sparg lemnele – arête du coin pour fendre le bois”.

Et. nes., posibil lat. *captōrius* „care servește la prindere” < *capere* „a prinde”, nucleul semantic comun celor mai multe sensuri românești fiind acela de prindere de un trunchi CDDE 400, CADE (nesigur deoarece nu sunt atestate forme în *-iu*), sau lat. dun. **cotulus* < baza de substrat **kot-* „inutil” (cf. alb. *koṭë* „inutil, zadarnic” și expr. *în/din cot* „degeaba”), cu sensul de bază „rest nefolositor” și evoluția fonetică ca în *popor* < lat. *populus*, P. Boerescu, LR 52, 2004, nr. 5–6, 256–266, ERC 238–245 // Et. nec., posibil **coactōrium* „locul unde se împreună două lucruri” < *coactus*, part. lui *cōgere* „a strânge laolaltă” DA; „origine necunoscută, dar probabil expresivă” CDER 2499; scr. *kōtur* „vlăstar” (prin faza *cătur*) SDLR (dar scr. *kotur* înseamnă de fapt „cerc, roată, inel, disc”); magh. *kötő* „legătură, prindere” CDED II, 493.

Var. *cătur* ← **cător* (< lat. *captōrius*) ° // Cu sensurile „parte a copacului care rămâne în pământ după tăiere, arbore înalt și subțire, huceag” considerat alt cuvânt, legat de bg. *katurjam* „răstorn”, *căturul* fiind un trunchi doborât DA.

Fam.: *căturoi* s.m. „arbore tânăr, mai gros decât căturul” 1906 (Viciu, Gl.) ← *cătur* „arbore subțire”; *cotoară* s.f. (Arad) „legătură” 1937 (com. Terebențiu, în DA), sg. refăcut din pl. *cotoare* DA // ← *coteală* „legătură, treabă” (← *coti*), infl. de *cotor* Loșonți, CIE 71; *cotolan*¹ s.m., s.n. „știulete; cocean” 1898 (Damé, T.), var. *cotolean*¹ „cocean, cotor de măr”, *cotulean* ← *cotor*, printr-un intermediar **cotor(e)an* Loșonți, SSE 50 (care presupune o contaminare cu *tulean* „cocean”) // et. nec. DA; ← *cotoi*² „picioare de pasăre, os”, probabil specializare sem. a lui *cotoi*¹ CDER 2497; *cotor*² s.n. „tăierea de la rădăcină a vițelor inutile și săparea viei” 1869 (I. Ionescu, Agr. P. 249) ← *cotori*; *cotorai* s.m. (Mureș) „lucrător la îngrijitul pomilor și viilor” 1937 (com. V. Oprea, în DA) ← *cotori*; *cotorai*¹ s.f. (Neamț) „pensetă (cu care se smulg firele de păr din barbă sau din sprâncene)” 1937 (com. I. Olariu, în DA) ← *cotori*; *cotorai*² s.f. pl. „catrafuse” 1901 (Rădulescu-Codin, M.) ← *cotor* DA // cf. *cotovaie* SDLR; *cotorăș* s.n. (Arad) „codița frunzei” 1937 (com. Terebențiu, în DA); *cotorășe* s.f. „una din procedurile de îngrijire a viei” 1885 (H. III 139), probabil ← *cotorăș* sau ← **cotorăși* „a cotori”; *cotorât* s.n. (abstr.) 1869 (I. Ionescu, Agr. P. 258) ← *cotori*; *cotoreag* s.n. „parte din tulpina porumbului rămasă pe câmp după recoltare” 1929–1938 (ALR – T, 1010/374, 398), var. *cotereag*, *cotereang* ← *cotor* Loșonți, SSE 51; *cotoreală* s.f. (abstr.) 1869 (var. *cotalală*, scris *catoriala*, I. Ionescu, Agr. P. 249) ← *cotori*; *cotorel* s.n. (dim.) 1902 (TDRG¹); *cotori* vb. „a ridica vița legând-o de araci; a tăia vițele inutile, a săpa via, curățând-o de uscături” 1869 (var. *cotări*, I. Ionescu, Agr. P. 249), var. *cotori*¹; *cotoroi*¹ s.n. „cotor mare; (N Mold.) fel de mâncare de varză” 1937 (DA); *cotoros* adj. (despre păr) „aspru, gros” 1914 (Pamfile, D.); *cotreanc* s.m. (Trans., Ban.) „cotor (de iarbă, de grâu, de porumb etc.)” 1942 (ALR II, 116/53), probabil sg. refăcut din pl. *cotrenci* al lui *cotrenci* // ← **cotoreanc* ← *cotor* Loșonți, SSE 51–52; *cotreang* s.m. (Năs.) „fir gros de

cânepă care nu se coace până toamna” 1887–1888 (Bugnariu, N.), var. *hodrang, hodreang* ← *cotreanc* ° sau ← **cotoreang* (Loșonți, SSE 52) ← *cotoreag*, cf. var. *cotereang* (CDER 2499: ← *cotor*); var. cu *h-*, infl. de *haldan, handur* „cânepă” // *cotrean* ← *covrag* „cocean de porumb” E. Comșulea, CL 13, 1, 1968, 69–70; **cotrenci** s.m., s.n. (Trans.) „iarbă îmbătrânită, fân îmbătrânit, stricat; coceni de porumb” 1937 (DA), var. *codrenci* ← **cotorenci* DA, Loșonți, SSE 51–52; **cotrencios** adj. (despre iarbă) „cu cotrenci” 1937 (DA) ← *cotrenci*; **cotrihoi** s.n. (Năs.) „fân buruienos” 1928 (Pașca, Gl.) ← *cotrenci* + *trifoi* DA; **cotring** s.m. (Trans.) „ciorchine (de struguri) fără boabe” 1906 (Viciu, Gl.) ← *cotreang* Loșonți, SSE, 52 (DA: cf. *cotreang*); **încotora** vb. refl. „a se înțepa într-un cotor; a-i crește cotoare, crengi; (despre cărligele vitei) a se lega; a trăi în concubinaj; (prin confuzie cu *închiotora*) a se încinge cu cureaua” 1937 (DA); **încotoreală** s.f. „săpare și curățare la rădăcina butucului de vie” 1937 (DA) ← *cotoreală* sau ← *încotori* cu sensul neatestat „a cotori”; **încotori** vb. „a (se) înghesui, a (se) îndesa” 1937 (DA).

Cf. **capta, încăpea, începe**.

COTORĂI vb. (Munt.) „a căuta peste tot, rătăcind lucrurile – fouiller” 1913 (Rădulescu-Codin, Î.), var. *cotori*², *cotoroi*².

Magh. *kotor* „a scotoci, a răcăi” Tamás, EW 288 (s.v. *cutrului*) // posibil ← *cotoroaie*² (← *cotor*), cf. *cotrobăi*, sau ← *cotoroi*¹ ← *cotor* DA (discutat atât s.v. *cotori*, cât și independent).

Fam.: **cotorosi**¹ vb. „a scotoci, a cotrobăi” 1895 (Gorun, S. A. 52) < magh. *kotorász* (< *kotor*), de unde **cotorăsi* > *cotorosi*; **cutrului** vb. „a scotoci” (Trans.) 1887–1888 (Bugnariu, N.), var. *cutrului* ← **cutrui* < magh. *kotor* Tamás, EW 288; **cutruzui** vb. (Trans.) „a cotrobăi” 1922 (Șez. XXX, 197), var. *cutuzui*¹ < magh. *kotorász* (< *kotor*; cf. *alcăzui* < magh. *alkusz-ik* Tamás, EW 288), de unde **cotorăzui* > **cotrozui* > *cutruzui*.

Cf. **cotrău, cotrobăi, cotrobol, cotruî**.

COTOROAGE s. pl. tantum (Trans., Ban.) „piftie (făcută mai ales din picioare de porc), răcitur; (fig., fam.) picioare – gelée; (fig.) pieds”, 1825 (var. *cătărigi*, LB), var. (Trans., Mold., Mar.) *catarigi*², *cotorigi*.

Scr. *kotrig* „mădular, articulație”, infl. de *cotor*, de unde forma *cotorigi*. Forma *cotoroage*, infl. de *cotonoage*, fem. pl. al adj. *cotonog* DA // ← *cotonog* SDLR; v. *cătăligă* CDED II 77; ← *cotonoage* „picioare (de porc)”, infl. de *picioroange* P. Boerescu, LR 4/2009, 476 (dar sensul „picior” pentru *cotonoagă* este incert, atestat doar la Polizu, V., cf. DA, s.v. *cotonog*); cf. *cotonoagă* CADE.

COTOROANȚĂ s.f. (peior.) „femeie bătrână și rea; (rar) vrăjitoare – mégère, dagorgne; vieillie sorcière” 1838 (Gorjan, H. IV, 191).

Et. nes., posibil deformare din *cotreanță, cotroanță*² sau derivat peiorativ din **cotoară* „ceartă” (< v.sl. *kotora* „ceartă, luptă”), cf. *cotoarbă* „belea, bucluc, afacere proastă; femeie stricată, cotoroanță” DA, SDLR („cf. *cotroanțe*”) // Cf. și magh. *kotrone* „moț” SDLR; magh. *kotrone* CADE; înrudit cu *cotoc* și *cătușă* CDED II 77; din baza slavă *kot-* „piscă”, cu finala posibil după *cloanță* Skok. Revue des Études Slaves, III, 1923. 66.

COTOROLĂLĂ s.f. (Munt., ironic) „fel de a vorbi al țișanilor – manière de parler des Tsiganes” 1937 (com. G. Dobrescu, în DA).

Et. nes., posibil ← **cotoroi* ← *cotorar* (= *corturar*) „țigan nomad” ° // Posibil din *cotoroi*² „a cotrobăi” DA.

COTOVAIE s.f. (Olt.) „jumătate de dovleac copt în cuptor; coaja uscată a unei jumătăți de dovleac folosită ca recipient pentru păstrarea semințelor – moitié de courge cuite au four; croûte d’une moitié de courge utilisée comme récipient pour garder les semences” 1931 (CADE), var. *cotăvaie*.

Et. nec. // Probabil magh. *kóty* „pepene galben” DA; cf. *cotoraie* „catrafuse” SDLR.

Fam.: **cotovaică** s.f. „coaja uscată a unei jumătăți de dovleac folosită ca recipient pentru păstrarea semințelor” 1911 (var. *coțovaică*, I. Cr. IV, 393).

COTOVEALĂ s.f. (Teleorman) „bătaie; (p. ext.) lemn bun de bătaie – volée, raclée; trique” 1916 (Vissarion, S. A. I, 72).

Et. nes., posibil ← *cotonogeață*, infl. de *loveală* < *lovi* ° // et. nec. DA.

COTOZ s.n. (Buc., Mold., N Trans., NE Olt.) „mâncare făcută din pâine mărunțită, peste care se toarnă lapte acru; (p. ext.) mâncare rău pregătită – plat fait de pain trempé dans du lait aigre; mauvais plat” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 242), var. (N Trans.) *cotos* „noroi – boue”.

Probabil magh. *kotús* „mocirlos, noroios” < *kotú* „mocirlă, mlaștină”, cu finala și accentuarea după adj. în *-os* DA (care citează expresiile *kotus hely* „loc cu pământ gras”, *kotus viz* „apă stătută, rea, murdară”).

Fam.: **cotozeală** s.f. „mămăligă insuficient amestecată, cu multe cocoloașe; amestecătură” 1893 (Șez. II 224) ← *cotozi*; **cotozi** vb. „a amesteca insuficient mămăliga, lăsând cocoloașe prin ea; a (se) mânji, a (se) murdări” 1898 (Șez. V, 73); **cotozit** s.n. (abstr.) 1937 (DA) ← *cotozi*; **cotozui** vb. „a cotozi” 1893 (var. *cutuzui*², Șez. II, 225); **cotozuit** s.n. (abstr.) 1937 (DA) ← *cotozui*.

COTRĂ s.f. „cotet; loc unde se țin închise oile – poulailler; enclos pour les brebis” 1967 (Lexic reg. II).

Der. regresiv din *cotreț* = *cătreț* A. Avram, LR 66, 2017, 1, 7.

Fam.: **coteicră** s.f. (Bih.) „amvon” 1928 (Pașca, Gl.) ← *cotreică* prin metateză, A. Avram, LR 66, 2017, 1, 7; **cotreică** s.f. „cotet, cușcă a porumbeilor” 1940 (ALRM II/I h. 353).

COTRĂU s.m. (N Trans.) „persoană care curăță coșurile și sobele de funingine – ramoneur” 1937 (com. I. Ardeleanu, în DA).

Magh. *kotró* (< *kotor* „a râcăi, a mătura”).

Fam.: **cotrolî** vb. „a curăța burlanele, coșurile, sobele; (p. ext.) a scotoci, a răscoli” 1916 (Lungianu, Cl. 222), cu sensul „scotoci”, infl. de *cutrului*, *cotrobăi*, *cotroci*.

Cf. **cotorăi**, **cotrobol**.

COTRÂMBA vb. refl. (Năs.) „a se răsuci într-o parte și în alta, a se schimonosi, a se strâmba – tourner d’un côté et de l’autre; faire des grimaces” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nes., probabil ← *strâmba* cu *co-* după verbe precum *cocârla* „a (se) strâmba, a (se) încovoia”, *cocârja*, *covoia* (= *încovoia*) ° // Contaminare între *cotumbă* și *strâmba* DA.

COTREANȚĂ s.f. (Mold., Buc.; mai ales la pl.) „obiect (de îmbrăcăminte) vechi și uzat; (fig.) om moale; femeie desfrântă – haillon, loque; homme mou; femme débauchée”, 1885 (H. XI 324), var. *cotramță*, *cotroanță*².

Et. nes., probabil ← *treanță* (← *zdreanță*) TDRG („v. *treanță*”), CDER 7645, prin falsă analiză din sintagma *c-o treanță* ° sau ← *cot(or)* + *treanță* sau (*zdr*)*reanță* P. Boerescu, LR 58, 2009, 476 // Magh. *kotroncz* DA, DEX (contestat de Tamás, EW 9, pe baza faptului că acest cuvânt magh. este limitat la Trans.); deformare a lui *catrință* M. Avram, SMFC VI, 9, Avram, PE 38; cf. *cotrință* CADE; cf. ucr. *katran* „zdrenje” SDLR.

Fam.: **contromonturi** s.n. pl. tantum (Năs.) „complicații, treburi încâlcite” 1936 (com. Corbu, în DA) ← *cotrențe* + *ostromenturi* (= *instrumente*) ° (DA: cf. *cotromențe*); **cotrențos** adj. (reg.) „zdrențaros” 1883 (Marian, Orn. I 397), var. *cotrințos*; **cotrințar** s.m. „individ zdrențaros” 1927 (Șez. XXIII 43); **cotromențe** s.f. pl. tantum (Hațeg) „lucruri aflate în dezordine, catrafuse” 1929 (Rev. crit. III 120) ← *cotrențe* (Avram, PE 39: posibil), contaminat cu *contromonturi* ° (DA: cf. *contromonturi*) // ← *cotrobăi* CDER 2502.

Cf. **cotârză**, **cotoroanță**.

COTROANȚĂ¹ s.f. (min., Mold.) „piatră lucioasă, de culoare neagră – sorte de caillou (noir et luisant)” 1885 (H. II, 176, III, 129, X, 505), var. *cotrioniță*.

Et. nec.

COTROASE s. pl. tantum (Mold.) „duhuri necurate; isprăvi, pozne – mauvais esprits; farces” 1925 (Com. Sat. III, 79).

Et. nec.

COTROAȘE s. pl. tantum (Argeș) „haine vechi, boarfe – haillons” 1939 (SDLR).

Et. nes., posibil ← *cotroaște* (SDLR: var. a lui *cotroaște*, *cotrențe*, *hodroaște*).

COTROBĂI vb. „a căuta peste tot, rătăcind lucrurile – fouiller” 1850 (Alecsandri, Oper. 373), var. (Trans.) *codrobări*, *cotroboi*.

Et. nes., probabil contaminare între *cotorăi* sau *cutruzui* „a cotrobăi” și *cociobăi*, *coțobăi* „a cotrobăi” ° sau ← *cotrov* „ascunzătoare” DA, de la o expresie precum „a căuta prin cotroave / cotroabe”, cf. și formele *cotroabă*, *cotrob* atestate cu sensul „cotet (de găini, de câine)”, considerate ca etimon direct de Loșonți, SSE 55, toate variante ale lui *cotrog* // Magh. *kótorog*, *kódorog*, *kóborog* „a rătăci, a umbla de colo-colo”, *kotoráz* „a scotoci” CDED II, 494; cf. magh. *kótorog*, *kódorog*, *kóborog* și rom. *cotropi*, *coteli* SDLR; probabil lat. *conturbāre* „a rătăși, a deranja” TDRG; creație expresivă CDER 2502; cf. *cotoarhă* „belea” ȘDU: et. nec. DEX.

Var. *codrobări* ← *cotrobăi*, cu propagarea lui *-r-*.

Fam.: **cotrobăială** s.f. „căutare minuțioasă, scotocire” 1896 (Zamfirescu, O. III, 643); **cotrobăit** s.n. (abstr.) 1937 (DA); **cotrobăitor** adj. „care caută cu de-amănuntul, rătăcind lucrurile” 1919 (Vinea, O. IV, 317).

Cf. **cotorăi**, **cociobăi**, **coțobăi**, **cotrobol**.

COTROBOL s.sg. (Mold.) „gunoi rezultat în urma tăierii multor lemne; funingine și cenușă rezultate după curățarea sobei – détritus de bois, de cendres” 1912 (I. Cr. V, 183).

Probabil ← **cotroboli* ← *cotroli* „a curăța coșurile și sobele de funingine”, contaminat cu *cotrobăi* ° (DA: cf. *cotrobăi*) // ← *cotor* CDER, 2499.

Cf. *cotrău*, *cotorăi*, *cotrobăi*.

COTROG s.n. (Ban., Trans.) „culcuș, adăpost – gîte, abri” 1887 (var. Bih. *cotrov* „gaură pe malul unei ape, unde se adăpostesc peștii și racii – trou dans le bord d’une rivière, où s’abritent les poissons et les écrevisses”, Pompiliu, Bih. 242), var. (Trans.) *cotroabă* s.f., (Trans., Buc.) *cotrob* „loc unde se adăpostește câinele”, *cotroc*.

Et. nes., ← *cortog* ← *cârtog* „culcuș, ascunzătoare” Loșonți, SSE 53 sau ← *cotlon* + *bârlog* DA // Forma de bază *cotroc* ← *astruca* SDLR; ← *cotroci*, der. regresiv CDER 2503; et. nec. DEX.

Var. *cotrov* ← *cotrog* Loșonți, SSE 53 // Cf. *coșcov*, *cotlon* DA.

Fam.: **cotroci** vb. „a scotoci, a cotrobăi; a adăposti, a înveli, a îmbrăca” 1871 (LM), var. (Olt., Munt.) *cotârci*² „a înveli; a lovi tare, a bate”, *cotroși*¹ ← *cotroc* (= *cotrog*) SDLR, Loșonți, SSE 56, Avram, PE 35, cu sensul „a scotoci”, după *cotrobăi* // cf. magh. *kotor* „a râni, a scormoni”, *kotoráz* „a scotoci” DA; creație expresivă, cf. *cotrobăi*, cu sensul „a adăposti”, posibil prin contaminare cu magh. *katroc*, *ketres* „alcov” CDER 2503.

COTROHALIȚĂ s.f. (Trans.) „vagabond – vagabond” 1918 (Caba, Săl.), var. *cotohaliță* „femeie stricată – putain”, *cotrihaliță* „femeie rea de gură, destrăbălată – femme médisante, débauchée”.

Et. nes., posibil ← *cotoroașă* + *galiță* „pasăre de curte” ° sau de la un verb neatestat însemnând „a rătăci, a vagabonda” < magh. *kótorog* (= *kódorog*) DA // ← *cotrobăi* CDER 2502.

COTROMLETE s.m. (Munt.) „bucată de lemn scurt și gros, bun pentru bătaie – trique” 1901 (Rădulescu-Codin, M. 22).

Et. nes., probabil ← *cotor*, cu partea finală greu de explicat, posibil printr-o formă intermediară **cotorete* Pascu, Sufixe, 36 (care presupune **cotorete* + *păli* „lovi”).

COTROP/ vb. „a invada, a veni în mare cantitate peste ceva, a ocupa prin violență, a pune stăpânire în mod abuziv și brutal pe un teritoriu; a cuprinde din toate părțile, a copleși, a acoperi; (înv.) a împovăra; (refl.; rar) a se prăbuși, a se năruși – envahir; entourer de toutes parts, couvrir; alourdir; s’écrouler” 1582 (var. *cutrupi*, PO 193, 204, 227), var. *cutropi*, *cotrupi*.

Probabil derivat din lat. târziu *troppus* „număr mare”, atestat în Lex Alamannorum (aplicat animalelor: *in troppo de iumentis*), cu sensul de număr mare păstrat în fr. *trop*, occ. *trop* „prea (mult)”, și cu sensul „turmă” păstrat în derivate în fr. *troupeau*, *troupe* (ulterior și „mulțime de oameni, trupă”), occ. *trope* (cf. REW 8938), probabil împrumut din germanicul *thorp*, atestat în limbile germanice mai ales cu sensul „sat” (v. engl. *thorp*, v. nord. *þorp*, v. germ. de sus *thorp*, germ. *Dorf*, got. *þaurp*), sensul „mulțime de oameni” găsimu-se doar în v. nord. *þorp* (TLF). De la *troppus* s-a putut forma un verb **controppire* „a veni în număr mare peste ceva” (°) sau verbul s-a putut forma în română de la o locuțiune **cu trop* „cu duimul, în număr mare”, cf. *covârși* ← *cu vârh* (= *vârf*) S. Pușcariu, DR 8, 1934–1935, 292, DA, TDRG^{2,3} (explicația din *con-* + *troppus* a fost prima oară propusă de LM, Glossariu, 203, care însă consideră că *troppus* ar fi dat și rom.

trup „corp” și ar proveni din lat. *turba* „mulțime”) // Gr. *κατοροφοῦν* „a pune acoperișul, a acoperi” (< *κατα-* + *ὄροφος* < *ὄροφος* „a acoperiș”) > **căt(o)ropi* „a acoperi”, cf. derivatul *cutrupiș* „acoperiș” C. Diclescu, DR 4, 1924–1926, 472; lat. **contorpîre* = *contorpêre*, *contorpescere* „a amorti, a înțepeni”, de unde ar fi apărut un sens tranzitiv „a imobiliza” TDRG¹, CDDE 469, CADE; el. de substrat, din radicalul i.-e. **trep-/trop-*, a călca în picioare, a umbla cu pași mărunți” sau **treup-* < **ter-* „a freca, a sparge” Russu, Etnogeneza, 297–298; formație expresivă, ca și (*in*)*coțopi*, *cotrobăi*, *copleși*, *cofleși*, *comânji* CDER 2505; v.sl. *otrobiti* „a smulge”, *otrēbiti*, *trēbiti* „a curăța” CDED II, 88; cf. *cotroci* și *cotroboi* (= *cotrobăi*) SDLR; ← *cuprinde* + *tropăi* ȘDU; et. nec. DEX.

Fam.: **acutrupi** vb. (Ban., Olt.) „a acoperi” 1862 (Pontbriant, D.); **atocotropitor** adj. „care cotropește tot” 1941 (Agârbiceanu, O. V, 114) ← *atot-* + *cotropitor*; **cotropitor**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană, putere, stat) care cotropește, invadator; copleșitor” 1861 (Ghica, Art. 285); **cutrupiș** s.n. (Hațeg, Timoc) „acoperiș al casei” 1915 (Densusianu, Ț. H. 325); **descutropi** vb. (Ban.) „a elibera; a (se) dezveli, a (se) descoperi” 1839 (Arh. Olt. XI); **încotropi** vb. (inv.) „a cotropi” 1776 (Act. jud.); **încotropitor**, **-toare** (inv.) adj., s.m., s.f. „cotropitor” 1862 (Pontbriant, D.) ← *încotropi*.

COTROȚEI s.m.pl. (Buc.) „tăiței foarte înguști – nouilles” 1913 (com. A. Tomiac, în DA).

Probabil ← *cotroaște* (= *cotrențe*) + *tăiței* ° // Et. nec. DA.

COTROVĂI vb. (Trans.) „a porni cu greu, a ieși cu greu – avoir du mal à partir, à sortir” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nes., posibil magh. *kotród(ni)* „a-și lua tălpășița” DA, infl. semantic de *șovăi* (°).

COTRUI vb. refl. (N Trans., Mar.) „a se deteriora, a se strica – s’abîmer” 1937 (part. *cotruit*, com. I. Ardeleanu, în DA), var. *cutrui*².

Magh. *kotor* „a răcăi, a scurma” DA (care cunoaște doar forma de participiu; verbul apare însă în DRAM).

Cf. **cotorăi**.

COTRUȚĂ¹ s.f. (Mold., Buc., Trans.) „vatră mică; parte sau colț din vatră; loc gol între cuptor și perete – petit foyer, cendrier, rebord extérier (du poêle)” 1868 (C. Stamati, F. 304), var. *cotruț* s.n.

Et. nes., probabil ← *cotrună*, *cotroană* (← *cotlon*), cu substit. finalei ° // Același cu *cotruță*², raportat la magh. *katrócz*, *katroc*, *ketrec* și la etimoanele slave ale acestor cuvinte CDED II 77, CADE, CDER 2506; magh. *katroc* DEX (care este de fapt etimonul lui *cotruță*²); origine comună cu magh. *katroc*, *ketrec* „alcov”, cf. *cotroc* și *cotlon* SDLR; probabil derivat cu suf. *-uță* din bg. *kotor* „gaură; închisoare, grajd”, cf. și magh. *kotor* „gropiță” DA.

Fam.: **cotrucer** s.m. „individ leneș, care stă mereu pe lângă vatră” 1924 (Șez. XX, 76); **cotruțar** s.m. „cotrucer” 1924 (Șez. XX, 76).

COTRUȚĂ² s.f. (Trans.) „coteț mic; locuință sezonieră la câmp sau la stână; casă murdară; locul de unde cade fânul din podul grajdului – poulailler, toit à animaux; cabane, attirail; mesure; abat-foin” 1879 (CDED II, 77).

Magh. *katrócz*, *katruc* (= *ketrec*) < slovac *kotrec* < germ. austriac *Kotter* „cușcă (pentru nebuni, pentru câini), închisoare” (EWU).

Cf. **cătreț**.

COTUMBĂ (Mold., Trans.) s.f. „lemn strâmb folosit drept pirostrie sau pentru a transporta plugul; nuia trecută prin foc și răsucită cu care se leagă cele două lemne care alcătuiesc pirostria – bois qui sert de crémaillère, traînoir; tige servant à attacher les deux morceaux de bois qui forment la crémaillère” 1912 (I. Cr. V), var. *cotulbă*, *coturbă* „mănunchi de lemne strâmbe; femeie de moravuri ușoare – faisceau de bois tordus; femme débauchée”.

Et. nes., posibil refăcut din **cotrâmbă* < *cotrâmba*^o (DA: cf. *cutubă*, *cotrâmba*).

COTURN s.m. „încălțăminte cu talpă groasă de lemn, pe care o purtau în Antichitate actorii de tragedie ca să pară mai înalți – cothurne” 1819 (Nicolau, P. N. I, 93).

Lat. neol. *cothurnus* (< gr. *κόθουρος*), fr. *cothurne*.

Cf. **condur**¹.

COTȚ interj. care imită scârțâitul cizmei, când o încalță cineva – interjection imitant le craquement des bottes 1908 (Pamfile, Cim.).

Onomatopee.

COTĂ s.f. (în descântece) „privată, budă – lieux d’aisances” 1900 (Mat. folk. I, 685).

Bg. *koc* „cocină” (< *kotec* „coteț”).

Cf. **coteț**, **cotar**¹.

COTĂI vb. „a da din coadă; (în special despre animale) a se împerechea – remuer la queue; s’accoupler” 1857 (Polizu, V.), var. *coțoi*², *cuțui*.

Probabil ← *cățeli* (← *cățel*¹) + *cotoi*³ ° (DA: cf. *cățeli*; în familia lui *cotoc*, *cotoi* CDED II, 77) // creație expresivă care evocă o mișcare ritmică, cf. *bățâi*, *hățâi*, *moțâi* CDER 2483; cu sensul „a da din coadă”, cuvânt diferit, cf. ucr. *kocofist* „codobatură” (*fist* = coadă), *coțofană* DA.

Fam.: **coțâială** s.f. (abstr.) 1857 (Polizu, V.).

Cf. **cățel**¹, **cotoi**¹, **cățușă**, **coscă**, **coșcodan**, **coțârlă**.

COTCĂ s.f. „zar; carou; ghem, cocoloș; (p. ext.) joc de cărți; (fig.) șmecherie, înșelătorie – dé; carreau; pelote, peloton; jeu de cartes; escroquerie” c. 1650 (Anon. Car.).

Magh. *kocka* (probabil < ceh. *koška*, dim. lui *kost* „os”), în Ban. și scr. *kocka*.

Fam.: **coțcar** s.m. (Mold.) „pungaș, șarlatan” 1844 (Negruzzi, O. I, 61); **coțcaș**¹ s.m. „jucător de cărți, cartofor” 1885 (H. XVIII, 151) ← *coțcă* sau magh. *kockás*; **coțcaș**² adj. (despre țesături) „cadrlat, în cuburi, în pătrățele” 1905 (Stan, M.) < magh. *kockás*; **coțcat** adj. (despre țesături) „cadrlat, în cuburi, în pătrățele” 1905 (Stan, M. 151); **coțcări** vb. (înv.) „a juca zaruri; a escroca, a înșela pe cineva” 1691–1697 (supin *coțcărit*, T. Corbea, D. s.v. *alveolus. fritillus*); **coțcărie** s.f. „pungășie, șarlatanie; (înv.) joc de noroc” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *astragalismus*) ← *coțcar*.

Cf. **costeliv**, **costrăș**, **costrei**.

COȚIENT s.n. (mat.) „număr natural rezultat dintr-o împărțire, cât² – quotient” 1777 (var. *cvoțient*, DAS 66), var. *cuoțient*.

Germ. *Quotient*, lat. neol. *quotiens*, *-ntis*, termen savant provenit din adv. *quoties* „de câte ori” < *quot* „cât”.

Cf. *cotă*, *cotidian*.

COȚOB adj. (Mold., Valea Jiului) „palavragiu, nesupus, recalitrant – bavard, récalitrant” 1902 (TDRG¹).

Et. nes., posibil ← *coțobăni*, der. regresiv, sau ← *coțobeică* (cuvânt atestat în Șăineanu, S., fără indicarea sensului) ← *coțoveică* „femeie guralivă” ← *cațaveică*¹ ° // ← *coțai* CDER 2483; et. nec. DA.

COȚOBĂI vb. (Buc.) „a cotrobăi – fouiller” 1928 (Herzog – Gherasim, M. IV 243).

Probabil ← *cociobăi* CDER 2483 (care totuși include cuvântul în familia lui *coțai*, în mod nejustificat) sau legat de ucr. *kocjuba* „vătrai” (de altfel și pentru *cociobăi* se presupune derivarea de la un cuvânt însemnând „vătrai”: *cociorbă* „vătrai”) // Cf. *coțobăni* DA; ← *coțubă* „cușcă de câine” Loșonți, SSE 56.

COȚOBĂNI vb. refl. (Mold., Munt., Olt.) „a se cocoța; a se îndârji, a se strădui; a înfrunta, a se răoi – se hisser; s’obstiner, s’efforcer; faire le fier, monter sur ses grands chevaux” 1893 (Șez. II, 224), var. (Olt., Munt.) *coțopăni*, (Vâlcea) *coțopeni*, *cuțupeni* „a se strădui, a face un efort mare – s’efforcer”.

Probabil ucr. *kocubytycja* „a se îndărătnici, a se îndârji” ° (SDLR: v.sl. *kobacati*, ucr. dial. *kacabatysja* „a face tumbă”, scr. *kobacati se* „a tropăi”), cu sensurile „a se cocoța” și „a se răoi” infl. de *a se coțofăni/coțofeni* ° // ← *coțob* TDRG; cf. *coțobără*, *coțobăi* DA; ← *coțai* CDER 2483.

COȚOBĂRĂ s.f. (Trans.) „veveriță – écureuil” 1906 (Viciu, Gl.).

Ucr. *kocobyрка* „veveriță” DA (cf. ucr. *kocobyрка*) // ← *coțai* CDER 2483.

Fam.: **coțoligă** s.f. (Sibiu) „veveriță” 1885 (H. XVII, 334) ← **coțobircă* (< ucr. *kocobyрка*), de unde s-a putut ajunge la formele **coțobilcă*, **coțobică* (cu metateză), **coțolică* (cu simplificarea grupului consonantic) ° (DA: cf. *coțobără* și *cățăra*).

COȚOBREA s.f. (N Trans.) „porumbă (fructul arbustului *Prunus spinosa*) – prunelle” 1906 (Viciu, Gl.).

Ucr. *kocjurba* „*Prunus padus*”.

Fam.: **coțobrel** s.m. „porumbar (*Prunus spinosa*)” 1879–1883 (Brandza, Fl. 540), cu alternanța regulată fem. *-ea*, pl. *-ele* / masc. *-el*.

COȚOFANĂ s.f. „pasăre din familia corvidelor, de mărime mijlocie, cu coada lungă, cu penele de pe spate negre și cele de pe piept și de pe partea inferioară a aripilor albe (Pica pica); femeie rea; bucată de lemn care susține căpriorii; capetele arcuite ale bucăților de lemn care fixează inima carului – pie, agace; traverse qui soutient les chevrons; tête des fourches d’armon” 1506 (antrop. *Coțofan*, DERS 56).

Probabil împrumut m.gr., cf. ngr. *κοτσιφίνα* „mierlă” < *κότσιφος* „bărbătușul mierlei” (= *κόσσυφος*, cuvânt moștenit din v.gr.) CDED II, 652, SDLR („rudă cu ngr.

κότσυφας”) // Posibil înrudit cu ucr. *kocofist* „codobatură” (< *koco-* + *fist* „coadă” < v.sl. *chvostŭ*) DA; cf. ucr. *kucohvostyp* (sic!) DEX (probabil se are în vedere cuvântul ucr. *kucohvostyj* „cu coada scurtă sau retezată”, care însă este nepotrivit din punct de vedere semantic); ← *coțofeni* „a se împăuna” ← *coțai* CDER 2483.

Fam.: **coțofăni** vb. refl. „a-și da aere, a se rățoi, a se cocoța unde nu merită, a face mofturi” 1883 (Marian, Orn. II 61), var. *coțofeni*; **coțofănos** adj. „guraliv” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea); **coțofeică** s.f. „coțofană” c.1650 (Anon. Car.), cu substit. sufixului; **coțofenoi** s.m. 1900 (Mat. folk. 1579).

COTOFLIC s.n. (Suceava) „coadă de porc – queue du porc” 1885 (H. XII 386), var. *coțofling*.

Et. nes., posibil creație glumeată de la baza *coțai* (CDER 2483: ← *coțai*) cu finala după cuvinte ca *flintic* „om mic de statură”, *țiflic* „moț” ° // cf. *coțofană* DA.

COTOI¹ s.m. (peior., Trans., Mold.) „om mic de statură; țânc -- homme de petite taille; gosse” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., probabil ← *puțoi* prin refacere eufemistică sau printr-o contaminare (DA: cf. *puțoi*) // ← *coțai* CDER 2483.

COTOVEI s.m. (Mold.) „cățeluș -- petit chien” 1916 (Pascu, S. 313).

Et. nes., posibil ← *cuțu* „cățel” Pascu, Sufixele 313, DA (cf. *cuțu*), cu finala după *Grivei, cotei* ° // Cf. și rus. *kotofej* „cotoi” DA; ← *coțai* CDER 2483.

COTUBĂ s.f. (Buc.) „cușcă de câine – niche de chien” 1913 (com. A. Tomiac, în DA).

Et. nes., probabil ucr. *kozub* „coș din coajă de tei sau din nuiele”, infl. de *cociubă* (= *cocioabă*) DA (cf. *cocioabă* și ucr. *kozub*).

COTUȘ adj. (Munt.) „insinuant, viclean, neastâmpărat – insinuant, rusé, turbulent” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea).

Probabil ← *coțcar, coțcaș*, infl. de *cotușă* (= *cătușă*) „piscică” ° // ← *coțai* CDER 2483; et. nec. DA.

Fam.: **coțulă** (Mold.) s.f. „femeie provocatoare” 1913 (I. Cr. VI) ← *coțușcă, coțușă* cu substit. sufixului; **coțușcă** s.f. „tânără de moravuri ușoare” 1915 (Șez. XIV).

COULOMB (pronunțat *culomb*) s.m. „unitate de măsură pentru sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate care traversează într-o secundă secțiunea unui conductor străbătut de curent electric constant de un amper – coulomb” 1915 (V. rom. XXXIV).

Fr. *coulomb*, nume dat în cinstea fizicianului francez Charles-Augustin de Coulomb.

Fam.: **coulombmetru** s.n. „voltmetru pentru măsurarea cantității de electricitate care trece printr-un circuit electric de curent continuu” 1951 (LTR¹ III) < fr. *coulombmètre* (DEX); **microcoulomb** s.m. „unitate de măsură pentru capacitatea electrică, egală cu o milionime de coulomb” 1915 (V. rom. XXXIV) < fr. *microcoulombe*.

COUNTRY [ˈkʌntri] adj. „gen muzical din folclorul american – country” 1982 (RL 20 febr., p. 6, în DCR³).

Engl. *country*, propriu-zis „țară” < v.fr. *cuntrée* < lat. pop. **contrāta* (*regio, terra*) „ținut aflat dincolo de un hotar” < *contrā* „contra, în fața”.

Cf. *către, contra*¹.

COVACE s.f.pl. (hapax Rădulescu-Codin, M.) „mâncăruri rafinate – plats recherchés” 1901.

Probabil ← *pogace* ° // Et. nec. DA.

COVACI s.m. (Trans., Mar., Ban., mai rar Munt.) „fierar – forgeron” c.1700 (Lex. Mars.), var. *căoaci*, *căuaci*, *coaci* (2 sil.).

Scr. *kovač* sau v.sl. **kovačī* (cf. slavon, scr., bg., rus dial. *kovač*) < *kovati* „a bate fierul”, posibil și prin intermediul magh. *kovács*. Pentru o origine mai recentă (scr., magh.) pledează răspândirea cuvântului în partea de vest a țării (Gămulescu, ES 121) și păstrarea sinonimului moștenit *făurar*.

Fam.: **covac** s.m. (Muscel) „un pește mic de pârâu” 1916 (Antipa, P.), sg. refăcut de la *covaci*, pl. lui *covaci* < scr. *kovač* „peștele Zeus faber” (sens special al lui *kovač* „fierar”); **covăcerie** s.f. „meseria covaciului; atelierul covaciului, fierărie” 1847 (Heliade-Rădulescu, „Vocabular de vorbe streine în limba română”, în O. II, 349); **covăcesc** adj. „de covaci, de fierar” 1908 (Bud., P. P.); **covăci** vb. „a prelucra fierul prin forjare cu ciocanul” 1857 (Polizu, V.); **covăcie** s.f. „meseria covaciului; atelierul covaciului, fierărie” 1895 (Liuba – lana, M.); **covăcioaică** s.f. „făurăreasă, soția covaciului” 1857 (Polizu, V.); **covăcît** s.n. (abstr.) 1885 (var. *căocit*, H. XVII 235) ← *covăci*; **covăciță** s.f. „făurăreasă, soția covaciului” 1928 (Pașca, Gl.).

Cf. **covali**, **cușniță**¹, **încovoia**, **nicovală**, **potcoavă**.

COVALI s.m. (Buc., Mold.) „fierar – forgeron” 1903 (Niculiță-Voronca, D. 130).

Ucr. *koval* < *kovati* „a bate fierul”.

Fam.: **covar** s.m. (Mold.) „faur – forgeron” 1924 (Șez. XX, 15) ← *covali*, prin acomodare la derivatele în -ar DA; **covăli** vb. „a făuri” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV 243); **covălie** s.f. „fierărie” 1903 (Niculiță-Voronca, D. 130); **covăreasă** s.f. „făurăreasă” 1900 (Mat. folk. 1317) ← *covar*; **covăresc** adj. „de fierar” 1900 (Mat. folk. 1317) ← *covar*.

Cf. **covaci**, **cușniță**¹, **încovoia**, **nicovală**, **potcoavă**.

COVATĂ s.f. „albie sau copaie mare, făcută dintr-un trunchi de copac, folosită de obicei pentru frământarea aluatului; ladă din scânduri în care curge făina la moară; un fel de luntre; butuc găurit în care se pun dimiile la piuă; cele două bârne scobite pe care alunecă carul joagărului – auge, jatte; huche, pétrin, maie; barque; glissière de la scierie mécanique” 1632 (Eustratie, Prav.).

Tc. (inv., dial.) *kovata* = *kavata* < m.gr. *γαβάθα* „strachină, castron” < lat. *gabata*.

Fam.: **covătar** s.m. „meșter care face coveți” sec. XVIII (apud Suciu, IT II); **covătat** adj. „adâncit în formă de covată” 1927–1928 (DR 5, 182); **covătărie** s.f. „meșteșugul de a face coveți” 1884 (H. XI, 506) ← *covătar* sau *covată*; **covătos** adj. „covătat, covățit” 1927–1928 (DR 5, 182); **covătea** s.f. (dim.) 1885 (H. III, 330), var. *covețea*; **covăți** vb. „a scobi în formă de covată, a da unui lucru forma unei coveți” 1806 (Șincai, Economia 20); **covățică** s.f. (dim.) 1885 (H. III, 330), var. *covățecă*, *covețică*; **covățitură** s.f. „depresiune mică, vâlcea în formă de covată” 1930 (Porucic, T. E. 31, 195) ← *covăți*; **încovățit** adj. „adâncit, săpat în forma unei coveți” 1892 (Marian, Î. 237).

COVĂSI vb. „a acri laptele dulce cu o cantitate mică de smântână; a pregăti (la foc) un decoct (acru) prin amestecul unui praf cu o zeamă – faire cailler et aigrir (le lait); faire une décoction” 1560 (Cod. Bratul, 390).

V.sl. **kvasiti* „a fermenta, a înăcri”, cf. slavon *kvasiti*, bg. *kvasjă*, scr. *kvasiti*, ucr. *kvasyty* „a înăcri” etc. < *kvasū* „aluat, drojdie” (cu anaptixă pentru ușurarea pronunțării, ca și în *hamei* < *chmelj*, *gunoi* < *gnoj*, *nărav* < *nravū* Densusianu, HLR I, 275; aceeași anaptixă în magh. *kovász* „aluat”, *kovászol* „a pregăti cu aluat”).

Fam.: **covas** s.n. (înv. Trans.) „ferment, covăseală” 1780–1801 (Micu, D.) < magh. *kovász* (< slav *kvasū*); **covașă** s.f. (Mold., Munt.) „un fel de băutură cu gust acrișor, preparată din mălai, cu apă rece, dospită și apoi fiartă, sau din făină de mei fermentat; un fel de zeamă sau lapte acrit care se mănâncă rece cu mămăligă prăjită sau cu mălai dulce; (Munt.) lapte covăsit; (fig.) poreclă dată unui om debil, palid” 1877 (LM, Glossariu), var. *covarsă*, *covarșă*, *covaș* s.n. < ucr. *kvaša*; **covăseală** s.f. „acțiunea de a covăsi; lapte covăsit (întrebuințat și ca agent de fermentare); (înv.) aluat, plămadă; (pl. *covăsele*) resturi de tărâțe rămase din borș, drojzii de tărâțe întrebuințate pentru a spăla culoarea roșie de pe ouăle de Paște; motiv de dușmănie, de intrigă” 1560 (Cod. Bratul, 390); **covăseț** s.n. „ferment, drojdie, plămădeală” 1646 (ms. rom. 85 BAR, 228^r apud Mihăescu, CEL 129) ← *covăsi*, după modelul derivatului corespunzător din originalele slave, cf. bg. *kvasec* „maia pentru pâine” Mihăescu, CEL 129; **covăsit** s.n. „un fel de lapte acru de oaie (mai rar, de vacă)” 1936 (com. A. Coca, în DA); **cvas** s.n. „băutură răcoritoare, cu gust acrișor, preparată prin fermentare din fructe sau din apă, pâine și malț” 1838 (Albineț, M.) < rus *kvas*.

Cf. **covășiță**.

COVĂSNEAN adj., s.m. „originar sau locuitor din Covasna – originaire ou habitant de Covasna” 1964 (Vuia, Păst. 137).

Top. *Covasna*.

Fam.: **covășneancă** s.f. „femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Covasna” 1988 (DEX–S).

COVĂȘIȚĂ (Mold.) „o specie de plantă ierboasă. poate măcrișul – nom de plante. peut-être l’oseille” 1885 (H. III 306).

Probabil ← *covașă*, dat fiind gustul acru al măcrișului, cf. ucr. *kvasec* ‘ „măcriș” < *kvas* DA.

Cf. **covăsi**.

COVĂRȘI vb. „a întrece (cu mult), a depăși; a valora mai mult, a excela; a trece dincolo de o limită, (despre apă) a deborda, a inunda; a copleși; a învinge – surpasser, dépasser; exceller; déborder, inonder; couvrir, engloutir; vaincre” 1620 (Moxa, C. 85^v), var. *covârși*, (rar) *covârșă*, *covârșoi*.

Probabil v.sl. **povrūšiti* < *vrūšiti* < *vrūchū* „vârf”, cf. scr. *povrūšiti* „a-i face vârf, a ridica până în vârf, a acoperi, a cuceri, a învinge, a isprăvi”, ucr. *poveršyty* „a termina, a întrece, a depăși”, rus. *poveršit* ‘ „a termina (punând vârful)”, cu silaba inițială sub infl. lui *copleși* (°) sau cu evoluția *po-* > *co-* întâlnită și în alte cazuri (*cohrib*, *colomidă*, *comânji*, *covârni*, *cosomor*, *cotângi*, *scofală*) Graur, ER 24–25, CDER 2511, Avram, PE 34, 36. Pentru sens, este de presupus un punct de plecare „a trece peste un vârf, o limită”. Raportarea la familia sl. *vrūchū* a fost făcută de CDED II, 448–449, și la verbul *vrūšiti*, de CADE. Mai puțin probabil, v.sl. **kovrūšiti* < *kū-*, *ko-* „spre” + *vrūšiti* < *vrūchū* SDLR, Mihăilă, CELR 144 (însă acest verb nu este confirmat de limbile slave moderne, iar prefixul *ko-* este rar – absent din Vaillant, Gram., doar 9 exemple de verbe și 3 formații

nominale în ESSJ // Derivat din expresia *cu vârș* (azi „cu vârș și îndesat”) S. Pușcariu, DR 6, 1929–1930, 313–314, DA (problematic deoarece alternața *ch/ș* este întâlnită pe teren slav, nu în derivate pur românești); slav **kvršiti*, comparat cu scr. *stršiti* „a ieși în afară, a se reliefa”, cu *kv-* explicat prin influența lui *kvrġa* „nod, excrescență” Skok, Revue des Études Slaves, III, 1923, 66; posibil format pe baza lat. *conuersus* „răsturnat” TDRG¹; et. nec. DEX.

Fam.: **covârșit** adj. (înv.) „foarte mare, numeros, valoros; copleșit, afundat (într-un lichid)” 1678–1689 (Danovici, Cronograf, II, 368); **covârșitor** adj. „care covârșește, întrece, domină; proeminent; foarte mare, extraordinar, excelent” 1681 (Dosoței, Molit. 93¹); **necovârșit** adj. (înv.) „care nu poate fi învins, stăpânit, domolit; imens” 1705 (Cantemir, I. I., 268) ← part. *covârșit*; **preacovârși** vb. (înv.) „a covârși, a copleși” 1589 (Coresi, Psaltire, în Ps. sl.-rom., Psalmul 37, 5), var. *precovârși* ← *prea* + *covârși*, după slavon *prévūziti*.

Cf. **vârș**, **săvârși**, **sfârși**.

COVELINĂ s.f. „sulfură naturală de cupru, metalică, moale, de culoare albastră-violet, frecventă în zonele de alterare a zăcămintelor cuprifere – covelline” 1949 (LTR¹).

Fr. *covelline* < engl. *covelline* < [*Nicola*] *Covelli*, numele descoperitorului acestui mineral.

COVENANT s.n. „ligă formată de scoțieni în secolul XVI în scopul menținerii Bisericii Prezbiteriene – covenant” 1900 (Enc. rom. II).

Engl. *covenant* „convenție, acord” < v.fr. *covenant* < *covenir* „a fi de acord, a conveni; a se întâlni” < lat. *conuenire*.

Cf. **conveni**, **convent**, **cuvânt**, **cueni**, **veni**.

COVER ['kʌvə(r)] s.n. „piesă cântată de alt interpret decât cel original – cover” 2003 (Adevărul, 28 iun., p. 4, în DCR³).

Engl. *cover*, propriu-zis „copertă” < *cover* „a acoperi” < v.fr. *covrir* (= *couvrir*) < lat. *cooperire* < *co(n)-* + *operire* „a acoperi, a închide”.

Fam.: **covercot** s.n. (înv.) „stofă fină de lână, cu țesătura deasă, folosită la confecționarea pardesiilor, taioarelor” 1949 (LTR¹) < engl. *covert coat*, propriu-zis „haină care acoperă, care protejează”; pentru dispariția lui *-t-*, cf. fr. *cover-coat*; **cover-girl** ['kʌvə(r) gə:(r)] s.f. „fată care apare pe copertile revistelor” 1978 (Flacăra, 22 iun., p. 23, în DCR³).

Cf. **acoperi**, **copertă**, **covergă**, **covertă**¹, **coviltir**, **cuvertă**^{1,2}, **cuvetură**, **descoperi**.

COVERGĂ s.f. (Mold., Munt., Olt., Ban.) „nuia încovoiată, cu diferite întrebuințări (pentru a forma coviltirul, ca adăpost, ca unealtă de tors); șopron de frunze, umbrar, colibă, bordei – baguette recourbée, à différents emplois (cerceau sur lequel on tend la bâche, hutte, instrument à filer); hutte de feuillage” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *atlegiae*), var. *covercă*, *covircă*.

Bg. *koverka* „coviltir” (< ngr. *κουβέρτα* „acoperitoare, învelitoare” < ven. *coverta*, substantivare a part. fem. al vb. *covrire* < lat. *cooperire* < *co(n)-* + *operire* „a acoperi, a închide”), *kúverki* „nuiele pe care se întinde pânza coviltirului”.

Fam.: **coverguță** s.f. (dim.) 1838 (var. *covercuță*, Gorjan, H. IV).

Cf. **acoperi**, **copertă**, **cover**, **covertă**¹, **coviltir**, **cuvertă**^{1,2}, **cuvetură**, **descoperi**.

COVERTĂ¹ s.f. „puntea corabiei, puntea vasului plutitor – pont (d’un navire)” 1835 (Drăghici, R.), var. *cuvertă*³.

Tc. *koverta* (M. Sala, SCL 12, 1961, 612), ngr. *κουβέρτα* (CADE, DA, SDLR) < ven. *coverta*, substantivare a part. fem. al vb. *coverire* < lat. *cooperire* < *co(n)-* + *operire* „a acoperi, a închide” // și it. *coverta* SDLR; it. *coverta* DEX.

Cf. **acoperi**, **copertă**, **cover**, **covergă**, **coviltir**, **cuvertă**^{1,2}, **cuvetură**, **descoperi**.

COVILTIR s.n. „acoperiș la căruță făcut dintr-un schelet de nuiele curbate peste care se întind rogojini sau pânză groasă; acoperitoare (de pânză sau de șindrilă) care ferește de ploaie și ține umbră – capote (d’une voiture); couverture (d’un bâtiment)” 1715 (var. *covăltir*, Diichiti, Cron. exp. 14; ca antrop., posibil *Covăltiriu* 1525 DERS), var. *covăltir*, *coveltir*, *covultir*.

Probabil ngr. *κουβερτήρι* (= *κουβερτούρι*, cu substit. sufixului, Kriaras, LMED) „cuvetură” (< fr. *couverture*)^o. Etimonul îndepărtat *couverture* a fost identificat de ȘDU și susținut de DA, SDLR, care însă propun o filieră slavă, fără a reuși să identifice un etimon // Din familia lui *covor*, *covergă* CDER 2513, TDRG².

Fam.: **covăltirit** adj. „cu coviltir” 1913 (Rădulescu-Codin, Î. 301); **covăltiros** adj. (despre cioc) „acvilin” 1867 (Fundescu, L. P. I); **încovăltirit** adj. „cu coviltir” 1913 (Rădulescu-Codin, Î. 301).

Cf. **cuvetură**, **acoperi**, **copertă**, **cover**, **covergă**, **coverta**¹, **cuvertă**^{1,2}, **descoperi**.

COVIȚ (Mold., Buc.) interj. care imită sunetul scos de porci – interjection imitant le grognement du cochon 1864 (Alecsandri, Oper. 765), var. *cuiț*.

Ucr. *kuvik*, *kvik* (onomat.). infl. de *guiț*^o (DA: onomatopee care se regăsește la ucraineni).

Fam.: **covița** vb. „a guița” 1885 (var. *coviți*, H. I 22), var. *cuița*, *cuiți*; **covițat** s.n. (abstr.) 1937 (DA) ← *covița*; **covițai** vb. „a guița” 1885 (H. X 141), var. *coviței*; **covițaială** s.f. (abstr.) 1939 (SDLR) ← *covițai*; **covițait** s.n. (abstr.) 1937 (DA) ← *covițai*; **covițaitură** s.f. (abstr.) 1902 (N. Rev. R. III, 410) ← *covițai*; **covițali** vb. „a guița” 1904 (M. Sadoveanu, Săm. III 182); **viți** vb. „a guița” 1884 (H. I, 237), var. *vițai*, *viței*, *vițui* ← *covițai*; **vițiit** s.n. (abstr.) 1903 (Săm. II) ← *viții*.

COVOR s.n. „țesătură groasă, folosită pentru ornamentarea și confortul încăperilor -- tapis” c.1650 (Anon. Car.).

Probabil v. rus. *kovorū* (= *kovūrū*, *koverū*), împrumut dintr-o limbă turcică, posibil protobulgar **kavər* CDED II 78, Mihăilă, CELR 49 (TDRG, CADE, SDLR: rus. *kovër*; DEX: rus. *kovër*, ucr. *kover*). Cuvântul apare în documentele slavo-române încă din 1482 (în forma *kovor*, DERS), dar în bulgară este împrumut din slava răsăriteană, iar forma *kovor* poate proveni chiar din română (BER II, 513–514) // Bg. *kovor* (rus. *kovër*, rar *kovor*) DA; și bg. *kovor* CADE, TDRG².

Fam.: **covoraș** adj. (dim.) 1870 (Costinescu, V.); **covorat** adj. „acoperit cu covoare” 1822 (Bobb, DRLU); **covorât** adj. (rar) „acoperit cu covoare” 1885 (Teodorescu, P. P.); **covorel** adj. (dim.) 1870 (Costinescu, V.); **încovora** vb. (rar) „a îmbrăca (pereții) cu covoare” 1929 (DA).

COVRAG s.m. (Olt., Trans., Munt.) „tulpina porumbului, cocean; lăstar de dovleac sau de pepene; ramuri uscate; numele unei buruieni care crește în grâu (Centaurea austriaca) – tige de maïs; tige (des curcubitacés); bois mort; Centaurea austriaca” 1898 (Damé, T.), var. *covrac*², *covreag*.

Probabil scr. *kovrag* „tufiş, buruiană mare” DA, CDER 2514 // Cf. tc. dial. *kıvrak* „încovoiat” CADE; tc. *kıvrak* „sucit, încovoiat”, înrudit cu *covrig* SDLR.

COVRIG s.m. „produs alimentar în formă de inel sau de opt, preparat din făină de grâu (și presărat cu sare, susan, mac etc.); nod dublu – craquelin (rond); nœud double” 1688 (Biblia).

Bg. *kovrig* CDED II, 78, CADE, DA, CDER 2515, DEX sau v.rus. *kovriga* „cerc mic, pâine rotundă” CDED II, 78, TDRG¹ (cf.), CADE, DA, SDLR, CDER 2515, cuvânt cu etimologie neclară în limbile slave, posibil împrumut turcic, cf. tc. *kıvrık*, ciagatai *kıvrak* „sucit, încovoiat” (Berneker, SEW, 594, SDLR, CDER 2515), ipoteză pusă la îndoială de Vasmer, ESRJ II, 272, BER II, 512.

Fam.: **covriga** vb. „a (se) îndoii în formă de covrig, a se încolăci” 1825 (LB), var. *covrigi*; **covrigar** s.m. „persoană care face sau vinde covrigi” c.1782 (Iorga, S. D. XII, 102); **covrigaș** s.m. (dim.) 1825 (LB); **covrigăni** vb. „a ronțai ca pe un covrig” 1900 (Mat. folk. 1204); **covrigăreasă** s.f. 1884 (Contemporanul, III 185) ← *covrigar*; **covrigărie** s.f. „loc unde se fac și se vând covrigi” 1857 (Polizu, V.) ← *covrigar*; **covrigătură** s.f. „cerc, roată, încovoiere” 1825 (LB) ← *covriga*; **covrigel** s.m. (dim.) 1825 (LB); **covrigu** s.m. „covrigar” 1905 (Săm. IV 866); **covriguț** s.m. (dim.) 1825 (LB); **covrît** adj. „încârligat (în jurul hornului sau al focului)” 1822 (Bobb, DRLU) ← *covrigit*, part. lui *covrigi* (= *covriga*) ° // ← *covru* (= *crov*), cf. *covrig*, *incovrigat* DA; **încovriga** vb. „a (se) îndoii în formă de covrig, a se încolăci” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. 589), var. *incovrigi*.

COWBOY ['kaubɔi] s.m. „păzitor de vite în fermele americane, devenit crou de literatură și de film – cowboy” 1931 (CADE).

Engl. *cowboy* < *cow* „vacă” + *boy* „băiat”.

COXĂ s.f. (anat.) „șold, articulația șoldului; prima articulație a picioarelor la artropode – hanche; coxa” 1900 (Enc. rom. II; 1871 LM în forma *coxa*).

Lat. neol. *coxa* „osul coapsei, șold, coapsă”.

Fam.: **coxal** adj. „care ține de șold, de articulația șoldului; (în sintagma *os* ~) fiecare dintre cele două oase de formă plată care formează scheletul șoldului, os iliac” 1871 (scris *coxale*, LM; forma *coxal* 1896 ȘDU¹) < fr. *coxal*; **coxită** s.f. „infecție a osului coxal; coxalgie” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *coxite*; **coxopatie** s.f. „denumire generică pentru bolile șoldului” 1978 (DN³) < fr. *coxopathie*.

Dublet etim.: **coapsă**¹. Cf. **cuzinet**.

COZ s.m. (Mold., Buc.; înv.) „(la jocul de cărți) atu; odor, obiect rar și prețios; (despre femei) foarte frumoasă – atout; bijou, objet rare et précieux; (en parlant d'une femme) très belle” 1856 (Alecsandri, Vod. 568; atestarea T. Corbea, D. propusă de TDRG² este îndoielnică din motive semantice: lat. *talio* = *asămănată globire (osândire), lovire cu coz*).

Tc. *koz* „atu; nucă”, posibil și prin ngr. *κόζι*.

COZAC¹ s.m. (Mar.) „specie de burete, numit și pitoancă sau mândarcă de stejăriș – sorte de champignon” 1937 (com. Ittu, în DA).

Et. nes., posibil ← *cozace* ° // Același cuvânt cu *cozac*² nume de pește, posibil același cu *cozac*³ „cazac” DA.

COZACE s.f. pl. tantum (SV Trans., Ban.) „vărsat; pojar – varicelle; rougeole” 1906 (Viciu, Gl.), var. *cozaci* s.m. pl. tantum.

Scr. *kozice*, pl. lui *kozica* „căprioară”.

Fam.: **cozăcea** vb. „a se îmbolnăvi de varicelă” 1915 (Densusianu, Ț. H. 57).

COZER/E s.f. (livr.) „convorbire familiară, ușoară, fără pretenții – causerie” 1921 (Brăescu, O. A. I, 91).

Fr. *causerie* < fr. *causer* „a purta o conversație ușoară”, inițial „a susține o cauză în justiție, a argumenta, a explica”, împr. din lat. *causari* „a pleda, a dezbate” (< *causa* „cauză”).

Fam.: **cozeur** [ko'zœr] s.m. „persoană care vorbește cu ușurință, știind să întrețină o conversație plăcută” 1895 (scris *causeur*, Mille, Art. 496) < fr. *causeur*.

Cf. **cauză**.

COZIMȚI s.pl. (N Trans.) „un soi de albine cu o înțepătură foarte dureroasă – sorte d'abeilles à la picure très douloureuse” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nec.

COZONAC s.m. „produs de patiserie, de mărimea unei pâini, făcut din aluat dospit, frământat cu ouă, lapte, unt, zahăr și alte ingrediente; (Trans.) colac – grande brioche; (Trans.) anneau pâtissier” 1615 (antrop. *Pintea Cozonac*, D. Bogdan, Gl.; ca apelativ, 1847 Pann, P. V.), var. *cuzunac*.

Probabil ngr. *κουδουνάκι* „clopotel” < *κουδοῦλι* „clopot”, nume dat produsului de patiserie prin analogie cu forma de clopot a unui cozonac rotund (Pontbriant, D. 167, DA). Același sens se găsește în bg. *kozonak*, *kozunak*. Este greu de spus dacă în bg. cuvântul provine din rom. (Th. Capidan, DR 3, 1923–1924, 225, St. Ilčev, „Iz života na dumite”, Sofia, 1975, 27, Nestorescu, ERB, 45) sau invers // Ngr. *κοσωνάκι*, dim. lui *κοσώνια* „păpușă” CDED II, 652, TDRG, SDLR, CDER 2519.

Fam.: **cozonăcel** s.m. (dim.) 1900 (Coșbuc, S. 370).

COZONDRAC s.m. (mai ales la pl.) „bretele – bretelles” 1893 (DDRF), var. *cosondrac*, *cosondroc*, *cozondroacă* s.f., *cozondroc*.

Germ. *Hosenträger* (< *Hosen* „pantaloni” + *Träger*, derivat agentiv de la vb. *tragen* „a purta, a ține”), deformat prin etim. pop. după *drac*, *androc*, *androacă* „fustă țărănească”.

COZOROC s.n. „partea dinainte a unui chipiu sau a unei șepci, constând într-un semicerc confecționat din material mai dur, având scopul de a proteja fruntea și ochii; parte rabatabilă a coifului unei armuri medievale, prevăzută cu deschizături pentru vedere și respirație – visiére” 1838 (Buletin, G. 266).

Rus. *kozyrëk* (< *kozyr* „atu; guler drept; tip de sanie; șapcă; cozoroc”), cf. și ucr. *kozyrök*.

CRA interjecție care imită sunetul scos de ciori și de corbi – interj. imitant le cri des corneilles et des corbeaux 1847 (Pann, P. V. 79).

Onomatopee, cf. *câr*.

Fam.: **crăcni** vb. (Buc.) „(despre ciocănituri) a scoate un sunet specific” 1900 (N. Rev. R., I).

Cf. **crau**, **câr**.

CRAB s.m. „crustaceu marin cu zece picioare, cu abdomenul foarte scurt – crabe” 1852 (Stamati, V.).

Fr. *crabe* (< v. nord. *krabbi*, în Normandia, și ol. medie *crabbe* în Picardia și Valonia TLF).

CRABOT s.m. (tehn.) „fiecare dintre proeminențele frontale ale unui manșon sau ale unui disc, prin intermediul cărora se poate realiza antrenarea în mișcarea de rotație a doi arbori – crabot” 1959 (LTR²).

Fr. *crabot* (cu etim. neclară, probabil din radicalul germanic care a dat și *crampon* Robert).

Cf. **crampon**.

CRAC¹ s.m. „(fam.) picior (de la șold până la gleznă); fiecare din cele două părți ale pantalonilor, care îmbracă piciorul; fiecare din cele două părți ale unui instrument cu structură simetrică sau bifurcat; ramură (bifurcată); ramificație a unui lanț de munți sau dealuri; braț al unui râu – (fam.) jambe; jambe du pantalon; branche d’un compas ou d’un autre instrument fourchu; rameau; ramification d’une chaîne de montagnes ou de collines, pied de montagne; bras d’une rivière” 1520 (top. *Cracul Scurtelor*, DERS).

V.sl. **krakŭ*, cf. v.sl. *pokračilo* „pas”, bg. *krak* „picior”, scr. *krak* „picior lung, crac, ramură”, rus, ucr. *okorok* „pulpă, coapsă (de animal)”, pol. dial. *krok* „partea corpului dintre coapse”.

Fam.: **cracă** s.f. „ramură, creangă” ante 1825 (N. Văcărescu, P. 382; atestarea 1546 din TDRG², care citează DOR, este discutabilă), var. *creacă*, sg. refăcut din pl. *craci* TDRG, CADE, CDER 2523, DEX; var. *creacă*, infl. de sinonimul *creangă* // „raportul etimologic al lui *cracă* cu *crac* și *cr(e)angă* nu e clarificat” DA; **crachină** s.f. (acc. nec.) „ramură” 1649 (Mardarie, L.) ← *cracă* sau *crac*¹; **crachiță** s.f. „par despicat la vârf, folosit pentru a culege fructele din ramurile cele mai de sus ale pomilor” 1938 (com. Ittu, în DA), var. *craschiță* (considerată eronat de DA derivat de la *crască*), *craschiță* (Ban.) „fiecare din cele două brațe ale praștiei”; **cracoiat** adj. „(despre cai) cu picioarele curbate spre interior; (despre cerbi) cu coarnele depărtate una de alta; (despre furcă) cu coarnele distanțate” 1927–1928 (S. Pop, DR 5, 179) ← *crăcoi*; **cracoș** adj. „crăcănat” 1888 (Pop-Reteganul, Pov. II, 78); **crăcaie** s.f. „cracă” 1925 (Șez. XXI, 20) ← *cracă*, formațiune gluneată, în ghicitori; **crăcană** s.f. „prăjină bifurcată la capăt; oricare dintre brațele unui obiect bifurcat; suport pentru atârnat căldarea deasupra focului, format din trei bețe sprijinite unul de altul în formă de piramidă; (la pl.) capră de tăiat lemne; varietate de struguri; picior” 1841 (Negruzzi – Kogălniceanu, R. B.), var. *cracan* s.n., *cracănă*, *crăcan* s.n., *crecană*, der. augmentativ de la *crac*; formele feminine sunt singulare refăcute; **crăcăna** vb. „a depărta mult un picior de celălalt; (refl., despre ramuri, trunchiuri) a se bifurca, a se ramifica” 1857 (part. *crăcănat*, Negruzzi, P. T.) ← *crăcană*; **crăcănătură** s.f. (abstr.) 1871 (LM) ← *crăcăna*; **crăcănățel** adj. „cu picioarele crăcănate” 1909 (var. *crecănățel*, I. Cr. II, 58), var. *crăcănățel*, *crăcănicel* ← *crăcănat*, part. lui *crăcăna*; **crăcănățică** s.f. (N Mold.) nume de plantă nedefinită 1885 (H. I 57) ← *crăcănată*, part. f. al lui *crăcăna*; **crăcănel** s.m. „om care umblă crăcănat” 1885 (antrop., Caragiale, „D’ale carnavalului”) ← *crăcănat*, part. lui *crăcăna*, cu substit. sufixului; **crăcăneț** s.m. „om crăcănat” 1913 (com. A. Tomiac, în DA) ← *crăcănat*, part. lui *crăcăna*, cu substit. sufixului; **crăcănii** s.f. pl. tantum „crăcane” 1910 (Păcală, R., 443) ← *crăcană* DA sau ← *cracă* °; **crăcănos** adj. „ramificat, bifurcat;

crăcănat” 1885 (Teodorescu, P. P.) ← *crăcănă*, cf. și *crăcănat*; **crăcănuță** s.f. (dim.) 1898 (Gorovei, Cim.) ← *crăcănă*; **crăcănățică** s.f. (N Mold.) nume de plantă nedefinită 1885 (H. I, 57) ← *crăcănată*, part. f. al lui *crăcăna*; **crăcărele** s.f. pl. (bot.) „furculiță (Scilla bifolia)” 1931 (Bul. Grăd. Bot. XI, 52) ← **crăcănele*, pl. lui **crăcănea* ← *crăcăna*; **crăcărie** s.f. „mulțime de crăci” 1902 (Slavici, O. VII, 414) ← *cracă*; **crăcel** s.m. (bot.) 1915 (Păcală, M. R. 18); **crăchiță** s.f. „cracă mică; cracă bifurcată care ajută la culegerea fructelor mari” 1906 (Viciu, Gl.) ← *cracă*; **crăci** vb. „a (se) crăcăna” 1822 (Piuarium-Molnar, W.); **crăciur** (3 sil.) s.m. „picioruș” 1900 (Mat. folk. 341); **crăcoi** s.n. „crac mare” 1927–1928 (S. Pop, DR 5, 179); **crăcos** adj. „rămuș” 1862 (var. *crecos*, Pontbriant, D.) ← *cracă*; **crăcui** s.m. „picior de pasăre” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.); **crăculiță** s.f. (dim.) 1862 (var. *creculiță*, Pontbriant, D.) ← *cracă*; **crăcuros** adj. „rămuș” 1900 (Mat. folk.) ← *cracă*; **crăcușoară** s.f. (dim.) 1870 (Costinescu, V.) ← *cracă*; **crăcușor** s.m. (dim.) 1871 (LM); **crăcuț** s.m. (dim.) 1825 (LB); **crăcuță** s.f. (dim.) 1870 (var. *crăcuță*, Costinescu, V.), var. (pos. infl. și de *crenguță*) *crecuță* ← *cracă*; **încrăcănat** adj. „crăcănat” 1877 (LM Glossariu) ← *crăcănat*, part. lui *crăcăna*; **răscăcărătură** s.f. „defect fizic constând în a avea picioarele crăcănate; deschizătură (dintre ramurile unui copac, dintre părțile desfăcute ale unui obiect); răs larg, prostesc” 1857 (Polizu, V.) ← *răscăcări* = *răscăcăna*; **răscăcănăț** s. (Mehed.) „om crăcănat” 1885 (H. IX, 62) ← *răscăna* = *răscăcăna*; **răscăcărel** adj. (folc., Olt.) „crăcănat” 1885 (H. IV, 275) ← *răscăcări* = *răscăcăna*; **răscraci** s.m. (Ban.) „par cu crăci pe care se pun vasele de la stână după ce s-au spălat” 1931 (Chest. V, 61) ← *răscrăci* ° // ← *răs-* + *craci*, pl. lui *crac* DLR; **răscrăcăna** vb. „a se crăcăna; (NV Munt.) a se răsti” 1847 (var. part. *răscăcănat*, Pann, P. V. I) var. *răscăcări*, *răscrăcări*, (prin haplologie) *răscăna*, (Olt.) *răscăia* ← *crăcăna*, **răscrăceală** s.f. (abstr., NV Munt.) 1967 (Udrescu, Gl.) ← *răscrăci*; **răscrăci** vb. refl. (NV Munt.) „a se crăcăna; a râde zgomotos” 1967 (Udrescu, Gl.), var. (Ban.) *răscăci* ← *crăci* // var. *răscăci* < scr. *raskačiti* DLR, cuvânt neatestat în dicționarele consultate (echivalentul sârbesc este *raskoračiti*).

Cf. **caracatiță**, **crășcă**.

CRAC² interj. care imită sunetul produs de un obiect când se crapă sau plesnește – „crac” 1840 (Poenaru–Aaron–Hill, V. I).

Onomatopee, posibil din fr. *crac* (CADE, DEX).

Fam.: **crăcăi** vb. „a trosni” 1862 (Pontbriant, D.).

CRACA vb. (industr.) „a descompune o substanță organică, supunând-o la temperaturi și presiuni înalte – craquer” 1958 (în forma *cracare*, DLRM).

Fr. *craquer* < engl. *crack* „a crăpa, a plesni, a sparge”. Forma *cracare* poate reprezenta și adaptarea engl. *cracking* și a fr. *craquage*.

Fam.: **cracaj** s.n. (abstr.) 1958 (DLRM) < fr. *craquage*.

CRACAUER s.n. „varietate de salam semiafumat, preparat din carne de vită, de porc și din slănină – sorte de saucisson demi-fumé à base de viande de porc ou de boeuf” 1958 (LTR² IV, 111).

Germ. *Krakauer*, propriu-zis „cracovian” < *Krakau*, numele german al Cracoviei.

Cf. **cracovian**.

CRACOVIAN, -ă¹ adj., s.m., s.f. „care aparține orașului polonez Cracovia; persoană care s-a născut sau care trăiește în acest oraș – cracovien” 1865 (Hasdeu, I. V., 156).

Top. *Cracovia* (latinizare a numelui pol. *Kraków*, derivat posesiv de la *Krak*, numele întemeietorului legendar al orașului).

Fam.: **cracoviac** s.n. „dans polonez (numit și cracoviană)” 1953 (V. rom. VII) < pol. *Krakowiak*; **cracoviană**² s.f. „dans polonez în doi timpi, vioi și ușor” 1863 (Filimon, Ciocoi) < fr. *cracovienn*e; **cracovie** s.f. „monedă poloneză care valora aproape 11 franci” 1913 (I. Brăescu, M.) ← top. *Cracovia*, tratat ca un subst. comun fem.; **cracoviță** s.f. (acc. nec., probabil cuvânt paroxiton) „un fel de mantie țărăneasă” 1893 (Marian, Sa.) ← top. *Kraków* (= *Cracovia*) DA (probabil cu referire la locul unde se producea țesătura respectivă, ca în cazul multor alte denumiri de țesături, cf. *dumasc*, *olandă*); **crăcăuancă** s.f. „dans polonez (numit și cracoviană)” 1889 (var. *crăcăuancă*, Sevastos, N. 281), var. *crăcauancă* ← **crăcăuan* „cracovian” ← *Crăcău*, vechiul nume românesc al Cracoviei.

Cf. **cracauer**.

CRADEL s.n. (Trans., înv.) „pânză de bumbac rezistentă, țesută strâns, din care se confecționau saci de perne și haine femeiești – coutil” 1803 (Iorga, S. D. XII, 145), var. *gradel*.

Germ. austriac *Grad(e)l*.

CRAFLĂ s.f. (în v. Trans., Ban., Munt.) „gogoșă; perișoară – beignet; boulette de viande hachée” 1814 (var. *croafenă*, Țichindeal, F.), var. *crăfnă*, *crăpfână*, *croapână*.

Germ. austriac *Krapfen* < v. germ. de sus *krāpho* „cârlig, gheară”.

CRAGAICUȚĂ s.f. (Munt., bot.) „nume de plantă, probabil coada-mielului (*Verbascum phoeniceum*) – nom de plante, probablement molène de Phénicie” 1884 (H. XII, 137).

Et. nes., posibil ← **cărăgaică* ← *cărăgea*² (= *cărujea*) ° // Et. nec. DA.

CRAH s.n. „dezastru financiar, venit pe neașteptate și urmat de falimente și scăderi la bursă – Krach” 1876 (Ghica, C. E. 304).

Germ. *Krach* < *krachen* „a trosni, a plesni, a se rupe”, cu sensul financiar după engl. *crash*. Cuvântul s-a răspândit mai ales după căderea bursei de la Viena din 9 mai 1873.

CRAI¹ s.m. „(în v.) rege (cu referire mai ales la regii Poloniei și ai Ungariei; în folclor, atribuit și celor trei magi care s-au închinat lui Isus, după naștere); (în v., hapax Lex. Mars.) fisc; (p. ext.) căpetenie aleasă la diferite sărbători sau jocuri populare (de ex. vătaful călușarilor); (la jocul de cărți) rege, popă; haimana, bărbat ușuratic; (bot.) numele unei flori de grădină – roi; roi-mage; fisc; chef élu à différentes fêtes et jeux populaires; roi (au jeu de cartes); coureur de femmes, débauché; nom de fleur” 1457 (antrop., DERS; ca apelativ. 1582 PO).

V.sl. *kralj* „rege” (< germ. *Karl*, numele lui Carol cel Mare, devenind numele care desemnează suveranul; pentru modificarea de sens, cf. lat. *Caesar*, folosit și pentru a desemna funcția de împărat, de unde germ. *Kaiser*, v.sl. *carŭ* „țar”). Cu sensul „popă, rege la jocul de cărți”, după germ. *König*, magh. *király*.

Fam.: **craidon** s.m. (în v.) „ștrengar, haimana, desfrânat” 1863 (Filimon, Ciocoi 63) ← *crai* + *domn* Diculescu. Originile, DA sau *crai* + *don* (*Juan*) DEX; **craidonaș** s.m. (dim., în v.) 1851 (Pann, Ș. I, 55), var. *crăidonaș* ← *craidon*; **crailăc** s.n. (în v.) „comportare, viață de crai, desfrânare, libertinaj” 1839 (Vaillant, V.), var. *craillac*;

craibirău s.m. (Trans., înv.) „judecător regesc” 1812 (var. *craibirău*, Șincai, Hr. II, 292) ← *crai* + *birău* „primar, judecător comunal”, după magh. *király biró*; **cralău** s.m. (hapax Văcărescu, Ist. 256/14, în DA) „rege, domnitor” 1794, probabil tc. *krali*, forma substantivului *kral* „rege” când este precedat de un genitiv, sau ← *crai* + *-lău*^o; **crăbireasă** s.f. (Trans., înv.) „soție de craibirău” 1900 (în forma dial. *crăghireasă* Mat. folk. 939) ← *craibirău*; **crăi** vb. (în v.) „a fi crai, a domni ca rege” c.1650 (Anon. Car.); **crăiasă** s.f. „(în v.) regină; mireasă; (la jocul de cărți) damă; (la pl.) iele, zâne” c.1650 (Anon. Car.); **crăie** s.f. (în v.) „țară peste care domnește un crai, regat” 1582 (PO); **crăielici** s.m. (bot., reg.) „verigel (*Orobanche caryophyllacea*)” 1783 (Benkő, 422), var. *craielici*, *crălici* < scr. *krajlic* „crăișor, prinț”; **crăiesc**¹ adj. „(în v.) privitor la crai, regesc; (despre pere) numele unei specii de calitate superioară” 1551–1553 (Ev. sl.-rom.); **crăiesc**² s.m. (Mold.) „nume de pește, probabil crăieț” 1884 (H. XI, 504) ← *crăiesc*¹; **crăieș** s.m. (iht.) „boiștean” 1909 (Antipa, F. I., 190); **crăiește** adv. „regește; ștregărește” 1825 (LB); **crăiet** s.n. (în v.) „ceată de ștregari, de derbedei, de desfrânați” 1857 (Polizu, V.); **crăieț** s.m. „numele unor pești mici” 1885 (H. XVII, 150), var. (refăcută din pl.) *crăiete*; **crăime** s.f. (în v.) „multime de crai; regat, domnie” 1812 (Șincai, Hr. I, 378); **crăios** adj. (în v.) „de crai, crăiesc” 1932 (An. Arh. Folk., I, 206); **crăire** s.f. (în v.) „domnie, regat; demnitate de rege” c.1593 (Doc. ist. rom. XI, 369) ← *crăi*; **crăișoară** s.f. „fată de crai, prințesă; mireasă” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M. 152) ← *crăișor*; **crăișor** s.m. „suveran al unui stat subordonat altuia, principe; fiu de rege, prinț; mire; haimana; (ornit.) împărățel, sfredeluș, pitulice; (iht.) lostrită; nume de floare; specie de struguri” c.1667 (M. Costin, Ist. Cr. Ung. 287); **crăiță** s.f. „regină; prințesă; (Buc.) femeie de moravuri ușoare; regina albinelor, matcă; (rar, la jocul de cărți) damă; (bot.) nume a două specii de plante erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene-portocalii (*Tagetes erecta* și *patula*); specie de pere lunguiețe, verzi, fragede; varietate de struguri albi; diferite specii de ciuperci; (Olt., la pl. art.) dans popular românesc cu mișcări vioaie” 1590 (antrop., DIR B V, 460), var. *crăiță*, (Munt.) *creiță* ← *crai* DA, CADE, SDLR, DEX sau împrumut slav, cf. slavon, bg. *kralica* „regină”, scr. *kraljica* „regină; o specie de pere” DA; **crăiuț** s.m. (dim.) c.1650 (Anon. Car.); **vicecrai** s.m. (în v.) „vicerege” 1812 (var. *vițecrai*, Șincai, Hr.), var. (pop.) *vițășcrai* ← *vice*¹ (< lat. neol. *uice*- „locuitor de”, ablativul lui *uicis* „schimbare, ordine alternativă”) + *crai*, după lat. *uicere*x.

CRAI² s., în expr. *crai-nou* „lună nouă – nouvelle lune”, *crai-vechi* „lună plină – pleine lune” 1885 (H. II, 39).

V.sl. *kraj* „margine, mal, capăt” (format pe radicalul vb. *krojiti* „a tăia, a separa”). Sensul rom., cu referire la marginea vizibilă a lunii G. Weigand, Jb. XIX–XX, 53, SDLR. Este posibil ca acest cuvânt să apară și în expr. *nu e cap de ~* „nu este prea important” (Trans.), cf. *nu e un cap(ăt) de țară* DA.

Cf. **craină**, **crainic**, **croi**¹.

CRAIA, în expr. *de-a ~ încălecată* (în numele jocului *de-a craia*) „joc în care jucătorii care aruncă mingea stau călare pe umerii celorlalți – nom de jeu, où ceux qui jettent le ballon se tiennent à cheval sur les autres” 1885 (Ispirescu, J. 444).

Probabil ← *crai*¹ ° // Et. nec. DA.

CRAINĂ s.f. (în v.) „margine, regiune de graniță – marge, région frontalière” c.1650 (Anon. Car.).

Scr. *krajina* „graniță, margine” (< v.sl. *krajī* „margine, mal”, format pe radicalul vb. *krojiti* „a tăia, a separa”).

Fam.: **craina** adv., în expr. *a umbla* ~ „a umbla fără rost” 1883 (var. *craun*, Delavrancea, O. I, 22): pentru modul de formare, cf. *a bate laturile*; var. *craun*, posibil infl. de *chiaun*; **creanga** adv., în expr. *a umbla* ~ „a umbla fără rost” 1870 (Costinescu, V.), var. *cranga* ← *craina*, prin etim. pop. (confuzie cu *creangă*) SDLR.

Cf. **crai**², **crainic**¹, **creană**, **croi**¹.

CRAINIC¹ s.m. „(înv., ist., NV Trans.) funcționar ales de districte dintre cneji, având ca atribuții executarea sentințelor judecătorești și strângerea impozitelor; (înv., ist.) funcționar inferior însărcinat să aducă la cunoștința publică diferite porunci, ordine ale unei autorități; (p. ext.) vestitor, mesager; (modern) persoană care transmite informații la un post de radio sau de televiziune; (reg.) hăitaș, gonaci (la vânătoare) – fonctionnaire public dans l'ancienne Transylvanie de nord-ouest; percepteur, receveur; héraut; speaker; traqueur” 1415 (top. *Crainicești* DERS; ca apelativ, c. 1650 Anon. Car.), var. *grainic*¹.

Ucr. *krajnik* „judecător, administrator, inspector” < *kraj* „margine, graniță, mal, regiune”. Var. *grainic*, prin etim. pop. după *grai*.

Fam.: **crăini** vb. (rar) „a striga în public, a vesti” 1872 (Alecsandri, L. 14) ← *crăinici*; **crăinici** vb. „a striga în public, a vesti” 1705 (Cantemir, I. I.), var. *crainici*.

Cf. **crai**², **craină**.

CRAINIC² s.n. (Olt., Ban., Hațeg) „mecanism de ridicat pietre și lemne grele; balanță (la moară) – grue, levier du moulin” 1895 (Liuba – Iana, M. 128, 151), var. *grainic*², *granic*.

Germ. *Kranich*, propriu-zis „cocor” < germ. medie *Krane* „cocor; macara” < *kræjen* „a croncâni”.

CRAIOVEAN adj., s.m. „(persoană) originară sau care locuiește în Craiova: care aparține Craiovei – (habitant) de Craiova” 1660 (T. doc. Dâmb. 321).

Top. *Craiova*.

Fam.: **craioveancă** s.f. 1765 (Doc. Buc. II, 233).

CRAMĂ s.f. „clădire la o vie, unde se tescuiesc strugurii, se prepară și se depozitează vinul; (p. ext.) local în care se consumă vin – cave à vin, œnothèque” 1541 (D. Bogdan, Gl.), var. *hramă*.

Germ. *Kram* „prăvălie, dugheană” (inițial „prelată, coviltir”), posibil, în Trans., și prin scr. *kram* „cămară”, *krama* „colibă”, iar în Mold., prin ucr. sau pol. *kram* „prăvălie, șatră”.

Fam.: **cram**¹ s.n. (Trans.; mai ales în pl. *cramuri*) „clădirile din jurul casei, acareturi; (Apusenii) căsuța de lângă mină, în care dorm minerii și unde își țin uneltele” 1888 (Frâncu – Candrea, M. 41), var. *cramb*, *crambă*² s.f. (Apusenii) „cameră în care se păstrează diverse obiecte de casă; colibă din vecinătatea staulului, în care se culcă ciobanul” < germ. *Kram*.

CRAMEN (acc. nec.; hapax Mon. of., 3.05.1875, 2255), s., în sintagma *piele de cramen* „piele de miel nou-născut, din specia oilor sure din Crimeea – peau d'agneau nouveau-né des brebis grises de Crimée” 1875.

Probabil ← *crămean* „crimeean”, posibil eroare grafică ° // Et. nec. DA.

CRAMPĂ¹ s.f. „contractie dureroasă a unui mușchi – crampe” 1853 (Wertheimer, Descr. ape. 59), var. *cramp* s.n.

Fr. *crampe* (< francic **krampa*, cf. germ. medie de jos *krampe*, germ. *Krampf*).

CRAMPĂ² s.f. (Arad, Sălaj) „băutură alcoolică dulce – eau-de-vie sucrée” 1931 (Bănuț, S. 108).

Probabil scurtare din germ. *Krambambuli* (pronunțat și *Krampampuli*) „specie de rachiu tare, originară din Danzig” DA, probabil formațiune glumeată de la *Krammet* „ienupăr” Duden.

CRAMPEN s.n. (Trans.) „ciocan mare și ascuțit, folosit la scosul pietrelor din pământ, târnăcop – pic” 1913 (var. Buc. *crămpăr*, com. Tomiac, în DA), var. *crampăn*, *crampă³*, (Apuseni) *croampă* s.f.

Germ. austriac *Krampen*.

Fam.: **crămpoi²** s.n. „ciocan, baros” 1896 (Gheție, R. M.) ← *crampă³* (= *crampen*) sau ← *crampen*, cu substit. finalei.

CRAMPON s.n. „piron de oțel cu secțiune pătrată, cu care se fixează pe traverse șinele de cale ferată; bucată mică de cauciuc, material plastic sau metal care se aplică pe talpa unor bocanci de sport, pentru a asigura stabilitatea; rădăcină a unei plante agățătoare prin care creasta se prinde de copaci sau de pereți – crampon” 1905 (Alexi, W.).

Fr. *crampon*, împrumut germanic, cf. v. saxon *krampo*, v. germ. de sus *krampfo*.

Fam.: **crampona** vb. refl. „a se agăța (cu disperare) de cineva sau de ceva” 1905 (Alexi, W.) < fr. *se cramponner*; **cramponaj** s.n. „utilizare a cramponanelor; fixare cu crampoanele” 1978 (DN³) < fr. *cramponnage*.

Cf. **crabot**.

CRAMURĂ s.f. (Mold.) „hărmălaie, larmă – vacarme” 1915 (Șez. XVI, 43).

V.sl. *kramola* „răscoală”, cf. și bg. *kramola* „ceartă, răscoală” (< v. bavarez *karmala* Miklosich, EWSS 131, Berneker, SEW I, 573, BER II, 715) DA, CDER 2535 // Lat. *carmula* „revoltă” G. Pascu, „Archivum Romanicum” 6, 1922, 257 (de fapt, cuvânt germanic intrat în lat. med.).

CRANAVET s. (Trans., înv.) „sămânță de brad – semence de sapin” 1814 (Calendariu 163).

Et. nec.

CRANC interj. care imită concănitul ciorilor – interjection qui imite le cri des corneilles 1931 (CADE).

Onomatopee, cf. *cronc*.

Fam.: **crancalău** s.m. (Buc.) „cioară” 1913 (com. A. Tomiac, în DA); **crancalâc** s.n. (Mold.) „ștrengărie, petrecere” 1890 (Creangă, P. 312) ← *crancău*, prin substit. sufixului; **crancău¹** s.m. (Trans., Buc.) „corb; cioară; poreclă dată țiganilor; om fără căpătâi, vagabond; flăcău care umblă chiuind; (Mold., peior.) slujbaș care cheamă la strângerea impozitului, (Munt., peior.) funcționar cu grad mare” 1883 (Marian, Orn. II, 15), var. *crâncău¹* ← *cranc* CADE, cu sensul „vagabond” posibil infl. de expr. *a umbla cranga*

(= *creanga*) SDLR (sigur) // în fam. lui *croncan* DA; **crăncăi**¹ vb. „a croncăni, a cărâi” 1705 (var. *crângăi*¹, Cantemir, I. I.), var. *crângăi*¹; **crăncăi**² vb. „a umbla fără căpătâi, a vagabonda” 1931 (CADE) ← *crăncău*¹ CADE; **crăncăit**¹ s.n. (abstr.) 1705 (Cantemir, I. I.), var. *crângăit*¹ ← *crăncăi*; **crăncăni** vb. „a croncăni” 1893 (DDRF), var. *crăncăni*¹.

CRANCOR s.m. „poreclă dată unui om înalt – sobriquet donné à un homme de haute taille” 1896 (Rev. crit. lit. IV, 85).

Et. nes., probabil ← *grangur* „persoană importantă, om bogat și mândru” ° // et. nec. DA.

Fam.: **crancadău** s.m. (Mold.) „băiat care a crescut repede” 1911 (I. Cr. IV, 122), pentru finală, cf. *măgădău* „vlăjgan, bărbat înalt, cam prost”, *puradău*.

CRANIȚĂ s.f. (rar) „șlep – chaland” 1939 (SDLR).

Probabil ← *hraniță* (= *hrainiță* < *hrai*) „hardughie” SDLR (posibil) // Posibil și pol. *krynica* „cisternă” SDLR (difícil din punct de vedere semantic: de fapt, cuvântul polonez înseamnă „izvor, fântână”).

CRANIU s.n. „ansamblul oaselor capului, care adăpostește creierul – crâne” 1825 (Vârnăv, F. M. I, 75¹), var. (înv.) *cran*, *crană* s.f.

Lat. neol. *cranium* (< gr. *κρανίον*), posibil și it. *cranio*. Var. *cran*, *crană* < fr. *crâne*.

Fam.: **acraniat** adj., s.n. „subîncrengătură de animale primitive lipsite de craniu” 1962 (DER) < lat. savant *Acraniata*, engl. *Acraniata*; **cranial** adj. „care aparține jumătății superioare a organismului, părții în care se află capul; referitor la craniu” 1884 (Contemporanul IV, 741) < germ. *kranial*, fr. *crâniâl*; **cranian** adj. „privitor la craniu” 1843 (Kretzulescu, A.) < fr. *crâniën*; **craniat** s.n. „subîncrengătură de animale vertebrate care au craniu” 1978 (DN³) < lat. savant *Craniata*, engl. *craniate*; **craniolog** s.m. „specialist în craniologie” 1871 (LM) < fr. *craniologue*; **craniologic** adj. „referitor la craniologie” 1871 (LM) < fr. *craniologique*; **craniologie** s.f. „parte a antropologiei și a osteologiei care se ocupă cu studiul formei și al dimensiunilor craniului” 1839 (var. *cranologie*, Negruzzi, P. T. 229), var. (înv.) *cranilogie* < fr. *craniologie*, *crânologie*; **craniometric** adj. „privitor la craniometrie” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *craniométrique*; **craniométrie** s.f. „parte a antropometriei care se ocupă cu măsurarea dimensiunilor craniului și cu determinarea indicilor cranieni” 1871 (LM) < fr. *craniométrie*; **craniometru** s.n. „instrument asemănător unui compas, cu care se măsoară dimensiunile craniului” 1903 (TDRG¹) < fr. *craniomètre*; **cranioscopie** s.f. „știință care vrea să determine, după aspectul craniului, funcțiile diferitelor părți ale creierului sau însușirile sufletești ale omului” 1871 (var. *cranoscopie*, Bolliac, S. II, 83) < fr. *cranioscopie*, *crânoscopie*; **craniotom** s.n. „instrument chirurgical folosit în craniotomie” 1871 (LM) < fr. *craniotome*; **craniotomie** s.f. „tăietură chirurgicală a craniului fătului mort înainte de naștere, care să permită extragerea acestuia” 1871 (LM) < fr. *craniotomie*; **endocranian** adj. „din interiorul cutiei craniene” 1978 (DN³) < fr. *endocrâniën*; **endocraniu** s.n. „fața interioară a cutiei craniene” 1969 (var. *endocranium*, D. med.) < lat. savant *endocranium* (< *endo-* < gr. *ἐνδο-* „înăuntru” + *cranium*), fr. *endocrâne*; **epicranian** adj. „care înconjoară craniul” 1906 (Parhon, O. A. I, 168) < fr. *épïcrañiën* (< *épïcrañe* „epicranium”); **epicranium** s.n. „totalitatea țesuturilor care acoperă craniul” 1871 (LM) < fr. *épïcrañe* (< *épi-* < gr. *ἐπι-* „peste” + *crâne*); **exocranian** adj. „care se află sau se produce în afara cavității craniene” 1969 (D. med.) < fr. *exocrâniën*; **extracranian** adj. „care se află situată în afara cutiei craniene” 1969 (DZMV) < fr. *extracrâniën*;

hemicranie s.f. „durere a unei jumătăți a capului, constituind unul dintre simptomele migrenei” 1870 (var. *emicranie*, Costinescu, V.) < fr. *hémicrânie* (< lat. *hemicrania* < gr. *ἡμικρανία* < ἡμι- „jumătate” + *κρανίου* „craniu”); **intracranian** adj. „aflat în interiorul craniului” 1962 (DER I) < fr. *intracrâniën*; **pericranian** adj. „care aparține pericraniului, privitor la pericraniiu” 1975 (DEX¹) ← *pericraniiu*, după *cranian*; **pericraniiu** s.n. „membrană conjunctiv-fibroasă care învelește osul craniului” 1760–1770 (var. *pericranion*, Meșt. doft.) < ngr. *περικράνιον*, fr. *péricrâne*, adaptat după *craniu*; **semicranie** s.f. (inv.) „migrenă care afectează numai o parte a capului” 1849 (Cornea, E. II, 43/11) < it. *emicrania*, ngr. *ἡμικρανία* (< ἡμι- „jumătate” + *κρανίου* „craniu”), cu echivalarea prefixoidului.

Cf. **bucraniiu**, **migrenă**.

CRANȚ¹ interj. care imită zgomotul unui ronțait sau scârțâitura produsă de cheie în broasca ușii sau în lacăt – interjection exprimant le grincement des dents ou celui de la serrure 1901 (Săghinescu, V.).

Onomatopee.

Fam.: **crăntăi** vb. „a face cranț” 1893 (Șez. II, 220); **crăntăni** vb. „a scrâșni din dinți, a ronțăi, a clăntăni” 1900 (Barcianu, D.), var. *crântăni*.

CRANȚ² s.n. (Mehed.: mai ales la pl.) „paiantă; șipcă – palançon; latte” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.).

Germ. *Kranz* „cunună”.

CRAP s.m. „pește de apă dulce, cu solzii mari, argintii-ruginii, cu buza groasă și cu două perechi de mustăți pe falca superioară – carpe (*Cyprinus carpio*)” c. 1650 (Anon. Car.).

Scr., bg. *krap* sau v.sl. **krapŭ* (< sl. com. **korpŭ*, înrudit cu germ. *Karpfen*, v.germ. de sus *karpfo*, *karpō*, de unde și lat. târziu *carpa*).

Fam.: **crapină** s.f. (rar) „baltă în care abundă crapii” 1939 (SDLR) ← *crap* sau scr. *krapina* SDLR; **crăpcean** s.m. (dim.) 1870 (Costinescu, V.); **crăpuc** s.m. (dim.) 1916 (Atila, P. 285); **crăpușan** s.m. (dim.) 1872 (Baronzi, L. I, 94); **crăpușor** s.m. (dim.) 1862 (var. *crăpșor*, Pontbriant, D.); **crăpuștean** s.m. (dim.) 1885 (H. III, 325).

CRAPAN s.n. „dispozitiv pentru prinderea și ridicarea butoaielor sau a baloturilor, format din patru lanțuri sau cabluri prinse la câte un capăt de un inel, iar la capătul liber având cârlige – chaîne embrassante pour des fardeaux” 1949 (LTR¹).

Et. nes., posibil germ. *Krappe*. *Krapfe* „cârlig, gheară”, säs. *kröpen*, cu finala fie prin reinterpretarea desinenței *-en* ca sufix augmentativ, fie reprezentând un sufix adăugat unei forme **crapă* // Et. nec. DEX.

CRAPULOS adj. (rar) „desfrânat, necinstit, vicios, josnic – crapuleux” 1928 (Vinea, O. VII, 555).

Fr. *crapuleux*, împr. din lat. *crapulosis* < *crāpula* „beție; exces de mâncare” < gr. *κραϊπάλη*, posibil prin intermediar etrusc.

CRAPUȘTATE s.f.pl. (Mold.) „numele unui joc de copii – jeu d’enfants” 1885 (H III, 312).

Et. nec.

CRAS¹ adj. (în legătură cu anumite substantive abstracte) „care nu corespunde nici celor mai modeste exigente; ale cărui caractere negative sunt sub orice limită – crasse (se dit de l'ignorance, de la sottise)” 1870 (Eminescu, O. IX, 85).

Fr. *crasse* „grosolan, nerușinat, cras”, fem. adj. *cras* < lat. *crassus* „gras, gros, grosolan”.
Dublet etim.: **gras**.

CRAS² s.n. (învl., rar) „dispoziție, temperament – état d'âme, tempérament” 1837 (Pann, E., 174), var. *crasis*.

Ngr. *κράσις (κράση)* „caracter, temperament” < v.gr. *κράσις* „amestec, combinație de trăsături fizice și morale”, construit pe radicalul verbului *κραινύμιαι* „a amesteca”.

Cf. **crază**, **idiosincrasie**, **crater**.

CRASCI s.m. pl. „crușin (Rhamnus frangula) – bourdaine” 1906 (Panțu, Pl.), var. *crasici*, *crășici*.

Et. nes., probabil disimilat ← **crășici* ← *crășei* ← *crușei* (sg. **crușel*) ← *crușin* ° // Derivat de la baza sl. *kras* „frumos; roșu” DA, CDER 2540.

Cf. **crușin**.

CRASNĂ¹ s.f. (Ban.) „sapă ascuțită – pioche” 1895 (Liuba – Iana, M. 108), var. *crasă¹*.

Scr. *krasna* „târnăcop” Avram NCE 91 // Et. nec. DA.

CRASNĂ² s.f. (învl., livr.) „frumusețe – beauté” c.1500 (Psalt. Hur., 122).
Slavon *krasna*.

Cf. **crasnic**.

CRASNIC s.m. (Mold.) „ființă monstruoasă, care, potrivit credințelor populare, se naște din relația unei femei cu diavolul; drac născut din ouă clocite de o vrăjitoare la subsuoară – être monstueux qu'on croit conçu avec le diable; diable issu d'œufs couvés à l'aisselle par une sorcière” 1823 (var. *crastnic*, Clemens, W.), var. *crășnic²*, *crășnic³*.

Probabil v.sl. **krasnikŭ*, derivat de la *krasniŭ* „frumos”, atestat cu diferite sensuri în limbile slave (cf. bg. *krasnik*, scr. *krasnik* „bărbat frumos”, slovincian *krasnik* „pitic” etc.), folosit ca eufemism (tabu lingvistic, cf. *Frumoasele „iele”*) DA.

Cf. **crasnă²**.

CRASTAVAN s.m. (S Trans., Munt.) „numele unor plante erbacee cu flori albe sau roz, care cresc în pădurile de munte (antonică, briolă, angelică de pădure) – Chaerophyllum aromaticum, Meum mutellina, Angelica silvestris” 1915 (Păcală, M. R.), var. *castravan* „Cirsium erisithales”.

Probabil derivat din slavul de sud *krastav* (bg., scr. *krastav* „râios” < *krasta* „râie” < sl. com. **korsta*), care a folosit ca bază pentru nume de plante și în bg., cf. *krastavec* „*Anchusa officinalis*”, *krastavica* „castravete” (CADE: cf. scr. *krastav* „râios”, SDLR: cf. bg., scr. *krastav* „râios”) // „Pare a fi un derivat din slav. *krasota* „frumusețe, roșeață”, mai întâi cu suf. adj. -av, apoi cu -an” DA; scr. *kostrava* „Festuca”, bg. *kostrěva* „*Alopecurus pratensis*”, din aceeași familie ca și *costrei* CDER 2541.

Fam.: **crăstăval** s.m. „plantă erbacee perenă, înaltă, cu frunze late și ovale, ușor țepoase, și cu flori gălbui sau purpurii, grupate în vârful tulpinii (*Cirsium oleraceum*)” 1893

(DDRF), var. *castraval*, probabil alterat din *crastavan* (pentru sens, cf. *castravan* „Cirsium erisithales”).

Cf. **castravete**.

CRAȘCADĂU s.m. „geambaș – maquignon” 1927–1928 (DR V, 94).
Magh. *kereskedő* „negustor” (< *keres* „a căștiga, a căuta”).

CRAȘCĂ s.f. (Ialomița) „scândură, prăjină lungă pe care boiangiii întindeau firul vopsit pentru a se usca – branloire, grand châssis du séchoir de teinturier” 1898 (Damé, T.).

Probabil bg. *kracka* „pas; (dial.) cracă; parte a plugului, în care se fixează lama” < *krak* „picior” ° // Ucr. *kraska* „vopsea, culoare” DA (care transcrie cuvântul rom. în forma *crască* în loc de *crășcă* din Damé).

Fam.: **crășcon** s.n. (Mehed.) „unealtă de țesut” 1885 (H. IX, 61).

Cf. **crac**¹.

CRATER s.n. „formațiune în formă de pâlnie pe suprafața Pământului sau a unui alt corp ceresc, apărută ca urmare a erupțiilor vulcanice sau a căderii unor corpuri cerești; (ist.) cupă mare cu două toarte, care se folosea în Antichitate pentru a amesteca vinul cu apă – cratère” 1811 (var. *cratir*, Greceanu, Î.), var. *crater*.

Fr. *cratère*, împr. din lat. *crater* „cupă; gura unui vulcan” < gr. *κρατήρ* „vas mare în care se amestecau vinul și apa”, construit pe radicalul vb. *κραίνωμαι* „a amesteca”. Accentuarea *crater*, probabil după lat. *crater*. Var. *cratir* < ngr. *κρατήρ*.

Fam.: **crateriform** adj. „în formă de crater” 1969 (D. med. II, s.v. *porencefalie*) < fr. *cratériforme*.

Cf. **cras**², **crază**, **idiosincrasie**.

CRATIMĂ s.f. „liniuță folosită în ortografierea sudărilor fonetice provenite din contrageri sau eliziuni și a cuvintelor compuse sau pentru marcarea silabației; (înv., muz.) semn care notează prelungirea sunetului – tîret, trait d’union; (vieilli, musique) signe qui indique la prolongation du son” 1713 (ms. rom. 61 BAR București, apud Emil Vărtosu, în Hrisovul, V, 1945, 109).

Ngr. *κράτημα* „ținere, apucare; (în muzica bisericească bizantină) prelungire a unei melodii prin silabe fără înțeles” < *κρατέω* „a ține” < *κράτος* „putere”.

Cf. **-crație**, **cratogen**.

CRATIȚĂ s.f. „vas cilindric pentru gătit, mai puțin adânc decât o oală, confecționat din metal, pământ sau tuci, prevăzut cu două toarte – casserole” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *frisorium*), var. *castrită*, *cărcatiță*, *cârcatiță*, *cracatiță*², *craiță*. *crațiț* s.n., *crătiță*, *creatiță*.

Et. nes., probabil v.sl. **kratica* „obiect scund”, cf. scr. *kratica* „scurtătură, prescurtare”, ceh. *kratica* „încălțăminte scurtă până la gleznă”, derivat de la baza *krat-* a lui *kratükü* „scurt”, *kratiti* „a scurta” TDRG, SDLR (care adaugă și bg. *kratička* adj.f. „scurtuță”), cu referire la un vas de gătit mai puțin înalt decât oala // posibil slav *krata* „grătar” TDRG; slav *gratička* „gratie” G. Meyer apud CDER 2543; et. nec. DA, DEX.

Var. *castrită*, infl. de *castron* DA; var. *cracatiță*¹, *cărcatiță* și *cârcatiță*, probabil prin confuzie cu *cracatiță*¹ (= *caracatiță*), favorizată de coincidența părților finale ale cuvintelor.

Fam.: **crățicioară** s.f. (dim.) 1862 (var. *crățicior* s.m., Pontbriant, D.).

CRATOGEN s.n. (geol.) „parte străveche, stabilă a litosferei continentale, care nu a suferit mișcări de încrețire – craton, cratogene” 1949 (LTR¹).

Fr. *cratogène* (< germ.), germ. *Kratogen*, termen creat de geologul austriac Leopold Kober în 1921, pe baza gr. *κράτος* „forță, rezistență” și *-gen* (< gr. *γεννᾶν* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”), prin opoziție cu *Orogen* „rogen, parte a scoarței care se încrețește formând munții”.

Fam.: **craton** s.n. „cratogen” 1949 (LTR¹) < fr. *craton*, germ. *Kraton* (termen format prin scurtare din *Kratogen*).

Cf. **-crație, cratimă, -gen², geneză**.

CRAȚĂ s.f. (Munt., mai ales la pl.) „câlți folosiți ca umplutură în construcția zidurilor; puzderie de cânepă – étoupe; poussière restée après le teillage du chanvre” 1885 (H. VII, 424), var. *craț* s.m., s.n.

Germ. *Kratze* „darac, perie de sârmă” E. Comșulea, CL XVI, 1971, 73 // Et. nec. DA (scris *crate* pl. tantum, probabil eroare grafică).

-CRAȚIE el. de comp. „conducere, putere”.

Fr. *-cratie* (< gr. *-κρατία* < *κράτος* „putere”).

Cf. **aristocrație, cosmocrație, democrație, epicrație, etnocrație, fiziocrație, gerontocrație, ginocrație, plutocrație, talasocrație, teocrație**.

CRAU interj. care imită cârâitul ciorii – interjection qui imite le croassement des corneilles 1894 (Șez. III).

Onomatopee.

Fam.: **crăui** vb. „(despre găini) a cârâi; (fig., ironic) a țipa” 1901 (Rădulescu-Codin, M.); **crăuială** s.f. „cârâială” 1901 (Rădulescu-Codin, M.) ← *crăui*; **crăuni** vb. „a cârâi; (fig., deprec.) a țipa, a vocifera” 1885 (H. XVI, 9), var. *crăoni*.

Cf. **câr, cra**.

CRAUL s.n. „stil de înot în care înotătorul stă cu fața în jos, mișcând alternativ brațele, concomitent cu o forfecare în plan vertical a picioarelor – crawl” 1957 (DLRLC), var. *crawl* (pronunțată *crol*).

Fr. *crawl* (< engl.), engl. *crawl* (propriu-zis „a se târî”).

Fam.: **crăulst** s.m. „sportiv care înoată în stil craul” 1978 (DN³); **crăulistă** s.f. „sportivă care înoată în stil craul” 1978 (DN³) ← *crăulist*.

CRAVAȘĂ s.f. „biciușcă de călărie – cravache” 1852 (Alecsandri, „Chirița în provincie”, în O. V, 414).

Fr. *cravache* < germ. *Karabatsche* < pol. *kar(a)bacz*, rus. *karbač* < tc. *qırbaç*.

Fam.: **cravașa** vb. „a îmboldi calul cu biciușca” 1930 (Curentul, 14 noiembrie).

Cf. **gârbaci**.

CRAVATĂ s.f. „accesoriu de vestimentație (bărbătească), constând dintr-o fâșie îngustă de stofă sau de mătase, care se înnoadă la gât – cravate” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. (inv.) *cravat* s.n.

Fr. *cravate* < germ. dial. *krawat* „croat” < cr. *hrvat* „croat”, obiectul fiind la început inspirat din costumul călăreților croați.

Fam.: **cravatier** s.m. „persoană care confecționează sau vinde cravate” 1966 (DN²); **cravatiară** s.f. „femeie care confecționează sau vinde cravate” 1933 (Nom. prof.).

Cf. **croat**.

CRAZĂ s.f. (gram.) „contractie a două vocale într-o altă vocală sau diftong – contraction de deux voyelles” 1900 (var. *crasă*², Barcianu, D.).

Fr. *crase* < gr. *κράσις* „amestec”, de unde „crază” < *κραίνῦναι* „a amesteca”.

Cf. **cras**², **idiosincrasie**, **crater**.

CRĂCIUN [ar. *Crăciun* „Crăciun; butuc ars în noaptea de Crăciun”, mr. *Cărcium*, *Cărciun*, *Crăciun*, *Creciun*] s.m. „sărbătoarea creștină a nașterii pruncului Isus din Fecioara Maria; (Mold., Buc.) colac de Crăciun; (înv.) decembrie – Noel; gâteau de Noel; (vieilli) decembrie” 1211 (antrop. *Crachun*, Drăganu, Rom. 326).

Et. nes., probabil el. de substrat, cu sensul inițial (păstrat în ar.) „buștean care se arde în noaptea de Crăciun”, cf. alb. gheg *kërcû*, *-uni* (= tosc *kërcu*, *kërcuri* „buturugă” Çabej, SCL 13, 1961, 313, Brâncuș, VA, 137 (probabil), Mihăilă, CSCA, 89–93; obiceiul de a arde un buștean în noaptea de Crăciun a avut o largă răspândire în Europa, iar derivarea numelui sărbătorii de la acest obicei este atestată în let. *bluķa vakars* (< *bluķis* „buștean” + *vakars* „seară”), alb. *nata e buzmit* „noaptea bușteanului” (Çabej, loc. cit.). Posibil și lat. *creātiō*, *-ōnem* „creare, producere, naștere” (< *creāre* „a crea, a produce, a naște”) A. Densusianu, ILLR 111, Densusianu, HLR I, 262–263, Pascu, Beiträge, CDER 2524, DEX, TDRG³, cu finala *-une* înlocuită prin *-un* ca în *păun* < *pauōnem*, *tăun* < *tabōnem* CDER 2524 sau sub infl. lui *ajun* Densusianu, loc. cit.; din punct de vedere semantic, trebuie plecat de la un sens „naștere” (pe care se bazează numele sărbătorii și în celelalte limbi romanice), care însă nu s-a moștenit în nicio limbă romanică (*creātiō* nu s-a moștenit nicăieri, iar verbul *creāre* s-a moștenit doar cu sensurile „a produce, a rodi, a crește un copil”); explicația evoluției semantice dată de CDER 2524 „creatură” > „prunc” > „pruncul Isus” este neverosimilă. Cuvântul a pătruns din română în limbile învecinate (magh., ucr. dial., bg. dial., slovac de est; v.rus. atestă o formă *Koročjunū*, *Koročunū* „postul dinaintea Crăciunului”, care se poate explica prin analogie cu formele din vechiul fond slav, în care secvenței sud-slave *kra-* îi corespunde în slava de est *koro-* Berneker, SEW I, 604, Mihăilă, CSCA, 92) // Lat. *calātiō*, *-ōnem* „chemare a poporului de către preoți, la începutul fiecărei luni” P. Papahagi, Conv. lit. XXXVII, 670–672, PEW 407 (cu sincopa primei vocale și pierderea lui *-e* sub infl. lui *ajun*), REW 1489; lat. *incarnatiō*, *-ōnem* „întrupare” LB; lat. pop. *crasīnum* (< *crastinum* < *cras* „mâine”) „ziua de mâine, a doua zi” (prin opoziție cu *ajun* „ziua de dinainte”), cu finala modificată după *ajun* HEM I, 615; lat. *Christī iēiūnium* „postul/ajunul lui Cristos” H. Schuchardt, Literaturblatt für germanische und romanische Philologie, VII (1896) 154; sl. de sud *kračun* (< lat. *creationem*) Rosetti, ILR, 555-560; bg. *kračun* CDED II, 79; cuvânt de origine slavă, derivat de la sl. com. **korčiti* „a pași” Vasmer, ESRJ II, 336, BER II, 726, ESSJ XI, 56–58.

Fam.: **chișcrăciun** s.m.sg. (înv., Trans.) „prima zi a anului” (sens dat de Tamás EW, care corectează sensul „sărbătoarea Crăciunului” dat de V. Bogrea, DR I, 464) ante 1692 (ms. BAR 4151, f. 333, în DR I, 464) < magh. *kiskarácsony* „Crăciunul-mic” (< *kis* „mic” + *karácsony* „Crăciun”). adaptat după *Crăciun*; **Crăciuneasă** s.f. „soția lui Moș Crăciun” 1893–1896 (Fochi, D. E. 204); **crăciuni** vb. (Munt.) „a ucide pe cineva prin tăiere (ca porcul de Crăciun); a viola” 1931 (Ciașanu, Gl.); **crăciun/ță** s.f. „soția lui Moș Crăciun;

nume de floare” 1885 (antrop., Teodorescu, P. P.); **Crăciunoaie** s.f. „soția lui Moș Crăciun” 1893–1896 (Fochi, D. E. 204).

CRĂGUI s.m. (Ban.) „copil care, pierzând la jocul numit *de-a pila*, este silit să sară într-un picior – enfant obligé à sauter à cloche-pied, dans un jeu” 1885–1890 (H. XVIII, 172).

Scr. *kraguj* „uliu”.

Fam.: **craga** adv. „(sărit) într-un picior la jocul *de-a pila*” 1885 (H. XVIII, 172) ← *crăguia*, cu eliminarea finalei considerate sufix DA; **crăguia** adv. „(sărit) într-un picior la jocul *de-a pila*” 1913 (com. Liuba, în DA).

CRĂJNI vb. (hapax Șincai, Hr. III, 124) „a cârți, a murmura – grogner, bougonner” 1812.

Probabil ← *crăcni* + *scrășni* DA.

CRĂMĂLUI vb. refl. (Mold.) „a se agita, a se chinui, în încercarea de a lua o hotărâre; a se văita – s’agiter, se tourmenter (avant de prendre une décision)” 1893 (Șez. II, 225), var. (Ban.) *cremălui*.

Et. nes., germ. *grämeln* „a se amări” DA sau ← *screme* ° // V.sl. *kramola* „răscoală”, cf. *hărmălaie* SDLR; posibil, var. expresivă de la *cărmi* CDER 2030.

Fam.: **crămăluială** s.f. (Mold.) „necaz, supărare, îngrijorare” 1721 (Iorga, S. D. XVI, 374).

CRĂPA [ar. *cripare*, mr. *cripari*, ir. *crepâ*] vb. „a (se) desface în două în mod brusc, a spinteca; a (se) rupe parțial prin întindere, a plesni; a (se) deschide puțin; (despre animale) a muri în urma plesnirii pântecelui din cauza gazelor; (fig.) a muri; (livr., înv.) a striga – crever, (se) fendre, se crevasser; craquer, éclore; entr’ouvrir; crever, mourir; (livr., vieilli) crier”; (în expr.) *a se ~ de ziuă / zorile* „a se lumina de ziuă – poindre (en parlant du jour)” 1559–1560 (var. *crepa*, Cod. Bratul).

Lat. *crepāre* „a scoate un zgomet (a trosni, a pocni, a scârțai, a zornăi)”, de unde „a plesni, a se sparge cu zgomet”, sens atestat izolat în lat. și păstrat în limbile romanice, cf. dalm., it., sd., fr., occ., cat., sp., ptg. REW 2313. Pentru sensul „a muri”, cf. fr. *crever*, it. *crepare*. Expresia *(se) crapă de ziuă / zorile* este comparabilă cu v.fr. *l’aube crieve*, bg. *zora pukna*, ngr. *έσκασε ο αυγερινός* DA. Sensul „a striga” este un latinism la Cantemir.

Fam.: **crăpat** s.n. (abstr.) 1852 (Bălcescu, M. V.), var. *crepat*; **crăpăcios** adj. „care se crapă ușor; plin de crăpături” 1892 (Marian, Na. 35); **crăpănos** adj. (despre piele) „care se crapă ușor, aspru” 1915 (Gorovei, Cr. 58), probabil infl. de *răpănos*; **crăpătură** s.f. „deschizătură îngustă formată într-un obiect crăpat, fisură; mică deschizătură (între două obiecte); (Buc.) bătăran, mojić” 1582 (var. *crepătură*, PO) < lat. *crepātūra*, cf. it., sd., v.fr., occ., cat., sp., ptg. REW 2314; **crăpăturică** s.f. (dim.) 1886 (Sbiera, Pov. 10) ← *crăpătură*; **crăpăturuță** s.f. (dim.) 1825 (var. *crepăturuță*, LB) ← *crăpătură*; **crăpăți** vb. (despre zorii zilei) „a se ivi” 1872 (I. Slavici, Conv. lit. VI, 96) ← *crăpăt* (= *crăpet*); **crăpăcea** s.m. „om care mănâncă lacom și mult” 1911 (I. Cr. IV, 305), reconstruit din *crăpăcios*, cf. *căcăcea* DA; **crăpelniță** s.f. (fam., Munt.) „mâncare” 1922 (Snoava II, 320); **crăpet** s. sg. tantum „(în sintagma *crepetul de zori*) crăpatul zorilor; căldură mare, arșiță; (în forma *Crapătu*) dracul; (după negație) absolut nimic” 1872 (var. *crepet*, Slavici, O. I, 11), var. (Olt.) *crapăt*, *crăpăt*, *crepăt*, *crepete* < lat. *crepītus* „pocnătură, plesnătură” (abstr. al vb. *crepāre*); **crăpuros** adj. „găunos, crăpat” 1898 (Jb. V); **crepeniță** s.f. „parte a unui trunchi crăpat în lungime” 1938 (com. Ittu, în DA).

Cf. **crepitație**, **crevasă**.

CRĂSTUL adv. (Trans., Bih.) „de-a curmezișul – à travers (de)” 1888 (var. *crestul*, Alexics, Magy. el.), var. *cherestul*.

Magh. *keresztül* Tamás, EW, 280.

Fam.: **carastolă** s.f. (Țara Moșilor) „bucată de lemn atârnată sub căruță, cu care se împiedică roțile de dindărăt” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.) ← *crăstul* Tamás, EW, 280 sau rom. **cărăstăli* < magh. *keresztel* Drăganu DR I, 1920–1921, 129, DA.

CRĂVAI s.n. (Ban.) „alimente oferite în dar lăuzei – aliments offerts en don à une femme qui vient d'accoucher” 1885–1890 (H. XVIII, 145), var. *cravai*.

Scr. *kravalj*, *kravaj* „turtă mică, colac, dar oferit lăuzei, dar de nuntă”, cuvânt slav comun, cf. ucr., rus. *korovaj*.

Fam.: **cravaicea** s.f. (dim.; E Munt.) „covrig pe care copiii îl primesc la colindat” 1914 (Pamfile, Cr.) < bg. *kravajče* „covrig”.

CRĂVI¹ vb. refl. (Ban.) „a se așeza pe jos, încurcând trecerea – s'étendre de façon à incommoder le passage des autres” 1931 (com. N. Ionescu, în DA).

Et. nec.

CRÂMEAN adj., s.m. (înv.) „(locuitor, originar) din Hanatul Crimeei – (habitant du) Khanat de Crimée” 1675 (M. Costin, L.), var. *crimean*.

Top. *Crâm* „Crimeea” (< tc. *Krum*, tăt. *Qırım*, cf. și ucr. *Krym*).

Fam.: **crâmean** adj., s.m. „(locuitor, originar) din Hanatul Crimeei” înc. sec. XVIII (Anon. Brâncov. 324) < tc. *krımlı*, încadrat în derivatele în *-ean*.

Cf. **cramen**.

CRÂMPEI s.n. „bucată, fragment, capăt – morceau, fragment, bout” 1760–1770 (Meșt. doft., 847; atestarea 1614 DOR din TDRG³ se referă la n.pr. *Crâmpu*).

Derivat din **crâmp* (cf. n.pr. *Crâmpu* și *crâmb* v. infra) < v. sl. **krǫpŭ* „mic” (cf. slavon *krǫpŭ*, bg. *krǫp*, pol. *krępy*) sau dintr-un derivat slav al v. sl. **krǫpŭ* DA, SDLR (reconstituie v.sl. **krǫpelŭ*). Aproximarea de v.sl. **krǫpŭ* a fost făcută de CDED II, 80 (TDRG, CADE, DEX: cf. slav *krǫpŭ*) // În familia lui *cruh* „pietricică” (< slav *kruchŭ* „bucată”, ucr. *krucha* „piatră”, scr. *kruh* „colț de pâine”), de unde forma *crâmf* „colț de pâine” cu infix nazal și modificarea finalei ca în *praf*, *vârf* CDER 2604.

Fam.: **crâmb** s.n. (Sălaj) „bucată (de pâine)” 1890 (Vaida, Săl.), var. *crâmf* ← **crâmp* < v.sl. **krǫpŭ*; forma *Crâmpu* atestată ca n.pr. în 1614; var. *crâmf*, infl. de *cleanf* (°) sau de *crifoi* (DA: „cf. pe de o parte *crâmp-* (în *crâmpoi*¹, *crâmpei*), pe de altă parte *cârfan*, *crifoi*”) // ← *cruh* CDER 2604; **crâmpeia** vb. „a face crâmpeie” 1886 (part. *crâmpeiat*, Vlahuță, Nuv. 75); **crâmpeiaș** s.n. (dim.) 1882 (var. *crâmpeiaș*, Ispirescu, L. 70); **crâmpoi**¹ s.n. „bucată mare dintr-o stofă, dintr-o pâine, dintr-un lemn rupt sau rămasă dintr-un lucru sfâșiat; căluș” 1870 (Costinescu, V.) ← *crâmpei* cu substit. sufixului sau ← **crâmp*; **crâmpot** s.m. (Trans., Ban., Mold.) „bucată, fragment, porțiune; interval de timp” 1880 (var. suspectă *crampot*, Burada, Dobr. 160), der. regresiv ← *crâmpoți* (← **crâmpăți* ← **crâmp*) ° (TDRG: raportat la *crâmpoți*) sau derivat pe teren slav, de la baza v.sl. **kr pŭ* DA (probabil); **crâmpota** vb. (rar, Buc.) „a crâmpoți” 1913 (com. A. Tomiac, în DA) ← *crâmpot* sau *crâmpoti* (= *crâmpoți*); **crâmpoteală** s.f. (abstr.) 1938 (DA) ← *crâmpoți*; **crâmpoți** vb. „a rupe din ceva bucățele inegale, a tăia ceva în bucăți inegale”

1834 (Manolachi Drăghici, I; datarea 1800, Budai-Deleanu, Ț., din TDRG² se referă la *crâmpița*, care este alt cuvânt, v. s.v. *crâmpiță*), var. *crâmpoși*, *crompoși*, (suspect) *crâmpoți* ← **crâmpăți* ← **crâmp* ° (TDRG: din baza v.sl. **krǫpŭ*, cf. *crâmpot*, *crâmpei*) sau ← *crâmpot* DA, DEX // element slav, cf. ceh. *křumpati*, *křupati*, *křupěti*, pol. *chrupać*, sloven *krustati*, cr. *hèrstati*, *hrustati*, din v.sl. *hrěštŭ*, *hrěštŭkŭ* „cartilagiul” CDED II, 80–81; *crâmpoșitură* s.f. (abstr.) 1938 (DA) ← *crâmpoși*.

Cf. *crâmpi*, *crâmpiță*¹, *crâmpoșie*.

CRÂMPI vb. refl. (Hațeg) „a se așeza pe vine, a se încorda pentru a ridica ceva; (despre câini) a ataca – se tenir à croupetons, ramasser ses forces pour lever quelque chose; (en parlant des chiens) attaquer” 1906 (Viciu, Gl.).

Probabil v.sl. **krǫpěti* sau **krǫpiti* (*se*) „a se strânge, a se face mic” (< **krǫpŭ*, v. *crâmpei*), cf. slavon *krǫpěti* „a se strânge”, *sŭkrǫpiti* „a scurta” DA // În familia lui *cruh*, ca și *crâmpei* CDER 2604 (glosat „a face ghemotoc”).

Cf. *crâmpei*, *crâmpiță*¹.

CRÂMPIȚĂ¹ s.f. (Trans., Ban., Buc.) „încurcătură la rost în firele cu care se urzește; piedică, obstacol; greșeală, defect; încurcătură, neînțelegere – emmêlage; obstacle, difficulté; faute, vice; débat, malentendu, différend” 1818 (Budai-Deleanu, Lex. apud TDRG³), var. *crâmpiță*¹, var. (Olt.) *crâmbiță*, var. (Buc.) *scrâmbiță*².

Et. nes., posibil v.sl. *(*sŭ*)*krǫpica* „ghemotoc” < *(*sŭ*)*krǫpěti* „a se strânge” (cf. slavon *krǫpěti* „a se strânge”, *sŭkrǫpiti* „a scurta”) DA (apropierea de v.sl. *krǫpŭ*, *krǫpěti* a fost făcută de CDED II, 80) // cf. *crâmpei* DEX; în familia lui *cruh*, ca și *crâmpei* CDER 2604.

Fam.: *crâmpița* vb. (hapax Budai-Deleanu Ț. 254, part. fem. *crâmpițată*) „a încurca” 1794–1821 ← *crâmpiță* ° // var. a lui *crâmpoși* TDRG².

Cf. *crâmpei*, *crâmpi*.

CRÂMPOȘIE s.f. „soi de viță-de-vie autohton, cu struguri albi-verzui sau ruginii, cu boaba rotundă; vin făcut din acești struguri – variété de raisin” 1881 (Jipescu, Op. 53).

Et. nes., probabil substantivat din [*viță*] *crâmpoșie* < **crâmpoșiu* < **crâmpoș*, înrudit cu *crâmpei*, *crâmpoi* etc. DA.

Cf. *crâmpi*.

CRÂNCEN adj. „îngrozitor, cumplit, crud, violent. nemilos – terrible, cruel, atroce, acharné, impitoyable” 1825 (LB).

Et. nes., probabil sl. com. **krǫtjenŭ*, part. perf. pasiv al verbului **krǫtiti* „a (se) răsuci”, cu sensul „a deveni dur, inflexibil; a fi crud, violent” atestat în scr. *krutiti se*, explicabil prin sensul adj. de bază **krǫtŭ*: v.sl. *krǫtŭ* „răsucit; nemilos”, *prikǫtŭ* „inflexibil, sever”, rus *krutoj* „repede, brusc, abrupt, sever, aspru”, scr. *krut* „întors; rigid, dur, ferm, sever, crud, vehement”, sloven *krot* „aprig, violent”, *kroto* „foarte”, ceh *krutý* „tare, aprig”, pol. *kręty*, ucr. *okrutnyj* „monstru, crâncen”, ceh *ukrutný* „monstru, crâncen” (Berneker, SEW I, 627 presupune evoluția semantică „răsucit tare, strâns bine” > „solid, robust” > „repede, aprig”). Acest etimon presupune împrumutul dintr-o varietate sl. cu evoluția *-tj-* > *-č-*, care nu este specifică împrumuturilor v.sl. din română, unde *-tj-* apare ca *-șt-*, dar se întâlnește totuși în graiuri învecinate (bg. de nord-vest, ucr., slovac č, scr. č) °. Posibil și

v.sl. **krǫčina*, cf. slavon *krǫčina* „fiere, holeră; epilepsie (în expr. *krǫčinoju oklošijenū*)”, v. rus. *kručina* „fiere, bilă, măhnire, mânie, dizgrație” (cu derivatul *kručinjatisja* „a se mânia”), rus. modern *kručina* „jale, măhnire” CDED II 81 (apropierea de *krǫčina* se datorează lui Miklosich, SER, 27), cu sensul inițial „îngrozitor, înspăimântător”, reflectat în *a se încrâncena* „a încremeni de spaimă; a se îngrozi” TDRG¹ (verbul fiind atestat anterior adjectivului, este posibil ca adjectivul să fie deverbativ °) // V.sl. **krǫčenyj* (în familia lui **krǫčina*), cf. rus. *kručenyj* „aprins, violent” P. Skok, Revue des Études Slaves, III, 1923, 67, DA, SDLR, CDER 2575, problematic deoarece rus. *kručenyj* „hitzig, heftig”, inclus de Berneker, SEW I 625 în familia lui *krǫčina*, nu este confirmat de sursele lexicografice ruse consultate (inclusiv ESSJ); ar putea fi vorba de o confuzie cu part. vb. *krutiti* (< sl. com. **krǫtiti*, v. supra).

Fam.: **crânced** adj. „crud (despre fructe, alimente), necopt; (despre lemne) călău, cam umed; amenințător; lipsit de omenie” 1838 (Pogor, H. 86) ← *crâncen*, contaminat cu *rânced*, *vâlced* „călău, ușor umed (despre lemne)”, *mârced* „vâlced”; **crâncena** vb. refl. „a se încrâncena” 1683 (var. *crâncina*, *crânceni*, Dosoftei, Par. 50^v); **crâncenie** s.f. (înv.) „cruzime, ferocitate” 1852 (Bălcescu, M. V. 313); **încrâncena** vb. refl., (rar) intrans. „a încremeni de spaimă; a se îngrozi; a se înverșuna” 1780–1801 (var. *încrâncina*, Micu, D.), var. (rar) *încrânceni*, *încrânciuna*, *încrâncina*.

Cf. **crutcă**¹.

CRÂNCEȘ s.m. (bot.) „călțunul-doamnei, cerențel – benoîte (Geum rivale, Geum urbanum)” 1906 (Panțu, Pl.).

Et. nec.

CRÂNCI vb. (Trans.) „a (se) scânci, a plânge suspinând – geindre, pleurnicher” 1914 (Viciu, Col.).

Contaminare între *crânci* și *scânci* ° // Et. nec. DA.

CRÂNCIOB s.m. (Ban., hapax H. XVIII, 72) „vierme metamorfozat care se găsește în lemn – sorte de ver” 1885.

Et. nec. DA.

CRÂNG s.n. „(înv.) ciclul, curs, circuit, (în expr. *crângul cerului*) bolta cerească, (rar) centru; (Mold.) situație, treabă, afacere, curs, traseu; (Buc.) arătătorul ceasului; (azi, curent) pădure tânără sau mică; (rar) lemne folosite pentru a repara un dig după o inundație; (Sălaj) codru de pâine; (Muscel) câmp nelucrat; (reg.) parte a morii de formă cilindrică, învârtită de roata cea mică – (vieilli) cycle, cours, centre; (Mold.) affaire, cours; (Buc.) aiguille de la montre; (usuel) bois jeune ou petit, taillis, buisson; (rare) morceaux de bois amassés pour réparer une digue; (Sălaj) morceau de pain; (Muscel) friche; lanterne du moulin” 1495 (top. DERS), var. (morărit) *grâng*.

V.sl. *krōgŭ* „cerc”, cu sensul „ciclu” prezent și în scr. *krug* (cf. dubletul rom. *crug*). Sensul „pădure mică” provine dintr-un sens „pădure în formă de cerc” (cf. magh. *korong* „pădure rotundă”, scr. *krug* „teren de formă rotundă”) DA, Mihăilă, ÎVS 101, sau „suprafață delimitată, bucată de pădure”, cf. scr. *krug* „spațiu, suprafață îngrădită, limitată” ° (mai puțin probabilă explicația prin sinuozitățile râurilor în care se formează păduricile, propusă de CDER 2576, care compară cu *crivină*).

Fam.: **crăg** s.n. (înv.) „curs” 1620 (Moxa, C.) < slavon *krōgŭ* (cu pronunția m.bg.; DA îl transcrie în forma *crăg*, însă *ă* și *â* nu erau distinse grafic în epoca lui Moxa); **crângos** adj. „cu crânguri” 1862 (Pontbriant, D.); **crânguleț** s.n. (dim.) 1892 (Ispirescu, L. 289); **crângușor** s.n. (dim.) 1848 (var. *crângșor*, I. Văcărescu, P. 12).

Cf. **crug**.

CRĂSNIC¹ s.m. (Trans., Buc.) „personă însărcinată cu atribuții mărunte în oficierea slujbelor și cu îngrijirea unei biserici, paracliser – sacristain” 1739 (var. *crâznic*, Iorga, S. D. XIII, 105), var. *cârșnic*¹, *crâșnic*¹, *crâznic*, *criznic*.

V.sl., slavon *krŭstīnikŭ* „cel ce urmează a se boteza, catehumen” < *krŭstŭ/krŭstŭ* „cruce, Cristos” (< lat. *Christus*), *krŭstīti* „a boteza”, cf. și bg. *krăstnik* „naș”.

Cf. **cârștă**, **cârstată**, **cârștăneasă**, **cârștitel**, **cârștov**, **crâșnic**², **cristac**, **cristelniță**.

CRĂSNIC² s.n. (N Trans., Mold., Buc.) „plasă de pescuit (în formă de sac), legată la colțuri de capetele a două nuiiele curbate și încrucișate și fixată de o prăjină lungă, cristac; (Ban.) plasă prinsă de doi pari, cu care se cară pleava de la arie – carret de pèche; sorte de filet pour enlever la balle de l'aire” 1898 (Damé, T. 124), var. *cârșnic*², *cârșnic*, *cârșnic*, *cârșnic*, *crâșnic*.

Probabil derivat pe teren slav de la *krŭstŭ* „cruce” (cf. bg. *krăstnik* „planta numită cruciuliță”, *krăšnik* „colac ritual în formă de cruce”, *krsnik* „pecete”), cu sensul explicabil prin așezarea în cruce a nuiielelor care susțin plasa. Aceeași evoluție semantică a unui derivat de la baza sl. *krŭst-* se observă la *cristac*.

Cf. **cârștă**, **cârstată**, **cârștăneasă**, **cârștitel**, **cârștov**, **crâșnic**¹, **cristac**, **cristelniță**.

CRĂȘCA vb. (Mold., Trans.) „a scrâșni din dinți (de ciudă sau de mânie); (mai ales după negație) a nu crâcni, a tăcea; (Trans.; despre lemne când este ger) a scârțâi, a pocni, a crâpa; a tuna – grincer (des dents); éclater (en parlant du bois ou de la pierre); tonner” 1573-1578 (var. *scârșca*, Psalt. Sch. 378), var. (înv.) *cârșca*, *cârșca*, (Bistrița) *crășca*, *crișca*, *scârșca*, *scârșca*, *scârșca*, *scrășca*, *scrișca*.

Creație de la o bază onomatopeică, cf. ucr. *chruščaty*, *chruštity* „a scrâșni, a pocni din degete”, bg. *chrăskam*, *chruštja*, *chrusna* „a scrâșni, a roade”, scr. *hrskati* „a scârțâi, a trosni, a crântăni”, *krčati* „a chiorăi; a zdrăngăni”, *krekati* „a scârțâi”.

Fam.: **crișcătură** s.f. „scrâșnire” 1825 (LB) ← *crișca* (= *crășca*); **încrișca** vb. „a scrâșni” 1825 (LB) ← *crișca* (= *crășca*); **scrășcanie** s.f. „amar, greutate, nevoie” 1840-1856 (Russo, S., în DA) ← *scrășca* (= *crășca*); **scrășcat** s.n. „scrășnet (de roți)” 1903 (Iorga, Săm. III, 323) ← *scrășca* (= *crășca*).

Cf. **scrășni**, **crăștie**.

CRĂȘTIE s.f. „strâmtorare, sărăcie – grande gêne, besoin” 1909 (I. Cr. II).

Probabil refăcut dintr-un pl. **crăști* al unui **crășcă* ← *crășca* „a scrâșni”^o (DA: „legătura etimologică cu *crășca* nu e sigură”).

CRE interj., strigăt cu care se mână caprele – cri poussé pour mener les chèvres 1926 (Precup, Păst.), var. *crea*².

Formațiune spontană.

CREA¹ vb. „a face, a realiza, în mod voluntar, un obiect (concret sau abstract) de un tip inexistent până atunci – créer” 1832 (Bojincă, A. I, 127).

Fr. créer, lat. neol. *creäre* (inițial „a produce, a rodi”, cauzativ de la rădăcina verbului *creocere* „a crește”).

Fam.: **atotcreator** adj., s.m. „(persoană) care a creat tot ce există; Dumnezeu” 1868 C. Stamati, P. 182), var. *atoatecreator* ← *creator*; **creativ** adj. „capabil de a crea, creator” 1875–1876 (Conta, O. F. 91) < fr. *créatif*; **creativitate** s.f. (abstr.) 1941 (D. Caracostea, RFR II, nr. 6) < fr. *créativité*; **creator**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care creează” 1829 (M. Bota, Versuri, 19) < fr. *créateur*; **creatrice** adj.f., s.f. (înv.) „creatoare” 1870 (Costinescu, V.), var. *creatriță* < fr. *créatrice*, it. *creatrice*; **creatură** s.f. „ființă creată; (fig.) persoană promovată prin protecția cuiva” 1681 (Dosoței, Molit. 12') < lat. neol. *creatura*, ulterior și fr. *créature*, it. *creatura*, germ. *Kreatur*; **creație** s.f. „acțiunea de a crea și rezultatul ei; totalitatea ființelor și lucrurilor create de Dumnezeu” 1833 (Săulescu, Gram. rom. II, 3), var. *creațiune* < fr. *création*, lat. neol. *creatio*, *creationem*; **creaționism** s.n. „teorie potrivit căreia sufletul fiecărui individ provine, prin creație nemijlocită, de la Dumnezeu” 1945 (D. filos.) < fr. *créationisme*; **creaționist**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(adept) al creaționismului” 1938 (M. enc. agr. II, 263) < fr. *créationiste*; **increat** adj., s.n. „(lucru) care există fără a fi fost creat” 1935 (Vianu, O. III, 300) ← *creat*, după fr. *incrée*; **necreat** adj., s.n. „(lucru) care există fără a fi fost creat” 1867 (Bolintineanu, O. VI, 277) ← *creat*, după fr. *incrée*; **procrea** vb. „a da naștere, a se reproduce” 1848 (Negulici, V.) < fr. *procréer* (împr. din lat. *procreare*); **procreativ** adj. (livr.) „care procrează” 1962 (Preda, R. 611) < fr. *procréatif* sau ← *procrea*; **procreator** adj. „care procrează” 1856 (Baronzi, I. L. IV, 204) < fr. *procréateur*; **procreație** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.), var. *procreațiune* < fr. *procréation* (împr. din lat. *procreatio*, *-onem*); **pseudocreație** s.f. „creație falsă, lipsită de valoare” 1949 (Contemp., nr. 164, 9/1) ← *pseudo-* (< gr. *ψευδο-*, fr. *pseud(o)-*, „fals”) + *creație*; **recrea²** vb. „a crea din nou, a reinventa” 1958 (DLRM) ← *crea* sau fr. *recréer* (< *re-* + *créer*); **recreație²** s.f. (rar) „recreare, reconstituire” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *recreation*.

Cf. **recrea¹**, **creol**, **crescendo**, **crește**, **concret**, **concrețiune**, **creștet**, **croasant**, **increment**.

CREAC interj., adesea repetată, imitând țipătul brotacului – onomatopée, souvent répétée, qui imite le cri de la rainette verte” 1914 (Pamfile, S. T. 26).

Onomatopée, cf. bg. *krjakam* „a orăcăi”.

CREANĂ s.f., în sintagmele *dă-l în creană!*, *lasă-l în crene!* „dă-l încolo! – qu'il aille au diable!” 1895 (Rev. crit. lit. III, 120).

Et. nes., posibil ← *craină* „margine, regiune de graniță”, cf. *a umbla craina* „a umbla fără rost”; pentru evoluția semantică, cf. expresia *ducă-se pe pustii* ° // Et. nec. DA.

CREANGĂ s.f. „ramură a unui arbore; (livr., înv.) ramură a unei familii; (în poezia pop. cu caracter mistic, prin analogie cu *crâng*) văzduh; o parte a plugului – branche, rameau; (livr., vieilli) branche d'une famille; (dans la poésie populaire) firmament; dent de la charrue” 1582 (pl. *creangure* „brațe de sfeșnic”, PO), var. *crancă*, *crangă* (în Olt., și numele unui dans), *creang* s.n., *cring* s.n. „braț, corn”.

Bg. *granka*, *grjanka*, dim. lui *grana* „ramură” (termen sl. com., cf. rus. *granka* „tufă”, ucr. *hranok* „ramură”, scr. *grana* „ramură” etc.), de unde *cr(e)angă* prin metateza sonorității, foarte probabil sub infl. sinonimului *cracă*. Pentru expresia *a umbla creanga*, v. *craină*.

Var. *creang*, sg. refăcut din pl. *crenguri* sau *crenge*.

Var. *cring* (LB) „braț, corn” probabil ← *cringă* (= *creangă*), cf. glosa din LB (pt. *creangă de apă curătoare*) „brachium, cornu” ° // var. a lui *crâng* DA.

Fam.: **crângătură** s.f. „desiș de crengi” 1764 (GCR II, 77); **crângurea** s.f. (dim.) 1885 (Teodorescu, P. P), var. *crengurea*; **crânguroasă** s.f. „varietate de struguri” 1885 (H. II, 243) ← **crânguros* = *crenguros*; **crengure** s.f. „grămadă de crengi; denumire a unor piese ale carului; nume al unor flori de culoare albastră” 1885 (H. XI, 516); **crengăraie** s.f. (col.) 1949 (Contemp. 156, 7); **crengărie** s.f. (col.) 1949 (Contemp. 156, 7); **crengos** adj. „rămuros, stufos” 1704–1705 (var. *crângos*, Cantemir, I. I.); **crengui** vb. (Mar., Buc.) „a tăia crengile unui copac doborât; a culege roadele unui pom” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 245); **crenguliță** s.f. (dim.) 1863 (Hasdeu, O. VI, 27); **crengurat** adj. „cu multe crengi” 1814 (Țichindeal, F. 165), var. *crencurat* ← pl. *crenguri* (cf. *creangure*) sau ← *creangă*, după derivatele în *-urat*; **crenguros** adj. „rămuros, stufos” c.1650 (var. *clenguros*, Anon. Car.) ← pl. *crenguri* (cf. *creangure*) sau ← *creangă*, după *rămuros*; **crengușoară** s.f. (dim.) 1857 (Polizu, V.), var. *crâncușoară*, *crângușoară*; **crenguță** s.f. (dim.) c. 1700 (var. *crânguț* s.n. Lex. Mars.), var. *clenguță*, *crâncuță*, *crânguță*; **încrengătură** s.f. „diviziune a regnului animal sau a celui vegetal, superioară clasei; (înv.) mulțime de crengi” 1893 (Xenopol, I. R. I, 234), calc după fr. *embranchement* „ramificare a unui arbore; diviziune a regnului animal sau vegetal” < *en-* + *branche* „ramură” + *-ment*.

CREANȚĂ s.f. (jur., fin.) „dreptul de a cere o sumă oarecare de la cineva; titlul, documentul care stabilește acest drept. poliță – creânțe” 1844 (Kogălniceanu, scrisoare, în Propășirea, p. XIII).

Fr. *créance*, inițial „încredere, credință” < v.fr. *créant*, part. prez. al vb. *croire* „a crede” < lat. *crēdere* „a crede”.

Fam.: **creanțier**¹ s.m. (rar) „creditor” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.) < fr. *créancier*; **creanțier**² s.n. „registru în care sunt consemnate creanțele” 1958 (DLRM) ← *creanță*, după *chitanțier*; **recreanță** s.f. (jur.) „uzufruct al unui bun aflat în litigiu” 1966 (DN²) < fr. *récréance*.

Cf. **acredita**, **credenț**, **credențional**, **credit**, **crede**, **concrede**, **credo**.

CREASTĂ¹ [ar., mr.] s.f. „excreșcență carnoasă roșie și dințată de pe capul unor păsări; moțul de pene de pe capul unor păsări; (p. anal.) pieptănătură în formă de moț; parte ascuțită, colțuroasă a unor obiecte; muchie; creștetul, vârful unui munte, al unui copac etc. – crête; huppe; créneau, faîte, pignon” c.1650 (Anon. Car.).

Lat. *crista*, panrom. REW 2330.

Fam.: **creastă**² s.f. „tăietură, scobitură a unor piese (la car etc.)” 1898 (Damé, T.) ← *cresta*, der. regresiv; **cresta** vb. „a face tăieturi pe o suprafață sau pe marginea unui obiect; a însemna printr-o tăietură; a face mici incizii pe marginea unui obiect astfel încât să semene cu o creastă de pasăre (să aibă o muchie dințată)” c.1650 (Anon. Car.) ← *creastă* TDRG, DA, CADE, DEX, cu sensul „a face o incizie, a însemna” infl. de v.sl. **krŭstiti* „a face semnul crucii” (< *krŭstŭ* „cruce”, cf. *cârstă*, *cârstitel*, *cârstelniță*, *crestată*¹), de unde „a face o incizie în formă de cruce” DA (cf. *încresta*¹ „a se închina, a-și face semnul

crucii", atestat la Dosoftei, *încristi* „a încondeia ouăle de Paște”, *încreștat* „încruciașat”) // rus., ucr. *krestiti* „a însemna cu cruci tăind sau zgâriind” SDLR; lat. *castrare* „a castra”, cf. abr. *castră* „a tăia tulpina principală a unui copac”, calabr. *ncastra* „canal de irigație” CDER 2561; **crestare** s.f. „incizie; formă colțuroasă a marginilor” 1901 (Mehedinți, G. F. 114); **crestat**, -ă² adj., s.m., s.f. „cu creastă mare; în formă de creastă, dantelat sau cu colțuri pe margine; cocos; (s.f.) rotiță de fier dințată care servește la mișcarea carului joagărului” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *cristatus*) < lat. *cristātus*; **crestălău** (Trans.) s.n. „instrument pentru sfărâmarea urdei sau a cașului dospit la stână” 1915 (Păcală, M. R.) ← *cresta*; **crestător** adj., s.m. (înv.) „(cel) care însemnează pe răboj cât au muncit lucrătorii” 1600 (Doc. Î. 138) ← *cresta*; **crestătură** s.f. „incizie, semn rămas după crestare; croială cu colți într-un material; podoabă făcută prin încrestare; sculptură în lemn” c. 1650 (Anon. Car.) ← *cresta*; **crestătea** s.f. „plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene, adesea roșietice în exterior, dispuse în capitule; salata-iepurelui; vătămătoare (Lactuca sagitata; Prenanthes purpurea)” 1825 (LB) ← *crestată*; **crestățel**¹ s.m. „plantă erbacee din familia leguminoaselor cu flori galbene-aurii, cu fructul în formă de păstaie, folosită cu scop terapeutic sau ca nutreț” 1649 (var. *crestățel*, Mardarie, L.) ← *crestat*; **crestățel**² s.n. „unealtă de olărit cu care se crestează oalele la gură” 1885 (H. XVII, 98) ← *cresta*; **crestățică** s.f. (bot.) 1885 (H. X, 354) ← *crestățea*; **crestează** s.f. (Munt.) „crestătură” 1885 (H. IV, 255) ← *creastă*, cu sensul după *cresta* ° (DA: ← *cresta*); **crestez** s.n. „instrument pentru sfărâmarea brânzei la stână” 1910 (Vircol, Vâlcea), probabil ← *crestează* ° // ← *cresta* DA; **crestiță** s.f. (dim.) 1870 (CDED I); **crestos** adj. „cu creste, crestat” 1837 (Negruzzi, P. T., 211); **crestură** (Mar.) s.f. „crestătură la vârtej” 1925 (T. Papahagi, M.), probabil ← *crestătură* cu haplogogie și mutarea accentului ° (DA: ← *cresta*); **crestuș** s.n. „gaura din inima carului; creasta leucii” 1895 (Damé, T.); **încresta**² vb. „a inciza, în special cu scop ornamental, sau ca semn (pentru a-și aduce aminte)” 1825 (LB); **încrestătură** s.f. „crestătură” 1866 (Alecsandri, P. P., 210) ← *încresta*.

Dublet etim.: **cristă**.

CREAT/ŊĂ s.f. „substanță proteică cu rol important în mecanismul contracției musculare – créatine” 1871 (LM).

Fr. *créatine*, termen format de chimistul francez M. E. Chevreul în 1835 pe baza gr. *κρέας*, *κρέατος* „carne”.

Fam.: **creatinemie** s.f. „prezență a creatinei în sânge; cantitate de creatină prezentă în sânge” 1978 (DN³) < fr. *creatinémie* (< *créatine* + (*h*)*émie* < gr. *αἷμα* „sânge”); **creatinină** s.f. „derivat al creatinei, care se găsește în sânge și în urină” 1959 (LTR² V) < fr. *creatinine*; **creatinurie** s.f. „prezență a creatinei în urină; cantitate de creatină prezentă în urină” 1969 (D. med.) < fr. *creatinurie* (< *créatine* + *-urie* < gr. *-ουρία* < *οὐρεῖν* „a urina”).

Cf. **creodontă**, **creofag**, **creozot**.

CRECINESC adj. (despre mere) „soi de mere cu fața galbenă și cu gust dulce aspru – sorte de pomme” 1899 (Șez. V, 42).

Probabil, de la numele unui cultivator de mere de acest soi, *Crăciun* sau *Crăciunescu*, cf. *creșesc* ← *Crețu* DA.

CREDE [ar. *credere*, ir. *crede*] vb. „a avea o opinie, a fi de părere; a fi convins de ceva, (spec.) a admite existența lui Dumnezeu; a accepta părerea cuiva; (înv., livr.) a

încredința ceva cuiva; (intrans. cu prep. *în*) a fi sigur de cinstea, sinceritatea, valoarea cuiva – croire; se fier à, compter sur; confier” c.1500 (Psalt. Hur. 66^f, 75^f, 100^v, 115^f).

Lat. *crēdere*, panrom. REW, 2307.

Fam.: **ceregeu** s.n.sg. (Buc.) „Crezul” 1913 (com. Tomiac, în DA) ← *credeu* (pronunțare dialectală a lui *credeu*) + *cere* (contaminare) DA; **credeu** s.n. sg. (Trans., înv., livr.) „Crezul” 1648 (Fogarasi, Catehism, 13), var. *cheredeu*, *chirideu* < magh. *krédó* (< lat. *credo*, pers. I sg. a vb. *credere*) Tamás, EW 281 // ← *cred* + *eu* DA; **credibil** adj. „care poate fi crezut, verosimil” 1868 (Barcianu, V.) < lat. neol. *credibilis*; **credibilitate** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) < fr. *crédibilité*; **credincer** s.m. (în v.) „om de încredere (la Curtea domnească); sfetnic; slujbaş cu rang de mic boier care avea grija pivnițelor domnești și care gusta din mâncarea și băutura domnitorului (*lua credința*), asigurându-se că acestea nu erau otrăvite; fecior care servea la masă; (în v., Trans., Buc.) chezaș, ostatic” prima jum. a sec. XVII (var. *credincear*, Neagoe, În v., apud Mihăilă, DLRV 315), var. *credințar* ← *credință*; **credincios**, **-oasă** adj., s.m., s.f. „(persoană) demnă de încredere, pe care te poți bizui; (persoană) care crede în existența lui Dumnezeu și se conformează practicilor religioase; (persoană) care nu-și schimbă părerile, sentimentele; exact, întocmai” c. 1500 (Psalt. Hur., 14^v, 83^f, 98^f), var. *credințos* ← *credință* TDRG, CDDE 405, CADE, SDLR, CDER 2551, DEX; sensurile „(persoană) care nu-și schimbă părerile, sentimentele; exact, întocmai”, după fr. *fidèle*, germ. *treu* DA // lat. pop. **crēdentiōsus* (← **crēdentia*) DA; **credincioșie** s.f. (în v. și reg.) „credință, devotament, fidelitate, cinste” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *comitas*) ← *credincios*; **credincioșire** s.f. (hapax, Șincai, Hr. III, 5) „credință” 1812 ← *credincios*; **credința** vb. (în v.) „a adeveri, a întări; a da ceva în grija cuiva, a încredința; a creștina; (Trans.) a (se) logodi” 1683 (Dosoftei, V. S. ian. 23^v), var. *credinți* ← *credință*; **credință** s.f. „faptul de a crede în adevărul unui lucru, convingere; (spec.) convingere despre existența lui Dumnezeu, despre adevărul unui religii; (în v.) încredere (pe care o inspiră cineva); fidelitate, devotament; (reg.) logodnă” c. 1500 (Psalt. Hur. 22^f) < lat. **crēdentia*, cf. it., fr., sp., ptg. REW 2306; **credințareț** adj. (hapax Dosoftei, V. S. nov. 165^v) „credul, încrezător” 1682 ← *credința*; **credo** s.n. „crez” 1909 (Anghel – Iosif, S. I, 213) < lat. neol. *credo*, pers. I sg. a vb. *credere* „a crede”; **credul** adj. „care se încrede prea ușor” c.1832 (I. Golescu, Cond., 257^v) < fr. *crédule* (împr. din lat. *credulus*); **credulitate** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Golescu, Cond., 257^v) < fr. *crédulité*, lat. neol. *credulitas*, *-atem*; **crez** s.n. „totalitatea principiilor sau convingerilor cuiva, concepția despre viață a cuiva; (bis., art. *Crezul*) mărturisirea credinței față de Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, la creștini” 1839 (Heliade-Rădulescu, O. I, 424; forma *credului* atestată în 1648 Fogarasi, Catehism, 13, probabil eroare de tipar, forma curentă din text fiind *credeu*, uzuală în Transilvania până târziu), substantivare a formei vechi de pers. I sg. ind. prez. a verbului *crede*, după lat. *credo*, ngr. *πιστεύω* TDRG, DA, SDLR sau ← *crede*, der. regresiv DEX, cf. *văz*, *auz*, pentru echivalarea lat., fr., it. *credo* (formate fără sufix); **crezare** s.f. (în v.) „credință”, (azi) în expr. *a da ~* „a crede pe cineva pe cuvânt” 1814 (Pravila Donici, 12); **crezământ** s.n. (în v.) „încredere; înțelegere față de cineva sau de ceva; considerație, milă” 1796 (GCR II, 160); **crezător** adj. (în v.) „care crede (ușor)” 1560 (Cod. Bratul); **crezut** adj. (în v.) „încrezut; credincios” c.1500 (Psalt. Hur.); **crezuție** s.f. (în v.) „încredere, credință” 1582 (PO) ← *crezut*; **decredibiliza** vb. „a face să-și piardă credibilitatea, a discredita” 2000 (în forma *decredibilizare*, Revista „22”, 26 sept., p. 16, în DCR³) < fr. *décrédibiliser* sau ← *credibil*; **descrede** vb. refl. (în v., rar) „a nu mai avea încredere în cineva” 1834 (Buznea, F.) ← [*in*]crede, posibil după fr. *décroire*; **incredul** adj. „care se convinge greu, care nu are

încredere” 1848 (Negulici, V.) < fr. *incrédule*; **incredulitate** s.f. (abstr.) 1847 (Laurian, F. F. 90) < fr. *incrédulité*; **încrede** vb. „(refl.) a pune temei pe cineva, pe sinceritatea cuiva, a se bizui pe cineva sau pe ceva, a crede spusele cuiva; a avea o părere prea bună despre sine; (tranz., înv.) a încredința ceva cuiva; (în., tranz.) a socoti pe cineva într-un anumit fel; (în., tranz.) a atrage sau a converti la credința cea adevărată” 1581 (Coresi, Ev. 276); **încredere** s.f. „sentiment de siguranță față de cineva, buna-credință sau sinceritatea cuiva; credință” 1818 (Man. În.) ← *încrede*; **încredincioșă** vb. refl. (în.) „a se încrede; a se convinge (de ceva)” 1673 (Dosofoei, Ps. 158), var. *încredincioși* ← *credincios* (după modelul lui *învârtoșă*, *însănătoșă* etc.); **încredința** vb. „(tranz.) a da pe cineva sau ceva în grija sau în păstrarea cuiva demn de încredere; a împărtăși cuiva o taină; a confirma, a garanta cuiva ceva; (refl.) a se convinge de ceva; (în.) a (se) converti (la credința creștinească); (Trans., după germ. *betrauen*) a da cuiva o însărcinare; (reg.) a (se) logodi” 1563–1583 (Cod. Vor. 103), var. *încredinși* ← *credință*; **încredințat** s.n. „logodnă” 1888 (Pop-Reteganul, Pov. IV, 73) ← *încredința*; **încredințător** adj. „convingător” 1862 (Pontbriant, D.) ← *încredința*; **încredințele** s.f. (în., abstr.) 1717–1723 (Cantemir, Hr.) ← *încredința*; **încrezământ** s.n. (în.) „credință” 1682 (Dosofoei, V. S. dec. 212^v) ← *încrede*; **încrezător** adj. „care are încredere”, (în.) s.m. „garant, chezaș” 1787 (ȘA I, 132) ← *încrede*, cu sensul „garant” după germ. *Gläubiger*; **încrezătură** s.f. (în.) „credință” 1563 (Coresi, L. 394) ← *încrede*; **încrezut** adj. „(în., part.) încredințat cuiva, pe care te poți bizui, devotat, fidel; (azi) care are o idee foarte bună despre sine, îngâmfat” 1648 (N. Test.) ← *încrede*; **necredere** s.f. (rar) „lipsă de încredere” 1825 (LB) ← *credere*; **necredincios**, **-oasă** adj., s.m., s.f. „(în.) care își calcă cuvântul dat, care nu se încrede (ușor) în ceva; (curent) infidel; care nu crede în religia dominantă sau care nu are nicio credință religioasă” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 63ⁱ) ← *credincios*; **necredincioșire** s.f. (hapax Șincai Hr. II, 305) „faptul de a deveni necredincios” 1812 ← *credincioșire*; **necredința** vb. (în.) „a fi necredincios (față de cineva)” 1688 (Biblia) ← *credință*, calc după gr. *ἀσέβειν*; **necredință** s.f. „comportare necinstită, trădare; infidelitate; lipsă de credință religioasă, credință religioasă considerată greșită” 1560–1561 (Coresi, Tetr.), var. (în.) *necredență*, *nicridință* ← *credință*; **necredul** adj. „incredul” 1846 (Negulici, E. II, 290) ← *credul*, după fr. *incrédule*; **necredulitate** s.f. (abstr.) 1846 (Negulici, E. II, 112, 235, 291) ← *necredul*, după fr. *incrédulité*; **necrezare** s.f. (în.) „neîncredere” 1835 (Negruzzi, Tr. 7) ← *crezare*; **necrezământ** s.n. (în.) „neîncredere” 1826 (Golescu, Pilde 125) ← *crezământ*; **necrezut** adj. (în.) „ greu de crezut, nemaipomenit, extraordinar; necredincios” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol.) ← *crezut*, part. lui *a crede*; **necrezuție** s.f. (în.) „lipsă de încredere, de credință” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol.) ← *crezuție*; **neîncredere** s.f. „lipsă de încredere; îndoială, suspiciune” 1832 (Asachi, I.) ← *încredere*; **neîncredințare** s.f. „lipsă de convingere” 1705 (Cantemir, I. I.) ← *încredințare*; **neîncrezător** adj. „care nu crede ușor, incredul, suspicios” 1832 (Asachi, I.) ← *încrezător*; **neîncrezut** adj. „care nu e încrezut” 1879 (Eminescu, Trad. 98) ← *încrezut*; **precredincios** adj. „evlavios, pios” 1823 (Bobb, DRLU), var. *precredincios* ← *credincios*; **pseudocredință** s.f. „credință falsă” 1956 (SCȘ Iași, nr. 1, 56) ← *pseudo-* (< gr. *ψευδο-*, fr. *pseud(o)-*, „fals”) + *credință*; **răscrede** vb. (rar) „a crede tot ce spune cineva” 1886 (Sbiera, Pov.).

Cf. **acredita**, **concrede**, **creanță**, **credent**, **credenționar**, **credit**.

CREDENT s.n. (Trans., înv.) „bufet – buffet, dressoir” 1822 (scris *credenție*, Bobb DRLU).

Germ. *Kredenz(tisch)* < it. *credenza* „măsuță pe care se aduceau alimentele la masa unui nobil”, cu sensul inițial „gustare prealabilă a alimentelor și a băuturilor pregătite pentru un nobil, pentru a se verifica dacă nu sunt otrăvite”, sens specializat al cuvântului *credenza* „credință, încredere” < lat. **crēdentia* (< *crēdens*, part. prez. al vb. *crēdere* „a crede”). Posibil în unele regiuni și prin magh. *kredenc* Tamás EW 280.

Fam.: **credențar** s.m. (înv.) „fecior care servește la masă, sufragiu” 1825 (var. *credinciariu*, LB), var. *credințariu* < magh. *kredenciárius*, germ. *Kredenzler*; **credență** s.f. „măsuță așezată în altarul bisericii catolice, pe care stau vasele sfințite” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *crédence*, it. *credenza*; **credineț** s.n. (înv.) „bufet” 1769 (Arhiva rom. I), var. *credinț* < scr. *kreden(a)c*, inclus în seria derivatelor în *-eț*.

Cf. **crede**, **acredita**, **creanță**, **concrede**, **credenționar**, **credit**.

CREDENȚIONAL s.n. (Trans., înv.) „document prin care un deputat (sinodal) certifica alegerea sa – document par lequel un député (du synode) attestait son élection” 1869 (Barițiu, C. III).

Lat. neol. (din Trans.) *credentionalis* „(scrisoare, document) de acreditare, confirmare” (< lat. med. *credentia*, refăcut pe baza formelor romanice – it. *credenza*, v. fr. *créance* – provenite din lat. **crēdentia* < *crēdens*, part. prez. al vb. *crēdere* „a crede”).

Cf. **crede**, **credenț**, **acredita**, **creanță**, **concrede**, **credit**.

CREDIT s.n. „încredere de care se bucură cineva; (fin.) împrumut contractual făcut pe baza încrederii în solvabilitatea debitorului; (în opoziție cu debit) parte a unui cont în care se trec pe numele cuiva sumele pe care le are de primit – crédit” 1779 (var. *credet*, Oxenstiem, C.), var. (înv.) *credît*.

Fr. *crédit* (< it.) DA, CADE, SDLR, CDER 2550, DEX, TDRG², it. *credito* (împr. din lat. *creditum* „împrumut, datorie”, part. substantivat al vb. *credere* „a încredința, a da cu împrumut, a crede”) CDER 2550, TDRG². Preluarea cuvântului fr. cu accentul paroxiton este explicabilă printr-o adaptare după lat. *creditum*. Var. *credît* se explică în Trans. prin germ. *Kredit*. Var. *credet*, prin românizare.

Fam.: **credetălu** vb. (Trans., înv.) „a credita” 1837 (Nichifor, P. C.) < germ. *kreditieren*, cu echivalarea sufixului; **credita** vb. „a da un credit, a acorda încredere” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V., s.v. *créditer*) < fr. *créditer*; **creditarisi** vb. (Bas., înv.) „a credita” 1818 (Act. Bas., 55) < fr. *créditer*, încadrat în clasa verbelor în *-arisi*; **creditiv**, **-ă** adj., s.f. (înv.) „(document, scrisoare) de acreditare (a unui ambasador); (scrisoare) de credit, creanță” 1830 (AR, 431) < germ. *Kreditiv* Ursu, ÎL III, 160 // germ. *Akkreditiv* DA; **creditor**¹, **-oare** adj., s.m., s.f. „(persoană, instituție) care dă bani cu împrumut, care creditează; (despre sume) care se înscrie în creditul unui cont” 1792 (Eustatievici, I. 15), var. (înv.) *crăditor* < fr. *créditeur*, lat. neol. *creditor*, germ. *Kreditor*; **creditor**² s.n. (înv.) „fel de stofă” 1750 (Iorga, S. D. XII, 59) < germ. *Kreditor* DÎLR, posibil și magh. *kreditor* °; **cocreditor** s.m. (jur.) „creditor părtaș cu alții” 1897 (Hamangiu, C. C. 246), var. (înv.) *cocreditoare*, *concreditoare* < it. *concreditore*; **decredita** vb. „a discreditat; a face să se piardă un credit financiar” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *décréditer* (probabil refacere a lui *désaccréditer*, după *crédit*); **discredit** s.n. „micșorare sau pierdere a încrederii sau a influenței de care se bucură cineva sau ceva” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. (înv.) *descredit* < fr. *discrédit*; **discredita** vb. „a face să-și piardă încrederea sau influența de care se bucură cineva sau ceva” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. (înv.) *descredita* < fr. *discréditer*.

Cf. **crede**, **acredita**, **creanță**, **concrede**, **credenț**, **credenționar**.

CREEK (pronunțat *cric*) s.n. „curs de apă temporar (mai ales cu referire la deșerturile sărate din Australia și din America de Sud) – cours d'eau temporaire” 1978 (DN³).

Engl. *creek*, inițial „mic golf de forma unei văi înguste, care se umple cu apă la mare”, cuvânt de origine nordică, cf. v. nord. *kriki*, „colț, cotlon”.

CREHUI adj. (N Trans.) „amețit – étourdi” 1906 (Viciu, Gl.).

Contaminare între *cărăui* (de unde **crăui*) și *tehui* °.

Fam.: **crehuit** adj. (N Trans.) „amețit” 1906 (Viciu, Gl.) ← vb. **crehui* ← *crehui*.

CREIER [ar. *crier*, mr. *criel*, *criiâl*, *criiel* „minte, judecată, gând, memorie”] s.m. „partea cea mai importantă a sistemului nervos central la vertebrate, situată în cutia craniană, care reprezintă sediul gândirii și al conștiinței umane; (fig.) minte, judecată; (în expr. *creierii munților, codrilor*) partea cea mai înaltă, cea mai ascunsă; (Bih.) partea groasă a butucului roții, în care se înțepenesc spițele – cerveau, cervelle; (fig.) raison, esprit; ciine (de montagne); moyeu”, s.n. (fig.) „persoană care organizează o acțiune, persoană valoroasă prin inteligență – cerveau (en parlant des personnes), chef” 1581 (var. *crier*, Coresi, Ev. 277/32), var. (Mar.) *clei*⁴, *clii* s.m. pl. tantum, (Oaș) *cleeri* s.m. pl. tantum, (Trans.) *cr(i)ei* s.m. pl. tantum, *creiere*, *cre(i)eri* s.m. pl. tantum, *crel*, (Buc.) *creiri* s.m. pl. tantum, (Bih.) *creri* s.m. pl. tantum, (Ban.) *criel*, *criili* s.m. pl. tantum, (Buc.) *criiri* s.m. pl. tantum, *greier*².

Lat. **crebrum* (< *cerebrum*) I.-A. Candrea, Romania 31, 306, PEW 413, DA, REW 1827, Philippide, OR II, 636, de unde **crieuru*, cu -u- dispărut prin disimilare și evoluția diftongului -ie- la -ie- (diereză și mutarea accentului), ceea ce presupune că e latin accentuat s-a diftongat și după r, diftongul dispărând ulterior în celelalte cazuri °; alte explicații ale formei bisilabice sunt de asemenea problematice (*crer* > *creier* prin diereză, ca în *greier* și *prooroc* A. Graur, BL 3, 50; *cerebrum* > **creebrium* CDED I, 63; **crebrum* (< *cerebrum*) > **creur* > *creier* după *greier* SDLR). O altă posibilitate este lat. **crebellum* (< *cerebellum*, diminutivul lui *cerebrum*) TDRG, CADE, DEX, de unde **creelu*, cu inserarea unui -i- și mutarea accentului CDDE 406, problematic pentru că, în general, vocalele în hiat apărute prin căderea lui -b-/-u- se contrag (*caballus* > *cal*, *niuem* > *nea*). Este posibil să se fi moștenit ambele etimoane, *cerebellum* explicând direct varianta *crel*, iar alte forme cu -l putând apărea prin contaminarea diverselor variante. În celelalte limbi romanice a fost continuată numai forma *cerebellum*.

Fam.: mr. **âncrîilat** adj. „deștept” 1902 (Papahagi, M²), var. *ancrielat*; **creierași** s. m. pl. „creierul mic” 1886 (var. *creerași*, Barcianu, D.) ← pl. *creieri*, cu sensul anatomic după lat. savant *cerebellum*; **creierisor** s.n. (dim.) 1825 (var. *creierisori* s. m. pl. LB), var. *crierisor*; **creieruș** s.n. (anat.) „creierul mic”; s.m., s.n. „creier mic” 1938 (DA), cu sensul anatomic după lat. savant *cerebellum*; mr. **crielat** adj. „deștept” 1900 (Papahagi, Gl. 38), var. *criilat*; **descreiera** vb. (rar) „a face să acționeze sau a acționa fără nicio judecată” 1858 (Heliade-Rădulescu, Bibl. 162) ← *descreierat*, der. regresiv; **descreierat** adj. „lipsit de judecată, de chibzuință; (rar) cu oasele capului deplasate” 1858 (Heliade-Rădulescu, Bibl. 139) ← *des-* + *creier* + -at, după fr. *écervelé*.

Cf. **cerebel**, **cerebral**.

CREION s.n. „bețișor de grafit, închis de obicei într-un înveliș de lemn sau într-un tub de metal, folosit pentru a scrie sau pentru a desena; obiect în formă de bețișor preparat din substanțe cosmetice, folosit ca fard – crayon” 1830 (CR 152), var. (înv.) *crăion*.

Fr. *crayon* < *craie* „cretă” < lat. *crēta* „cretă, argilă albă” (cu et. nesigură: din [*terra*] *crēta* „pământ cernut, mărunțit” sau înrudit cu celticul **k^urīyat-*, cf. de Vaan, EDLIL).

Fam.: **creiona** vb. „a desena sau schița cu creionul” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *crayonner*; **creionaj** s.n. „desen făcut cu creionul; creionare” 1917 (Arghezi, S. XLIV, 279) < fr. *crayonnage*; **creionaș** s.n. (dim.) 1926 (Teodoreanu, M. 34); **creionist** s.m. (rar) „desenator în creion” 1966 (DN²) < fr. *crayonniste*; **creionistă** s.f. (rar) 1982 (DOOM¹) ← *creionist*; **portcreion** s.n. „mic tub metalic, de material plastic etc. în care se introduce vârful unui creion pentru a-l proteja” 1966 (DN²) < fr. *porte-crayon*.

Cf. **cretă**, **cretacic**.

CREIȚAR s.m. (înv. Trans., Buc.) „mică monedă de aramă, având la origine o cruce pe o față, care în Imperiul Austriac valora a suta parte dintr-un florin – ancienne monnaie d'airain, ayant à l'origine une croix imprimée, à la valeur d'un centième de florin” 1594 (var. *cherăiță* s.f. Doc. Î. 187), var. *cheraiță* s.f., *crăițar*, *crățar*, *crețar*, *crițar*, *graiță* s.f., *greițar*, *grițar*.

Germ. austriac *Kreuzer* (< *Kreuz* „cruce” < lat. *crux*, *crucem*) DA, CADE, CDER 2554, intrat și prin mijlocirea magh. *krajcár* TDRG, DA, SDLR, CDER 2554, DEX. Var. *cherăiță*, *cheraiță*, *graiță* ← **craiță* < germ. *Kreuzer*, pătruns pe cale orală // Și pol. *krajcar*, scr. *krajcara* TDRG, SDLR. Etimonul german a fost și calchiat în forma *crucer*¹ (s.v. *cruce*).

Fam.: **creițăraș** s.m. (dim.) 1906 (var. *grițăraș*, Țiplea, P.P.), var. *crăițăraș*; **crițărel** s.m. (dim.; bot.) 1890 (Familia XXVI, 21.01 / 2.02, p. 31).

Cf. **cruce**.

CREM¹ adj. „alb-gălbui, de culoarea untului – crème (couleur)” 1896 (Caragiale, Apr., 448).

Fr. *crème* „smântână, cremă” (< lat. târziu *crama*, cuvânt de origine celtică, contaminat cu *cresme* < lat. *chrisma* „unguent, alifie” < gr. *χρῖσμα* < *χρίειν* „a unge”), folosit și ca termen de culoare.

Cf. **cremă**, **cremșnit**, **creștin**, **crijmă**¹, **cristic**, **hristian**.

CREMALIERĂ s.f. „piesă mecanică de forma unei bare dințate, care angrenează o roată cilindrică dințată, servind la transformarea mișcării de rotație în mișcare de translație și invers – crémaillère” 1900 (Enc. rom. II).

Fr. *crémaillère* < v.fr. *cramail* < lat. târziu *cramaculus*, *cremaculus* < *cremasculus* < gr. *κρεμαστήρ* „instrument folosit pentru a suspenda ceva” < *κρεμαννύναι* „a atârna”.

CREMATORIU s.n., adj. (rar, în expr. *cuptor* ~) „clădirea sau cuptorul în care se ard gunoaiile sau cadavrele – crématoire” 1873 (LM, adj., subst., cu sensul general „care arde”; cu sensul actual, 1900 Caragiale, O. III, 814).

Germ. *Krematorium*, fr. (*four*) *crématoire* „(cuptor) de ardere”, *crématorium*, it. (*forno*) *crematorio*, creație savantă pe baza lat. *cremāre* „a arde”, modelul primului aparat de acest fel, imaginat de profesorul Ludovico Brunetti, fiind prezentat la expoziția de la Viena în 1873.

Fam.: **cremațiune** s.f. „ardere, prefacere în cenușă (a gunoaielor, a cadavrelor)” 1873 (LM), var. *cremație* < fr. *crémation*, formal și după lat. *crematio*, -*onem*.

CREMĂ s.f. „preparat culinar de consistența unei paste, obținut în general din lapte, ouă și zahăr, cu diverse adaosuri (cafea, ciocolată, vanilie etc.); (fig.) partea cea mai bună sau mai prețuită din ceva; produs cosmetic sau medical, de uz extern, de consistența unei paste – crème” 1754 (Iorga, S. D. XII, 67), var. *crem*² s.n.

Ngr. *κρέμα* (< it. *crema* < fr.), ulterior fr. *crème* (< lat. târziu *crama*, cuvânt de origine celtică, contaminat cu *creme* < lat. *chrisma* „unguent, alifie” < gr. *χρίσμα* < *χρίειν* „a unge”).

Fam.: **cremometru** s.n. „instrument cu ajutorul căruia se măsoară cantitatea de smântână sau de alte grăsimi care se găesc în lapte” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *crémomètre*; **cremos** adj. „cu aspect de cremă” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *crémeux*.

Cf. **crem**¹, **cremșnit**, **creștin**, **crijmă**¹, **cristic**, **hristian**.

CREMENE s.f. „piatră tare, care, lovită cu amnarul, dă scânteii – silex” 1491 (antrop., Mihăilă, DLRV), var. *creme*, *cremen* s.n., *cremenă*, *cremină*, *cremine*.

V.sl. *kremy*, genitiv *kremente*.

Fam.: **cremeni** vb. (înv.) „a împietri, a înmărmuri, a rămâne nemișcat” 1581 (part. *cremenit*, despre substantivul *untunearec* „în care nu te poti mișca” Coresi, Ev.), var. *crimini*; **cremenos** adj. „de felul cremenii” 1806 (var. *cremenios*, Șincai, I. nat., în ȘA I, 661); **creminar** s.n. „pungă în care se ține cremenea” 1913 (Pamfile, C. T. 44) ← *cremină*, *cremine* (= *cremene*); **încremeneală** s.f. (abstr.) 1881 (Jipescu, Op.) ← *încremeni*; **încremeni** vb. „a împietri, a înmărmuri, a rămâne nemișcat (datorită unei emoții puternice)” 1620 (Moxa, C.); **încremenitor** adj. „care (te) încremenește, amorțitor” 1862 (Pontbriant, D.) ← *încremeni*.

CREMNIȚER s.m. (înv.) „monedă de aur bătută la Kremnitz – ducat de Kremnitz” 1822 (Iorga, S. D. VIII, 91).

Germ. *Kremnitzer*.

CREMONĂ s.f. „dispozitiv metalic folosit pentru închiderea unei ferestre sau a unei uși, construit din două vergele dispuse în prelungire și acționate cu ajutorul unui mâner -- crémone” 1939 (var. *cremon* s.n., Enc. tehn. I).

Fr. *crémone*, probabil derivat de la numele orașului italian *Cremona*, cf. numele italian al instrumentului, *cremonese* TLF.

CREMOTARTAR s. sg. tantum (înv.) „materie ce se depune pe pereții butoiului în timpul fermentației vinului; materie pietroasă, acră la gust, care se pisează și se dă ca medicament, ca purgativ – crème de tartre” 1749 (var. *cremotartaro*, C. buc. 62¹), var. *crămutartor*, *cremortartar*, *cremotartaron*, *cremutartu*.

It. *cremotartaro*, lat. med. *cremor tartari*, din *cremor* „suc vâscos de plantă” și *tartarum* (târziu) „tartru, depozit în butoaiele de vin” (probabil din *Tartarus* „infern”, cf. it. *infernaccio* „puț unde se depozitează deșeurile obținute prin presare” Nocentini, VLI).

CREMȘNIT s.n. „prăjitură preparată din foi de aluat coapte între care se pune cremă de vanilie – millefeuille” 1936 (S. Marin, C. B.).

Germ. *Cremeschnitte* < *Creme* „cremă” (< fr. *crème*) + *Schnitte* „felie”.

Cf. **cremă**, **crem**¹, **creștin**, **crijmă**¹, **cristic**, **hristian**.

CRENEL s.n. „fiecare dintre deschizăturile înguste, făcute din loc în loc în partea superioară a parapetului unui turn de apărare, a unui castel sau a unei cetăți medievale, prin care se aruncau proiectilele asupra inamicului – créneau” 1839 (Negruzzi, O. II, 172).

Fr. *créneau* (< v.fr. *crenel* < *cren* (= *cran*) „tăietură, incizie”, probabil dintr-o bază celtică), cu refacerea formei etimologice a sufixului *-eau*, sprijinită și de derivatele fr. *créneler*, *crénéle* CADE, DA, CDER 2557, TDRG³ // Engl. *crenel* DEX.

Fam.: **crenat** adj. (despre frunze) „cu marginile dintate” 1879–1883 (Brandza, Fl.) < fr. *créné*, part. lui *crener* „a inciza”; **crenela** vb. „a face creneluri într-un zid” 1882 (part. *crenelat*, Macedonski, O. III, 188) < fr. *créneler*, part. *crénéle*.

CRENO- el. de comp. „referitor la izvoare – créno-”.

Fr. *créno-*, gr. *κρήνη* „izvor”.

Cf. **crenobiont**, **crenologie**.

CRENOBIONT s.n., s.m. „organism care trăiește în apa izvoarelor – crénobionte” 1980 (D. bot. poligl.).

Fr. *crénobionte* (< *créno-* < gr. *κρήνη* „izvor” + *-bionte* < gr. *βιῶν*, part. prez. al vb. *βιοῦν* „a trăi” < *βίος* „viață”).

Cf. **creno-**, **biologie**.

CRENOLOGIE s.f. „studiu al apelor minerale terapeutice – crénologie” 1969 (D. med.).

Fr. *crénologie* (< *créno-* < gr. *κρήνη* „izvor” + *-logie*).

Cf. **creno-**.

CRENVURST s.m. (mai ales la pl.) „tip de cârnăcior, obținut din carne tocată fin – saucisse de Francfort” 1892 (Bacalbașa, S. A. II, 77), var. *crenviști* (pl.), *crenvirșt*, *crenvurșt*.

Germ. austriac *Krenwürstchen* sau *Krenwürstel*, propriu-zis „cârnăcior cu hrean” < *Kren* „hrean” (probabil < sl. com. **chrěnŭ*) + *Würstel* / *Würstchen*, dim. lui *Wurst* „cârnat”.

Cf. **hrean**.

CREODONTĂ s.f. „subordin fosil de mamifere primitive carnivore, cu dentiția puțin specializată, cu membrele masive, prevăzute cu gheare – créodonte” 1962 (DER).

Fr. *créodonte* (< *créo-* < gr. *κρέας* „carne” + *ὀδούς*, *ὀδόντος* „dinte”).

Cf. **creatină**, **creofag**, **creozot**, **odont(o)-**, **-odont**, **anodontă**, **heterodont**, **mastodont**, **odontalgie**, **odontologie**, **ortodontie**, **parodontoză**.

CREOFAG adj. „care se hrănește cu carne – créophage” 1978 (DN³).

Fr. *créophage* (< *créo-* < gr. *κρέας* „carne” + *-phage* < *-φάγος* < *φαγεῖν* „a mânca”, aoristul vb. *ἐσθίειν*).

Fam.: **creofagie** s.f. „deprindere de a se hrăni cu carne” 1978 (DN³) < fr. *créophagie*.

Cf. **creatină**, **creodontă**, **creozot**, **-fag**, **sarcofag**.

CREOL, **-Ă** s.m., s.f. „persoană născută în regiunile tropicale ale Americii, descendentă din foștii coloniști europeni și populația afro-americană sau autohtonă; (înv.) persoană (albă sau de culoare) născută în colonii”, s.f., adj. „limbă mixtă, rezultată în urma

contactului dintre o populație colonizatoare (în general europeană) și una supusă (indigenă sau formată din sclavi importați) – créole” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *créole* < sp. *criollo* < ptg. *crioulo* „negru născut în colonii”, inițial „servitor născut în casă” < *cria* id. < *criar* „a crește” < lat. *creāre*.

Cf. **crea**¹, **concret**, **concrețiune**, **crescendo**, **creștet**, **croasant**, **increment**.

CREOZOT s.n. (chim.) „lichid uleios, incolor și caustic, cu miros tare, extras prin distilare din gudronul de lemn, cu calități antiseptice, folosit pentru a împiedica putrefacția lemnului sau a cărnii – créosote” 1855 (Lucaci, M.), var. *creuzot*.

Fr. *créosote* < germ. *Kreosot*, nume dat de descoperitorul substanței, chimistul C. F. Reichenbach, pe baza gr. *κρέας* „carne” și *σωτήρ* „salvator”, *σώζειν* „a salva”.

Fam.: **creolină** s.f. „soluție obținută dintr-un amestec de crezoli și hidrocarburi aromatice, hidroxid de sodiu și apă, folosită ca dezinfectant – créoline” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *créoline*, it. *creolina*, nume comercial creat de chimistul englez William Pearson (marcă înregistrată la Genova în 1888), pe baza it. *cresolo*, engl. *cresol* „crezol”; **creozota** vb. „a impregna lemnul cu creozot pentru a-i mări rezistența” 1943 (M. enc. agr. V, 543); **crezol** s.m. „substanță chimică lichidă (metilfenol) obținută din gudroanele de lemn și de cărbune, folosită la prepararea bachelitei, ca antiseptic” 1900 (var. *cresol*, Enc. rom. II) < fr. *crésol* < *cré[s]of[ote]* + *-ol*.

Cf. **creatină**, **creofag**, **creodontă**, **soteriologie**.

CREP¹ s.n. „stofă de lână sau de mătase ondulată, foarte fină; bucată de asemenea stofă, de culoare neagră, purtată în semn de doliu; cauciuc natural, alb-gălbui și translucid, folosit pentru tălpi la încălțăminte – crêpe” 1855 (Alecsandri, Pr. 86).

Fr. *crêpe*, substantivare a adj. v. fr. *crespe* „ondulat, încrețit” < lat. *crispus*.

Fam.: **crepdeșin** s.n. „crep” 1940 (var. *crepdeșină* s.f., Birou, Căraș 107) < fr. *crêpe de Chine*; **crepon** s.n. „șesătură din fire răsucite în așa fel încât să se obțină încrețituri neregulate și bobite în relief” 1834 (Arh. Olt. V, 423) < fr. *crépon* (< *crêpe*); **creponat** adj. „asemănător cu creponul” 1937 (M. enc. agr. I, 180) ← *crepon*.

Cf. **cripeu**, **crispa**.

CREP² s.n. (S Trans.) „scara de deasupra ieslei din care caii mănâncă fânul; jgheab din care se adapă vitele – ratelier; abreuvoir” 1825 (LB).

Săs. *kräp* (= germ. *Krippe*).

Fam.: **creplă** s.f. „crep”² 1906 (Viciu, Gl.), var. *creaplă*, probabil dintr-un dim. în *-l* al săs. *kräp*^o (DA sugerează o contaminare cu *iesle*).

Cf. **creșă**.

CREPENI v. (Ban.) „a strânge, a prinde – serrer” 1913 (com. Coca, în DA).

Et. nes., posibil cu sensul de bază „a întări” de la un adjectiv slav raportabil la v.sl. *krěpînŭ* „tare, puternic, țeapăn”. cf. scr. dial. *krijepan* (DA s.v. *increpenit*).

Fam.: **încrepenit** adj. (Trans., Olt) „plin până la refuz” 1906 (Viciu, Gl.), part. unui verb neatestat *increpeni*, infl. semantic de *crăpa* (cf. sensul „plin de stă să crăpe”).

CREPIDĂ s.f. „tip de sandale purtate de vechii greci și romani – crépide” 1874 (Odobescu, Pseudo-Kynegetikos 133).

Fr. *crépide*, lat. neol. *crepida* (< gr. *κρηπίς*. *-îdos*).

CREPITAȚIE s.f. „(med.) zgomot patologic repetat, produs de ciocnirea a două oase fracturate, de frecarea aerului când pătrunde în plămâni bolnavi etc.; (rar) zgomot produs la aruncarea sării în foc – crépitation” 1862 (var. *crepitațiune*, Antonescu, D.).

Fr. *crépitation* (< lat. târzie *crepitatio*, -ōnis „zgomot sec” < *crepitāre*, frecventativul verbului *crepāre* „a trosni, a pocni, a scârțâi”).

Fam.: **crepitan** adj. „care produce zgomote scurte și repetate” 1871 (LM) < fr. *crépitan*, part. prez. al vb. *crépiter* (< lat. *crepitāre*).

Cf. **crăpa**, **crevasă**.

CREPS s.n. „joc cu zaruri (originar din Anglia) – creps” 1835 (Negruzzi, Tr. 7).

Fr. *creps* (probabil < engl. *crabs* „cea mai proastă aruncare la un joc cu zaruri”).

CREPUSCUL s.n. (înv., s.m.) „perioadă de timp cu lumină slabă după asfințitul sau înainte de răsăritul soarelui – crépuscule” 1837 (var. *crepusculă* s.f., Heliade-Rădulescu, L. B. I), var. (rar) *crepuscul*.

Lat. *crepusculum*, cu origine controversată (posibil format din *crepuscus* „întunecat” < **crepus* „întuneric”, cf. gr. *κρέφας* „întuneric”, după modelul lui *diluculum* „zori de zi” < *dilucēscere* „a se lumina de ziuă” DELL).

Var. *crepuscul* < fr. *crépuscule*.

Fam.: **crepuscular** adj. „referitor la crepuscul; în declin” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *crépusculaire*.

CRESCENDO (pronunțat și: kre'fendo) adv. (muz.) „crescând progresiv în intensitate – crescendo” 1846 (Wachmann, M. 24).

It. *crescendo*, gerunziul vb. *crescere* „a crește”.

Fam.: **decrescendo** (pronunțat și: dekre'fendo) adv. (muz.) „scăzând treptat în intensitate” 1846 (Wachmann, M. 24), var. *decrescendo* < it. *decrescendo*, gerunziul vb. *decrescere* „a descrește”.

Cf. **crește**, **concret**, **concrețiune**, **crea**¹, **creol**, **creștet**, **croasant**, **increment**.

CRESON s. (bot.) „plantă erbacee legumicolă din familia brasicaceelor, cu flori albe mici, consumată ca salată sau condiment, hreniță (*Lepidium sativum*) – cresson” 1906 (Panțu Pl.).

Fr. *cresson* (cuvânt de origine germanică).

CRESTATĂ¹ s.f. „colac mare din făină de grâu cu mai multe împletituri sau în formă de cruce, folosit la morți și sfeștani – pain tressé, généralement en forme de croix, employé dans les rites funéraires” 1892 (Marian, Î.).

Bg. *krăstat*, -a „în formă de cruce” (< *kārst* „cruce” < v.sl. *krīstŭ* „cruce; Hristos” < lat. *Christus*, gr. *Χριστός*, probabil prin intermediar germanic), apropiat prin etim. pop. de part. verbului *cresta* DA.

Cf. **cârstă**, **cârstată**, **cârstăneasă**, **cârstitel**, **cârstov**, **crâsnic**¹, **cristelniță**, **încresta**¹.

CRESTOMAȚIE s.f. „culegere de texte din diferiți autori reprezentativi pentru valoarea lor filologică, istorică, documentară – chrestomatie” 1840 (var. *crestomatie*, FM).

Fr. *chrestomathie* (< gr. *χρηστομάθεια*, titlul unei lucrări a lui Proclus, propriu-zis „învățătură utilă” < *χρηστός* „util” + *-μαθεια* < *-μαθής* „care învață, învățat”, de la radicalul verbului *μαθάνειν* „a învăța”, cf. aorist *έμαθον*).

CREȘĂ s.f. „instituție care asigură îngrijirea copiilor până la trei ani, într-un anumit interval orar – crèche (lieu d'accueil pour très jeunes enfants)” 1948 (Studii, nr. 2).

Fr. *crèche* „iesle; creșă” (< francic **krippja*, cf. germ. *Krippe* „iesle” TLF).

Cf. **crep**².

CREȘTE [ar. *creaștere, crișteare*, mr. *creaștiri*, ir. *crește*] vb. „(despre oameni, animale și plante sau despre părți ale lor) a se mări treptat, a deveni mai mare ca rezultat al proceselor vitale din organism; (tranz.) a îngriji (copii, animale sau plante până când ajung la maturitate), a cultiva, a educa; (intrans. și tranz.) a-(și) spori dimensiunile sau numărul – croître, élever, pousser, augmenter, grandir” c. 1500 (Psalt. Hur. 89^f).

Lat. *crēscere*, panrom. REW 2317.

Fam.: **acrescământ** s.n. „creștere a dreptului unei persoane la o succesiune, ca urmare a înlăturării de la această succesiune a altor persoane ori a renunțării lor la drepturile izvorâte din lege ori din testament” 1900 (Barcianu, D.) < fr. *accroissement* (< *accroître* < lat. *accrēscere* „a crește, a se dezvolta, a se adăuga la” < *ad-* + *crēscere*), românizat după *crește*; **acrescent** adj. (bot., despre organele de reproducere ale florii) „care continuă să crească și după fecundare, până la maturitatea fructului” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *accrescent*, împr. din lat. *accrescens*, part. vb. *accrescere* „a crește, a se dezvolta, a se adăuga la” (< *ad-* + *crēscere*); **conrescent** adj. (bot., anat.) „crescut împreună cu alt organ sau țesut” 1871 (LM) < fr. *conrescent*; **conrescență** s.f. (biol.) „unire și dezvoltare împreună (în general patologică) a două formațiuni anatomice” 1871 (LM) < lat. neol. *conrescentia*, fr. *conrescence*; **concrește** vb. (rar) „a crește împreună, a se consolida” 1868 (Barcianu, V.) < lat. neol. *conrescere* (< *con-* + *rescere*), românizat după *crește*; **creșcând** adj. „care crește” 1853–1854 (Baronzi, M.), adjectivare a gerunziului, după fr. *croissant*; **creșcător**, **-toare** adj., s.m., s.f. „care crește; persoană care se ocupă de creșterea animalelor; (înv., rar) educator, părinte adoptiv” 1651 (Psalt. Alba Iulia); **creșcătorie** s.f. „loc, stabiliment unde se cresc animale” 1897 (Gaz. Săt. XIV, 440); **creșcut** s.n. „creștere; (înv.) statură, vârstă; mlădiță, odraslă” 1570 (Coresi, Psaltire, în Ps. sl.-rom.); **creșcătură** s.f. „umflătură, excrescență; ramură crescută din nou; (înv.) creștere, educație” 1681 (Dosoștei, Molit. 54^v); **descrescător** adj. „care descrește” (1871 LM) ← *descrește*; **descrescând** adj. „care descrește” 1867 (Maiorescu, L.) ← *descrește*; **descrescent** adj. „descrescător” 1898 (Grecescu, Fl.) ← *descrește*, după fr. *décrescent*; **descrește** vb. „a scădea, a se reduce; a se împuțina” 1847 (Pann, P. V. 139) ← *des-* + *crește*, după fr. *décroître*; **excreșcență** s.f. „formațiune rezultată în urma unei creșteri în exces a unui țesut” 1871 (LM), var. *escrescență* < lat. neol. *exrescentia* < *exrescere* (< *ex-* + *rescere*); **încrescut** adj. (rar, Trans.) „pe care au crescut plante” 1806 (Șincai. I. nat. 29); **procriște** vb. (Mehed.) „(despre pâine) a crește la loc” 1935 (An. Arh. Folk. III 82).

Cf. **concret**, **concrețiune**, **crea**¹, **creol**, **crescendo**, **creștet**, **croasant**, **increment**.

CREȘTET [ar. *creaștit, creaștid, creaștic*] s.n. „vârful capului; (rar) căpătâi; (prin anal.) vârf, culme; (S Mold.) parte a morii; (fig.) personalitate, punct culminant, apogeu – sommet de la tête; chevet; cime; partie du moulin; personnalité; acmé” 1573–1578 (Psalt. Sch.), var. *creștit*.

Rom. *crește* + *-et*, cu sensul inițial „creștere”, de unde „punctul până la care a crescut cineva” TDRG, S. Pușcariu, DR 9, 1936–1938, 440, DA, CDER 2562, DEX // Lat. **criscitus* < **cristicus* < *crista* „creastă” G. Giuglea, DR 4, 1924–1926, 1553; ← *creastă*, infl. de *crește* SDLR.

Cf. *crește*, *concret*, *concrețiune*, *crea*¹, *creol*, *crescendo*, *croasant*, *increment*.

CREȘTIN, **Ă** [ar. *crîștin*, *crăștin*, mr. *crîștin*] adj., s.m., s.f. „care aparține creștinismului, privitor la creștinism; persoană care a primit botezul și crede în Isus Cristos; (pop.) om (de treabă) – chrétien; homme (honnête)” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 40).

Lat. *christianus* (< *Christus* < gr. *Χριστός*, propriu-zis „uns” < *χρίειν* „a unge”, calc după ebraicul *māšīaḥ* „unsul lui Dumnezeu, Mesia”). Grupul lat. *-stj-* ar fi trebuit să evolueze la *-ș-* în română (cf. **ustia* > *ușă*, *pastiōnem* > *pășune*). Păstrarea lui *-t-* s-a explicat prin infl. cuvântului *Christus* (Nandris, Phon., Sala, IELR, 34) sau prin pătrunderea cuvântului în limbă după încetarea acțiunii legii fonetice *-stj-* > *-ș-* (CDDE 91). Grupul *-stj-/st-* apărut ulterior a evoluat, într-adevăr, la *-șt-*, cf. *așterne* < *(*a*)*stjerne*(re) < *sternere*, *șterge* < (*e*)*stjerġere* < *extergere*, *șterc* < **stjercu* < *stercus*. Grupul *-an-* după palatale evoluează regulat la *-in-* (cf. *ghindă* < *glanda*, *tăind* < *tăliāndō*) Densusianu, HLR II, 28. Absența palatalizării grupului *-tj-* în acest cuvânt este general romanică (REW 1888) și este explicată prin faptul că acest termen a rămas mereu în contact cu limba Bisericii (FEW s.v. *christianus*). // V.sl. *krŭstijanŭ*, *krŭstijaninŭ*, *christijanŭ*, *christijaninŭ* CDED II, 81.

Fam.: **anticeștin** adj. „care se opune creștinismului sau creștinilor; care este contrar preceptelor religiei creștine” 1870 (Costinescu, V.) ← *anti*¹ + *creștin*, după fr. *anti-chrétien*; **anticeștinesc** adj. „anticeștin” 1870 (Costinescu, V.) ← *anti*¹ + *creștinesc*, după fr. *anti-chrétien*; **creștina** [ar. *crîștinare*, mr. *crîștinari*] vb. „a (se) face creștin, a (se) boteza în religia creștină” 1620 (Moxa, C. 185), var. *creștini*; **creștinaș** s.m. (dim., rar) 1906 (Graiul I, 130); **creștinătate** [ar. *crîștinătate*, mr. *crîștinătăți*] s.f. „totalitatea țărilor sau a popoarelor creștine; comunitate de creștini; (inv.) religia sau credința creștină; purtare creștinească” 1560 (Coresi, Catehism, 102) < lat. *christianitas*, *-atem* TDRG, CDDE 410, Pascu, Sufixe, 19, DA, DDA, DDM (în favoarea moștenirii din latină pledează faptul că sensul colectiv al sufixului nu este uzual în cuvinte derivate în română, V. Popovici apud Sala, IELR, 128–129) sau ← *creștin* Al. Graur, BL 2, 1934, 18–19, SDLR, CDER 2563, DEX; **creștinătură** s.f. (hapax Dosoftei, V. S. oct. 90^v) „creștinare” 1682 ← *creștina*; **creștinăție** s.f. (inv., hapax Dosoftei V. S. nov. 184^v) „credința creștină” 1682 ← *creștinat*, part. lui *creștina*; **creștinesc** [ar. *crîștinescu*, mr. *crîștines(c)*] adj. „de creștin, privitor la creștinism; (fig.) uman, cum se cade, drept” 1560 (Coresi, Catehism, 101); **creștinește** [mr. *crîștineăști*] adv. „ca un creștin, în felul creștinilor; (fig.) cu umanitate, cu blândete; pe înțelesul tuturor” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 65) ← *creștin* sau *creștinesc*; **creștinie** s.f. (inv.) „credința creștină” 1686 (Dosoftei, V. S. mar. 45^v); **creștinism** s.n. „religie la baza căreia se află cultul lui Isus Cristos, considerat fiul lui Dumnezeu” 1805 (Crișan, LWLH, apud TDRG³) ← *creștin*, după lat. *christianismus*, fr. *christianisme*; ar. **crîștiname** s.f. (col.) 1906 (Dalametra); ar. **crîștinipsre** vb. „a creștina” 1906 (Dalametra) ← *crîștin*, după ngr. *χριστιανεύω*, aor. *χριστιάνευσα* °; ar. **crîștinitică** s.f. „creștinătate” înc. sec. 19 (Cod. Dim. 66); mr. **crîștinic** s.m. „fin (de botez sau de cununie)” 1927 (I.-A. Candrea, GS III/1), var. *crăștenic*, *crăștinic*, *cristinic*; mr. **crîștinică** s.f. „fină (de botez sau de cununie)” 1927 (I.-A. Candrea, GS III/1) ← *crîștină* sau *crîștinic*; mr. **crîștinică** s.f. „fină (de botez sau de cununie)” 2008 (ALDM), var. *crășteniică*, *crăștinică* ← *crîștină*;

înceștina vb. (înv.) „a creștina” 1652 (DRH B XXXVII, 41), var. *înceștini*; **necreștin** adj. „care nu este creștin” 1825 (LB); **necreștinesc** adj. „care nu este creștinesc” 1675 (M. Costin, L. 183) ← *creștinesc*; **necreștinește** adv. „într-un mod care nu este creștinesc” 1931 (CADE) ← *creștinește*; **paleocreștin** adj. „referitor la vechiul creștinism (al primilor creștini, din primele secole)” 1943 (Oprescu, I. A. I, 10) < fr. *paléochrétien* (< *paléo-* < gr. *παλαιός* „vechi” + *chrétien*), adaptat după *creștin*; **precreștin** adj. „anterior apariției creștinismului” 1887 (HEM II, 1858) ← *creștin*, după fr. *préchrétien*.

Dublet etim.: **cretin**. Cf. **cristic**, **hristian**, **hristoitie**, **cârstă**, **cârstată**, **cârstăneasă**, **cârstitel**, **cârstov**, **crâșnic**¹, **crâștac**, **crestată**¹, **crîjmă**¹, **cristelniță**, **crem**¹, **cremă**, **cremșnit**.

CRETACIC s.n., adj. „ultima perioadă a erei mezozoice, care se caracterizează prin depuneri masive de calcar; care aparține acestei perioade – crétacé” 1900 (Enc. rom. II).

Germ. *Kretazisch* (< *kretazeisch* < lat. *cretaceus* „de natura cretei”, cu sensul geologic după fr. *crétacé*, termen propus de geologul belgian Jean Baptiste Julien d’Omalius d’Halloy în 1822, pe baza rocilor calcaroase care s-au format în această perioadă) sau fr. *crétacique*. Termenul s-a impus în fața mai vechiului *cretaceu* prin infl. numelor celorlalte perioade din mezozoic, *triasic* și *jurasic*.

Fam.: **cretaceu** s. n., adj. (înv.) „cretacic; (despre roci) de natura cretei, format din cretă” 1871 (LM) < fr. *crétacé* (< lat. neol. *cretaceus*)

Cf. **cretă**, **creion**.

CRETAN, -Ă adj., s.m., s.f. „persoană originară sau locuitor din insula Creta; referitor la Creta sau la locuitorii ei – crétois” 1559–1560 (var. *cretean*, Cod. Bratul, 16), var. *critean*.

Forma *cretean* < slavon (pl.) *kritěne* (sg. *kritěninŭ*), cu *-e-* posibil după o formă a top. *Creta* intrată prin lat. sau magh. Forma *critean* < slavon *kritěne*. Forma actuală *cretan* < lat. neol. *Cretanus* sau adaptare a mai vechiului *cretean* după derivatele în *-an*.

CRETĂ s.f. „calcar fin granular, de culoare albă-gălbuie, folosită la scris pe tablă sau pe orice suprafață de culoare închisă – craie” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *Chalcidicus*), var. (înv., Mold.) *credă*², *creidă*, (Trans.) *creită*, (Mold., Trans.) *cridă*², *crită*.

Lat. neol. *creta* „cretă, argilă albă” (cu et. nesigură: din [*terra*] *crēta* „pământ cernut, mărunțit” sau înrudit cu celticul **k^urīyat-*, cf. de Vaan, EDLIL). Var. *creidă*, *credă*², *cridă*² < (în Mold.) pol., rus. *krejda*, (în Trans.) germ. *Kreide*. Var. *crită* < ngr. *κρητίς*. Var. *creită* < magh. *kréta*.

Fam.: **cretos** adj. (rar) „care conține cretă; care are aspect de cretă” 1691–1697 (var. *cridos*, T. Corbea, D., s.v. *cretosus*) ← *cretă*; var. *cridos* ← *cridă* (= *cretă*).

Cf. **creion**, **cretacic**.

CRETIN, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de înapoiere mintală (din cauza unei afecțiuni a tiroidei); tâmpit, idiot – crétin” 1837 (Episcopescu, A. 67).

Fr. *crétin* < fr.-prov. *cretin* (< lat. *christianus* „creștin”), inițial „persoană”, de unde „om sărman”, aplicat apoi suferinzilor de întârziere mintală din zonele înalte din Alpi, unde această boală se datora lipsei iodului FEW II, 655a, TLF.

Fam.: **cretinism** s.n. „boală determinată de insuficiență tiroidiană, manifestată prin înapoiere mintală și prin tulburări de dezvoltare fizică; tâmpenie, idiotie” 1837 (Episcopescu, A. 67) < fr. *crétinisme*; **cretiniza** vb. „a deveni sau a face să devină idiot”

1880 (forma *cretinizare*, Eminescu, O. XI, 124) < fr. *crétiniser*; **semicretin**, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de semicretinism” 1978 (DN³); **semicretinism** s.n. „formă relativ ușoară de cretinism” 1969 (D. med.) ← *cretinism*, după fr. *demi-crétinisme*.

Dublet etim.: **creștin**.

CRETON s.n. „țesătură imprimată, rezistentă și deasă, fabricată mai ales din in sau din cânepă și folosită pentru huse de mobilă, draperii etc. – cretonne” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M. 12), var. *cretonă* s.f.

Fr. *cretonne* (de origine obscură, probabil dintr-un toponim TLF).

CRET, -EATĂ adj., s.m., s.f., s.n. „(despre păr, blană, lână etc.) răsucit în inele, cârlionțat; cutat, zbârcit; (s.m., rar) păr creț, buclă, cârlionț; (s.n.) încrețitură la o țesătură sau la un obiect confecționat, cută, fald, încrețitură a pielii, rid; mică depresiune; un fel de ață de bumbac; (s.f.) soi de viță-de-vie cu struguri verzi-gălbui; nume de floare; pălăria încrețită a unor bureți – crêpu, bouclé, crêpé, francé; cheveux frisés, boucle, fronce, pli, ride; petite dépression de terrain; sorte de fil de cotton; nom de fleur; variété de raisin; chapeau frisé de certains champignons” 1330 (antrop. *Crețul*, doc. de la mănăstirea Dečani din Serbia, apud Rosetti, ILR 416; posibil și 1256–1260 antrop. *Krecz*, *Kretz*, nume de persoană din Voivodina înnobilită de Bella al IV-lea, apud Drăganu, Rom. 101), var. *crăt* (și substantivat, Mehed., „șort încrețit în talie – tablier francé”).

Et. nes., posibil:

(i) lat. **cricius*, rezultat prin contaminare din *crispus* „creț” (termen moștenit în celelalte limbi romanice, cf. REW 2329, și împrumutat în alb.) și *ēricius* „arici”, folosit adjectival cu sensul „cârlionțat”, așa cum se poate deduce din it. *riccio* „cârlionțat, creț, buclat”, sp. *rizo* „creț, încrețit, cârlionțat; buclă, cârlionț, moț”, ptg. *riço* „buclă, cârlionț, moț” P. Boerescu, LR 63, nr. 4, 2014, 477–488; căderea vocalei inițiale în *ēricius* folosit adjectival poate fi de dată lat. vulg., cf. formele romanice citate; consoana -ț- în loc de -ē- se poate explica prin prezența, în cadrul paradigmei, a finalelor -cia și -cie (la fem.), unde rezultatul așteptat este -ț- (P. Boerescu, loc. cit.);

(ii) lat. **cricius* < **cirricius* < *cirrus* „buclă de păr, cârlionț” (termen moștenit în it., fr. dial., sp., cat., ptg., cf. REW 1949) O. Densusianu, GS I, 1923, 164.

// Lat. **cricium* < gr. *κρικτιον* „cerculeț”, dim. lui *κρίκος* „cerc, inel” A. Philippide, V. rom. 16, 1910, 33; lat. **criceus* < **cricus*, var. a lui *circus* „cerc” (cf. dubletul gr. *κρίκος* / *κρίκος* „cerc, inel”), cu forma metatezată specializată pentru a desemna buclele părului sub infl. lui *crispus* S. Pușcariu, DR 3, 1923, 843–844; el. de substrat, cf. alb. *krecë* „frunză de conifere, ghimpe, ac”, *krec* „(despre smochine) cu pielea plesnită din loc în loc” Brâncuș, VA 137, Mihăilă, CSCA 93; el. de substrat din baza i.-e. **kerk-*, **krek-*, de la rad. i.-e. **ker-*, **(s)ker-* „a încovoia, întoarce, îndoi, strâmba”, cf. gr. *κρίκος*, *κρίκος* „cerc, inel”, lat. *circus* „cerc”, *circum* „împrejur, în jurul”, *circă*, v.sl. *sū-krŭčiti* „a (se) strânge, a (se) închirci”, sau din baza i.-e. **kert-*, **kerat-*, **krāl-* „a întoarce, a răsuci” a aceluiași rad. **(s)ker-*, cf. lat. *crātis* „împletitură de nuiele, țarc, grătar”, alb. dial. *qerthull* „cerc, vârtelniță, depănătoare” etc. Russu, Etnogeneza, 299; lat. *crispus* „creț” LB, Hasdeu, CB I, 111, TDRG¹ (probabil), SDLR (cf. lat. *crispus*); posibil scr. *krecav* (< **kreticavū*) Byhan, Jb 5, 1898, 316, Densusianu. HLR I. 366 (de fapt, cuvântul scr. e împr. din rom.); element slav din baza v.sl. *krŭti* „răsucit”, *krŭtati* „a îndoi, a răsuci” CDED II, 82 (G. Weigand. BalkA II, 272, III, 107, presupune un sl. **kretiči* și compară scr., bg. *krecav*); probabil el.

slav înrudit cu *cârcel*, cf. sl. *krūčiti* „a răsuci”, pol. *kręty* „creț”, sloven *kêrč*, ceh *krč* „cârcel, crampă” CDER 2564; de la un termen germanic însemnând „cerc”, cf. got. *kraitis*, v. germ. de sus *kreiz*, probabil prin intermediul vb. (*in*)*creți* < got. **kraitjan* G. Giuglea, DR 2, 1921–1922, 393–395; posibil legat de gr. *κρέξ*, *κρεκός* „meșă de păr pe frunte” G. Giuglea, DR 3, 1923, 625; lat. **creptus* (*crepitus*) „plesnitoră”, de unde „crăpătură în pământ, pe piele”, preluând sensul lui *crispus* „creț”, cu înlocuirea lui *t* prin *ț* sub infl. pl. **crepti* și a verbului derivat **inceptire* G. Giuglea, *Langue et littérature* II, 1943, 20–66; probabil germ. *kraus* „creț” (săș. *krous*), cf., pt. *-s-* > *-ț-*, *brun cruț* < *Brunnenkresse* M. Gaster, ZRPh III, 1879, 469, IV, 467.

Fam.: **crățan** s.n. (Ban.) „partea dinapoi a unui șorț compus din două bucăți simetrice” 1913 (Giuglea – Vâlsan, R. S.) ← *crăț* „șorț încrețit”, var. a lui *creț*; **crețat** adj. „cu multe încrețituri” 1861 (Barasch, B. 134); **crețacios** adj. (înv., hapax T. Corbea, D., s.v. *rugosus*) „zbârcit” 1691–1697; **crețeală** s.f. (Trans., Ban.) „creț, cusătură împletită; (la pl.) zbârcituri, cute, încrețituri ale pielii” 1822 (Bobb, DRLU), var. *crețeauă* ← *creți*; **crețesc** adj. (în sintagma *măr ~*) „un soi de mere autohtone, cu gust acrișor, care se zbârcesc puțin după ce sunt culese” 1749 (C. buc. 140); **creți** vb. „a (se) face creț” 1822 (Bobb, DRLU); **crețișoară** s.f. „plantă erbacee din familia rozaceelor, cu flori mici verzi-gălbui (*Alchemilla vulgaris*); bureți-de-conopidă (*Isatis tinctoria*); vindecă (*Stachys officinalis*)” 1825 (var. *crețișor*² s.m., LB), var. *crățișoară*; **crețișor**¹ adj. (dim.), s.n. „un fel de ață de bumbac” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *subcrispus*); **crețitură** s.f. „cută (la un material, la o haină), zbârcitură” c.1650 (Anon. Car.), var. (Trans.) *crețătură* ← *creți*; **crețos** adj. „foarte creț; cu foarte multe încrețituri” 1822 (Bobb, DRLU); **crețuliu** adj. (despre păr) „creț, buclat, ondulat” 1902 (Zamfirescu, R. 277); **crețură** s.f. (rar) „rid” 1832 (Bojincă, A. I, 135), sg. refăcut din pl. *crețuri* (de la *creț* s.n.); **crețușcă** s.f. „plantă erbacee meliferă și medicinală din familia rozaceelor (*Filipendula ulmaria*)” 1898 (Damé, T. 188); **descreți** vb. „a netezi o țesătură, o haină încrețită; a descoase pliurile unei haine; a-și descrunta fruntea, a-și destinde chipul” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *displico*), var. *discreți* ← *des-* + [*in*]*creți*; **descrețitor** adj. (rar) „care destinde, care redă liniștea, calmul” 1822 (Bobb, DRLU) ← *descreți*; **descrețitură** s.f. „parte a unui material din care s-au desfăcut, s-au netezit crețurile; destindere a trăsăturilor feței” 1857 (Polizu, V.) ← *descreți*; **extra-creț** s.n. (înv.) „ață de bumbac” 1875 (Mon. of. 2268); **încreț** s.n. „ornamentație a mânecii la cămășile naționale femeiești” 1862 (Odobescu, O. II, 212) ← *încreți* (derivat regresiv); **încrețeală** s.f. „faptul de a încreți; (despre haine) crețuri, cusături încrețite” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *calamister*) ← *încreți*; **încreți** vb. „a face părul creț, a ondula; (despre materiale, haine) a face crețuri; a (i se) strânge pielea astfel încât să formeze cute, zbârcituri; (fig.) a se înfiora” 1592–1604 (Fl. D. 168); **încrețit** s.n. (abstr.) 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *cinisto*) ← *încreți*; **încrețitor** adj. „care încrețește” 1822 (Bobb, DRLU) ← *încreți*; **încrețitură** s.f. „partea încrețită a unui obiect, a unui material, cută, creț; cută pe piele, rid” c.1650 (Anon. Car.) ← *încreți*.

CREUZET s.n. „vas fabricat dintr-un material rezistent la căldură (porțelan, șamotă, grafit etc.), folosit pentru reacții chimice la temperaturi înalte; recipient făcut dintr-un material refractar, în care se adună produsele de topire obținute în procesul metalurgic – creuseț” 1896 (var. *grafică creuset*, ȘDU¹).

Fr. *creuset* (< v.fr. *croisuel*, *croisol* „lampă”, cu substit. sufixului, infl. de *creux* „adânc, găunos, scobit” TLF).

CREVASĂ s.f. „crăpătură de mari dimensiuni într-un ghețar; (fig.) crăpătură adâncă – crevasse” 1880 (Kogălniceanu, O. V/I, 414).

Fr. *crevasse* (< *crever* „a crăpa” < lat. *crepāre* „a plesni cu zgomot”).

Cf. **crăpa**, **crepitație**.

CREVETE s.m. „mic crustaceu marin, apreciat pentru carnea lui – crevette” 1885–1886 (var. *crevetă* s.f., Kogălniceanu, O. V/III, 446).

Fr. *crevette* (formă normando-picardă corespunzătoare fr. *chevrette*, dim. de la *chèvre* „capră” < lat. *capra*; denumire la origine figurată, având în vedere faptul că crevețele se deplasează prin salturi).

Cf. **capră**.

CRI (adesea repetat) interj. care imită cântecul greierului – interj. qui imite le chant du grillon ou de la cigale 1906 (Sadoveanu, M. 188), var. *gri-gri*.

Onomatopee.

CRIANT adj. (livr.; despre culori) „țipător, strident – criant” 1975 (Adameșteanu, D. P. 307).

Fr. *criant*, part. prez. al vb. *crier* „a țipa” < lat. **crītāre* < *quirītāre* „a striga după ajutor, a vociferă” (probabil < *quirīs*, *-ītis* „cetățean” de Vaan, EDLIL).

Cf. **criță**.

CRIB s.n. „construcție plasată în albia unui râu pentru a proteja sorbul unei pompe care se alimentează din apa respectivă – patte-d’oie” 1949 (LTR¹).

Engl. [*water*] *crib*, propriu-zis „iesle, loc îngrădit, mic șopron” ° // Germ. *Kribbe* DEX (de fapt, acesta este un cuvânt olandez și nord-german, al cărui corespondent în germ. literară este *Krippe*).

CRIBDĂ s.f. (Olt.) „nedreptate; (la jocuri) înșelătorie, păcăleală – injustice; tricherie, tromperie” 1922 (Conv. lit. LIV, 166), var. *crivdă*.

Scr., bg. *krivda* „nedreptate” (< *kriv* „strâmb”).

Fam.: **cribdos** adj. „nedrept, care înșală” 1931 (CADE), var. *crivdos*.

Cf. **crivac**¹, **crivaie**, **crival**¹, **crivală**, **crivăț**, **crivei**¹, **crivi**, **crivină**, **scrivi**.

CRIBLURĂ s.f. „piatră dură, spartă mărunț, folosită la lucrări de asfaltare – criblure” 1949 (LTR¹).

Fr. *criblure* < *cribler* „a cerne, a trece prin ciur” < lat. târziu *criblāre* < *cribrāre* < *cribrum* „ciur”.

Cf. **ciur**.

CRIC¹ s.n. „aparat portativ, folosit pentru ridicarea unor greutate mari la mică înălțime prin împingere de jos în sus – cric” 1931 (CADE).

Fr. *cric* (< germ. medie de sus *kriec*, folosit ca termen militar, cu finala probabil modificată după onomatopeea *cric* TLF).

CRIC² s.n. (Năs., hapax DA) „suman scurt și strâmt – sorte de sarrau paysan, court et étroit” 1938.

Et. nec.

CRICALĂ s.f. (Trans., Olt.) „un fel de tocană sau de omletă făcută cu slănină sau bucăți de carne, ceapă, făină și oțet – sorte de ragoût ou d'omelette” 1794–1821 (Budai-Deleanu, Ț. 283).

Probabil ← *cârcală*, *cârcală* ← *cârcăli* (DA), cf. sensul dat de Costinescu, V. „mâncare gătită prost”.

CRICHET s.n. „joc sportiv între două echipe a câte 11 oameni care lovesc cu niște bastoane speciale mingea, încercând s-o introducă în poarta echipei adverse – cricket” 1898 (var. grafică *cricket*, Enc. rom. I, 45), var. (înv.) *crichet*.

Engl. *cricket* (< fr. medie *criquet* „băt înfipt în pământ, servind de țintă la un joc cu bile”). Var. *crichet* < fr. *cricket* (< engl.).

CRICI vb. (Ban., Olt.) „a anunța; a da cuiwa o însărcinare; a sfătui pe cineva cu insistență; a cădea de acord – annoncer; charger quelqu'un d'une mission; recommander avec insistence; tomber d'accord” 1887 (Todoran, Gl.).

Scr. *kričati* „a striga, a certa, a aduce aminte”.

CRICOID adj. „în formă de inel – cricoide” 1871 (LM).

Fr. *cricoïde* (< gr. *κρικοειδής* < *κρίκος* „cerc” + *εἶδος* „imagine, formă”).

CRIDĂ¹ s.f. (Trans., înv.) „faliment – faillite” 1807 (var. *credă*¹, Iorga, S. D. XIII, 329).

Germ. austriac *Krida* < v. it., lat. med. *crida* „convocare a creditorilor” (= it. *grida* „strigare”), dintr-o formă nord-italiană a vb. lat. **crūtāre* = *quirūtāre* „a striga după ajutor, a vocifera”.

Fam.: **cridal** adj. „referitor la faliment” 1833 (Cod. Țiv. 4).

Cf. **criant**.

CRIERGIE s.f. „acțiune a înghețului asupra solului și a rocilor de suprafață – cryergie” 1978 (DN³).

Fr. *cryergie* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „ger” + *-ergie* „acțiune”, format pe baza gr. *ἔργον* „acțiune, lucrare” și *ἐνέργεια* „activitate, energie”).

Cf. **crio-**.

CRIGHEL s.n. (înv.) „pahar mare (cu toartă) de o jumătate de litru, în care se servește berea, halbă – cruche (de bière)” 1903 (var. *crigăl* Jb. X, 184).

Germ. *Krügel* (< *Krug* „urcior”).

CRIHALĂ s.f. „umezeală – humidité” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 463), var. *cârhală*.

Et. nes., posibil ← *cârcală* (> *cârhală* > prin metateză, *crihală*), atestat cu sensul „murdărie; lucru neisprăvit” și derivat din scr. *krkala*, care are și sensul „balegă” ° // Et. nec. DA.

CRIHAN s.n. (Mold., NV Trans.) „bucată mare (de pâine, de mămăligă) – chanteau, quignon (de pain, de polenta)” 1906 (Viciu, Gl.), var. *clișan*, *clihan*, *crifan*.

Derivat augm. de la un împrumut din ucr. *krycha* „bucată, fărâmă” (înrudit cu slavon *krūcha* „fărâmă, fragment”, *kruchū* „bucată, fărâmă”) DA, SDLR // V.sl. *krūcha* CADE; ← *cruh* CDER 2604.

Fam.: **clifoc** s.n. (Trans.) „crihan” 1906 (Viciu, Gl.) ← *clifan* (= *crihan*), cu substit. finale; **crifoi** s.n. (Trans.) „bucată, felie mare (de pâine etc.)” 1906 (Viciu, Gl.) ← *crifan* (= *crihan*), cu substit. sufixului.

Cf. **crișcă**², **cruh**, **crușeț**, **cruși**, **crușin**.

CRIHANCĂ s.f. (Mold.) „rață sălbatică mare (*Anas querquedula*) – grand canard sauvage” 1929 (ȘDU⁶).

Germ. *Kriechente* „lișiță” (< *kriechen* „a se târi” + *Ente* „rață”) ȘDU // ← *crihan* SDLR.

CR/HINĂ s.f. (Trans.) „o specie de prune mici, rotunde, dulci, a căror pulpă nu se desprinde de pe sâmburi și care se coc timpuriu – sorte de prune” 1843 (var. *crihenă*. Fuss), var. *crichină*.

Săs. (pl.) *kräxən, kreixən* (= germ. *Krieche*).

Fam.: **crihin** s.m. „soi de prun (*Prunus insititia*)” 1843 (var. *crihen*, Fuss), var. *crichin, crichin*; **crivinașă** adj.f. (despre prune) „crihină” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea) ← **crihinașă* (dim. lui *crihină*). prin hipercorectitudine Arvinte, RLRG, 163–166 // ← *crivină* DA.

CRIJAC s.m. (Mold., înv.) „cruciat, cavaler din Ordinul Crucii – croisé (chevalerie)” 1642–1647 (Ureche, L.), var. *crijat*.

Pol. *kryżak* < *kryż* „cruce” TDRG, CADE, SDLR (< lat. *crux, crucem* prin intermediul unui dialect romanic din nordul Italiei, cu -*k*- intervocalic > -*ż*- sau -*z*-, cf. emilian *cruža*, ven. *croze*, friul. *croz*) // Ucr. *kryžak* DA, DEX.

Var. *crijat* (sec. XIX), infl. de *cruciat*.

Cf. **cârpă**, **cruce**, **curuț**.

CR/JMĂ¹ s.f. (Mold., Buc., Ban.) „bucată de pânză nouă, ștergarul sau cămașa pe care nașii o duc la botez, în care se înfășoară copilul când e scos din cristelniță: giulgiu – lange (du baptême); linceuil” 1681 (Dosoftei, Molit.), var. *crâjmă*², *crișmă*², *crujmă*, *crușmă*.

Ucr. *kryžma* id., slavon *križ(i)ma* „miruire (la botez)” (< gr. *χρίσμα* „miruire, ungere” < *χρίειν* „a unge”).

Cf. **cristelniță**, **cârstă**, **crem**¹, **cremă**, **cremșnit**, **cristic**, **creștin**.

CR/LĂ s.f. (Olt., Munt., Mold., Trans.) „fiecăre dintre cele două părți ale năvodului; ceată de oameni sau de copii; (spec.) ceată de hăitași; hăituială, goană (la vânat); (inv.) aripă a unei armate – aile du filet de pêche; bande, troupe; troupe de rabatteurs, battue; (vieilli) aile d’une armée” 1703–1709 (N. Costin, C.), var. *grilă*².

V.sl., bg., scr. *krilo* „aripă”.

Fam.: **crilaș** s.m. „ajutorul vâtafului la pescuitul cu lotca” 1916 (Antipa, P.), var. *chirilaș*; **crilui** vb. „a lega una de alta cele două crile ale unui năvod” 1910 (Păsculescu, L. P. 176); **încrilui** vb. „a lega una de alta cele două crile ale unui năvod” 1910 (Păsculescu, L. P. 176).

CRIMĂ s.f. „infracțiune gravă; omor – crime” 1815 (var. *crimen*, ȘA II, 233).

Fr. *crime* < lat. *crimen* „învinuire, acuzație, crimă”, derivat din rad. vb. *cernere* „a deosebi, a cerne”, probabil cu un sens inițial „decizie, judecată” (cf. expresia *in crimen uocăre* „a pune sub acuzare, a chema în judecată”). Var. *crimen* < lat. neol. *crimen*.

Fam.: **criminal¹**, **-ă** adj., s.m., s.f. „nelegiuit, vinovat de crimă; care constituie o crimă; privitor la judecarea crimelor” 1736 (Iorga, S. D., V, 152), var. *cremenal¹*, (rar) *cremenar²* < lat. neol. *criminalis*, fr. *criminel*; **criminal²** s.n. (înv., pop.) „tribunal care judecă crimele; crimă; casă de corecție; închisoare” 1807 (ȘA I, 715) var. *cremenal²* < fr. *criminel* (s.m.), germ. *Kriminal[gericht, -gefängniss]* „drept/inchisoare criminal(ă)”; **criminalic** adj. (înv.) „criminal” 1833 (Asachi, I. II) ← *criminalicesc* sau adaptare a germ. *kriminalisch*; **criminalicesc** adj. (înv.) „criminal” 1814 (Pravila Donici) < fr. *criminel*, lat. neol. *criminalis*, inclus în seria adj. în *-icesc*; **criminalicește** adv. (înv.) „ca un criminal” 1814 (Pravila Donici) ← *criminalicesc*; **criminalion** s.n. (înv.) „tribunal care judecă crimele” 1776 (var. *cremenalion*, Act. jud. 62), probabil lat. neol. *criminalium (causarum)* „de pricinile criminale”, prin grecizare TDRG¹; **criminalist¹** s.m. „jurist specialist în dreptul penal” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. *cremenalist¹* < fr. *criminaliste*; **criminalist²** s.m. (înv., pop.) „criminal” 1916 (Pamfile, Văzd. 42), var. *cremenalist²* ← *criminal¹*; **criminalistică** s.f. „știință care se ocupă cu examinarea probelor judiciare în vederea descoperirii infracțiunilor și a infractorilor” 1966 (DN²) < germ. *Kriminalistik*; **criminalitate** s.f. „totalitatea infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu, într-o anumită perioadă” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *criminalité*; **criminaliza** vb. „a preface un proces corecțional sau civil într-un proces penal” 1939 (SDLR) < fr. *criminaliser* sau ← *criminal¹*; **crimnariu** s.n. (înv. Buc., Mold.) „penitenciar” 1902 (var. *creminari*, Niculiță-Voronca, D.), var. *creamănar(iu)*, *cremenar¹*, *cremenariu*, *crimănar(iu)*, *crimnari* < germ. *Kriminal*, cu echivalarea sufixului; **criminogen** adj. (rar) „care generează o crimă sau favorizează producerea ei” 1978 (DN³) < fr. *criminogène*; **criminolog** s.m. „specialist în criminologie” 1909 (V. rom. XIV) < fr. *criminologue*; **criminologic** adj. „de criminologie” 1945 (Pandrea, P. C. I, 21) ← *criminologie* sau fr. *criminologique*; **criminologie** s.f. „știință care studiază criminalitatea, cauzele ei și găsirea metodelor pentru prevenirea și combaterea ei” 1901 (Caragiale, O. I, 1309) < fr. *criminologie*; **dezincrimina** vb. „a abroga o incriminare” 1988 (DEX-S) ← *incrimina*, cf. engl. *decriminalize*; **incrimina** vb. „a acuza pe cineva de o crimă, a învinovăți” 1848 (Negulici, V.), var. *incrimina* < fr. *incriminer*; **incriminație** s.f. „incriminare” 1848 (Negulici, V.), var. (înv.) *incriminațiune* < fr. *incrimination*.

Cf. **cerne**, **certa**, **cert**, **concert**, **decerna**, **decret**, **discerne**, **discret**, **discrimina**, **excrement**, **secret**.

CR/MBĂ s.f. (Mold.) „unealta ciobănească în care se tescuiește cașul din strecurătoare – pressoir à fromage” 1885 (H. XIII, 3).

Et. nes., probabil deformare din *crintă* (DA: cf. *crintă*).

CRIMINȚI vb. (Mold., hapax Șez. XXXII 106) „a se încrunta? (glosat „a se încreți”) – se froncer?” 1924.

Et. nec.

CRIN s.m. „plantă erbacee ornamentală, din familia liliaceelor, cu flori în formă de pâlnie și cu miros puternic (*Lilium candidum*); nume de flori asemănătoare cu *Lilium candidum* (*Philadelphus coronarius*, *Larix sibirica*, *Iris germanica*) – lis; noms de plantes similaires (seringat, méléze, flambe, iris)” 1561 (Coresi, Tetr. 11^v), var. *clin²*, *crâm* „stânjel – iris”.

V.sl. *krinŭ* TDRG, DA, SDLR, CDER 2574, sau bg., scr. *krin* (< gr. *κρίνοι*) DA, SDLR, eventual m.gr. *κρίνον* Densusianu, HLR I, 357–358, CADE, SDLR, CDER, 2574.

Fam.: **crinărie** s.f. (Olt., col.) 1885 (H. V, 97); **crinișel** s.m. (dim.) 1927–1928 (DR V, 533); **crinișor** s.m. (dim.) 1871 (LM); **criniu** adj. (rar) „alb ca crinul” 1893 (DDRF); **crinos** adj. „asemănător crinului” 1862 (Pontbriant, D.).

Cf. **crinoid**.

CR/NCĂ s.f. (Ban.) „coș lunguiet din scoartă de tei, folosit pentru transportul porumbului sau ca leagăn pentru copii – panier (allongé, servant parfois de berceau)” c.1650 (Anon. Car.).

Bg. *krinka*, dim. din *krina* (< v.sl. *krina* < lat. *scrinium* „ladă, scrin” Berneker, SEW I, 617, BER II, 13). DA, CADE presupun o formă scr. corespunzătoare bg. *krinka*, a cărei existență nu a fost confirmată de sursele consultate.

Fam.: **crincuță** s.f. (dim.) c.1650 (Anon. Car.).

Cf. **crintă**, **scrin**, **sicriu**.

CRINIERĂ s.f. „creastă a unui coif, alcătuită din pene sau alte ornamente – criniere” 1870 (Costinescu, V.).

Fr. *crinière*, propriu-zis „coamă” < *crin* „fir de păr; păr” < lat. *crīnis*.

Cf. **crinolină**.

CRINOID s.n. (zool.) „clasă de echinoderme primitive cu corpul în formă de caliciu cu brațe, așezat pe un peduncul și fixat pe fundul mării, numite și crini-de-mare – crinoide” 1881 (Contemporanul I 138).

Fr. *crinoïde* (< gr. *κρίνοι* „crin” + *-(ο)ειδής* „cu aspect de...” < *εἶδος* „formă, aspect”).

Cf. **crin**.

CRINOLINĂ s.f. „fustă lungă și foarte largă, în formă de clopot, susținută în interior de arcuri subțiri de oțel, la modă pe la mijlocul sec. XIX – crinoline” 1855 (Negruzzi, P. T., 308).

Fr. *crinoline* < it. *crinolino* „țesut din bumbac umplut cu păr din coamă sau din coadă de cal” < *crino*, *crine* „păr din coamă sau din coadă de cal” (< lat. *crīnis* „păr”) + *lino* „in” (< lat. *līnum*).

Cf. **crinieră**, **in**.

CRINOVL s.n. „fibră sintetică obținută prin filare din policlorură de vinil, care, țesută sub formă de tricot și purtată direct pe corp, se încarcă cu sarcini electrice, producând un efect terapeutic – type de fibre synthétique” 1975 (DEX¹).

Denumire comercială.

CR/NTĂ s.f. (Trans., Mold.) „vas în formă de albie folosit de ciobani pentru stoarcerea zerului din caș; masă folosită ca suport pentru tocarea cărnii; vas mare pentru spălătul rufelor; (Trans.) lemn cioplit în patru fețe așezat în marginea podului din față al morii – faisselle; étal, tranchoir; baquet à lessiver; poutre placée à l’avant du moulin” 1825 (LB), var. (Mold.) *crântă*.

Scr. *krinca*, dim. din *krina* < v.sl. *krina* „vas de lemn; măsură de capacitate” (< lat. *scrinium* „ladă, scrin” Berneker, SEW I, 617, BER II, 13) ° sau v.sl., bg. *krinica* „urcior, vas” (dim. din *krina*) CDED II, 83, DA, CDER 2577, DEX; pentru ambele etimoane, trebuie presupusă o formă **crință*, cu pl. **crinți*, de unde s-a reconstituit un sg. *crință* (cf. N. Drăganu, DR 6, 1929–1930, 272) // Rus. *krinka*, *krynka* „borcan, chiup învelit în împletitură de mesteacăn” (< v.sl. *krina*) SDLR.

Cf. **crincă**, **scrin**, **sicriu**.

CRIO- el. de comp. „(referitor la) frig, îngheț – cryo-”.

Fr. *cryo-*, gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger”.

Cf. **criergie**, **criobiologie** (s.v. *biologie*), **criocauter** (Addenda s.v. *cauter*), **criofil**, **criofită**, **criogen**, **criolit**, **criologie**, **crionică**, **crioscop**, **criostat**, **criotron**, **clondir**, **cristal**.

CRIOFIL adj., s.m., s.f. „(animal sau plantă) care trăiește la temperaturi scăzute – cryophile” 1969 (D. med.).

Fr. *cryophile* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger” + *-phile* < gr. *-φίλος* „iubitor” < *φιλεῖν* „a iubi” < *φίλος* „prieten, drag, propriu”).

Cf. **crio-**.

CRIOFITĂ s.f. „grup de plante format din alge, mușchi, ciuperci și bacterii adaptate la temperaturi joase – cryophyte” 1959 (LTR² V).

Fr. *cryophyte* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger” + *-phyte* < gr. *φυτόν* „plantă”).

Cf. **crio-**.

CRIOGEN adj. (despre soluții) „care produce frig, refrigerant – cryogène” 1974 (D. geomorf. 36).

Fr. *cryogène* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger” + *-gène* „care produce...” < gr. *γεννᾶν* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”).

Fam.: **criogenic** adj. „care produce scăderea temperaturii” 1957 (T. V. Ionescu, E. 217) < fr. *cryogénique*; **criogenie** s.f. „producere artificială a unor temperaturi foarte joase” 1964 (Băncilă, O. VI, 80) < fr. *cryogénie*.

Cf. **crio-**, **-gen²**, **geneză**.

CRIOLIT s.n. „fluorură naturală dublă, de sodiu și de aluminiu, întrebuințată în industrie la obținerea prin electroliză a aluminiului – cryolithe” 1894 (Antonescu, NDFR), var. *criolită* s.f.

Fr. *cryolithe* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger” + *-lithe* < gr. *λίθος* „piatră”).

Cf. **crio-**, **-lit**, **lito-**.

CRIOLOGIE s.f. „ramură a fizicii care studiază procedeele de obținere a temperaturilor foarte joase și proprietățile corpurilor care se manifestă în apropiere de zero absolut – cryologie” 1959 (LTR² V).

Fr. *cryologie* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger” + *-logie* < gr. *-λογία* < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”).

Fam.: **geocriologie** s.f. „ramură a geografiei fizice care studiază zonele de îngheț ale scoarței terestre” 1961 (LTR² VIII) < fr. *géocryologie* (< *géo-* < gr. *γῆω* < *γη* „pământ” + *cryologie*).

Cf. **crio-**, **-logie**, **logos**, **lexic**.

CRIONICĂ s.f. „parte a fizicii care studiază procedeele de obținere a temperaturilor foarte joase și proprietățile corpurilor care se manifestă în apropiere de zero absolut – cryologie” 1974 (Scânteia, 26 mai, p. 5, în DCR¹).

Engl. *cryonics* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger”, cu finala după *electronics* „electronică” < *electron* „electron”).

Cf. **crio-**.

CRIOSCOPIE s.f. „determinarea punctului de congelare a unei substanțe; determinarea greutateii moleculare a unei substanțe pe baza scăderii temperaturii de solidificare a unui solvent în care aceasta este dizolvată – cryoscopie” 1909 (V. rom. XIV).

Fr. *cryoscopie* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger” + *-scopie* < gr. *-σκοπία* < *-σκόπος* „care observă” < *σκέπτειν* „a privi”).

Fam.: **crioscop** s.n. „aparat pentru determinarea greutateii moleculare a unei substanțe” 1940 (M. enc. agr. III, 484) < fr. *cryoscope*.

Cf. **crio-**, **-scop²**, **-scopie**, **schepsis**, **scop¹**, **sceptic**, **episcop**.

CRIOSTAT s.n. „instalație pentru producerea sau menținerea unei temperaturi scăzute constante – cryostate” 1955 (LTR¹ VI, 921).

Fr. *cryostat* < engl. *cryostat* (*cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger” + *-stat* < gr. *στατός*, *-στάτης* „stabil, fix”, construit pe rad. *στα-* al vb. *ίστάμαι* „a sta, a opri”).

Cf. **crio-**, **-stat⁴**, **static**, **stază**, **extaz**.

CRIOTRON s.n. „dispozitiv cu funcție de comutator, format din două fire, unul aflat la o temperatură apropiată de zero absolut, cu proprietăți superconductoare, și celălalt înfășurat în jurul acestuia și controlându-i superconductivitatea cu ajutorul unui câmp magnetic – cryotron” 1959 (LTR² V).

Engl. *cryotron* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger” + *-tron*, abstras din *electron*, finală caracteristică numelor de instrumente ce folosesc fizica atomică).

Cf. **crio-**.

CRIPALCĂ s.f. (Argeș) „scândură cu creștături, de mici dimensiuni, folosită ca opritoare a sulului de la războiul de țesut – frein (du métier à tisser)” 1898 (Damé, T. 136, 138).

Bg. *krepalka* < *krepja* „a susține, a sprijini” (< v.sl. *krěpiti*) SDLR, DEX, TDRG³ (DA: posibil derivat slav de la vb. *krěpiti*).

CRIPEU s.n. „meșă – faux-cheveux” 1895 (Zamfirescu, L. N. 37).

Fr. (*cheveux*) *crépés* „(plete) încrețite” (part. perf. al vb. *crêper* < lat. *crispāre* „a încreți, a ondula” < *crispus* „creț”).

Cf. **crep¹**, **crispa**.

CRIPSION s.n. (inv.) „loc ascuns pentru bagaje dintr-o trăsură – coffre à bagages” 1817 (Iorga, S. D. VIII, 55).

Ngr. *κρυψίωνα* „ascunzătoare” (< v.gr. *κρύψις* „ascundere” < *κρύπτειν* „a ascunde”).

Cf. **criptă**, **criptic**, **cripto-**, **kripton**.

CRIPTĂ s.f. „loc subteran, ascuns, în care creștinii își îngropau morții în vremea persecuțiilor, catacombă; construcție boltită sub o biserică, în care sunt depuse sicriile – crypte” 1804–1808 (Șincai, În. v. 117).

Lat. neol. *crypta* (< gr. *κρύπτη* < *κρυπτός* „ascuns, secret” < *κρύπτειν* „a ascunde”), fr. *crypte*.

Cf. **cripsion**, **criptic**, **cripto-**, **kripton**.

CRIPTIC adj. „ascuns, secret – cryptique” 1936 (D. Protopopescu, F. E.).

Fr. *cryptique* (< gr. *κρυπτικός* „potrivit pentru ascundere” < *κρύπτειν* „a ascunde”).

Fam.: **cripta** vb. „(inform.) a codifica informația folosind un cod secret; a transmite un mesaj folosind un cod secret” 1972 (forma *criptare*, V. rom. XII) < fr. *crypter*; **decripta** vb. „a descifra, a decodifica informația transmisă folosind un cod secret” 1966 (DN²) < fr. *décrypter*.

Cf. **cripsion**, **criptă**, **cripto-**, **kripton**.

CRIPTO- el. de comp. „ascuns, tainic – crypto-”.

Fr. *crypto-* < gr. *κρυπτός* „ascuns” < *κρύπτειν* „a ascunde”.

Cf. **cripsion**, **criptă**, **criptic**, **criptocomunist** (s.v. *comun*), **criptofită**, **criptogam**, **criptogenetic**, **criptografie**, **criptogramă**, **criptonim**, **criptorhidie**, **kripton**.

CRIPTOFITĂ s.f. „grup de plante erbacee care continuă să trăiască în timpul iernii datorită rădăcinilor adânc înfipse în pământ – cryptophyte” 1957 (L¹TR² II, 518).

Fr. *cryptophyte* (< *crypto-* < gr. *κρυπτός* „ascuns” < *κρύπτειν* „a ascunde” + *-phyte* < gr. *φυτόν* „plantă”).

Fam.: **hemcriptofită** adj.f., s.f. „(plantă perenă) la care mugurii de reinnoire apar în dreptul suprafeței solului sau sub stratul de frunze moarte sau de mușchi care acoperă pământul” 1957 (L¹TR² II, 518) < fr. *hémicryptophyte* < *hemi-* < gr. *ἡμι-* „jumătate” + *cryptophyte*.

Cf. **cripto-**, **criptic**, **-fită**.

CRIPTOGAM, **-Ă** adj., s.f. „(plantă) cu organe de reproducere ascunse (precum ciupercile, mușchii, ferigile, algele) – cryptogame” c.1832 (I. Golescu, Cond. III, 262^v).

Fr. *cryptogame* < lat. (pl.) *Cryptogamia*, nume dat de Carl von Linné, pe baza gr. *κρυπτός* „ascuns” + *γάμος* „nuntă, căsătorie”.

Fam.: **anticriptogamic** adj., s.n. „(produs chimic) folosit împotriva bolilor provocate de ciuperci” 1936 (DS) < fr. *anticryptogamique*; **criptogamic** adj. „privitor la criptogame” 1938 (DA) < fr. *cryptogamique*; **criptogamie** s.f. „faptul de a fi criptogam” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *cryptogamie*.

Cf. **cripto-**, **criptic**, **-gam**, **gamet**, **monogam**, **hierogamie**, **poligam**.

CRIPTOGENETIC adj. „care are o cauză necunoscută – cryptogénétique” 1962 (DER).
Fr. *cryptogénétique* (< *crypto-* < gr. *κρυπτός* „ascuns” + *génétiq*ue < gr. *γεννητικός* „generativ, producător” < *γεννᾶν* „a produce, a genera”).
Cf. **cripto-**, **criptic**, **-gen²**, **geneză**.

CRIPTOGRAF/E s.f. „scriere secretă cu ajutorul unui cod – cryptographie” c. 1832 (I. Golescu, Cond. 262^v).

Fr. *cryptographie* (< *crypto-* < gr. *κρυπτός* „ascuns, secret” + *-graphie* „scriere” < gr. *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Fam.: **criptograf** s.m. „persoană care știe să scrie cu semne secrete” 1871 (LM) < fr. *cryptographe*; **criptografia** vb. „a scrie cu semne secrete” 1900 (Gr. Crețu, în Mardarie, L. 17) < fr. *cryptographier*; **criptografic** adj. „privitor la criptografie” c.1832 (I. Golescu, Cond. 262^v) < fr. *cryptographique*.

Cf. **cripto-**, **criptic**, **grafie**, **criptogramă**.

CRIPTOGRAMĂ s.f. „document scris într-un cod secret – cryptogramme” 1877 (Columna), var. (înv.) *criptogram* s.n.

Fr. *cryptogramme* (< *crypto-* < gr. *κρυπτός* „ascuns, secret” + *-gramme* < gr. *γράμμα* „literă, scris, scriere” < *γράφειν* „a scrie”).

Cf. **cripto-**, **criptic**, **gramatică**, **gram**, **-gramă**, **criptografie**.

CRIPTON/IM adj. „cu nume ascuns”, s.n. „pseudonim; lucrare semnată cu un pseudonim – cryptonyme” 1894 (Antonescu, NDFR).

Fr. *cryptonyme* (< *crypto-* < gr. *κρυπτός* „ascuns, secret” + *-onyme* < gr. *-ωνυμος* < *ὄνομα* „nume”).

Cf. **cripto-**, **criptic**, **antroponimie**, **omonim**, **paronim**, **pseudonim**, **sinonim**, **toponim**.

CRIPTORHID/E s.f. „anomalie congenitală caracterizată prin faptul că unul sau ambele testicule nu coboară până în scrot, ci rămân în cavitatea abdominală sau în canalul inghinal – cryptorchidie” 1937 (M. enc. agr. I).

Fr. *cryptorchidie* (< *crypto-* < gr. *κρυπτός* „ascuns, secret” + *ὄρχις* „testicul”, dim. *ὀρχίδιον*).

Cf. **cripto-**, **criptic**, **anorhidie**, **orhidee**.

CRISALIDĂ s.f. „larva omizilor, înainte de a deveni fluturi – chrysalide” 1828 (Pleșoianu, Cun. 54), var. (înv.) *crizalidă*.

Fr. *chrysalide*, împr. din lat. *chrysalis*, *-idis* < gr. *χρυσάλλης*, *-ίδος* < *χρυσός* „aur”, prin aluzie la faptul că unele crisalide strălucesc precum aurul.

Cf. **criselefantin**, **crisofenină**, **crisografie**, **crisoidină**, **crisopraz**, **crizantemă**, **hrisov**.

CRISELEFANT/IN adj. (despre statui) „executat din aur și din fildeș – chryséléphantin” 1948 (var. *chrysoelephantin*, Studii I nr. 2).

Fr. *chryséléphantin* (< gr. *χρυσελεφάντινος* < *χρυσός* „aur” + *ελεφάντινος* „de fildeș” < *έλέφας*, *-αντος* „fildeș”), rar și *chrysoéléphantin*.

Cf. **crisalidă**, **crisofenină**, **crisografie**, **crisoidină**, **crisopraz**, **crizantemă**, **hrisov**, **elefant**.

CR/SNĂ s.f. (Apuseni) „unealtă mică asemănătoare vătraiului, folosită în minierit – outil de mineur, semblable à l’attisoir” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., posibil germ. *kreisen* „a învărti” (săș. *krīsm*) DA.

CRISOFEN/Ă s.f. (chim.) „colorant galben pentru bumbac, lână și mătase – chrysophénine” 1949 (LTR¹).

Fr. *chrysophénine*, germ. *Chrysophenin*, termen format pe baza elementelor *chryso-* < gr. *χρυσός* „aur”, *-phen-* „care conține fenol sau fenil” și *-in(e)*, sufix specific numelor de substanțe.

Cf. **crisalidă**, **criselefantîn**, **crisografie**, **crisoidină**, **crisopraz**, **crizantemă**, **hrisov**, **fenol**.

CRISOGRAF/IE s.f. „arta de a scrie cu litere de aur – chrysographie” 1871 (LM).

Fr. *chrysographie*, împr. din lat. *chrysographia* < gr. *χρυσογραφία* < *χρυσογράφος* „persoană care scrie cu litere de aur” < *χρυσός* „aur” + *-γράφος* „care scrie” < *γράφειν* „a scrie”.

Fam.: **crisograf** s.m. „copist care scria manuscrise cu litere de aur” 1871 (LM) < fr. *chrysographe*.

Cf. **crisalidă**, **criselefantîn**, **crisofenină**, **crisoidină**, **crisopraz**, **crizantemă**, **hrisov**, **grafie**.

CRISOID/Ă s.f. „colorant galben obținut din anilină și întrebuintat pentru piele, hârtie, iută, tapete, lacuri etc. – chrysoïdine” 1930 (Minerva).

Fr. *chrysoïdine* (< germ. *Chrysoïdin* < *chryso-* < gr. *χρυσός* „aur” + *-id-* „cu aspect de” < gr. *-ειδής* < *εἶδος* „aspect, imagine” + *-in*, sufix specific numelor de substanțe; substanța a fost descoperită de chimistul Heinrich Caro în 1875).

Cf. **crisalidă**, **criselefantîn**, **crisofenină**, **crisografie**, **crisopraz**, **crizantemă**, **hrisov**.

CRISOPRAZ s.n. (min.) „piatră prețioasă, varietate de calcedonie de culoare verde – chrysoprase” 1871 (var. *crisopras*, LM), var. *crizopraz*.

Fr. *chrysoprase*, împr. din lat. *chrysoprasus* < gr. *χρυσόπρασος* < *χρυσός* „aur” + *πράσον* „praz”.

Cf. **crisalidă**, **criselefantîn**, **crisofenină**, **crisografie**, **crisoidină**, **crizantemă**, **hrisov**, **praz**.

CRISPA vb. (despre mușchi, față, degete, fig., despre persoane) „a (se) contracta în mod involuntar, a (se) încheșta (din cauza unei tensiuni nervoase) – crisper” 1863 (Negruzzi, O. II, 446).

Fr. *crisper*, inițial „a (se) încreți, ondula”, împr. din lat. *crispere* < *crispus* „creț”.

Fam.: **crispat** adj. „contractat, încheștat; (fig.) care manifestă încordare nervoasă puternică” 1853–1854 (Baronzi, M.) < fr. *crispé*; **crispație** s.f. (rar) „încheștare, contractare” 1845 (Bolliac, S. II, 44), var. (înv.) *crispațiune* < fr. *crispation*; **decrispare** s.f. „deconectare” 1977 (Contemp. 16 sept. p. 1, în DCR¹ 157), probabil după fr. *décrispation*.

Cf. **crep¹**, **cripeu**.

CRISTAC s.n. (Munt., Olt., Ban., Trans.) „unealtă de pescuit, cu o coadă lungă, confecționată dintr-o plasă întinsă între două lemne încovoiate, în formă de cruce, crâșnic² – sorte de filet de pèche” 1868 (var. *crâștaci*, I. Ionescu, Agr. M.), var. (Hațeg, Olt.) *cristaci* (cu pl. nou *cristece*).

Et. nes., probabil bg. *krăstak* „cruce, încruciașare”, scr. *krstak*, diminutive de la *krăst/krst* (v.sl. *krüstü/krüstü*) „cruce” DA. Var. *cristaci*, sg. refăcut de la pl. *cristace* (DA) sau de la un derivat pe teren slav în *-ăc* (cf. bg. *krăstač, krstač*) °. Aceeași evoluție semantică a unui derivat de la baza sl. *krüst-* se observă la *crâsnic*².

Fam.: **cârstaș** s.n. (Olt., Munt., Dobr.) „plasă de pescuit, cristac, crâsnic²” 1885 (H. II, 322), var. *crâstaș, crestaș*, (Mehed.) *cristaș*, (Olt.) *scârtaș*, probabil ← *cristac* sau *cristaci* cu substit. finalei °, sau scr. *krstaș*, derivat de la *krst* „cruce” CADE, care însă nu este atestat cu sensul „plasă de pescuit”; var. *scârtaș*, infl. de *scârț, scârțai*; **cristei**¹ s.n. (Ban.) „cristac” 1938 (com. Ittu, în DA) ← *cristac*, cu substit. sufixului.

Cf. *cârstă, cârstată, cârstăneasă, cârstitel, cârstov, crâsnic*^{1,2}, *cristelniță*.

CRISTAL s.n. „sticlă transparentă și incoloră, care refractă puternic lumina, întrebuințată pentru fabricarea lentilelor optice și a unor vase de lux; obiect fabricat din cristal; corp mineral solid, omogen, mărginit de fețe netede și regulate, așezate simetric; (înv., în expr. *cristalul ochiului*) cristalin – cristal” 1651–1680 (Milescu Spătarul, A. – O. 61^v), var. *cleștal, cleștar*², *clistar, cliștar, creștal, cristar, cristial, criștai, criștal, criștar*.

Ngr. *κρύσταλλος, κρύσταλλο(ν)* (< v.gr. *κρύσταλλος* „apă înghețată; cristal (mineral)” < *κρύος* „frig, ger”), în Trans. lat. neol. *crystallus*, germ. *Kristall*. Cu sensuri științifice, și după fr. *cristal*.

Var. *criștal, creștal* < magh. *kristál*, în Mold. posibil și pol. *kryształ*; var. *criștai* < magh. *kristály* (probabil < it. *cristallo*); var. *criștar* < *criștal*, prin asimilare, sau < *criștai, criștal*, cu substit. finalei prin sufixul *-ar*; var. *cleștar*², *cliștar* < *creștal, criștal* prin metateză sau < *criștar*, cu disimilare.

Fam.: **criptocristalin** adj. (despre minerale și roci) „care este foarte fin cristalizat” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *cryptocristallin* (< *crypto-* < gr. *κρυπτός* „ascuns” < *κρύπτειν* „a ascunde” + *cristallin*); **cristalerie** s.f. „loc unde se fabrică sau se vând obiecte de cristal artificial; vase, obiecte de cristal” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 399) < fr. *cristallerie*; **cristalin** adj. „limpede, curat, transparent; caracteristic cristalului, care este format din șisturi cristaline, care se prezintă sub formă de cristale”, s.n. „parte a ochiului care are aspectul unei lentile transparente biconvexe, așezată îndărătul irisului și care are un rol important în acomodarea vederii la diferite distanțe” 1780–1790 (în expr. *umoare cristalino*, Amfilohie, G. F. 303¹) < it. *cristallino*, fr. *cristallin*, posibil și lat. neol. *crystallinus*; **cristalinitate** s.f. (geol.) „grad de cristalizare a unei roci eruptive” 1930 (Minerva) < fr. *cristalinité*, germ. *Kristalinität* ° // ← *cristalin* DEX; **cristalit** s.n. (chim.) „monocristal de dimensiuni mici, care intră în alcătuirea unui corp policristalin” 1949 (LTR¹) < fr. *cristallite*, germ. *Kristallit*; **cristaliza** vb. „(despre substanțe) a se transforma dintr-o stare gazoasă, lichidă sau solidă-amorfă în stare solidă cristalină; (fig., refl.) a lua o formă precisă, clară, a se închea, a se limpezi” 1813 (var. *cristălisi* și part. *cristalisat*, Maior, D. Z. 7) < fr. *cristalliser*; var. *cristălisi* < germ. *kristallisieren*, lat. neol. *crystallisare*; **cristalizabil** adj. „care se poate cristaliza” 1850 (var. *cristalisabil*, Brezoianu, A. 575) < fr. *cristallisable*; **cristalizator**¹ adj. (rar) „care cristalizează (dă o formă precisă, clară, încheată)” 1940 (Brătescu-Voinești, O. I, 237) ← *cristaliza* sau fr. *cristallisateur*; **cristalizator**² s.n. „vas de laborator sau aparat industrial folosit pentru cristalizarea substanțelor dintr-o soluție” 1938 (M. enc. agr. II) < fr. *cristallisateur* ° // ← *cristaliza* DEX; **cristalizație** s.f. (rar) „cristalizare” 1794 (Nylström, Mijlociri, 25), var. (înv.) *cristalizațiune* < germ. *Kristallisation*, fr. *cristallisation*; **cristalizer** s.n. „cristalizator²”

1938 (M. enc. agr. II) < fr. *crystallisoir*; **crystalogeneză** s.f. „formare a cristalelor în natură” 1959 (LTR²) < fr. *crystallogenèse*; **crystalograf** s.m. „specialist în cristalografie” 1871 (LM) < fr. *crystallographe*; **crystalografă** s.f. „specialistă în cristalografie” 1978 (DN³) ← *crystalograf*; **crystalografic** adj. „referitor la cristalografie” 1871 (LM) < fr. *crystallographique*; **crystalografie** s.f. „ramură a mineralogiei care se ocupă cu studiul cristalelor” 1837 (J. Cihac, I. N. 339) < fr. *crystallographie*; **crystaloid** adj. „care are înfățișarea unui cristal, care seamănă cu un cristal”, s.m., s.n. „substanță care cristalizează ușor, substanță cristalizată” 1871 (LM) < fr. *crystalloide*; **crystalometrie** s.f. „disciplină care se ocupă cu studiul formelor geometrice ale cristalelor” 1972 (DTT) < fr. *crystalométrie*; **crystalit** adj. (inv.) „limpede, curat, transparent” 1837 (Pann, E. III, 46) ← *crystal* (= *cristal*), după fr. *crystallin*; **hemicristalin** adj. (despre roci) „cu structura parțial cristalizată” 1949 (LTR¹ I, 857) < fr. *hémicristallin* (< *hémi-* < gr. *ἡμι-* „jumătate” + *crystallin*); **hipocristalin** adj. (despre roci) „alcătuit din cristale și din sticlă” 1951 (LTR¹ III, 483) < fr. *hypocristallin* (< *hypo-* < gr. *ὑπο-* „sub, dedesubt” + *crystallin*); **holocristalin** adj. (despre roci) „cu structura în întregime cristalizată” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *holocristallin* (< *holo-* < gr. *ὅλος* „întreg, complet” + *crystallin*); **macrocristalin** adj. (chim., geol., despre substanțe) „care se prezintă în cristale mari” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *macrocrystallin*; **microcristalin** adj. (despre substanțe, roci) „alcătuit din cristale microscopice” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *microcrystallin*; **monocristal** s.n. „bloc de metal format dintr-o singură rețea cristalină, continuă” 1949 (LTR¹ I, 124) < fr. *monocristal* (< *mono* < gr. *μόνος* „singur” + *cristal*); **poliercristalin** adj. „format din mai multe cristale” 1950 (LTR¹ II, 889) < fr. *polycrystallin* (< *poly-* < gr. *πολύς* „mult” + *crystallin*); **recristaliza** vb. „a (se) transforma din nou în stare cristalină” 1948 (forma *recristalizare*, Macarovici, Ch. 61) < fr. *recrystalliser*, *recrystallisation* (pt. inf. lung *recristalizare*); **semicristal** s.n. „(obiect de) cristal de calitate inferioară” 1957 (LTR² I, 182) < fr. *semi-cristal*.

Cf. **crio-**, **clondir**.

CRISTĂ s.f. (inv.) „mănuși de pene care împodobește coifurile, penet, panaș – crête, touffe” 1874 (Alecsandri, Past. 364).

Lat. neol. *crista* „creastă; panaș”.

Dublet etim.: **creastă**¹.

CRISTELNIȚĂ s.f. „vas în care se botează copiii – fonts baptismaux, baptistère” prima jum. a sec. XVII (var. *crestealniță*, Neagoe, Învi.), var. *cârstelniță*, (inv.) *creștealniță*, *cristealniță*.

Slavon *krüstilnica* < *krüstilo* id. < *krüstiti* „a boteza” < *krüstū* „Cristos; cruce” (< lat. *Christus*, gr. *Χριστός*, probabil prin intermediar germanic).

Cf. **cârstă**, **cârstată**, **cârstăneasă**, **cârstitel**, **cârstov**, **crâsnic**¹, **crâstac**, **crestată**¹, **crijmă**¹, **creștin**, **cristic**.

CRISTIANĂ s.f. „oprire la schi printr-o întoarcere bruscă, cu schiurile apropiate – christiania” 1938 (var. *cristianie*, Sebastian, Jur. 154).

Fr. *christiania*, de la *Christiania*, vechiul nume al orașului Oslo, ai cărui locuitori au introdus această figură de schi (cf. și engl. *christiania*, germ. *Kristiania*).

CRISTIC adj. „referitor la Isus Cristos – critique” 1983 (Liiceanu, Jur.).

Fr. *christique* (< *Christe* < lat. *Christus* < gr. *Χριστός*, propriu-zis „uns” < *χρίειν* „a unge”, calc după ebraicul *māšīaḥ* „unsul lui Dumnezeu, Mesia”).

Fam.: **anticristianism** s.n. „atitudine contrară creștinismului” 1859–1869 (Heliade-Rădulescu, Ech. Ant.) < fr. *antichristianisme*; **cristianism** s.n. „creștinism” 1858 (Heliade-Rădulescu, Bibl. 187) < fr. *christianisme*.

Cf. **cârstă**, **cârstată**, **cârstăneasă**, **cârstitel**, **cârstov**, **crâsnic**¹, **crâstac**, **crestată**¹, **crijmă**¹, **creștin**, **cristelniță**, **crem**¹, **cremă**, **cremșnit**.

CRISTOFOR s.n. „plantă erbacee veninoasă, cu tulpina subțire, cu frunze mari și cu flori mici, albe-gălbui, folosită în medicina populară (*Actaea spicata*) – actée en épi (herbe de Saint-Cristophe)” c. 1867 (var. *cristofoare* s.f., Negruzzi, O. II, 236), var. *cristofoară* s.f.

Extras din *iarba Sfântului Cristofor*, echivalarea numelui fr. *herbe de Saint-Cristophe*.

Fam.: **cristoforiță** s.f. „cristofor” 1900 (Barcianu, D.) ← *cristofoare* sau *cristofoară* (= *cristofor*).

CRIȘ s.n. „murdărie, jeg – saleté” 1901 (Rădulescu-Codin, M., 23).

Et. nec. // Numele râului *Criș* V. Bogrea, DR 2, 1921-1922, 666.

CRIȘCĂ¹ s.f. (Ban.) „bucată, felie (de pâine, mămăligă, brânză, slănină etc.), drob de sare – morceau, tranche: bloc de sel” 1885 (H. XVIII, 173).

Scr. *kriška* < *križati* „a tăia în felii” (< sl. com. **križati*, cf. rus. med. *kryževat* ‘„a tăia lemnele în bucăți”, v. ceh. *křížala, křížěl(a)* „felie, bucată” ESSJ XII, 178).

Fam.: **crișcoi** (rostit *crișcoinu*) s.n. (Ban.; augm.) 1885 (H. XVIII, 173).

CRIȘCĂ² s.f. (Buc.) „bucățică – petit morceau” 1911 (I. Cr. IV, 27).

Ucr. *kryška* < *krycha* „bucată, fărâmă” (< sl. com. **krūcha*, cf. v.sl. *krūcha* „bucată, fărâmă” ESSJ XIII, 51, ESUM III, 96).

Cf. **crihan**, **cruh**, **crușeț**, **cruși**, **crușin**.

CRIȘCĂ³ s.f. „(Galați și în zona Dunării) gen nespecificat de pasăre; (p. ext., Trans.) fată naivă, proastă – sorte d’oiseau; jeune fille naïve, bécasse” 1885 (H. III, 386, cu sensul „pasăre”).

Et. nes., posibil slav **kričika*, pe radicalul lui v.sl. *kričati* „a țipa”, *krikū*, *kričī* „țipăt” DA (care compară însă și bg., scr. *krišom* „pe ascuns”, construite pe radicalul v.sl. *kryti* „a acoperi”).

Fam.: **crișcovă** (acc. nec.) s.f. „pasărea de apă *Sterna hirundo*” 1916 (Antipa, P., 779).

CRIȘEAN adj., s.m. „(persoană) din Crișana – (habitant ou originare) de Crișana” 1610–1617 (antrop. *Crișanul*, DIR B I, 499), var. (grafică) *crișan*².

Top. *Criș*^o // ← *Crișana* + *-an* DEX.

Fam.: **crișeancă** s.f. „femeie din Crișana” 1926 (Cardaș, C. P.).

CRIȘNIȚĂ s.f. (Brăila) „o parte a morii de vânt – partie du moulin à vent” 1885 (H. I, 369).

Scr. *križnica* „parte a morii; pedestal, suport” < *križ* „cruce” (< v.sl. *kryžī*, *križī* „cruce” < lat. *crux*, *crucem*, prin intermediul unui dialect romanic din nordul Italiei).

Cf. **cârjă**, **cruce**.

CR/ȘU(L), -A adj. art., s.m., s.f. (Mold.), în expr. *crișu (crișa) eu! crișu' (crișa) el (ea), crișu lui* „bogat, fericit, norocos, voinic, robust, puternic; fată bătrână – veinard!, heureux gaillard!, robuste, bien découplé; vieille fille” 1851 (Alecsandri, Vod., 502).

Et. nes., posibil n.pr. *Criș/Cris*, nume al regelui Cresus (gr. *Κροῖσος*, lat. *Croesus*) în *Alexandria* (rege vestit prin bogăția sa) Șăineanu, S., 173 // De la numele râului *Criș*, râu aurifer TDRG, SDLR; posibil ucr. *крьж* „cruce”, de unde „moaște sfinte” (sens neconfirmat) DA.

Fam.: **crișan**¹ adj., s.m. „bogat, fericit; holtei” 1862 (Pontbriant, D.).

CRITERIU s.n. „principiu pe baza căruia se face o apreciere, o clasificare, o definire – critere” 1826 (var. *critiriu*, Poteca, C. P., 33).

Fr. *critère*, lat. neol. *criterium* < gr. *κρίτηριον* < *κρίνειν* „a tria, a decide, a aprecia”.

Var. *critiriu* < ngr. *κριτήριον*.

Cf. **critic**¹, **criză**.

CRITIC¹ adj., s.m. „(persoană) care evaluează calitățile și defectele unor oameni, idei, opere; care pune în evidență defectele – critique” 1780 (Oxenstiern, C. II, 38^f), var. (înv.) *critic*¹.

Lat. neol. *criticus* (< gr. *κριτικός* „care discerne, evaluează” < *κρίνειν* „a discerne, a judeca”), fr. *critique*.

Fam.: **anticritic** adj. „care răspunde unei critici” 1968 (P. Georgescu, în V. rom., XXI, nr. 4, 89) < fr. *anticritique*, germ. *antikritik*; **anticritică** s.f. „critică a unei critici” 1816 (Maior, S. II, 243) < germ. *Antikritik*, lat. neol. *anti-critica*; **anticriticism** s.n. „concepție, teorie care se opune criticismului” 1941 (Călinescu, Ist. lit. rom. 863) < fr. *anticriticisme* sau ← *anti-* + *criticism*; **anticriticist** adj. „care se referă la anticriticism” 1946 (Călinescu, I. 264) < fr. *anticriticiste* sau ← *anticriticism*, cu substit. sufixului; **autocritic** adj. „critic cu sine însuși” 1902 (Zamfirescu, R., 246) < fr. *auto-critique*; **autocritică** s.f. „critică îndreptată împotriva propriei persoane” 1903 (Chendi, S. III, 157) < fr. *auto-critique*; **critica** vb. „a dezvălui defectele unei persoane, idei, opere” 1830 (AR 357) < fr. *critiquer*; **criticabil** adj. „care poate fi criticat” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *critiquable*; **criticant**, -ă adj., s.m., s.f. (înv.) „(persoană) care este înclinat(ă) să critice” 1884 (FM, 285, 365) < fr. *critiquant*; **criticarisi** vb. (înv.) „a critica” 1796 (A. Văcărescu, P. 327) < ngr. *κριτικάρω*, aor. *κριτικάρισα* (< it. *criticare*); **criticastro** s.m. (livr.; iron.) „critic neînsemnat (și lipsit de onestitate)” 1839 (Dr. Papp, apud Barițiu C. V 40) < germ. *Kritikaster* (format cu sufixul dim. lat. *-aster*, de unde adaptarea rom. la *-astru*); **critică** s.f. „evaluare (minuțioasă) a unor opere, idei, teorii; disciplină care se ocupă cu evaluarea operelor de artă; scoatere în evidență a defectelor unei persoane, idei, opere, acțiuni” 1787 (Gherasim, T. F.) < lat. neol. *critica* (substantivare lat. med. a adj. *criticus*, cf. lat. clas. *critica* s.n. pl. „lucrări de critică literară”), fr. *critique*; **criticesc** adj. (înv.) „critic” 1800 (Piuariu-Molnar, I., 137) < lat. neol. *criticus*, fr. *critique*, cu adaptarea sufixului; **criticism** s.n. (fil.) „sistem filozofic, creat de Immanuel Kant, care constă în examinarea critică a fundamentelor cunoașterii; tendință exagerată de a critica” 1834–1836 (Murgu, C. F. I, 58^f) < fr. *criticisme*, germ. *Kritizismus*; **criticist**, -ă adj., s.m., s.f. „adept al criticismului; care se referă la criticism; care critică” 1910 (Conv. lit. XLIV, 108) < germ. *Kritizist*, ulterior și ← *criticism*, cu substit. sufixului; **critisii** vb. (înv., Trans.) „a critica” 1794–1821 (Budai-Deleanu, Ț. 18) < germ. *kritisieren* (încadrat în clasa verbelor în *-isi*); **critiza** vb. (înv., Trans.) „a critica” 1828 (Bojincă, R., 12) < germ. *kritisieren*; **critizălui** vb. (înv.) „a critica”

1828 (Peșacov, S., 118'), var. *critizilui* < germ. *kritisieren*, încadrat în seria verbelor în -(ă)lui; **empiriocritic** adj. (fil.) „care ține de empiriocriticism” 1958 (DLRM) ← *empirio-* + *critic*, după *empiriocriticism* și rus. *empiriokritičeskij*; **empiriocriticism** s.n. „teorie filozofică apărută la sfârșitul secolului al XIX-lea, inițiată de filozoful austriac Richard Avenarius, care susține fundamentarea cunoașterii doar pe experiență, eliminând elementele metafizice și apriorice” 1910 (Antoniade, F. B., 138) < fr. *empiriocriticisme*, germ. *Empiriokritizismus* (termen creat de Avenarius); **epicritic** adj. (despre sensibilitate) „capabil să opereze deosebiri fine” 1969 (D. med.; atestare izolată 1871 LM) < fr. *épique* (< gr. *ἐπικριτικός* „apreciativ, determinativ” < *ἐπικρίναι* „a determina, a decide” < *ἐπι-* „peste, pe” + *κρίναι* „a discerne, a judeca”); **hipercritic** adj. „foarte critic, sever” 1936 (D. Protopopescu, F. E. 60) < fr. *hypercritique* sau ← *hiper-* + *critic*; **hipercritică** s.f. „critică exagerată și severă” 1914 (var. *ipercritică*, Xenopol, I. R. IV, 28) < fr. *hypercritique* sau ← *hiper* + *critică*; **ne critic** adj. „lipsit de critică, de spirit critic” 1812 (Șincai, Hr. II) ← *critic*; **ne criticabil** adj. „care nu poate fi criticat” 1885 (Caragiale, O. II, 780) ← *criticabil*; **neocritic** adj. (fil.) „referitor la neocriticism” 1946 (Pandrea, P. C. II, 173) < fr. *néo-critique*; **neocriticism** s.f. „curent filozofic francez care continuă criticismul kantian, din care elimină doctrina lucrurilor în sine” 1930 (Minerva) < fr. *néo-criticisme*; **neocriticist**, -ă adj., s.m., s.f. (fil.) „care ține de neocriticism; adept al neocriticismului” 1922 (Conv. lit. LIV, 512) < *néo-criticiste*; **pseudocritică** s.f. „critică falsă, fără valoare” 1977 (România literară, nr. 35, 4/1) ← *pseudo-* (< gr. *ψευδο-*, fr. *pseud(o)-* „fals”) + *critică*.

Cf. **critериu**, **criză**, **hris**.

CR/ȚĂ s.f. „(reg.) oțel; (adverbializat, în expresiile *mănios ~*, *beat ~*) foarte – acier; trēs” 1850 (Alecsandri, „Chirița în Iași”, în Oper. 348).

Ucr. *krycja* (probabil < pol. *krica* < germ. *Kritzeisen* „fier acoperit cu zgură” ESUM). Fam.: **critos** adj. (Mold.) „rău, artăgos” 1914 (Pamfile, D., 115).

CRITĂR/ȚĂ s.f. (Ban., hapax CADE) „oală de pământ cam de un litru și jumătate – marmite, pot en argile ayant environ un litre et demi” 1931 (CADE).

Et. nec. // ← *crițar* (= *creițar*) CADE.

CRIVAC¹ s.n. „fiecare dintre lemnele care fixează partea de jos a unei mori de apă; fiecare dintre lemnele curbate care formează partea de sus a pereților laterali ai luntrii; manivelă; (p. ext.) instalație rudimentară de ridicat greutatea; (Ban.) bătă mare și groasă – archures (d'un moulin à eau); râble (de la barque); manivelle, moulinet, guindal, poulie, manège à chevaux; gourdin” c. 1650 (Anon. Car.), var. *crivaci*, *crivoace* s.pl. „parte a luntrii”, (Dobr.) *grivac*, var. (morărit, Mold.) *scrivac*¹.

Bg. *krivak* „toiaș; partea laterală a bărcii”, ucr. *kryvak* „lemn strâmb” (< sl. com. **krivŭ* „strâmb”).

Cf. **cribdă**, **crivaie**, **crival**¹, **crivală**, **crivăț**, **crivei**¹, **crivi**, **crivină**, **scrivi**.

CRIVAC² s. (înv., Trans.) „creițar – ancienne monnaie ayant la valeur d'un centième de florin” 1699 (în CL, 1987, 32–36, p. 56), var. *scrivac*².

Scr. *krivak* (< *kriva* nume de monedă; DA îl explică ca derivat de la *kriv* „strâmb”, însă pare mai probabilă înrudirea cu ucr. *hryvnja*, rus *grivna*, pol. *grzywna*, v. ceh *hřivna*, bg., scr. *grivna* nume de monedă, pentru care ESUM I, 593, propune derivarea de la sl. com. **grivina* „colier, brățară” < **griva* „ceafă, gât”).

CRIVAIE s.f. (Munt.) „loc umed cu bălți; albie a unui pârau secat – terrain humide, marécageux; lit d’une rivière tarie” 1939 (SDLR).

Scr. *krivaja* „râu șerpuit” (< *kriv* „curb”).

Fam.: **crivă¹** s.f. (Olt.) „surpătură pe dealuri produsă de ape” 1939 (SDLR), derivat regresiv ° sau scr. *kriva* „curbă” SDLR.

Cf. **cribdă**, **crivac¹**, **crival¹**, **crivală**, **crivăț**, **crivei¹**, **crivi**, **crivină**, **scrivi**.

CRIVAL¹ s. (Teleorman) „specie de struguri – espèce de raisin” 1885 (H. XIV, 21).

Scr. *krivalja* (< *kriv* „strâmb”).

Cf. **cribdă**, **crivac¹**, **crivaie**, **crivală**, **crivăț**, **crivei¹**, **crivi**, **crivină**, **scrivi**.

CRIVALĂ s.f. „suport format din trei-patru lemne încrucișate pe care se pune drobul de sare pe care îl ling oile; furcă folosită la prinsul șerpilor; manivelă (la joagăr); unealtă în formă de cârlig folosită pentru confecționarea frânghiilor; clește de lemn; (Apuseni, min.) tijă orizontală care susține stâlpii șteampurilor; (în forma *crivea*) bucată curbă de lemn aplicată la coada coasei; (în forma *crivea*) parte a războiului de țesut; (în forma *crivea*) parte a plugului – support formé de trois ou quatre bois croisés qui soutient le bloc de sel que lèchent les moutons; fourche employée pour prendre les serpents; manivelle (de la scierie mécanique); émerillon (de cordier); serre-joint; tringle horizontale qui soutient les piliers du bocard; bois courbe joint à la manche de la faux; partie du métier à tisser; partie de la charrue” 1850 (var. *crivea*, Iser, V.) var. (Olt.) *crival²*, *criveală*, *grevea*, *grivală*, *grivea*, *scrivea*, *scriveală*.

Probabil dintr-un derivat al v.sl. *krivŭ* „strâmb” (TDRG, DA, CADE, CDER 2588), posibil **krivalo* (SDLR), cf. scr. *krivalje* (pl.) „furci”. Var. *crivea*, sg. refăcut din pl. *crivele* (al variantei *criveală*).

Cf. **cribdă**, **crivac¹**, **crivaie**, **crival¹**, **crivăț**, **crivei¹**, **crivi**, **crivină**, **scrivi**.

CRIVAT s.n. (înv., Mold., Ban.) „pat (portativ), cu tăblii la capete – lit (portatif), avec des têtes de lit” c.1650 (var. *crevet*, Anon. Car.), var. *crevat*.

Ngr. *κρεβάτι* (< m.gr. *κρεβάτιον* < *κράβατος*). Var. *crevet* < scr. *krevet*.

CRIVĂȚ s.n. „vânt rece, puternic, care suflă iarna din direcția nord-est, mai ales în sudul și estul țării; (înv., reg.) punctul cardinal nord – vent froid, hivernal, du Nord-Est; Nord” 1522 (DERS, în forma *krivacov*; în texte românești, 1577 Coresi, Ps. sl.-rom.), var. (Mold.) *criveț*, (Sibiu) *criveț*, (Mold.) *griveț*.

Bg. *krivec* „crivăț, vânt puternic care îndoiaie copacii” < *krivja* „a strâmba” < *kriv* „strâmb”. Posibil împrumut v.sl., cf. prezența sensului „vânt puternic” în scr. *krivac* și slov. *krivac*.

Fam.: **crivățean** adj. (înv.) „nordic” 1661–1672 (Milescu Spătarul, Hron., apud M. Dragomir, Hron.).

Cf. **cribdă**, **crivac¹**, **crivaie**, **crival¹**, **crivală**, **crivei¹**, **crivi**, **crivină**, **scrivi**.

CRIVEI¹ s.m. (Buc.) „om cu un defect la șold – déhanché” 1938 (Com. A. Tomiac, în DA).

Ucr. *krivyj* „strâmb”, cu adaptarea terminației la seria masc. în *-ei*.

Cf. **cribdă**, **crivac¹**, **crivaie**, **crival¹**, **crivală**, **crivăț**, **crivi**, **crivină**, **scrivi**.

CRIVI vb. (înv.) „a hrăni prea mult, a (se) îndopa, a mânca prea mult – (se) gaver, (se) gorger, bâfner” prima jum. a sec. XVII (var. *crăvi*², Neagoe, Înv. 97^v).

Et. nes., posibil scr. *kriviti*, ucr. *kryvyty* „a se strâmba, a se îndoi” (sl. com. **kriviti* < **krivŭ* „strâmb”) DA, CDED II, 84 (s.v. *crivac*). Var. *crăvi*² este tratată independent în TDRG și DA, fără etimologie.

Cf. **cribdă**, **crivac**¹, **crivaie**, **crival**¹, **crivală**, **crivăț**, **crivei**¹, **crivină**, **scrivi**.

CRVINĂ s.f. „pădure de arbori tineri și tufe (de măracini), crescută pe malul unei ape, pe terenuri nisipoase, la coturile râurilor, grind; (Olt.) loc umed, mlăștinos; (Olt.) pământ lucrat – ronceraiie, taillis, remise (de gibier); endroit marécageux; terrain cultivé” 1483 (DERS).

V.sl. **krivina* „curbă” (< *krivŭ* „strâmb”), cf. slavon, scr., bg. dial., sloven *krivina*, ceh. *křivina* „curbă, strâmbătură”.

Fam.: **crină** s.f. (Boteni, Muscel) „pădure mică de arini” 1884 (H. V, 48) ← *crivină*, prin haplogogie; **crivă**² s.f. (Bas.) „regiune păduroasă” 1930 (Porucic, T. E. 329), der. regresiv; **crivos** adj. (Olt., Ban.) „nisipos, mlăștinos” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 57).

Cf. **cribdă**, **crivac**¹, **crivaie**, **crival**¹, **crivală**, **crivăț**, **crivei**¹, **crivi**, **scrivi**.

CRIVITAR s.n. (Buzău) „boltă sau altă construcție făcută ca să se întindă vița, de obicei pe lângă casă, pentru umbră – voûte, support pour la vigne” 1939 (SDLR).

Et. nes., posibil din baza lui *crivac*¹ (SDLR) sau *crivea* (°) „lemn strâmb”, cu finala după *umbrar* (SDLR: v. *umbrar*).

CRIZANTEMĂ s.f. „plantă de grădină din familia compozeelor, care înflorește toamna, cu o înfloreștență mare și bogată, de diferite culori – chrysanthème” 1870 (var. *crisantemă*, Costinescu, V.), var. (Trans.) *crisantim*, *crizantem* s.n.

Fr. *chrysanthème* (împr. din lat. *crysanthemon* < gr. *χρυσάνθεμον* < gr. *χρυσός* „aur” + *ἄνθεμον* „floare”).

Cf. **crisalidă**, **criselefantin**, **crisofenină**, **crisografie**, **crisoidină**, **crisopraz**, **hrisov**, **antologie**.

CRIZĂ s.f. „moment critic în evoluția unei boli, care este urmat fie de vindecare, fie de o evoluție nefastă a acesteia; manifestare intensă și de scurtă durată a simptomelor unei boli; perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) care se manifestă în viața unui individ sau a unei comunități; lipsă acută (de bunuri, de timp etc.) – crise” 1813 (var. *crisis*, Manifest, 13).

Fr. *crise*, cu sens inițial medical, împr. din lat. *crisis* < gr. *κρίσις* „decizie” < *κρίνειν* „a despărți, a separa, a decide”. Var. *crisis* < lat. neol. *crisis*, ngr. *κρίσις*.

Fam.: **anticriză** adj. invar. „împotriva unei crize (economice)” 1962 (DER I, 654); **critic**² adj. „care are un rezultat hotărâtor, anunță o schimbare decisivă (în bine sau în rău)” 1812 (Șincai, Hr., III) < lat. neol. *criticus* (cu sens inițial medical, referitor la momentul decisiv în evoluția unei boli), fr. *critique*; **criza** vb. refl. (fam.) „a avea o criză de nervi” 1998 (D. Arg.¹); **epicriză** s.f. (med.) „ansamblu al manifestărilor unei boli, pe baza cărora se poate stabili diagnosticul; concluzie medicală pe foaia de observație” 1900 (var. *epicrisă*, Enc. rom. II; cuvântul *epicrise* din LM nu are un sens medical și ar putea fi un latinism artificial) < fr. *épïcricise* < lat. savant *epïcricisis*, gr. *ἐπικρίσις* „decizie” < *ἐπικρίνειν* < *κρίνειν* „a despărți, a separa, a decide”.

Cf. **criteriu**, **critic**¹, **hris**.

CROASANT s.m., s.n. „produs de patiserie, din aluat fraged, în formă de semilună, cu diverse umpluturi – croissant” 1950 (scris *croissant*, Eliade, Jur. I, 164).

Fr. *croissant*, propriu-zis „semilună; perioadă în care Luna crește”, substantivare a part. prez. a vb. *croître* „a crește” < lat. *crescere*.

Cf. **crește, concret, concrețiune, crea¹, creol, crescendo, creștet, increment.**

CROAT, -Ă s.m., s.f., adj. „(persoană) care face parte din populația de bază a Croației; originar din Croația, privitor la croați; limba vorbită de croați – Croate” 1717–1723 (var. *hrovat*, Cantemir, Hr.), var. (înv. Trans.) *horvat*.

Fr. *croate*, germ. *Kroate* < lat. med. *Chroatus* < v. scr. *chrŭvatŭ*, sl. com. **chŭrvatŭ*.

Var. *hrovat* < m.gr. *Χρωβάτος*. Var. *horvat* < magh. *horváth*.

Fam.: **croățesc** adj. (înv.) „croat” 1900 (Enc. rom. II); **croățește** adv. (înv.) 1907 (V. rom. VI) ← *croățesc* sau *croat*; **horvătesc** adj. (înv.) „croat” 1825 (LB) ← *horvat* = *croat*; **horvătește** adv. (înv.) 1825 (LB) ← *horvătesc* sau *horvat* = *croat*.

Cf. **cravată.**

CROAZEA s.f. (înv.) „stofă țesută în patru ițe – croisée” 1826 (Golescu, Î. 43), var. *croază*.

Fr. *croisée* „încrucșat(ă)”, part. perf. al vb. *croiser* < *croix* „cruce” < lat. *crux*, *-cem*.

Cf. **croazieră, cruce.**

CROAZIERĂ s.f. „călătorie (de plăcere) pe mare; regim de zbor al unei aeronave care se deplasează la o viteză mai mică față de viteza obișnuită; acțiune de luptă navală dusă pe căile de comunicație ale inamicului, sistematic și pe timp îndelungat, în scopul dezorganizării transporturilor acestuia – croisière” 1930 (Minerva), var. *crucieră* (milit.).

Fr. *croisière*, inițial „navigare într-o regiune delimitată, cu scopul supravegherii acesteia” < *croiser* „a (se) încrucșa, a tăia calea” < *croix* „cruce” < lat. *crux*, *-cem*. Var. *crucieră* < it. *crociera* (< fr.), adaptat după *cruce*.

Cf. **croazea, cruce, crucișător.**

CROBIZI s.m.pl. „populație de neam tracic stabilită în sudul Dunării, în apropierea Mării Negre, între sec. V î. Hr. și II d. Hr. – Crobyzes” 1861 (scris *crobyzi*, Ghica, Art. 294), var. *crovizi*.

Lat. neol. *Crobyzi*, gr. neol. *Κρόβυζοι* (cuvânt trac). Var. *crovizi*, probabil cu pronunție ngr. a v. gr. *Κρόβυζοι*.

CROCANT adj. (despre alimente) „care crăntăne când este mestecat, tare și bine prăjit sau copt – croquant” 1937 (M. enc. agr. I, 239).

Fr. *croquant*, part. prez. al vb. *croquer* „a crăntăni”, derivat de la o bază onomatopeică.

Cf. **crochetă, crochŭ.**

CROCHET s.n. „joc sportiv în aer liber cu bile de lemn, care, lovite cu niște ciocănașe cu coada lungă, trebuie să treacă printr-o serie de porțițe instalate pe terenul de joc – croquet” 1894 (Vlahuță, D., 38).

Fr. *croquet* < engl. *croquet* < fr. de nord (picard, normand) *croquet* „baston încârligat” (= fr. *crochet*) < *croc* „cârlig” < francic **krōk* (cf. v. nord. *krōkr*).

Cf. **acroșa, crosă¹, croșă, croșetă, croșeu, decroșa.**

CROCHETĂ s.f. „preparat culinar din aluat, griș sau brânză, cu diferite ingrediente (chimion, zarzavaturi, mac etc.), în formă de bastonașe sau de turtițe prăjite în grăsime sau coapte – croquette” 1846 (Manolachi Drăghici, R. 85, 187).

Fr. *croquette* < *croquer* „a crânțâni”, derivat de la o bază onomatopeică.

Cf. **crocant**, **crochiu**.

CROCHIU s.n. „desen rapid care redă în câteva linii trăsăturile principale ale unei figuri, ale unui obiect sau ale unui peisaj, schiță; planul sumar al unei opere literare sau istorice – croquis” 1852 (var. *crochi*, G. Pop, G., 227).

Fr. *croquis* (< *croquer* „a schița”, inițial „a face un zgomot sec”, de unde „a lovi, a sparge, a crânțâni, a mânca în grabă, a prinde, a avea o cunoaștere superficială a ceva”, derivat de la o bază onomatopeică).

Cf. **crocant**, **crochetă**.

CROCOD/IL s.m. „reptilă mare, amfibie, din regiunile tropicale, cu corpul acoperit cu plăci osoase, cu coadă lungă și cap alungit; dispozitiv metalic fixat pe șinele de cale ferată, folosit pentru a transmite comenzile de semnalizare; clește folosit în prelucrarea dopurilor de plută; clemă de conectare, cu fălcile dințate, pentru legături electrice provizorii; dispozitiv cu care se imobilizează o pară – crocodile” 1648 (var. *corcodil*, Năsturel, Varlaam – Ioasaf, 222”), var. (înv.) *corcode*¹.

Ngr. *κροκόδειλος* (< v.gr. *κροκόδειλος*, *κροκόδειλος*; inițial „șopârlă” < *κρόκη* „stâncă” + *δράλος* „vierme”), lat. neol. *crocodilus*. Var. *corcodil*, *corcodel* < slavon *kor(i)kodilŭ*. Sensurile tehnice, după fr. *crocodile*.

Fam.: **crocodilian** s.m. (mai ales la pl.) „ordin de reptile mari din care face parte crocodilul” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *crocodilien(s)*.

CROHMALĂ s.f. (Mold.) „scrobeală albă, amidon – empois, amidon” 1827 (Margela, Gram. I, 157), var. *crocmală*, *crocmală*, *crohmal* s.n., *crohmeală*, *crohmoală*.

Ucr. *krochmal*, pol. *krochmal* < germ. *Kraftmehl* < *Kraft* „fortă” + *Mehl* „făină”.

Fam.: **crohmăli** vb. „a scrobi rufe” 1827 (Margela I, 159), var. *crocmoli*, *crohmoli*.

CROI¹ vb. „a tăia un material textil după un contur desenat în prealabil, a confecționa o haină; a schița un plan; (fig.) a născoci; (înv.) a tăia în bucăți, a ciunti, a ciopârți, a cresta pielea cu lovituri; a lovi cu putere pe cineva; a deschide un drum; (înv., rar) a deduce – tailler, couper une étoffe; façonner; faire un projet, un croquis; inventer; couper en morceaux, fendre, inciser la chair, frapper fortement; se frayer une voie; déduire” 1643 (var. *crui*, Varlaam, Caz. 264), var. *curui*, *curăi*.

V.sl. *krojiti* „a tăia, a croi”. Cu sensul „a plănuși”, posibil și bg. *krojă*, scr. *krojiti*.

Fam.: **croi²** s.n. „croială” 1900 (Barcianu, D.), der. regresiv, sau scr., bg. *kroj*; **croială** s.f. „acțiunea de a croi; felul cum e croită o haină, planul unei construcții; fel de a fi, caracter” 1645 (DRH B XXX, 86), var. *curuială*; **croit** s.n. (abstr.) 1893 (Popovici-Bănățeanul, L. 40); **croitoare** s.f. „cuțit lat, cu vârful îndoit, cu care se croiește pielea de către ciubotari” 1895 (Liuba – Iana, M., 126); **croitor** s.m. „persoană care croiește (haine); insectă cu coame lungi, în forma unor foarfeci de croitor, numită și capricorn” 1448 (antrop., Mihăilă, DLRV), var. *cruiitor*, *curuiitor*; **croitoreasă** s.f. „femeie care croiește (haine)” 1810 (Iorga, S. D. VIII, 98) ← *croitor*; **croitoresc** adj. „de croitor” 1809 (Doc. ec.

I, 315) ← *croitor*; **croitori** vb. (rar) „a exercita meseria de croitor” 1852 (Stamati, V.) ← *croitor*; **croitorie** s.f. „meșteșugul, meseria croitorului; atelier unde se croiesc haine” 1764 (Doc. Buc. I, 462) ← *croitor*; **croitorit** s.n. (abstr., rar) 1885 (H. XVII, 235) ← *croitori*; **croitorită** s.f. „femeie care croiește (haine); nevastă de croitor” 1847 (Negruzzi, O. III, 369) ← *croitor*; **croitură** s.f. „tăietură cu foarfecele în țesătură; haina croită” 1825 (LB); **răscroi**¹ vb. „a tăia un material textil urmând linia spatelui, a gâtului sau a brațelor; (înv.) a delimita” 1824 (ms., apud TDRG³, s.v. *răscroit*); **răscroi**² s.n. (rar) „răscroială, răscroitură” 1967 (Udrescu, Gl.) ← *răscroi*¹, der. regresiv; **răscroială** s.f. „acțiunea de a răscroi; tăietura adâncită în croiala unei haine” 1841 (Doc. Ist. Rom. – S. VI, 302) ← *răscroi*¹; **răscroitură** s.f. „parte răscroită” 1939 (SDLR) ← *răscroi*¹.

Cf. **crai**², **craină**.

CROM s.n. „metal alb, dur, casant, foarte rezistent – chrome” 1837 (var. *hrom*, *hromium*, J. Cihac, I. N. 404, 460).

Fr. *chrome* (termen creat de chimistul francez Louis-Nicolas Vauquelin, descoperitorul acestui element, pe baza gr. *χρῶμα* „culoare”). Var. *hrom* < germ. *Chrom*. Var. *hromium* < lat. neol. *chromium*.

Fam.: **bicromat** s.m. „sare obținută prin tratarea cu acid a cromatului unui metal” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *bichromate*; **croma** vb. „a acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de crom” 1931 (part. *cromat*², CADE) < fr. *chromer*, part. *chromé*; **cromafin** adj. (biol.; despre țesuturi, celule) „cu afinitate pentru sărurile de crom, ceea ce conduce la o colorare intensă” 1950 (Parhon, O. A. III, 216) < fr. *chromaffin* (< *chrome* „crom” + *affin* „afin, înrudit, cu afinitate pentru”, împr. din lat. *affinis* „rudă (prin alianță); vecin, alăturat” < *ad-* + *finis* „hotar, limită”); **cromaj** s.n. „operație industrială constând din acoperirea metalelor cu un strat de crom, pentru a le face rezistente la coroziune și la uzură sau pentru a le da un aspect frumos” 1948 (Studii) < fr. *chromage*; **cromat**¹ s.m. „sare a acidului cromatic” 1841 (Spic. I, 108) < fr. *chromate*; **cromatare** s.f. „operație de acoperire a unor obiecte metalice cu o peliculă subțire, rezistentă la coroziune, compusă din cromati” 1871 (LM) < fr. *chromatation*, cu echivalarea sufixului; **cromic** adj. (în sint. *acid* ~) „acid obținut din combinarea cromului cu oxigen și hidrogen” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *chromique*; **cromism** s.n. (med.) „intoxicație cu crom” 1969 (D. med.); **cromit** s.m. „oxid natural dublu de fier și crom, întâlnit în rocile eruptive; nume dat altor combinații ale oxidului cromatic” 1871 (LM), var. *cromită* s.f. < fr. *chromite*; **cromiza** vb. „a îmbogăți cu crom stratul superficial al unei piese de oțel sau de fontă, în vederea sporirii rezistenței la coroziune și la uzură” 1957 (în forma *cromizare*, LTR² II, 275) < fr. *chromiser*, *chromisation*; **cromnichel** s.n. „aliaj care conține crom, nichel și fier, folosit la construcția rezistențelor bobinate” 1949 (LTR¹ I, s.v. *cuplu*) < germ. *Chromnickel*; **decroma** vb. „a înlătura stratul de crom deus pe o formă de tipar” 1960 (LTR² VI) ← *croma* sau fr. *déchromer*; **ferocrom** s.n. „aliaj de fier și crom” 1950 (LTR¹) < fr. *ferrochrome*, germ. *Ferrocrom*; **recroma** vb. „a supune pielea la o nouă operație de tăbăcire, cu crom, pentru a le îmbunătăți caracteristicile” 1955 (LTR¹ VI, 750) ← *croma*.

Cf. **crom(o)**-, **-crom**, **cromatic**, **cromozom**.

CROM(O)-, **-CROM** el. de comp. „referitor la culoare – chrom(o)-, -chrome”.

Gr. *χρῶμα*, *χρῶματος* „culoare, ten, nuanță” (construit pe tema *χρω-* a subst. *χρῶς* „piele; carnație; ten”), fr. *chrom(o)*-, *-chrome*.

Fam.: **cromat(o)-** el. de comp. „referitor la culoare” (v. exemple s.v. *cromatic*) < gr. *χρωματο-* (< *χρῶμα, χρώματος*), fr. *chromat(o)-*; **-cromie** el. de comp. „referitor la culoare, colorație” (v. exemple s.v. *cromatic*) < fr. *-chromie* < gr. *χρῶμα*.

Cf. **crom**, **cromatic**, **cromozom**.

CROMATIC, **-Ă** adj., s.f. „care se referă la culori sau la colorit; (muz., despre game, motive, melodii) bazat pe intervale de un semiton; (s.f.) arta preparării și folosirii culorilor, ansamblu de culori, colorit – chromatique” 1836 (var. *hromatic*, GTN 36).

Fr. *chromatique* (< gr. *χρωματικός*, folosit ca termen muzical și de retorică < *χρῶμα, χρώματος* „culoare, ten, nuanță, modulație”, construit pe tema *χρω-* a subst. *χρῶς* „piele; carnație; ten”), ngr. *χρωματικός*; posibil și germ. *chromatisch, Chromatik*.

Fam.: **acromat** adj., s.n. „(obiectiv fotografic) căruia i-a fost corectată sau înlăturată aberația cromatică” 1949 (LTR¹) < fr. *achromat*, germ. *Achromat*; **acromatic** adj. (despre lentile) „care nu descompun raza de lumină în culorile ei componente, care nu prezintă aberație cromatică” 1849 (var. *ahromatic*, Stamati, F.) < fr. *achromatique* (< engl. *achromatic*, nume dat lentilelor patentate de John Dollond în 1758); **acromatism** s.n. „proprietatea de a fi acromatic” 1852 (var. *ahromatism*, Stamati, D.) < fr. *achromatisme*; **acromatiza** vb. „a înlătura aberația cromatică” 1871 (LM) < fr. *achromatiser*; **acromatopsie** s.f. „defect de vedere care constă în incapacitatea de a distinge culorile” 1929 (Hodoș, D.) < fr. *achromatopsie* (< gr. *ἀχρωμάτος* „lipsit de culoare” + *-opsie* < gr. *ὄψις* „vedere”); **acromie** s.f. „decolorare congenitală a pielii, ca urmare a dispariției pigmentului melanic” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *achromie* < *a-* + *-chromie* < gr. *χρῶμα* „culoare, ten”); **alocromatic** adj. (despre cristale) „care prezintă culori datorate infiltrării unor substanțe străine, impurități” 1949 (LTR¹) < fr. *allochromatique* (< *allo-* < gr. *ἄλλος* „altul” + *chromatique*); **alocromatism** s.n. „proprietatea de a fi alocromatic” 1957 (LTR²) < fr. *allochromatisme*; **apocromat** s.n., adj. „(obiectiv fotografic) care corectează aberația cromatică pentru trei culori (roșu, galben, violet)” 1949 (LTR¹) < fr. *apochromat*, germ. *Apochromat* (termen creat de opticianul german Ernst Abbe, pe baza gr. *ἀπο-* „des-, de-, departe de” și a lui *chromatisch* „cromatic”, atestat în 1886); **apocromatic** adj. (despre un sistem optic) „a căruia corecție cromatică a fost realizată pentru trei sau mai multe lungimi de undă, apocromat” 1962 (LTR² XI, 565) < fr. *apochromatique* (< germ. *apochromatisch*, termen creat de opticianul german Ernst Abbe, pe baza gr. *ἀπο-* „des-, de-, departe de” și a adj. *chromatisch* „cromatic”); **biocrom** s.n. „pigment de natură vegetală sau animală” 1951 (LTR¹ III, 505) < fr. *biochrome* (< *bio-* < gr. *βίος* „viață” + *-chrome* < gr. *χρῶμα* „culoare, ten, nuanță”); **citocrom** s.m. „pigment celular având un rol determinant în realizarea respirației” 1949 (LTR¹) < fr. *cytochrome* (< engl. *cytochrome*, nume dat de biologul David Keilin, format din *cyto-* „referitor la celulă” < gr. *κύτος* „cavitate, scobitură” + *-chrome* < gr. *χρῶμα* „culoare, ten, nuanță”); **citocromie** s.f. „procedeu rapid de tipar în patru culori suprapuse, la care forma parțială de negru servește la realizarea efectelor de tonuri închise” 1958 (LTR²) < germ. *Citochromie* (termen creat de inginerul german Eugen Albert pe baza lat. *citus* „rapid”, *cito* „repede” și gr. *χρῶμα* „culoare, ten, nuanță”) ° // fr. *cytochromie* DEX (cuvânt inexistent); **cromatină** s.f. „complex de substanțe care formează componenta chimică de bază a nucleului celular, cu mare afinitate pentru coloranții bazici” 1914 (V. rom. XXXIII, 262) < fr. *chromatine*, germ. *Chromatin* (termen creat de citologul german Walther Flemming în 1882, de la baza *chromat-* „referitor la culoare” și sufixul *-ine*), cf. **cromozom**; **cromatism** s.n. „colorit; aberație

cromatică; (muz.) structură melodică în care predomină intervale de un semiton” 1871 (LM) < fr. *chromatisme* (< gr. *χρωματισμός* „colorare” < *χρωματίζειν* „a colora” < *χρῶμα*, -*ατος* „culoare, modulație”); **chromatofor** s.m. „celulă care conține pigmenți; corpuscul din celulele plantelor superioare și ale unor alge care conține clorofilă sau alți pigmenți” 1898 (scris *chromatofor*, Enc. rom. I) < fr. *chromatophore* (< *chromato-* + *-phore* < gr. -*φορος* „care poartă” < *φέρειν* „a purta”); **chromatogen** adj. „care colorează, care produce materii colorante” 1871 (LM) < fr. *chromatogène* (< *chromato-* + *-gène* „care produce” < gr. *γενῶν* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”), termen creat de biologii francezi Breschet și Roussel de Vauzème (în sintagma *appareil chromatogène*); **chromatografic** adj. „referitor la cromatografie” 1949 (LTR¹) < fr. *chromatographique*; **chromatografie** s.f. „procedeu fizico-chimic de separare a substanțelor dintr-o soluție” 1949 (LTR¹) < fr. *chromatographie*, termen științific internațional creat de chimistul rus Mihail Țvet, pus în circulație în anii 1905–1906 (germ. *Chromatographie*), procedeu fiind aplicat inițial la separarea pigmentilor unei plante; **chromatoplast** s.n. „corpuscul de culoare galbenă, roșie sau portocalie care dă culoarea caracteristică anumitor părți ale plantelor” 1898 (scris *chromatoplast*, Enc. rom. I, s.v. *chromatoplastide*) < germ. *Chromatoplast* (< *chromato-* + *-plast* < gr. *πλάστης* „creator, modelator” < *πλάσσειν* „a modela, a plăsmui”); **chromatopsie** s.f. „capacitatea de a percepe distinct culorile” 1900 (scris *chromatopsie*, Enc. rom. II) < fr. *chromatopsie* (< *chromato-* + *-opsie* < gr. *ὄψις* „vedere”); **chromoblast** s.n. „celulă a pielii, cu pigmenți” 1978 (DN³) < fr. *chromoblaste* (< *chromo-* + *-blaste* < gr. *βλαστός* „germen”); **chromofor** s.n. „grup de atomi care, introduși în molecula unei substanțe organice, colorează acea substanță” 1949 (LTR¹) < fr. *chromophore* (< *chromo-* + *-phore* < gr. -*φορος* „care poartă” < *φέρειν* „a purta”); **chromogen** s.m. „substanță care provoacă apariția unui pigment” 1949 (LTR¹) < fr. *chromogène* (< engl. *chromogen* < *chromo-* + *-gen* „care generează” < fr. *-gène* < gr. *γενῶν* „a genera, a da naștere”), germ. *Chromogen*; **chromoplast** s.n. „cromatoplast” 1898 (scris *chromoplast*, Enc. rom. I, s.v. *chromatoplastide*) < fr. *chromoplaste*, germ. *Chromoplast* (< *chromo-* + *-plast* < gr. *πλάστης* „creator, modelator” < *πλάσσειν* „a modela, a plăsmui”); **chromopsie** s.f. „boală a ochiului datorită căreia obiectele necolorate sunt percepute în culori” 1966 (DN²) < fr. *chromopsie* (< *chrom(o)-* + *-opsie* < gr. *ὄψις* „vedere”); **chromoscop** s.n. „aparat optic folosit pentru reproducerea în culori a clișeelor; cinescop folosit pentru transmisiile de televiziune în culori” 1959 (LTR²) < fr. *chromoscope* (< *chromo-* + *-scope* „(aparat) prin care se observă” < gr. -*σκόπος* < *σκέπτειν* „a privi”); denumirea inițială a aparatului a fost *Kromskop*, dată de inventatorul său, inginerul american Frederic Eugene Ives); **chromotipie** s.f. „metodă de tipărire în culori; imagine colorată obținută prin acest procedeu” 1928 (V. Molin, V. T.) < fr. *chromotypie* (< engl. *chromotypy* < *chromo-* + *-typy* „imprimare” < *-typ* < gr. *τύπος* „marcă, amprentă”); **dicromatic** adj. (rar) „care prezintă două culori” 1978 (DN³) < fr. *dichromatique*; **dicromatopsie** s.f. „anomalia a ochiului caracterizată prin imposibilitatea de a sesiza una dintre cele trei culori fundamentale: roșu, verde și albastru” 1966 (DN³) < fr. *dichromatopsie*; **dicromatic** adj. „care are o culoare anormală, care produce alterarea culorilor” 1950 (LTR¹) < fr. *dyschromatique* (< *dys-* < gr. *δύς* „rău” + *chromatique*); **dicromatop**, -*ă* adj., s.m., s.f. „suferind de dicromatopsie” 1978 (DN³) < fr. *dyschromatope* (< *dyschromatopsie*, der. regresiv, după modelul derivatelor în *-op* < gr. -*ωπός* „care vede...”, cf. *myope* „miop”, *hypermétrope* „hipermetrop”); **dicromatopsic**, -*ă* adj., s.m., s.f. „referitor la dicromatopsie; persoană care suferă de dicromatopsie” 1978 (DN³) < fr. *dyschromatopsique*; **dicromatopsie**

s.f. (med.), „incapacitate de a distinge culorile” 1900 (scris *dyschromatopsie*, Enc. rom. II) < fr. *dyschromatopsie* (< *dys-* < gr. *δύς* „rău” + *chromatopsie* „cromatopsie, vedere în culori”); **dicromie** s.f. „deficiență în pigmentarea pielii” 1978 (DN³) < fr. *dyschromie* (*dys-* < gr. *δύς* „rău” + *-chromie* < gr. *χρῶμα* „culoare, ten”); **fotocrom** adj. „care își schimbă culoarea sub acțiunea luminii; fotocromatic” 1976 (România literară, 6 nov., în DCR¹) < fr. *photochrome* (< *photo-* < gr. *φῶς, φωτός* „lumină” + *-chrome*) ° // ← *fotocromie* DEX; **fotocromatic** adj. „fotocrom” 1976 (Scântea, 5 iun., p. 8, în DCR¹) < fr. *photochromatique* (< *photo-* < gr. *φῶς, φωτός* „lumină” + *chromatique*), engl. *photochromatic* ° // ← *fotocrom* + *-atic* DEX; **fotocromie** s.f. „fotografie în culori” 1950 (LTR¹) < fr. *photochromie* (< *photo-* < *photographie* „fotografie” + *-chromie*); **fotocromografie** s.f. „procedeu de fotografiere în culori; fotografie obținută prin acest procedeu” 1950 (LTR¹) < fr. *photochromographie* (< *photochrome* „fotocrom” + *-graphie*); **halocromie** s.f. „fenomen de colorare a unor compuși organici când se transformă în săruri” 1950 (LTR¹ II) < fr. *halochromie*, germ. *Halochromie* (< *halo-* < gr. *ἅλς* „sare” + *-chromie*, termen creat de chimiștii germani A. von Baeyer și V. Villiger în jurul anilor 1900); **heliocromie** s.f. (poligr.) „procedeu de fotografie în culori, bazat pe fototipie” 1904 (Enc. rom. III, 587) < fr. *héliochromie* < engl. *heliochromy*, termen creat de inventatorul american Levi Hill, pe baza gr. *ἥλιος* „soare” + *-chromy*; **hematocrom** s.n. „pigment roșu, portocaliu sau galben al unor alge” 1980 (D. bot. poligl.) < engl. *hematochrome* (< *hemato-* < gr. *αἷμα, αἵματος* „sânge” + *-chrome*); **heterocromie** s.f. „anomalie congenitală caracterizată prin culoarea diferită a ochilor” 1969 (D. med.) < fr. *hétérochromie* (< *hétéro-* < gr. *ἕτερος* „celălalt, diferit” + *-chromie*); **hipocromie** s.f. „scădere a pigmentației pielii” 1964 (ABC săn.) < fr. *hypochromie* (< *hypo-* < gr. *ὑπο-* „sub” + *-chromie*); **hipocrom** adj. „care are ca urmare deschiderea culorii, prin deplasarea spectrului spre frecvențe mai înalte” 1950 (LTR¹), var. *ipsocrom* < fr. *hypsochrome* (< gr. *ὑψος* „înălțime” + *-chrome*); **hipocromie** s.f. „diminuare a pigmentației pielii; proces de deschidere a culorii ca rezultat al modificării structurii unei substanțe” 1961 (LTR²), var. *ipsocromie* < fr. *hypsochromie* (< gr. *ὑψος* „înălțime” + *-chromie*); **homocrom** adj. (despre animale) „care se camuflează colorându-se la fel ca mediul în care trăiește” 1913 (scris *homochrom*, V. rom. XXXI) < fr. *homochrome* < *homo-* (< gr. *ὁμός* „același”) + *-chrome*; **homocromie** s.f. „potrivire de culoare între un animal și mediul în care trăiește, folosită ca mijloc de camuflare” 1913 (scris *homochromie*, V. rom., XXXI) < fr. *homochromie* < *homo-* (< gr. *ὁμός* „același”) + *-chromie*; **hromaticesc** adj. (înv.) „cromatic” 1823 (Macarie², Theor.) < ngr. *χρωματικός*, cu adaptarea sufixului; **idiocromatic** adj. (despre minerale) „care are o culoare proprie, care nu se datorează unor impurități” 1930 (Minerva) < fr. *idiochromatique* (< *idio-* < gr. *ἴδιος* „propriu” + *chromatique*), posibil și germ. *idiochromatisch*; **idiocromatism** s.n. „proprietate a unor minerale de a avea o anumită culoare caracteristică lor, care nu se datorează unor impurități” 1961 (LTR²) < fr. *idiochromatisme*; **lipocrom** s.m. „pigment de culoare galbenă care se găsește în țesutul adipos” 1942 (M. enc. agr. IV) < fr. *lipochrome* (< *lipo-* < gr. *λίπος* „grăsime” + *-chrome*); **litocromie** s.f. „procedeu litografic de reproducere a picturii în culori” 1904 (scris *lithochromie*, Enc. rom. III) < fr. *lithochromie* (< *litho-* < gr. *λίθος* „piatră” + *-chromie*, după *lithographie*); **metacromatic** adj. (biol., despre țesuturi) „care se colorează diferit în raport cu agentul de colorare sau cu țesuturile din jur” 1938 (M. enc. agr. II) < fr. *métachromatique* (< *méta-* < gr. *μετα-* „după, trans-” + *chromatique*); **metacromazie** s.f. (biol., despre țesuturi) „însușirea de a se colora diferit în raport cu agentul de colorare sau cu țesuturile din jur” 1969 (D. med.) < fr. *métachromasie* (< germ.

Metachromasie, termen creat de biologul german Paul Ehrlich); **metalocromie** s.f. „tehnică de colorare a suprafeței metalelor” 1978 (DN³) < fr. *métallochromie* (< it. *metallochromia*, termen creat de fizicianul italian Leopoldo Nobili în 1929); **miocrom** s.n. „pigment roșu prezent în țesutul muscular” 1952 (LTR¹ IV, 631) < germ. *Myochrome* (< *myo-* „referitor la mușchi” < gr. *μῦς, μύος* „șoarece; mușchi” + *-chrome*, termen creat de biologul suedez Karl Axel Hampus Mörner în 1897); **monocrom** adj. „care are o singură culoare” 1876 (LM) < fr. *monochrome* (probabil < engl. *monochrome* < gr. *μονόχρωμος* < *μόνος* „singur” + *χρῶμα* „culoare”); **monocromatic** adj. „care are o singură culoare” 1876 (LM) < fr. *monochromatique* (< *mono-* < gr. *μόνος* „singur” + *chromatic*, posibil apărut întâi în engl.); **monocromator** s.n. „dispozitiv optic care servește la separarea radiațiilor monocromatice dintr-un fascicul complex” 1950 (LTR¹ II, 672) < fr. *monochromateur* (< *monochromat[ique]* „monocromatic”); **monocromie** s.f. „procedeu de pictură sau de tipar care constă în folosirea unei singure culori” 1910 (Vlahuță, S. A. III, 377) < fr. *monochromie* (< *monochrome* „monocrom”); **ortocromatic** adj. (despre emulsii sau materiale fotografice) „sensibil la toate culorile spectrului, în afară de roșu” 1949 (LTR¹ I, 269) < fr. *orthochromatique*, propriu-zis „care nu își schimbă culoarea proprie când intră într-o anumită combinație” (< *ortho-* < gr. *ὀρθός* „drept” + *chromatique*), folosit pentru emulsiile fotografice care nu sunt sensibile la lumina roșie și prin urmare pot fi dezvoltate sub o lampă cu lumină roșie; **ortocromatism** s.n. (abstr.) „proprietatea emulsiilor sau a materialelor fotografice de a fi sensibile la toate culorile spectrului, în afară de roșu” 1960 (LTR² VII, 429) < fr. *orthochromatisme* (< *ortho-* < gr. *ὀρθός* „drept” + *chromatisme*); **pancromatic** adj. (despre materiale fotografice) „care este sensibil la toate radiațiile luminoase din spectrul vizibil” 1908 (V. rom. VIII) < fr. *panchromatique* (< *pan-* < gr. *παν-* < *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* „tot” + *chromatique*); **policrom** adj. „care este executat în mai multe culori, multicolor” 1881 (Măiorescu, D. 660) < fr. *polychrome* (< gr. *πολύχρωμος* < *πολύς* „mult” + *χρῶμα* „culoare”); **policromat** adj. „executat din materiale de diverse culori, policrom” 1937 (Argetoianu, Í. Z. III) < fr. *polychromé* (< *polychrome* „policrom”) ° // ← *policrom* DEX; **policromie** s.f. (abstr.) 1881 (Măiorescu, D. 662) < fr. *polychromie* (< *polychrome*); **stereocromic** adj. „referitor la stereocromie” 1978 (DN³) < fr. *stéréochromique* sau ← *stereocromie*, cu substit. sufixului; **stereocromie** s.f. „tehnică de a realiza picturi sau zugrăveli în relief pe pereții sau pe tavanele încăperilor” 1955 (LTR¹) < fr. *stéréochromie*, germ. *Stereochromie* (< gr. *στερεός* „solid” + *-chromie*, termen creat de inventatorii acestui procedeu, pictorul Joseph Schlotthauer și chimistul Johann Nepomuk Fuchs, în 1846); **tetracromatic** adj. (despre vedere) „bazat pe receptori sensibili la patru culori” 1988 (DEX-S) < engl. *tetrachromatic* (< *tetra-* < gr. *τετρα-* < *τέτταρες* „patru” + *chromatic*); **tetracromie** s.f. „ansamblu de patru culori; (poligr.) tipar în patru culori” 1955 (LTR¹ VI, 945) < it. *tetracromia* (< *tetra-* < gr. *τετρα-* < *τέτταρες* „patru” + *-cromia*); **tricrom** adj. „bazat pe trei culori” 1949 (LTR¹ I, 692) < fr. *trichrome* (< gr. *τρίχρωμος* „în trei culori” < *τρι-* < *τρεῖς, τρία* „trei” + *χρῶμα* „culoare”); **tricromatic** adj. „referitor la teoria celor trei culori primare; bazat pe cele trei culori primare” 1951 (LTR¹ III, 264) < fr. *trichromatique* (< *tri-* < gr. *τρι-* < *τρεῖς, τρία* „trei” + *chromatique*); **tricromie** s.f. „procedeu de imprimare sau fotografiere bazat pe amestecul celor trei culori primare” 1906 (G. Ionescu, C. T.) < fr. *trichromie* (< *tri-* < gr. *τρι-* < *τρεῖς, τρία* „trei” + *-chromie*); **xantocromatic** adj. (med., despre lichide organice sau leziuni) „colorat în galben” 1969 (D. med.) < fr. *xanthochromatique* (< *xantho-* < gr. *ξανθός* „galben” + *chromatique*); **xantocromie** s.f. „colorație galbenă a

unor lichide organice sau a unor leziuni” 1969 (D. med.) < fr. *xanthochromie* (< *xantho-* < gr. *ξανθός* „galben” + *-chromie*).

Cf. **crom**, **cromozom**.

CROMLEH s.n. „monument megalitic cu caracter sacru din epoca bronzului, alcătuit din mai multe pietre verticale dispuse în cerc, la distanțe egale, în jurul unei pietre mai mari – cromlech” 1924 (Conv. lit. LVI).

Fr. *cromlech* < engl. *cromlech* < galez *cromlech* < *crom* „curb” + *llech* „piatră, lespede”.

CROMOZOM s.m. „corpusul al nucleului, purtător al caracterelor ereditare – chromosome” 1914 (f. sau n. pl. *chromosome*, V. rom. XXXIII), var. (înv.) *cromosom*.

Fr. *chromosome*, germ. *Chromosome* (< gr. *χρῶμα* „culoare” + *σῶμα* „corp”, termen creat de biologul german Wilhelm von Waldeyer-Hartz în 1888).

Fam.: **cromatidă** s.f. „fiecare dintre cele două segmente rezultate prin diviziunea longitudinală a unui cromozom” 1969 (D. med.) < engl. *chromatid* (termen creat de biologul american Clarence Erwin McClung în 1900, de la *chromosome* „cromozom”, cu folosirea bazei extinse *chromat(o)-* și sufixul *-id*, cf. și *chromatin* „cromatină”); **cromozomial** adj. „de cromozom” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *chromosomal*; **eucromozom** s.m. „cromozom tipic, normal” 1969 (D. med.) < fr. *euchromosome*, engl. *euchromosome* (< *eu-* < gr. *εὖ* „bine, bun” + *chromosome*); **heterocromozom** s.m. „cromozom diferențiat de omologul său, care determină sexul” 1930 (var. *heterocromosom*, Minerva) < fr. *hétérochromosome* (< engl. *heterochromosome* < *hetero-* < gr. *ἕτερος* „celălalt, diferit” + *chromosome*, termen creat de biologul american Thomas H. Montgomery în 1904); **idiocromozom** s.m. (rar) „cromozom diferențiat de omologul său, care determină sexul” 1938 (var. *idiocromosom*, M. enc. agr. II) < fr. *idiochromosome* (< engl. *idiochromosome* < *idio-* < gr. *ἴδιος* „propriu” + *chromosome*, termen creat de biologul american Edmund Wilson în 1905).

Cf. **crom(o)-**, **cromatic**, **somatic**.

CRONAXIE s.f. „timpul fiziologic minim în care are loc o excitație – chronaxie” 1954 (Danielopolu, F. N.).

Fr. *chronaxie*, termen creat de savantul francez Louis Lapicque în 1909, pe baza gr. *χρόνος* „timp” și *ἀξία* „valoare” (< *ἄξιος* „de o anumită valoare; valoros, demn de”).

Cf. **crono-**, **axiologie**, **axiomă**, **axion**.

CRONC¹ interj. care imită sunetul scos de corbi – interjection qui imite le cri du corbeau 1893 (Șez. II).

Onomatopoe.

Fam.: **croncă** s.f. (Trans.) „cioară” 1892 (Mândrescu, L. P.) ← *cronc*²; **croncnet** s.n. „croncănit” 1896 (Coșbuc, F.) ← **croncnet* ← **croncni* ← *cronc*¹; **cronc**² s.m. (Mar.) „corb” 1906 (Țiplea, P. P.) ← *cronc*¹, prin metonimie; **croncan** s.m. „(Trans., Buc.) corb; vultur; (Munt.) orice pasăre de pradă mai mică decât vulturul; (Munt.; fig., ironic) cal bătrân și slab” c.1650 (var. *corcan*², Anon. Car.) ← *croncăni*, derivat regresiv ° sau ← *cronc*¹ DA, SDLR, DEX; **croncar** s.m. „corb” 1893 (DDRF) ← *croncan*, cu substit. sufixului; **croncăi** vb. „a croncăni” 1705 (var. *crângăi*², Cantemir, I. I.), var. *crăncăi*³;

croncăit s.n. (abstr.) 1705 (var. *crâncăi*², Cantemir, I. I.), var. *crângăi*² ← *croncăi*; **croncăitor** adj. (rar) „care croncăne” 1938 (DA) ← *croncăi*; **croncăni** vb. „(despre vulturi, ciori, corbi) a scoate un sunet specific; (fig., deprec.) a bolborosi; a vorbi fără sens; a umbla fără rost” 1691–1697 (inf. lung *croncănire*, T. Corbea, D., s.v. *crocatio*), var. *crâncăni*², *croncăni*, *cronconi* ← *cronc*¹ CADE, SDLR, DEX // ← *croncan* DA, TDRG³; **croncănit** s.n. „strigăt scos de corbi sau de păsările asemănătoare cu el” 1862 (Pontbriant, D.) ← *croncăni*; **croncănitor** adj. „care croncăne” 1875 (Alecsandri, Past.) ← *croncăni*; **croncănătură** s.f. „croncănit” 1862 (Pontbriant, D.) ← *croncăni*; **croncău** s.m. „corb” 1883 (Marian, Orn.) „corb; (fig., deprec.) țigan; om fără căpătâi; slujbaş boieresc; funcționar mare în grad”, var. *crancău*², *crâncău*² ← *croncan*, cu substit. sufixului.

CRONIC¹ adj. (despre boli) „care afectează pentru multă vreme un organism – chronique” 1705 (var. *hronic*¹, Cantemir, I. I.).

Fr. *chronique*, lat. neol. *chronicus* < gr. *χρονικός* „referitor la timp; istoric” < *χρόνος* „timp”. Var. *hronic* < ngr. *χρονικός*, lat. neol. *chronicus*.

Fam.: **acronic**² adj. „care nu are legătură cu timpul, atemporal” 1966 (DN²) < fr. *achronique*, termen creat de Charles Bally; inițial folosit în lingvistică, cuvântul românesc a fost ulterior extins semantic, datorită structurii sale transparente; **cronicitate** s.f. „stare cronică a unei boli” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *chronicité*; **croniciza** vb. refl. (despre boli) „a deveni cronic” 1964 (ABC săn.) ← *cronic* DEX sau fr. *chroniciser*^o.

Cf. **anacronism**, **cronică**, **crono-**, **cronofag**, **cronograf**¹, **cronogramă**, **cronologie**, **cronometru**, **diacronic**, **homocron**, **izocron**, **metacronism**, **pancronic**, **paracronism**, **protocronism**, **sincron**.

CRONICĂ s.f. „narațiune istorică în care evenimentele sunt prezentate în ordinea succesiunii lor în timp; articol într-o publicație periodică, în care se comentează evenimente politice, sociale, culturale, mondene, sportive – chronique” 1648 (scris *chronică*, Fogarasi, Catehism), var. înv. *cronic*² s.n., *hronic*² s.n., *hronică*.

Lat. neol. *chronica* (< gr. *τὰ χρονικά* „faptele desfășurate în timp”, n. pl. articulat al adj. *χρονικός* „referitor la timp; istoric” < *χρόνος* „timp”), magh. *krónika*, pol. *kronika*. Var. *hronic* < ngr. *χρονικό* (n.sg.) „cronică”. Var. *hronică* < ngr. (n.pl.) *χρονικά* „anale”. Cu sensul „articol într-o publicație periodică”, după fr. *chronique*.

Fam.: **avancronică** s.f. „articol în care un spectacol este prezentat înainte ca premiera lui să fi avut loc” 1959 (V. rom. X) ← *avan-* (< fr. *avant* „înainte”) + *cronică*, după modele ca *avanscenă*, *avanpremieră*; **cronicar** s.m. „autor al unei cronici” 1642–1647 (Ureche, L.), var. *hronicar*; **cronicăresc** adj. „de cronicar; specific felului de a scrie al unui cronicar” 1911 (Conv. lit. XLV) ← *cronicar*; **crnichetă** s.f. „minicronică; (deprec.) cronică lipsită de valoare” 1934 (Conv. lit. LXVII) < fr. *chroniquette*, dim. lui *chronique*; **cronicuță** s.f. (deprec.) „cronică lipsită de valoare” 1873 (Hasdeu, I. C.); **cronograf**² s.n. „sinteză de istorie universală specifică Evului Mediu, în care sursele istorice sunt combinate cu texte biblice și apocrife”, s.m. „(în.) scriitor al unei cronici, cronicar; autor al unei cronologii” 1675 (var. *hronograf*, M. Costin, L.) < ngr. *χρονωγράφος* „cronicar” (< *χρόνος* „timp” + *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”), cu sensul „cronică” posibil apărut în slavonă, cf. evoluția asemănătoare a lui *létopisici/létopiseći* „cronicar”, apoi „cronică”; formele cu *c-*, modificate după *cronică*, *cronicar* etc.; **cronografie** s.f. „scriere de cronici; cronică” 1812 (var. *hronografie*, Maior, Ist. 149) < ngr. *χρονωγραφία*, lat. neol. *chronographia*; **fotocronică**

s.f. „cronică jurnalistică bazată pe fotografii” 1962 (I. B. 19 mar., p. 1, în DCR¹) < *foto*²- + *cronică*, posibil după it. *fotocronaca*; **minicronică** s.f. „cronică scurtă” 1968 (Sportul, în SMFC V); **pseudocronică** s.f. „cronică falsă, fără valoare” 1960 (V. rom. iulie, 150) ← *pseudo*- (< gr. *ψευδο*-, fr. *pseud(o)*- „fals”) + *cronică*; **telecronicar** s.m. „redactor la o cronică de televiziune” 1967 (Flacăra, 14 ian., în DCR²) ← *tele(viziune)* + *cronicar*; **telecronică** s.f. „cronică de televiziune” 1966 (Luceafărul, 26 febr., în DCR²) ← *tele(viziune)* + *cronică*.

Cf. **anacronism**, **cronic**, **crono-**, **cronofag**, **cronograf**¹, **cronogramă**, **cronologie**, **cronometru**, **diacronic**, **homocron**, **izocron**, **metacronism**, **pancronic**, **paracronism**, **protocronism**, **sincron**.

CRONO- elem. de compunere care indică raportarea la timp – chrono-.

Prefixoid creat în limbile moderne pe baza v.gr. *χρόνος* „timp”.

Cf. **anacronism**, **cronaxie**, **cronic**, **cronică**, **cronofag**, **cronograf**¹, **cronogramă**, **cronologie**, **cronometru**, **diacronic**, **homocron**, **izocron**, **metacronism**, **pancronic**, **paracronism**, **protocronism**, **sincron**.

CRONOFAG adj. „consumator de timp – chronophage” 1965 (Contemp. 52, în Form. cuv. I).

Fr. *chronophage* (< *chrono*- < gr. *χρόνος* „timp” + *-phage* < *-φάγος* < *φαγεῖν* „a mânca”, aoristul vb. *έσθίειν*).

Cf. **crono-**, **-fag**.

CRONOGRAF¹ s.n. „(înv.) aparat de precizie care măsoară, grație unui procedeu de înregistrare grafică, durata unor acțiuni foarte scurte – chronographe” 1900 (Enc. rom. II).

Fr. *chronographe* (< *chrono*- < gr. *χρόνος* „timp” + *-graphie* < gr. *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Fam.: **fotocronograf** s.n. „aparat fotografic folosit la înregistrarea automată a fotografiilor luate în serie la intervale foarte mici de timp” 1939 (Enc. tehn. I) < fr. *photochronographe* (< engl.) sau engl. *photochronograph*, termen creat de inventatorul aparatului, savantul George A. Fargis de la Universitatea din Georgetown.

Cf. **crono-**, **grafie**.

CRONOGRAMĂ s.f. „inscripție în care literele, corespunzătoare cifrelor romane, formează data; reprezentare grafică a variațiilor unui parametru în funcție de timp – chronogramme” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. *cronogram* s.n.

Fr. *chronogramme* (< gr. *χρόνος* „timp” + *γράμμα* „literă, scriere” < *γράφειν* „a scrie”).

Cf. **crono-**, **gramatică**, **gram**.

CRONOLOGIE s.f. „știință auxiliară a istoriei, în care evenimentele sunt prezentate în ordinea succesiunii lor în timp; stabilire a ordinii temporale în care se înlănțuie o serie de evenimente – chronologie” 1691–1699 (var. *hronologhie*, C. Cantacuzino, Ist. Ț. R.), var. (înv.) *cronologhie*, *hronologhie*, *hronologie*.

Fr. *chronologie* (împr. din lat. *chronologia*, format pe baza gr. *χρόνος* „timp” + *-λογία* „vorbire despre, știință” < *-λόγος* < *λέγειν* „a vorbi”). Var. *hronologhie* < lat. neol. *chronologia*, ngr. *χρονολογία* (accentuarea rară *hronologhie*, după lat.). Var. *cronologhie* < lat. neol. *chronologia*, germ. *Chronologie*.

Fam.: **cronolog** s.m. „persoană care se ocupă cu cronologia, autor de cronologii” 1717–1723 (var. *hronolog*, Cantemir, Hr.) < germ. *Chronolog*, lat. neol. *chronologus*; var. *hronolog* < lat. neol. *chronologus*, ngr. *χροιολόγος*; **cronologic** adj., adv. „care ține de cronologie, care este prezentat în ordinea succesiunii în timp” 1717–1723 (var. *hronologic* folosit ca s. „operă cronologică”, Cantemir, Hr.), var. (grafică) *chronologic*, *hronologic* < fr. *chronologique*; var. *hronologic* < ngr. *χροιολογικός*, (în Trans.) germ. *chronologisch*, lat. neol. *chronologicus*; **cronologicesc** adj. (înv.) „cronologic” 1717–1723 (var. *hronologicesc*, Cantemir, Hr.), var. *hronologicesc* < ngr. *χροιολογικός*, lat. neol. *chronologicus*, cu adaptarea sufixului; **cronologicește** adv. (înv.) „în ordine cronologică” 1717–1723 (var. *hronologhicește*, Cantemir, Hr.) ← *cronologicesc/hronologhicesc*; **dendrocronologie** s.f. „metodă de datare a evenimentelor trecute sau a schimbărilor climatice pe baza studierii inelelor anuale de creștere ale trunchiurilor de copaci” 1978 (DN³) < fr. *dendrochronologie* < *dendro-* (< gr. *δένδρον* „copac”) + *chronologie*.

Cf. **crono-**, **logic**.

CRONOMETRU s.n. „instrument de mare precizie, grație căruia se poate măsura timpul până la fracțiuni de secundă; (înv., livr.) ceas (de mare precizie) – *chronomètre*” 1829 (var. *hronometru*, AR, 195).

Fr. *chronometre* (< *chrono-* < gr. *χρόνος* „timp” + *-mètre* < gr. *-μέτρης* „care măsoară” < *μετρέιν* „a măsura” < *μέτρον* „măsură”). Var. *hronometru* < ngr. *χρονόμετρον* sau adaptare a fr. *chronometre*, după gr.

Fam.: **cronometra** vb. „a măsura cu cronometrul durata unei acțiuni” 1921 (forma *cronometrare*, V. rom.) < fr. *chronométrer*; **cronometrăj** s.n. „măsurare cu cronometrul a unei durate” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *chronométrage*; **cronometric** adj. „măsurat cu precizie” 1871 (LM) < fr. *chronométrique*; **cronometrie** s.f. „măsurare a timpului cu ajutorul cronometrului” 1871 (LM) < fr. *chronométrie*; **cronometroare** s.f. „femeie care măsoară timpul cu cronometrul, în special la întrecerile sportive” 1982 (DOOM¹) ← *cronometror*; **cronometrör** s.m. „persoană care măsoară timpul cu cronometrul, în special la întrecerile sportive” 1955 (DLRLC) ← *cronometra* sau fr. *chronométréur* DEX.

Cf. **crono-**, **metru**.

CRONOSCOP s.n. „instrument pentru măsurarea unui scurt interval de timp – *chronoscope*” 1871 (LM).

Fr. *chronoscope* (< *chrono-* < gr. *χρόνος* „timp” + *-scope* < gr. *-σκόπος* < *σκέπτειν* „a privi”).

Cf. **crono-**, **-scop**², **-scopie**, **schepsis**, **scop**¹, **sceptic**, **episcop**.

CRONȚ interj. care imită zgomotul produs prin mestecarea unui aliment tare și sfărâncios – interjection qui imite le bruit qu'on fait lorsqu'on mange quelque chose de croquant 1931 (DA).

Probabil încrucișare între *cranț*¹ și *ronț*, *ronțai* DA („Cf. *ronțai*”).

Fam.: **ronțai** vb. „a sfărâma între dinți încet și cu zgomot” 1903 (TDRG¹ s.v. *ronțai*) ← *cranțai* + *ronțai*; **ronțaială** s.f. (abstr.) 1931 (DA) ← *ronțai*; **ronțăitură** s.f. (abstr.) 1903 (TDRG¹ s.v. *ronțăitură*) ← *ronțai*; **ronțăneală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *ronțăni*; **ronțăni** vb. „a mesteca un aliment tare și sfărâncios, producând un zgomot caracteristic” 1825 (LB); **ronțănitură** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *ronțăni*.

Cf. **cranț**¹, **ronț**.

CROS¹ s.n. „probă sportivă de alergare, în care participanții trebuie să parcurgă o distanță destul de mare, pe un traseu dinainte stabilit (adesea cu obstacole) – cross” 1955 (DLRLC; 1930 forma *cross-country*, Minerva).

Fr. *cross[-country]* < engl. *cross-country* (adj., adv.), propriu-zis „(cursă) pe la țară (prin câmpuri, nu pe drumuri)” < *across [the] country*; *across* „prin, de-a lungul; vizavi” < anglo-norm. *an crois* „în cruce” (< *an* < lat. *in* + *crois* < lat. *crucem*).

Fam.: **ciolocros** s.n. „probă sportivă combinată de ciclism și cross” 1958 (DLRM) < fr. *cyclo-cross* (< *cyclo-* < *bicyclette* + *cross*); **crossist** s.m. „sportiv specializat în probele de cross” 1961 (DN¹); **crossistă** s.f. „sportivă specializată în probele de cross” 1961 (DN¹) ← *crossist*; **motocros** s.n. „cursă de motociclism care se desfășoară pe teren accidentat” 1961 (DN¹) < fr. *motocross* < *moto[cyclette]* + *cross[-country]*; **motocrossist** s.m. „sportiv specializat în cursele de motocros” 1975 (DEX¹) ← *motocros*.

Cf. **crossing**, **crossbar**, **cruce**.

CROS² s.n. (înv.) „ciucure – frange” 1762 (Gheorgachi, Cer.), var. *cloș²*.

Ngr. *κρόσσι* ° // Probabil fr. „clopot, piesă de îmbrăcăminte în formă de clopot”, cu sensul „ciucure” după forma de clopot a canafilor DA (s.v. *cloș*).

CROȘĂ¹ s.f. „baston curbat la capătul de jos, cu care se lovește mingea în anumite jocuri sportive (golf, polo, hochei); (înv.) cârjă – crosse” 1877 (LM Glossariu).

Fr. *crose* „baston curbat la un capăt; cârjă episcopală” < v.fr. *croce* < germ. **krukka* „baston cu capătul curbat” REW 4785 (cf. v.it. *croccia*, it. *gruccia*, engad. *korča*, occ. *croza*, sp. *croza*).

Cf. **acroșa**, **crochet**, **croșă**, **croșetă**, **croșeu**, **decroșa**.

CROȘĂ² s.f. „smoc de pene folosit în trecut ca ornament la pălăriile femeilor sau la chipiele militarilor – houppes de plumes aux chapeaux des femmes ou aux képis militaires” 1955 (DLRLC).

Cuvânt foarte rar, posibil ← *croș²* „ciucure” ° // Et. nec. DEX.

CROȘING s.n. „construcție care asigură încrucișarea subterană a doi curenți de aer, dirijați unul deasupra celuilalt, în galeria unei mine – couloir pour le passage de l’air dans une mine” 1959 (LTR² V).

Engl. *crossing* „încrucișare” < *cross* „a încrucișa, a traversa” < *cross* „cruce” < franco-norm. *crois* < lat. *crux*, *-cem*.

Cf. **cross¹**, **crossbar**, **cruce**.

CROȘNĂ s.f. „cârlig sau cablu de tracțiune prevăzut cu un cârlig la cel puțin unul dintre cele două capete, folosit la transportarea încărcăturilor grele; încărcătură, sarcină (de lemne), dusă de obicei în spate; (NE Trans.) umflătură – crochet (de portefaix); charge (portée d’habitude sur le dos), faix; enflure” 1683 (var. *croșnă*, Dosoftei, Par.), var. (Mold.) *crasnă³* „jug pentru o singură vită – joug pour un seul boeuf”, *crășne* (Apuseni) „pârghie formată din doi pari, care ajută la transportarea găleților cu apă – levier pour le transport des seaux à eau”, *crășne* s.f. pl., *croajnă*, *crojnă*, (SV Trans.) *croasnă* „copil sărac – enfant pauvre”, *croășnă*, *crojănă*, *croșne*, *croșnie*, *croșne*, *croznă*, *croșnie*.

V.sl. **krošnja* „coș, sarcină (de lemne)” sau bg. *krošnja* „coș mare, leagăn”, scr. *krošnja* „coș mare”. Pentru formele cu *-s-*, posibil v.sl. **krosna* (etimonul lui *krošnja* potrivit BER III, 22, ESUM III, 106, ESSJ), pentru care un sens „sarcină” este indicat de ceh. *krosna*, *krůsna* „coș împletit; rucsac”, sloven *krosna* (= *krošnja*) „suport pentru cărat greutăți”. În rest, cuvintele slave provenite din **krosno* și **krosna* au sensurile „sul la războiul de țesut, război de țesut, coviltir, plasă de pescuit”. ESSJ presupune că sensul inițial al lui *krosno*, *krosna* era „sul la războiul de țesut”. Este posibil ca sensul „coș” al bazei **krošnja* să fi apărut prin contaminare cu derivatele în *-nj-* de la *košī* „coș” (cf. v.sl. *košīnica*). DA presupune o contaminare în română între cuvinte provenite din bg., scr., ucr. *krošnja* și din bg., scr. *krosna* (cf. bg. dial. *krosna* „leagăn”). Unele dicționare acceptă ca etimoane doar forme din baza **krošnja* (bg., scr. *krošnja* CADE; bg. *krošnja* DEX; bg., scr., ucr. *krošnja* TDRG³).

Var. *crasnă*³ ← *crosnă* Avram NCE 91 // Același cu *crasnă*¹ DA.

Fam.: **crosna** vb. „a împovăra” 1870 (Costinescu, V.), var. *crosni*; **crosnar** s.m. „purtător de poveri, hamal” 1870 (Costinescu, V.); **crosnaș** s.m. „purtător de poveri, hamal” 1862 (Pontbriant, D.); **descrosna** vb. „a despovăra” 1923 (Bucuța, R. V.), var. *descrosnia*, *descroșnia*, *descroznia*, *descrușnia*; **incrosna** vb. „a împovăra” sec. XVII (var. *incrosnia*, Palia Ist.), var. *incrojna*, *incrosni*, *incroșna*, *incrozna*.

CROSSBAR s.n. „sistem de comutare prin bare comandate de releu, utilizat în telefonia automată – crossbar” 1962 (DER I).

Engl. *crossbar*, propriu-zis „bară transversală” < *cross* „cruce; a traversa” + *bar* „bară”.

Cf. **cros**¹, **crossing**, **cruce**, **bară**.

CROȘĂ s.f. (muz.) „notă în valoare de o optime, a cărei coadă este terminată printr-un semn în formă de cârlig – croche” 1870 (var. *croș* s.n., Costinescu, V.).

Fr. *croche*, propriu-zis „cârlig” < *croc* „cârlig” (< francic **krōk*).

Cf. **acroșă**, **crochet**, **crosă**¹, **croșetă**, **croșeu**, **decroșă**.

CROȘETĂ s.f. „ac lung cu vârful în formă de cârlig, cu care se lucrează diferite împletituri din ață, lână etc., mai ales dantele; tijă prevăzută cu o lamă, folosită la îndepărtarea pământului rămas într-o formă de turnătorie; piesă din oțel de forma unui cui cu cap lătit prevăzut cu găuri, folosită în solidarizarea îmbinărilor de lemn; (mai ales la pl.) tip de paranteze având aspectul unei perechi de unghiuri cu vârful opuse, folosit pentru a marca litere sau pasaje absente dintr-un text de bază și reconstituite de un editor – crochet” 1885 (var. *croșet*² s.n., H. XII, 480).

Fr. *crochet* „cârligel; diverse instrumente constând dintr-o tijă prevăzută cu un cârlig la capăt, folosite pentru a prinde și a trage ceva” < *croc* „cârlig” < francic **krok*.

Fam.: **croșet**¹ s.n. „ornament sculptat, având forma unei frunze curbate în întregime sau numai la vârful” 1959 (LTR²) < fr. *crochet* „frunză sau tulpină încovoaiată ca un cârlig; ornament arhitectonic care imită o astfel de frunză sau tulpină”; **croșeta** vb. „a împleti (mai ales dantele) cu croșeta” 1926 (part. adj. *croșetat*, Teodoreanu, M. II) ← *croșet(ă)*, mai puțin probabil fr. *crocheter* DA, SDLR, DEX (sensurile cele mai frecvente ale verbului francez se raportează la alte sensuri ale bazei *crochet* și doar în mod izolat la sensul „ac de împletit”).

Cf. **acroșă**, **crochet**, **crosă**¹, **croșă**, **croșeu**, **decroșă**.

CROȘEU s.n. „lovitură de box dată pe orizontală, cu brațul îndoit – crochet” 1961 (DN¹).

Fr. *crochet* (propriu-zis „cârligel”), metaforă sugerată de forma îndoită a brațului care lovește.

Cf. *acroșa*, *crochet*, *crosă*¹, *croșă*, *croșetă*, *decroșa*.

CROT s. (Munt.) „tăietură – entaille” 1900 (Mat. folk.).

Et. nec.

CROTAL s.n. „instrument muzical de percuție, compus din două plăcuțe legate între ele, care sunt lovite una de cealaltă; șarpe veninos din America (șarpe cu clopoței) – crotale” 1806 (Șincai, I. nat.).

Fr. *crotale*, lat. neol. *crotalum* (instrumentul), *crotalus* (numele științific al șarpelui); lat. *crotalum* < gr. *κρόταλον* < *κρότος* „lovire a mâinilor, aplauze; bătaie zgomotoasă din picioare; lovire răsunătoare a unui obiect”; nume dat șarpelui după şuieratul produs de acesta.

Fam.: **crotalie** s.f. „mică plăcuță metalică aplicată pe urechea animalelor ca semn de recunoaștere” 1938 (pl. *crotalia*, M. enc. agr. II, 100), termen comercial (*Crotalia*) introdus de firma germană Hauptner în 1887, pe baza pluralului lat. *crotalia* (pl. tantum) „cercei cu mai multe perle, care, lovindu-se unele de altele, scot un sunet ca de crotal” M. enc. agr. III, 698 // ngr. *κρόταλον* „zurgălău” DEX.

CROV s.n. (Olt., Ban.) „groapă în pământ; depresiune mică, cu pantă lină; vâlcea; (Gorj) vas (de cărat apa) – trou; petite dépression, vallon; vase (pour porter l'eau)” 1581 (Coresi, Ev. 360), var. *croc*, *croh*¹ „culcuș de paie – gîte”, *crou*, *cruu*, *groh*² „culcuș de paie – gîte”, *covru* (Mold., N. Trans.) „depresiune mică, cu pantă lină, vâlcea; vizuină, bârlog, gaură făcută în pământ – petite dépression; vallon; terrier, gîte, liteau”, var. *scrob*³ (Olt., Munt.).

Et. nes., probabil v.sl. *krovŭ*, atestat cu sensul „acoperiș”, cu un sens „adăpost, vizuină” confirmat de derivatele *zakrovŭ*, *sŭkrovŭ* și explicabil prin verbul de bază *kryti* „a acoperi; (refl.) a se ascunde” SDLR. Forma *covru* < *crovu* prin metateză (SDLR) // Și scr. *krov* SDLR (problematic din cauza diferenței de sens, *krov* având doar sensul „acoperiș”, și a răspândirii cuvântului în română); rus. *krov* DA (pentru var. *covru*); scr. *krov*, rus. *krov* CDER 2516; cf. rus. *krov* DEX; „fonetic corespunde cu v.rus. *kovrŭ* «covor»” TDRG (s.v. *covru*).

Var. *croh*¹, *groh*² probabil ← *crov* cu oscilația obișnuită *v/h* SDLR // posibil reconstituit din *grohăi* (pt. *groh*²), cf. și *cruh* (pt. *croh*¹) DA. Var. *scrob*³, probabil infl. de *scobi*^o (DLR: cf. *crov*).

Fam.: **covrac**¹ s.n. (Mold.) „râpă, albie de râu cotită și abruptă” 1885 (H. X, 353) ← *covru* (= *crov*); **crovan** s.n. (Mehed.) „groapă părăsită” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.); **crovit** s.n. (dim.) 1939 (SDLR).

Cf. **scrociob**¹.

CRUCE [ar. *cruce*, mr. *crutsi*] s.f. „instrument de tortură format din două bucăți de lemn așezate perpendicular, folosit în Antichitate pentru pedeapsa cu moartea prin răstignire, devenit semn distinctiv al creștinătății prin raportare la răstignirea lui Isus; obiect format din două piese lungi și subțiri intersectate la mijloc în unghi drept, folosit ca

monument funerar, ca obiect de venerație sau cu funcție apotropaică; (p. ext.) orice obiect sau semn cu această formă; locul unde se întretaie două drumuri, răspântie – croix; carrefour” 1390 (top. *Crucho*, Drăganu, Rom. 327).

Lat. *crux*, *-cem*, panrom. REW 2348.

Fam.: **cruceală** s.f. (abstr.) 1881 (Conv. lit. XV, 175) ← *cruci*; **crucelnic** s.n. (Ban.) „lemnul care se reazemă pe vergele războiului de țesut și de care atârnă ițele; vârtelniță” 1895 (Liuba – Iana, M. 116); **crucelniță** s.f. „parte a căruței” 1884 (H. XVIII, 283); **crucei** s.m.pl. „bănuți” 1889 (Sevastos, N. 295), probabil pl. al unui **crucel* = *crucer*¹; **crucer**¹ s.m. (înv.) „creițar, monedă care avea imprimat semnul crucii” 1883 (Marian, Orn. II, 116) ← *cruce*, după germ. *Kreuzer*; **crucer**² s.m. (numai la Șincai) „cavaler din ordinul Teutonilor” 1812 (Șincai, Hr. I, 310), după lat. *cruciatus*; **crucerele** s.m. (dim., Trans.) „mică monedă de aramă, în valoare de doi fileri” 1914 (Viciu, Col.) ← *crucer*¹; **crucetă** s.f. „stinghii de lemn sau de fier prinse în cruce pe catargul unei corăbii, care susțin gabia” 1902 (TDRG¹) < it. *crocetta*, adaptat după *cruce*; **cruci** vb. „a așeza cruciș; a împreuna specii diferite de animale; a înjura, folosind cuvântul *cruce*; a-și face semnul crucii; a se mira, a se minuna” 1831 (Buznea, P. V.); **crucia** vb. (înv., rar) „a pune semnul crucii pe marginea unor rânduri scrise” 1870 (Costinescu, V.); **cruciadă** s.f. „expediție întreprinsă de creștinii occidentali în Evul Mediu pentru recucerirea teritoriilor sfinte ocupate de musulmani” 1763 (var. *cruceată*, Boțulescu, V. Scander.), var. *cruceadă*, *cruciată* < fr. *croisade*, refăcut după *cruce*; var. *cruciată*, *cruceată* < it. *crociata*; **crucial** adj. „de o importanță capitală, hotărâtor” 1948 (Studii, I) < fr. *crucial* (< engl. *crucial* < lat. *crucialis*, fr. *crucial*, cu sensul științific „(experiment) decisiv” după expresia lat. *instantia / experimentum crucis* „experiment decisiv”, termen introdus de Francis Bacon, pe baza metaforei alegerii unei căi la o răscruce de drumuri); **cruciat** s.m. „soldat din armatele care plecau din Europa creștină apuseană pentru a elibera locurile sfinte de sub stăpânirea musulmanilor” 1717–1723 (var. *crucițat*, Cantemir, Hr.) < lat. neol. *cruciatus* DÎLR, posibil și it. *crociato*, adaptat după *cruce* DA, TDRG^{2,3} // fr. *croisé*, refăcut după *cruce* DEX; **crucifer**¹, **-ă** adj., s.n., s.f. (bot.) „(familie de plante) cu flori având petalele dispuse în formă de cruce” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *crucifère* (împr. din lat. savant *crucifer* < *crux*, *-cem* „cruce” + *-fer* < *ferre* „a purta”); **crucifer**² s.m. (înv.) „cruciat” 1794–1821 (Budai-Deleanu, Ț.) < lat. neol. *crucifer* (propriu-zis „purtător de cruce”); **crucifica** vb. „a executa prin pironire pe cruce” 1858 (Heliade, Bibl. 149) < fr. *crucifier* (< lat. *crucifigere* < *cruci* *figere* „a înfige pe cruce”, adaptat la verbele în *-fier*), adaptat după verbele în *-ifica*; **crucifix** s.n. (mai ales la catolici) „cruce sau icoană reprezentând pe Isus răstignit” 1812 (Șincai, Hr. III, 205) < lat. neol. *crucifixus* (propriu-zis „răstignit”, part. perf. al vb. *crucifigere* < *cruci* *figere* „a înfige pe cruce”), fr. *crucifix*; **cruciform** adj. „în formă de cruce” 1856 (Mihali, C. ist. nat.) < fr. *cruciforme* (< lat. *crux*, *crucem* „cruce” + *forma* „formă”); **crucioaie** s.f. (augm.) 1881 (Jipescu, Op. 116); **crucioi** s.n. „bucata de lemn de care se leagă șleurile la trăsura cu doi cai” 1885 (Teodorescu, P. P. 130); **cruciș** adv., adj., s.n. „în formă de cruce; transversal; poziție încrucișată” 1597 (Doc. Î.); **crucișa** vb. „a așeza cruciș” 1906 (Alexi, D.) ← *cruciș*; **crucișă** s.f. (Mold.) „parte a vârtelniței” 1898 (Damé, T., 140) ← *cruciș*; **crucișătură** s.f. „încrucișare” 1908 (Caragiale, O. I, 651) ← (*in*)*crucișa*; **crucioară** s.f. (dim.) 1862 (Pontbriant, D.); **crucitură** s.f. (abstr.) 1862 (Pontbriant, D.) ← *cruci*; **cruciță** s.f. (dim.) 1825 (LB); **cruciliță** s.f. „cruce mică; medalion în formă de cruce; (bot.) *Senecio vulgaris*” 1802 (Doc. ec. I, 69), var. *cruceliță*, *cruciliță*; **cruciuțe** s.f.pl. (bot.) „arișnic” 1885 (H. II, 98); ar. **cruciță** s.f. (dim.) 1906 (Dalametra); mr. **cruciță** s.f. (dim.) 1927

(Candrea, Gl. I); **descrucia** vb. (rar) „a face să nu mai fie așezat cruciș” 1900 (Mat. folk. 7) ← (*in*)**crucișă**; **încrucii** [ar. *nrcuṣire*] vb. „a crucii” 1804–1808 (Șincai, Înv., 59); **încrucia** vb. (înv., rar) „a pune semnul crucii pe marginea unor rânduri scrise” 1870 (Costinescu, V.); **încrucia** vb. „a pune, a așeza cruciș; a se uita cruciș; a se întretăia; a împreuna specii diferite de animale, pentru îmbunătățirea rasei; a-și face semnul crucii” 1652 (Îndr. leg., part. *încruciașat*) ← (*a pune în*) **cruciș**; **încruciașător**¹ adj. (rar) „care încruciează” 1929 (DA) ← *încruciașă*; **încruciașător**² s.n. „crucișător” 1892 (Ghica, O. III, 443) ← *încruciașă*, după fr. *croiseur* (< *croiser* „a (se) încruciașă, a tăia calea” < *croix* „cruce”); **încruciașătură** s.f. „răspântie” 1691 (Mărgăritare) ← *încruciașă*; ar. **nrcuṣilare** vb. „a încruciașă; a crucifica” 1901 (Mihăileanu), var. *nrcuṣilare*; ar. **nrcuṣișu** adv. „cruciș” 1906 (Dalametra); ar. **nrcuṣișului** adv. „cruciș” 1900 (Papahagi, Lit. 984) ← *nrcuṣișu*; **răscruce** s.f. „răspântie; parte a carului de care se prind șleaurile; cruce de lemn care împarte o fereastră în mai multe despărțituri; parte a vârtelniței formată din două stinghii încruciate” 1892 (Creangă, A. 44), var. (Munt.) *răscruce*¹ s.n. „răspântie; închinăciunea făcută în biserică, către cele patru puncte cardinale” ← *cruce*, cu prefixul *răs-* explicabil prin sensul de împrăștiere al pref. slav *razŭ-*, cf. și *răspântie*; **răscruce**² vb. „(N. Mold.) a înjura pe cineva de cruce; (Munt., Dobr.) a face de mai multe ori semnul crucii” 1960 (Lexic reg. I 15) ← *cruci*.

Cf. **cârjă**, **creițar**, **crijac**, **crișniță**, **croazea**, **croazieră**, **cros**¹, **crossing**, **crossbar**, **crucișător**, **cruzeiro**, **curuț**.

CRUCIȘĂTOR s.n. „navă de luptă cuirasată, care protejează o escadră sau supraveghează zona litorală – *croiseur*” 1895 (Sima, S. A. Moț. 249).

Fr. *croiseur* (< *croiser* „a (se) încruciașă, a tăia calea” < *croix* „cruce” < lat. *crux*, *-cem*, cf. *croisière* „navigare într-o regiune delimitată, cu scopul supravegherii acesteia”), românizat după (*in*)**crucișă**.

Cf. **croazieră**, **cruce**.

CRUCNĂ s.f. (metal.) „răzătoare metalică cu care se scutură zgura de pe vatra cuptorului sau cu care se amestecă baia de metal topit la fabricarea oțelului – *tisonnier*” 1949 (LTR¹).

Germ. *Krücke* „vâtrai; cârjă”, cu *-n* probabil de la pl. *Krücken*.

CRUD [ar., mr., ir.] adj. „(despre alimente) nepreparat termic; (despre fructe) necopt; (fig., despre oameni și animale) tânăr; (despre lemne) care nu s-a uscat, verde; (despre oameni, animale) sângeros, violent, înclinat spre a provoca durere – cru; pas mûr, vert; d’âge tendre; cruel” 1557 (antrop. *Crudul*, DERS).

Lat. *crūdus*, panrom. REW 2342, construit pe rădăcina *crū-* „sânge”, cf. *cruor*, *cruentus*, având sensul inițial „în sânge; sângeros”.

Fam.: **crudac** adj. (dim.) „cam crud, cam necopt; simplu, inocent” 1931 (Ciașanu, Gl.); **crudăte** s.f. (abstr., înv.) 1694 (FN 25) < lat. *cruditas*, *-atem*; **crudătea** s.f. (bot.) „bârbușoară”; **crudelitate** s.f. (înv.) „cruzime” 1682 (Dosoftei, V. S. dec. 247”) < lat. neol. *crudelitas*, *-atem* (< *crūdēlis* „crud, violent”); **crudi** vb. refl. (înv.) „a se îngrijora, a se teme” 1812 (Șincai, Hr. II, 14); **crudicel** adj. (dim.) 1913 (Rădulescu-Codin, L. P. I, 8); **crudiciune** s.f. (Olt.) „fructe necoapte, alimente care se mănâncă crude” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea); **cruditate** s.f. „însușirea de a fi crud; (la pl.) fructe, legume

proaspete, verdețuri” 1862 (var. *cruzitate*, Antonescu, D. 25) < fr. *crudité*; **crudșor** adj. (dim.) 1837 (Pann, E. III, 18); **cruduț** adj. (dim.) „nedezvoltat bine fizic” 1844 (Calendariu); **cruzie** s.f. (înv., abstr.) „cruzime” 1709–1716 (Antim, O. 71); **cruzi** vb. (despre pâine, cozonaci abia scoși din cuptor) „a redeveni crud, ca o cocă” 1936 (S. Marin, C. B.); **cruzime** s.f. „însușirea de a fi sângeros, violent, înclinat spre a provoca durere” c.1650 (Anon. Car.); **cruzitură** s.f. „fructe necoapte; pepene mic” 1913 (Pamfile, A. R. 179), var. *cruzătură*; **încruzi** vb. refl. (despre pâinea abia scoasă din cuptor) „a redeveni crudă, ca o cocă” 1931 (Ciașanu, Gl.), var. *încruda*.

Cf. **recrudescenț**, **crunt**.

CRUG s.n. (înv.) „cerc, cearcăn; orbită; bolta cerească, firmament; Calea Lactee; ciclu (solar sau lunar); glob (terestru) – cerce; orbite; firmament; la Voie Lactée; cycle (solaire ou lunaire); globe (terestre)” c.1667 (M. Costin, Ist. Cr. Ung. 301), var. *clug*.

Rus. *krug*, scr. *krug* „cerc” < v.sl. *krǫgŭ*.

Fam.: **cruguliță** s.f. (bot.) „cruciuliță, *Senecio vulgaris*” 1906 (Panțu, Pl.), probabil ← *crug* + *cruciuliță*.

Cf. **crâng**.

CRUH s.n. (Mold.) „piatră de culoare neagră, lucioasă – caillou noir, luisant” 1885 (H. XII, 286), var. *croh²* „un fel de piatră albă sau galbenă roșiatică, netedă și lucioasă – sorte de caillou blanc ou jaune-rougeâtre, lisse et luisant”.

Ucr. *kruch* „mineral” (înrudit cu slavon *kruchŭ*, *krŭcha*, rus *kruch*, *krocha* „bucată, fărâmă”) ° // Ucr. *krucha* „fărâmă, bucată” DA (dar ucr. *krucha* este un nume de plantă; sensul din DA, probabil prin confuzie cu *krycha* „bucată, fărâmă”, v. *crihan*).

Fam.: **cruhos** adj. „pietros, tare” 1927 (Șez. XXIII, 44), var. *crohos* (despre lut) „sfărâncios”.

Cf. **crihan**, **crișcă²**, **crușeț**, **cruși**, **crușin**.

CRUMPENĂ s.f. „(Trans., Ban., Olt.) cartof; (Olt.) nap porcesc – pomme de terre; topinambour” 1806 (var. *crumpă*, Șincai, Economia, 124), var. *clompîr* s.m., (Sălaj) *colompîre* s.f.pl., (Mar.) *corompei* s.m.pl., (Olt., Ban.) *crâmpel* s.m., (Olt., Ban., Trans., Mar.) *crump* s.m., (Olt., Bih.) *crumpănă*, (Olt., Ban.) *crumpel* s.m., (Olt.) *crumpen* s.m., (Ban.) *crumpii* s.m.pl. (de la un sg. **crumpil*), (Trans.) *crumpină*, *crumpîr* s.m., *crumpîr* s.m., *crumpîră*, *cumpreri* s.m. pl., (Bistrița) *grampiri* s.m. pl., (Ban.) *grumpii* s.m.pl. (de la un sg. **grumpil*), (Trans.) *grumbă*, *grumpă*, (Olt.) *grumpen* s.m., (Trans.) *grumpene*, *grumpîr* s.m.

Săș. *krumpîr*, pl. *krumpîrən* (= germ. *Grundbirne* < *Grund* „pământ, sol” + *Birne* „pară”). Cele mai multe dintre variantele românești se explică prin var. săsești *krump*, *krumpən* (pl.), *grumpîr*, *grumpən* (pl.). Var. *colompîre*, *clompîr* < magh. *kolompîr*. În Ban., posibil și scr. *krumpîr*.

Fam.: **crumpeniște** s.f. „loc unde se cultivă crumpene” 1884 (var. *crumpeiște*, H. XVIII, 283).

CRUNĂ s.f. (rar, înv.) „fântână, izvor – fontaine, source” 1879 (CDED II, 85).

Ngr. *κρουνός* DA // Pol. *krynica* „izvor, cisternă”, cf. ngr. *κρουνός* „izvor” CDED II, 85.

CRUNT adj. „foarte rău, îngrozitor; (despre persoane) crud, violent; (înv., păstrat în unele regiuni) pătat de sânge, plin de sânge, însângerat – terrible, affreux, cruel; (rég.) ensanglanté” 1577 (Coresi, Ps. sl.-rom. 5^v), var. *crund*.

Lat. *cruentus* (cf. engad. *kriaint*), construit pe rădăcina *crū-* „sânge”, cf. *cruor*, *crūdus*.

Fam.: **crunta** vb. (înv., rég.) „a umple de sânge, a păta cu sânge, a tăia astfel încât să curgă puțin sânge; a se încrunta” 1581 (Coresi, Ev. 175) < lat. *cruentāre*; **crunteală** s.f. „puroi” 1928 (Pașca, Gl.) ← *crunta*; **descrunta** vb. „a-și descreeți fruntea; (rég.) a se vindeca de încrunțătură” 1886 (Marian, D. 89) ← [*în*]*crunta*; **încrunta** vb. „a apropia sprâncenele, făcând cute pe frunte, în semn de nemulțumire, mânie, îngrijorare; (înv.) a (se) umple de sânge, a (se) păta cu sânge” 1581 (Pravila Lucaci); **încrunțător** adj. (înv.) „sângeros, crud” 1651 (Psalt. Alba Iulia) ← *încrunta*; **încrunțătură** s.f. „încrunțare; (rég.) urmă, pată de sânge; (rég.) paralizia mușchilor ochiului” 1886 (Sbiera, Pov.) ← *încrunta*.

Cf. **crud**, **recrudescent**.

CRUP¹ adv. (înv.), în expr. *a se îmbăta ~*, „a se îmbăta tun – se rendre ivre mort, se biturer” 1938 (DA).

Din expresia *a se îmbăta tun*, prin înlocuirea cuvântului *tun* cu numele fabricantului german de tunuri *Krupp* DA.

CRUP² s.n. (înv.) „difterie, boală de copii caracterizată prin dezvoltarea unor membrane false în căile respiratorii -- croup” 1900 (Barcianu, D.).

Fr. *croup* < engl. *croup*, format de la vb. *croup* „a striga răgușit, a tuși”, introdus în limbajul medical de Francis Home în 1765.

Fam.: **pseudocrup** s.n. „crup fals” 1959 (Belea, P. A.).

CRUPĂ s.f. „partea de dinapoi a coapselor calului; formă de relief alcătuită din două versante – croupe” 1902 (Zamfirescu, R. 71).

Fr. *croupe* < v. francic **kruppa* (cf. v. germ. *kropf*, ol. medie *crop*, v. engl. *cropp*, v. nord. *kroppr* „umflătură, parte a stomacului rumegătoarelor, gușă, cocoașă” TLF).

Fam.: **crupadă** s.f. „săritură a calului cu picioarele dinainte sub burtă” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *croupade*.

Cf. **grup**, **crupier**, **crupon**.

CRUPE s.f.pl. (Mold.) „boabe (de porumb, de orez etc.) măcinate mare, folosite la prepararea unor mâncăruri; grâu fiert, arpacaș – gruau, semoule, orge mondé” 1870 (Costinescu, V.).

Ucr. *krupa* (termen sl. com., cu sensul de bază „fărâmă”).

Fam.: **crupioare** s.f.pl. (dim.) 1911 (I. Cr. IV, 7); **crupușoare** s.f. pl. (dim.) 1900 (Grigorovitz. C. G.), var. *crupușoare*.

CRUPIER s.m. „angajat al unei case de jocuri de noroc, care, la masa de joc, distribuie sau adună jetoanele sau banii pierduți și plătește câștigurile jucătorilor – croupier” 1852 (Stamati, V.).

Fr. *croupier*, inițial „însoțitor al unui cavaler, care stătea pe crupa calului” (< *croupe* „crupă”), de unde „asociat al altui jucător, chibiț”, ulterior „crupier”.

Cf. **crupă**, **crupon**.

CRUPON s.n. „partea din mijloc a unei piei de tăbăcărie, mai groasă și mai rezistentă, cuprinsă între coadă și gât; talpă de cauciuc (la încălțăminte) – croupon” 1926 (Ardeleanu D. 102).

Fr. *croupon* < *croupe* „crupă”.

Fam.: **cruponare** s.f. „operația de despărțire a cruponului de restul pieii” 1949 (LTR¹).

Cf. **crupă**, **crupier**.

CRURAL adj. (anat.) „care ține de coapsă – crural” 1871 (LM).

Fr. *crural*, împr. din lat. med. *cruralis* < *crus*, *cruris* „picior”.

CRUSTĂ s.f. „strat exterior solid format la suprafața unor corpuri moi, a unor organisme (cu rol protector), pe plăgile cicatrizate, la suprafața solului, pe pereții unor conducte (prin depunere de săruri) – croûte” 1804–1808 (Șincai, Înv. 71).

Lat. neol. *crusta* „coajă”, cu sensuri după fr. *croûte*; în Trans., și germ. *Kruste*.

Fam.: **crustaceu** s.n., s.m., adj. „clasă de animale artropode, în general acvatice, cu corpul alcătuit din segmente acoperite cu o carapace chitinoasă” 1841 (Stamati, M.) < fr. *crustacé*, împr. din lat. savant *crustaceus*, cuvânt creat de Theodorus Gaza pentru a traduce gr. *μαλακόστρακος* „cu cochilie moale” (termen aristotelic) TLF; **crustos** adj. „cu coajă, cu pojghiță, scortșos” 1871 (LM); **incrusta** vb. „a imprima ornamente pe suprafața unui obiect; (refl., despre săruri dizolvate) a se depune sub formă de crustă pe pereții interiori ai unei conducte, ai unui recipient” 1906 (Basarabescu, în Luc. V, nr. 1, 10), var. (românizată) *incrusta* < fr. *incruster*; **incrustație** s.f. „procedeu de fixare în suprafața unui material a altui material, de obicei mai prețios; ornament înfipt pe suprafața unui obiect; crustă de săruri depuse pe suprafața unui corp” 1902 (var. *incrustațiune*, Murgoci – Ludwig, M. 40), var. (românizată) *incrustație* < fr. *incrustation*.

Cf. **cruton**.

CRUȘET s.n. (Ban.) „fărâmă, bucată (de sare, de brânză) – petit morceau (de sel, de fromage)” 1885–1890 (H. XVIII, 172).

Scr. *krúšac* „fărâmă, bucată, drob de sare” < *krušiti* „a sfărâma” (sl. com. **krušiti* < **kruchū*/**krucha* „fărâmă”).

Cf. **crihan**, **crișcă**², **cruh**, **cruși**, **crușin**.

CRUȘI vb. (Mold., Trans.) „a prepara pentru opinci pieile animalelor, cu ajutorul unei substanțe din scoarță de arin negru sau de stejar, care le colorează în roșu sau galben; a (se) înroși, a vopsi cu boia roșu-închis; (fig.) a face de râs; (despre animale) a urina cu sânge, a elimina lapte cu sânge – tanner; colorer en rouge; se moquer de; uriner du sang; donner du lait mêlé de sang” 1838 (Pogor, H. 229).

Ucr. *krušyty* „a sfărâma” (sl. com. **krušiti* < **kruchū*/**krucha* „fărâmă”), cu referire la procesul de obținere a pigmentului din scoarță de copac, numit *crușeală*.

Fam.: **crușătea** s.f. „plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene-aurii și cu frunze amărui, comestibile (Barbarea vulgaris)” 1783 (Benkö 423), var. *crușătea* ← *crușit* „colorat în roșu sau galben” DA, DEX; **crușeală** s.f. „argăseală, lichid obținut din scoarță de arin negru sau de stejar, cu care se colorează în roșu sau în galben pieile; vopsea roșie” c.1832 (Cornelli 190^v); **crușit** s.n. „argăsire; boală internă la bovine, care provoacă

urinatul cu sânge” 1878 (Înv. Cop. 89), var. *crușet*; **încruși** vb. „a cruși; a păta cu sânge” 1874 (Eminescu, „Împărat și proletar”, în O. I, 62).

Cf. **crihan**, **crișcă**², **cruh**, **crușeț**, **crușin**.

CRUȘIN s.m. „arbust fără ghimp, de 2–3 m înălțime, cu flori albe-verzui, cu fructe ca boabele de mazăre, întâi verzi, apoi roșii și, în final, negre – bois-noir, bourdaine (Rhamnus frangula)” 1879–1883 (Brandza, Fl., în forma *crușân*), var. *crușin*.

Ucr. *krušyna*, scr. *krušina*, derivat sl. com. de la *kruchū* „bucată”, *krušiti* „a sfărâma” (cf. sensul „fărâma” atestat în pol., slovinciană, ceh. dial.), cu sensul botanic cu referire la lemnul moale al acestui arbust BER III, 32–33 (scoarța pisată a plantei este întrebuințată ca purgativ), posibil prin calc după lat. *frangula* (numele savant al plantei < *frangere* „a zdrobi”) ESSJ.

Fam.: **crușei** s.m. „crușin (Rhamnus frangula); părul-ciutei, lemn-câinesc (Rhamnus cathartica)” 1893 (DDRF), var. *crășei*, *crușâi* ← *crușin*, cu substit. finalei SDLR; **cruși** s.m. „crușin” 1893 (DDRF) ← *crușin*, cu substit. finalei.

Cf. **cruși**, **crasci**, **crihan**, **crișcă**², **cruh**, **crușeț**.

CRUȘON s.n. „băutură alcoolică preparată din vin și alte băuturi, sirop de zahăr și fructe; (înv.) ulciă folosită pentru băuturi alcoolice – cruchon” 1863 (Hasdeu, O. VI, 77).

Fr. *cruchon*, dim. lui *cruche* „urcior”.

CRUTCĂ¹ s.f. (Mold., rar) „fir tors de lână – fil tordu” 1879 (CDED II, 82).

Probabil ucr. *krut'ka* „sucit” (adv.) ° < *krutyty* „a răsuci, a toarce” (SDLR: ucr. *krutyty* „a toarce”, *krutyj* „tors, sucit, abrupt, răscopt”) sau rus. *krutka* „răsucire” DA.

Cf. **crâncen**.

CRUTCĂ² s.f. (Mold., rar) „scurteică – manteau court” 1879 (CDED II, 82).

Ucr., rus. *kurтка* „scurteică, veston”, dim. lui *kurta* < pol. *kurta* < lat. med. *curta* „scurtă” SDLR // același cu *crutcă*¹ CDED II, 82.

Cf. **scurt**.

CRUTON s.n. „bucată mică de pâine prăjită care se servește în supă – croûton” 1939 (M. Sevastos, C. B.) < fr. *croûton* < *croûte* „crustă” < lat. *crusta*.

Cf. **crustă**.

CRUȚA vb. „a se îngriji ca cineva să nu sufere, a ierta, a scuti de o pedeapsă, a menaja; a păstra în stare bună, a conserva; (înv.) a respecta poruncile cuiva; (înv., refl.) a evita, a se abține; (înv.) a evita (un efort, o cheltuială) – épargner, ménager, protéger; (vieilli) respecter un ordre, éviter (un effort, une dépense); (vieilli, réfl.) s’abstenir” c. 1500 (Psalt. Hur.).

Probabil lat. **curtiāre* „a scurta, a tăia” (< *curtus* „scurt”), de unde „a economisi”, cf. alb. *kursej*, *kurcej* „a economisi” (< lat.) Meyer, EWA, 216, PEW 420, TDRG, Philippide, OR II, 639, REW 2419, DA, Sala, IELR, 160, continuat cu sensul „a scurta” și într-o formă prefixată în it. *accorciare*, fr. *acourcier*, occ. *acorsar*, aragonez *acorçar* REW 2419; apropierea de *curtus* a fost făcută deja de LB, care însă propune forma *curtāre* // Alb. *kurcej* CDED II, 716, O. Densusianu, Romania 33, 276, HLR I, 352, SDLR; el. de substrat,

cf. alb. *kurcej*, pe baza rad. i.-e. **kreu-/kru-* „a îngrămădi, a acoperi, a ascunde” Russu, Etnogeneza 300, Brâncuș, VA 138 (probabil); lat. **cūrātiāre*, dublet al lui *curăța*, *curăți* G. Crețu, în Mardarie, L. 351; et. nec. DEX.

Fam.: **cruțialnic** adj. (înv.) „care cruță, milostiv” 1825 (LB); **cruțat** s.n. (abstr.) c. 1500 (Psalt. Hur. 50, 3); **cruțător** adj. (rar) „milostiv, îndurător; econom” c. 1500 (Psalt. Hur. 110, 4); **cruțătoare** s.f. (înv.) „milostenie, îndurare” c.1500 (Psalt. Hur. 144, 9); **necruțialnic** adj. (înv.) „necruțător” 1825 (LB) ← *cruțialnic*; **necruțat** adv. (înv.) „fără milă, în mod necruțător” 1620 (Moxa, C. 354) ← part. *cruțat*; **necruțător** adj. „neîndurător” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf) ← *cruțător*.

Cf. **curt**, **scurt**.

CRUZEIRO s.m. „unitate monetară în Brazilia – cruzeiro” 1965 (DER III 404).

Ptg. *cruzeiro* (< *cruz* „cruce”).

Cf. **cruce**.

CTITOR s.m. „persoană care întemeiază o biserică sau o mănăstire, fondator, întemeietor; (Trans., Munt.) supraveghetor, administrator, epitrop la o biserică sau parohie; tutore – fondateur d’une église ou d’un monastère; fondateur; curateur, marguillier; tuteur” 1570 (Coresi, Lit. 6^v), var. *ctitur*, (Trans., Ban., Munt.) *titor*².

Slavon *ktitorŭ* < m.gr. κτίτωρ/κτίτήτωρ „fondator, întemeietor”, resemantizare a lui κτήτωρ „proprietar” (< v.gr. κτᾶσθαι „a poseda”) după κτίζειν „a întemeia, a funda” (dată fiind pronunția identică a lui η și ι în m.gr.).

Fam.: **ctitoră** s.f. „soție a unui ctitor; întemeietoare a unui lăcaș de cult” 1619 (DIR A IV, nr. 470); **ctitoreasă** s.f. „ctitoră” 1931 (C. Petrescu, R. Dr. 65); **ctitoresc** adj. (rar) „privitor la ctitor sau la ctitorie” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *patronalis*); **ctitori** vb. „a fonda o biserică sau o mănăstire” 1893 (DDRf); **ctitoricesc** adj. (înv.) „privitor la ctitor sau la ctitorie” 1786 (Doc. Buc. II, 318), var. *titoricesc* < ngr. κτητορικὸς, cu adaptarea sufixului, sau ← *ctitor*; **ctorie** s.f. „biserică, mănăstire, instituție întemeiată de un ctitor; calitatea de ctitor” 1768 (Melchisedec, H.), var. (înv.) *titorie* „biserică, mănăstire; (Buzău) hram al unui lăcaș de cult”; **titor**¹ s. (Munt., Olt.) „ziua următoare unei sărbători” 1928 (Pașca, Gl.) ← *titorie*, der. regresiv.

CU [ar., mr., ir.] prep. care indică asocierea, instrumentul, conținutul, posesia – „avec” c.1500 (Psalt. Hur.).

Lat. *cum*, cf. it., ret., sd., sp., ptg. REW 2385.

Cf. **către**, **contra**, **nusul**.

CUAC interj. care imită un zgomot neplăcut, un sunet sec, un acces scurt de tuse – interj. qui imite un bruit discordant, sec, un court accès de toux 1881 (Caragiale, O. II, 737). Onomatopoeie, probabil fr. *couac*, interj. care imită un sunet discordant °.

CUANTUM s.n. „cantitate, sumă la care se urcă o cheltuială, un credit etc. – quantum” 1870 (Kogălniceanu, O. IV/II, 453), var. *evantum*, *quantum*.

Fr. *quantum* (< lat. *quantum* „cât”, adj. neutru), cu pronunția după lat. *quantum*.

Fam.: **cuantă** s.f. (fiz.) „cea mai mică valoare discretă pe care o poate lua o anumită mărime fizică, toate celelalte valori ale sale fiind multipli întregi ai acesteia” 1930

(Universul, nr. 9 bis, 1/7), var. (înv.) *cvantă* < fr. *quanta* (pl. latin de la *quantum*), termen folosit de fizicienii germani din sec. XIX (Hermann von Helmholtz, Julius von Mayer) și impus cu sensul actual de Max Planck, la începutul sec. XX; **cuantic** adj. (fiz.) „referitor la cuante sau la teoria cuantelor” 1934 (Roșca, E. T. 86), var. (înv.) *cvantic* < fr. *quantique*; **cuantifica** vb. „a determina cantitatea a ceva; (log.) a determina explicit raportul între extensiunea subiectului și cea a predicatului” 1897 (Dobrogeanu-Gherea, O. VII, 147) < fr. *quantifier* (< engl. *quantify* < lat. med. *quantificare*); **cuantificabil** adj. „care poate fi cuantificat” 1943–1946 (Frunzetti, P.) ← *cuantifica*, cf. și fr. *quantifiable*; **cuantificator** s.m. „operator logic prin care se fixează sfera de aplicativitate a unei variabile într-o anumită expresie; (lingv.) denumire dată determinantilor care exprimă cuantificarea” 1957 (LTR² II, 231) < fr. *quantificateur*; **cuantor** s.n. (log.) „cuantificator” 1978 (D. Fil.), var. *cuantor* < fr. *quanteur*.

Cf. **cantitate**, **cât**¹, **neșchit**.

CUARȚ s.n. „bioxid natural de siliciu, care se găsește în roci în stare neconsolidată (ca nisip) sau în formă de cristale, cu diferite utilizări tehnice – quartz” 1806 (var. *cvart*, Șincai, I. nat. 27), var. (înv.) *carț*.

Fr. *quartz* (< germ.). Var. *cvart* < germ. *Quarz*.

Fam.: **cuartit** s.n. „rocă metamorfică alcătuită prin recristalizarea rocilor cu cuarț (nisipuri, gresii etc.), utilizată în construcții, ceramică, industria metalurgică” 1949 (LTR¹) < fr. *quartzite*, germ. *Quartzit*; **cuartșos** adj. „care conține cuarț” 1978 (DN³) < fr. *quartzeux*.

CUATERNAR s.n., adj. „(geol., s.n.) perioadă a erei neozoice, corespunzătoare ultimelor două milioane de ani, în care s-au format mari calote glaciare, (adj.) care se referă la această perioadă; (mat.) divizibil prin patru sau bazat pe numărul patru; (chim.) alcătuit din patru elemente de bază – quaternaire” 1876 (Ghica, O. II, 481), var. (înv.) *cvaternar*, (înv., grafică) *quaternar*.

Fr. *quaternaire*, împr. din lat. *quaternarius* (< *quaterni* „câte patru”, format pe radicalul lui *quattuor* „patru”), inițial cu sens matematic și termen de metrică. Cu sens geologic, introdus de Giovanni Arduino în 1759 (it. *quaternario*) pentru a denumi a patra perioadă din istoria Pământului (ulterior reinterpretată ca o sub-perioadă a neozoicului).

Cf. **caiet**, **carilon**, **carnet**, **cazarmă**, **patru**.

CUB s.n., adj. „(s.n.) corp geometric cu șase fețe pătrate, egale între ele; puterea a treia a unui număr sau a unei mărimi (adj., în sintagmele *metru*, *decimetru*, *centimetru* etc. ~) unitate de măsură pentru volume, egală cu volumul unui corp de formă cubică, având muchia egală cu un metru (respectiv un decimetru, centimetru etc.) – cube” 1795 (Amfilohie, E. 156).

It. *cubo*, fr. *cube* (împr. din lat. *cubeus* < gr. *κύβος*).

Fam.: **cuba** vb. (înv.) „a ridica un număr la cub; a calcula volumul unui corp (în special, al lemnului din exploatarea forestieră) sau al unei încăperi” 1814–1818 (var. *cubi*, Asachi, Aritmetica, 92^r) < fr. *cuiber*; **cubaj** s.n. „determinare a volumului unui corp, al unei încăperi etc.; volumul unui corp exprimat în metri cubi” 1870 (var. *cubagiu*, Costinescu, V.) < fr. *cubage*; **cubatură** s.f. „calcularea volumului unui corp geometric oarecare prin echivalarea cu un cub cu același volum” 1871 (LM) < fr. *cubature* (< *cuiber*, modelat după *quadrature*); **cubic**¹ adj. „de forma unui cub; privitor la cub; care conține puterea a treia a unei mărimi” 1780–1790 (Amfilohie, G. F. 138^r) < it. *cubico*, fr. *cubique*; **cubic**² s.n. (Buc.,

Mar.) „stivă de lemne de un metru cub” 1957 (Arvinte, Term. 145) < germ. *Kubik*[meter] I. Popescu, LR XX, 1971, 4, 340; **cubica** vb. (Buc., Mar.) „a măsura și a așeza lemnele în stive de un metru cub” 1957 (Arvinte, Term. 145), var. *cubici* ← *cubic*²; **cubicesc** adj. (înv.) „cubic” 1804–1808 (Șincai, Înv. 46) < lat. neol. *cubicus*, germ. *kubisch*, cu adaptarea sufixului; **cubism** s.n. „mișcare artistică apărută la începutul secolului XX, care prezintă obiectele din realitate descompuse în cele mai simple figuri geometrice, în special în cuburi și paralelipede” 1914 (V. rom. IX, 2, 274) < fr. *cubisme*; **cubist**, -ă adj., s.m., s.f. „(adept) al cubismului; privitor la cubism” 1916 (Zamfirescu, O. VI/2, 185) < fr. *cubiste*; **cuboid** adj., s.n. (geom.) „(corp) de formă aproximativ cubică”, (anat.) „os scurt al tarsului” 1871 (LM) < fr. *cuboïde*.

Cf. **chiv**.

CUBANEZ, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care face parte din populația Cubei sau este originară din Cuba; referitor la Cuba sau la cubanezi – cubain” 1953 (V. rom. IX, 214).

Refacere a formei mai vechi *cuban*, supramarcat cu sufixul -ez (cf. *francez*, *englez*, *polonez* etc.) Hristea, PE 43–44, Graur, ER, 18 // ← *Cuba* + -ez DEX.

Fam.: **cuban**, -ă adj., s.m., s.f. (înv.) „cubanez” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *cubain* (< top. *Cuba*).

CUBE s.f. „(înv.) boltă, cupolă, turn boltit, sală de consiliu a vizirilor (acoperită de o cupolă); (Munt., rar) coș, horn, lucarnă – vouîte, coupole; salle de conseil des vizirs; lucarne destinée à faire sortir la fumée” 1698 (var. *cumbea*, Cantemir, D.).

Tc. *kubbe* (< arab *qubba* „monument funerar cu cupolă”). Var. *cumbea* < ngr. *κουμπές*.

CUBEB¹ s.m. „arbusc exotic asemănător cu piperul, din ale cărui fructe se extrag substanțe folosite în cosmetică și în farmacie (Piper cubeba) – cubêbe” 1870 (var. *cubebă*² s.f., Costinescu, V.).

Fr. *cubêbe* (< arab *kubbāba*, variantă a arab. clas. *kabāba* (FEW XIX, 97), poate prin intermediul lat. med. *cubebā*), sau der. regresiv din *cubebă*¹.

Fam.: **cubebă**¹ s.f. „fructul cubebului” c. 1749 (în forma *cubebe*, C. buc. 161), var. *cubeb*² < it. *cubebe* (Gh. Chivu, SCL 34 (4), 1983, 342), ulterior fr. *cubêbe*.

CUB/CULUM s.n. (ist.) „cameră de dormit în locuințele romane; (p. ext.) cameră sepulcrală într-o catacombă – cubiculum” 1855–1864 (var. *cubicul*, Bărnăuțiu, I. F. 145).

Lat. neol. *cubiculum* (< *cubāre* „a sta culcat, a dormi”).

Fam.: **cubicular** s.m. „sclav care avea grijă de camera de culcare a stăpânului; demnitar roman care se ocupa de camera de culcare a împăraților” 1682 (forma *cubiculariu*, Dosoftei, V. S. dec. 220^v), var. (înv.) *cubicularie*, *cuvicularie* < lat. neol. *cubicularius*; var. *cuvicularie* < m.gr. *κουβικουλάριος*.

Cf. **concupină**, **cuib**, **scula**, **incub**, **incuba**, **incumba**, **suomba**.

CUBILOU s.n. „cuptor vertical cilindric în care se topește fonta împreună cu combustibilul și cu materiale auxiliare – cubilot” 1949 (LTR¹).

Fr. *cubilot*, probabil < engl. *cupilo*, formă dial. a lui *cupola*, scurtat din *cupola-furnace* „cuptor în formă de cupolă” TLF.

Cf. **cupolă**.

CUBITUS s.n. „os lung care, împreună cu radiusul, formează scheletul antebrăului – cubitus” 1843 (var. *cubit*, Kretzulescu, A. 51).

Fr. *cubitus*, lat. neol. *cubitus*, propriu-zis „cot”.

Fam.: **cubital** adj. „care ține de cubitus” 1843 (Kretzulescu, A. 49) < fr. *cubital*.

Dublet etim.: **cot**.

CUBLEȘ adj. (Năs.) „cocoșat, ghebos – bossu” 1925 (S. Pop, DR IV, 1924–1926, 1558).

Et. nes., posibil magh. *köblös* „găunos, concav” (cf. *köb* „ceva de formă rotundă”) S. Pop, DR IV, 1924–1926, 1558 și DR V, 1927–1928, 179, DA (problematic, deoarece etimonul propus este foarte puțin răspândit, cf. Tamás, EW 238) // Posibil ← **bucleș* < germ. *bucklig* (= *buckelig*) „cocoșat, ghebos” < *Buckel* „cocoașă; umflătură” Tamás, EW 283.

CUC¹ [ar., mr., ir.] s.m. „pasăre migratoare cu pene cenușii, cu coada lungă, care își depune ouăle în cuiburi străine și care este cunoscută prin sunetele caracteristice – coucou” 1203 (antrop., apud Drăganu, Rom. 293).

Derivat de la onomatopeea *cucu*, care imită sunetul păsării, probabil de dată latină, cf. lat. *cuculus* „cuc”, *cuculäre* „a face cucu”; în unele limbi romanice întâlnim un derivat de același tip: v.it. *cucco*, sd. *kukku*, friul. *kuk*, ptg. *cuco*; pentru alte derivate, cf. it. *cucù*, fr. *coucou*, sp. *cuquillo*. Forma lat. este păstrată în it. *cuculo*, occ. *cogul*. O formă lat. *cuc(c)us*, dată ca etimon de PEW 422, CDDE 418, DA, SDLR și DEX, nu este certă (a fost reconstituită de unii editori la Plaut, Persa, 173 și Isidor, Etym. XII, 7, 67).

Fam.: **cuca** vb. (Trans., Ban., Mar., Buc.) „a face cucu” 1898 (Hodoș, C. băn. 93) ← *cucu*; **cucă**⁵ s.f. „femela cucului” 1883 (Marian, Orn. I 42); **cucu** interj. care imită cântecul cucului 1784 (Oțelea, A. F. 207), onomatopee probabil de dată latină (v. supra); **cucui**² vb. „(despre cuc) a cânta; (Dâmbovița, despre gaiță) a scoate sunete specifice” 1847 (Pann, P. V. III, 29) ← *cucu*; **cuculean** s.m. (dim.) 1900 (Mat. folk., 1263); **cuculeasă** s.f. „femela cucului” 1883 (Marian, Orn. I, 43); **cuculete** s.m. (dim.) 1901 (Zanne, Prov. IX, 608); **cuculeț** s.m. (dim.) 1852–1853 (Alecsandri, P. P., 245); **cuculiță** s.f. „femela cucului” 1883 (Marian, Orn. I, 42); **cuculuț** s.m. (dim.) 1925 (T. Papahagi, M.); **cucușel** s.m. (dim.) 1883 (Marian, Orn. I, 43); **cucușor** s.m. (dim.) 1892 (Sevastos, Pov. 82), var. *cucușor*; **cucuiț** s.m. (dim.) 1885 (Jamík – Bârseanu, D. 400, 422); **răscucăi** vb. „a descânta vitele sau oile care fată când cântă cucul, pentru a nu-și pierde laptele” 1883 (Marian, Orn. I, 48), var. *răscucui*.

CUC² s.m. (mai ales în pl. *cuci*; Dobr., S. Munt., mai ales în satele unde locuiesc și bulgari) „tineri mascați care, la începutul postului mare sau vara pe timp de secetă, umblă pe drumurile satului și fac zgomot, pentru îndepărtarea relelor – jeunes gens masqués, qui au début du carême ou pendant les sécheresses font du bruit pour chasser les maux” 1683 (Dosoștei, V. S. ian., 35^r), var. *cuci* (sg.), *ciuci*⁵ s.m.pl.

Bg. *kuk*.

Fam.: **cuceri**³ s.m.pl. „cuci” c. 1730 (Axinte Uricariul, Cron. II, 216^v) < bg. *kukeri*.

CUC³ adv. „în sus – en haut”, în expr. *a sări ~*, *a bate / a face cu mingea ~* „a arunca mingea drept în sus”, *de-a mingea-n ~* „când mingea sare drept în sus”, *a prinde mingea din ~* „a prinde mingea din zbor, de sus”, *de-a cucii*, *de-a cuca* „joc în care cineva aruncă mingea în sus, iar ceilalți încearcă să o prindă” 1875 (A. Lambrior, în Conv. lit. IX, 7).

Et. nes., posibil ← *cuc*¹ (TDRG, ȘDU⁸, CADE, DEX), din expresii ca *în/la cuc* „în sus, în copacul unde stă pasărea”, sau sās. *huch*, *huk* (= germ. *hoch*) „sus”, modificat prin

etim. pop. după *cuc*¹ ° // ← *cuc*⁵ (= *cucă*¹) „vârf”, de unde „ridicat, în sus” (cf. expresia *a sta cuc* „a reuși să stea în fund”, despre copiii mici) D. Loșonți, LR 28, 1979, 1, 52; magh. *kuk / kukk / kukra* DA, Tamás, EW 283 (de fapt cuvântul magh. e împrumutat din rom. EWU); bg. *kuk*, scr. *kuka* „cârlig” CDED II, 85 (care nu cunoaște decât expresii ca *a prinde mîngea în/de cuc*).

CUC⁴ s.n. (Sibiu) „plăcintă; cârnat afumat din carne de porc, cu sânge (sângerete) – galette; boudin” 1906 (Viciu, Gl.).

Germ. *Kuchen* „prăjitură”.

CUCAVIȚĂ (acc. nec.) s.f. (reg., rar) calificativ depreciativ dat unei femei – „sale femme” 1891 (Doine, 249).

Scr. *kukavica* (s.f.) „pasărea cuc; femeie sărmană; om fricos, laș”.

CUCĂ¹ [ar. top. *Cucurfi*, nume de munte] s.f. (Olt., Ban., Trans.) „vârf izolat, loc ridicat, colină – sommet isolé, colline” 1887 (H. IX, 3), var. (N Trans.) *cuc*⁵ s.n.

Et. nes., posibil:

(i) el. de substrat înrudit cu *ciucă*¹, raportabil eventual la lit. *kaukaras* „deal, înălțime”, *kaukas* „unflătură, abces” (dintr-o bază indo-europeană cu sensul „a se arcuri, a se îndoi”, presupusă a sta la baza termenului „înalt” în germanică, got. *hauhs* etc., cf. WP I 371, Fraenkel, LEW 230) ° (înrudirea cu *ciucă*¹ e susținută de N. Lahovary, Vox Romanica 14, 1955, 323, care le consideră preindoeuropene, și de CDER 2625, care atribuie termenului balcanic o origine expresivă);

(ii) element latin (neatestat) înrudit eventual cu *cuculla*, *cucullus* „glugă”, cf. top. it. (*Monte Cucco* (PEW 424, care compară it. *cucco* „vârf de formă conico-rotunjită”, probabil cu referire la top.; REW 2359: der. regresiv s.v. *cucullus*; CADE: lat. **cucca*), cf. forma **cucullium*, păstrată în rom. *cucui*, care are și sensul „vârf de deal” (SDLR: aceeași rădăcină ca în *cucui* < lat. **cucullium* sau *cucullio*). S-a propus și o bază preindoeuropeană **kukk-*, întâlnită în toponimia din Peninsula Iberică, Franța, Italia, Sardinia (A. Dauzat, Revue des langues romanes, 66, 1929–1932, 66–80, S. Pop, Recueil posthume de linguistique et dialectologie, Roma, 1966, 580, D. Loșonți, LR 28, 1979, 1, 53)

// Posibil der. regresiv de la *cucui* CDER 2625; cf. *cucă*³ „căciulă țuguată turcească” V. Bogrea, DR 3, 1923–1924, 460 (neverosimil deoarece cuvântul e răspândit în N Trans.); posibil întrebuintare figurată a lui *cucă*⁵ „femela cucului”, cu referire la un deal izolat, pe baza faptului că pasărea trăiește singură DA; et. nec. DEX.

Cf. *ciucă*¹, *cuculă*¹, *cuculeu*, *cuculină*.

CUCĂ² s.f. (Munt.) „coș (la casele țărănești), horn – tuyau, conduit de la cheminée” 1885 (H. XIV, 102), var. *cuc*⁶ s.n. (Cluj) „capătul de jos al unui jgheab prin care se coboară lemnele de foc – extrémité inférieure d’un coursier à bois”.

Et. nes., probabil modificare semantică a lui *cuc*⁵ (= *cucă*¹) „vârf” (cf. DGS, care le tratează în același articol), sau bg. *kuk* „coș” (DA), care însă nu are o etimologie satisfăcătoare și este comparat cu cuvântul românesc (cf. BER III, 83).

CUCĂ³ s.f. „căciulă turcească împodobită cu pene de struț, purtată în semn de distincție, la ceremonii, de către aga ienicerilor, sau primită de către domnitor din partea

sultanului la învestire – bonnet de cérémonie, porté par le aga des janissaires ou donné par le Sultan aux princes roumains” 1705 (Cantemir, I. I., 398).

Tc. *kuka*.

CUCĂ⁴ s.f. „(Olt., S Munt.) măciucă cu cârlig folosită la pescuit; instrument de pescuit, compus din două lemne îndoite în formă de arcuri și legate cruciș, care susțin o plasă; (Prahova) o parte a războiului de țesut – gaffe; carrelet; partie du métier à tisser” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 86).

Bg., scr. *kuka* „cârlig”.

Cf. **cucunos**.

CUCĂI vb. (Ban., Olt.) „a moțai – sommeiller” c.1650 (Anon. Car.), var. *cocăi²*, *cocăia*, *cucăi*, (Trans.) *cucui⁴*.

Et. nes., probabil magh. *kukkadoz* DA („cf. magh. *kukkadoz*”).

Fam.: **cucăit** s.n. (abstr.) 1933 (DA), var. *cocăit*; **cucăitor** adj. „care moțăie” c.1650 (Anon. Car.), var. *cocăitor*; **cucăitură** s.f. (abstr.) c.1650 (Anon. Car.), var. *cocăitură*.

CUCER¹ vb. „a ocupa și a supune (un teritoriu) cu puterea armelor; (fig.) a câștiga, a dobândi (simpatia, dragostea, bunăvoința cuiva) – conquérir” 1784 (Îns. ms. II, 394).

Resemantizare a lui *cuceri²* (v. infra), după fr. *conquérir* (< v.fr. *conquerre* < lat. *conquaerere* = *conquîrere*).

Fam.: **cuceri²** vb. refl. (înv.) „a se supune cu umilință, a se smeri, a se închina; a se ruga umilindu-se; (rar, tranz.) a închina, a preda în semn de supunere; (Mar., despre câini) a se gudura” 1561 (Coresi, Tetr. 66¹), var. *cuciri*, (Mar. despre câini) *cuciuri* < lat. **conquaerire* = *conquaerere*, refacere târzie a lui *conquîrere* „a căuta, a aduna de peste tot, a recruta” după verbul de bază *quaerere* „a căuta”; de la sensul „a aduna de peste tot” s-a ajuns la sensurile „a obține; a supune, a cotropi”, atestate în limbile romanice, cf. dalm. *končaro*, cat., v.occ., v.fr. *conquerre*, fr. *conquérir*, v.sp. *conquerir* (și în v.it. *conquidere*, care continuă forma *conquîrere*); în română, sensul (refl.) „a se supune” presupune un mai vechi sens tranzitiv „a supune” neatestat (sensul „a ocupa și a supune” este neologic, v. *cuceri¹*), posibil infl. de slavon *pokoriti se* „a fi supus, umil” față de *pokoriti* „a supune”; var. *cuciuri*, infl. de *cuciuli* „a se gudura”; **cucerie** s.f. (înv.) „smerenie, supunere” 1652 (Îndr. leg.) ← *cuceri²*; **cucerință** s.f. (înv.) „smerenie, supunere” 1679 (Dosoftei, L. 12¹) ← *cuceri²*; **cucerire¹** s.f. „acțiunea de a cuceri; obiect, teritoriu cucerit” 1845 (Albineț, Ist. M.); **cucerire²** s.f. (înv.) „cucernicie, smerenie, umilință, evlavie, virtute” 1581 (Coresi, Ev. 19), var. *cucirire* ← *cuceri²*; **cuceritor¹**, **-oare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care cucerește” 1845 (Negruzzi, P. T. 270); **cuceritor²** adj. (înv.) „lingușitor, care se umilește” 1780–1801 (Micu, D.) ← *cuceri²*; **cuceritură** s.f. (înv.) „umilință, plecăciune” 1705 (Cantemir, I. I.), var. *cuciritură* ← *cuceri²*; **cucernic** adj. „evlavios; supus, smerit, respectuos” 1642–1647 (Ureche, L.) ← *cuceri²*; **cucernicește** adv. (înv.) „cu smerenie” 1780–1801 (Micu, D.) ← *cucernic*; **cucernici** vb. (înv.) „a se smeri” 1825 (LB) ← *cucernic*; **cucernicie** s.f. „smerenie, respect; evlavie, religiozitate; titlu de respect dat fețelor bisericești” 1652 (Îndr. leg.) ← *cucernic*; **cuceros** adj. (înv.) „cucernic, smerit” 1839 (Marcovici, D. 295) ← *cuceri²*; **necucerie** s.f. (înv.) „lipsă de smerenie, de evlavie” 1652 (Îndr. leg.) ← *cucerie*; **necucerință** s.f. (înv., rar) „lipsă de smerenie, de evlavie” 1938 (DA) ← *cucerință*; **necucerire** s.f. (înv., rar) „lipsă de smerenie, de evlavie” 1876 (LM), var. *necucirire* ← *cucerire²*; **necucernic** adj. „lipsit de evlavie, de smerenie” 1834 (I. Văcărescu, P. 293) ←

cucernic; **necucernicește** adv. (rar) „fără smerenie” 1938 (DA) ← *cucernicește*; **necucernicie** s.f. „lipsă de smerenie, de evlavie” 1823 (Act. Bas. 259) ← *cucernicie*; **preacucernic** adj. „foarte cucernic; termen de reverență pentru clerici” 1717 (Uricariul XIII, 349) ← *cucernic*; **preacucernicește** adv. (înv., rar) „cu multă smerenie” 1812 (Șincai, Hr. III, 291) ← *preacucernic*; **recuceri** vb. „a cuceri din nou” 1865 (Hasdeu, I. V. 235).

Cf. **conchetă**, **conchistă**, **cere**, **chestiune**, **chestor**, **chetă**, **achiziție**, **anchetă**, **inchiziție**, **perchezitie**, **rechiziție**.

CUCIU interj. (adesea repetată) cu care se cheamă câinele; s.m. „câine; (fig.) om lingușitor” – interjection pour appeler un chien; „chien; (fig.) lèche-bottes” 1892 (Șez. I, 89; incert 1599 antrop. *Cuciul*, D. Bogdan, Gl. 150).

Interjecție comună limbilor din sud-estul Europei (bg. *kuč(i) kuč(i)*, *kuču kuču*, ngr. *κούτσι-κούτσι*, tc. *kuču-kuču*); aceeași bază se întâlnește și în numele animalului în bg., scr. *kuče* „câine”, alb. *kuç* „câine”, magh. *kutya* „câine”. Există forme similare și în unele limbi romanice (v. it. *cuccio*, it. *cucciolo* „cățeluș”, friul. *kutsu*, sp. dial. *cucho*, *cuzo*; REW 4789 compară și forme romanice cu *g-* inițial, v.fr. *gous*, sic. *guzzu*, occ. *goz*, *gosa*, cat. *gos*, sp. *gozque*, ptg. *goso*). Originea îndepărtată a acestei baze este neelucidată (pentru diverse ipoteze, cf. BER III, 170).

Fam.: **cuciuli** adj. (Trans.) „a se gudura; a se umili” 1928 (part. *cuciulit*, Pașca, Gl.) ← *cuciu* R. Todoran, CL VIII, 1963, nr. 2, 304 // probabil ← *căciulit* „care se căciulește”, prin asimilare vocalică DA.

Cf. **cufu**, **cotiuhă**.

CUCLĂ¹ s.f. (Vâlcea) „legătură de fire textile, mai mică decât sculul, folosită ca unitate de măsură în filatură; grămadă mică (de bumbac, de coceni etc.) – écheveau” 1910 (Vircol, Vâlcea).

Bg. *kukla* „păpușă” (cu origine discutabilă, raportată de obicei la ngr. *κούκλα* „păpușă” sau *κουκούλα* „căciulă” < lat. *cuculla* BER III, 90).

CUCOVĂ s.f. „soi de lebădă; (Olt., Trans.) calificativ depreciativ dat unui cal înalt, slab și bătrân; poreclă dată femeilor înalte și slabe – (sorte de) cygne; haridelle, grande bringue” 1857 (Polizu, V.), var. *cocovă*, *cucuvă*.

Et. nes., posibil tc. *kuğu* „lebădă” (CDED II, 569, DA, SDLR) sau formație de la baza onomatopeică *hu-hu* (M. Hiecke, Jb XII, 133); în ambele situații, pentru finală se poate presupune infl. lui *crișcovă* „pasărea de apă *Sterna hirundo*”, iar pentru extinderea semantică la cai, infl. lui *corcovă* „cal mare și slab” ° // Et. nec. DEX.

Cf. **cuculină**.

CUCUI¹ [ar. *cucul* „moț, vârf (de munte, al glugii, al sfârlezei)”, mr. *cucul* „ridicătură, umflătură”] s.n., s.m. „umflătură la cap provocată de lovirea cu un corp tare; partea proeminentă a unui obiect; (Trans., Mold., Buc.) moț; (Buc.) vârful unei plante; (Ban.) vârf de deal; (Olt.) locul stricat dintr-un dovleac păstrat iarna – bosse, enflure; bosselure; huppe; pointe (d’une plante); cime; point gâté d’une citrouille” 1496 (top., DERS), var. *cocoi*, *cucoi*, *guguî*, *huhui*.

Et. nes., lat. **cucullum* (< *cucullus/cucullum* „glugă”, cuvânt de origine celtică sau iliră, DELL) CDDE 419, SDLR (posibil), CDER 2628, DDA, DEX, DDM. cf., pentru sufix, gr. biz. *κουκούλλον* „bonetă de călugăr” (formație diminutivală, care a putut fi

reîmprumutată în lat. balcanică), sau lat. **cocullium*, diminutiv al lui *cocum*, moștenit cu sensul „cucui, umflătură” în rom. *coc*³ (Mar., Oaș, N Trans.) DA (care îl consideră derivat direct de la *coc*³); mai puțin probabil lat. *cuculliō* „glugă” (< *cucullus*) SDLR, cf. occ. *kugulūn* „vârf” (REW 2358), deoarece ar presupune păstrarea unei forme de nominativ, neobișnuită la inanimate // Refăcut din pl. **cuculī*, sg. **cucul* < lat. *cucullus* CADE (improbabil din cauza formelor sud-dunărene cu / / și plural neutru); lat. *cucullus*, cu aceeași evoluție ca *pullus* > *pui* TDRG; ← *cuc*⁵ (= *cucă*¹) < baza preindoeur. **kūkk-* „vârf” D. Loșonți, LR 28, 1979, 1, 55.

Fam.: *cucos* s.m., s.n. „cucui” 1938 (DA), var. *cocoș*² ← *cucul*¹, cu substit. finalei după *cocoș*¹; *cucui*² vb. „(Ban., Trans., Mold.) „a se cățăra și a se așeza pe ceva înalt; a se împopoțona” c. 1650 (Anon. Car.), var. *cucui*³ ← *cucul*¹ TDRG, CADE, SDLR; cu sensul „a se împopoțona”, posibil după *cucuiat* „cu moț, moțat” // ← *cucuiat* DA; posibil și ← *cuc*¹, cf. *cocoța* TDRG; *cucuiat*¹ [ar. *cucul*’ar] adj. „cu cucuie, bombat, umflat, țuguiat; (despre păsări) moțat; (despre pui de animale cornute) căruia încep să îi crească coarnele” 1675 (M. Costin, L. 257^v), var. *huhuial* ← *cucul*¹; *cucui*², -ă adj. „crescut pe ceva, urcat pe ceva unde nu îi este locul, cocoțat, (despre copii) zburdalnic, neastâmpărat”, s.f. „biserică (clădită, de obicei, în partea cea mai ridicată a satului)” 1598 (top. *Cucuiati*, DERS) ← *cucui*² (adj. participial); *cucuiete* s.m. (dim., Mehed.) 1900 (G. Crețu, în Mardarie, L. 329); *cucui*^{oavă} s.f. (Ban.) „cucui, vârf de deal, deal mai ridicat” 1924–1925 (Novacovici, C.B. 7).

Cf. *cuculă*², *cuculeu*, *cuculiu*.

CUCUIA¹ vb. (Sălaj) „a umbla la urat în ajunul Crăciunului – aller de maison en maison pour faire des vœux, à la veille du Noël” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., probabil ← *cucui*² „a se împopoțona”. Ipoteza provenienței din *cuc*², propusă în DA, este mai puțin probabilă deoarece *cuc*² este răspândit doar în Dobrogea și S Munt.

CUCULĂ¹ s.f. (Trans.) „cartof – pomme de terre” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M. 99).

Et. nes., posibil același cuvânt cu *cuculă* (Vâlcea) „deal între vii”, cu sensul inițial „umflătură, obiect rotund” ← *cucă*¹, *cuc*⁵, cf. *cuc* „cocoș de pământ, de lână” Loșonți, SSE 57 // Magh. *kukujó* DA (improbabil deoarece cuvântul este întâlnit doar în Trans. și nu se poate explica în interiorul limbii magh.; considerat împr. din rom. de Murádin László, apud Loșonți, SSE, 57).

Forma *curulă* „cartof”, dată de DA după Pamfile, A. R., 189, este de fapt o transcriere greșită a lui *cuculă*¹ Loșonți, CIE 74.

Cf. *cucă*¹.

CUCULĂ² s.f. „veșmânt cu glugă purtat de călugării catolici, confecționat din stofă groasă și aspră – toque de moine, cuculle” 1871 (LM).

Fr. *cuculle*, lat. neol. *cuculla*.

Fam.: *cuculat* adj. (despre flori) „în formă de glugă sau de capișon” 1966 (DN²) < fr. *cucullé*.

Cf. *cucul*¹, *cuculiu*.

CUCULEU s.n. (SV Trans.) „vârf de deal; movilă; grămadă de lemne – sommet d’une colline; butte; tas de bois” 1895 (pl. *cuculeie*, Rev. crit. lit. III, 121).

Rom. *cuc*⁵ (= *cucă*¹) D. Loșonți, LR 28, 1979, 1, 56–57 sau rom. *cucui*¹, cu substit. sufixului (DA: cf. *cucui*; Loșonți, loc. cit., consideră și pe *cucui*¹ derivat din *cuc*⁵).

Fam.: **cuculice** s.f. (Vâlcea) „loc înalt, vârf de deal” 1885 (H. XVI, 39) ← *cuculeu*, cu substit. sufixului (DA: s.v. *cuculeie*), sau formație paralelă din *cucă*¹ D. Loșonți, LR 28, 1979, 1, 58.

Cf. **cucă**¹, **cucui**¹, **cuculină**.

CUCULINĂ s.f. (Trans., rar) „fată înaltă și subțire – fille maigre, de haute taille” 1928 (Pașca, Gl.).

Et. nes., ← *cucovă* (DA: cf. *cucovă*) sau ← *cuculeu*, cu substit. sufixului (DA: s.v. *cuculeie*), cf. *Cuculeu*, poreclă dată unui om înalt și subțire (v. Loșonți, LR 28, 1979, 1, 57) // ← *cucă*¹ Loșonți, LR 28, 1979, 1, 58.

CUCULIU s.n. (înv.) „acoperământ rotund și fără boruri, pe care îl poartă pe cap, în ortodoxie, călugării, călugăritele și, uneori, preoții și protopopii – toque de moine” 1640 (Prav. Gov. 164), var. *cuculion*, *culion*.

Slavon *kukulī*, ngr. *κουκούλλιοι* (< *κούκουλλος* < lat. *cucullus* „glugă”).

Var. *cuculion* < ngr. *κουκούλλιοι*. Var. *culion* ← *cuculion*, înțeles greșit cu *culion*

DA.

Cf. **cucui**, **cuculă**².

CUCUMĂR s.m. (Ban.) „castravete – concombres” 1906 (Panțu, Pl. 82).

Scr. *kukumār* (< ven. *cucumaro* < lat. *cucumis*, *cucumeris* Skok, ERHSJ).

CUCUNOS (înv.) s.m. „pasăre răpitoare din ordinul falconiformelor – sorte de faucon” 1705 (Cantemir, I. I.), var. *coconoz*, *cuconos*, *cucunoz*.

Slavon *kukunosŭ* „cu nasul coroiat” (< *kuka* „mâner” + *nosŭ* „nas”).

Cf. **cucă**⁴.

CUCURĂ¹ s.f. (Mold., Buc., Mar., Trans.) „parte a plugului (primitiv) care răstoarnă brazda – versoir (en bois) de la charrue primitive” c.1650 (Anon. Car.)

Et. nes., probabil magh. *kukora* „strâmb” TDRG (cf.), DA, CADE, SDLR, CDER 2631, DEX, pus la îndoială de Tamás, EW. // Același cuvânt cu *cucură*² CDED II, 653.

CUCURĂ² s.f. (înv.) „tolbă de săgeți – carquois” 1577 (Coresi, Ps. sl.-rom. 24).

M.gr. *κούκουρον* (< lat. med. *cucurum*, *coccura*, probabil de origine germanică REW 4790, cf. v. germ. de sus *kochar*, *chochāri* = germ. *Köcher*).

CUCURBITACEE s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante dicotiledonate, cu frunze mari, cu fructul cărnos având coaja tare, din care fac parte dovleacul, pepenele și castravetele – cucurbitacée” 1871 (var. *cucurbitaceu* s.n. LM).

Fr. *cucurbitacé(es)* (creat pe baza lat. *cucurbita* „dovleac”).

Cf. **curcubetă**.

CUCURIG¹ s.m. „varietate de spânz întrebuițată la vindecarea bolilor mintale (Helleborus odorus) – ellébore noir, rose de Noël” 1840 (var. *cucurig*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 551).

Probabil scr. *kukurek* DA, CADE, CDER 2633, bg. *kukurjak* CDER 2633 (raportat de BER III 112 la o bază sl. com. **kokora* „buclă, tufă”), infl. de *cucurigu* CDER 2633 // ← *cucurigu* SDLR (care consideră cuvintele bg. și scr. împrumuturi din rom.).

CUCURIGU interj. care imită strigătul cocoșului – „cocorico!” 1814 (var. *cucuricu*, Țichindeal, F. 114), var. *căcâriga*, *câtcâriga*, *câtcârigu*, *cucuriga*¹, *cutcuriga*¹, *cutcurigu*.

Onomatopee, cf. bg. *kukurigu*, *kukuriku*, scr. *kukuriku*, pol. *kukuryku*, it. *cuccuricù*, fr. *cocorico*, *coquerico*, lat. *cūcurrīre* (vb.) etc.

Fam.: **cucurig**² s.n. „etajul cel mai înalt al unei case, mansardă, galerie situată la ultimul nivel al unei săli de spectacol, locuință țuguiată, foisor (prin aluzie la obiceiul cocoșului de a cânta *cucurigu* pe locuri înalte); miez de nucă (poate după *cucuruz*)”, s.m.pl. *cucurigi* „floricele de porumb (cf. *cocoși*, *cocoșei* cu același sens)” 1896 (Zamfirescu, O. VIII, 54); **cucurigat** s.n. (abstr.) 1910 (Sandu-Aldea, A. M. 89), var. *cutcuricat* ← *cucuriga* = *cucurigi*; **cucurigi** vb. „(despre cocoș) a produce sunete caracteristice; a produce sunete asemănătoare cântecului cocoșului, a țipa cuiva în urechi, a striga pe cineva” 1691–1697 (var. *cucurici* T. Corbea, D., s.v. *cucurio*), var. *cucuriga*², *cutcurica*, *cutcuriga*², *cutcurigi*; **cucurigu-danu** interj. 1906 (Mera, L. B., 210); **cucurigu-gagu** interj. 1857 (Polizu, V.), var. *cucurigagu*; **cucurigui** vb. „a cucurigi” 1879 (CDED II, 85), var. *cutcurigui* ← *cucurigu* DA // element slav CDED II 85.

CUCURUJEL s.m. „boală a grâului provocată de larva unei insecte numite «țipărușul grâului» – maladie du blé causée par la larve du charançon” 1930 (CADE).

Probabil ← **cu(r)culejel* < *curculez* „gărgăriță” CADE, DA, cu forma infl. de *cucuruz*.

CUCURUZ s.m. „(reg.) fructul (conic) al coniferelor; (Trans., Ban.) porumb, știulete de porumb; (s.n., mai ales în pl. *cucuruze*) holdă semănată cu porumb, recoltă de porumb; (Mold.) porumb insuficient dezvoltat; plantă ierboasă cu flori alb-gălbui, care crește în pădurile de la munte (*Petasites albus*, *Petasites officinalis*); (Munt.) miez de nucă; (Munt.) căpiță – cône, pomme des conifères; maïs, épi de maïs; champs de maïs, récolte de maïs; pétasite; noyau de noix; meule” 1621 (top. DIR B XVII/4, 232; ca apelativ, forma *cucurudz*, c. 1650 Anon. Car.), var. *cucurus*.

Et. neelucidată. Sensul de bază va fi fost „fruct conic al coniferelor”, aplicat analogic știuletelui de porumb; cu sensul „porumb”, împrumutat din română în majoritatea limbilor înconjurătoare (bg. *kukuruz*, scr. *kukuruz(a)*, ucr. *kukurudz(a)*, rus. *kukuruză*, pol. *kukuru(d)za*, magh. *kukuricza*, tc. *kokoros*, germ. austriac *Kukuruz*; originea română este susținută de formele cu *-dz-* și de faptul că această plantă a fost intens cultivată la noi) DA CDER 2635, BER III, 110–111 (probabil). Originea cuvântului rom. este însă obscură. O bază *cucur-/cocor-* se găsește și în milanezul *kokorin* „con de brad”, abr. *kukulette de čepresse* „con de chiparos”, occ. din Rouergue *kukoreko* „con de brad” (DA), it. *cocoruzzo* „vârf în formă de pară”, tarentin *cucuruzzə* „culme rotunjită”, salentin *cuccuruzzu* „grămadă de pietre de formă piramidală”, log. *cucuru* „vârf”, ptg. *cucuruto* „înălțime, culme”, cf. și ngr. *κοκκοῦπι* „ridicătură de pământ”, ceea ce ar indica o bază lexicală mediteraneeană, înrudită cu *cucco* „vârf rotunjit” Battisti-Alessio II, 997, cf. *cucă*¹. S-a propus și proveniența din ucr. *kokorudka*, *kokoruddja* „con” (de la baza sl. **kokora* „tufă; smoc”, cf. bg. *kokorjag* „con de brad”), cu finala *-dz-*, *-z* refăcută după pl. Ch. Choliolčev în BER III, 110–111. CDER 2635 propune cu rezerve o derivare de la baza prezentă în *coc*³, *coacă*², printr-un pl. *cocuri*, cu suf. *-ză*, ca în *bob* > *buburuză*.

Fam.: **cucurujo**r s.m. (Ban.) nume de plantă nedefinită 1885–1890 (H. XVIII 168); **cucuruzaștină** s.f. (Trans.) „loc unde a fost sau este cultivat porumb” 1825 (LB); **cucuruziște** s.f. (Trans.) „loc unde a fost sau este cultivat porumb” 1806 (Șincai, Economia 29); **cucuruzoaie** s.f. (Ban., pronunțat *cucuruzoaie*) nume de plantă nedefinită 1885–1890 (H. XVIII 168).

CUCUTĂ [ar.] s.f. (bot.) „plantă erbacee otrăvitoare din familia umbeliferelor, cu miros dezagreabil (*Conium maculatum*); (Trans.) brâncă-ursului (*Heracleum sphondylium*); (Ban.) ciumăfaie (*Datura stramonium*); (p. ext.) otrava extrasă din cucută; (Trans., p. anal.) formă de sticlă în care se toarnă lumânările – (grande-)ciguë; berce, branc-ursine; stramoine, pomme-épineuse; poison extrait de la ciguë; moule à chandelles” 1535 (top. *Cucutean* DERS), var. *cucătă*, *cucătă*.

Lat. **cucuta* < *cicuta* (prin asimilare vocalică), cf. fr. dial., occ. REW 1909 (forma *cicuta* păstrată în it. dial. de nord, v.fr., v.sp.; forma **cucuta* a fost împrumutată în alb.).

Fam.: **cucățică** s.f. (bot., dim.), în expr. ~ *de bălți* „mărăraș (*Oenanthe Phellandrium*)” 1910 (Bianu, D. S.); **cucuteală** s.f. (Bonț, în Trans.) „femeie rea de gură” 1928 (Pașca, Gl.).

CUCUVEA s.f. „mică pasăre răpitoare de noapte, care trăiește pe lângă casele părăsite, pe coșuri sau prin scorburile copacilor, despre al cărei țipăt se crede că ar prevesti o nenorocire; (cu aluzie la locul unde își face cuibul sau de unde cântă cucuveaua) ferestruica, ochiul lăsat în acoperișul casei, pe unde intră lumina și pe unde iese fumul – chouette; lucarne” 1847 (Alexandrescu, O. I, 90), *cucovelă* (sg. refăcut), *cucumea*.

M.gr. *κουκουβάια*, *κουκουβάγια* (< onomat. *κουκουβαῖ*, cf. v.gr. *κικκαβαῖ*) > *cucuvaie* > *cucuvea* prin substit. finalei. Cuvântul a pătruns în toate limbile din sud-estul Europei (cf. it. *coccoveggia*, *cuccoveggia*, dial. de sud -*vaja*, bg. *kukuvija*, scr. *kukuvija*, *kukuvika*, alb. *kukuvajë*). Existența cuvântului în aromână, în formele *cucuvaie* și *cucuveauă*, pledează pentru vechimea împrumutului. Var. cu -*m*- există și în gr. (v.gr. *κικυμηῖς*, *κικυμῶς*) și în alte limbi (bg. *kukumjavka*, it. *cuomeggia*).

Fam.: **cucovetă** s.f. „cucuvea” 1883 (Marian, Orn. I, 196) ← *cucuvea* sau *cucovaie* cu substit. finalei; **cucumeag** s.m. „masculul cucuvelei” 1883 (Marian, Orn. I, 196), var. *cucumeac* ← *cucumeagă*; **cucumegă** s.f. „cucuvea” 1883 (Marian, Orn. I, 196), var. *cucumeagă*, probabil < bg. *kukumevka*, *kukumjavka*; **cucuvai** s.m. (rar) „masculul cucuvelei” 1885 (Teodorescu, P. P., 344) ← *cucuvaie*, der. regresiv; **cucuvaie** s.f. „cucuvea” 1705 (var. *cucovaie*, Cantemir, I. I.) < m.gr. *κουκουβάια*, *κουκουβάγια*; **cucuveau** onomatopee care imită țipătul cucuvelei 1883 (Marian, Orn. I, 197), var. *cucoveaur*; **cucuveică** s.f. (mai ales în Mold.) „cucuvea” 1855 (Alecsandri O. IV, 214), var. *cocoveică*, *cocoveucă*, *cucoveică*, *cucubeică*, *cucuvaică*, *cucuveucă* < bg. *kukuvejka* sau ← *cucuvea*, *cucuvaie* cu substit. sufixului; **cucuvită** s.f. (Dobr.) „bufniță” 1885 (H. XIV, 334) ← *cucuvea* sau *cucuvaie* + *bufniță*.

CUDRULUI vb. (Trans.) „a hoinări, a cotrobăi – flaner; fouiller” 1825 (LB).
Rom. *cotrobăi* + *budului* DA.

CUEJDIU s.n. (hapax Costinescu V.) „pârâu mic al cărui debit crește când plouă – petit torrent” 1870.

Magh. *kövesd* (< *köves* „pietros” < *kő* „piatră”), cf. top. *Cuejd. Cuiiejdiu*, sensul inițial fiind probabil „pârâu cu multe pietre” Avram, NCE 92.

Cf. **cohalm**.

CUFĂR¹ s.n. „ladă cu capac, făcută din scânduri subțiri și căptușită, de obicei, pe dinafară – coffre, malle” 1778 (Iorga, S. D. XII, 98), var. *cofâr*.

Germ. *Koffer* (DA, SDLR), dial. *Kuffer* ° (< fr. *coffre* < lat. târzie *cophinus* „casetă, cufăr”, inițial „coș” < gr. *κόφινος*), eventual pătruns și prin pol. *kufer* (DA; CADE, DEX: sigur), scr. *kufer* (DA; CADE: sigur) // și ucr. *kufer* CADE, DEX; ngr. *κούφαρο* CDER 2638.

Fam.: **cufăr**² s.m. „o specie de pește, dotată cu o armură osoasă protectoare (Ostracion)” 1903 (TDRG¹) < germ. *Koffer*[*fisch*], cf. și fr. *poisson-coffre*; **cufărar** s.m. „fabricant sau negustor de cufere” 1862 (Pontbriant, D.); **cufăraș** s.n. (dim.) 1870 (Costinescu, V.); **cufăruț** s.n. (dim.) 1938 (DA); **cuferel** s.n. (dim.) 1938 (DA), var. *cufărel*.

Cf. **cofraj**, **cofret**.

CUFRÂNȚE vb. (rar, în descântece) „a frânge – briser, casser” 1884–1899 (Alexici, L. P. I, 205), var. *cofrânge*.

Lat. **confrangere* (= *confringere*) „a frânge (în două)” < *con-* + *frangere* „a frânge” Philippide, ZRPh XXXI (1907), 308, V. Bogrea, DR 3, 1922–1923, 878, DA, REW 2139, cf. v.fr. *confreindre* REW 2139 // Probabil ← *frânge*, cu același prefix ca în *cofleși*, *copleși*, *comânji*, *cotropi* CDER 2639.

Cf. **frânge**, **înfrânge**, **fraged**, **difracție**, **efracție**, **fractură**, **fracție**, **fragil**, **fragment**, **infracțiune**, **irefragabil**, **naufragiu**, **refracție**, **refren**, **sufragiu**¹.

CUFTĂ s.m. (Trans.) „ajutor de bucătar – garçon de cuisine, marmiton” c.1700 (var. *cuctă*, Lex. Mars. 124), var. (Sălaj) *cuptă* „bărbat căruia îi place să gătească – homme qui aime cuisiner”.

Magh. *kukta*, *kuchta* (< slovac *kuchta*, der. din baza *kuch-* a lui *kuchyňa* „bucătărie” < v.germ. de sus *kuchina* < lat. *coquina*, *cocina* < *coquere* „a coace”, *coquus* „bucătar”) DA, Tamás, EW 283, cu var. reg. *kupta*, *kuffa*, care însă ar putea fi reîmprumutate din rom. (EWU).

Cf. **cuhnie**¹, **cuhar**, **coace**, **coctiune**, **coh**.

CUFUNDA¹ vb. „a intra sau a face să intre într-un lichid sau într-o materie moale; a intra în adânc, dispărând din vedere; (despre pământ) a se surpa, a se lăsa în jos; (refl.) a se lăsa absorbit de ceva; (refl., fig.) a păți, a suferi un necaz – plonger, (se) couler, submerger; (en parlant du sol) s’ouvrir, s’engloutir; (fig.) se perdre, s’absorber (dans une activité); (fig.) subir un malheur” 1566 (Coresi, L. 493).

Et. nes., probabil lat. **confundāre* < *confundere* „a amesteca, a contopi; a se revărsa” (< *con-* + *fundere* „a vărsa”) CDER 2640 („doublet al lui *confunda*”), infl. formal și semantic de derivatul **affundāre* „a cădea la fund, a scufunda” (cf. *afunda*, it. *affondare*, fr. *afonder*, sp. *afondar*, ptg. *afundar*, sd. *affungare*) al lui *fundus* „fund, fundament” °. Pentru data latină a schimbării de conjugare pledează calabrezul *skuffundare*, cf. REW 2140. Explicația lat. **confundāre* ca derivat al lui *fundus*, susținută de CDED I, 104, PEW 429, CDDE 682, DA, este problematică, deoarece prefixul *con-* nu are sens direcțional și existau deja alte derivate sinonime (*afunda*, *înfunda*); față de *afunda*, în *cufunda* este pregnant sensul „a intra (încet) într-un lichid”, explicabil prin lat. *confundere* „a contopi” // ← *fund* (ca *a-funda*) SDLR.

Fam.: **acufunda** vb. (Mold., Sălaj; înv. Munt.) „a afunda; a cufunda” 1794 (Văcărescu, Ist. 154) ← *cufunda* + *afunda*; **cufund** s., doar în expr. *de-a cufundul* „cufundându-se, dându-se afund” 1892 (Creangă, A. 65), der. regresiv; **cufundaci** s.m. (ornit.) „*Colymbus glacialis*” 1868 (Barcianu, V.); **cufundar** s.m. „numele a două păsări palmipede, înotătoare: *Gavia arctica*, *Podiceps cristatus*” 1857 (Polizu, V.); **cufundător** adj., s.m. „(persoană) care se cufundă în apă” 1780–1801 (Micu, D.); **cufundătură** s.f. „faptul de a (se) cufunda în apă; adâncitură” c.1650 (Anon. Car.); **cufundiș** s.n. „adâncitură, groapă” 1872 (Baronzi, L.); **cufundișilea** adv., în expr. *de-a cufundișilea* „dându-se afund, de-a cufundul” 1903 (Marian, Ins. 134) ← *cufundiș*; **cufundos** adj. (rar, Trans.) „adânc” 1825 (LB); **cufunzime** s.f. „adâncime, profunzime” 1869 (I. Pop Florentin, în Conv. lit. III, 216) ← *cufund* (cu un sens adjectival neatestat); **necufundos** adj. (rar, Trans.) „care nu e adânc” 1825 (LB) ← *cufundos*; **procufunda** vb. (Ban.) „a se cufunda din nou” 1935 (An. Arh. Folk. III, 97); **scufunda** vb. „a intra sau a băga cu totul în apă sau în alt lichid” 1825 (LB), var. (înv.) *scofunda*, (reg.) *scofânda*, *scufânda*; **scufundaci** s.m. (ornit., rar) „cufundar” 1931 (CADE) ← *scufunda*; **scufundar** s.m. (ornit.) „cufundar” 1924 (Murnu, Odis. 89) ← *scufunda*; **scufundă** s.f. (Ban., Olt.) în expr. *a se da de-a scufunda/de-a scufundele* „cu totul” 1940 (ALR I, 423/5 885) ← *scufunda*, der. regresiv; **scufundător**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care (se) scufundă; specialist în scufundarea sub apă (fără costum de scafandru)” 1924 (Resmeriță, D.) ← *scufunda*; **scufundătură** s.f. „porțiune de teren scufundat; (reg., la cal) piele subțire de la șold” 1905 (Alexi, W.) ← *scufunda*; **scufundiș** s.n. (Olt) în expr. *a se da de-a scufundișul* „a se scufunda” 1894 (Șez. III, 25) ← *scufunda*; **scufundos** adj. (rar) „moale; adânc” 1825 (LB) ← *scufunda*.

Dublet etim.: **confunda**.

Cf. **difuz**, **efuziune**, **fontă**, **fuziune**, **infuzie**, **perfuzie**, **profuziune**, **sufuziune**, **transfuzie**.

CUFURI [ar. *cufurire*, mr. *cufări*] vb. „a mânji, a murdări cu excremente în stare lichidă; a murdări, a spurca; (refl.) a avea diaree; (fig.) a fi cuprins brusc de o frică mare – (s’)embrenere; foier; mourir de peur” 1620 (Moxa, C. 169).

Lat. *conforire* < *forire* < *foria* „diaree”.

Fam.: ar. **cufoare**, mr. **cufări** s.f. „diaree” 1906 (Dalametra) < lat. **conforia*; **cufureală** s.f. „excrement în stare lichidă, diaree; frică mare; lucru făcut de mântuială” 1805 (Crișan, LWLH 46); **cufuricios** adj. „care suferă de diaree; (fig.) fricos” 1822 (Bobb, DRLU); **cufurit** s.n. (abstr.) 1620 (top. *Curmătura Cufuritului*, D. Bogdan, Gl.); ar. **cufuryear** s.m. „fricos” 1963 (DDA); ar. **cufuros** adj. „fricos” 1906 (var. *cufuryios*, Dalametra).

CUGETA vb. „a se gândi (îndelung), a medita; a gândi, a fi de părere, a crede; (înv.) a socoti, a calcula – penser, réfléchir; croire, considérer; (vieilli) compter” c.1500 (Psalt. Hur.).

Lat. *cogitare* (< *co(n) + agitare* „a agita, a scutura; (mai ales în expr. ~ *animō, mente, sēcum*) a se gândi la” < *agere* „a mâna, a împinge, a acționa”), cf. v.it., it. dial., sd., rtr., v.fr., fr. dial., sp., ptg. REW 2027.

Fam.: **cuget** s.n. „gândire; gând, idee, intenție; minte, intelect” c.1500 (Psalt. Hur.), der. regresiv; **cugetare** s.f. „gând, maximă, adevăr moral” 1559–1560 (Cod. Bratul); **cugetat** s.n. (abstr.) 1825 (LB); **cugetăcios** adj. (înv.) „cugetător, gânditor, filozof” 1682 (Dosoței, V. S. dec. 197^v); **cugetăreț** adj., s.m. (înv.) „cugetător, gânditor, filozof” 1679 (Dosoței, L. 6^v); **cugetător**, **-toare** adj., s.m., s.f. „gânditor” 1566 (Coresi, L.); **cugetățitură** s.f. (hapax Dosoței, V. S. nov. 181^v) „cugetare?” 1682; **necuetare** s.f. „acțiune, faptă

necugetată; nechibzuintă, nesocotită” 1703–1709 (N. Costin, C.) ← *cugetare*; **necugetat** adj. „nechibzuit, nesocotit, nesăbuit; (înv.) lipsit de facultatea de a gândi” c. 1500 (Psalt. Hur. 41^v, 41^f) ← *cugetat*; **necugetător** adj., s.m., s.f. „(ființă) lipsit(ă) de facultatea de a gândi” 1823 (Bobb, DRLU) ← *cugetător*; **precuget** s.n. (înv.) „premeditare, chibzuintă” 1868 (Barcianu, V.) ← *precugeta*, der. regresiv; **precugeta** vb. (înv.) „a chibzui, a medita înainte de a face ceva, a premedita” 1827 (I. Văcărescu, B.) ← *cugeta*, după fr. *préméditer*; **precugetare** s.f. (înv.) „premeditare” 1843 (Doc. ec. II, 784) ← *precugeta*, după fr. *préméditation*; **precugetător** adj. (înv.) „care precugetă” 1857 (Polizu, V.) ← *precugeta*; **răscugetare** s.f. (rar, înv.) „cugetare repetată, stăruitoare” 1899 (Sbiera, F. S. 159) ← *cugetare*.

Cf. **agita**, **act**, **activ**¹, **actor**, **acțiune**, **agendă**, **agent**, **agil**, **agita**, **cașera**, **cașetă**, **coacțiune**¹, **excogita**.

CUGLĂ s.f. (înv., Trans.) „popic; bilă de biliard; cască, coif – quille; bille de billard; casque” 1700–1712 (N. Costin, L.), var. *cuiglă*.

Germ. *Kugel* „bilă, glonț”; sensul „popic”, prin confuzie cu germ. *Kegel* „popic” DA.

CUGLUF s.n. (Ban.) „un fel de cozonac – sorte de brioche vendéenne” 1939 (SDLR), var. *gugluf*, *guguluf*.

Germ. *Gugelhupf*, var. (austriac) *Kugelhupf* (Ș. Binder, AUT 3, 1965, 103–122) < *Gugel* „vârf; glugă” + *hüpfen* „a sălta, a țopăi”, cu referire la creșterea cozonacului // Tc. SDLR.

CUGUAR s.m. „pumă – cougar, Felis concolor” 1906 (Alexi, D.).

Fr. *cougouar* (formă introdusă de naturalistul Buffon, cu finala după *jaguar*) < ptg. braziliană *cuguacuara*, formă citită greșit din *çuquarana* < tupi *susuarana*.

CUHAR s.m. (Mold., N Trans.) „bucătar – cuisinier” 1784 (Oțelea, A. F.).

Ucr. *kuchar* (< pol. *kucharz* < ceh *kuchař* < *kuchati* „a găti” < germ. *kochen* < lat. *coquere* „a coace”).

Fam.: **cuarcă** s.f. (Buc.) „bucătăreasă” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 248) < ucr. *kucharka*.

Cf. **cuftă**, **cuhnice**¹, **coace**, **coacțiune**, **coh**.

CUHNIE¹ s.f. (înv.) „bucătărie, alimente, mâncare; clădire modestă, destinată servitorilor; trăsură închisă – cuisine, plats; logis des domestiques, chambrette; chariot couvert” 1482 (antrop. *Oana Cuhne*, Mihăilă, DLRV; ca apelativ, 1642–1647, var. *cuhnă*, Ureche, L. 70), var. (Trans.) *cocnă*, *cognă*, *cogne*, *cohe*, (Ban.) *cohnă*, (Trans.) *coihe*, *coină*, (Trans.) *comnă*, *comne*, *cove*, (Ban., înv. Munt.) *coînhă*, (Trans.) *cucnă*, (Munt.) *cucnie*, (Mar.) *cuhne*, (Trans., Ban., Olt.) *cuină*, (Munt.) *cuin(i)e*, *cuinie*, (Ban.) *cună*, (Trans.) *cunhă*, (Olt., V Munt., S Trans.) *cunie*.

Ucr. *kuhňa*, pol. *kuchnia* (< ceh *kuchyně* < v.germ. de sus *kuchina* < lat. *coquīna*, *cočina* < *coquere* „a coace”, *coquus* „bucătar”) > *cuhnice*, de unde var. *cuhnă/cohnă*, *cuhne*, *cucnă*, *cucnie*, *cunie*. Var. *cuină* < scr. *kujina*, *kujna*. Var. *cuin(i)e* < *cuină*, probabil infl. de *cuinie*. Var. *coînhă*, *cohe/cove*, *coihe*, *coină*. *cunhă/cună* < magh. *konyha* (împr. slav). Var. *cocnă*, *cognă*, *cogne* se pot explica fie printr-o contaminare între *cucnă* și formele cu -o- provenite din magh., fie prin influența verbului *a coace* asupra formelor cu -o- provenite din magh. Var. *comnă*, *comne*, probabil din *cognă*, *cogne*.

Fam.: **cocnări** vb. (Trans.) „a găti” 1825 (LB) ← *cocnă* (= *cuhnie*¹); **cuinar** adj. (înv.) „referitor la bucătărie” 1862 (var. *cuinariu*, Pontbriant, D.) ← *cuină* (= *cuhnie*¹), după fr. *culinaire* DA; **cuinăreasă** s.f. (Trans.) „bucătăreasă” 1900 (Barcianu, D.) ← *cuinar* sau *cuină* (= *cuhnie*¹); **cuinărie** s.f. „meseria de bucătar” 1862 (Pontbriant, D.) ← *cuină* = *cuhnie*¹.

Cf. **coace**, **coctiune**, **coh**, **cuhar**, **cuftă**.

CUI [ir. *cuń*, *cuńu*] s.n. „piesă ascuțită, de metal sau de lemn, turtită la un capăt, cu care se fixează între ele diferite piese, care se bate în zid sau în lemn pentru a servi ca suport etc.; (Mar.) piesă de lemn sau de fier, în formă de prismă, cu o ascuțitură lată în partea de jos, folosită ca pană pentru crăparea unui butuc; (Teleorman, mai ales la pl.) zăvor de lemn; (Teleorman) junghi, crampă, cârcel – clou; coin; targette, cheville de bois; douleur vive” 1341 (top. *Kunj*, Drăganu, Rom. 103; ca apelativ, 1508, Mihăilă, DLRV), var. (Ban.) *cuń*.

Lat. *cuneus* „cui de lemn, pană de despicat”, panrom. REW 2396.

Fam.: **cuia** vb. (înv., Brașov) „a bate cuiele de lemn în talpa încălțărilor” 1939 (com. C. Lacea, în DA); **cuia** s.n. (Brașov, abstr.) 1939 (com. C. Lacea, în DA) ← *cuia*; **cuier**¹ s.m. „fabricant sau negustor de cuie” 1691–1697 (var. *cuia*, T. Corbea, D., s.v. *clauicularius*); **cuier**² s.n. „obiect de lemn sau de metal, prevăzut cu brațe încovoiate sau cuie, folosit ca suport pentru diverse obiecte, în special pentru haine; parte a greblei de apă pe care stau zimții” 1780–1801 (Micu, D.); **cuieri** vb. „a agăța în cuie sau în cârlige” 1870 (Costinescu, V.) ← *cuier*²; **cuierie** s.f. (înv., rar) „fabrică sau depozit de cuie” 1862 (Pontbriant, D.); **cușoară**¹ s.f. „nume de plante: *Holosteum umbellatum*, *Asclepias cornuti*, *Dianthus Carthusianorum*, *Dianthus barbatus*, *Dianthus caryophyllus*, *Dianthus chinensis*; nume de podoabă purtată de femei” 1760–1770 (Meșt. doft. 726); **cușor**¹ s.n. „cui mic; broșă, cataramă; fruct aromat, în formă de cui mic, al unui arbust din țările calde (*Caryophyllus aromaticus*, *Eugenia caryophyllata* sau *Syzygium aromaticum*)” c. 1650 (var. *cuńșor*, Anon. Car.), var. *cușoară*² s.f. „fruct aromat” ← *cui*, probabil pe model străin (cf. germ. *Nägelchen*, lat. med. *clauellus*, magh. *szegfü* < *szeg* „cui” + *fű* „iarbă”); **cușor**² s.m. „arbust exotic care produce niște fructe aromate în formă de cuie mici (*Caryophyllus aromaticus*, *Eugenia caryophyllata* sau *Syzygium aromaticum*); plantă ornamentală (*Ribes aureum*)” 1835 (Gorjan, H. 63) ← *cușoare*, pl. lui *cușor*¹/*cușoară*²; **cușoriță** s.f. „nume dat mai multor plante: cerențel (*Geum urbanum*), vindecea (*Betonica officinalis*), rocotel, ridichioară (*Holosteum umbellatum*)” 1898 (Damé, T. 186), var. *cușoariță* ← *cușoară*¹; **cuia** s.n. (dim.) 1822 (Bobb, DRLU), var. *cuia*; **cuneiform**, -ă adj., s.f. „numele unei scrieri din Orientul Antic, bazată pe litere în formă de cuie săpate în piatră sau imprimate pe tăblițe de argilă; literă din acest sistem de scriere; (despre oase, despre părțile unor plante) în formă de cui” 1843 (Kretzulescu, A.) < fr. *cunéiforme* (< lat. savant *cuneiformis* „în formă de cui”).

Cf. **încuia**.

CUIB [ar. *cuib(u)*, mr. *cuib*, *culb*, *culp*, ir. *coib*, *coľub(u)*, *cuib(u)*, *culb*, *culb(u)*] s.n. „culcuș unde păsările își depun ouăle și își cresc puii; culcuș de animal sălbatic; (fig.) locuință, sălaș, loc de baștină; (înv.) spațiu închis, mai ales pe puntea unei corăbii; groapă mică făcută în pământ, în care se pun mai multe semințe ale aceleiași plante; (Mold., Buc.) fermenți care provoacă înăcrirea vinului, a borșului, a laptelui; loc adăpostit care asigură unei arme automate condiții bune de tragere – nid; terrier, bauge, repaire, foyer; loge (sur un bateau); poquet; ferments pour aigrir le vin et le lait” c. 1500 (var. *cuib*, Psalt. Hur. 71^v).

Probabil lat. **cubium* < *cubāre* „a sta culcat”, cf. *concupium* „împreunare; prima parte a nopții” CDED I, 66, Philippide ILR 68, 140, PEW 432, CDDE 429, REW 2355, DA, SDLR, DEX, cf. it. dial. de nord *kubi*, *kobi*, surselv. *kuvi* REW 2355 (mr. *culb*, *culsp*, ir. *culb* se pot explica prin metateză din **cubŭ*, cu prefacerea după model slav, a lui *bĭ* în *bŭ* DA). Lat. **culbium* < **clubium* < gr. κλοῦβιον, dim. al lui κλοῦβός = κλωβός „colivie” CADE, CDER 2645, etimon propus pentru a explica formele din mr. și ir., este problematic deoarece presupune metateza palatalității într-un grup consonantic, *lbĭ* > *lb*, pentru care nu dispunem de alte exemple; grupul *lbĭ* e păstrat în *albie* < *alvea*.

Fam.: **cuiba** vb. „a-și face cuib, a așeza în cuib, (rar) a crește în cuib” 1862 (Pontbriant, D.); **cuibar** [ar. *cuibar*, *cuibair*, *curbaiu*, mr. *cuibar*] s.n. „cuib; incubator pentru ouă, clocoitoare; ou lăsat în cuib după ce s-au strâns celelalte ouă, pentru ca găinile să se ouă în același loc; sălaș, locuință; loc secret; groapă mică făcută în pământ, în care se pun mai multe semințe ale aceleiași plante” 1787 (DOR), var. *cuibare* s.f.; **cuibariță** s.f. „cuib de furnici” 1893 (DDRF) ← *cuibar*; **cuibăraș** s.n. (dim.) 1862 (Pontbriant, D.) ← *cuibar*; **cuibări** vb. „a (se) așeza în cuibar sau într-un loc confortabil; a prăși porumbul sau fasolea, făcând grămăjoare de pământ la rădăcini; (Trans.) a scotoci” 1825 (LB) ← *cuibar*; **cuibărit** s.n. „(S. Mold.) săpatul viei împrejurul butucului, cotorât; perioadă când (se) cuibăresc păsările” 1885 (H. II, 58, 219) ← *cuibări*; mr. **cuibcic** s.m. (dim.) 1935 (Capidan, Megl. III); **cuibiște** s.f. (Bas.) „vâlcea în formă de cuib” 1930 (Porucic, T. E., 31); **cuibui** vb. „a se încuiba” 1825 (LB); **cuibuleț** s.n. (dim.) 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *nidulus*); **cuibura** vb. „a se încuiba” 1573–1578 (var. *cuibura*, Psalt. Sch. 169^r) ← pl. *cuiburi*; **cuiburel** s.n. (dim.) 1892 (Marian, Na.); **cuibușor** s.n. (dim.) 1800–1818 (Zilot Românul, Ist.), var. (rar) *cuibușor*; **cuibuț** s.n. (dim.) 1825 (LB); **descuiba** vb. „a scoate, a alunga din cuib” 1825 (LB) ← [*in*]/*cuiba* sau ← *cuib*; **încuiba** vb. „(despre păsări și alte animale) a-și face un cuib sau un culcuș, o vizuină; (despre oameni) a se aciuia; (despre boli, vicii etc.) a se dezvolta încet” 1643 (Varlaam, Caz., 371), var. *încuibi*; **încuibui** vb. „a (se) încuiba” 1577 (Coresi, Ps. sl.-rom. 284); **încuiubura** vb. (înv.) „a se încuiba” 1551–1558 (Psalt. Vor. în Psalt. Sch., ed. Candrea, 215) ← pl. *cuiburi*.

Cf. **concupină**, **cubiculum**, **incub**, **incuba**, **incumba**, **scula**, **sucomba**.

CUIRASĂ s.f. „armură de zale, de fier sau de piele, care acoperă corpul de la umeri până la brâu, folosită în Antichitate și în Evul Mediu; armătură formată din plăci de oțel special, cu care se blindau vasele mari de război – cuirasse” 1818 (var. *corață*, Maior, Tel. 24), var. *chirasă*, *chirașă*, *chiurasă*, *chiuirasă*.

Fr. *cuirasse* (< v.occ. *coirassa* < lat. târziu *coriacea* (*uestis*) „îmbrăcăminte de piele” < *corium* „piele”). Var. *corață* < it. *corazza* (< lat. târziu *coriacea*). Var. *chirasă* < rus *kiras* (< germ. *Kürab* < fr.).

Fam.: **cuirasa** vb. „a îmbrăca cu platoșă, cu oțel, cu haine groase; a înarma, a fortifica” 1906 (Alexi, D.), var. *chiurasa*, *chiuirasa* < fr. *cuirasser*; **cuirasat** s.n. „vas mare de război protejat de o cuirasă și înarmat cu artilerie grea” 1886 (Barcianu, D.), var. *chiurasat* < fr. *cuirassé*; **cuirasier** s.m. „soldat de cavalerie îmbrăcat cu platoșă” 1761 (var. *curațier*, PBC 1), var. *chiuirasier*, *chiurasier* < fr. *cuirassier*; var. *curațier* < it. *corazziere*.

Cf. **corium**.

CUIUNG/Ū s.m. (înv., rar) „bijutier, aurar – orfèvre” 1788 (ȘIO II/2, 43).

Tc. *kuyumcu*, înv. *kuyumci* < *kuyum* „bijuterie”.

Fam.: **cuiungerese** adj. „referitor la cuiungii” 1775 (ȘIO II/2 43); **cuiungi-bașă** s.m. „căpetenie a bijutierilor” 1776 (var. *cuingibașa*, ȘIO II/2, 43) < tc. *kuyumcu* (înv. *kuyumcı*) *başı*.

CUJBĂ s.f. „nuia răsucită și pârilită în foc, întrebuințată în loc de frânghie; parte a bicicului care se leagă de mâner; bucată de lemn băgată în zid sau în pământ, folosită de ciobani ca suport pentru tucul în care pregătesc mămăliga sau urda; fiecare din cele două brațe ale războiului de țesut; (Gorj) grătar de lemn pe care se pun lemnele verzi la uscat lângă vatră – tige de bois souple, tordue et passée au feu, que les paysans emploient en guise de corde; lanière de fouet; crémaillère; montant du métier à tisser; sorte de chenet pour sécher les bois” 1609 (antrop., DIR A XVII/2, 225), var. (Trans.) *cojba*², *cușbă*, *cușma*² „parte componentă a războiului de țesut care ține itele și brâgla – chevalet du métier à tisser”, *gujbă*, *gușbă*, (Munt.) *hujbă* „prăjină de care se atâră găleata la cumpăna fântânii – perche á laquelle on attache le seau de la fontaine”.

Scr. *gužba* (= *gužva*) „frânghie din nuiele” CADE, DA, SDLR, CDER 2648, DEX (< sl. com. **gǫživa* < **gǫžī* „nuia, curea” ESSJ). Var. *hujbă*, posibil din ucr. *hužva* (un ucr. *gužba* e dat ca etimon și pentru *gujbă*, *cujbă* de SDLR, dificil deoarece ucr. *g-* se pronunță *h-*) // Posibil și magh. *guzsba* CADE, DA (care însă este împrumutat din rom., Tamás, EW 10).

Fam.: **cujba** vb. (Trans.) „a îndoi, a încovoia, a (se) cocoșa; a îndoi în bătaie; a bate cu *cujba*” 1688 (var. Munt. *cujbi*, în part. *cujbit*, Biblia), var. (Munt.) *cujmi*, *cușba*, (Muscel) *cușbi*, *gujbi*; **încujba** vb. „a (se) îndoi, a (se) curba; a (se) îndupleca; a convinge, a înjosi” 1682 (Dosoței, V. S. dec., 246^v), var. *încujbi*, *încușba*, *încușbi*; **încujbătură** s.f. „îndoitură” 1686 (Dosoței, V. S. mar., 60^v) ← *încujba*.

Cf. **gânj**, **vânj**.

CUJDĂ s.f. „(Trans.) arnică (Arnica montana); plantă ierboasă cu flori galbene, care crește pe stâncile umede și pe marginea pâraielor (Doronicum cordifolium) – arnica de montagne: Doronicum cordifolium” 1893 (DDRF).

Et. nec. DA // Slav. cf. scr. *kuždrav* „creț” CDER 2649.

CUJEICĂ s.f. (Mold., N Trans.) „furcă de tors – quenouille” 1683 (Dosoței, V. S., apr. 64^v), var. (Mar.) *cugelcă*, *cujelcă*, *cujolcă*.

Ucr. *kužilka* (°), *kužel’ka* (< *kužel’*) N. Drăganu, DR 1, 1920–1921, 294, DA, CDER 2650 // Sl. *koža* „piele”, cf. *cojoc*, *scurteică*, *ciubeică* etc. TDRG.

Fam.: **cojoaică**² (Mold., Dobr.) „furcă de tors” s.f. 1885 (H. VI, 143) ← *cujeică*, cu substit. finalei, probabil infl. de *cojoc*.

CUL s.m., adj. „(înv.) soldat, oaste; (Serbia) iute, aprig – soldat, armée; rapide, véhément” 1715 (Dichiti, Cron. exp. 104).

Tc. *kul* „rob, slujbaș, servitor; soldat” ȘIO II/2, 143, DA, Suciu, IT II, 274.

Fam.: **culoglu** s.m. „soldat pedestru la turci” 1686–1691 (M. Costin, N. M.) < tc. *kuloğlu* (format cu elem. de compunere *-oğlu* < *oğul* „fiu”); **culuc** s.n. (înv., Mold.) „strajă, pază (militară), corp de gardă; locul unde se află garda; (Olt., Ban.) transport” 1743 (Neculce, L.) < tc. *kulluk*; **culucciu** s.m. (înv., Mold.) „paznic de noapte” 1845 (Alecsandri, O. VI, 108) < tc. (înv.) *kullukçı*.

Cf. **culișman**.

CULAC s.m. „țăran înstărit, chiabur – paysan riche” 1955 (DLRLC).

Rus. *kulak*.

Fam.: **culăcime** s.f. (rar) „chiaburime” 1958 (DLRM).

CULAJE s.f.pl. (N Mold.) „nuiele de răchită din care se fac coșuri – brindilles d’osier dont on fait des paniers” 1916 (Antipa, P. 779).

Et. nec.

CULANT adj. (livr.) „cu care te poți înțelege ușor, care dovedește amabilitate, disponibilitate; (înv., despre stil) curgător – coulant” 1880 (Eminescu, O. XI, 263).

Fr. *coulant*, part. prez. al vb. *couler* „a curge; a scurge, a filtra” < lat. *cōlāre* „a strecura, a filtra” (< *cōlum* „vas de strecurat”).

Fam.: **culanță** s.f. (abstr.) 1922 (Conv. lit. LIV II, 486).

Cf. **culee**², **culisă**, **culoar**, **strecura**.

CULARE s.f. „(SV Trans.) trecătoare îngustă, șa între dealuri, scufundătură adâncă și largă pe un deal, peșteră largă; (Valea Jiului) fân strâns în cercuri sau semicercuri; (Dunăre) stuțăriș; (S Mold.) holdă cu buruieni – défilé étroit, col entre deux collines; enfoncement sur une colline; caverne; foin ramassé en cercles ou demi-cercles; cannaie; champ à mauvaises herbes; foin à grosses tiges” 1517 (top. DERS; ca apelativ, 1857 var. *colariu* „fân cu fire groase” Polizu, V., sg. refăcut), var. (Brașov) *colare*, pl. *colări* „pajiște mică deasupra stâncilor – petit pré au-dessus des rochers”.

Lat. *collāre* „colier, salbă, zgardă” (< *collum* „gât”) Pușcariu, DR 4, 1924–1926, 681, DA (pt. forma *colări*), G. Giuglea, DR 10, 1938–1941, 99–100 (extins și la forma *culare*), cf. it., fr., occ., cat., sp., ptg. REW 2042, de unde derivă firesc sensurile „brână mai largă, pajiște mică deasupra stâncilor” și „fân strâns într-un cerc”. Sensurile „trecătoare”, „șă” (de unde sensul „scufundătură”) pot fi raportate direct la *collum*, cf. fr. *col* „gât; trecătoare”, it. *collo* „gât; culme de munte, creastă”, occ. *kulino* „vale” M. Homorodean, CL 19, 1974, 85–88 // Lat. **cubilāre* < *cubīle* „culcuș” CADE, TDRG³ (dificil din punct de vedere atât semantic, cât și formal – presupune absența rotacizării lui -l-).

Cf. **col**², **colan**, **coleretă**, **colet**^{1,2}, **colier**, **decolta**.

CULAȘ adj. (Ban., despre cai) „gălbui deschis – fauve” 1885 (H. XVIII, 4).

Scr. *kulaș* < tc. *kula* „(cal) de culoare gălbuie”.

Fam.: **culai** adj. (Dobr., despre boi și vaci) „gălbui” 1885 (H. II, 252) < tc. *kula*, cu finala după *bălai*, *plăvai*^o, sau ← *culaș* cu substit. sufixului DA.

CULATĂ s.f. „partea dinapoi a țevii unei arme de foc – culasse” 1893 (DDRF), var. *chiulată*, *chilată*.

It. *culatta* < *culo* „fund” < lat. *cūlus*. Var. *chiulată*, *chilată*, infl. de dubletul *chiulasă* (< fr. *culasse* < ven. *culazzo* < *culo*).

Cf. **chiloți**, **chiulasă**, **chiul**, **culbuta**, **culee**², **culot**, **cur**, **sanculot**.

CULĂ s.f. „(înv.) turn circular, cupolă, boltă, (spec.) turn boltit în palatul domnesc, în care se păstra vistieria, (p. ext.) vistierie; (Olt.) clădire înaltă fortificată; (înv.) beci (boltit); (spec.) ascunzătoare pentru hoți – tour circulaire, coupole, voûte, caveau voûté

destiné à abriter des richesses, trésor; manoir, maison forte; souterrain voûté; repaire de brigands” 1649 (Mardarie, L.).

Tc. *kule* „turn”, înv. *kula*.

CULBEC s.m. (Mold., Buc.) „melc; coc făcut prin răsucirea părului în spirală; (fig.) ochiul unui laț, inel, belciug – escargot; chignon en spirale; anneau, maille, boucle” 1673 (var. *cubelc(i)*, Dosoftei, Ps. 393), var. *cobelc*, *cobelci*, *colbec*, *colbeci*, *comelci*, *culmeci*.

Et. nes., posibil, cu forma de bază *cubelc*, apărut prin falsă analiză dintr-o structură repetitivă (în limbajul copiilor) *melcu belcu* CDER 5197 sau, cu forma de bază *cobelc*, scurtat din *codobelc* (← *codoberc* infl. de *melc*) G. Giuglea, *Langue et littérature* I, 1941, 220 (care presupune o formă intermediară **codbelc*), cf. formele *cocobelci*, *cucubelc* „melc”. Existența unui raport etimologic cu *melc*, sugerată (fără explicații) de TDRG, este foarte probabilă, dar, întrucât etimonul lui *melc* nu este cunoscut, acest raport este greu de precizat. Denumirea cea mai veche a animalului în română pare să fie *melci(u)*, cf. ar. *zmelci* și bg. *melče*, *melčov* (în lipsa acestor indicații, am putea presupune un etimon **cumelciu* sau **cubelciu* din care ar proveni toate celelalte denumiri, *melc(i)* însuși putându-se explica prin falsă segmentare) // El. de substrat (forma de bază *cubelci*) din baza **uelk-i-o* (< i.-e. **uelk-* „umed”) cu prefixul *co-/cu-*, cf. valtellinez *berš*, *belerc* „melc” (din substratul lepontic) P. Boerescu, ERC 250–262; forma de bază *cobelc(i)* ← *cocobelci* „melc” ← *cocă* „cochilie” (sens neatestat, pentru care se compară fr. *coque*) + *belci* (= *melci*) „melc” ȘDU; ← *ciulbec* ← *belciug*, prin metateză SDLR; tc. *kabuklu* „cu cochilie, scoarță sau coajă; crustaceu”, *kabuk* „scoarță, cochilie, coajă” CDED II, 569.

Var. *comelci*, infl. de *melc*.

Fam.: **cobâlciozie** s.f. (Năs.) „melc” 1939 (DA) ← *cobelci* (= *culbec*); **culbecat** adj. „în formă de melc sau de spirală” 1879 (CDED II 569); **culbeceasă** s.f. „plantă furajeră din familia fabaceelor (Medicago falcata / satiu)” 1906 (Panțu, Pl.), probabil refăcut din *culbecească*; **culbecească** s.f. „culbeceasă” 1857 (Polizu, V.), var. *cobâlcească*, *cobelcească*, *cobilcească*, *cubelcească*, *cubilcească*.

Cf. **melc**, **cocobelci**.

CULBUTA vb. „a răsturna încărcătura unui vehicul de transport cu ajutorul unui dispozitiv special (numit culbutor) – culbuter” 1978 (DN³).

Fr. *culbuter* „a (se) răsturna, a se rostogoli” < *culer* „(despre ambarcațiuni) a merge cu spatele” (< *cul* „fund” < lat. *cūlus*) + *buter* „a se lovi de, a se împiedica” < *but* „capăt; țintă, scop” TLF.

Fam.: **culbutor** s.n. „dispozitiv pentru descărcarea conținutului unor vehicule de transportat mărfuri, printr-o mișcare de basculare la 180°; pârghie care comandă mișcarea unei supape în distribuția unui motor cu ardere internă” 1949 (LTR¹) < fr. *culbuteur*.

Cf. **chiloți**, **chiulasă**, **chiul**, **culată**, **culee**², **culot**, **cur**, **sanculot**.

CULCA [ar. *culcare*, mr. *culcari*, ir. *cucâ*] vb. „a (se) așeza în poziție orizontală, în special pentru odihnă sau pentru a dormi; a doborî; (despre plante) a (se) apleca până la pământ; (refl., urmat de prepoziția *cu*) a se împreuna – (se) coucher” c. 1500 (Psalt. Hur. 23^v, 87^v).

Lat. *collocāre* „a așeza laolaltă, a plasa”, încă din lat. târzie și „a așeza în poziție orizontală” (< *con-* + *locāre* „a pune într-un loc, a așeza” < *locus* „loc”), cf. it., sd., fr., occ., cat., sp. REW 2052.

Fam.: **culcat** s.n. (abstr.) 1673 (Dosoftei, Ps.); **culcată** s.f. (SV Trans., Olt.) „unitate de măsură pentru suprafețe sau distanțe, egală cu lățimea mâinii așezate orizontal (pentru exprimarea valorilor mai mici decât o palmă)” 1906 (Viciu, Gl.); **culcuș** s.n. „loc pentru dormit (adesea improvizat); loc unde se adăpostesc animalele; strat format dintr-o materie moale (paie, frunze etc.), pe care se așază lucruri fragile; (min.) strat din baza unei formațiuni geologice” 1679 (Dosoftei, L.); **culcușă** s.f. „mămăligă care se mănâncă seara, înainte de culcare” 1857 (Polizu, V.); **culcuța** adv. (în limbajul copiilor, în sintagme ca *mergi* ~) „(mergi) frumos la culcare” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV), construit pe modelul lui *fuguța*.

Cf. **loc, alocație, coloca, cuș¹, cușetă, locație.**

CULEE¹ s.f. (tipogr.) „orificiu sau jgheab prin care se toarnă metal lichid în tipar – trou de coulée” 1949 (LTR¹).

Fr. *coulée* „turnare a unei materii lichide într-o formă” < *couler* „a curge” < lat. *cōlāre* „a strecura, a filtra” < *cōlum* „vas de strecurat” ° // Fr. *culée* DN^{2,3}, DEX (confuzie între *cullee¹* și *cullee²*).

Cf. **culant, culisă, culoar, strecura.**

CULEE² s.f. (arhit.) „stâlp destinat să susțină arcuirea boltei unui edificiu; fiecare dintre cele două masive de zidărie care susțin un pod, situate pe pământ, la capetele acestuia – culée” 1949 (LTR¹).

Fr. *culée* < *cul* „fund”, de unde „capăt de jos, bază” < lat. *cūlus*.

Cf. **chiloți, chiulasă, chiul, culată, culbuta, culot, cur, sanculot.**

CULEGE [ar. *culeadzire*, ir. *culeje*] vb. „(despre fructe, flori, legume) a aduna desprinzând de pe tulpină sau ramură; a aduna ridicând de pe jos; a aduna laolaltă, a colecționa; (tipogr.) a aduna din casete literele necesare și a le așeza în culegar, a zețui; (Trans., livr., înv.) a deduce – cueillir; (typogr.) composer; (Trans., livr., vieilli) déduire” c. 1500 (Psalt. Hur. 68^v).

Lat. *colligere* „a aduna laolaltă” < *con-* + *legere* „a culege, a aduna”, panrom. REW 2048; sensul filozofic „a deduce”, după lat. neol. *colligere* (sens calchiat după gr. *συλλέγειν*).

Fam.: **culegar** s.n. (tipogr.) „instrument de metal de forma unei cutii alungite, cu trei pereți, dintre care unul mobil, cu ajutorul căruia se așază literele una câte una în rânduri egale” 1928 (V. Molin, V. T.); **culegător, -toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care culege; (tipogr.) zețar; colecționar” c.1650 (Anon. Car.); **culegătoreasă** s.f. (rar) „femeie care culege (la o recoltă); zețăriță” 1857 (Polizu, V.) ← *culegător*; **culegătorie** s.f. „atelier într-o întreprindere poligrafică, în care se efectuează operațiile de culegere a textelor, zețărie” 1906 (G. Ionescu, C. T.) ← *culegător*; **culegău** s.n. (tipogr.) „culegar” 1928 (V. Molin, V. T.); **culegere** s.f. „carte în care sunt adunate (fragmente de) lucrări de același fel, antologie” 1828 (Heliade-Rădulescu, Gr. rom.), după lat. *collectio*, fr. *collection*; **cules** s.n. „recoltare, acțiunea de a culege” 1582 (PO); **fotoculegere** s.f. „pregătire a unui text pentru tipar, în care literele și semnele sunt obținute ca imagini fotografice” 1960 (LTR² VII) ← *foto²-* + *culegere*; **reculege** vb. refl. „a-și veni în fire, a se liniști; a se concentra, a medita profund”, (inv.) vb. tranz. „a aduna, a recolta” 1868 (Barcianu, V.) < it. *ricogliere*, fr. *recueillir*, adaptat după *culege*.

Cf. **alege, colectă, colectiv, colecție, electiv, elegant, intelect, înțelege, neglija, recoltă, selecta.**

CULEVR/NĂ s.f. (ist.) „tun cu țeava lungă și subțire – coulevrine” 1852 (Bălcescu, M. V.).

Fr. *coulevrine* < *coulevre* „viperă” (prin asociere metaforică, datorită formei lungi și subțiri) < lat. *colubra*.

Cf. **cobră**, **colubru**.

CULI (2 sil.) s.m. (rar) „muncitor asiatic necalificat, angajat cu ziua pentru o remunerație foarte mică – coolie” 1958 (DLRM).

Fr. *coolie* (< engl.), engl. *coolie*, probabil < hindi *quli* „lucrător tocmit”, raportat și la tamil *kūli* „simbrie”.

CULIC s.m. „nume pentru diverse păsări de apă din familia picioroangelor – nom de plusieurs oiseaux aquatiques échassiers” 1900 (var. *culici*, Barcianu, D.).

Rus. *kulik* „sitar”, ucr. *kulyk* „culic, găinușă de baltă”.

CULINAR adj. „referitor la bucătărie și la prepararea mâncării – culinaire” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt.).

Fr. *culinaire*, împr. din lat. *culinarius* < *culīna* „bucătărie” (a cărei legătură cu *coquere* „a găti”, *coquina* „bucătărie” este neclară, cf. de Vaan, EDLIL 134).

Fam.: **culină** s.f. (Trans., Buc., înv.) „bucătărie” 1899 (Sbiera, F. S.) < lat. neol. *culina*.

CULISĂ s.f. „(tehn.) șanț metalic pe care alunecă o piesă mobilă; (teatru) cadru mobil pe care se mișcă panourile folosite ca fundal pentru o scenă; (p. ext., mai ales la pl.) spațiu situat în spatele scenei, nevăzut de spectatori; (fig., cel mai adesea peior.) partea ascunsă a unor întâmplări sau acțiuni, dedesubturi – coulisse” 1836 (GTN).

Fr. *coulisse*, femininul adj. *coulis* „(mai ales despre vânt sau curenți de aer) care se strecoară, care alunecă” < *couler* „a curge, a se prelinge” < lat. *cōlāre* „a strecura, a filtra” < *cōlum* „vas de strecurat”.

Fam.: **culisa** vb. (tehn.) „a (se) mișca în ambele sensuri de-a lungul unui șanț într-o bară de metal” 1939 (Enc. tehn. I) < fr. *coulisser*; **culisant** adj. „care culisează” 1939 (Enc. tehn. I) < fr. *coulissant*; **culisor** s.n. „piesă mobilă a unui mecanism cu culisă, care efectuează o mișcare rectilinie alternativă în raport cu aceasta” 1959 (LTR²) ← *culisou*, refăcut după numele de instrumente în -or; **culisou** s.n. „culisor” 1949 (LTR¹) < fr. *coulisseau*.

Cf. **culant**, **culce**¹, **culoar**, **strecura**.

CULIȘMAN s.m. (Bistrița) „paznic, străjer – gardien” 1939 (com. N. Drăganu, în DA).

Probabil din **culiĉman* ← *culucciu* „paznic de noapte” (atestat în Mold.), cu substit. sufixului ° // Et. nec. DA.

Cf. **cul**.

CULM¹ s. (geol.) „subdiviziunea inferioară a carboniferului din vestul Europei, caracterizată prin depozite de argilă și de gresie – culm” 1949 (LTR¹).

Fr. *Culm*, germ. *Kulm* „formațiune sedimentară caracteristică carboniferului inferior”, denumire științifică creată pe baza engl. *culm* „praf de cărbune; antracit (de calitate inferioară)” < medio-engl. *colme* (probabil < *col* „cărbune” + -m, sufix de origine nesigură).

CULM² s.m. (biol.) „tulpină alcătuită din articule, goală sau plină cu țesut spongios, pai; papură (*Typha latifolia*) – tige creuse qu'ont certains végétaux; massette” 1929 (Panțu, Pl., ediția a II-a, cu sensul „papură”).

Lat. neol. *culmus* „pai, tulpină a cerealelor” (corespondent moștenit din i.-e. al lui *calamus*, împrumutat din gr. *κάλamos*), posibil și it. *culmo*, engl. *culm*.

CULME [ar. *culmu* s.m., mr. *culmi*] s.f. „partea cea mai de sus, prelungită orizontal, a unui munte sau a unui deal; creasta unui zid; linia de îmbinare a planurilor înclinate ale unui acoperiș; (înv.) punctul cel mai înalt de pe traiectoria unui corp ceresc; (fig.) apogeu; prăjină lungă pe care se atârna hainele la uscat, în casele țărănești; (la pl.) două sau mai multe rânduri de bețe, pe care se clădesc fagurii; țesătură vărgată întinsă pe pereții unei case țărănești; (la cai) coamă – cime, sommet; crête d'un mur; faîte d'un toit; point culminant, apogée; perche sur laquelle on fait essorer le linge, dans les maisons paysannes; croisée d'une ruche; tissu multicolore rayé, dont on décore les murs des demeures paysannes; crinière des chevaux” 1475 (Mihăilă, DLRV), var. (livr., înv.) *culmină*, *culmine*.

Lat. *culmen* < *columen* „partea cea mai înaltă, vârf; acoperiș; (astron.) apogeu”. Var. *culmine*, formă latinizantă creată pe baza temei formelor trisilabice (gen. *culminis*, nom. pl. *culmina* etc.); var. *culmină*, refacere morfologică din *culmine*.

Fam.: **aculma** vb. (înv.) „a atârna” 1825 (LB); **colmel** s.n. „deal mic” 1888 (Sevastos, C. mold. 173) ← *culme*, cu -o- posibil sub infl. lui *colnic*¹ ° // ← *colină* + *culme* DA; **culmar** s.n. „culme” 1885 (H. II, 282); **culmina** vb. „a ajunge la punctul cel mai înalt” 1837 (Săulescu, Hr.) < fr. *culminer*, împr. din lat. târziu *culminare*, derivat de la tema de caz oblic *culmin-* a lui *culmen*; **culminant** adj. „cel mai de sus, suprem” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *culminant*, part. prez. al vb. *culminer*; **culminație** s.f. „(astron.) trecere a unui astru prin cel mai înalt punct al traiectoriei sale de pe bolta cerească; (fig.) punct culminant” 1832 (AR), var. (înv.) *culminațiune* < fr. *culmination*; **culminărită** s.f. „pânză multicoloră, lată și foarte lungă, întinsă de-a lungul pereților unei odăi țărănești, aproape de tavan” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M.), probabil ← **culminare* < lat. **culminăria*, der. de la tema de caz oblic *culmin-* a lui *culmen* CDDE 432, CADE, DA; **culmiș** s.n. „culme; locul pe unde se trece peste un deal” 1885 (Delavrancea, S.); **culmiță** s.f. (dim.) 1885 (Teodorescu, P. P.); **culmulită** s.f. (dim.) 1931 (CADE).

CULOAR s.n. „încăpere îngustă și lungă, din care se poate intra în mai multe camere; spațiu îngust și liber într-un mijloc de transport; spațiu îngust și lung, delimitat, folosit pentru a facilita deplasarea sau accesul (în sport, pe șosele, în aer, pe mare etc.) – couloir” 1858 (Ralet, Suv. 69), var. (înv.) *culuar*.

Fr. *couloir* < *couler* „a (se) scurge, a curge” < lat. *cōlāre* „a strecura, a filtra” < *cōlum* „vas de strecurat”.

Cf. **culant**, **culee**¹, **culisă**, **strecura**.

CULOARE s.f. „însușire perceptibilă a luminii determinată de compoziția sa spectrală; categorie de obiecte bazată pe această însușire (cărți de joc, opinii politice, diviziuni administrative, substanțe întrebuintate pentru a vopsi etc.); (fig.) fel de a descrie pe cineva sau ceva – couleur” 1787 (pl. *colori*, Gherasim, T. F. 27^a), var. (înv.) *coloară*, *coloare*, *color*¹ s.m., s.n., *coloră*, *colore*.

Lat. neol. *color*, -orem, fr. *couleur*, it. *colore*.

Fam.: **bicolor** adj. „care are două culori” 1852 (Bălcescu, M. V.) < fr. *bicolore*; **color**² adj. invar. (despre filme, fotografii etc.) „în culori” 1943-1946 (Frunzetti, P.) < engl. *color*; **colora** vb. „a da unui obiect o anumită culoare cu ajutorul unei vopsele, a vopsi; (fig.) a da o nuanță expresivă stilului, exprimării etc.” c.1832 (I. Golescu, Cond. III 113') < fr. *colorer*; **colorabil** adj. „care poate fi colorat” 1988 (DEX-S) ← *colora*; **colorant** adj., s.m. „(materie) care are proprietatea de a colora” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *colorant*; **colorat** s.n. (abstr.) 1910 (Pamfile, I. C.) ← *colora*; **coloratură** s.f. „(rar) bogăție de culori, colorit; ornamentație virtuoză a liniei melodice vocale (în operă)” 1860 (Filimon, O. II, 364) < it. *coloratura*, germ. *Koloratur*; **colorație** s.f. (rar) „colorit” 1871 (var. *colorațiune*, LM) < fr. *coloration*; **colorimetric** adj. „de colorimetrie” 1966 (DN²) < fr. *colorimétrie*; **colorimetrie** s.f. „determinare a concentrației unei soluții colorate; metodă de determinare a caracteristicilor unei culori” 1938 (M. enc. agr. II) < fr. *colorimétrie*, germ. *Kolorimetrie*; **colorimetru** s.n. „aparat optic întrebuițat la determinarea concentrației soluțiilor colorate” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *colorimètre*, germ. *Kolorimeter*; **colorism** s.n. „tendință în pictură de a da o importanță deosebită coloritului” 1978 (DN³) < germ. *Kolorismus* sau ← *colorist*, cu substit. sufixului; **colorist** s.m. „pictor care se distinge printr-un simț deosebit al culorii” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.) < fr. *coloriste*; **coloristă** s.f. 1927 (Arh. Olt. VI) ← *coloristi*; **coloristic** adj. „de culori, referitor la culoare” 1946 (Călinescu, E. O.) < it. *coloristico*, fr. *coloristique*; **coloristică** s.f. „studiu al culorilor” 1978 (DN³) ← *coloristic* sau < fr. *coloristique*; **colorit** s.n. „totalitatea culorilor unui obiect, unui peisaj, unei imagini, unui tablou; (fig.) expresivitate, totalitatea efectelor stilistice” 1830 (AR) < germ. *Kolorit* (< it.), it. *colorito* (< *colorire* „a colora” < *colore*); **colorizare** s.f. (rar) „combinație a vopselelor pentru obținerea diferitelor nuanțe; efect al colorării” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *colorisation*, cu echivalarea sufixului; **colorizație** s.f. „combinație a vopselelor pentru obținerea diferitelor nuanțe; efect al colorării” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. *colorizațiune* < fr. *colorisation*; **cvadricolor** adj. „care are patru culori” 1871 (var. *cadricolor*, LM) < fr. *quadricolore*; **decolora** vb. „a-și pierde sau a face să se piardă culoarea în urma expunerii la soare, la spălat etc., a căpăta sau a face să capete o culoare mai ștersă, mai deschisă” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. *descolora*, *discolora* < fr. *décolorer*; **decolorant** adj., s.m. „(substanță) care decolorează” 1852 (Marin, Pr. I), var. *descolorant*, *discolorant* < fr. *décolorant*; **decolorator** adj. (inv., rar) „decolorant” 1862 (var. *descolorătoriu*, Pontbriant, D.) ← *de(s)colora*; **decolorație** s.f. „decolorare” 1852 (Marin, Pr. I), var. *decolorațiune*, *descolorațiune*, *discolorațiune* < fr. *décoloration*; **discolor** adj. (inv.) „de culori diferite” 1871 (LM) < fr. *discolore*, lat. neol. *discolor*; **fotocolor** s.n. „sistem de fotografiere în culori” 1967 (Contemp. I aug., în DCR³) < *foto*²- + *color*; **fotocolorimetru** s.n. „aparat cu ajutorul căruia se analizează calitatea coloranților” 1961 (LTR²) < fr. *photocolorimètre*; **incolor** adj. „care nu are culoare, care nu e colorat; (fig.) fără personalitate, fără strălucire, șters, searbăd” 1905 (Alexi, W.) < fr. *incolore*; **multicolor** adj. „care are mai multe culori” 1887 (Odobescu, S. I) < fr. *multicolore*; **ncolor** adj. (inv.) „incolor” 1852 (Marin, Pr. I, I) < fr. *incolore*, cu echivalarea prefixului; **omnicolor** adj. (livr.) „de toate culorile” 1939 (SDLR) < fr. *omnicolore*, lat. neol. *omnicolor*, -oris (< *omnis* „tot” + *color*); **recolora** vb. „a colora din nou un obiect” 1978 (DN³) ← *colora*; **tehnicolor** adj., s.n. „(film) realizat printr-un procedeu tehnic special, care permite transpunerea pe peliculă a culorilor din natură” 1955 (DLRLC) < fr. *technicolor* (< engl.), engl. *technicolor* (denumire comercială); **tricolor** adj., s.n. „care are trei culori; drapel în trei culori” 1851 (Stamati, D.) < fr. *tricolore*; **tricolori**

s.m.pl. tantum „echipă reprezentativă românească din diverse discipline sportive” 1975 (DEX¹) ← *tricolor*; **unicolor** adj. „care are o singură culoare” 1857 (Polizu, V.) < fr. *unicolore*.

CULOT s.n. „piesă izolantă montată la partea inferioară a unui tub electronic, în care sunt prinse rigid piciorușele conectate cu electrozi – culot” 1959 (LTR² V).

Fr. *culot*, propriu-zis „partea de jos a unui obiect, bază” < *cul* „fund” < lat. *cūlus*.

Cf. **chiloți**, **chiul**, **chiulasă**, **culată**, **culbuta**, **culee**², **cur**, **sanculot**.

CULPĂ s.f. „(jur.) greșeală care constă în încălcarea unei prescripții legale sau a unei obligațiuni contractuale; vină, vinovăție – faute” 1794 (Calendariu).

Lat. neol. *culpa*.

Fam.: **coinculpat** s.m. „inculpat împreună cu alții în aceeași infracțiune” 1974 (Scânteia, 7 apr., p. 4, în DCR³) < fr. *coinculpé*; **coinculpată** s.f. „inculpată împreună cu alții în aceeași infracțiune” 1982 (DCR¹) ← *coinculpat*; **culpabil** adj. (jur.) „vinovat, aflat în culpă; (despre o faptă sau un act) vrednic de pedeapsă” 1846 (Laurian, F.) < fr. *coupable*, adaptat după *culpă*, lat. neol. *culpabilis*; **culpabilitate** s.f. (abstr.) 1850 (Calendar) < fr. *culpabilité*; **culpabiliza** vb. „a face pe cineva să se simtă vinovat; a învinovăți” 1973 (România literară, 6 dec., în DCR³) < fr. *culpabiliser*; **culpaci** adj. (înv.) „vinovat, culpabil” 1857 (Polizu, V.); **culpălnic** adj. (înv.) „vinovat, culpabil” 1794 (Calendariu) ← *culpă*, adaptare a lat. neol. *culpabilis*; **culpaș** adj. (înv.) „vinovat, culpabil” 1851 (Stamati, D.), var. *culpeș*; **disculpa** vb. „a decide că un acuzat nu este vinovat; a (se) dezvinovăți” 1847 (var. *desculpa*, Teulescu, I.) < fr. *disculper*; **disculpabil** adj. (rar) „care poate fi disculpat” 1862 (var. *desculpabil*, Pontbriant, D.) < fr. *disculpable*; **disculpație** s.f. (abstr., înv.) 1848 (Negulici, V.), var. *disculpațiune* < fr. *disculpation*; **disculpă** s.f. (abstr., livr.) 1946 (Călinescu, I.) < it. *discolpa*, românizat după *culpă*; **inculpa** vb. „a învinui, a acuza pe cineva (în fața unei instanțe judecătorești)” 1837 (var. *înculpa*, Săulescu, Hr. II, 68, 71) < fr. *inculper*; **inculpat**, -ă adj., s.m., s.f. „persoană acuzată de o culpă, pârât” 1852 (Gusti, R.) < fr. *inculpé*.

CULT¹ adj. „care are un nivel înalt de instruire; cu caracter savant, specific persoanelor instruite – cultivé” 1799 (Iorgovici, Obs. 5).

Lat. neol. *cultus*, part. perf. al lui *colere* „a cultiva, a se îngriji de”.

Fam.: **aculturație** s.f. „schimbare a culturii unei comunități prin preluarea unor elemente din cultura altei comunități” 1972 (M. d. enc.) < engl. *acculturation* (< *ad-* < lat. *ad-* + *culture* + *-ation*, termen creat de exploratorul american John Wesley Powell în 1880), fr. *acculturation* (< engl.); **anticultural** adj. „care este împotriva culturii” 1961 (V. rom. V) ← *anti-* + *cultural*; **anticulturală** s.f. „activități, atitudini ostile culturii; manifestări pretins culturale, de proastă calitate” 1973 (V. rom. VI) ← *anti-* + *culturală*; **cultism** s.n. „cuvânt introdus în limbă pe cale cultă; (înv.) stil afectat și artificial” 1939 (var. *cultizm*, SDLR) < fr. *cultisme* „stil afectat, savant” (refacere a lui *cultéranisme* < sp. *culteranismo*, termen peiorativ folosit de adversarii barocului spaniol, „gongorism”), cu sensul „cuvânt introdus pe cale cultă” < it. *cultismo* (cf. și sp. *cultismo*); **cultist** adj. (referitor la stil) „care adoptă cultismul” 1944 (Vianu, S. L. U. 96) < fr. *cultiste*; **cultiva** vb. „a îngriji o vîetate sau orice e capabil de a ajunge într-o stare mai bună; (despre pământ) a lucra, a face (prin lucrările agricole) să fie fertil; a semăna și a îngriji (plante agricole); a se ocupa serios de ceva, a studia cu râvnă; a întreține (prin relații, vizite, servicii) contacte personale; a (se) educa, a (se) perfecționa prin instrucție” 1818 (var. *cultivi*, Diaconovici-Loga, Ort.) < fr. *cultiver*,

latinizare a v.fr. *coutiver* < *coutiu*, *couti* < lat. **cultivus* < *cultus*, part. perf. al lui *colere*, păstrat și în it. *cultivo* TLF, FEW II, 887; var. *cultivi* < germ. *kultivieren*; **cultivabil** adj. „care se poate cultiva” 1848 (Negulici, V.) < fr. *cultivable*; **cultivarisi** vb. (înv. Mold., Munt.) „a cultiva” 1824 (Schütz, Manual) < fr. *cultiver*, germ. *kultivieren*, încadrate în clasa verbelor în *-arisi*; **cultivator**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care cultivă pământul”, s.n. „plug cu mai multe cuțite late, întrebuințat pentru mărunțirea pământului” 1829 (var. *cultivitor*, Simb. Pl.) < fr. *cultivateur*; var. *cultivator*, după *cultivi*; **cultivație** s.f. (înv.) „cultivare” 1824 (Schütz, Manual) < fr. *cultivation*; **cultiverisi** vb. (înv. Buc.) „a cultiva” 1786 (Cod. Silv. 29) < germ. *kultivieren* (< fr. *cultiver*), încadrat în clasa verbelor în *-isi*; **cultivirui** vb. (înv. Trans.) „a cultiva” 1814 (Țichindeal, F.) < germ. *kultivieren* (< fr. *cultiver*), încadrat în clasa verbelor în *-ui*; **cultural** adj. „privitor la cultură” 1871 (LM) < fr. *culturel*; **culturalicește** adv. „din punct de vedere cultural” 1902 (Dobrogeanu-Gherea, O. III, 372) ← *cultural*; **culturaliza** vb. „a (se) ridica din punct de vedere cultural, a (se) instrui” 1924 (Arghezi, O. V, 334) ← *cultural*; **cultură** s.f. „acțiunea de a cultiva pământul, de a crește plante; teren cultivat cu un anumit fel de plante; creștere, în condiții artificiale, a unor organisme; ansamblu de cunoștințe dobândite de o persoană prin educație; totalitatea valorilor spirituale și materiale create de o anumită comunitate umană” 1786 (Rând. Vân.) < lat. neol. *cultura*, germ. *Kultur*, fr. *culture*; **culturism** s.n. „disciplină sportivă bazată pe exerciții complexe, care urmărește dezvoltarea musculaturii” 1971 (Scânteia, 22 mar., p. 1, în DCR³) < fr. *culturisme*; **culturist** s.m. „persoană care practică culturismul” 1978 (DN³) < fr. *culturiste*; **culturistă** s.f. „femeie care practică culturismul” 1978 (DN³) ← *culturist*; **culturolog** s.m. „specialist în culturologie” 1978 (DN³), der. regresiv din *culturologie*; **culturologă** s.f. „specialistă în culturologie” 1978 (DN³) ← *culturolog*; **culturologie** s.f. „știință generală despre cultură și civilizație” 1978 (DN³) < engl. *culturology*; **etnocultural** adj. „de etnocultură” 1970 (Magazin ist., nr. 11, 5) < fr. *ethnoculturel*, engl. *ethnocultural*; **etnocultură** s.f. „cultură populară tradițională” 1979 (D. etnol.) < fr., engl. *ethnoculture*; **incult** adj. „lipsit de cultură elementară, necultivat” 1841 (Heliade-Rădulescu, Paralelism II, 157) < fr. *inculte*, lat. neol. *incultus*; **incultură** s.f. „lipsă de cultură (a unui om), cultură insuficientă” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *inculture*; **monocultură** s.f. „cultivare a aceleiași specii de plante mai mulți ani consecutiv pe același teren; predominare a unui singur fel de culturi agricole într-un teritoriu” 1938 (M. enc. agr. II) < fr. *monoculture* (< *mono-* < gr. *μόνος* „singur” + *culture*); **multicultural** adj. (despre țări, societăți, instituții) „în care coexistă mai multe culturi” 2001 (Patapievi, O. R.) < engl. *multicultural*; **multiculturalism** s.n. „coexistență a mai multor culturi diferite, într-o societate; atitudine care promovează coexistența mai multor culturi” 1999 (România literară, 4 aug., p. 1, în DCR³) < engl. *multiculturalism*; **multiculturalitate** s.f. „existența mai multor culturi diferite în cadrul aceleiași țări, societăți” 2000 (Obs. cult., 27 iun., în DCR³) < fr. *multiculturalité*; **necult** adj. (înv.) „incult” 1835 (Murgu, C. F.) ← *cult*, după fr. *inculte*; **necultivabil** adj. „care nu poate fi cultivat” 1901 (Stere, Pub. 334) ← *cultivabil*; **necultură** s.f. (înv.) „lipsă de cultură” 1838 (FL) ← *cultură*, după fr. *inculture*; **pseudocultură** s.f. „cultură aparentă, falsă” 1864 (GT 28, nr. 43, 173) ← *pseudo-* (< gr. *ψευδο-*, fr. *pseud(o)-* „fals”) + *cultură* sau germ. *Pseudokultur*; **semicult** adj. „care are puțină cultură, semidoct” 1911 (V. rom.); **semicultural** adj. „care are în parte caracter cultural” 1955 (T. Popovici, St.) ← *semi-* + *cultural*; **semicultură** s.f. „cultură superficială” 1896 (PLR I, 459) ← *semi-* + *cultură*; **sociocultural** adj. „referitor la raportul dintre cadrul social și particularitățile

culturale” 1975 (Sociolingv.) < engl. *socio-cultural*; **subcultură** s.f. „cultură de calitate inferioară; cultură a grupurilor și subgrupurilor sociale dintr-o comunitate etnică; (biol.) cultură de microorganisme derivată dintr-o alta” 1969 (D. med., cu sens biol.; 1973 V. rom., cu sens sociologic) ← *cultură*, după engl. *subculture*, fr. *sous-culture*.

Cf. **acvacultură**, **agricultură**, **apicol**, **avicultură**, **carpicultură**, **coprocultură**, **cult²**, **cunicicultură**, **hemocultură**, **hidrocultură**, **horticultură**, **motocultură**, **ostreicultură**, **rizicultură**, **sericultură**, **urocultură**, **viticultură**, **zoocultură**.

CULT² s.n. „manifestare a sentimentului religios prin rugăciuni și prin acte rituale, totalitatea ritualurilor unei religii; sentiment de venerație, adorație, prețuire adâncă față de cineva sau de ceva; religie, confesiune – culte” 1829 (CR 24).

Fr. *culte*, lat. neol. *cultus*, „îngrijire, cultivare, cinstire a zeilor” < *colere* „a cultiva”.

Fam.: **cultic** adj. „referitor la cult” 1941 (Vianu, A. Pr. 141).

Cf. **cult¹**.

CUM [ar., mr., ir.] adv. interog.-rel. de mod; conj. cauzală, temporală – „comment; comme; pendant que, au moment où” c.1500 (Psalt. Hur.).

Lat. *quomodo* (< *quō modō* „în ce fel”), scurtat prin fonetică sintactică încă din lat. pop., panrom. REW 6972.

Fam.: **altcum** adv. „altfel” 1723 (Doc. Bist. III, 140) ← *alt* + *cum*; **altcumva** adv. „altfel” 1879 (Barițiu, C. IV, 201) ← *alt* + *cumva*; ir. **cumeyod** adj. „de toate felurile” 2002 (Filipi); ir. **cumile** adj. interog.-rel. „ce fel de” 1971 (Kovačec, DIA); ar. **cumți** adv. „oricum” 1922 (T. Papahagi, Ant. 184) ← *cum* + *ți* (= *te* „ce”); **cumure** adv. interog.-rel. (Trans., înv. Mold.) „cum, cum ai zis?” 1700–1712 (var. *cumuri*, N. Costin, L.) ← *cum oare*; **cumuși** (înv.) adv. „cum” 1570 (Coresi, Lit. 26^v); **cumva** adv. „într-un fel oarecare; din întâmplare, eventual” c. 1500 (Psalt. Hur. 4^v) ← *cum* + *-va* (forma veche de ind. prez. 3sg. a vb. *vrea*); **fiecum** adv. (înv.) „într-un fel sau altul; oricum” 1678–1689 (Danovici, Cronograf) ← *fiē¹* + *cum*; **fieștecum** adv. (înv.) „într-un fel sau altul; oricum” 1632 (Eustratie, Prav.), var. *fietecum*, *fitecum* ← *fiește* (← *fieșce* ← *fiē* + *-și²* + *ce*) + *cum*; **necum** [ar. *nicum*] adv., conj. (înv., pop.) „nicidecum; cu atât mai puțin; cu atât mai mult” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 25^t); **nicicacum** adv. (reg.) „nicidecum” 1787 (Doc. Agr. II, 545) ← *nici* + *ca* + *cum*; **nicicum** adv. (pop.) „în niciun chip, în niciun caz; deloc” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 95^v) ← *nici* + *cum*; **nicidecum** adv. „în niciun chip, în niciun caz; deloc” 1746 (Doc. Buc. I, 384) ← *nici* + *de¹* + *cum*; **oarecum** adv. „într-o măsură oarecare, aproximativ” 1582 (PO), var. (înv.) *varecum* ← *oare* (conj. disjunctivă, înv. *vare* < **voare* „vrea” < lat. **uolet*) + *cum*; **oarecumva** adv. (înv., reg.) „oarecum” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *endiadys*) ← *oare* + *cumva*; **oareșicum** adv. (pop.) „oarecum” 1776 (T. doc. Dâmb. 716) ← *oare* + *-și²* + *cum*; **oricum** adv. „indiferent cum, în orice fel” 1599 (Doc. Î. III), var. (înv.) *vericum* ← *ori* (înv. *veri* conj. disjunctivă < *veri* „vrei”) + *cum*; **orișicum** adv. (pop.) „oricum” 1820 (Beldiman, Or.) ← *ori* + *-și²* + *cum*; **precum** conj., adv. rel. „cum, așa cum; ca și; pentru (ca să); că; de exemplu” 1592 (Doc. Î. 172) ← *pre²* (= *pe*) + *cum*; **precumuși** adv., conj. (înv.) „precum” 1717–1723 (Cantemir, Hr.) ← *precum* + *-și²*.

Cf. **mod**.

CUMAN, -Ă s.m., adj., s.f. „popor de neam turcic care, migrând dinspre est, s-a așezat pe teritoriul românesc actual la sfârșitul sec. XI; care aparține cumanilor, privitor la cumani; limbă vorbită de cumani – Coumans” 1620 (Moxa, C.).

Slavon *kumane* (pl.; sg. *kumaninū*) ° < m.gr. *κουμάνος* (cuvânt de origine turcică, raportat la *quman*, *qoman* „palid; gălbui”, probabil cu referire la părul blond sau pielea deschisă prin care s-ar fi evidențiat această populație, cf. numele lor în limbile slave de est *polovci* < *polovŭ* „blond, palid”, sl. com. **polvŭ*), mai târziu și lat. neol. *Cumanus* °, posibil și fr. *Couman(s)* DEX.

CUMAR s.n. (înv. Mold.) „oală; oală de noapte – pot; pot de chambre” 1594 (Doc. Î. 192).

Ngr. *κουμάρι* „oală” (< m.gr. *κουκουμάριον*, posibil creat pe baza lui *κουκούμιον*, pus în legătură cu lat. *cucuma* „ceaur”).

CUMAR/NĂ s.f. „produs cristalin cu miros de fân proaspăt, extras din fructele unor plante sau preparat sintetic și folosit pentru esențe, parfumuri și aromatizarea tutunurilor – coumarine” 1949 (LTR¹).

Fr. *coumarine*, nume dat de chimistul francez Nicolas Guibourt în 1825, pe baza lui *coumarou*, numele unui arbore exotic din America Centrală și nordul Americii de Sud (< tupi *kumarú*).

CUMAȘ s.n. (înv.) „țesătură scumpă (de mătase sau de bumbac) folosită la confecționarea hainelor boierești; (Mold.) stofă (mai ales de mătase), pentru rochii; fel (de om); om de nimic, pramatie – brocart destiné aux vêtements des boïards; étoffe, surtout de soie, pour les robes; sorte d'homme; gredin, crapule” 1590 (Doc. Î. 168), var. *comaș*.

Tc. *kumaș* „stofă, fel de om” < arab *qumās*.

CUMĂN s.n. (înv.) „chimen – cumin” c.1650 (Anon. Car.).

Lat. neol. *cuminum* (< gr. *κύμινον*), cu -ă- prin românizare.

Fam.: **cumin** s. „numele științific al chimenului” 1871 (LM) < lat. neol. *cuminum*.

Cf. **chimen**, **chimion**, **cimen**.

CUMĂTRĂ s.f. „nașa în raport cu părinții copilului botezat sau cu alte rude; termen de adresare la țară între persoane apropiate; (Mold.) numele unui dans popular; (Trans., bot.) priboi – commère; nom d'une danse paysanne; Geranium macrorrhizum” 1517 (top. *Cumătra* DERS), var. (Apușeni) *comatră*, *cumătră*, (Ban., S Trans.) *cumatră*.

Lat. *commāter*, atestat la papa Grigorie cel Mare (< *con-* + *māter* „mamă; (în latina creștină și) nașă”), panrom. REW 2082. Formele lat. *commāter* „cumătră” și *compater* „cumătru” (< *con-* + *pater* „tată; naș”) s-au contaminat în lat. dun., rezultând aceeași bază *commatr-* (care a primit terminațiile de gen -u și -a), cu accentuarea fie pe prima silabă după *compater*, de unde *cumătră*, *cumătru*, fie pe a doua silabă, după *commāter*, de unde *cumatră*, *comatră*. Formele *cumătră*, *cumătru* au apărut prin contaminarea celor două serii de variante accentuale S. Pușcariu, DR 3, 1922–1923, 395, 822, DA, Skok, ERHSJ II, Mihăilă, CELR 13, TDRG³ // V. sl. *kūmotrŭ*, *kūmotra* (< lat. dun.) TDRG¹, Densusianu, HLR I, 258, CADE, SDLR, DEX.

Fam.: **cumătru** [ir. *cumatru*, *cumătru*, *cumetru*] s.m. „nașul în raport cu părinții copilului botezat sau cu alte rude; termen de adresare la țară între persoane apropiate” 1581 (Prav. Lucaci); **cumetrel** s.m. (dim.) 1847 (Pann, P. V. I, 69), var. *cumătre* ← *cumătru*; **cumetrenie** s.f. „ospăț la botez, cumetrie” 1897 (Șez. IV, 157); **cumetri** vb. refl. „a se înrudi cu cineva printr-o relație de cumetrie, a deveni cumătru cu cineva” 1743 (var. *cumătri*, Neculce, L.);

cumetrie s.f. „relația sau gradul de înrudire spirituală între cumetri; (Mold.) ceremonia și ospățul botezului” 1572 (var. *cumătrie*, D. Bogdan, Gl. 49); **cumetriță** s.f. (dim.) 1847 (Pann, P. V. I), var. *cumătriță*; **încumetri** vb. refl. „, a se înrudi cu cineva printr-o relație de cumetrie, a deveni cumătru cu cineva” 1581 (var. *încumătri*, Prav. Lucaci).

Cf. **cumbară**, **materie**, **matern**, **matrice**, **matricid**, **matricol**, **matrimoniu**, **matriță**, **matroană**.

CUMĂS s.n. (rar) „băutură preparată din lapte de iapă fermentat, foarte răspândită în unele regiuni din Asia Centrală – koumis” 1868 (var. *cumis*, C. Stamati, P.).

Rus. *kumys* (< v. rus. *kumyzŭ* < turcic de nord-vest **qimiz*, cf. kazah *qymyz*, tăt. *kynyz*, uigur *qymys*) DEX, Suci, CR, 225–226, Drimba, CE, 291 // Tc. *kumyz* (cf. și pol., rus. *kumys*) DA, CDER, 2672.

Fam.: **comuz** s. sg. tantum (N Mold.) „zer cu urdă” 1913 (com. Marian în DA; antrop. *Comuz* 1466, DRH A II, 192), probabil < cuman **qomuz* (= turcic de nord-vest **qimiz*), cf. v. rus. *kumuzŭ*, *komuzŭ*, v. turc *qumuz* (cf. ESUM III, 139) Drimba, CE, 291.

CUMBARA s.f. (înv.) „bombă, grenadă; aruncător de obuze; mortar – bombe, grenade; mortar (d’artillerie)” 1695 (FN), var. *bumbara*, *combara*, *gombara*, *gumbara*.

Tc. *kumbara* (= *humbara*) < pers. *hum-bara*, *hum-pāra* „proiectil, bombă”. Var. *bumbara* ← *cumbara* + *bombă*.

Fam.: **cumbaragi-bașă** s.m. „comandantul cumbaragiilor” 1693 (doc. apud ȘIO II/2, 44), var. *cumparagi-bașă* < tc. *kumbaracı-başı*; **cumbaragiu** s.m. „tunar, grenadier” 1700–1712 (N. Costin, L.), var. *bumbaragiu* < tc. *kumbaracı*; var. *bumbaragiu*, după *bumbara*.

CUMBARĂ s.f. (Mold.) „cumătră – commère” 1912 (I. Cr. V, 278)

Ngr. *κουμπάρα* < *κουμπάρος* < ven. *compare* < lat. *compater*, *compatrem* (< *con-* + *pater* „tată; naș”).

Cf. **cumătră**, **patern**, **patrie**.

CUMEN s.n. „amestec de hidrocarburi benzenice care se găsește în uleiul gudroanelor cărbunilor de pământ și în anumite fracțiuni de petrol – cumène” 1962 (DER I).

Fr. *cumène*.

CUMGODE adv. (Ban., Trans.) „neapărat, negreșit, oricum – en tout cas” 1915 (Densusianu, Ț. H.).

Scr. *kakogod(e)* „oricum”, prin substituirea scr. *kako* „cum” prin rom. *cum* DA.

Fam.: **cumgodemite** adv. „neapărat, oricum” 1931 (CADE) ← *cumgode* + finala *-mite* din *pasămite*, *darămite*, *cogeamite*.

CUMINECA [ar. *cum(ă)nicare*, mr. *cuminicari*] vb. „a se împărtăși cu sfintele taine; (înv.) a se pune de acord, a comunica – communier, donner la communion; (vieilli) communiquer” 1573–1578 (Psalt. Sch. 225), var. *comineca*, *cominica*, *cumeneca*, *cuminica*, *cuminica*.

Lat. pop. **communicāre* (cf. it. de nord, v. fr., occ., cat. REW 2090) = *commūnicāre* (cf. sp., ptg. REW 2090) „a împărți ceva împreună cu alții”, de unde „a (se) împărtăși” și (la scriitorii bisericești) „a cumineca” < *commūnis* „comun” (< *con-* + baza *mūn-* a lui *mūnus* „îndatorire, recompensă”). Sensul înv. „comunica”, cultism după lat. *communicare*.

Fam.: **cuminecat** s.n. (abstr.) 1686 (Dosoftei, V. S. mar. 50^f); **cuminecăciune** s.f. (înv.) „cuminecare” 1679 (var. *cumeneacăciune*, Dosoftei, L.) < lat. **communicationem* = *communicationem* sau ← *cumineca*; **cuminecătură** s.f. „a treia dintre cele șapte taine ale credinței creștine, care constă în gustarea de către credincioși a vinului și a pâinii sfințite de preot, simbol al sângelui și al trupului lui Hristos, împărtășanie; vinul și pâinea care servesc acestui scop” 1566 (Coresi, L. 143^v), var. *cuminicătură*.

Dublet. etim.: **comunica**. Cf. **comun**, **excomunica**.

CUM/R s.m. (înv.) „idol – idole” 1686 (Dosoftei, V. S. apr. 102^f).

Slavon. *kumirŭ*.

CUM/IT s.n. (Alba) „calitatea unui obiect sau a unui lucru – qualité, bonté (d’un objet)” 1939 (com. M. Ittu, în DA).

Et. nec.

CUMNAT [ar., mr.; ir. *cumnât*] s.m. „fratele unuia dintre soți în raport cu celălalt soț; soțul surorii; soțul surorii soțului sau a soției – beau-frère” 1469 (DRH B I, 227).

Lat. *cognātus* „înrudit prin naștere, rudă de sânge” (< *con-* + *gnātus* = *nātus*, part. perf. al lui *nascī* „a se naște”), de unde, prin generalizare, „rudă”, apoi, prin specializare, în lat. vulg., „cumnat”, sens panrom. REW 2029.

Fam.: **cumnată** s.f. „sora unuia dintre soți în raport cu celălalt soț; soția fratelui; soția fratelui soțului sau al soției” 1581 (Prav. Lucaci) < lat. *cognāta*; **cumnăcioară** s.f. (dim.) 1913 (Giuglea –Vâlsan, R. S. 186) ← *cumnată*; **cumnățea** s.f. (dim.) 1885 (Teodorescu, P. P.) ← *cumnată*; **cumnățel** s.m. (dim.) 1815 (Doc. Cal. I, 516); **cumnățesc** adj. „propriu unui cumnat sau unei cumnate” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *cognatus*); **cumnățeste** adv. „ca un cumnat” 1901 (Iorga, I. L. (XVIII) I, 111); **cumnăți** vb. (refl.) „a se face cumnați” 1691–1692 (forma *cumnățâre*, T. Corbea, D. s.v. *cognatio*); **cumnățică** s.f. (dim.) 1815 (Doc. Cal. I 517) ← *cumnată*; **cumnăție** s.f. „înrudire dintre cumnați și cumnate” 1632 (Eustratie, Prav. 389); **încumnăți** vb. „a se face cumnați” 1678–1689 (Danovici, Cronograf II).

Dublet etim.: **cognat**. Cf. **agnat**, **naște**, **natal**, **națiune**.

CUMPĂNĂ s.f. „instrument pentru cântărit alcătuit dintr-o pârghie cu două brațe egale; diferite obiecte cu o formă asemănătoare: dispozitiv format dintr-o barmă mobilă de lemn așezată pe un stâlp înalt, având legată la un capăt o greutate pentru echilibru și la celălalt o găleată, cu ajutorul căruia se scoate apa din fântână; pârghie de ridicat greutate; barmă mobilă cu rol de barieră; (fig., înv.) cumpănire, echilibru, măsură; (fig.) ezitare; (fig., înv.) influență, trecere; (fig.) primejdie, nenorocire – balance; différents outils, objets en forme de balance: levier, balancier d’un puits, barrière, etc.; équilibre, mesure; hésitation; influence; danger, épreuve” 1509 (DERS), var. *cumpân* s.n.

V. sl. *kořona* „balanță” < lat. *campāna* „balanță; clopot”, substantivare a adj. *Campānus* „din Campania” (cf. n. pl. *uāsa Campāna* „vase din bronz de Campania”). Var. *cumpân* poate fi explicată și ca der. regresiv din *cumpāni*.

Fam.: **contracumpāni** vb. (înv.) „a contrabalansa” 1855 (Kogălniceanu, O. I, 599) ← *cumpāni*, probabil după fr. *contrebalancer*; **cumpāioară** s.f. (Olt., Serbia; dim.) 1885 (Teodorescu, P. P. 504), var. *cumpeioară*, *cumpioară*; **cumpāneală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.), var. *cumpeneală* ← *cumpāni*; **cumpāni** vb. „a aprecia greutatea sau importanța unui obiect, a unei idei etc., a chibzui, a cântări cu mintea, a pune în balanță; a

sta la îndoială înainte de a lua o hotărâre; a pune în stare de echilibru; (înv.) a cântări cu cumpăna, (intrans.) a avea o anumită greutate; (p. ext.) a plăti, a răscumpăra; (fig., despre soare) a trece peste punctul cel mai înalt; (reg.) a fi asemănător, a se potrivi; (înv., după *precumpăni*) a fi mai presus, a întrece” 1561 (Coresi, Tetr. 12^v), var. *cumbăni*, (Trans.) *cumpeni*; **cumpănit** adj. „care cumpănește” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *temperans*), var. *cumpenitor* ← *cumpăni*; **cumpănitură** s.f. „cumpănire; măsură, greutate, cantitate; seamăn” 1688 (Biblia 248) ← *cumpăni*; **cumpenitoare** s.f. „scrânciob mic” 1910 (Pamfile, I. C. 472) ← *cumpeni* (= *cumpăni*); **descumpăni** vb. „a face pe cineva să-și piardă echilibrul sufletesc, a dezechilibra” 1889–1893 (Popovici-Bănățeanul, L.); **necumpăneală** s.f. „lipsă de judecată” 1870 (Costinescu, V.), var. *necumpeneală* ← *cumpăneală*; **necumpănire** s.f. „lipsă de judecată” 1870 (Costinescu, V.) ← *cumpănire*; **precumpăni** vb. „a avea mai multă greutate, importanță decât altcineva sau altceva; a birui, a triumfa; (tranz., înv.) a ține în cumpănă, a echilibra, a compensa, a contrabalansa” 1834 (Maior, S. II, 243, trad. de Damaschin Bojincă), var. *precumpeni* ← *pre-* + *cumpăni*, după lat. *praeponderare* „a trage mai greu la cântar; a precumpăni” < *prae-* + *ponderare* „a cântări” < *pondus, ponderis* „greutate”; **precumpănit** adj. „preponderent” 1834–1836 (Murgu, C. F.) ← *precumpăni*, după fr. *prépondérant*; **răscumpăni** vb. (înv., rar) „a ține în echilibru, a contrabalansa” 1872 (Baronzi, L. 98) ← *cumpăni*; **semicumpănă** s.f. „brațul mobil al unei bariere de cale ferată” 1984 (RL, 23 aug., în DCR³).

Cf. **campanelă**, **campanilă**, **campanulă**, **campanian**.

CUMPĂRA [ar. (*a*)*cumpărare*, (*a*)*cumprare*, *cuprare*, mr. *cumpărari*, ir. *cumpără*, *cumpără*, *cumpirâ*] vb. „a obține un obiect sau un serviciu în schimbul unei plăți; (p. ext.) a corupe, a mitui; (fig., livr.) a obține un anumit lucru cu mare efort; (înv.) a estima valoarea unei persoane – acheter; corrompre, soudoyer; obtenir à grand-peine; évaluer, apprécier une personne” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 47^v).

Lat. *comparare* „a pregăti, a procura” (< *con-* + *parare* „a pregăti, a(-și) procura”), panrom. cu sensul „a cumpăra” REW 2094.

Fam.: **cumpărat** s.n. (abstr.) 1757 (Îns. ms.); **cumpărătoare**¹ s.f. (înv.) „cumpărare, actul cumpărării, dobândire prin cumpărare” 1561 (Coresi, Tetr. 185^v); **cumpărător**, **-toare**² adj., s.m., s.f. „(persoană) care cumpără; (înv.) care se poate cumpăra, de cumpărat” 1561 (Coresi, Tetr. 44^v); **cumpărătură** s.f. „cumpărare; marfă cumpărată, (mai ales la plur.) obiecte cumpărate” 1591 (Doc. Î.); **cumpăros** adj. (hapax, Șez. X, 3, 200) „prețuit, drag” 1908; **descumpăra** vb. (înv.) „a răscumpăra; a mântui” c.1500 (forma *descumpărare*, Psalt. Hur. 14^v); **descumpărat** s.n. (înv., abstr.) c.1500 (Psalt. Hur. 119^v) ← *descumpăra*; **descumpărăciune** s.f. (înv., abstr.) 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 57) ← *descumpăra*; **descumpărătoriu** s.m. (înv.) „mântuitor; răscumpărător” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 199) ← *descumpăra*; **descumpărătură** s.f. (înv., abstr.) 1582 (PO 281) ← *descumpăra*; **precumpăra** vb. (înv., rar) „a răscumpăra, a recăștiga” 1581 (Coresi, Ev. 122) ← *prea-* + *cumpăra*, după slavon *prékupiti*; **răscumpăr** s.n. (înv., rar) „răscumpărare” 1896 (Coșbuc, Ae.) ← *răscumpăra* (der. regresiv); **răscumpăra** vb. „a obține eliberarea unui prizonier, redobândirea unui obiect vândut sau amanetat în schimbul unei plăți; a ispăși; a răsplăti” 1642–1647 (Ureche, L. 68); **răscumpărabil** adj. (rar) „care poate fi răscumpărat” 1862 (Kogălniceanu, O. III/II. 185) ← *răscumpăra*; **răscumpărat** s.n. (înv., abstr.) 1691–1699 (C. Cantacuzino, Ist. T. R. I, 32) ← *răscumpăra*; **răscumpărător** adj., s.m. (înv.) „mântuitor, izbăvitor; care poate fi răscumpărat” 1688 (Biblia 90^v) ← *răscumpăra*; **răscumpărătură** s.f. (înv.) „răscumpărare; proprietate dobândită prin

răscumpărare” c.1670 (Bul. com. ist. IV, 23) ← *răscumpăra*; **scumpăr** s.n. (abstr., hapax Dosoftei, Molit. apud GCR I, 242/23) ← *scumpăra* (der. regresiv); **scumpăra** vb. (înv.) „a răscumpăra; a mântui” c. 1500 (Psalt. Hur.), var. *scupăra*, *scupera*; **scumpărătoare** s.f. (abstr., înv.) 1621 (DIR B IV) ← *scumpăra*; **scumpărătoriu** s.m. (înv.) „mântuitor, izbăvitor; răzbunător” 1581 (Coresi, Ev.) ← *scumpăra*.

CUMPĂȚA vb. (înv.; azi în part. *cumpătat* „chibzuit, moderat”) „a rânduî cu înțelepciune, a hotărî; a îndruma; a păstra măsura, a (se) tempera; a cruța, a economisi – disposer sagement; décider; pousser à; épargner; (se) modérer” c. 1500 (forma *cumpeta*, Psalt. Hur. 14^v).

Lat. **compitāre* = *computāre* „a socoti” (< *con-* + *putāre* „a estima, a calcula, a verifica o socoteală”, inițial „a curăța copacii, via”) CDED I, 68, Philippide ILR 44, CDDE 444, CADE, CDER 2676, DEX, cf. dalm. *computa*, it. *contare*, engad. *quinter*, fr. *compter*, *conter*, latin *kumpedé*, occ. *comtar*, cat., sp., ptg. *contar* REW 2108 // ← *cumpăt* < lat. *computus* „socoteală” TDRG; ← *cumpăt* < lat. *compitum* „răspântie” (cf. it. *compito* REW 2099), cu evoluția semantică „(a sta la) răspântie” > „a căuta (drumul), a șovăi, a reflecta”, eventual deja într-un derivat lat. **compitāre* PEW 444, DA, REW 2099; ← *cumpăt* < lat. *compitum* „răspântie” (cu evoluția sem. „a te opri la răspântie, a prevedea”), infl. de *computus* „socoteală” SDLR.

Fam.: **cumpăt** [ar. pl. *cumpite* „obiceiuri, conduită”] s.n. „dispoziție sufletească de îndoială și de nehotărâre; discernământ; dreaptă judecată; moderație, înfrânare, sobrietate” 1610 (D. Bogdan, Gl.) < lat. **compitus* = *computus* „socoteală” CDED I, 68, TDRG, CDDE 444, CDER 2676 (care consideră posibilă și o derivare regresivă de la *cumpăta*), DEX // lat. *compitum* „răscruce” PEW 444, DA, REW 2099, SDLR (care adaugă influența lui *computus*); **cumpătare** s.f. „moderație” 1678–1689 (Danovici, Cronograf); **cumpătareț** adj., s.m. (înv.) „care cumpătează, orânduitor” 1678–1689 (Danovici, Cronograf); **cumpătate** s.f. (înv., rar) „cumpătare” 1838 (Albineț, M.) ← *cumpătare*, cu substit. sufixului, sau ← *cumpătat*; **cumpătător** adj., s.m. (înv.) „orânduitor, îndrumător, moderat; administrator, cârmuitor” 1678–1689 (Danovici, Cronograf); **neumpăt** s.n. (rar) „lipsă de cumpăt, de rațiune” 1678–1689 (Danovici, Cronograf) ← *cumpăt*; **neumpătare** s.f. „lipsă de cumpătare” 1840 (Munde, Descr. așez.) ← *cumpătare*; **neumpătător** adj. (înv.) „lipsit de cumpătare” 1613 (Varlaam, Leastvița) ← *cumpătător*.

Dublet etim.: **computa**, **conta**. Cf. **cont**¹, **contoar**¹, **contor**¹, **acont**, **amputa**, **deputat**, **disputa**, **imputa**, **împuta**, **putativ**, **reputație**, **sconta**.

CUMPLIT¹ adj., adv. „îngrozitor, feroce; (p. ext.) extraordinar, strașnic – terrible, feroce, horrible” c.1500 (Psalt. Hur.).

Part. vb. *cumpli* (< lat. **complire* = *complere* „a umple, a completa, a desăvârși”), v. *infra*, cu evoluția de la sensul „desăvârșit, complet” la cel atestat prin colocații de tipul *ger cumplit*, *sete cumplită*, *durere cumplită*, *mânie cumplită*, unde exprima intensitatea maximă PEW 445, CDDE 445, TDRG, DA. Sensul „deplin, complet”, cu câteva atestări în sec. XIX, este probabil o reetimologizare după dubletul neologic *complet*.

Fam.: **cumpli** vb. (înv.) „a nimici, a ucide, a face să dispară; (refl.) a se încheia, a dispărea” c. 1500 (Psalt. Hur.) < lat. **complire* = *complere* „a umple, a completa, a face ceva până la capăt, a desăvârși” (< *con-* + *plere* „a umple”, atestat aproape exclusiv în derivate, cf. *implere* etc.), cf. it. *compiere*, v. fr., occ., cat. *complir* „a împlini, a desăvârși”,

calabr. *kyumpire*, *kúnkyere*, sic. *kunkiri* „a se coace”, sd. *lompere* „a ajunge” REW 2101; **cumpliciune** s.f. (înv.) „cruzime; faptă cumplită” 1643 (Varlaam, Caz. 274), var. *cumpleciune* ← *cumpli*; **cumplire** s.f. (înv.) „sfârșit, capăt; lipsă de îndurare, cruzime; faptă cumplită; zgârcenie, lăcomie” 1573–1578 (Psalt. Sch. 47) ← *cumpli*; **cumplit**² s.n. (înv.) „totalitate; capăt, sfârșit, margine” c. 1500 (Psalt. Hur. 33') ← *cumpli*; **cumplitate** s.f. (înv.) „zgârcenie excesivă” 1847 (Pann, P. V. II, 175); **cumplitură** s.f. (înv.) „îndeplinire, sfârșit” c. 1500 (var. *cumplătură*, Psalt. Hur. 106') ← *cumpli*; **încumplit** adj. (înv.; reg.) „cumplit, îngrozitor, extraordinar” 1691 (Mărgăritare).

Dublet etim.: **complet**. Cf. **plin**, **umple**, **complement**¹, **compliantă**, **compliment**¹ **expletiv**, **suplea**.

CUMUL s.n. „deținere de către o persoană a mai multor funcții sau atribuții (remunerate) în același timp; reunire a mai multor elemente, cu un efect comun – cumul” 1886 (Steinberg, D.), var. (înv.) *cumul*.

Fr. *cumul* < *cumuler* „a acumula, a cumula”, împr. din lat. *cumulāre* < *cumulus* „grămadă”. Accentuarea *cumul*, după lat. *cumulus*.

Fam.: **acumula** vb. „a aduna, a concentra” 1794 (Calendariu) < fr. *accumuler*, lat. neol. *accumulare*; **acumulativ** adj. (rar) „care acumulează” 1900 (Barcianu, D.) < fr. *accumulatif*; **acumulator**¹ adj., s.m. „(persoană) care acumulează” 1848 (Negulici, V.) < fr. *accumulateur*; **acumulator**² s.m., s.n. (tehn.) „dispozitiv care înmagazinează energie electrică” 1897 (Poni, F.) < fr. *accumulateur*; **acumulație** s.f. (rar, abstr.) 1847 (I. Ionescu, F.), var. (înv.) *acumulațiune* < fr. *accumulation*; **bioacumulare** s.f. „proces de acumulare în sol a substanțelor organice în urma descompunerii resturilor vegetale și animale, care contribuie la fertilizarea pământului” 1962 (DER) ← *bio-* + *acumulare*; **cumula** vb. „a deține în același timp două sau mai multe funcții; a realiza un singur tot din mai multe lucruri, fapte, situații, venituri” 1848 (Negulici, V.) < fr. *cumuler*; **cumulard**, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care cumulează mai multe funcții (publice) plătite” 1857 (Vocea Oltului 13) < fr. *cumulard*; **cumulativ** adj. „care rezultă din cumulare; care implică o cumulare” 1848 (Negulici, V.) < fr. *cumulatif*; **cumulație** s.f. (rar, abstr.) 1871 (var. *cumulațiune*, LM) < fr. *cumulation*.

Cf. **cumulus**.

CUMULUS s.m. „tip de nor dezvoltat pe verticală, cu aspectul unei grămezi – cumulus” 1900 (Enc. rom. II).

Fr. *cumulus* (< engl. *cumulus*, termen științific internațional creat de meteorologul britanic Luke Howard în 1803 pe baza lat. *cumulus* „grămadă”), cu pronunția după lat. *cumulus*.

Fam.: **altocumulus** s.m. „formațiune de nori dispuși în grupuri sau șiruri, situată la altitudini de 2000–6000 de metri” 1949 (LTR¹) < fr. *altocumulus* (< *altus* „înalt” + *cumulus*, nume dat de meteorologul francez Émilien Renou în 1855); **cirocumulus** s.m. „formațiune de nori dispuși în grupuri sau șiruri, situată între 6000 și 7500 de metri altitudine” 1949 (LTR¹, scris *cirrocumulus*) < fr. *cirro-cumulus* (< engl. *cirrocumulus* < *cirrus* „nor cirrus” + *cumulus*, nume dat de meteorologul britanic Luke Howard); **cumulonimbus** s.m. „nor cumulus de mari dimensiuni, foarte dezvoltat pe înălțime (putând depăși 10000 de metri), care aduce precipitații abundente” 1949 (LTR¹) < fr. *cumulonimbus* (< lat. *cumulus* + *nimbus* „nor de furtună”); **cumulostratus** s.m. „formațiune de nori compusă din cumulus și stratus” 1966 (DN²) < fr. *cumulo-stratus* (< engl. *cumulostratus* < lat. *cumulus* + *stratus* „strat”, termen creat de meteorologul britanic Luke Howard).

Cf. **cumul**.

CUNĂ s.f. „leagăn – berceau” 1900 (Papahagi, Lit. 3).

Lat. *cūna* (folosit în limba clasică mai ales la pl.) PEW 446, Rosetti, ILR 357, Bara, LLHA, cf. it. dial. de nord, eng., friul., fr.-prov., sp. REW 2391 // Cf. *cunie* < ngr. *κούμα* DDA. Cf. **cunetă**, **incunabul**.

CUNEALĂ s.f. (înv., rar, Mold.) „iepure domestic – lapin” 1774 (Bertoldo).

Ngr. *κουνέλι* < it. *coniglio* < lat. *cuniculus*.

Cf. **cună**, **cuniculicultură**.

CUNETĂ s.f. „rigolă cu secțiune semicirculară, amenajată în lungul unui canal; secțiunea de curgere a unui canal navigabil – cunette” 1949 (LTR¹).

Fr. *cunette* < it. *cunetta* < *cuna* „leagăn; cavitate în pământ, canal de scurgere de-a lungul unei străzi” < lat. *cūna* (mai ales la pl. *cūnae*) „leagăn”.

Cf. **cună**, **incunabul**.

CUNETĂȚI vb. refl. (N Trans.) „a se așeza, a se instala – s’installer” 1896 (Rev. crit. lit. IV, 87).

Et. nec. // Probabil derivat de la baza lat. *metātum* (atestat în lat. med. cu sensurile „adăpost, staul, grajd” < *mēta* „piatră de hotar”), cf. it. *metato* „căbănuță în care se pun castanele la uscat”, sd. *medau* „staul, loc de mulș”, ngr. *μετάτο* „stână”, sau din lat. *comitātum* V. Bogrea, DR I, 1920–1921, 255.

Cf. **cunți**.

CUNICULICULTURĂ s.f. „ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea iepurilor de casă – cuniculiculture” 1943 (M. enc. agr. V).

Fr. *cuniculiculture* (< lat. *cuniculus* „iepure de casă”, cu sufixoidul *-culture* „cultură”).

Cf. **cuneală**.

CUNIȚĂ¹ s.f. (Mold., înv.) „impozit plătit pentru cirezile de vite ale străinilor – taxe sur les bétailles des étrangers” 1743 (Neculce, L.), var. *coniță*², *coniță*², *cuniță*¹.

Ucr. *kunycja* „jder; răscumpărare pe care o plătea stăpânului cel care lua de nevastă o servitoare a acestuia” (inițial răscumpărarea era plătită în blănuri de jder) DA, CDER 2680, pol. *kunica* id. SDLR, termen sl. com., derivat din *kuna* „jder”, cf. și rus. *kunica* „suma cu care se răscumpăra o servitoare când se mărita în alt sat” TDRG, DA, SDLR, CDER 2680 // V.sl. *konica* „iapă” < *konī* „cal” CDED II, 87.

Var. *coniță*², posibil după *coniță*¹ = *cuconiță* TDRG. Var. *coniță*², *cuniță*, infl. de *goniță*² „vacă în perioada împerecherii” SDLR (raportarea la v.sl. *konica* „iapă”, făcută tot în SDLR, este dificilă).

Fam.: **cunicer** s.m. (înv.) „slujbaş însărcinat cu adunarea cuniței” 1817 (Uricariul IV, 41).

CUNOAȘTE [ar. *cunoaștere*, mr. *cunoaștiri*, ir. *conoste*, *conoște*, *cunoaște*, *cunoste*, *cunoște*] vb. „a avea în minte o reprezentare adecvată, precisă a unui obiect; a întâlni pentru prima dată o persoană, legând cu aceasta o relație socială; (înv.) a afla, a înțelege, a trage o concluzie, a-și da seama, a distinge; (înv.) a admite ca adevărat; (rar, reg.) a fi recunoscător

– connaître; savoir; (vieilli) apprendre, comprendre, déduire, reconnaître, distinguer; (rég.) être reconnaissant” c.1500 (Psalt. Hur.), var. *conoaște*.

Lat. pop. **co(n)nōscere* = *cognōscere* (< *con-* + (*g*)*nōscere*), refăcut după verbul simplu *noscere*, cf. it., sd., rtr., fr., occ., cat., sp. (forma *cognōscere* moștenită în it. dial. de nord, rtr., fr.-prov., ptg.) REW 2031, FEW II 848.

Fam.: **arhicunoscut** adj. „foarte cunoscut” 1907 (Densusianu, O. I 647) ← *arhi-* + *cunoscut*; **atotcunosător, -toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care cunoaște tot” 1930 (Mihăescu, B. A.) ← *atot-* + *cunoscător*, după lat. *omnisciens*, fr. *omniscient*; **autocunoaște** vb. „a se cunoaște pe sine însuși” 1943–1946 (Frunzetti, P.) ← *auto-*¹ + *cunoaște*; **autocunoaștere** s.f. „cunoaștere de sine” 1935 (A. Holban, O. III 464) ← *auto-*¹ + *cunoaștere*; **binecunoaște** vb. „a cunoaște îndeaproape, a fi familiarizat” 1763 (forma *binecunoscând*, Boțulescu, V. Scander.); **cunoaștere** s.f. „acțiunea sau rezultatul acțiunii de a cunoaște; totalitatea lucrurilor cunoscute într-un anumit domeniu” 1559–1560 (Cod. Bratul, 336); **cunoscător, -toare** [ar. *cumuscător*, *cunâscător*, mr. *cumuscător*] adj., s.m., s.f. „(persoană) care cunoaște, care știe, priceput; (reg.) recunoscător” 1559–1560 (Cod. Bratul 303); **cunoscătură** s.f. (înv., rar) „cunoștință” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol.); **cunoscut**¹, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană) pe care cineva a întâlnit-o, cu care are o relație socială” 1581 (Coresi, Ev.); **cunoscut**² s.n. (abstr.) 1682 (Dosoftoi, V. S., sept.); **cunoștințe** s.m. (înv.) „persoană cunoscută, cunoștință” 1640 (Prav. Gov.) < lat. *cognōscens*, -*tem*, part. prez. al vb. *cognōscere*; **cunoștință** [ar. *cumuștință*] s.f. „facultatea de a cunoaște, de a înțelege; lucru cunoscut; persoană cunoscută (nu foarte apropiată); (înv.) recunoaștere, supunere” 1582 (PO), var. *conoștință*; **încunoaște** vb. (înv.) „a înștiința, a informa” 1682 (Dosoftoi, V. S., nov.); **încunoștința** vb. (înv.) „a înștiința, a informa” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I 109), var. *încunoștiința* ← *cunoștință*; var. *încunoștiința*, după *înștiința*; **neunoaște** vb. (înv., rar) „a ignora, a nu recunoaște, a nesocoti” 1798 (BRV II, 394) ← *ne-* + *cunoaște*, după fr. *méconnaître*; **neunoaștere** s.f. „lipsă de cunoaștere; (înv.) nerecunoaștere” 1729 (Cron. Anon. Mold.) ← *cunoaștere*; **neunoscător** adj., s.m., s.f. „(persoană) care nu cunoaște, care nu știe” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf 195¹) ← *cunoscător*; **neunoștință** s.f. „neștiință, ignoranță; (reg.) nerecunoștință” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf 204¹) ← *cunoștință*; **nemaicunoscut** adj. „care nu a mai fost cunoscut” 1876 (Eminescu, O. VII); **nerecunoscător, -toare** adj., s.m., s.f. „(om) ingrât, lipsit de recunoștință” 1838 (Gorjan, H. IV) ← *ne-* + *recunoscător*; **nerecunoștință** s.f. „lipsă de recunoștință, ingrâtitudine” 1821 (Melchisedec, H. 418) ← *ne-* + *recunoștință*; **precunoștință** s.f. (înv.) „cunoaștere anticipată” 1847 (FM) ← *pre-* + *cunoștință*, după lat. *praecognoscentia*; ar. **pricunoaștere** vb. „a cunoaște dinainte” 1906 (Dalametra) < lat. *praecognōscere* DDA; **procunoaște** vb. (înv.) „a ști, a cunoaște dinainte” 1837 (Pann, E. II) < lat. neol. *prognoscere*, prin românzare; **procunoștință** s.f. (înv.) „cunoaștere a ce urmează să se întâmple dinainte” 1837 (Pann, E. II) < lat. *procognoscentia*, prin românzare; **răscunoaște** vb. (rar) „a cunoaște foarte bine (ceva sau pe cineva)” 1908 (adj. part. *răscunoscut*, V. rom. VIII); **recunoaște** vb. „a identifica un lucru sau o persoană cunoscută mai înainte; a admite, a mărturisi; (mil.) a cerceta terenul inamic; (înv.) a manifesta recunoștință” 1794 (Calendariu, 34) ← *re-* + *cunoaște*, după fr. *reconnaître* și lat. *recognoscere* „a-și aminti; a examina, a cerceta terenul inamic, a trece în revistă; a verifica autenticitatea; (târziu) a admite, a mărturisi, (lat. med.) a recunoaște un drept”; **recunoscător** adj. „(persoană) care recunoaște” 1831 (Pleșoiianu, Tel. 188) ← *recunoaște*; **recunoștință** s.f. „gratitudine; datorie morală față de un binefăcător” 1821 (Melchisedec, H. 418) ← *recunoaște* + -*ință*, după fr. *reconnaissance*.

Cf. *cognitiv*, *ignora*, *nobil*, *notifica*, *noțiune*.

CUNTI vb. refl. (Mar., NE Trans.) „a se obișnui – s'habituer” 1887–1888 (forma *cuntire*, Bugnariu, N.), var. *cumti*.

Probabil ← *cunetăti* (prin haplogogie), cuvânt cu et. nec. (DA: cf. *cunetăti*) // ← **cuntii* < lat. **continire* = *continere* „a lega, a ține laolaltă”, infl. fonetic de **cuntui* < lat. **contuire* = *contuēri* „a observa, a privi cu atenție” P. Boerescu, LR 58, 4/2009, 476 (însă lat. *continere* s-a moștenit în română sub forma *conteni*, verb cu sensuri greu conciliabile cu „a se obișnui”).

CUNUNĂ [ar., mr. *curună*] s.f. „împletură în formă circulară, făcută din flori, frunze sau ramuri, care se pune pe cap; coroană care se așază pe capul celor care se căsătoresc după ritualul religios; (înv.) coroană; (p. ext.) împletitură, funie de ceapă sau usturoi; împletitură de nuiete de-a lungul gardului; (Mar., Trans.) grinzile care susțin câpriorii; (Buc.) fiecare din cele două tălpi ale războiului de țesut; umflătură circulară în locul unde începe copita; (Mold., în expr. *cununa cerului*) curcubeu – couronne (de feuillages); couronne pour les jeunes mariés; (vieilli) couronne (royale); corde d'oignons, tresse d'aïls; treillis (le long d'une haie); sablière; chevalet de métier; couronne (du pied du cheval); arc-en-ciel” c.1500 (forma *cunrură* Psalt. Hur. 53^v/3, var. *conrură* Psalt. Hur. 16^f/5), var. *conună*, (N Trans.) *curună*, (în reg. rotacizante) *curură*.

Lat. *corōna*, panrom. REW 2245, FEW II 1210, CDDE 447.

Fam.: mr. **ăncurunatic** s.n. „taxă plătită la biserică pentru cununie” 1900 (Papahagi, Gl. I, 31, II, 54), var. *ancurunatic* ← *ăncurunari*; **cununa** [ar. *curunare*, mr. *curunari*] vb. „a (se) căsători religios; (înv.) a pune o cunună pe capul cuiva, a încorona” c.1500 (forma *cunrura*, Psalt. Hur. 4^f, 5^f, 84^v), var. *curuna* < lat. *corōnāre*, panrom. cf. REW 2246, CDDE 448; **cununaș** s.n. (dim., în poezia pop.) 1909 (Rădulescu-Codin – Mihalache, Muscel); **cununat** s.n. (abstr.) c.1650 (Anon. Car.) ← *cununa*; **cununător**, **-toare** adj., s.m., s.f. (rar) „care cunună, naș(ă)” 1813 (Maior, I. B., în ȘA II, 195) ← *cununa*; **cununică** s.f. (dim.) 1897 (Mat. folk. II, 1473); **cununie** [mr. *curuniă*] s.f. „căsătorie religioasă” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol.) ← *cununa*; **cununiță** s.f. „cunună mică; nume de plantă” 1857 (Polizu, V.); mr. **curunatic** s.n. „taxă plătită la biserică pentru cununie” 1900 (Papahagi, Gl. I, 39) ← *curunari*; mr. **curuniță** s.f. (dim.) 1927 (Candrea, Gl. I); **descununa** vb. „a (se) separa, a divorța” 1862 (Pontbriant, D.) ← *des-* + [*in*] *cununa*; **încununa** [ar. *nc(u)runare*, mr. *ăncurunari*, *ancurunari*, *ncurunari*] vb. „a așeza o cunună pe capul cuiva în semn de omagiu, de înălțare la o demnitate etc., a încorona” 1581 (Coresi, Ev.).

Dublet etim.: **coroană**. Cf. **corolar**¹, **corolă**, **coruncă**.

CUPAJ s.n. „operație de amestecare a mai multor varietăți de vin, după anumite metode, în vederea obținerii unui anumit tip de vin – coupe” 1938 (M. enc. agr. II, 42).

Fr. *coupage*, propriu-zis „tăiere” < *couper* „a tăia” (< *coup* „lovitură” < lat. târziu *colpus* < *colaphus* „lovitură de pumn” < gr. *κόλαφος*), de unde sensul „a schimba proprietățile unui lichid prin amestecul cu altele”.

Fam.: **cupaja** vb. „a amesteca mai multe varietăți de vin, după anumite metode” 1942 (M. enc. agr. IV).

Cf. **cupă**³, **cupeu**, **cupon**, **cupură**, **decupa**.

CUPĂ¹ [ar. *cupă*; mr. *cupă* „baniță, vas în care se mulge laptele”, ir. *cupe* „vas din lemn pentru măsurat”] s.f. „vas de băut de sticlă sau de metal, mai mult larg decât adânc, cu picior; trofeu, competiție sportivă; (pop.) vas din lemn scobit care se pune deasupra găleții

în care se mulg oile; (Trans.) cavitate mică (în dinții cailor, într-o țesătură); diverse nume de plante; (înv.) unitate de măsură mai mare de $1\frac{1}{3}$ l – coupe; jatte pour traire les brebis; espace entre les coins du cheval; pochure; différents noms de plantes; (vieilli) mesure de capacité d'environ $1\frac{1}{3}$ litres” 1582 (PO).

Lat. *cūpa* „butie, butoi” (cf. fr., it. dial. de nord, occ., cat., sp.), târziu și *cuppa*, atestat doar în glose, specializat cu sensul de „cupă, pahar” în limbile romanice (panrom. REW 2409). Cu sensul urban „vas de băut cu picior”, împrumut din magh. *kupa*, ngr. *κούπα*, ulterior și fr. *coupe*. Cu sensul „măsură de capacitate”, după magh. *kupa*.

Fam.: **cupar** s.m. (înv., Mold.) „dregător domnesc care avea funcția de ajutor al paharnicului” 1591 (GCR I, 38); **cupare** s.f. (NE Trans.) „poliță la stână, pe care se pun cupe, linguri, vase etc.” 1926 (Precup, Păst. 12); **cupăresc** adj. (înv.) „referitor la slujba de cupar; ceea ce aparține cuparului sau cupăriei” 1591 (GCR I, 38) ← *cupar*; **cupărie** s.f. (înv.) „slujba de cupar, serviciul băuturilor la curtea domnească” 1631 (DRH B XXIII, 408) ← *cupar*; **cupărit** s.n. (înv.) „dijmă în natură pentru pivnița domnească” 1741 (Iorga, S. D. I, 103) ← *cupărie*, cu substituție de sufix; **cupișoară** s.f. (dim.) c.1885 (H. X, 450); **cupiță** s.f. „cupă mică; (reg.) măsură pentru laptele de oaie” c. 1650 (Anon. Car.); **cupșoară** s.f. (dim.) c.1650 (Anon. Car.) ← *cupișoară* sau *cupușoară*; **cupucă** s.f. (bot.) plantă neidentificată 1889 (H. XVIII, 18); **cupușoară** s.f. (dim.) 1825 (LB); **supercupă** s.f. „competiție sportivă între echipe câștigătoare ale unor cupe” 1979 (Scânteia, 23 dec., în DCR³), după engl. *super cup*, fr. *supercoupe*.

Dublet etim.: **cupă²**. Cf. **chiuvetă**, **cop¹**, **cofă**, **cubilou**, **cupelă**, **cupolă**, **cupulă**, **cuvă**.

CUPĂ² s.f. „una dintre culorile cărților de joc (în formă de inimă de culoare roșie) – cœur (au jeu de cartes)” 1850 (Alecsandri, Vod.).

Ngr. *κούπα*, propriu-zis „cupă” (< lat. *cup(p)a*).

Dublet etim.: **cupă¹**. Cf. **chiuvetă**, **cop¹**, **cofă**, **cubilou**, **cupelă**, **cupolă**, **cupulă**, **cuvă**.

CUPĂ³ s.f. „tăietură în croitorie, croială; tăiere a pachetului de cărți de joc – coupe” 1978 (DN³).

Fr. *coupe* < *couper* „a tăia” < *coup* „lovitură” < lat. târziu *colpus* < *colaphus* „lovitură de pumn” < gr. *κόλαφος*.

Cf. **cupaj**, **cupeu**, **cupon**, **cupură**, **decupa**.

CUPELĂ s.f. „vas confecționat dintr-un material refractar poros, folosit la extragerea metalelor prețioase dintr-un minereu – coupelle” 1870 (Costinescu, V.).

Fr. *coupelle*, dim. din *coupe* „cupă” < lat. *cuppa*.

Fam.: **cupela** vb. (chim.) „a topi în cupelă aur și argint” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *coupeller*; **cupelație** s.f. (chim.) „procedeu industrial de extragere a aurului și argintului din minereurile bogate în plumb” 1870 (var. *cupelațiune*, Costinescu, V.) < fr. *coupellation*.

Cf. **cupă^{1,2}**, **chiuvetă**, **cop¹**, **cofă**, **cubilou**, **cupolă**, **cupulă**, **cuvă**.

CUPEROZĂ s.f. „inflamație cronică a glandelor cutanate ale feței, manifestată prin vinișoare roșii sau vinete care apar în jurul nasului și pe umerii obrajilor – couperose” 1910 (Bianu, D. S.).

Fr. *couperose*, inițial termen de chimie, numele unor sulfati, împr. din lat. med. *cup(e)rosa*, *cuperosum*, probabil < *cuprum* „cupru” + *rosa* „trandafir” după gr. *χάλκαιον* < *χάλκός* „cupru” + *ἄθος* „floare” TLF.

Fam.: **cuperos**, **-oasă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de cuperoză” 1966 (DN²)
← *cuperoză*, cu substit. finalei, interpretată ca având sufixul *-oasă* specific numelor de boli.

CUPEȚ s.m. (înv.) „(Mold., Munt.) negustor; (Trans. și Ban.) negustor sau intermediar în comerțul cu cai sau cu vite – marchand; courtier” 1601 (var. *cupiț*, DIR B XVII/1, 20), var. *cupeț*, *copeț*, *cupuț*.

Bg., ucr. *kupec* „negustor” < sl. com. **kupiči* „negustor” < **kupiti* „a cumpăra” < got. *kaupon* < lat. *caupō* „negustor”. În Trans. și Ban., cu sensul „negustor de cai” < magh. (lő)kupec.

Fam.: **cupeți** vb. (hapax, doc. probabil contrafăcut, cf. N. A. Bogdan C. M. 33–34) „a negustori, a face comerț” (probabil sec. XIX, dat ca 1525); **cupeție** s.f. (hapax doc. probabil contrafăcut, cf. N. A. Bogdan C. M. 33–34) „negustorie” (probabil sec. XIX, dat ca 1525).

Cf. **otcup**, **precupet**.

CUPEU s.n. „trăsură de lux închisă, de obicei cu două locuri alăturate; (p. ext.) automobil cu două locuri; (înv.) compartiment de călători într-un vagon de cale ferată – coupé” 1790 (Furnică, D. C. 427), var. (înv.) *cupea* s.f.

Fr. *coupé*, propriu-zis „taiat”, nume dat de la forma cabinei acestor trăsură, care pare tăiată (< *couper* „a tăia” < *coup* „lovitură” < lat. târziu *colpus* < *colaphus* „lovitură de pumn” < gr. *κόλαφος*).

Cf. **cupă**³, **cupaj**, **cupon**, **cupură**, **decupa**.

CUPI vb. (Olt., Ban.) „a coase cu împunsături rare, strângând ața astfel încât să se încrețească, să se facă pungă; a prinde pe cineva într-un colț; (Buc.) a înclina partea lată a fierului plugului pentru a intra în pământ – coudre trop lâche, goder; coincer, attaquer; abaisser le coure de la charrue” 1901 (Săm. I, 120).

Scr. *kupiti* „a strânge, a îngrămădi, (refl.) a se strânge, a se încreți”, (în Buc.) ucr. *kupyty* id., derivat sl. com. de la *kupū*, *kupa* „grămadă”.

Fam.: **cupenie** s.f. (Olt.) „zgârcenie mare” 1901–1902 (Săghinescu, V.); **cupit**¹ adj. (Munt., Olt., fig.) „strângător, zgârcit” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.); **cupit**² s.n. „petic rău pus la cămașă” 1915 (I. Cr. VIII); **cupitură** s.f. (Ban.) „pânză încrețită” 1913 (com. Liuba, în DA).

CUPID adj. „avid de câștig, hrăpăreț – cupide” 1847 (Heliade-Rădulescu, D. J.).

Fr. *cupide*, împr. din lat. *cupidus* < *cupere* „a dori, a râvni”.

Fam.: **cupiditate** s.f. „lăcomie mare de bani, dorință nemăsurată de înavuțire” 1794 (Calendariu) < lat. neol. *cupiditas*, *-atis*, fr. *cupidité*.

CUPLEȚ s.n. „bucată în versuri cântată sau recitată cuprinzând mai multe strofe cu același refren și având, de obicei, un conținut ușor glumeț sau satiric – couplet” 1837 (Negruzzi, A.).

Fr. *couplet* < *couple* „cuplu, pereche”, în v.fr. și „cuplet” (de la sensul „pereche de versuri”), cf. și v.occ. *cobla* „cuplet, cântec” (< lat. *cōpula* „legătură”).

Fam.: **complet**³ s.n. (înv.) „bal popular; local de dans (în cartierele periferice ale unui oraș)” 1931 (CADE), var. *complect*² ← *cuplet*, prin etim. pop. după *complet*¹; **cupletist** s.m. „persoană care cântă cuplete pe scenă” 1910 (Gârleanu, S. A. I. 283); **cupletistă** s.f. „femeie care cântă cuplete pe scenă” 1939 (DA).

Cf. **cuplu**, **copulă**, **apt. adaptă**, **inept**.

CUPLU s.n. „pereche alcătuită din două persoane pe baza unei legături constante; (fiz.) sistem compus din două forțe acționând pe direcții paralele și în sens opus – couple” 1867 (Bolintineanu, O. II, 246).

Fr. *couple* < lat. *cōpula* „legătură, lanț; legătură între două persoane” < *co(n)-* + **apula* < *apiō*, *apere* „a lega, a prinde laolaltă” (atestat mai ales în forma de part. *aptus*, devenită adj. inanalizabil).

Fam.: **acupla** vb. „a cupla” 1914 (forma *acuplare*, V. rom.) < fr. *accoupler*; **acuplaj** s.n. „cuplaj, cuplare” 1949 (LTR¹) < fr. *accouplage*; **cupla** vb. „a (se) reuni într-un cuplu; (tehn.) a reuni două sau mai multe elemente într-un sistem pentru a face posibil un transfer de energie între acestea” 1916 (V. rom.) < fr. *coupler*; **cuplaj** s.n. „(tehn.) reunire a unor elemente într-un sistem, pentru a face posibil un transfer de energie între acestea; piesă prin care se realizează această legătură; manifestare sportivă constând în două sau mai multe meciuri (de același fel), care se desfășoară în continuare pe același teren” 1928 (Al. O. Teodoreanu, H.) < fr. *couplage* (< *coupler* „a cupla”); **cuplă** s.f. „dispozitiv demontabil pentru legarea a două vehicule (mai ales feroviare) sau a două elemente aparținând unui sistem tehnic” 1939 (Enc. tehn. I) ← *cupla* ° // fr. *couple* DEX (nepotrivit din punct de vedere semantic: fr. *couple* s.m. (> rom. *cuplu*) nu este atestat cu acest sens tehnic; fr. *couple* s.f. este învechit și înseamnă „pereche”); **cuplător** s.m. „miner însărcinat cu cuplarea vagonetelor” 1949 (LTR¹) ← *cupla*; **cuplor** s.n. „dispozitiv utilizat pentru conectarea a două sisteme de același fel (mașini, circuite electrice)” 1949 (LTR¹) < fr. *coupleur* ° // engl. *coupler* DEX; **decupla**² vb. „a desface legătura dintre două elemente ale unui sistem tehnic; (fig.) a (se) desprinde dintr-un sistem, a întrerupe o activitate” 1930 (Minerva) < fr. *découpler*; **fotocuplor** s.n. „cuplor folosit pentru transmisia unor semnale prin intermediul luminii” 1988 (DEX-S) < fr. *photocoupleur*; **optocuplor** s.n. „fotocuplor” 1988 (DEX-S) < fr. *optocoupleur*.

Cf. **cupulă**, **cuplet**, **apt**, **adapta**, **coaptație**, **inept**.

CUPOLĂ s.f. „partea concavă a tavanului unui edificiu; parte a unei fortificații lucrată în metal, care se poate ridica și coborî în mod mecanic și care cuprinde tunuri și pe cei care le servesc; mic turn boltit blindat cu care se înarmează vasele de război – couple” c.1832 (I. Goleșcu, Cond. 174^v).

Fr. *cupole* < it. *cupola* < lat. târziu *cūpula*, dim. lui *cūpa* „butoi”.

Cf. **cubilou**, **cupă**^{1,2}, **chiuветă**, **cop**¹, **cofă**, **cupelă**, **cupulă**, **cuvă**.

CUPON s.n. „parte a unui titlu de rentă sau a unei acțiuni bancare care se decupează la scadență pentru a-i servi titularului la încasarea dobânzii sau a dividendelor; parte detașabilă dintr-un carnet, care conferă deținătorului anumite drepturi, (p. ext.) bilet; bucată mică de metraj, rămasă dintr-un val de material textil; (înv.) fiecare dintre părțile în care este împărțită o pădure în exploatare – coupon; coupe de bois” 1840 (Cond. com. 9).

Fr. *coupon* < *couper* „a tăia” (< *coup* „lovitură” < lat. târziu *colpus* < *colaphus* „lovitură de pumn” < gr. *κόλαφος*).

Cf. **cupă**³, **cupaj**, **cupeu**, **cupură**, **decupa**.

CUPRESACEE s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante rășinoase cu frunze persistente aciculare sau în formă de solzi și cu flori unisexuate mici – cupressacée” 1961 (DN¹).

Fr. *cupressacée(s)*, lat. savant *Cupressaceae* < *cupressus* „chiparos”.

Cf. **chiparos**, **cipres**.

CUPR/ND E vb. „a prinde, a apuca ceva de jur-împrejur; a ocupa un spațiu, a conține, a include; (fig., despre stări fizice sau sufletești) a apuca, a stăpâni; (înv.) a lua prizonier, a captura – entourer, embrasser, envelopper; contenir, renfermer; (en parlant d’un état d’âme) saisir, s’emparer de, envahir; (vieilli) capturer” 1560–1561 (Coresi, Tetr.), var. *coprinde*.

Lat. *comprēndere* (< *compr(a)ehendere*) < *prēndere*, *pr(a)ehendere* „a prinde”.

Fam.: **atotcuprinzător** adj. „care cuprinde totul” ante 1889 (Eminescu, Trad. 414) ← *atot-* + *cuprinzător*; **cuprins¹** s.n. „conținutul, sumarul unei cărți; întindere, suprafață; (înv.) stăpânire, proprietate; (înv.) curte întărită a unui castel” c.1650 (Anon. Car.), var. *coprins¹*; **cuprins²** adj. (pop.) „înstărit, bogat” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *contentus*), var. *coprins²*; **cuprinzător** adj. „care cuprinde mult; care cuprinde ceva” 1682 (var. *cuprinsător*, Dosoftei, V. S. nov. 131’), var. *coprinzător*; **cuprinzătură** s.f. (înv.) „cuprindere, cuprins” 1645 (var. *cuprinsătură*, Varlaam, R. C. 193); **necuprins** s.n., s.m. „infiniit; ființă infinită, care nu poate fi cuprinsă (cu mintea)” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf, 225), var. *necoprins* ← *ne-* + part. *cuprins*; **recuprinde** vb. „a cuprinde din nou, a recuceri” 1847–1848 (Cipariu, Princ. 7), var. (înv.) *recoprinde*.

Cf. **prinde**, **priză**, **antrepriză**, **aprehensiune**, **aprinde**, **comprehensiune**, **deprinde**, **întreprinde**, **surprinde**.

CUPRU s. sg. tantum „metal de culoare roșiatică, foarte maleabil, ductil și bun conducător de căldură și electricitate – cuivre” 1820 (Monorai 334).

Lat. neol. *cuprum* = *cyprum* „aramă de Cipru” (cf. expresia *aes cyprium*) < top. *Cyprus* (gr. *Κύπρος*).

Fam.: **cupra** vb. „a acoperi suprafața unor obiecte metalice cu un strat de cupru” 1871 (LM) ← *cupru*, după fr. *cuivrer*; **cupreu** adj. (înv., livr.) „arămiu, de cupru” 1871 (LM) < lat. neol. *cupreus*; **cupric** adj. „care conține cupru, privitor la cupru” 1871 (LM) < fr. *cuprique*, it. *cuprico*; **cuprifer** adj. „care conține cupru” 1871 (LM) < fr. *cuprifère*; **cuprism** s.n. „otrăvire provocată de consumarea unor alimente fierte sau prăjite în vase de aramă” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *cuprisme*; **cuprit** s.m. „oxid natural de cupru” 1949 (LTR¹) < fr. *cuprite*; **cupronichel** s.n. „denumire dată aliajelor din cupru și nichel” 1949 (LTR¹) < germ. *Kupronickel*, fr. *cupro-nickel*; **cupros** adj. (chim.) „care conține cupru” 1871 (LM); **decupra** vb. „a înlătura stratul de cupru depus” 1960 (în forma *decuprare*, LTR²) ← *cupra*.

Cf. **cipriot**.

CUPULĂ s.f. „organ în formă de cupă mică, aflat la baza ghindei și a altor fructe – cupule” 1861 (Barasch, B. 93).

Fr. *cupule*, lat. neol. *cupula*, dim. lui *cūpa* (în lat. clasică „butoi”), cu sensul după continuitatea romanici ai lat. *cuppa* (fr. *cupe*, it. *coppa* „cupă”).

Fam.: **cupuliferă** s.f. „plantă al cărei fruct conține o cupulă” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *cupulifère*.

Cf. **cupă^{1,2}**, **chiuvetă**, **cop¹**, **cofă**, **cubilou**, **cupelă**, **cupolă**, **cuvă**.

CUPURĂ [ku'pyrə] s.f. „tăietură, fragment decupat dintr-un ziar; mod de a împărți o sumă de bani în unități de o anumită valoare, unitate (bancnotă, hârtie de valoare) în care se împarte o sumă de bani – coupure (d’un texte, d’un journal, fraction d’un billet de banque)” 1934 (Mihăescu, Z. 385), var. *cupiură*.

Fr. *coupure*, propriu-zis „tăietură” (< *couper* „a tăia” < *coup* „lovitură” < lat. târziu *colpus* < *colaphus* „lovitură de pumn” < gr. *κόλαφος*).

Fam.: **cupiu** s.n. (rar) „unitate (bancnotă, hârtie de valoare) în care se împarte o sumă de bani” 1982 (DOOM¹), sg. refăcut din pl. *cupiuri* al var. *cupiură*^o // et. nec. DEX.

Cf. **cupă**³, **cupaj**, **cupeu**, **cupon**, **decupa**.

CUR [ar., mr., ir.] s.n., s.m. (pop.) „partea musculoasă a corpului, aflată în spate, mai jos de capătul coloanei vertebrale, pe care oamenii șed; partea posterioară. capătul din spate al unui obiect – cul; partie posterieure d’un objet” 1517 (în sintagma *curul pământulov* DERS, cu sensul „capăt, margine”; ca apelativ, c.1650 Anon. Car.).

Lat. *cūlus*, panrom. REW 2384.

Fam.: **curar** s.n. „cureaua de la ham care trece peste partea posterioară a calului” 1886 (Barcianu, D.); mr. **curcic** s.m. (dim.) 1935 (Capidan, Megl.); **cureș** adj. „cu șezut mare, scurt și gros” 1870 (var. *curiș*, Costinescu, V.); **curi**² vb. refl. (peior.) „a se duce pe unde nu are treabă” 1911 (I. Cr. IV, 305), cf. expr. *a-și purta curul pe undeva*; **curiman** s.m. „om cu șezutul mare” 1895 (Rev. crit. lit. III, 121); **curișor** s.m., s.n. (dim.) 1891 (GCR II 334); **curos** adj. „cu șezut mare” 1893 (DDRF); mr. **curuțoc** s.m. (dim.) 1935 (Capidan, Megl.).

Cf. **chiloti**, **chilulasă**, **chiul**, **culată**, **culbuta**, **culee**², **culot**, **sanculot**.

CURĂȚAO [kura'sao] s. n. „băutură făcută din coji de portocale amare, zahăr și alcool – curațao” 1894 (Antonescu, NDFR), var. *cuiraso*.

Fr. *curaçao* < n.pr. *Curaçao*, numele (ptg.) al unei insule din Antile unde cresc portocalele amare din care se produce băutura. Var. *cuiraso* < fr. *cuirasseau*.

CURAJ s.n. „forța morală de a înfrunta primejdiiile; (pop.) voie bună; (Țara Oltului) petrecere, chef – courage; bonne humeur, griserie; festin, bombance” 1774 (Uricariul I, 174), var. (înv.) *coragiu*, *coraj*, *coraș*, *curagiu*, *curaș*, (s.f.) *corag(i)e*, *corajă*, *coraj(i)e*, *corăjje*, *curagie*, *curajă*, *curaje*.

Fr. *courage* < *coeur* „inimă” < lat. *cor*, *cordis*. Variantele cu *co-* < it. *coraggio* < occ. *coratge*.

Fam.: **corăji** vb. (Ban., hapax Novacovici, C. B. 6-7) „a-și procura, a avea suficient” 1924–1925 (DA reconstituie forma *curăji*), probabil de la sensul „voie bună, chef” al lui *coraj* (= *curaj*); **curajos** adj. „îndrăzneț, neînfricat” 1831 (var. *curajios*, Tavernier, A), var. (înv.) *curagios* < fr. *courageux*; **curajui** vb. (înv.) „a (se) încuraja” 1805 (part. *curăjuit*, Obradovici, Aritm. 1); **descuraja** vb. „a-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă curajul, entuziasmul, speranța, a (se) demoraliza” 1830 (CR 151), var. *descoraja*, *descuragea* ← [în] *curaja*, după fr. *décourager*; **descurajant** adj. „care descurajează” 1914 (V. rom.) ← *descuraja*; **descurajator** adj. „care descurajează” 1870 (var. *descuragiător*, Alecsandri, Pr. 483) ← *descuraja*; **încuraja** vb. „a da curaj, a îmbărbăta; a sprijini, a stimula” 1827 (var. *încorajia*, Golescu, E. 309), var. (înv.) *încorăja*, *încorăji*, *încurajia*, *încurăja* ← *curaj*, după fr. *encourager*; **încurajator** adj. „care dă curaj” 1853 (var. *încurăjitor*, Codrescu, Coliba I, 109) ← *încuraja*; **necurajos** adj. „lipsit de curaj” 1931 (var. *necurajios*, CADE) ← *curajos*.

Cf. **acord**, **acordeon**, **concorda**, **cord**, **discorda**, **mizericordie**, **racorda**, **record**, **recorder**.

CURAMA s.f. (înv.) „cotizație, colectă, chetă – contribution, collecte, écot” 1640 (D. Bogdan, Gl.).

Ngr. *κουραμάς* „cotă” (< tc. *gurama* „împărțirea averii unui datornic între creditori”).

CURANTĂ s.f. „vechi dans francez cu mișcări vioaie; melodie după care se execută acest dans; parte dintr-o suită instrumentală – courante” 1936 (Arh. Olt. XV).

Fr. *courante* < *courir* „a alerga” < lat. *currere*.

Cf. *curge*, *concura*, *coridă*, *coridor*, *corsar*, *corso*, *curând*, *curent*¹, *curier*, *curriculum*, *cursă*¹, *cursiv*, *cursor*, *curtier*, *acurge* (Addenda), *decurent*, *decurge*, *discurs*, *excursie*, *incursiune*, *intercurent*, *parcurge*, *precursor*, *recurge*, *recurent*.

CURARĂ s. f. „substanță cu acțiune paralizantă, utilizată ca anestezie și la reanimare – curare” 1900 (Enc. rom. II); DEX dă ca intrare forma *curara*, probabil datorată preluării formei din Enc. rom., în care nu se notează distincția *a/ă*.

Fr. *curare* < sp. *curare* < carib *wurari* / *wurari*.

Fam.: **curariza** vb. „a administra curara” 1978 (DN³).

CURAT¹ [ar., mr.; ir. *curâf*] adj. „care nu este murdar, care nu conține corpuri străine, impurități, pete; (despre vorbire, glas) clar, deslușit; cast; nevinovat; sincer; (livr.) scump, prețios (despre pietre) – propre; clair; caste; innocent; sincère; cher, noble; net” c.1500 (Psalt. Hur.).

Part. verbului (înv.) *cura*¹ „a curăța” < lat. *cūrāre* „a îngrijii” (< *cūra* „îngrijire, grijă”) CDED I, 70, CDDE 451, TDRG (probabil), CADE, DA, SDLR, CDER 2694, DEX, panrom. CDDE 451, REW 2412, cu sensul „a curăța” întâlnit și în fr. *curer* și în urmașii romanici ai derivatului *excūrāre* (cf. REW 2991). Lat. *cōlāre* „a strecura, a filtra”, propus ca unic etimon în PEW 454, este improbabil datorită absenței unor forme cu -o- sub accent (spre deosebire de *strecura* < **extrācōlāre*). DA susține că în *cura*¹ s-au confundat ambele verbe latine (*cūrāre* și *cōlāre*).

Sensul „scump” (despre pietre), după slavon. *čistīnū*, cf. *čistīnū kamenī* „piatră scumpă, nestemată” DA.

Fam.: **cura**¹ [ar. *curare*¹, mr. *curari*¹] vb. (înv.) „a curăța de murdărie, de elemente nedorite (un teren de copaci, rădăcini, crengi etc., legume de coajă, grăul de neghină); a scoate boabele de pe știulete; (rar) a face să piară; (refl.) a scăpa de ceva sau de cineva, a se dezvinovăți” 1573–1578 (Psalt. Sch.) < lat. *cūrāre* „a îngrijii”, posibil și lat. *cōlāre* „a strecura, a filtra”, pentru sensul „a curăța un lichid”; **curat**² s.n. (abstr.) „dezgھیocatul porumbului”, 1916 (Lungianu, Cl. 223) ← *cura*¹; **curăciune** s.f. (înv.) „curățenie” 1648 (N. Test. 297) < lat. *cūrātīō*, *-ōnem* (< *cūrāre* „a îngrijii”); **curătoare**² s.f. „(Olt.) unealtă cu care se desfac boabele de știuleți; (Buc.) uterul vacii” 1913 (com. Marian, în DA), var. *curător*³ s.n. ← *cura*¹; **curătura** vb. „a curăța, a plivi” 1853 (Pann, H.) ← *curătură*¹; **curătură**¹ s.f. „loc curățat de copaci, rădăcini, crengi etc.; deal acoperit de vii; resturile care rămân în ciur după cernerea făinei; rămășițe după curățarea diverselor obiecte; placentă eliminată; colț de pâine; acțiunea de a curăța” 1577 (top. DERS; ca apelativ, 1578 DERS) ← *cura*¹ TDRG, CADE, DA, sau lat. *cūrātūra* „îngrijire minuțioasă” CDED I 70, CDDE 452 (DA: cf. lat. *cūrātūra* „grijă” și *cōlātūra* „ceea ce s-a strecurat”); sensul „alunecare de pământ” dat de DA aparține probabil lui *curătură*² (< *cure* = *curge*); **curătura** s.f. (dim.) 1913 (Rădulescu-Codin, Í.) ← *curătură*¹; **curăta** vb. „a face să fie curat, a îndepărta murdăria, a îndepărta tot ce este stricat sau în plus; a elimina un rău, a se descotorosi de

ceva sau de cineva; (fig.) a alunga, a face să dispară, a omori; (refl., despre vaci) a lepăda placenta; a castra; (fig.) a deposea; (refl., înv.) a se abține; a-și ispăși păcatele, a (se) mântui; (în v.) a lămuri” c. 1500 (var. *curăți*, Psalt. Hur.); **curățat** s.n. (abstr.) 1563–1583 (var. *curățit*, Cod. Vor. 260) ← *curăța*; **curățător**, **-toare** adj., s.m., s.f. „(persoană) care curăță” 1581 (var. *curățitor*², *curățitoare*², Coresi, Ev.) ← *curăța*; **curățătorie** s.f. „atelier în care se curăță (chimic) obiecte textile; atelier în care se efectuează curățarea pieselor turnate” 1926 (var. *curățitorie*, Galaction, O. IX, 219) ← *curăța*; **curățel** adj. (dim.) 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *nitidiuscula*); **curățenie** s.f. „acțiunea de a curăța; faptul de a fi curat; vindecare de o boală; ispășire de păcate” 1582 (PO 279) ← *curăți/curăța*, *curat*¹; **curățiciune** s.f. (în v.) „curățenia sufletului” 1673 (Dosoței, Ps.) ← *curăți/curăța*; **curăție** s.f. (în v.) „curățenie” c.1500 (Psalt. Hur.); **curățitoare**¹ s.f. „aparat folosit la separarea corpurilor străine dintr-un material granular; scoaba fierarului” 1885 (H. IX, 439) ← *curăți* (= *curăța*); **curățitor**¹ s.n. „aparat sau dispozitiv utilizat la desprinderea depunerilor și impurităților de pe suprafața pieselor; aparat folosit la eliminarea impurităților dintr-un fluid” 1900 (Enc. rom. II) ← *curăți* (= *curăța*); **curățitură** s.f. „acțiunea de a curăța; resturi rămase după curățarea unui obiect” 1581 (Coresi, Ev.) ← *curăți* (= *curăța*); **necurat** [ar. *nicurat*] adj., s.m. „murdar, impur, spurcat; (s.m.) necredincios, nelegiuit, păcătos; dușman; diavol” c.1500 (Psalt. Hur.), var. *nicurat* ← *curat*¹, cu sensul „necredincios” după slavon. *nečistŭ* „necurat”, prin confuzie cu *nečistivŭ* „necredincios” DLR; **necurăciune** s.f. (în v.) „necurățenie” c.1650 (Anon. Car.) ← *curăciune*; **necurățenie** s.f. „murdărie” 1652 (Îndr. leg. 551) ← *curățenie*; **necurăți** vb. (în v.) „a păcătui; a se murdări, a-și face nevoile pe el” c.1500 (Psalt. Hur.) ← *necurat*, cu sensul „a păcătui” după slavon. *nečistofistvovati* „a fi necurat”, prin confuzie cu *nečistvovati* „a fi necredincios, a păcătui” DLR; **necurăție** s.f. (în v.) „murdărie; păcat” c. 1500 (Psalt. Hur.) ← *curăție* sau ← *necurat*; **necurățime** s.f. (în v.) „necurățenia sufletului” c.1500 (Psalt. Hur.) ← *necurat*; **necurățitor** adj., s.m. (în v.) „păcătos, nelegiuit” 1563–1583 (Cod. Vor. 172) ← *necurăți*; **precurat**, **-ă** adj. „curat (din punct de vedere moral), neprihănit, imaculat; (s.f.art.) Fecioara Maria” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol.), var. *precurat* ← *prea* + *curat*, după slavon. *prečistŭ* DLR; **scura** vb. (în v.) „a izbăvi, a mântui” 1573–1578 (Psalt. Sch.) < lat. *excūrāre* „a examina cu grijă”, cu sensul „a curăța” moștenit în limbile romanice, cf. it. de nord, fr., occ., cat., sp. REW 2991; **semicurat** adj. „care nu este pe deplin curat” 1968 (Cinema n. 4, III); **supercurățenie** s.f. (în v., rar) „purgativ (extrem de) puternic” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 159) ← *curățenie*.

Cf. **acurat**, **chiuretă**, **cură**, **curator**, **curios**, **curopalat**, **procura**, **procură**, **procuror**, **securitate**, **sigur**.

CURATOR s.m. „persoană care administrează bunurile unui minor sau îngrijește interesele altei persoane incapabile să și le îngrijească singură; administrator al unei expoziții; (Trans.) epitrop – curateur; marguillier; conservateur d’une exposition” 1780 (Prav. cond. 98), var. (Trans.) *curator*, (în v.) *corator*, *coratâr*, *curatore*.

Lat. neol. *curator*, *-orem* „îngrijitor” < *curare* „a îngriji”, fr. *curateur*. Cu sensul „epitrop” < germ. *Kurator*. Cu sensul „administrator al unei expoziții” < engl. *curator*.

Fam.: **curatelă** s.f. „instituția juridică a curatorului” 1812 (T. Moldovan, C. Leg. I 105) < lat. neol. *curatela* < *curare* „a îngriji”, *curator*, după *tutela*; **curatorie** s.f. „sarcina curatorului” 1822 (Bobb, DRLU).

Cf. **acurat**, **chiuretă**, **curat**¹, **cură**, **curios**, **procura**, **procură**, **procuror**, **securitate**, **sigur**.

CURĂ s.f. „tratament medical pe durată limitată, aplicare metodică a unor mijloace terapeutice (băi, regim alimentar etc.) – cure” 1821 (V. Popp, A. M.).

Fr. *cure* (< lat. *cūra* „grijă, îngrijire”).

Fam.: **cura²** vb. (înv.) „a îngriji un bolnav, (refl.) a urma o cură, un tratament” 1837 (Pann, E.) < it. *curare*, germ. *kurieren*, lat. neol. *curare* „a îngriji”; **curabil** adj. „care se poate vindeca” 1851 (Fătu, D., 129) < fr. *curable*; **curant¹** adj., în expr. *medic ~*, „(medic) care supraveghează tratamentul unui bolnav” 1851 (Fătu, D., 142), var. (înv., prin confuzie) *curent⁴* < it. *curante* ° // ← *cura²* DEX; **curarisi** vb. (înv.) „a (se) îngriji în vederea vindecării” 1832 (Iorga, S. D. VIII, 172) < ngr. *κουράρω* (< it. *curare*), aor. *κουράρισα*; **curativ** adj., s.n. „(substanță) care vindecă” 1816 (Maior, Învățătură 21) < fr. *curatif*, lat. neol. *curatiuus*; **incurabil** adj. „care nu se poate vindeca” 1842 (Cuciuran, D. 10) < fr. *incurable*; **incurabilitate** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *incurabilité*; **necurabil** adj. (înv.) „incurabil” 1848 (Negulici, V.), var. *necurablu*, adaptare a fr. *incurable*; **necurabilitate** s.f. (abstr., înv.) 1848 (Negulici, V.), adaptare a fr. *incurabilité*; **postcurativ** adj. „care urmează după o cură balneară” 1976 (RL 13 nov., p. 3, în DCR³) ← *postcură*, după *curativ*; **postcură** s.f. „perioadă de repaus recomandată după o cură (balneară)” 1969 (D. med. s.v. *sanatoriu*) < fr. *postcure*.

Cf. **acurat**, **chiureță**, **curat¹**, **curator**, **curios**, **curopalat**, **procura**, **procură**, **procuror**, **securitate**, **sigur**.

CURĂND [ar. *curund(u)*, mr. *curon*] adv., (înv.) adj. „peste puțin timp; (înv.) rapid, ager – bientôt; vite, vi¹” c.1500 (var. *currund*, Psalt. Hur.), var. (înv.; Ban.) *curund*.

Lat. *currendō*, gerunziul vb. *currere* „a alerga” (> rom. *cure*, *curge*), cf. sicil. *kurennu*, ven. *korando*, friul. *kurind* „repede” REW 2415, DA. Specializarea semantică a putut avea loc și în româna comună.

Fam.: **curânda** [ar. *curundare*] vb. refl. (înv.) „a se grăbi” 1577 (Coresi, Ps. sl.-rom.), var. *curunda*, *curânzi*; ar. **curundeăță** s.f. „iuțeală” 1813 (Boiagi, Gram.); **curunzel** adv. (înv., dim.) c.1650 (Anon. Car.); **încurânda** vb. refl. (înv.) „a se grăbi” 1573–1578 (var. *încurunda*, Psalt. Sch. ed. Căndrea 21).

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curent¹**, **curier**, **curriculum**, **curșă¹**, **cursiv**, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurent**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CURB, -Ă adj., s.f. „(linie, suprafață) a cărei formă nu conține elemente drepte sau plane; cotitură – courbe” c.1832 (I. Golesecu, Cond.).

Fr. *courbe* < lat. **curbus* = *curuus*.

Fam.: **contracurbă** s.f. „curbă a unei șosele sau a unei linii de cale ferată, care are sens contrar curbei anterioare; (arhit.) curbă concavă care urmează uneia convexe la un arc în acoladă” 1949 (LTR¹ I) ← *contra-* + *curbă*, după fr. *contre-courbe*; **curba** vb. „a (se) îndoi, a (se) arcuri” 1848 (Negulici, V.) < fr. *courber* < lat. **curbare* = *curvare*; **curbatură²** s.f. „curbă, boltă” 1862 (Antonescu, D. s.v. *opisthocyphose*), var. *curbătură* < fr. *courbature* „curbatură¹” (< *courbatu* < *battre* „a bate”, v. *curbatură¹*), rar „curbură”, prin reinterpretație ca derivat al lui *courbe*; **curbetă** s.f. „mișcare elegantă a calului, prin îndoierea și ridicarea picioarelor din față; (fig.) plecăciune” 1931 (CADE) < fr. *courbette* < *courber*; **curbiliniu** adj. (mat.) „în formă de linie curbă; cu linii curbe” 1852 (Marin, Pr. I), var. *curviliniu* < fr. *curviligne*, infl. de *curb(ă)*; **curbimetru** s.n. „instrument cartografic pentru măsurarea distanțelor curbe pe planuri și hărți topografice” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *curvimètre*, infl. de *curb(ă)*; **curbură** s.f. „îndoitură” 1857 (Marin, F.) < fr. *courbure* (< *courber*); **incurba** vb. „a (se) curba” 1864 (part. *incurbat*, Maiorescu, An. G. 858) < fr. *incurver* (< lat. neol.

incurvare), infl. de *curb(ă)*, *curba*; **răscurbat** adj. (rar) „îndoit, încovoiat” 1898 (Grecescu, Fl. 29) ← *răs-* + *curbat*; **recurba** vb. „a (se) curba din nou” 1862 (Antonescu, D. s.v. *pedum*) < fr. *recourber*.

Cf. **coarbă**¹.

CURBAN s.n. (înv., reg.) „animal întreg jertfit în cadrul unul ritual musulman și împărțit participanților; (p. ext.) ospăț, banchet – offrande, bête sacrifiée (dans le rituel musulman); ripaille, bamboche” 1683 (var. *corban*², Dosoftei, V. S. ian.), var. *curbam*, *gurban*.

Tc. *kurban*, (înv.) *korban*, (dial.) *gurvan* < pers. *qurbān* < arab *qurbānī*, *qurban* „lucru prin care cineva se apropie de Dumnezeu; jertfă” (înruđit cu ebr. *qorbān* „jertfă”). Sensul „ospăț”, după *curban-bairam*.

Fam.: **curban-bairam** s.n. (înv.) „sărbătoare religioasă musulmană, serbată la 70 de zile după bairamul propriu-zis; (p. ext.) ospăț, banchet” 1794 (Văcărescu, Ist.) < tc. *kurban-bayram*.

Cf. **corvan**.

CURBATURĂ¹ s.f. (med.) „durere musculară, însoțită de o stare de epuizare – courbature” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 313).

Fr. *courbature* < *courbatu* „întepejit de efort, cu respirația întretăiată de efort”, probabil compus din adv. *court* „scurt” și *battu* „bătuț”, part. perf. al vb. *battre* < lat. *battuere* TLF.

Fam.: **curbaturat** adj. (med., înv.) „epuizat, cu dureri în tot corpul” 1939 (DA) ← *curbatură*, după fr. *courbaturé*.

Cf. **bate**, **curt**, **scurt**.

CURBET s.m. (înv., rar) „străin, imigrant, intrus – étranger, immigrant, intrus”, adj. (Mold., în forma *curbăt*) „corcit – croisé, métissé” 1786 (Beldiman, I. T. 4).

Tc. (înv., reg.) *kurbet* „țigănomad”, inițial „imigrant, venetic” (= *gurbet* „străinătate; viață în străinătate, exil”) Suciu, IT II, 277.

CURCĂ s.f. „pasăre domestică din familia galinaceelor, de origine nord-americană; (Trans.) haină femeiască; (fig., Trans.) minciună, încercare nereușită; (Olt., în sintagma *de-a curca*) joc de copii – dinde; vêtelement de femme; mensonge; nom d’un jeu d’enfants” c.1650 (Anon. Car.; atestarea 1448 DRH A I, 402, ca antrop. *Curca*, propusă de TDRG³, este admisibilă dacă termenul s-a referit întâi la altă pasăre de curte).

Probabil slav *kurka* „găină” (sl. com. **kurika* < *kurū* „cocoș” ESSJ), cf. ucr., ceh., pol., v.rus., rus. dial. *kurka* „găină, găinușă” (TDRG: ucr.; SDLR: ucr., pol.), cu modificarea semantică posibil după tc. *gurk*, tăt. *kürkə* „curcan, curcă” (considerate de ESUM etimon al cuvântului românesc; cuvântul e prezent și în alte limbi turcice). Pentru folosirea unui împrumut cu sensul inițial „găinușă” pentru a denumi curca, cf. bg. *pujka*, magh. *pujka* < rom. *puică*. Bg. *kurka* „curcă” dat ca etimon de DA și DEX este un cuvânt dialectal, probabil împrumutat din rom.

Fam.: **curcan** s.m. „masculul curcii; supranume dat dorobanților români (din Războiul de Independență) din cauza penei de curcan pe care o purtau la căciulă; (p. ext.) polițist” 1740–1741 (Cond. Mav. III), var. *corcan*³; **curcănar**¹ s.m. „paznic de curcani și de curci” 1862 (Pontbriant, D.) ← *curcan*; **curcănar**² s.n. „coteț de curci” 1929–1930 (GS VI,

108) ← *curcan*; **curcănaș** s.m. (dim.) 1862 (Pontbriant, D.) ← *curcan*; **curcănărie** s.f. „poliție” 1922–1923 (ALAS III/IV, 116) ← *curcan*; **curcănie** s.f. (fam.) „găinărie, furtișag” 1852 (Alecsandri, O. V 462) ← *curcan*; **curcăreasă** s.f. (Olt.) „păzitoare de curci” 1906 (Graiul, I 98) ← *curcan*, prin haplogogie, în loc de **curcănăreasă* DA sau ← *curcă* °; **curcioaică** s.f. „curcă” 1885 (Delavrancea, S. 133); **curcoi** s.m. (Huned.) „curcan” 1939 (com. T. L. Blaga, în DA); **curcuță** s.f. (dim.) 1883 (Marian, Orn. II, 276).

Cf. **corcodan**, **curnic**.

CURCEAG s.m. (N Mold.) „cal cu ochi de culori diferite – cheval dont les yeux sont de couleurs différentes” 1922 (Chest. I, 159).

Et. nes., probabil ← *curci* = *corci*¹ DA.

CURCUBETĂ [ar.] s.f. „(Trans.) plantă cățărătoare, cu tulpina acoperită cu peri rigizi, întinsă pe pământ, cu cârcei ramificați, cu fructe comestibile, bostan, dovleac (Cucurbita Pepo, Cucurbita lagenaria, Lagenaria vulgaris); (reg.) împărăteasă (Bryonia alba); (Huned.) vas făcut din fructul curcubetei în care se păstrează lichide și care servește la țară pentru trasul băuturilor alcoolice din butoi; (Trans.; Ban.) țeastă (la om și la animale) – citrouille, potiron; bryone blanche; calebasse; coloquinte” 1530 (top. *Curcubete*, D. Bogdan, Gl.), var. *cucurbătă*, *cucurbeată*, *cucurbetă*, *cucurbetă*, *curcubătă*, *curcubătă*, *curcubeată*, *curcubetă*.

Forma de bază *cucurbătă*, pl. *cucurbete* < lat. *cucurbita*, cf. occ. *cogorda*, fr. *gourde*, galic. *kogorda* REW 2365, v.sp. *corcôita* CDDE 420.

Fam.: **curcubă** s.f. (Buc.) „lemn scobit în care se ține sare” 1939 (com. I. Grămadă, în DA), refăcut regresiv din *curcubetă* „vas făcut din fructul curcubetei” (DA: cf. *curcubetă*); **cucurbetariș** adj. (hapax Anon. Car.) „cucurbătări?” c.1650; **curcubătănișă** s.f., adj. pl. (Ban.; adj. în sintagma *mere curcubătănișe*) „soi de mere, de formă lunguiață” 1939 (com. Liuba, în DA); **curcubătări** s.f.pl. (Mehed., Ban.) „mere mari de vară” 1910 (Molin, Gr. băn.); **curcubetos** adj. (SV Trans.) „care are forma curcubetei” 1660–1670 (var. *curcubenos*, Staicu, Lex. apud Hasdeu, CB I, 284), var. *curcubenos* cu -n- după *pepene* Hasdeu, loc. cit.; **curcubetea** s.f. (dim.) 1688 (Biblia 268), var. *cucurbețea* ← *cucurbetă*, *curcubetă* sau < lat. *cucurbitella*; **curcubetesc** adj. (Bihor) „de forma curcubetei” 1906 (Panțu, Pl.); **curcubeticeă** s.f. (dim.) 1907 (Grigoriu-Rigo, Med. I, 103), var. *cucurbețică*, *curcubițică*; ar. **curcubitar** s.m. „vânzător de dovleci” 1906 (Dalametra).

Cf. **cucurbitacee**.

CURCUBEU¹ [ar. *curcubeu*, mr. *curcubeai*, *curcubei*, *crucumbei*, *crucumbeu*, *curcubeu*] s.n. „fenomen atmosferic care apare pe cer în partea opusă soarelui, cu aspectul unui semicerc conținând cele șapte culori ale spectrului luminii, datorat refracției, reflexiei totale și dispersiei luminii solare în picăturile de apă din atmosferă; (bot.) plantă erbacee, cu firul mai scurt și mai lat decât al ierbii obișnuite (Cynodon dactylon); plantă cu flori purpurii din familia cariofilaceelor (Lychnis coronaria) – arc-en-ciel; (bot.) pied-de-poule, coquelourde” 1649 (Mardarie, L.), var. *cuculbău*², *cucurbău*, *cucurbeu*, *culcubău*², *curcubău*², *curcubei*, *curcubel*.

Et. nes., posibil:

(i) compus din lat. *circus* „cerc” + o formă de la *bibere* „a bea”, pe baza credinței populare (lat., rom., it.) potrivit căreia curcubeul are un capăt în apă, de unde absoarbe apa S. Pușcariu, DR 5, 1927–1928, 902, DA, cf. expresia lat. *arcus bibit* „arcul bea”, referitoare

la curcubeu, ven. *arcumbè*, *arcombè*, ladin *arcobuàn*, *arcobevondo*, fr.-prov. *arboé* (cf. Bertoni, It. dial., 22–23, L. Şăineanu ZRPh 30, 1906, 313–314) şi alţi termeni romanici pentru curcubeu care cuprind *arcus* în prima parte (abr. *arkevinie* < *arcus Veneris*, it. *arcobaleno* < *arco* + *baleno* „fulger” etc.), cf. REW 618; pentru partea iniţială este de presupus o asimilare *circu-* > *curcu-*, cf. **cucuta* < *cicuta* S. Puşcariu, DR 5, 1927–1928, 902, DA; pentru finală, se poate presupune o formă *-*bibus* (posibil scurtată din *-bibulus*, cf. C. Giuglea, RF II, 49–54, care însă propune alt etimon: *arcus combibulus* > **arcucubeu* > *curcubeu* prin afereză şi metateză); S. Puşcariu, DR 6, 1929–1930, propune pers. a 3-a *bibit*, susţinând că evoluţia *bibit* > *beu* este fonetic regulată, forma *bea* apărând prin analogie cu *iau/ia* pentru a se diferenţia de 1sg. *beu*, ceea ce este însă problematic, cf. *niuem* > *nea*;

(ii) derivat din lat. *curuus*, fie **concuruus* „curb”, cf. *concuruäre* „a îndoi, a curba” (CDED I, 65: **concurueus*, TDRG: posibil legat de *curuus*, *concuruäre*), fie **cucuruus* (atestat în forma *cucurbae* „frângii rulate folosite de corăbieri în caz de furtună” Isidor, Etymologiae XIX, 4, 2 şi într-un manuscris mozarab al Sf. Ieronim, în comparativul *cucuruior*, cf. Corominas, DCEC s.v. *corcova*), formaţie cu reduplicare expresivă CDER 2702; în ambele cazuri, finala este insuficient explicată (lat. **concurueus* propus de CDED I 65 şi lat. **cucuruus* propus de CDER 2702 sunt problematice din cauza accentuării). În această ipoteză, var. etimologică este *cucurbeu*.

// Compus de la baza *cocor-* „curbură” (cf. *cocărlă*) şi verbul *a bea* L. Şăineanu, ZRPh 30, 1906, 313–314; formaţie pe baza lui *cucură* „tolbă de săgeţi” (prin asociere arc-săgeată) V. Bogrea, DR 4, 1924–1926, 805–806; ← *cucurbău* ← *cuculbău* ← (co)cobelci „melc” SDLR (asociere explicată prin forma arcuită); alb. *ylber* CDED II, 716.

Var. *curcubei*, posibil sg. refăcut din pl. *curcubeie*. Var. *curcubel*, prin analogie cu diminutivele în *-el*.

Fam.: **curcubiță** s.f. „curcubeu” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV), formă feminină creată din motive prozodice, prin substituirea finalei *-eu* cu sufixul *-iță*; **curcu-boului** sg. tant. „curcubeu” 1916 (Pamfile, Văzd.) ← **curcubou* (< *curcubău* < *curcubeu*), interpretat ca un compus, prin etimologie populară.

CURCUIE s.f. (N Buc.) „vită slabă – vache maigre” 1913 (com. A. Tomiac, în DA). Et. nes., posibil ucr. *korkovij* „cu coajă” < *korka* „coajă” ° // Et. nec. DA. Cf. **corcovă**.

CURCULEZ s.m. „mică insectă parazită, care produce pagube în boabele de cereale (Calandra granaria) – charançon de blé” 1857 (Polizu, V.), var. *curculeț*.

Et. nes., posibil lat. *curculiō*, *-ōnem* „gărgăriță”, cu o veche substituție de sufix Körting, LRW 2699, H. Schuchardt, ZRPh XXVI, 586–587, SDLR („rudă cu lat. *curculio*”) // cf. şi lat. *cucullio* „glugă”, rom. *cucuruz*, *cocoli*, *corcoli*, *cocoș*, *gurguș* SDLR; cf. *gărgăriță* şi bg. *kokolēza* „urechelniță” DA; bg. *kokolēza* CADE.

CURCUMĂ s.f. „plantă erbacee perenă, originară din Asia de sud-est, cu rizom comestibil sau prelucrabil sub formă de pulbere, din care se extrage un colorant (Curcuma longa) – curcuma” 1870 (Costinescu, V.).

Fr. *curcuma* < sp. *cúrcuma*, lat. savant *curcuma* < arab *kurkum* „șofran”.

CURCUMINĂ s.f. (Trans.) „bibilică – pintade” 1906 (Viciu, Gl.), var. *cucurmină*.

Probabil ← *curcă*, cf., pentru finală, *corcodină*, *corcotină* „curcă” ° // Et. nec. DA (care alege ca intrare *cucurmină*).

CURCUȘ s.n. (hapax Șez. III, 13: *pântecăria o capeți dacă mănânci curcușuri crude*) „fruct comestibil – fruit comestible” 1894.

Et. nes., posibil ← *corcoduș* prin haplogogie (DA: cf. *corcoduș*), însă este dificil de explicat pluralul în *-uri*, dat fiind că pentru fructul corcodușului se folosesc doar forme feminine.

CURCUT s.n. „un fel de supă sau terci din făină de porumb – sorte de bouillie de farine de maïs” c. 1845 (I. Golescu, Prov).

Ngr. *κουρκούτι* (cuvânt atestat în m.gr., fără etimologie clară, cf. Babiniotis, LBG).

CURDEASCĂ s.f. (de obicei art.) „dans țărănesc cu lăutari – danse paysanne accompagnée de musique par des violoneux” 1889 (Sevastos, N.).

Et. nes., probabil pol. *kurdesz* (< tăt. *kardaš* „frate”, Brückner, SEJP), cf. numele unui cântec popular în Polonia sec. XVIII, *Kurdesz nad kurdeszami* „prietenii la cataramă” Mitu, CELS 13.

Cf. **cardaș**.

CURDISI vb. (înv., Munt.) „a rândui, a îngriji – ordonner, régler” 1782 (Dumitrache, I.).

Ngr. *κουρδίζω* „a acorda un instrument, a pune în ordine” (aorist *κούρδισα*) < m.gr. *κορδίζω* < *κόρδα* „coardă” < lat. *chorda*.

Fam.: **curdismă** s.f. „rânduială” 1822 (Iorga, S. D. VII, 46) < ngr. *κούρδισμα*.

Cf. **coardă**¹, **cord**², **cordat**¹, **cordea**, **cordelier**, **cordită**¹, **cordon**, **clavicord**.

CUREA [ar. *curauă*, *curao*, mr. *curauă*] s.f. „fâșie lungă tăiată din diferite materiale flexibile (mai ales din piele), folosită ca cingătoare sau pentru legare; (Munt., Mold., Buc.) măsură pentru lungime, egală cu 16 picioare; (Mold.) numele unui dans cu lăutari; (Ban.) numele unui joc de copii – courroie; unité de mesure pour les longueurs, équivalent à 16 pieds; nom d'une danse accompagnée par des violonneux; nom d'un jeu d'enfants” 1533 (DRH B III).

Lat. *corrigia* „șiret; curea, fâșie; bici” CDED I, 71, TDRG, CDDE 455, DA, CADE, SDLR, ȘDU, CDER 2704, DDA DEX, panrom. REW 2253; pentru absența africateri rezultate din *-gy-*, cf. *plai* < *plagijs* CDDE 455; *-rr-* păstrat în Oaș (*curră* CDDE 455) // Lat. *corella*, dim. al lui *corium* „piele de animal prelucrată; crustă” LM, Densusianu, Rom. XXXIII, 277, PEW 459; lat. **coriella* G. Meyer, Albanesische Studien IV, 79, Pascu, DEM I, 73.

Fam.: **curălit** adj. „(teren) delimitat prin folosirea unității de măsură numite *curea*” 1907 (CDDE) ← **curăli* (= **cureli*) „a măsura cu cureaua” ← tema de genitiv-dativ și de plural *curel-* (refăcută prin analogie cu tipul etimologic *stea-stele*); **curelar** s.m. „meșteșugar care confecționează curele sau alte obiecte din piele: șei, hamuri etc.” 1559–1560 (forma *curelari(u)*, Cod. Bratul); **curelăreasă** s.f. „nevastă de curelar” 1871 (LM) ← *curelar*; **curelărie**¹ s.f. „meseria de curelar” 1868 (Barcianu, V.) ← *curelar*; **curelărie**² s.f. „atelier unde se fac curele; marfă de curelar, obiecte din piele” 1833 (Doc. ec. II); **curelice** s.f., nume atribuit mai multor specii de flori sălbatice sau ciuperci: *Tragopogon*, *Nymphaea*; *Ramaria* 1857 (var. *curălice*, Polizu, V.); **curelos** adj. „flexibil, moale; ațos, fibros; vânjos” 1825 (LB); **curelușă** s.f. „curea mică; numele unui dans țărănesc, asemănător cu hora; numele unui joc de cărți” 1814 (Calendariu), var. *curărușă*; **cureluță** s.f. (dim.) 1825 (LB); **încurela** vb. „a lega cu curele; a (se) încinge” 1885 (Teodorescu, P. P.); **încurelat** s.n. „legare cu curele; înhămare” 1893 (Bibicescu, P. P.) ← *încurela*.

CUREAC¹ s.n. (reg.) „resturile de la un stog de fân – reste d'une meule de foin ou de paille” 1922 (Şez. XVIII, 168).

Et. nes., probabil ← *cur* cu sensul „partea de jos” DA // Ucr. *kurjak* „bălegar folosit pentru încălzit” I. Robciuc, LR 26, 1977, nr. 2, 183.

Fam.: **curetic** s.n. (Munt.) „rest (din partea de jos) dintr-o căpiță de fân” 1885 (H. IV, 65), var. *cureatic*, *curetec*.

CUREAC² s.n. (reg.) „mic loc curățat de copaci, în mijlocul unei păduri – petite clairière” 1857 (var. *curiac*, Polizu, V.).

Probabil bg. *korija* „pădure mică” (DA), infl. de *curătură*¹.

CURECHI s.n. (Trans., Mold., Ban.) „varză; (înv., la pl.) verdețuri – chou; (vieilli, au pl.) légumes vertes” 1624 (I. Bianu, D. R. I, 97), var. *chiurechi*, *curec*.

Lat. *cōliculus* < *cauliculus*, dim. lui *caulis* (> *cōlis* încă din latină, probabil formă dialectală DELL) „tulpina unei plante; (p. ext.) plantă (folosit mai ales pentru a desemna varza)”. Sensul vechi românesc „verdețuri”, prin evoluție inversă în raport cu cea care a dus de la sensul etimologic al lui *varză* (pl. vechi *vearze* „verdețuri”) la sensul din limba literară actuală.

Fam.: **curecher** s.m. „cultivator sau vânzător de varză; insectă dăunătoare prezentă în locurile cultivate cu varză” 1631 (var. *curechea*, I. Bianu, D. R. I 189); **curecherie** s.f. „loc plantat cu varză” 1870 (CDED); **curechesc** adj. „asemănător cu varza” 1907 (CDDE); **curechește** adv. „(tocat) mărunț, așa cum se toacă varza” 1924 (Şez. XX); **curechios** adj. „asemănător cu varza; ierbos” 1870 (CDED); **curechiște** s.f. „loc plantat cu varză” 1806 (Șincăi, Economia); **curechiștină** s.f. „curechiște” 1939 (com. Vaida, în DA) ← *curechiște*; **curechiță** s.f. (Mold.) „fluture de varză (*Pontia brassicae*)” 1903 (Marian, Ins.); **curechiu** adj. „verde-închis” 1882 (Marian, Ch.).

Cf. **calarabă**, **caulis**, **carfiol**, **chel**², **colză**.

CURELNIC¹ s.n. (Ban.) „băț cu o plasă rotundă în vârful, folosit de copii pentru a prinde fluturi – filet à papillons” 1931 (CADE).

Bg. *kurelnik* „băț pe care copiii îl aprind de Lăsatul Secului” (< v.sl. *kuriti* „a afuma”) CADE // Et. nec. DA.

Cf. **curi**¹.

CURENT¹ adj. „curgător, fluent; în curs de desfășurare, prezent, actual, în vigoare; frecvent, obișnuit; (înv., despre forma literelor) cursiv – courant” 1792 (var. *corent*¹, Eustatievici, I. 107), var. *curant*².

Fr. *courant*, part. prez. al vb. *courir* „alerga; a fi în curs” (< lat. *currere* „a alerga”), cu forma după lat. *currans*, *-ntis*. Var. *corent*¹ < it. *corrente*.

Fam.: **biocurent** s.m. „activitate electrică prezentă în țesuturile și organele animalelor” 1964 (DER II) ← *bio-* + *curent*²; **contracurent** s.n. „curent (de apă, de aer) care se deplasează în sens opus” 1905 (Alexi, W.) ← *contra-* + *curent*², după fr. *contre-courant*; **curent**² s.m. „mișcare într-o anumită direcție în interiorul unui fluid (aer, apă etc.); (fiz.) deplasare ordonată, într-o anumită direcție, a purtătorilor de sarcină electrică” 1852 (var. *curant*³, Marin, Pr. I, 6, 13), var. *corent*² < fr. *courant*, substantivizare a adj. *courant*; **curent**³ s.n. „ansamblu de idei, concepții, gusturi artistice dominante într-o

anumită epocă” 1875 (Maiorescu, O. III, 182) < fr. *courant*, folosire metaforică a lui *courant* „mișcare, curgere”; **curenta**¹ vb. „a produce sau suferi un șoc în urma contactului cu curentul electric; a intercala într-un circuit electric” 1937 (Arghezi O. VIII, 842); **curenta**² vb. (înv. Trans.) „a căuta pe cineva cu mandat de arestare; a judeca în contumacie” 1886 (Barcianu, D.) < germ. *kurrentieren*; **curentălui** vb. (înv. Trans.) „a curenta” 1812 (AA lit. II/14, 331) < germ. *kurrentieren*, încadrat în clasa verbelor în *-ălui*; **curentograf** s.n. „curentometru prevăzut cu un sistem de înregistrare a valorilor măsurate” 1978 (DN³) < fr. *courantographe* (< *courant* „curent” + *-graphie* < gr. *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”); **curentometru** s.n. „aparat pentru măsurarea vitezei curenților apei” 1962 (Scânteia 8 sept., p. 4, în DCR²), var. *curentmetru* < fr. *courantomètre* (< *courant* „curent” + *-mètre* < gr. *-μέτρης* „care măsoară” < *μετρέιν* „a măsoara” < *μέτρον* „măsură”); **echicurent** adj. (despre fluide) „care curge în același sens cu altul” 1949 (LTR¹, s.v. *baleiaj*) < fr. *équi-courant* (< *équi-* < lat. *aequi-* < *aequus* „egal” + *courant*); **extracurent** s.m. „curent care se produce în aer în momentul când se deschide un circuit străbătut de un curent electric, datorită autoinducției” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *extra-courant*; **microcurent** s.m. „curent electric de mică intensitate, folosit în fizioterapie” 1975 (RL 19 nov., p. 2, în DCR³) ← *micro-* + *curent*²; **supracurent** s.m. „curent electric de intensitate mai mare decât cea prevăzută pentru un anumit circuit” 1949 (LTR¹ I, s.v. *bobină*) ← *supra-* + *curent*².

Cf. **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curând**, **curge**, **curs**¹, **cursă**¹, **cursiv**, **cursor**, **decurent**, **decurge**, **excursie**, **incursiune**, **intercurent**, **încura**, **parcurge**, **recurge**, **recurent**, **scurge**.

CURFIURST s.m. (înv.) „principe elector în Imperiul Romano-German – prince électeur dans le Saint-Empire romain germanique” 1700–1712 (N. Costin, L.).

Germ. *Kurfürst* < germ. medie de sus *Kur(e)* „alegere” + *Fürst* „principe” (< v. germ. de sus *furisto* „cel dintâi”).

Fam.: **curfirștină** s.f. (înv.) „soție de elector” 1844 (Calendariu) < germ. *Kurfürstin*.

CURGE [ar. *curare*², mr. *curari*², ir. *curje*] vb. „(despre mase lichide) a se mișca sub influența gravitației; (înv., numai în forma etimologică *cure*) a alerga, a fugi, a merge – couler; (vieilli) courir, s’enfuir, marcher” c.1500 (var. *curre*, Psalt. Hur.), var. (înv.) *cura*³, (Trans.) *curi*³, *curui*³.

Lat. *currere* „a alerga” (forma etimologică: *cur(r)e*). Forma *curge*, apărută către sfârșitul secolului al XVII-lea, este analogică după *a merge/mers* (part. lui *curre* fiind *curs*), analogie favorizată de sensul comun „a se deplasa” și posibil determinată și de evitarea omonimiilor cu verbul *curd*¹. Dat fiind că paradigma etimologică (cu radicalul fără epenteză) este bine atestată în dacoromâna veche, inovațiile comune cu aromâna și meglenoromâna (trecerea la conjugarea I), pe de o parte, și cu istororomâna (epenteza în radical), pe de altă parte, trebuie considerate inovații paralele posterioare românei comune.

Var. *cura*³, prin reinterpretarea formei de pers. 3sg. *cur(r)ă* (< *curre*) CDDE 457, CADE // lat. *cōlāre* CDED I, 70, DDA (pentru forma aromână).

Fam.: **curătoare**¹ s.f. „găleată, jgheab; (Munt., Olt.) vas mare pentru stors strugurii” 1717 (T. doc. Dâmb. 608), var. *curător*⁴ s.n.; **curător**¹ s.n. „un fel de caș, bucată întregă de caș” 1900 (Barcianu, D.), probabil prin metonimie de la numele recipientului (*curător*⁴ = *curătoare*¹); **curătură**² s.f. „vas în care curge vinul, curătoare; alunecare de pământ” 1884 (H. XII, 19); **curet** s.n. „mers; curs” 1910 (Păsculescu, L. P.); **curgător** adj. s.m. „care curge; fluent; (înv., în forma *curător*²) care aleargă” 1570 (var. *curător*², Coresi, Lit.); **curs**

[ar. *cursu* „zgomot produs de curgerea unei ape”] s.n. „curgere, curent (de apă); trecerea timpului, desfășurarea unor evenimente; (înv.) expunere a evenimentelor în ordine cronologică, cronică; traiectoria corpurilor cerești; (înv.) mers (rapid), alergare; prețul (mediu) cu care se cumpără și se vând diferite valute sau mărfuri; serie de lecții (la universitate sau în afara școlii), lecție, prelegere ținută de un profesor; (înv.) rută; (în expr. *în cursul*) în timpul, (în expr. *în ~ de*) în procesul (neterminat) de” 1561 (Coresi, Tetr.) < lat. *cursus* „curgere (a unei ape), alergare, drum (al soarelui)”, panrom. REW 2417, cu sensurile „desfășurare a evenimentelor”, „preț”, „serie de lecții”, „rută”, și în expr. *în cursul*, *în curs de*, *a da curs* după fr. *cours* (pentru care sensul referitor la învățământ și cel referitor la valori sunt atestate din sec. XIV: „ciclu de studii”, „circulația valorilor, a mărfurilor”); **cursa** vb. (rar) „a circula, a se deplasa pe o anumită traiectorie” 1858 (Marțian, S. ec. pol.) ← *curs*; **curșant** s.m. „persoană care urmează un curs (de învățământ)” 1953 (V. rom. XII) < rus. *kursant*; **curșantă** s.f. „femeie care urmează un curs (de învățământ)” 1955 (DLRLC) ← *curșant*; **curșător** adj. (înv.) „din care curge, din care izvorăște” 1682 (Dosoței, V. S. nov. 101^v); **curșătură** s.f. „curgere, mișcare a unei ape” 1682 (Dosoței, V. S. oct. 46^v); **curșist** s.m. „persoană care urmează un curs (de învățământ); (Trans., după Primul Război Mondial) profesor de școală secundară, fără titluri universitare, numit în baza unui examen ad hoc” 1934 (Curentul, 1 mar.) ← *curs*; **curșistă** s.f. (rar) „femeie care urmează un curs (de învățământ)” 1884 (Contemporanul, IV 82) ← *curs*; **cursoare** s.f. (înv., dial.) „curgere (a apei), curent; secreție a unor organe ale corpului; hemoragie; boală purulentă; (Ban.) diaree; dezvoltare, evoluție; trecerea timpului” 1679 (Dosoței, L., 194) ← *curge* sau lat. *cursōria*, fem. adj. *cursōrius* „referitor la alergare”, substantivizat; **curșonoi** s.n. (Năs.) „umflătura ce se face adesea la pâine în timpul coacerii” 1913 (com. Corbu, în DA) ← **cursuroi* ← *cursură*; **curșură** s.f. „curgere (a apei), curent; secreție a unor organe ale corpului; hemoragie; diaree; (Trans.) coltuc de pâine; (fig.) durată” 1517 (top., DERS) < lat. *cursūra* „alergare”; **curșuș** s.n. (înv., Trans.) „serie de lecții, suită de etape (în învățământ)” 1820 (Iorga, S. D. XII, 208) < lat. neol. *cursus*, cu pronunțare magh.; **precurge** vb. (înv., despre lichide) „a curge în cantitate mare (revărsându-se)” 1823 (var. *preacurge*, Bobb, DRLU), var. *preacure*; mr. **pricurari** vb. „a începe să curgă” 1935 (Capidan, Megl. III); mr. **prucurari** vb. „a începe să curgă” 1935 (Capidan, Megl. III).

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent**¹, **curșă**¹, **curșiv**, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurent**, **ocurență**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CUR/¹ vb. (Bas.) „a fuma – fumer” 1911 (I. Cr. IV, 105).

Rus. *kurit* „a fuma” (cuvânt atestat încă din slava veche și prezent în aproape toate limbile slave).

Cf. **curelnic**¹.

CURIE¹ s.f. „subdiviziune a triburilor din care era format poporul roman; clădirea unde senatul roman își ținea ședințele; (de obicei, în sintagma *Curia romană*) administrația pontificală a Bisericii romano-catolice; (înv., în Imperiul Habsburgic) corp electoral, curte de casație, tribunal – curie; corp electoral; cour de cassation” 1789 (Rând. imp. 4).

Lat. neol. *curia* (probabil < **co-uiria* < *co(n)-* + *uir* „bărbat”).

Fam.: **curial** adj. „care aparține aceleiași curii; referitor la o curie” 1856 (Baronzi, I. C. I, 63) < lat. neol. *curialis*, fr. *curial*; **curiat** adj. (despre adunările poporului roman)

„care este împărțit în curii” 1830 (Căpățineanu, M. R. 95) < lat. neol. *curiatus*; **curion** s.m. „preot sau conducător al unei curii din Roma antică” 1855 (Baronzi, I. L. I. 177) < lat. neol. *curio*, *-onem*, fr. *curion*.

Cf. **centumvir**, **centurie** (s.v. *cent*), **decemvir**, **decurie**, **triumvir**, **vârtute**, **viril**, **virtute**.

CURIE² [ky'ri] s.m. (fiz.) „unitate de măsură pentru radioactivitate – curie” 1949 (LTR¹).

Fr. *curie*, denumire dată în onoarea savanților Pierre și Marie Curie.

Fam.: **curiepunctură** [ky'ri-] s.f. „tratament aplicat în cancer, care constă în introducerea în țesuturi a unor ace cu radiu” 1970 (Form. cuv. I, 135) < fr. *curiepuncture* (< *curie* + *puncture*); **curiu** s.n. „element chimic radioactiv sintetic” 1949 (LTR¹), var. *curium* < fr. *curium* < antrop. *Curie*, cu sufixul *-ium* specific numelor de elemente chimice.

CURIER s.m. „persoană (în serviciul unei instituții) însărcinată să ducă la destinație corespondența; (înv.) totalitatea corespondenței trimise sau primite deodată – courier” 1695 (n.pr. *Corierul Stealelor*), var. (înv., reg.) *corier*, *coroer*, *curueriu*, (Trans.) *curir*.

Fr. *courrier* < it. *corriere* < *correre* „a alerga” < lat. *currere*. Var. *corier* < it. *corriere*. Var. *curir* < germ. *Kurier*. Forma *coroer* citată de DA cu trimitere la *curea* ar putea reprezenta o interpretare greșită a lui *coroer* „curier”, atestat în Cond. Mav. III 51 și Urechia, I. R. I 14.

Fam.: **curierat** s.n. „serviciu de transport rapid” 1988 (DEX-S); **curieră** s.f. 1953 (V. rom.); **curierist** s.m. „gazetar care scrie cronici sau care se ocupă de corespondența unei publicații periodice” 1931 (CADE) < fr. *courriériste*.

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent**¹, **curriculum**, **cursă**¹, **cursiv**, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurrent**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CURIOS adj. „care manifestă dorința de a cunoaște (ceva nou, neobișnuit); care stămește uimire, ciudat, neobișnuit – curieux” 1693 (var. înv. *curioz*, FN 12).

Fr. *curieux* (< lat. *cūriōsus* „care are grijă; doritor de cunoaștere” < *cūra* „grijă”), lat. neol. *curiosus*. Var. *curioz* < it. *curioso*, lat. neol. *curiosus*.

Fam.: **curiozitate** s.f. „dorința de a cunoaște (amănunțit) ceva nou sau neobișnuit; caracterul ciudat al unui lucru sau al unei ființe; (adesea la pl.) lucru interesant care se întâlnește rar, ciudățenie” 1694 (var. *curiozitas*, FN 22), var. înv. *curiozita* < it. *curiosità*, lat. neol. *curiositas*, *-atem*, ulterior și fr. *curiosité*; **curioznic** adj. (înv., rar) „curios” 1785 (Strilbițki, Fiziogn.) < rus. *kurjěznyj*, adaptat după derivatele în *-nic*; **necurios** adj. (rar, despre oameni) „dezinteresat, lipsit de dorința de a cunoaște lucrurile din jur” 1891 (GCR I, 352); **necuriozitate** s.f. (rar) „indiferență, lipsă a dorinței de a cunoaște lucrurile din jur” 1862 (Pontbriant, D.) ← *curiozitate*.

Cf. **cură**, **curat**, **chiuretă**, **curat**¹, **curator**, **procura**, **procură**, **procuror**, **securitate**, **sigur**.

CURLING ['kɜ:(r)lɪŋ] s.n. „joc sportiv de origine scoțiană, între două echipe a câte patru jucători, care constă în lansarea pe gheață a unor discuri prevăzute cu mânere spre o țintă – curling” 1997 (NDN).

Engl. *curling* < *curl* „a face bucle, a ondula”.

CURMA [ar. *curmare* „a reteza; a înceta; a separa, a înțărca; a abate un curs de apă; a cădea la învoială; a copleși, (refl.) a obosi (foarte tare)”, mr. *curmari* „a întrerupe; a desface, a separa”] vb. „a scurta un trunchi de lemn sau diverse alte obiecte, a tăia în două; a încheia, a termina; (pop.) a strânge cu o sfoară, cu o panglică, (p. ext.) a strânge tare, a pătrunde în carne; (refl., despre persoane) a se îndoi, a se apleca; (înv.) a schimba direcția; (înv.) a străbate, a traversa; (înv.) a încheia (un târg, o învoială), a lua o anumită decizie, hotărâre judecătorească – couper (en deux), raccourcir (un tronc d’arbre); interrompre, cesser; serrer (avec une corde, un ruban), êtreindre; se pencher; changer de direction; traverser; conclure une affaire, prendre une décision” 1560-1561 (Coresi, Tetr. 109).

Probabil lat. dun. **cormăre* < **cormus* „buștean, trunchi retezat” < gr. *κορμός* (< *κείρειν* „a tăia”), cf. calabr. *kurmu*, lucan *kulmă* (REW 2234, DEDI 169), G. Giuglea, DR III, 1922–1923, 619–620, 771, CADE (care explică pe **cormare* direct din gr. *κορμάζειν* „a tăia în bucăți”), DA (posibil), CDER 2709, Rosetti, ILR, 214, S. Popescu-Fischer, *Omăgiu Wald*, 457–458. Derivarea pe teren românesc din *curm*¹ (< lat. **cormus* „buștean, trunchi retezat” < gr. *κορμός*), susținută de LM, SDLR, este mai puțin probabilă, deoarece *curm*¹ nu înseamnă „buștean”, ci „bucată de funie”, sens explicabil prin raportare la *curma* „a strânge (cu o funie)” // Probabil el. de substrat, cf. alb. *kurmoj* „a tăia în bucăți, a împărți” (< *kurm* „trunchi de copac; corp”) DA (posibil), Russu, *Etnogeneza*, 300–301, Brâncuș, VA, 138, Gh. Mihăilă, *Thraco-dacica*, XVIII, 1997, 1–2, p. 57, DEX (dar alb. *kurm* poate fi împrumutat din lat.); lat. **corrîmăre/-î* (< *con-* + *rîmăre/-î* < *rîma* „crăpătură, spărtură”) TDRG, Pușcariu, *Locul limbii române*, REW 2254 (problematic deoarece lat. *rîmări* însemna „a scormoni, a scurma”, sens păstrat în rom. *râma* și *scurma* < **excorrîmăre*); tc. *kurmak* „a rupe, a sparge” CDED II, 570.

Fam.: **curm**¹ [ar. *curmu* „bucată de funie”, mr. *curm* „bucată, crâmpei, rămurică”] s.n. (Olt., Munt.) „bucată de funie (cu care se leagă vitele); ștreang; fierăstrău, joagăr” 1592–1604 (Fl. D. 131), probabil der. regresiv din *curma* DA (posibil), S. Popescu-Fischer, *Omăgiu Wald*, 457–458 // lat. **cormus* „buștean, trunchi retezat” < gr. *κορμός* LM, G. Giuglea, DR III, 620, Diculescu, *Elementele*, 459, CADE, SDLR, CDER 2709, Rosetti, ILR, 214; el. de substrat, cf. alb. *kurm* „trunchi; corp” DA (probabil), Mihăescu, Rom. 312, DEX; **curmalău** s.m. (Buc.) „namilă (referitor la un șarpe)” 1937 (var. *cormalău*, com. Tomiac, în DA) ← *curm*¹ „bucată de funie” sau *curmei*², cu sufixul augmentativ-depreciativ *-ălău* (cf. *șerpălău*) Vrabie, ERS 38 (DA: cf. *curmei*²) // cf. și *cormană* DA; **curmată** s.f. (Sibiu) „vrabie” 1939 (com. Banciu, în DA) ← *curmat* „retezat”, cu referire la coada scurtă a vrabiei; **curmă**¹ s.f. (hapax, Cantemir. I. I.) „ascuțiș, tăiș” 1705, der. regresiv; **curmăni** vb. (Olt.) „a strânge cu o sfoară sau sârmă, a gătui (despre corpul omului sau despre arbori); a întrerupe o activitate” 1910 (Vircol, Vâlcea) ← *curm*¹ CDER 2709 sau **curman* ← *curm*¹ (cf. ucr. *kurman* „ștreang făcut din câlți”, explicabil ca împr. din rom., ca și *kurmej*, cf. ESUM III, 155) DA; ar. **curmăreauă** s.f. „parte a corpului vitelor dintre crupă și șolduri” 1963 (DDA) ← *curmare*; **curmător**¹ adj. „care curmă (face să înceteze etc.)” 1837 (Săulescu, Hr. I, 64); **curmător**² s.n. (Olt.) „fierăstrău cu care se taie copacii în pădure; fierăstrău cu două mânere” 1939 (com. Ittu, în DA); **curmătură** [ar.] s.f. „depresiune, adâncitură pe culmea unui deal sau a unui munte, între doi munți sau două dealuri; locul unde se schimbă direcția unei pante, a unui drum; scurtătură, fundătură; (Trans., înv.) tăietură; urmă, adâncitură, dungă pe corp sau în trunchiul unui copac, în locul unde a fost legat cu o sfoară sau cu o sârmă; locul de la încheieturi unde se subțiază brațele copiilor grași; cută, încrețitură la bărbie sau pe pielea unui om gras; locul unde se subțiază

corpul albinei sau al viespii; (Ban., la pl.) începutul durerilor nașterii” 1517 (top., Mihăilă, DLRV); **curmătel**¹ s.m. (Sibiu) „vrăbiuță” 1939 (com. Banciu, în DA) ← **curmățică* ← *curmată* „vrăbie”; **curmătel**², **-ică** adj., s.m., s.f. (despre copii) „cu pliuri de grăsime pe mâini” 1939 (SDLR) ← *curmat* (part.); **curmei**² s.n. (reg.) „bucată scurtă de funie, folosită pentru a se încinge, pentru a lega vitele etc.; fiecare dintre frânghiile sau lanțurile cu care se leagă fundul carului; funie de proastă calitate, făcută din scoarță de copac; mlădiță a viței-de-vie; (înv.) ștreang” 1686 (Dosoftei, V. S., mai 133^f), var. (Mold.) *curmeu* ← *curm*¹ LM, CADE, DA, SDLR, CDER 2709, DEX // v.gr. **κορμητιον* < *κορμός* C. Diculescu, DR 4, 459; **curmete** s.m. (Olt.) „bucată de frânghie; legătură” 1900 (G. Crețu, în Mardarie, Lex. 329) ← *curmei*², cu substit. sufixului: **curmeț** s.m. (Mehed.) „bucată de funie (cu care se leagă vitele)” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.) ← *curmete*, sg. refăcut; **curmeza** vb. (rar) „a tăia (despre păduri); a se apleca, a se îndoi (de mijloc)” 1826–1829 (part. *curmezat*, N. Stoica, C. B. 297), var. *curmezi*, format pe baza prezentului slab al lui *curma*^o (cf. *bureza* < *bura*, *burează*, *undeza* < *unda*, *undeață*, *pisăza* < *pisa*, *pisează*, *ureza* < *ura*, *urează* Mărgărit, CES 56–57); **curmeziș** adv., s.n., rar și adj. (adesea în locuțiuni: *de-a curmezișul*, *în curmeziș* etc.) „de-a latul, transversal sau oblic; (fig.) în opoziție cu ceva; (spec.) obiect ce se pune transversal peste un alt obiect, pentru a-l fixa, transversă (în structura caselor tradiționale de lemn, a morii, a carului); scurtătură între două drumuri; (Olt.) joagăr, fierăstrău” 1508 (top. DERS; ca apelativ, 1563–1583, Cod. Vor. 252, forma *în curmedzișu*), var. *curmezișă* s.f. (și în locuțiuni: *de-a curmezișa*) ← *curmeza*/*-i* Brâncuș, VA 138 (care consideră verbul neatestat) sau ← *curma* (TDRG, SDLR), infl. de *pieziș* DEX, Brâncuș, VA 138 // rom. **curmez* subst., împr. dintr-un derivat alb. în *-z-* al lui *kurm*, susținut de verbul *kurmzue* „a tăia în părți, a mișca corpul strâmbându-l” DA, Pușcariu, LR I, 265; **curmezișa** vb. (înv.) „a traversa, a trece de-a curmezișul; a întoarce din cale, a devia; (refl., fig.) a se contrazice” 1581 (Coresi, Ev. 519; într-o formă contrasă de part. *curmeșat*, 1568 top. DERS), var. *curmeziși* ← *curmeziș*; **încurmezișa** vb. (înv.) „a traversa, a întretăia; (refl., fig.) a se împotrivi” 1652 (Îndr. leg. 273) ← *curmeziș*; **necurmare** [ar. *nicurmare*] s.f. (înv.; de obicei în loc. adv. *cu necurmare*) „neîntrerupere” 1832 (Regul. Org. Ț. Rom. 107) ← *curmare*; **necurmat** [ar. *nicurmat*] adj., adv. (înv.) „neconținut; imediat” 1592–1604 (Fl. D. 126) ← *curmat* (part.); **precurma** vb. (înv.) „a (se) întrerupe (brusc), a (se) sfârși; a lega strâns cu o sfoară sau cu o frânghie” 1815 (Dionisie, H. 50); **precurmător** adj. (înv.) „care pune capăt, care întrerupe brusc” 1837 (Doc. ec. II, 640) ← *precurma*.

CURMALĂ s.f. „fruct comestibil mic, brun-roșcat, cu gust dulce – datte” 1691–1697 (pl. *curmale*, T. Corbea, D. s.v. *dactylus*), var. *curma*, *hurma*, *hurmală*.

Ngr. *κουρμάς* = *χορμάς* < tc. *hurma*. Forma *curmală*, refăcută din pl. *curmale*. Variantele cu *h-* < ngr. *χορμάς* sau tc. *hurma*.

Fam.: **curmal** s.m. „arbore exotic din familia palmierilor, cu trunchiul înalt până la 25 m, cu frunze mari de 2–3 m și cu fructe comestibile (Phoenix dactylifera)” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *phoenix*), var. (suspect) *curm*², (înv., Munt.) *hurmal*, der. regresiv.

CURMEA s.f. (Buc.) „axa centrală a plugului, pe care se montează celelalte componente, grindei – age de la charrue” 1893 (DDRF).

Et. nes., probabil ucr. *korma* „cârmă” Cancel. T. Plug., Rosetti, ILR 274 // Posibil ← *corman(ă)*, cu schimbare de sufix, sau lat. *columella* „coloană mică, suport” Hubert

Dumke, Jb. XIX, 1913, 79–80; posibil ← *curmei*² CDER 2711; posibil ← *curma* DA; bg. *kărma* „cârmă” Conev, EVBR.

CURMEI¹ interj. care imită miorlăitul motanului în perioada de rut – interj. qui imite le miaulement du chat pendant le rut 1927–1928 (hapax, Herzog – Gherasim, M. IV, 251).

Et. nec. // Onomatopée DA.

CURNIC s.n. (Munt., Dobr.) „coteț de păsări – poulailler” 1884–1885 (H. VII, 95), var. *cornic*.

Bg. *kurnik* < *kur* „cocoș”.

Fam.: **curuiac** s.n. (Mehed.) „coteț de păsări” 1939 (SDLR), probabil ← **curneac* (← *curnic*); **curuielnic** s.n. (Mehed., Ban.) „coteț de păsări” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.), var. *curelnic*² ← *curuiac* // forma *curelnic*² < bg. *kurelnik* SDLR (cuvânt cu alt sens, v. *curelnic*¹).

Cf. **curcă**.

CUROPALAT s.m. (în Imperiul Bizantin) „înalț demnitar care administra palatul imperial – majordome de la cour byzantine (curopalate)” 1682 (Dosofoei, V. S. oct. 62^y).

M.gr. *κουροπαλάτης* (titlu apărut în vremea lui Iustinian < lat. *cura palatii*, propriuzis „îngrijirea curții”, atestat în sec. V), lat. neol. *curopalates*, ulterior posibil și germ. *Kuropalat*, fr. *curopalate*.

Cf. **cură**, **curat**¹, **palat**.

CURPEN [ar. *curpan*, *curpin*, mr. *curpan*, *curpân*, *curpin*] s.m., s.n. „mlădiță lungă și subțire a viței-de-vie sau a altei plante agățătoare; tulpina unor plante târătoare ca dovleacul, pepenele etc.; (p. ext.) ramură tânără și flexibilă; (Trans.) arbust cu tulpina subțire, agățătoare și ramificată, cu frunze compuse, cu flori mari, violete sau albe, în panicule (Clematis vitalba); numele altor plante asemănătoare – sarment; bras de courges, vrille; nom de différentes plantes ayant un aspect similaire à des sarments: herbe-aux gueux, chamérisier, clématite dressée, atragène-des-Alpes, cocriste, couleuvrée, chèvrefeuille de Tartarie” prima jum. a sec. XVII (Neagoe, Înv.; cf. atestarea indirectă top. *Curpinel*, 1512, Mihăilă, DLRV), var. (reg.) *curpene*, *curpân*, (Trans.) *curfân*, (Buc.) *curpână* s.f., *curpenă* s.f.

El. de substrat, cf. alb. *kulpër* (var. *kurpër*, *kurpul*, *kulp*, gheg *kurpën*) TDRG, DEX, Russu, Etnogeneza 301–302, Brâncuș, VA 70–71 (DA: „din alb. *kurpen* «clematis vitalba»”; el. de substrat sau împrumut din albaneză Philippide, OR II, 710) // Lat. *colubrînus* „de șarpe, de năpârcă” (< *coluber* „năpârcă, șarpe”) CDED I, 72; posibil ← *crâmpel*, cf. *curmei* CDER 2714.

Fam.: **curpânărie** s.f. (Sălaj) „loc cu mulți curpeni; desiș greu accesibil din cauza mlădițelor, a bălăriilor” 1944–1948 (DR 9, 70); **curpenar** s.n. (Mold., Trans., Ban.) „curpeniș” 1944–1948 (DR 9, 67); **curpenaș** s.m. (dim.) 1913 (Pamfile, C. Ț. 239); **curpenel** s.m. (dim.) 1512 (top. *Curpinel*, Mihăilă, DLRV); **curpenet** s.n. (Trans., Munt.) „curpeniș” 1944–1948 (DR 9, 70); **curpeni** vb. (reg.) „a se cățăra, a se încolăci, a se strecura” 1870 (CDED I, 72); **curpeniș** s.n. (pop.) „desiș; mulțime de curpeni” 1775 (top. Bul. com. ist. III, 99), var. *curpiniș*; **curpeniște** s.f. (Trans.) „curpeniș” 1944–1948 (DR 9, 67); **curpeniță** s.f. (Olt., Munt.) „curpen-de-pădure (Clematis vitalba); curpen-de-munte

(*Clematis alpina*); piciorul-cocoșului (*Ranunculus acris*)” 1868 (Barcianu, V.); **curpenos** adj. (Olt., Munt.) „cățărător (asemenea curpenului), cu mulți cărcei; (Dobr., despre oi) cu lâna lungă și aspră” 1870 (CDED I, 72); **încurpeni** vb. (reg.) „a se cățăra, a se încolăci, a se strecura” 1939 (DA s.v. *curpen*).

CURRICULUM s.n. „programă școlară; (în expr. ~ *vitae*) scurtă autobiografie (scrisă) care cuprinde date referitoare la studii, pregătirea profesională, carieră – programme des matières d’enseignement; curriculum” 1871 (LM, în expr. *curriculum vietii*).

Lat. neol. *curriculum vitae* „cursul vieții” (*curriculum* < *currere* „a alerga”).

Fam.: **curricular** adj. „referitor la programa școlară” 1999 (DCR³) < fr. *curriculaire*; **CV** [sivi] s.n. „curriculum vitae” 1997 (Capital, 20 nov., p. 24, în DCR³), abreviere pentru *C[urriculum] V[itae]*, cu pronunție engleză; **extracurricular** adj. „care este în afara curriculumului școlar” 1997 (Rromathan, I, 30) ← *curricular* DLR sau engl. *extracurricular* DCR³.

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent**¹, **curier**, **cursă**¹, **cursiv**, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurrent**, **ocurență**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CURRY [ˈkʌri, ˈkəri] s.n. „amestec de condimente (piper, curcuma, coriandru etc.), originar din India – curry” 1978 (DN³).

Engl. *curry* < tamil *kari* „sos condimentat” DCR³ // Fr. *curry* DEX.

CURSA¹ s.f. (înv.) „întrecere care constă în parcurgerea rapidă a unei anumite distanțe, pe un traseu dinainte stabilit, pe jos, călare sau cu diferite vehicule; distanță parcursă regulat de un vehicul pe același itinerar și conform unui orar stabilit; vehicul care parcurge o astfel de distanță; distanță parcursă de o piesă dintr-un dispozitiv, de la un capăt la altul; drum (dus și întors), alergătură – course” 1855 (Negruzzi, P. T. 309).

Fr. *course* (de la o veche formă de part. fem. a v.fr. *corre* „a alerga” < lat. *currere*).

Fam.: **cursier** s.m. „cal de curse sau de bătaie” 1814 (Uricariul I, 205) < fr. *coursier*.

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent**¹, **curier**, **cursiv**, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurrent**, **ocurență**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CURSA² s.f. „unealtă sau laț de prins animale, capcană; mijloc viclean de a atrage, de a amăgi, de a prinde pe cineva – piège; embûche” c. 1500 (Psalt. Hur.).

El. de substrat, cf. alb. *kurth(ë)* DA (< alb.), Rosetti, ILR 248, Russu, Etnogeneza, 302–303, Brâncuș, VA 71–72, Mihăilă, CSCA 159, DEX // Posibil abstract de la *cure* „a alerga”, lat. *currere*, cf. lat. med. *cursa* „expediție de pradă” CDED I, 71–72, LM, TDRG, CDER 2715 (care presupune că alb. *kurth(ë)* < rom.); v.gr. *κυρτία* „grilaj”, *κύρτη* „vârșă” Diclescu, Elementele, 464.

Fam.: **corsar**¹ s.m. „persoană care face sau vinde curse” 1871 (LM).

CURSA³ s.f. (înv.) „pastilă aromatică și parfumată, importată din Orient, întrebuințată ca mirodenie – pastille du sérail” 1852 (Alecsandri, Oper. 468).

Ngr. *κούρσι* „pastilă” (< tc. *kurs*, propriu-zis „disc”).

CURSIV, -Ă adj., s.f. „(despre scriere sau vorbire, adesea adverbial) curgător, fluent; (tipogr., despre caractere) care imită scrisul de mână, aplecat spre dreapta, italic – cursif; (typogr.) italique” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 410).

Fr. *cursif*, împr. din lat. med. *cursiuus* < *currere* „a alerga”.

Fam.: **cursivitate** s.f. (abstr.) 1927 (V. rom.).

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent**¹, **curier**, **cursă**¹, **cursor**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurent**, **ocurentă**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CURSOR s.n. „dispozitiv mic (de metal) care alunecă de-a lungul unei rigle sau al unei tije sau care se învârteste în jurul unei piese circulare, permițând citirea gradațiilor; caracter special, utilizat pentru localizare pe ecranul calculatorului, a cărui mișcare este controlată de utilizator prin mouse sau tastatură – curseur” 1898 (Enc. rom. I, s.v. Berdan).

Fr. *curseur* (împr. din lat. *cursor*, propriu-zis „alergător, curier”, atestat în lat. med. cu sens tehnic < *currere* „a alerga”), în inform. și engl. *cursor*.

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent**¹, **curier**, **cursă**¹, **cursiv**, **curtier**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurent**, **ocurență**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CURT [ir.] adj., s. (Trans., Ban.) „(mai ales despre câini sau găini) cu coada scurtă, tăiată; nume de câine cu coada tăiată; nume dat ursului – à la queue courte; nom de chien (à la queue courte); nom donné à l'ours” c.1650 (Anon. Car.).

Et. nes., probabil lat. *curtus* „scurt” (de unde și magh. *kurta*, atestat de la 1171, pentru care EWU presupune un etimon lat.) °, sau reintrat în rom. din magh. *kurta* CADE, DA, CDER 2717 (pentru ir. *curt*, s-a propus it. *corto*, cf. Neiescu DDI, însă vocalismul sugerează originea lat.).

Cf. **cruța**, **scurt**.

CURTE [ar., ir.] s.f. „spațiu împrejmuit în jurul unei clădiri; totalitatea edificiilor care constituie o gospodărie; casă mare, boierească; reședință a unui suveran; totalitatea persoanelor cu funcții înalte din preajma unui suveran; tribunal superior; (în expr. *a face* ~) omagiu respectuos și măgulitor acordat unei persoane sus-puse sau unei femei, spre a-i câștiga bunăvoința și simpatia; (în limba veche, bisericească) cer, rai – cour; (vieilli) cieux” 1485 (top. DERS).

Lat. *co(h)ors*, *-tem* „curte îngrădită; suită (a unui magistrat), alai” (< *co(n)-* + *hort-*, rădăcină prezentă și în *hortus* „grădină”) panrom. REW 2032. Evoluția *ō*>*u*, atestată în lat. târziu *curtis*, apare, în română, și în alte cazuri (*cute* < *cōtem*, *mură* < *mōrum*, pl. *mōra*, *ușă* < *ōstium*, Philippide, OR II, 77), iar în cazul lui *cohors* se regăsește și în alb. *kurt* și m.gr. *κούρτη* (pe lângă *κόρτη*). Sensurile „tribunal” și „omagiu măgulitor”, după fr. *cour*.

Fam.: **curta** vb. „a face cuiva curte, mai ales unei femei” 1860 (Filimon, E. 198) ← *curte*, după fr. *courtiser*, it. *corteggiare*; **curtarisi** vb. (înv.) „a face curte” 1857 (Polizu, V.) ← *curte*, după fr. *courtiser*, adaptat după derivatele în *-arisi*; **curtean** s.m. „persoană care îndeplinea o anumită slujbă la curtea unui monarh sau care făcea parte din suita acestuia; soldat din garda personală a domnitorului” 1464 (top. DERS); **curteană** s.f. „doamnă de la curte, doamnă de onoare” 1863 (Asachi, V. R.) ← *curtean*; **curteancă** s.f. „curteană” 1834 (C. Stamati, P. 261) ← *curtean*; **curtenesc** adj. „referitor la curtea domnească sau la curtenii” 1624 (DIR A V, 282) ← *curtean*; **curtenește** adv. „în felul celor de la curte” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *curiatim*) ← *curtean*; **curteneț** adj. (Trans., Olt.) „harnic, îndemânat, activ în propria gospodărie; politicos, curtenitor; îndrăzneț, obraznic” 1862 (Pontbriant, D.) ← *curtean*, infl. semantic de *curte* și *curteț*; **curteni** vb. (înv.) „a introduce

pe cineva în serviciul unei curți (boierești sau domnești); a se prezenta la curte; a curta, a omagia; (refl., rar) a învăța maniere elegante (umblând pe la curți boierești)” 1649 (Mardarie, L.), var. *cortenî* ← *curtean*; **curtenie** s.f. (înv.) „serviciu la curte, dările și prestațiile unui curtean față de curtea domnească; maniere de la curte; politețe, afabilitate” 1621 (D. Bogdan, Gl.) ← *curtean*, cu sensul „politețe, maniere de curte” după fr. *courtoisie*; **curtenitor**, **-toare** adj., adv., s.m., s.f. „politic; curtezan” 169–1697 (T. Corbea, D. s.v. *abra*), var. *cortenitor* ← *curteni*; **curteț** adj. (Olt.) „curtenitor, politic; iscusit, îndemânic” 1928 (Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea); **curtezan** s.m. „(înv.) curtean; persoană care face curte unei femei, care lingusește pe cineva” 1779 (Oxenstiern, C.), var. *curtizan* < fr. *courtisan* DA, TDRG³, DEX, Ursu, ÎL II, 210, posibil și germ. *Kurtisan* Ursu, ÎL II, 210 // pol. *kortezan*, it. *cortigiano* SDLR; **curtezană** s.f. „femeie de moravuri ușoare (care trăia la curtea unui suveran sau a unui nobil)” 1779 (Gherasim, Haract. 19^v), var. *curtizană* < fr. *courtisane*; **curticea** s.f. (dim., rar) 1924 (Bârlea, B. I 36); **curticică** s.f. (dim.) 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *areola*); **curțișoară** s.f. (dim.) 1497 (top. DERS); **curtiza** vb. (rar, Trans.) „a face curte” 1921 (Haneș, Ț. Olt. 114) < fr. *courtiser*; **curțișare** s.f. (hapax Mardarie, L. 117, notat greșit în DA *curțișare*) „sălășluire” 1649 ← **curțișa* „a se stabili”, cu *-ișa* detașat din formații ca *îmbrățișa*, *înfățișa* (DA: cf. *încurți*, der. de la *curte*); **încurți** vb. (înv.) „a se așeza, a se stabili la curtea cuiva” 1577 (Coresi, Ps. sl.-rom.) ← *curte*, după slavon *vŭdvoriti se* (< *vŭ-* „în-” + *dvorŭ* „curte”).

Dublete etim.: **cohortă**, **cort**, **cortes**¹, **corteș**. Cf. **cortegiu**, **cortină**, **curtoazie**, **curtină**, **horticol**.

CURTIER s.m. (înv.) „persoană care pune în legătură vânzători și cumpărători, agent de bursă – courtier” 1864 (Ghica, C. E. 78).

Fr. *courtier* < v.fr. *courretier*, *corretier* < *co(u)rre* „a alerga” < lat. *currere*.

Fam.: **curtaj** s.n. „meseria de curtier; comision primit de un curtier” 1881 (Eminescu, O. XII, 256), var. (înv.) *curtagiu* < fr. *courtage*.

Cf. **curge**, **concura**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent**¹, **curier**, **cursă**¹, **cursiv**, **cursor**, **acurge** (Addenda), **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurrent**, **ocurență**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

CURTINĂ s.f. „zid de apărare având, de obicei, turnuri sau bastioane la anumite intervale; fiecare dintre părțile pavilionului care înconjoară un blazon regal – courtine” 1874 (Odobescu, O. III, 591).

Fr. *courtine*, propriu-zis „cortină” (< lat. *cōrtīna*, derivat târziu din *cohors*, *cohortem* „curte”, calc după gr. *αὐλαία* < *αὐλή* „curte”), cu sensul de fortificație atestat în sec. XIV în occ.

Cf. **cortină**, **curte**, **cohortă**, **cort**, **cortegiu**, **cortes**¹, **corteș**, **curtoazie**, **horticol**.

CURTOAZIE s.f. „politețe rafinată, galanterie – courtoisie” 1840 (Heliade-Rădulescu, D. C. 16, 126), var. *curtuazie*.

Fr. *courtoisie* (< *courtois* „care respectă eticheta cavaleriească” < v.fr. *court* „curte” < lat. *cohors*, *cohortem*).

Fam.: **cortez** adj. (înv.) „politic, curtenitor” 1861 (Odobescu, S. II, 63) < it. *cortese* (< v.occ. *cortes* = v.fr. *corteis*); **cortezie** s.f. „politețe, curtenie” 1874 (Odobescu, Pseudokynegetikos, 132) < it. *cortesia*.

Cf. **curte**, **cohortă**, **cort**, **cortegiu**, **cortes**¹, **corteș**, **horticol**.

CURTUBEȘ s.m. (Ban., omit.) „sfredeluș, pitulice (Troglodytes parvulus) – roitelet” 1883 (Marian, Orn. I, 305).

Et. nec.

CURUGJU s.m. (inv., rar) „soldat turc cu serviciul militar încheiat, veteran sau invalid de război, folosit pentru misiuni de pază și de apărare a garnizoanelor – ancien militaire employé comme gardien” 1686–1691 (M. Costin, N. M. 23^y).

Tc. *koruci* (inv.) = *korucu* (< *koru* „dumbravă, pădurece”).

CURUL adj. „(în sintagma *scaun curul*) scaun de fildeș rezervat anumitor demnitari romani de rang înalt; (p. ext.) magistrat care se bucura de acest privilegiu – curule” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 410).

Lat. (*sella*) *curulis* (< *currus* „car”, inițial referitor la scaunul regal de pe o cvadrigă), fr. *curule*.

CURULUC s.m. (inv., Dobr.) „procedeu de uscare a tutunului pe frânghii suspendate între mai mulți pari de lemn – procédé de séchage du tabac sur des perches” 1900 (ȘIO II/1, 397).

Tc. *kuruluk* „uscăciune”, (dial.) „streășină, acoperiș montat deasupra porții, pentru a o proteja de ploaie; legume uscate pentru iarnă” < tc. *kuru* „uscă, secă”.

Cf. **gurut**.

CURUȚ s.m. „nume dat țăranilor români și maghiari care au participat la războiul țăranesc din 1514, condus de Gh. Doja, ulterior și participanților la alte rebeliuni de pe teritoriul Transilvaniei și al Ungariei în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea – insurgé de Transylvanie et Hongrie des XVI–XVIII siècles, rebelle” 1743 (Neculce, L. 327), var. *cruț*.

Magh. *kuruc*, probabil simplificat din lat. med. *cruciatus* „cruciat”, nume dat răsculaților lui Doja deoarece inițial fuseseră adunați în vederea plecării într-o cruciadă (EWU).

Fam.: **curuțime** s.f. „totalitatea curuților, armată de curuți” 1812 (Șincai, Hr. II, 176).

Cf. **cruce**, **crijac**.

CURVĂ s.f. „prostituată; (p. ext.) persoană desfrânată, libertină, imorală, fățarnică; (ornit.) pescar de mare (Larus leucocephalus) – putain; débauchée; terme de mépris appliqué à une personne; monette” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 81^v 17).

V.sl. *kurŭva* (sl. com. **kury*, genitiv **kurŭve*, cuvânt cu etim. nesigură, comparat cu germanicul **hōrō* „prostituată” sau sl. com. *kurŭ* „cocoș”, cf. BER III, 145).

Fam.: **curvalesă** s.f. (în poezia pop.) 1892 (Șez. I, 287) var. *curvuleasă* ← *curvă aleasă*; **curvar** adj., s.m. „care curvește; bărbat desfrânat” c.1500 (Psalt. Hur. 42^y) ← *curvă* sau < v.sl. *kurŭvarŭ*; **curvarnic** adj. „curvar, adulterin” 1581 (Coresi, Ev. 65/3) ← *curvă* sau *curvar*; **curvaș** s.m. „curvar” c.1700 (Lex. Mars.); **curvăresc** adj. 1551–1553 (Ev. sl.-rom.) ← *curvar*; **curvăret** adj. „curvar, adulterin” 1682 (Dosoței, V. S. oct. 53^y) ← *curvi* sau *curvă*; **curvări** vb. „a merge la curve, a trăi în desfrâu” 1560-1561 (Coresi, Tetr.) ← *curvar*; **curvărie** s.f. „viață depravată, desfrânare, prostituție” 1682 (Dosoței, V. S. oct. 92^y) ← *curvar*; **curvărit** s.n. (abstr.) 1642–1647 (Ureche, L.) ← *curvări*; **curvăros** adj. (Buc.) „curvar, adulterin” 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV, 252) ← *curvar*; **curvesc** adj. „ca o curvă; (p. ext.) înșelător, ademenitor, viclean” 1581 (Coresi, Ev. 548); **curvește** adv.

„ca o curvă; viclean” 1581 (Coresi, Ev. 25) ← *curvesc* sau *curvă*; **curvet** s.n. (col.) 1857 (Polizu, V.); **curvi** vb. „a trăi în desfrâu” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 70^v) ← *curvă* sau v.sl. *kuriviti*; **curvie** s.f. „prostituție, desfrâu” c.1500 (Psalt. Hur. 63^v, 91^v); **curvime** s.f. (rar) „viață de prostituată; mulțime de prostituate” 1857 (Polizu, V.); **curvișag** s.n. „prostituție; desfrâu” 1892 (Mândrescu, L. P. 131), var. *curvușag* < magh. *kurvasag* (< *kurva* „curvă”) sau ← *curvi*; **curvișană** s.f. (rar) „curvă” 1939 (DA) ← *curvișină* = *curviștină*; **curviștină** s.f. (dim.) 1835 (var. *curvișină* Gorjan, H. II, 193), var. *curvoștină* ← *curvă* sau prin intermediul unui **curvișcă*, cf. bg. *kurvička*; **curvit** s.n. (abstr.) 1825 (LB) ← *curvi*; **curvitor** adj., s.m. „incestuos, desfrânat” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *incestuosus*) ← *curvi*; **curvoi** s.m. „curvar, afemeiat” 1892 (Mândrescu, L. P. 161); **curvulice** s.f. (dim.; ornit.) 1898 (Gorovei, Cim. 338); **curvulișcă** s.f. (Trans., dim.) 1884–1899 (Alexici, L. P. I, 140) ← *curvuliță*, cu substit. sufixului; **curvuliță** s.f. (dim.) 1691–1696 (T. Corbea, D., s.v. *meretricula, scortillum scortulum*); **preacurvă** s.f. (înv.) „femeie care preacurvește” 1566 (Coresi, L. 240) ← *prea-* + *curvă* după slavon *prěljuboděica* DLR; **preacurvar** adj., s.m. (înv.) „care preacurvește, (bărbat) desfrânat” 1589 (Coresi, Psalt². în Ps. sl.-rom. 221), var. *precurvar* ← *prea-* + *curvar* după slavon *prěljuboděi* DLR; **preacurvi** vb. (înv.) „a comite un adulter” 1566 (Coresi, L. 298), var. *precurvi* ← *prea-* + *curvi*, după slavon *prěljuboděiti* DLR; **preacurvie** s.f. (înv.) „adulter” 1566 (Coresi, L. 226), var. *precurvie* ← *prea-* + *curvie*, după slavon *prěljuboděistvo* DLR.

Cf. **curvășărie**.

CURVĂSĂRI/E s.f. „desfrâu, curvie – prostitution, débauche” 1678–1689 (Danovici, Cronograf I 146^v).

Contaminare între *cărvășărie* „edificiul în care se afla o vamă turcească” (← *carvasara*), caracterizată prin viața desfrânată a negustorilor + *curvă*, *curvărie* DA.

Fam.: **curvasalâc** s.n. „desfrâu” 1905 (Alexi, W.), var. *curvaslâc* ← *curvășărie*, prin substit. sufixului; **curvășăresc** adj. „de om desfrânat” 1857 (Polizu, V.); **curvășărește** adv. „în chip desfrânat” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *meretrice*); **curvășări** vb. „a merge la curve, a duce o viață desfrânată” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *lupor*), der. regresiv; **curvășărit** s.n. (abstr.) 1938 (DA) ← *curvășări*.

Cf. **carvasara**, **caravană**, **chervan**, **serai**, **curvă**.

CUSCRAI s.sg. (Dâmbovița) în expr. *de-a cuscraiu* „numele unui joc de copii – nom d’un jeu d’enfants” 1885 (H. IV, 90).

Et. nec. DA

CUSCRU [ar. *cuscru*, *cuscur*, mr., ir.] s.m. „tatăl unuia dintre soți în raport cu părinții celuiilalt soț; (la pl.) părinții unuia dintre soți în raport cu părinții celuiilalt soț; (p. ext., reg.) rude prin alianță; (reg., rar) tânăr care însoțește mireasa, la nuntă; (Trans., p. ext.) nuntaș; pețitor; (rar, înv.) complice; (bot.) plămânărică (*Pulmonaria officinalis*) – père de l’un des époux par rapport au père et à la mère de l’autre; parents par alliance; garçon d’honneur; invité à la noce; prétendant; (fig.) compère; pulmonaire officinale” 1581 (Prav. Lucaci 241^v).

Lat. **consocru(m)* = *consocer*, -erum (< *con-* + *socer* „socru”), cf. dalm. *consegro*, it. *consuocero*, eng. *consör*, sp. *consuegro*, ptg. *consogro* REW 2166. Sensul „complice”, calc după fr. *compère*.

Fam.: ar. **cuscrame** s.f. (col.) 1901 (Mihăileanu); **cuscră** [ar., mr.; ir. *cuscre*] s.f. „mama unuia dintre soți în raport cu părinții celui alt soț” 1581 (Prav. Lucaci 271) < lat. **consocra* = *consocrus*, cu aceeași refacere a fem. ca în *socera/socra* „soacră” (v. REW 8054), cf. it. *consuocera*, eng. *consōra*, sp. *consuegra*, ptg. *consogra* TDRG, PEW 464, SDLR, DDA, Capidan, Megl. // ← *cuscru* CDER 2724, DEX; **cuscrenie** s.f. „cuscrie; (fam.) legătură îndepărtată (sau îndoielnică) de rudenie” 1881 (Jipescu, Op. 37); **cuscreturi** s.f. pl. tantum (înv., Abrud) „funcționari mai mici (probabil, cu referire la rude pripășite pe lângă un funcționar mai înalt)” 1906 (Viciu, Gl.); **cuscri** vb. refl. „a se face cuscru cu cineva” 1844 (Calendariu); **cuscrie** [ar., mr. *cuscrie*; ir.] s.f. „înrudire prin alianță între părinții a doi soți” 1581 (Prav. Lucaci 216¹); ar. **cuscrime**, mr. **cuscrimi** s.f. (col.) 1900 (Papahagi, Gl. 39); **cuscrior** s.n. (bot.) „plămânărică (*Pulmonaria officinalis*)” 1939 (com. Ittu, în DA); **cuscrișoară** s.f. (dim.) 1881 (Jipescu, Op. 131) ← *cuscră*; **cuscrișor** s.m. (dim.; bot.) „plămânărică (*Pulmonaria officinalis*)” 1843 (Fuss); **cuscriță** s.f. (dim.) 1890 (Marian, Nu. 65) ← *cuscră*; ar. **cuscroaie** s.f. „femeie care în ziua nunții merge împreună cu mireasa la casa mirelui” 1906 (Dalamestra); **cuscruleț** s.m. (dim.) 1881 (Jipescu, Op. 31); **cuscruliță** s.f. (dim.) 1881 (Jipescu, Op. 131) ← *cuscră*; **încuscri** vb. „a se face cuscru cu cineva; (p. ext.) a fi sau a deveni rudă prin alianță cu cineva” 1673 (var. *încusca*. Dosoftei, Ps. 143); **încuscrit** s.n. (abstr.) 1840 (Cod. Calimach Anexa I, 876) ← *încuscri*; **necuscrire** s.f. „lipsă de înrudire prin alianță” 1812 (Maior, Ist.) ← *ne-* + *cuscrire* ← *cuscri*.

Cf. **socru**.

CUSCUTĂ s.f. „nume dat mai multor specii de plante parazite care se răsucesc pe tulpinile plantelor-gazdă – cuscute” 1868 (în forma *cuscuta*, Barcianu, V.).

Lat. neol. *cuscuta* (< arab *kušūt*, *kušūtā*, *kašūt*, cu *-sc-* printr-o lectură greșită a lui *-ss-*), fr. *cuscute*.

Fam.: **decuscuta** vb. „a înlătura cuscute de pe plante” 1949 (Nom. min. I, 12) < fr. *décuscuter*; **decuscutator** s.n. „mașină folosită pentru separarea și eliminarea semințelor de cuscute din loturile de semințe ale unor culturi furajere” 1960 (LTR² VI, s.v. *decuscutare*) ← *decuscuta*.

CUSPIDĂ s.f. „formație anatomică terminată printr-un vîrf ascuțit; (bot.) ghimpe – cuspidate” 1876 (LM Gl. s.v. *tiutiuiu*, *verfu*).

Fr. *cuspidate*, lat. *cuspidis*, *-idis*, propriu-zis „vîrf de armă”.

Fam.: **bicuspid** adj. (despre unele formațiuni anatomice) „cu două vîrfuri” 1910 (Bianu, D. San.) < fr. *bicuspidé* / *bicuspidé*; **multicuspid** adj. (despre organe vegetale sau formațiuni anatomice) „cu mai multe vîrfuri” 1969 (DZMV) < fr. *multicuspidé*; **tricuspid** adj. (despre unele formațiuni anatomice) „care are trei vîrfuri” 1843 (Kretzulescu, Anat.) < fr. *tricuspidé* / *tricuspidé*; **unicuspid** adj. (despre organe vegetale sau formațiuni anatomice) „cu un singur vîrf” 1969 (DZMV) < fr. *unicuspidé* / *unicuspidé*.

CUSTA¹ vb. (înv.: NV Trans.) „a trăi, a exista; a ține în viață – vivre, exister; conșter; faire vivre” 1582 (PO 183), var. *costa*², *cușta*, (prin confuzie) *gusta*².

Lat. *constāre* „a se menține, a rămâne neschimbat, a consta” (< *con-* + *stāre* „a sta”), panrom. REW 2170 (în celelalte limbi, cu sensul „a costa”).

Fam.: **cust** s.n. „viață, existență” 1643 (Varlaam, Caz.), der. regresiv; **custare** s.f. „trai, existență” 1806 (Șincai, Economia, 175); **necustare** s.f. „moarte, dispariție fizică” 1806 (Șincai, Economia, 175) ← *custare*.

Dubl. etim. **consta, costa**¹. Cf. **cost**², **constant, constata, consista, sta**.

CUSTODE s.m. „persoană însărcinată cu paza și cu păstrarea unor bunuri; (jur.) persoană însărcinată cu paza unui obiect pus sub sechestru; cuvânt sau silabă însemnată pe ultima pagină a fiecărei coli sau pe fiecare pagină, în partea dreaptă sub ultimul rând, și repetată la începutul paginii următoare, pentru a arăta ordinea culorilor și a paginilor manuscriselor – gardien; réclame (typogr.)” 1812 (Șincai, Hr. I, 256), var. (înv.) *custod, custodiū*.

Lat. neol. *custos, custodem* „paznic”, it. *custode*.

Fam.: **custodi** vb. (înv.) „a avea în grijă, a păzi” 1848 (Negulici, V.), var. *custodia* < lat. neol. *custodire*; var. *custodia*, după *custodie*; **custodie** s.f. „pază, gardă, drept de păstrare, de îngrijire; (înv.) corp de gardă alcătuit dintr-o sută de inși; (p. ext.) paznic” 1635 (var. *custudie*, D. Bogdan, Gl.), var. *custodie*, var. *custozie* < lat. neol. *custodia*, în limba veche și slavon *kustodija*.

CUSTURĂ¹ s.f. „lamă de cuțit; tip de cuțit; lamă a unor obiecte (rindea, plug, coasă, fierăstrău); (p. ext.) fierăstrău; unealtă ascuțită cu care se curăță stupii; (p. anal.) creastă de munte ascuțită – lame de couteau; sorte de couteau; lame (de différents objets: rabot, faux, scie, charrue); scie; disoperculateur; crête aiguë de montagne” 1510 DERS (antrop. *Neag Custură*), var. *custoră, custure, cusutură*¹, (N Mold.) *cuțitură*.

Probabil din *cuțitură* „ceea ce este ascuțit pe cute” < **cuți* (< lat. **cōtīre* „a da pe cute, a ascuți” (< *cōs, cōtis* „cute”) sau < lat. **acūtīre* „a ascuți” < *acūtus* „ascuțit”), cf. *cuțit*, cu evoluția fonetică la fel cu *negustor* < *neguțător, tustrei* < *toți trei* LM, TDRG, DA, SDLR. Forma *cuțitură* (N Mold.) ar putea fi varianta etimologică, dar și o refacere ulterioară prin reapropriere de *cuțit* (forma este atestată abia la 1870, CDED I, 73) // Scr. *kustura* Miklosich, SER, admis ca posibil de CDED II, 88 (care îl apropie de slavul *kosa* „coasă”, dar și de *cuțitură*, s.v. *cuțit*), inacceptabil deoarece cuvântul slav este de origine română, v. Berneker, SEW I, 652.

Fam.: **costori**¹ vb. (rar) „a curăța cu custura” 1893 (part. *costorit*, DDRF); **custurar** s.m. „hoț de mărunțișuri” 1930 (Rev. crit. III, 121); **custurice** s.f. „cuțit mic cu un singur tăiș” 1886 (Marian, D. 55).

Cf. **cute, cuțit**.

CUSUR s.n. „imperfecțiune fizică sau morală, defect; (înv.) lipsă, rest; aluzie – défaut; manque, reste; allusion” 1693–1714 (R. Greceanu, Î. 138).

Tc. *kusur*. Sensul „aluzie”, prin confuzie cu *usul* Suci, IT II, 278.

Fam.: **cusurgioaică** s.f. „femeie care găsește neajunsuri oricui” 1955 (DLRLC) ← *cusurgiu*; **cusurgiu** s.m., adj. „(persoană) care găsește neajunsuri oricui” 1939 (DA); **cusurliu** adj. (înv.) „defectuos, cu lipsuri” 1893 (DDRf) < tc. *kusurlu*, cu adaptarea sufixului.

ar. **CUSUR/IN** s.m. „văr – cousin” 1900 (Papahagi, Lit.).

Lat. *consobrīnus* (< *con-* + *sobrīnus* „văr primar, copilul surorii mamei” < *soror* „soră”), cf. dalm., it. dial., eng., friul., fr., occ., cat. REW 2165. În dacoromână, s-a moștenit *uērus*, substantivat prin elipsă din expresia *consobrīnus uērus* „văr adevărat”

(cf. sp. *primo* „văr primar”, *hermano* „frate” < lat. *frāter germānus* „frate bun”). Aromâna păstrează compusele *cusur'in-ver*, *cusur'ină-veară*.

Fam.: ar. **cusurînă** s.f. „verișoară” 1900 (Papahagi, Lit.) < lat. *consobrīna*.

CUȘ¹ (Mar.) interj. prin care se alungă câinii sau porcii – cri pour chasser les chiens ou les porcs 1925 (T. Papahagi, M.).

Magh. *kuss* < germ. *kusch* „șezi, culcat!” (Tamás, EW 286–287) < fr. *couche(-toi)* „culcă-te!” (imperativul vb. *coucher* < lat. *collōcāre* „a așeza laolaltă, a plasa”, încă din lat. târzie și „a așeza în poziție orizontală” < *con-* + *locāre* „a pune într-un loc, a așeza” < *locus* „loc”) // Prescurtat din *cușchi* DA.

Fam.: **cușchi** (Ban., Trans.) interj. prin care se alungă câinii sau porcii 1888 (Alexics, Magy. el., 75), var. *cuș'chi* < magh. *kuss ki* < *kuss* + *ki* „afară” Tamás, EW 286; **cuști** (acc. nec.) interj. (Turda, Buc.) 1927 (Herzog – Gherasim, M. IV 260) < magh. *kusti* < germ. *kusch dich*, unde *dich* echivalează fr. *toi* din *couche-toi* Tamás, EW 287; **cuti¹** interj. cu care se gonește vițelul să nu sugă 1887 (var. *cutiu*, Pompiliu, Bih. 1009), var. *coti²*, *cuti¹*, probabil simplificat din *cușchi*, *cuști*; **cuti²** vb. „a goni vițelul să nu sugă” 1825 (LB) ← *cuti¹*.

Cf. **coș¹**, **coloca**, **culca**, **cușetă**, **alocație**, **loc**, **locație**.

CUȘAC s.n., s.m. (Munt., înv.) „stinghie sau bârnă aplicată ca întăritură (unui perete, scheletului unei ambarcațiuni etc.); grindă principală; scândură care împrejmuiește marginile unei bărci – traverse, latte, poutre (de consolidation d'un mur, d'un canot, etc.)” 1791 (ȘIO II/1, 150).

Tc. *kușak*, propriu-zis „brâu, centură”.

Fam.: **cușaclâc** s.n. „scândură sau stinghie de corabie” 1693 (ȘIO II/1, 150) < *kușaklık*, propriu-zis „care servește la întărire” < *kușaklamak* „a întări, a lega (cu o traversă)”.

CUȘCĂ s.f. „adăpost în formă de căsuță sau de cutie, în general cu gratii, pentru animale; un fel de grătar de nuiele, în care se bate porumbul; încăpere mică, sub nivelul scenei, rezervată sufleurului în timpul spectacolului – cage, poulailler, chenil; sorte de boîte en treillis qui sert à battre le maïs” 1686 (Dosoței, V. S. mar. 35^v).

Ucr. *kučka* „coteț”, dim. din *kuča* „coteț, cocină” < sl. com. **kočja* (cf. v.sl. *košta* „cort”, bg. *kāšta*, scr. *kuča*, sloven *kóča*).

Fam.: **cușcaie** s.f. (Munt.) „săniuță, jgheab de scânduri, așezat de obicei direct pe pământ, care servește la transportul lemnului de foc din pădurile de munte” 1939 (var. *cușcai* s.n., com. Cantacuzino, în DA); **cușchită** s.f. (dim.) 1879 (CDED II, 88); **cușculiță** s.f. (dim.) 1939 (DA).

Cf. **cocioabă**.

CUȘCUȘ s. sg. tantum „pastă făinoasă în formă de bobite (pusă în supă sau garnitură la carne etc.) – couscous” 1885 (var. Munt., Dobr. *cuscuș*, H. VII. 172), var. *cuscus*, (Dobr.) *cuscuz*.

Tc. *kuskus* (< arab *kuskus*), posibil și fr. *couscous* (< arab). Forma cu -ș-, posibil prin echivalarea finalei cu sufixul -uș și asimilare Suci, IT II, 279. Var. *cuscuș*, prin echivalarea finalei cu sufixul -uț.

CUȘEI vb. (Buc., N Trans.) „a gusta (din mâncare sau din băutură) – goûter” 1906 (Țiplea, P. P.), var. *cușâi*.

Ucr. *kušati* „a gusta”, termen sl. com. < got. *kausjan* Berneker, SEW I, 653.

Cf. **cuștului**.

CUȘER adj. „(despre alimente în cultul mozaic) pregătit în acord cu regulile rituale, pur din punct de vedere ritual; (p.ext.) curat; (ironic) fără bani, lefter – kasher; propre; dépourvu d’argent” 1844 (Alecsandri, „Istoria unui galben și a unei parale”), var. *coșâr*, *coșer*², *cușâr*².

Idiș *koscher* (< ebr. *kāšēr* „potrivit, corect, avantajos”).

CUȘETĂ s.f. „pat de o persoană amenajat în cabinele vagoanelor de dormit sau de pe vapoare; (p. ext.) cabină în care se află unul sau mai multe paturi – couchette” 1936 (Stere, O. I, 82).

Fr. *couchette*, dim. lui *couche* „culcuș” < *coucher* „a se culca” < lat. *collocāre* „a așeza laolaltă, a plasa”, de unde „a așeza în poziție orizontală” < *con-* + *locāre* „a pune într-un loc, a așeza” < *locus* „loc”.

Cf. **coloca**, **culca**, **cuș**¹, **alocație**, **loc**, **locație**.

CUȘINI s.f. pl. (Bas.) „fundul căruței – cloison mobile du chariot” 1908 (Graiu II, 12).

Et. nes., posibil înrudit cu *coș*, *coșniță* „fundul căruței” (ambele împrumuturi slave: v.sl. *košī*, *košīnica*) °. Sufixul pare slav, însă nu există paralele decât în limbile slave de vest (v. ceh., slovac *košina* ESSJ XI, 191) // Et. nec. DA.

CUȘMĂ¹ s.f. „(Mold., Buc., N Trans.) căciulă de blană; (Olt.) haină ciobănească de lână cu glugă; (Buc.) varietate de bureți comestibili – bonnet de fourrure; pélerine de laine; variété de champignons comestibles” 1652 (Îndr. leg. 473), var. *cučmă*, *cuğmă*, *cujmă*, *gučmă*.

Ucr., scr. *kučma* TDRG^{1,3}, DA, CADE, CDER 2728, DEX, Tamás, EW 287, posibil și magh. *kucsma* SDLR, CDER 2728, Tamás, EW 287, TDRG³. Originea îndepărtată a cuvântului este incertă. Ar putea fi slav (se găsește și în pol., sloven., rus.), derivat cu *-īma* de la baza *kuk-/kuč-* „obiect încârligat”, cf. sloven *kuča* „smoc, șuviță”, scr. *kukma* „moț”, sloven *kukma* „moț, coșite”, bg., scr. *kuka* „cârlig” ESUM III, 168, EWU 839.

Sensul „piesă la războiul de țesut, care ține itele și brâgla”, menționat de DA, reprezintă de fapt *cușmă*², var. a lui *cujbă*.

Fam.: **cușman** s.n. (augm.) 1900 (Mat. folk. 193); **cușmar** s.m. (Mold., Buc; înv.) „cojocar care face cușme” 1852 (Suțu, Not.); **cușmulțiță** s.f. (dim.) 1903 (Niculiță-Voronca, D. 456); **cușmuță** s.f. „cușmă mică; (bot.) bumbișor” 1892 (Marian, Na.), var. *cujmuță*.

CUȘMETE s.m. (Olt.) „bucată de pâine sau de mămăligă; îmbucătură – quignon” 1913 (Boceanu, Gl. Meh.), var. *cujmete*.

Et. nec. DA.

CUȘNIȚĂ¹ s.f. „cuptor al fierarului; fierărie – foyer de forge; forge” 1691–1697 (var. *cujniță*, T. Corbea, D., s.v. *ustrina*), *cunță*, *cusniță*, *cuzniță*, *gujniță*.

Scr., bg. *kuznica* „fierărie, monetărie”, ucr. *kuznycja* „cuptor al fierarului” (< sl. com. **kuznja/kuznī* „fierărie, forjă” < *kovǫ*, *kuti* „a bate fierul”).

Cf. **covaci**, **covali**, **încovoia**, **nicovală**, **potcoavă**.

CUȘTIUBA vb. (Trans.) „(despre pâine, mălai) a se coji, a căpăta o coajă – coquiller” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., posibil format pe baza lui *cojba* (Ban.) „a se coji, a se coșcovi”^o// Et. nec. DA.

CUȘTULUI vb. (înv., N Trans.) „a gusta – goûter” 1918 (Caba, Săl.).

Magh. *kóstol* (< germ. *kosten*).

Fam.: **cuștuleț** s.m. „gustare” 1890 (Vaida, Săl.); **cuștul²** vb. „a gusta” 1918 (Caba, Săl.), var. *coștoli*.

CUT¹ s.n. (Mold.) „cătun; mahalaua unui sat – hameau; quartier d’un village” 1468 (top. *Cutul*, DERS; ca apelativ, 1578 pl. *cuturi* DERS), var. *col³*.

Ucr. *kut* „colț, unghi” (< sl. com. **kotŭ*). Var. *col³*, prin confuzie cu *col¹*.

Fam.: **cotiște** s.f. „cătun” 1775 (Iorga, S. D. VI 5) ← *col³* = *cut¹*.

CUT² s.m. (Dobr.) „cal șchiop – cheval boîteux” 1929 (DR V, 180).

Singular refăcut din pl. **cuți* < bg. *kuc* „șchiop”.

Cf. **cuțovlah**.

CUTANEU adj. (anat.) „referitor la piele – cutané” 1843 (Kretzulescu, A. 473).

Fr. *cutané*, lat. neol. *cutaneus* (< *cutis* „piele”).

Fam.: **cutanat** adj. „cutaneu; care se aplică pe piele” 1846 (Barițiu, C. II 323) < fr. *cutané* (prin echivalarea neetimologică a sufixului); **cutaneic** adj. „cutanat” 1988 (DEX–S) ← *cutaneu*, cu substit. sufixului; **cuticulă** s.f. „strat subțire și rezistent care acoperă și protejează suprafața unei celule epiteliale; partea superficială, chitinoasă a tegumentului la artropode, servind drept schelet extern; strat ceros la suprafața fructelor, a frunzelor și a tulpinilor tinere” 1862 (Antonescu, D. s.v. *epidermă*) < fr. *cuticule*, lat. neol. *cuticula*, dim. lui *cutis* „piele”; **subcutan** adj. (rar) „subcutanat” 1900 (Enc. rom. II) < germ. *subkutan* (< lat. târziu *subcutaneus*); **subcutanat** adj. „care se află sub piele” 1859 (Brezoianu, Man. sănăt. 200) ← *cutanat*, după fr. *sous-cutané*; **subcutaneu** adj. „care se află sub piele” 1859 (Polizu, P. anat., 163) ← *cutaneu*, după fr. *sous-cutané*.

Cf. **cută**.

CUTARE [mr. *cutari*] pron., adj. nehot. care înlocuiește numele unei persoane sau al unui lucru atunci când nu vrem sau nu putem să le numim – „tel, certain” 1582 (în forma *cutarele*, PO).

Lat. *eccum(m) tālem* (*eccum* deictic + *tālis*, *tālem* „astfel de”).

Fam.: **cutarete** pron., adj. nehot. (Ban., Trans.) „cutare” 1890 (var. *cutarite*, *cutarte* Vaida, Săl.) ← *cutare* + sufixul (la origine, adverbial) *-te*, cf. (*pretunderete* „pretutindenii”, *anderete* (Bihor) „în alt loc” Avram, NCE 27; **cutărică** pron. nehot. (fam., dim.) 1893 (Rădulescu-Niger, R. II, 289); **cutăriță** pron. nehot. (fam., dim.) 1885 (Teodorescu, P. P. 390).

Cf. **acătării**, **atare**, **tare**, **acest**, **acel**, **aci**, **acum**, **așa**.

CUTĂ s.f. „pliu; încrețitură, rid; (rar) felie (de pepene, de ridiche) – pli; ride; tranche (de pastèque, de radis)” 1839 (Vaillant, V.).

Et. nes., probabil lat. *cutem* „piele” S. Pușcariu, Conv. lit. XXXIX, 61–63, PEW 469, REW 2432, SDLR (cf. lat.), CDER 2735 (posibil), cf. sic., piem., sd. REW 2432, cu diferențiere semantică față de *pellis* „piele”. Un mai vechi sens „crustă”, care susține

etimonul *cutem*, ar putea explica verbul *a se cuti* „a prinde crustă (despre caș)” Gh. Bulgăr, Omagiu Iordan, 132 // Bg. *kuta* DA, DEX, TDRG³ (de fapt, cuvântul bg. provine din rom.: e foarte puțin răspândit, apărând în forma *kutli* în Gerov, RBJ, probabil din rom., pl. *cutele*, și în graiurile din Dobrogea, cf. Nestorescu, CE 49–50); poate scr. *kut*, rus. *kut* „unghi, colț” TDRG¹.

Fam.: **cuta** vb. „a se încreți, a face riduri” 1880 (part. *cutat*, Burada, Dobr., apud GCR II, 332/4); **cuti**³ vb. refl. „(despre caș) a prinde crustă; a face cute, a se mototoli” 1844 (AR); **cutiță**² s.f. (dim.) 1967 (Udrescu, Gl.); **cutuliță** s.f. (dim.) 1885 (H. V 71).

Cf. **cutaneu**.

CUTĂI vb. (Buc.) „a căuta, a cotrobăi; a curăța – fouiller; nettoyer” 1913 (com. Tomiac, în DA).

Magh. *kutat* „a căuta, a cotrobăi”.

CUTE¹ [mr. *cuti*] s.f. „piatră de gresie pentru ascuțit uneltele tăioase (mai ales coasa) – pierre à aiguiser, queueux” 1268 (antrop. *Cute*, Drăganu, Rom. 478; ca apelativ, 1673, Dosoftei, Ps.), var. *cutie*².

Lat. *cōs*, *cōtem* (cu evoluția *ō>u* întâlnită și în *co(h)ors > curte*, *mōrum*, pl. *mōra > mură*, *ōstium > ușă* Philippide, OR II 77), cf. it., rtr., fr., occ., cat. REW 2275.

Cf. **cutit**.

CUTE² s.f. „parte a cimpoiului făcută din soc și introdusă în tub – chalumeau de la cornemuse” 1907 (Pamfile J. II 327).

Et. nec.

CUTE³ s.f. (Buc.) „un fel de tutun, făcut din frunze netăiate. pentru lulea – sorte de tabac” 1912 (I. Cr. V, 152).

Et. nec.

CUTER s.n. „ambarcațiune sportivă sau de pescuit, cu vele, ușoară și rapidă – coutre, cotre” 1894 (Antonescu, NDFR, var. grafică *cutter*²).

Engl. *cutter* < *cut* „a tăia”, propriu-zis „care taie apa”, fr. *cutter*.

Cf. **cutter**¹.

CUTERIZARE s.f. „sistem de clasare și de depozitare a cărților într-o bibliotecă, după modelul lui Ch. A. Cutter – système de classement, d’archivage et de conservation des livres dans une bibliothèque, d’après le modèle de Ch. A. Cutter” 1962 (var. grafică *cutterizare*, DER I), var. *heterizare*.

Format de la n. pr. *Cutter*.

CUTEZA [ar. *cutidzare*, *ctidzare*, mr. *cutizari*, ir. *cuteză*, *cutejă*] vb. „a îndrăzni, a se încumeta – oser, avoir du courage, avoir l’audace” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 88^l).

Lat. pop. *cottizăre* (atestat în CGL V, 264, apud CDDE 467) „a juca zaruri” < gr. *κοττιζέειν* < *κόττος* „zar”, continuat cu sensul „a cuteza” și în it. dial. (ven., Istria, abr., apul., sic.) și alb. REW 2287, CDDE 467.

Fam.: **cutezanță** s.f. „îndrăzneală, curaj, temeritate” 1837 (Heliade-Rădulescu, L. B. II), format după *speranță*; **cutezător** adj. „(persoană) care cutează, îndrăzneț, temerar” 1620

(Moxa, C. 152); **necutezanță** s.f. „lipsă de îndrăzneală” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 154) ← *cutezanță*; **necutezat** adj. „plecat, umil” 1679 (Dosoftei, L. 2, 172) ← *cutezat*; **necutezător** adj. „lipsit de cutezanță” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *inaudax*) ← *cutezător*.

CUT/E¹ s.f. „recipient cu fețe rigide, o bază și un capac; (înv.) casă de bani, casetă – boite; (vieilli) caisse, cassette” 1652 (G. Lex. apud TDRG³).

Ngr. *κουτί* (< gr. *κυτόιον*, dim. târziu al lui *κύτος* „cavitate, obiect scobit, vas”) SDLR, DEX, Suci, IT II, 280 (posibil), tc. (înv.) *kuti*, *kuti* = *kutu* (< m.gr.) Suci, IT II, 280, CD ED II, 570, TDRG, CADE, DA, SDLR, CD ER 2739, DEX // și bg. *kućija* SDLR, DEX; și scr. *kućija* DEX.

Fam.: **cutier** s.m. „(înv.) casier, perceptor”, (Olt.) „negustor ambulant care își poartă marfa în spinare într-o ladă” 1857 (Polizu, V.); **cutioară** s.f. (dim.) 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *lenticula*); **cutiuță** s.f. (dim.) 1869 (I. Negruzzi, în Conv. lit. XIV).

Cf. **cito-**.

CUTIȚĂ¹ s.f. „gura unei plase de prins pește – ouverture de la claie à pêcher” 1872 (Baronzi, L. I, 94).

Ucr. *kutec* (< *kotec* „împletitură de nuiele folosită pentru prins peștele”, infl. de *kut* „colț”) ESUM).

Cf. **coteț**.

CUTNIE s.f. (înv.) „stofă orientală de mătase amestecată cu bumbac – sorte de satinette, tissu de satin mêlé de coton” 1588 (Doc. Î. 164), var. *cuħnie²*, *cutni*, *cutne*, *cutie²*.

Tc. (înv.) *kutni*, *kutni* (= *kutnu*) < arab *qutun* „bumbac” Suci, IT II, 280.

Var. *cuħnie²*, după *cuħnie¹*. Var. *cutie²*, prin apropiere de *cutie¹*.

Cf. **carton²**, **catun**, **chitan**, **coton**.

CUTRĂ s.f. „femeie fățarnică, bârfitoare, intrigantă și de moravuri ușoare; (p. ext.) persoană prefăcută și bârfitoare – mégère, maquerelle; intrigant, hypocrite” 1835 (Gorjan, H. I, 160).

Bg. *kútra* „sărmană, biată” (fem. adjectivului *kútri*), termen de adresare utilizat între femei (fără sens depreciativ) DA, DEX (probabil din ngr., cf. ngr. *κουτρούλης* „nefericit” BER III 161) // Ngr. *κούτρα* „căpățână” TDRG, CADE, SDLR.

Fam.: **cotruță²** s.f. „femeie intrigantă” 1896 (ȘDU¹); **crută** s.f. (V Munt.) „om neputincios, imbecil” 1924 (Universul, 3 dec., I, 5, apud SDLR) ← *cutră* cu sensul etimologic, prin metateză; **cutru¹** vb. „a umbla din loc în loc cu scopul de a face rău” 1928 (Pașca, Gl.).

CUTREIERA [ar. *cutriyirare*] vb. „a umbla din loc în loc, a străbate în lung și în lat, a merge des într-un loc – parcourir, errer, fréquenter” 1566 (var. *cutriera*, Coresi, L. 73), var. *cutriira*.

Lat. *contrībūlāre* „a călca, a zdrobi cu picioarele” < *con-* + *trībūlāre* „a bate, a pisa, a strivi” < *trībūlum* „scândură grea trasă peste spicele de grâu pentru a le desface de boabe; uneltă de treierat”, derivat din radicalul vb. *terere*, *trīuī*, *trītum* „a freca, a pisa, a treiera”.

Fam.: **cutreier** s.n. (rar) „mișcare neconținută încoace și încolo, propagare” 1881 (Eminescu, P. 251), var. (reg.) *cutrier*, der. regresiv; **cutreierat** s.n. (abstr.) 1855 (var. *cutrierat*, Russo, S. 102); **cutreierător**, **-toare** adj., s.m., s.f. (rar) „care cutreieră,

aventurier” c.1848 (var. *cutrierător*, Barițiu, C. VII, 110); **cutreierătură** s.f. (abstr.) 1682 (var. *cutrierătură*, Dosoftei, V. S. oct., 61’).

Cf. **detrimnt**, **treiera**, **tribulație**.

CUTREMURA [ar. *cutream(b)urare*] vb. „(despre pământ, refl.) a se zgudui din cauza unei mișcări seismice; a (se) clătina, a (se) scutura; a tresări sau a face să tresară; (fig.) a (se) înfiora, a (se) îngrozi – (faire) trembler; tressaillir; secouer; terrifier; s’effrayer” c. 1500 (Psalt. Hur. 65^r, 87^r, 99^r), var. *cutrămura*, *cutrimura*.

Lat. **contremulāre* < *tremulāre* „a tremura” (< *tremere* „a tremura”), cf. și *contremere*, *contremiscere* „a se cutremura”, *contremulus* „tremurând tot”.

Fam.: **cutremur** [ar. *cutream(b)ur*, (cu sincopă) *cutrem*] s.n., s.m. „tremurătură, scuturătură, mișcare violentă; (spec.) mișcare seismică; fior (de spaimă, scârbă, plăcere etc.); (p. ext.) groază” 1551–1553 (Ev. sl-rom. 117^v), der. regresiv; **cutremurător** adj. „care zguduie, înfioară, impresionează puternic; îngrozitor” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *terrificus*); **cutremurătură** s.f. (abstr.) 1648 (N. Test. 97^v).

Cf. **tremura**.

CUTTER¹ [ˈkʌtə(r)] s.n. „unealtă pentru tăiat, cuțit foarte ascuțit, mașină pentru tocat carnea – cutter” 1978 (DN³).

Engl. *cutter* < *cut* „a tăia”.

Cf. **cuter**.

CUTUBĂ s.f. (Ban.) „coviltir alcătuit din cercuri de lemn pe care se întind pânze – bâche qui couvre une carriole” 1913 (com. A. Coca, în DA).

Et. nec. Posibil același cuvânt cu *cotulbă*, *cotumbă*, *coturbă* „lemn strâmb folosit drept pirostrie” DA („cf. *cotumbă*, *cotulbă*”).

CUTULĂ s.f. (Vaslui) „unealtă de fierar, nedefinită mai precis – outil de forgeron sans définition détaillée” 1885 (H. XVI, 189).

Et. nec., posibil înrudit cu *cotulbă* = *cotumbă*, cf. și *cutubă*.

CUTUMĂ s.f. „normă de drept nescrisă, adoptată prin tradiție; obicei (al unei comunități) – coutume” 1836 (I. Heliade-Rădulescu, „O noapte pe ruinele Târgoviștii”, în O.³ I, 91).

Fr. *coutume* < lat. *consuetudinem* „obicei”, format de la tema part. *consuetus* al vb. *consuēscere* „a se obișnui” < *con-* + *suēscere* „a se obișnui”.

Fam.: **cutumiar** adj. (despre drept) „nescris sau codificat târziu, tradițional, specific unei comunități istorice” 1910 (Dobrogeanu-Gherea, N. 80) < fr. *coutumier*.

Cf. **consuetudine**, **costum**.

CUȚAC s.m. (Buc.) „butuc scurt – bille (de bois)” 1913 (com. Tomiac, în DA).

Ucr. *kucak* „obiect scurt, rețezat” (< *kucyj* „ciunt, scurtat”).

CUȚĂ¹ s.f. (Muscel, Apuseni) „bucată (de slănină) – morceau (de lard)” 1901 (Rădulescu-Codin, M.).

Scurtat din *bucățicuță* ° // Et. nec. DA.

CUȚĂ² s.f. (Trans.) „femeie guralivă – mauvaise langue” 1930 (Rev. crit. III, 121).
Magh. *koca* „scroafă” DA. Pentru sens, posibilă o apropiere de *cață*^o.

CUȚIT [ar. *cățut*, *cățut*, *cuțât*, *cuțut*, mr. *cățoț*, *cuțoț*, ir. *cuțit*] s.n. „instrument de tăiat, format dintr-o lamă metalică (sau din alte materiale) și dintr-un mâner; fierul lung al plugului; parte metalică a războiului de țesut; piesă a balanței în formă de prismă trunghiulară care, mișcându-se în jurul uneia dintre muchii, face ca balanța să fie cât mai sensibilă; piesă componentă a unor aparate de conectare, care realizează o legătură electrică – couteau, coupe-papier” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 110^l).

Et. nes., lat. **cōtītum* „tras pe cute, ascuțit” < **cōtīre* „a ascuți” < *cōs*, *cōtem* „piatră dură, gresie de ascuțit” TDRG, PEW 471, DA, SDLR, CDER 2740 sau lat. **acūtītus* < **acūtīre* „a ascuți” < *acūtus* „ascuțit”, cu afereza lui *a* LM, CDDE 468, DEX (probabil). Din aceleași posibile baze provine și *ascuți* (fie **excōtīre* < **cōtīre*, fie *ex-* + **cūtīre* < **acūtīre*) // Lat. *culter* „cuțit (al plugului)” CDED I, 72.

Fam.: **cuțita** vb. „a înțepa cu (sau ca) un cuțit; a produce junghiuri” 1900 (Mat. folk.); **cuțitar** [mr. *cuțitar*, *cuțutar*] s.m. „persoană care face, vinde sau ascute cuțite sau alte instrumente de tăiat; scandalagiu gata să scoată cuțitul în timpul unei certe sau al unei încăierări” c.1700 (Lex. Mars. 17); **cuțitaș** [ar. *cuțutaș*, mr. *cuțitaș*, *cuțutaș*] s.n. (dim.) c. 1650 (Anon. Car.); **cuțitărie¹** s.f. „prăvălia sau atelierul cuțitarului; profesia de cuțitar” 1839 (Vaillant, V.) ← *cuțitar*; **cuțitărie²** s.f. (col.) 1871 (LM) ← *cuțit*; **cuțitătura** s.f. „junghi; înțepătură” 1862 (Pontbriant, D.) ← *cuțita*; **cuțiti** vb. „a lucra cu cuțitul” 1914 (Pamfile, Cr.); **cuțitoaie** s.f. „cuțit mare; instrument tăios, ascuțit numai pe o parte, cu două mânere de lemn, așezate pieziș cu fierul; (Buc.) cuțit fixat într-o laiță lungă, în scaun; instrument ascuțit folosit de dulgheri, tăbăcari, dogari, potcovari, pescari; fierul plugului; strung; (p. anal.) peștișor subțire și lung” 1649 (Mardarie, L. 34); **cuțitoi¹** s.n. „cuțit mare (arcuit la vârf); un pește, probabil cuțitoaie” 1683 (Dosoftei, V. S., ian., 21^l); **cuțitoi²** vb. „a lucra cu cuțitoaia” 1907 (Pamfile, J. II) ← *cuțitoaie*, *cuțitoi¹*; **cuțitoit** s.n. (abstr.) 1885 (H. IV, 255) ← *cuțitoi²*; **cuțituț** s.n. (dim., rar) 1825 (LB); **încuțita** vb. „a înțepa cu (sau ca) un cuțit; a produce junghiuri” 1900 (Mat. folk.); **portecuțit** s.n. „dispozitiv al unei mașini de așchiere, care servește la fixarea unuia sau a mai multor cuțite în poziția adecvată pentru prelucrarea pieselor” 1935 (Orbonaș, Mec.) ← *port-*¹ (< fr. *porte-* < *porter* „a purta, a susține”) + *cuțit*, după fr. *porte-couteau*.

Cf. **acut**, **ascuți**, **custură¹**, **cute¹**.

CUȚOVLAH s.m. „nume dat aromânilor din Macedonia de către populația greacă localnică – macédo-roumain (nom donné par les Grecs)” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 157), var. *coțovlah*.

Ngr. *Κουτσόβλαχος* (< *κουτσό* „șchiop; care are un defect, deficitar, mic” + *Βλάχος* „valah”).

Cf. **valah**.

CUȚU interj. de chemare a câinelui, s.m. „câine (mic)” – interjection pour appeler un chien; „(petit) chien” 1856 (Alecsandri, Oper. 562).

Interjecție comună limbilor din sud-estul Europei (bg. *kuč(i) kuč(i)*, *kuču kuču*, ngr. *κούτσι-κούτσι*, tc. *kuču-kuču*), întâlnită în română și în forma *cuciu*, pentru care vezi și bg., scr. *kuče* „câine”, alb. *kuč* „câine”, magh. *kutya* „câine”. Forme similare există și în unele

limbi romanice (friul. *kutsu*, sp. dial. *cuzo*, și, cu g- inițial, sic. *guzzu*, v.fr. *gous*, occ. *goz*, *gosa*, cat. *gos*, sp. *gozque*, ptg. *goso*).

Fam.: **cuță**³ s.f. „cățelușă” 1850 (Alecsandri, Oper. 384); **cuțulache** s.m. (fam.) „cățeluș” 1955 (DLRLC); **cuțulan** s.m. „cățelandru” 1894 (Vlahuță, D.); **cuțuli** vb. refl. „a se gudura” 1999 (Gl. Munt.), var. **cuțuri**²; **cuțulus** s.m. (Buc.: dim.) 1939 (DA).

Cf. **cotiuhă**, **cuciu**.

CUȚUREA s.f. (atestat numai în forma de pl. *cuțurile*; N Munt.) „așchie, surcea – écharde, bûche” 1901 (Rădulescu-Codin, M., 24).

Probabil derivat dim. din **cuțură* < ngr. *κούτσουρο* „lemn de foc, surcea” V. Bogrea, DR III, 729 (care însă reconstituie o formă **cuțur*). Cuvântul *cuțur* „butuc” există și în ar., împr. din ngr.

Fam.: **cuțuri**¹ vb. „a aduna surcele” 1901 (Rădulescu-Codin, M. 24).

CUȚUR/E s.f. (Olt.) „femeie clevetitoare – femme médisante” 1921 (Conv. lit. LIV).

Et. nes., posibil ← *cuță*² DA („cf. *cuță*”).

Fam.: **cuțuriște** s.f. „femeie care păcălește” 1929 (GS V).

CUVĂ s.f. „vas de diferite forme și mărimi, folosit în tehnică și în laborator pentru diferite operațiuni; porțiune a unui furnal – cuve” 1949 (LTR¹).

Fr. *cuve* < lat. *cūpa* „butie, butoi”.

Fam.: **cuvelaj** s.n. „susținere sau căptușire etanșă a puțurilor de mină cu secțiune circulară” 1949 (LTR¹) < fr. *cuvelage* < *cuveler* „a căptuși pereții unui puț de mină, pentru consolidare și evitarea infiltrărilor de apă” < *cuve*; **cuvetă**¹ s.f. „(geol.) relief în formă de căldare; depresiune închisă, ca un bazin, acoperită permanent sau temporar de apă; (fiz.) cuvă mică; (înv.) globul de la capătul inferior al tubului unui barometru” 1949 (LTR¹) < fr. *cuvette*, dim. lui *cuve*; **decuva** vb. „a trage vinul din cada de fermentație în butoaie” 1978 (DN³) < fr. *décuver*; **decuvaj** s.n. „tragere a vinului fermentat din cada în care au fost storși strugurii” 1949 (LTR¹) < fr. *décuvage* < *décuver*.

Cf. **chiuvetă**, **cop**¹, **cofă**, **cubilou**, **cupă**^{1,2}, **cupelă**, **cupolă**, **cupulă**.

CUVÂNT [ir. *cuvent*, *cuvint*] s.n. „unitate minimală a vocabularului unei limbi, reprezentând asocierea unui sens (sau a unui complex de sensuri) cu o secvență sonoră; vorbire, spusă; promisiune; (înv.) cuvântare; (înv.) știre, relatare; (înv.) îndemn, sfat; (înv., azi în expresii) poruncă; (inform.) ansamblu de biți de o dimensiune fixă, tratat ca unitate de informație – mot, parole; (vieilli) discours, nouvelle, récit, conseil, ordre” c. 1500 (Psalt. Hur.).

Lat. *conuentus* „întrunire, adunare, ședință; totalitatea cetățenilor romani stabiliți într-o provincie; întâlnire; învoială” (< *conuenire* „a veni împreună, a se aduna; a se întâlni; a se învoi” < *con-* + *uenire* „a veni”) LB, TDRG, cu evoluția semantică „adunare” > „discuție” > „cuvântare, vorbire; cuvânt”, cf. alb. *kuvend* „discuție, conversație; (înv.) sfat”, ngr. *κουβέντα* „conversație” < m.gr. *κουβέντος* „adunare” (< lat.), gr. *ὀμιλία* „companie, relație între persoane, asociație, adunare”, târziu și „conversație, discurs” > ngr. *μιλιά* „vorbire”, gr. *ἀγορά* „adunare, piață, agora” > *ἀγορεύειν* „a ține o cuvântare, a declara, a vorbi”, v.sl. *sûborŭ* „adunare” > bg. *sbor* „adunare; conversație; cuvânt”, ar. *zbor* „cuvânt” (pe lângă *sobor* „adunare”), scr. *zbor* „adunare; cuvântare”, rom. *divan* (Ban.) „taifas” > *divani* „a sta de vorbă” O. Densusianu, GS 1925, I, 15–16, REW 2194, SDLR, G. Ivănescu, SCL 8, 1957, 4, 509–513, CDER 2748. În cazul evoluției lui *conuentus* în rom., REW 2194

admite posibilitatea unui calc după gr. *ὄμιλία*. *Comuentus* a mai fost moștenit în domeniul galo-roman cu sensul „reuniune”, de unde a dezvoltat în v.fr. sensul „mănăstire” (fr. *couvent*) FEW III, 1131. Datorită omonimiei, poate fi admisă și contribuția lat. *conuentum* „învoială, înțelegere, convenție” (moștenit în v.fr., v.occ., v.sp., v.it. cu sensul „acord, promisiune, contract” FEW II, 1130–1131), dat ca etimon de CDED I, 313–314, Densusianu, HLR I, 297, PEW, CADE. DA și DEX admit ambele etimoane.

Fam.: **binecuvânta** vb. „(în biserică sau ca obicei familiar, sub influența religiei) a rosti o formulă rituală pentru a atrage asupra unei persoane ajutorul divinității; (despre divinitate) a revărsa asupra cuiva belșug și fericire; (înv.) a lăuda, a preamări pe cineva sau ceva” 1563–1583 (scris *binrecăvântându*, Cod. Vor. 77^v) ← *bine* + *cuvânta*, după slavon. *blagosloviti*; **binecuvântare** s.f. „revărsare a grației divine; urare de prosperitate și de fericire, cu invocarea protecției divine” 1691–1697 (T. Corbea, D. s.v. *benedictum*) ← *binecuvânta*, după slavon. *blagoslovenije*; **bunăcuvântare** s.f. (înv.) „binecuvântare” 1673 (Dosofoței, Ps.) ← *cuvântare*; **cuvânta** [ir. *cuvintă*] vb. (înv.) „a vorbi; a ține un discurs” 1560–1561 (Coresi, Tetr.) ← *cuvânt* REW 2194, TDRG, SDLR, CDER 2748 sau lat. *conuentare* „a se aduna” (cu sensul modificat după *cuvânt*) PEW 480, DA, CADE, DEX; **cuvântare** s.f. „facultatea de a vorbi, vorbire; discurs” 1632 (Eustratie, Prav. 314) ← *cuvânta*; **cuvântariu** s.m. (numai la Dosofoței, creație personală) „cuvânt, spusă”, s.n. „dicționar” 1680 (Dosofoței, „Psaltirea slavo-română”, în Psalt. Sch., ed. Candrea 253); **cuvântăreț** adj., s.m. (înv.) „care poate vorbi; meșter al cuvintelor, orator” 1651–1680 (var. *cuvântareț*, Milescu Spătarul, A. – O. 143^f) ← *cuvânta*; **cuvântător** adj., s.m. „care are facultatea de a vorbi; orator” 1581 (Coresi, Ev.) ← *cuvânta*; **cuvântătorie** s.f. (înv.) „oratorie, elocință” 1795 (Beldiman, N. P.) ← *cuvântător*; **cuvântologie** s.f. (înv., numai la Alecu Russo) „știința de a folosi cuvintele” 1855 (Russo, S. 84) ← *cuvânt* + *-logie*, după fr. *lexicologie*; **cuvințel** s.n. (dim.) 1717–1723 (Cantemir, Hr.); **kilocuvânt** s.n. (inform.) „multiplu al cuvântului, egal cu 1024 de cuvinte” 1988 (DEX–S) ← *kilo-* + *cuvânt*, după engl. *kiloword*; **neconvântare** s.f. (înv.) „lipsă de judecată, prostie” 1776 (Mineiul) ← *cuvântare*; **neconvântat** adj. (înv.) „care nu se poate exprima în cuvinte, foarte mare” 1678–1689 (Danovici, Cronograf I 3) ← *cuvântat*, part. lui *cuvânta*; **neconvântărit** adj. (înv., numai la Dosofoței) „nechibzuit?” 1682 (Dosofoței, V. S. nov. 182^v) ← *neconvântare*, probabil infl. de *necântărit*; **neconvântător** adj. „care nu vorbește, care nu poate emite sunete articulate” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf) ← *cuvântător*; **preconvânta** vb. (înv.) „a prefața” 1857 (Polizu, V.) ← *pre* + *cuvânta* sau ← *preconvântare*, der. regresiv; **preconvântare** (înv.) „introducere, prefață” 1717–1723 (Cantemir, Hr.) ← *pre* + *cuvântare*, după slavon. *prēdoslovije*, ngr. *προλεγόμενα*, lat. *praefatio*; **preconvântător** adj. (înv.) „introduktiv, preliminar” 1857 (Polizu, V.) ← *preconvânta*; **proconvântare** s.f. (înv.) „prefață” 1826 (GCR II, 251) ← *pro-*¹ + *cuvântare* DLR, după ngr. *προλεγόμενα* °.

Dublet etim.: **convent**. Cf. **conveni**, **covenant**, **cuveni**, **veni**, **advent** (Addenda), **contraveni**, **deveni**, **invenție**, **preveni**, **proveni**, **surveni**, **viitor**.

CUVENI vb. „(refl., unipers.) a reveni de drept cuiva; a se cădea, a fi conform cu cerințele moralei, religiei sau politiei; (înv.) a se asemana; (intrans., înv.) a-i conveni; (tranz., înv.) a aproba, a încuviința – (refl., unipers.) revenir, être dû; seoir, convenir; (vieilli) ressembler; (intrans., vieilli) convenir; (trans., vieilli) approuver” c.1500 (Psalt. Hur.).

Lat. *conuenire* „a veni împreună, a se aduna; a se întâlni; a se potrivi, a corespunde”, < *con-* + *uenire* „a veni”, panrom. REW 2192. Sensul înv. „a se asemana”, după slavon. *podobiti se* „a se cuveni, a se cădea; a imita, a fi sau a face asemenea”. Sensul înv. „a conveni”, după fr. *convenir*. Sensul înv. „a aproba, a încuviința”, după derivatul *încuviința*.

Fam.: **bună-cuviință** s.f. „comportament decent, politicos” 1683 (Dosoftei, V. S. ian. 46^f); **cuviat** adj. (înv.; creație a lui Dosoftei) „slăvit” 1679 (Dosoftei, L.), probabil ← *cuvios*, după *binecuvântat*; **cuviincios** adj. „conform cu regulile bunei-cuviințe; (înv.) datorat, cuvenit; (înv.) corespunzător, potrivit; (înv.) motivat, serios” 1691–1697 (var. *cuviinșos*, T. Corbea, D., s.v. *concinmatitius*) ← *cuviință*; **cuviința** vb. (înv.) „a aproba, a încuviința; a potrivi” 1679 (part. *cuviințat*, Dosoftei, L.) ← *cuviință*; **cuviințatec** adj. (înv.) „decent, frumos” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *egregius*) ← *cuviință*; **cuviință** s.f. „decentă; politețe; obligație, datorie; (înv.) ceea ce se cade, ceea ce este datorat (cuiva sau de către cineva); (înv.) potrivire, conformitate, asemănare; (înv.) privință; (înv.) motiv, îndreptățire; (înv.) slavă, măreție; (înv.) conveniență” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 43), var. livr. *cuviniță* < lat. *conuenientia* PEW 477, TDRG, CADE, DA, DEX sau ← *cueni* TDRG, SDLR, CDER 2747 (probabil), sensul „slavă, măreție”, după slavon. *velilēpota*, sensul „conveniență”, după fr. *convenance*; **cuviințeaste** adv. (înv.) „cum se cade, în mod decent, potrivit” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *decenter*) ← *cuviință*; **cuvios**, **-oasă** adj., s.m., s.f. „cucernic, evlavios; titlu care se dă monahilor și sfinților călugări care nu au fost martirizați; (înv.) asemenea, asemănător; (înv.) potrivit, cuvenit, decent; (înv.) îndreptățit, motivat; (înv.) cuminte, înțelept, inteligent; (înv.) frumos, distins; (înv.) cu aplecare spre, dispus la” c.1500 (Psalt. Hur. 26^v), var. *cuvini(i)os* ← *cueni* DA, SDLR, TDRG, DEX // lat. **comeniōsus* PEW 481, CADE; **cuvioșa** vb. (înv.) „a face pe cineva vrednic de ceva, a învrednici” 1570 (Coresi, Lit. 35^v) ← *cuvios*; **cuvioșenie** s.f. (abstr.) 1961 (SMFC II) ← *cuvios*; **cuvioșeste** adv. (înv.) „cinstit, evlavios, cu pietate” 1698 (Cantemir, D. 68^f) ← *cuvios*; **cuvioșie** s.f. (abstr.) 1703–1709 (N. Costin, C. 82^v) ← *cuvios*; **descuviința** vb. (înv.) „a dezaproba” 1844 (var. *discuviința*, Kogălniceanu, O. I, 183) ← *încuviința*, cu substit. prefixului, după fr. *désapprouver*; **descuviințător** adj. „care dezaprobă” 1872 (Baronzi, L.) ← *descuviința* DLR sau ← *încuviințător* °; **încuviința** vb. „a aproba, a răspunde afirmativ; (înv.) a acorda, a permite” 1757 (Eustatievici, Gr. rum. 17) ← *cuviință*; **încuviințător** adj. „care încuviințează” 1847 (I. Văcărescu, B. R. 839) ← *încuviința*; **necuvinit** adj. „necuviincios, nepotrivit” c.1700 (var. *necuvinat*, scrisă *nye kuvinat*, Lex. Mars.) ← part. *cuenit*; **necuviincios** adj. „(înv.) nepotrivit; necuvenit, nerecomandabil; irreverențios, obraznic” 1693–1714 (R. Greceanu, Í. 184) ← *necuviință* sau *cuviincios*; **neîncuviințat** adj. „care nu a fost încuviințat; (înv.) necuviincios, nepermis” 1798 (GCR II, 162) ← *încuviința*; **necuviință** s.f. „(înv.) lucru nepotrivit sau nerecomandabil; indecentă; obrăznicie, impolitețe” 1581 (Coresi, Ev.), var. (înv., rar) *necuviniță* ← *cuviință*; **necuviințeaste** adv. (înv.) „cum nu se cade, indecent; nepotrivit” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *incommode*) ← *necuviință*; **necuvios**, **-oasă** adj., s.m., s.f. 1566 (Coresi, L. 517) ← *cuvios*; **preacuviință** s.f. „mare cuviință, pietate” 1573–1578 (Psalt. Sch. 524) ← *cuviință*, după slavon. *prēpodobije*; **preacuvios**, **-oasă** adj., s.m., s.f. (titlu dat sfinților și fetelor bisericesti) „foarte cuvios, foarte cucernic” c.1500 (var. *precuvios*, Psalt. Hur. 125^v), var. *precuvinos*, *precuvinius* ← *cuvios*, după slavonul *prēpodobinŭ*; **preacuvioșie** s.f., termen de reverență pentru călugări, clerici (de grad superior)” 1870 (Iorga. S. D. XVI, 262) ← *cuvioșie*.

Dublet etim.: **conveni**. Cf. **convent**, **covenant**, **cuvânt**, **veni**, **advent** (Addenda), **contraveni**, **deveni**, **inventie**, **preveni**, **proveni**, **surveni**, **viitor**.

CUVERTĂ¹ s.f. „email transparent cu care se acoperă obiectele de faianță și de ceramică; glazură – couverte, glaçure” 1966 (DN²).

Fr. *couverte* „acoperământ, cuvertură; strat de email”, substantivare a adj. part. al vb. *couvrir* (< lat. *cooperire* „a acoperi” < *con-* + *operire* „a închide, a astupa”).

Cf. **acoperi**, **copertă**, **cover**, **covergă**, **covertă**¹, **coviltir**, **cuvertă**², **cuvertură**, **descoperi**.

CUVERTĂ² s.f. (Trans., înv.) „copertă, plic de scrisoare – couverture (d’un livre), enveloppe” 1840 (Barițiu, C. I, 24), var. *covertă*².

Germ. *Kuvert* „plic” (< fr. *couvert* „înveliș; plic”, part. substantivat al vb. *couvrir* „a acoperi” < lat. *cooperire* „a acoperi” < *con-* + *operire* „a închide, a astupa”), infl. de *copertă*, cf. și it. dial. *cuverta* = *coperta* ° // Fr. *couvert* DA s.v. *copertă*.

Cf. **acoperi**, **copertă**, **cover**, **covergă**, **covertă**¹, **coviltir**, **cuvertă**¹, **cuvertură**, **descoperi**.

CUVERTURĂ s.f. „acoperitoare din materiale textile, care se întinde peste anumite obiecte de mobilier sau cu care se învelește un om – couverture” c.1832 (Cornelli).

Fr. *couverture* „acoperitoare”, derivat de la part. *couvert* al vb. *couvrir* „a acoperi” (< lat. *cooperire*) sau < lat. târziu *coopertura* „învelitoare, pânză” < *coopertus*, part. vb. *cooperire* (< *con-* + *operire* „a închide, a astupa”).

Cf. **acoperi**, **copertă**, **cover**, **covergă**, **covertă**¹, **coviltir**, **cuvertă**¹, **descoperi**.

CUZĂCCĂ s.f. (Buc.) „cerșetoare – mendiantă” 1913 (com. Tomiac, în DA).

Ucr. *kozačka* „căzăcioaică” DA.

Cf. **cazac**.

CUZINET s.m. „piesă inelară din metal moale, care căpтуșește spațiul în care intră fusul sau axul unei mașini; element de construcție confecționat din beton armat, piatră dură etc., așezat între un bloc de fundație și un stâlp și având ca scop transmiterea greutății la blocul de fundație respectiv – coussinet” 1931 (CADE).

Fr. *coussinet*, propriu-zis „pernuță” < *coussin* „pernă” < lat. târzie/med. *coxinus* „pernă pentru coapse” < *coxa* „coapsă”, infl. de *pulvīnus*.

Cf. **coapsă**, **coxă**.

CUZISM s.n. „curent ideologic și politic de la începutul secolului XX, al cărui promotor a fost A. C. Cuza – courant idéologique et politique promu par A. C. Cuza” 1909 (V. rom. XIII).

N. pr. *Cuza*.

CVADRAGENAR, -Ă adj., s.m., s.f. (despre o persoană) „care are între 40 și 49 de ani – quadragénaire” 1862 (var. *cuadragenar*, scris *quadragenar*, Protopopescu – Popescu, N. D.).

Fr. *quadragénaire*, lat. neol. *quadragenarius* „de patruzeci; cvadragenar” < *quadrāgēnī* „(câte) patruzeci”, *quadrāgintā* „patruzeci”, derivat (pe teren indo-european) de la baza **k¹etr-* (lat. *quattuor*) „patru”.

Cf. **cvadri-**.

CVADRI- el. de comp. „din patru părți, cu patru elemente – quadri-”, var. *cadri-*, *cuadri-*, *cvadru-*.

Lat. *quadri-*, formă cu sonorizare a radicalului din *quattuor* „patru”.

Cf. **cvadragenar**, **cvadrienal**, **cvadrigă**, **cvadrilion**, **cvadriremă**, **cvadrivium**, **cvadruman**, **cvadruclu**, **cadran**, **cadri¹**, **cadrilat**, **cadru**, **carantină**, **careu**, **carieră²**, **carilon**, **carou**, **carură**, **codrant**, **codru**, **contracara**, **păresimi**, **pătrat**, **patru**.

CVADRIENAL adj. „care durează patru ani, care se repetă la patru ani – quadriennal” 1966 (DN²).

Fr. *quadriennal* < lat. *quadriennalis* < *quadr-*, formă a radicalului lui *quattuor* „patru” + *annus* „an”.

Cf. **cvadri-**, **cvadruclu**, **an**.

CVADRIGĂ s.f. (ist.) „car antic pe două roți, tras de patru cai înhămați unul lângă altul, folosit de greci și de romani la cursele de circ și la triumfuri – quadrige” 1841 (var. *cuadrigă*, Poenaru – Aaron – Hill, V.), var. (grafică) *quadrigă*, (înv.) *quadrigiu* s.n.

Lat. neol. *quadriga*, la început adj. fem. pl. *quadrigae (equae)* „iepe înjugate câte patru”, contragere din **quadriugae* < *quadr-*, formă a radicalului lui *quattuor* „patru” + *-iug-*, radicalul lui *iungere* „a înjuga”, *iugum* „jug” (Nocentini, VLI).

Cf. **cvadri-**, **cvadruclu**, **patru**, **jug**.

CVADRILION s.n. „o mie de trilioane – quadrillion” 1966 (DN²).

Fr. *quadrillion* < *quadr(i)-* (< lat. *quadr(i)-*, formă a radicalului lui *quattuor* „patru”) + [*mi*]llion.

Cf. **cvadri-**, **cvadruclu**, **mie**.

CVADRIREMĂ s.f. (ist.) „navă cu patru rânduri de vâsle sau cu patru vâslași la o vâslă – quadrireme” 1862 (var. româniată *patrirem* s.n., Pontbriant, D.), var. *cuadrirem* s.n., *cuadriremă*.

Lat. neol. *quadriremis* „(navă) cu patru rânduri de vâsle” (< *quadri-*, formă a radicalului lui *quattuor* „patru” + *rēmus* „vâslă”), fr. *quadrireme*.

Cf. **cvadri-**, **cvadruclu**, **triremă**, **ramă²**.

CVADRIVIUM s. sg. tantum (în învățământul din Evul Mediu) „subdiviziune în cadrul materiilor de învățământ, cuprinzând disciplinele cu caracter matematic (aritmetica, geometria, astronomia și muzica) – quadrivium” 1871 (var. înv. *cadriuiu*, LM), var. înv. *cuadrivium*.

Lat. neol. *quadriuium*, inițial „punct de unde pornesc patru drumuri, răscruce” (< *quadri-*, formă a radicalului lui *quattuor* „patru” + *uia* „drum, cale”).

Cf. **cvadri-**, **cvadruclu**, **via¹**, **voiaj**, **convoi**, **conveier**.

CVADRUMAN s.n., adj. „diviziune (ieșită din uz) a primatelor, caracterizată prin capacitatea de a-și folosi toate cele patru membre ca organe de prindere – quadrumane” c.1832 (var. *cuadruman*, I. Golescu, Cond.), var. *cadruman*, *cuadriman*, (prin româniizare) *patruman*.

Fr. *quadrumane*, împr. din lat. savant *quadrumanus* „cu patru mâini”. Forma cu *cv-*, după lat. *quadrumanus*.

Cf. **cvadri-**, **cvadruclu**, **mână**.

CVADRUPLU adj., s.m. „multiplicat cu patru, împătrit; alcătuit din patru elemente; (despre gemeni) născuți patru împreună; (înv.) monedă de aur spaniolă în valoare de aproximativ 88 de franci – quadruple” 1837 (Săulescu, Hr. II, 490), var. *cadruclu*, *cuadruclu*.

Fr. *quadruple*, împr. din lat. *quadruplus* (< *quadr(u)-*, formă a radicalului lui *quattuor* „patru” + *-plo-*, el. de comp. de dată i.-e., după DELL înrudit cu *plectere* „a împleti”, *plicăre* „a împături”). Forma cu *cv-*, după lat. *quadruplus*.

Fam.: **cvadrans** s.n. (înv., jur.) „a patra parte dintr-o moștenire” 1814 (Pravila Donici) < lat. neol. *quadrans* „sfert”, construit pe forma *quadr-* a radicalului lui *quattuor* „patru” (cf. *cvadrant*); **cvadrant** s.m., s.n. „a patra parte din circumferința unui cerc; instrument de precizie, alcătuit dintr-un sfert de cerc gradat, întrebuințat pentru măsurarea unghiurilor; (ist.) monedă romană, în greutate de trei uncii, echivalentă cu a patra parte a unui as”, începutul 1801 (Râmniceanu, Fragm.), var. (înv.) *cadran*², *cuadrant* < fr. *quadrant*, lat. neol. *quadrans*, *-antem*, construit pe forma *quadr-* a radicalului lui *quattuor* „patru” (cf. *cvadrans*); **cvadrat** s.m., s.n. (tipogr.) „bucățiță de fontă în formă de pătrat întrebuințată în tipografie pentru a umple golurile dintre literele unui rând sau dintre rânduri; unitate de măsură egală cu 48 de puncte tipografice; unitate de măsură pentru lungime egală cu 18,04 mm”, (astron.) „poziția Lunii când se găsește în pătratul întâi sau în cel din urmă”, adj., s.n. (înv.) „pătrat” 1780–1790 (var. *cfadrat*, Amfilohie, G. F. 29^v), var. (înv.) *cadrat*, *cuadrat* (scris și *quadrat*) < lat. neol. *quadratus* „pătrat” (construit pe forma *quadr-* a radicalului lui *quattuor* „patru”), germ. *Quadrat*, cu sensul astron. și fr. *quadrat*; **cvadratură** s.f. „reducere a unei figuri geometrice la un pătrat echivalent” 1837 (var. *cuadratură*, Poenaru, G.), var. (grafică) *quadratură*, (înv.) *patratură* < fr. *quadrature*, împr. din lat. med. *quadratura* (< *quadratus* „pătrat”); var. *patratură*, prin românizare; **cvadrică** s.f. (mat.) „suprafață reprezentată printr-o ecuație de ordinul al doilea” 1931 (var. *cuadrică*, CADE), var. *cuadrică* < fr. *quadrrique*, derivat pe baza lat. *quadrus* „pătrat”; **cvadriped, -ă** adj., s.m., s.f. „patruped” 1828 (Pleșoianu, Ab. 40), var. (înv.) *cadriped*, *cuadriped* < fr. *quadrupède*, lat. neol. *quadrupes*, *-pedis* (< *quadr(u)-*, formă a radicalului lui *quattuor* „patru” + *pes*, *pedis* „picior”); **cvadrupla** vb. „a multiplica cu patru” 1871 (var. *cadrupla*, LM), var. *cuadrupla* < fr. *quadrupler* sau ← *cvadruplu*; **cvadruplet** s.m. „fiecare geamă dintr-un grup de patru gemeni”, s.n. „grup de patru elemente” 1912 (var. *cuadruplet*, Anghel, Pr. 141) < fr. *quadruplet(s)* < *quadruple*; **cvadruplex** s.n. „sistem de transmisie telegrafică care asigură transmiterea simultană a patru mesaje diferite; (mai ales despre locuințe) format din patru unități” 1931 (var. *cuadruplex*, CADE), var. *cvadruplex* < fr. *quadruplex* (< engl. *quadruplex* < lat. *quadruplex* < *quadr(u)-* + *-plec-*, rădăcina verbului *plicăre* „a îndoi, a plia”, cf. *complica*), cu sensul referitor la locuințe după *duplex*, *triplex*.

Cf. **cadru**, **cvadri-**, **cvadrienal**, **cvadrigă**, **cvadrilion**, **cvadriremă**, **cvadriremium**, **cvadruman**, **cadran**, **codrant**, **codru**, **păresimi**, **pătrat**.

CVARTAL s.n. (înv., Mold., Trans.) „cartier, sector al unui oraș; a patra parte dintr-un an (trimestru) – quartier, arrondissement; trimestre” 1825 (var. *fărtal*, LB), var. *cfărtal*, *cuartal*, *fărtal*, *fărtai*, *fărtariu*, *fărtal*.

Rus. *kvartal* „cartier” (< germ. *Quartal* „sfert (dintr-o suprafață, dintr-un an, dintr-o sumă de bani)” < lat. *quartale* < *quartus* „al patrulea”), germ. *Quartal* „trimestru”.

Cf. **cart**^{1,2}, **cartier**, **cfartană**, **cortel**², **cvartă**.

CVARTĂ s.f. „intervalul dintre două sunete aflate la distanță de patru trepte într-o gamă; (la scrimă) a patra dintre cele opt poziții principale de apărare; (la jocurile de cărți, în forma *cuartă*) patru cărți consecutive de aceeași culoare; grup de patru conducte electrice, utilizat în telecomunicații; (înv.) impozit constând în a patra parte din recoltă; (med., înv.)

acces de friguri intermitente, apărut o dată la patru zile – quarțe; (vieilli) împôt du quart de la récolte; (vieilli) fièvre quarte” 1691–1697 (T. Corbea, D., s.v. *diatessaron*, cu sensul muz.), var. *cuartă*, (grafică) *quartă*.

Lat. neol. *quarta*, propriu-zis „a patra” (cu sensul „impozit” și cu sensul muz.), it. *quarta* (cu sensul muz.), germ. *Quarte* (cu sensul muz.), ulterior și fr. *quarte* (pentru sensurile din scrimă, jocuri de cărți). Lat. *quartus* „al patrulea”, provenit dintr-un derivat de dată i.-e. de la radicalul lui *quattuor* „patru”, cu sufixul *-to-* (**k^utwrto-*).

Fam.: **cvart**¹ s.n. (înv.) „format de tipăritură la care coala se împătorește în patru” 1928 (V. Molin, V. T. 29) < germ. *Quart* (< lat. *quartus* „al patrulea”); **cvartet** s.n. „formație muzicală alcătuită din patru voci sau patru instrumentiști; compoziție scrisă pentru o asemenea formație” c.1832 (var. *cuartet*, I. Golescu, Cond.) < it. *quartetto* DA, CADE, SDLR, CDER 2617, DEX, germ. *Quartett* ° // și fr. *quartette* SDLR, DEX (cuvânt rar, termenul uzual fiind *quatuor*).

Cf. **cart**^{1,2}, **cartier**, **cfartană**, **cortel**², **cvartal**, **patru**.

CVASI- (pronunțat și *cvazi-*) el. de comp. (scris adesea cu cratimă și foarte productiv) „aproximativ, cam, aproape, parțial – quasi”, var. *quasi-* (pronunțat și *cuasi*, *cuazi*, *cvazi*).

Fr. *quasi-*, lat. neol. *quasi* „aproape, aproximativ, ca și” (probabil < *quam* „ca” + *sī* „dacă” DELL).

Cf. **quasar**.

CVER s.n. „ansamblu de linii orizontale dintr-o tabelă sau dintr-un formular – entrevers” 1906 (G. Ionescu, C. T. 303).

Germ. *quer* „de-a curmezișul, transversal”.

CVINTĂ s.f. „intervalul dintre două sunete aflate la distanță de cinci trepte într-o gamă; formație de cinci cărți consecutive, de aceeași culoare, la jocul de cărți; (la scrimă) a cincea dintre cele opt poziții principale de apărare; accent prelungit de tuse violentă; (înv.) dare constând în a cincea parte din recoltă – quinte; (vieilli) împôt du cinquième” 1812 (Șincai, Hr. III, 112), var. *chintă*, *cuintă*.

Lat. neol. *quinta*, propriu-zis „a cincea” (cu sensul de impozit și cu cel muz.), it. *quinta* (cu sensul muz.), germ. *Quinte* (cu sensul muz.), fr. *quinte* (pentru sensul „acces (de tuse, de febră)”, cel din scrimă și cel de la jocurile de cărți). Lat. *quintus* „al cincilea”, provenit dintr-un derivat de dată i.-e. de la radicalul lui *quinque* „cinci”, cu sufixul *-to-*.

Fam.: **cvintet** s.n. „formație muzicală alcătuită din cinci voci sau din cinci instrumentiști; compoziție scrisă pentru o asemenea formație; strofă alcătuită din cinci versuri” 1858 (Filimon, Nuv. 283) < it. *quintetto*, fr. *quintette*.

Cf. **chintesență**, **cinci**, **cvintilion**, **cvintuplu**.

CVINTILION s.n. „o mie de cvadrilioane (10^{27}); un milion de cvadrilioane (10^{30}) – quintillion” 1966 (DN²).

Fr. *quintillion* < *quint(i)-* (< lat. *quint-* < *quintus* „al cincilea”) + [*mi*]llion, cu pronunția după model latin.

Cf. **cinci**, **cvintă**, **cvintuplu**, **cvadrilion**, **mie**.

CVINTUPLU adj., s.m. „multiplicat cu cinci; (despre gemeni) născuți cinci împreună – quintuple” 1966 (DN²).

Fr. *quintuple* (împr. din lat. *quintuplex* < *quintus* „al cincilea” + *-plex*, el. de comp. de la rădăcina *plec-* a verbelor *plectere* „a împleti”, *plicāre* „a împături”, adaptat după *quadruple* „cvadruplu”), cu pronunția după model latin.

Cf. **cinci, cvintă, cvintilion.**

CVORUM s.n. „număr minim de membri necesar, potrivit legii, pentru ca o adunare să fie valabil constituită sau să poată lua o hotărâre valabilă – quorum” 1938 (var. grafică *quorum*, Argetoianu, Î. Z. IV, 138).

Fr. *quorum* (< engl. *quorum* < lat. *quorum* „dintre care”, cuvântul cu care începea formula juridică prin care se indica numele judecătorilor a căror prezență era necesară pentru validarea deciziilor), cu pronunția după lat. *quorum*.

Cf. **cine, ce.**

CYBERCAFE [sajbərca'fe] s.n. „cafenea în care sunt puse la dispoziția clienților calculatoare pentru a utiliza internetul – cybercafé” 2005 (DOOM²).

Engl. *cybercafe* (< *cyber-* „referitor la informatică, calculatoare” < *cybernetics* „cibernetică” + *cafe* „cafenea”).

Cf. **cibernetică, cafea, cyborg.**

CYBERSPAȚIU [sajbər'spațju] s.n. „spațiul virtual în care se realizează comunicarea între calculatoare – cyberspace” 2000 (var. *ciberspațiu*, România literară, 15 III, p. 24).

Engl. *cyberspace* (< *cyber-* „referitor la informatică, calculatoare” < *cybernetics* „cibernetică” + *cafe* „cafenea” + *space* „spațiu”), adaptat după *spațiu*.

Cf. **cibernetică, cyborg, spațiu.**

CYBORG [sajborg] s.m. „personaj din literatura de anticipație sub forma unui hibrid creier-mașină-microprocesor – cyborg” 1973 (V. rom. XI).

Engl. *cyborg* < *cyber[netic] org[anism]* „organism cibernetic”.

Cf. **cibernetic, cybercafe, ciberspațiu, organism.**

ADDENDA ET CORRIGENDA DEL R I, A-B

ABJECT

Fam.: **abjectie**: datare 1846 (Negulici, E. II, 51).

ACAJU: datare 1882 (scris *acajou*. Rom. lib. nr. 1654, p. 3, col. 1).

ACĂSTĂU: var. cǎstău.

ACĂTĂRII: var. *cătare*² var. a lui **acătării**

Fam.: **acătărilea**: var. *cătările*

ACCIDENT

Fam.: **accidentat** adj. (despre terenuri, drumuri) „cu denivelări, greu de străbătut” 1847 (Heliade-Rădulescu, Speronare, 242) < fr. *accidenté*

ACEL

Fam.: **același**: var. *celași*

ACEST: var. (înv.) *cest*³, *cist*².

Fam.: **acesta**: var. (înv.) *cesta*.

ACHIZIȚIE

Fam.: **coachizitoare** s.f. „femeie care cumpără ceva împreună cu altă persoană” 1978 (DN³) ← *coachizitor*; **coachizitor** s.m. „persoană care cumpără ceva împreună cu altă persoană” 1978 (DN³) ← *achizitor*; **coachiziție** s.f. „achiziție făcută de mai multe persoane” 1978 (DN³) ← *co-* + *achiziție* sau fr. *coaquisition*.

ACI: var. *ci*³

Fam.: **acia**: var. (înv.) *cia*, *cii*; **deci**: trebuie eliminate var. *dece*, *deace* (care de fapt reprezintă sintagma *de ce*)

ACID

Fam.: **cetoacidoză** „stare patologică caracterizată prin scăderea rezervei alcaline a sângelui, datorită acumulării de acetonă, acid acetic etc.” 1969 (D. med.) < fr. *cétoacidoze*

ACIOAIE: var. *ciuoai*

ACLINIC adj. „în care înclinația câmpului magnetic este nulă – aclinique” 1966 (DN²).

Fr. *aclinique* (< *a-* + *clin-* < gr. *κλίνειν* „a se înclina” + *-ique*).

Cf. **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **climă**, **clinic**, **clinograf**, **clinometru**, **clinorombic**, **clinatorapie**, **clisis**, **clitic**, **sinclinal**.

ACNEE: datare 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 203)

ACOPERI

Fam.: **coperiș**: var. *coporăș*

ACȚIUNE s.f.

Fam.: **coacțiune**² s.f. „acțiune făcută împreună cu altcineva” 1978 (DN³).

ACURGE vb. (înv., Trans.) „a ajuta, a sări în ajutor, a veni în fugă – aider; accourir” 1825 (LB), var. *acure*.

Lat. neol. *accurrere* „a veni în goană, a alergeră către, a sări în ajutor” (< *ad-* „la, spre” + *currere* „a fugi”), românizat după *curge*.

Cf. **curge**, **coridă**, **coridor**, **corsar**, **corso**, **curantă**, **curând**, **curent**¹, **curier**, **curriculum**, **cursă**¹, **cursiv**, **cursor**, **curtier**, **concura**, **decurent**, **decurge**, **discurs**, **excursie**, **incursiune**, **intercurrent**, **parcurge**, **precursor**, **recurge**, **recurent**.

ADMONESTA: Datarea 1785 (o scrisoare a lui Petru Maior publicată în AA ist. III, vol. 16, p. 244) se referă la verbul *admonălui*. Verbul *admonesta*, datat 1870 (Kogălniceanu, O. IV/II, 448)

ADVENT s.n. „perioadă de patru săptămâni înainte de Crăciun la catolici – Avent” 1871 (LM).

Lat. neol. *adventus* (< *advenire* „a sosi” < *ad-* „la” + *uenire* „a veni”) DEX, MDN, germ. *Advent* MDN // și fr. *advent* DEX (formă învechită, dispărută după sec. XVII; forma curentă este *Avent*).

Cf. **veni**, **cuvânt**, **cueni**, **viitor**; **convent**, **covenant**, **contraveni**, **deveni**, **invenție**, **preveni**, **proveni**, **surveni**.

AFIRMA

Fam.: **contraafirmare** s.f. „afirmație opusă unei alte afirmații” 1866 (Măiorescu, O. I 367) ← *contra-* + *afirmare*, după fr. *contre-affirmation*.

AFLICȚIUNE: datare 1794 (var. *aflicciune*, Calendariu)

AFON

Fam.: **afonie**: datare 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 202)

AGFACOLOR

Completare la etimologie: germ. *Agfakolor*, denumire comercială germană (< *Agfa*, acronim pentru *Aktien-Gesellschaft für Anilinfabrikation* + *-kolor* „color”).

AIUREA

Fam.: **aiuri**: datare 1844 (AR, apud Gh. Bulgăr, în Omagiu Iordan, p. 132)

ALBASTRU

Fam.: **albăstrime**: c.1750 (Ippocrat, apud Chivu, VTR 230).

ALEE

Fam.: **contraalee** s.f. „alee laterală, paralelă alteia principale” 1896 (ȘDU¹) < fr. *contre-allée*.

ALGIE

Fam.: **cardialgie**: datare și var.: 1838 (var. *cardialghie*, Albinet, M.); completare la etimologie: var. *cardialghie* < ngr. *καρδιαλγία*; **cefalalgic** adj. „referitor la cefalalgie” 1871 (LM) < fr. *céphalalgique*. Se elimină *costalgie*.

ALIZEU

Fam.: **contraalizeu** s.n. 1949 (LTR¹).

ALT

Fam.: **aistalalt**: var. *istalalt*, *istalant*, (*a*)*istlalt*, (*a*)*istlant*; **ăstălalt**: var. *ăstalalt*, *ăstalalt*, *ăstălalt*; **celălalt**: var. *celalalt*, *cellalt*, *celalant*, *celălant*, *cellant*, *celalan*, (înv.) *acelalalt*, *acelălalt*

ALTO

Fam.: **contralt** s.m. „bărbat cu voce de contralto” 1857 (var. *contraalt*, Polizu, V.) < it. *contralto*; var. *contraalt* < germ. *Kontraalt*; **contraltă** s.f. „femeie cu voce de contralto” 1886 (Steinberg, D.), var. *contraaltă* ← *contralt* sau it. *contralta*; **contralto** s.n. „voce feminină sau de copil cu registrul cel mai grav” 1836 (Gh. Asachi, în GTN, XIII) < it. *contralto* (< *contra* + *alto* „înalt”).

AMANT

Fam.: **amantă**: datare 1794 (Calendariu)

AMATOR

Fam.: **cineamator**, **-toare** adj., s.m., s.f. „cineast amator; cinefil” 1961 (Contemp. 84, p. 13, în DCR³) ← *cine*³- + *amator*; **cineamatorism** 1961 (Contemp. 17 nov., p. 5, în DCR³) ← *cineamator*.

AMINĂ

Fam.: **cloramînă** s.f. „compus organic cu puternice proprietăți oxidante și antiseptice” 1958 (LTR²) < fr. *chloramine*.

ANIMA

Fam.: **cineanimație** s.f. „cinematografie de animație” 1996 (DEX²) ← *cine*³- + *animație*. antihris v. hris

APEL

Fam.: **contraapel** s.n. (jur.) „al doilea apel, cu scopul de a controla exactitatea celui dintâi” 1896 (ȘDU¹) ← *contra-* + *apel*, după fr. *contre-appel*.

AR¹

Fam.: **centiar** s.n. „unitate de măsură pentru terenuri, reprezentând a suta parte dintr-un ar (1 m²)” 1850 (Brezoianu, A. 630), var. *centiară* s.f. < fr. *centiare* CADE, DEX // ← *centi* + *-ar* SDLR.

AREST

Fam.: **arestantă**: datare 1794 (Calendariu)

ARTICOL

Fam.: **articoluș**: datare: 1771–1776 (Lexicon compendiarum Latino-Valachicum, apud Chivu, VTR 102)

ARTIFICIU: datare 1794 (pl. *artificii*, Calendariu)

ATAC

Fam.: **ataca** vb.: datare 1794 (în forma participială *atecat*, probabil greșeală de tipar, Calendariu)

ATĂT: ir. *acât*.

fr. *acât* < **actât* < lat. *eccum tantum*.

Fam.: **atâta**: ir. *acâta*, *câta*; **atâtelea**: ir. *acătile* „atât de mare”

AVENTURĂ: datare 1794 (var. *avenitură*, Calendariu)

Var. *avenitură*, prin românzare după *veni*

BAS

Fam.: **contrabas**: completare la etimologie: it. *contrabbasso* CDER 705, P. Boerescu, LR 58, 2009, 475, germ. *Kontrabass* P. Boerescu, LR 58, 2009, 475, mai puțin probabil fr. *contrebasse* (susținut de DA, CADE, SDLR, DEX), dată fiind diferența de gen și importanța influențelor it. și germ. în domeniul muzicii; **contrabasist**: datare 1871 (LM); **contrabasistă**: datare 1936 (DA)

BASM: datare: 1650–1681 (Milescu Spătarul, A.– O.)

BĂRC¹: de eliminat articolul; de adăugat sensurile „tufiș, pădurice” sub **BERC¹**.

Var. *bărc²* a lui **BERC¹** devine *bărc* (fără indice).

BĂȘICĂ

Fam.: **bășicătură**: datare c.1750 (Ippocrat, apud Chivu, VTR 230).

BĂTUȘ

Fam.: **bătușei**: s.m.pl. (în loc de s.n.pl.)

BELDIȚĂ: de eliminat articolul. De introdus ca var. a lui *belhiță* (SDLR).

BELIGERANT: datare 1829 (var. *beligherant*, AR 121)

BENZINĂ

Fam.: **clorbenzen** s.m. „derivat monoclorurat al benzenului (C₆H₅Cl), folosit la fabricarea unor medicamente sau coloranți” 1949 (LTR¹) ← *benzen*, după fr. *chlorobenzène*; **diclorbenzen** s.m. „derivat al benzenului obținut prin clorurarea catalitică a acestuia, insolubil în apă (cu formula brută C₆H₄Cl₂)” 1964 (DER) ← *clorbenzen*, după fr. *dichlorobenzène*; **hexaclorbenzen** s.m. „compus chimic (C₆Cl₆) obținut prin substituirea atomilor de hidrogen din benzen cu atomi de clor, întrebuițat la combaterea mălurii grâului” 1964 (DER II) ← *clorbenzen*, după fr. *hexachlorobenzène*.

BIA: datare 1883 (B. P. Hasdeu, în *Columna*, nr. 3–6, p. 97 ș.u.).

Completare la etimologie: Et. nes., creație expresivă ° sau lat. *bella* „frumoasă” B. P. Hasdeu, *Columna*, nr. 3–6, p. 97 ș.u., *Cruceru*, Făt-Frumos, 1944, XIX, 88.

BIOLOGIE

Fam.: **crenobiologie** s.f. „disciplină care studiază organismele vii din izvoare (minerale)” 1978 (DN³) < fr. *crénobiologie* (< *créno-* < gr. *κρήνη* „izvor” + *biologie*).

BIR: datare 1551–1553 (Ev. sl. rom. 64¹)

Probabil v.sl. *birŭ* (probabil împrumut turcic, de dată protobulgară, de la radicalul tc. *ber-* „a da”) Miklosich, *SER*, *BER I* 49, sau direct dintr-o limbă turcică, probabil cumana (în care este atestat *ber-/bir-* „a da”, cf. Boerescu, *ERC* 401; H. Wendt, *Die türkischen Elemente im Rumänischen*, Berlin, 1964, citează v.tc. *birt* „impozit, tribut”, presupunând că o formă fără *-t* a apărut în pecenegă și cumană, de unde a pătruns în rom., magh. și limbile slave; CDER 865 menționează un tc. *birr* „dar”, neconfirmat). Cu sensul „leafă” (în Sălaj), infl. de magh. *bér* // Magh. *bér* „leafă, simbrie, chirie” TDRG, DA, ȘDU, CADE, SCLR, DEX (dar termenul magh. este la rândul său împrumut dintr-o limbă turcică sau slavă, fiind explicat prin turcicul *ber-* „a da” sau prin slavul de sud *bir*, cf. EWU 97; în plus, sensul termenului magh. este diferit de cel al termenului rom.).

BOACE: datare 1844 (AR, apud Gh. Bulgăr, în *Omagiu Iordan*, 132)

BODROANȚE

Completare la etimologie: et. nes., probabil ← *cotroanțe* SCLR

BOLA

Fam.: **caraboi** se transformă în **caraboi**²

BOMBARDA

Fam.: **contrabombardare**: datare 1874 (Odobescu, S. – Post.)

BORAGINE: datare 1852 (Brezoianu, *Man. sănăt.* 162)

BOSNIAC: datare 1815 (var. *boșneac*, Dionisie, H. 58).

Var. *boșneac* < scr. *bošnjak*.

BRAȘOVEAN

Fam.: **brașoavă**: completare la etimologie: sensul „minciună” este explicabil pe baza celui alimentar ca în *gogoasă* SCLR.

BUCUREȘTEAN: datare 1627 (DRH B XXI nr. 253)

Fam.: **bucureșteancă**: datare 1815 (Dionisie, H. 72)

BUHĂ: datare 1771–1776 (Lexicon compendiarum Latino-Valachicum (Bihor), apud Chivu, VTR 102)

BUIEDE: datare 1776 (Alexandria)

Indice la volumul A–B:

autocar: v. car¹ în loc de v. car²

ADDENDA ET CORRIGENDA DELR II₁, CA-CIZMĂ

CADRU: datare 1769 (Iorga, S. D. X, 26).

CAFTI

Et. nes., ← *căftăni* (ironic) „a bate” (cu substit. finalei) Zafiu, CA, 120–121 sau ar. *cahtire* „a năuci (în bătaie)” (explicat prin alb. *kahtit* „a a dezghioca, a sparge nucile”, pe care P. Boerescu, LR 65, 2016, 363–368 îl consideră etimonul direct al rom. *cafti*, intrat prin intermediul arnăuților) // Țig. *kafti* DEX.

CAISĂ: datare 1850 (Brezoianu, A.).

Fam.: **cais:** datare 1835 (Genilie, G.); **caisiu:** datare 1858 (Polizu, V.).

CALABREZ: datare ante 1889 (Eminescu, O. XV, 102).

CALAMINTĂ: datare 1760–1770 (Meșt. doft.).

CALARABĂ: var. *corelabă*

Completare la etimologie: magh. *kalarábe* < germ. *Kohlrabi* < it. *cavolo rapa* „varză – nap”, dial. *cauliravi*.

Cf. **caulis**, **chel²**, **colză**, **curechi**, **carfiol**.

CALCAR: datare 1841 (Spic. IV).

CALDEIC adj. „referitor la caldeii – chaldeeni” 1703–1709 (var. *haldeic*, N. Costin, C.), var. *caldaic*, *haldaic*.

Lat. neol. *Chaldaeicus*, germ. *chaldäisch*, fr. *chaldaique*.

Fam.: **caldeean** s.m. „persoană din Caldeea” 1650–1681 (var. *haldeean*, Milescu Spătarul, A. – O.) < fr. *chaldéen*; var. *haldeean* < gr. *Χαλδαῖος*, cu încadrare la derivatele în *-ean*, cf. și slavon *chalǫdějnǫ*; **haldeiesc** adj. „caldeic” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf) ← *haldeu*; **haldeu** s.m. „caldeean; poreclă dată de călugări preoților de mir” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf) < ngr. *Χαλδαῖος*, cu sensul ironic cu referire la faptul că haldeii erau păgâni.

CAL/BRU

Fam.: **contracalibru** s.n. „piesă folosită la executarea și controlul unui calibru” 1949 (LTR¹ s.v. *calibru*) < fr. *contre-calibre*.

CAL/C

Ucr. *kalika* DA, SDLR, DEX, care reprezintă foarte probabil două omonime, cf. ESUM: cu sensul „infirm” (căruiua îi corespunde rus. *kaleka*), mai degrabă împrumut turcic

(cf. tc. *kalak* „infirm, mutilat”); sensul „cerșetor”, căruia îi corespunde rus. *kalika*, provine din sensul mai vechi „pelerin”, posibil derivat din *kaliga* „sandală, încălțare” (cuvânt prezent și în slava de sud) < m.gr. *καλίγιοι, καλίγα* < lat. *caliga*, cf. P. Boerescu, LR 67, 2018 // și v.sl. SDLR; slavon *kalika* TDRG¹; v.sl. *kalika* CADE, TDRG² (cuvântul nu este vechi slav, iar în bg. provine din rom. BER II 167).

CALINDROI devine **CALINDROI**¹, var. *calendroi*¹, *colindroi*²

CALMUC: datare 1815 (Dionisie, H. 72)

CAMELOT: datare 1795 (Amfilohie, G.)

CANDIDAT

Fam.: **contracandidat**: datare 1879 (Eminescu, O. X)

CARACATIȚĂ: var. *cracatiță* devine *cracatiță*¹

CARDAMA

Fam.: **cardamom**: datare 1749 (var. *cardamono*, C. buc.); var. *cardamono* < it. *cardamomo*

CART¹: var. *cvart* devine *cvart*²

CASANT

Cf. **concasa**.

CASIE

Forma *cosie*² tratată ca un cuvânt separat în DA, hapax Șincai, Hr., reprezintă de fapt o lectură greșită a lui *casie*, v. ediția F. Fugariu a lui Șincai, Hr.

CATALOG: datare 1651 (var. *catalogos*, Myst.)

CATOLIC

Fam.: **catolnici**: var. *cotolnici* „a păcătui (în special în privința posturilor sau a cununiilor și botezurilor)”

CATRINȚĂ s.f. „(Mold.) fusta din costumul popular femeiesc, (Trans., N Olt.) piesă de port de forma unui dreptunghi purtat pe verticală, în față sau în spate sau doar în față, (Ban.) șorț – sorte de jupe faisant partie du costume des paysannes; tablier” 1648 (var. *cătrință*, N. Test.), var. *catrânță*, *catrență*, *cătrânță*, *cotrânță*, *cotrință*, *crătînță*, *cretînță*.

Et. nes., posibil ucr. dial. (dim.) *katranec* „șorț femeiesc” (< *katran* < *kartan* < *kartun* „stambă” ESUM) sau pol. *katrynka* „șorțuleț” (posibil < *Szejne Katrynka* < germ. *schöne Katrinchen* „frumoasa Catrinuța”, numele unui personaj feminin din teatrele de păpuși) Mihăescu, CEL 42–43 // Magh. *katrinka*, *katrinca* CDED II 488, TDRG, CADE, DEX (considerat de EWU împrumut din rom., absent din Tamás EW); ← antrop. *Catrinuța*, *Catrina* SDLR; origine expresivă, ca în alte cuvinte care înseamnă „cârpă”, cf. *treanță*,

fleoartă, hanță CDER 1561; et. nec., „același cuvânt ca magh. *katrinca, karinca, kirinca*, care însă se întrebuițează în Ardeal și pare a fi luat de la români” DA.

CAȚAVEICĂ¹: var. *coțoveică* „femeie guralivă”

Var. *coțoveică* ← *cațaveică¹* (DA: cf. *cațaveică*), de unde probabil derivă și *coțob* // ← *coțâi* CDER 2483

CAUTER

Fam.: **criocauter** s.n. „instrument pentru distrugerea unor țesuturi patologice cutanate, prin congelare cu ajutorul zăpezii carbonice” 1959 (LTR² V) < fr. *cryocautère* (< *cryo-* < gr. *κρύος* „frig care îngheață, ger” + *cautère*).

CAV

Fam.: **biconcav** adj. „care are două fețe concave opuse” 1857 (Marin, F.) < fr. *biconcave*.

CAZAC: var. (Mar.) *cozac³*.

Var. *cozac³* < magh. *kozák*, DA, Tamás, EW 279.

CĂDEA: datare c.1500 (Psalt. Hur.)

CĂLȚUN var. *culțun*

CĂPĂRA devine **CĂPĂRA¹**

CĂPĂRA¹: datare 1788 (Piuaru-Molnar, D.).

CĂPĂRA² vb. (Trans., Olt.) „a fermenta, a fierbe (despre vin); (Olt., Munt., S Trans., despre vin) a fi acru, a avea un gust înțepător – fermenter; (en parlant du vin) piquer” 1825 (LB), var. *scăpăra²*.

Et. nes., posibil lat. *caper(r)āre* „a se încreți, a se zbârci”, cu evoluția semantică explicabilă prin efectul produs de un gust înțepător, Teaha, CLM 112–125.

CĂPIȚĂ¹: var. *copăiță²*

Var. *copăiță²* ← *copiță* = *căpiță*.

Fam.: **copisăli** vb. (Vidin; hapax, Bucuța R. V. 118) „a strânge fânul în căpițe” 1923 (scris greșit în DA *copișăli*) ← **copițali* ← *copiță* (= *căpiță*) sau ← *copițea*, cu eliminarea ocluziei *ț* > *s*, cf. alte alternanțe *s* ~ *ț*: *surloi* (de la *surlă*) > *șurloi*, *țarcă* „coțofană” ~ *sarcă*, *săsăiac* ~ *țățâiag* ~ *țuțuiag*, *țapină* ~ *sapină*, *săpăligă* ~ *șepeligă*^o; **copițea**: var. *copețea*.

CĂPTUH: var. (Sibiu) *cuptug*

Fam.: **căptuși¹**: var. *cuptușa*.

CĂPUTĂ

El. de substrat, cf. alb. *këputë* „talpa piciorului, laba piciorului, tălpici de lână”, *këpucë* „pantof”, v.sl. *kopyto* „copită” (care presupune o pronunție mai veche **kapūta*; împrumutat în rom. în forma *copită*) Russu, Etnogeneza 289–290, Brâncuș, VA 135 //

Participiul lui **căpea* < lat. *capere*, cf. *incăpea*, *incăput* LM, TDRG, ȘDU; ← *incăpută*, part. lui *incăpea* SDLR; et. nec. DA („poate înrudit cu magh. *kapta* «calapod»”), DEX.

ar. **CĂRĂTOR**

Cf. **concilia**, **conciliu**, **intercala**, **nomenclator**.

CĂȘȚĂ²: var. *coșiță*

CÂR

Fam.: **câtcârâgi**: var. *cotcorogi* devine *cotcorogi*¹

CÂRC¹

Fam.: **cârcneală**: var. *crâcneală*

CÂRCIOC: var. *corciog*

CÂRCIUMĂ: var. *crâjmă* devine *crâjmă*¹; var. *crijmă* devine *crijmă*²

Fam.: **crâșmulță** s.f. (dim.) 1926 (Cardaș, C. P.) ← *crâșmă* (= *cârciumă*).

CÂRNAT

Lat. **carnăceus*/**carnăcius* „de carne”, forma primară fiind *cârnaț* Cipariu, Gram. 354, PEW 374, CDDE 267, DA, CADE, SDLR, CDER 2034, DEX, cf. sic., occ., sp., ptg. REW 1701 // Lat. *carnātus* LB, TDRG.

CÂRST/TEL: var. (posibil grafică) *crăstitel*

CÂRSTOV: var. *cristov* devine *cristov*¹

CÂRTOG: var. *cortog*

CÂT¹

Lat. *quantus* PEW 378, CDDE 361, CADE, SDLR, TDRG³, panrom. REW 6933. Dispariția nazalei se poate explica printr-o contaminare cu un urmaș al lat. *quot* „cât”. DA propune o contaminare cu lat. *quotus*, ceea ce presupune schimbarea sensului de la „al câtelea” la „cât” sau apariția flexiunii la *quot*, fără legătură cu clasicul *quotus*. Descendentul **cotu* al lui *quot(us)* s-a putut transforma în *cătu* prin încrucișare cu *cântu* < *quantus*.

CÂTE: var. (Mold.) *cute*¹

CE¹

Fam.: **altceva**: var. *altăceva*.

CEACLĂ

Fam.: **cioaclă**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **ciocli**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CEAPRAZ

Fam.: **ceaprazăresc**: datare c.1832 (var. *ceaprazăresc*, I. Golescu, Cond.)

CEARĂ

Fam.: **ceruit**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **ceruitor**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **ceruitoră**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CEAS¹

ce(a)suț: datare 1632 (var. *ceșuț*, Eustratie, Prav.); **ceasornicărie**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CEAUȘ

Fam.: **caușel**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CEMEGEA: datare c.1832 (var. *cicmegea*, I. Golescu, Cond.)

CEDA

Fam.: **concesie**: completare la sens: „(inv.) concesiune”; completare la var.: *confeșie*; **concesional** adj. (jur.) „de concesiune, al concesiunii” 1978 (DN³) < fr. *concessionnel*; **concesiune**: completare la etimologie: inițial, nediferențiat semantic de *concesie*.

CEHREA: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CELEB/U

Fam.: **celibilic**: datare c.1832 (var. *cilibilic*, I. Golescu, Cond.)

CELEDNIC

Fam.: **celednică**: datare c.1832 (var. *celetnică*, I. Golescu, Cond.)

CENT

Fam.: **centezimal**: datare c.1832 (var. *centesimal*, I. Golescu, Cond.)

CENTRU

Fam.: **centralizație**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **concentraționar** adj. „privitor la lagărele de concentrare” 1958 (V. rom. XI) < fr. *concentrationnaire*; **electroconcentrare** s.f. (fiz.) „concentrare a unei soluții coloidale prin deplasarea particulelor în suspensie către anod sau catod, sub acțiunea curentului continuu” 1988 (DEX-S) < fr. *électroconcentration*, cu echivalarea sufixului; **preconcentrare** s.f. (min.) „operație mecanică de sporire a concentrației unei substanțe minerale prin înlăturarea unei părți de steril” 1963 (LTR²) < fr. *préconcentration*, cu echivalarea sufixului.

CENZURĂ

Fam.: **ensorial**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **cenzurabil**: datare c.1832 (var. *cenzurabil*, I. Golescu, Cond.).

CERB

Fam.: **cerboaică**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **cerbuleț**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CERC

Fam.: **cercuitor**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **cerculeț**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CERNE

Cf. **cert, certa, concert, crimă, decerna, decret, discerne, discret, discrimina, excrement, secret.**

CERT adj.

Completare la etimologie: lat. neol. *certus*, derivat de la radicalul vb. *cernere* „a cerne; a judeca, a decide”.

Cf. **cerne, certa, concert, crimă, decerna, decret, discerne, discret, discrimina, excrement, secret.**

CERTA

Completare la etimologie: lat. *certāre* „a se lupta, a se întrece” (inițial „a încerca obținerea unei decizii, a dezbate”, derivat de la radicalul vb. *cernere* „a cerne; a judeca, a decide” DELL), cf. sd., v.it. REW 1840. Sensul „a mustra, a pedepsi”, numai în rom. și alb. Densusianu, HLR I 282.

Cf. **cerne, cert, concert, crimă, decerna, decret, discerne, discret, discrimina, excrement, secret.**

CHEBAP

Fam.: **cușchebap** s.n. (înv., rar) „friptură de pasăre” 1826 (var. *cușchebac*, Golescu, Î.) < tc. *kuş kebapı* „chebap de pasăre” (*kuş* „pasăre” < *kebab* „chebap”).

CHEIE

Fam.: **cheiță**: var. *cleiță* devine *cleiță*²

De adăugat la cf. și **conclav**.

CHICĂ

Fam.: **chicos**: datare 1682 (Dosoftei, V. S. oct., 42°)

CHILUG¹; var. *culichi*

CHIMET: datare 1885 (var. *cumăt*, H. XVIII 315); var. *cumet*

CHIMIE

Fam.: **cosmochimie** s.f. „ramură a chimiei care studiază elementele și combinațiile chimice din cosmos” 1966 (DN²) ← *cosmo(s)* + *chimie*, probabil după rus. *kosmochimija*, engl. *cosmochemistry*.

CHIOR²

Fam.: **chiorăi**: var. *coroi*; *corăi* devine *corăi*²; **chiorăit**: var. *coroit*

CHIPAROS

De adăugat la cf. și **țipruș**.

CHIRFOSI: var. *chilfosii*;

Et. nes., posibil ← **chiflosi* ← *chifligi* (= *cofleși*) prin substit. finalei ° // ← *chirfoșeală* (< scr. *krvosaliija*) SDLR.

CHIȚ

Fam.: **chițăi**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **chițcan**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.).

CHIU interj. devine **CHIU**¹

CHIU² s.n. (Vrancea) „creastă (de deal, de munte), vârf, pantă abruptă, râpă, văgăună, torent – cime, pic, ravin, fosse profunde, torrent” 1921, var. *chiuă* s.f., *chie* s.f., *chiur*, *chiură*, *schieur*, *schieură*.

Lat. *clivus* „pantă” (păstrat în friul. și unele dialecte it. de nord și fr.-prov., cf. REW 1993) D. Moldovanu, *Revue Romane*, 47 (2012), 1, 161–179; sensul „vârf”, posibil infl. de *țiu*; vechimea și răspândirea cuvântului sunt susținute de împrumutul în ucr. *klyva* (*ibid.*) // El. de substrat, cf. alb. *qye* „vârf de munte, stâncă ascuțită, perete de stâncă” Macovei, *Tezaurul toponimic al Vrancei*; magh. *kő*, dial. *kü* G. Macovei, *ALIL A*, 29 (1983–1984), 476.

CHIULAF: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CHIV

Fam.: **chivicesc** adj. (înv.) „cubic” 1801 (Rîmniceanu, *Fragm. apud Ursu*, TȘ 180) < ngr. *κυβικός*, cu adaptarea sufixului.

CIANOZĂ: datare 1852 (var. *cianosă*, Brezoianu, *Man. sănăt.* 249)

CICISBEU: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CICLU

Fam.: **ciclic**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CICRIC: completare la definiție: „instrument pentru depănatul firelor; barieră rotitoare în formă de cruce care se pune pentru a împiedica trecerea vitelor pe o stradă – dévidoir, tourniquet”. Datare: c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIL/NDRU

Fam.: **demicilndru** s.n. (înv., rar) „pălărie semiînaltă, cu borurile înguste” 1884 (*Contemporanul*, IV 217).

CIMB/STRĂ: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CINĂ

Fam.: **cinu**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CINGHEL: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CINTEZĂ

Et. nes., ← *cinteță* (cu substit. sufixului, după *pupăză*) ← *cinchiță*, element slav, cf. bg. *činka*, *činča* „cinteză”, *čin-čin* (onomat.), scr. *činkovac* „cinteză” ° sau derivat cu suf.

-eză (cf. *pupăză*) dintr-un radical onomatopeic *čint-* CDER 1942 sau *činc-*, disimilat în *čint-* DA, cf. lat. *cincitāre* „a cânta (despre mierlă)” (atestare nesigură, v. Wackernagel, *Voces variae animantium*, 23) N. Drăganu, DR 3, 1922–1923, 695–696 // Et. nec. DEX.

CIOB¹: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Et. nes., element turcic – tc. *çöp* „gunoi, rămășițe, așchie, surcică” ȘIO II/I 128 („tc. *çob*”), SDLR, CDER 1949 (posibil) sau cuman *čob* „așchie, surcea, rest, rămășiță, parte dintr-un obiect” (atestat în forma posesivă de pers. a III-a *čöbü* P. Boerescu, LR 57, 2008, 2, 119–126) CDER 1949 (posibil), Suci, CRT 216 (probabil) – sau el. de substrat, cf. alb. *copë* „bucată, ciob” și rom. *ciopată* Boerescu, ERC 278–288 // Pol. *csop* CDED II 135; cf. pol. *trzop* TDRG; magh. *csoba* „butoiaș” CADE; et. nec. DA (respinge originea tc. pe considerentul răspândirii general dacoromâne a cuvântului).

Fam.: **ciobuleț**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIOCLOV/ŃĂ: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIOCMĂŃI: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIOCOI¹

Fam.: **ciocoaică**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **ciocoiește**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIOFLINGAR: datare c.1832 (var. *cioflengar*, I. Golescu, Cond.)

Fam.: **cioflingăreasă**: datare c.1832 (var. *cioflengăreasă*, I. Golescu, Cond.)

CIOHODAR

Fam.: **cihodar-bașa**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIOLAC

Fam.: **ciolav**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **ciolăvi**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIOMAG

Fam.: **ciomăgeală**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIONDĂŃI

Fam.: **ciondăneală**: datare c.1832 (var. *ciondrăneală*, I. Golescu, Cond.)

CIOPATĂ

Fam.: **ciocârtitură**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIORBĂ

Fam.: **ciorbalăc**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **ciorbuliță**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIORCH/NE c.1832 (var. *ciorchină* s.f., I. Golescu, Cond.)

Completare la etimologie: pentru soluția *ciochină*, de adăugat sursa: V. Celac, *Philologica Jassyensia*, 12, 1 (23), 2016, 15–32.

CIORDI/: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

Fam.: **ciordeală**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **ciordit**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **ciorditor**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIORNĂ¹: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIOROVĂI: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

Et. nes., posibil ← *cioroi*² = *ciorăi* „a croncăni” ← *cioară* P. Boerescu, LR 67, 2018 sau scr. *čavarijati* „a trâncăni, a flecări” A. Scriban, Arhiva, 1922, 485, SDLR // Formație de la o bază onomatopeică, cf. *ciorobor*, *ciorobară* TDRG (legătura cu *ciorobor* este contestată de DA din cauza răspândirii dialectale diferite); creație expresivă, cf. *sporovăi*, *ciorobor* CDER 1993; et. nec. DEX.

CIOT

Fam.: **cotoier** s.m. (Olt.) „persoană care supraveghează ospățul nunții” ← *cotoi*² (= *ciotoi*); **cotolan**² s.m. „om cu picioare lungi, lungan” 1909 (Pascu, Cim. 239) ← *cotolean*², infl. de *lungan*; **cotolean**² „picior, os” 1928 (Ciauşanu – Fira – Popescu, Vâlcea) ← *cotoi*² (= *ciotoi*); **cotolenos** adj. „înalt, ciolănos” 1928 (Ciauşanu – Fira – Popescu, Vâlcea) ← *cotolean*²; **cotui** s.n. (Mehed.) „picior de găină” ← *cotoi*² (= *ciotoi*), cu substit. sufixului.

CIPRES

De adăugat la cf. și **țipruș**.

CIRCULAR¹: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CISLĂ

Fam.: **cislui**: datare 1638 (DRH B XXIV 230); **cisluală**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CISTITĂ

Fam.: **cistotomie**: datare 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 249); **cromocistoscopie** s.f. „cistoscopie efectuată prin injectarea intravenoasă a unei substanțe colorante care se elimină prin urină” 1962 (DER) < fr. *chromocystoscopie* < *chrom(o)-* (< gr. *χρῶμα* „culoare”) + *cystoscopie*.

CITI/

Fam.: **reciti**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIUCURE

Fam.: **ciucuraș**: datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIUGULI: var. (Ban.) *cuguli*

CIULIN¹

Fam.: **ciurlan**: var. *corlan*²

CIUMP: datare 1841 (Poenaru – Aaron – Hill, V.)

Probabil element preroman, comparabil cu ven. *ciompo* „ciung”. A fost comparat cu alb. *thumb* „bold, ghimpe, vârf ascuțit al unui obiect” Rosetti, ILR 248, Brâncuș, VA 64, Mihăilă, CSCA 226, însă sensurile sunt prea diferite, cf. Boerescu, ERC 289–292, care îl compară cu alb. *copë* „bucată” (legat și de rom. *ciopată*) // ← *ciung* SDLR; creație expresivă, probabil ← *ciup* cu infix nazal ca *ciunt* < *ciut*¹, cf. ven. *ciompo* „ciung” CDER 2086; et. nec., cf. *cimpi*, *ciumpav*, *cionc* DA (s.v. *ciomp*); cf. germ. de jos, engl. *stump*, cf. și *ciung* TDRG; et. nec. DEX.

CIUNG

Fam.: **ciungăritură:** datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIUNT

Fam.: **ciontâc:** datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **cionți:** datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **ciontitura:** datare c.1832 (I. Golescu, Cond.)

CIURCĂ⁵ s.f. (Ban., Trans.) „curcă – dinde” 1883 (Marian, Orn. II 276).

Scr. *čurka* (derivat de la o bază *čur-*, probabil onomatopeică, cf. Skok, ERHSJ I 365).

CIZMĂ

Fam.: **cizmăresc:** datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **cizmărită:** datare c.1832 (I. Golescu, Cond.); **cizmulită:** datare c.1832 (I. Golescu, Cond.);

Indice la volumul II, CA–CIZMĂ:

*căpăra*³ v. *scăpăra*¹;
cărhan v. *tarhan* (în loc de *corhan*);
cârhoi v. *gorgan* (în loc de *corhană*¹);
cherci v. *corci*² (în loc de *corci*³);
circumvolut v. *convolut*¹;
circonvoluție v. *convolut*¹;
circonvoluțiune v. *convolut*¹;
circumvoluție v. *convolut*¹;
circumvoluțiune v. *convolut*¹.

INDICE DE CUVINTE

A

- abjecție v. abject (Addenda)
acajou v. *acaju* (Addenda)
ACAJU v. (Addenda)
acătările v. acătării (Addenda)
acătile [ir.] v. *atât* (Addenda)
acâr [ir.] v. *atât* (Addenda)
acâta [ir.] v. *atât*
accidentat v. accident (Addenda)
acelalalt v. alt (Addenda)
aceiași v. acel (Addenda)
acelălalt v. alt (Addenda)
acesta v. acest (Addenda)
acia v. aci (Addenda)
aclimata v. climă
aclimație v. climă
aclimațiune v. climă
aclimatiza v. climă
ACLINIC (Addenda)
ACNEE (Addenda)
acolie v. colecist
acomercial v. comerț
ACOPERI (Addenda)
acorporal v. corp
acotiledon v. cotiledon
acotiledonat, -ă v. cotiledon
acraniat v. craniu
acrescământ v. crește
acrescent v. crește
acromat v. cromatic
acromatic v. cromatic
acromatism v. cromatic
acromatiza v. cromatic
acromatopsie v. cromatic
acromie v. cromatic
acronic² v. cronic¹
acufunda v. cufunda¹
aculma v. culme
aculturație v. cult¹
acumpărare [ar.] v. *cumpăra*
acumprare [ar.] v. *cumpăra*
acuminare [ar.] v. *conteni*
acumtinire[ar.] v. *conteni*
acumula v. *cumul*
acumulativ v. *cumul*
acumulator¹ v. *cumul*
acumulator² v. *cumul*
acumulație v. *cumul*
acumulațiune v. *cumul*
acupla v. *cuplu*
acuplaj v. *cuplu*
acuplare v. *cuplu*
acure v. *acurge* (Addenda)
ACURGE (Addenda)
acutrupi v. *cotropi*
admonălui v. *admonesta* (Addenda)
ADMONESTA (Addenda)
ADVENT (Addenda)
aeroclub v. club¹
aerocosmic v. cosmos
aflicciune v. *aflicțiune* (Addenda)
AFLICȚIUNE (Addenda)
afonie v. afon (Addenda)
AGFACOLOR (Addenda)
ahromatic v. cromatic
ahromatism v. cromatic
aistalalt v. alt (Addenda)
aistalt v. alt (Addenda)
aistlant v. alt (Addenda)
aiuri v. *aiurea* (Addenda)
albăstrime v. albastru (Addenda)
alcoran v. coran
alcuran v. coran
alocromatic v. cromatic
alocromatism v. cromatic
altăceva v. *ce*¹ (Addenda)
altceva v. *ce*¹ (Addenda)
altcum v. cum
altcumva v. cum
altocumulus v. *cumululus*
amantă v. amant (Addenda)
anaclorhidrie v. clor
anerieiat [mr.] v. *creier*
ancurunari [mr.] v. *cunună*
ancurumatic v. *cunună*
angiocolită v. colon¹
ante-conștient v. conștiință

antianticorp v. corp
 anticlerical v. cler
 anticlericalism v. cler
 anticlimax v. climax
 anticlor v. clor
 anticoagulant v. coagula
 anticolesterol v. colesterol
 anticolonialism v. colonie¹
 anticolonialist v. colonie¹
 anticomercial v. comerț
 anticomunism v. comun
 anticomunist, -ă v. comun
 anticoncepțional v. concepe
 anticonformism v. conform
 anticonformist, -ă v. conform
 anticongelant v. congela
 anticonstituțional v. constitui
 anticonvulsiv v. convulsie
 anticorodal v. coroda
 anticoroziv v. coroda
 anticorp v. corp
 anticorupție v. corupe
 anticreștin v. creștin
 anticreștinesc v. creștin
 anticriptogamic v. criptogam
 anticristianism v. cristic
 anticritic v. critic¹
 anticritică v. critic¹
 anticriticism v. critic¹
 anticriticist v. critic¹
 anticriză v. criză
 anticultural v. cult¹
 anticultură v. cult¹
 antihris v. hris (Addenda)
 apocromat v. cromatic
 apocromatic v. cromatic
 AR¹ (Addenda)
 arestantă v. arest (Addenda)
 arhicunoscut v. cunoaște
 articuși v. articol (Addenda)
 artificii v. artificiu (Addenda)
 ARTIFICIU (Addenda)
 astroclimat v. climă
 ataca v. atac (Addenda)
 atăta v. atăt (Addenda)
 atâtelea v. atăt (Addenda)
 atecat v. atac (Addenda)
 atoatecreator v. crea¹
 atotcotropitor v. cotropi
 atotcreator v. crea¹
 atotecunoscător, -toare v. cunoaște
 atotecuprinzător v. cuprinde

autoanticorp v. corp
 autocar v. car¹ (Addenda)
 autocar v. car¹ (Addenda)
 autocolant v. cola²
 autocoloană v. coloană
 autocombină v. combina
 autoconducere v. conduce
 autoconserva v. conserva
 autocontrol v. control
 autocopie v. copie¹
 autocopiativ v. copie¹
 autocopie v. copie¹
 autocritic v. critic¹
 autocritică v. critic¹
 autocunoaște v. cunoaște
 autocunoaștere v. cunoaște
 avancronică v. cronică
 aventură v. aventură (Addenda)

Ă

âncrîjlat [mr.] v. creier
 âncuntinat [mr.] v. conteni
 âncurunari [mr.] v. cunună
 âncurunatic [mr.] v. cunună
 âstălat v. alt (Addenda)
 âstălalt v. alt (Addenda)
 âstălalt v. alt (Addenda)
 âstălalt v. alt (Addenda)

B

balneoclimateric v. climă
 balneoclimatic v. climă
 BASM (Addenda)
 bărc v. bărc¹ (Addenda)
 BĂRC¹ (Addenda)
 bărc² v. bărc¹ (Addenda)
 bășicătură v. bășică (Addenda)
 bătușei v. bătuș (Addenda)
 beldiță v. behliță (Addenda)
 BELIGERANT (Addenda)
 beligerant v. beligerant (Addenda)
 BIA (Addenda)
 biclorură v. clor
 bicolor v. culoare
 biconcav v. cav (Addenda)
 biconvex v. convex
 bicord v. coardă¹
 bicordatură v. coardă¹
 bicorn v. corn¹

bicromat v. crom
 bicuspid v. cuspidă
 binecunoaște v. cunoaște
 binecuvânta v. cuvânt
 binecuvântare v. cuvânt
binrecăvântându v. cuvânt
 bioacumulare v. cumul
 bioclimatic v. climă
 bioclimatolog v. climă
 bioclimatologie v. climă
 biocombustibil v. combustie
 biocompatibil v. compatibil
 biocomplex v. complex¹
 bioconștiință v. conștiință
 biocrom v. cromatic
 biocurent v. curent¹
 BIR (Addenda)
 BOACE (Addenda)
 BODROANȚE (Addenda)
 bolindeață v. colindă
bolindeț v. colindă
 BORAGINE (Addenda)
 BOSNIAC (Addenda)
boșneac v. bosniac (Addenda)
 brașoavă v. brașovean (Addenda)
 BUCUREȘTEAN (Addenda)
 bucureșteancă v. bucureștean (Addenda)
 BUHĂ (Addenda)
 BUIEDE (Addenda)
bumbara v. cumbara
bumbaragiu v. cumbara
 bunăcuvântare v. cuvânt
 bună-cuviință v. cuveni

C

*cadran*² v. cvadruplu
cadrat v. cvadruplu
cadri- v. cvadri-
cadricolor v. culoare
cadriuiu v. cvadrivium
 CADRU (Addenda)
cadruman v. cvadruman
cadrupea, -ă v. cvadruplu
cadrupla v. cvadruplu
cadruplu v. cvadruplu
 CAFTI (Addenda)
caftorie v. cofterie
 CAIS v. caisă (Addenda)
 CAISĂ (Addenda)
 caisiu v. caisă (Addenda)
 CALABREZ (Addenda)

CALAMINTĂ (Addenda)
 CALARABĂ (Addenda)
 CALCAR (Addenda)
 calcoloroză v. cloroză
 caldeean v. caldeic (Addenda)
 CALDEIC (Addenda)
*calindroi*¹ v. calindroi¹ (Addenda)
*calendroi*² v. colindă
 CALIC (Addenda)
 CALINDROI¹ (Addenda)
*calindroi*² v. colindă
 CALMUC (Addenda)
camandor v. comanda
 CAMELOT (Addenda)
canăbiu v. conabiu
*cantor*³ v. contoar¹
*cantoră*² v. contoar¹
capastie v. copastie
capaucă v. copoi¹
capău v. copoi¹
capăuș v. copoi¹
capeică v. copeică
capic v. copeică
caplon v. clapon
*capon*² v. clapon
capoș v. copos
capou v. copoi¹
 capricorn v. corn¹
*caprină*² v. coprină
 caraboi v. boia (Addenda)
*caraboi*² v. boia (Addenda)
 carastolă v. crăstul
 cardamom v. cardama (Addenda)
cardamono v. cardama (Addenda)
cardialghie v. algie (Addenda)
 cardialgie v. algie (Addenda)
carfă v. corfă¹
 carneol v. cornalină
 carneolină v. cornalină
carț v. cuarț
 CASANT (Addenda)
casar v. cosar¹
 CASIE (Addenda)
castraval v. crastavan
castravan v. crastavan
castrită v. cratiță
 CATALOG (Addenda)
catalogos v. catalog (Addenda)
*catargă*² v. cotar¹
*catarigi*² v. cotoroage
 catolnici v. catolic (Addenda)
catorala v. cotor¹

- cutrență* v. *catrință* (Addenda)
 CATR/ÎȚĂ (Addenda)
causuer v. *cozerie*
cavicorn v. *corn*¹
căbuz v. *cobuz*
 CĂDEA (Addenda)
căfui v. *cohăi*
călaris v. *coral*¹
călăcaș v. *colac*
călăpaci v. *colopaci*
călătău v. *colătău*
călindău v. *colindă*
călțănog v. *clătănog*
cămănac v. *comănac*¹
cămoră v. *comoară*
cănăbiu v. *conabiu*
căoaci v. *covaci*
căocit v. *covaci*
căpauă v. *copoi*¹
căpaucă v. *copoi*¹
 CĂPĂRA (Addenda)
 CĂPĂRA¹ (Addenda)
 CĂPĂRA² (Addenda)
*căpăra*³ v. *scăpăra*¹ (Addenda)
căpăuă v. *copoi*¹
căpăucă v. *copoi*¹
căpăuță v. *copoi*¹
căpău v. *copoi*¹
căpăuță v. *copăuță*¹
căplăug v. *clăpăug*
căplean v. *clep*
căplun v. *clapon*
*căpoi*² v. *copoi*¹
căpoiăș v. *copoi*¹
căpoieș v. *copoi*¹
căpou v. *copoi*¹
*căprină*² v. *coprină*
*căptuși*¹ v. *căptuș* (Addenda)
căpuș v. *cobuz*
*căput*² v. *cobuz*
 CĂPUTĂ (Addenda)
*căput*² v. *cobuz*
 CĂRĂTOR [ar.] (Addenda)
cărcătiță v. *crătiță*
Cărcium [mr.] v. *Crăcium*
Cărcium [mr.] v. *Crăcium*
cărhan v. *tarhan* (în loc de *corhan*)
 (Addenda)
*cărsnic*¹ v. *crăsnic*¹
*cărsnic*² v. *crăsnic*²
cărstnic v. *crăsnic*²
căstău v. *acăstău* (Addenda)
- cătarcă* v. *cotar*¹
*cătare*² v. *acătării* (Addenda)
cătargă v. *cotar*¹
cătărigi v. *cotoroage*
cătările v. *acătării* (Addenda)
cătcădăci v. *cotcodac*
cătcădăți v. *cotcodac*
cătigă v. *cotigă*
cătrână v. *catrință* (Addenda)
cătrință v. *catrință* (Addenda)
cătur v. *cotor*¹
căturoi v. *cotor*¹
cățor [mr.] v. *cuțit*
cățut [ar.] v. *cuțit*
căuaci v. *covaci*
căcâriga v. *cucurigu*
călnic v. *colnic*¹
cănephișchiriță v. *coropișniță*
cănepișteriță v. *coropișniță*
cănopișteriță v. *coropișniță*
cărcătiță v. *crătiță*
cărcea v. *crășca*
cărceală v. *cârc*¹ (Addenda)
cărhală v. *crihală*
cărhoi v. *gorgan* (în loc de *corhană*)
 (Addenda)
cărliecuș v. *cler*
 CĂRNAT (Addenda)
cărnece v. *corn*¹
*cărneci*² v. *corn*¹
cărsnic v. *crăsnic*²
cărstaș v. *cristac*
cărstelniță v. *cristelniță*
cărstnic v. *crăsnic*²
cărșca v. *crășca*
 CĂȚ (Addenda)
căta [ir.] v. *atât* (Addenda)
cătcădăci v. *cotcodac*
cătcăi v. *cotcodac*
cătcâriga v. *cucurigu*
cătcârigu v. *cucurigu*
cățut [ar.] v. *cuțit*
ce(a)scuț v. *ceas*¹ (Addenda)
 CE¹ (Addenda)
ceaprazăresc v. *ceapraz* (Addenda)
ceaprazăresc v. *ceapraz* (Addenda)
ceasornicărie v. *ceas*¹ (Addenda)
ceaușel v. *ceauș* (Addenda)
cefalalgic v. *algie* (Addenda)
cefalocordat v. *cordat*¹
 CEHREA (Addenda)
ceclalalt v. *alt* (Addenda)

- celalan* v. alt (Addenda)
celalant v. alt (Addenda)
celași v. acel (Addenda)
celălalt v. alt (Addenda)
celălant v. alt (Addenda)
celednică v. celednic (Addenda)
celetnică v. celednic (Addenda)
celibilic v. celebru (Addenda)
cellalt v. alt (Addenda)
cellant v. alt (Addenda)
ensorial v. cenzură (Addenda)
censurabil v. cenzură (Addenda)
centesimal v. cent (Addenda)
centezimal v. cent (Addenda)
centiar v. ar¹ (Addenda)
centiară v. ar¹ (Addenda)
centralizație v. centru (Addenda)
cenzurabil v. cenzură (Addenda)
cerboaică v. cerb (Addenda)
cerbuleț v. cerb (Addenda)
cercuitor v. cerc (Addenda)
cerculeț v. cerc (Addenda)
ceregeu v. crede
 CERNE (Addenda)
 CERT (Addenda)
 CERTA (Addenda)
ceruit v. ceară (Addenda)
ceruitor v. ceară (Addenda)
ceruitură v. ceară (Addenda)
*cest*³ v. acest (Addenda)
cesta v. acest (Addenda)
ceșcuț v. ceas¹ (Addenda)
cetoacidoză v. acid (Addenda)
cfadrat v. cvadruplu
cfartal v. cvartal
cheanț v. cleanț¹
 CHEIE (Addenda)
chenez v. cneaz
chenezat v. cneaz
chentuș v. contăș
cheraiță v. creițar
cherăiță v. creițar
cherci v. corci²
cherci v. corci² (în loc de corci³) (Addenda)
chercitură v. corci¹
cheredeu v. crede
cherestul v. crăstul
cheterizare v. cuterizare
chiarifica v. clar¹
chiarificațiune v. clar¹
chiaritate v. clar¹
chicos v. chică (Addenda)
- chie* v. chiu² (Addenda)
chiflici v. cofleși
chifligi v. cofleși
chiflosi v. cofleși
chifteriță v. coropișniță
chiftiriță v. coropișniță
chilată v. culată
chilfosi v. chirfosi (Addenda)
 CHIMET (Addenda)
chineji v. cneaz
*chinez*² v. cneaz
chinezat v. cneaz
chintă v. cvintă
chinteș v. contăș
chintuș v. contăș
chiobur v. cobur
chiorăi v. chior² (Addenda)
chiorăit v. chior² (Addenda)
 CHIPAROS (Addenda)
chirasă v. cuirasă
chirașă v. cuirasă
 CHIRFOSI (Addenda)
chirideu v. crede
chirilaș v. crilă
chischiriță v. coropișniță
chișcrăciun v. Crăciun
chiștiriță v. coropișniță
chitănog v. cotoonoagă
*chitonag*² v. cotoonoagă
chitonog v. cotoonoagă
chițai v. chiț (Addenda)
chițcan v. chiț (Addenda)
 CHIU (Addenda)
 CHIU¹ (Addenda)
 CHIU² (Addenda)
chiuă v. chiu² (Addenda)
chiuirasa v. cuirasă
chiuirasă v. cuirasă
chiuirasier v. cuirasă
 CHIULAF (Addenda)
chiulată v. culată
chiur v. chiu² (Addenda)
chiurasa v. cuirasă
chiurasat v. cuirasă
chiurasă v. cuirasă
chiurasier v. cuirasă
chiură v. chiu² (Addenda)
chiurechi v. curechi
chivicesc v. chiv (Addenda)
chlorophil v. clorofilă
chordat v. cordat¹
chromatofor v. cromatic

- chromatoplast* v. cromatic
chromoplast v. cromat
chromosome (pl.) v. cromozom
chronică v. cronică
chronologic v. cronologie
chrysoelephantin v. criselefantin
*ci*³ v. aci (Addenda)
cia v. aci (Addenda)
cianosă v. cianoză (Addenda)
ciberspațiu v. cyberspațiu
 CICISBEU (Addenda)
ciclic v. ciclu (Addenda)
ciclocros v. cros¹
cicmegea v. cecmegea (Addenda)
 CICR/C (Addenda)
cii v. aci (Addenda)
cilen v. člen
cilibilic v. celebru (Addenda)
 CIMB/STRĂ (Addenda)
cinceșește v. contăș
cinemator, -toare v. amator (Addenda)
cinematorism v. amator (Addenda)
cinemație v. anima (Addenda)
cineclub v. club¹
cineclubist v. club¹
cineclubistă v. club¹
 CINGHEL (Addenda)
 C/NTEZĂ (Addenda)
cinui v. cină (Addenda)
cioaclă v. ceaclă (Addenda)
 CIOB¹ (Addenda)
ciobuleț v. ciob¹ (Addenda)
ciocărtitură v. ciopată (Addenda)
ciocli v. ceaclă (Addenda)
 CIOCLOVINĂ (Addenda)
 CIOCMĂNI (Addenda)
ciocoaică v. cioci¹ (Addenda)
ciocoiște v. cioci¹ (Addenda)
ciodică v. coadă
cioflingar v. cioflingar (Addenda)
cioflingăreasă v. cioflingar (Addenda)
 CIOFLINGAR (Addenda)
cioflingăreasă v. cioflingar (Addenda)
ciohodar-bașa v. cihodar (Addenda)
ciolav v. ciolac (Addenda)
ciolăvi v. ciolac (Addenda)
ciomăgeală v. ciomag (Addenda)
ciondăneală v. ciondăni (Addenda)
ciondrăneală v. ciondăni (Addenda)
ciontăc v. ciunt (Addenda)
cionti v. ciunt (Addenda)
ciontitură v. ciunt (Addenda)
- ciontonog* v. cotonog
ciorbălăc v. ciorbă (Addenda)
ciorbuliță v. ciorbă (Addenda)
ciorchină v. ciorchine (Addenda)
 CIORCHINE (Addenda)
ciordeală v. ciordi (Addenda)
 CIORDI (Addenda)
ciordit v. ciordi (Addenda)
ciorditor v. ciordi (Addenda)
 CIORNĂ¹ (Addenda)
 CIOROVĂI (Addenda)
ciorovețe (pl.) v. coroabă
ciotonog v. cotonog
 CIPRES (Addenda)
circonvoluție v. convolut¹
circonvoluție v. convolut¹ (Addenda)
circonvoluțiune v. convolut¹
circonvoluțiune v. convolut¹ (Addenda)
 CIRCULAR¹ (Addenda)
circumvolut v. convolut¹
circumvolut v. convolut¹ (Addenda)
circumvoluție v. convolut¹
circumvoluție v. convolut¹ (Addenda)
circumvoluțiune v. convolut¹
circumvoluțiune v. convolut¹ (Addenda)
ciricuș v. cler
cirocumulus v. cumulus
cirrocumulus v. cumulus
cislui v. cislă (Addenda)
cisluială v. cislă (Addenda)
*cist*² v. acest (Addenda)
cistotomie v. cistită (Addenda)
cistovoci v. costoboc
citocrom v. cromatic
citocromie v. cromatic
*ciuci*⁵ (pl.) v. cuc²
ciucuraș v. ciucure (Addenda)
 CIUMP (Addenda)
ciungăritură v. ciung (Addenda)
ciuoaiie v. acioaie (Addenda)
 CIURCĂ⁵ (Addenda)
ciurlan v. ciulin¹ (Addenda)
cizmăresc v. cizmă (Addenda)
cizmăriță v. cizmă (Addenda)
cizmulită v. cizmă (Addenda)
cl'ag [ar.] v. cheag
cl'ag [mr.] v. cheag¹
cl'aie [ar.] v. cheie
cl'ăr [ir.] v. chiar
cl'ėii [mr.] v. cheie
cl'emă [ir.] v. chema
cl'emare [ar.] v. chema

- cl'emari* [mr.] v. chema
cl'igare [ar.] v. cheag¹
cl'imari [ar.] v. chema
cl'ingă [mr.] v. chingă
cl'îșuță [ar.] v. cheie
cl'itor [ar.] v. cheoțoare
claban v. clăban
clabuc v. clăbuc
CLAC¹
CLAC²
CLACA
clacaj v. claca
CLACĂ¹
*clacă*² v. clac¹
CLACHETĂ
CLADĂ
cladără v. cladă
claderă v. cladă
cladiră v. cladă
CLADOCER
clafsent v. clavecin
CLAIE
CLAMA
CLAMĂ
clamidă v. hlamidă
clamoare v. clama
clamosos v. clama
CLAMP
CLAMPĂ¹
*clampă*² v. clamp
clampuci v. clamp
CLAN
clanarel v. clarinet
clanaret v. clarinet
clanătaș v. clarinet
CLANC
clancăt v. clanc
clandan v. hăldan
CLANDESTIN
clandestinitate v. clandestin
clanet v. clarinet
clanetaș v. clarinet
clanetă v. clarinet
clanga v. clanc
CLANȚ¹
*clanț*² v. clanț¹
clanța v. clanț¹
clanță v. clanț¹
CLAP
clapagiu v. clapă³
CLAPĂ¹
CLAPĂ²
- CLAPĂ**³
CLAPC
CLAPCĂ
clapet v. clapă¹
clapetă v. clapă¹
CLAPIE
clapist v. clapă³
CLAPON
claponaș v. clapon
claponel v. clapon
claponi v. clapon
clapun v. clapon
CLAR¹
*clar*² v. clar¹
claranet v. clarinet
clarifica v. clar¹
clarificator v. clar¹
clarificație v. clar¹
clarificațiune v. clar¹
CLARINET
clarinetă v. clarinet
clarinetist v. clarinet
clarinit v. clarinet
clarisim v. clar
clarissim v. clar
claritate v. clar
clarinet v. clarinet
clarobscur v. clar
clarvăzător v. vedea
clarvedere v. vedea
clarviziune v. viziune
clas v. clasă
clasa v. clasă
clasabil v. clasă
clasament v. clasă
clasat v. clasă
CLASĂ
clase v. clasă
clase v. clasă
CLASIBOCRU
CLASIC
clasicism v. clasic
clasicist v. clasic
clasicistă v. clasic
clasicitate v. clasic
clasiciza v. clasic
clasicizant v. clasic
clasifica v. clasă
clasificare v. clasă
*clasificator*¹ v. clasă
*clasificator*² v. clasă
clasificație v. clasă

- clasificațiune* v. clasă
clasis v. clasă
clasiș v. clasă
clasor v. clasă
CLASTIC
clastocarst v. elastic
CLASTOMANIE
clat v. proclat
CLAUDICAȚIE
claun v. clovn
CLAUS
clausă v. clauză
clauster v. claustra
CLAUSTRA
claustral v. claustra
claustrofobie v. claustrofobie
claustru v. claustra
clausulă v. clauză
CLAUZĂ
clauzula v. clauză
*clauzulă*¹ v. clauză
*clauzulă*² v. clauză
CLAVECIN
clavecinist v. clavecin
clavecinistă v. clavecin
clavesin v. clavecin
CLAVIATURĂ
clavicembalo v. clavecin
clavicimbal v. clavecin
clavicimbal v. clavecin
CLAVICORD
clavicordiu v. clavicord
clavicular v. claviculă
claviculat v. clavicul
CLAVICULĂ
CLAVIR
claviraș v. clavir
clavirist v. clavir
CLAVITURĂ
clavsen v. clavecin
clavsent v. clavecin
CLAVUS
CLAXON
claxona v. claxon
claxonat v. claxon
clăb v. clăban
CLĂBAN
clăbănoară v. clăban
clăbănos v. clăban
CLĂBĂȚ
clăbeț v. clăbăț
CLĂBUC
- clăbuci* v. clăbuc
CLĂBUȘIT
clăcan v. clacă¹
clăcaș v. clacă¹
clăcășesc v. clacă¹
clăcășeste v. clacă¹
clăcăși v. clacă¹
clăcășit v. clacă¹
clăcășită v. clacă¹
clăcui v. clacă¹
clăcuit v. clacă¹
clăcușoară v. clacă¹
clădăraie v. cladă
clădărie v. cladă
clădea v. clădi
CLĂDI
clădire v. clădi
clădiș v. clădi
clădit v. clădi
clăditor v. clădi
clăditură v. clădi
clăi v. clăie
clăiește v. clăie
clăinet v. clarinet
clăișoară v. clăie
clăit v. clăie
clăiță v. clăie
clăiuță v. clăie
clămpăi v. clamp
clămpăncală v. clamp
clămpăni v. clamp
clămpănit v. clamp
clămpănitoare v. clamp
clămpănițor v. clamp
clămpănitură v. clamp
clămpuș v. clamp
clămpușor v. clamp
clăncăi v. clanc
clăncăit v. clanc
clăncăitoare v. clanc
clăncăitor v. clanc
clăncăni v. clanc
clăncănit v. clanc
clăncănițor v. clanc
clăncăt v. clanc
clănet v. clarinet
clănetăș v. clarinet
clăngăi v. clanc
clăngăit v. clanc
clăngăitor v. clanc
clăntăi v. clant¹
clăntăială v. clant¹

clănțaietură v. clanț¹
clănțait v. clanț¹
clănțaitor v. clanț¹
clănțaitură v. clanț¹
clănțălărie v. cancelar
clănțaneală v. clanț¹
clănțani v. clanț¹
clănțănit v. clanț¹
clănțănit v. clanț¹
clănțănitură v. clanț¹
clănțău v. clanț¹
clănțenitor v. clanț¹
clăoaie v. claie
clăoi v. claie
clăoieș v. claie
clăpaci v. colopaci
clăpar v. clapă¹
clăpăi v. clap
clăpăit v. clap
clăpăitură v. clap
clăpăni v. clap
clăpănit v. clap
clăpănitură v. clap
 CLĂPĂUG
clăpăugi v. clăpăug
clăpăuzat v. clăpăug
clăpânta v. clap
clăpcâni v. clapc
clăpcănit v. clapc
clăpi v. clapă³
clăpiță v. căpiță
clăponaș v. clapon
clăponi v. clapon
clăponit v. clapon
clăpti v. clăti
clăpui v. clapă³
clăpuși v. clapă¹
clăsui v. clasă
clătan v. cotlon
clătări v. clăti
clăteală v. clăti
 CLĂTI
clătina v. clăti
clătinat v. clăti
clătinațoare v. clăti
clătinațor v. clăti
clătinațură v. clăti
clătini v. clăti
clătiniți v. clăti
clătiti v. clăti
clătitiță v. clăti
clătitor v. clăti

clătitură v. clăti
clătiturea v. clăti
clătaie v. clățău
clățăiaș v. clățău
 CLĂȚĂNOG
 CLĂȚĂU
 CLĂVAN
clăvitură v. clavitură
clămpăni v. clamp
clănțai v. cleanț¹
clănțoai v. cleanț¹
clănțuros v. cleanț¹
 CLEAF
 CLEAMP
cleampă v. clamp
cleampăi v. clamp
cleampuș v. clamp
 CLEAN
cleancă v. clenci
 CLEANF
cleangă v. clenci
 CLEANȚ¹
cleanț² v. clanț¹
cleanță v. clanț¹
cleapa-cleapa v. cleap-cleap
cleapaug v. clăpăug
cleapă v. pleoapă
 CLEAPCĂ
 CLEAP-CLEAP
 CLEAPȘĂ
 CLEAPTĂ
 CLEARING
 CLEAȘCĂ¹
 CLEAȘCĂ²
cleat v. proclat
 CLEATĂ¹
 CLEAUCĂ
clece¹ v. clenci
clece² v. clenci
clece³ v. clicin
 CLECETI
clechie v. clicin
cleci¹ v. clenci
cleci² v. clenci
 CLECIE
 CLED
cleeri (pl.) v. creier
clef v. cleaf
clefăi v. cleaf
clefăit v. cleaf
clefetea v. clefeti
 CLEFETI

clefetiť v. clefeti
 clefetiťor¹ v. clefeti
 clefetiťor² v. clefeti
 clefetiťură v. cleveti

CLEFT

clefușteť v. fleac

CLEI¹CLEI²

clei³ v. clei¹

clei⁴ v. creier

cleială v. clei¹

CLEIONAJ

cleios v. clei¹

CLEISTOGAM

cleistogamie v. cleistogam

cleitor, -toare v. clei¹

cleitură v. clei¹

cleiță v. cheie

cleiță¹ v. clei¹

cleiță² v. cheie (Addenda)

clejă v. ecleisie

cleje v. ecleisie

clejniță v. clește

clem v. clemă

CLEMATITĂ

CLEMĂ

CLEMENDEU

CLEMENT

clementă v. clement

clemfăi v. cleaf

clempar v. clamp

clempăni v. clamp

clempău v. clamp

clempuș v. clamp

clempușor v. clamp

ČLEN

clen v. clean

CLENCI

clenciui v. clenci

clenciuros v. clenci

clenciuș v. clenci

clenciuvă v. clenci

clendos v. cled

clengueros v. creangă

clenguță v. creangă

clenișor v. clean

CLENODIU

clentaică v. clant¹

clentan v. clant¹

clențani v. clant¹

clențau v. clant¹

clenteni v. clant¹

clențos v. clant¹

clenuť v. clean

clenuță v. clean

cleoacă v. cloc¹

cleoambă¹ v. cloambă¹

cleoambă² v. gloabă

cleoampă v. gloabă

cleoanță v. clonț

cleoapă v. pleoapă

cleoci v. loci

cleombă v. cloambă¹

CLEOMBĂNI

cleomburea v. cloambă¹

CLEOMPĂR

cleonť v. clonț

CLEP

clepan v. clep

clepăi v. clap

CLEPCĂI

clepcăni v. clapc

clepcănit v. clapc

clepeș v. clep

CLEPET

CLEPEZĂU

CLEPSIDRĂ

clepsidru v. clepsidră

CLEPȘ

clepși v. cleapșă

clepșit¹ v. cleapșă

clepșit² v. cleapșă

clepșui v. cleapșă

CLEPTOFOBIE

CLEPTOMAN

cleptomanie v. cleptoman

clepť v. clepeť

CLER

cleric v. cler

clerical v. cler

clericalism v. cler

clerică v. cler

clericesc v. cler

clericește v. cler

clericist v. cler

clericuș v. cler

CLERON

cleronomie v. clironom

cleșniță v. clește

cleștal v. cristal

cleștar¹ v. clește

cleștar² v. cristal

CLEȘTE

cleștet v. clește

cleștișor v. clește
 cleștiță v. clește
 cleșniță v. clește
 cleștuț v. clește
 cleștuț v. clește
 CLET
cletăna v. clăți
cletena v. clăți
cletii v. clăți
cletina v. clăți
cletinătură v. clăți
 clețaiie v. clant¹
cleupă v. pleoapă
 clevesti v. cleveti
 clevetă v. cleveti
 clevețală v. cleveti
 CLEVETI
 clevetitor, -toare v. cleveti
 clevetitură v. cleveti
 clevetnic v. cleveti
cleviți v. cleveti
 CLIC¹
 CLIC²
 CLIC³
*clie*⁴ v. clicin
 clica v. clic³
 CLICĂ¹
 CLICĂ²
 clică³ v. clic²
 CLICĂ¹
 clicăi² v. clic³
 clicăi³ v. clic²
 CLICHET
clichin v. clicin
clichină v. clicin
 CLICI
 CLICIN
 click v. clic³
 clicos v. clic²
 clicui v. clic¹
 CLIENT
 clientă v. client
cliente v. client
 clientelar v. client
 clientelă v. client
 clientelism v. client
 clientuș v. contăș
cliet v. clet
clifan v. crihan
clifitură v. clavitură
 clifoc v. crihan
clihan v. crihan

clii (pl.) v. creier
clilic v. cler
clilonom v. clironom
climace v. climax
climacteric v. climacteriu
 CLIMACTERIU
 climat v. climă
*climateric*¹ v. climă
*climateric*² v. climacteriu
 climatic v. climă
 climatism v. climă
 climatiza v. climă
 climatizare v. climă
 climatizator v. climă
 climatizor v. climă
 climatografic v. climă
 climatografie v. climă
 climatogramă v. climă
 climatolog v. climă
 climatologă v. climă
 climatologic v. climă
 climatologie v. climă
 climatopatologie v. patologie
 climatoterapie v. terapie
 climatoterapie v. terapie
 CLIMAX
 CLIMĂ
 climostat v. climă
 CLIMPOTĂ
climpuș v. clamp
 CLIMUNC
 CLIN¹
*clin*² v. crin
 CLINĂ
 CLINC
clincăt v. clinc
clince v. clin¹
 CLINCHER
 clinchet v. clinc
 CLINCI¹
*clinci*² v. clenci
clincin v. clinci¹
 clincing v. clinci¹
 clincios v. clenci
Clinciul v. clenci
clinciuros v. clenci
clindos v. cled
clinește v. chillin
cling v. clinc
clingăt v. clinc
 CLINGHER/T
clini v. chillin

CL/NIC

clinică v. clinic

clincian v. clinic

clinișor v. clin¹

CLINOGRAF

clinoid v. clenodiu

CLINOMETRU

CLINOROMBIC

clinoterapic v. clinoterapie

CLINOTERAP/E

clint v. clinti

clinteală v. clinti

CLINTI

clintit v. clinti

clintitor v. clinti

clintitură v. clinti

clint v. clin¹clinuț v. clin¹CLIP¹clip² v. clipi

clipă v. clipi

clipseă v. clitică

clipseală v. clipi

clipelnic v. clipi

CL/PER

clipesc v. clipi

CL/PEU

CLIP/

clipicios v. clipi

clipiș v. clipi

clipit v. clipi

clipită v. clipi

clipitor v. clipi

clipitură v. clipi

clipoceală¹ v. clipoci¹clipoceală² v. clipotCLIPOCI¹clipoci² v. clipotclipocit¹ v. clipoci¹clipocit² v. clipotcliposeală v. clipoci¹cliposi v. clipoci¹

CL/POT

clipoti v. clipot

clipotit v. clipot

CLIPS

clipui v. sclipui¹*clir* v. cler*cliric* v. cler*cliricesc* v. cler*cliricie* v. cler*cliring* v. clearing

clirionoamă v. clironom

CLIRONOM

clironomă, v. clironom*clironomi* v. clironom*clironomic* v. clironom*clironomicesc* v. clironom*clironomie* v. clironom*clironomisi* v. clironom*clironomisit* v. clironom*clironomisitor* v. clironom*clironomitor* v. clironom*cliros* v. cler*cliroșean* v. cler*clisar* v. eclesieCL/SĂ¹CL/SĂ²*clisear* v. paraclis*cliserniță* v. paraclis*clislar* v. paraclis*clislarh* v. eclesie*clisier* v. paraclis*clisieș* v. paraclis

CL/SIS

CL/SMĂ

clisos v. clisă¹*clistar* v. cristal

CL/IST/R

clișă v. clișeu*clișaj* v. clișeu*clișeiza* v. clișeu

CLIȘEU

cliștar v. cristal

CLIT

clită v. clit

CL/TCĂ

CL/TIC

clitișor v. clit

CL/TORIS

clitui v. clit

CLIUC

cliucăi v. cliuc

cliucăitor v. cliuc*cliucear* v. clucerCLIUCI¹cliuci² v. clici*cliumburea* v. cloambă¹

CLIUMPĂ

CLIVA

clivabil v. cliva

clivabilitate v. cliva

clivagiu v. cliva*clivaj* v. cliva

cliveti v. *cleveti*
cliviti v. *cleveti*
clo [ar.] v. *acolo*
cloacal v. *cloacă*¹
CLOACĂ¹
*cloacă*² v. *cloc*¹
cloacăză v. *coacăză*
CLOADENĂ
CLOAMBĂ¹
*cloambă*² v. *gloabă*
cloampă v. *gloabă*
cloancă v. *clonc*¹
cloanță v. *clonț*
*cloapă*¹ v. *clop*
*cloapă*² v. *pleoapă*
CLOASMĂ
cloață v. *cloță*
CLOAZON
CLOBANȚ
clobanț v. *clobanț*
*clobot*¹ v. *clăbăt*
*clobot*² v. *colboti*
cloboti v. *colboti*
CLOC¹
*cloc*² v. *clonc*¹
CLOCĂ¹
*clocă*² v. *cloc*¹
clocăi v. *cloc*¹
clocăit v. *cloc*¹
clocăitură v. *cloc*¹
clocări v. *cloc*¹
cloccă v. *cloci*
cloceală v. *cloci*
clochie v. *clicin*
CLOCI
clocimb v. *cociump*
clocimp v. *cociump*
clociob v. *scrociob*¹
clocit v. *cloci*
clocitoare v. *cloci*
clocitor v. *cloci*
clocitură v. *cloci*
clociumb v. *cociump*
*clociump*¹ v. *cociump*
*clociump*² v. *scrociob*¹
clo-clo v. *cloc*¹
clocni v. *cloc*¹
CLOCOCEAN¹
CLOCOCEAN²
CLOCOCIOR
clocociov v. *clococior*
clocașei v. *clocotel*

clocot v. *clocoti*
clocoteală v. *clocoti*
CLOCOTI
clocotică v. *clocotici*¹
CLOCOTICI¹
CLOCOTICI²
*clocotiș*¹ v. *clocoti*
*clocotiș*² v. *clocoti*
*clocotiș*³ v. *clocotici*¹
clocotit v. *clocoti*
clocotitor v. *clocoti*
clocotitură v. *clocoti*
clocotos v. *clocoti*
CLOCOTEL
clocut v. *clocoti*
clofușniță v. *cofloșniță*
cloisonné v. *cloazon*
clombanț v. *clobanț*
clombă v. *cloambă*¹
clombită v. *cloambă*¹
clombos v. *cloambă*¹
clomburat v. *cloambă*¹
clombuță v. *cloambă*¹
clompai v. *clamp*
clompir v. *crumpenă*
*clon*¹ v. *clonc*¹
*clon*¹-*clonc* v. *clonc*¹
*clon*² v. *clonă*
clona v. *clonă*
clonaj v. *clonă*
CLONĂ
clonbanț v. *clobanț*
CLONC¹
CLONC²
*clonc*³ v. *clonc*¹
clonca v. *clonc*¹
clonca-clonca v. *clonc*¹
cloncan v. *clonc*¹
cloncăi v. *clonc*¹
cloncăială v. *clonc*¹
cloncăit v. *clonc*¹
cloncăitor v. *clonc*¹
cloncăitură v. *clonc*¹
cloncăneală v. *clonc*¹
cloncăni v. *clonc*¹
cloncănit v. *clonc*¹
cloncănitör v. *clonc*¹
cloncănitură v. *clonc*¹
cloncăt v. *clonc*¹
CLONDIR
clondiraș v. *clondir*
CLONGNI

clonoret v. clarinet

CLOŢ

clonţan v. colţ

clonţar v. clonţ

clonţat, -ă v. clonţ

clonţău v. clonţ

clonţos v. clonţ

clonţurel v. clonţ

CLOP

clopaci v. colopaci

*clopar*¹ v. clop

*clopar*² v. clop

clopodniţă v. clopot

clopolniţă v. clopot

cloponiţă v. clopot

cloporniţă v. clopot

CLOPOT

clopotancă v. clopot

clopotar v. clopot

clopotărie v. clopot

clopotăriţă v. clopot

clopoteasă v. clopot

clopotî v. clopot

clopotniţă v. clopot

clopotean v. clopot

clopotel v. clopot

clopotî v. clopot

clopuţ v. clop

CLOR

cloral v. clor

cloramfenecol v. clor

cloramfenicol v. clor

cloramînă v. amină (Addenda)

clorat v. clor

clorbenzen v. benzină (Addenda)

cloretonă v. clor

clorhidrat v. hidrat

clorhidric v. clor

cloric v. clor

cloridric v. clor

clorinare v. clor

clorit v. clor

cloritic, -ă v. cloroză

cloritos v. clor

clorizare v. clor

clormetan v. metan

CLOROFICEE

clorofil v. clorofilă

CLOROFILĂ

clorofilian v. clorofilă

cloriform v. clor

cloroforma v. clor

cloroformism v. clor

cloroformiza v. clor

cloromicetină v. clor

cloropenie v. clor

cloropicrină v. clor

cloroplast v. clorofilă

cloropren v. clor

cloros v. clor

clorosodic v. sodiu

clorotic, -ă v. cloroză

CLOROZĂ

clorur v. clor

clorura v. clor

cloruraţie v. clor

clorură v. clor

clorurie v. clor

CLOSET

clostei v. closteu

CLOSTEU

CLOŞ¹

*cloş*² v. cros²

cloşat v. cloş¹

cloşcar v. cloci

cloşcă v. cloci

cloşcărie v. cloci

cloşcovenie v. cloci

cloşculiţă v. cloci

cloşcuţă v. cloci

cloşniţă v. cloci

cloşug v. coşciug

clotori v. clăti

CLOŢ¹

CLOŢ²

CLOŢAN¹

*cloţan*² v. colţ

*cloţar*¹ v. cloţ¹

*cloţar*² v. cloţan¹

CLOŢĂ

cloţi [mr.] v. acolo

cloţuşă v. cloţă

CLOU

CLOVACI

cloveţ v. zglăvoacă

CLOVN

clovnărie v. clovn

clovnerie v. clovn

clovnesc v. clovn

clovoci v. zglăvoacă

clovoţ v. zglăvoacă

clown v. clovn

clozeti v. closet

clu v. clou

CLUB¹CLUB²clubist v. club¹clubman v. club¹clubman v. club¹clubmen v. club¹

cluc v. cliuc

clucă v. glugă

clucăi v. cliuc

cluceari v. clucer

CLUCER

clucereasă v. clucer

clucerie v. clucer

cluci¹ v. cliuci¹cluci² v. cliuci¹

CLUCSĂ

clug v. crug

clugă v. glugă

CLUJEAN, -Ă

clujeancă v. clujean

clumbiță v. cloambă¹CLUP¹clup² v. club¹

clupa v. clupă

clupaj v. clupă

CLUPĂ

clupsă v. clucsă

cluscă v. clucsă

clușă v. cloșă

cno [mr.] v. acum

cno [ir.] v. acum

cnoce [ir.] v. acum

cnoțe [ir.] v. acum

cnoți [mr.] v. acum

cnuă [mr.] v. acum

cneaghină v. cneaz

cneaj v. cneaz

cneajnă v. cneaz

CNEAZ

cnej v. cneaz

cnejat v. cneaz

cnejie v. cneaz

CNEMIDĂ

cnez v. cneaz

cnezat v. cneaz

cnezi v. cneaz

cnezial v. cneaz

cnezie v. cneaz

CNIDOBLIST

CNIGĂ

CNUT

cnută v. cnut

cofu [ar.] v. coi¹cofu [mr.] v. coi¹

co:ub [ir.] v. cuib

co:ubu [ir.] v. cuib

coa [ar.] v. aco [ar.]

coa [mr.] v. aco [ar.]

COABA

coabă² v. cobe

coabe v. cobe

COABITA

coabitant, -ă v. coabita

coabitatie v. coabita

coabitatiune v. coabita

coabză v. coapsă¹

COAC

COACĂ¹COACĂ²coacă³ v. coac

coacăț v. coacăză

coacăță v. coacăză

coacăz v. coacăză

coacăzar v. coacăză

COACĂZĂ

COACE

coacervat v. coacervatie

COACERVATIE

coachizitoare v. achiziție (Addenda)

coachizitor v. achiziție (Addenda)

coachiziție v. achiziție (Addenda)

coaci v. covaci

COACIN, -Ă

coacs v. cocs

coacționar v. acțiune

coacționară v. acțiune

COACȚIUNE¹coacțiune² v. acțiune (Addenda)

coacuzat v. acuza

coacuzată v. acuza

coadană v. coadă

COADĂ

coadăbatură [ar.] v. codobatură

coadălat v. coadă

coadărabadără [mr.] v. codobatură

coadeș v. coadă

coadiță [mr.] v. coadă

coadiță [mr.] v. coadă

coadiș v. coadă

COAFĂ

coafat v. coafa

coafeo-ză v. coafa

coafeză v. coafa

coafiur v. *coafa*
coafor v. *coafa*
coifeor v. *coafa*
coafsă v. *coapsă*¹
coafură v. *coafa*
coagul v. *coagula*
COAGULA
coagulabil v. *coagula*
coagulant v. *coagula*
coagulație v. *coagula*
coagulațiune v. *coagula*
coagulogramă v. *coagula*
coagulopatie v. *coagula*
COAJĂ
coajbă v. *cojbi*
coajnică v. *cojnic*
COALĂ
COALESCENT
coalescență v. *coalescent*
coalescinte v. *coalescent*
coalescintă v. *coalescent*
COALȚIE
coalțiune v. *coalție*
coaliza v. *coalție*
coalizație v. *coalție*
coalizațiune v. *coalție*
coamară v. *comoară*
COAMĂ
COAMĂR
coamără v. *coamăr*
coanachifтеріță v. *coropișniță*
coană v. *cocon*¹
coanci v. *conci*
coandă v. *contra*¹
coantră v. *contra*¹
coapilă v. *copil*
coapsă [ar.] v. *coapsă*¹
COAPSĂ¹
*coapsă*² v. *capță*
COAPTAȚIE
*coaptă*¹ v. *coapsă*¹
*coaptă*² v. *capță*
COARĂ
coarăi v. *corăi*¹
COARBĂ¹
*coarbă*² v. *corb*
coardă [ar.] v. *coardă*¹
coardă [mr.] v. *coardă*¹
COARDĂ¹
COARDĂ²
coarjă v. *coajă*
coarnă [ar.] v. *corn*²

coarnă [mr.] v. *corn*²
coarneș v. *corn*¹
coarničcă [mr.] v. *corn*²
COARȘTE
coartă v. *coardă*²
coarticulație v. *articol*
COASĂ
COASE
coasigura v. *sigur*
coasigurare v. *sigur*
coasire [ar.] v. *coase*
coasiri [mr.] v. *coase*
coasociat v. *asocia*
coasociată v. *asocia*
coastă [ar.] v. *coastă*¹
coastă [mr.] v. *coastă*¹
COASTĂ¹
*coastă*² v. *coarște*
coastă v. *castăn*
coastin v. *castăn*
COAȘCĂ
coate (pl.) v. *cot*¹
coațin [ar.] v. *coacin*
coațin [mr.] v. *coacin*
coațire [ar.] v. *coace*
coațiri [mr.] v. *coace*
coautoare v. *autor*
coautor v. *autor*
coaxial v. *ax*
coaxial v. *axă*
cob v. *cop*¹
COBACE
COBAI
cobaie v. *cobe*
cobald v. *cobalt*
COBALT
cobalt v. *cobalt*
cobalta v. *cobalt*
cobaltare v. *cobalt*
cobaltat v. *cobalt*
*cobaltic*¹ v. *cobalt*
*cobaltic*² v. *cobold*
cobaltină v. *cobalt*
cobană v. *cobe*
cobar v. *cobe*
cobară v. *cobăr*
cobașă v. *coface*
cobat v. *cabat*
cobă v. *cobe*
cobăi v. *cobe*
*cobăit*¹ v. *cobe*
*cobăit*² v. *cobe*

COBĂLTOC*cobălțai v. gogălt**cobălțui v. gogălt**êobănie v. cioabă***COBĂR***cobără v. cobăr**cobărlău v. cobărlui***COBĂRLUI***cobărluitor v. cobărlui***COBĂȚ***cobălă v. cobilă**cobălcească v. culbec**cobălcer v. cobilete**cobălcioaie v. culbec**cobălcos v. cobe**Cobălea (antrop.) v. cobilă**Cobălița (antrop.) v. cobilă***COBĂLTEAȚĂ****COBĂLTOC***cobâlț v. gogălt**cobălțai v. gogălt**cobărlă v. cobilă***COBĂRLĂU***cobărli v. cobărlui**cobărlug v. cobărlău**cobărlui v. cobărlui***COBĂRNĂ***cobârșeu v. copârșeu**cobătură v. codobatură***COBCĂ****COBE***cobeală v. cobe***COBECCIU***cobelc v. culbec**cobelcă v. cobilă**cobelcească v. culbec**cobelci v. culbec**cobelete v. cobilă**cobeligerant v. beligerant**cobeliță v. cobilă**cobeliță v. cobilă**cobeț v. cobăț**cobi v. cobe**cobie¹ v. cobilă**cobie² v. cobe***COBILĂ***cobilă v. cobilă**cobilcă v. cobilă**cobilcească v. culbec**Cobilea (antrop.) v. cobilă***COBILETE***cobileț v. cobilete**cobilița v. cobilă**cobilițar v. cobilă**cobiliță v. cobilă**cobiliță v. cobilă**cobilițoi v. cobilă**cobinete v. cobilete**cobirlă v. cobilă**cobit v. cobe**cobitor v. cobe**cobitură v. cobe**coblanț v. clobanț***COBLIC***coblizan v. copil***COBOC****COBOL****COBOLD***cobor v. coborî**coboraș v. coborî**coborât v. coborî**coborător, -toare v. coborî**coborâtură v. coborî***COBORÎ***coborlău v. cobărlui**cobos v. cobe**coboz v. cobuz***COBRĂ****COBUR****COBUZ***cobzan v. cobză**cobzar v. cobză***COBZĂ***cobzărie v. cobză**cobzișoară v. cobză***COC¹****COC²****COC³****COC⁴***coc⁵ v. coacă²**coc⁶ v. coac**coc⁷ v. scoc***COCA¹***coca² v. coca-cola***COCA-COLA***cocaică v. cocaie***COCAIE***cocaină v. coca¹**cocainism v. coca¹**cocainoman v. coca¹**cocainomană v. coca¹**cocainomanie v. coca¹***COCAL***cocalar v. cocal*

- cocar v. cocă¹
 COCARDĂ
 COCARGEA
 COCĂ¹
 COCĂ²
 COCĂ³
 cocă⁴ v. ceucă
 cocă⁵ v. coca¹
 COCĂI¹
 cocăi² v. cucăi
 cocăia v. cucăi
 cocăiat v. cocăie
 cocăieli v. cocă¹
 cocăiut v. cucăi
 cocăitor v. cucăi
 cocăitură v. cucăi
 cocălteață v. cobăltoc
 cocării v. cocor¹
 cocărel v. cocor¹
 cocări v. coace
 cocărit v. coace
 cocărja v. cocărja
 cocăt v. coace
 cocător¹ v. coace
 cocător² v. coace
 cocătură v. coace
 cocău v. cocaie
 cocăzar v. coacăză
 cocălcă v. cocărlă
 COCĂLTAŪ
 COCĂLTEAȚĂ
 cocăltoci v. cobăltoc
 COCĂNDI
 cocărda v. cocărja
 COCĂRDĂŪ
 cocărgea v. cocărja
 COCĂRJA
 cocărjea v. cocărja
 cocărji v. cocărja
 cocărjitură v. cocărja
 cocărla v. cocărlă
 COCĂRLĂ
 cocărlătură v. cocărlă
 cocărlău v. cocărlău
 Cocărle (antrop.) v. cocărlă
 cocărlete v. cocărlă
 cocărloț v. cocărlă
 cocărlos v. cocal
 cocărni v. cărmă
 cocărstârc v. cocostârc
 cocărțiță v. cocărță
 COCĂRTĂ
 cocărțau v. cocărță
 COCĂRȚEALĂ
 cocărți v. cocărță
 coacă v. cotcă
 COCC/DĂ
 coccigian v. coccis
 COCCINELĂ
 COCCIS
 coccix v. coccis
 coce [ir.] v. coace
 COCEAN
 COCEARLĂ
 coceniște v. cocean
 cocenos v. cocean
 cocher v. cocker
 COCHET, -Ă
 cocheta v. cochet
 cochetat v. cochet
 cochetărie v. cochet
 cochi [ar.] v. copil
 COCHI(I)-VECHI
 COCH/E
 cochil [ar.] v. copil
 cochilame [ar.] v. copil
 cochilă [ar.] v. copil
 cochilă v. cochilie
 COCH/LIE
 COCHINADĂ
 cochinadie v. cochinadă
 cochinar v. cochinadă
 COCHINCH/NA
 cochinete v. cochinte
 cochineț v. cobilete
 COCH/NTE
 cochinț v. cochinte
 cochio-veche v. cochi(i)-vechi
 cochirlă v. cocărlă
 cochită v. coacă²
 cochleă v. cohlee
 COCI¹
 COCI²
 COCIAR
 cociaș v. cocie
 COC/IE
 cocie v. cocie
 cocier v. cocie
 cocinadă v. cochinadă
 COCINĂ
 cocini v. cocină
 cocinilă v. coccinelă
 cocinoaie v. cocină
 cocintra v. centru

COCIOABĂ

cocioară v. cocie

cocioarbă v. cocioabă

COCIOBĂI

COCIOC

cociomeagă v. cocioabă

cociomeață v. cocioabă

cociorbă v. cociorvă

COCIORVĂ

cociorvei v. cociorvă

cociovete v. cochi(i)-vechi

cociovote v. cochi(i)-vechi

COCIRLĂU

cociș v. cocie

cociș v. cocie

cocișar v. cocie

cocișel v. cocie

cociși v. cocie

cociubă v. cocioabă

cociug v. coșciug

cociumb v. cociump

COCIUMP

cociurlău v. cocirlău

cociuță v. cocie

COCKER

COCKPIT

cocktail v. cocteil

coclan v. cotlon

coclanță v. clant¹

coclau v. coclauri

coclaură v. coclauri

COCLAURI

coclăuri v. coclauri

cocleală v. cocli

COCLEANȚ

cocleanță v. cocleant

coclej v. cioclej

COLETE¹coclete² v. cocleț

COCLEȚ

COCLI

coclit v. cocli

coclitor v. cocli

coclitură v. cocli

cocră v. cuhnie¹cocrări v. cuhnie¹

cocrni v. pocni

coco v. cocos

cocoace v. cocă¹cocoană v. cocon¹cocoară v. cocor¹

COCOȘĂ

cocobardă v. cocobarză

COCOBARZĂ

COCOBELCI

cocoi v. cucui¹

cocojneată v. cocoșneată

cocolan v. cocoloș

cocoleală v. cocoli

COCOLI

cocolit v. cocoli

cocolitor v. cocoli

cocolitură v. cocoli

cocoloașă v. cocoloș

cocoloațe v. cocoloș

cocoloi v. cocoloș

COCOLOȘ

cocoloșa v. cocoloș

cocoloșeală v. cocoloș

cocoloși v. cocoloș

cocoloșit v. cocoloș

cocoloșitor v. cocoloș

cocoloșitură v. cocoloș

cocolozii v. cocoloș

cocomelec v. cocobleci

COCON¹COCON²COCONAR¹COCONAR²coconară v. coconar¹coconăș v. cocon¹

coconat v. gogon

coconășel v. cocon¹coconăși v. cocon¹coconeia v. cocon¹coconeiață v. cocon¹coconel v. cocon¹coconesc v. cocon¹coconește v. cocon¹coconet v. cocon¹

coconeț v. gogon

coconi v. cocon¹coconie v. cocon¹coconiță v. cocon¹coconos v. cocon¹

coconoz v. cucunos

coconuț v. cocon¹coconuța v. cocon¹COCOR¹COCOR²cocora v. cocor¹

COCORADĂ

cocorat v. cocor¹cocoraței v. cocor¹

cocorei v. *cocor*¹
cocorel v. *cocor*¹
cocoreț v. *cocor*¹
cocori v. *cocor*¹
cocori v. *cocor*¹
cocorneață v. *cocoșneată*
cocoroadă v. *cocoradă*
cocorosi v. *cocor*¹
cocoroșa v. *cocor*¹
cocorstârc v. *cocostârc*
COCOS
COCOSTÂRC
cocostârg v. *cocostârc*
COCOȘ¹
*cocoș*² v. *cucui*¹
cocoșa v. *cocoașă*
cocoșar v. *cocoș*¹
cocoșat v. *cocoașă*
cocoșătură v. *cocoașă*
cocoș-baș v. *baș*²
cocoșel v. *cocoș*¹
cocoșesc v. *cocoș*¹
cocoșește v. *cocoș*¹
cocoșetură v. *cocoașă*
cocoși v. *cocoș*¹
cocoșilă v. *cocoașă*
cocoșit v. *cocoș*¹
cocoșitură v. *cocoașă*
cocoșlei v. *cocoș*¹
COCOȘNEAȚĂ
cocoșoaică v. *cocoș*¹
COCOȘTER
COCOT
COCOTĂ
cocotier v. *cocos*
COCOȚA
cocoți v. *cocoța*
COCOVAMĂ
COCOVARDĂ
cocovă v. *cucovă*
cocoveică v. *cucuvea*
cocoveucă v. *cucuvea*
cocozar v. *coacăză*
COCRAIȚĂ
cocreditor v. *credit*
cocreditore v. *credit*
COCS
cocsacâr v. *coesagâr*
COCSAGÂZ
cocsare v. *cocs*
cocserie v. *cocs*
cocsifica v. *cocs*

cocsificabil v. *cocs*
cocsochimic v. *cocs*
cocsochimie v. *cocs*
coctail v. *cocteil*
COCTEIL
COCTIUNE
coculet v. *coacăteată*
cocus v. *cocos*
cocuț v. *coacă*²
*cocuță*¹ v. *coacă*¹
*cocuță*² v. *coacă*³
COD¹
COD²
CODA¹
*codă*² v. *cod*¹
*codaci*¹ v. *coadă*
*codaci*² v. *coadă*
codăie v. *coadă*
codaj v. *cod*¹
codal v. *caudal*
codalău v. *coadă*
codalb, -ă v. *coadă*
codan, -ă v. *coadă*
codarniț v. *coadă*
codăș, -ă v. *coadă*
codășcă v. *coadă*
codășnic v. *coadă*
*codat*¹ v. *coadă*
*codat*² v. *coadă*
codat v. *coadă*
codă v. *coda*¹
codăbatură v. *codobatură*
codăbăturoi v. *codobatură*
codăfât v. *coadă*
codălat v. *coadă*
codălba v. *coadă*
codălbean v. *coadă*
codălbel v. *coadă*
codălbi v. *coadă*
codălbior v. *coadă*
codălbîță v. *coadă*
codălbîu v. *coadă*
codălbîuță v. *coadă*
codănac, -ă v. *coadă*
codăncuță v. *coadă*
codănea v. *coadă*
codănel v. *coadă*
codănică v. *coadă*
codăniță v. *coadă*
codărâie v. *codiriște*
codărâște v. *codiriște*
codărie v. *codiriște*

codărișcă v. codiriște
codăriște v. codiriște
codăș v. codoș¹
codățel v. coadă
codău v. coadă
codăuaș v. coadă
codăie v. coadă
codârblă v. coadă
codârlaș v. coadă
codârlă v. coadă
codârlău v. coadă
codârli v. coteli
CODÂRVAC
codcodac v. cotcodac
codcodăceală v. cotcodac
codcodăci v. cotcodac
codcodăcit v. cotcodac
codę [ar.] v. coadă
codę [ir.] v. coadă
codę [mr.] v. coadă
codea v. coadă
codeală v. coadă
codeancă v. coadă
codeață v. coadă
codebitoare v. debit
codebitor v. debit
codebitore v. debit
codeia v. condei
CODE/ŃĂ
codel v. coadă
codelnic v. coadă
coderie v. codiriște
coderiște v. codiriște
codeținut v. deține
codex v. cod¹
*codi*¹ v. coadă
*codi*² v. coadă
codic v. condică
codică v. condică
codice v. cod¹
codicel v. cod¹
codichel v. cod¹
codichil v. cod¹
codicil v. cod¹
codicologie v. cod¹
codie v. coadă
codifer v. caudal
codifica v. cod¹
*codificator*¹, -oare v. cod¹
*codificator*² v. cod¹
codificație v. cod¹
codificațiune v. cod¹

codiliște v. codiriște
codin v. coadă
codinac v. godac
codină v. coadă
codină v. coadă
codini v. coadă
codinit v. coadă
codiră v. coadă
codirector v. director
codirește v. codiriște
codirișcă v. codiriște
CODIR/IȘTE
codirlă v. coadă
codism v. coadă
codist v. coadă
codișcă v. coadă
codișoară v. coadă
codit v. coadă
coditor v. coadă
*coditură*¹ v. coadă
*coditură*² v. coadă
codița [ir.] v. coadă
codița [ir.] v. coadă
codiță v. coadă
codițel v. coadă
codițucă v. coadă
*codleț*¹ v. cocleț
*codleț*² v. corlată¹
codoaie v. coadă
codoașă v. codoș¹
codoașcă v. codoș¹
codobatură v. codobatură
codobatică v. codobatură
codobatiță v. codobatură
codobator v. codobatură
CODOBATURĂ
codobătura v. codobatură
codobătură v. codobatură
codobături v. codobatură
codobăturoi v. codobatură
codobăță v. codobatură
codobelc v. coadă
codoberc v. coadă
codofăț v. coadă
*codoi*¹ v. coadă
*codoi*² v. coadă
codoiță v. coadă
codolan v. coadă
codolat v. coadă
codolemn v. coadă
codomelc v. coadă
codor v. cod¹

codorăște v. *codiriște*
codorăște v. *codiriște*
codorie v. *codiriște*
codorigă v. *codiriște*
codorișcă v. *codiriște*
codoriște v. *codiriște*
codoriță v. *codiriște*
codoroș v. *coadă*
codorță v. *codiriște*
codorte v. *codiriște*
codos v. *coadă*
CODOȘ¹
codos² v. *coadă*
codos³ v. *codos¹*
codoscă v. *codos¹*
codosenie v. *codos¹*
codoseșc v. *codos¹*
codosi v. *codos¹*
codosiie v. *codos¹*
codoslăc v. *codos¹*
CODRANT
codraș v. *codru*
codrănescul v. *codru*
codrean v. *codru*
codreancă v. *codru*
codrenci v. *cotor¹*
codrenescul v. *codru*
codresc v. *codru*
Codrești v. *codru*
codrește v. *codru*
codreț v. *codru*
codri v. *codru*
codricel v. *codru*
codrior v. *codru*
codriș v. *codru*
codrișor v. *codru*
codrobări v. *cotrobăi*
codroi v. *codru*
codroș v. *coadă*
CODRU
codru [ar.] v. *codru*
codru [ir.] v. *codru*
codru [mr.] v. *codru*
codrubatură v. *codobatură*
codruleț v. *codru*
codruț v. *codru*
codubatură v. *codobatură*
CODULĂ
codur [ar.] v. *codru*
codur [mr.] v. *codru*
coduș v. *codos¹*
coduță v. *coadă*

coechipier v. *echipă*
coechipieră v. *echipă*
coeducație v. *educa*
COEFICIENT
coeficient v. *coeficient*
coencida v. *coincide*
coencidență v. *coincide*
coencidenție v. *coincide*
coenzimă v. *enzimă*
coercibil v. *coerciție*
coercibilitate v. *coerciție*
coercitiv v. *coerciție*
COERCȚIE
coercițiune v. *coerciție*
coerede v. *crede*
COERENT
coerență v. *coerent*
COEROR
coetern v. *etern*
coeternitate v. *etern*
coexista v. *exista*
coexistent v. *exista*
coexistentă v. *exista*
COEZIUNE
coeziv v. *coeziune*
COF¹
cof² v. *cofă*
cofar² v. *cofă*
cofaș v. *cofă*
COFĂ
cofăias v. *cofă*
cofăiel v. *cofă*
cofăieș v. *cofă*
cofâr v. *cutăr¹*
cofăreasă v. *cofă*
cofări v. *cofă*
cofăriță v. *cofă*
cofașie v. *cofă*
cofărlie v. *scăfărlie*
cofărnă v. *cofărnă*
cofârșt v. *cofârști*
cofârșteală v. *cofârști*
COFĂRȘTI
cofârștitură v. *cofârști*
COFĂRȚĂ
cofei v. *cofă*
cofeină v. *cafea*
cofeină v. *cafea*
COFER
coferment v. *fermenta*
cofet¹ v. *cofeturi*
cofet² v. *cofeturi*

cofetar v. cofeturi
 cofetăreasă v. cofeturi
 cofetărie¹ v. cofeturi
 cofetărie² v. cofeturi
 cofetură v. cofeturi
 COFETURI
 cofetioane v. cofeturi
 cofilită v. cofă
 cofinanța v. finanțe
 cofiță¹ v. cofă
 cofiță² v. cofârță
 cofleji v. cofleși
 cofleșeală v. cofleși
 COFLEȘI
 cofliști v. cofleși
 COFLOȘNIȚĂ
 cofochirurgie v. chirurg
 COFOI¹
 cofoi² v. cofă
 cofoiaș v. cofă
 cofoiel v. cofă
 COFOZĂ
 cofra v. cofraj
 COFRAJ
 cofrânge v. cufrânge
 cofrâșchială v. cofârști
 cofrâșteală v. cofârști
 COFRET
 cofiță v. copcă²
 cofiție v. cofterie
 COFTERIE
 cofiție v. cofterie
 cofiori v. coptori
 cofunda v. confunda
 cogâlc v. gogâlț
 cogâlț v. gogâlț
 cogeă v. cogeamite
 cogeamete v. cogeamite
 COGEAMITE
 cogeamite v. cogeamite
 cogeamitea v. cogeamite
 cogenațional v. generație
 cogestiune v. gestiune
 cogirlă v. cocârlă
 coglete v. cocleț
 cogleț v. cocleț
 COGLIC
 cognac v. coniac
 COGNAT
 cognată v. cognat
 cognațiune v. cognat
 cognă v. cuhnă¹

cogne v. cuhnă¹
 COGNITIV
 cogniție v. cognitiv
 cognoscibil v. cognitiv
 cognoscibilitate v. cognitiv
 COH
 COHA
 cohabita v. coabita
 cohal v. cohalm
 cohală v. coha
 COHALM
 COHĂI
 cohăiat v. încovoia
 cohăios v. încovoia
 cohăiat v. încovoia
 cohăietură v. încovoia
 cohălti v. pocălti
 cohe v. cuhnă¹
 coherent v. coerent
 coherență v. coerent
 coherenție v. coerent
 coheror v. coeror
 cohesiv v. coeziune
 cohezie v. coeziune
 coheziune v. coeziune
 cohi v. cohăi
 cohi-cohia v. cohăi
 cohlear v. cohlee
 COHLEE
 cohleoidă v. cohlee
 cohnă v. cuhnă¹
 cohnăi v. cohăi
 cohnăit v. cohăi
 COHNI
 cohnit v. cohni
 COHORTĂ
 cohorte v. cohortă
 cohrib v. pohreb
 COI¹
 coi² v. coi¹
 coian v. coi¹
 coib [ir.] v. cuib
 COIC
 coica v. coic
 coicăi v. coic
 coicii v. coic
 COIDAC
 coiecăi v. coic
 COIET
 COIF
 coifar v. coif
 coifă v. coif

coifoi v. coif
coifură v. coafa
coihe v. *cuhnie*¹
coilie v. colilie
COIMĂNI
COINAC
coină v. *cuhnie*¹
coinăcele v. *coinac*
coincida v. *coincide*
COINC/DE
coincident v. *coincide*
coincidentă v. *coincide*
coincidință v. *coincide*
coincidinție v. *coincide*
coinculpat v. *culpă*
coinculpată v. *culpă*
COINGHIOS
coini [mr.] v. *căine*
coinstigatoare v. *instiga*
coinstigator v. *instiga*
cointeresa v. *interes*
cointeresat v. *interes*
coios v. *coi*¹
COIOT
coișor v. *coi*¹
COIT
COITĂ¹
*coită*² v. *coțcă*
coițe v. *coi*¹
coiuf v. *coif*
COIUGĂ
coiug v. *coi*¹
coiutele v. *înțelege*
COJAN
cojancă v. *cojan*
cojănesc v. *cojan*
cojănește v. *cojan*
cojba v. *cojbi*
cojbat v. *cojbi*
*cojbă*¹ v. *cojbi*
*cojbă*² v. *cujbă*
COJBI
cojcogea v. *cogeamite*
cojeală v. *coajă*
*coji*¹ v. *coajă*
*coji*² v. *coș*³
cojit v. *coajă*
cojitor v. *coajă*
cojitură v. *coajă*
cojită v. *coajă*
cojnec, -ă v. *cojnic*
COJNIC, -Ă

cojniță v. *coș*¹
cojoacă v. *cojoc*
*cojoaică*¹ v. *coajă*
*cojoaică*² v. *cujeică*
COJOC
cojocar v. *cojoc*
cojocaș v. *cojoc*
cojocăreasă v. *cojoc*
cojocăreasca v. *cojoc*
cojocăresc v. *cojoc*
cojocări v. *cojoc*
cojocărie v. *cojoc*
cojocărit v. *cojoc*
cojocăriță v. *cojoc*
cojocel v. *cojoc*
cojoci v. *cojoc*
cojocică v. *cojoc*
cojocită v. *cojoc*
cojocuț v. *cojoc*
cojos v. *coajă*
cojuga v. *conjugă*
cojugare v. *conjugă*
cojuniune v. *conjunție*
coks v. *cocs*
COL¹
COL²
*col*³ v. *col*¹
cola [mr.] v. *acolo*
COLA¹
COLA²
*cola*³ v. *coca-cola*
COLABORA
colaboratoare v. *colabora*
colaborator v. *colabora*
colaboratrice v. *colabora*
colaborație v. *colabora*
colaboraționism v. *colabora*
colaboraționist v. *colabora*
colaborațiune v. *colabora*
COLAC
COLACA
colachie v. *colaca*
colachie v. *colaca*
colachiu v. *colaca*
COLAGEN
colagenoză v. *colagen*
COLAGOG
colaia [mr.] v. *acolo*
colaj v. *cola*²
colalie v. *colilie*
COLAN
COLANDRIS/

colant v. cola²
 colap v. clop
 COLAPS
 colaps v. colaps
 colapsoterapie v. terapie
 COLAR¹
 COLAR²
 colare v. culare
 colareș v. colărez
 colarez v. colărez
 COLARGOL
 colariu v. culare
 colariz v. colărez
 colasiian v. colosean
 COLASTRĂ
 colastru v. colastră
 colată v. corlată¹
 colățau v. colățau
 colateral v. latură
 colatitudine v. latitudine
 colativ v. colaționa
 colație v. colaționa
 COLAȚIONA
 colațiune¹ v. colaționa
 colațiune² v. colaționa
 COLĂCAR¹
 colăcar² v. colac
 colăcaș v. colăcar¹
 colăcări¹ v. colac
 colăcări² v. colăcar¹
 colăcărie¹ v. colac
 colăcărie² v. colăcar¹
 colăcărit v. colăcar¹
 colăcăriță¹ v. colac
 colăcăriță² v. colcer
 colăcășie v. colăcar¹
 colăceală v. colac
 colăcel¹ v. colac
 colăcel² v. colăcar¹
 colăcer v. colăcar¹
 colăceriei v. colăcar¹
 colăcerie v. colăcar¹
 colăchistriță v. coropișniță
 colăci v. colac
 colăcime v. colac
 colăcît v. colac
 colăcitor v. colac
 colăcitură v. colac
 colăcui v. locui
 colăcuiitor v. locui
 colăcuș v. colac
 COLĂIER

colăire v. col¹
 colălie v. colilie
 colărează v. colărez
 COLĂREZ
 colări (pl.) v. culare
 colătăci v. colac
 COLĂȚĂU
 COLB
 colbaci v. colb
 colbar v. colb
 COLBĂ¹
 COLBĂ²
 colbâi v. colb
 colbăraie v. colb
 colbărie v. colb
 colbec v. culbec
 colbeci v. culbec
 COLBIȘOR
 colbiu v. colb
 colbos v. colb
 colbot v. colboti
 colbotă v. colboti
 COLBOTI
 colbui v. colb
 colburatic v. colb
 colburiu v. colb
 colbuos v. colb
 colbuș v. colb
 colcantaur v. cocăltău
 COLCĂCI
 COLCĂI
 colcăială v. colcăi
 colcăit v. colcăi
 colcăitor v. colcăi
 colcântaur v. cocăltău
 COLCEAC
 colceag v. colceac
 COLCER
 colceri¹ v. colceac
 colceri² v. colcer
 colceriță v. colcer
 colcoduș v. corcodușă
 colcot v. clocoti
 colcoti v. clocoti
 colcotice v. clocoti
 colcotos v. clocoti
 colcotușă v. corcodușă
 COLCOVAN
 colcui v. cloc¹
 coldan v. colduș¹
 coldănesc v. colduș¹
 COLDĂRĂ

coldău v. colduș¹
 coldoși v. colduș¹
 coldră v. coldără
 coldui v. colduș¹
 coldură v. coldără
 COLDUȘ¹
 colduș² v. corcodușă
 coldușă¹ v. colduș¹
 coldușă² v. corcodușă
 coldușesc v. colduș¹
 colduși v. colduș¹
 colę [ir.] v. acolo
 colea v. acolo
 colea v. acolo
 colea v. acolo
 colea v. acolo
 coleam v. colan
 coleandru v. coriandru
 COLEAȘĂ
 COLECIST
 colecistectomie v. colecist
 colecistită v. colecist
 colecistografie v. colecist
 colecistopatie v. colecist
 colecistopexie v. colecist
 colecta v. colectă
 colectant v. colectă
 colectazie v. ectazie
 COLECTĂ
 colectăr v. colectă
 COLECTIV
 colectivă v. colectiv
 colectivism v. colectiv
 colectivist v. colectiv
 colectivistă v. colectiv
 colectivitate v. colectiv
 colectiviza v. colectiv
 colectivizare v. colectiv
 colectomie v. colon¹
 colector¹ v. colectă
 colector¹ v. colectă
 colector² v. colectă
 colectură v. colectă
 COLECȚIE
 colecționa v. colecție
 colecționar v. colecție
 colecționară v. colecție
 colecțiune v. colecție
 COLEDOC
 coledocită v. coledoc
 coleduc v. coledoc
 COLEG

colegă¹ v. coleg
 colegă² v. coleg
 colegial v. coleg
 coleghie v. coleg
 coleghiom v. coleg
 coleghiu v. coleg
 coleghium v. coleg
 colegial v. coleg
 colegialitate v. coleg
 colegian v. coleg
 colegiu v. coleg
 COLEI
 coleire v. colei
 coliele v. colilie
 COLEMBOLĂ
 COLEMIE
 COLENCHEM
 coleniță v. colină¹
 COLEOPTER
 coleopteră v. coleopter
 COLEOPTIL
 COLEORZĂ
 coleră v. holeră
 coleră v. holeră
 COLERETĂ
 COLERETIC
 colereză v. coleretic
 COLERIC
 colesterină v. colesterol
 COLESTEROL
 coleșă v. coleașă
 coleșeală v. coleașă
 coleșer v. coleașă
 coleși v. coleașă
 coleșit v. coleașă
 coleșitură v. coleașă
 COLET¹
 COLET²
 coletărie v. colet¹
 coletși v. colică
 colgiu v. col¹
 COLHOZ
 colhoznic, -ă v. colhoz
 coli v. col¹
 coliandreș v. coriandru
 coliantru v. coriandru
 COLIBACIL
 colibaciloză v. colibacil
 colibar v. colibă¹
 colibaș v. colibă¹
 COLIBĂ¹
 colibă² v. colivă

colibi v. colibă¹
 colibioară v. colibă¹
 colibită v. colibă¹
 colibnic v. colibă¹
 COLIBRI
 colibri v. colibri
 colibriu v. colibri
 colibru v. colibri
 colibuță v. colibă¹
 colic v. colică
 colicaș, -ă v. colică
 COLICĂ
 colicos v. colică
 colida v. coliziune
 COLIE¹
 colie² v. colilie
 COLIER
 coliet v. colier
 COLIGARE
 coligativ v. coligare
 COLILIE
 coliliu v. colilie
 COLIMA
 colimator v. colima
 colimație v. colima
 COLIMV/TRĂ
 COLN¹
 colin² v. colină¹
 colinar v. colină¹
 COLNĂ¹
 COLNĂ²
 colind v. colindă
 colinda v. colindă
 colindar v. colindă
 colindaș v. colindă
 colindat v. colindă
 COLINDĂ
 colindăbăț v. colindă
 colindăresc v. colindă
 colindător, -toare v. colindă
 colindătură v. colindă
 colindeață v. colindă
 colindete v. colindă
 colindeț¹ v. colindă
 colindeț² v. colindă
 colindiș v. colindă
 colindită v. colindă
 colindra v. colindă
 colindră v. colindă
 colindreț v. colindă
 colindroi¹ v. colindă
 colindroi² v. calindroi¹ (Addenda)

colinduță v. colindă
 colinear v. linie
 colinergic v. colină²
 coliniar v. linie
 coliniaritate v. linie
 coliniță v. colină¹
 colinos v. colină¹
 colinvitră v. colimvitră
 COLIR
 colirie v. colir
 coliriu v. colir
 colită v. colon¹
 colită v. coală
 colivar v. colivă
 COLIVĂ
 colivărită v. colivă
 COLIVIE
 colivioară¹ v. colivă
 colivioară² v. colivie
 colizie v. coliziune
 COLIZIUNE
 colliga v. coleg
 colligatum v. coligare
 collimațiune v. colima
 colma v. colmata
 COLMATA
 colmataj v. colmata
 colmel v. culme
 COLNARE
 COLNĂ¹
 colnă² v. colnic¹
 COLNIC¹
 colnic¹ v. colnic¹
 COLNIC²
 colnic³ v. colnici
 colnice v. colnic¹
 colniceat v. colnici
 colnicei v. colnic¹
 COLNICI
 colnicioară v. colnă¹
 colnicit v. colnici
 colnicos v. colnic¹
 colnicuț v. colnic¹
 colniță¹ v. colnă¹
 colniță² v. colnă¹
 colo [mr.] v. acolo
 colo [ir.] v. acolo
 colo v. acolo
 colo v. acolo
 colo v. încolo
 COLOADĂ
 COLOANĂ

- coloară* v. culoare
coloare v. culoare
 COLOBAIE
coloboti v. colboti
 COLOBOTI
 COLOCA
colocar v. colăcar¹
colocatar v. locație
colocație v. coloca
colocațiune v. coloca
 COLOCAZIE
colocări v. colac
colocărie v. colac
colocăsanie v. colăcar¹
colocășie v. colăcar¹
colocel v. colac
colocer v. colăcar¹
colocfiu v. colocviu
colocvial v. colocviu
 COLOCVIU
colodarcă v. colduș¹
colodă v. coloadă
 COLODIU
colofan v. colofoniu
colofir v. calomfir¹
 COLOFON¹
*colofon*² v. colofoniu
 COLOFONIU
cologaritm v. logaritm
 COLOGRAF/E
coloian v. caloian
 COLO/D
coloidal v. coloid
colomândră v. salamandră
 COLOMB/NA
 COLOMEICĂ
colomeie v. colomeică
 COLOMIČCĂ
colomidă v. pălămidă
colomoc v. golomoz
colompire (pl.) v. crumpenă
 COLON¹
*colon*¹ v. colon¹
 COLON²
 COLON³
*colon*⁴ v. colonie¹
colonadă v. coloaună
 COLONAT¹
*colonat*² v. colonie¹
coloncifră v. cifră
 COLONEL¹
 COLONEL²
- colonelă* v. colonel¹
coloneleasă v. colonel¹
colonetă v. coloaună
colonial v. colonie¹
colonială v. colonie¹
coloniale v. colonie¹
colonialism v. colonie¹
colonialist, -ă v. colonie¹
 COLONIE¹
*colonie*¹ v. colonie¹
 COLONIE²
colonisare v. colonie¹
colonisație v. colonie¹
colonist v. colonie¹
colonistă v. colonie¹
coloniță v. coloaună
coloniza v. colonie¹
colonizabil v. colonie¹
colonizator, -toare v. colonie¹
colonizație v. colonie¹
colonizațiune v. colonie¹
colonizător, -toare v. colonie¹
colonlinie v. linie
colonoscopie v. colon¹
colontitlu v. titlu
colop v. clop
 COLOPACI
 COLOPAR¹
*colopar*² v. clop
colopaș v. clop
colopatie v. colon¹
colopăr v. calapăr
colopiștiriță v. coropișniță
coloprișniță v. coropișniță
*color*¹ v. culoare
*color*² v. culoare
colora v. culoare
colorabil v. culoare
colorant v. culoare
colorat v. culoare
coloratură v. culoare
colorație v. culoare
colorațiune v. culoare
coloră v. culoare
colore v. culoare
colori (pl.) v. culoare
colorimetric v. culoare
colorimetrie v. culoare
colorimetru v. culoare
colorism v. culoare
colorist v. culoare
coloristă v. culoare

coloristic v. culoare
 coloristică v. culoare
 colorit v. culoare
 colorizare v. culoare
 colorizație v. culoare
 colorizațiune v. culoare

COLOS¹

*colos*² v. coloz
 colosal v. colos¹
 colosalitate v. colos¹

COLOSEAN

COLOSTRU

colotan v. colduș¹
 colotancă v. colduș¹
 colotău v. colduș¹
 colotecă v. coloti

COLOTI

colotiucă v. coloti
 colotiuhă v. coloti
 colotuşcă v. coloti

COLOZ

colpănel v. ciolpan

COLPITĂ

COLPO-

COLPORAFIE

COLPORTA

colportagiu v. colporta
 colportaj v. colporta
 colportat v. colporta
 colportator v. colporta
 colportăreasă v. colporta
 colportor, -toare v. colporta

COLPOSCOP

colposcopie v. colposcop

COLT

coltan v. colduș¹
 coltău¹ v. colton
 coltău² v. colț
 colte v. colț
 COLTEȘ
 colteșel v. colteș
 colteși v. colteș
 coltiș v. colteș
 colton v. colduș¹

COLTOSI

COLTUC

coltucei v. coltuc

COLȚ

colțan v. colț
 colțar¹ v. colț
 colțar² v. colț
 colțat v. colț

COLȚĂ

colțănei v. colț
 colțărei v. colț
 colțăriș v. colț
 colțău v. colț
 Colțea (antrop.) v. colț
 colțisor v. colț
colțon v. călțun
 colțon v. colț
colțorat v. colț
 colțos v. colț
 colțuleț v. colț
colțun v. călțun
colțuși v. colț
colțunaș v. călțun
 colțura v. colț
 colțurat v. colț
 colțurei v. colț
 colțuri v. colț
 colțuros v. colț
 colțușor v. colț
colubră v. colubru

COLUBRU

COLUGĂ

COLUMBACĂ

columbar v. columbă
columbariu v. columbă

COLUMBĂ

columbărie v. columbă
 COLUMBIAN, -Ă
 columbiform, -ă v. columbă
 columbit v. columbiu

COLUMBIU

columbium v. columbiu
 columbofil, -ă v. columbă
 columbofilie v. columbă
 columbogramă v. columbă

COLUMELĂ

COLUMNĂ

COLUN

COLUR¹

*colur*² v. col¹

COLURIE¹

colurie² v. colir
 colus v. coloz
coluziune v. coluziune
colusoriu v. coluziune
 coluvial v. coluviu

COLUVIU

COLUZ¹

*coluz*² v. coloz
 coluzie v. coluziune

COLUZIUNE

coluzoriu v. coluziune

COLVĂ

COLZĂ

COMA¹*coma*² v. comă¹*comadie* v. comajă

COMAJĂ

COMAN

comanac v. comănac¹*comană* v. coamă

COMANDA

comandamânt v. comanda

comandament v. comanda

comandant v. comanda

comandantă v. comanda

comandarisi v. comanda

comandaș v. comanda

comandatură v. comanda

comandă v. comanda

comanderisi v. comanda

comandir v. comanda

comandirovcă v. comanda

comandita v. comandită

comanditar v. comandită

comanditat v. comandită

COMANDITĂ

comando v. comanda

comandor v. comanda

comanduitor v. comanda

comandului v. comanda

COMARNIC

COMANȘ, -Ă

comar v. coamă

COMARNIC

comarnică v. comarnic

COMASA

comăș v. cumaș

comat v. coamă

comatic v. comă²comatogen v. comă¹comatos, -oasă v. comă¹*comatră* v. cumătrăCOMĂ¹COMĂ²*comăiac* v. comănac¹COMĂNAC¹COMĂNAC²comănăci v. comănac¹*comănda* v. comanda*comăndaș* v. comanda*comăndaț* v. comanda*comăndălui* v. comanda

comăndătorie v. comanda

comăndui v. comanda*comănduire* v. comanda*comănă* v. comuncomănd v. comănda¹COMĂNDA¹*comănda*² v. comanda*comăndant* v. comanda*comăndar* v. comănda¹*comăndaș* v. comanda*comăndaț* v. comănda¹*comăndă* v. comănda¹*comăndăli* v. comanda*comăndălui* v. comanda*comăndătoriu* v. comanda*comăndui*¹ v. comănda¹*comăndui*² v. comanda*comăngi* v. comănji*comănjală* v. comănji

COMĂNJI

comănzi v. comănda¹*comășar* v. comisar*combaină* v. combina*combainer* v. combina*combaineră* v. combina

combainist v. combina

combainistă v. combina

combara v. cumbara

combatant, -ă v. combate

COMBATE

combativ v. combate

combativitate v. combate

COMBI

COMBINA

combinabil v. combina

combinagiu v. combina

combinare v. combina

combinarisi v. combina

combinat v. combina

combinativ v. combina

combinator v. combina

combinatoriu v. combina

combinație v. combina

combinațiune v. combina

combină v. combina

combiner v. combina

combineră v. combina

COMBINEZON

combinor v. combina

COMBO

comburant v. combustie

comburent v. combustie
 combustibil v. combustie
 combustibilitate v. combustie
combustible v. combustie
COMBUSTIE

combustiune v. combustie
 comăuc [mr.] v. câmp
 comę [ar.] v. coamă
 comę [ir.] v. coamă
 comedian v. comedie
 comediană v. comedie
 comediancă v. comedie
 comediant v. comedie
 comediantă v. comedie
comediant v. comedie
comediantă v. comedie
 comediaș v. comedie
COMEDIE

comédie v. comedie
 comedieșită v. comedie
 comedietoare v. comedie
 comedietor v. comedie
comedietori v. comedie
 comedieț v. comedie
 comedioară v. comedie
 comediograf v. comedie
 comedios v. comedie
COMEDON

comelci v. culbec
 comembru v. membru
 comemora v. memorie
 comemorabil v. memorie
 comemorativ v. memorie
 comemorație v. memorie
 comemorațiune v. memorie
comenda v. comanda
 comandanș v. comanda
comendant v. comanda
COMENDARISIE

comendarisii v. comendarisie
comendat v. comanda
comendator v. comanda
 comandatoriu v. comanda
*comendă*¹ v. comanda
*comendă*² v. comanda
 comandălui v. comanda
comendării v. comanda
comendie v. comanda
comendır v. comanda
 comandirui v. comanda
 comendui v. comanda
 comenduială v. comanda

comenduire v. comanda
 comenit v. comină
comeniță v. cameniță
COMENSAL
 comensalism v. comensal
comensualism v. comensal
COMENSURABIL
 comensurabilitate v. comensurabil
COMENTA

comentar v. comenta
comentarie v. comenta
 comentariu v. comenta
 comentat v. comenta
 comentativ v. comenta
 comentatoare v. comenta
 comentator v. comenta
comenție v. cominție
COMERAJ

comercia v. comerț
 comerciabil v. comerț
 comercial v. comerț
 comercialism v. comerț
 comercializa v. comerț
 comercialmente v. comerț
 comerciant v. comerț
 comerciantă v. comerț
comerciante v. comerț
comerciu v. comerț
 comers v. comerț
comersa v. comerț
comersant v. comerț
comersantă v. comerț
COMERȚ

comerțant v. comerț
comerția v. comerț
comerțial v. comerț
comerțiant v. comerț
comerțiom v. comerț
comerțium v. comerț
 comes v. comis¹
 comesean v. masă
 comeseriaș v. meserie
COMESTIBIL
 comeșie v. comisie
 comer v. cometă
COMETĂ
COMETIE

comfermație v. confirma
comfermațiune v. confirma
comfeta v. cofeturi
comfirmație v. confirma
 comic v. comedie

comicărie v. comedie
 comicesc v. comedie
 comicește v. comedie
 comicitate v. comedie
 comicos v. comedie
 comics v. comedie
 COM/D
comieadru v. coriandru
 COMIHER
 COMILEȚ
 COMILITON
 COMIN
 COMINATORIU
 COMINĂ
comineca v. cumineca
cominica v. cumineca
 cominiță v. comină
cominiță v. comină
 COMINTERN/ST, -Ă
 comințăuș v. cominție
comințeu v. cominție
 COMINȚ/E
 comințig v. cominție
comințiu v. cominție
 cominutiv v. cominuție
 COMINUȚIE
 COMIS¹
comis¹ v. comis¹
 COMIS²
 COMIS³
 COMISAR
comisareș v. comisar
 comisariat v. comisar
comisariatuș v. comisar
comisariș v. comisar
 comisaș v. comisar
comiserativ v. mizer
 comisi v. comisie
 COM/SIE
 COMIȘIUN¹
comișion² v. comisie
 comisiona v. comișion¹
 comisionar v. comișion¹
comisioner v. comișion¹
comisiune¹ v. comisie
comisiune² v. comișion¹
 comisoaie v. comis¹
comisoană v. comișion¹
comison v. comișion¹
 COMISORIU
 Comisula v. comis¹
 comisural v. comisură

COMISURĂ
 comis-voiajor v. comis³
 comișel v. comis¹
comișer v. comisar
comișeu v. comisie
 comișie¹ v. comis¹
 comișie² v. comisie
comișiu v. comisie
comit¹ v. comis¹
comit² v. cometă
 COMITAGIU
 comitat v. comite¹
 comitatens v. comite¹
 comitatin v. comite¹
 COMITATIV
comită v. cometă
 COMITE¹
 COM/TE²
 comitent v. comite²
comitente v. comite²
 COMITET
 COMITIVĂ
 comită v. coamă
 comițial, -ă v. comiții
 comiție¹ v. comis¹
comiție² v. comiții
 COMIȚII
comițiu v. comiții
 comizerativ v. mizer
 comizerație v. mizer
comizerățiu v. mizer
 COMLĂU
 comodo v. comod
 commutație v. comuta
 comnac v. comănac¹
 comnă v. cuhnie¹
 comne v. cuhnie¹
 COMOARĂ
 comociune v. comoție
 COMØD
 comod v. comod
 comodant v. comodat
 comodante v. comodat
 COMODAT
 comodatar v. comodat
 comodă v. comod
 comodie v. comedie
 comodie v. comedie
 comoditate v. comod
 comodo v. comod
 COMODOR
 COMONI

comor v. *comur*
comorăște v. *comoară*
*comornic*¹ v. *comoară*
*comornic*² v. *comarnic*
comos v. *coamnă*
comoștenitor v. *moș*
comot v. *comotă*
COMOTĂ
COMOȚIE
comoțiune v. *comoție*
comoviță v. *comină*
camp [mr.] v. *câmp*
compactitate v. *compact*
COMPACT
compacta v. *compact*
compactabil v. *compact*
compact-disc v. *disc*
compactibil v. *compact*
compactibilitate v. *compact*
compactitate v. *compact*
compactiza v. *compact*
compactizare v. *compact*
compactometru v. *compact*
*compactor*¹ v. *compact*
*compactor*² v. *compact*
compactorie v. *compact*
COMPANIE
companie v. *companie*
companioană v. *companie*
companion v. *companie*
companionist v. *companie*
COMPARA
comparabil v. *compara*
comparabilitate v. *compara*
comparatism v. *compara*
comparatist v. *compara*
comparatistă v. *compara*
comparatistică v. *compara*
comparativ v. *compara*
comparativism v. *compara*
comparator v. *compara*
comparație v. *compara*
comparațiune v. *compara*
comparațiune v. *compara*
comparent v. *compărea*
compariție v. *compărea*
comparațiune v. *compărea*
COMPARS
compars v. *compars*
COMPARTIMENT
compartimenta v. *compartiment*
compartimentaj v. *compartiment*

compartimental v. *compartiment*
COMPAS
compasa v. *compasa*
compasiune v. *pasiune*
COMPATIBIL
compatibilitate v. *compatibil*
compatimă v. *patimă*
compatrioată v. *patrie*
compatriot v. *patrie*
compatriotă v. *patrie*
compăra v. *compara*
compărăciune v. *compara*
compărălui v. *compara*
COMPĂREA
compărțitor v. *parte*
compătimi v. *patimă*
compătimit v. *patimă*
compătimitor v. *patimă*
compendiator v. *compendiu*
compendie v. *compendiu*
COMPENDIU
compendium v. *compendiu*
COMPENSA
compensabil v. *compensa*
compensat v. *compensa*
compensativ v. *compensa*
compensator v. *compensa*
compensatoriu v. *compensa*
compensație v. *compensa*
compensațiune v. *compensa*
COMPER
comperaj v. *comper*
comperație v. *compara*
competa v. *competiție*
competant v. *competență*
compete v. *competență*
competent v. *competență*
COMPETENȚĂ
competenție v. *competență*
competinte v. *competență*
competință v. *competență*
competitiv v. *competiție*
competitivitate v. *competiție*
competitoare v. *competiție*
competitor v. *competiție*
COMPETIȚIE
competițional v. *competiție*
competițiune v. *competiție*
*competi*¹ v. *competență*
*competi*² v. *competiție*
competițoare v. *competiție*
competițor v. *competiție*

compiacea v. *complăcea*

COMPILA

compilat v. *compila*

*compilator*¹, -oare v. *compila*

*compilator*² v. *compila*

compilație v. *compila*

compilațiune v. *compila*

complace v. *complăcea*

COMPLĂCEA

complecență v. *complezent*

*complect*¹ v. *complet*¹

*complect*² v. *cuplet*

complecta v. *complet*¹

complectamente v. *complet*¹

complectăș v. *complet*¹

complectui v. *complet*¹

complecție v. *complex*¹

complecțiune v. *complex*¹

*complemânt*¹ v. *complement*¹

*complemânt*² v. *compliment*¹

COMPLEMENT¹

*complement*² v. *compliment*¹

complementar v. *complement*¹

complementarism v. *complement*¹

complementaritate v. *complement*¹

complementariza v. *complement*¹

complexiune v. *complex*¹

complexitate v. *complex*¹

COMPLET¹

*complet*² v. *complet*¹

*complet*³ v. *cuplet*

*complet*⁴ v. *complet*¹

*complet*⁵ v. *complice*

completa v. *complet*¹

completamente v. *complet*¹

completaș v. *complet*¹

completamente v. *complet*¹

completi v. *complica*

completitudine v. *complet*¹

completiv, -ă v. *complement*¹

completivitate v. *complement*¹

completui v. *complet*¹

compleu v. *complet*¹

COMPLEX¹

*complex*² v. *complex*¹

*complex*³ v. *complex*¹

complexat v. *complex*¹

complexifica v. *complex*¹

complexitate v. *complex*¹

complexiune v. *complex*¹

complexual v. *complex*¹

complezant v. *complezent*

complezanță v. *complezent*

COMPLEZENT

complezență v. *complezent*

COMPLANȚĂ

COMPLICA

complicat v. *complica*

complicație v. *complica*

complicațiune v. *complica*

COMPLICE

complicitate v. *complice*

COMPLIMENT¹

*compliment*² v. *complement*¹

complimenta v. *compliment*¹

complimentar v. *complement*¹

complimentii v. *compliment*¹

complimentos v. *compliment*¹

COMPLINI

complinitre v. *complini*

complinit v. *complini*

complinitor, -toare v. *complini*

complitii v. *complica*

comploment v. *compliment*¹

COMPLOT

complota v. *complot*

complotaș v. *complot*

complotator, -toare v. *complot*

complotism v. *complot*

complotist, -ă v. *complot*

componarisi v. *compune*

componăui v. *compune*

compone v. *compune*

component, -ă v. *compune*

componență v. *compune*

componibil v. *compune*

componist v. *compune*

componistă v. *compune*

componistic v. *compune*

COMPORȚA

comportabil v. *comporta*

comportament v. *comporta*

comportamental v. *comporta*

comportamentism v. *comporta*

comportamentist, -ă v. *comporta*

comportare v. *comporta*

composesie v. *poseda*

composesiune v. *poseda*

composesor v. *poseda*

composesorat v. *poseda*

composesoriat v. *poseda*

COMPOST¹

*compost*² v. *compot*

COMPOSTA¹

- compoșta² v. compost¹
 compoștă v. compot
 compoștor v. compoșta¹
 COMPOT
 compoștă v. compot
 compoștieră v. compot
 COMPOUND
 compoșta v. compound
 compoștare v. compound
 compoșta v. compune
 compoștabil v. compune
 compoștant, -ă v. compune
 compoștee v. compune
 compoștit, -ă v. compune
 compoștitoare v. compune
 compoștor¹ v. compune
 compoștor² v. compune
 compoștor³ v. compune
 compoșțiție v. compune
 compoșțițional v. compune
 compoșțițiune v. compune
 compreensie v. comprehensiune
 compreensiune v. comprehensiune
 comprehensibil v. comprehensiune
 comprehensibilitate v. comprehensiune
 COMPREHENSIUNE
 comprehensiv v. comprehensiune
 comprensiv v. comprehensiune
 compres¹ v. comprima
 compres² v. compresă
 COMPRESĂ
 compresibil v. comprima
 compresibilitate v. comprima
 compresie v. comprima
 compresiune v. comprima
 compresiv v. comprima
 compresor v. comprima
 COMPRIMA
 comprimabil v. comprima
 comprimat v. comprima
 compromensar v. compromite
 compromenta v. compromite
 compromes v. compromite
 comprometa v. compromite
 comprometabil v. compromite
 comprometant v. compromite
 comprometarisi v. compromite
 comprometui v. compromite
 compromis v. compromite
 compromisar v. compromite
 compromisoriu v. compromite
 compromita v. compromite
 compromitarisi v. compromite
 compromitător v. compromite
 COMPROMITE
 compromitător v. compromite
 compromițar v. propriu
 compt v. cont¹
 compta v. conta
 comptabil, -ă v. cont¹
 comptabilitate v. cont¹
 comptoar v. contoar¹
 comptuar v. contoar¹
 computor¹ v. compune
 computor² v. compune
 COMPULSA
 compulsare v. compulsa
 compunător v. compune
 COMPUNE
 compunere v. compune
 compunetoare v. compune
 compurta v. comporta
 compus, -ă v. compune
 compusăciune v. compune
 comput v. computa
 comput v. computa
 COMPUTA
 computat v. computa
 computator v. computa
 computație v. computa
 computăciune v. computa
 computător v. computa
 computer v. computa
 computeriza v. computa
 computist v. computa
 consoliriu v. consiliu
 COMȘIE
 comșiu v. comșie
 comșoară v. coamă
 comtabilitate v. cont¹
 comte v. conte¹
 COMUN
 comunal v. comun
 comunard v. comun
 comună v. comun
 comune v. comun
 comuneros v. comun
 comuni v. comunica
 comuniant v. comunica
 COMUNICA
 comunicabil v. comunica
 comunicabilitate v. comunica
 comunicant, -ă v. comunica
 comunicare v. comunica

comunicării v. *comunica*
 comunicat v. *comunica*
 comunicativ v. *comunica*
 comunicativitate v. *comunica*
 comunicator, -toare v. *comunica*
 comunicație v. *comunica*
 comunicațiune v. *comunica*
 comunicălui v. *comunica*
 comunicător, -toare v. *comunica*
 comunism v. *comun*
 comunist, -ă v. *comun*
 comunitar v. *comun*
 comunitaș v. *comun*
 comunitate v. *comun*
 comunită v. *comun*
 comunitet v. *comun*
 comuniune v. *comun*
COMUR
comur v. *comur*
 comușoară v. *coamă*
COMUTA
 comutabil v. *comuta*
 comutare v. *comuta*
 comutativ v. *comuta*
 comutativitate v. *comuta*
 comutatoare v. *comuta*
 comutator¹ v. *comuta*
 comutator² v. *comuta*
 comutație v. *comuta*
 comutațiune v. *comuta*
Comuz (antrop.) v. *cumăs*
 comuz v. *cumăs*
CON
cøn [mr.] v. *când*
CONAB/U
CONAC
 conacciu v. *conac*
CONAR
CONARU/
 conaș v. *cocon*¹
 conațional v. *națiune*
 conațională v. *națiune*
 conăcar v. *conac*
 conăcaș v. *conac*
 conăcărie v. *conac*
 conăcășie v. *conac*
 conăceală v. *conac*
 conăcel v. *conac*
 conăcer v. *conac*
 conăcerie v. *conac*
 conăci v. *conac*
 conăcit v. *conac*

CONCASA

concasseur v. *concasa*
 concasor v. *concasa*
 concatena v. *catenă*
 concatenație v. *catenă*
 concatenațiune v. *catenă*
 concav v. *cav*
 concavitate v. *cav*
CONCĂ
conceda v. *ceda*
 concede v. *ceda*
 concedia v. *concediu*
 concediat v. *concediu*
CONCEDIU
concentric v. *centru*
CONCEN/
 concenie v. *concen*
 concenit¹ v. *concen*
 concenit² v. *concen*
 concenitor v. *concen*
 concentra v. *centru*
 concentrat v. *centru*
 concentrație v. *centru*
 concentraționar v. *centru* (Addenda)
concentrațiune v. *centru*
 concentric v. *centru*
 concentricitate v. *centru*
CONCEPE
concepist v. *conțopist*
 concept v. *concepe*
 conceptacol v. *concepe*
 conceptacul v. *concepe*
 conceptibil v. *concepe*
 conceptism v. *concepe*
 conceptual v. *concepe*
 conceptualism v. *concepe*
 conceptualist, -ă v. *concepe*
 conceptualiza v. *concepe*
 concepție v. *concepe*
 concepțional v. *concepe*
 conceptionist v. *concepe*
 concepțiune v. *concepe*
 conceput v. *concepe*
CONCERN
CONCERNENT
concerninte v. *concernent*
CONCERT
 concerta v. *concert*
 concertant, -ă v. *concert*
 concertat v. *concert*
 concertină v. *concert*
 concertino v. *concert*

concertist v. concert
concertistă v. concert
concertistic v. concert
concertmaistru v. concert
concerto v. concert
concertui v. concert
concesie v. ceda
concesie v. ceda (Addenda)
concesiona v. ceda
concesional v. ceda (Addenda)
concesionar v. ceda
concesiune v. ceda
concesiv v. ceda
concet v. concediu
concetățean v. cetate
concetie v. concediu
concestra v. centru
concheia v. concluda
conchema v. chema
concherant, -ă v. conchetă
CONCHETĂ
conchide v. concluda
conchiliologie v. cochilie
conchistador v. conchistă
conchistator v. conchistă
CONCHISTĂ
CONCI
conciat v. concii
concielic v. ciclu
concietură v. concii
CONCILIA
conciliabil v. concilia
conciliabil v. conciliu
conciliant v. concilia
conciliator v. concilia
conciliatorism v. concilia
conciliație v. concilia
conciliațiune v. concilia
conclie v. conciliu
CONCLIU
concilium v. conciliu
CONCINĂ¹
concină¹ v. concină¹
concină² v. conceni
concini v. conceni
conciolat v. concii
concipe v. concepe
concipia v. concepe
concupient v. conțopist
concupist v. conțopist
concupistă v. conțopist
CONCIS

concișă v. conchistă
conciuleț v. concii
conciură v. concii
conciș v. concis
concișie v. concis
concișune v. concis
CONCLAV
conclavă v. conclav
CONCLUDE
concludent v. concluda
conclus v. concluda
conclusiv v. concluda
concluz v. concluda
concluzie v. concluda
concluziona v. concluda
concluziune v. concluda
concluziv v. concluda
CONCOID, -Ă
concoidal v. concoid
concomitant v. concomitent
concomitanță v. concomitent
CONCOMITENT
concomitență v. concomitent
CONCORDA
concordant v. concorda
concordanță v. concorda
concordat v. concorda
concordatar v. concorda
concordă v. concorda
concordie v. concorda
concordism v. concorda
concordist, -ă v. concorda
CONCREDE
concretitore v. credit
concreșcent v. crește
concreșcentă v. crește
concrește v. crește
CONCRET
concretețe v. concret
concretisa v. concret
concretitudine v. concret
concretiza v. concret
concretizator v. concret
concreționa v. concrețiune
concreționar v. concrețiune
CONCREȚIUNE
concupin v. concubină
concupinagiu v. concubină
concupinaj v. concubină
concupinar v. concubină
concupinat v. concubină
CONCUBINĂ

concuera v. conchetă
concuistă v. conchistă
CONCUPISCENT
concupiscentă v. concupiscent
CONCURA
concurrent, -ă v. *concura*
concurrentă v. *concura*
concurrential v. *concura*
concurge v. *concura*
concurință v. *concura*
conkurs v. *concura*
concursum v. *concura*
concusionar v. *conclușiune*
CONCUSIUNE
CONDAC¹
CONDAC²
condac¹ v. *condă*
CONDAMNA
condamnabil v. *condamna*
condamnat, -ă v. *condamna*
condamnație v. *condamna*
condamnațiune v. *condamna*
condaș v. *condă*
CONDĂ
condecar v. *condică*
CONDEI
condeia v. *condei*
condeiaș¹ v. *condei*
condeiaș² v. *condei*
condeier v. *condei*
condemna v. *condamna*
condemnabil v. *condamna*
condemnațiune v. *condamna*
condens v. *condensa*
CONDENSA
condensabil v. *condensa*
condensabilitate v. *condensa*
condensant v. *condensa*
condensare v. *condensa*
condensat v. *condensa*
condensator v. *condensa*
condensație v. *condensa*
condensațiune v. *condensa*
condensor v. *condensa*
condesa v. *condensa*
condescendant v. *condescendent*
CONDESCENDENT
condescendentă v. *condescendent*
condescinde v. *condescendent*
condescindință v. *condescendent*
condesi v. *condensa*
condeu v. *condei*

condic v. *condică*
condicar v. *condică*
CONDICĂ
condicăreasă v. *condică*
condicionel, -ă v. *condiție*
condiciunal, -ă v. *condiție*
CONDICȚIUNE
condicută v. *condică*
condignație v. *continuație*
CONDIL
condilectomie v. *condil*
condilian v. *condil*
condiloid v. *condil*
condilom v. *condil*
condilotomie v. *condil*
CONDIMENT
condimenta v. *condiment*
condimentar v. *condiment*
CONDINCA
condiscipol v. *discipol*
condiscipul v. *discipol*
CONDIT
conditor v. *condit*
conditorie v. *condit*
CONDITIE
condițion v. *condiție*
condiționa v. *condiție*
condițional, -ă v. *condiție*
condiționalism v. *condiție*
condițiune v. *condiție*
condițione, -ă v. *condiție*
condițiune v. *condiție*
condola v. *condoleanță*
condolat v. *condoleanță*
condolator v. *condoleanță*
condolea v. *condoleanță*
CONDOLEANȚĂ
condolență v. *condoleanță*
condolenție v. *condoleanță*
condolia v. *condoleanță*
condominiu v. *domeniu*
CONDOR¹
condor¹ v. *condor¹*
condor² v. *condur¹*
condorat v. *condur¹*
condorăș v. *chiondorăș*
condorere v. *condoleanță*
condori v. *condoleanță*
condoroaică v. *condur²*
CONDOTIER
condra¹ v. *contra¹*
condra² v. *contra¹*

CONDRAN

condrant v. *codrant**condraș* v. *condă**condrat* v. *codrant**condrat* v. *contract**condră* v. *contra*¹*condrăcher* v. *contract**condrăcheriu* v. *contract**condrănaș* v. *condrăni*

CONDRĂNI

CONDRĂȚEL

condrină v. *condro-**condrită* v. *condro-*

CONDRO-

condroblast v. *condro-**condrocit* v. *condro-**condroi* v. *codru**condroid*, -ă v. *condro-**condrom* v. *condro-**condroniu* v. *codru**condrosarcom* v. *sarcom**conducător*, -toare v. *conduce**conducătorie* v. *conduce*

CONDUCE

conducere v. *conduce**conduct* v. *conduce**conductantă* v. *conduce**conductă* v. *conduce**conductibil* v. *conduce**conductibilitate* v. *conduce**conductiv* v. *conduce**conductivitate* v. *conduce**conductometrie* v. *conduce**conductometru* v. *conduce**conductor*¹ v. *conduce**conductor*² v. *conduce**conducție* v. *conduce*

CONDUȚĂ

conduplicat v. *duplica**conduplicație* v. *duplica*CONDUR¹CONDUR²*conduragiu* v. *condur*¹*condurar* v. *condur*¹*conduraș* v. *condur*¹*condurat* v. *condur*¹*coneci* v. *conac**conecta* v. *conex*¹*conectabil* v. *conex*¹*conectare* v. v. *conex*¹*conectiv* v. *conex*¹*conector* v. *conex*¹*conecțiune* v. *conex*¹*conesilat* v. *exil**conesiune* v. *conex*¹

CONETABIL

CONEȚ

conef v. *conef*CONEX¹*conex*² v. *conex*¹*conexa* v. *conex*¹*conexare* v. *conex*¹*conexilat* v. *exil**conexitate* v. *conex*¹*conexiune* v. *conex*¹*confabulație* v. *fabulă*

CONFAREAȚIE

confărâlu v. *conferi**confect* v. *cofeturi*

CONFECȚIE

confectiona v. *confecție**confectionat* v. *confecție**confectionator* v. *confecție**confectioner* v. *confecție**confectioneră* v. *confecție**confectiune* v. *confecție**confedera* v. *federație**confederat* v. *federație**confederativ* v. *federație**confederație* v. *federație**confederațiune* v. *federație**confer* v. *conferi**confere* v. *conferi**conferență* v. *conferi**conferenția* v. *conferi**conferențiar*, -ă v. *conferi**conferenție* v. *conferi*

CONFERI

conferință v. *conferi*

CONFERVĂ

CONFESA

confesar v. *confesa**confesariu* v. *confesa**confesie* v. *confesa**confesional*¹ v. *confesa**confesional*² v. *confesa**confesionalism* v. *confesa**confesionar* v. *confesa**confesiune* v. *confesa**confesiv* v. *confesa**confesor* v. *confesa**confete* v. *confetti**confeti* v. *confetti**confeto* v. *cofeturi*

CONFETTI

confeturi v. cofeturiCONFLA¹*confia*² v. confident*confiant* v. confident*confiantă* v. confident*confiat* v. confia¹*confide* v. confident

CONFIDENT, -Ă

confidență v. confident*confidențial* v. confident*confidențialitate* v. confident*confidențiar*, -ă v. confident*confidenție* v. confident*confidinte* v. confident*confidință* v. confident*confient* v. confident*confiente* v. confident*confiență* v. confident*confienție* v. confident*configura* v. figură*configurativ* v. figură*configurație* v. figură*configurațional* v. figură*configuraționism* v. figură*configuraționist* v. figură*confiunță* v. confident*confin* v. confiniu*confina* v. confiniu*confinat* v. confiniu*confinist* v. confiniu

CONF/NIU

CONF/R

CONFIRMA

confirmand v. confirma*confirmativ* v. confirma*confirmație* v. confirma*confirmațiune* v. confirma*confirmăciune* v. confirma*confirmălui* v. confirma

CONFISCA

confiscabil v. confisca*confiscaris* v. confisca*confiscație* v. confisca*confiscațiune* v. confisca*confiscăciune* v. confisca*confiscălui* v. confisca*confiscui* v. confisca*confiserie* v. cofeturi*confiștirii* v. confisca*confișcație* v. confisca*confișcălui* v. confisca*confișcui* v. confisca*conflagrant* v. conflagrație

CONFLAGRAȚIE

conflagrațiune v. conflagrație

CONFLICT

conflictual v. conflict*confluent* v. fluent*confluență* v. fluent*confonda* v. confunda

CONFORM

conforma v. conform*conformator* v. conform*conformație* v. formă*conformațiune* v. formă*conformism* v. conform*conformist*, -ă v. conform*conformitate* v. conform

CONFORT

conforta v. confort*confortabil* v. confort*confortant* v. confort*confrate* v. frate*confraternitate* v. frate*confrățesc* v. frate*confrăție* v. frate

CONFRE/RE

confronta v. confrunta*confrontație* v. confrunta

CONFRUNTA

confruntație v. confrunta*confrunțațiune* v. confrunta

CONFUCIAN/ISM

confucianist, -ă v. confucianism

CONFUNDA

confundabil v. confunda*confundălui* v. confunda*confunde* v. confunda*confus* v. confunda*confuz* v. confunda*confuza* v. confunda*confuzăciune* v. confunda*confuzia* v. confunda*confuzie* v. confunda*confuzie* v. confunda*confuziona* v. confunda*confuzionant* v. confunda*confuzionism* v. confunda*confuzionist*, -ă v. confunda*confuziune* v. confunda

CONGA

congedia v. concediu*congediat* v. concediu

congedie v. concediu
congediu v. concediu
CONGELA
congelabil v. congela
congelant v. congela
congelator v. congela
congelatie v. congela
congelatiune v. congela
congeninație v. geminație
CONGENER, -Ă
congener, -ă v. congener
congeneric v. congener
CONGENIAL
congenialitate v. congenial
congenital v. genitral
CONGESTIE
congestionara v. congestie
congestiune v. congestie
congestiv v. congestie
conghestie v. congestie
CONGIU
congiuga v. conjuga
congiugatie v. conjuga
congiugăciune v. conjuga
congiuntiv, -ă v. conjuncție
congiunție v. conjuncție
congiunțiune v. conjuncție
congiurator v. conjura¹
congiuratie v. conjura¹
conglăsui v. glas
conglăsuală v. glas
conglăsuire v. glas
conglăsuitor v. glas
CONGLOMERA
conglomerat v. conglomerara
conglomeratie v. conglomerara
conglomeratiune v. conglomerara
CONGLUTINA
conglutinant v. conglutina
conglutinație v. conglutina
conglutinațiune v. conglutina
CONGOLEZ, -Ă
congratula v. gratula
congratulant, -ă v. gratula
congratulație v. gratula
congratulațiune v. gratula
congreganist, -ă v. congregație
CONGREGAȚIE
congregațional v. congregație
congregaționist, -ă v. congregație
congregațiune v. congregație
CONGRES

congresist, -ă v. congres
congresman v. congres
congresmen v. congres
congresmen v. congres
congresual v. congres
congrez v. congres
CONGRUĂ
CONGRUENT
congruență v. congruent
congruenție v. congruent
congruu v. congruă
coihă v. cihnie¹
conherent v. coerent
conhilie v. cochilie
coni [mr.] v. căine
CONIAC
CONIAR
conic v. con
conicitate v. con
conidian v. conidie
CON/DIE
coniectural v. conjectură
coniectură v. conjectură
conifer v. con
conimetrie v. conimetrie
CONIMETRU
CONIOZĂ
cōnipă [mr.] v. cănepă
conirostră v. rostru
conirostru v. rostru
*coniță*¹ v. cocon¹
*coniță*² v. cuniță¹
*coniță*² v. cuniță¹
coniucție v. conjuncție
coniunctiv, -ă v. conjuncție
coniunctură v. conjunctură
coniunție v. conjuncție
coniurat v. conjura¹
conivent v. conivență
CONIVENȚĂ
conjectura v. conjectură
conjectural v. conjectură
CONJECTURĂ
conjiștorium v. consistoriu
conjunctiv, -ă v. conjuncție
conjunctivită v. conjuncție
conjunctură v. conjunctură
conjuncție v. conjuncție
conjuncțiune v. conjuncție
conjor v. înconjura
conjucciune v. conjuncție
conjuctă v. conjuncție

conjuclie v. conjuncție

conjudetean v. judet¹

conjudeteană v. judet¹

CONJUGA

conjugabil v. conjuga

CONJUGAL

conjugare v. conjuga

conjugat v. conjuga

conjugație v. conjuga

conjugațiune v. conjuga

conjugăciune v. conjuga

conjuncție v. conjuncție

conjuncțiune v. conjuncție

conjunct v. conjuncție

conjunctiv, -ă v. conjuncție

conjunctival v. conjuncție

conjunctivitate v. conjuncție

conjunctor v. conjuncție

conjunctural v. conjunctură

conjuncturalism v. conjunctură

CONJUNCTURĂ

conjuncturist, -ă v. conjunctură

CONJUNCȚIE

conjuncțional v. conjuncție

conjuncționale v. conjuncție

conjuncțiune v. conjuncție

conjuntiv, -ă v. conjuncție

conjunție v. conjuncție

CONJURA¹

conjurat v. conjura¹

conjurator v. conjura¹

conjurație v. conjura¹

conjurațiune v. conjura¹

conlocui v. locui

conlocuitoare v. locui

conlocuitor v. locui

conlucra v. lucru

conlucrare v. lucru

conlucrătoare v. lucru

conlucrător v. lucru

commesean v. masă

CONOAIE

CONOARE

conoaște v. cunoaște

CONOB

conobe v. conob

CONOBELIE

conocar v. conac

conocaș v. conac

conocărie v. conac

conocășie v. conac

conochichiriță v. coropișniță

conochișterită v. coropișniță

conochiștiriță v. coropișniță

conoci v. conac

CONOFĂȚ

conoid v. con

conoidal v. con

CONOPAIE

conopeșniță v. coropișniță

CONOP/DĂ

conopidie v. conopidă

conopișniță v. coropișniță

conopișterită v. coropișniță

conopișteriță v. coropișniță

conopiștiniță v. coropișniță

conopiștiriță v. coropișniță

conopizi v. conopidă

conorășean v. oraș

conorășeană v. oraș

CONOSAMENT

conoste [ir.] v. cunoaște

conoserpe v. coropișniță

conoste [ir.] v. cunoaște

conostință v. cunoaște

conostiriță v. coropișniță

conotativ v. notă

conotație v. notă

conotifierită v. coropișniță

conotifișiriță v. coropișniță

CONOVĂȚ

conquistă v. conchistă

conrespunde v. corespunde

conrupător, -toare v. corupe

conrupe v. corupe

conrură v. cunună

CONSACRA

consacrant v. consacra

consacrat¹ v. consacra

consacrat² v. consacra

consacrador v. consacra

consacrație v. consacra

consacrațiune v. consacra

consaliu v. consiliu

consanguin v. sangvin

consanguinitate v. sangvin

consangvin v. sangvin

consangvinitate v. sangvin

consangvinizare v. sangvin

consătean v. sat

consăteană v. sat

consânge v. sânge

consângean v. sânge

consângean v. sânge

consângenie v. sânge
 consângenitate v. sânge
 consângin v. sânge
 conscient v. conștiință
 conscientă v. conștiință
 conscientie v. conștiință
 conscientios v. conștiință
 consciință v. conștiință
 consciu v. conștiință

CONSCR/E

conscript v. conserie
 conscriptibil v. conserie
 conscripție v. conserie
 conscription v. conserie
 conscripțiune v. conserie
 consecinte v. consecvent
 CONSECINȚĂ¹
 consecință² v. consecvent
 consecra v. consacra
 consecrat v. consacra
 consecrație v. consacra
 consecrațiune v. consacra
 consecuent v. consecvent
 consecuență v. consecință¹
 consecuim v. consecvent
 consecuință v. consecință¹

CONSECUT/V

consecutivitate v. consecutiv
 consecuție v. consecutiv
 consecuțiune v. consecutiv
 CONSECVENT
 consecvente v. consecvent
 consecvență¹ v. consecvent
 consecvență² v. consecință¹
 consecvenție v. consecință¹
 consecvință v. consecință¹
 conseilar v. consiliu
 conselio v. consiliu

consemn v. consemna

CONSEMNA

conemnabil v. consemna
 conemnațiune v. consemna

CONSENS

consensual v. consens
 consentiment v. consimți

CONSERVA

conservant v. conserva
 conservatism v. conserva
 conservativ v. conserva
 CONSERVATOR¹
 conservator², -oare v. conserva
 conservatorism v. conserva

conservatorist v. conservator¹
 conservatoristă v. conservator¹
 conservatoriu v. conservator¹
 conservație v. conserva
 conservațiune v. conserva
 conservă v. conserva
 consfătui v. sfăt
 consfătuire v. sfăt
 consfinți v. sfânt
 consfințitoare v. sfânt
 consfințitor v. sfânt

CONSIDERA

considerabil v. considera
 considerant v. considera
 considerat v. considera
 considerație v. considera
 considerațiune v. considera
 considerent v. considera
 consign v. consemna
 consigna v. consemna
 consignatar v. consemna
 consignatară v. consemna
 consignatoare v. consemna
 consignator v. consemna
 consignație¹ v. consemna
 consignație² v. consemna
 consignațiune v. consemna
 consignă v. consemna
 consigniu v. consemna
 consilia v. consiliu
 consiliar v. consiliu
 consilier v. consiliu
 CONSILIU
 consilium v. consiliu
 consimil v. similar
 consimilitudine v. similar
 consimțământ v. consimți
 consimțământ v. consimți
 CONSIMȚI
 consimțământ v. consimți
 CONSISTA
 consistanță v. consista
 consistanție v. consista
 consistent v. consista
 consistentă v. consista
 consistință v. consista
 consistinție v. consista
 consistometru v. consista
 consistor v. consistoriu
 consistorial v. consistoriu
 CONSISTORIU
 consistorium v. consistoriu

CONSOANĂ

consoartă v. consort

*consoarte*¹ v. consort

*consoarte*² v. consort

consoață v. soț

consol v. consul

CONSOLA

consolabil v. consola

consolant v. consola

consolator, -toare v. consola

consolație v. consola

consolațiune v. consola

CONSOLĂ

CONSOLIDA

consolidabil v. consolida

consolidant v. consolida

consolidator v. consolida

consolidație v. consolida

consolidațiune v. consolida

consoma v. consuma

consomator, -toare v. consuma

consomeu v. consommé

CONSOMMÉ

consona v. consonant¹

CONSONANT¹

*consonant*² v. consoană

consonantă v. consoană

consonantic v. consoană

consonantism v. consoană

consonanță v. consonant¹

consonanție v. consonant¹

consonă v. consoană

CONSORT

consortă v. consort

consorțial v. consort

consorțiu¹ v. consort

consorțiu² v. consort

consoț v. soț

CONSPECT

conspecta v. conspect

CONSPIRA

conspirant v. conspira

conspirativ v. conspira

conspirativitate v. conspira

conspirator, -toare v. conspira

conspirație v. conspira

conspirațiune v. conspira

conspirăciune v. conspira

CONSTA

CONSTABLU

constand v. costandă

constandă v. costandă

constandinat v. costandă

CONSTANT, -Ă

CONSTANTAN

constante v. constant

constantina v. costandă

CONSTANTINOPOLITAN, -Ă

constanță v. constant

constanție v. constant

CONSTATA

constatabil v. constata

constatativ v. constata

constatator, -toare v. constata

constatatoriu, -toare v. constata

constatație v. constata

constatațiune v. constata

CONSTĂNȚEAN, -Ă

constănțeancă v. constănțean

constătăciune v. constata

constăător¹ v. constata

*constăător*², -toare v. constata

constela v. stea

constelat v. stea

constelație v. stea

constelațiune v. stea

constelăciune v. stea

CONSTERNA

consternant v. consterna

consternație v. consterna

consternațiune v. consterna

constilație v. stea

CONSTIPA

constipant v. constipa

constipație v. constipa

constipațiune v. constipa

constitua v. constitui

constituant v. constitui

constituent v. constitui

CONSTITUI

constituitor v. constitui

constitativ v. constitui

constituță v. constitui

constituție v. constitui

constituțion v. constitui

constituțional v. constitui

constituționalism v. constitui

constituționalist, -ă v. constitui

constituționalitate v. constitui

constituțiune v. constitui

constituțiune v. constitui

constrângător v. constrânge

CONSTRÂNGE

constrictiv, -ă v. constrictor

CONSTRUCTOR

constricție v. constrictor
constricțiune v. constrictor
 constringent v. constrânge
 constringentă v. constrânge
 construct v. construi
 constructiv v. construi
 constructivism v. construi
 constructivist, -ă v. construi
 constructor¹ v. construi
constructor¹ v. construi
 constructor² v. construi
 construcție v. construi
construcțiune v. construi

CONSTRUI

construibil v. construi
conștientios v. conștiință
 consubstanția v. substanță
 consubstanțial v. substanță
 consubstanțialitate v. substanță
consubstanțiație v. substanță
 consubstanțiațiune v. substanță
 consuetudinal v. consuetudine
 consuetudinar v. consuetudine

CONSUEȚUDINE

CONSUL

consular v. consul
 consulat v. consul
 consulent v. consulta
 consult¹ v. consulta
 consult² v. consulta
 CONSULTA

consultant, -ă v. consulta

consultanță v. consulta

consultarisi v. consulta

consultativ v. consulta

consultator v. consulta

consultație v. consulta

consultațiune v. consulta

consulting v. consulta

consum v. consuma

CONSUMA

consumabil v. consuma
 consumant v. consuma
 consumarisi v. consuma
 consumator, -toare v. consuma
 consumație v. consuma
consumațiune v. consuma
consumător, -toare v. consuma
 consumi v. consuma
 consumptibil v. consuma
 consumptiv v. consuma

consumptie v. consuma
consumptiune v. consuma
 consuna v. consonant¹
consunant v. consonant¹
consunantă v. consoană
consunantă v. consonant¹
 consună v. consoană
consunântă v. consoană
conșciințios v. conștiință
 conșcolar v. școală
 conșcolăreasă v. școală
 conșcolăriță v. școală
 conșcribăului v. conscrie
conșcripție v. conscrie
conșiliar v. consiliu
 conștient v. conștiință
 conștientiza v. conștiință
 conștientizabil v. conștiință
conștientă v. conștiință
conștientie v. conștiință
conștientios v. conștiință
 conștiincios v. conștiință
 conștiinciozitate v. conștiință
 CONȘTIINȚĂ
conștiințiozitate v. conștiință
conștiințos v. conștiință
conștituiv v. constitui
conștituție v. constitui
 conștiu v. conștiință
 conștiut v. conștiință
 CONT¹
 cont² v. conte¹
 CONȚA
 contabil, -ă v. cont¹
 contabilicesc v. cont¹
 contabilicește v. cont¹
 contabilitate v. cont¹
 contabiliza v. cont¹
 CONTACT
 contacta v. contact
 contactor v. contact
 CONTADIN
 contadină v. contadin
 contaghie v. contagiune
 contaghios v. contagiune
 contagi v. contagiune
 contagia v. contagiune
 contagie v. contagiune
 contagios v. contagiune
 contagiozitate v. contagiune
 contagiu v. contagiune
 CONTAGIUNE

CONTAINER

containeriza v. container
 containerizare v. container

CONTAMINA

contaminabil v. contamina
 contaminant v. contamina
 contaminație v. contamina
 contaminăciune v. contamina

contan v. content

contant v. conta

contat v. conte¹

contă v. cont¹

CONTĂȘ

contășel v. contăș

contău v. cont¹

contâmpla v. contempla

CONTE¹**CONTE²**

contemplație v. tempera

CONTEMPLA

contemplat v. contempla

contemplativ v. contempla

contemplativitate v. contempla

contemplator, -toare v. contempla

contemplație v. contempla

contemplațiune v. contempla

contemplăciune v. contempla

contemporan v. timp

contemporaneitate v. timp

contempuran v. timp

contena v. conteni

CONTENCIOS

conteneală v. conteni

contenență v. continență

CONTENI

contenință v. continență

contenit v. conteni

contenitor v. conteni

CONTENT

contentație v. content

contentațiune v. content

contentălui v. content

contentelui v. content

contentiv v. conținuie¹

contentui v. content

contențios v. contencios

CONȚINUIE¹

conținuie² v. contencios

contesă v. conte¹

contest v. contesta

CONTESTA

contestabil v. contesta

contestant v. contesta

contestatar, -ă v. contesta

contestator, -toare v. contesta

contestatăie v. contesta

contestățiune v. contesta

contestăciune v. contesta

contestelui v. contesta

conțeș v. contăș

conțeșat v. contăș

context v. text

contextual v. text

contextualitate v. text

contextură v. textură

c^ontic [mr.] v. cânta

contie v. conte¹

contigent v. contingent

contignație v. conținație

contignațiune v. conținație

contiguitate v. contiguu

CONTIGUU

contimporan v. timp

contimporanește v. timp

contin v. continuu

continua v. conteni

CONTINAȚIE**CONTINENT¹**

continent² v. continență

continental v. continent¹

CONTINENȚĂ**CONTINGENT**

contingenta v. contingent

contingente v. contingent

contingență v. contingent

continghent v. contingent

continghente v. contingent

contingint v. contingent

continii v. conteni

continință v. continență

continrit v. conteni

continua v. continuu

continual v. continuu

continualnic v. continuu

continuativ v. continuu

continuator, -toare v. continuu

conținație v. continuu

conținațiune v. continuu

conținuăciune v. continuu

conținuător, -toare v. continuu

continuitate v. continuu

CONTINUU

continuum v. continuu

conțisor v. cont¹

- conto* v. *cont*¹
CONTOAR¹
*contoar*² v. *contor*¹
contoler v. *control*
contoman v. *contăș*
CONTONDENT
contondentă v. *contondent*
CONTOPI
CONTOR¹
*contor*² v. *contoar*¹
contoraș v. *contoar*¹
contoră v. *contoar*¹
contoriza v. *contor*¹
contorizare v. *contor*¹
contorsie v. *contorsiune*
contorsiona v. *contorsiune*
contorsionist, -ă v. *contorsiune*
CONTORSIUNE
contos v. *contăș*
CONTRA¹
*contra*² v. *contra*¹
contraacuzatie v. *acuză*
contraafirmare v. *afirma* (Addenda)
contraalee v. *alee* (Addenda)
contraalizee v. *alizeu* (Addenda)
contraalizeu v. *alizeu*
contraalizeu v. *alizeu* (Addenda)
contraalt v. *alto* (Addenda)
contraalt v. *alto* (Addenda)
contraaltă v. *alto* (Addenda)
contraamiral v. *amiral*
contraanchetă v. *anchetă*
contraapel v. *apel* (Addenda)
contraargument v. *argument*
contraargumenta v. *argument*
contraatac v. *atac*¹
contraataca v. *atac*¹
contrabalansa v. *balansa*
*contraband*¹ v. *contrabandă*
*contraband*² v. *contrabandă*
contrabanda v. *contrabandă*
CONTRAB.INDĂ
contrabandier v. *contrabandă*
contrabandist v. *contrabandă*
contrabando v. *contrabandă*
contrabanță v. *contrabandă*
contrabară v. *bară*¹
contrabas v. *bas*
contrabas v. *bas* (Addenda)
contrabasist v. *bas*
contrabasist v. *bas* (Addenda)
- contrabasistă* v. *bas*
contrabasistă v. *bas* (Addenda)
contrabaterie v. *baterie*
contrabătător v. *bate*¹
contrabombardare v. *bombarda* (Addenda)
contracalibru v. *calibru* (Addenda)
contracandidat v. *candidat*
contracandidat v. *candidat* (Addenda)
contracandidată v. *candidat*
CONTRACARA
contracauție v. *cauțiune*
contracauțiune v. *cauțiune*
contracâmp v. *câmp*
contractu v. *contract*
contractiv v. *concepă*
contractie v. *concepă*
CONTRACIVADIERĂ
CONTRACT
CONTRACTA¹
*contracta*² v. *contract*
contractabil v. *contracta*¹
contractant, -ă v. *contract*
contractante v. *contract*
contractibil v. *contracta*¹
contractibilitate v. *contracta*¹
contractier v. *contract*
contractil v. *contracta*¹
contractilitate v. *contracta*¹
*contractor*¹ v. *contracta*¹
*contractor*², -oare v. *contract*
contractual v. *contract*
contractualicesc v. *contract*
contractualism v. *contract*
contractualist, -ă v. *contract*
contractuitor v. *contract*
contractură v. *contracta*¹
contractuș v. *contract*
contractie v. *contracta*¹
contractiune v. *contracta*¹
contracumpăni v. *cumpână*
contracurbă v. *curb*
contracurent v. *curent*¹
contradans v. *dans*
contradanș v. *dans*
contradecarație v. *declara*
contradictoare v. *contrazice*
*contradictor*¹ v. *contrazice*
*contradictor*² v. *contrazice*
contradictorialitate v. *contrazice*
contradictoriu v. *contrazice*
contradicție v. *contrazice*
contradictiune v. *contrazice*

contradig v. dig
 contraepolet v. epolet
contraepoletă v. epolet
 contraescarpă v. escarpă
 contraetimologie v. etimologie
 contraexpertiză v. expert
 contraextensie v. extinde
CONTRAFACE
 contrafacțiune v. contraface
 contrafagot v. fagot
 contrafișă v. fișă
 contrafort v. fort
 contrafugă v. fugă¹
 contragabier v. gabier
CONTRAGE
 contragreutate v. greu
 contragrifă v. grifă
 contraindica v. indica
 contraindicație v. indica
 contraindicațiune v. indica
 contrainformații v. informa
 contrainterogatoriu v. interoga
 contralovitură v. lovi
 contralt v. alto (Addenda)
 contraltă v. alto (Addenda)
 contralto v. alto (Addenda)
 contramaestru v. maestru
 contramaistru v. maistru
CONTRAMANDA
 contramarcă v. marcă¹
 contramarș v. marș
 contramăsură v. măsură
 contramină v. mină
 contraoctavă v. octavă
 contraofensivă v. ofensa
 contraoferță v. oferi
 contraordin v. ordin
 contraotravă v. otravă
 contrapagină v. pagină
 contrapantă v. pantă
 contrapapă v. papă¹
 contrapartidă v. partidă
 contraperformanță v. performa
 contrapiuliță v. piuă
 contraplacaj v. placă
 contraplan v. plan²
 contraplonjeu v. plonja
 contrapondere v. pondere
 contrapozitie v. pozitie
 contrapregătire v. gata
 contrapresiune v. presa
 contraprobă v. proba

contraproductiv v. produce
 contraproiect v. proiecta
 contrapropunere v. propune
CONTRAPUNCT
 contrapuncta v. contrapunct
 contrapunctic v. contrapunct
 contrapunctist v. contrapunct
 contrapune v. pune
CONTRAR
 contrarandă v. randă
 contrarecepție v. recepta
 contrareformă v. reforma
 contrarevoluție v. revoluție
 contrarevoluționar v. revoluție
 contrarevoluționară v. revoluție
contrarevoluțiune v. revoluție
 contraria v. contrar
 contrariant v. contrar
 contrarietate v. contrar
contrariu v. contrar
 contrasăgeată v. săgeată
 contraschimb v. schimba
 contrascotă v. scotă
 contrasemna v. semn
 contrasemnatar v. semn
 contrasemnatară v. semn
 contrasemnătură v. semn
 contrasens v. sens
 contraservi v. servi
 contraserviciu v. servi
contrasigna v. semn
contrasignatar v. semn
contrasignatară v. semn
contrasignatură v. semn
 contraspion v. spion
 contraspionaj v. spion
CONTRAST
 contrasta v. contrast
 contrastant v. contrast
 contrastiv v. contrast
 contrasubiect v. subiect
contrașcotă v. scotă
contrașină v. șină
contrat v. contract
 contratemă v. temă
 contraterasă v. terasă
 contratimp v. timp
CONTRAT/Ț
 contratip v. tip
 contratipar v. tipar
 contratipare v. contratip
 contratipie v. contratip

*conțiliu*² v. consiliu

conțiliu v. conciliu

conțină v. concină¹

conținător v. conține

CONȚINE

conține v. conține

conținut v. conține

conținutism v. conține

conținutist v. conține

conținutistic v. conține

conțipist v. conțopist

conțoi v. conț¹

CONȚOP/ST

CONUMERA

conumerațiune v. conumera

conună v. cunună

conurbație v. urban

CONVALESCENT, -Ă

convalescență v. convalescent

convalescenție v. convalescent

convalescintă v. convalescent

convalescent v. convalescent

convalescintă v. convalescent

convalescintă v. convalescent

convârți v. converti

conveantuș v. convent

convectiv v. convecție

convector v. convecție

CONVECȚIE

convei v. încovoia

CONVEIER

convenabil v. conveni

convenanță v. conveni

convenelui v. conveni

CONVENI

convenient v. conveni

conveniență v. conveni

convenienție v. conveni

convenință v. conveni

CONVENT

conventicul v. convent

convenție v. conveni

convențion v. conveni

convențional v. conveni

convenționalism v. conveni

convenționalist, -ă v. conveni

convenționalitate v. conveni

convenționaliza v. conveni

convenționalizare v. conveni

convențiune v. conveni

CONVERGE

convergea v. converge

convergent v. converge

convergență v. converge

convergenție v. converge

converghent v. converge

convergint v. converge

convergintă v. converge

convers v. converti

CONVERSA

conversasie v. conversa

conversasion v. conversa

conversație v. conversa

conversațional v. conversa

conversațiune v. conversa

conversațiune v. conversa

conversie v. converti

conversiune v. converti

CONVERTI

convertibil v. converti

convertibilitate v. converti

convertisare v. converti

convertisor v. converti

convertit v. converti

convertitor v. converti

convertizare v. converti

convertizor v. converti

convertoplan v. plan¹

convetor v. converti

CONVEX

convexitate v. convex

CONVICȚ

convicție v. convinge

convicțiune v. convinge

conviețui v. viață

conviețuitor v. viață

convingător v. convinge

CONVINGE

convingere v. convinge

CONVIV

convival v. conviv

convivale v. conviv

convivial v. conviv

CONVOCA

convocabil v. convoca

convocator v. convoca

convocație v. convoca

convocațiune v. convoca

CONVOI

convoia v. convoi

convoliu v. convoi

CONVOLUT¹

convolut² v. convolut¹

convoluție v. convolut¹

convoluțiune v. convolut¹
 CONVOLVULACEU, -EE
convorbi v. vorbă
convorbire v. vorbă
convremelnic v. vreme
convulsa v. convulsie
 CONVULSIE
convulsiona v. convulsie
convulsionar v. convulsie
convulsioterapie v. terapie
convulsiv v. convulsie
convulziune v. convulsie
convulzie v. convulsie
convulziune v. convulsie
convulziv v. convulsie
conziliar v. consiliu
conziliarăș v. consiliu
conziliaruș v. consiliu
conzilier v. consiliu
conzilierie v. consiliu
conziliu v. consiliu
conziliu v. consiliu
conzistor v. consistoriu
conzistorium v. consistoriu
conzul v. consul
conzult v. consulta
cooartă v. cohortă
coobligat v. obliga
coocupant v. ocupa
 COOL
 COOPERA
cooperant v. coopera
cooperatism v. coopera
cooperatist v. coopera
cooperativ v. coopera
cooperativă v. coopera
cooperativism v. coopera
cooperativist, -ă v. coopera
cooperativiza v. coopera
cooperator, -toare v. coopera
cooperație v. coopera
cooperațiune v. coopera
cooperăciune v. coopera
 COOPERIT
 COOPTA
cooptație v. coopta
cooptațiune v. coopta
coordina v. coordona
coordinator v. coordona
coordinație v. coordona
coordinațiune v. coordona
 COORDONA

coordonator, -toare v. coordona
coortă v. cohortă
 COP¹
 COP²
 COPAC
copacel [ir.] v. copac
copaci v. copac
copaciu v. copac
 COPAI
 COPAIE
copaier v. copai
copaiță v. copreală
 COPAL
copală v. copreală
 COPAN¹
*copan*² v. clapon
copană v. copan¹
 COPANCĂ
copăne v. copaic
coparticipa v. participa
coparticipație v. participa
 COPAST
 COPAST/E
copăț [ir.] v. copac
copăucă v. copoi¹
copăcărie v. copac
copăcel v. copac
copăcios v. copac
 COPĂI
copăic v. copaic
copăioară v. copaic
copăit v. copăi
*copăiță*¹ v. copaic
*copăiță*² v. căpiță (Addenda)
copăneală v. copeneală
copăni v. clapon
copănit v. clapon
copănit v. clapon
copărâie v. topor
copărșău v. copărșeu
copărșeu v. copărșeu
copărșiu v. copărșeu
copărtaș v. parte
copărțitor v. parte
copău v. copoi¹
copărșău v. copărșeu
 COPĂRȘEU
copărștios v. copărștoi
 COPĂRȘTOI
 COPĂRȘĂU
 COPĂȘTĂU
 COPĂȚ

- copâu* v. *copoi*¹
 COPCĂ¹
 COPCĂ²
*copcă*³ v. *cobcă*
copce v. *copcă*¹
 COPCEANĂ
copchil v. *copil*
*copci*¹ v. *copcă*²
*copci*² v. *copcă*¹
copcia v. *copcă*¹
copcie v. *copcă*¹
copcier v. *copcă*¹
 COPCIOLOG
copcută v. *copcă*¹
copec v. *copeică*
copecă v. *copeică*
 COPEICĂ
copelă [ar.] v. *copil*
 COPENEĂȚĂ
copenece v. *copeneată*
 COPEPOD
coperemânt v. *acoperi*
coperi [ir.] v. *acoperi*
coperi v. *acoperi*
coperioară v. *acoperi*
coperiș v. *acoperi*
coperiș v. *acoperi* (Addenda)
coperit v. *acoperi*
coperitor v. *acoperi*
coperitură v. *acoperi*
copermutant v. *permuta*
copermutante v. *permuta*
coperta v. *copertă*
 COPERTĂ
copertină v. *copertă*
copeț v. *cupeț*
copețea v. *căpiță*¹ (Addenda)
copi il v. *copil*
copia v. *copie*¹
copiar v. *copie*¹
copiariu v. *copie*¹
copiat v. *copie*¹
copiativ v. *copie*¹
copiatoare v. *copie*¹
*copiator*¹ v. *copie*¹
*copiator*² v. *copie*¹
 COPIE¹
 COPIE²
 COPIE³
copier v. *copie*¹
 COPIL
copil [ar.] v. *copil*
- copil* [mr.] v. *copil*
copil v. *copil*
copila v. *copil*
copilamă v. *copil*
copilame v. *copil*
copilandră v. *copil*
copilandrec v. *copil*
copilandresc v. *copil*
copilandric v. *copil*
copilandrică v. *copil*
copilandrie v. *copil*
copilandru v. *copil*
copilaș v. *copil*
copilașă v. *copil*
*copilă*¹ v. *copil*
*copilă*¹ v. *copil*
*copilă*² v. *copil*
copilândrie v. *copil*
copilărea v. *copil*
copilărească v. *copil*
copilăresc v. *copil*
copilărește v. *copil*
copilăret v. *copil*
copilăreț v. *copil*
copilări v. *copil*
copilărie v. *copil*
copilărimă v. *copil*
copilărit v. *copil*
copilăros v. *copil*
copilăroșie v. *copil*
copileală v. *copil*
copilesc v. *copil*
copilet v. *copil*
copilete v. *copil*
*copileț*¹ v. *copil*
*copileț*² v. *cobilete*
copili v. *copil*
copilică v. *copil*
copilie v. *copil*
copilime v. *copil*
copilit v. *copil*
copilitură v. *copil*
copilită v. *copil*
copiloi v. *copil*
copilos v. *copil*
copilot v. *pilot*
copiluț v. *copil*
copiluță v. *copil*
copineală v. *copeneată*
copios v. *copie*²
copiozitate v. *copie*²
copisăli v. *căpiță*¹ (Addenda)

copist v. copie¹
 copita v. copită¹
 copitan v. căpitan
 copitan v. căpitan
 copitarită v. copită¹
 copitat v. copită¹
 COPITĂ¹
 copită¹ v. copită¹
 copită² v. căpită¹
 copităriță v. copită¹
 copitos v. copită¹
 copița v. căpiță¹
 copitană v. căpiță
 copiță v. căpiță¹
 copițarie v. căpiță
 copițea v. căpiță
 copițea v. căpiță (Addenda)
 coplanar v. plan¹
 coplată v. plată
 coplej v. copil
 copleș v. copil
 copleșeală v. copleși
 COPLEȘI
 copleșitor v. copleși
 coplizan v. copil
 coploment v. compliment¹
 copoaică v. copoi¹
 copoaucă v. copoi¹
 COPOI¹
 copoi² v. copăi
 copoiaș v. copoi¹
 copoiesc v. copoi¹
 copoiește v. copoi¹
 copoios v. copoi¹
 copolimer v. polimer
 copolimerizare v. polimer
 copon v. clapon
 coponeață v. copenează
 coponi v. clapon
 coponit v. clapon
 copor v. cop²
 COPORAN
 coporâie v. topor
 coporâș v. acoperi (Addenda)
 coporâșcă v. topor
 coporie v. topor
 coporiș v. topor
 coporoaică v. topor
 COPOS
 copos v. copos
 coposesie v. poseda
 coposesiune v. poseda

COPOȘ¹
 copoș² v. copos
 copou v. copoi¹
 copra v. copră
 COPRĂ
 COPRE
 COPREALĂ
 COPRENĂ
 copreședinte v. președinte
 COPREȚI
 COPR/NĂ
 coprinde v. cuprinde
 coprins¹ v. cuprinde
 coprins² v. cuprinde
 coprinzător v. cuprinde
 COPRO-
 COPROCULTURĂ
 coproducție v. produce
 COPROFAG
 coprofagie v. coprofag
 COPROFIL
 coprofilie v. coprofil
 COPROLAL/E
 COPROLIT
 coprologic v. coprologie
 COPROLOGIE
 coproprietar v. propriu
 coproprietate v. propriu
 coproscleroză v. scleroză
 COPROSCOP/E
 coprostază v. stază
 coprostazie v. stază
 coprosterol v. sterol
 COPS
 copsar v. coapsă¹
 copsu [ar.] v. coapsă¹
 copșună v. căpșună
 COPT¹, -Ă¹
 copt² v. coace
 coptă² v. copcă²
 coptătură v. coace
 coptor [ir.] v. coace
 coptor v. coace
 coptora v. coptori
 coptoraș v. coace
 coptoreală v. coptori
 coptori v. coptori
 COPTORÎ
 coptoroși v. coptori
 coptură v. coace
 coptuț v. coace
 copula v. copulă

copulatív v. copulă
 copulație v. copulă
 copulațiune v. copulă
 COPULĂ

copun v. clapon

copus v. cobuz

copuz v. cobuz

COPYRIGHT

COPYWRITER

cor [ar.] v. cor²

COR¹

COR²

*cor*³ v. cord¹

*cor*⁴ v. cori¹

cora v. coară

corabatică v. corovatic

corabațică v. corovatic

corabațică v. corovatic

corabe v. corabie

corabiar v. corabie

CORABIE

corabiele v. corăbiile

corabier v. corabie

corabnic v. corabie

CORACĂ

CORACOID

corage v. curaj

coragie v. curaj

coragiu v. curaj

*corai*¹ v. coral¹

*corai*² v. coral¹

*coraii*¹ v. coral¹

*coraii*² v. coral¹

coraj v. curaj

corajă v. curaj

coraje v. curaj

corajie v. curaj

CORAL¹

*coral*¹, -ă¹ v. cor¹

*coral*² v. cor¹

*corală*² v. coral¹

coralian v. coral¹

coralier v. coral¹

coralifer v. coral¹

coraligen v. coral¹

coralin v. coral¹

coralină v. coral¹

*coraliu*¹ v. coral¹

*coraliu*² v. coral¹

corallion v. coral¹

CORAN

CORANDĂ

coraport v. raport

coraportor v. raport

CORASĂN

coraslă v. colastră

corasli v. colastră

corastă v. colastră

coraste v. colastră

corastră v. colastră

coraș v. curaj

coratâr v. curator

corator v. curator

corață v. cuirasă

CORAZIUNE

coră v. coară

corăbea v. corabie

corăbeasca v. corabie

corăbia v. corabie

corăbiar v. corabie

corăbiosa v. corabie

corăbiasca v. corabie

CORĂBIELE (pl.)

corăbier v. corabie

corăbiereasca v. corabie

corăbierește v. corabie

*corăbieri*¹ v. corabie

corăbierie v. corabie

corăbiesc v. corabie

corăbiește v. corabie

corăbii v. corabie

corăbiitor v. corabie

*corăbioară*¹ v. corabie

*corăbioară*² v. corăbiile

corăbiuță v. corabie

corăboale (pl.) v. corabie

corăi v. chior²

CORĂ¹

*corăi*² v. chior² (Addenda)

corăit v. corăi¹

corăitură v. corăi¹

corăji v. curaj

corăjie v. curaj

corăsli v. colastră

corăslui v. colastră

corăspundinție v. corespunde

corăspunde v. corespunde

corăspundenție v. corespunde

corău v. corăi¹

corătă v. corită

CORB

corb [ir.] v. corb

corb [mr.] v. corb

corbaci v. gărbaci

corbalău v. gărbaci
 corban¹, -ă v. corb
 corban² v. curban
 corbancă v. corpacă
 corbă v. corb
 corbăcel v. corb
 corbăci v. gărbaci
 corbăia v. corb
 corbea¹ v. corb
 corbea² v. corb
 corbească v. corb
 corbeci v. corb
 corbei v. corb
 corbi v. corb
 corbici v. corb
 corbiș v. corb
 corbișor v. corb
 corbiț v. corb
 corbiță v. corb
 corbiu v. corb
 corboaică v. corb
 corboaie v. corb
 corbos v. corb
 corbu [ar.] v. corb
 corbulean v. corb
 corbuleț v. corb
 corbușor v. corb
 corbuț v. corb
 CORCAN¹
 corcan² v. cronc¹
 corcan³ v. curcă
 corcană v. corcan¹
 CORCĂI
 corcălău v. corhană¹
 corceag v. corci¹
 corceală v. corci¹
 CORCHEZI
 corchină v. ciorchine
 corchizi v. corchezi
 CORCI¹
 CORCI²
 corci³ v. corci¹
 corci⁴ v. corcie
 corciag v. corci¹
 CORCIE
 corcie v. corcie
 corcină v. corci¹
 CORCIOAVĂ
 corcioc v. cârcioc
 corciog v. cârcioc (Addenda)
 corciogar v. cârcioc
 corcioi v. corci¹

corcioman v. corci¹
 corciomancă v. corci¹
 corciovă v. cociorvă
 corciș v. corci²
 corcit v. corci¹
 corcitură v. corci¹
 corciug v. coșciug
 corciune v. corcie
 corcoale v. corcăi
 corcoană v. cocoli
 corcoase v. gorgoază
 CORCOAȚĂ
 CORCODAN
 corcodar v. corcodușă
 corcodea v. corcodușă
 CORCODEL¹
 corcodele² v. corcodușă
 corcodele³ v. crocodil
 corcodi v. cocoli
 corcodil v. crocodil
 corcodină v. corcodan
 corcoduș v. corcodușă
 CORCODUȘĂ
 CORCOFAN
 CORCOFEALĂ
 corcofeli v. corcofeală
 corcoi v. corcăi
 corcolan v. cocoloș
 corcoli v. cocoli
 CORCOMAN
 corconeală v. cocoli
 corconi v. cocoli
 corcoreț v. corcos
 CORCOS
 corcosi v. cocoli
 CORCOTĂ
 CORCOTE (pl.)
 corcotină v. corcodan
 corcofa v. cocota
 CORCOVĂ
 corcuduș v. corcodușă
 corcudușă v. corcodușă
 CORD¹
 CORD²
 cord³ v. coardă²
 corda v. coardă¹
 cordagiu v. coardă¹
 CORDAI (pl.)
 cordaj v. coardă¹
 cordar¹ v. coardă¹
 cordar² v. coardă¹
 CORDAT¹

*cordat*² v. *cord*¹
cordă v. *coardă*¹
cordăraș v. *coardă*¹
cordânc v. *coardă*¹
cordărlău v. *coardă*¹
CORDEA
cordel v. *cortel*¹
cordelar v. *cordea*
cordelat v. *cordea*
cordelă v. *cordea*
cordelăreasă v. *cordea*
cordelărie v. *cordea*
cordeli (pl.) v. *cordea*
CORDELIER
cordelușă v. *cordea*
cordeluță v. *cordea*
cordenci v. *coardă*¹
cordi v. *coardă*¹
cordial v. *cord*¹
cordialitate v. *cord*¹
cordică v. *cordea*
cordicuță v. *cordea*
cordiform v. *cord*¹
cordii v. *coardă*¹
cordiș v. *coardă*¹
cordișoară v. *coardă*¹
CORDIȚĂ¹
*cordiță*² v. *coardă*¹
cordiță v. *coardă*¹
cordiuc v. *cordiug*
CORDIUG
cordohan v. *cordovan*
CORDON
*cordonaș*¹ v. *cordon*
*cordonaș*² v. *cordon*
cordonel v. *cordon*
cordonez v. *cordon*
CORDOVAN
cordovana v. *cordovan*
cordovar v. *cordovan*
corduan v. *cordovan*
corduc v. *cordiug*
cordui v. *coardă*¹
cordun v. *cordon*
cordumaș v. *cordon*
cordună v. *cordon*
corduș v. *colduș*¹
corealitate v. *real*
coreclamant v. *reclama*
CORECLIZĂ
CORECT
corecta v. *corect*

corectazie v. *ectazie*
corectitate v. *corect*
corectitudine v. *corect*
corectiv v. *corect*
corectoare v. *corect*
corectopie v. *ectopie*
*corector*¹ v. *corect*
*corector*¹ v. *corect*
*corector*² v. *corect*
corectură v. *corect*
corecție v. *corect*
corecțional v. *corect*
corecțiune v. *corect*
coredactor v. *redacta*
COREE
COREEAN, -Ă
coreferat v. *referi*
coreferent v. *referi*
corege v. *corect*
coregent v. *regent*
coregentă v. *regent*
coregibil v. *corect*
coregizor v. *regie*
COREGON
coregraf v. *coregrafie*
coregrafia v. *coregrafie*
coregrafic v. *coregrafie*
COREGRAF/IE
coregrafiza v. *coregrafie*
coreic, -ă v. *coree*
coreică v. *coreț*
corela v. *relație*
corelabă v. *calarabă* (Addenda)
corelabil v. *relație*
corelare v. *relație*
corelativ v. *relație*
corelativitate v. *relație*
corelație v. *relație*
corelațional v. *relație*
corelațiune v. *relație*
coreligionar v. *religie*
coreligionară v. *religie*
corencios v. *corn*¹
CORENIE
*corent*¹ v. *curent*¹
*corent*² v. *curent*¹
coreograf v. *coregrafie*
coreografic v. *coregrafie*
coreografie v. *coregrafie*
COREOMETRU
corepeta v. *repeta*
corepetitor v. *repeta*

corepetiție v. repeta

corepeți v. repeta

cores v. coreț

corespanda v. corespunde

corespondant, -ă v. corespunde

corespondarisi v. corespunde

corespondelui v. corespunde

corespondent, -ă v. corespunde

corespondență v. corespunde

corespondenție v. corespunde

corespondînt, -ă v. corespunde

corespondînte, -ă v. corespunde

corespondință v. corespunde

corespondului v. corespunde

corespunda v. corespunde

CORESPUNDE

corespudent, -ă v. corespunde

corespundenție v. corespunde

corespundînte, -ă v. corespunde

corespundință v. corespunde

corespunzător v. corespunde

corespundenție v. corespunde

corespondului v. corespunde

coretă v. corită

COREȚ

coreț v. coreț

COREU

coreut v. cor¹

corfa v. corfă²

corfar v. corfă²

CORFĂ¹

CORFĂ²

corfău v. corfă¹

corfi v. corfă¹

corfiță v. corfă²

CORFOS

corfoși v. corfos

CORFUS

corfuță v. corfă²

CORH

corhaie v. gorgan

corham v. forham

corhan¹ v. corh

corhan² v. gorgan

*corhan*³ v. tarhan

*corhan*⁴ v. gorgan

CORHANĂ¹

corhană² v. gorgan

corhană³ v. tarhan

corhancă v. tarhan

CORHART

CORHAZ

corhă v. gorgan

corhălău v. corhană¹

corhălui v. corhei

corhăneală v. gorgan

corhăni v. gorgan

corhănit v. gorgan

corhănos v. gorgan

CORHEI

corhodol v. gorgan

corhol v. gorgan

CORHOR

corhovă v. corcovă

corhuros v. gorgan

CORI¹

cori² v. cor²

coriaceu v. corium

corial v. corion

CORIAMB

coriambic v. coriamb

coriand v. coriandru

coriander v. coriandru

coriandră v. coriandru

CORIANDRU

CORIBANT

CORICOV

CORIDĂ

CORIDOR

coridoraș v. coridor

corier v. curier

Corierul Stealelor (n.pr.) v. curier

corifec v. corifeu

CORIFEU

coriga v. corect

corigălui v. corect

corige v. corect

corigea v. corect

corigent v. corect

corigență v. corect

corigibil v. corect

corija v. corect

corijabil v. corect

corijent v. corect

corijență v. corect

COR/MB

corimbifer v. corimb

corind v. corindon

corinda v. colindă

corindă v. colindă

CORINDON

corindonic v. corindon

corintean v. corintian

corinteană v. corintian

CORINTEU¹corinteu² v. corintian

corintiac v. corintian

CORINTLIAN, -Ă

corintic v. corintian

CORIO-

corioepiteliom v. epiteliu

CORION

corisponderisi v. corespunde*corispondălui* v. corespunde*corispondență* v. corespunde*corisponderisi* v. corespundecorist v. cor¹coristă v. cor¹corișor v. cori¹*corișondelui* v. corespundecorit v. cor²

CORITĂ

coriu¹ v. cor¹coriu² v. coriumcoriu³ v. cor²

CORIUM

CORIZĂ

CORJ

corji v. coajăcorlan¹ v. horn*corlan*² v. ciulin¹ (Addenda)CORLATĂ¹CORLATĂ²*corlatie* v. corlată¹CORLĂ¹corlă² v. corlată¹

CORLĂȘI (pl.)

corlegeni (pl.) v. corlăși

corleși (pl.) v. corlăși*corlete* v. corlată¹corleț¹ v. corlată¹*corleț*² v. cocleț*corleț*³ v. corețcorli v. corlă¹corliță v. corlată¹

corlobaie v. gârbov

CORM

cormalău v. curma*corman* v. cormană¹*corman* v. cormană¹*cormană* v. cormană¹CORMANĂ¹CORMANĂ²*cormăn* v. cormană¹*cormănă* v. cormană¹*cormăni* v. cormană¹*cormănit* v. cormană¹*cormână* v. cormană¹*cormoajă* v. cârmuj

cormofită v. corm

cormoju v. cârmăz*cormonă* v. cormană¹cormoneală v. cormană¹*cormoni* v. cormană¹

CORMORAN

cormoră v. cormană¹*cormulă* v. cormană¹*cormună* v. cormană¹*cormuni* v. cormană¹*cormură* v. cormană¹CORN¹corn¹ [ir.] v. corn¹corn¹ [mr.] v. corn¹CORN²corn² [ir.] v. corn²corn² [mr.] v. corn²CORN³CORNAC¹cornac² v. corn¹cornacee v. corn²cornaci v. corn¹cornaj v. corn¹*cornalin* v. cornalină

CORNALINĂ

cornar¹ v. corn¹cornar² v. corn¹cornar³ v. corn¹cornat, -ă v. corn¹cornăreasă v. corn¹cornări¹ v. corn¹cornări² v. corn¹cornărie v. corn¹cornărit v. corn¹cornătar v. corn¹cornățel v. corn¹cornățica v. corn¹cornăuc [mr.] v. corn²cornăuc¹ [mr.] v. corn¹cornea v. corn¹

cornean v. cornee

CORNEANĂ

corneci v. corn¹

CORNEE

cornenci v. corn¹

CORNER

CORNET¹cornet² v. corn¹cornet³ v. corn²

- cornetă* v. *cornet*¹
*cornete*¹ v. *corn*¹
*cornete*² v. *corn*¹
corneti (pl.) v. *corn*¹
CORNFLAKES
corni v. *corn*¹
cornic v. *curnic*
cornice v. *cornișă*
*cornici*¹ v. *corn*¹
*cornici*² v. *corn*¹
cornicul v. *corn*¹
cornicular v. *corn*¹
CORNIER
cornieră v. *cornier*
cornifica v. *corn*¹
cornigica v. *corn*¹
cornilă v. *corn*¹
cornis v. *corniză*
cornist v. *corn*¹
corniș v. *corn*²
CORNIȘĂ
cornișe v. *cornișă*
Cornișilov, în [*Vrühul*] ~ v. *corn*²
cornișoare (pl.) v. *corn*²
CORNIȘON
Cornișor [mr.] v. *corn*¹
*cornișor*¹ v. *corn*¹
*cornișor*² v. *corn*²
corniț v. *corn*¹
*corniță*¹ v. *corn*¹
*corniță*² v. *corn*²
corniz v. *corniză*
CORNIZĂ
CORNOFAN
cornora v. *corn*¹
cornotar v. *corn*¹
cornorat v. *corn*¹
cornorica v. *corn*¹
cornos v. *corn*¹
CORNOVEL
*cornu*¹ [ar.] v. *corn*¹
*cornu*² [ar.] v. *corn*²
cornuleț v. *corn*¹
cornuluț v. *corn*¹
cornurar v. *corn*¹
cornurat v. *corn*¹
cornuratic v. *corn*¹
cornură v. *corn*¹
cornurel v. *corn*¹
cornurele (pl.) v. *corn*²
cornuros v. *corn*¹
cornuș v. *corn*¹
- cornut* v. *corn*¹
CORNUTĂ¹
*cornută*² v. *corn*¹
*cornuț*¹ v. *corn*¹
*cornuț*² v. *corn*¹
*cornuță*¹ v. *corn*¹
*cornuță*² v. *corn*¹
*cornuțel*¹ v. *corn*¹
*cornuțel*² v. *corn*¹
COROABĂ
coroade v. *coroda*
coroagă v. *coajă*
coroambă v. *coroabă*
coroan v. *coron*
COROANĂ
coroapcă v. *coropcă*
COROABIE
corobană v. *corobaie*
corobasca v. *corabie*
corobatecă v. *corovatic*
corobatic v. *corovatic*
corobatică v. *corovatic*
corobațică v. *corovatic*
corobațică v. *corovatic*
corobă v. *corobcă*
corobăios v. *corobaie*
corobănos v. *corobaie*
corobățică v. *corovatic*
COROBCĂ
corobeată v. *coroabă*
COROBETE
corobeț v. *corobete*
corobiele v. *corăbiele*
COROBLETE
corobleț v. *coroblete*
coroboios v. *corobaie*
COROBORA
coroborant v. *corobora*
coroborativ v. *corobora*
coroborator v. *corobora*
coroborație v. *corobora*
coroborațiune v. *corobora*
CORODA
corodant v. *coroda*
corodașcă v. *rădașcă*
CORODĂ
corodele v. *corcodușă*
corodent v. *coroda*
corodește v. *horodincă*
coroer v. *curier*
coroetic v. *coroi*

coroafie v. cofterie
corogi v. coajă
COROI
coroi v. chior² (Addenda)
coroia v. coroi
COROIAJ
coroiat v. coroi
coroiatic v. coroi
COROIDĂ
coroide v. coroidă
coroidian v. coroidă
coroidită v. coroidă
coroier v. coroi
coroiet v. coroi
coroietic v. coroi
coroiu v. chior² (Addenda)
coroaji v. coajă
COROLAR¹
corolar² v. corolă
corolaria v. corolar¹
corolat v. corolă
COROLĂ
coromâc [ir.] v. comănac¹
COROMĂSLĂ
corombă v. coroabă
COROMIZLĂ
corompei (pl.) v. crumpenă
CORON
corona¹ v. coroană
corona² v. coroană
coronal v. coroană
coronament v. coroană
coronar, -ă v. coroană
coronarian v. coroană
coronarită v. coroană
coronarografie v. coroană
coronație v. coroană
coronă v. coroană
coroncan v. corcodan
coroner v. coroană
coroni v. coroană
coroniște v. coroană
coroniță v. coroană
coroniu v. coroană
coronograf v. coroană
coronografie v. coroană
coronulă v. coroană
coropcar v. coropcă
COROPCĂ
coropejniță v. coropișniță
coropeșniță v. coropișniță
coropijniță v. coropișniță

COROPÎȘNIȚĂ
coropișniți v. coropișniță
coropișnițoi v. coropișniță
coropișteriță v. coropișniță
coropiștiniță v. coropișniță
coropiștiriță v. coropișniță
coropiță v. coropișniță
COROPLAST
coroplejniță v. coropișniță
coropleșniță v. coropișniță
corosbină v. corozbină
corosgelniță v. coropișniță
corosiv v. coroda
corosivitate v. coroda
coroșpiniță v. coropișniță
coroșpodeanță v. corespunde
coroșpodeanție v. corespunde
COROTI
COROVAICĂ
corovaie v. corobaie
corovatec v. corovatic
COROVATIC
corovatică v. corovatic
corovațică v. corovatic
COROZBINĂ
coroziune v. coroda
coroziv v. coroda
corozivitate v. coroda
CORP
CORP [mr.]
CORPACĂ
corpancă v. corpacă
corpănică v. corpacă
corpulent v. corp
corpulentă v. corp
corpulenție v. corp
CORPORAL¹
corporal² v. corp
corporal³ v. corp
corporalitate v. corp
corporatism v. corp
corporatist, -ă v. corp
corporativ v. corp
corporație v. corp
corporațiune v. corp
corporel v. corp
corpos v. corp
corpulent v. corp
corpulentă v. corp
corpulenție v. corp
corpulinte v. corp
corpulință v. corp

- corpura* v. corp
corpural v. corp
corpurațiune v. corp
corpus¹ v. corp
corpus² v. corp
corpusclu v. corp
corpuscul v. corp
corpuscular v. corp
corpusculariu v. corp
Ćorra v. cioară
corrigena v. corect
CORSAC
corsagiu v. corsaj
CORSAJ
CORSAR
corsăt v. corset
CORSET
corsetar v. corset
corsetaș v. corset
corsetă v. corset
corsetier v. corset
corsetieră v. corset
CORSICAN, -Ă
corsicană v. corsican
CORSO
corsoi v. cosoi
CORȘAG
CORT
CORTEGIU
cortej v. cortegiu
cortejiu v. cortegiu
CORTEL¹
CORTEL²
cortel³ v. cort
cortelar v. cort
cortelaș v. cortel²
cortelă v. cortel¹
corteluț v. cort
cortenă v. cortină
corteni v. curte
cortenitor, -toare v. curte
CORTES¹
cortes¹ v. cortes¹
cortes² v. corteș
cortese (pl.) v. cortes¹
cortesuri (pl.) v. cortes¹
CORTEȘ
corteși v. corteș
corteșie v. corteș
corteșit v. corteș
CORTEX
cortez v. curtoazie
cortezi v. cortes¹
cortezie v. curtoazie
CORTI
CORTIC-
cortical v. cortex
cortice v. cortex
CORTICO-
corticoid v. cortex
corticopleurită v. pleură
corticosteroid v. steroid
corticosteron v. steroid
corticoadrenală v. renal
corticoterapie v. terapie
corticotrop v. cortex
cortil v. cortel²
CORT/NĂ
cortișor v. cort
CORTIZON
cortog v. cârtog (Addenda)
CORTOL
cortorar, -ă v. cort
cortorăresc v. cort
cortorel v. cort
CORTOROSI
cortorositor v. cortorosi
cortoroșită v. cort
cortuleț v. cort
corturar, -ă v. cort
corturăresc v. cort
corturel v. cort
cortuț v. cort
CORȚUI
CORȚOFALĂ
coruga v. coajă
corugă v. coajă
corui v. coroi
corumbę [ir.] v. coroabă
corumpător, -toare v. corupe
corumpătoriu v. corupe
corumpe v. corupe
coruna v. coroană
corunație v. coroană
corună v. coroană
CORUNCĂ
corund v. corindon
coruni v. coroană
corupător, -toare v. corupe
CORUPE
coruptelă v. corupe
coruptibil v. corupe
coruptibilitate v. corupe
coruptor v. corupe

corupție v. corupe
 corupțiune v. corupe
 CORVADĂ
 CORVAN
 corvana v. corvan
 corvană¹ v. corvan
 corvană² v. cervană
 corvată v. corvadă
 CORVETĂ
 CORVID
 corvoadă v. corvadă
 corvoaită v. corvadă
 corvoseală v. cotfosi
 corvosi v. cotfosi
 corymb v. corimb
 corymbifer v. corimb
 corzar v. coardă¹
 COSA
 COSAC¹
 COSAC²
 cosac³ v. cosa
 cosac⁴ v. coasă
 cosaci v. coasă
 COSALĂU
 COSAR¹
 cosar² v. coasă
 cosaș v. coasă
 cosaștină v. coasă
 cosaștincă v. coasă
 COSĂ
 cosăcel v. cosac¹
 cosăci v. cosa
 cosăcit v. cosa
 cosăcută v. cosac¹
 cosălău v. cosalău
 cosărău v. cosoroabă
 cosășel v. coasă
 cosătoreasă v. coase
 cosătură v. coase
 Cosânceana v. sânziană
 Cosângeana v. sânziană
 Cosântăna v. sânziană
 Cosânțeană v. sânziană
 Cosânzana v. sânziană
 Cosânzeana v. sânziană
 Cosânziana v. sânziană
 cosâre v. coasă
 cosătură v. coasă
 coscai v. coscaie
 COSCAIE
 COSCĂ
 coscenarist v. scenă

coscenariu v. scenă
 cosciug v. coșciug
 coscoagea v. cogeamite
 cose [ir.] v. coase
 coseală¹ v. coasă
 coseală² v. coase
 coseașcă v. cosa
 cosecantă v. secantă
 cosemna v. semn
 cosemnatar v. semn
 coseri v. cosor¹
 coserit v. cosor¹
 cosetor, -toare v. coase
 cosi¹ v. coasă
 cosi² v. cosie¹
 cosicel v. costiță
 cosicioară v. costiță
 COSIE¹
 cosie² v. casie (Addenda)
 cosinus v. sinus
 cosinusoidă v. sinus
 Cosinzeana v. sânziană
 cosir v. cosor¹
 cosire v. coasă
 cosiriște v. coasă
 cosiș v. coasă
 cosișoară v. coasă
 costiște v. coasă
 costiștină v. coasă
 cosit v. coasă
 cositoare v. coasă
 COSITOR¹
 cositor² v. coasă
 cositor³ v. coasă
 cositorar v. cositor¹
 cositoreală v. cositor¹
 cositori v. cositor¹
 cositoriu v. cositor¹
 cositură v. coasă
 costițat v. costiță
 costițată v. costiță
 COSIȚĂ
 costișel v. costiță
 COSMADIN
 cosmandin v. cosmadin
 COSMETIC
 cosmeticele v. cosmetic
 cosmetică v. cosmetic
 cosmetician v. cosmetic
 cosmeticiană v. cosmetic
 cosmetiza v. cosmetic
 cosmetolog v. cosmetic

- cosmetologie v. cosmetic
 COSMIATR/E
 cosmic v. cosmos
 cosmobiologie v. biologie
 COSMOCEALĂ
 cosmochimie v. chimie (Addenda)
 COSMOCRAȚIE
 COSMODRŌM
 cosmoeconomie v. economie
 cosmofiziologie v. fiziologie
 cosmofotogrammetrie v. fotogramă
 cosmogonic v. cosmogonie
 COSMOGONIE
 cosmograf v. cosmos
 cosmografie v. cosmos
 cosmografie v. cosmos
 cosmolog v. cosmos
cosmologhie v. cosmos
 cosmologic v. cosmos
 cosmologie v. cosmos
 COSMONAUT
 cosmonaută v. cosmonaut
 cosmonautic v. cosmonaut
 cosmonautică v. cosmonaut
 cosmonavă v. navă
 cosmonomie v. cosmos
 cosmopatologic v. patologie
 cosmopatologie v. patologie
 COSMOPOLIT
 cosmopolitism v. cosmopolit
 cosmoramă v. cosmos
 COSMOS
 cosmotron v. cosmos
 COSOI
cosolină v. coșolină
 cosomor v. posomori
cosondrac v. cozondrac
cosondroc v. cozondrac
 COSOR¹
 cosor² v. posomori
cosorală v. cosor¹
 cosoraș v. cosor¹
 cosorău v. cosoroabă
 cosorât¹ v. cosor¹
 cosorât² v. cosor¹
 cosoreală v. cosor¹
 cosorel v. cosor¹
cosoreu v. cosoroabă
cosori v. cosor¹
cosoriște v. coasă
 cosoritură v. cosor¹
 cosori¹ v. cosor¹
 cosor² v. posomori
 COSOROABĂ
cosoroavă v. cosoroabă
 cosotor v. cositor¹
cosotoriu v. cositor¹
 COSPERDIE
cossa v. coxă
cossale v. coxă
 COST¹
 COST²
 cost³ v. costa¹
 COSTA¹
costa² v. custa¹
 costal v. coastă
 costalgie v. algie (Addenda)
 costalgie v. coastă¹
 COSTANDĂ
 costandinat v. costandă
 COSTARICAN, -Ă
costănaș v. castăn
costărar v. cositor¹
 costător v. costa¹
 costănteană v. sânziană
coste [ar.] v. coastă¹
coste [ir.] v. coastă¹
coste [mr.] v. coastă¹
costeai v. castel
costei¹ v. costrei
costei² v. coștei³
 COSTEL/V
coster v. castel
costicuță v. constitui
 costie¹ v. coastă¹
 costie² v. cosie¹
 costier v. coastă¹
 costinaș v. costrăș
 costină v. coastă¹
 costisi v. costa¹
 costisitor v. costa¹
 costiș, -ă v. coastă¹
 costișa v. coastă¹
 costișel v. coastă¹
 costișete v. coastă¹
 costișoară v. coastvă
 costiță v. coastă¹
 costiū v. coastă¹
costium v. costum
costiuma v. costum
 costiv v. coastă¹
 costoală v. coastă¹
costoară v. coasă
 COSTOBOC

costofătă v. coastă¹
 costoi v. coastă¹
 costumoc v. folomoc
 costumoci v. folomoc
 costor v. cositor¹
 costorar v. cositor¹
 costorărie v. cositor¹
 costoreancă v. cositor¹
 costori¹ v. custură¹
 costori² v. cositor¹
 costoriu v. cositor¹
COSTOROABĂ¹
 costoroabă² v. cosoroabă
 costoroavă v. cosoroabă
 costororeasă v. cositor¹
 custos v. coastă¹
 costotom v. coastă¹
 costraș v. costrăș
COSTRĂȘ
 costrășel v. costrăș
 costrăși v. costrăș
 costrea v. costrei
COSTREI
 costreie v. costrei
 costreme v. costrei
 costreń v. costrei
 costreș v. costrăș
 costreși v. costrăș
 costreț v. cotet
 costriș v. costrăș
 costroș v. costrăș
 costroși v. costrăș
 costruj v. costrăș
 costruji v. costrăș
 costruș v. costrăș
 costrușa v. costrăș
 costruși v. costrăș
 costrușnic v. costrăș
COSTUM
 costuma v. costum
 costumar v. costum
 costumat v. costum
 costumație v. costum
 costumațiune v. costum
 costumier v. costum
 cosur v. cosor¹
 cosut v. coase
 cosutură v. coase
COȘ¹
COȘ²
COȘ³

COȘ⁴
COȘACI
 coșag v. corșag
COȘAR¹
 coșar² v. coș¹
 coșarar v. coșar¹
 coșaraș v. coșar¹
 coșară¹ v. coș¹
 coșară² v. coșar¹
 coșarcă v. coș¹
 coșare v. coșar¹
 coșargă v. coș¹
COȘAVĂ
 coșaveraj v. golaveraj
 coșăr¹ v. coșar¹
 coșăr² v. cușer
 coșărar¹ v. coșar¹
 coșărar² v. coș¹
 coșăraș v. coșar¹
 coșărcar v. coș¹
 coșărcărie v. coș¹
 coșărcuță v. coș¹
 coșărean v. coșar¹
 coșăreată v. coșar¹
 coșărel v. coșar¹
 coșărie v. coș¹
 coșărit v. coș¹
 coșărită v. coș¹
 coșărlăie v. coș¹
 coșba v. cojbi
 coșbar v. cojbi
 coșbi v. cojbi
 coșcan v. cocioac
 coșcană v. cocioac
COȘCĂ¹
 coșcă² v. cocioabă
 coșcăi v. coșcov
 coșcig v. coșciug
 coșcigător v. coșciug
 coșcigesc v. coșciug
 coșcior v. coș¹
 coșciub v. coșciug
COȘCIUG
 coșciugel v. coșciug
 coșciuv v. coșciug
 coșcoavă v. coșcov
COȘCODAN
 coșcoge v. cogeamite
 coșcogea v. cogeamite
 coșcogeamete v. cogeamite
 coșcogeamite v. cogeamite
 coșcogeme v. cogeamite

coșcogemete v. cogeamite
coșcogemite v. cogeamite
coșcogemiti v. cogeamite
COȘCOV, -Ă¹
coșcovă² v. cocioc
coșcoveală v. coșcov
coșcovi v. coșcov
coșcovitură v. coșcov
coșcuv v. coșcov
coșcuvă v. coșcov
coșcui v. coșcov
coșcuzi v. coșcov
COȘEN/LĂ
coșer¹ v. coșar¹
coșer² v. cușer
coșerar v. coșar¹
coșerel v. coșar¹
coșerie v. coș¹
coșerită v. coșar¹
coșețel v. coșită
coșgheter v. golgheter
coșgogea v. cogeamite
COȘI¹
coși² v. coș²
COȘIE
coșit v. coși¹
coșitură v. coși¹
coșită v. cășită² (Addenda)
coșițel v. coșită
coșleabă v. cocioabă
coșmagă v. cocioabă
coșmandră v. cocioabă
COȘMAR
coșmaresc v. coșmar
coșmăgi v. cocioabă
coșmăgioară v. cocioabă
coșmeagă v. cocioabă
coșmelie v. cocioabă
coșmoagă v. cocioabă
coșmolie v. cocioabă
coșnicioară v. coș¹
coșnițar v. coș¹
coșniță v. coș¹
coșoarecă v. coș¹
coșoi v. coș¹
COȘOLNĂ
COȘOROABĂ
coșos v. coș²
COȘOȚEL
COȘOVEAN
coștălui v. costă¹
coștei¹ v. căștei

coștei² v. castel
COȘTEI³
COȘTEI⁴
COȘTEREAȚĂ
coșterneăță v. coștereăță
coșteșeț v. coastă¹
coștig v. coșciug
coștioară v. coasă
coștiov v. coșcov
coștireăță v. coștereăță
coștiuc v. coșciug
coștiug v. coșciug
COȘTOAFĂ
coștoli v. cuștului
coștoroabă¹ v. coștereăță
coștoroabă² v. cosoroabă
coștreavă v. costrei
coștug v. coșciug
coștui v. costă¹
coștului v. costă¹
coșug v. coșciug
coșuleț v. coș¹
COȘULTE
coșurel v. coș¹
coșuț v. coș¹
cot [ar.] v. cot¹
cot [mr.] v. cot¹
cot [ir.] v. cot¹
c t [mr.] v. căt¹
COT¹
cot² v. cotcodac
cot³ v. cut¹
cota¹ v. căuta
cota² v. cotă
COTAC¹
cotac² v. cotaie¹
cotac³ v. cot¹
cotac⁴ v. cot¹
COTAIBĂ
COTAIE¹
cotaie² v. cotei¹
cotal v. cotaie¹
cotangentă v. tangent
cota-parte v. cotă
COTAR¹
cotar² v. cot¹
cotarcă v. cotar¹
cotargă v. cotar¹
cotarlă v. cotărlă
cotat v. căuta
COTĂ v. cotă
cotăparte v. cotă

cotă-parte v. cotă
 cotărătură v. cot¹
 cotărcuță v. cotar¹
 cotări v. cot¹
 cotări v. cotor¹
 cotărie v. cot¹
 cotărit¹ v. cot¹
 cotărit² v. cot¹
 cotăriță v. cotar¹
 Cotărlă (antrop.) v. cotărlă
 cotătoare v. căuta
 cotăvaie v. cotovaie
 COTĂZIT
 cotăi v. cot¹
 cotân v. cot¹
 cotâng v. cotângan
 COTÂNGAN
 cotângău v. cotângan
 cotângi v. potâng
 cotângoi v. cotângan
 COTĂRCĂ
 cotărce¹ v. cotoi¹
 cotărce² v. cotrog
 COTĂRJĂ
 cotârji v. cotârjă
 cotărlan v. cotângan
 COTĂRLĂ
 cotărlău¹ v. cotărleț
 cotărlău² v. cotărlă
 cotărlăuță v. cotărleț
 cotărlăuțe v. cotărleț
 COTĂRLEȚ
 cotărli v. coteli
 cotărloń v. cotărlă
 cotărneață v. cotet
 cotărși v. cotoi¹
 COTĂRZĂ
 cotcană v. cotaie¹
 COTCĂ
 cotclan v. cotlon
 COTCODAC
 cotcodaci v. cotcodac
 cotcodăceală v. cotcodac
 cotcodăci v. cotcodac
 cotcodăcit v. cotcodac
 cotcodină v. cotcodac
 cotcodoci v. cotcodac
 cotcoi v. cotcodac
 cotcoia v. cotcodac
 cotcora v. cotcodac
 cotcore v. scotoci
 cotcoreza v. cotcodac

cotcorezi v. cotcodac
 cotcori v. scotoci
 cotcorigi v. cotcodac
 cotcorodi v. cotcodac
 cotcorogi v. câr
 cotcorogi¹ v. câr (Addenda)
 cotcorogi² v. cotcodac
 cotcorozi v. cotcodac
 cotcozi v. cotcodac
 cotcușă v. cotcă
 COTE
 Cotea v. cot¹
 coteai v. cotei¹
 coteală v. cot¹
 coteață v. cotet
 coteaucă v. cotei¹
 cotecer v. cotet
 cotecior v. cotet
 COTEI¹
 cotei² v. cot¹
 coteiaș v. cotei¹
 coteică v. cotei¹
 coteicră v. cotră
 coteicuță v. cotei¹
 cotelelnic v. coteli
 coteletă v. cotlet¹
 coteleț v. coteli
 COTELI
 cotelici v. coteli
 cotelit v. coteli
 cotelitor v. coteli
 coteneată v. cotet
 cotereag v. cotor¹
 cotereang v. cotor¹
 COTERIE
 coterjă v. cotărjă
 COTEȚ
 cotetar v. cotet
 cotfas v. cotfosi
 cotflas v. cotfosi
 cotfos v. cotfosi
 cotfoseală v. cotfosi
 COTFOSI
 c ti [mr.] v. câte
 coti¹ v. cot¹
 coti² v. cuș¹
 COTIC¹
 cotic² v. cot¹
 coticer v. cotet
 COTIDALĂ
 COTIDIAN¹
 cotidian² v. cotidian¹

- cotigar¹ v. cotigă
 cotigar² v. cotigă
 cotigaș v. cotigă
 COTIGĂ
 cotigeală¹ v. cot¹
 cotigi v. cot¹
 cotigît v. cot¹
 cotigitură v. cot¹
 cotiguță v. cotigă
 cotijnic v. cotigă
 COTIL
 COTILĂ¹
 cotilă² v. cotil
 cotilă² v. cotil
 COTILEDON
 cotiledonat, -ă v. cotiledon
 cotili v. coteli
 COTILION
 cotilit v. coteli
 cotiloid v. cotiledon
 cotiloidian v. cotiledon
 cotilosaurian v. saurian
 cotină v. cot¹
 cotineafă v. cotet
 COTINOI
 cotior v. cotor¹
 cotiș¹ v. cot¹
 cotiș² v. cot¹
 cotișor v. cot¹
 cotiște v. cut¹
 cotit v. cot¹
 cotitate v. cotă
 cotitor, -toare v. cot¹
 cotitură v. cot¹
 cotiugar¹ v. cotigă
 cotiugar² v. cotigă
 cotiugă v. cotigă
 cotiugeală² v. cotigă
 COTIUHĂ
 cotiza v. cotă
 cotizant, -ă v. cotă
 cotizatoare v. cotă
 cotizator¹ v. cotă
 cotizator² v. cotă
 cotizație v. cotă
 cotizațiune v. cotă
 cotlan v. cotlon
 cotlauri v. coclauri
 cotleală v. cocli
 cotlej v. cioclej
 COTLET¹
 cotlet² v. cocleț
 cotletă v. cotlet¹
 cotlete v. cocleț
 cotleț v. cocleț
 cotli v. cocli
 cotlit v. cocli
 cotlitor v. cocli
 cotlitură v. cocli
 cotloană v. cotlon
 COTLON
 cotlonaș v. cotlon
 cotloneală v. cotlon
 cotloni v. cotlon
 cotlună v. cotlon
 COTNAR
 cotnărele (pl.) v. cotnar
 cotoară v. cotor¹
 COTOARBĂ
 COTOASĂ
 cotobatură v. codobatură
 cotobelci v. coadă
 cotoc v. cotoi¹
 cotoci v. cotoi¹
 cotocit v. cotoi¹
 cotoflanț v. cotofleant
 COTOFLEANȚ
 cotoflințișor v. cotofleant
 cotog v. cotoi¹
 cotohaliță v. cotrohaliță
 COTOI¹
 cotoi² v. ciot
 cotoi² v. ciot
 cotoi³ v. cotoi¹
 cotoier v. ciot (Addenda)
 cotojman v. contăș
 cotolac v. cot¹
 cotolan¹ v. cotor¹
 cotolan² v. ciot (Addenda)
 cotole v. cotei¹
 cotolean¹ v. cotor¹
 cotolean² v. ciot (Addenda)
 cotolemn v. coadă
 cotolenos v. ciot (Addenda)
 cotoli v. coteli
 cotolnici v. catolic (Addenda)
 cotoman v. contăș
 cotomelc v. coadă
 COTON
 cotonizare v. coton
 COTONOAGĂ
 COTONOG
 cotonogeală v. cotonog
 cotonogi v. cotonog

cotonogit v. cotonog

COTOR¹

cotor² v. cotor¹

Cotora (antrop.) v. cotor¹

cotorai v. cotor¹

cotoraie¹ v. cotor¹

cotoraie² v. cotor¹

cotală v. cotor¹

cotoraș v. cotor¹

COTORĂI

cotorăsi v. cortorosi

cotorășie v. cotor¹

cotorât v. cotor¹

cotorbatura v. codobatură

cotorbatură v. codobatură

cotorbaturoi v. codobatură

cotoreag v. cotor¹

cotoreală v. cotor¹

cotorel v. cotor¹

cotori¹ v. cotor¹

cotori² v. cotorăi

cotorigi v. cotoroage

cotorisi v. cortorosi

cotoriță v. cotar¹

cotorî v. cotor¹

cotoroabă v. cotoi¹

COTOROAGE

COTOROANȚĂ

cotoroba v. cotoi¹

cotorobatură v. codobatură

cotorobătura v. codobatură

cotorobăturoi v. codobatură

cotorobușcă v. codobatură

cotoroi¹ v. cotor¹

cotoroi² v. cotorăi

COTOROIALĂ

cotoros v. cotor¹

cotorosi¹ v. cotorăi

cotorosi² v. cortorosi

cotorositor v. cortorosi

cotorozi v. coteodac

cotoruș v. coadă

cotos v. cotoz

cotoșma v. contăș

cotoșman v. contăș

cotovaică v. cotovaie

COTOVAIE

COTOVEALĂ

cotovi v. gotovi

COTOZ

cotozeală v. cotoz

cotozi v. cotoz

cotozit v. cotoz

cotozui v. cotoz

cotozuit v. cotoz

cotradanț v. dans

cotranță v. cotreanță

COTRĂ

COTRĂU

COTRĂMBAI

cotrâncan v. cotângan

cotrâncioară v. catrință

cotrânță v. catrință

cotrânță v. catrință (Addenda)

cotreanc v. cotor¹

cotreang v. cotor¹

COTREANȚĂ

cotreică v. cotră

cotrenci v. cotor¹

cotrencios v. cotor¹

cotrențos v. cotreanță

cotreț v. cătreț

cotrihalită v. cotrohalită

cotrihoi v. cotor¹

cotring v. cotor¹

cotrințar v. cotreanță

cotrință v. catrință

cotrință v. catrință (Addenda)

cotrințos v. cotreanță

cotrionță v. cotroanță¹

cotro v. încotro

cotroabă v. cotrog

cotroană v. cotlon

COTROANȚĂ¹

cotroanță² v. cotreanță

COTROASE (pl.)

COTROAȘE (pl.)

cotrob v. cotrog

cotrobatură v. codobatură

COTROBĂI

cotrobăială v. cotrobăi

cotrobăit v. cotrobă

cotrobăitor v. cotrobăi

cotroboanță v. contrabandă

cotrobond v. contrabandă

cotroboi v. cotrobăi

COTROBOL

cotrobont v. contrabandă

cotrobonț v. contrabandă

cotrobuție v. contribui

cotroc v. cotrog

cotrocii v. cotrog

cotrodanț v. dans

cotrofleanț v. cotofleant

COTROG

COTROHALIȚĂ

cotroli v. cotrău

cotromanț v. contumacie

cotromențe (pl.) v. cotreanță

COTROMLETE

cotron v. cotlon

cotropeșniță v. coropișniță

COTROPI

cotropișniță v. coropișniță

cotropitor, -toare v. cotropi

*cotroși*¹ v. cotrog*cotroși*² v. cotoi¹

COTROȚEI

cotrov v. cotrog

COTROVĂI

c. tru [mr.] v. către*cotrub* v. produhcotruțer v. cotruță¹*cotrug* v. produh

COTRUI

cotruit v. contrui

cotrumb v. produh*cotrun* v. cotlon

cotrună v. cotlon

cotrupi v. cotropi*cotruț* v. cotruță¹cotruțar v. cotruță¹COTRUȚĂ¹COTRUȚĂ²cotruță² v. cutră*cotruv* v. produh

cotui v. ciot (Addenda)

cotulbă v. cotumbăcotuleț v. cot¹

COTUMBĂ

cotun v. cătun*cotună*¹ v. cătană*cotună*² v. cătun*cotunesc* v. cătană*cotunie* v. cătană*cotur* v. cotor¹*coturbă* v. cotumbăcoturel v. cot¹

COTURN

cotușă v. cătușă*cotușnic* v. cătușă

cotutelă v. tutelă

cotutoare v. tutelă

cotutore v. tutelă

cotuț v. cot¹

COTȚ

coțac v. cosac¹

COTĂ

COTĂI

coțăială v. coțai

coțcar v. coțcă

coțcaș¹ v. coțcăcoțcaș² v. coțcă

coțcat v. coțcă

COTCĂ

coțcări v. coțcă

coțcărie v. coțcă

coțcărît v. coțcă

coți v. cot¹

COTIENT

coțit v. cot¹

COTOB

coțobaie v. codobatură

coțobatină v. codobatură

COTOBĂI

COTOBĂNI

COTOBĂRĂ

COTOBREA

coțobrel v. coțobrea

coțobușă v. codobatură

Coțofan (antrop.) v. coțofană

COTOFANĂ

coțofăni v. coțofană

coțofănos v. coțofană

coțofeică v. coțofană

coțofeni v. coțofană

coțofenoi v. coțofană

COTOFLIC

coțofling v. coțoflicCOTOI¹coțoi² v. coțai

coțoligă v. coțobără

coțopăni v. coțobăni

coțopeni v. coțobăni

coțor v. cotoi¹*coțovaică* v. cotovaie

COTOVEI

coțoveică v. cațaveică¹ (Addenda)*coțovete* v. cochii(i)-vechi*coțovlah* v. cuțovlah

COTUBĂ

cotulă v. coțuș

COTUȘ

coțușcă v. coțuș

COULOMB

coulombmetru v. coulomb

COUNTRY

covac v. covaci

COVACE (pl.)

COVACI

coalent v. valență

coalentă v. valență

COVALI

covar v. covali

covariant v. varia

covarianță v. varia

covariație v. varia

covarsă v. covăsi

covarșă v. covăsi

covas v. covăsi

covaș v. covăsi

covașă v. covăsi

COVATĂ

covă v. cofă

covăcerie v. covaci

covăcesc v. covaci

covăci v. covaci

covăcie v. covaci

covăcioaică v. covaci

covăcit v. covaci

covăciță v. covaci

covăi v. încovoia

covăia v. încovoia

covăli v. covali

covălie v. covali

covăltir v. coviltir

Covăltiriu (antrop.) v. coviltir

covăreasă v. covali

covăresc v. covali

covârși v. covârși

covăseală v. covăsi

covăseț v. covăsi

COVĂSI

covăsit v. covăsi

COVĂSNE.ÎN

covăsneancă v. covăsnean

COVĂȘIȚĂ

covătar v. covată

covătat v. covată

covătărie v. covată

covătos v. covată

covățea v. covată

covățecă v. covată

covăți v. covată

covățică v. covată

covățitură v. covată

covălci v. scofălci

covăltir v. coviltir

covăltirit v. coviltir

covăltiros v. coviltir

covănzător v. vinde

covărgic v. căvârgic

covărlac v. vârcolac

covărni v. povărni

covârșoi v. covârși

covârșă v. covârși

COVĂRȘI

covârșit v. covârși

covârșitor v. covârși

covârșoc v. vârșă

cove v. cuhnii¹

covei v. încovoia

COVELNĂ

coveltir v. coviltir

COVENANT

COVER

covercă v. covergă

covercot v. cover

covercuță v. covergă

COVERGĂ

cover-girl v. cover

coverguță v. covergă

COVERTĂ¹covertă² v. cuvertă²

covețea v. covată

covețică v. covată

coviliță v. cobilă

COVILTIR

covircă v. covergă

COVIȚ

covița v. coviț

covitat v. coviț

covițai v. coviț

covițaiială v. coviț

covițait v. coviț

covițaitură v. coviț

covițali v. coviț

coviței v. coviț

coviți v. coviț

covoia v. încovoia

COVER

covoraș v. cover

covorat v. cover

covorât v. cover

covorel v. cover

covrac¹ v. covcovrac² v. covrag

COVRAG

covreag v. covrag

COVRIG

covriga v. covrig

covrigar v. covrig

covrigaş v. covrig
 covrigăni v. covrig
 covrigăreasă v. covrig
 covrigărie v. covrig
 covrigătură v. covrig
 covrigel v. covrig
 covrigi v. covrig
 covrigiu v. covrig
 covriguț v. covrig
 covrit v. covrig
 covru v. crov
 covultir v. coviltir
 COWBOY
 coxal v. coxă
 coxalgic v. algie
 coxalgie v. algie
 coxartroză v. artroză
 COXĂ
 coxită v. coxă
 coxofemural v. femur
 coxopatie v. coxă
 COZ
 COZAC¹
 cozac² v. cosac¹
 cozac³ v. cazac (Addenda)
 COZACE (pl.)
 cozaci (pl.) v. cozace
 cozăcea v. cozace
 cozânzeana v. sânziană
 COZERIE
 cozeur v. cozerie
 COZIMȚI (pl.)
 cozlete v. coadă
 cozmetic v. cosmetic
 cozmografie v. cosmos
 cozmologie v. cosmos
 cozmopolit v. cosmopolit
 COZONAC
 cozonăcel v. cozonac
 COZONDRAC
 cozondroacă v. cozondrac
 cozondroc v. cozondrac
 COZOROC
 CRA
 CRAB
 CRABOT
 CRAC¹
 CRAC²
 CRACA
 cracaj v. craca
 cracan v. crac¹
 cracană v. crac¹

cracare v. craca
 cracatiță v. caracatiță
 cracatiță¹ v. caracatiță (Addenda)
 cracatiță² v. cratiță
 CRACAUER
 cracă v. crac¹
 cracăuancă v. cracovian
 crachină v. crac¹
 crachiță v. crac¹
 Crachun (antrop.) v. Crăciun
 cracoiat v. crac¹
 cracoș v. crac¹
 cracoviac v. cracovian
 CRACOVIAN, -Ă¹
 cracoviană² v. cracovian
 cracovie v. cracovian
 cracoviță v. cracovian
 CRADEL
 CRAFLĂ
 crafnă v. craflă
 craga v. crăgui
 CRAGAICUȚĂ
 CRAH
 CRAI¹
 CRAI²
 CRAIA
 craidon v. crai¹
 craidonaș v. crai¹
 crailac v. crai¹
 crailic v. crai¹
 crailici v. crai¹
 craina v. craină
 CRAINĂ
 CRAINIC¹
 CRAINIC²
 Crainicești (top.) v. crainic¹
 crainici v. crainic¹
 craiobirău v. crai¹
 CRAIOVEAN
 craioveancă v. craiovean
 craiță v. cratiță
 craiubirău v. crai¹
 cralău v. crai¹
 cram¹ v. cramă
 cram² v. icram
 CRAMĂ
 cramb v. cramă
 crambă¹ v. cloambă¹
 crambă² v. cramă
 CRAMEN
 cramp v. crampă¹
 CRAMPĂ¹

- CRAMPĂ²
*crampă*³ v. crampen
crampân v. crampen
 CRAMPEN
 CRAMPON
crampona v. crampon
cramponaj v. crampon
crampot v. crâmpoi
 CRAMURĂ
cran v. craniu
 CRANAVET
crană v. craniu
 CRANC
crancadău v. crancor
crancalău v. cranc
crancalac v. cranc
crancă v. creangă
*crancău*¹ v. cranc
*crancău*³ v. cronc¹
 CRANCOR
cranga v. craină
crangă v. creangă
cranial v. craniu
cranian v. craniu
craniat v. craniu
cranilogie v. craniu
craniolog v. craniu
craniologie v. craniu
craniologie v. craniu
craniometric v. craniu
craniometrie v. craniu
craniometru v. craniu
cranioscopie v. craniu
craniotom v. craniu
craniotomie v. craniu
 CRANIȚĂ
 CRANIU
cranologie v. craniu
cranoscopie v. craniu
 CRANȚ¹
 CRANȚ²
 CRAP
 CRAPAN
crapator v. cârpător
crapăt v. crăpa
*Crăpătu*¹ v. crăpa
crăpână v. crăflă
crăpină v. erap
 CRAPULOS
 CRAPUȘTATE (pl.)
 CRAS¹
 CRAS²
- crasă*¹ v. crasnă¹
*crasă*² v. crază
craschiță v. crac¹
 CRASCI (pl.)
crasici v. crasci
crasis v. cras²
 CRASNĂ¹
 CRASNĂ²
*crasnă*³ v. crosnă
 CRASNIC
 CRASTAVAN
crastavete v. castravete
crastnic v. crasnic
crastol v. castron
craston v. castron
 CRAȘCADĂU
 CRAȘCĂ
crășchiță v. crac¹
 CRATER
crater v. crater
crateriform v. crater
 CRATIMĂ
cratir v. crater
cratiț v. cratiță
 CRATIȚĂ
 CRATOGEN
craton v. cratogen
crăț v. crăță
 CRAȚĂ
 -CRAȚIE
 CRAU
 CRAUL
crăulist v. crăul
crăulistă v. crăul
crăun v. crăină
crăvai v. crăvai
crăvaicea v. crăvai
crăvașa v. crăvașa
 CRAVAȘĂ
crăvai v. crăvată
 CRAVATĂ
cravatier v. crăvată
cravatieră v. crăvată
crăvl v. crăul
 CRĂZĂ
crăbireasă v. crăi¹
crăcaie v. crac¹
crăcan v. crac¹
crăcană v. crac¹
crăcauancă v. crăcovian
crăcăi v. crac²
crăcăna v. crac¹

crăcănat v. crac¹
crăcănăcel v. crac¹
crăcănătură v. crac¹
crăcănățel v. crac¹
crăcănățică v. crac¹
crăcănel v. crac¹
crăcăneț v. crac¹
crăcănicel v. crac¹
crăcăinii (pl.) v. crac¹
crăcănos v. crac¹
crăcănuță v. crac¹
crăcărele (pl.) v. crac¹
crăcărie v. crac¹
crăcăuancă v. cracovian
crăcel v. crac¹
crăchită v. crac¹
crăci v. crac¹
crăcior v. crac¹
CRĂCIUN
Crăciun [ar.] v. Crăciun
Crăciun [mr.] v. Crăciun
Crăciuneasă v. Crăciun
crăciuni v. Crăciun
crăciuniță v. Crăciun
Crăciunoaie v. Crăciun
crăcmar v. cărciumă
crăcni v. cra
crăcoi v. crac¹
crăcos v. crac¹
crăcui v. crac¹
crăculiță v. crac¹
crăcuros v. crac¹
crăcușoară v. crac¹
crăcușor v. crac¹
crăcuț v. crac¹
crăcuță v. crac¹
crăditor, -toare v. credit
crăg v. crâng
crăghireasă v. crai¹
CRĂGUI
crăguia v. crăgui
crăi v. crai¹
crăiasă v. crai¹
crăidonaș v. crai¹
crăie v. crai¹
crăielici v. crai¹
*crăiesc*¹ v. crai¹
*crăiesc*² v. crai¹
crăieș v. crai¹
crăiește v. crai¹
crăiet v. crai¹
crăiete v. crai¹

crăieț v. crai¹
crăime v. crai¹
crăini v. crainic¹
crăinici v. crainic¹
crăință v. crai¹
crăion v. creion
crăios v. crai¹
crăire v. crai¹
crăișoară v. crai¹
crăișor v. crai¹
crăițar v. creițar
crăiță v. crai¹
crăițaraș v. creițar
crăiuț v. crai¹
CRĂJNI
crăjici v. crai¹
CRĂMĂLUI
crămăluială v. crămălui
crămpăr v. crampen
crămpeiaș v. crămpei
crămpoși v. crămpei
crămutartor v. cremotartar
*crăncăi*¹ v. cranc
*crăncăi*² v. cranc
*crăncăi*³ v. cronc¹
*crăncăit*¹ v. cranc
*crăncăit*² v. cronc¹
crăncăni v. cranc
crăncușoară v. creangă
crăncuță v. creangă
crăngăi v. cranc
crăngătură v. creangă
crăngos v. creangă
crăngușoară v. creangă
crănguț v. creangă
crănguță v. creangă
crântăi v. crant¹
crântăni v. crant¹
crăoni v. crau
CRĂPA
crăpat v. crăpa
crăpăcios v. crăpa
crăpănos v. crăpa
crăpăt v. crăpa
crăpătură v. crăpa
crăpăturică v. crăpa
crăpăturuță v. crăpa
crăpăți v. crăpa
crăpăcea v. crăpa
crăpcean v. crap
crăpelniță v. crăpa
crăpet v. crăpa

crăpsor v. crap
crăpuc v. crap
crăpui v. capră
crăpui v. capră
crăpuros v. crăpa
crăpusnic v. căpusnic
crăpușan v. crap
crăpușnic v. căpusnic
crăpușnică v. căpusnic
crăpușor v. crap
crăpuștean v. crap
crăsici v. crasci
crășne v. crosnă
*crășnic*¹ v. crășnic¹
*crășnic*² v. crasnic
crăstăval v. crastavan
crăstăvete v. castravete
crăstitel v. cărstitel (Addenda)
crăstoală v. castron
crăstolă v. castron
CRĂSTUL
crășei v. crușin
crășne (pl.) v. crosnă
crășni v. scrășni
crăștenic [mr.] v. creștin
crășteniță [mr.] v. creștină
crăștinic [mr.] v. creștin
crăștiniță [mr.] v. creștină
crăticioară v. cratiță
crăticior v. cratiță
crătiniță v. catrință
crătiniță v. catrință (Addenda)
crătiță v. cratiță
crăț v. creț
crățan v. creț
crățar v. creitar
crățişoară v. creț
crăui v. crau
crăuială v. crau
crăuni v. crau
CRĂVAI
CRĂVI¹
*crăvi*² v. crivi
crășnic v. crășnic¹
crăcămă v. cărciumă
crăcămărescu v. cărciumă
crăcămăriță v. cărciumă
crăcneală v. cărc¹ (Addenda)
crăcni v. cărc¹
crăcuță v. crac¹
crăjmă v. cărciumă
*crăjmă*¹ v. cărciumă (Addenda)

*crăjmă*² v. crăjmă¹
crăjni v. scrășni
crâm v. crin
crâmb v. crâmpei
crâmbiță v. crâmpiță¹
CRÂMEAN
crâmf v. crâmpei
crâmlean v. crâmean
CRÂMPEI
crâmpeia v. crâmpei
crâmpeiaș v. crâmpei
crâmpeiat v. crâmpei
crâmpel v. crumpenă
CRÂMPI
crâmpița v. crâmpiță¹
crâmpițată v. crâmpiță¹
CRÂMPIȚĂ¹
*crâmpiță*¹ v. crâmpiță¹
*crâmpiță*² v. scrumbie
*crâmpoi*¹ v. crâmpei
*crâmpoi*² v. crampen
CRÂMPOȘIE
crâmpot v. crâmpei
crâmpota v. crâmpei
crâmpoți v. crâmpei
crâmpoțeală v. crâmpei
crâmpoți v. crâmpei
crâmpoțitură v. crâmpei
Crâmpu v. crâmpei
*crâncămi*¹ v. cranc
*crâncămi*² v. cronc¹
*crâncău*¹ v. cranc
*crâncău*² v. cronc¹
crânced v. crâncen
CRÂNCEN
crâncena v. crâncen
crânceni v. crâncen
crâncenie v. crâncen
CRÂNCEȘ
CRÂNCI
crâncina v. crâncen
CRÂNCIOB
CRÂNG
*crângăi*¹ v. cranc
*crângăi*² v. cronc¹
*crângăit*¹ v. cranc
*crângăit*² v. cronc¹
crângos v. crâng
crângșor v. crâng
crânguleț v. crâng
crângurea v. creangă
crânguroasă v. creangă

- crângușor v. crâng
 crântă v. crintă
 crântăni v. crant¹
 crâșca v. crâșca
 CRĂSNIC¹
 CRĂSNIC²
 crâșnic³ v. crâșnic
 crâștaci v. cristac
 crâștaș v. cristac
 crâștei v. cârstei
 crâștel v. cârstei
 crâșteț¹ v. cârstă
 crâșteț² v. cârstei
 crâșteu v. cârstei
 crâștineasă v. cârstăneasă
 crâștinească v. cârstăneasă
 CRĂȘCA
 crâșcoń v. crașcă
 crâșmar v. cârciumă
 crâșmă v. cârciumă
 crâșmăreasă v. cârciumă
 crâșmări v. cârciumă
 crâșmăriț v. cârciumă
 crâșmăriță v. cârciumă
 crâșmulită v. cârciumă (Addenda)
 crâșmușoară v. cârciumă
 crâșmuță v. cârciumă
 crâșnic v. crâșnic²
 CRĂȘTIE
 crăștin [ar.] v. creștin
 crâșnic v. crâșnic¹
 CRE
 CREA¹
 crea² v. cre
 CREAC
 creacă v. crac¹
 creamănar v. crimă
 creamănariu v. crimă
 crean v. hrean
 CREANĂ
 creang v. creangă
 creanga v. craină
 CREANGĂ
 creangure (pl.) v. creangă
 CREANȚĂ
 creanțier¹ v. creanță
 creanțier² v. creanță
 creaplă v. crep²
 creastă [ar.] v. creastă¹
 creastă [mr.] v. creastă¹
 CRESTĂ¹
 creastă² v. creastă¹
- creăștic [ar.] v. creștet
 creăștid [ar.] v. creștet
 creăștire [ar.] v. crește
 creăștiri [mr.] v. crește
 creăștit [ar.] v. creștet
 CREATINĂ
 creatinemie v. creatină
 creatinină v. creatină
 creatinurie v. creatină
 creațiță v. cratiță
 creativ v. crea¹
 creativitate v. crea¹
 creator, -toare v. crea¹
 creatrice v. crea¹
 creatriță v. crea¹
 creatură v. crea¹
 creație v. crea¹
 creaționism v. crea¹
 creaționist, -ă v. crea¹
 creațiune v. crea¹
 crebăn v. greabăn
 crecană v. crac¹
 crecănățel v. crac¹
 CRECINESC
 Creciun [mr.] v. Crăciun
 crecos v. crac¹
 creculiță v. crac¹
 crecuță v. crac¹
 credă¹ v. cridă¹
 credă² v. creță
 CREDE
 crede [ir.] v. crede
 CREDENȚ
 credențar v. credenț
 credență v. credenț
 credenție v. credenț
 CREDENȚIONAL
 credere [ar.] v. crede
 credet v. credit
 credetălui v. credit
 credeu v. crede
 credibil v. crede
 credibilitate v. crede
 credincear v. crede
 credincer v. crede
 credinciariu v. credenț
 credincios, -oasă v. crede
 credincioșie v. crede
 credincioșire v. crede
 credineț v. credenț
 credinț v. credenț
 credința v. crede

- credințar* v. crede
credințariu v. credent
credință v. crede
credințareț v. crede
credinți v. crede
credințos v. crede
CREDIT
credît v. credit
credita v. credit
creditarisi v. credit
creditiv, -ă v. credit
*creditor*¹, -oare v. credit
*creditor*² v. credit
credo v. crede
credul v. crede
credulitate v. crede
CREEK
creerași v. creier
creeri (pl.) v. creier
CREHUI
crehuit v. crehui
crei (pl.) v. creier
creidă v. cretă
CREIER
creierași (pl.) v. creier
creiere v. creier
creieri (pl.) v. creier
creierșor v. creier
creieruș v. creier
CREION
creiona v. creion
creionaș v. creion
creionaș v. creion
creionist v. creion
creionistă v. creion
creiri (pl.) v. creier
creită v. cretă
CREIȚAR
creiță v. crai¹
creițăraș v. creițar
crel v. creier
CREM¹
*crem*² v. cremă
CREMALIERĂ
CREMATORIU
cremație v. crematoriu
cremațiune v. crematoriu
CREMĂ
cremălui v. crămălui
creme v. cremene
cremen v. cremene
*cremenal*¹, -ă v. crimă
*cremenal*² v. crimă
cremenalion v. crimă
*cremenalist*¹ v. crimă
*cremenalist*² v. crimă
*cremenar*¹ v. crimă
*cremenar*², -ă v. crimă
cremenariu v. crimă
cremenă v. cremene
CREMENE
cremeni v. cremene
cremenios v. cremene
cremenos v. cremene
creminar v. cremene
creminari v. crimă
cremină v. cremene
cremine v. cremene
CREMNIȚER
cremometru v. cremă
cremon v. cremonă
CREMONĂ
cremortartar v. cremotartar
cremos v. cremă
CREMOTARTAR
cremotartaro v. cremotartar
cremotartaron v. cremotartar
CREMȘNIT
cremutartru v. cremotartar
crenat v. crenel
crencurat v. creangă
CRENEL
crenela v. crenel
crenelat v. crenel
crengare v. creangă
crengăraie v. creangă
crengărie v. creangă
crengos v. creangă
crengui v. creangă
crenguliță v. creangă
crengurat v. creangă
crengurea v. creangă
crenguros v. creangă
crengușoară v. creangă
crenguță v. creangă
creniță v. hrean
CRENO-
crenobiologie v. biologie (Addenda)
CRENOBIONT
CRENOLOG/E
crenoterapeut v. terapie
crenoterapie v. terapie
crenvirșt v. crenvurst
crenvști v. crenvurst

CRENVURST

crenvurșt v. *crenvurst*

CREODONTĂ

CREOFAG

creofagie v. *creofag*

CREOL, -Ă

creolină v. *creozot*

CREOZOT

creozota v. *creozot*CREP¹CREP²*crepă* [ir.] v. *crăpa**crepa* v. *crăpa**crepat* v. *crăpa**crepăt* v. *crăpa**crepătură* v. *crăpa**crepăturură* v. *crăpa**crepdeșin* v. *crep¹**crepdeșină* v. *crep¹*

CREPENI

crepeniță v. *crăpa**crepet* v. *crăpa**crepete* v. *crăpa*

CREP/DĂ

crepitanț v. *crepitație*

CREPITAȚIE

crepitațiune v. *crepitație**creplă* v. *crep²**crepon* v. *crep¹**creponat* v. *crep¹*

CREPS

CREPUSCUL

crepuscul v. *crepuscul**crepuscular* v. *crepuscul**crepusculă* v. *crepuscul**crepusnic* v. *căpșnic**creri* (pl.) v. *creier**crerișori* (pl.) v. *creier**crescător*, -toare v. *crește**crescătorie* v. *crește**crescătură* v. *crește**crescând* v. *crește*

CRESCENDO

crescut v. *crește**crezol* v. *creozot*

CRESON

cresta v. *creastă¹**crestare* v. *creastă¹**crestaș* v. *cristac**crestat*, -ă² v. *creastă¹*CRESTATĂ¹*crestălău* v. *creastă¹**crestăneasă* v. *cârstăneasă**crestător* v. *creastă¹**crestătură* v. *creastă¹**crestătea* v. *creastă¹**crestătel¹* v. *creastă¹**crestătel²* v. *creastă¹**crestățică* v. *creastă¹**crestealniță* v. *cristelniță**crestează* v. *creastă¹**cresteneasă* v. *cârstăneasă**cresteș* v. *cârstei**cresteșel* v. *creastă¹**cretez* v. *creastă¹**crestineasă* v. *cârstăneasă**crestiță* v. *creastă¹**crestomație* v. *crestomație*

CRESTOMAȚIE

crestos v. *creastă¹**crestul* v. *crăstul**crestură* v. *creastă¹**crestuș* v. *creastă¹*

CREȘĂ

creștal v. *cristal*

CREȘTE

crește [ir.] v. *crește**creștealniță* v. *cristelniță*

CREȘTET

CREȘTIN, -Ă

creștina v. *creștin**creștinaș* v. *creștin**creștinătate* v. *creștin**creștinătură* v. *creștin**creștinăție* v. *creștin**creștineasă* v. *cârstăneasă**creștinesc* v. *creștin**creștinește* v. *creștin**creștini* v. *creștin**creștinie* v. *creștin**creștinism* v. *creștin**creștit* v. *creștet**cretaceu* v. *cretacic*

CRETACIC

CRETAN, -Ă

CRETĂ

cretean, -ă v. *cretan*

CRETIN, -Ă

cretinism v. *cretin**cretiniza* v. *cretin**cretință* v. *catrință**cretință* v. *catrință* (Addenda)

CRETON

cretonă v. *creton*

cretos v. cretă
 CREȚ, -EA ◌Ă
crețar v. creițar
 crețat v. creț
crețauă v. creț
 crețacios v. creț
crețătura v. creț
 crețeală v. creț
 crețesc v. creț
 creți v. creț
 crețișoară v. creț
 crețișor¹ v. creț
 crețișor² v. creț
 crețitură v. creț
 crețos v. creț
 crețuliu v. creț
 crețură v. creț
 crețușcă v. creț
creuset v. creuzet
 CREUZET
creuzot v. creozot
 CREVASĂ
crevat v. crivat
crevet v. crivat
crevetă v. crevete
 CREVETE
 crez v. crede
 crezare v. crede
 crezământ v. crede
 crezător v. crede
 crezol v. creozot
 crezut v. crede
 crezuție v. crede
 CRI
 CRIANT
 CRIB
 CR/BDĂ
 cribdos v. cribdă
cribit v. chibrit
 CRIBLURĂ
 CRIC¹
 CRIC²
 CRICALĂ
 CR/CHET
crichet v. crichet
crichin v. crihină
crichin v. crihină
crichină v. crihină
 CRICI
cricket v. crichet
criemă v. cârciumă
 CRICO/D

cridal v. cridă¹
 CR/IDĂ¹
*cridă*² v. cretă
 cridos v. cretă
criei (pl.) v. creier
criel [mr.] v. creier
criel v. creier
 crielat [mr.] v. creier
crier [ar.] v. creier
crier v. creier
 CRIERG/E
crierișor v. creier
crieruncă v. ieruncă
crifan v. crihan
 crifoii v. crihan
crigăl v. crighel
 CR/IGHEL
 CRIHALĂ
 CRIHAN
 CRIHANCĂ
crihen v. crihină
crihenă v. crihină
 crihin v. crihină
 CR/HINĂ
criiăl [mr.] v. creier
criiel [mr.] v. creier
criilat [mr.] v. creier
criili (pl.) v. creier
criiri (pl.) v. creier
 CRIJAC
crijat v. crijac
crijmă v. cârciumă
 CR/JMĂ¹
*crijmă*² v. cârciumă(Addenda)
crijni v. scrâșni
 crilaș v. criță
 CR/LĂ
crilic v. cler
 crilui v. criță
 CR/MĂ
crimănar v. crimă
crimănariu v. crimă
 CR/MBĂ
crimean v. crâmean
crimen v. crimă
 criminal¹, -ă v. crimă
 criminal² v. crimă
 criminalic v. crimă
 criminalicesc v. crimă
 criminalicește v. crimă
 criminalion v. crimă
 criminalist¹ v. crimă

criminalist² v. crimă
 criminalistică v. crimă
 criminalitate v. crimă
 criminaliza v. crimă
criminar v. crimă
 criminariu v. crimă
crimini v. cremene
 criminogen v. crimă
 criminolog v. crimă
 criminologic v. crimă
 criminologie v. crimă
 CRIMINȚI
 CRIN
 crină v. crivină
 crinărie v. crin
 CR/NCĂ
 crincuță v. crincă
cring v. creangă
 CRINIERĂ
 crinișel v. crin
 crinișor v. crin
 criniu v. crin
 CRINO/D
 CRINOL/NĂ
 crinos v. crin
 CRINOV/L
 CR/NTĂ
 CRIO-
 criobiologie v. biologie
 criocauter v. cauter (Addenda)
 CRIOF/L
 CRIOF/ȚĂ
 CRIOGEN
 criogenic v. criogen
 criogenie v. criogen
 CRIOL/T
criolită v. criolit
 CRIOLOG/E
 CRIONICĂ
 crioscop v. crioscopie
 CRIOSCOPIE
 CRIOSTAT
 crișoc v. șoc
 crioterapie v. terapie
 CRIOTRON
 CRIPALCĂ
cripare [ar.] v. crăpa
cripari [mr.] v. crăpa
 CRIPEU
cripitor [ar.] v. câmpător
 CRIPSION
 cripta v. criptic

criptare v. criptic
 CR/PTĂ
 CR/PTIC
 CRIPTO-
 criptocomunist, -ă v. comun
 criptocristalin v. cristal
 CRIPTOF/ȚĂ
 CRIPTOGAM, -Ă
 criptogamic v. criptogam
 criptogamie v. criptogam
 CRYPTOGENETIC
 criptograf v. criptografie
 criptografia v. criptografie
 criptografic v. criptografie
 CRYPTOGRAF/E
criptogram v. criptogramă
 CRYPTOGRAMĂ
 cripton v. kripton
 CRIPTON/M
 CRIPTORHID/E
cris v. hris
 CRISAL/DĂ
crisantemă v. crizantemă
crisantim v. crizantemă
 CRISELEFANT/N
crisis v. criză
 CR/SNĂ
 crisoberil v. beril
 CRISOFEN/NĂ
 crisograf v. crisografie
 CRISOGRAF/E
 CRISOID/NĂ
crisopras v. crisopraz
 CRISOPRAZ
 crisoterapie v. terapie
 CRISPA
 crispat v. crispa
 crispație v. crispa
crispațiune v. crispa
 CRISTAC
cristaci v. cristac
 CRISTAL
 cristalerie v. cristal
 cristalin v. cristal
 cristalinitate v. cristal
cristalisabil v. cristal
cristalisat v. cristal
 cristalit v. cristal
 cristaliza v. cristal
 cristalizabil v. cristal
 cristalizator¹ v. cristal
 cristalizator² v. cristal

- cristalizație v. cristal
 cristalizațiune v. cristal
 cristalizor v. cristal
 cristalogeneză v. cristal
 cristalograf v. cristal
 cristalografă v. cristal
 cristalografic v. cristal
 cristalografie v. cristal
 cristaloid v. cristal
 cristalometrie v. cristal
cristar v. cristal
cristaş v. cristac
 CRISTĂ
cristălisi v. cristal
cristealniță v. cristelniță
*cristei*¹ v. cristac
*cristei*² v. cârstei
 CRISTELNIȚĂ
cristeneasă v. cârstăneasă
cristial v. cristal
 CRISTIANĂ
cristianie v. cristiană
 cristianism v. cristic
 CRISTIC
cristienească v. cârstăneasă
cristineasă v. cârstăneasă
cristinească v. cârstăneasă
cristinic [mr.] v. creștin
cristir v. clistir
 cristirui v. clistir
cristofoară v. cristofor
cristofoare v. cristofor
 CRISTOFOR
cristoforiță v. cristofor
cristov v. cârstov
*cristov*¹ v. cârstov (Addenda)
*cristov*² v. hrisov
 CRIȘ
*crișan*¹ v. crișul
*crișan*² v. crișean
crișca v. crășca
 CRIȘCĂ¹
 CRIȘCĂ²
 CRIȘCĂ³
crișcătură v. crășca
crișcoi v. crișcă¹
crișcoiu v. crișcă¹
crișcovă v. crișcă³
 CRIȘEAN
crișeancă v. crișean
crișmar v. cârciumă
crișmaș v. cârciumă
crișmă v. cârciumă
*crișmă*² v. crijmă¹
crișni v. scrășni
 CRIȘNIȚĂ
crișpan v. grinșpan
crișpant v. grinșpan
criștai v. cristal
criștal v. cristal
criștalit v. cristal
criștar v. cristal
crișteare [ar.] v. crește
criștin [ar.] v. creștin
criștin [mr.] v. creștin
criștiname [ar.] v. creștin
criștinare [ar.] v. creștin
criștinari [mr.] v. creștin
criștinătate [ar.] v. creștin
criștinătăți [mr.] v. creștin
criștineăști [mr.] v. creștin
criștines [mr.] v. creștin
criștinesc [mr.] v. creștin
criștinescu [ar.] v. creștin
criștinic [mr.] v. creștin
criștinică [mr.] v. creștin
criștiničcă [mr.] v. creștin
criștinipsire [ar.] v. creștin
criștinitică [ar.] v. creștin
 CRIȘU(L), -A
crită v. cretă
critean, -ă v. cretan
 CRITERIU
 CRITIC¹
*critic*¹ v. critic¹
*critic*² v. criză
critica v. critic¹
criticabil v. critic¹
criticant, -ă v. critic¹
criticaris v. critic¹
criticastro v. critic¹
critică v. critic¹
criticesc v. critic¹
criticism v. critic¹
criticist, -ă v. critic¹
critienească v. cârstăneasă
critiriu v. criteriu
critisi v. critic¹
critiza v. critic¹
critizălui v. critic¹
critizilui v. critic¹
crițar v. creițar
 CRITĂ
critărel v. creițar

CRITĂR/ȚĂ

critos v. criță

criv v. griv

CRIVAC¹CRIVAC²crivaci v. crivac¹

CRIVAIIE

CRIVAL¹crival² v. crivală

CRIVALĂ

CRIVAT

crivă¹ v. crivaiecrivă² v. crivină

CRIVĂȚ

crivățean v. crivăț

crivdă v. cribdă

crivos v. cribdă

crivea v. crivală

criveală v. crivală

CRIVEI¹crivei² v. griv

criveț v. crivăț

criveț v. crivăț

CRIVI

crivinașă v. crihină

CRIVINĂ

crivinos v. crivină

CRIVITĂR

crivoace (pl.) v. crivac¹

criza v. criză

crizalidă v. crisalidă

crizantem v. crizantemă

CRIZANTEMĂ

CRIZĂ

criznic v. crâșnic¹

crizopraz v. crisopraz

croafenă v. craflă

croajină v. crosnă

croambă v. cloambă¹

croampă v. crampen

croancă v. cronc¹

croapănă v. craflă

CROASANT

croasnă v. crosnă

croașnă v. crosnă

CROAT, -Ă

croățesc v. croat

croază v. croazea

CROAZEĂ

CROAZIERĂ

croățeste v. croat

crob v. uncrop

CROBIZI

crobizi v. crobizi

croc v. crov

CROCANT

CROCHET

CROCHETĂ

crochi v. crochiu

CROCHIU

crociub v. scrociob¹

crocmală v. crohmală

crocmeală v. crohmală

crocmoli v. crohmală

crocnet v. cronc¹

CROCODIL

crocodilian v. crocodil

crod v. codru

croh¹ v. crovcroh² v. cruh

crohmal v. crohmală

CROHMALĂ

crohmăli v. crohmală

crohmeală v. crohmală

crohmoală v. crohmală

crohmoli v. crohmală

crohos v. cruh

CROI¹croi² v. croi¹croială v. croi¹

croissant v. croasant

croit v. croi¹croitoare v. croi¹croitor v. croi¹croitoreasă v. croi¹croitorese v. croi¹croitori v. croi¹croitorie v. croi¹croitorit v. croi¹croitorită v. croi¹croitură v. croi¹

crojnă v. crosnă

CROM

CROM(O)-, -CROM

croma v. crom

cromafin v. crom

cromaj v. crom

cromat- v. crom(o)-

cromat¹ v. crom

cromatare v. crom

CROMATIC, -Ă

cromatidă v. cromozom

cromatină v. cromatic

cromatism v. cromatic

cromato- v. crom(o)-
 cromatofor v. cromatic
 cromatogen v. cromatic
 cromatografic v. cromatic
 cromatografie v. cromatic
 cromatoplast v. cromatic
 cromatopsie v. cromatic
 cromatic v. crom
 -cromie v. crom(o)-
 cromism v. crom
 cromit v. crom
 cromită v. crom
 cromiza v. crom
CROMLEH
 cromnichel v. crom
 cromoalgrafie v. algrafie
 cromoblast v. cromatic
 cromocistoscopie v. cistită (Addenda)
 cromofor v. cromatic
 cromofotografie v. fotografie
 cromogen v. cromatic
 cromolitografic v. litografie
 cromolitografie v. litografie
 cromoplast v. cromatic
 cromoproteidă v. proteidă
 cromopsie v. cromatic
 cromoscop v. cromatic
 cromosferă v. sferă
 cromosferic v. sferă
 cromosom v. cromozom
 cromoterapie v. terapie
 cromotipie v. cromatic
 cromotipografie v. tipografie
CROMOZOM
 cromozomial v. cromozom
 crompoși v. crâmpoi
 cromtaler v. taler²
CRONAXIE
CRONC¹
 cronc² v. cronc¹
 croncă v. cronc¹
 croncă v. cronc¹
 croncăi v. cronc¹
 croncăit v. cronc¹
 croncăitor v. cronc¹
 croncăni v. cronc¹
 croncănit v. cronc¹
 croncănitor v. cronc¹
 croncănitură v. cronc¹
 croncău v. cronc¹
 croncâni v. cronc¹
 cronconi v. cronc¹

CRONIC¹
 cronic² v. cronică
 cronicar v. cronică
CRONICĂ
 cronicăresc v. cronică
 cronicetă v. cronică
 cronicitate v. cronc¹
 croniciza v. cronc¹
 cronicuță v. cronică
CRONO-
CRONOFAG
 cronofotografic v. fotografie
 cronofotografie v. fotografie
CRONOGRAM¹
 cronogra² v. cronică
 cronografie v. cronică
 cronogram v. cronogramă
CRONOGRAMĂ
 cronolog v. cronologie
 cronologhie v. cronologie
 cronologic v. cronologie
 cronologicesc v. cronologie
 cronologicește v. cronologie
CRONOLOGIE
 cronometra v. cronometru
 cronometraj v. cronometru
 cronometric v. cronometru
 cronometrie v. cronometru
 cronometroare v. cronometru
 cronometror v. cronometru
CRONOMETRU
CRONOSCOP
 crontaler v. taler²
 crontir v. clondir
CRONȚ
 cronțai v. cronț
 cronțială v. cronț
 cronțăitură v. cronț
 cronțăneală v. cronț
 cronțani v. cronț
 cronțănitură v. cronț
 crop v. uncrop
CROS¹
CROS²
CROSĂ¹
CROSĂ²
CROSING
 crosist v. cros¹
 crosistă v. cros¹
 crosna v. crosnă
 crosnar v. crosnă
 crosnaș v. crosnă

CROSNĂ

crosne v. *crosnă**crosni* v. *crosnă**crosnie* v. *crosnă*

CROSSBAR

cross-country v. *cross*¹*croș* v. *croșă*

CROȘĂ

*croșet*¹ v. *croșetă**croșet*² v. *croșetă**croșeta* v. *croșetă*

CROȘETĂ

CROȘEU

croșnă v. *crosnă**croșne* v. *crosnă*

CROT

CROTAL

crotalie v. *crotal**croșap* v. *proșap**crou* v. *crov*

CROV

crovan v. *crov**croviț* v. *crov**crovizi* v. *crobizi**croznă* v. *crosnă**croznie* v. *crosnă*

CRUCE

cruceadă v. *cruce**cruceală* v. *cruce**cruceată* v. *cruce**crucei* (pl.) v. *cruce**cruceliță* v. *cruce**crucelnic* v. *cruce**crucelniță* v. *cruce**crucer*¹ v. *cruce**crucer*² v. *cruce**crucere* v. *cruce**crucetă* v. *cruce**Crucho* (top.) v. *cruce**cruci* v. *cruce**crucia* v. *cruce**cruciadă* v. *cruce**crucial* v. *cruce**cruciat* v. *cruce**cruciată* v. *cruce**crucieră* v. *croazieră**crucifer*¹, -ă v. *cruce**crucifer*² v. *cruce**crucifica* v. *cruce**crucifix* v. *cruce**cruciform* v. *cruce**cruciliță* v. *cruce**crucioaie* v. *cruce**crucioi* v. *cruce**cruciș* v. *cruce**crucișa* v. *cruce**crucișă* v. *cruce*

CRUCIȘĂTOR

crucișătură v. *cruce**crucișoară* v. *cruce**crucitură* v. *cruce**cruciță* v. *cruce**cruciuliță* v. *cruce**cruciulițe* (pl.) v. *cruce*

CRUCNĂ

crucumbei [mr.] v. *curcubeu*¹*crucumbeu* [mr.] v. *curcubeu*¹

CRUD

crud [ar.] v. *crud**crud* [ir.] v. *crud**crud* [mr.] v. *crud**crudac* v. *crud**crudătate* v. *crud**crudățea* v. *crud**crudelitate* v. *crud**crudi* v. *crud**crudice* v. *crud**crudiciune* v. *crud**cruditate* v. *crud**crudșor* v. *crud**Crudul* (antrop.) v. *crud**cruduț* v. *crud*

CRUG

cruguliță v. *crug*

CRUH

cruhos v. *cruh**crui* v. *croi*¹*cruitor* v. *croi*¹*crujmă* v. *crijmă*¹*crump* v. *crumpenă**crumpă* v. *crumpenă**crumpână* v. *crumpenă**crumpește* v. *crumpenă**crumpel* v. *crumpenă**crumpen* v. *crumpenă*

CRUMPENĂ

crumpeniște v. *crumpenă**crumpii* (pl.) v. *crumpenă**crumpină* v. *crumpenă**crumpir* v. *crumpenă**crumpir* v. *crumpenă**crumpiră* v. *crumpenă*

CRUNĂ

crund v. *crunt*

CRUNT

crunta v. *crunt*
crunteală v. *crunt*

CRUP¹CRUP²

crupadă v. *crupă*

CRUPĂ

crupător v. *cârpător*

CRUPE (pl.)

CRUPIER

crupioare (pl.) v. *crupe*

CRUPON

cruponare v. *crupon*

crupșoare v. *crupe*

crupușoare (pl.) v. *crupe*

CRURAL

crustaceu v. *crustă*

CRUSTĂ

crustos v. *crustă*

crușătea v. *cruși*

crușâi v. *crușin*

crușân v. *crușin*

crușeală v. *cruși*

crușei v. *crușin*

crușet v. *cruși*

CRUȘEȚ

CRUȘI

CRUȘIN

crușin v. *crușin*

crușit v. *cruși*

crușiu v. *crușin*

crușmă v. *crijmă*¹

CRUȘON

crută v. *cutră*

CRUTCĂ¹CRUTCĂ²

CRUTON

crutsi [mr.] v. *cruce*

cruț v. *curuț*

CRUȚA

cruțalnic v. *cruța*

cruțat v. *cruța*

cruțătoare v. *cruța*

cruțător v. *cruța*

cruțe [ar.] v. *cruce*

cruțiat v. *cruce*

crutiică [ar.] v. *cruce*

crutiică [mr.] v. *cruce*

cruiu v. *crov*

cruzătură v. *crud*

cruzătea v. *cruși*

CRUZEIRO

cruzi v. *crud*

cruzie v. *crud*

cruzime v. *crud*

cruzitate v. *crud*

cruzitură v. *crud*

csaklyé v. *ceaclă*

ctidzare [ar.] v. *cuteza*

CT/TOR

ctitoră v. *ctitor*

ctitoreasă v. *ctitor*

ctitoresc v. *ctitor*

ctitori v. *ctitor*

ctitoricesc v. *ctitor*

ctitorie v. *ctitor*

ctitur v. *ctitor*

CU

cu [ar.] v. *cu*

cu [mr.] v. *cu*

cu [ir.] v. *cu*

cu:b [ir.] v. *cuib*

cu:b [mr.] v. *cuib*

cu:ib [ir.] v. *cuib*

cu:ibu [ir.] v. *cuib*

cu:p [mr.] v. *cuib*

CUAC

cuadragenar, -ă v. *cvadragenar*

cuadrangular v. *cadranular*

cuadrant v. *cvadruplu*

cuadrat v. *cvadruplu*

cuadratură v. *cvadruplu*

cuadri- v. *cvadri-*

cuadrică v. *cvadruplu*

cuadrică v. *cvadruplu*

cuadrigă v. *cvadrigă*

cuadrigemeni v. *geamăn*

cuadrilat v. *cadrilat*

cuadrilater v. *cadrilater*

cuadrilater v. *cadrilater*

cuadrilobat v. *lob*

cuadriman v. *cvadruman*

cuadrimotor v. *motor*

cuadripetal v. *petală*

cuadripol v. *pol*

cuadrirem v. *cvadriremă*

cuadriremă v. *cvadriremă*

cuadrisilabic v. *silabă*

cuadrivalv v. *valvă*

cuadriremium v. *cvadriremium*

cuadrofonic v. *fonic*

cuadrofonie v. *fonic*

cuadruman v. *cvadruman*

cuadrupeđ, -ă v. *cvadruplu*

cuadrupla v. cvadruplu
cuadruplet v. cvadruplu
cuadruplex v. cvadruplu
cuadruplu v. cvadruplu
cualefica v. califica
cualeficativ v. califica
cualeficație v. califica
cualeitate v. calitate
cualeitativ v. calitate
cuantă v. quantum
cuantic v. quantum
cuantifica v. quantum
cuantificabil v. quantum
cuantificator v. quantum
cuantitate v. cantitate
cuantitativ v. cantitate
cuantor v. quantum
cuantor v. quantum
CUANTUM
cuapiriri [mr.] v. acoperi
cuart v. cart¹
cuartal v. cvartal
cuartă v. cvartă
cuarteliu v. cortel²
cuartet v. cvartă
cuartier v. cartier
cuartir v. cartier
CUARȚ
cuartit v. cuarț
cuartos v. cuarț
CUATERNAR
CUB
cuba v. cub
cubagiu v. cub
cubaj v. cub
cuban, -ă v. cubanez
CUBANEZ, -Ă
cubatură v. cub
CUBEA
CUBEB¹
cubeb² v. cubeb¹
cubebă¹ v. cubeb¹
cubebă² v. cubeb¹
cubebe v. cubeb¹
cubelc v. culbec
cubelcească v. culbec
cubelci v. culbec
cubernat v. guvern
cubernium v. guvern
cubi v. cub
cubic¹ v. cub
cubic² v. cub

cubica v. cub
cubicesc v. cub
cubici v. cub
cubicul v. cubiculum
cubicular v. cubiculum
cubicularie v. cubiculum
cubiculariu v. cubiculum
CUB/CULUM
cubilcească v. culbec
CUBILOU
cubism v. cub
cubist, -ă v. cub
cubit v. cubitus
cubital v. cubitus
CUBITUS
cublă v. tablă (eroare grafică)
CUBLEȘ
cuboid v. cub
cuborî v. coborî
cubur v. cobur
cuburli v. cobârli
cuc [ar.] v. cuc¹
cuc [mr.] v. cuc¹
cuc [ir.] v. cuc¹
CUC¹
CUC²
CUC³
CUC⁴
cuc⁵ v. cucă¹
cuc⁶ v. cucă²
cucă [ir.] v. culca
cuca v. cuc¹
cucașă v. cocoașă
CUCAVIȚĂ
CUCĂ¹
CUCĂ²
CUCĂ³
CUCĂ⁴
cucă⁵ v. cuc¹
CUCĂI
cucăit v. cucăi
cucăitor v. cucăi
cucăitură v. cucăi
cucătă v. cucută
cucățică v. cucută
cucăi v. cucăi
cucătă v. cucută
cucea v. cocie
CUCER¹
cuceri² v. cuceri¹
cuceri³ (pl.) v. cuc²
cucerie v. cuceri¹

cucerință v. cuceri¹
 cucerire¹ v. cuceri¹
 cucerire² v. cuceri¹
 cuceritor¹, -oare v. cuceri¹
 cuceritor² v. cuceri¹
 cuceritură v. cuceri¹
 cucernic v. cuceri¹
 cucernicește v. cuceri¹
 cucernici v. cuceri¹
 cucernicie v. cuceri¹
 cuceros v. cuceri¹
cuchilame [ar.] v. copil
cuci v. cuc²
cuciaș v. cocie
cucie v. cocie
cucier v. cocie
cucioară v. cocie
cuciorbă v. cociotvă
cuciri v. cuceri¹
cucirire v. cuceri¹
cuciritură v. cuceri¹
CUCIU
Cuciul (antrop.) v. cuciu
cuciuli v. cuciu
cuciuri v. cuceri¹
CUCLĂ¹
cuclă² v. glugă
cuemă v. cușmă¹
cucnă v. cuhnie¹
cucnie v. cuhnie¹
cucoana-chiferiță v. coropișniță
cucoana-chiftiriță v. coropișniță
cucoana-chischiriță v. coropișniță
cucoana-tiferiță v. coropișniță
cucoană v. cocon¹
cucoară v. cocor¹
cucoașă v. cocoașă
cucoi v. cucui¹
cucon v. cocon¹
cuconar v. coconar¹
cuconaș v. cocon¹
cuconășel v. cocon¹
cuconășică v. cocon¹
cuconesc v. cocon¹
cuconește v. cocon¹
cuconet v. cocon¹
cuconi v. cocon¹
cuconie v. cocon¹
cuconiță v. cocon¹
cuconos v. cucunos
cucor¹ v. cocor¹
cucor² v. cocor²

cucorstârc v. cocostârc
cucos v. cucui¹
cucostârc v. cocostârc
cucoș v. cocoș¹
cucoșat v. cocoașă
cucoșesc v. cocoș¹
cucoșește v. cocoș¹
cucoși v. cocoș¹
cucovaie v. cucuvea
CUCOVĂ
cucoveau v. cucuvea
cucoveică v. cucuvea
cucovetă v. cucuvea
cucșor v. cuc¹
cuctă v. ciiftă
cucu v. cuc¹
cucu: [ar.] v. cucui¹
cucu: [mr.] v. cucui¹
cucubeică v. cucuvea
cucubelec v. cocobelci
CUCUI¹
cucui² v. cuc¹
cucui³ v. cucui¹
cucui⁴ v. cucăi
CUCUIA¹
cucuiă² v. cucui¹
cucuiat¹ v. cucui¹
cucuiat², -ă v. cucui¹
Cucuiți (top.) v. cucui¹
cucuiete v. cucui¹
cucuiovă v. cucui¹
cucul 'at [ar.] v. cucui¹
cuculat v. cuculă²
CUCULĂ¹
CUCULĂ²
cuculbău¹ v. cocobelci
cuculbău² v. cucubeu¹
cuculean v. cuc¹
cuculeasă v. cuc¹
cuculete v. cuc¹
cuculeț v. cuc¹
CUCULEU
cuculice v. cuculeu
CUCULNĂ
cuculion v. cuculiu
cuculire [ar.] v. cocoli
cuculiță v. cuc¹
CUCULIU
cuculiuț v. cuc¹
CUCUMĂR
cucumea v. cucuvea
cucumeac v. cucuvea

cucumeag v. *cucuvea*
cucumeagă v. *cucuvea*
cucumegă v. *cucuvea*
cucumelc v. *cocobelci*
cucumelci v. *cocobelci*
cucunar v. *coconar*¹
cucunară v. *coconar*¹
CUCUNOS
cucunoz v. *cucunos*
Cucur:i (top.) [ar.] v. *cucă*¹
CUCURĂ¹
CUCURĂ²
cucurbătă v. *curcubetă*
cucurbău v. *curcubeu*¹
cucurbeată v. *curcubetă*
cucurbetariț v. *curcubetă*
cucurbetă v. *curcubetă*
cucurbetă v. *curcubetă*
cucurbețea v. *curcubetă*
cucurbețică v. *curcubetă*
cucurbeu v. *curcubeu*¹
CUCURBITACEE
cucurbitaceu v. *cucurbitacee*
cucurici v. *cucurigu*
cucuricu v. *cucurigu*
CUCURIG¹
*cucurig*² v. *cucurigu*
*cucuriga*¹ v. *cucurigu*
*cucuriga*² v. *cucurigu*
cucurigagu v. *cucurigu*
cucurigaț v. *cucurigu*
cucurigi v. *cucurigu*
CUCURIGU
cucurigu-danu v. *cucurigu*
cucurigu-gagu v. *cucurigu*
cucurigui v. *cucurigu*
cucurmină v. *curcumină*
cucurudz v. *cucuruz*
CUCURUJEL
cucurujor v. *cucuruz*
cucurus v. *cucuruz*
CUCURUZ
cucuruzaștină v. *cucuruz*
cucuruziște v. *cucuruz*
cucuruzoaie v. *cucuruz*
cucuruzoaie v. *cucuruz*
cucușel v. *cuc*¹
cucușor v. *cuc*¹
CUCUTĂ
cucută [ar.] v. *cucută*
Cucutean (top.) v. *cucută*
cucuț v. *cuc*¹

cucuța v. *cocoța*
cucuțeală v. *cucută*
cucuvai v. *cucuvea*
cucuvaică v. *cucuvea*
cucuvaie v. *cucuvea*
cucuvă v. *cucovă*
CUCUVEA
cucuveau v. *cucuvea*
cucuveauă v. *cucuvea*
cucuveică v. *cucuvea*
cucovelă v. *cucuvea*
cucuveucă v. *cucuvea*
cucuviță v. *cucuvea*
cuđalb v. *coadă*
cuđalbă [ar.] v. *coadă*
cuđar [ar.] v. *coadă*
cuđaș [mr.] v. *coadă*
cuđașcă [mr.] v. *coadă*
cuđalbean v. *coadă*
cuđalbel v. *coadă*
cuđalbi v. *coadă*
cuđalbior v. *coadă*
cuđalbiță v. *coadă*
cuđičcă [mr.] v. *coadă*
cuđiță [ar.] v. *coadă*
cuđiță [mr.] v. *coadă*
CUDRULUI
cuđrului v. *cotorăi*
cuđubatură [ar.] v. *codobatură*
cuđulaț v. *coadă*
CUEJDIU
CUFĂR¹
*cufăr*² v. *cufăr*¹
cufărar v. *cufăr*¹
cufăraș v. *cufăr*¹
cufărel v. *cufăr*¹
cufări v. *cofă*
cufăriri [mr.] v. *cufuri*
cufăriță v. *cofă*
cufărut v. *cufăr*¹
cufarel v. *cufăr*¹
cufoare [ar.] v. *cufuri*
cufări [mr.] v. *cufuri*
CUFRĂNGE
CUFTĂ
cuftea v. *chiftea*
cufturie v. *cofterie*
cufund v. *cufunda*¹
CUFUNDA¹
*cufunda*² v. *confunda*
cufundaci v. *cufunda*¹
cufundat v. *cufunda*¹

- cufundător v. cufunda¹
 cufundătură v. cufunda¹
 cufunde v. confunda
 cufundiș v. cufunda¹
 cufundișilea v. cufunda¹
 cufundos v. cufunda¹
 cufunzime v. cufunda¹
 cufureală v. cufuri
 cufurgear [ar.] v. cufuri
 cufurgios [ar.] v. cufuri
 CUFURI
 cufuricios v. cufuri
 cufurire [ar.] v. cufuri
 cufurit v. cufuri
 cufuros [ar.] v. cufuri
 cufurțiță v. fute
 cugelcă v. cujeică
 cuget v. cugeta
 CUGETA
 cugetare v. cugeta
 cugetat v. cugeta
 cugetăcios v. cugeta
 cugetăreț v. cugeta
 cugetător, -toare v. cugeta
 cugetățitură v. cugeta
 CUGLĂ
 CUGLUF
 cușmă v. cușmă¹
 CUGUAR
 cuguli v. ciuguli (Addenda)
 cuhalm v. cohalm
 CUHAR
 cuharcă v. cuhar
 cuhnă v. cuhnie¹
 Cuhne (Oana ~) (antrop.) v. cuhnie¹
 cuhne v. cuhnie¹
 CUHNE¹
 cuhnie² v. cutnie
 cuhuci v. cohăi
 CUI
 cuiă v. cui
 cuiari v. cui
 cuiat v. cui
 CUIB
 cuib [ar.] v. cuib
 cuib [ir.] v. cuib
 cuib [mr.] v. cuib
 cuiba v. cuib
 cuibair [ar.] v. cuib
 cuibar [ar.] v. cuib
 cuibar [mr.] v. cuib
 cuibar v. cuib
 cuibare v. cuib
 cuibariță v. cuib
 cuibăraș v. cuib
 cuibări v. cuib
 cuibărit v. cuib
 cuibcic [mr.] v. cuib
 cuibiște v. cuib
 cuibșor v. cuib
 cuibu [ar.] v. cuib
 cuibu [ir.] v. cuib
 cuibui v. cuib
 cuibuleț v. cuib
 cuibura v. cuib
 cuiburel v. cuib
 cuibușor v. cuib
 cuibuț v. cuib
 cuicăi v. coic
 cuier¹ v. cui
 cuier² v. cui
 cuieri v. cui
 cuierie v. cui
 cuiglă v. cuglă
 cuinar v. cuhnie¹
 cuinariu v. cuhnie¹
 cuină v. cuhnie¹
 cuinăreasă v. cuhnie¹
 cuinărie v. cuhnie¹
 cuine v. cuhnie¹
 cuiingibașa v. cuiungiu
 cuinie v. cuhnie¹
 cuinie v. cuhnie¹
 cuintă v. cvintă
 cuirasa v. cuirasă
 cuirasat v. cuirasă
 CUIRĂSĂ
 cuirasier v. cuirasă
 cuiraso v. curașao
 cuișoară¹ v. cui
 cuișoară² v. cui
 cuișoariță v. cui
 cuișor¹ v. cui
 cuișor² v. cui
 cuișoriță v. cui
 cuita v. chit¹
 cuitanță v. chit¹
 cuitanție v. chit¹
 cuiț v. cui
 cuiub v. cuib
 cuiuhura v. cuib
 cuiungeresc v. cuiungiu
 cuiungi-bașă v. cuiungiu
 CUIUNGIU

cuiuț v. cui
 cujba v. cujbă
cujban v. gugiuman
 CUIBĂ
cujbi v. cujbă
cujbit v. cujbă
 CUIDĂ
 CUJEICĂ
cujelcă v. cujeică
cujmă v. cușmă¹
cujmete v. cușmete
cujmi v. cujbă
cujmuță v. cușmă¹
cujniță v. cușniță¹
cujolcă v. cujeică
cujucță v. conjuncție
cujuga v. conjuga
cujugare v. conjuga
cujugăciune v. conjuga
cujulie v. gujulie
 CUL
 CULAC
culai v. culaș
 CULAJE (pl.)
 CULANT
culanță v. culant
 CULARE
culasă v. chiulasă
culastră [ar.] v. colastră
culastră [mr.] v. colastră
culastră v. colastră
 CULAȘ
 CULATĂ
 CULĂ
culăcime v. culac
 CULBEC
culbecat v. culbec
culbeceasă v. culbec
culbecească v. culbec
 CULBUTA
culbutor v. culbuta
 CULCA
culcare [ar.] v. culca
culcari [mr.] v. culca
culcat v. culca
culcată v. culca
*culcubău*¹ v. cocobelci
*culcubău*² v. curcubeu¹
culcudușă v. corcodușă
culcuduță v. corcodușă
culcuș v. culca
culcușă v. culca

culcuța v. culca
culducușă v. corcodușă
culdui v. colduș¹
culduș v. colduș¹
culdușă v. colduș¹
culduși v. colduș¹
culeac^u [ar.] v. coleașă
culeadzire [ar.] v. culege
culeandră v. coriandru
culeașă v. coleașă
culeașu^u [ar.] v. coleașă
 CULEE¹
 CULEE²
culegar v. culege
culegător, -toare v. culege
culegătoreasă v. culege
culegătorie v. culege
culegău v. culege
 CULEGE
culegere v. culege
culeje [ir.] v. culege
cules v. culege
culesă v. coleașă
culeș v. coleașă
culeșă v. coleașă
culeșer v. coleașă
 CULEVR/INĂ
 CULI
 CULIC
culichi v. chilug¹
culichi v. chilug¹ (Addenda)
culici v. culic
 CULINAR
culină v. culinar
culincu v. chilug¹
culion v. cuculiu
culisa v. culisă
culisant v. culisă
 CULISĂ
culisor v. culisă
culisou v. culisă
culișer v. coleașă
 CULIȘMAN
 CULM¹
 CULM²
culmar v. culme
 CULME
culmeci v. culbec
culmi [mr.] v. culme
culmina v. culme
culminant v. culme
culminație v. culme

culminațiune v. *culme*
culmină v. *culme*
culminăriță v. *culme*
culmine v. *culme*
culmiș v. *culme*
culmiță v. *culme*
culmu [ar.] v. *culme*
culmulită v. *culme*
culo [mr.] v. *acolo*
culo v. *încolo*
 CULOAR
 CULOARE
culoglu v. *cul*
 CULOT
culpabil v. *culpă*
culpabilitate v. *culpă*
culpabiliza v. *culpă*
culpaci v. *culpă*
culpălnic v. *culpă*
culpaș v. *culpă*
 CULPĂ
culpeș v. *culpă*
 CULT¹
 CULT²
cultic v. *cult*²
cultism v. *cult*¹
cultist v. *cult*¹
cultiva v. *cult*¹
cultivabil v. *cult*¹
cultivarisi v. *cult*¹
cultivator, -toare v. *cult*¹
cultivație v. *cult*¹
cultiverisi v. *cult*¹
cultivi v. *cult*¹
cultivirui v. *cult*¹
cultivitor, -toare v. *cult*¹
cultizm v. *cult*¹
cultuc v. *coltuc*
cultucel v. *coltuc*
cultural v. *cult*¹
culturalicește v. *cult*¹
culturaliza v. *cult*¹
cultură v. *cult*¹
culturism v. *cult*¹
culturist v. *cult*¹
culturistă v. *cult*¹
culturolog v. *cult*¹
culturologă v. *cult*¹
culturologie v. *cult*¹
călțun v. *călțim* (Addenda)
culuar v. *culoar*
culuc v. *cul*

culucciu v. *cul*
culvie v. *colivie*
 CUM
cum [ar.] v. *cum*
cum [ir.] v. *cum*
cum [mr.] v. *cum*
 CUMAN, -Ă
cumanac v. *comănac*¹
 CUMAR
cumarâc [ir.] v. *comănac*¹
cumarac v. *comănac*¹
 CUMAR/INĂ
cumarnic v. *comarnic*
 CUMAȘ
cumatră v. *cumătră*
cumatru [ir.] v. *cumătră*
 CUMĂN
cumănac v. *comănac*¹
cumărat v. *ciumăra*
cumăt v. *chimet* (Addenda)
cumăta v. *încumeta*
Cumătra (top.) v. *cumătră*
 CUMĂTRĂ
cumătră v. *cumătră*
cumătrei v. *cumătră*
cumătri v. *cumătră*
cumătrie v. *cumătră*
cumătriță v. *cumătră*
cumătru v. *cumătră*
cumând v. *comânda*¹
cumânda v. *comânda*¹
cumândare v. *comânda*¹
cumânduire v. *comanda*
cumânicare [ar.] v. *cumineca*
 CUMĂS
cumătru [ir.] v. *cumătră*
cumbanie v. *companie*
 CUMBARĂ
cumbaragi-bașă v. *cumbara*
cumbaragiū v. *cumbara*
 CUMBARĂ
cumbăni v. *cumpână*
cumbea v. *cubea*
cumbur v. *cobur*
cumegod [ir.] v. *cum*
 CUMEN
cumeneca v. *cumineca*
cumenecăciune v. *cumineca*
cumet v. *chimet* (Addenda)
cumetrel v. *cumătră*
cumetrenie v. *cumătră*
cumetri v. *cumătră*

cumetrie v. cumătră
 cumetriță v. cumătră
 cumetru [ir.] v. cumătră
 cumeți v. încumeta
 cumfături v. cofeturi
 CUMGODE
 cumgodemite v. cumgode
 cumile [ir.] v. cum
 cum/in v. cumân
 cumincior v. mînte
 CUMINECA
 cuminecat v. cumineca
 cuminecăciune v. cumineca
 cuminecătură v. cumineca
 cuminica v. cumineca
 cuminicari [mr.] v. cumineca
 cuminicarisi v. comunica
 cuminicătură v. cumineca
 cumînte v. mînte
 cumîntel v. mînte
 cumîntenie v. mînte
 cumînti v. mînte
 cumîntică v. mînte
 cumîntie v. mînte
 cumîntit v. mînte
 CUM/R
 cumis v. cumăs
 CUM/T
 CUMNAT
 cumnat [ar.] v. cumnat
 cumnăt [ir.] v. cumnat
 cumnat [mr.] v. cuminat
 cumnată v. cumnat
 cumnăcioară v. cumnat
 cumnătătare v. cumnat
 cumnătea v. cumnat
 cumnățel v. cumnat
 cumnățesc v. cumnat
 cumnățește v. cumnat
 cumnăți v. cumnat
 cumnățică v. cumnat
 cumnăție v. cumnat
 cumnicare [ar.] v. cumineca
 cumpanie v. companie
 cumpanie v. companie
 cumpanist v. companie
 cumpară [ir.] v. cumpăra
 cumparagi-bașă v. cumbara
 cumpăioară v. cumpănă
 cumpăn v. cumpănă
 cumpănaș v. companie
 CUMPĂNĂ

cumpăneală v. cumpănă
 cumpăni v. cumpănă
 cumpănit v. cumpănă
 cumpănitură v. cumpănă
 CUMPĂRA
 cumpărare [ar.] v. cumpăra
 cumpărari [mr.] v. cumpăra
 cumpărat v. cumpăra
 cumpărație v. compara
 cumpărătoare¹ v. cumpăra
 cumpărător, -toare² v. cumpăra
 cumpărătură v. cumpăra
 cumpărie v. companie
 cumpăros v. cumpăra
 cumpăt v. cumpăta
 CUMPĂTA
 cumpătare v. cumpăta
 cumpătareț v. cumpăta
 cumpătate v. cumpăta
 cumpătător v. cumpăta
 cumpătără [ir.] v. cumpăra
 cumpeioară v. cumpănă
 cumpeneală v. cumpănă
 cumpeni v. cumpănă
 cumpenitoare v. cumpănă
 cumpenitor v. cumpănă
 cumperatie v. compara
 cumpeta v. cumpăta
 cumpioară v. cumpănă
 cumpiră [ir.] v. cumpăra
 cumpite (pl.) [ar.] v. cumpăta
 cumplătură v. cumplit¹
 cumpleciune v. cumplit¹
 cumpleșniță v. coropișniță
 cumpli v. cumplit¹
 cumpliciune v. cumplit¹
 cumplire v. cumplit¹
 CUMPLIT¹
 cumplit² v. cumplit¹
 cumplitate v. cumplit¹
 cumplitură v. cumplit¹
 cumpoziție v. compune
 cumprare [ar.] v. cumpăra
 cumpreri (pl.) v. crumpenă
 cumpuitor v. compune
 cumsecade v. cădea
 cumsecădenie v. cădea
 cumti v. cunti
 cumți [ar.] v. cum
 CUMUL
 cumul v. cumul
 cumula v. cumul

cumulard, -ă v. *cumul*
 cumulativ v. *cumul*
 cumulație v. *cumul*
 cumulațiune v. *cumul*
 cumulonimbus v. *cumulus*
 cumulostratus v. *cumulus*
 CUMULUS
 comunica v. *cumineca*
 cumure v. *cum*
 cumuri v. *cum*
 cumuși v. *cum*
 cumut v. *coamă*
 cumva v. *cum*
 cumvolio v. *convoi*
 cui [ir.] v. *cui*
 cun v. *cui*
 cunabiu v. *conabiu*
 CUNĂ [ar.]
 cună v. *cuhnie*¹
 cunăscător [ar.] v. *cunoaște*
 cuncorn v. *corn*¹
 cundă v. *condă*
 cundur v. *condur*¹
 CUNEALĂ
 cuneiform, -ă v. *cui*
 CUNETĂ
 CUNETĂTI
 cunfunda v. *confunda*
 cunfundălu v. *confunda*
 cunhă v. *cuhnie*¹
 cunicer v. *cuniță*¹
 CUNICULICULTURĂ
 cunie v. *cuhnie*¹
 cuiișor v. *cui*
 CUNȚĂ¹
 cuniță¹ v. *cuniță*¹
 cuniță² v. *cocon*¹
 cunjuga v. *conjuga*
 cunjura v. *încunjura*
 CUNOAȘTE
 cunoaște [ir.] v. *cunoaște*
 cunoaștere v. *cunoaște*
 cunoaștere [ar.] v. *cunoaște*
 cunoaștiri [mr.] v. *cunoaște*
 cunopidie v. *conopidă*
 cunoscător, -toare v. *cunoaște*
 cunoscătură v. *cunoaște*
 cunoscut¹, -ă v. *cunoaște*
 cunoscut² v. *cunoaște*
 cunoste [ir.] v. *cunoaște*
 cunoște [ir.] v. *cunoaște*
 cunoștinte v. *cunoaște*

cunoștință v. *cunoaște*
 cunrura v. *cunună*
 cunrură v. *cunună*
 cunsunantă v. *consoană*
 cuntenitură v. *conteni*
 CUNTI
 cunti(r)imânt v. *conteni*
 cuntin [mr.] v. *conteni*
 cuntinari [mr.] v. *conteni*
 cuntini v. *conteni*
 cuntinrit v. *conteni*
 cuntire v. *cunti*
 cuniță v. *cușniță*¹
 cuñu [ir.] v. *cui*
 cununa v. *cunună*
 cununaș v. *cunună*
 cununat v. *cunună*
 CUNUNĂ
 cununător, -toare v. *cunună*
 cununică v. *cunună*
 cununie v. *cunună*
 cununiță v. *cunună*
 cunupidă v. *conopidă*
 cunupidie v. *conopidă*
 cunuscător [ar.] v. *cunoaște*
 cunuscător [mr.] v. *cunoaște*
 cunuștință [ar.] v. *cunoaște*
 cuotă v. *cotă*
 cuotăparte v. *cotă*
 cuotidian v. *cotidian*¹
 cuotidien v. *cotidian*¹
 cuoțient v. *coțient*
 cupac [mr.] v. *copac*
 cupaci [ar.] v. *copac*
 CUPAJ
 cupaja v. *cupaj*
 cupar v. *cupă*¹
 cupare v. *cupă*¹
 cupă [ar.] v. *cupă*¹
 cupă [mr.] v. *cupă*¹
 CUPĂ¹
 CUPĂ²
 CUPĂ³
 cupăcear [ar.] v. *copac*
 cupăciñ [ar.] v. *copac*
 cupăcină [ar.] v. *copac*
 cupăresc v. *cupă*¹
 cupărie v. *cupă*¹
 cupărit v. *cupă*¹
 cupe [ir.] v. *cupă*¹
 cupea v. *cupeu*
 cupel [ar.] v. *copil*

cupela v. cupelă
 cupelație v. cupelă
 cupelațiune v. cupelă
 CUPELĂ
 cupelă [ar.] v. copil
 cupenie v. cupi
 cuperi [ir.] v. acoperi
 cuperi v. acoperi
 cuperos, -oasă v. cuperoză
 CUPEROZĂ
 cupertă v. copertă
 CUPET
 cupeț v. cupet
 cupeți v. cupet
 cupeție v. cupet
 CUPEU
 CUPU
 CUPID
 cupiditate v. cupid
 cupil v. copil
 cupirimint [mr.] v. acoperi
 cupirivi [mr.] v. acoperi
 cupirișu [ar.] v. acoperi
 cupiritură [mr.] v. acoperi
 cupișoară v. cupă¹
 cupit¹ v. cupi
 cupit² v. cupi
 cupit. n [mr.] v. căpătâi
 cupitură v. cupi
 cupiț v. cupeț
 cupită v. cupă¹
 cupiu v. cupură
 cupiură v. cupură
 cupla v. cuplu
 cuplaj v. cuplu
 cuplă v. cuplu
 cuplător v. cuplu
 CUPLET
 cupletist v. cuplet
 cupletistă v. cuplet
 cuplor v. cuplu
 CUPLU
 cupluși v. copleși
 cupoc v. coboc
 CUPOLĂ
 CUPON
 cupra v. cupru
 cuprare [ar.] v. cumpăra
 CUPRESACEE
 cupreu v. cupru
 cupric v. cupru
 cuprifera v. cupru

cuprină v. coprină
 CUPRINDE
 cuprins¹ v. cuprinde
 cuprins² v. cuprinde
 cuprinsător v. cuprinde
 cuprinsătură v. cuprinde
 cuprinzător v. cuprinde
 cuprinzătură v. cuprinde
 cuprism v. cupru
 cuprit v. cupru
 cupronichel v. cupru
 cupros v. cupru
 cuproxid v. oxid
 CUPRU
 cupșoară v. cupă¹
 cuptă v. cuftă
 cuptătură [mr.] v. coace
 cupțior v. coace
 cupțioraș v. coace
 cupțor [ar.] v. coace
 cupțor [ir.] v. coace
 cupțor v. coace
 cupțorar v. coace
 cupțoraș v. coace
 cupțorel v. coace
 cupțori v. coptori
 cupțorič [ir.] v. coace
 cupțorie v. coace
 cupțorire v. coptori
 cupțoriș v. coptori
 cupțoriște v. coace
 cupțoriță v. coace
 cupțoruț v. coace
 cupțug v. căptuț (Addenda)
 cupțură [ar.] v. coace
 cupțură v. coace
 cupțușa v. căptuț (Addenda)
 cupțușală v. căptuț
 cupțuși v. căptuț
 cupțuv v. căptuț
 cupucă v. cupă¹
 CUPULĂ
 cupuliferă v. cupulă
 CUPURĂ
 cupus v. cobuz
 cupușoară v. cupă¹
 cupuț v. cupeț
 CUR
 cur [ar.] v. cur
 čur [ir.] v. ciur¹
 cur [ir.] v. cur
 čur [mr.] v. ciur¹

cur [mr.] v. *cur*
*cura*¹ v. *curat*¹
*cura*² v. *cură*
*cura*³ v. *curge*
curabie v. *corabie*
curabil v. *cură*
CURAÇÃO
curagie v. *curaj*
curagios v. *curaj*
curagiu v. *curaj*
CURAJ
curajă v. *curaj*
curaje v. *curaj*
curajios v. *curaj*
curajos v. *curaj*
curajui v. *curaj*
CURAMA
curan v. *coran*
*curant*¹ v. *cură*
*curan*² v. *curent*¹
*curan*³ v. *curent*¹
CURANTĂ
curao [ar.] v. *curea*
curar v. *cur*
curara v. *curară*
CURARĂ
*curare*¹ [ar.] v. *curat*¹
*curare*² [ar.] v. *curge*
*curari*¹ [mr.] v. *curat*¹
*curari*² [mr.] v. *curge*
curarisi v. *cură*
curariza v. *curară*
curastă v. *colastră*
curastră [ar.] v. *colastră*
curastră v. *colastră*
curastru v. *colastră*
curaş v. *curaj*
curat [ar.] v. *curat*¹
curăt [ir.] v. *curat*¹
curat [mr.] v. *curat*¹
CURAT¹
*curat*² v. *curat*¹
curatelă v. *curator*
curativ v. *cură*
CURATOR
curator v. *curator*
curatore v. *curator*
curatorie v. *curator*
curaşier v. *cuirasă*
curauă [ar.] v. *curea*
curauă [mr.] v. *curea*
CURĂ

curăbier v. *corabie*
curăbieriu v. *corabie*
curăbuş v. *cărăbuş*
curăciune v. *curat*¹
curăi v. *croi*¹
curăji v. *curaj*
curălice v. *curea*
curălit v. *curea*
curăruşă v. *curea*
*curătoare*¹ v. *curge*
*curătoare*² v. *curat*¹
*curător*¹ v. *curge*
*curător*² v. *curge*
*curător*³ v. *curat*¹
*curător*⁴ v. *curge*
curătura v. *curat*¹
*curătură*¹ v. *curat*¹
*curătură*² v. *curge*
curătura v. *curat*¹
curăţa v. *curat*¹
curăţat v. *curat*¹
curăţător, -toare v. *curat*¹
curăţatorie v. *curat*¹
curăţel v. *curat*¹
curăţenie v. *curat*¹
curăţi v. *curat*¹
curăţiciune v. *curat*¹
curăţie v. *curat*¹
curăţit v. *curat*¹
*curăţitoare*¹ v. *curat*¹
*curăţitoare*² v. *curat*¹
*curăţitor*¹ v. *curat*¹
*curăţitor*² v. *curat*¹
curăţitorie v. *curat*¹
curăţitură v. *curat*¹
CURÂND
curânda v. *curând*
curânzi v. *curând*
CURB, -Ă
curba v. *curb*
curbăiu [ar.] v. *cuib*
curbam v. *curban*
CURBAN
curban-bairam v. *curban*
curbaturat v. *curbatură*¹
CURBATURĂ¹
*curbatură*² v. *curb*
curbăt v. *curbet*
curbătură v. *curb*
CURBET
curbetă v. *curb*
curbiliniu v. *curb*

curbimetru v. curb
 curbină v. coarbă¹
 curbului v. cobărlui
 curbură v. curb
 Curca (antrop.) v. curcă
 curcan v. curcă
 CURCĂ
 curcănar¹ v. curcă
 curcănar² v. curcă
 curcănaș v. curcă
 curcănărie v. curcă
 curcănic v. curcă
 curcăreasă v. curcă
 CURCEAG
 curci v. corci¹
 curcic [mr.] v. cur
 curcioaică v. curcă
 curcît v. corci¹
 curcitură v. corci¹
 curcodană v. corcodan
 curcoi v. curcă
 curcubă v. curcubetă
 curcubătă v. curcubetă
 curcubătă v. curcubetă
 curcubătăniță v. curcubetă
 curcubătări (pl.) v. curcubetă
 curcubău¹ v. cocobelci
 curcubău² v. curcubeu¹
 curcubeai [mr.] v. curcubeu¹
 curcubeată v. curcubetă
 curcubei [mr.] v. curcubeu¹
 curcubei v. curcubeu¹
 curcubel v. curcubeu¹
 curcubenos v. curcubetă
 CURCUBETĂ
 curcubetă [ar.] v. curcubetă
 curcubetă v. curcubetă
 Curcubete (top.) v. curcubetă
 curcubetos v. curcubetă
 curcubetea v. curcubetă
 curcubetesc v. curcubetă
 curcubeu [ar.] v. curcubeu¹
 curcubeu [mr.] v. curcubeu¹
 CURCUBEU¹
 curcubeu² v. cocobelci
 curcubitar [ar.] v. curcubetă
 curcubiță v. curcubeu¹
 curcubițică v. curcubetă
 cureu-boului v. curcubeu¹
 curcodan v. corcodan
 curcodea v. corcodușă
 curcudel v. corcodușă

curcuduș v. corcodușă
 curcudușar v. corcodușă
 curcudușă v. corcodușă
 CURCUIE
 curculeț v. curculez
 CURCULEZ
 CURCUMĂ
 CURCUMINĂ
 curcubetică v. curcubetă
 CURCUȘ
 CURCUT
 curcuță v. curcă
 CURDEASCĂ
 CURDISI
 curdismă v. curdisi
 curduc v. cordiug
 curdan v. cordiug
 CUREA
 CUREAC¹
 CUREAC²
 cureastă v. colastră
 cureatic v. cureac¹
 curec v. curechi
 curehear v. curechi
 curecher v. curechi
 curecherie v. curechi
 curechesc v. curechi
 curechește v. curechi
 CURECHI
 curechios v. curechi
 curechiște v. curechi
 curechiștină v. curechi
 curechiță v. curechi
 curechiu v. curechi
 curelar v. curea
 curelari v. curea
 curelariu v. curea
 curelăreasă v. curea
 curelărie¹ v. curea
 curelărie² v. curea
 curelice v. curea
 CURELNIC¹
 curelnic² v. curnic
 curelos v. curea
 curelușă v. curea
 cureluță v. curea
 CURENT¹
 curent² v. curent¹
 curent³ v. curent¹
 curent⁴ v. cură
 curentă¹ v. curent¹
 curentă² v. curent¹

curentălui v. curent¹
 curentmetru v. curent¹
 curentograf v. curent¹
 curentometru v. curent¹
 cureș v. cur
 curet v. curge
 curetec v. cureac¹
 curetic v. cureac¹
 curfăn v. curpen
 curfirștină v. curfiurst
 CURFIURST
 curfutiță v. fute
 curgător v. curge
 CURGE
 CURI¹
 curi² v. cur
 curi³ v. curge
 curiac v. cureac²
 curial v. curie¹
 curiat v. curie¹
 CURIE¹
 CURIE²
 curiepunctură v. curie²
 CURIER
 curierat v. curier
 curieră v. curier
 curierist v. curier
 curieterapie v. terapie
 curiman v. cur
 curion v. curie¹
 CURIOS
 curios v. curios
 curiozita v. curios
 curiozitas v. curios
 curiozitate v. curios
 curioznic v. curios
 curir v. curier
 curiș v. cur
 curișor v. cur
 curiu v. curie²
 curium v. curie²
 curje [ir.] v. curge
 curlă v. corlă¹
 CURLING
 curm [mr.] v. curma
 curm¹ v. curma
 curm² v. curmală
 CURMA
 curma v. curmală
 curmal v. curmală
 CURMALĂ
 curmalău v. curma

curmare [ar.] v. curma
 curmari [mr.] v. curma
 curmată v. curma
 curmă¹ v. curma
 curmă² v. cârmă
 curmăni v. curma
 curmăreauă [ar.] v. curma
 curmător¹ v. curma
 curmător² v. curma
 curmătură [ar.] v. curma
 curmățel¹ v. curma
 curmățel², -ică v. curma
 CURMEA
 CURMEI¹
 curmei² v. curma
 curmete v. curma
 curmeț v. curma
 curmeu v. curma
 curmeza v. curma
 curmezi v. curma
 curmeziș v. curma
 curmezișă v. curma
 curmezișă v. curma
 curmeziși v. curma
 curmu [ar.] v. curma
 curnățău v. corn¹
 Curneț [mr.] v. corn²
 CURNIC
 curnos [mr.] v. corn¹
 curnut [ar.] v. corn¹
 curnut [mr.] v. corn¹
 curnut v. corn¹
 curnuțeauă [ar.] v. corn²
 curnuțel [ar.] v. corn²
 curoare [ar.] v. căroare
 curⁿ [mr.] v. curând
 CUROPALAT
 curos v. cur
 curpan [ar.] v. curpen
 curpan [mr.] v. curpen
 curpancă v. corpacă
 curpatoi v. cărpătoi
 curpăn [mr.] v. curpen
 curpăn v. curpen
 curpână v. curpen
 curpânărie v. curpen
 curpător v. cărpător
 CURPEN
 curpenar v. curpen
 curpenaș v. curpen
 curpenă v. curpen
 curpene v. curpen

curpenel v. *curpen*
 curpenet v. *curpen*
 curpeni v. *curpen*
 curpeniș v. *curpen*
 curpeniște v. *curpen*
 curpeniță v. *curpen*
 curpenos v. *curpen*
curpin [ar.] v. *curpen*
curpin [mr.] v. *curpen*
Curpinel (top.) v. *curpen*
curpiniș v. *curpen*
curre v. *curge*
 curricular v. *curriculum*
 CURRICULUM
Curriculum Vitae v. *curriculum*
curmedzișu (în ~) v. *curma*
currund v. *curând*
 CURRY
 curs v. *curge*
 cursa v. *curge*
 cursant v. *curge*
 cursantă v. *curge*
 cursar¹ v. *cursă*²
*cursa*² v. *corsar*
 CURSĂ¹
 CURSĂ²
 CURSĂ³
 cursător v. *curge*
 cursătură v. *curge*
 cursier v. *cursă*¹
 cursist v. *curge*
 cursistă v. *curge*
 CURSIV, -Ă
 cursivitate v. *cursiv*
 cursoare v. *curge*
 cursonoi v. *curge*
 CURSOR
cursu [ar.] v. *curge*
cursură v. *curge*
cursuș v. *curge*
 CURT
 curt [ir.] v. *curt*
 curta v. *curte*
curtagiu v. *curtier*
 curtaș v. *curtier*
 curtariși v. *curte*
 CURTE
 curte [ar.] v. *curte*
 curte [ir.] v. *curte*
 curtean v. *curte*
 curteană v. *curte*
 curteancă v. *curte*

curtelare v. *cortel*²
 curtenesc v. *curte*
 curtenește v. *curte*
 curteneț v. *curte*
 curteni v. *curte*
 curtenie v. *curte*
 curtenitor, -toare v. *curte*
 curteț v. *curte*
 curtezan v. *curte*
 curtezană v. *curte*
 curticea v. *curte*
 curtică v. *curte*
 CURTIER
 CURTINĂ
 curțișoară v. *curte*
 curtiza v. *curte*
curtizan v. *curte*
curtizană v. *curte*
 CURTOAZIE
curtuazie v. *curtoazie*
 CURTUBEȘ
 curțișare v. *curte*
 curubiț [ar.] v. *coroabă*
 curubiță [ar.] v. *coroabă*
 curușoc [mr.] v. *cur*
curueriu v. *curier*
 CURUGIU
*curui*¹ v. *croi*
*curui*² v. *croi*¹
*curui*³ v. *curge*
 curuiac v. *carnic*
curuială v. *croi*¹
 curuielnic v. *carnic*
curuitor v. *croi*¹
 CURUL
curulă v. *cuculă*¹
 CURULUC
curuna v. *cunună*
curunare [ar.] v. *cunună*
curunari [mr.] v. *cunună*
 curunatic [mr.] v. *cunună*
curună [ar.] v. *cunună*
curună [mr.] v. *cunună*
curună v. *cunună*
curund [ar.] v. *curând*
curund v. *curând*
curunda v. *curând*
curundare [ar.] v. *curând*
 curundeată [ar.] v. *curând*
curundu [ar.] v. *curând*
 curuniică [mr.] v. *cunună*
curuniică [mr.] v. *cunună*

curunzel v. *curând*
curură v. *cunună*
CURUȚ
 curuțime v. *curuț*
 curvaleasă v. *curvă*
 curvantă v. *coribant*
 curvar v. *curvă*
 curvarnic v. *curvă*
 curvasalac v. *curvăsărie*
curvaslăc v. *curvăsărie*
curvaș v. *curvă*
CURVĂ
 curvăresc v. *curvă*
 curvăreț v. *curvă*
 curvări v. *curvă*
 curvărie v. *curvă*
 curvărit v. *curvă*
 curvăros v. *curvă*
 curvășăresc v. *curvăsărie*
 curvășărește v. *curvăsărie*
 curvășări v. *curvăsărie*
CURVĂȘĂR/Ė
 curvășărit v. *curvăsărie*
 curvesc v. *curvă*
 curvește v. *curvă*
 curvet v. *curvă*
 curvi v. *curvă*
 curvie v. *curvă*
 curviliniu v. *curb*
 curvime v. *curvă*
 curvișag v. *curvă*
 curvișană v. *curvă*
 curvișină v. *curvă*
 curviștină v. *curvă*
 curvit v. *curvă*
 curvitor v. *curvă*
 curvoi v. *curvă*
 curvoștină v. *curvă*
 curvuleasă v. *curvă*
 curvulice v. *curvă*
 curvulișcă v. *curvă*
 curvuliță v. *curvă*
 curvușag v. *curvă*
 cusac v. *cosac*²
 cusător, -toare v. *coase*
 cusătorea v. *coase*
 cusătoreasă v. *coase*
 cusătorie v. *coase*
 cusătorit v. *cositor*₁
 cusătorită v. *coase*
 cusătoriu v. *cositor*¹
 cusătură [mr.] v. *coase*

cusătură v. *coase*
cuschiug v. *coșciug*
CUSCRAI
 cuscrame [ar.] v. *cuscru*
cuscră [ar.] v. *cuscru*
cuscră [mr.] v. *cuscru*
cuscră v. *cuscru*
cuscre [ir.] v. *cuscru*
 cuscrenie v. *cuscru*
 cuscreturi (pl.) v. *cuscru*
 cuscri v. *cuscru*
cuscrie [ir.] v. *cuscru*
 cuscrie v. *cuscru*
cuscrile [ar.] v. *cuscru*
cuscrile [mr.] v. *cuscru*
 cuscrime [ar.] v. *cuscru*
 cuscrimi [mr.] v. *cuscru*
 cuscrior v. *cuscru*
 cuscrișoară v. *cuscru*
 cuscrișor v. *cuscru*
 cuscriță v. *cuscru*
 cuscroaie [ar.] v. *cuscru*
CUSCRU
cuscru [ar.] v. *cuscru*
cuscru [ir.] v. *cuscru*
cuscru [mr.] v. *cuscru*
 cuscruleț v. *cuscru*
 cuscruliță v. *cuscru*
 cuscur [ar.] v. *cuscru*
 cuscus v. *cușcuș*
 cuscuta v. *cuscută*
CUSCUTĂ
cuscut v. *cușcuș*
cuscut v. *cușcuș*
 cuseare [ar.] v. *coase*
 cusetură v. *coase*
 cusitor v. *cositor*¹
 cusitoriu v. *cositor*¹
 cusniță v. *cușniță*¹
 cusoi v. *cosoi*
 cusotor v. *cositor*¹
CUSP/ĎĂ
 cust v. *custa*¹
CUSTA¹
*custa*² v. *costa*¹
*custa*³ v. *consta*
 custare v. *custa*¹
 custător v. *costa*¹
 custod v. *custode*
CUSTODE
 custodi v. *custode*
 custodia v. *custode*

custodie v. custode
custodiu v. custode
custor v. cositor¹
custoră v. custură¹
custori v. cositor¹
custozie v. custode
custuăie v. custode
custurar v. custură¹
Custură (*Neag* ~) (antrop.) v. custură¹
CUSTURĂ¹
*custură*² v. coase
custure v. custură¹
custurice v. custură¹
cusunânte v. consoană
CUSUR
cusuraș v. cosor¹
cusurău v. cosor¹
cusurău v. cosoroabă
cusurgioaică v. cusur
cusurgiu v. cusur
CUSUR/N [ar.]
cusurin [ar.] v. cusurin
cusurină [ar.] v. cusurin
cusurliu v. cusur
cusut v. coase
cusutor v. cositor¹
cusutor, -toare v. coase
cusutoreasă v. coase
cusutorie v. coase
cusutoriu v. cositor¹
cusutură [mr.] v. coase
*cusutură*¹ v. custură¹
*cusutură*² v. coase
cuș/achi v. cuș¹
CUȘ¹
*cuș*² v. coș⁴
CUȘAC
cușaclăc v. cușac
cușăr v. cușer
cușăi v. cușei
cușba v. cujbă
cușbă v. cujbă
cușbi v. cujbă
cușcai v. cușcă
cușcaie v. cușcă
CUȘCĂ
cușchebac v. chebap (Addenda)
cușchebap v. chebap (Addenda)
cușchi v. cuș¹
cușchiță v. cușcă
cușciug v. coșciug
cușculiță v. cușcă

CUȘCUȘ
cuședea v. ședea
CUȘEI
CUȘER
cușercuță v. coș¹
CUȘETĂ
CUȘ/NI (pl.)
cușlă v. câșlă
cușman v. cușmă¹
cușmar v. cușmă¹
CUȘMĂ¹
*cușmă*² v. cujbă
cușmelie v.ocioabă
CUȘMETE
cușmuliță v. cușmă¹
cușmuță v. cușmă¹
CUȘNIȚĂ¹
*cușniță*² v. coș¹
cușta v. custa¹
cuștăie v. șcățulă
cuști v. cuș¹
cuștie v. șcățulă
cuștiință v. conștiință
cuștireață v. coștireață
CUȘTIUBA
cuștuleț v. cuștului
*cuștuli*¹ v. costa¹
*cuștuli*² v. cuștului
CUȘTULUI
CUT¹
CUT²
cuta v. cută
cutanat v. cutaneu
cutaneic v. cutaneu
CUTANEU
CUTARE
cutarele v. cutare
cutarete v. cutare
cutari [mr.] v. cutare
cutarite v. cutare
cutarte v. cutare
CUTĂ
CUTĂI
cutărică v. cutare
cutăriță v. cutare
cutcudăț v. cotcodac
cutcudăci v. cotcodac
cutcudăi v. cotcodac
cutcudeța v. cotcodac
cutcudețătură v. cotcodac
cutcui v. cotcodac
cutcura v. cotcodac

cutcureși v. cotcodac
cutcureza v. cotcodac
cutcurica v. cucurigu
cutcuricat v. cucurigu
cutcurig v. cucurig¹
*cutcuriga*¹ v. cucurigu
*cutcuriga*² v. cucurigu
cutcurigi v. cucurigu
cutcurigu v. cucurigu
cutcurigui v. cucurigu
CUTE¹
CUTE²
CUTE³
*cute*⁴ v. câte (Addenda)
cutejă [ir.] v. cuteza
CUTER
CUTERIZARE
CUTEZA
cuteză [ir.] v. cuteza
cutezanță v. cuteza
cutezător v. cuteza
cuti [mr.] v. cute¹
*cuti*¹ v. cuș¹
*cuti*² v. cută
cuticulă v. cutaneu
cutidzare [ar.] v. cuteza
CUTIE¹
*cutie*² v. cute¹
*cutie*² v. cutnie
cutier v. cutie¹
cutii v. coti¹
cutioară v. cutie¹
cutireacție v. reacție
CUTIȚĂ¹
*cutiță*² v. cută
cutiu v. coti¹
cutiuță v. cutie¹
cutizari [mr.] v. cuteza
cutne v. cutnie
cutni v. cutnie
CUTNIE
CUTRĂ
cutrămura v. cutremura
cutreambur [ar.] v. cutremura
cutreamburare [ar.] v. cutremura
cutreamur [ar.] v. cutremura
cutreamurare [ar.] v. cutremura
cutreier v. cutreiera
CUTREIERA
cutreierat v. cutreiera
cutreierător, -toare v. cutreiera
cutreierătură v. cutreiera

cutrem [ar.] v. cutremura
cutremur v. cutremura
CUTREMURĂ
cutremurător v. cutremura
cutremurătură v. cutremura
cutrier v. cutreiera
cutriera v. cutreiera
cutrierat v. cutreiera
cutrierător, -toare v. cutreiera
cutrierătură v. cutreiera
cutriira v. cutreiera
cutrimura v. cutremura
cutriiyirare [ar.] v. cutreiera
cutropi v. cotropi
cutru [mr.] v. către
cutrubată [ar.] v. codobatură
*cutrui*¹ v. cutră
*cutrui*² v. cotrui
cutrului v. cotorăi
cutrupi v. cotropi
cutrupiș v. cotropi
cutruzui v. cotorăi
CUTTER¹
*cutter*² v. cutter
cutterizare v. cutterizare
CUTUBĂ
CUTULĂ
cutuliță v. cută
Cutuliu (top.) v. cut¹
CUTUMĂ
cutumiar v. cutumă
cutun v. cătun
cuturisi v. cotorosi
*cutuzui*¹ v. cotorăi
*cutuzui*² v. cotoz
CUȚAC
cuță v. cuțu
CUȚĂ¹
CUȚĂ²
cuțat [ar.] v. cuțit
CUȚIT
cuțit [ir.] v. cuțit
cuțita v. cuțit
cuțitar [mr.] v. cuțit
cuțitar v. cuțit
cuțitaș [mr.] v. cuțit
cuțitaș v. cuțit
*cuțitărie*¹ v. cuțit
*cuțitărie*² v. cuțit
cuțitătură v. cuțit
cuțiti v. cuțit
cuțitoaie v. cuțit

cuțitoi¹ v. cuțit
 cuțitoi² v. cuțit
 cuțitoit v. cuțit

cuțitoriu v. cositor¹

cuțitură v. custură¹

cuțituț v. cuțit

cuțuț [mr.] v. cuțit

CUȚOVLAH

CUȚU

cuțubatură v. codobatură

cuțui v. coțâi

cuțulache v. cuțu

cuțulan v. cuțu

cuțuli v. cuțu

cuțuluș v. cuțu

cuțupeni v. coțobâni

CUȚUREA

cuțuri¹ v. cuțurea

cuțuri² v. cuțu

CUȚUR/E

cuțuriște v. cuțurie

cuțur [ar.] v. cuțit

cuțutar [mr.] v. cuțit

cuțutaș [ar.] v. cuțit

cuțutaș [mr.] v. cuțit

CUVĂ

CUVĂNT

cuvânta v. cuvânt

cuvântare v. cuvânt

cuvântareț v. cuvânt

cuvântariu v. cuvânt

cuvântăreț v. cuvânt

cuvântător v. cuvânt

cuvântătorie v. cuvânt

cuvântologie v. cuvânt

covelaj v. cuvă

CUVENI

cuveniță v. cuveni

cuvent [ir.] v. cuvânt

CUVERTĂ¹

CUVERTĂ²

cuvertă³ v. covertă¹

CUVERTURĂ

cuvetă¹ v. cuvă

cuvetă² cf. chiuvetă

cuviat v. cuveni

cuvicularie v. cubiculum

cuviiincios v. cuveni

cuviința v. cuveni

cuviințatec v. cuveni

cuviință v. cuveni

cuviințeaste v. cuveni

cuviințos v. cuveni

cuvinos v. cuveni

cuvinos v. cuveni

cuvint [ir.] v. cuvânt

cuvintă [ir.] v. cuvânt

cuvințel v. cuvânt

cuvios, -oasă v. cuveni

cuvioșa v. cuveni

cuvioșenie v. cuveni

cuvioșește v. cuveni

cuvioșie v. cuveni

cuviț v. coviț

cuvița v. coviț

cuviți v. coviț

CUZAȚCĂ

CUZINET

CUZISM

cuzniță v. cușniță¹

cuzunac v. cozonac

CV v. curriculum

CVADRAGENAR, -Ă

cvadrangular v. cadrangular

cvadrans v. cvadruplu

cvadrant v. cvadruplu

cvadrat v. cvadruplu

cvadratură v. cvadruplu

CVADRI-

cvadrică v. cvadruplu

cvadricolor v. culoare

cvadridimensional v. dimensiune

CVADRIENAL

cvadriфонic v. fonic

cvadriфонie v. fonic

CVADRIGĂ

cvadrigemeni v. geomăn

cvadrilater v. cadrilater

cvadrilateral v. latură

CVADRILION

cvadrilobat v. lob

cvadrimotor v. motor

cvadripartit v. parte

cvadripetal v. petală

cvadripol v. pol

CVADRIREMĂ

cvadrisilabic v. silabă

cvadrivalv v. valvă

CVADRIVIUM

cvadru- v. cvadri-

CVADRUMAN

cvadrupeđ, -ă v. cvadruplu

cvadrupla v. cvadruplu

cvadruplet v. cvadruplu

cvadrupelex v. cvadruplu

cvadrupelex v. cvadruplu

CVADRUPLU

evalifica v. califica

evalificație v. califica

evalitate v. calitate

evalitativ v. calitate

evantă v. cuantum

evantiv v. cuantum

evantitate v. cantitate

evantitativ v. cantitate

evantum v. cuantum

cart v. cart¹

cart¹ v. *cartă*

cart² v. *cart¹* (Addenda)

CVARTAL

CVARTĂ

cartet v. *cartă*

cartir v. cartier

cartirii v. cartier

cart v. cart

evas v. *covăsi*

CVASI-

cvasistelar v. stea

cvasiuman v. om

cvasiunanim v. unanim

cvasiunanimitate v. unanim

cvaternar v. cuaternar

CVER

cestie v. cheștiune

cestor v. chestor

cestură v. chestor

cvietanție v. chit¹

cvietism v. chietism

cvietist v. chietism

CVINTĂ

cvintel v. chintic

cvintesență v. chintesentă

cvintet v. *cvintă*

CVINTILION

CVINTU/PLU

cvit¹ v. chit¹

cvit² v. chit¹

cvita v. chit¹

cvitanță v. chit¹

cvitanție v. chit¹

cvitui v. chit¹

cvituială v. chit¹

CVORUM

cvotient v. colient

cyanogeniu v. cian

CYBERCAFE

CYBERSPAȚIU

CYBORG

D

dăscătură [mr.] v. coase

de-a clencea v. clenci

de-a clincea v. clenci

decacord v. *coardă*¹

declasa v. clasă

declasifica v. clasă

declimata v. climă

declimatiza v. climă

decloriza v. clor

declorofiliza v. clorofilă

declorura v. clor

decoafa v. coafa

decoagulare v. coagula

decoct v. coctiune

decoctă v. coctiune

decoctie v. coctiune

decoctiune v. coctiune

decoda v. cod¹

decodaj v. cod¹

decoder v. cod¹

decodifica v. cod¹

decodificator v. cod¹

decodor v. cod¹

decofra v. cofraj

decofracaj v. cofraj

decofrare v. cofraj

decoji v. coajă

decolmata v. colmata

decolmataj v. colmata

decoloniza v. colonie¹

decolora v. culoare

decolorant v. culoare

decolorator v. culoare

decolorație v. culoare

decolorațiune v. culoare

decomanda v. comanda

decomandat v. comanda

decompensa v. compensa

decompensare v. compensa

decompensație v. compensa

decompoziții v. compune

decompoza v. compune

decompozabil v. compune

decompoziție v. compune

decompozițiune v. compune

decompresie v. comprima

decompresiune v. comprima

decompresor v. comprima
 decomprima v. comprima
decompune v. compune
 decomuniza v. comun
 decomunizare v. comun
 deconcert v. concert
 deconcerta v. concert
 deconcertant v. concert
 deconecta v. conex¹
 deconectant v. conex¹
 decongela v. congela
 decongelare v. congela
 decongelare v. congela
 decongestiona v. congestie
 decongestiv v. congestie
 deconsidera v. considera
 deconsiderare v. considera
 deconsiderăciune v. considera
 deconsilia v. consiliu
 deconsolida v. consolida
 deconspira v. conspira
 deconstructivism v. construi
 deconstrucție v. construi
 deconstrui v. construi
 decont v. cont¹
 deconta v. cont¹
 decontamina v. contamina
 decontracta v. contracta¹
 decontractura v. contracta¹
 decontracturant v. contracta¹
 decontractare v. contracta¹
 decoperta v. copertă
 decopertă v. copertă
 decopia v. copie¹
decopt v. coctiune
decoptie v. coctiune
decoptiune v. coctiune
 decortica v. cortex
 decorticator v. cortex
 decorticare v. cortex
 decorticație v. cortex
 decorticație v. cortex
 decositorie v. cositor¹
decot v. coctiune
 decredibiliza v. crede
 decredibilizare v. crede
 decredita v. credit
 decrescendo v. crescendo
 decripta v. criptic
 decrispare v. crispa
 decroma v. crom
 decupla² v. cuplu
 decupra v. cupru

decuscuta v. cuscută
 decuscutator v. cuscută
 decuva v. cuvă
 decuvaj v. cuvă
 demicaton v. coton
 demicilindru v. cilindru (Addenda)
 demicoton v. coton
 dendrocronologie v. cronologie
 desclei v. clei¹
 descleia v. clei¹
 descleşta v. cleşte
desclicia v. clei¹
 desclimata v. climă
 desclimatiza v. climă
 desclironomisi v. clironom
 descloci v. cloci
 descoase v. coase
 descobila v. cobilă
descoifa v. coafa
descoja v. coajă
 descoji v. coajă
 descojit v. coajă
 descojitor¹ v. coajă
 descojitor² v. coajă
 descojitură v. coajă
 descolăci v. colac
 descolătăci v. colac
descolora v. culoare
descolorant v. culoare
descolorație v. culoare
descolorătoriu v. culoare
 descomercializa v. comerț
descompleta v. complet¹
 descompleta v. complet¹
 descomponibil v. compune
descompoziție v. compune
descompozițiune v. compune
 descompune v. compune
desconcerta v. concert
 desconcretizat v. concret
 descongestionare v. congestie
 descongestionant v. congestie
 desconsidera v. considera
 desconsiderare v. considera
 desconsiderație v. considera
 desconsiderație v. considera
 desconsilia v. consiliu
 descopcia v. copcă¹
descoperta v. copertă
descopertă v. copertă
 descopilă v. copil
 descopleși v. copleși
descoraja v. curaj

descorona v. coroană
descortica v. cortex
descortorosi v. cortorosi
descortorositor v. cortorosi
descotorosi v. cortorosi
descotorositor v. cortorosi
 descotoșmănav. contăș
descotoșmăni v. contăș
 descrede v. crede
descredit v. credit
descredita v. credit
descreiera v. creier
descreierat v. creier
descrescător v. crește
descrescând v. crește
descrescendo v. crescendo
descrescent v. crește
descrește v. crește
descreți v. creț
descrețitor v. creț
descrețitură v. creț
descrosna v. crosnă
descrosnia v. crosnă
descroșnia v. crosnă
descroznia v. crosnă
descrucia v. cruce
descrunta v. crunt
descrușnia v. crosnă
descuiba v. cuib
desculpa v. culpă
desculpabil v. culpă
descumpăni v. cumpănă
descumpăra v. cumpăra
descumpărat v. cumpăra
descumpărăciune v. cumpăra
descumpărătoriu v. cumpăra
descumpărătură v. cumpăra
descununa v. cunună
descuragea v. curaj
descuragiător v. curaj
descuraja v. curaj
descurajant v. curaj
descurajator v. curaj
descusătură v. coase
descusut v. coase
descutropi v. cotropi
descuviinta v. cuveni
descuviințător v. cuveni
dezincrimina v. crimă
diclorbenzen v. benzină (Addenda)
dicoct v. coctiune
dicoft v. coctiune

dicolon v. colon²
dicotiledon, -oane v. cotiledon
dicotiledonat, -ă v. cotiledon
dicotiledonic v. cotiledon
dicromatic v. cromatic
dicromatopsie v. cromatic
diplococ v. coc²
discoasire [ar.] v. coase
discoasiri [mr.] v. coase
discolor v. culoare
discolora v. culoare
discolorant v. culoare
discolorațiune v. culoare
discompleta v. complet¹
discomponibil v. compune
discompune v. compune
disconfort v. confort
disconsidera v. considera
disconsiderație v. considera
disconsilia v. consiliu
discont v. cont¹
disconta v. cont¹
discontinua v. continuu
discontinuație v. continuu
discontinuațiune v. continuu
discontinuișt v. continuu
discontinuitate v. continuu
discontinuu v. continuu
disconto v. cont¹
disconvenabil v. conveni
discortorisi v. cortorosi
discotorisi v. cortorosi
discount v. cont¹
discredit v. credit
discredita v. credit
discreți v. creț
discromatic v. cromatic
discromatop, -ă v. cromatic
discromatopsic, -ă v. cromatic
discromatopsie v. cromatic
discromie v. cromatic
disculpa v. culpă
disculpabil v. culpă
disculpație v. culpă
disculpațiune v. culpă
disculpă v. culpă
discusătură [ar.] v. coase
discusătură [mr.] v. coase
discuseare [ar.] v. coase
discuviința v. cuveni
dyschromatopsie v. cromatic

E

echicurent v. curent¹
elcuran v. coran
 electrocoagula v. coagula
 electrocomunicație v. comunica
 electroconcentrare v. centru (Addenda)
 electroconductor v. conduce
 electroconvulsie v. convulsie
 electrocopie v. copie¹
 electrocorindon v. corindon
electrocorund v. corindon
emicranie v. craniu
 empiriocratic v. critic¹
 empiriocraticism v. critic¹
 enclitic v. clitic
 encliză v. clitic
 encondrom v. condro-
 endocranian v. craniu
 endocraniu v. craniu
endocranium v. craniu
 eneacord v. coardă¹
 enterococ v. coc²
 enterocolită v. colon¹
 epicondil v. condil
 epicondilian v. condil
 epicondilită v. condil
 epicontinental v. continent¹
 epicotil v. cotil
 epicotileu v. cotil
 epicranian v. craniu
 epicranium v. craniu
epicrisă v. criză
 epicritic v. critic¹
 epicriză v. criză
escontenta v. content
 escontentațiune v. content
escontentelui v. content
escrescență v. crește
 etnocoğrafie v. coregrafie
 etnocultural v. cult¹
 etnocultură v. cult¹
 eucromozom v. cromozom
 ex-coleg v. coleg
 ex-comunist v. comun
 excontenta v. content
 excontentelui v. content
 ex-coronat v. coroană
 excorporație v. corp
 excrescență v. crește
 exocolecistopexie v. colecist
 exocortex v. cortex

exocranian v. craniu
 extraconjugal v. conjugal
 extraconstituțional v. constituț
 extracontabil v. cont¹
 extracorporal v. corp
 extracranian v. craniu
 extra-creșt v. creșt
 extracurent v. curent¹
 extracurricular v. curriculum

F

fartal v. cvartal
fărtai v. cvartal
fărtal v. cvartal
fărtariu v. cvartal
fărtal v. cvartal
 ferocrom v. crom
 fiecum v. cum
 fieștecum v. cum
fietecum v. cum
fitecum v. cum
 fleși v. cofleși
 fotoclub v. club¹
 fotocoagulare v. coagula
 fotocoagulator v. coagula
 fotocoagulograf v. coagula
 fotocolografie v. colografie
 fotocolor v. culoare
 fotocolorimetru v. culoare
 fotocompoziție v. compune
 fotoconductibilitate v. conduce
 fotoconductiv v. conduce
 fotoconductivitate v. conduce
 fotoconductor v. conduce
 fotoconducție v. conduce
 fotocopia v. copie¹
 fotocopiator v. copie¹
 fotocopie v. copie¹
 fotocopier v. copie¹
 fotocrom v. cromatic
 fotocromatic v. cromatic
 fotocromie v. cromatic
 fotocromografie v. cromatic
 fotocronică v. cronică
 fotocronograf v. cronograf¹
 fotoculegere v. culege
 fotocuplor v. cuplu
fultuc v. coltuc
fultucă v. coltuc

G

geocriologie v. criologie
 giroclinometru v. clinometru
 girocompas v. compas
 glanet v. clarinet
 glas² v. clasă
 glasă v. clasă
 gline v. clin¹
 glintă v. clin¹
 glisteari v. clistir
 glistir v. clistir
 glucocorticoid v. cortex
 gobaie v. cobe
 goblezan v. copil
 goblizan v. copil
 goborî v. coborî
 gočcâ v. cotcâ
 godârvac v. codârvac
 godinete v. cobilete
 gogea v. cogeamite
 gogeamite v. cogeamite
 gogemite v. cogeamite
 gogolî v. cocoli
 gogolie v. cocoloş
 gogolitor v. cocoli
 gogoliu v. cocoloş
 gogoloate v. cocoloş
 gogoloi v. cocoloş
 gogoloş v. cocoloş
 gogota v. cocota
 gojbăliță v. cobe
 gojgogea v. cogeamite
 gojgogemite v. cogeamite
 goloprasciță v. coropişniță
 golopraştiță v. coropişniță
 goloprişniță v. coropişniță
 gombara v. cumbara
 gonococ v. coc²
 gonoştiriță v. coropişniță
 gorăi v. corăi¹
 goropişniță v. coropişniță
 gotofinşor v. cotofleant
 gotofreanț v. cotofleant
 govinete v. cobilete
 gradel v. cradel
 grainic¹ v. crainic¹
 grainic² v. crainic²
 graiță v. creițar
 grampiri (pl.) v. crumpenă
 granic v. crainic²
 grâng v. crâng

greier² v. creier
 greițar v. creițar
 grevea v. crivală
 gri-gri v. cri
 grilă² v. crilă
 grițar v. creițar
 grițaras v. creițar
 grivac v. crivac¹
 grivală v. crivală
 grivea v. crivală
 griveț v. crivăț
 groh² v. crow
 grumbă v. crumpenă
 grumpă v. crumpenă
 grumpen v. crumpenă
 grumpene v. crumpenă
 grumpii (pl.) v. crumpenă
 grumpir v. crumpenă
 gucmă v. cuşmă¹
 gugluf v. cugluf
 gugui v. cucui¹
 guguli v. cocoli
 guguluf v. cugluf
 gujbă v. cuijbă
 gujbăliță v. cobe
 gujbi v. cuijbă
 gujniță v. cuşniță¹
 gulastră [mr.] v. colastră
 gumbara v. cumbara
 gurban v. curban
 gusta² v. custa¹
 guşbă v. cuijbă

H

hacean v. coccan
 haldeean v. caldeic (Addenda)
 haldeic v. caldeic (Addenda)
 haldeiesc v. caldeic (Addenda)
 haldeu v. caldeic (Addenda)
 halocromie v. cromatic
 helicromie v. cromatic
 hematocrom v. cromatic
 hemicranie v. craniu
 hemicriptofită v. criptofită
 hemicristalin v. cristal
 heterocromie v. cromatic
 heterocromosom v. cromozom
 heterocromozom v. cromozom
 hexaclorbenzen v. benzină (Addenda)
 hexaclorură v. clor
 hexacoralier v. coral¹

hexacord v. coardă¹
 hidrocortizon v. cortizon
 hidrocosmetică v. cosmetic
 hipercloremie v. clor
 hiperclorhidrie v. clor
 hipercorect v. corect
 hipercorectitudine v. corect
 hipercritic v. critic¹
 hipercritică v. critic¹
 hipocloremie v. clor
 hipoclorhidrie v. clor
 hipocloric v. clor
 hipoclorit v. clor
 hipocloros v. clor
 hipocotil v. cotil
 hipocotileu v. cotil
 hipocristalin v. cristalin
 hipocromie v. cromatic
 hipsocrom v. cromatic
 hipsocromie v. cromatic
 hlišă v. clisă¹
 hlišos v. clisă¹
 hlor v. clor
 hloră v. clor
 hloric v. clor
 hlorosisi v. cloroză
 hlorotic, -ă v. cloroză
 hodrang v. cotor¹
 hodreang v. cotor¹
 holedoc v. coledoc
 holedoh v. coledoc
 holeric v. coleric
 holocristalin v. cristalin
 homochrom v. cromatic
 homochromie v. cromatic
 homocrom v. cromatic
 homocromie v. cromatic
 hondrină v. condro-
 hor v. cor¹
 horiu v. cor¹
 horvat, -ă v. croat
 horvătesc v. croat
 horvătește v. croat
 hramă v. cramă
 hrom v. crom
 hromatic, -ă v. cromatic
 hromaticesc v. cromatic
 hromium v. crom
 hronic¹ v. cronic¹
 hronic² v. cronică
 hronicar v. cronică
 hronică v. cronică

hronograf v. cronică
 hronografie v. cronică
 hronolog v. cronologie
 hronologic v. cronologie
 hronologhiesc v. cronologie
 hronologhicește v. cronologie
 hronologhie v. cronologie
 hronologhie v. cronologie
 hronologic v. cronologie
 hronologicesc v. cronologie
 hronologie v. cronologie
 hronometru v. cronometru
 huhui v. cucui¹
 huhuiat v. cucui¹
 hujbă v. cujbă
 hurma v. curmală
 hurmal v. curmală
 hurmală v. curmală

I

ico/le [ir.] v. coi¹
 idiocromatic v. cromatic
 idiocromatism v. cromatic
 idiocromosom v. cromozom
 idiocromozom v. cromozom
 ililie v. colilie
 imparicopitat v. copită¹
 inclasabil v. clasă
 inclement v. clement
 inclementă v. clement
 incoagulabil v. coagula
 incoagulabilitate v. coagula
 incoercibil v. coerciție
 incoercibilitate v. coerciție
 incoerent v. coerent
 incoerență v. coerent
 incognito v. cognitiv
 incognoscibil v. cognitiv
 incognoscibilitate v. cognitiv
 incoheranță v. coerent
 incoherent v. coerent
 incolor v. culoare
 incombustibil v. combustie
 incombustibilitate v. combustie
 incomensurabil v. comensurabil
 incomensurabilitate v. comensurabil
 incomedibil v. comedibil
 incomed v. comed
 incomoda v. comed
 incomodant v. comed

- incomodație v. comod
 incomoditate v. comod
 incomparabil v. compara
 incompatibil v. compatibil
 incompatibilitate v. compatibil
 incompetent v. competență
 incompetentă v. competență
incompetinte v. competență
incompetință v. competență
incomplet v. complet¹
 incomplet v. complet¹
 incomprehensibil v. *comprehensiune*
 incomprehensibilitate v. *comprehensiune*
 incomprehensiune v. *comprehensiune*
 incomprehensiv v. *comprehensiune*
incomprensibile v. *comprehensiune*
incomprensibilitate v. *comprehensiune*
 incompresibil v. *comprima*
 incomprensibilitate v. *comprima*
 incomunicabil v. *comunica*
 incomunicabilitate v. *comunica*
 incomutabil v. *comuta*
 incomutabilitate v. *comuta*
 inconceptibil v. *concepe*
 inconciliabil v. *concilia*
 inconformism v. *conform*
 inconfort v. *confort*
 inconfortabil v. *confort*
 infundabil v. *confunda*
 incongruent v. *congruent*
 incongruență v. *congruent*
 incongruitate v. *congruent*
inconit v. *cognitiv*
inconsciență v. *conștiință*
inconsecință v. *consecvent*
inconsecuent v. *consecvent*
inconsecuință v. *consecvent*
 inconsecvent v. *consecvent*
 inconsecvență v. *consecvent*
 inconsistent v. *consista*
 inconsistentă v. *consista*
 inconsolabil v. *consola*
 inconstant v. *constant*
 inconstantă v. *constant*
 inconstabil v. *constata*
 inconsumabil v. *consuma*
 inconștient v. *conștiință*
 inconștientă v. *conștiință*
 inconștiu v. *conștiință*
 incontestabil v. *contesta*
 incontestabilitate v. *contesta*
 incontestat v. *contesta*
 incontinent v. *continentă*
 incontinență v. *continentă*
incontinuu v. *continuu*
 incontrolabil v. *control*
 inconturnabil v. *conturna*
 inconvenabil v. *conveni*
 inconvenient v. *conveni*
 inconveniență v. *conveni*
inconvenienție v. *conveni*
inconvenință v. *conveni*
 inconvertibil v. *converti*
 incorect v. *corect*
 incorectitate v. *corect*
 incorectitudine v. *corect*
incorecție v. *corect*
 incorecțiune v. *corect*
 incorigibil v. *corect*
 incorigibilitate v. *corect*
incorijibil v. *corect*
incorpora v. *corp*
incorporabil v. *corp*
incorporal v. *corp*
incorporalitate v. *corp*
incorporant v. *corp*
incorporație v. *corp*
incorporațiune v. *corp*
 incorept v. *corupe*
 incoreptibil v. *corupe*
 incoreptibilitate v. *corupe*
 increat v. *crea*¹
 incredul v. *crede*
 incredulitate v. *crede*
 incrimina v. *crimă*
 incriminație v. *crimă*
incriminațiune v. *crimă*
 incrusta v. *crustă*
 incrustație v. *crustă*
incrustațiune v. *crustă*
 inculpa v. *culpă*
 inculpat, -ă v. *culpă*
 incult v. *cult*¹
 incultură v. *cult*¹
 incurabil v. *cură*
 incurabilitate v. *cură*
 incurba v. *curb*
 indecompozabil v. *compune*
 indescomponibil v. *compune*
 infectocontagios v. *contagiune*
 intercluburi v. *club*¹
 intercolonament v. *coloană*
 intercomunal v. *comun*
 intercomunicație v. *comunica*

- încornățel, -ea v. corn¹
 încornora v. corn¹
 încornorat v. corn¹
 încornura v. corn¹
 încornurat v. corn¹
 încorona v. coroană
 încoronație v. coroană
 încoroni v. coroană
 încorpora v. corp
 încorporabil v. corp
 încorporal v. corp
 încorporant v. corp
 încorporație v. corp
 încorseta v. corset
 încorsetat v. corset
 încortela v. cortel²
 încoruna v. coroană
 încosori v. cosor¹
 încota v. cot¹
 încoti v. cot¹
 încotoloci v. colac
 încotora v. cotor¹
 încotoreală v. cotor¹
 încotori v. cotor¹
 încotoșma v. contăș
 încotoșmăna v. contăș
 încotoșmăni v. contăș
 încotropi v. cotropi
 încotropitor, -toare v. cotropi
 încotroșma v. contăș
 încotroșna v. contăș
 încovățit v. covată
 încovăltirit v. coviltir
 încovora v. covor
 încovriga v. covrig
 încovrigi v. covrig
 încrăcânat v. crac¹
 încrâncena v. crâncen
 încrânceni v. crâncen
 încrâncina v. crâncen
 încrânciuna v. crâncen
 încrede v. crede
 încredere v. crede
 încredincioșă v. crede
 încredincioși v. crede
 încredința v. crede
 încredințat v. crede
 încredințător v. crede
 încredințeață v. crede
 încredinți v. crede
 încremeneală v. cremene
 încremeni v. cremene
 încremenitor v. cremene
 încrengătură v. creangă
 încrepenit v. crepeni
 încrescut v. crește
 încresta² v. creastă¹
 încrestătură v. creastă¹
 încreștina v. creștin
 încreștini v. creștin
 încreț v. creț
 încrețeală v. creț
 încreți v. creț
 încrețit v. creț
 încrețitor v. creț
 încrețitură v. creț
 încrezământ v. crede
 încrezător v. crede
 încrezătură v. crede
 încrezut v. crede
 încriului v. criță
 încrimina v. crimă
 încrincina v. crâncen
 încrișca v. crâșca
 încrojna v. crosnă
 încrosna v. crosnă
 încrosni v. crosnă
 încrosniă v. crosnă
 încroșna v. crosnă
 încrozna v. crosnă
 încrucii v. cruce
 încrucia v. cruce
 încruciașă v. cruce
 încruciașător¹ v. cruce
 încruciașător² v. cruce
 încruciașătură v. cruce
 încruda v. crud
 încrunta v. crunt
 încruntător v. crunt
 încruntătură v. crunt
 încrusta v. crustă
 încrustație v. crustă
 încruși v. cruși
 încruzi v. crud
 încuiba v. cuib
 încuibii v. cuib
 încuibui v. cuib
 încuiubura v. cuib
 încujba v. cujbă
 încujbătură v. cujbă
 încujbi v. cujbă
 înculpa v. culpă
 încumătri v. cumătră
 încumetri v. cumătră

încumnăți v. cumnat
 încumplit v. cumplit¹
 încunoaște v. cunoaște
 încunoștința v. cunoaște
 încunoștința v. cunoaște
 încununa v. cunună
 încurația v. curaj
 încuraja v. curaj
 încurajator v. curaj
 încurāja v. curaj
 încurājitor v. curaj
 încurānda v. curānd
 încurela v. curea
 încurelat v. curea
 încurmezișa v. curma
 încurpeni v. curpen
 încurți v. curte
 încurunda v. curānd
 încuscra v. cuscu
 încuscri v. cuscu
 încuscrit v. cuscu
 încușba v. cujbă
 încușbi v. cujbă
 încuțita v. cuțit
 încuviința v. cuveni
 încuviințator v. cuveni
 întrecostal v. coastă¹

J

janț v. clean¹
 juriseconsult v. consulta

K

kilocuvânt v. cuvânt
 knez v. cneaz
 knută v. cnut
 Kobalicza (antrop.) v. cobilă
 Kobillja (antrop.) v. cobilă
 kocsobe v. cocioabă
 Koczane (antrop.) v. coccan
 Kolesa (antrop.) v. coleașă
 Koliessa (antrop.) v. coleașă
 Koliser (antrop.) v. coleașă
 Kopach v. copac
 Koperseul v. copârșeu
 Korbul v. corb
 Krecz (antrop.) v. creț
 Kretz (antrop.) v. creț
 Kunj (top.) v. cui

L

lamelicorn v. corn¹
 lipocrom v. cromatic
 lithochromie v. cromatic
 litocromie v. cromatic
 locotită v. clocotici¹

M

macroclimă v. climă
 macrocosm v. cosmos
 macrocosmic v. cosmos
 macrocosmos v. cosmos
 macrocristalin v. cristal
 malcontent v. content
 megacolon v. colon¹
 megacosm v. cosmos
 megacosmos v. cosmos
 meningococ v. coc²
 metacromatic v. cromatic
 metacromazie v. cromatic
 metalocromie v. cromatic
 microclimat v. climă
 microclimatic v. climă
 microclimatologie v. climă
 microclimă v. climă
 micrococ v. coc²
 microcomentariu v. comenta
 microcomputer v. computa
 microcosm v. cosmos
 microcosmic v. cosmos
 microcosmos v. cosmos
 microcoulomb v. coulomb
 microcosmos v. cosmos
 microcristalin v. cristal
 microcurent v. curent¹
 microfotocopie v. copie¹
 minicomputer v. computa
 minicontainer v. container
 minicronică v. cronică
 miocrom v. cromatic
 molcovan v. colcovan
 monoclorurat v. clor
 monocord v. coardă¹
 monocotiledon, -ă v. cotiledon
 monocotiledonat, -ă v. cotiledon
 monocotilidon, -ă v. cotiledon
 monocristal v. cristal
 monocrom v. cromatic
 monocromatic v. cromatic
 monocromator v. cromatic

monocromie v. cromatic
 monocultură v. cult¹
 motocompresor v. comprimă
 motocositoare v. coasă
 motocros v. cros¹
 motocrosist v. cros¹
 multicolor v. culoare
 multicultural v. cult¹
 multiculturalism v. cult¹
 multiculturalitate v. cult¹
 multicuspîd v. cuspîdă

N

nascorn v. corn¹
 nascorniță v. corn¹
 nasicorn v. corn¹
 ncrunare [ar.] v. cunună
 ncruți:are [ar.] v. cruce
 ncruțire [ar.] v. cruce
 ncruțșalui [ar.] v. cruce
 ncruțșu [ar.] v. cruce
 ncurți:are [ar.] v. cruce
 ncurunare [ar.] v. cunună
 ncurunari [mr.] v. cunună
 neclar v. clar¹
 neclaritate v. clar¹
 neclătire v. clăți
 neclătit v. clăți
 neclătitor v. clăți
 neclentit v. clinti
 neclintire v. clinti
 neclintit v. clinti
 neclipire v. clipi
 neclipit v. clipi
 neclocitor v. cloci
 necochet v. cochet
 necolegial v. coleg
 necolegialitate v. coleg
 necolor v. culoare
 necombatant v. combate
 necombustibil v. combustie
 necomensurabil v. comensurabil
 necomercial v. comerț
 necomerciant v. comerț
 necomestibil v. comestibil
 necommăsurabil v. comensurabil
 necomod v. comod
 necomoditate v. comod
 necomparabil v. compara

necompatibil v. compatibil
 necompatibilitate v. compatibil
 necompetent v. competență
 necompetență v. competență
 necompetenție v. competență
 necompetințe v. competență
 necompetință v. competență
 necomplect v. complet¹
 necomplet v. complet¹
 necomplezant v. complezent
 necomplezanță v. complezent
 necomplezent v. complezent
 necomplezență v. complezent
 necompliat v. complica
 necomplinit v. complini
 necomprehensibil v. comprehensiune
 necompresibil v. comprimă
 necompresibilitate v. comprimă
 necomprimabil v. comprimă
 necompromițător v. compromite
 necomunicabil v. comunica
 necomunicativ v. comunica
 necomutabil v. comuta
 neconciliabil v. concilia
 neconcludent v. concludere
 neconcordant v. concorda
 neconcordanță v. concorda
 necondamnabil v. condamna
 necondiționat v. condiție
 neconfidențial v. confident
 neconfiscabil v. confisca
 neconform v. conform
 neconformism v. conform
 neconformist, -ă v. conform
 neconformitate v. conform
 neconfortabil v. confort
 necongeneric v. congener
 neconherent v. coerent
 neconjugabil v. conjuga
 neconsecință v. consecvent
 neconsecutiv v. consecutiv
 neconsecvent v. consecvent
 neconsecvență v. consecvent
 neconsecvenție v. consecvent
 neconsistent v. consista
 neconsolabil v. consola
 neconstant v. constant
 neconstanță v. constant
 neconstituțional v. constitui
 neconstituționalitate v. constitui
 neconștiincios v. conștiință
 neconștiu v. conștiință

- necontagios v. contagiune
 necontenat v. conteni
 necontenire v. conteni
 necontenit v. conteni
 necontentăluit v. content
 necontestabil v. contesta
 necontestabilitate v. contesta
 necontestat v. contesta
 necontin v. conteni
 necontinuu v. continuu
 necontroversat v. controversă
 neconvenabil v. conveni
 neconveniență v. conveni
 neconvenință v. conveni
 neconvențional v. conveni
 neconvertibil v. converti
 neconvingător v. convinge
 necooperant v. coopera
 necoprins v. cuprinde
 necopt v. coace
 necorcit, -ă v. corci¹
 necorect v. corect
 necorectitudine v. corect
 necorespunzător v. corespunde
 necorporal v. corp
 necoruptibil v. corupe
 necoruptibilitate v. corupe
 necostisitor v. costa¹
 necovârșit v. covârși
 necreat v. crea¹
 necredență v. crede
 necredere v. crede
 necredincios, -oasă v. crede
 necredincioșire v. crede
 necredința v. crede
 necredință v. crede
 necredul v. crede
 necredulitate v. crede
 necreștin v. creștin
 necreștinesc v. creștin
 necreștinește v. creștin
 necrezare v. crede
 necrezământ v. crede
 necrezut v. crede
 necrezuție v. crede
 necritic v. critic¹
 necriticabil v. critic¹
 necruțialnic v. cruța
 necruțat v. cruța
 necruțător v. cruța
 necucerie v. cuceri¹
 necucerință v. cuceri¹
 necucerire v. cuceri¹
 necucernic v. cuceri¹
 necucernicește v. cuceri¹
 necucernicie v. cuceri¹
 necucirire v. cuceri¹
 necufundos v. cufunda¹
 necugetare v. cugeta
 necugetat v. cugeta
 necugetător v. cugeta
 necult v. cult¹
 necultivabil v. cult¹
 necultură v. cult¹
 necum v. cum
 necumpăneală v. cumpănă
 necumpănire v. cumpănă
 necumpăt v. cumpăta
 necumpătare v. cumpăta
 necumpătător v. cumpăta
 necumpeneală v. cumpănă
 necunoaște v. cunoaște
 necunoaștere v. cunoaște
 necunoscător v. cunoaște
 necunoștință v. cunoaște
 necuten v. conteni
 necutenat v. conteni
 necutenit v. conteni
 necutin v. conteni
 necuprins v. cuprinde
 necurabil v. cură
 necurabilitate v. cură
 necurablu v. cură
 necurajos v. curaj
 necurajos v. curaj
 necurat v. curat¹
 necurăciune v. curat¹
 necurățenie v. curat¹
 necurăți v. curat¹
 necurăție v. curat¹
 necurățime v. curat¹
 necurățitor v. curat¹
 necurios v. curios
 necuriozitate v. curios
 necurmare v. curma
 necurmat v. curma
 necuscire v. cuscita
 necustare v. cuscita
 necutezantă v. cuteza
 necutezat v. cuteza
 necutezător v. cuteza
 necuvântare v. cuvânt
 necuvântat v. cuvânt
 necuvântărit v. cuvânt

necuvântător v. *cuvânt*
 necuvenit v. *cuveni*
 necuviincios v. *cuveni*
 necuviință v. *cuveni*
 necuviințeaste v. *cuveni*
necuvinat v. *cuveni*
necuviniță v. *cuveni*
 necuvios, -oasă v. *cuveni*
 nedecompozabil v. *compune*
 neîncredere v. *crede*
 neîncredințare v. *crede*
 neîncrezător v. *crede*
 neîncrezut v. *crede*
 neîncuviințat v. *cuveni*
 nemaicunoscut v. *cunoaște*
 neoclasie v. *clasic*
 neoclasicism v. *clasic*
 neocolonialism v. *colonie*¹
 neocolonialist, -ă v. *colonie*¹
 neocomunism v. *comun*
 neocomunist, -ă v. *comun*
 neocortex v. *cortex*
 neocritic v. *critic*¹
 neocriticism v. *critic*¹
 neocriticist, -ă v. *critic*¹
 nerecunoscător, -toare v. *cunoaște*
 nerecunoștință v. *cunoaște*
 nicicacum v. *cum*
 nicicum v. *cum*
 nicidecum v. *cum*
nicridință v. *crede*
nicum [ar.] v. *cum*
nicurat [ar.] v. *curat*¹
nicurat v. *curat*¹
nicurmare [ar.] v. *curma*
nicurmat [ar.] v. *curma*
 nonconformism v. *conform*
 nonconformist, -ă v. *conform*
 noncontradicție v. *contrazice*
nye kuvinat v. *cuveni*

O

oarecum v. *cum*
 oarecumva v. *cum*
 oareșicum v. *cum*
 octocoralier v. *coral*¹
 odecolon v. *colonie*²
 odicolon v. *colonie*²
 omnicolor v. *culoare*
 optocuplor v. *cuplu*
 oricum v. *cum*

orișicum v. *cum*
orocheșniță v. *coropișniță*
 ortocromatic v. *cromatic*
 ortocromatism v. *cromatic*
 oxicolorură v. *clor*

P

paleoclimatologie v. *climă*
 paleoclimă v. *climă*
 paleocreștin v. *creștin*
 palpicorn v. *corn*¹
 pancromatic v. *cromatic*
 paraclinic v. *clinic*
 paricopitat v. *copită*¹
patratură v. *cvadruplu*
patrirem v. *cvadriremă*
patruman v. *cvadruman*
păgor [ar.] v. *cobori*
 pedoclimatic v. *climă*
 pentaclorură v. *clor*
 pentacord v. *coardă*¹
 perclorat v. *clor*
 percloric v. *clor*
perclorur v. *clor*
 perclorură v. *clor*
 pericolecistită v. *colecist*
 pericolită v. *coloni*¹
 pericolpită v. *colpită*
 pericortical v. *cortex*
 pericranian v. *craniu*
pericranion v. *craniu*
 pericranium v. *craniu*
 piroclastic v. *clastic*
 piroclastit v. *clastic*
pițonag v. *cotoanoagă*
pițonog v. *cotoanoagă*
 pneumococ v. *coc*²
 pneumococic v. *coc*²
 pocănea v. *cocaie*
 pogor [ar.] v. *cobori*
pogor v. *cobori*
 pogorământ v. *cobori*
 pogorâciune v. *cobori*
Pogorâș [top.] v. *cobori*
pogorât v. *cobori*
pogorător, -toare v. *cobori*
pogori v. *cobori*
pogorit v. *cobori*
pogorî v. *cobori*
pohârlă v. *cotârlă*
 policlinică v. *clinic*

- policlorură v. clor
 policondensare v. condensa
 policristalin v. cristalin
 policrom v. cromatic
 policromat v. cromatic
 policromie v. cromatic
 popârnău v. copârșeu
 popârștau v. copârștoi
 poponeacă v. copeneacă
 portclîșeu v. clîșeu
 portcontainer v. container
 portcreion v. creion
 portcuțit v. cuțit
 postcomunism v. comun
 postcomunist v. comun
 postcurativ v. cură
 postcură v. cură
 poșmag¹ v. cocioabă
 potaie v. cotei¹
 precovârși v. covârși
 preacredincios v. crede
 preacucernic v. cuceri¹
 preacucernicește v. cuceri¹
 preacumpăra v. cumpăra
 preacurat, -ă v. curat¹
 preacure v. curge
 preacurge v. curge
 preacurvar v. curvă
 preacurvă v. curvă
 preacurvi v. curvă
 preacurvie v. curvă
 precuviniță v. cuveni
 precuvios, -oasă v. cuveni
 precuvioșie v. cuveni
 preclasic v. clasic
 preclasicism v. clasic
 preclăți v. clăți
 preclinteală v. clinti
 preclinti v. clinti
 precolumbian v. columbian
 precomandă v. comandă
 precomă v. comă¹
 precombustie v. combustie
 precomprimare v. comprimă
 precomprimat v. comprimă
 preconcentrare v. centru (Addenda)
 preconcepție v. concepe
 preconcepțiune v. concepe
 preconcepuit v. concepe
 preconsolidare v. consolida
 preconstituit v. constitui
 precontract v. contract
 precontractual v. contract
 precordial v. cord¹
 precorector v. corect
 precorector v. corect
 precorectură v. corect
 precovârși v. covârși
 precredincios v. crede
 precreștin v. creștin
 precuget v. cugeta
 precugeta v. cugeta
 precugetare v. cugeta
 precugetător v. cugeta
 precum v. cum
 precumpăni v. cumpănă
 precumpănitor v. cumpănă
 precumpeni v. cumpănă
 precumuși v. cum
 precunoștință v. cunoaște
 precurat, -ă v. curat¹
 precurge v. curge
 precurma v. curma
 precurmător v. curma
 precurvar v. curvă
 precurvi v. curvă
 precurvie v. curvă
 precuvânt v. cuvânt
 precuvântare v. cuvânt
 precuvântător v. cuvânt
 precuvinos v. cuveni
 precuvinit v. cuveni
 precuvios v. cuveni
 pricoaseri [mr.] v. coase
 pricoașeri [mr.] v. coace
 pricunoaștere [ar.] v. cunoaște
 pricurari [mr.] v. curge
 proclinteală v. clinti
 proclinti v. clinti
 proclitic v. clitic
 procliză v. clitic
 procoase v. coase
 proconsul v. consul
 proconsular v. consul
 proconsulat v. consul
 procrea v. crea¹
 procreativ v. crea¹
 procreator v. crea¹
 procreație v. crea¹
 procreațiune v. crea¹
 procriște v. crește
 procufunda v. cufunda¹
 procunoaște v. cunoaște
 procunoștință v. cunoaște

procuvântare v. cuvânt
 protoclorurat v. clor
 protoclorură v. clor
 protocordat v. cordat¹
 procurari [mr.] v. curge
 pseudococaină v. coca¹
 pseudococs v. cocs
 pseudocoloid v. coloid
 pseudoconglomerat v. conglomerata
 pseudocreație v. crea¹
 pseudocredință v. crede
 pseudocritică v. critic¹
 pseudocronică v. cronică
 pseudocrup v. crup²
 pseudocultură v. cult¹
 pugorî v. coborî

Q

quadragenar, -ă v. cvadragenar
cuadrat v. cvadruplu
cuadratură v. cvadruplu
cuadrigă v. cvadrigă
cuadrigiu v. cvadrigă
quantum v. cuantum
cuartă v. cvartă
quasi- v. cvasi-
cuaternar v. cuaternar
quorum v. cvorum

R

radioclub v. club¹
 radiocomandă v. comanda
 radiocompas v. compas
 radiocomunicație v. comunica
 radioconductor v. conduce
răscăcănat v. crac¹
răscăcăra v. crac¹
răscăcăritură v. crac¹
răscăcărel v. crac¹
răscăci v. crac¹
răscăia v. crac¹
răscăna v. crac¹
răscăneață v. crac¹
răscălâncăi v. clanc
răscloci v. cloci
*răskoace*¹ v. coace
*răscocină*¹ v. cocină
răscocora v. cocor¹
răscocori v. cocor¹
răscovinș v. convînge

răscopita v. copită¹
răscopiteală v. copită¹
răscraci v. crac¹
răscrăcăna v. crac¹
răscrăcăra v. crac¹
răscrăceală v. crac¹
răscrăci v. crac¹
răscrede v. crede
*răscroi*¹ v. croi¹
*răscroi*² v. croi¹
răscroială v. croi¹
răscroitură v. croi¹
răscruce v. cruce
*răscruci*¹ v. cruce
*răscruci*² v. cruce
răscucăi v. cuc¹
răscucui v. cuc¹
răscugetare v. cugeta
răscumpăni v. cumpănă
răscumpăr v. cumpăra
răscumpăra v. cumpăra
răscumpărabil v. cumpăra
răscumpărat v. cumpăra
răscumpăratōr v. cumpăra
răscumpăritură v. cumpăra
răscunoaște v. cunoaște
răscurbat v. curb
răspundenție v. corespunde
reaclimatiza v. climă
reciti v. citi (Addenda)
reclasa v. clasă
reclasifica v. clasă
reclădi v. clădi
recoace v. coace
recoborî v. coborî
recodifica v. cod¹
recognitiv v. cognitiv
recogniție v. cognitiv
recognițiune v. cognitiv
recognoscibil v. cognitiv
recoloniza v. colonie¹
recolora v. culoare
recombina v. combina
recomenta v. comenta
recompartimenta v. compartiment
recompensa v. compensa
recompensator v. compensa
recompensatoriu v. compensa
recompensație v. compensa
recompensațiune v. compensa
recompensă v. compensa
recompensie v. compensa

recompensiune v. compensa
recompenzație v. compensa
recompenză v. compensa
recompenzie v. compensa
recompoziție v. compune
recompozițiune v. compune
recomprimare v. comprima
recompune v. compune
recompusăciune v. compune
reconcilia v. concilia
reconciliabil v. concilia
reconciliație v. concilia
reconciliațiune v. concilia
recondiționa v. condiție
reconduce v. conduce
reconducție v. conduce
reconfirma v. confirma
reconfort v. confort
reconforta v. confort
reconfortant v. confort
reconfortator v. confort
reconfortație v. confort
reconfortațiune v. confort
reconsidera v. considera
reconsiliație v. concilia
reconsolida v. consolida
reconstituant v. constitui
reconstitui v. constitui
reconstituție v. constitui
reconstituțiune v. constitui
reconstructiv v. construi
reconstrucție v. construi
reconstrucțiune v. construi
reconstrui v. construi
reconvalescent v. convalescent
reconvalescență v. convalescent
reconvenție v. conveni
reconvențional v. conveni
reconvențiune v. conveni
reconversie v. converti
reconversiune v. converti
reconverti v. converti
reconvoca v. convoca
recopia v. copie¹
recoprinde v. cuprinde
*recrea*² v. crea¹
recreanță v. creanță
*recreație*² v. crea¹
recristaliza v. cristal
recristalizare v. cristal
recroma v. crom
recuceri v. cuceri¹

reculege v. culege
recunoaște v. cunoaște
recunoscător v. cunoaște
recunoștință v. cunoaște
recuprinde v. cuprinde
recurba v. curb
reîncorpora v. corp
respundenție v. corespunde
retrocompatibilitate v. compatibil

S

salvconduct v. conduce
*scăpăra*² v. căpăra² (Addenda)
scărăji v. coajă
scărcea v. crășca
scârșca v. crășca
scârcea v. crășca
scârșca v. crășca
scârșas v. cristac
schuur v. chiu² (Addenda)
schură v. chiu² (Addenda)
slănci v. clipi
slăpăt v. clipi
selimpuş v. clamp
*selipăt*¹ v. clipi
*selipăt*² v. clipi
*selipăt*¹ v. clipi
*selipăt*² v. clipi
selipeală v. clipi
*selipet*¹ v. clipi
*selipet*¹ v. clipi
*selipe*² v. clipi
selipetei v. clipi
selipi v. clipi
selipici v. clipi
selipicios v. clipi
selipind v. clipi
selipiş v. clipi
*selipit*¹ v. clipi
*selipit*² v. clipi
selipitor v. clipi
selipitură v. clipi
selipoci v. clipoci¹
selipos v. clipi
selipfi v. clipi
*selipui*² v. clipi
selipuş v. clamp
soace v. coace
soardă v. coardă¹
scobări v. cobori
scoborâre v. cobori

scoborâș v. *coborî*
scoborât v. *coborî*
scoborâtor, -toare v. *coborî*
scoborî v. *coborî*
scoboz v. *cobuz*
*scof*² v. *cofă*
scofânda v. *cufulda*¹
scofeturi v. *cofeturi*
scofulda v. *cufulda*¹
scoif v. *coif*
scoifură v. *coif*
scopită v. *copită*¹
scopită v. *copită*¹
scoreci v. *coreț*
scorfi v. *cofă*¹
scormoră v. *cormană*¹
scornuț v. *corn*¹
scoroambă v. *coroabă*
scorobaie v. *corobaie*
scorobană v. *corobaie*
scorobeată v. *corobete*
scorobete v. *corobete*
scorobeț v. *corobete*
scorobaie v. *corobaie*
*scorod*² v. *coajă*
scorogi v. *coajă*
scoroj v. *coajă*
scorojeală v. *coajă*
scoroji v. *coajă*
scorojitură v. *coajă*
scorombar v. *coroabă*
scoromnic v. *coroabă*
scoroșitură v. *coajă*
scorovaie v. *corobaie*
scorovatic v. *corovatic*
scort v. *cort*
scorumnic v. *coroabă*
*scrâmbiță*² v. *crâmpiță*¹
scrâșca v. *crâșca*
scrâșcanie v. *crâșca*
scrâșcat v. *crâșca*
scripăt v. *clipi*
*scripeț*¹ v. *clipi*
scripi v. *clipi*
scrișca v. *crâșca*
*scrivac*¹ v. *crivac*¹
*scrivac*² v. *crivac*²
scrivea v. *crivală*
scriveală v. *crivală*
*scrob*³ v. *crov*
scrontir v. *clondir*
scuborî v. *coborî*

scufânda v. *cufulda*¹
scufunda v. *cufulda*¹
scufundaci v. *cufulda*¹
scufundar v. *cufulda*¹
scufundă v. *cufulda*¹
scufundător, -toare v. *cufulda*¹
scufundătură v. *cufulda*¹
scufundiș v. *cufulda*¹
scufundos v. *cufulda*¹
scumpăr v. *cumpăra*
scumpăra v. *cumpăra*
scumpărătoare v. *cumpăra*
scumpărătoriu v. *cumpăra*
scupăra v. *cumpăra*
scupera v. *cumpăra*
scura v. *curat*¹
semiclandestîn v. *clandestîn*
semiclandestinitate v. *clandestîn*
semiclasic v. *clasic*
semicoagulat v. *coagula*
semicoardă v. *coardă*¹
semicoborâtor v. *coborî*
semicocs v. *cocs*
semicocsificare v. *cocs*
semicolonial v. *colonie*¹
semicolonie v. *colonie*¹
semicomplicitate v. *complice*
semiconductor v. *conduce*
semiconservă v. *conserva*
semiconsoană v. *consoană*
semiconsonantă v. *consoană*
semicranie v. *craniu*
semicretin, -ă v. *cretin*
semicretinism v. *cretin*
semicristal v. *cristal*
semicult v. *cult*¹
semicultural v. *cult*¹
semicultură v. *cult*¹
semicumpănă v. *cumpănă*
semicurat v. *curat*¹
senatus-consult v. *consulta*
sex-club v. *club*¹
sociocognitiv coh
sociocultural v. *cult*¹
sperdie v. *cosperdie*
stafilococ v. *coc*²
stafilococie v. *coc*²
stafilococic v. *coc*²
stereocomparator v. *compara*
stereocromic v. *cromatic*
stereocromie v. *cromatic*
streptococ v. *coc*²

streptococcie v. coc²
 streptococic v. coc²
 subclasă v. clasă
 subclasificare v. clasă
 subclavicular v. clavicul
 subclimax v. climax
 subclinic v. clinic
 subcolonel v. colonel¹
 subcomisar v. comisar
 subcomisie v. comisie
subcomisiune v. comisie
 subcomitet v. comitet
 subconștient v. conștiință
subconștientă v. conștiință
 subconștiință v. conștiință
 subcontract v. contract
 subcontracta v. contract
 subcontractant v. contract
 subcontrarietate v. contrar
 subcortical v. cortex
 subcultură v. cult¹
 subcutan v. cutaneu
 subcutanat v. cutaneu
 subcutaneu v. cutaneu
 superconfort v. confort
 supercupă v. cupă¹
 supercurățenie v. curat¹
 supraclasă v. clasă
 supracomandă v. comanda
 supracomprimare v. comprimă
 supraconceptual v. concepse
 supraconductibilitate v. conduce
 supraconductiv v. conduce
 supraconductor v. conduce
 supraconducție v. conduce
 supraconfort v. confort
 supraconsolida v. consolida
 supraconsum v. consuma
 supraconștient v. conștiință
 supracopertă v. copertă
 supracotă v. cotă
 supracurent v. curent¹
 surclasa v. clasă

Ș

șlen v. člen

T

tăplăug v. elăpăug
 tehnicolor v. culoare

telecomanda v. comanda
 telecomandabil v. comanda
 telecomandă v. comanda
 telecomunicație v. comunica
 teleconcurs v. concura
 teleconferință v. conferi
 telecontrol v. control
 telecronicar v. cronică
 telecronică v. cronică
 termocoagulare v. coagula
 termocompresor v. comprimă
 termoconductibilitate v. conduce
 termoconducție v. conduce
 termocontractabil v. contracta¹
 termoconvecție v. convecție
 termocopiere v. copie¹
 tetraclorură v. clor
 tetracord v. coardă¹
tetracordiu v. coardă¹
 tetracromatic v. cromatic
 tetracromie v. cromatic
 titor¹ v. ctitor
 titor² v. ctitor
titoricesc v. ctitor
 titorie v. ctitor
 toflegi v. cofleși
 tofligi v. cofleși
 toltuș v. corcodușă
 toltușă v. corcodușă
 topoclimatologic v. climă
 topoclimatologie v. climă
 topoclimă v. climă
 topuz² v. cobuz
 transcontainer v. container
 transcontaineriza v. container
transconteinerizare v. container
 transcontinental v. continent¹
 triclorurat v. clor
 triclorură v. clor
 tricolor v. culoare
 tricolori (pl.) v. culoare
 tricord v. coardă¹
 tricorn v. corn¹
 tricrom v. cromatic
 tricromatic v. cromatic
 tricromie v. cromatic
 tricuspîd v. cuspidă

T

tăclău¹ v. clățău

U

ultracondensator v. *condensa*
 ultraconfidențial v. *confident*
 ultraconfortabil v. *confort*
 ultraconservator, -toare v. *conserva*
 unicolor v. *culoare*
 unicord v. *coardă*¹
 unicorn v. *corn*¹
 unicotiledonat v. *cotiledon*
 unicuspid v. *cuspidă*
 urocordat v. *cordat*¹
varecum v. *cum*
 vasoconstrictor v. *constrictor*
 vasoconstricție v. *constrictor*
vericum v. *cum*
 vicecomite v. *comite*¹
 viceconsul v. *consul*
 viceconsulat v. *consul*
viceconte v. *conte*¹
 vicecrai v. *crai*¹
vicont v. *conte*¹
 viconte v. *conte*¹
 vicontesă v. *conte*¹
 videoclip v. *clip*¹
viscomite v. *comite*¹
vițai v. *coviț*
vițâșcrai v. *crai*¹
vițecrai v. *crai*¹
viței v. *coviț*
viții v. *coviț*
vițiit v. *coviț*
vițui v. *coviț*

V

varecum v. *cum*
 vasoconstrictor v. *constrictor*
 vasoconstricție v. *constrictor*
vericum v. *cum*
 vicecomite v. *comite*¹
 viceconsul v. *consul*
 viceconsulat v. *consul*
viceconte v. *conte*¹
 vicecrai v. *crai*¹
vicont v. *conte*¹
 viconte v. *conte*¹
 videoclip v. *clip*¹
viscomite v. *comite*¹
vițai v. *coviț*
vițâșcrai v. *crai*¹
vițecrai v. *crai*¹
viței v. *coviț*
viții v. *coviț*
vițiit v. *coviț*
vițui v. *coviț*

X

xantocromatic v. *cromatic*
 xantocromie v. *cromatic*
 xerocopia v. *copie*¹
 xerocopie v. *copie*¹

Z

zgheanț v. *cleanț*¹

Imprimat în România